AZİZ NESİN
bütün kitapları

3

Karacan
YAYINLARI

SCANFAN

AZİZ NESİN

bütün kitapları

III

Karacan
YAYINLARI

KARACAN YAYINLARI
AZİZ NESİN/BÜTÜN KİTAPLARI
Yayın hakkı: Aziz Nesin
Türkiye'de yayın hakkı. Karacan Yayınları A.Ş.
Mart 1982
Dizgi, baskı, cilt: Özdem Kardeşler Matbaası Tesisleri
Tel : 26 77 87

KAPININ DANASI ÖKÜZ OLMAZ

Karaöylü kötü, Tersakan çayının düze indiği yerde, gündoğusuna düşen dağın yamacındadır. Kırk dört evlik, yoksul bir köy...

Köyün içinde birkaç ahlatla pelitten başka ağaç görünmez. Dere boyunda birkaç kavakla söğüt vardır. Dolaylarda başka da ağaç yoktur.

Giyinişi köylülere benzemiyen delikanlı elinde bir kitap, köy içinden çıktı, dar yoldan yukarı vurdu. Ayakkabısının burnuyla yol üstündeki taşlara vura vura gidişinden sıkıntılı olduğu anlaşılıyordu. Ayağıyla küçük taşlara vurdukça yoldan toz kalkıyordu.

Köyün en güzel yerine kurulmuş mezarlıktan, başı önünde düşüne düşüne geçti. Dar, iğri - büğrü yol, tepeyi aşıncaya dek dikleşiyor, sonra dereye aşağı iniyordu. Yolun en dik yerindeki dönemeçte yaşlı bir ahlat ağacı vardı.

Güneş tepeye yükselmiş, ahlatın gölgesi küçülmüştü.

Delikanlı ahlatın gölgesine oturdu, sırtını yaşlı ağaca dayadı. Kitabını açtı. Her satırı birkaç kez okuyor, yine de okuduğunu anlayamıyordu. Kafası karmakarışıktı. Dizlerinin üstündeki İngilizce kitabı bezginlikle yanına bıraktı.

Aşağıda önce iki eşeğin tıkırtılı nal sesleri duyuldu. Sonra iki eşeğin yoldan kaldırdığı toz bulutu yükseldi. Dönemeci alınca arka arkaya iki eşeğin üstündeki iki köylü göründü. Bunlardan biri Karaöylü'ydü.

— Selâmünaleyküm...

Kentli kılığındaki delikanlı,

— Aleykümselâm, uğur ola... dedi.

Eşeğin üstündekilerden biri ötekine,

— Kim bu? Sizin yeni öğretmen mi yoksa? diye sordu.

— Yok. Bizim Kel Mâmıt var ya...

— Heeee...

— Kel Mâmıt'ın oğlu işte...

— Yok be. Hiç görmediydim.

— Nereden göreceksin, küçükken köyden çıktı, Avrupa'yı, Amerika'yı döndü dolaştı, daha yeni geldi köye.

— Bizim Kel Mâmıt'ın oğlu, he mi?

— Hee, onun oğlu...

Sağ elinin bir parmağı İngilizce kitabın sayfaları arasında duran delikanlı, eşek üstünde gidenlerin arkasından baktı kaldı. İçinden kendikendisiyle şöyle konuşuyordu:

— Köylüler beni sevmiyor...

— Köylüleri bırak, babam bile sevmiyor. Babam, babamken...

— Kızıyorlar da bana...

— Küçümsüyorlar. Adam yerine koyan yok bari.

— Aşağı görüyorlar...

Önünden, yolun tozlarını ayaklariyle savura savura bir kadınla bir erkek köye doğru gidiyordu. Kadın çıplak ayaklarını sürüyordu.

Erkek,

— Selâmünaleyküm, dedi

Delikanlı,

— Aleykümselâm, uğur ola... dedi.

Delikanlının önünden geçtikten sonra kadın kocasına,

— Kel Mâmıt'ın oğlu bu mu ki?.. diye sordu.

— Hee, bu ya...

— Şuna bak hele. Bir adam gibi oturmuş da...

Erkek,

— Kasılıyor, Kel Mâmıt'ın oğlu... dedi.

Delikanlı yola aşağı bakıyordu. Tepeden büyük bir kaya parçası düşmüş, yolu kapamıştı. Burdan tekerlekli taşıt geçemezdi.

Delikanlı içinden, beni adam yerine koymuyorlar, diye geçirdi.

Bir canı sıkılıyordu ki...

Karaöylü köyünün okulu eskiden üç sınıftı. Kel Mâmıt'ın oğlu Memet, üçüncü sınıfta okurken, birgün köye vali ile kaymakam gelmişti. Okulu gezmişlerdi.

Köy öğretmeni, vali beye gösteriş olsun diye, en çalışkan öğrencisi Memet'i derse kaldırdı. Öğretmen sordu, Memet bildi, öğretmen sordu, Memet bildi.

Vali ile kaymakam çocuğun bilgisine şaştılar. Vali sınava çekti küçük Memet'i. Sonra,

— Bu çocuğun babası kim, çağırın bana! dedi.

Kel Mâmıt'ı çağırdılar. Kel Mâmit, köyün en yoksuluydu. On bir çocuğundan beşi ölmüş, altısı yaşıyordu. Memet, çocuklarının en küçüğüydü.

Vali,

— Köy okulunu bitirince bu çocuğu ne ya-

pacaksın? diye sordu.

Kel Mâmıt, böyle bişey düşünmemişti.

— Hiç, dedi, köylük yerde ne yapılır?

Vali,

— Yazık olur, dedi, bu okulu bitirince sen bu çocuğu bana getir.

Kel Mâmıt oncasını becerip,

— Eksik olma beyim, dedi.

Ama, Kel Mâmıt, oğlunu taa il'e nasıl götürsün! Köy öğretmeni çocuğu elinden tutup valiye götürdü. Vali Memet'i ildeki pansiyonlu ilkokula yerleştirdi. Memet, okulda şaşırtıcı bir başarı gösterdi. İlkokulu bitirince Eğitim Bakanlığının açtığı yarışma sınavını kazandı. Böylece liseyi yatılı olarak parasız okudu. Lisenin en çalışkanı, en bilgili öğrencisiydi. Liseyi birincilikle bitirdi. İlkin askerlik görevini yaptı. Sonra Bakanlıklardan birinin açtığı sınavı kazanarak Fransa'da üniversite öğrenimine gitti. Altı yılda doktorasını verdi. Bir süre Fransa'da çalıştıktan sonra Amerika'ya geçti. Bir Amerikan üniversitesinde öğretim üyesi oldu. Başarıdan başarıya ulaşıyordu. Kitaplar yazdı. Profesör oldu. Buluşları kendi adıyla bilim dünyasına yayıldı. Uluslararası bir büyük ün olmuştu.

Memet'in içinde yurt özlemi yanıyordu. Çalışmadan ara bulup da sılaya gidememişti. Yıllardan sonra, bir yaz dinlenmek için Karaöylü köyüne geldi. Hemşerileriyle içli dışlı oldu. Köyüne, köylüsüne yararlı olabilmek için yanıp tutuşuyordu. Onu böylece gören hiçkimse, kendi bilim dalında dünyaca tanınmış bir bilgin demezdi. Ama nedense, kendi köyünde onu hiçbiri adam yerine koymuyordu.

Kel Mâmıt'ın, bizim Kel Mâmıt'ın oğlu... deyip geçiyorlardı.

Desinlerdi, önemi yok. Ama öğütlerinin, salıklarının hiçbirini dinlemiyorlardı, sözlerine kulak asmıyorlar, salık verdiklerini uygulamıyorlardı. Ne dese gülüp geçiyorlardı.

Bigün kahvede köyün yaşlılarından Şükrü Dayı,

— Bak Memet oğlum, diye söze başlamıştı, bir tarihte bizim köye bir baytar geldi. Baban Kel Mâmıt da bilir.

Babası için yüzüne karşı «Kel Mâmıt» diyordu ki, genç adamı iyice utandırsın.

— Evet baban Kel Mâmıt iyisini bilir. Vilâyet baytarı köy köy dolaşır, köylüye, sözüm ona, mala, davara nasıl bakılır, öğretirmiş. Bizim köye de geldi. Baban Kel Mâmıt da bilir. Öyle değil mi len Kel Mâmıt... Hee, öyle. Baytar gelmeden ünü geldi. Herif iki kamyon dolusu kitapla vilâyete gelmiş, iki kamyon kitap... Ben bunu duyunca «Memşeriler bu herifte iş yok» dedim. Aha baban Kel Mâmıt da duymuştur o zaman. Neyse... Köye geldi. Bizi toparladı başına, anlattı anlattı durdu. Çolak Ali vardı ya, rahmetli, «Yahu, siz bu herifin dediklerine inandınız mı?» diye sordu. İnanmışız besbelli. Çolak Ali, «Bu herif hayvandan anlar mı, anlamaz mı, gelin şunu bir sınayalım» dedi. Hep oradayız. Senin baban Kel Mâmıt da orada. Çolak Ali, baytara, «Bey, dedi, benim bir gebe ineğim var, kuzulaç mı, değil mi, şuna bir bakar mısın?»

Baytar önde, biz ardında Çolak Ali'nin ahırına girdik. Kolak Ali, kart öküzü damın dibine bağlamış. Orası alacakaranlık. Yemiş yemiş, koca öküzün karnı şişmiş.

Çolak Ali, koca öküzü gösterdi,

— İşte bey, beniminek... dedi.

Aha bu baban Kel Mâmıt da ordaydı.

Baytar, koca öküzün karnını yokladı, elledi, sonra kulağını kırnına dayadı, öküzün bir o yanını, bir bu yanını dinledi. Başını öküzün altına soktu, kulağını kart öküzün sinirine dayayıp bir de ordan dinledi. Doğruldu.

— Evet, dedi, inek gebe. Gebe olmaya gebe. Ama doğurmasına daha çok var.

Baytar damdan çıkarken Çolak Ali, bıyık altından bir gülüyor ki, gözünün birini de kırpmış. Aha bu baban olacak Kel Mâmıt da ordaydı. Öyle olmadı mı len Kel Mâmıt?..

Babası «He, öyle oldu.» diyordu.

Şükrü Dayı sözde o baytara, gerçekteyse Profesör Memet'e şöyle diyordu:

— Ulan gidi, ulan koca gidi, daha bir öküzle ineği ayırt edemezsin de, o iki kamyon dolusu kitap neyin nesi dürzü? Okulda okumuşlardan bir adam çıkmış mı? Öyle değil mi, len Kel Mâmıt?

— Doğrusun Şükrü Dayı...

Başka bir tarımcının kırdığı potu anlatıyordu. İlçenin fidanlığından elma fidanlarını Çilli Yakup çalmış, kendi bahçesine dikmişti. Fidanlık müdürü de duymuş, candarmaya söyliyecekti.

Çilli Yakıp, fidanlık müdürüne gider:

— Bey, der, elma fidanlarını çaldım diye dedikodu çıkarmışlar. Arabayı kapıya getirdim. Kalk, birlikte gidelim, benim bahçeye

bak. Bitek elma fidanı varsa, idamıma razıyım.

Fidanlık müdürü de tarım mühendisiymiş. Arabayla Çilli Yakup'un bahçesine gitmişler. Bahçede beş yüzden artık elma fidanı dikili. Çilli Yakup, ziraatçiyi elma fidanlarından birinin dibine oturtmuş, ayranı da içirmiş. Elma fidanlarını gösterip,

— Bak bey, demiş, Allahaşkına iyi bak. Benim bahçemde bitek elma fidanı var mı? Benimkiler hep kara erik...

Ziraatçi dairesine döndükten sonra, memurlarına,

— Yahu, az kala adamın günahına girecektik... der dururmuş.

Bu olayı anlatan,

— Öyle değil mi len Kel Mâmıt? diye soruyor, Mâmıt da,

— Hee, öyle... diyordu.

Genç profesör, kendi köyünde küçümseniyor, sözlerine önem verilmiyordu. Köylüler, Memet için konuşmalarını özellikle ona duyurmaya çalışıyorlardı:

— Kimmiş, kimmiş?.. Neymiş neymiş?.. Şu bizim Kel Mâmıt'ın oğlu değil mi?..

— Heee, altı ucu Kel Mâmıt'ın oğlu...

Genç bilgin koca ahlatın gölgesinde oturmuş, gözleri yol üstüne düşmüş kayada, dalgın dalgın düşünüp duruyordu.

Bir kağnı gıcırtısı duyuldu. Az sonra arka arkaya üç kağnı göründü. Köye yukarı geliyordu kağnılar. Yolu kapayan kayanın önüne gelince kağnılar durdu. Yolun bir yanı dik yamaç, bir yanı uçurum. Kağnılarla gelen sekiz köylü toparlanıp aralarında bişeyler konuştular. Sonra yamaca sırtlarını dayayıp cıgaralarını yaktılar.

Genç bilgin yerinden kalktı, kağnıların yanına gitti. Köylülerine,

— Merhaba... dedi.

Oturmuş cıgara için köylüler de ona,

— Merhaba... dediler.

Lâstik papucundan ayağını çıkaran bir köylü yanındakne,

— Şu bizim Kel Mâmıt'ın oğlu da bir kasılır ki... dedi.

Öbürü,

— He yaa, dedi. Kel Mâmıt'ın oğlu...

Genç bilgin, yanlarına gidip,

— Ne oldu? diye sordu.

— Görüyorsun olanı...

Başka bir köylü,

— Yol kapanmış... dedi.

— Pekiy, ne yapacaksınız?

— Bekliyoruz... dedi.

Biri de,

— Düşünüyoruz... dedi.

Bilgin onlara öylece baktı, kaldı. Yolu açmak için yapılacak tek iş vardı: Yol üstüne düşmüş kayayı yardan aşağı yuvarlamak.

Memet «Söylesem dinlemezler beni» diye içinden geçirdi. Ama duramadı.

— Hemşehriler, dokuz kişiyiz, dedi. Bu kaya bize dayanmaz. Gelin, elbirliğiyle şu kayayı devirelim aşağı... Hep birden, hep birlik, hadi...

Evet, köylüler hep birden, hep birlik gülüştüler. Profesör Memet'in gittikçe kendine olan güveni sarsılıyordu. Yoksa gerçekten çok gülünç bişey mi söylemişti?

Köylülerden biri,

— Hay aklınla yaşa Kel Mâmıt'ın oğlu... dedi.

— Hah hah hah... Bunu kimse düşünemezdi işte...

— İyi bildin, iyi... Hıh hıh hıh... Demek kitap böyle yazasıymış...

— Yahu, bu koca kaya, insan gücüyle devrilir mi hiç!..

Kel Mâmıt'ın oğlu,

— Kağnılar var ya, dedi, kağnıların orta ğacını manivelâ yaparız...

Cevabını aldı:

— Git işine...

Genç bilgin utanarak başını önüne eğdi. Ters yüzü dönüp yaşlı ahlat ağacının gölgesine gitti, oturdu. Kitabını açtı. Okuduğunu anlayamıyordu.

Büyük bir merakla, ne yapacaklar diye sekiz köylüyü gözlüyordu. Ne yapacaklardı? Yolun şivine sırtlarını dayamış, cıgara içiyorlar, konuşup şakalaşıyorlardı. Belki de kendisiyle alay edip duruyorlardı.

— Ulan Kel Mâmıt'ın oğlu, ulan Kel Mâmıt'ın oğlu...

— Ulan sende kele sürülecek akıl yok be...

Kel Mâmıt'ın profesör oğlu, ulan Kel Mâmıt'ın oğlu...

Kel Mâmıt'ın profesör oğlu «Hep böyle duracak değiller ya, elbet bişey yapacaklar. Bu yolu açacaklar» diye düşünüyor, büyük bir merak içinde bekliyordu: Ne yapacaklar?

Hiçbişey yapmıyorlardı. Yarım saat geç-

ti, bir saat, birbuçuk saat... Bilginin merakı gittikçe artıyordu.

Köylüler birden ayağa kalkıp bağırmaya başladılar:

— Hasan Efendii, Hasan Efendi!..

Ellerini ağızlarına boru yapıp sesleniyorlardı:

— Hasan Efendiiii!..

Dere boyundaki yoldan eşek üstünde giden adam da onlara seslendi:

— Ne var ulan Karaöylüler?

— Hele gel, hele gel...

Hasan Efendi eşeğini onlara doğrulttu. Bilgin de köylülerin yanına gidip sordu:

— Kim bu Hasan Efendi?

— Sıhhıyacı... Herifte akıl var efendi. Frengi iğnesi vurmak için köyleri dolaşır.

Hasan Efendi yanlarına geldi.

— Selâmünaleyküm ağalar.

— Aleykümselâm Hasan Efendi.

— Ne olmuş bu yola? Kaya mı düşmüş. Ulan ne duruyorsunuz? Dayanın be... Devirin aşağı şunu!..

Köylüler de çoşup bağırıştılar:

— Öyle ya... Hadin arkadaşlar, davranın!..

Besmeleyi çeken işe girişti. Ho, ho - ho - hoop.. Kaya gümbür gümbür yuvarlandı, yol açıldı.

Hasan Efendi,

— Hadi sağlıcakla kalın... dedi.

— Allah razı olsun Hasan Efendi. Allah senden razı olsun...

Üç kağnı yola düzüldü.

— Deeeh, dehaaa...

— Eee... ehaa!..

Bilgin de onlarla birlikte, düşüne düşüne tozlu yoldan köye doğru çıkıyordu.

— Yahu, ben size söylemedim mi? dedi, kayayı hep bir olup devirelim, yuvarlıyalım, demedim mi?

— Hele bak... Sen öyle mi dedin Kel Mâmıt'ın oğlu?

Köylüler gülüyorlardı..

Bilgin,

— Peki, ben ne dedim? diye sordu.

— Daha sen ne dediğini bilmiyorsun. Sen, «Şu kayayı sırta yukarı taşıyalım da yol açılsın» demedin mi? Koca kaya yukarı taşınır mı? Taşınsa durur mu? Sana uysak kaya üstümüze devrilip bir kaza çıkardı. Seninki de akıl işte...

Yine gülüştüler.

Köyde bir zaman eKl Mâmıt'ın oğlunun aklı konuşuldu:

— Koca kayayı dağa çıkarın der. Aklına uysak, zorlayıp erkekliğimiz sökülecek...

Birkaç gün sonra Kel Mâmıt'ın oğlu Memet kasabaya indi. Bir eski okul arkadaşını gördü. Kendi köyüne öğretmen olan arkadaşı,

— Duramıyacağım, dedi. Eğitim Müdürüne söylemeye geldim. Beni başka köye versinler. Kendi köyümde yapamıyacağım.

Profesör Memet,

— Neden? diye sordu.

— Neden olacak arkadaş, beni köyde bir dinliyen mi var? «Kapının danası hiç bir vakit öküz olmaz» demişler, boşuna mı? Ecele derman bulsan boş, kendi köylün dinlemez seni..

Profesör birkaç kez,

— Kapının danası, kapının danası... diye mırıldandı.

Sonra eski arkadaşına bir Amerikan üniversitesinde profesör olduğunu söyledi.

— Beni dinlersen, dedi, kendi köyünden ayrılma. Kendi köyünü herkesten iyi sen bilirsin. Bir zaman sonra seni dinlerler.

Köy öğretmeni,

— Kapının danası hiç bir vakit öküz olmaz... dedi.

BENDENİZ MAHVOLDUM

Masada oturan şişman, gözlüklü adam gülerek okuduğu mektubu bitirince, karşısında ellerini kavuşturmuş, ayakta duran zayıf adama sordu:

— Mehmet Zeloğlu siz misiniz?

— Evet Beyefendi, bendenizim.

Eğik sol omuzundan, kamburumsu sırtından, yıllarca masa başı memurluğu yaptığı belli.

Masada oturan,

— Eeee, anlat bakalım Mehmet Zeloğlu, dedi, ama nasıl olduysa aynen anlat!

— Başüstüne. Bendeniz mahvoldum Beyefendi. Akşam saat yedi, sekiz sıralarında Belediye Lokantasına gitmiştim. At nalı biçiminde bitiştirilmiş masalar hep dolu. Belki yüz elli kişi var. Ben oranın yabancısıyım. Zeki Bey mektupta da zâtıâlinize yazmıştır; oraya gideli üç gün olmuş. Yirmi altı yıllık memuriyet hayatım hep ilçelerde, bucaklarda geçti. El etek öperek, sonunda vilâyete gelebildik.

İşte o gece Belediye Lokantasın da ben de bir boş sandalye bulup iliştim. Daha kimseyi de tanımıyorum.

Daireye ilk geldiğim gün «Vedâ ziyafeti var, ver on lira!» demişlerdi. Her arkadaş baremine göre para verecekmiş. On lira verdim.

Malûmâliniz, taşranın memuriyet hayatında şerefe verilen bu ziyafetler filân da olmasa insan sıkıntıdan patlar.

Masaların üstünü iyi donatmışlar. Bendeniz de bir boş kadeh bulup içmeye başladım. İkinci kadehten sonra yanımda oturanla muhabbeti koyulttuk. Sağımdaki, Belediyede memurmuş. Solumdaki de hastanede kâtipmiş. «Beyler, ben buraya geleli üç gün oldu, yeni tâyin edildim. Kim kimdir, bilmiyorum» dedim. Onlar da bana ziyafettekileri tanıttılar:

«Şu en ortada oturan dazlak kafalı, vâlidir. Sağındaki iri kıyım, Emniyet müdürü. Solundaki veteriner müdürü, öte yandaki vâli muavini. Şu Belediye başkanı, şiş göbek olan Eğitim müdürü, şu Bayındırlık müdürü, orman müdürü, posta müdürü, müze müdürü, istasyon müdürü, tarım müdürü, petete müdürü, kütüphane müdürü.»

Velhâsıl cümlesini tanıttılar. Malûmâliniz taşra vilâyetlerinde müdür çoktur. Biz tatlı tatlı içiyoruz. Meze de bol, her çeşidi var. Gayetle keyif olmuşuz. Derken karşıdan bir zat ayağa kalktı. Belli ki konuşacak. Herkes çatallarını tabaklara vurdu ki susulsun: «Sıssss..»

Bu zat belediye başkanıymış. Başladı konuşmaya:

— Pek muhterem vâli beyimiz ve pek muhterem arkadaşlarım...

Giriş fena değil.

— Sühâ Beyin aramızdan ayrılması bizim için çok üzücü oldu... dedi.

Ondan sonra efendim başladı övmeye:

— Bendeniz elli beş yaşımdayım. Doğma büyüme buralıyım. Pek çok vâliler gördük. Buradan ne vâliler geldi, geçti. Ama hiçbirisi şimdiki vâlimiz gibi olamaz. Bunu açıkça itirafı bir vicdanî borç bilirim ki, onarım hiç birisi sayın vâlimizin eline su dökemez! Evet, eski vâlilerimizin de bazı iyilikleri yok değildi. Vardı. Velâkin, suratlarına karşı söylemek gibi olmasın, şimdiki vâlimizin yanında onlar hiç ki hiçtir...

Belediye başkanı anlatırken, ben yavaştan cep defterimi çıkarıp böyle ziyafetler için eskiden defterime yazdığım nutku içimden okumaya, bir daha ezberime almaya başladım. Kendimi övmek gibi olmasın, bendeniz bu ziyafetlerde gayetle tesirli nutuk irad ederim. Bütün eski arkadaşlar da bilirler. Hele biraz içtim de söze başladım mı, sofradakilerin ağlamaktan gözleri yumruk gibi şişer. Evelallah öyle konuşurum... Buraya geleli üç gün olmuş. Hazır elime fırsat geçmişken, kaçırmak olur mu, Mehmet Zeloğlu kimdir tanısınlar.

Belediye başkanı, sözünü bitirirken,

— Kadehimi sayın vâlimizin şerefine kaldırıyorum, dedi.

Arkadan başka bir zat ayağa kalkıp nutka başladı:

— Sühâ Bey'le birlikte geçen üçyılımızı unutmıyacağız, dedi.

— Anlaşılıyor ki, vâli'nin adı Sühâ... Arkadan, vâlinin vilâyete yaptığı hizmetleri anlatmaya başladı:

— Hepinizin mâlûmu olduğu üzere, eskiden vilâyetimiz hudutları dahilinde gerek koşum hayvanları ve gerekse sağmal hayvanlar son derece ihmâle uğramıştı. Eskiden pek namlı olan cins atlarımız, bakımsızlıktan âdeta kedi kadar kalmışlar, cinsleri bozulmuştu. Ancak muhterem vâlimizin gayret ve himmetleri iledir ki, damızlık kısraklar ve cins aygırlar getirilerek at nesli çok şükür yeniden islâh edilmiştir. Her kazada sıfat istasyonları kurularak, vilâyet merkezinde teşkil olunan aygır deposundan en seçme aygırlar bu sıfat istasyonlarına, sıfat mevsiminde gönderildiği gibi, ayrıca merkezde de sunî ilkah yolu ile, cins atlar ve çok ârızalı arâzimiz çok sağlam katırlar elde edilmiştir. Vâlimizin bu hizmetlerini, aslâ ve asla unutamıyacağımız gibi...

Kulağım onda, gözüm defterimde. Efendim, verdiğim nutukların en etkili parçalarını bu not defterme yazmışımdır. Ayrıca şurda burda okuduğum vecize değerinde büyük

sözleri de defterime yazarım. Ne zaman bir şeref ziyafeti olsa, bu defterimdekileri yeniden ezberime alırım. Gündüz evde birkaç kere okudum ya, burda da tekrarlamakta fayda var.

Konuşmakta olan zat,

— Aramızdan ayrılan Sühâ Bey'in şerefine kadehlerimizi kaldıralım arkadaşlar... diye sözünü bitirdi.

Kaldırdık, kadehleri diktik. Başka bir zat söz aldı. Ben de söz için fırsat kolluyorum ama, herkesin rütbesine, mevkiine göre söz sırası geliyor. Yalnız bana söz sırası gelmeden ziyafet biterse yazık olur. Tetikte duruyorum. Bu adam, «Sühâ Bey'in şerefine!.. der demez ben fırlayacağım.

Bu zat da,

— Sühâ Bey'le birlikte geçen üç yılımız, bizim için çok tatlı hâtırlarla doludur, dedi.

Anlaşılan bu vâli Sühâ Bey'i burada çok seviyorlar. İçkiye hız verdim. İçildi mi iyi konuşulur Beyefendi. Bir tek Fransızca kelime bilinmese, ziyafet sofrasında içildi mi, Fransızca nutuk bile verilir. Yani bendenize öyle gelir. Ziyafet sofrasındaki heyecanla Fransız oldusununun önünde nutuk irad etsem, o Fransız ordusu ne dediğimin bir kelimesini anlamadan önüme düşer de, kal dediğim yerde kalır, öl dediğim yerde ölür. Bu sebepten ara vermeksizin içiyorum.

Bu konuşan zat da, vâlinin kümes hayvanlarını nasıl geliştirdiğini anlatıyor. Eskiden tilkiden, sansardan koca vilâyette az kalsın tavuk cinsinin kökü kuruyacakmış.

— Sayın vâlimiz, tilki ve sansar tuzakları yaptırarak, tilki ve sansar savaşına girişip ve bu mücadelede, Allah'ın inayetiyle muvaffak olarak tavuk ve bilcümle kümes hayvanlarının hayatlarını kurtarmış olup, bununla da kalmayarak ve bâhusus tavuklara kolera iğnesi vurdurtarak, muhterem vâlimiz yumurta ve tavuk ve kaz ve hindi satışından vilâyetimiz halkına büyük kazanç temin buyurmuşlardır.

Bir öksürdü. Öksürdükten sonra,

— Sözüme burada nihayet verirken, aramızdan ayrılan Sühâ Bey şerefine kadehimi kaldırıyorum, dedi.

Söze başlamak için acele ayağa fırladım. Bir açıkgöz sıramı kapmak için oturduğu yerden «Muhterem arkadaşlar!» diye söze başlayıp, sonra ayağa fırladı ve nutuk söylemeye başladı.

Lânet olsun. Ondan conra konuşurum diyerek oturdum yerime.

Sıramı kapan açıkgöz,

— Bilirsiniz, dedi, eskiden gerek vilâyet içinde, gerek köylerde her gün birkaç kuduz vak'ası görmekte ve sayın vâlimizin teşrifine kadar kuduz vak'aları artmakta idi. Ancak vâlimizin geceli gündüzlü mesaisi ve gayretleri sonunda, şehrimizdeki bütün başı boş itler itlâf edilip bir tek kuduz it kalmadı. Şimdi sokaklarımızda, vâlimizin sâyesinde tam bir serbestî içinde gezmek mümkün olmuştur.

Kadehleri bir daha şerefe diktik. Yine biri benden önce fırladı. O da vâlinin hayvan panayırlarındaki hizmetini anlattı:

— Eskiden olduğu gibi, hiç bir haksızlık yapılmamaktadır. Vâlimiz her türlü haksızlığa mâni olmuştur. Şimdi panayırlarımızda, en besili, en sütlü inek sahibine vâlimiz kendi eli ile mükâfatını vermektedir...

Adam anlatırken ben bir düşünceye daldım. Demek bu vâli Sühâ Bey, bu vilâyette hep hayvanlar üzerine çalışmış... Kuduz itleri bitirmiş, tavuklara aşı yaptırmış, at neslini islâh etmiş, besili ineklere mükâfat verdirmiş. Allah Allah... Yol, mektep, köprü filân yaptırmamış mı?

Ben böyle düşünürken biri daha zırt diye fırladı. O da at yarışlarında vâlinin gösterdiği gayretleri uzun uzun övdü. Başka biri, vâlinin sayesinde hayvanlarda şap hastalığının önlendiğini anlattı.

Hepsi iyi, güzel söylüyor, velâkin etkili konuşamıyorlar. O adam,

«Kadehimi, aramızdan ayrılan Sühâ Bey'in şerefine kaldırıyorum...» der demez, ben fırladım. İçimden «Ya Allah... Ya hazret-i pir... Ben garibi utandırma!» diye duâ ediyorum. Başladım söze:

— Peki muhterem vâlimiz Sühâ Beyefendi ve...

Bir mırıltı, fısıltı başladı, nedir anlamadım. Devam ettim:

— ..... ve pek muhterem, pek kıymetli arkadaşlarım. Bendeniz yirmi yedi yıllık memur olup, bu vilâyet dahiline geleli üç gün olduğu halde sayın vâlimizin, benden evvelki arkadaşların da beyan buyurdukları vechile bu vilâyete yaptığı unutulmıyacak hizmetleri

saymakla bitiremiyeceğimi arz ederim. Vâlimiz bu vilâyetin başından ayrılmakla, emin olunuz, hepimizi öksüz bırakacaktır. Yalnız öksüz değil, hem öksüz ve hem de yetim, hem de bizleri üvey baba, üvey ana eline bırakmış olacaktır. Çünkü biz biliyoruz ki böyle bir vâli bu vilâyete ne gelmiştir, ne gelir, ne gelebilir, ne de gelebilecektir.

Allah Allah... Ağlamak şöyle dursun, suratlarını asmış, şey gibi bakıyorlar. Yahu ben vedâ ziyafetlerinde yıllarca seller gibi göz yaşı akıtmışım. Sesimi daha bir titreterek iyice çoştum:

— Muhterem vâlimiz, buradan ayrılıyor, hepimizin zavallı göğüslerinden kalplerimizi söküp götürüyor. Evet, vâli beyimizin gidişinden bir bakıma memnunuz. Kendileri belki daha güzel yere gidiyorlar. Daha büyük yerlere lâyıktırlar. Fakat... Bizim zavallı mahzun kalblerimizdeki yeri, evet, o yer doldurulamıyacaktır, arkadaşlar!..

Ağlamak şöyle dursun, gülüşmeye başladılar. Allah Allah, bizim nutkumuzun etkisi mi azaldı yahu? Yumruğumu masaya vurup vurup haykırıyorum:

— Arkadaşlar! Şuna itimat ediniz ki... Biz kendimizi düşünmemeliyiz. Elbet memleket namına, kıymetli vâlimizin buradan ayrılmasına sevinmeliyiz. Evet sevinmeliyiz... Ama bu bizim için çok acı bir sevinçtir.

Baktım, ağlayan yok, inadına gülüyorlar. Hem ne gülme, kahkahadan kırılıyorlar. Ben kendim ağlayayım da, belki onlara da geçer, dedim. Kendi sesimden heyecanlanıp nohut gibi göz yaşları dökerek nutka devam ettim:

— Vâlimizin ayrılışı münasebetiyle verilen bu vedâ ziyafetinin heyecanını mazur görünüz. Söyleyecek söz bulamıyorum. Heyacanım, meramımı ifadeye mâni oluyor. Vâlimiz buradan ayrılınca, şu beldenin meyus halini düşündükçe, görüyorsunuz, gözyaşlarımı, hıçkırıklarımı zaptedemiyorum.

Millet gülmekten masaların altına serilmiş. Baktım olacak gibi değil. Koştum, kendimi vâlinin ayaklarına atıp:

— Bizi bırakıp nereye gidiyorsun vâli beyimiz... diye hıçkırmaya başladım.

Vâli, sert

— Alın, bunu götürün! dedi.

Bendenizi sallasırt edip dışarıya attılar.

— Yahu, ne oldu? dedim.

Beni Belediye lokantasının kapısına bırakanlar gülegüle,

— Sen sapıttın mı efendi, dediler, vâlinin bir yere gittiği yok. Vâli daha buraya geleli bir ay bile olmadı.

— Aman, nasıl olur arkadaşlar... Bu vedâ ziyafeti vâli için değil mi?

— Yok canım Sühâ Bey için...

— İyi ya birâder, biz ne dedik? «Muhterem vâlimiz Sühâ Beyefendi...» demedik mi?

— Yahu vâlinin adı Burhan.

— Herkes Sühâ Bey der...

— Sühâ Bey, vilâyetin veteriner müdürü. Adam burdan ayrılıyor diye şerefine ziyâfet verildi.

— Veteriner müdür...

— Atları, katırları islâh eden kim?

— Veteriner müdürü.

— Kuduz itleri toparlıyan?

— Veteriner...

— Ulan, ya vâli?

— Vâli, buranın en büyüğü. Valinin rızası olmasa, veteriner müdürü o işleri yapabilir mi hiç! Her başarı vâlinin; nezâketen, hürmeten öyle söylemek icap eder...

Beni kapı önüne koyup gittiler. Ben zaten iyice sarhoşladığımdan, yıkıldığım yerden başladım nutka. Ama bu sefer defter dışı okuyorum.

Ertesi gün, bendenize işten el çektirdiler. Bunca yıl ilçelerde, bucaklarda, köylerde sürttükten sonra, vilâyete gelip rahat edelim, dedik. Velâkin vilâyet hayatına intibak edemedikten başka istikbâlimden de oldum. Mahvoldum beyefendi, bendeniz mahvoldum.

KIZ UCUZA GİTTİ

Veralan köyündenim. Bizim Veralan köyü ilçeye yayan dört saat çeker. Bizim köyde, olmaz olsun, Göçmen Sabri derler biri var. Göçmen, denir ya, biz doğduğumuzda o köydeydi. Lâkabı eskiden beri Göçmen diye kalmış.

Göçmen Sabri'nin Resmiye diye bir kızı var. Bu Resmiye yedi-sekiz yaşlarındayken, anası kadın öldü. Ben de o sıra onbeşimde var yokum. Göçmen Sabri yeniden evlenmek

istediyse de, köyde hiçbir karı varmadı buna. Karısını açlıktan öldürdü diye adı çıkmış bir kere. Göçmen Sabri de kızmış bu dedikoduya, duyduğumuza göre birgün kahvede,

— Ulan, demiş, bu köyü karısıyla kızıyla tapom altına geçirmezsem bana da Göçmen Sabri demesinler.

Bunun üzerine kahvedekiler Göçmen'i Yatırbel'in dönemecine kadar kovalamışlar. Bana kalsa, bilerekten tutmamışlar. Tutsalar, leşini sermek gerek. Onun için, korkutup bırakmışlar.

Göçmen Sabri, bigün Resmiye'yi elinden tutmuş, yayan yapıldak kasabaya götürmüş. Eşeği yok, atı yok, iti yok... Bir boynu bükük Göçmen Sabri... Resmiye'yi de görsen, sıçan gibi bişey, boynu çöpten ince...

Sabri dönüşün birbaşına geldi köye. Bir de duyduk, beşyüz liraya kızı bir meura evlâtlık vermiş.

— Ulan utanmadın mı beşyüz liraya kızı satmaya? diyorlar.

— Neden utanacağım, diyor, ben onu bu boya getiresiye ağırlığınca altın döktüm.

İtin zoruna bak. Ulan sen altını düşünde gördün mü? Cebine beşyüzü koyunca kabardı da kabardı. Daha önüne durulmaz oldu. Eskiden ona varmak istemiyen dul karılar yolunu gözler oldular. Herif bir «hee» dese, beş karı birden döşeğine varacak.

Aradan bir zaman geçti, bir de baktık Göçmen, Resmiye'nin elinden tutmuş, köye geri yetirdi. Köylük yer, çabuk duyulur. O memur başka bir yere tâyin olunmuş. Göçmen Sabri de bunu koliarmış.

— Yavrumu verin. Et tırnaktan ayrılmaz. Ben kızımı, burada kalacaksınız diye size emanet bırakmıştım... diye memurun başına belleş olmuş.

Memur,

— Beşyüzü geri ver, kızını al... demiş.

Adam sonunda yüze de razı olmuş ya, Göçmen Sabri,

— Kızımı kaçırıyorlar, yetişin!.. diye bağırıp sesini candarma komutanına dek duyurmuş.

Çok geçmeden Resmiye'yi bu sefer ilçede başka birine sekizyüz liraya evlâtlık sattı. Önüne gelen yerde,

— Ulan bu köyü tümüyle almazsam, bana da Göçmen Sabri demesinler... diye bağırıyor.

Eski Göçmen Sabri değil ki kovalasınlar. Herifin bir cebinde beşyüz, bir cebinde sekizyüz lira...

«Ciğerimin parçası, gözbebeğim yavrumu dövüyorlar» diye şikâyet edip, oradan da kızı geri almış, başka birine bin liraya vermiş. Göçmen Sabri bu alışverişi birkaç kere yapınca, artık ilçede yutturamamış, kızı vilâyete götürüp, binbeşyüz liraya bir çocuksuz memura evlâktık vermiş.

— Utanmaz mısın? diyorlar.

— Utanacak ne var, ben onun ağırlığınca altın döktüm, diyor.

Bunu söyleyip cebinden desteyle paraları çıkarıp sayıyor, sonra kahveci Zihni'ye soruyor:

— Heğri, benim borcum ne?

— İki kahveyle üç çay, Göçmen emmi.

Göçmen desteden çektiği bütün yüzlüğü uzatıyor:

— Bozuğun var mı heğri?

Vilâyetteki memur İstanbul'a tâyin olmaz mı... Göçmen Sabri bunu duyup yetişesiye, Resmiye'yi birlikte alır İstanbul'a giderler.

Sabri döğünür:

— Et tırnaktan ayrılmaz. Ben onu bu yaşa getiresiye...

Arkalarından kalktı, o da İstanbul'a gitti. Çok geçmeden birbaşına geri döndü.

— Kız nerede?

Göçmende ses yok ama, sesi daha bir kalınlaşmış, cebinden bütün beşyüz lirayı çıkarıp kahveciye sesleniyor:

— Heğri, benim kaç kahve borcum var? Beşyüz lira bozuğun var mı heğri?

Göçmen Sabriye her ay İstanbul'dan postayla ikiyüz lira gelmeye başladı. Yahu, bizim Veralan'da ayda ikiyüz lira ne demek?

Bir karış toprak, bir tek davar, sığır da almıyor. Köyün yaşlıları ona eskisi gibi «Ulan Göçmen» diyemiyorlar; «Bre Sabri oğlum» diyorlar. Akıl veren verene:

— Bre Sabri oğlum, şuralardan bir yerden bir kaç evlek toprak al...

Göçmen Sabri,

— Sizin var da n'olmuş yani, diyor, hanginizin cebinden ikiyüz kayme çıkar?

— Bre kardeşim Sabri, mal al, davar al...

— Sizin var da n'olmuş yani, hanginizin..

Sonra kihkih gülerek,

— Bekleyin hele, diyor tüm davarlar, mallar, tarlalar, benim olacak...

Ben askere gittim, döndüm ki Resmiye köyde. Velâkin birader, o sıska Resmiye gitmiş de yerine resim gibi bir kız gelmiş. Allah Allah... Ulan, belâ mısın, âfet misini, salgın mısın, yangın mısın, sel misin, deprem misin, hey gâvurun kızı... Yahu bir uzaktan baktı mı, adamı yıldırım çarpmış gibi yere yıkıyor be...

— Ben bu kızı ele koymam, tövbe...

— Sen avucunu yala, dediler. Göçmen onu çoktan Numan Ağanın oğlu Bekir'e sattı bile. Bekir, kızın her yaşına bir koyun hesabiyle onyedi koyun verip kızı kapattı bile. Yakında düğünleri olacak...

Göçmen Sabri «Koyunların her birini yüzyirmişer liradan sattım, parasını da bir tamam aldım» diye Numan Ağa'nın elinden bir de senet almamış mı!

— Aman baba, bu Resmiye ele giderse daha ben bu köyde duramam...

Babam gider Göçmene,

— Bre kardeşlik, der, biz bu Resmiye'nin her bir yaşına bir koyun verdikten başka, senin için de ayrıca bir öküz feda ederiz. Sen gel Resmiye'yi Numan'ın Bekir'e vermekten cay, bizim oğlana ver.

Göçmen Sabri,

— İdare etmez, ben onu bu boya getiresiye ağırlığınca altın döktüm... der.

Babam kızar:

— Bre kardeşim, Numan Ağa'ya idare ediyor da, bize gelince mi idare etmez. Senin için bir öküzü de gözden çıkardık işte...

Otururlar pazarlığa. Tut aşağı vur yukarı, Resmiye'nin her bir ayına bir koyun vermek şartiyle uyuşurlar. Resmye'nin kafa kâğıdını kasabaya götürüp, kaç aylık olduğunu hesaplatırlar. Resmiye ikiyüzdokuz aylık çıkar.

Gelgelelim, bizde topu toplamı kırk koyun var. Başladık, köyden parayla koyun toplamaya. Koyun yüzyirmiden yüzelli liraya fırladı. Neyse biz ikiyüzdokuz koyunu, seçmece toplayıp Göçmen Sabri'ye verdik. Bir de babamdan «Her biri yüz altmış liradan iki yüz dokuz koyun ve üç bin liraya bir adet öküzü Göçmen Sabri'ye sattım ve bir tamam paramı teslim aldım» diye bir senet aldı.

Biz düğünün hazırlığına başladık. Demeye kalmadı, bu Göçmen Sabri denen alçak geldi, babama,

— Biz seninle pazarlığı yanlış yapmışız, dedi.

— Neden?

— Kızın yaşını yanlış hesaplamışız. Ben gidip ilçede nüfus memurluğundan sordum. Resmiye onyedi değil, yirmiki yaşında. Hesaplattım: Sen bana ikiyüzaltmışsekiz koyun vermeliymişsin. Beni kandırmışsın. Daha senin bana ellidokuz koyun borcun var. Ya ellidokuz koyun daha verir, Resmiye'yi alırsın, ya bu işten dönersin.

— Yahu, nasıl olur, bizim oğlan yirmiikisinde... Yeni döndü askerden. Bizim oğlan doğduğunda sen daha evlenmemiştin.

— Hesap şaşmaz... Ben onu bu yaşa getiresiye ağırlığınca altın döktüm efendi. Daha aşağısı kurtarmaz.

İş anlaşıldı, Resmiye'yi alacağımızı duyunca bunlar Numan Ağa ile birlik olup, iki yalancı tanık uydurarak, Resmiye'nin yaşını mahkemeden büyütmüşler. Numan Ağa ile karısı da yalancı tanık...

Babam, bana,

— Oğul, dedi bunlar köyde davar, sığır bırakmaz alırlar, gel biz bu işten cayalım.

Caymasak ne olacak... Biz de ne davar kaldı, ne para... Ocağımızı söndürecekler. Parayla sattık diye senet de verdiğimizden, koyunları geri alamıyoruz. Numan Ağa, Resmiye'nin nüfustaki yaşının her bir ayına bir koyunu vermişse de bu sefer de araya muhtarın oğlu girdi.

Muhtar'ın oğlu,

— Ben, demiş, Resmiye'nin her haftasına bir koyu veririm.

Kasabaya gidip hesaplatmışlar, binyetmiş şu kadar koyun ediyor. Ulan bu kadar koyun köyde bile yok...

— Yetişmezse, yedi koyun yerine bir sığır...

Muhtar bunların hepsini verdi. Bütün köy, muhtara kızıyor. Bigün Numan Ağa babama geldi,

— Yahu, dedi, bu kıza yazık oluyor. Sen iyisini bilirsin, bu kız bana kalsa yimibeşinde olacak. Zavallının hakkını yiyorlar.

Babam,

— Senin yanlışın var Numan Ağa dedi, yirmibeş değil, yirmisekiz olacak. İyisini bizim karı bilir, ona soralım.

Anama sordular. Anam,

— Sizin yanlışınız var, dedi, Resmiye ile benim aramda on yaş var yok. Resmiye otuzundadır.

Hepbirden Göçmen Sabri'ye gittiler:

— Aman heğri, bu Resmiye öksüz bir kız. Köyün bir tanecik öksüzü. Yazık değil mi hakkı yensin. Otuz yaşında olacak bu kız.

— Öyledir, dedi, daha bile büyüktür ya, biz nüfusa küçük yazdırmışız.

— Yahu, öksüze günah. Gel şu yanlışlığı düzeltelim.

Babamla Numan Ağa tanık olup, Resmiye'nin yaşını otuz yaptırdılar. Otuz yaş demek, her haftasına bir koyundan binaltıyüz koyun eder. Versin de muhtar, kızı oğluna alsın bakalım. İsterse alsın, kendi bilir. Doğru doğru, dosdoğru, bu Resmiye benim anamdan da yaşlı değil mi yâni...

Derken araya Gedikoğlu İbrahim girdi. İbrahim'in babası yeni ölmüş, dünyanın tarlası Gedikoğlu'na kalmış. Gider Göçmen Sabri'ye.

— Sen, der, onu bunu bırak, senin davar dediğin, sığır dediğin nedir ki... Ben Resmiyenin her bir ayına bir dönüm tarla veririm. Var mı bir diyeceğin...

Göçmen,

— Kurtarmaz, der, ben onu bu yaşa getiresiye ağırlığınca altın döktüm.

Resmiye'nin herbir ayına bir dönüm tarla üzerinden kesişirler.

İş kumara bindi kardeşim. Bir kere baştan pazarlığa girip, zarar etmişsin. Zararını çıkarmak için herkes pey sürüyor. Babam,

— İş tarlaya bindiyse biz de varız, dedi.

Babam Göçmen Sabri'ye gider,

— Yahu, der, sen bu parmak kadar kızı otuz yaşında yaptın, ayıptır. Böyle giderse, kızın senden yaşlı olacak. Gel sen, Resmiye'nin her yaşına her güzüne bir dönüm tarla verip, kızı bizim oğlana alalım.

Bunu duyar da öbürleri durur mu! Numan Ağa, otuz yaş üzerinden yazına güzüne birer dönüm hesabiyle altmış dönüm tarlanın taposunu Göçmen Sabri'nin üstüne yapar.

Köyde herkes birbirine dargın. Bir Göçmenle konuşuyoruz. Böyle giderse Göçmen Sabri, köyde davar, sığır bırakmadığı gibi, kimseye tarla ney de koymayacak. Tüm köyün üstüne oturup, bizi yurdumuzdan edecek.

Rismiye'nin namı yürümüş birader, kasabayı vilâyeti tutmuş. Kasabadan bezez Nuri Bey'in oğlu geldi,

— Ben, dedi, Resmiye'yi her bir kilosuna yetmişbeş lira verir alırım.

İlkten hesaplayamadık kardeşim. Bizim kilo hesabına aklımız erer mi? Herif tüccar oğlu olduğundan, tartıyı, okkayı iyi biliyor. Kilosuna yetmiş beş lirayı duyunca biz çekildik. Resmiye'yi kantara vurdular, fukara kırksekiz kilo gelmez mi? Tuu... kırksekiz kilosu, yetmişbeş liradan, eder üçbinaltıyüz lira... Yahu Resmiye, bir sağmal inek parasına gidecek... Davar olarak, tarla, mal olarak, biz bundan daha çoğunu verdik de kızı alamadık. Gördün mü şu kasabalı aklını sen.

Muhtar,

— Olmaz, dedi, bu kantar bozuk.

Bezez Nuri'nin oğlu,

— Neden, diye sordu

— Neden olacak, belli bişey işte... Bir köyün bir Resmiye'sini üçbinaltıyüz liralık getiren kantar doğru olur mu ulan? Sen bu Veralanlıları enayi mi belledin...

Oğlanı boğacağız. Bunun üzerine,

— Pekiy, dedi, iki kilo da benden gitsin de yuvarlak hesap elli kilo diyelim, var mı bir diyeceğiniz.

Babam,

— Razı değiliz, dedi.

Bezez Nuri'nin oğlu,

— Dediğiniz olsun, dedi, doğru tartan bir kantar olsaydı bu Resmiye kaç kilo çekerdi, siz söyleyin. Ama elinizi vicdanınıza koyun.

Herkes birbirine baktı. Muhtar.

— En azından bu kız yüz kilo da mı çekmez be... dedi.

Babam,

— Bize söz düşmez, dedi, kızın babası burda. Kızının kaç kilo çektiğini o kantardan iyi bilir, kendi söylesin...

Göçmen Sabri şöyle bir durup düşündü.

— Yüz elli kilo rahat var, dedi, fazlası var eksiği yok...

Nuri,

— Olsun, dedi, sizin akıl kantarı daha doğru olsun...

Bir hesaba vurdular, yüzelli kilo üstünden Resmiye onbir bin ikiyüzelli lira tuttu. Oğlan paraları saydı. Hesabı bir daha yaptılar. Gene öyle. Yere yüzelli tane taş sayıp koydular. Nuri, her taşın önüne yetmişbeş lira bıraktı. Hesap gene öyle...

Göçmen Sabri döğünüyor:

— Yahu vara ikiyüz kilo deseymişiz be... Bu para, bunun harcını borcunu kurtarmaz. Yüzelli kilo kız yetiştirmek kolay mı? Onun ağırlığınca ben altın döktüm.

Bezez'in oğlu dönüp gitti. Ay başına düğün olup kızı da götürecek.

Resmiye'nin yaşını büyültmek kolay, iki tanık işi ...Kilosu artmaz ki, kantar işi birader. Ulan bir sığır bile üçyüz kilo gelmez, ne diyecektik... Göçmen Sabri ha babam kızı besliyor ki, yüzelli kilodan ağır çeksin de pazarlıktan dönsün. Kızı tartıyorlar, şişmanlıyacağına zayıflıyor. Kırk yedi, kırk altı... Babası...

— Ye ulan namussuz, diye kızı döğer durur.

Resmiye bir sopa yer, bir yemek yer. Kız beş kilo yiyor tartılınca altı kilo eksik geliyor. Yoksa bu kantar gerçekten bozuk mu?

Derken iş anlaşıldı. Bu muhtarın namussuz karısı var ya,

— Ye kızım, iç kızım... diye Resmiye.ye boyuna İngiliz tuzu içirtirmiş.

— İç şu balıkyağını da şişmanla kızım... der, dayarmış hintyağını.

Uçkuru elinde, kızın içi gidiyor. Beş kilo yerse, altı kilo çıkarıyor. Muhtarın niyeti başkaymış. Biz ha babam Resmiye'nin kilosunu arttıra duralım, kızın fiyatını arttırmak aklımıza gelmez. Bu alçak muhtar,

— Ben Resmiye'nin kilosuna beş yüz lira veririm, demez mi...

Yetmişbeş lira nerde, beşyüz lira nerde? Karısı, Resmiye'yi zayıflatıp zayıflatıp on kiloya düşürecek, kilosu beş yüzden beşbin liraya kızı kapatacaklar.

— Kilosu beşyüze bende, diyor, yalnız şehire götürüp eczanede tarttıracağız.

Biz bu pazarlıktayken şehirden üç kişi geldi.

— Duyduk, dediler. Veralan'da gelinlik bir kız varmış. Görmeye geldik. Oğlumuza alacağız. Kilosuna beşyüz vermişler. Biz de bir görelim. Esmerse biz kilosuna yediyüz, sarışınsa bin lira veririz...

Resmiye'yi gösterdiler. Herifler,

— Esmer, dedi.

Yahu, bu kızın neresi esmer?.. Esmer diye bizim Arap Selim'e denir. Resmiye, ayvadan sarı bir kız.

Hepimiz Resmiye uğruna yandığımızdan, hiç değilse kız pahalı gitsin de biz de hıncımızı alalım diye,

— Bu kız sarışın... dedik.

Esmerdi, sarışındı derken, ikisi ortası kumral üstünde, kilosu dokuzyüz liradan uyuşuldu. Bu sefer babası,

— Kantarlar bozuk olduğundan kilo hesabına aklım ermiyor, dedi.

Babam,

— İyi, dedi, öyleyse kız bizde, Resmiye'nin her ayına ikiyüzelli lira verdik gitti, oldu mu? Verin kızı. Yabancıya gitmesin...

Şu babamdaki akla bak sen... Göçmen Sabri,

— Ay işi karışık, dedi, gün üzerine konuşalım.

Şehirden gelenler,

— Olsun, dediler, gününe ne istersin?

Göçmen Sabri ne desin, ne dese az...

— Siz ne verirsiniz? dedi.

— Yaşının her günü için elli kuruş, nasıl?

— I-ıh...

— Canım, sen de bişey söyle... Pazarlık bu... Darılma!

Al aşağı vur yukarı, her gününe bir lira hesabiyle Resmiye'yi onbinsekizyüz liraya aldılar. Ertesi sabah kızı Veralan'dan götürecekler. İçim yanıyor cayır cayır. Babamı gittim. Babam,

— Bırak oğlum ,dedi, bu kız bu köyden gitmezse, hepimiz kuru ekmeğe muhtaç düşüp biz bu köyden gideceğiz.

Gece, muhtarın oğlu geldi,

— Arkadaşlar, dedi, şimdiyedek olan oldu. Şimdi elele verelim, bu kız bizi yaktı bitirdi. Da var, mal, tarla hep elden gitti kızın yüzünden. Ne sana yâr oldu, ne bana... Bu kız dünya yüzüne bir belâ gelmiş. Gel biz bu kızı öldürelim de bir sevap işleyelim.

— Aman arkadaş, şu cevabı sen bir başına işlesene... Sevabı daha çok olur...

— Sana gelişim, ikimiz öldürürsek, ceza ikiye bölüşülür. Yarısı senin, yarısı benim.

— İyi akıl. Bu köyde Resmiye'yi öldürecek yirmi delikanlı çıkmaz mı? Hâkim yirmi yıl mapusluk verse, adam başına birer yıl düşer.

Vakit de yok, sabahı gidecekler. Biz o gece otuzaltı kişi olduk. Çifteleri, mavzerleri alıp, mezarlık içine pusuya yattık. Bekleriz, bekleriz, gelen yok. Öğlen oldu. Bir de öğrendik, Resmiye'yi akşamdan alıp gitmişler.

Resmiye'den bir zaman haber gelmedi. Göçmen Sabri,

— Vah kızım, vah kızım, ucuza gitti kızım... diye döğünür durur.

Neden sonra İstanbul'dan bir hemşeriden haber aldık. Resmiye'yi vurmuşlar. Zavallı Göçmen ne ağladı, ne ağladı.

— Kız ucuza gitti, kız ucuza gitti... diye diye yandı durdu.

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR

Olur a, günün birinde, canınız bir hükümet devirmek isteyebilir. Bunu nasıl yapacağınızı biliyor musunuz?

Ama siz, hükümet devirmeyecekmişsiniz; olsun, bilin de yine devirmeyin. Çok bilgi, insana ağırlık vermez.

Şimdi size, bir hükümetin nasıl devrileceğini anlatacağım. Bana «Peki, sen biliyor musun, hükümet devirdin mi?» diye sorarsanız, söyleyeyim; ben hükümet devirmedim ama, kitap sayfalarında bir hükümetin nasıl devrildiğini gördüm, daha doğrusu okudum.

Elime bir kitap geçti, gizli bir kitap... Kitabın adı «Hükümet devirme sanatı». Kitabı bana postayla, yurt dışından göndermişler. Kimin gönderdiğini bilmiyorum. Böyle bir kitabın, postada denetlenmeden nasıl bana ulaştığına şaştım.

Bu kitabın basıldığı yer **«Patşcoskylmes»** diye bir yer. Bu adı duymadım bile. Atlasa baktım, böyle bir yer bulamadım. Kitap gizli basım olduğu için, sanırım, basıldığı yeri de atmışlar. Yok böyle bir yer.

Kitabın önsüzünde şunlar yazılı:

«Yeryüzünde en çok kullanılan dil İngilizce oduğu için, biz de bu kitabı İngilizce yazdık.

Bu kitap, hükümet devirmeye yetenekli oldukları bizce bilinen kimselere gizli olarak yollanacaktır. Siz de bu kitabı, okuduktan sonra, hükümet devirmeye meraklı ve yetenekli olduklarını tahmin ettiğiniz arkadaşlarınıza okutunuz. Bu yolda gizli kurslar açılması da salık verilir.

Tam güvenemediğiniz kimselere, kitaptan yararlı bulduğunuz bölümleri daktiloda çoğaltarak gönderiniz.

Amacımız, hükümetleri devirmek olmalıdır. Bu yolda okurlarımıza başarılar dileriz.

Bu kitapta anlatılan, öğretilen yöntemlerle devrilmeyecek kadar dayanıklı hiç bir hükümet yoktur.

Saygılarımızla»

Yeraltı çalışması yapan bir anarşistler topluluğunun bu kitabı hazırladığını sanıyorum.

Kitabı görünce, ilkin büyük bir korkuya kapıldım. Ne yapacağımı şaşırdım. Bir süre kendimi toparlayamadım. Neden sonra kendime gelince, hükümetine candan bağlı her yurttaşın yapması gerekli olduğu gibi, bu kitabı götürüp polise vermeyi tasarladım. Sonra yine düşündüm; belki de hükümet devirmek isteyen yurttaşlarımız vardır. Ne diye onlara bu sanatı öğretmekten çekineyim?

«Hükümet devirme sanatı» adlı kitap, tıpkı «muaşeret usulleri», «Makyajda nasıl başarı elde edilir?», «Yemekler ve tatlılar», «iki ayda Almanca», «Her genç kız neler bilmelidir?» türünden kitaplara benziyor.

Kitabın ayrı bölümlerinde, hükümetlerin cinsine, o ülkenin özelliğine, devireceklerin tutumuna göre, herhangi bir hükümetin nasıl devrileceği, bir yemek, örneğin «düğün çorbası» nın pişirilmesi anlatılır gibi tatlı tatlı, akıcı bir deyişle anlatılmış. Kitabın güzelliği de burada. Kitabı kimler yazmışsa, kurnaz heriflermiş doğrusu... İnsanlar bu kitabı okuyunca, içinde önüne geçilmez bir hükümet devirme isteği duyuyor; benim gibi hükümet devirmeyi aklının ucundan geçirmemiş bir insan bile, «ah nasıl etsem de bir hükümet devirsem» diye içinden geçiriyor. Kitaptaki bölümlerden birkaçı:

«Halk düşmanı bir hükümet nasıl devrilir?»

«Diktatör idaresi nasıl alaşağı edilir?»

«Korkak insanların hükümet devirmekte kullanacakları yöntemler»

«Baskıcı hükümete karşı nasıl ayaklanılır, halk nasıl kışkırtılır?»

«Ödlek insanların hükümet devirmekte izleyecekleri yollar»

«Verdiği sözde durmayan hükümetin devrilmesi»

«Hükümeti devirmek için hangi zamanlarda ihtilâl meşru olur?»

«Kendini meşru sanan zorbacı hükümetin devrilmesi»

«Azgelişmiş ve gerikalmış ülkelerde hükümet devirme»

«Sıcak ülkelerde hükümet devirme işinde

nelere dikkat edilmelidir?»

«Uygar ülkelerde hükümetin devrilmesi.»

«Ormanlık, dağlık bölgelerde bir hükümet nasıl devrilir?»

İşte, kitaptaki bölümlerden birkaçı bunlar. Daha bunlar gibi birçok ilginç bölümler var.

Kitapta değişik hükümetlerin her türlü devriliş yöntemleri anlatıldıktan, açıklandıktan sonra, son bölümde şöyle deniliyor:

«Buraya kadar anlatılan bütün yolları, yöntemleri denediniz de, yine hükümeti deviremedinizse, hiç yılmayın, üzülmeyin. Şimdiyedek anlatılan yöntemlerle devrilmeyen hükümetler, bu son bölümde anlatacağımız yolla yüzdeyüz bir kesinlikle devrilir. Şimdi anlatacağımız bu yönteme hiçbir hükümet dayanamaz. Siz de bir kez deneyiniz. Denemekten ne çıkar, ne kaybedersiniz? Başarılar dileriz.»

İşte budan sonra, anlatım başlıyor.

Kitabın bir özelliği de şu: Hükümet devirme yöntemi anlatılırken, bu yöntemle tarihte devrilmiş hükümetlerden örnekler veriliyor. Yer zaman belirtilerek, belgeler ortaya konarak, bu yöntemin hangi yerde, nasıl kullanılırsa başarıya ulaşıldığı anlatılıyor. Bunların herbiri çok meraklı, yer yer çok acıklı, okurken yüreğimizi ağzımıza getirtecek kadar korkulu olaylardır. Şimdi size bu kitabın son bölümünde anlatılan olayı, buraya, olduğu gibi, hiç eksiksiz artıksız aktarıyorum. Dikkatle okumanızı salık veririm. Okuyun da, zararı yok, yine hükümeti devirmeyin. Ama sanmıyorum; okursanız, dayanamayıp hükümet devirmeye kalkışacağınızı çok iyi biliyorum.

Ayrıca şunu da ekleyeyim ki, anlatılan bu yöntemle hükümet devirmenin tehlikesi de yoktur. Hiç korkmayın, ne darağacına gideceksiniz, ne cezaevine... Hiç öyle bir tehlike olsaydı, ben size salık verir miydim!... Bu yöntemi uygularsanız, hem hükümet devrilecek, hem de hükümeti sizin devirdiğiniz anlaşılmayacaktır.

İşte başlıyoruz.

1998 yılında, Haparia kıtasının kuzeydoğusunda, Caperos dağlarıyla Virnazut ırmağı arasındaki dağlık ve engebeli bölgede Tuştuk devleti bulunmaktaydı. Tuştuklular çok dalgacı, alaycı ve kendilerini kurnaz sanan saf insanlardı.

1998 yılı şubat ayına kadar Tuştuk'larda «Yaşasın Memleket Partisi» iktidardaydı. Fakat bu tarihte yapılan seçimlerde Yaşasın Memleket Partisi iktidardan düştü. Vatan Evlâtları Partisi iktidara geçti. İşte bu iktidar değişikliği Tuştuk tarihinde çok büyük bir olaydır.

Vatan Evlâtları Partisi'nin başında Kafakan Bey vardı. Kötü adam denilemezdi. Uluslararası toplantılarda uyumaktan, uyumadığı zamanlarda da burunu karıştırmaktan başka bir kötü huyu yoktu.

Kafakan Bey başbakan oldu. Onun başbakan oluşunu ona muhalefet partisi olan Yaşasın Memleket Partililer çekemediler. Her ne uğruna olursa olsun. Vatan Evlâtları Partisini iktidardan düşürmek istiyorlardı. Durmadan burnunu karıştıran bir adamın başbakan olması, ulusal onurlarına dokunuyordu.

Kafakan Bey'in ve arkadaşlarının hırsız olduklarını gazetelerde yazdılar. Buna kimse aldırış etmedi. Halk,

— Hiçbir işe yaramayan bir adamın hırsız değil diye başbakan olmasındansa, iş yapsın da varsın hırsız olsun... diyordu.

Haklıydılar, çünkü Yaşasın Memleket Partisi de iktidardayken az hırsızlık yapmamıştı.

Bu antipropaganda sökmeyince, Kafakan Bey'in diktatör olduğunu ilân ettiler. Ulusa, özgürlük tanımıyordu.

Halk bunu da umursamadı. Kısacası, Yaşasın Memleket Partisi, Vatan Evlâtları Partisini iktidardan düşürmek için, bütün demokratik yöntemleri kullandı ama, onları iktidardan düşürmeyi başaramadı. Bunun üzerine hükümet devirmek için halkı ayaklandırma yoluna gitti. Bu yanlış bir yoldu. Çünkü, kendi ülkelerinin özelliklerini ve koşullarını düşünmeden, başka ülkelerde uygulanmış ihtilâl yöntemlerini olduğu gibi taklide kalkıyorlardı. Tuştuk'lular ayaklanamaz, hiçbir zaman hükümete karşı gelemezlerdi. Böyle bir gelenekleri yoktu. Onların ayaklanabilmesi için, başlarındaki hükümetin «Her yurttaşın ayaklanması gerekir» diye kanun çıkarması, ayaklanmayanların da ağır cezalara çarptırılmaları gerekirdi. Hükûmetin buyruğu ve desteği olmadan ihtilâle kalkamazlardı.

Yaşasın Memleket Partisi, hükümeti devirmek için her yola başvurup da başaramayınca bu partinin genel başkanı Kurt Santor,

Partisinin yönetim kurulu üyelerini topladı, onlara şöyle dedi:

— Sayın arkadaşlarım! Hükümet devirmekte başarı gösteremeyişimizin nedeni, başka ülkelerdeki ihtilâl yöntemlerini örnek alışımızdır. Oysa biz ulusal benliğimizden, yerli koşullarımızdan ve kendi ruhumuzdan ayrılmalıyız. Her ülkenin kendine özgü koşulları vardır. Öyleyse biz, kendi ruhumuza uygun hükümet devirme yolu hangisiyse onu arayıp bulmalıyız. Ben bu konuda tarihimizi inceledim ve bize uygun bir hükümet devirme yöntemi buldum. Bu, dünyada bir eşi benzeri daha görülmemiş bir hükümet devirme yöntemi olacaktır. Benim dediklerimi dinler ve yaparsanız bu Kafakan, iki aya kalmaz, gümbür gümbür devrilir.

Yönetim Kurulu üyeleri, partinin genel başkanı Kurt Santor'a,

— Nedir bulduğunuz bu hükümet yöntemi? Aman çabuk söyleyiniz! dediler.

Parti genel başkanı cevap verdi:

— Kendi partimiz nasıl iktidardan düştüyse, aynı yolla biz de bu hükümeti devirmeliyiz. Biz, kendi başımıza gelenleri unutup, başka ülkelerden hükümet devirmek için hazır reçeteler almaya kalkıyoruz. Bizim yanıldığımız burası işte!... Biz iktidardan neden düştük, bunu düşünelim. Partimizin iktidardan düşmesi, partilerimizin, yani bizim kendi yüzümüzden olmuştur. Halk bizi beğenmedi, istemedi ve hükümetten düşürdü. Öyle değil mi?

Üyeler,

— Çok doğru yahu, hiç aklımıza gelmemişti. Hey aklınla bin yaşa!... dediler.

Yönetim Kurulundan biri,

— Peki ama biz Vatan Evlâtları Partisine geçince orada ne yapacağız? diye sordu.

Buna, Yaşasın Memleket Partisi Genel Başkanı,

— Hiçbişey yapmayacağız... dedi. Bizi hiçbişey yapmadığımız için iktidardan düşürdüler. Vatan Evlâtları Partisine girince de hiçbişey yapmıyacağız. Kendi partimiz iktidardayken ne yaptıksa, yine öyle yapacağız. Haydi şimdi birer ikişer Yaşasın Memleket Partisinden istifa edip, Vatan Evlâtları Partisine geçelim. Ve kendi partimiz iktidardayken ne yaptıksa yine öyle yapalım.

Bu toplantıdan sonra, Yaşasın Memleket Partisinin ocaklarına, bucaklarına kadar alınan bu karar yayıldı. Yaşasın Memleket Partisinden istifa edenler, Vatan Evlâtları Partisine doluşuyordu.

Vatan Evlâtları Partisi Başkanı Başbakan Kafakan da, partisine akın akın katılmalardan çok seviniyordu. Kendi partisi güçleniyor, muhalefet partisi zayıflıyordu.

Vatan Evlâtları Partisinin kongresi vardı. Başbakan Kafakan kürsüye çıktı, mikrofonun önüne geçti:

— Muh... dedi.

Ağzından daha ilk hece çıkar çıkmaz, bir alkıştır koptu. Alkıştan, Başbakan konuşamıyor, ne söylediği anlaşılmıyordu. Bay Kafakan bir daha,

— Muh... dedi.

«Muhteşem arkadaşlar!» demek istiyordu. Ama alkışların şiddetinden «Muh...» diyor, arkasını söyleyemiyordu. Yaşasın Memleket Partisinden Vatan Evlâtları Partisine aktarma olanlar, tıpkı kendi eski partileri iktidardayken yaptıkları gibi, başkanlarını durmadan alkışlıyorlardı.

Bay Kafakan,

— Muh... muh... muh... diyor, hıçkırık tutmuş gibi, başka bişey söyleyemiyordu.

— Muh...

Alkış kıyamet...

— Arkadaşlar, çok rica ederim... dedi.

Alkışlıyorlardı.

— Tadını kaçırdınız artık! dedi.

Alkış daha da şiddetlendi. Başbakan kızmıştı:

— Ama yeter artık!... Muh...

Alkış göklere yükseliyordu.

Başbakan kıpkırmızı oldu,

— Yeter ulan... Kesin! diye bağırdı.

Dinleyen yoktu, alkışlıyorlardı.

Kızgınlığın sonuna gelen başbakan, ne yapacağını şaşırıp gülerek,

etmeyin... Muh...

Baktı ki alkış durmuyor, Başbakan alkış gürültüleri arasında ne dediğini kendisi de anlamadan birsüre konuştu sonra kürsüden indi.

Kongre böylece sona erdi. Ama başbakanı nerde görseler, aktarma partililer durmadan alkışlıyorlardı. Öksürse alkışlıyorlar, hapşırsa alkışlıyorlar, esnese, uyusa, burnunu kaşısa alkışlıyorlardı.

İlk zamanlarda bu alkışlara kızan, hatta,

— Yapmayın yahu... Rica ederim... Namussuzluk etmeyin! diyen Başbakan, yavaş

yavaş alkışlara kızmaz oldu. Sonraları alkışa alıştı. Daha sonra alkış beklemeye başladı. Gözünü kırpsa da karşısındakiler alkışlamayı nunutsalar, neden alkışlamadınız, der gibilerden kızarak çevresindekilere bakıyordu.

Böyle böyle...

Halk arasında söylentiler almış yürümüştü. Herkes Başbakanın deli olduğunu söylüyordu. Delinin sonu ne olursa, Başbakanın ve Vatan Evlâtları Partisinin sonu da öyle oldu. İki ay bile sürmedi, Vatan Evlâtları Partisi hükümeti devrildi.

Tarihteki bu en önemli hükümet darbesinden ders almamız gerekir. Bütün yöntemler denetip de hiç biriyle hükümet devrilmezse, bu yöntemi denemek gerekir. Dünyanın en sağlam hükümetleri bile buna dayanamaz, devrilir.

Hepinize, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

MERHABA BEYEFENDİ

Bu olay, Üsküdar - Beşiktaş arasında işleyen küçük vapurda başımdan geçti. İskelenin kapısı açıldı. En önde bendim. Yolcular da kalabalık değildi. Üst kat salonda, en dipteki kanapeye oturdum. Birkaç yolcu da aşağı salona geçti. Üst salonda benden başka yolcu yoktu.

Tarifeye göre vapur iskelede onbeş dakika bekledikten sonra kalkacaktı. Tektük yolcular gelmekteydi.

Benim olduğum salona bir yarbay geldi. Topuklarını birbirine vurarak selâm verdi. Selâmdan sonra, geçti, arkası bana dönük olarak bir kanapeye oturdu. Yarbayın selâm vermesine şaşırdım.

Arkam vapurun duvarı... Yine de başka biri var mı diye dönüp baktım, arkam duvar, salonda benden başkası yok... Herhalde yarbay beni birisine benzetmiş olacaktı.

Bu düşünceler içindeyken, genç, güzel bir hanım merdivenden çıktı. Beni görünce gülümseyerek başıyle selâm verdi. O da kanapelerden birine, pencere yanına, benim karşıma oturdu. Kadın gözümün içine baka baka bana selâm vermişti. Ben şaşkınlıktan gülümseyemedim bile; bana selâm verdiğini bile bile, kime selâm veriyor diye sağıma soluma baktım. Kadını tanıyor olmalıydım ama hatırlayamamıştım.

Merdivenden kılıkları kopukça iki bıçkın delikanlı çıktı. Onlar da selâm vermez mi! Biri eli ile selâm verdi, öbürü, merhaba, dedi. Kim olduklarını çıkaramıyorum ki ben de onlara selâm vereyim... Ya onlar beni birine benzetmiş olacaklardı, ya da ben onları tanıyordum da dalgınlığımdan hatırlayamıyordum. Acaba bunlar kimlerdi de hatırlayamadım diye düşünüp dururken, yaşlı başlı, kelli felli bir adam geldi, şapkasını çıkarıp yarı beline kadar eğilerek selâm verdi. Selâm veren adama asık suratla bakmak da ayıp oluyor.

Yaşlı bir efendi daha selâm verince, şaşkınlığım büsbütün arttı. Vapura giren her yolcu beni tanımıyordu ya... Hepsi de beni birisine benzetmiş olamazlardı. E öyleyse? Yoksa iskelede duran bir arkadaş vapura her giren yolcuya, bana selâm vermesini söyleyerek, benimle alay mı ediyordu? Her yolcu da benimle alaya yanaşmış olamazdı. Salona giren yolcuların beni selâmlamalarını görmemek için başımı pencereye çevirip denizi seyre daldım. Ama bitürlü içinden çıkamadığım bu sorunu düşünüp duruyordum. Düşüne düşüne bulur gibi de oldum. Hani biz de yani şu memlekete az hizmet etmedik!... İki seçim döneminde de bağımsız olarak milletvekilliğine adaylığımı koymuştum. Hoş seçilemedim ama, seçim kampanyası sırasında memleketi kalkındıracak çok esaslı nutuklar söylemiştim. Meydanları dolduran halka nutuklar çekerek çok alkışlanmıştım. Selâm verenler, beni herhalde o zamandan tanıyorlardı. O kadar kalabalığın içinden insanları benim teker teker tanımama elbet imkân yoktu.

Arasıra «Şu memlekette hiçbişey olmaz!» diye karamsarlığa düştüğüm olurdu. Oysa ne kadar yanılmışım. Memlekete yapılan hiçbir söz boşa gitmiyor. Seçim nutuklarımı dinlemiş, aradan bunca zaman geçtiği halde, beni unutmamışlardı, saygıyla selâm veriyorlardı.

Salona giren uzun boylu bir yolcuyla gözgöze geldik. Adam selâm verdi. Elbette selâm

verecek... Ne demek? Biz bu memleket için bu kadar çalışalım, uğraşalım, didinelim de, halkımız bize bir selâmı bile çok mu görecek!... Ben de ona selâm verdim.

Artık gözüm merdivenlerdeydi... Üç genç kız geldi, öğrenci olmalı idiler. Kızlar selâm vermeyince çok canım sıkıldı. Bu zamanın gençleri de hiç değer bilmiyorlar, gençlikte iş yok!... Yazık bu memlekete... Gençler böyle mi olmalı?...

Şişman, orta yaşlı bir adam geldi. O da selâm vermedi. Belki beni görmemiştir diye hızlı hızlı öksürdüm. Adam yüzüme baktı ama yine selâm vermedi... Yazık, çok yazık!... Bir memleket, değer bildikçe yükselir.

Bir yolcu geldi, selâm verip yanıma oturdu. Aferin, işte adam dediğin böyle olur.

Ondan sonra gelen yolcuların kimisi selâm veriyor, kimisi vermiyordu.

Selâm vermeyenlere, kollarından tutup, «Efendi, neye selâm vermedin? Ayıp değil mi?» diye sormak geliyordu içimden.

Bu duygumu, burnu büyük bir adam olduğuma yormayın... Hayır, kesinlikle!... Şahsıma selâm verip vermemeleri hiç önemli değil, ama memlekete hizmeti olan insanları unutursak, bu milletin sonu nereye varır? İşte sorun bu!... Yoksa ben şahsım için hiçbişey istemiyorum.

Selâm vermeyenlere memleket hesabına, iyiden iyiye kızmaya başlamıştım. Selâm verenlere, gülümseyerek ben de selâm veriyordum.

Vapur kalktı. Selâm verip yanıma oturan adam,

— Beyenfendi, yine Toprak Ofis'te misiniz? diye sordu.

Ne cevap vereceğimi şaşırdım. Ben hiçbir zaman Toprak Ofis'te bulunmadım. Toprak Ofis nedir, nerededir, ne iş yapar onu bile bilmem. Demek bu adam, beni Toprak Ofis'te çalışan birine benzetmişti. Cevap yerine, her anlama çekilebilecek gibi gülümsedim.

Adam,

— Eksim olmayın Mahmut bey, ben sizin çok iyiliğinizi gördüm... dedi.

Hiç bozuntuya vermedim.

— Estağfurullah... Ne olacak... Teşekküre değmez! dedim.

Adam konuşmayı ilerletmesin diye gazeteyi açıp okumaya daldım. Adam da sıkıldığımı anladı mı nedir, yanımdan kalktı.

Selâm veren yolculardan iki delikanlı yanıma geldi.

— Merhaba Salim abi!...

Allah Allah... Bu nasıl şey, Salim ağabey de nerden çıktı? İster istemez,

— Merhaba... dedim.

— Salim abi, artık maçlarda görünmüyorsun... Hey gidi hey, ne oynardın be Salim abi...

— Ehhh... Gençlik, oynardık bir zamanlar...

— Hiç unutmam, Avusturya takımı gelmişti de... Hatırlar mısın o maçı abi...

Hayatımda ayağımı topa dokundurmuş, bikez bile maç seyretmiş adam değildim. Ama ne yapayım? «Ben Salim malim değilim!» denmez ki...

— Hatırlamaz olur muyum hiç? dedim.

— Avazım çıktığı kadar «Yaşa Zehir Salim!» diye açık tribünden bağırmaktan sesim kısılmıştı. Nasıl kıvırdın kıvırdın, kıvırdın da taaa santradan çalımlaya çalımlaya onsekiz pastan zınk diye topu soktun içeri? Ha, nasıl? anlatsana Salim abi...

— Valla... O zaman ...Evet sanradan kaptım topu... Çalımlıya... kıvıra kıvıra... Hey gidi hey... Çocuklar, hatırladıkça gözlerim yaşarıyor. Bırakın allaşkınıza...

— Nasılsınız generalim? dedi.

— Teşekkür ederim.

— Ne zaman emekliye ayrıldınız?

— Eh... Var şöyle böyle... Epi...

Zaman söylesem, belki de benim general olmadığımı anlar. Şimdi yarbaya, «Benzettiniz efendim, ben general meneral değilim. Askerlikte onbaşıydım!...» desem, adam mahçup olacak; bikez beni general sanıp selâm vermiş...

— Generalim, beni hatırlamadınız galiba...

— Aaa!... Hiç hatırlamaz olur muyum? Hatırladım. Yalnız adınızı birden hatırlayamadım. Ehhh... Yaşlandık artık, hafızam zayıflıyor gittikçe...

— Adım Muzaffer... Sizin yanınızda yüzbaşı olarak...

— Evet, evet... Tamam...

Yarbayın elini sıkıp ayrıldım. Vapur iskelesinde, vapura girerken selâm veren kelli felli adam,

— Hürmetler ederim Baha Bey... dedi.

— Bilmukabele efendim...

— Nasılsınız?

— Eksik olmayın efendim, sizi sormalı.

— Hamdolsun, duacıyız. Yine Yedinci Asliye Ceza Mahkemesi Reisi misiniz?

Ne evet, ne hayır, hem evet, hem hayır anlamına gelecek gibi sırıttım.

— Sayenizde ağır bir iftiradan kurtulmuş tum!

— Estağfurullah... Neden sayemde olsun? Adalet yerini buldu!

Vapur iskeleye yanaşmıştı. Daha vapur iyice yanaşmadan iskeleye atladım. İlk çıkan ben oldum. Bileti iskele memuruna verip yürüdüm. Arkamdan bir kadın seslendi:

— Şükrü beyefendi...

Vapurda selâm veren güzel kadındı.

— Buyrun hanımefendi...

— Pakize hanımefendi nasıllar?...

Bugün bütün yanlışlıklar, terslikler beni mi bulmuştu?

— Teşekkür ederim efendim, iyidir.

— Ur ameliyatı olacaktı, oldu mu?

— Oldu. Şükür atlattı...

— Oh oh...

— Yine Altınbakkal'da mı oturuyorsunuz?

— Evet...

— Müsaadenizle efendim.

— Gülegüle hanımefendi...

Bir vapur yolculuğunda bu kadar yanlışlığın üstüste geldiğini kime anlatsam, inanmaz. Onun için ben de anlatmıyorum, yazıyorum. Ama yanlışlık bu kadarla kalmadı.

— Murat beyefendi...

— Buyurun efendim...

— Efendim, ne zamandır sizi görmek isterdim, kısmet bugünmüş... Ben sizin hayranlarınızdan...

— Estağfurullah...

— Geçende bir filminizi gördüm. Biz ailece hiçbir filminizi kaçırmayız da...

Ona da,

— Müsaadenizle... Çok acele bir işim var da... deyip, dolmuşa atladım.

Çok canım sıkılmıştı. Beni ben olarak bu memlekette tanıyan tek kişi de mi yoktu?... Dolmuşta yanımda oturan adam,

— Merhaba Hasan bey... demez mi!..

Hele şükür, beni kendi adımla çağıran, tanıyan bir kişi çıkmıştı. Adamın yüzüne baktım, birden bozuldum. Bu adamdan çok eskiden ikiyüz lira borç almıştım, ama borcumu bitürlü ödeyememiştim. Adama döndüm:

— Affedersiniz, birisine galiba...

— Amma yaptın Hasan bey...

— Aman efendim, benim adım Hasan değil!...

— Yahu, nasıl olur?...

— Adam adama benzer efendim.

— E, benzemek de bu kadar olur!..

Dolmuştan indim. Adamın yanındakine söylediğini duydum:

— Bu herif Hasan olmasına Hasan ya... Bu numara tam ona göre. Yuttum sanmasın!..

O gün, beni çok kişi başka birine benzetmiş, yalnız bir kişi tanımıştı, onu da ben tanımamıştım!

BİZİM ZAMANIMIZDA...

Ne buyurdunuz? Musiki âlemleri mi? Ah efendim ah, siz o âlemleri bizim zamanımızda görüp dinleyecektiniz. Şimdi musikişinas mı kaldı, geç efendim geç... Hey gidi günler hey.. Hiç unutmam birgün, Apostol efendi, Tanburî Hacı Rifat merhum, Neyzen Abdüzzennan, gazelhan Tophaneli Hafız Muhiddin, bir de bendeniz ve daha başka şimdi isimlerini hatırlayamadığım arkadaşlar Bentler'e gitmiştik. Vakit akşam üzeri... Bentler malûm, envai kuşun ve bülbül cinsinin memleketi, her taraf ağaç... Ormanın içine girip bir kuytuya çekildik, âlemimize daldık. Bir hayli demlendikten sonra arkadaşlardan biri,

— Susun, susun... Dinleyin! dedi.

Evlât, o ormandaki cemi cümle kuş mahlûkatı bir fasıl tutturmuş ki, dille tarifi, kelime ile tavsifi mümkün değil. O zaman kuşları da

bir başkaydı canım. Şimdi o kuşlar nerde? Sanırsın ki kuşlar bizim musiki heyeti olduğumuzu bilmişler de bizi ağırlamak için fasla oturmuşlar. Hem de öyledir, inan olsun öyledir. O zamanın kuşları bir başkaydı, anlayışlıydı.

Neyzen Abdüzzennan efendi, makamı cennet olsun,

— Çok denemişimdir... dedi. Bu kuş mahlûku rakının buharını ve anasonun kokusunu aldı mı, kabil değil sakin duramaz, aşka gelip şakımaya başlar.

Bunun üzerine kemanî Apostol efendi,

— Aman beni tutmayın! deyip, kemanı kutusundan çıkardı, yaya asıldı.

Allah seni inandırsın evlât, Apostol efendi yayı çekmesiyle, bütün kuşlar sustu. Orman bir sessizliğe büründü, cıt yok... Anla bak, bizim zamanımızın kuşları nasıl kuştu... Şimdikiler olsa, keman dinler mi, cır cır öterler. O zamanın kuşunda bile musikiye saygı vardı, Hacı Rifat da tanburun kulağını büktü, Abdüzzennan da ney'i üfleyince... Hafız Muhittin elini kulağına atıp da bir hey hey çekti ki, Allah Allah!.. Derken bir nice zaman sonra bizim fasıl durdu. Sazların susmasıyle bülbüllerin faslı başladı. Sen o zamanın bülbülündeki anlayışa bak! Fasıl icra kılınırken susuyor da fasıl hitamında kendileri başlıyorlar, hem de makam üzerinden. Bu sefer de bizde ses yok...

Bülbüllerin faslını dinledik, içtik, içtik, içtik... Bülbüllerin bir zaman sonra sesi kesildi. Bu sefer bizim fasıl başladı. Bir biz, bir onlar, bir biz, bir onlar... Bizim fasıl başlayınca onlar susuyor, onlar başlayınca biz susuyoruz. Allah seni inandırsın evlât, sabaha kadar böyle... Sabaha karşı ben başımı çimene, sırtımı da ağaca dayamıştım, biraz içim geçmiş. «Kış kış, kış!» diye bir sesle uyandım. Arkadaşlara baktım, hepsi de benim gibi çimenlerin üzerinde sızmış, kalmışlar. Yalnız Hacı Rifat, dizinde tanburu çimene çökmüş, boyuna,

— Kış, kış, kış! deyip elini sallıyor.

Onun kışlamasına arkadaşlar da uyandılar.

— Yahu, ne oluyor? dedik.

— Baksanıza, bırakmıyorlar ki tanbur çalayım... dedi.

Sabaha karşı mehtap vurmuş, her taraf gündüz misali... Bir de baktık ki, Bentler'de ne kadar bülbül varsa, Allah seni inandırsın evlât, hepsi Hacı Rıfat'ın tanburunun sapına konmuş. «Acaba bu ses nerden çıkıyor?» diye merakla tetkik ediyorlar. Hacı Rifat,

— Kış, kış! diyerek eliyle bülbülleri kovalıyorsa da, ne mümkün, onu kalkıyorsa yirmisi yeniden konuyor. Velhasılı kelâm, bülbüller Hacı Rıfat'a tanbur çaldırmadılar. Bunun üzerine Abdüzzenan ney'i üflemeye başlayınca cümle bülbüller Neyzen Abdüzzenna'nı'n omuzuna ve başına kondular. Abdüzzennan bülbüller arasında kayboldu.

Yaa... Bizim zamanımızda musiki âlemleri işte böyleydi.

Hiç unutmam, bir gece de Kanlıca'da Nâzeninzâde Yahya Beyin yalısına davetli idik. Yalının bahçesinde iyş-ü nûşa başladık. Tâbesabah demlendik. Velâkin balık var ya balık, zerrece hilâfım yok, Tophaneli Hafız Muhittin balıklara gazel dinletti, ne dersin!... Allah seni inandırsın evlât, Hafız Muhittin gazele başlayınca denizin üstü balık başıyle silme doldu ve bir parmak su görünmez oldu. Boğaziçi'nin cümle balığı, Nâzeninzâde Yahya Beyin yalısının önüne birikip ve hem de fazla yer kaplamamak için denizin içinde dikine dikine durarak, başlarını sudan dışarı çıkardılar. Küçük balıklara yer kalmadığından, onlar da dipten havaya sıçramaya başladılar. Havaya sıçrayıp tekrar denize düşene kadar Hafız Muhittin'in gazelini dinlemeyi kâr sayıyorlar. Bak anla o zamanın balıkları nasıl balıktı... Bizim zamanımızın bir palamutunu, şimdiki zamanın insanına değişmem. Hey gidi hey, balıkları bile başka türlü balıktı. Şimdiki balıklara ben balık mı derim...

Kemanî Apostol Efendi yaya asılınca o denizin üstünü görmeliydin... Havada yıldızlar çakmaya başlardı. Keman sesini dinlemek için balıklar denizden fırladıkça, efendime söyleyeyim, ıslak derilerine mehtap vurdu mu, her balık donanma geceleri maytapları gibi renk renk, ışıl ışıl, yıldız yıldız yanıp sönüyor. Bu manzara karşısında Tanburî Hacı Rifat fevkalâde heyecana gelip,

— Allah, Allah!... nidasiyle kendini balıkların ağuşuna atmak istediyse de, güçlükle zaptederek, paçalarından yakalayıp rıhtımdan çekerek, canını denize garkolmaktan kurtardık.

Biyandan fasıl devam ediyor, biyandan demleniyoruz. Nâzeninizâde Yahya beyin aşçıbaşısı hemen önümüzde bir çoban ateşi ya-

kıp üstüne ızgara koydu. Önümüz yalının rıhtımı. Rıhtımın üstünde dalları denize sarkmış bir ağaç var. Aşçıbaşı, bu ağacın dallarından tıpkı olmuş meyva toplar gibi birkaç levrek ve birkaç karagöz balığı tutup getirdi, gözümüzün önünde balıkları temizleyip tuzlayıp, ateşin üstündeki ızgaraya koydu. Biz taze balıkları meze yaptıkça, aşçıbaşı ağaçtan balıkları toplayıp ızgaraya koyuyordu. Bendeniz merak saikasıyle Nâzeninzâde Yahya beye.

— Mirim efendim, bu nasıl bir hünerdir, siz balıkları ağaç dallarına mı asarsınız? diye sual ettiğimde Yahya bey,

— Bu balıkları biz tutmuş değiliz! dedi. Her ne zaman bu bahçede icra-i âhenk olsa, neyler, tanburlar, kemanlar çalınsa, şarkılar söylense, balıklar dahi bu âhengi iyice dinlemek için sıçrar, rıhtım üstündeki bu ağacın dallarına konarlar. Mesut ve mahmur olarak kendilerinden geçip sazları dinlerler. Bizim aşçıbaşı da işte bu balıkları dallardan toplayıp bize taze meze yapar.

Hey gidi hey... Bizim zamanımızın balıkları işte böyle balıklardı. Şimdikilere ben balık mı derim?... Hatta bizim zamanımızın namlı balıkçıları, balık avlamak için, ağ, olta kullanmazlardı. Sesi pek güzel bir hâfız kiralıyarak gece bir kayığa bindirirler, hâfız biyandan dem çeker, biyandan gazel okur, gazeli dinlemek uğrunda balıklar denizden fırlar, bir saate kalmadan kayığın içi balık dolardı. Yaaa...

Neyzen Abdüzzennan efendi, âhenk dinlemek için balıkları ağaçlara sıçrayıp itlâf-ı nefs etmelerinden pek ziyade müteessir ve müteellim olup,

— Bundan böyle mübarek balıklara el sürme! diye aşçıbaşıyı azarladı. Ve bu teessürle bir ney üfledi ki, rıhtım üstündeki ağacın dallarında bülbüller şakımaya başladı. Bilmem artık balıklar bülbül kesilip terennüm eylediler, bilmem ney sesini duyup bülbüller ağaçta toplandılar, artık orasını Allah bilir...

Yaa evlât bizim zamanımızda musiki âlemleri, muhabbet âlemleri işte böyleydi. Şimdi nerde...

Hiç unutmam Beykoz'da Abraham Paşa Koruluğunda bir âlemimiz vardı. Güneş doğarken, Udî Servet ile Kanunî Mestan efendi, bir de Kıptı-i Müslim Kemanî Yusuf bir fasla oturdular... Boğaz'dan ilk vapur aşağı doğru süzülüyor. Bizim zamanımızın vapurları şimdikiler gibi kıç kırık kitipiyoz değil, hepsi de yandan çarklı... Nevnihal vapuru Boğaz'dan aşağı süzülürken önümüze gelip durdu. Sanki demir atmış gibi vapur kımıldamıyor. Biz evvelâ kaptan ve yolcular âhengimizi dinlemek için vapuru durdurdular zannettik, fasla gayret verdik. Neden sonra kaptan kaptan köşkünden bize bağırdı:

— Nur olun! Cümlemizi mest ve bîhoş, musikinizle sarhoş ettiniz. Sazarınızın yürek yakan nağmeleriyle vapurun makinaları dahi istop etti. Ne kadar gayret ettikse de makinaları işletemiyoruz. Aman sizden medet sizden! Fasla bir ara verseniz de, makinaları işletsek yoksa seyr-ü sefain idaresinin tarifesi aksayacak...

Biz fasla ara verince makineler de güldür güldür işleyip vapur harekete geçti...

Ehhh... Bizim zamanımızın makineleri bile başkaydı. Makine evlât makine... Makine bile musikiden anlardı ve Kıptı-i Müslim Yusuf beyin kemanı makineleri bile durdururdu. Şimdi nerde o makineler, nerde o kemanîler... Hepsi geçti bir zamanmış, hey gidi hey!...

Ne buyurdunuz? Muhabbet tellâlı mı dediniz? Yani pezevenk mi? Evet bizim zamanımızın pezevenkleri bile bir başkaydı. Pezevenk diye ben işte onlara derim. Şimdikiler de pezevenk mi evlâdım... Evet, şimdilerde sayıları arttı, çok, arttı, nereye baksan onlar, velâkin bu zamanın pezevengi bile sahte, nerde o eski pezevenkler... Şimdikiler onların eline su dökemez. Hey gidi hey, görmeliydin de inanmalıydın, ne adamlardı onlar. Bir kere mesleğine âşık insanlardı, bu işi amatör ruhuyla, heyecanla yaparlardı. Evet, para da kazanırlardı, fakat fakir fukaranın da gönlünü hoş ederlerdi. Allah seni inandırsın evlât, bir pezevenk Masraf Paşa hazretleri vardı, adam zevk için, pir aşkına yapardı bu işi. Mesleğinde öyle erbap idi ki, iki hanelik bir köyle gitse dahi, mesleğini icradan geri durmaz ve her gün işe başlamadan, zekâtım olsun, diyerek fukarayı gözetir, namlı pezevenkler vardı. Şimdi dolu, ama neye yarar, pezevenkler de namını batırdılar.

Ne buyurdunuz? Tuzluk mu?.. Ah efendim ah siz bizim zamanımızın tuzluklarını görecektiniz... Şimdikiler de tuzluk mu... Nur içinde yatsın, Hacı Paşa'nın konağındaki ziyafette Allah seni inandırsın evlât, ben bir tuzluk gördüm... Hey gidi hey, ne tuzluktu... Bizim zamanımızın tuzluğu...

TARİHİ ALİ BEY

Sekiz suç ortağı sanıktılar. Bir akşam üzeri koğuşların kapısı kapanacağı sırada cezaevine geldiler. Koğuştaki ranzalara yerleştirildiler.

Bu sekiz sanık içinde en çok dikkati çeken Ali bey'di. Yalnız adını öğrenebildik; başka hiçbir bilgi edinemedik. Hiç konuşmuyor, hep uyuyordu yada uyurcasına yaşıyordu. Yeri ranzanın üstündeydi. Geldiğinden beri kuluçkaya yatar gibi oraya tünedi, yemek ve helâya gidiş zamanları dışında yerinden hiç kalkmadı. Yatağında oturduğu zamanlar da gözleri kapalıydı. Arada bir başı göğsünün üstüne düşerdi. Hiç bakmıyor, hiç konuşmuyordu.

Adının Ali olduğunu da arkadaşlarından duyduk. Bir afta kadar sonra bu sekiz kişinin neden buraya geldiklerini öğrenebildik. Kahvede ileri-geri konuşmuşlar. Bunların mahalledeki siyasi hasımlarından birkaç kişi de «hükümetimizin aleyhinde konuştular» diye ihbar etmişler. Sekiz sanığın Ali Bey'den geriye kalan yedisi hükümet aleyhinde konuşmadık, diye yemin billâh ediyorlardı. Ali Bey'in sesini çıkardığ yoktu. Arkadaşları, kendilerinden çok Ali Bey'e acıyorlardı. Çünkü Ali Bey o gün kahveye bile gelmemişti. Ali Bey'in haftada on günde bir kahveye geldiği olurmuş. Ama, burada nasıl uyur gibi duruyorsa, kahvede de öyle durur kimseyle iki kelime konuşmaz, çayını içer biraz uyuklar, sonra çıkar gidermiş.

Arkadaşları, kendi dertlerini unutmuşlar, ona yanıyorlardı. Yaşlıydı da ondan... Ali Bey, yetmişini aşkındı ama bitkin, düşkün değildi. Arkadaşlarının söylediğine göre, hiçbir zaman etliye sütlüye karışmamış siyasetle hiç ilgilenmemiş. Her ne kadar ona «bey» diyorlarsa da okur-yazar bile değilmiş.

— Hiç değilse, biz yine partiliyiz... diyorlardı. Bu zavallının partisi martisi de yok...

Giyinişinden yoksul bir adam olduğu anlaşılıyor. Ceketinin dirsekleri yamalı ceketinin kol ağızları tirfillenmiş, aba pantolonunun dizkapakları ezik...

Aradan günler haftalar geçti, Ali Bey ranza üstündeki yatağında oturarak uyumakta yada uyuklamaktaydı; Buda heykeli gibi öyle duruk ve susuk...

Ne bir konuşmaya ne bir tartışmaya katıldı. Koğuşta o kadar kavga gürültü o kadar eğlence patırtı oldu, Ali Bey gözlerini açıp bakmadı bile...

Bir gece saat 24 sıralarıydı, Ali Bey daha battaniyesinin altına girmiş yatağa uzanmış değildi. Sırtını yastığa dayamış, gözleri kapalı duruyordu. Onun ranzasının altındaki yatakta arkadaşları toplanmış konuşuyorlardı.

İçlerinden kırk yaşlarında biri şöyle dedi:

— Üzülüp de ne olacak... Üzülmekle elimize ne geçer? Başımıza bir iş gelmiş, katlanacağız. Hem biliyor musunuz bir bakıma benim için iyi de oldu. Benim hayatımda çocuklarıma anlatacak hiçbir hâdise yoktu. Meselâ benim babam, bize askerlik hâtıralarını anlatırdı; Çanakkale'ye nasıl gitmiş nasıl savaşmış, nasıl yaralanmış... Amcam da Birinci Dünya Savaşı'nda neler çektiğini, sonra nasıl esir edildiklerini anlatırdı. Ben ne anlatacağım çocuklarıma? Hiç... Bundan sonra ben de çocuklarıma ceza evine nasıl düştüğümü, neler çektiğimi anlatırım.

Bu sözlere arkadaşları gülüştüler. Yukardaki yatakta Ali Bey uyukluyordu.

Cezaevi yaşantısını bir macera olarak çocuklarına anlatacağı için neşelenen adam

— Elbet, birgün bunları da tari yazacak!.. dedi.

Uyuyor sanılan Ali Bey, bu söz üzerine, birden gözlerini açtı, başını alt kattaki yatakta oturanlara uzatarak,

— Tarih yazar mı? diye merakla sordu.

— Sen uyumuyor muydun Ali Bey?

— Sizi dinliyordum. Tarih yazacak mı bunları?

— Yazar tabiî...

— Bizim adlarmızı da yazar mı tarih.

— Yazar elbet. Yazmaz olur mu?

Böyle söyleyenler şaka ediyorlardı.

Ali Bey, ranzanın üstünden indi. Koğuşun içinde aşağı-yukarı volta atmaya başladı. Cezaevine girdi gireli ilk olarak böyle canlı görünüyordu. Aradabir arkadaşlarının yanına gelip soruyordu:

— Adımız tarihe geçer değil mi?

— Geçer Ali Bey...

— Bir gün bizi de adımızla yazarlar mı?

— Tabiî...

Ali Bey, bir yere yetişecekmiş gibi hızlı adımlarla koğuşun iki duvarı arasında gidip geliyordu.

Gece yarısından sonra herkes yatağına çekilip uyumuştu. Ali Bey o gece hiç uyumadı, bütün gece koğuşta volta attı.

Sabahleyin koğuşların kapısı açılınca da bütün gün bahçede dört döndü. Sıksık arkadaşlarına,

— Tarih bizi yazacak, öyle mi? diye soruyor, «Elbette!» cevabını alınca da,

— İyi ki o gün kahveye gitmişim, iyi ki konuşmuşum... diyordu.

Arkadaşları onu, o gün kahveye gelmediğine, konuşmadığına bitürlü inandıramıyorlardı.

Ali Bey o geceden sonra dinçleşti, gençleşti. Bahçedn kollarını kabartarak, göğsünü şişirerek, başı yukarıda geziyordu.

Eskisi gibi susmuyordu, ama gevezelik de etmiyordu. Tarihî bir kişiliğe büründüğü için, en normal konuşmayı bile bir vecize gibi söylüyordu. Sözgelişi,

— Nasılsınız Ali Bey! diye sorulsa, edâlı bir sesle,

— İnsan, iyi olmaya çalıştıkça iyi olur... gibi değerli sözler söylüyordu.

Arkadaşlarından biri,

— Buyurun, yemek yiyelim! derse, Ali Bey elini kaldırıp,

— Yemek için yaşamamalı, yaşamak için yemeli!.. diye hemen bir özlüsöz söylüyordu.

Hızlı hızlı volta vururken, ayağı taşa çarpıp sendelese, hemen doğrulur, parmağını uzatarak bir özlüsöz uydururdu:

— Ayağını taşa çarpan, başını korumalı!..

Tarihî Ali Bey diye lakap taktılar. Gerçekten Tarihî Ali Bey, cezaevinde pek az konuşarak, konuşunca da büyük büyük laflar ederek günlerini geçirdi.

Yargılanmada yedi arkadaşı beraet etti. Ama Tarihî Ali Bey mahkûm oldu. O gün kahveye gelmediğini, kahvede de konuşmadığını tanıklar mahkemede söylemişler. Ama Tarihî Ali Bey, göğsünü kabartıp.

— Kahveye geldim. Kahve medeniyetin kulübüdür. Ve ben kahvede konuştum. Çünkü insan konuşan hayvandır. Ve dedim ki... diye başlayıp bir nutuk çekmiş, işlemediği suçunu itiraf ederek mahkûm olmuş.

Tarihî Ali Bey, şimdi hayatından çok memnun. Cezaevinin koridorlarında, bahçesinde dinç adımlarla dolaşıyor, nutuk verir gibi konuşuyor, sesini kalınlaştırarak büyük sözler söylüyor. Kendisini tarihlerin yazacağına iyice inanmış. Öyle mutlu, öyle bir rahatlığı var ki!

ALİ BEYİ BERBAT ETTİM

Birtakım tecrübeli yazarlar, şairler, gençlere, amatörlere öyle yazmayın, şöyle yazın, böyle yazın diye öğüt verirler. Bu öğütler, dersler hiçbir işe yaramaz.

Kimselere ders vermek haddim değil ama, başımdan geçen bir olayı anlatırsam, belki genç hikâyecilere yararlı olurum diye düşündüm.

Geçenlerde «Tarihi Ali Bey» adlı bir hikâye yazmıştım. Şimdi bu hikâye dillerde dolaşıyor. Kimi görsem, bana hemen o hikâyemden sözacıyor. Yirmi yıldır hikâye yazarım, bugüne dek yazdığım hikâyeler iki bine yaklaştı, ama bu hikâyelerin hiçbiri «Tarihî Ali Bey» denli ilgi görmedi. Bu hikâyenin dedikodusu ilkin İstanbul'a, sonra Türkiye'ye yayıldı, daha sonra da sınırları aşıp bütün dünyaya ulaştı. Bütün bu yayılma da, hikâyenin dergide çıkışından sonra on, on beş gün içinde oldu. En iyisi, bu hikâyenin nasıl yazıldığını size anlatmalıyım.

Cezaevindeydim. Benim girişimden birkaç gün sonra cezaevine bir gazeteci geldi Neden cezaevine sokulduğunu açıklamayı, onun adına, doğru bulmuyorum. Tutukluluğu basın suçu sanıklığından değildi.

Onunla uzun boylu tanışıklığımız yok, karşılaşınca selâmlaşırız, bir yerde yanyana düşersek, biriki laf konuşuruz, işte o kadar... Koğuşlarımız ayrıydı. Bahçede buluşur, konuşurduk; arada bir de yattığım koğuşa gelirdi.

Birgün koğuşlarındaki bir tutuklunun durumunu, davranışını anlattı. Çizdiği karakter pek

hoşuma gitti. «Bu adamın hikâyesini yazacağım» dedim. İşte «Tarihî Ali Bey» hikâyesi böylece yazıldı. O hikâyeyi yeniden anlatıp başınızı şişirecek değilim, yalnız o hikâyenin hikâyesini anlatacağım.

Tarihî Ali Bey hikâyesi dergide yayınlandıktan sonra benim de başım derde girdi. Derginin sahibi yüzüme bir tuhaf bakıp.

— Yahu, ne yapmışsın? dedi.

— Ne yapmışım? diye şaşarak sordum.

— Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin.

O adada bir hikâye yazdığımı bile unutmuşum.

— Tarihî Ali Bey de kim? dedim.

— Geçen sayıda çıkan hikâyen.

Hatırladım.

— Pekiy, ne yapmışım?

— Berbat etmişsin...

Cezaevinde birlikte tutuklu olduğumuz yazar, dergide hikâyeyi görür görmez, hemen dergi sahibine telefonu açmış:

— Tarihî Ali Bey hikâyesinin konusunu ona ben vermiştim, fakat Ali Bey'i berbat etmiş. O hikâye öyle mi yazılırdı, yazık etmiş, bilseydim hiç anlatır mıydım...

İki saat sonra yine açmış telefonu:

— Düşündükçe kan beynime sıçrıyor, güzelim hikâyeyi rezil etti. Yazık...

Dergi sahibi de bana,

— Çok yazık, dedi, Ali Bey'i berbat etmişsin...

— Bana kalırsa berbat merbat etmedim.

— Yok yok, berbat etmişsin.

— Demek, elimden o kadar geliyormuş...

Canım, sıkıldı, idarehaneden çıktım. Yolda bir arkadaşla karşılaştım. Daha selâm vermeden,

— Birader, dedi, Ali Bey'i berbat etmişsin... Tarihî Ali Bey kepaze olmuş. O güzelim hikâye öyle mi yazılırdı?

— Sen hikâyeyi okudun mu?

— Okumadım, nerde çıkmıştı?

— Pekiyi okumadın da, Ali Bey'i berbat ettiğimi nerden biliyorsun?

— Hikâyenin konusunu sana anlatan söyledi. Adam kendi anlattığı hikâyeyi bilmez mi? Yazık olmuş Ali Bey'e...

— İyi olmuş, canım sağolsun... dedim, yürüdüm.

Köşeyi dönerken bir gazeteci arkadaşla karşılaştım, el sıkıştık,

— Herkesten umardım ama, senden bunu beklemezdim... dedi.

— Ne olmuş?

— Ali Bey'i berbat etmişsin...

— Sen okudun da mı böyle söylüyorsun?

— Okumanın ne gereği var, herkesin ağzında...

Öyle canım sıkıldı ki, Gazeteciler Cemiyet'ine gidip arkadaşlarla biraz konuşayım, dedim. Ben içeri girince, ordakiler konuşmalarını birden kesip yüzüme bir başka türlü bakmaya başladılar. Benim için bişeyi konuşurlarken üstlerine geldiğimi sezdim. Soğuk soğuk selâmlaştık. Neden sonra yanıma gelen bir arkadaş,

— Pek üzüldüm... dedi.

— Ne oldu? diye sordum.

— Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin... dedi.

— Ederim! diye bağırdım.

— Sana hikâyenin konusunu veren, az önce buraya gelip anlatı herşeyi. Zavallı hırsından ağlayacaktı nerdeyse. Vah vah, yazık olmuş Tarihî Ali Bey'e. Bütün arkadaşlar üzüldük.

O gün akşama kadar hangi tanıdığı gördümse Tarihî Ali Bey'i berbat etiğim söyledi. Hiç âdetim değişken o gece meyhaneye gittim. Meyhanede, onbeş yıldır görmediğim bir arkadaşımla karşılaştım. Hal hatır sorduktan sonra arkadaşım.

— Pek üzüldüm... dedi.

— Ne oldu? diye sordum.

— Ben, dedi, pek hikâye filân okumam. Bugün bir yerde konuşuluyordu da, orda duydum. Birisi sana tarihten Ali Bey adında birini anlatmış, sen de yazmışsın ama, berbat etmişsin Ali Bey'i Ben anlamam, öyle konuşuyorlardı. Pek üzüldüm doğrusu...

Suçlu suçlu sustum. Biraz sonra da oradan çıktım. Ara sokaklarda bir koltuk meyhanesine girdim. Buradakiler dergiyle, hikâyeyle ilgileri olmayan, günlük işleri arkasında koşan kişilerdi. Tezgâha dirseğimi dayadım, şarap bardağını ağzıma götürürken, arkamdan, Tarihî Ali Bey, diye sözler duydum. Konuşmalar beni tanımıyorlardı, sık sık adımı da anarak, Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi birbirlerine anlatıyorlardı.

Gece yarısından sonra evime gittim. Ertesi sabah oğlum.

— Baba, dedi, herkes senden konuşuyor,

— Ne diyorlar?

— Sen Tarihi birisini berbat etmişsin ama, adı Ali Bey mi ne...

Kahvaltıda karım,

— Bu Tarihî Ali Bey de kim? diye sordu.

— Berbat ettiğim herif! diye bağırdım.

— Ne kızıyorsun canım, bütün komşuların ağzında da onun için sordum.

Hemen evden çıktım. Vapurda karşılaştığım arkadaşlar da Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi soruyorlardı.

Babıâli'den çıkarken, bana bu hikâyenin konusu anlatan gazeteciyle karşılaştım. Elimi sıktıktan sonra,

— Yahu, darılma ama, dedi, anlattığıma anlatacağıma pişman oldum. Tarihi Ali Bey'i berbat etmişsin. O hikâye öyle mi yazılırdı be... Tuh, yazık oldu.

— Elimden o kadar geliyor...

— Öyleyse yazmasaydım. Bıraksaydın, ben yazardım...

— Bir de sen dene, ne yapalım...

Söylenecek söz çok ama...

O gün nereye gittimse herkes Tarihî Ali Bey'i nasıl berbat ettiğimi yüzüme vurdu.

— Yahu, Tarihî Ali Bey'i berbat etmişsin be...

— O Tarihi Ali Bey'in Allah belâsını versin, emi... Tarihi Ali Bey'in de, coğrafî Ali Bey'in de, bütün Ali Bey'lerin...

Bir hafta, ardı kesilmeden, bu böyle sürdü. Artık dayanamadım, bu hikâye unutuluncaya kadar evden çıkmamaya karar verdim. Evde kaldığım ilk gün sabah erkenden telefon çaldı.

— Allooo, buyrun...

— Kimsiniz?

Adımı söyledim.

— Ben bir okurunuzum.

— Buyrun efendim.

— Sizin için bazı uygunsuz söylentiler duydum da...

— Ne gibi efendim?

— Siz Tarihî Ali Bey diye bir hikâye yazmışsınız efendim.

— Hay ellerim kırılaydı da yazamaz olaydım efendim.

— Ama başkasının verdiği konuyu... Olmaz ki... Ali Bey'i berbat etmişsiniz.

Az sonra da bir kadın telefon etti. Sinirli sinirli konuşuyordu.

— Beyefendi!

— Buyrun hanımefendi.

— Sizin Tarihî Ali Bey'i berbat etmeye ne hakkınız var?..

— Ben böyleyim hanımefendi, hiç dinlemem, berbat ederim. Hani sizi de elime geçirsem...

— Sen beni biraz zor...

Telefonu kapadım, ama zil sesi durmuyor ki... En sonunda telefon fişini çıkarmak zorunda kaldım.

Ertesi gün Konya'dan bir mektup geldi. Özet olarak mektupta şöyle yazılıydı:

«Sayın yazar,

Şimdiye kadar hemen hemen bütün eserlerinizi okumuşumdur. Yazılarınızı da çok beğenirdim. Fakat geçenlerde bir arkadaşınızın size anlattığı bir konuyu Tarihî Ali Bey diye yazarak berbat etmişsiniz. İsabet ki, ben o hikâyeyi okumadım. Bu hâdiseyi duyduktan sonra size olan güvenim sarsılmıştır. Demek ki, siz bütün hikâyelerinizi de böyle yazıyormuşsunuz. Yazık ki, bir söyleyen olmadı da, onları okuduk. Artık ipliğiniz pazara çıktı. Bundan sonra sizin tek satırınızı bile okuyacak değilim.»

Öğleden sonraki postadan buna benzer üç mektup daha geldi: Artvin'den, Silifke'den, Gümüşhane'den... Ondan sonraki günler bu türlü mektuplar yağdı. Beş on gün sonra da Amerika'daki bir arkadaşımdan bir mektup aldım. Arkadaşım şöyle yazıyordu:

«Karımla sinemaya gitmiştim. Antraktta, arkamdaki iki kişinin Türkçe konuştuklarını, senden söz ettiklerini duydum. Adını duyunca kulak kabarttım. Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğini birbirlerine anlatıp duruyorlardı. 'Affedersiniz' diye yanlarına sokuldum, seni tanıdığımı, arkadaşım olduğunu, adını duyunca dayanamayıp konuşmalarına katıldığımı özür dileyerek anlattım. Önce seni tanıyıp tanımadıklarını sordum. Tanımıyorlarmış. Bunlar Türkiye'deki ayrı ayrı dostlarından aldıkları ayrı ayrı mektuplardan, Türkiye'de olup bitenler arasında, senin de Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğini öğrenip üzülmüşler. Onlardan, başka bir bilgi edinemedim.

Kuzum, bu Tarihî Bey her kim ise, senin bu adamdan ne alıp veremediğin var da zavallıyı berbat ettin? Doğrusu senden bunu ummazdım. Bu meseleyi aydınlatacak mektubunu bekliyorum.»

Onbeş gün evde kapalı kaldıktan sonra bunalıp dışarı çıktım. Vapurdaki yolculardan tanıyanlar, tanımayanlara arkamdan beni gösterip fısıldıyorlırdı:

— Bak bak, Tarihî Ali Bey'i berbat eden işte bu herif!

— Yaa, demek o anlatılan bu...

O gün ilk olarak Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi söylemeyen bir arkadaşımla uzun uzun konuştum. Ha şimdi söyleyecek ha şimdi, diye bekleyip durdum. Söylemeyince bayağı tedirgin olup.

— Biliyor musun, ben ne yaptım... dedim..

— Ne yaptın?

— Sahi bilmiyor musun?

— Bilmiyorum.

— Yahu ben Tarihî Ali Bey'i berbat ettim be...

— Yok canım, pekiy nasıl oldu bu iş?...

— Bütün dünya çalkanıyor, sen nasıl oldu da duymadın?

— Ben iki aydır hasta yatıyordum, evden yeni çıktım.

Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi bilmeyen tek kişi varmış, ona da ben anlattım; nasıl olsa başkasından duyacaktı.

Öğleyin lokantada bir tanıdık selâm verir vermez:

— Arkadaş, dedim. Tarihî Ali Bey'i berbat ettim, bu elde bir. Başka sözüm varsa buyur konuşalım.

Aradan bunca zaman geçti, hâlâ bana Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi söylüyorlar. Hoş size de bunları boşuboşuna anlatıyorum ya... Siz nasıl olsa, Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğimi çoktan duymuşsunuzdur.

Ne dersiniz, bini aşkın hikâye yazdım da, hiç biri «Tarihî Ali Bey» adlı hikâyenin gördüğü ilgiye ulaşamadı.

Gelelim genç hikâyecilerin bu olaydan alacakları derse: Aman genç yazarlar, siz siz olun, sakın başkalarının verdiği konuları yazmayın. Çünkü onlar bu konuları kafalarında öyle allayıp pullamışlardır ki, gelmiş geçmiş bütün ünlü yazarlar birleşip de bu konuyu yazsalar, yine haspalara beğendiremezler. Kelimeleri gümüşleyip her birinin üstüne kuş oturtsanız, yine makbule geçmez. Buldukları konuyu kendileri yazsalar âyet değerinde olur ama, yazmazlar yoksa... Örneğin bana bu «Tarihî Ali Bey» konusunu anlatan ömründe hikâye yazabilmiş değildir.

Hele bir de benim başıma geldiği gibi, bir görmemişin diline düşerseniz vay halinize; Tarihî Ali Bey'i berbat ettiğiniz yetmez, bir de size o konuyu vermiş olanı işte böyle berbat etmek zorunda kalırsınız.

YİRMİBEŞ KURUŞ

Bütün yaşamında bikez kendisine bir emek karşılığı olmadan, para verilmek istenmişti. Bu para, bağış mıydı, rüşvet miydi, armağan mıydı, yoksa yine de bir küçücük emeğin karşılığı mıydı, belli değildi.

Olay, bundan otuz beş yıl önce şöyle geçmişti: O zaman yirmibir yaşında okuryazar olmayan, konuşma sözlüğü pek yoksul, irikıyım bir delikanlıydı. Görevli bulunduğu yere, elli yaşlarında, saçları ağarmış, gözlüklü, iyi giyimli, yüz çizgileri ince, ellerinin yumuşaklığı bakınca belli olan bir adam getirmişlerdi. Nöbetçi olarak bu adamın başında beklemekle görevliydi. Adam ona para vererek bir paket cigara aldırmıştı. Cigarayı getirdi. Adam da, yirmibeş kuruş uzattı, ona vermek istedi. O, birden elini havaya kaldırarak:

— Rüşvet yok! dedi.

Kaşlarını çatmış, suratını asmıştı:

— Rüşvet yok! Burada hiçkimseye para vermeyeceksin, anladın mı?..

Rüşvet üzerine kısır sözlüğünün yeterince epiy söylendi. Gözlüklü adamın yüzü kıpkırmızı oldu. Yirmibeş kuruşu tutan eli bir süre boşlukta kaldı, sonra utanarak parayı cebine koydu.

Delikanlı bir saat sonra arkadaşlarının arasındaydı. Onlara anlatıyordu:

— Herif ikibuçuk lira rüşvet vermeye kalkmaz mı? Elini ittim. Kendine gel, dedim Biz rüşvet almayız dedim!

Bütün gün, bütün hafta bunu anlattı:

— İki buçuk lirayı uzatınca beynim attı. «Sok onu cebine!» dedim.

— İki buçuk lira arkadaş... Az para değil. Vallaha almadım!

İki yıl sonra evindeydi. Babasına anlatıyordu:

— Bize ne rüşvetler vermeye kalktılar. Tövbe almadım. Herifin biri yirmibeş lirayı uzattı... «Ben senin bildiğin adamlardan değilim!» dedim, ittim elini...

Üç dört yıl sonra kahvede arkadaşlarına söz arasında anlatırken olay, şu biçime girmişti:

— Bize ne rüşvetler vermek istediler. Şükür, harama el uzatmadım. Herifin biri, ikiyüzelli lirayı bir çırpıda saydı önüme. Dönüp bakmadım bile... Ne demek?...

Beş on yıl sonra evine gelen konuklara şöyle anlatıyordu:

— Yoksulluk ayıp değil, yeter ki insanda namus olsun. Bana bir tarihte adamın biri ikibinbeşyüz lira rüşvet vermek istedi. Paraları saydı, saydı, cebime soktu. Koca tomarı olduğu gibi çıkarıp suratına çarptım. İkibinbeşyüz lira efendi, bir düşün... Yemekle, saçmakla bitmez. Velâkin tenezzül etmedim.

Onbeş, yirmi yıl sonra, kış geceleri oğullarına sık sık gençlik anılarını anlatırdı:

— Siz, babanızın fakirliğine ne bakıyorsunuz, gönlü zengin... Her işin başı doğruluk. Allah doğruluktan ayırmasın... Bir tarihte herifin biri yirmibeşbin lira evet tastamam yirmibeşbin lira rüşvet sürdü önüme. Avuçladığım gibi paraları suratına çarptım. Yirmibeşbin lira bu... Köyü değil, kasabayı satın al! Adamın yedi göbek soyuna sopuna yeter... Almadım!

Yirmibeş, otuz yıl sonra, kahvede, yolda, akrabalarına, arkadaşlarına, tanıdıklarına sık sık şöyle anlatıyordu:

— Herif, ikiyüzellibin lirayı saydı, dağ gibi parayı yığdı. Allah seni inandırsın, dönüp bakmadım... Biz ne rüşvetler görmüşüz. Ama, Allah şükür parmağımızın ucunu değdirmedik!...

Yün çorabının yırtığından çıkan topuğunu uğuşturarak gözlerini süzer.

— Bu yaşa geldim, rüşvete el sürmedim.. derdi. İkiyüzellibin lira bu... Laf değil, ikiyüzellibin!

Rakam hayâli bile ikiyüzellibinin üstüne çıkmadığı için, orada kaldı. Yıllarca anlata anlata kendisinin bile inandığı, hatta verilen bu büyük rüşveti olmadığı için, içinden gizli bir pişmanlık da duyduğu bu olayı anlatırken göğsü gerilir, sesi titrerdi:

— İkiyüzellibin lira bu efendi, ikiyüzellibin!...

GÖZÜM ISIRIYOR

Göz hafızam çok zayıf. Bir kere değil, üç dört kere tanıştırıldığım insanları bile kolay kolay hatırlayamıyorum. Bu unutkanlık beni çok zaman utandırıyor.

Bir zamanlar birisiyle tanıştırmışlardı.

— Memnun oldum efendim! diye adamın elini sıkarken, o,

— Bu dördüncü tanıştırılmamız... dedi.

Bir utandım ki...

— Affedersiniz... filan diye bişeyler mırıldandım.

Aradan bir zaman geçti. Bu adamla beni bir daha tanıştırdılar. Ama ben onun o adam olduğunu yine hatırlayamadığım için, gülümseyerek,

— Memnun oldum efendim! derken, adam kaşlarını çattı:

— Bu beşinci... dedi.

Kıpkırmızı oldum utancımdan. Bir daha yüzünü unutmayayım diye dikkatle baktım.

Gel zaman git zaman, yine o adamla beni tanıştırdılar. Ama ben yine onun o adam olduğunu hatırlayamadığım için:

— Memnun oldum efendim! diye elimi uzattım.

Adam,

— Bu altıncı!... diye bağırarak elimi itti...

Artık onu iyice tanıdım. Her gördüğüm yerde hemen tanıyorum. Ama şimdi de o beni tanımazlıktan geliyor. Tam adamı tanıdım, adam da bana darıldı.

Bu unutkanlık yüzünden, tramvayda, otobüste, yada yolda giderken yüzü gülen birini görsem, acaba bir yerden tanışıyoruz da yine hatırlayamadım mı diye, ben de ona gülüyorum... Ben gülünce, adam daha çok gülüyor.

Sonra birbirimize doğru yaklaşıyoruz, el sıkışıp hal hatır soruyoruz:

— Nasılsınız efendim?

— Teşekkür ederim, siz nasılsınız?

Adam yüzüme dikkatle bakıp:

— Affedersiniz, birdenbire hatırlayamadım, nereden tanışıyoruz? diye soruyor.

O zaman anlıyorum ki, adamı tanıdığım filan yok...

Kaçtır böyle bozuldum.

İnsanları ancak her zaman görmeye alışık olduğum dekor içinde tanıyabiliyorum. Diyelim, vapur biletçilerini tanırım ama, yalnız iskelede... İskeleden başka yerde, biletçi elbisesinden başka bir elbiseyle görürsem «Yahu, ben bu adamı bir yerden tanıyorum ama nerden?.» diye düşünüp durum, Yakın bir tanıdığım mı, komşumuz mu, okul arkadaşım mı, bitürlü çıkaramam.

Birgün vapurda, bir adam geldi, karşıma oturdu. Gülümsüyordu. Anladım ki, hatırlayamadığım bir tanıdık. Hatırlayamadığım belli olup da utanmayayım diye, atik davranıp uzandım, hemen elini sıktım. Adamla konuşmaya başladık. Bu kez hiç yanlışlık yoktu. Bu adamı kesinlikle tanıyordum, ama nerden?... Bizim ordaki postanede memur mu, vapur biletçisi mi, yoksa bizim bakkal mı?.. Her zamanki sahnesini, dekorunu gözümün önüne getirebilsem, tanıyacağım. On dakika kadar konuştuktan sonra,

— Affedersiniz, sizi tanıyorum. Gözüm ısırıyor ama, nerden, çıkaramıyorum... dedim.

Adam,

— Beni, herkes tanır... dedi. Büyük postane önünden geçer misiniz?

Büyük postane der demez hatırladım. Oradan geçerken, her akşam bu adamı görürdüm. Bağıra bağıra türlü şeyler satardı. Adam anlatmaya başladı:

— Beyefendi, ben kumu alır, böbreklerden kum döken ilâç diye satarım evelallah... Benim sermayem dilim. Bize ayrıca sermaye istemez. Birgün leke sabunu satarım, birgün jilet satarım, birgün haşerat öldüren toz satarım. Siz bana bakmayın... Bu zenaat Allah vergisi... Sermayesi yok, hammaddesi yok. Bendeniz, kirada oturduğumuz evin bahçesindeki toprakları, kutulara doldurdum, leke sabunu diye aylarca sattım. Sonra bahçede toprak kalmadı da alttan kil çıktı. Bu sefer kili biraz suyla karıştırıp tüplere doldurdum, yapıştırıcı madde diye sattım. Ben deniz halis deniz suyunu sırasında İngiliz tuzu diye, sırasında esnas diye, sırasında esans diye satarım. Evdeki sobamızın küllerini hiç ziyan etmem. Doldur kutulara, sat... Haşerat tozu diye, temizleme tozu diye, sunî gübre diye... Artık nasıl biçimine gelirse... İşsizlikten şikâyet eden yatandaşlara şaşıyorum. İş bilenin, kılıç kuşananın, demişler. İşini bilene bu memlekette iş çok... Yeter ki insan iş çıkarmasını bilsin. İnsan dediğin taştan ekmeğini çıkarmalı. Meselâ bendeniz, şu vapurun süprüntülerini şimdi toplar, yine bu vapurun yolcularına, basura, ülsere, ekzemaya, mayasıla en birinci ilâç diye satarım... Çünkü efendim, mesele, konuşmakta...

Vapur iskeleye yanaşıp da ayrılıncaya kadar adamı dinledim.

Bu olaydan birkaç yıl sonra bir tüccar arkadaşımın yazıhanesindeydim. Arkadaşım, beni birisiyle tanıştırdı.

Adam,

— Beyefendiyle eskiden tanışırız... dedi.

Evet, adamı tanıyordum ama nerden?... Semt karakolunun polisi sivil elbise mi giymişti? Yoksa hergün bindiğim banliyö treninde memur muydu?

— Sizi gözüm ısırıyor... dedim.

— Efendim, ben tüccarım... dedi.

— Ne ticareti yaparsınız?

— İhracat...

Tanıdığım ihracatçı hiç yoktu.

— Ne ihraç ediyorsunuz?

— Ne olursa... Kepek ihraç ederiz, üzüm ihraç ederiz, fındık ihraç ederiz... Kim ne isterse, onu ihraç ederiz.

— Çalışma alanınız geniş...

— Yooo... Benim işim, taş, çakıl, toprak, kum üzerine. Bendeniz, dört kilo kepeği, dört bin ton kepek olarak ihraç etmişimdir. Nasıl mı? Gayet basit... Şuradan buradan talaş, kırpıntı kâğıt bulur, çuvallara doldurur, üstüne de biraz kepek serpiştirir, gönderirim. Bendeniz, fındık diye bir çuval küçük çakıl ihraç etmişimdir. Tabiî bir miktar fındık da kullandık... Bir tarihte, sekizyüz ton fasulye diye, toprak ihraç ettim. Hani memlekette erozyon yüzünden toprak kalmıyor, diyorlar ya, doğru değil... Yağmurların sürüklediği topraktan ne çıkar... Asıl, memlekette toprak kalmaması, son zamanlarda ihracatımızın artmasındandır. Hatta bu gidişle memlekette taş bile kalmaz sanırım. Çünkü bu ihracat sayesinde taş, toprak eksili-

yor ve günden güne memleketin seviyesi iniyor. Bir zaman sonra dağ bayır kalmayacak, memleket dümdüz olacak... Tabiî bir kere ihracat yaptığımız yere bir daha bişey gönderemiyoruz, yani almıyorlar. Ama birer kere göndermek bize yetiyor. Mesele işini bilmekte... Beyefendi, bu memlekette çok iş var...

Anlattıkları bana şaka gibi geldi. O gittikten sonra arkadaşıma sordum.

— Doğru... dedi. Bu adam söndürülmüş badana kirecini krem, toz kireci de pudra diye sattı.

Bu ihracatçıyı tanımıştım. Vaktiyle, Büyük Postane önünde satıcılık yapan adamdı. İşi ilerletip ihracatçı olmuştu.

Aradan yine epiy zaman geçti. Bir avukat arkadaşımın yazıhanesinde birisiyle tanıştırıldık. Adam,

— Benim de sizi gözüm ısırıyor... dedim.

Ama adamı nerden tanıdığını bitürlü çıkaramadım. Adam,

— Efendim, şimdi politika ile uğraşıyoruz.... dedi. Hürriyet mücadelesine atıldık... Halk... Demokrasi... Hürriyet ve memleketin kalkınması... gibi mühim... Bizim partimiz...

Adamı tanımıştım. Eski ayak satıcısı, daha sonraki ihracatçı, şimdi de politikacı olmuştu.

Yumruğunu masaya vurarak:

— Biz memlekette... diye bağırırken sözünü kestim:

— Evet, evet, sizi şimdi tanıdım... Artık hiç unutmam.

FUR, FUR, FUR!..

Sesi incecik, gövdesi ufacık, boyu kısacık... Çirkin de üstelik. Gel gör, sevimli adam! Güler yüzlü de ondan olacak. Gülerken, fermuar çözülür gibi incecik dudakları kulak diplerine kadar açılınca pırıl pırıl dişleri görünür.

Furfur Recep'in nasıl olup da adam öldürdüğüne şaşardım.

Buncağızın öldüreceği adam, sinek gibi bişey olmalı.

İdam altında yatanlarla senli benli konuşulmaz. Onlar fermanlı... Öyle ya, adam nasıl olsa idam edilecek. Ölüm ölüm bir ölüm, idam üstüne idam edecek değiller ya... Recep de idam cezası altında yatarken, pek öyle yanına sokulan olmazdı. Ne zaman ki idamdan kurtuldu, cezası yirmidört yıl hapse döndü, işte o zaman koğuştakiler ona adıyla seslenip Furfur Recep demeye, onunla şakalaşmaya başladılar. Şakaya dayanıklıydı ama, hapishane şakası da dayanılır değildir ki...

Alayı uzatanları kovalar, kovalar, sonra Hint horozu gibi atlar üzerine, vurmaya başlar. O böyle birine vurmaya başladı mı, bütün mahkûmlar toplanır, hep bir ağızdan bağırırlar:

— Fur, fur!... Fur yavrum fur!... Fur ha fur!...

Recep'in vurmasından ne çıkar... Bütün vücudu tek yumruk olup da vursa yine hiç... Onu kızdırmak için alay edenler, hapishanenin orta bahçesinde bu cümbüşü yaratmak için yalancıktanka çar, sonra da sözde yakalanmış, ondan dayak yemiş olurlar. Recep vurur, vurur, sonunda yorulur zavallı, ter içinde kalır. Bakar ki, önünde iki büklüm kapanmış olan adama yumruklarının hiç etkisi yok, kalabalığa döner, incecik dudaklarını kâğıt yırtılmış gibi açarak apak, pırıl pırıl dişlerini göstererek güler:

— Hı hı hı!...

Ortalığı bir kahkahadır kaplar. Önünde sırtını kamburlaştırıp dayak yiyen de, Recep'i iki kolu arasına alıp, kapar, ya kucağına, ya omuzuna alır, ya başına oturtur, bahçede dolaştırmaya başlar.

Recep'e neden Furfur lakabının takıldığını kendisi şöyle anlatır:

— Siz beni böyle mi görürsünüz... Hi hi!... Bir avrat yüzünden bu hale geldik işte...

Bir köyün bir ağasının oğluymuş. Kendi dediğine göre, eskiden çam yarması gibi iriyarıymış.

— Ulan Furfur Recep atma, çam yarması gibi herif, böyle fil kuyruğu kadar kalır mı?

— Kalır... O karıya düşen daha da beter olur. Allahtan cinayet işledim de elinden kurtuldum. Yoksa beni küçülte hap edip yutacaktı. Allah düşmanımı böyle obur avrat eline düşürmesin...

Dediğine göre, bir zamanlar Furfur Recep

gibi uzun adam, bu hapisanede bile yokmuş.

— Cami kapısından girerken, başımı eğerek girerdim... diyor.

Hesaba göre demek boyu, iki metreyi aşkınmış... Ağırlığı da, iki kaşpehlivan ağırlığı...

— İki kişi kollarını çevreler de belimi dolayamazlardı... Koca öküz yokuşa vurup da kağnıyı çekemezse, ya Allah der boyunduruğa bir girer, bir solukta kağnıyı da, öküzü de çeker çıkarırdım. Camuş batağa batmış, debelendikçe batıyor. Köye koştular, aman Recep!... Vardım batağa... Koca camuşu kuyruğundan kapmamla, çektim çıkardım, attım öte yana...

Furfur Recep işte böyle bir yiğitmiş. Bir oturuşta, koca kuzuyu yer, bir desti ayranı içer, üstüne daha da var mı dermiş.

Köyün kızları, hep ardında dolanırlar, gözünün içine bakarlarmış. Zengin dersen zengin, yiğit dersen yiğit...

— Köyde, diyor, Durdu karı derler, bir karı var. Bu Durdu Karıya 'Herif Bitiren' adını takmışlar. Bu karıda her ne illet varsa, buna hiçbir erkek güç yetiremiyor. Karının bir merakı da yaşlı ve zengin adamda. Bilirim, çocukluğumda, cıscıbıl gezen, deli bozuk bir karı idi. Nasıl ettiyse, köyün imamını kandırdı, evlendi onunla, ayına kalmadan herifi verdi toprağa! İmamdan ev, kaldı, birkaç parça tarla kaldı, birkaç baş mal kaldı. Yahu karıya bak sen, kocasının cenazesi kalkarken, gözü başka heriflerde... Kocasının cenazesine gelen birini gözüne kestirecek de herifin işini bitirecek. Ve de öyle oldu. İmamın cenazesine gelen iki karılı, beş çocuklu, on yedi torunlu köyümüzün muhtarını, daha o gün ayartıp, karılarından ayırtmadı mı! Muhtarla evlendi. O, nar gibi koca muhtarı biriki ayda eritti, mezara gönderdi. Muhtardan dünya kadar mal karıya miras kaldı.

Muhtarın cenazesi kalkıyor. Durdu karının gözleri fıldır fıldır dönmüş ki, yakında öldüreceği herifi ayartabilir mi? Ne dersin, buldu be, buldu namussuz karı... Cebbar Ağa'yı baştan çıkarttı, kışa varmadan da Cebbar Ağa'nın işini bitirip, defterini dürdü. Cebbar Ağa, babamın can birlik yoldaşı... İçerde cenazenin suyu ısınırken Durdu karı babama sokulmaz mı?... Ulan bizim koca adamın eceli mi geldi yoksa... Vallaha birader, bu Durdu, karı değil Azrail... Baktım bizim koca adam elden gidiyor, vardım babamın yanına,

— Tövbe olsun, bana bu karıyı vurdurursun baba, ayağını denk at!... dedim.

Koştum Durdu karıya:

— Ulan seni kevgire çeviririm namussuz, koca adamın yakasını bırak!

Yahu, karı, herifleri öldüre öldüre, köyün tapusunu üstüne geçirtip, birbaşına köyü çiftliği yapıp üstüne oturacak...

Ne dersin, karıyla baş edemedik de babamı geceleri gizliden evine almaya başladı. Nikâh olmasın da, varsın bizim ihtiyarın gönlü hoş olsun... Nikâh kıyılırsa, Durdu karı babamı da öldürüp mirasına konacak.

Durdu karının zoru, ille de nikâh...

— Ulan, evlenirseniz, ikinizin de kucak kucağa leşinizi sererim... diye bunlara haber ilettim.

Çok şükür, nikâh kıyılmadan babam rahmetlik oldu. Babamdan Durdu karıya bir zırnık kalmadı.

Hemşeriler,

—Ulan Recep, değil mi ki babanla nikâhlanmasına engel oldun, bu da bizim bildiğimiz Durdu karı ise, bunu senin yanına koymaz!... dediler.

Öyle de oldu. Karı bana can düşmanı kesildi.

Birgün meşelikten gelmiştim, dört eşek yükü odun kesmişim. Yorgunum... Yatağa ölü gibi düştüm. Uyku arası baktım, elimde, avucumda yumuşak yumuşak, sıcak sıcak... Tövbe!... Ulan hayallendim mi nedir, şeytan mı kandırıyor yoksa... demeye kalmadı, yüzümde, dalaha gelmiş kösnük inek soluması duydum.

— Ulan o ne?...

Bir de baktım, ne görsem, Durdu karı üstüme abanmış mırıl mırıldanıyor:

— Yiğitim... Recebim... Koçum... Aslanım!..

— Var öte namussuz!..

Yahu Durdu karı, yorgunluğuma getirip gece koynuma girmemiş mi... Belime dolandı ki, parmakları mengene demiri olmuş, sökmenin olası yok... Yahu, batağa girmiş camuşu kuyruğundan çekip çıkaran ben değil miyim... Bizim yiğitliğimiz döşekteyken Durdu karıya hiç sökmüyor. Biz döşek içinde sabahacak mecelleştik, tepindik. Şafak sökerken, gayri dermanım tükendi, Durdu karıya teslim oldum. Bir de baktım ki sabahleyin, döşeği, yorganı paralamışız.

Devrisi gün,

— Ben bu Durdu karı ile evleneceğim... dedim.

Hemşeriler, yaşlılar, büyükler, akrabalar,

— Olmaz! dediler. Ulan senin anan yerinde karı...

— Kimin yerinde olursa olsun, karı bu ilmin ustası...

— Ulan o karı seni öldürür.

— Neyi öldürür... Ulan biz bir karıya, kocakarıya he mi?...

Biz efendim, göğdemize, gençliğimize güvendik. Söz dinlemeyip, Durdu ile evlendik...

Vay babasının canına... Bre efendi, bu Durdu karı, karı değil, bir dişi canavar ki zaptolunur cinsinden değil... Bir ay dolmadan ben pes ettim. Benim çınar göğdem, bitli akasyaya döndü. Boynum çöp oldu. Bileklerim kibrit çöpü... Karı beni günden güne küçültüyor, hem de nasıl bir küçülme... Günde beşon okka eriyorum. Göz göre ufalanıyorum yahu...

Namussuzun dili de durmaz:

— Hıh... Sen de kendini er kişi mi belledin!...

Ağırıma gidiyor efendi. Biz buna erkekliğimizi ispat için, kanımızı canımızı versek de yaranamadık.

— Hıh!... Şu miskine bak hele!... Ulan sen de kendini erkek mi bildin!...

Ulan bu erkeklik başka nasıl olur?

— Hıh ...Ben senin gibi erkekleri, şalvarımın içinden çıkarırım...

Vay dinsiz, imansız!... Yahu karının ağzında dişi kalmamış, ama işi bitmemiş.

Ben eriye eriye ısıtmalı çocuğa döndüm. Nerde kağnıyı bataktan çeken, yokuştan çıkaran ben? Yokuşta koşmak değil, düzde gidemez oldum.

Arkadaşlar,

— Recep, sen bu karıyı boşa! diye tutturdular.

— Neye?..

— Boşa kardeş... Bu karı, sana boynuz taktırıyor, bu karı dışarıdan otluyor... Bu karı...

— Ulan, o nasıl söz?...

Arkadaşlarla darlıştık... Ama içime bir kurt düştü, iyice işkillendim. Bir sabah evden çıkarken,

— Ben meşeliğe gidiyorum, odun keseceğim... Akşama gelirim... dedim.

Nerde benim kolumda ağaç kesmeye güç, nacak tutacak gibi değilim.

Evin arkasından dolandım, ahıra kapandım... Az sonra bizim üstteki odadan kötü sesler duymaz mıyım!... Ulan Recep, yürü... Varmamla kapıyı tekmeledim. Bir de ne görsem... Tuuu!... Benim Durdu karı bir herifle altalta üstüste... İçeri girmemle herif kalktı, üstüme yürüdü. Bende derman yok ki birader... Ayakta duracak gibi değilim. Herif vuruyor da vuruyor.

— Aman ağam... Aman gözüm... Aman!...

Herif halime acıyıp beni boşlayacak ama, Durdu namussuzu, iki elini beline dayayıp eğilmiş, zanparasına gayret veriyor:

— Fur! Fur... Fur aslanım fur!... Ne öper ne öptürür!... Fur!... Ne öper, ne öptürür, fur!...

Ulan alçak, öpecek derman mı bıraktın bizde?...

Herif beni çekiyor, Acıyıp bırakacak ya, karı iki, yumruğunu birbirine vurarak bağırıyor:

— Fur, fur!... Fur yiğitim fur!... Ne öper, ne öptürür... Fur!...

Ulan, toprak gözünü doyursun!... Karı bizim göğdemizi kuşa çevirmiş de daha gözü doymamış...

Yumruklarını birbirine vurarak, zanparasına,

— Fur, fur!... Ne öper, ne öptürür, fur!... diyor.

Karı gayret verdikçe, zanpara da erkekliğine yedirip beni bırakamıyor. Herif beni, boş saman çuvalı gibi, yerden yere, duvardan duvara çalıyor.

Baktım, olacağı yok... «Ya Allah, destur!» diyip, bıçağa davrandım. Bende bıçağı tutacak derman kalmamış. Allahtan, herif kendiliğinden gelip elimdeki bıçağa dayandı, karnını soktu. Karnını bıçağa sokmasıyla barsakları ayaklarına dolandı.

İşte benim cinayetim bu!... Biz dama düştük, Durdu karı da nikâhlımız olduğundan, babadan kalma mallarımızın üstüne oturdu... Ben yirmidört yıl ceza yiyince, benden boşandı. Şimdi duydum ki...

Recep derdini anlatır, koğuştakiler,

— Fur, fur!... Furfur Recep!... diye bağırırlar.

Recep kendisiyle alay edenlerin arkalarına düşer, onları kovalar. Kaçanlardan biri sözde yakalanır ona!... Recep basar yumruğu tekmeyi. Arkadaşları toplanıp bağırırlar:

— Fur, fur!... Ne öper, ne öptürür!... Fur yiğitim, fur aslanım, fur koçum fur!...

DÜNYA DERDİ

Babalık, kocalık, ev işleri, geçim derdi, sorum, şu, bu, aklınıza gelen gelmeyen bütün bağlarınızdan, yalnız bir akşamcık kopuverin. Böylece, başkalarının olmaktan kurtulup, kendikendinizin olun.

Ben denedim, size de salık veririm. İsterseniz, bir de birlikte deneyelim. Pencere camına çarpan ağmur damlaları bu gece sizi sokağa çağırıyor. Hemen giyinin, dertlerinizin, sıkıntılarınızın üstüne kapıyı örtüp, kendinizi sokağın karanlığına bırakın.

Bu yağmulu gecelerrin yalnızlığını severim. Biliyorum, sizin de bir içli yalnızlığınız var. Kendinizi birbirimizle bölüşürsek, yalnızlığımızdan kurtuluruz.

Gece yağmurunda parlayan asfalt caddeye çıkınca, sokak lambasının yağmuru ip ip gösteren ışık hortumu altında beni göreceksiniz.

— Merhaba Nuri Bey...

Adınız Nuri olmayabilir. Hiç önemi yok bunun. Sakın beni bozmayın.

— Acaba nereden tanışıyoruz Beyefendi? diye soğuk sorular yöneltmeyin bana.

Birbirimizin kim olduğunu ille de bilmemiz gerekli değil ya... İkimiz de dertlerimizden bunalmışız, kendimizi sokağa atmışız. Siz de bana, Şükrü, Ahmet, yada Hasan diyebilirsiniz.

— Merhaba Hasan Bey! Nasılsınız?...

— Teşekkür ederim Nuri Bey...

Niçin daha özden olmuyoruz? Beyli, bayli konuşmayalım aramızda.

— Nereye böyle Nuri?

— Evde sıkıldım, kendimi dışarı attım. Ya sen nereye Hasan?

— Bilmem... Ev derdinden bunaldım da...

Konuşa konuşa yürüyoruz. Büyük caddeye çıktık. Otomobillerin arkalarındaki kırmızı lambaların ışıkları ıslak asfaltta titreşip uzayarak yansıyor. Sağlı sollu neon ışıkları yüzümüze parça parça serin renkler serpiyor; bir sarıya bulanıyoruz, bir pembeye beleniyoruz.

Yan sokaklardan birine sapıyoruz, sonra soldaki ara sokağa kıvrılıyoruz, kapkaranlık bir sokak... Yağmur da hızlandı.

Soldan bir kapı açılıyor. Kapının açılmasıyle, ıslak karanlığa koyu gri, ışıklı, sıcak buğulu bir duman fışkırıyor. Bir adam çıkıyor kapıdan sallanarak... Öksürüyor, tükürüyor, sonra duvarın dibine işiyor.

O adamın çıktığı kapıdan biz giriyoruz. Anason kokusu, şarap kokusu, ispirto kokusu, balık kokusu, ter kokusu, soğan kokusu, pipo cigara dumanı birbirine karışmış.

— Çoktan beri böyle bir yere gelmek isterdim Nuri.

— Ben de... İnsan aradabir, yabancı yerde, dertlerini unutmalı. Rakı mı içeceğiz?

— Sen bilirsin...

Buradakileri tanımazsın. Ben de tanımam ama, beşinci kadehi yuvarladıktan sonra onları tanımaya başlarım. Şu lâcivert elbiseli, kır saçlı adam var ya... Sağ dirseğini tezgâha dayamış da yanındaki şişman, kırmızı yüzlü adamla konuşuyor. İşte o, bir ecza laboratuvarında çalışır. Kazancı, eh, yerinde sayılır. Ama adamın derdi büyük. Karısından kuşkulanıyor. Kuşkudan da öte... Yirmi üç yıllık karısının, son günlerde baştan çıktığını biliyor. İstese karısını suçüstü yakalatabilir. Ama gelinlik yaşta kızı var. Kıza yazık olacak. «Falanca karının kızı» diyecekler. Kırk iki yaşından sonra karısı azdı. Adamınki anlatılır dert değil... Derdini unutmak için de buraya gelmiş.

Şu üç kişiden, yumruğunu masaya vura vura konuşan adam, bir balıkçıdır. İlk karısı iki çocuğunu evde yüzüstü bırakıp kaçınca, balıkçı da ikinci kez evlenmek zorunda kaldı. İkinci karısı hain bir üvey ana oldu. Her akşam çocuklardan yakınır durur. Balıkçı da kadını memnun etmek için çocukları azarlar, döver. Çocuklar ağlayınca da pişmanlık duyar, bu kez karısına bağırır. O zaman da kaynanası feryadı basar, düşer bayılır. Her gece böyle... Balıkçı bu derdi çekmemek için buraya gelmiş.

Yakası yağlı pardösüsüyle oturan, küçük bir dükkânda kunduracılık yapar. Bonosunu ödeyemedi, dikiş makinesi yarın haczedilecek.

Kırmızı yüzlü, burnunun ucu morarmış adam, maliye tahsil şubesinde memurdur. Rüşvet de alıyor yine de evini geçindiremiyor. Yirmialtı yaşına geldiği halde evlenemeyen kızı, giyim kuşam ister. Karısı söylenir, kızı söylenir. Oğlu da okulu bıraktı, beceremedi...

Cavlak kafalı adamın, sinirli, geçimsiz bir karısı var. Ondört yıldır çocukları da olmadı.

Adam dertlerini unutmak için buraya gelir.

Gözlüklü adam emeklidir. İki kızından biri... neyse... asıl derdi, üst kattakilerden; dört tane yaramaz çocukları var, tepesinde tepinir dururlar. Dayanılır gibi değil...

Meşin kasketli adam, ayın ortası oldu, evin kirasını veremedi. Odun da alamadı, sobası yanmıyor.

Şuradaki şofördür, trafik memuru bugün elli lira ceza yazdı. Ehliyetini de aldılar.

Hepsi dertli işte. Dertlerini unutmak için buraya gelmişler.

İstersen, dertlerinden kurtulmak için kendilerini evlerinden dışarı atan bu adamların, şimdi burada neler konuştuklarına kulak verelim.

Çocuğu olmayan adamla karısının kırkiki yaşından sonra ihanetini bilen adam, Marilyn Monroe'nun derdine düşmüşler:

— Ben Marilyn Monroe'ya daha çok acıdım.

— Hiç de değil... Karının dördüncü kocası birader.

— Olsun. Öyle karıya helâl, dört koca bile az...

— Ben kocasını haklı buldum. Herif bir kere profesörmüş. İngilizceyi yutmuş, anadili gibi biliyormuş.

— Çocuğu olmuyor yahu... İngilizce bilince ne lâzım gelir?

— Herif çocuk istemiyor. Zorla mı?... Çocuğu olmayan adam değil, karısı...

— Yoo... Sen yanılıyorsun. Marilyn'in çocuğu olmaz mı be?... Öyle kadının nasıl çocuğu olmaz... Vallahi isterse beşer beşer doğurur. Ama o erkek nerede?...

— Hayır, kadının çocuğu olmuyor,

— Yahu, senin yanlışın var, çocuğu olmayan Şahın eski karısı. Sen Şahın karısıyle, Marilyn'in kocasını birbirine karıştırdın... Ben kadına acıyorum.

— Kadına boşver. Asıl acınacak olan herif...

Hem para cezası veren, hem ehliyeti alınan şoförle kadın berberi kalfası öyle dertliler ki... Kulak verelim, bakalım, neler konuşuyorlar:

— Çesman asılmayacaktı kardeşim... Öyle adam asılmaz.

— Asmadılar ki...

— Ne yaptılar ya?...

— Elektrik sandalyesine oturttular.

— Daha iyi söyledin ya...

— Yahu, herif gangster...

— Onu bunu bilmem... Hırsımdan ağladım vallahi. Gözümü uyku tutmadı.

Emekli ile geçim sıkıntısı çeken rüşvetçi maliye memuru, Hindistan'ın derdine düşmüşler:

— Şimdi yani Hindistan'ın bu yaptığı doğru mu?

— Doğru tabiî. Evvelâ zatâliniz. Hindistan'ın siyasî vaziyetini biliyor musunuz? Bilmeden konuşmayın rica ederim. Müsaade ederseniz izah edeyim. Hindistan'da dört fikir cereyanı var: İdealisiter, natüralistler, nötralistler ve militaristler...

— Demek orada...

— Bu nötralistler diyor ki, biz diyor...

— Ama Keşmir meselesinde...

— Keşmir meselesi başka, o ayrı...

Başka bir konuşmaya kulak verelim:

— Ben Şahın yerinde olsam, cumhuriyeti hemen ilân ederim. Bak o zaman gör, ömrünün sonuna kadar cumhurbaşkanı kalır.

— Erkek çocuğu olmadan söylesen doğru... Ama şimdi adamın çocuğu oldu. Şah, çocuğunun istikbalini düşünüyor.

— Yoo... Birader, artık şahlık, padişahlık, krallık mıralllık kalmadı dünyada... Madem çocuğunun istikbalini düşünüyor, öyleyse o da, «Oğlumu da benden sonra, reisicumhur yaparsanız, ben de cumhuriyet ilân ederim» diye şart koşsun...

— Olmaz ki kardeşim... Çocuğun ilerde nasıl bir çocuk olacağı şimdiden kestirilmez ki... Belki, Allah göstermesin çocuk, bir de bakmışsın meselâ...

Şunların derdi de Çin'deki kalabalık:

— Yediyüz milyon Çinli birader. Müthiş açlık var. Bu kadar insana ekmek değil, hava bile yetmez. Günde bir kere derelerden su içseler, dereler kuruyormuş...

— Vah vah vah... Yazık...

— Amerika yardım ediyor yoksa... etmese...

— İnsanlık vazifesi tabiî...

— Yok yahu, ne insanlığı?... Bu Çinlilere sarı tehlike diyorlar ya... Bunlar Avrupa'ya yürüse de, Avrupalıların suratlarına tu tuu, diye birer kere tükürseler, tükürükle boğarlar Avrupalıları. Anladın mı? Yedi yüz milyon...

— Vay anasını... Kanun çıkartıp evlenmelerini yasak etmeli.

Şunlar da dünya politikasına düşmüşler:

— Zirve toplantısında çok yanlış yaptılar. Bizim taraf işi daha sert tutsaydı meselâ...

— Sertlik sökmüyor...

— Sökmez mi? Sertlik daima söker.

— Sertlik sökmüyor, sökülüyor... Çünkü dolar, günden güne düşüyor. Dolar düşünce, sen istediğin kadar sert ol. Anladın mı? Hani herife adın ne demişler de, Mülâyim demiş. Sert olsan ne halt edersin, demişler... İşte o hesap...

— İngiltere'yi grevler bitirdi... Yoksa İngiltere...

— Efendim De Gaul haklı... Neden haklı?... Çünkü...

— De Gaul hiç bir zaman haklı olamaz. Çünkü Cezayirliler Müslüman...

— Rica ederim, din işi ayrı, dünya işi ayrı, ticaret ayrı, turizm ayrı, arkadaşlık başka, vazife başka, değil mi ya...

— Orası öyle. Velâkin bu Cezayir ne istiyor Fransa'dan?

— Fransa Cezayir'e «Sen benimsin!» diyor. Cezayir de, «mademki seninim, öyleyse bana atom bombası ver» diyor.

— Versin...

— Veremez. Çünkü kendisinde yok.

— Amerika'dan alıp versin.

— Nasıl versin birader, Cezayirliler atom bombasını aldılar mı, Fransa'nın tepesine atacaklar.

— Peki, ne olacak?

— Orasını Allah bilir...

— Dört büyükler hele bir toplansın...

Şu masada oturanlar da, Amerika'nın derdine düşmüşler:

— Malûm ya, Amerika'da iki parti olduğundan...

— Amma yaptınız, koca Amerika'da iki parti olur mu?

— Ya kaç parti olur?

— Ne bileyim ben? Bizde bile iki parti az geldi de hükümet «Üçüncü parti kurulsun!» diye emir çıkardı. Amerika kaç milyon?

— Büyük memleket, herhalde dört - beşyüz milyon vardır.

— Gördün mü? Dörtyüz milyon iki partiyle olur mu? En azından yirmi parti vardır. Amerika bolluk bir yer kardeşim. Adam başına iki otomobil düşüyormuş.

— Senin aklında bir kere yanlış kalmış. Otomobil başına iki adam düşüyor...

Gelelim kendi derdimize...

— Nuri kardeşim, neden konuşmuyorsun?

— Şu dünyanın halini düşünüyorum da... Bak birader, Almanya'yı ikiye ayırdılar. Bu doğru mu yani?... Düşünüyorum düşünüyorum da deli olacağım geliyor.

— Benim görüşüme göre Almanya meselesinde...

— Sizin görüşünüz yanlış... Çünkü...

— Müsaade ederseniz...

— Efendim Almanya...

— Hayır ...Önce şu var ki, Almanya'nın...

— .....

— .....

— Saatiniz kaç Hasan Bey?

— Oooo... Bire geliyor... Amma dalmışız muhabbete...

— Neredeyse sabah olacakmış... Çıkalım mı?...

— Çıkalım...

Nasıl, birazcık dertlerinizi unuttunuz mu?

Sıkıldığınız, bunaldığınız herhangi bir gece, sizi bir elektrik direğinin dibinde, bir durakta, bir kahvede, bir iskelede bekliyorum. Bunalımlı bir zamanımda siz de beni bekleyin. Bir garda, bir vitrin önünde, bir rıhtımda sizi arayacağım. Sizi öyle gereksiniyorum ki, sizin beni gereksindiğiniz kadar...

NAPOLYONLARDAN BİRİ

Yanaşık düzen taliminden bıktık usandık. Ağustos güneşi tepemizde, sabahtan akşama kadar «yat, kalk, çök, sağa çark, sola çark, marş!...»

Bıkmamız talimden değil, yanaşık düzenden. Askerî liseyi bitirmiş altmış delikanlıyız. Altmışımız da birer Napolyon... İçlerinde en yavaşı, en sünepesi ben olmalıyım. Kendimi anlatayım, siz öbürlerini ölçüştürün.

Lisede, dünya haritasını önüme koyardım. Elime kırmızı kalemi alırdım. Bir kırmızı ok sağa yukarı çekerdim. Bir ok da sola yukarı çeker-

dim. Bu oklar nedir, biliyor musunuz? Efendim, bu oklar, benim komutanı olacağım birliklerin yürüyüş kolu. Bir ok aşağı, bir ok yukarı, bir o yana, bir bu yana... Aaa, dünya haritası bitiverir. Bir canım sıkılır. Haydi yeniden. Daha büyük bir harita alırım önüme. Fizik öğretmeni Reşit Süreyya, karatahtaya Stern'in molekül hızını nasıl ölçtüğünü çizerek anlatadursun; ben kırmızı kalemi haritanın üstüne koyup bir ok çizdim mi, okun geçtiği yerler, hep bizim olur. Dağ, bayır, deniz, nehir dinlemem. Hemen en yüksek dağın tepesine bir bayrak dikiveririm. İranı, Turanı, Frengistanı, Afrikayı, mafrikayı, Amerikayı, kırmızı okları çeker çeker, zaptederim.

Atalarımız Viyana kapılarına dayanmış da ileri gidememiş, öyle mi? Çek oradan yukarı bir ok... Ta kutuplara dayanırım. Kuzey kutbundan dolanır, Güney kutbuna inerim. Nehirmiş, denizmiş, okyanusmuş, benim oklarımın önünde duramaz.

Okları çize çize Napolyonlaşırım. Sağ elimi, tıpkı Napolyon pozunda, ceketimin ön düğmeleri arasında göğsüme sokar, gözlerimi süzer, kara tahtada fizik anlatan Reşit Süreyya'ya şöyle bir bakarım.

Eee, biz böyle yetişmişiz. Ben böyle olursam, öbürleri nasıl olur, düşünün artık...

Şimdi ele avuca sığmaz bu altmış delikanlının sabahtan akşama kadar «yat, kalk, çök, sağa dön!» diye yanaşık düzen talimi yaptıklarını gözünün önüne getirirseniz, nasıl sıkıldığımızı belki anlarsınız. Napolyon'a «yat, kalk, çök!» demek ne ise, bize de o... Biz ki, canımız sıkıldıkça kırmızı oklarla harita üstünde dünyayı en az günde üç kez fethetmiş Napolyonlarız. Hemen buracıkta, birkaç gün içinde askerlik ilmini, fennini bir tamam bitirip ondan sonra yürüyeceğiz. Nereye? Nereye olursa... En yakın yer, İspanya geliyor.

Şiltelerde tepindiğimiz, kapıları tekmelediğimiz, duvarları yumrukladığımız yaşlar... Ben çok duvar yumruklamışımdır. İsterdim ki, duvara yumruğu atınca, duvar bir kaba kâğıt gibi cart diye yırtılsın, yumruğum duvarın öbür yanına geçsin.

İçimizde en ateşlisi, Şinasi... Biz bir Napolyon'sak, Şinasi, on Cengiz, on Attilâ, on Sezar... Hattâ, bu kadarı bile ona az gelir, geriye de birazcık kalır...

Başımıza bir de yedek subay asteğmen vermişler, nazik mi nazik... «Yat!...» diye komut verecek yerde, hani nerdeyse,

— Lütfen yatar mısınız efendiler... diyecek.

«Kalk» komutu yerine de,

— Zahmet olacak ama, rica ederim biraz kalkınız! diyecek.

Asteğmen nezaketten dökülüyor, kırım kırım kırılıyor. Şinasi bozuluyor asteğmene.

Asteğmenin dediği de anlaşılmaz, rüyada sayıklar gibi konuşur, ağzını açınca, konuşacak mı, esneyecek mi, belli olmaz. Askerlik bu, sertlik ister, kesinlik ister, keskinlik ister. Onda hiç biri yok.

Her sabah erkenden kalkıp kuşanıyoruz. Kuşandık mı, onca delikanlının en biçimsizi ben oluyorum. Çünkü vücudumda bir karış boş yer kalmıyor. Her yerim kayışlarla, kemerlerle donanıyor. Bu askerlik de boylu poslu adamın işi. Bende matra bir yana kayar, ekmek torbası maltız keçisi torbası gibi sarkar, kasatura üçüncü ayak gibi bacaklarıma dolanır, sırtımda arka çantası çarpılır, kütüklük kaykılır, tüfek sol omuzumu çökertir. Bütün bunlar azmış gibi, istihkâm olduğumuzdan sırtımızda ayrıca portatif kürek, kazma da var. Bütün bunların üstüne harita çantasıyle dürbünü de taktım mı, hepsi birbirine karışıyor, ben arada kayboluyorum.

Şinasi'ye bakıyorum, uzun boylu olduğundan, üstündekilerin hepsi yerli yerinde duruyor. Hem de ona bu takım takılavat ayrı bir heybet veriyor.

Sabah erkenden kuşanıp ,alana diziliyoruz. Asteğmen geliyor:

— Merhaba arkadaşlar!

Zavallı asteğmen, sanki bir asker birliğine değil de kahveden içeri girmiş gibi ordakilere, merhaba, diyor. Şinasi, asteğmeni kendine getirsin diye hepimizden coşkun, sert haykırıyor:

— Sağoool!...

Şinasi'nin gürlemesinden ürküp azıcık sıçrayan asteğmen soruyor:

Şinasi'nin gürlemesinden ürküp azıcık sıçrayan asteğmen soruyor:

— Nasılsınız?

Onun bu yumuşak sorusuna,

— Sağol! diye bağırmak değil de, içimden: «Valla iyilik sağlık... Eh işte... Yuvarlanıp gidiyoruz işte... İyi diyelim de iyi olalım... Sizi sormalı...» demek geliyor.

Hani bir sabah böyle de diyeceğim ama,

asteğmenden değil, bizim Şinasi'den korkuyorum. Şinasi, saçından tırnağına dek asker. Hiç şakası yok. Başka zamanlarda çok şakacı, çok alaycı arkadaş. Ama bikez kuşanıp, arka çantasını sırtına, tüfeği omuzuna vurdu mu, kasatura ile ekmek torbasını da beline taktı mı, bunun üstüne Allah tarafından bir askerlik, bir sertlik geliyor, olur şey değil... Suratından düşen bin parça. Artık onunla konuşulmaz. Napolyon var ya Napolyon, işte o Napolyon, bunun yanında emirleri bile olamaz. Sıraya girmeden önce, gözlerini süzüp ufka bir bakıyor, hani «Nerede düşman var, gösterin şunu çiğ çiğ yiyeyim!...» der gibi dolaylara bakınıyor, karşı dağları, ovaları gözetliyor.

Asteğmen o ölgün sesiyle komut veriyor:

— Kıt'aaa...

Ben bile kızıyorum asteğmene. Öldün mü arkadaş?... Canlan be!... Komutan «Kıt'a!...» dedi mi, sesi kışla duvarlarında yankılanıp yer gök inleyecek. Biz bunu böyle biliriz.

—Kıt'aaa!...

Şinasi, iki topuğunu rap diye biribirine vurup toplanıyor. Onun topuk sesinden asteğmen ürkmüş gibi birden haykırıyor:

— Marş!...

Yürüyoruz: Rap rap rap!... Talim alanına. Ondan sonra yanaşık düzen talimi başlıyor.

Bir gün, iki gün, beş gün, on gün... Artık canımız burnumuza geldi. Sen altmış Napolyon'u karşına al, «yat, kalk» talimi yaptır! Olur mu? Şinasi kızdıkça kızıyor, sinirleniyor. Oğlan barut...

En iyi, en candan arkadaşı da benim. Bugün,

— Ben bu asteğmeni silkeleyeceğim... dedi.

Anlamadım.

— Ne demek o?

— Basbayağı silkeleyeceğim, dut dalı silkeler gibi...

— Neden?

— Yahu kendine gelsin biraz be!... Ölü mü bu!

— Aman bugüne bugün üstümüzdür, aman...

— Görürsün, ben bu asteğmeni silkelemezsem, kendine gelemez bu zavallı...

Ertesi gün cumartesi. Öğleden sonra voleybol oynuyoruz. Şinasi, asteğmeni de karşı takıma soktu. Havaya sıçrayıp sıçrayıp çivi yapıyor, topu asteğmenin kafasına indiriyor. Kafasına her top gelişinde, asteğmen bir sallanıp silkeleniyor. Haydi bir daha... Gözü asteğmende, zavallının beynine beynine indiriyor topu. Asteğmen artık ayakta silkelenemez oldu. Top başına indi mi, şap diye yere uzanıyor, kalkıp silkeleniyor. Bir daha...

Ertesi gün asteğmen talime çıkmadı, hasta... Daha ertesi gün geldi ki, adamda hiç derman kalmamış.

— Mer-ha-baaa...

Vah, vah, içime bir üzüntü çöktü. Yanımdaki Şinasi'ye:

— Beğendin mi yaptığın?... dedim.

Talim alanına gittik. Asteğmen bizi üçer üçer postalara ayırdı. Her postanın başına da içimizden birini verdi. Bizim postanın başına Şinasi'yi koydu. Onbeş-yirmi gündür yaptığımız talimi, o gün posta başları yaptıracak.

Şinasi, bizi aldı, talim alanının ortasına götürdü.

— Kıt'aaa!...

Öyle komut veriyor ki Şinasi, sanki karşısında üç kişi değil de üç alay var.

— Kıt'aaa!...

Biz üç kişi «esas vaziyet»e geçiyoruz.

— Marş! ...

Yürüyoruz. Şinasi'nin sesi yere göğe sığmıyor.

— Yat!...

Yatıyoruz.

— Olmadı. Öyle yatılmaz!... Kalk!...

— Olmadı, öyle kalkılmaz. Baştan yat!

Kalkıyoruz.

Tozlara belendik, sıcak beynimize vurmuş, ter içinde kalmışız. Öbür postalar arada bir mola veriyor. Bizim postabaşı Şinasi, değil mola vermek, bize soluk bile aldırmıyor.

— İstikamet!... Karşı top ağaç!... Marş marş!...

Koşuyoruz. Arkamızdan bağırıyor:

— Canlı!... Canlı be!... Koşun! Daha hızlı! Öldünüz mü?...

Öldük ya... Suratımızda tozla ter karışıp çamur olmuş. Filmlerde savaşa girmiş asker rolünde artistlerin yüzünden nasıl kirli ter akarsa, bizim de öyle... Şinasi bitürlü hızını, hevesini alamıyor. O bizim Şinasi gitmiş, yerine bambaşka biri gelmiş.

— Marş maaaarş!...

Dağlara, bayırlara doğru koşuyoruz. Şimdi bizi, isterse koştura koştura sınırları aştırır,

düşman üzerine saldırtır; tıpkı harita üzerine çizdiğimiz kırmızı oklar gibi, dünyayı çiğner, en azından bir-iki ülke zapteder geliriz. Ona böyle geliyor olmalı.

Öğlen oldu, öbür postalar yemek molası verdiler. Şinasi bizi bırakmıyor.

Nedense asteğmen de ona bişey diyemiyor. Baktım olmayacak.

— Şinasi, dedim, kardeşim yeter artık!...

Suratı değişmiş.

— Sus!... dedi.

— Şinasi be!...

— Arkadaş, ben seni tanımıyorum.

— Şinasi oğlum...

— Bana ismimle hitap etme!... Solaaa, dön!..

— Yahu, mola ver!...

— Çök!...

— Herkes yemek yiyor...

— Konuşma!...

— Hiç olmazsa şu matradan su içelim!...

— Kes sesini!... İstikamet bağ duvarının köşesi!... Marş marş!...

— Oğlum sen delirdin mi?... Biz arkadaş değil miyiz?...

— Vazife başka, arkadaşlık başka... «Yat!...»

— Şinasi!...

— Sust!...

— Ulan Şinasi, bu senin postabaşılığın hiç bitmeyecek mi? Sen o koğuşa gelmeyecek misin? Ben bunu senin yanında bırakacak mıyım?...

— Yat!...

— Yatmıyorum!

— Neee?... Demek karşı geliyorsun?...

— Karşı geliyorum, ne olacak yani?

Beni kurşuna dizdirecekmiş gibi gözlerinden ateş saçarak baktı, baktı, sonra,

— Asteğmene söylerim... dedi.

— Söyleee! ...

Durdu, düşündü.

— Vazife vazifedir! dedi.

— Anladık anam babam... Müsaade et, bir su içelim, bir de çişimizi edelim, yine vazifeye başlarız.

— Solaaa!... Dön!...

— Dönmüyorum.

— Demek?...

— Evet, ne olacak yani?...

— Binbaşıya söylerim.

Binbaşı deyince durdum. Söyler mi söyler... Bir de söyledi mi, yandım. Çünkü biz altı ay erlik yapıp onbaşılığa yükseleceğiz. Onbaşı olamazsam, benim Napolyon'luk suya düşer. Hitler bile eskiden onbaşıymış.

— İstikamet!... Sol yandaki tezek yığını... Marş marş!...

Koştuk, döndük, yattık, kalktık, durduk... En sonunda asteğmen bir düdük çaldı:

— Molaaa!...

Akşam kışlaya geldik.

— Ben bunu senin yanına bırakmam... dedim.

Şinasi, bembeyaz dişlerini göstererek,

— Heee... diye gülüyor, gülmüyor, sırıtıyor.

— Gül sen...

Dedim ya, aslında çok şakacıdır. Gece koğuşa girdik. Altalta üstüste... Ne kadar yastık, battaniye, şilte varsa attık üstüne. Bindik tepesine... Altımızda eziyoruz. Battaniyelerin altından,

— Boğuluyorum!... diye bağırıyor.

Yastıkları kaldırıp kaldırıp vuruyoruz. Ben biyandan komut veriyorum:

— Yat!... Yat ulan!...

— Boğuluyorum arkadaşlar!...

— «Yat!...» olmadı, bir daha... «Yat!...»

Biz kimbilir nasıl gürültü etmişiz ki, gürültümüz taa karargâhtan duyulmuş. Binbaşı önde, bizim asteğmen arkada koğuştan içeri girdiler. Biz ne yapacağımızı şaşırdık. Koğuşa bir üst girince,

— Dikkat!... diye bağırılır.

Ben kıdemli olduğumdan, biraz da şaşırmıştım, bütün gücümle bağırdım:

— Dikkaaat!

Şinasi, hâlâ battaniye yığınının altında debeleniyor, biyandan da,

— Boğuluyorum... diye bağırıyor.

İçeriye girenlerden haberi bile yok. Binbaşı, asteğmene:

— Nedir şu, bak!.. dedi.

O bizim nazik asteğmen, battaniye yığınına gitti. Yani battaniyeleri kaldıracak. Şinasi, üstünden bizim yükümüz kalktığından biraz boşalmış, asteğmen yanına gittiği sırada, üstündeki battaniyelerle ayağa dikildi. Kendisini kurtarmak isteyen asteğmeni bizden biri sanarak yakalayıp, altına aldı. Kafası örtülü olduğundan asteğmeni görmüyor, bizden biri sanıyor. Battaniyeler, asteğmen, Şinasi birbirine karışıp dolandılar, yerlere yuvarlandılar. Şinasi

üstte, bütün hıncını, bilmeden asteğmenden alıyor. Asteğmen can acısıyle bağırıyor. Binbaşı,

— Ne oluyor? diye yürüdü.

Binbaşıyı tutamıyoruz ki korkumuzdan... Tutsaydık o tehlikeyi önlemiş olacaktık. Bir battaniye, çarşaf bulutu içinde binbaşı. Şinasi, asteğmen birbirlerine karıştılar.

Şinasi'yi kollarından çekip ranzalardan birinin yanına getirdiğimiz zaman o hâlâ onların farkında değil, soluyarak,

— Nas-sıl... diyordu. Evelallah hepinizin hakkından geldim...

Bunu söylerken, binbaşı ile asteğmenin üstlerindeki battaniyeleri alıp yataklardan çıktığını görünce Şinasi'nin gözleri büyüdü, büyüdü, öylece donup kaldı.

Hemen o gece sorguya çekildik. Bütün suç Şinasi'nin üstünde kaldı. Biz bunu isteyerek yapmadık. Ama ne söylesek Şinasi'yi kurtaramazdık. Bundan sonra, Şinasi'nin onbaşılığı sallantıda olduğu için hepimiz üzülmeye başladık.

Ertesi gün, daha ertesi günler yine yanaşık düzen talimi: «Yat, kalk, çök, sağa dön, sola dön!...»

Şinasi hırsından çıldıracak. Ama ne yapsın, elinden ne gelir...

Bir sabah yine talime çıkıyoruz. Şina-si'nin suratı kararmış, allak bullak olmuş.

— Neyin var? dedim.

Ses yok. Gizli gizli kaynadığı belli, içi içine sığmıyor. Karşı dağları, sanki oralarda düşman konaklamış gibi süzüyor.

Talimhaneye geldik. Artık yanaşık düzende tek er taliminden manga talimine geçmişiz. Ama yine o: Yat, kalk...

Başımızdaki canından bezmiş asteğmen o ölgün sesiyle komut veriyor:

— Kıı-taa, ma-arş!...

— Kııtaaa, duuur!...

— Yat!...

Bütün manga yatmıştık. Birden, bu bizim Şinasi birden fırladı, «Allah, Allah, Allah!...» çabuklukla süngü taktı. Şaşırmışız, ne oluyor, ne var, ne yapacak, diye hep ona bakıyoruz. Şinasi birden fırladı, «Allah, Allah, Allah!...» sesleriyle görünmeyen bir düşmanın üzerine, ileri atıldı. Ne olacak diye arkasından bakıyoruz. Tüfeğe takılmış süngü elinde koştu, koştu, bir çalının dibinde tam siper oldu. Biraz soluk alıp «Allah, Allah!...» nidaları ile bir daha saldırıya geçti.

Arkadaşlarımızdan Çöteli Mehmet:

— Yahu ne duruyoruz, biz de gidelim. Arkadaşımızı yalnız bırakmayalım... dedi.

— Nereye gidelim... dedi. Bişey görünmüyor ki görünürlerde düşman yok, bişey yok...

Şinasi'nin «Allah Allah!...» diye haykırmaları karşı tepelerde yankılanıyor. Koştu koştu, birden tüfeği iki eliyle kaldırdı, dipçiği bütün kuvveti ile yere indirdi. Olduğu yerde bir süre durdu. Sonra eğilip yerden tüfeği aldı. Ama tüfek iki parça. Tüfeği yere nasıl vurmuşsa, dipçik kabzadan kırılmış. Şinasi, ikiye ayrılmış tüfek kucağında bize doğru gülümseyerek geldi:

— Öldürdüm!... dedi.

Birbirimize baktık. Napolyonluk filân derken Şinasi oynattı mı ne...

— Neyi öldürdün be?...

İki kolunu gerinir gibi yanlara açarak:

— Nah bu kadar koca bir yılan... dedi. Yılan değil canavar. Uzunluğu en aşağı on metre var, nah bu iki bileğin kalınlığında... Üstümüze geliyordu. Görmediniz mi?

Gözleri, düşman, düşman diye fırfır döndüğü için elli metre kadar uzakta, üzerimize saldıran koca yılanı o bizden önce görmüş.

— Öldürdüm. Dipçiği vurunca ikiye böldüm...

Asteğmen arkada, biz önde, öldürülen yılana doğru yürüdük. Aaaa!...

— Ulan bu ne?...

Bildiğimiz solucandan biraz irice esmer renkli incecik bir yılancık. İki karış bile yok. İkiye bölünmüş, parçaları kıvranıp duruyor.

— Bu solucan be... Utanmadın mı bunun için Allah Allah diye bağırarak koşmaya?...

Şaşırdı, sonra kendisini toparlayıp,

— Vay anasını... dedi. Şu yılan milletine bak birader, kuyruğunun ucunu bırakıp kaçmış be... Vallahi on metre vardı. Bu gördüğünüz kuyruğunun ucu...

Önce güldük. Sonra bizi aldı bir düşünce. Tüfek kırılmış, ne olacak?... Asteğmen hepimizden çok korkuyor, tirtir titriyor zavallı... Şinasi'nin de aklı başına geldi. Kabzası kırık tüfek yerde, o da başına oturmuş, düşünüyor. Şimdi ne olacak? Bu, Şinasi'nin ikinci suçu, Binbaşı duyarsa, yandı. Onbaşı yapmazlarsa Şinasi'nin bütün geleceği mahvoldu...

Oturup hep birlikte düşünmeye başladık:

— Binbaşıya deriz ki...

— Ne deriz?

— Efendim, deriz, bir yılan üzerimize saldırdı, deriz. Bel kalınlığında bir yılandı, deriz. Belki yirmi metre boyu var... Arkadaşımız Şinasi efendi atik davranıp yılana hücum etmeseydi...

— Eeee?...

— Yılan bizi şey yapacaktı... Şinasi efendi bizim hayatımızı kurtardı.

— Peki binbaşı «yılanın ölüsü nerede?» derse?...

— Kaçtı, deriz Kuyruğunu hatıra olarak bırakıp kaçtı.

— Olmaz. Bir kere tüfeği Şinasi'nin kırdığını söylemeyeceğiz. Onun bir vak'ası var. Bu ikincisi... Dünyada olmaz...

Ah, o zamanki arkadaşlık nasıl arkadaşlıktı... Göğsümüzün içinde bu yürekler var ya... Hiçbirimizin yüreği salt kendimiz için çarpmazdı; birbirimiz için çarpardı. Bu iki paralık dünyada, o ne baha biçilmez bir arkadaş canlılığıydı.

Şinasi, o Şinasi değil... Küçülmüş, kırık tüfeğin önünde süklük püklüm, suçlu oturuyor. Hiç bir söze karıştığı yok. Asteğmen, ondan daha çok korkuyor. Nasıl olduğunu söylemek şimdi gerekmez, biz o kırık tüfek işini elbirliğiyle en iyi bir biçimde yoluna koyduk. Tüfeğe, eskisinden güzel, sağlam kabza yapıldı. Bu iş de böylece kapandı.

Yalnız şunu söyleyeyim. Gel zaman git zaman, Şinasi, bacağının birini Kore'de bıraktı. Hayatında aradığı, beklediği, umduğu bütün mutluluk bu olacaktı, sanırım. Bacağının Kore'de kalması önemli değil, ister Kore olsun, ister başka bir yer...

SEYİS ATI

Bizim kuşağımız, Türk tarihinin en önemli bir dönemini yaşamak mutluluğuna erdi, ya da mutsuzluğuna uğradı. Bu, çok partili demokrasi dönemine girişimizdir. **(Başyazı gibi kuru bir başlangıç. Böyle de hikâye olur mu?)**

İşbu «Seyis At» adlı hikâye, işte böyle çok kuru ve sıkıcı bir önsözle başlar. Çünkü hikâyenin yazarı, politikacılarımızın pekçoğu ile seyis atları arasında sıkı benzerlikler olduğuna inanmaktadır. **(Vicdan hürriyeti varsa, inancıma saygı göstermek zorundasınız; size acıyorum.)**

Çok partili döneme girdiğimiz 1945'den bu yana gördüğüm politikacıları, ikiye ayırabilirim: Bayağı ata benzeyenlerle, seys atına benzeyenler. **(Bişeycikler demem, dilerim, politikacıların eline düşesin...)**

Bildiğiniz gibi adına at denilen insanoğlunun ilk yoldaşı bu soylu hayvan, binicisinin isteğine göre yürür. Oysa seyis atları öyle değil. Önündeki at koşarsa, seyis atı da koşar, durursa seyis atı da durur. Sonra bu seyis atları, nalının izinden gideceği atı da seçmez; yeter ki önünde herhangi bir at olsun; al, doru, kula, kır, bakla kırı, demirî kır, ne donda olursa olsun, ister akıtma'lı, ister seki'li, ister uyuntu sütçü beygiri, ister halis kan arap atı, bir at olsun da önünde, nasıl olursa olsun...

İsterseniz şimdilik politikacıların yakasını bırakalım da, seyis atının dizginlerini ele alalım.

Harp Okulu'na geçince, biriki binicilik dersi, bikaç binicilik taliminden sonra, sözüm ona at binmeyi öğrenmiş sayılıyorduk. Biz, İstanbul «Harbiye»sinin son öğrencileriydik.

Günün birinde «tatbikat var!» dediler. Bizi, iki tabura ayırdılar. Taburlardan biri «Kırmızı kuvvet», öbürü «Mavi kuvvet» oldu. Bu Kırmızı Mavi çarpışmasını hiç bir zaman anlayamamışımdır. Çünkü, her ne olursa olsun, tatbikatın sonunda mavi kuvvet ille de yendirilir. Oysa, mavi, güzel bir renktir. Acırım, mavinin yenilmesine... **(Burası hikâyenin en şirli yeridir, dalga geçmeyin rica ederim.)**

(Hikâyenin ikinci basımına ektir: Eskiden manevra ve askerî tatbikatlarda, harp oyunlarında, biz kırmızı olurduk, düşman da mavi olurdu. Söylenilen doğruysa 1972'den sonra renkleri değiştirmişiz: Bizim kuvvetler mavi, düşman kuvvetleri kırmızı olmuş).

Hiçbir tatbikatta mavilerin yendiği görülmemiştir. Çünkü, mavi düşmandır. Ben olsam, düşmanı yeşil yapardım. **(Nasıl beğendiniz mi, burda ideoloji var, çaktınız tabiî...)**

Evet, mavi düşmandır. Düşmanın görevi de yenilmektir. Evdeki hesabın çarşıya uyduğu yalnız bu kırmızı-mavi çarpışmasında görülür. **(Efendi, sen bu hikâyeyi uzattın. Anlatacaksan, anlat şu seyis atını!)**

Başüstüne anlatayım. Ben kırmızı kuvvetlerdendim. Hepimize, bir yanı kırmızı, bir yanı mavi birer bez şerit verdiler. Bu kez şeritleri, şapkalarımıza çepeçevre sarıp iğneledik. Biz kırmızı kuvvetten olduğumuzdan şapkalarımızdaki işaret bezimizin kırmızısı dışa dönüktü.

Beni, Kırmızı Kuvvet komutanının atlı habercisi yaptılar. Bu, herkesin arayıp da bulamadığı bir ödevdi. Arkadaşlarım, omuzlarında tüfek, techizat, yayan çalışacaklar, atlayacaklar, sıçrayacaklar, koşacaklar, saldıracaklar, çekilecekler, bense at üstünde... İşin hiç de böyle olmadığını, seyis atına binince anladım. Seyis atına binmektense, değil atlamak, sıçramak, kuş olup uçmak, balık olup yüzmek, çok daha kolaymış.

Şehir dışına çıktık. «Hürriyet-i Ebediye» tepesinin ilerlerine, açık araziye geldik. **(Zorunlu açıklama: Oraları eskiden açıklıktı: insanın az, şeytanın çok olduğu yerlerdi.)** Mavi ve kırmızı kuvvetler, yerlerini aldı. Ben, Kırmızı Kuvvet komutanının arkasındaydım. İkimiz de at üstünde olduğumuzdan, oraya kadar hiç bir aksaklık olmadı. Altındaki atı kendim sürüyorum sanıyordum. Oysa, benim bindiğim seyis atı, binbaşının atına uyar gidermiş. Gerçek hayatta da böyle olmaz mı? Olaylar gönlümüze göre gidince, onları biz böyle yürütüyoruz, sanırız. İnsanoğlunun mutluluk budalalığı işte... Ama olaylar bizim isteklerimize karşıt çıkınca, acı gerçek kafamıza dank eder. **(Dikkat: kıssadan hisse. Bu da hikâyenin felsefesi. İyi mi?)**

Kırmızı Kuvvet komutanı olan Binbaşı, benim çok sevdiğim, Avrupa'larda binicilik yarışlarında altın madalyalar, kupalar kazanmış ünlü bir süvariydi. Üstelik de sert mi sert... Yani, şapkasının kokartından, çizmesinin ökçe demirine kadar tam bir binbaşı. Birkaç bin kişinin yüzdüğü, güneşlendiği bir plâjda bu adamı, mayolu olarak her kim görse,

— İşte bir binbaşı!... der.

Durup duruyorduk. Altımdaki at birden hopladı. Ben eğerin üstünden, atın boynuna düştüm. Hemen hayvanın kulaklarına yapıştım. Bu hayvana ne oldu? Dizginleri çekmedim, baldırlamadım, gemi kasmadım. Ben hiçbirşey yapmadım ama, önümdeki binbaşı, atını mahmuzlamış. Onun atı koşunca, benim seyis atı durur mu?... Aman boş bulunmaya gelmez... At, beni sıçratıp duruyor. İyi ki usturuplu sıçrattı da boynundan hoplayıp apışım atın sağrısında yükseldi, kendimi yine eğerin üstünde buldum. Evet, eğerdeyim, ama eğerin üstünde bitürlü duramıyorum. At beni sıçratıp sağrısına oturtuyor, sıçratıp boynunun üstüne atıyor; bir öne, bir geri, bir sağa, bir sola... Bunun en iyisi, düşüp de kurtulmak ama, o zaman da komutan habercisiz kalacak. Bağırsam, ayıp... Dizgine asılıyorum, eğerin ön hanesine yapışıyorum. Derken dizginler elimden kurtulmadı mı... Eyvah!... Bir elimle atın yelesine yapıştım, yatıp abandım sırtına... Mevzilenen bölüklerden birinin de önüne geldik. Burda attan düşersem, arkadaşlara rezil olmak var. Artık emekli olunceya kadar alay ederler... Ata yalvarıyorum:

— Yavrum... Gözünü seveyim... Yavaş ulan, yavaştan namussuz... Çüş, çüş be!... N'olursun...

İnsafsız seyis atı merhamete gelmeyince:

— Allah! diyorum. Allahım, Allahım beni şunca arkadaşa rezil etme!...

Allah'a yalvarmaktan başka hiçbir çarem kalmamış; dizgin elden çıkmış, atta insaf kalmamış, başka ne yapılır?.. Ata binmemiş olanlar bu zorluğu anlayamazlar. Oturak yerimi bitürlü eğerin üstünde tutamıyorum. At beni binici yerine koymuyor ki ...Saman çuvalı gibi o yana bu yana fırlatıyor. Yine vicdanlı hayvanmış, kaldırıp yere çarpmıyor. Tam kayıp kayıp düşecekken, birden hoplatıp beni eğerin üstüne oturtuyor.

Felâketin büyüğü binbaşı atını durdurunca oldu. Çünkü onun atı durunca, benim seyis atı da, iki ön ayağını ileri dikip, çakılmış kazık gibi birdenbire zınk diye kakıldı. Ben artık kendi vücuduma sahip olamadım, atın üstünden havalandım. Hani, spor filmleri vardır, rölanti film çevrilir de atlet, yavaş yavaş havaya uçar ya, işte böyle... Ben uçtum, hayvanın boynunun üstünden, önümdeki binbaşının atının art ayakları dibine düştüm. **(Siz şimdi beni, bu anlattıklarıma bakarak, hamhalat biri sanırsınız. Değil valla... İnanmazsanız arkadaşlarıma sorun. Ben o zaman, okulun piramit takımındaydım. Arkadaşlarımın kurduğu beş katlı piramidin tepesine hop diye fırlar da, orda ya amuda kalkar, ya da atlet fanelâmdan bayrak çıkarırdım. Beğendiniz mi?)**

İlk işim, düştüğümü kimse gördü mü diye yanıma yöreme bakmak oldu. Gören yok, gülmüyorlar... Yerden fırlayıp, atın dizginlerine yapıştım. Başladım hayvanı sevip okşayıp yalvarmaya:

— Ooh benim canım... N'olur, yavaş...

Atladım sırtına. Binbaşı bölük komutanıyle konuştu, sonra atını sürdü. Onun atı fırlayınca, artık benimkini tutma... Benim seyis atı da ok gibi fırladı. Bu kez dizgin kayışlarına yapışmışım ki, kolum kopar da kayış elimden çıkmaz. Dizgini tutmak kolay, oturak yerimi eğerin üstünde tutamıyorum. At beni çalkalaya çalkalaya içimi dışıma çıkardı. Öldüm, bittim. Öbür bölüğün önünde binbaşı atını yine durdurunca, benimki de zınk diye durdu. Bütün çabam boşa gitti, ben yine kendimi atın üstünde tutamadım. Havalandım, yere oturdum. Buna, oturma demek doğru değil. Çünkü insanlar başlarının üstünde oturmazlar. İnsanın oturma organı başı değil, başka yeridir. Dizgin kayışlarını elimden bırakmadığımdan, sanki yere atlamış gibi yaptım, atın üstüne sıçradım...

— Büyük Allah beni utandırma!

Binbaşı atı sürdü. Bu kez dörtnal, uçuyoruz. En rahatı dörtnal. Çünkü dörtnalda, benim gibi acemi binici çalkalanmıyor. İhtiyat bölüğünün önüne gelince, binbaşı birden atını yine durdurdu. Ben yine uçtum ki, bu seferki uçuş, Hazret-i İsa uçuşu... Allah'ını seven beni tutmasın. Ben uça, uça, doğruca... Nereye biliyor musunuz? Önümde, at üstünde duran binbaşının sırtına... Yeryüzünde bir insan için bundan büyük bir terslik olamaz. Şimdi, binbaşının atı üstünde iki kişiydik: binbaşı ve habercisi... Belâlar içinde, yine de insanoğlu bir avuntu bulabilmeli. Binbaşının arkasına düştüm, ya önüne düşseydim...

Binbaşı başını çevirip:

— O ne? diye bağırdı.

Kendimi yere attım.

— Efendim... diye başlayıp bişeyler kekeledim. İyi ki binbaşı üstelemedi.

Kendi atıma sıçradım. Binbaşı bana beşinci bölüğe söylenecek bir emir verdi. Atı beşinci bölüğün olduğu yere süreceğim. Baldırladım, gitmez. Topuklarımı karnına vurdum, gitmez. Önümüzdeki binbaşının atı yürümeyince benim seyis atı kıpırdamıyor. Binbaşı atını başka yere sürünce, benimki de arkasından yürüdü. Binbaşı sert.

— Ben sana ne dedim? dedi.

Sesimi çıkarmadım.

— Ben sana «Beşinci bölüğe git...» demedim mi?

Yine sesimi çıkarmadım.

— Ne duruyorsun?

Ben mi duruyorum, at duruyor. Ama bunu binbaşıya nasıl anlatırsın?

Binbaşı kızdı:

— Çekil, çekil!... diye bağırdı. Senin gibi haberci istemiyorum, defol!...

Nasıl defolayım, anlamıyorum ki... Binbaşının atının arkasından benim at tırıs gidiyor. Hayvanın başını çevirmek için dizginlere nasıl var gücümle asılıyorum, at oğlu at bana mısın demiyor.

— Git oğlum, git başımdan... Git be... Belâ mısın yahu?... Defol...

— Efendim... at gitmiyor... ben gideceğim ama... at... bu hayvan...

Binbaşının kızgın suratı yumuşadı. Güldüğünü belli etmemek için, başını çevirdi.

— İn attan! dedi.

Attan ineceğim sırada karşıdan iki atlı kopmuş bize doğru geliyor. Benim at, o iki atı görünce daha durur mu! Bir parladı, haydi o iki atın arkasından... nasıl bir felâket, nasıl bir belâ... Benim artık bütün çabam, attan düşmemek. Öyle uçuyoruz ki düşersem parça parça olacağım. Evet, sonunda düştüm de... Hem bu sefer, sol ayağımı da üzengi demirinden çıkaramadığımdan, yerde sürükleniyorum. Ölebilirdim. Ölmedimse, önde giden iki atın durmalarından. Onlar durunca, benim seyis atım da durdu. Sürüklene sürüklene ölmekten kurtuldum. Pantolonun sol dizkapağı boydan boya yırtılmış, dizimden şakır şakır kanlar akıyor.

Attan inen subaylar, atlarını seyise verdiler. Ben de atıma atladım. Yine atım, kulakları düşük, yürümeye başladı. Ödüm patlıyor, sağdan soldan koşan bir at çıkacak diye... Çünkü benimki de onların ardına takılacak. Öyle de oldu. Benim atım, o gün önünde koşan hangi at gördüyse, onun ardına takıldı. Ben o seyis atının sırtında, tatbikat alanında ordan oraya, ordan oraya gittim geldim. Altımdaki at, beni ordan oraya koşturuyordu. Nasıl olduysa düşman olan Mavi kuvvetlerin içine düştüm. Hemen şapkamdaki işaret bezini ters çevirip, mavisini dışa getirerek esir olmaktan kurtuldum.

Yine başka atın arkasından rüzgâr gibi koşan atım, az kalsın beni bir ağacın dalına

asılı bırakacaktı. Dal, başımdan şapkayı, sıyırıp attı. Şapkasız da kaldım. Yüzüm, çarpan dallardan çizik içinde...

Ve sonunda, dörtnal uçan atım, yine böyle karşıdan koşan bir atla çarpıştı. Gözümde şimşekler çaktı, bir süre kendime gelemedim. Kendime geldiğim zaman yine at üstündeydim, ama beyaz bir atın... Anlaşılan o çarpışmada, nasıl olmuşsa biz atları değişmişiz. Çarpışınca ben atımın üstünden fırlayıp, öbür atın üstüne çıkmışım. Bana çarpanın ve benim indiğim atın ne olduğunu bilmiyorum.

Altımdaki beyaz at, iyi bir attı. İstediğim yere götürebiliyordum. Demek, seyis atı değil...

Yanımı yönümü şaşırmışım, dağ bayır gidiyorum. Ama perişanım. Sağ ayağımdaki tozluk, yok, düşmüş. Bir birliğin içine daldım. Bir yüzbaşı:

— Buraya gel! dedi.

Attan indim. Selâm verdim. Ama başımda şapka yok. Sağ ayağımda tozluk yok. Kayış da düşmüş, pantolon belimden sarkmış. Pantolonun sol dizi boydan boya yırtık, kan içinde... Yüzümün çiziklerinden kan akıyor.

Yüzbaşı:

— Bu ne? dedi, ne oldu sana?

Ne diyeyim? Yüzbaşının arkasında bütün arkadaşlar... Üzüntümü anlayabilmeniz için, benim o zamanki niyetimi bilmelisiniz. Ben general olacağım, general...

— Efendim, dedim, düşman içine düştüm. Esir edeceklerdi. Kaçarken böyle oldum işte...

— Senin işin ne?

— Haberciyim. Size binbaşının emrini getirdim.

Binbaşının verdiği emri söyledim. Ama kime biliyor musunuz? Mavi kuvvetlere. Çünkü ben kırmızı kuvvetlerdendim. Kırmızı kuvvet komutanının emrini, şaşkınlıktan mavi kuvvetlere söylemiştim.

Bu yanlışlıktan sonra, bütün işler, birlikler, emirler birbirine karıştı. Ama sonunda her zamanki gibi, kırmızı kuvvet yani biz galip geldik.

Şimdi, neden bitakım politikacıları seyis atına benzettiğimi anlamışsınızdır. Çünkü bunlar, kendi kendilerine yürüyemezler, koşamazlar; ille önlerinde, gölgelerinden gidecekleri başka bir politikacı bulunacak...

DONLA ŞAKA OLMAZ

Bilirsiniz; yatılı okullarda «bekâr» var, «evci» var. Evciler, cumartesi geceleri evlerinde kalırlar, bekârlar da bütün ders yılı gecelerini okulda geçirirler.

Süvari Selâhattin, benim gibi bekârlardan. Bir pazar akşamı, koğuşta her zamanki gibi yıkanmış çamaşırlarımız dağıtılıyor.

Koğuş kıdemlisi:

— Herkes çamaşırını gelip alsın! diye bağırdı.

Kirli çamaşırlarımızı verip, yıkanmış çamaşırlarımızı alıyoruz. Çamaşırlar karışmasın diye, herkes kendi çamaşırına ya boyası çıkmaz kalemle numarasını yazıyor, ya siyah iplikle adını işliyor.

Herkesin sinirlendiği bir iş vardır ya... Bu Süvari Selâhattin'in de sinirine giden iş, çamaşıra numara yazmak. Yazmaz. Sırtından kirlileri çıkarır, atar. Yıkanmış çamaşırlar dağıtılırken de yerinden kalkmaz. Herkes kendi işaretli çamaşırını alınca,

— Geriye kalanlar da benim! diye gider, her ne kalmışsa, onları toparlar alır.

Çapaçulluk işte, başka hiçbirşey değil.

Kimileyin, yıkamış çamaşır dağıtımında, geriye çamaşır artmadığı için, bişey alamaz. Kimileyin de eli kolu çamaşırla döner. Ama bunlar kendisinin mi, değil mi, belirsiz. Bir sürü, işaretsiz çamaşır...

Toparladığı çamaşırlara bakar, şaşar:

— Yahu benim böyle gömleğim yoktu be!...

O pazar akşamı, yıkanmış çamaşırlar dağıtılırken yine en son o gitti. Eli boş döndü.

— Mendil bile kalmamış! dedi.

— Temiz çamaşırın yok mu?

— Var ama, yalnız don yok...

— Ben sana bir don vereyim... dedim.

— Seninki bana olmaz... dedi.

Bu süvarilikte de donla pantolon çok

önemli. Don ve pantolon ısmarlama yapılmış gibi, süvarinin bacaklarını sıkı sıkı saracak. Biniciler bilir, donla pantolon bacağa oturmazsa, iyi at binilemez. Hele o süratli at gidişinde, kaynak yaparken bol gelen donun paçaları sıyrılır, sıyrılır, kıvrılır, toparlanır, yukarı çıkar, tomtopak bişey olur. Bu da biniciyi tedirgin eder. Ne kadar uğraşıp, pantolonunun üstünden donun paçalarını aşağı çeksen, o yine toparlanır, yukarı çıkar. Don dar olsa, sıkar, bol olsa tom topak büzülür. Onun için süvarinin donu, pantolonu tam ölçüsünde olacak.

Selâhattin düşünmeye başladı. Ertesi gün de, bir general teftişe gelip, süvarileri manej taliminde görecek. Asıl üzüntüsü bundan... Selâhattin mesleğine de tutkun. Don yüzünden bir başarısızlığa uğramak istemiyor.

Birlikte düşündük, taşındık. Aklıma, Cemal geldi. Cemal, tam Selâhattin'in boyunda posunda. İkisinin çamaşırı birbirine uyar. Selâhattin:

— Cemal vermez... dedi.

— Yahu bir dondan ne çıkar, bir günlüğüne don verecek...

Cemal de dünyanın en titiz çocuğu. Günde belki yirmi kez elini yıkar. Gıcır gıcır çamaşırlarında bitek leke yok. Üstelik de cimri mi cimri... Evet, kendi donunu başkasına vermez.

— Ne yapacaksın?

— Valla bilmem, felâket...

Bunların bir de binicilik hocaları var, Yarbay, çok sinirli bir adam. Sınıf arkadaşları çoktan general olan bu sinirli Yarbay, at diye, binicilik diye ölüyor. Binicilik yüzünden, vücudunda iki-üç yerinden kırılmamış tek kemiği yok. Bacak, kol, kaburga, bütün kemikleri kırık. Yürürken bile bu kırık kemikleri çıtır çıtır çıtırdar. Yarbayın bütün merakı at terbiyesi... Altındaki ata rumba oynatır. Atla bir konuşma dığı kalmış.

Bu yarbay, teftişe gelen generale öğrencilerinin bütün hünerlerini gösterecek. Başarılı öğrencisi olduğu için, Selâhattin'i de çok seviyor.

— Ne yapacağız?

— Cemal'den isteriz bikere...

Selâhattin, hem yarbayı generale karşı mahcup etmekten, hem de kendisi yarbaya mahçup olmaktan korkuyor.

Cemal'e gidip söyledik. Cemal:

— Kardeşim, don da verilir mi yahu? dedi.

— Ne olur be?

— Ne olur var mı? Senin giydiğin donu, sonra ben ne yapayım?

Dayanamadım:

— Mendil yap... dedim.

— Valla olmaz. Darılmayın çocuklar. Başka şey olsa vereyim. Ama donumu veremem...

— Yahu, bir teftişlik be...

— Olmaz kardeşim. Terletir be... Ata binecek birader. Terden ne olur don...

— Yıkatırsın...

— Çıkar mı kardeşim, süvari teri...

— Sat öyleyse... Kaç paraysa verelim.

Satamıyor da. Arkadaşına kullanılmış don satıyor, diye adı çıkacak.

— Darılmayın, donumu veremem. Başka şey olsa...

Cemal'in suratına baktım:

Galiba ne demek istediğimi anladı.

Son derste, herkes derslikteyken, biz Selâhattin'le koğuşa gittik. Cemal'in dolabını açtık. Çamaşırları bahçada duruyor. Bahçayı açtık. Bir tek don var. Başka hiçbirşey yok. Lâstikli değil, belden düğmeli don. Donu aldı Selâhattin. Bir kâğıda, bir atbaşı resmi yaptım. Altına da «Altın nal çetesi» yazdım. Kâğıdı bahçaya koydum.

Güzellikle olmazsa böyle olur.

Ertesi gün baktık, Cemal hiç oralı değil. Demek, dolabından donunu aldığımızdan haberi yok, bohçasını açmamış.

Süvariler sabah erkenden Ayazağa'ya gittiler. Kapalı manejde teftiş verecekler. Biz piyadeler de «Hürriyet-i Ebediye» tepesine tatbikata gittik.

Akşam okula döndük. Süvariler daha gelmemiş. Biz yemekhanedeyken süvariler geldi. Biraz sonra, yemekhanenin öbür başında bir kapışma oldu. Selâhattin'in sesini duydum:

— Söyle, kimin donuydu?...

Cemal'in kafasına fasulye karavenasını geçirmiş bağırıyor:

— Söyle kimin donuydu?

Cemal'i elinden zorla aldık.

— Ne oldu yahu?

Selâhattin anlattı:

— O düğmeli donu sabahleyin ayağıma giydim. At binip Ayazağa'ya gittik. Yolda fark etmedim. Maneje girdik. General de geldi.

Yarbay barut gibi... Süratliyle giderken, donun paçaları toparlanmaya başladı. Hay Allah... Tomtop oldu birader, bacaklarımın arasına girdi. Yarbay bizi attan atlatmadı mı? İndik, atlar yanımızda dörtnala geçerken sıçrayarak at bineceğiz. Ben attan aşağı sıçrarken donun belindeki düğmeler kopmaz mı! Don indi bacaklarıma kardeşim... Benim at yanıma geldi. Sıçrayacağım üstüne, bacaklarımı açamıyorum ki... Herkes at bindi, gitti. Ben kaldım. Hırsından yarbayın kemikleri çıtırdamaya başladı. Atlar manej yerini bir daha dönüp yanıma geldi. Bir hamle ettim, bacağımı açamam. Bacaklarıma dolanıp sarılmış olan donu bitürlü yukarı çekemiyorum ki kardeşim... Rezil oldum. Baktım olmayacak, atın yanımdan üçüncü geçişinde, bacaklarımı açmadan kendimi top gibi fırlattım. Gelgelelim, bacaklarımı açamadığımdan atın üstünde duramadım, üstünden aşıp, öbür yana düştüm. Gözüm benim atta. At bir daha yanımdan geçerken, kendimi bir daha fırlattım, hop öbür yana... Kendimi fırlatıp atıyorum. Parçalanacağım. General acıdı:

— Ne oluyor bu delikanlıya yarbayım? dedi.

Ben var gücümle bacaklarımı havada makaslayınca, don korkunç bir cayırtı çıkararak ikiye ayrıldı. Ben de eğerin üstüne oturdum. Bu sefer de ,eğer üstünde inip kalktıkça don büzülür, büzülür, yukarı sıyrılır. Donun ağı da kalmadığından daha beter toprak oluyor. Çıldıracağım arkadaşlar. Bereket versin, pantolonumun cebi her zaman deliktir de, elimi delikten sokup, donu parçaaa parça koparmaya başladım. Donu parça parça koparıp parçaları cebime dolduruyordum. Bacağımın arasından kalan son parçayı çıkarmak için elimi soktum. Arkamdan Necmi:

— Ne yapıyorsun? dedi.

— Ne yapıyorum?

— Dönüp baksana!...

Bir de baktım, manej yeri, konfeti serpilmiş gibi beyaz bez parçalarıyle dolmuş. Havada bez parçaları uçuşuyor. Ben de akıl mı kalmış kardeşim. Kopardığım, don parçalarını cebime koyuyorum diye, havaya serpiyormuşum. Rezil oldum.

Cemal öteden:

— Tabiî, dedi, donumu çalacağınızı anlamıştım. Ben de bütün çamaşırlarımı kaldırdım dolaptan. Patates Necmi'nin donunu bohçaya koydum.

Patates Necmi, Selâhattin'in iki iriliğindeydi. Patates Necmi bunu duyar duymaz:

— Vay, benim donum mu? diye bağırdı.

Sonra üçü birbirinin üstüne atılıp boğuşmaya başladılar.

Biz de arkadaşlık görevimizi yerine getirip, hep bir ağızdan,

— Vur! Vur! Vur!... diye bağırıyorduk.

BOM!

Bu bizim Dursun'u size nasıl anlatsam, bilmem ki... Kıvırcık saçlı, koyu esmer, kara kuru bir oğlan. Matematik dedin mi, bitirmiş. Önüne on bilinmiyenli bir denklem koy, git... Bırak artık onu, yeme içme düşünmez, uykusu gelmez, problemi çözmeye bir daldı mı, kendinden geçer, uykuyu muykuyu unutur.

Dursun'un bir özelliği de pasaklılığı, savrukluğu, dağınıklığı... Daha yepyeni postalları ayaklarımıza giydiğimiz gün, Dursun'un postallarının bağı yok oldu. İki-üç gün sonra da sağ postalının topuğunun üstüne basarak yürüyordu.

Kendiliğinden sakal traşı olmaz. Vura döve, zorla traş ettiririz. Traş olur, ama suratının orasında burasında sakal kıllarını unutur.

Altı ay birlikte yaşadık, askerlik ettik. Bu altı ayda bitek gün bile, Dursun'un ceketinde, tozluklarında düğmeleri tam olmadı. Her ne işse, onun düğmeleri kendiliğinden kopuverir.

Biz bu altı ayda kışlada her ne türlü yemek yedikse, bütün bu yemeklerin izleri Dursun'un ceketinin önünde leke leke bellidir.

En iyi arkadaşı Avni idi. Avni de şeytana pabucunu ters giydiren takımından.

Öğleden sonra talime çıkarken Avni, İbrahim'e seslenir:

— İbrahim!...

— Ne var?

— Biz bu öğleyin ne yedik?

— Ne bileyim ben?

— Yahu ben de unuttum.

Bunun üzerine Avni gider. Dursun'un ceketini koklar, koklar:

— Yahu etli nohutla, bulgur pilâvı yemişiz be...

Dursun, Avni'nin kafasına bir şaplak indirir. Avni kıkır kıkır güler.

Avni de Dursun gibi pasaklı ama, o kurnaz. Talim borusu çaldı mı, eline kimin nesi gecerse, hemen alır, giyinir, kuşanır.

Talim borusu çalınca, ilk ayağa kalkan Dursun olur. Ama en sonra geleni de odur. Boru çalar çalmaz fırlar, hemen de bağırmaya başlar:

— Çocuklar, benim matramı gören var mı?

Aranır durur.

— Çocuklar, benim kütüklüğü gördünüz mü?

Aranır taranır, kızar:

— Benim arka çantamı kim aldı yahu?

Bir alana gider, sıraya gireriz. Dursun hâlâ koğuşta bağırır:

— Tüfeğimi kim aldı ulan?

Avni de dağınıktır ama, o, sabahleyin uyandı mı, kimin olursa olsun, eline ilk geçen çorabı ayağına geçirir. Hiç kendi matrasını aramaz. Gözüne kestirdiği en sağlam matrayı beline takar.

Öbür arkadaşlar, kendi mallarına sahip olduklarından, Avni daha çok Dursun'un ötesini berisini alır.

«Hikmetinden sual olunmayan» Tanrı, bu bizim Dursun'u, salt matematik problemleri çözsün diye yeryüzüne göndermiş. Ama altın gibi de bir yüreği var, pırıl pırıl... İyi huylu, şakaya dayanıklı...

Beşinci ayın sonunda, teftiş verip onbaşı olacağız, teftişe de Balıkesir'den kolordu komutanı olan general gelecek. Bir de general ki, insanları değil, dağları taşları korkuturmuş. Adını duyan, sıtma ateşine tutulmuş gibi zangır zangır titriyor.

Ertesi gün teftiş vardı. Bizi talime çıkarmadılar ki, traş olalım, üstümüzü başımızı düzeltelim, tüfeklerimizi temizleyelim, postallarımızı boyayalım. Yani teftişe hazırlanacağız.

Ama biz öyle yapmadık. Daha sabahtan doğru Kepsut Çayı'na... Ondan sonra ayak topuna başladık. Oyundan terleyince Kepsut Çayı'na, çayda serinleyince top oyununa...

Avni iyi top oynuyor. Dursun da hiç oynayamaz. Dursun ille de Avni'nin karşısına geçecek de, aklı sıra çalım yapıp Avni'yi kıvıracak. Ama ne gezer... Dursun'un ayağına top bile değmez. Koşar ha koşar... Dil bir karış dışarda...

O gün de böyle oldu. Ayağından topu alamayacağını anlayınca Avni'yi kovalamaya başladı. Bitürlü Avni'yi eline geçiremedi. Onu kovalarken bağsız postalın biri ayağından fırladı. Tek ayağı yalınayak Avni'yi kovaladı, durdu. Öbür ayağından postalı çıkarıp Avni'nin arkasından fırlattı. Tutturamayınca Avni'yi taş yağmuruna tuttu.

Avni de inadına inadına topu Dursun'un üstüne sürüyor. Oğlanı kıvıra kıvıra serseme çevirdi.

Hergünkü gibi, üç saat mi, dört saat mi top oynadık. Dursun öyle sersemlemiş ki, akşam üstü Kepsut Çayı'na girdiğimiz zaman, az kalsın, dizkapağımıza gelmeyen çay suyunda boğuluyordu. Suya bir girdi, bir daha çıkamıyor. Çırpınıp duruyor. Biz onu şaka yapıyor, sanıyoruz. Dizkapağına gelmeyen suda insan boğulur mu?

Koca Murat, geldi. Suda debelenen Dursun'un tepesine bindi. Oğlanı büsbütün suya bastırdı. Koca Murat aklınca şaka yapıyor. Aman... işin şakası yok. Dursun gidiyor,

Murat, ensesinden tutup Dursun'u havaya kaldırdı, birkaç kere salladı, silkeledi. Dursun'un ağzından sular başladı. Çay kıyısındaki kumsala serdik Dursun'u. Avni, Dursun'un göğsüne çöktü, sözüm ona, kollarını kaldırıp indirip soluk aldıracak...

Neden sonra Dursun ayağa kalktı. Sendeleye sendeleye arkamızdan kışlaya geldi.

Gelirken Avni ile ortak, bir büyük karpuz almışlar. Kışlaya gelince Avni karpuzu ortadan ikiye kesti. Yarısını Dursun'a verdi. Ellerine birer kaşık alıp, karşılıklı masaya geçtiler. Karpuzu kaşıkla oya oya yiyorlar. Dursun:

— Tam ortadan kesmedin... dedi.

Avni sesini çıkarmadı, ha babam karpuzu kaşıklıyor.

Dursun:

— Seninki büyük... dedi.

Avni yine sesini çıkarmadı.

Dursun boyuna söyleniyor.

— Niye büyüğünü kendine aldın?

— !...

— Utan be!...

Dursun söylendi, söylendi. Avni sesini çıkarmadan karpuzu kaşıkla oya oya yedi.

— Senin gözün, aç ulan!...

Avni sesini çıkarmadan, içi boşalmış yarım karpuz kabuğunu yavaşça masadan aldı, birden Dursun'un kafasına geçirdi. Karpuzdan tas Dursun'un kulaklarına dek geçti.

Dursun, saatlerce top oyununda kıvrıla kıvrıla serseme dönmüş. Bir de çayda boğulurken sersemledi. Şimdi de kafasına karpuz kabuğu geçince, büsbütün şapşallaştı.

Akşam yemeğinden sonra Avni:

— Hadi, bom oynayalım... dedi.

Koğuşta, ranza diplerine çepeçevre toplandık.

Bom oyunu şöyledir: Yanyana oturanlar, herhangi birinden başlayarak sayarlar:

— Bir!...

Yanındaki:

— İki!...

Onun yanındaki:

— Üç!... der.

Yalnız beş ve beşin katları söylenmez. Beş, on, onbeş, yirmi yerine bom denilecek. Beş ve beşin katlarında bom diyemeyen dayak yer.

Dursun bitürlü bunu beceremez. Buyüzden her gece dayak yer. Eğlenceli bir oyun.

Başladık bom'a.

— Bir!

— İki!

— Üç!

— Dört!

Sıra Dursun'da. Dursun, bitürlü «bom!» diyemiyor. Kıvrandı, dudaklarını oynattı, bom aklına gelmedi.

— Beşşş!... diye patladı.

Haydi Dursun'un üstüne, vur babam vur.

Dursun, her dayak yiyişinden sonra, kendi beceriksizliğine kendisi de şaşar, bir daha dayak yememek için saçından tırnağına dikkat kesilir...

— Bir!

— İki!

— Üç!

— Dört!

Dursun kıvranır, bişey söyleyecek de aklına gelmemiş gibi, dudakları kıpırdar, sonra patlar:

— Beşş!...

Haydi sopa... Dursun, başını sağa sola sallayarak, cık cık cık diye sesler çıkarır.

Kendisine beş, on, onbeş demenin sırası geldi mi, Dursun bitürlü «bom!» diyemiyor.

Dursun, her zamanki gibi, gece yarısına dek dayak yedi.

Hüdaverdi, Dursun'un yanındaki yatakta yatar. Hüdaverdi'nin söylediğine göre, o gece Dursun uykusunda «bom!», «bom!» diye bağırarak sabaha dek sıçramış durmuş.

Sabahleyin Dursun yine bağırmaya başladı:

— Benim palaskamı gören var mı?

— Şapkamı kim aldı yahu?

— Ceketim nerede?

— Tüfeğim kimdeyse versin...

Biz alana çıktık, dizildik. Her zamanki gibi Avni en sonra sallana sallana geldi. Dursun, hâlâ koğuşta, ekmek torbasını arıyor.

Yüzbaşıya tekmil verdikten sonra Dursun göründü. Tozluklar, postallarının üstüne düşmüş, yaka biyanda, paça biyanda...

Yüzbaşı:

— Bu ne kılık! diye bağırdı.

Dursun:

— Avni Efendi ekmek torbamı almış yüzbaşım... dedi.

Yüzbaşı, Dursun'un ceketinin yakasından tuttu. Tutmasıyle ceketin önü üstten aşağısı açıldı. Dursun'un ceketinde tek düğme yok. Daha doğrusu bütün düğmeler var da dikili değil. Dursun, kopuk düğmeleri üstüne koymuş, düğmenin yuvarlak halkalarına içerden kibrit çöpleri geçirmiş. Düğmeler öylece duruyor. Üstten bakınca düğmeli gibi. Yüzbaşı,

— Geç yerine! diye bağırdı.

Üst-baş, tüfek muayenesi yapıldı. Tabur komutanı geldi. Biraz sonra da, aşağı yoldan Korgeneralin arabası göründü. Bizi bir titremedir aldı.

Korgeneral, kurmay başkanı, emir subayı arabadan indiler. Dursun benim yanımda. Yüzbaşı:

— Hizaya gel! diye komut verdi.

Dursun'un dirseğime değen dirseği zangır zangır titriyor. Oğlan bigün önceden, geceki dayaklardan iyice sersemlemiş.

— Dikkat!... Sağa bak!...

Korgeneral,

— Merhaba arkadaşlar! dedi.

— Sağol! ...

— Nasılsınız?

— Sağol!...

Yüzbaşı,

— Sağdan say!... diye komut verdi.

En baştaki Çöteli Mehmet,

— Bir! dedi.

Yanındaki Karahasanoğlu,

— İki! dedi.

Sayıla sayıla sıra bana gelmişti.

— Ondokuz! dedim.

Sıra Dursun'da. Dursun'un ağzı açılmıyor, yalnız titriyor. Titredi, dudakları kıpırdadı, sonunda var gücüyle,

— Booom!... diye bağırdı.

Öyle bağırdı ki, sesi dağlarda yankılandı.

Dursun «bom!» deyince, onun yanındaki sesini çıkaramadı. Dursun, yine başını sağa sola sallayarak «cık cık!» diye sesler çıkardı.

Korgeneral, tabur komutanına, tabur komutanı bölük komutanına, bölük komutanı Dursun'a baktı.

Neye uğradığını şaşıran yüzbaşı bir daha komut verdi:

— Sağdan say!...

— Bir!

— İki!...

Sağ yanımdaki «onsekiz!» dedi. Ben «ondokuz!» dedim. Dursun kıvrandı, titredi:

— Booom! diye bir daha gürledi.

Korgeneralin suratı asıldı. Yüzbaşı, Dursun'un önüne geldi:

— Dursun Efendi, neden yirmi demiyorsun?

Ben yüzbaşıya yavaşça durumu anlattım. «Yerini değiştirin efendim» dedim. Yüzbaşı, Dursun'un yerini değiştirdi.

— Sağdan say!...

— Bir!

— İki!...

Dursun bu kez «yirmi üç» diyecekti. Yirmi üç, beşin katı olmadığına göre, Dursun yirmi üç diyebilirdi. Ama diyemedi, yine:

— Boom! diye bağırdı.

Aylardan beri oyunlarda bitürlü «bom!» diyemeyen Dursun, şimdi de bom'dan başka birşey diyemiyordu.

— Sağdan saaay!...

Dursun'a sıra gelince, zavallı oğlan sallanıyor, titriyor, kıvranıyor, sonra:

— Booom!... diye çığlığı basıyor. Ondan sonra da başını sağa sola sallayarak: cık, cık, cık!... diyor.

Dursun'a sağdan soldan nice kopya versek, işe yaramıyor.

— Dursun on altı!

— Onaltı de Dursun!...

— On altı ulan!...

Dursun durup durup,

— Boom! diye patlıyor.

Korgeneral,

— Çıkarın bu efendiyi! dedi.

Çıkardılar. Dursun süklümpüklüm koğuşa gitti.

Teftişten sonra Dursun:

— Hep sizin yüzünüzden! diye önce Avni'nin, sonra Murat'ın üstüne atıldı.

O gece üzüntümüzden ne bom, ne de başka bir oyun oynayabildik. Matematikte üstün başarılı öğrenci Dursun, onbaşı olamayacaktı.

Ertesi günü Dursun'u karargâhtan çağırdılar. Gitti. Gülerek geldi.

Buraya, staja gelmeden önce, Avrupa yarışması açılmıştı. Yarışmayı kazananlar mühendislik öğrenimi için Almanya'ya gideceklerdi.

Şimdi, yarışma sınavının sonucu belli olmuş. Yarışma sınavına giren beşyüz öğrenci arasında Dursun birinciydi.

Bir hafta sonra Dursun'u uğurladık. Bir gece önce de bom oynadık. Dursun bikez bile bom diyemedi, gece yarısına dek dayak yedi.

Bizden ayrılacağı sabah, yine her zamanki gibi,

—Tozluğumun tekini gören var mı?

— Postalımın teki kimde? diye bağırıp durmuştu.

TAŞI SIKSAM SUYUNU ÇIKARIRIM

Sayımdan sonra gardiyan, her akşam olduğu gibi koğuştakilere:

— Allah kurtarsın! dedi.

— Sağol! diye uğultu yükseldi.

Olmaz olası demir kapı kapanırken ille gıcırdayacak ki seslerin bile burada hapisane

sesi olduğu iyice anlaşılsın. Demir kapının arkadan vurulan sürgüsü şakırdarken Kâzım Baba iki eli apış arasında helâya koştu. Altmışını aşkındı, sidiğini tutamazdı. Helâya böyle koşması ondan... Geceleri uykularından uyananlar Kâzım Baba'yı, apışında helâya seğirtirken görürlerdi. Göğüs tıkanıklığı da vardı. Öksürürken boğulacak sanılırdı.

— Sağ çıkamayacağız bu batası yerden!... derdi.

Elleri, kolları, bacakları sıksık uyuşur. Sol yanı biraz inmeli gibi. Ağzı da azıcık çarpıktı. Ama belli etmemeye çalışırdı. Başındaki titreklik de gittikçe artıyordu. Bütün bu haliyle de şakacı, sevimli bir ihtiyardı. Köyünden tatlı tatlı hikâyeler anlatırken, sözünü yarıda keserek iki elini bacak arasına sokar, helâya koşardı. Dönüşünde,

— Nerede kalmıştık?... diye kaldığı yerden başlardı anlatmaya.

O yaşında, şakayı, alayı kaldırır, hattâ alayı cıvıtan ipsiz sapsız delikanlılara bile kızmazdı.

Efkârlandığı zamanlar,

— Gel Nisan, gel!... diye bağırırdı.

Nisan gelirse, cezaevinde sekiz yılını doldurmuş olacaktı. Nisanda tahliye edilecek değildi ama cezasının üçte birini doldurmuş olduğundan Asrî Cezaevi'ne gönderilme hakkını kazanmış oluyordu. Onun için Nisanı iple çekiyor, günde beş-on kez,

— Gel Nisan, gel!... diye bağırıyordu.

Cinayeti işlediğinin sekizinci yıldönümünde, Asrî Cezaevi'ne gideceği umudundaydı. Oraya gidebilmek için de, cezanın üçte birini çekmiş ve bu süre içinde cezaevi disiplinini bozmamış olması gerekliydi. Cezaevi disiplinini hiç bozmamıştı.

Kâzım Baba, karısını öldürmüş, karısının zamparasını öldüresiye yaralayıp sakat bırakmış. Bu adamın nasıl olup katil olduğuna herkes şaşardı. İlk karısı öldükten on beş yıl sonra yeniden, taze bir gelinle evlenmiş. Kızını da köyden bir delikanlıyla evlendirecekmiş. Damadı olacak delikanlı eve girip çıkarken, iki işi birden becermiş. Hem daha nikâh kıyılmadan Kâzım Ağa'nın, kızını gebe bırakmış, hem de bu ettiği yetmezmiş gibi, Kâzım Ağa'nın genç karısını baştan çıkarmış. Kâzım Ağa, karısıyla damadı olacak herifi ahırda suçüstü yakalayınca...

Çeke çeke sekiz yılını doldurdu. Nisanı getirdi. Asrî Cezaevi'ne gönderilmesi için bir dilekçe verdi. Asrî cezaevlerinde mahkûmlar çalıştırılıyor, hem para kazanıyorlar, hem de yattıkları her gün iki gün sayılıyor, cezanın bitmesine doğru, bir gün, üç gün olarak cezadan indiriliyordu.

Kâzım Baba durmadan hesaplardı. Asrî Cezaevi'ne gönderilirse, on yıl sonra çıkacaktı.

Bir akşam onun cezaevine girdiğinden beri ilk kez kavga ettiği görüldü. Hem de bir hiç yüzünden... Asrî Cezaevi'ne gönderilmesi için dilekçe verdiğinin üstünden ancak iki ay geçmişti. Kavganın nedeni ilkin anlaşılamamıştı. Koğuştan bir delikanlı,

— Kâzım Baba... diye söze başlarken, Kâzım Baba:

— Babanın da senin de... diye sövüp saymıştı.

— Bundan sonra bana kimse «Baba» demeyecek... Baba diyenin...

Bu ağız dalaşını sonuna kadar sürdüremiş, yarıda kesip, iki eli pantolon ağında, salıana sendeleye helâya koşmuştu.

Kâzım Baba'nın «Baba» sözüne neden alındığı ertesi gün anlaşıldı. Dilekçesine, Cezaevi Müdürlüğünden cevap gelmiş. Asrî Cezaevi'ne gönderilemezmiş. Evet, cezasının üçte birini çekmiş ve bu süre içinde disipline aykırı bir davranışı görülmemiş ama, Asrî Cezaevi'ne gitmek için yaşı uygun değilmiş. İş üzerine kurulmuş Asrî Cezaevlerine, yaşı aşmış mahkûmları göndermiyorlar.

Kâzım Baba'nın kendisine her zamanki gibi, «Kâzım Baba» denilince kızması işte bundan...

O günden sonra Kâzım Baba hırçınlaştı, kavgacı bir ihtiyar oldu. Herkesle dalaştı. O sarsak koluyla delikanlılara tokat, yumruk atmaya başladı.

Kimse ona bulaşmak istemiyordu. Bir gece koğuşta bilek güreşi yapmaya kalktı. Karşısındaki şakadan yenildi. Kâzım Baba bilek güreşine öyle kendini vermişti ki, tam bilek güreşindeyken bastıran sidik zorlamasına bile aldırmamış, paçasından yere ıslaklık geçmişti.

Mahkûmlardan Rifat Pehlivan'a meydan okudu. Şilteleri koğuşun ortasına yayıp güreştiler. Sidiğini tutamayan titrek başlı, sarsak bedenli Kâzım Baba, çarpık ağzıyla nağralar savurarak güreşti. Ve koca Rifat Pehli-

van'ı pes ettirdi.

Yiğit delikanlılar bilek güreşinde, karakucak güreşte ona yalandan yenildikçe, Kâzım Baba da gittikçe güçlülüğüne inanmaya başlamıştı.

Herkesle kavga ediyordu.

Cezaevi Müdürlüğüne bir dilekçe daha verildi. Bu dilekçede «Taşı sıksam suyunu çıkarırım» diyor, Asrî Cezaevi'nde gençlerden daha iyi çalışabileceğini anlatıyordu. Cevap geldi: Bu yaştan sonra iş görülen cezaevine gönderilemezdi.

Haftada bir-iki, «Taşı sıksam suyunu çıkarırım» diye Cezaevi Müdürlüğü'ne dilekçeler yağdırmaya başladı. Artık dilekçelerine cevap da gelmez olmuştu.

Asrî Cezaevine gidemezse, cezasının geri kalan on altı yılını çıkaramayacağına, buralarda ölüp kalacağına iyice inanmıştı. Savcılığa bir dilekçe verdi. Bu dilekçede Cezaevi Müdürü'nden şikâyet ediyor, hakkının yendiğini, taşı sıksa suyunu çıkaracak kuvvette olduğunu anlatıyordu. Bu dilekçeyi, Cezaevi Müdürü'nden gizli dışarı çıkarttı, postaya verdirtti. Cezaevi Müdürü'nden şikâyet edilen bu dilekçe, altına «tahkik edilmesi» notu yazılarak, Savcılık'tan yine Cezaevi Müdürü'ne gelmişti. Cezaevi Müdürü, Kâzım Baba'yı çağırdı.

— Kâzım Baba, beni Savcılığa şikâyet etmişsin... dedi.

— Hâşâ beyim... Kim söylemişse onu, boyundan, büyük halt etmiş...

Cezaevi Müdürü güldü, ihtiyarı koğuşa gönderdi. Kâzım Baba:

— Ulan, ispiyonlar var aramızda... Benim müdürü savcıya şikâyet ettiğimi, gidip yetiştirmişler müdüre... diye bağırdı.

Savcıya ikinci dilekçesini gizli yazdırdı, kimseye söylemedi. Savcılık, müdürden şikâyet edilen bu dilekçeyi de «tahkik edilmesi» notu ile yine Cezaevi Müdürü'ne gönderdi. Cezaevi Müdürü yine Kâzım Baba'yı çağırdı.

— Kâzım Baba, beni şikâyet ettin ha?...

— Yok beyim, estağfurullah... Vallahi yalan, iftira...

Bu kez dilekçeyi yazdırdığı mahkûm arkadaşı, müdüre gidip söylemiş olacaktı. Başka birini buldu. Ona dilekçe yazdırdı. Savcıya gizlice postalattığı dilekçesinde taşı sıksa suyunu çıkaracak kuvvette olduğu halde, müdürün kızdığı için kendisini Asrî Cezaevi'ne göndertmediğini, bu müdürün hırsız olduğunu, içeride satılan esrardan, eroinden pay aldığını, ağalardan rüşvet alıp kumara göz yumduğunu anlatıyordu. Anlattıkları doğruydu.

Dilekçe yine «tahkik edilmesi» notuyla Cezaevi Müdürü'ne gelmişti. Müdür, Kâzım Baba'yı yine çağırttı.

— Demek ben hırsızmışım Kâzım Baba, öyle mi?...

— Tövbe... O nasıl söz?

— Demek ben kumar manosundan pay alırmışım?..

— Estağfurullah...

— Ben eroin, esrar satışından para yermişim...

— Şart olsun yalan...

— Peki bu ne?...

Dilekçeyi uzatmıştı.

— Bak, senin imzan var...

Kâzım Baba şaşaladı:

— Yalan... Benim imzamı atıp... Vay namussuzlar...

Müdür güldü,

— Haydi koğuşuna!... dedi.

Kâzım Baba, bu kez dilekçeyi postaya atandan kuşkulandı. Namussuz herif, postaya atacağına, dilekçeyi götürüp müdürün eline vermişti.

Kâzım Baba'nın sarsaklığı, başının titremesi arttıkça daha kavgacı oluyor, gençliğini, kuvvetini denemek için delikanlılara el şakaları yapıyor, el ense çekiyor, önüne gelene şaplak atıyordu. Hattâ onları bellerinden tutup havaya kaldırmak istediği bile oluyordu.

Savcıya bir dilekçe daha göndertti: «Elim kolum hamdolsun tutmaktadır. Taşı sıksam suyunu çıkarırım. Fakat müdür namussuz ve hırsız olduğundan...»

Dilekçe «tahkik edilmesi» notuyla yine Cezaevi Müdürü'nün eline geldi. Müdür, Kâzım Baba'yı çağırttı. Kâzım Baba, haftada bir, Savcılığa dışarıdan postayla dilekçe göndermeye başladı. Aylar geçip de cevap alamayınca, Cezaevleri Genel Müdürlüğü'ne bir dilekçe gönderdi: Taşı sıksa suyunu çıkarırdı, ama müdürün hırsızlıklarını, yolsuzluklarını bildiği için...»

Dilekçe, Cezaevleri Genel Müdürlüğü'nden, Savcılığa, Savcılık'tan Cezaevi Müdürlüğü'ne gönderildi. Altında şu not vardı: «Tahkik edilmesi...»

Müdür bu kez kızdı:

— Kâzım Baba, ihtiyarsın diye sana acıyorum. Bak böyle dilekçeler göndermekte devam edersen, seni başka cezaevine sürdürürürüm...

— Tövbe... Vallahi... Yalan... İftira... Şart olsun... Ne demek... Estağfurullah...

Kâzım Baba bu işin sırrını bitürlü anlayamıyor,

— Yahu, bu müdürün her yerde eli mi var, bu dilekçeler nasıl herifin eline geçiyor?... diye şaşıyordu.

Cezaevleri Genel Müdürlüğü'ne haftada bir dilekçe yağdırmaya başladı.

Bu arada, orta bahçede gençlerle birlikte voleybol oynamak istiyordu. Birkaç kez topa vurayım derken düştüğü için, mahkûmlar o varken voleybol oynayamaz oldular. Düşüp ölecek diye korkuyorlardı.

Kâzım Baba, Adalet Bakanlığı'na gizliden dilekçe göndertti: «Taşı sıksam suyunu çıkarırım. Fakat başımızdaki müdür ve savcı...»

«Tahkik edilmesi...» notuyla Bakanlıktan Cezaevleri Genel Müdürlüğü'ne, oradan Savcılığa, oradan Cezaevi Müdürlüğü'ne gelen dilekçeyi müdür okuyunca iyice kızdı. Çağırttığı Kâzım Baba'ya,

— Artık elverdi Kâzım Baba... Artık sen uzun ettin. Seni kapı altına çeker, gardiyanlara döğdürürüm... diye bağırdı.

Kâzım Baba, şaşkına dönmüştü. Koğuşa dönünce bağırdı:

— Yahu, bunlar hep şirket mi bilader? Bu ne iş?...

Artık bahçeye çıkıp gezemiyordu. Dizlerinde yürüyecek derman yoktu. Merdivenleri zor iner, bahçe duvarının dibine oturup güneşlenirdi.

Başbakana dilekçeler, mektuplar yağdırdı. Bunları en candan bildiklerine yazdırtıyor en güvenilir adamlara dışarıdan postaya attırıyordu: «Taşı sıksam suyunu çıkaracak bir yaşta ve kuvvette olup, Asrî Cezaevi'ne gitmekliğime ve orada gençlerden daha iyi çalışacak kudrette olmama rağmen...»

Dilekçeler, altında «tahkik edilmesi» notu ile Adalet Bakanlığı'na, oradan da sırayla gele gele tahkik edilmek üzere Cezaevi Müdürü'ne geliyordu. Müdür köpürmüştü:

— Ulan Kâzım Baba, seni hamama atar, yatırır taşlara, falakaya çekerim...

Müdür, dediğini gerçekten yapacaktı ama, daha ilk sopada Kâzım Baba ölür diye korkuyordu.

Kâzım Baba, Cezaevi Müdürü'nden, Savcı'dan şikâyetler dolu ve taşı sıksa suyunu çıkaracak bir kuvvette iken Asrî Cezaevine gönderilmediğini anlatan dilekçelerini Büyük Millet Meclisi'ne, Cumhurbaşkanı'na göndermeye başladı. Bunların hepsi de tahkik edilmesi için dönüp dolaşıp Cezaevi Müdürü'nün eline geçiyordu.

Artık bahçeye bile çıkamayan, helâyı bile zor lukla gidebilen Kâzım Baba'nın bitürlü anlayamadığı şuydu: Bu dilekçeler nasıl olup da Müdür'ün eline geçiyordu.

— Hey Yarabbim, bu herifin her yerde eli mi var bre oğlum?... Yoksa bunlar hepsi birlik mi çalışıyorlar?...

Bir zaman dilekçe yazdırmadı. Onun dilekçelerini ellişer kuruşa yazan Kıytırık Ahmet günde birkaç kez soruyordu:

— Kâzım Baba, dilekçe yazacak mıyız bugün?...

— Artık dilekçe yok... Güvenilir bitek namuslu adam kalmamış bu dünyada... Dilekçeyi kime göndersem götürüp müdürün eline veriyor.

Bigün, gündüz ortası mahkûmlar koğuşlara sokuldu. «Arama yapılacak!» denildi. Müdür, gardiyanlar, candarmalar aramaya geleceklerdi. Kâzım Baba telâşlandı. Onda şiş, bıçak bulunmaz, eroin, esrar bulunmaz. Bu telâşı neye?...

Müdürün aleyhine yazdırdığı dilekçeler üstünde yakalanmasın diye korkusundan hepsini toparlamış, bir ayağını sürüyerek helâya koşuyordu; dilekçeleri helâ çukuruna atacaktâ Birisine çarptı. Yere düştü. Kalkamadı.

Kâzım Baba ölmüş... elleri dilekçelerle doluydu. Ceplerinden, koynundan, kırktan çok dilekçe çıktı. Hepsi de «Taşı sıksam suyunu çıkaracak kuvvette olup, müdürün hırsızlıklarını ve yolsuzluklarını bildiğimden... diye başlıyordu.

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

Halkın tımarhane dediği, hekimlerle resmî makamlarınsa Ruh Hastalıkları Hastanesi dedikleri yerden, beş deli, yani beş akıl hastası kaçmıştı. Hastane görevlilerinin, beş akıl hastasının hastanede olmadığını öğrendikleri tarih, beş hastanın hastaneden kaçtığı tarih olarak kabul edildi. Gerçekteyse beş delinin, bu tarihten ne kadar önce, hangi ayın hangi günü, hangi saatte kaçtıkları hiçbir zaman bilinemeyecekti.

Olay duyulunca görevlilerle hekimler büyük bir telâşa kapıldılar. Çünkü kaçanların beşi de, azılı, saldırgan, daha önce de cinayetler işlemiş akıl hastasıydılar. Hele içlerinden biri yangın çıkarmaya pek meraklıydı.

Başhekim hemen valiliğe, emniyet müdürlüğüne telefon etti. Durumu bildirdi. Bu tehlikeli akıl hastaları, üzücü olaylar yaratmadan hemen yakalanmalıydılar.

Başhekimle telefonda konuşan emniyet müdürlüğünün nöbetçi müdürü, polisin delileri yakalayabilmesi için, «hastanenin resmen yazı ile müracaat etmesi gerektiği»ni bildirdi. Elbette böyle olacaktı. Başhekim de bunu biliyordu. Ama deliler «ivedilikle» yakalanmalıydılar. Bir resmî evrakın hastaneden emniyet müdürlüğüne resmî yolla ulaşması kimbilir —Allah bilir— kaç gün sürerdi. Bu zaman içinde, kaçak delilerin yaratacakları tehlikenin sorumunu üstüne alır mıydı emniyet müdürlüğü— Elbet, resmî yazı sonradan gönderilecekti.

Nöbetçi müdür önündeki kâğıda not almaya başladı: «Tarih:... Saat:... Bugün beş deli kaçmış. Delilerden birinin üstünde hastanenin çubuk çizgili elbisesi var. Kaçanlardan birisi kadın. Kadınla bir erkek hasta, üstlerindeki hastane elbiselerini kaçarken bıraktıklarına göre, çıplak kaçmış olacaklar. Öbür ikisi, hastane görevlilerinin elbiselerini giyerek kaçmışlar.»

Nöbetçi emniyet müdürü, telefonda başhekime,

— Koskoca şehirde beş deli nasıl yakalanır beyim? Bunların bir, ne bileyim ben, alâmeti filân yok mu? dedi.

Başhekim sinirlenerek:

— Söyledim size efendim, dedi, birinin üstünde çizgili hastane elbisesi var, ikisi, görevlilerin elbiselerini giymiş. İkisi de çıplak...

— Bu şehirde çıplak gezen bitane olsa kolay... Bu delilerin başka bir özellikleri, belirtileri filân yok mu?

— Haa, vardır tabi... Ben size, o servisin doktorunu veriyorum, o söylesin size...

Başhekim, telefonu yanındaki doktora verdi. Nöbetçi müdür de telefon alıcısını oradaki polis memurlarından birine verdi:

— Söylediklerini yazıver...

Hastaneden kaçanlar şizofrendi. Hastalıklarının belirtilerine gelince... Anormal davranışları vardı. Kısacası, şehirde olağandışı davranışı görülenlerden kuşkulanılanlar tutulup sorguya çekilecekti.

Her nedense kaçan delilerle bakanlık da ilgilenmişti. İş daha bir ciddîlik aldı. Deliler tehlikeli, çok tehlikeli... İvedilikle yakalanacaklar...

Az sonra telsizle, telefonla emniyet âmirliklerine emniyet âmirliklerinden de karakollara telefonla şu emir yazdırılıyordu:

«Yazılı emir sonra gönderilmek üzere, işin ivediliği sebebiyle bildirilir: Dün gece Akıl Hastalıkları hastanesinden biri kadın olmak üzere beş hastanın kaçtığı ve bu hastaların son derece tehlikeli oldukları hastane başhekimliğinden verilen bilgiden öğrenilmiştir. Kadın hastayla erkek hastalardan biri çıplak olup, biri hastanenin çubuk çizgili elbisesiyle, ikisi de hastane görevlilerinin elbiseleriyle kaçmışlardır. Hastaneden kaçan beş akıl hastasının olağan dışı davranışları olduğu hastane başhekimliğinden bildirilmiştir. Şehir içinde kargaşalık ve karışıklık çıkarabilecek ve tehlikeler yaratabilecek bu beş akıl hastasının yakalanması için hemen harekete geçilerek şehirde olağandışı davranışları görülenlerin yakalanarak akıl hastanesine muayeneye gönderilmelerini rica ederim.

Not: Bakanlıktan, kaçak akıl hastalarını

yakalayacak olan polis memurlarına, nakdî mükâfat olarak, yüzer lira verileceği bildirilmiştir.»

Bu telefon emrini alan karakollardan birinde komiser, polisleri toplayıp,

— Emrin anlaşılmayan bir yanı var mı? diye sordu.

Polislerden ses çıkmayınca, emri anlaşılmış sayarak,

— Hadi bakalım arkadaşlar, dedi görev başına!... Bölgemizde arama - tarama yapılacak... Emir açık, anormal davranışı görülenler... Tamam mı? Deli başına yüz lira...

Polislerden biri,

— Hadi deli avına, deli avına! diye söylendi.

Masada oturan polis:

— Ne terslik... dedi, karakol nöbetçisi olmasaydım ben de çıkardım deli aramaya...

Polislerin arkasında duran bekçi,

— Komiserim... dedi, Allah rasgetirir de bir deli de ben tutarsam, bekçilere de yüz lira var mı?

Komiser,

— Sen, ben yok ...dedi, hepimiz biriz.

Göreve çıkmalarından az sonra polislerden biri komiserin odasına girdi.

— Hemen bir tane tuttum.. dedi, onu nezarethaneye attım, şimdi gidip başkalarına bakayım...

Komiser,

— Ne çabuk? dedi. Nerde yakaladın onu?

— Karakoldan çıktım, hemen kapının önünde...

— Nerden anladın deli olduğunu?

«Deli olmayan hiç karakolun önünden geçer mi!» diyecekti. Dilini tutup,

— Anormal dediniz ya, bunun da anormallikleri vardı.

O sırada başka bir polis sevinçle girdi komiserin odasına. Sağ elinin beş barmağını birleştirip:

— Öyle iki deli yakaladım ki, dedi, halis muhlis deli...

— Nerden bildin?

— E birinin adı Halis, öbürününkü Muhlis de ondan...

Komiser,

— Vakit geçirmeyelim, dedi, hemen yazalım raporu...

Masadaki memur, daktilo makinesine kâğıdı geçirdi.

— Yaz... «Karakolumuza mensup 2876 yaka numaralı polis memurumuz» yaz... «olağandışı davranışları görülen iki kişi tespit ederek uzun ve yorucu takip sonunda tımarhaneden...» tımarhaneyi sil, akıl hastanesi diye yaz!... «Akıl hastanesinden kaçan beş hastadan biri olduğuna kanaat getirerek hiçbir müessif hadiseye meydan vermeden akıl hastası vatandaşımızı, akıl hastanesine sevkedilmek üzere derdest edilerek, firarına meydan verilmeden nezarethanemizde muhafaza edildiğini arz derim.» Galiba cümle bozuk oldu...

Bekçi,

— Müjde! diyerek sevinçle komiserin odasına girdi.

Bekçi, biyandan da iki yarı çıplak adamı iteliyordu.

— Allah'a şükür, iki yüz lira cepte sayılır.

Komiser,

— Ne iki yüz lirası? dedi.

— Komiserim, sâyenizde iki deli de ben yakaladım hem de bitürlü bulunamayan çıplak delileri...

— Bunlar çıplak değil ki...

— Eh çıplak sayılır... Yoksa içeri alıp daha soysam mı? Bunları nezarete koyup, gidip öbürlerini de yakalayacağım. Dışarısı nah böyle, vıcır vıcır deli kaynıyor.

Karakollardan emniyet müdürlüğüne bildirildiğine, göre, olağandışı davranışları görülüp de deli oldukları şüphesiyle yakalananların sayısı dokuz olmuştu. Bu durum ilgilileri şaşırttığı için, Akıl Hastanesi'ne telefonla soruldu:

«Olağandışı davranışları görülerek, tutanak düzenlenmek suretiyle yakalananların sayısı şimdilik dokuz olduğundan, hastanenizden kaçan gerçek deli sayısının kesin olarak tespit edilerek bildirilmesi önemle rica olunur.»

Hastanede yapılan deli sayımında, izinli olan görevliler dışında, yalnız beş akıl hastasının eksik olduğu bikez daha anlaşıldı. Bu sonuç alınıncaya kadar, şehirde olağandışı davranışları görülüp de yakalananların sayısı yirmialtıya yükselmişti. Beş kaçak akıl hastasının yakalanması istenirken, yakalanıp akıl hastası diye hastaneye gönderilenlerin sayısı durmadan arttıkça hastane başhekimi,

— İstemem! İstemem! Yeter artık! Burası timarhaneye döndü. Ben kendi hastalarımla başedemiyorum, bunları nereye koyayım, ne yapayım? diye barbar bağırıyordu.

Hastane müdürü, telefonla emniyet müdürlüğüne hemen şu bilgiyi verdi:

«Her ne kadar karakollarda düzenlenen tutanaklara göre, kıymetli polisimizin fedakârane gayretleri sonunda, şu saate kadar yakalanan yirmi altı kişinin anormal davranışlarda bulundukları öğrenilmişse de, firar eden beş hastanın yerine başkalarının hastanemizde alıkonmaması ve herhangi bir yanlışlığa meydan verilmemesi için, bu yirmi altı kişi mütehassıs tabibler tarafından muayeneden geçirilerek, ancak kaçak hakiki akıl hastaları hastanemizde alıkonacaktır. Bununla birlikte, hastane elbisesiyle kaçan hastamızla, çıplak olarak kaçan iki hastamız henüz hastanemize teslim edilenler arasında maalesef mevcut değildir.»

Başhekimlikten bu bilgi yeni alınmıştı ki, olağandışı davranışları görülen yüzü aşkın kişinin daha polislerce yakalandığı anlaşıldı. Bunların olağandışı hareketlerde bulundukları, gerek kendi itiraflarından, gerekse tanıkların ifadelerinden anlaşıldığı gibi, bunların birtakımı da, yakınlarının, akrabalarının, komşularının deli olduklarına dair yaptıkları şikâyetler üzerine yakalanmıştı. Kocalarını, delidir, diye şikâyet eden kadınlar bulunduğu gibi karılarının delilliklerinden şikâyetçi kocalar da vardı.

Bu arada işleri büsbütün karıştıran, kendiliklerinden «Biz deliyiz» diye karakollara başvuranlardı. Bunlardan kimisi, şu yolda dilekçeler vermişlerdi:

«Akıl Hastanesinden kaçtım. Aranmakta olduğumu duydum. Kaçtığıma nedamet getirmiş bulunuyorum. En sonunda hakikatleri anladığımdan ve kaçtığıma pişman olduğumdan, yeniden Akıl Hastanesine kabulümü saygılarımla arz ve rica ederim.»

İşler büsbütün çatallaşmıştı. Ortaya yeni bir sorun daha çıkıyordu. Kendiliklerinden deliyiz diye gelenler, polis tarafından yakalanmış sayılmayacaklarından, bunlar için yakalanacak her deli başına vaat edilen yüzer lira ikramiye verilmeyecek demekti. Bu nedenle polisler, ellerinde dilekçeyle, biz deliyiz diye karakollara koşanların deliliklerine inanmıyorlardı. Böyle bir yurttaşı bir karakol nöbetçi polisi, karakoldan bir kilometre kadar uzağa kovaladıktan sonra bir yere kıstırıp yakalamış ve bu adam kendi tarafından yakalanmış bir deli olduğu için, altına yaka numarasını koyduğu tutanakla birlikte Akıl Hastanesine teslim etmişti.

Zorluk şurdan çıkıyordu: Yakalananlar arasında, Akıl Hastanesinden kaçanlar var mıydı, yok muydu?

Hastane Başhekimliğinden alınan şu son bilgi, işleri büsbütün sarpa sardırdı:

«Olağandışı davranışları görülerek hastanemize gönderilenlerin yapılan muayeneleri sonunda, ruh ve sinir hastaları oldukları teşhis edilerek hepsi de hastanemizde alıkonmuş, ancak fedakâr ve gayretli polisimizin kıymetli mesaisi neticesinde yakalananlar arasında hastaneden firar eden beş hastanın olup olmadığını anlamak mümkün olmamıştır.

Polisler, hastaneden çıplak olarak kaçan deliyi de plâjda yakalamışlardı. Plâjlara yapılan baskınlarda olağandışı davranışları görülen pek çok kişi ele geçirilmişti. Bunların çoğu, deli olmadıklarını, plâj kabinesinde donlarını çıkarıp mayolarını, yada mayolarını çıkarıp donlarını giyecekleri sırada çıplak diye yakalandıklarını iddia ettilerse de, delilerin deliliklerin hiçbir zaman itiraf etmedikleri düşünülerek, hiçbirinin sözü dikkate alınmadı.

Otellere yapılan baskınlarda da, anahtar deliklerinden otel odaları gözetlenmiş, gerek odada, gerek yatakta olağandışı davranışları görülen, çubuk çizgili pijamalı pekçok kişi yakalanmıştı. Hele randevu evlerinde olağandışı hareketleri görülerek yakalanan çubuk çizgili pijamalılar, orada toplanan meraklı yurttaşlara saldıracak kadar deliliği ileri götürmüşler iyice.

Deli avlayan polisler, dilekçeler vererek yakaladıkları her deli başına verileceği vaat edilen yüz lira nakdî mükâfatı istedilerse de, deli diye yakalananların arasında hastaneden kaçan beş hakikî delinin bulunup bulunmadığı anlaşılmadığından, kesin sonuç alınıncaya kadar şimdilik kendilerine para mükâfatının verilemeyeceği bildirildi.

Bu umut kırıcı cevaptan sonra, olağandışı davranışları görülerek yakalananların sayısıda günden güne azalmaya başladı. Deli avının ilk günü dokuz, ikinci günü yirmi altı, sonraki günler gittikçe artarak daha da çok

kişi yakalanmışken, para mükâfatının verilmesinin geri bırakılması üzerine, bu sayı gündengüne düştü. İş iyice tavsadı. Artık polisler, şehirde hiçkimsede olağandışı davranış göremez oldular.

Her ne kadar hastaneden kaçan beş akıl hastasının yakalanıp yakalanamadığı kesinlikle anlaşılamamışsa da, kimsede olağandışı davranış görülmediğine göre, büyük kentin delilerden iyice temizlendiği anlaşılmıştı. Böyle sanıldığı bigün, semt karakollarından birinde polis memurları aralarında şöyle konuşmaktaydılar:

— Bu bizim milletimize yaranılmaz kardeşim. Ne kadar hizmet ederse et, yine değerin bilinmez. Bak, meselâ, bizden beş deli istediler, ben bir başıma dokuz deli yakaladım.

— Ne oldu sanki, kıymetini bildiler mi?

— Yooo... Biz neden yakaladık delileri?

— Memlekete hizmet diye... Delileri yakaladığımızla kaldık.

— Olan zavallı delilere oldu...

— Deli olmakla? Onlar da Allah'ın kulu...

— Deli de bir yurttaş...

— Hani deli başına yüz lira verecekler-di... Yedi deli yakaladım, devletten yedi yüz lira alacağım var. Vazgeçtim yedi yüzden yuvarlak hesap beş yüz verseler Allah bereket versin, ben de kiramı öderdim. Bu ay gene kirayı veremedik.

— Ya ben birader, gayetle cansiperâne bir şekilde çalıştım. Hakkımızı verseler daha ne deliler yakalardık...

— Vallahi memlekette, ilâç için olsun, bitek deli bırakmazdık.

— Hattâ ben kaynanamı bile gönderecektim. Karım da razı olmuştu. Ama baktım ki para vermiyorlar, vazgeçtim. Kaynana mayneye attırmazdık ya... Günah kadıncağıza...

— Bugün hakkımı versinler, şimdi soka-ğa, her neyse, kadını bedavadan tımarha ğa çıkıp on deli daha yakalamazsam bana da adam demesinler.

— İnsan meram etse daha bile çok yakalar.

— Eskiden vallahi daha iyiydi. Bir tarihte bir büyük yangın çıkmıştı. Yangını çıkaranı bulana iki aylık ikramiye vereceğiz dediler. Ben iki kişi yakaladım. Hakkımı yiyip birini saymadılar. Yalnız biri için ikramiye verdiler.

— Olsun, azçok, gene de vermişler ya, sen ona bak...

— Ama ne oluyor, olan memlekete oluyor. Sokaklarda deliden geçilmiyor işte...

— Bundan sonra ben hiç deli yakalar mıyım?

— Al benden de o kadar... Dünyada yakalamam.

— İşte bu yüzden deliler içinde kaldık ya birader...

ZAVALLI NECLA

Doğma büyüme İstanbullu ol da İstanbul'u bilme, ayıp doğrusu, İstanbul'u bilmeyen İstanbullu benim işte. Bentler'e hiç gitmedim. İstanbul'un en güzel yerlerinden biriymiş, öyle derler...

Yaza yeni girdiğimiz günlerdeydi. Bir arkadaşım telefon etti:

— Bu pazar piknik yapacağız. Siz de gelir misiniz?

Kır gezmesinin adı şimdi piknik oldu.

— Nereye gidecek? diye sordum.

— Bentler'e...

Arkadaşımın verdiği bilgiye göre, bu kır gezintisine katılacaklar yirmiden aşkın. Herkes yemeklerini birlikte götürecek. Kabataş iskelesinde, saat dokuzda buluşacağız. Arabası olanlar varmış. Bizim gibi —ona da şükür— ayaklarından başka taşıt aracı olmayanlar, arkadaş arabalarına doluşup Bentler'e gideceğiz.

Yumurtaları kaynattık. Bir şişeye zeytinyağı, sirkeyi doldurduk. Dolmalar, köfteler yaptık, cigara böreklerini yağlıkâğıda sardık. Bol domates, hıyar... Rakımız da gani. Yoldan üzümle şeftali de aldık. Dokuza on kala, Kabataş iskelesinde olduk. Saat dokuz oldu, dokuz buçuk oldu, bizim arkadaş yok.

Benim kız, sizden iyi olmasın, çok akıllıdır,

— Baba, dedi, sakın sen Beşiktaş'ı Ka-

bataş anlama... Belki de şimdi bizi Beşiktaş'ta bekliyorlardır.

— Olabilir... dedim.

Aklından yana kızdan da baskın olan oğlum,

— Belki de, dedi, Dikilitaş'tır. Onlar sana Dikilitaş demişlerdir, sen Kabataş anlamışsındır.

— Olabilir... dedim.

Karım kızarak,

— Olabilirse, dedi, öyleyse Çemberlitaş da olur. Senin zaten ilk söyleyişte bişeyi anladığın görülmemiştir. Her halde telefonda Çenberlitaş'ı sen Kabataş anladın.

— Olabilir... dedim.

Küçük oğlum,

— Bir de Kıztaşı var... dedi. Belki de bizi şimdi Kıztaşı'nda bekliyorlar.

— Olabilir... dedim.

Karım kızdı:

— Canım nasıl olabilir? Beşiktaş mı, Kabataş mı, Çemberlitaş mı, Dikilitaş mı, Kıztaşı mı?...

İstanbul'da ne kadar çok taş olduğunu o zaman farkettim.

— Sayın bakayım şu İstanbul'daki taşları, düşününce hangisi olduğu aklıma gelir... dedim.

Karım,

— Atlamataşı olmasın... dedi.

Kızım,

— Bir de Taşlık var... dedi.

Daha sabahtan ağzımızın tadı bozuldu.

Oğlum,

— Sakın Nişantaşı olmasın... dedi.

Büsbütün aklım karıştı.

Bir taksiye binip, ne kadar taş varsa hepsini dolaşmaya karar vermek üzereydim, yanıma çok uzun boylu birisi sokuldu:

— Affedersiniz, siz Bentler'e mi gideceksiniz?

— Evet, nereden bildiniz?

— Biz de oraya gideceğiz de... Bize Coşkun telefonla söylemişti. Bu sabah burada buluşacaktık. Ama sabahleyin Coşkun yine telefon etti. Birdenbire hastalanmış, gelemiyecekmiş. Deminden beri ellerinizde sepetler, çantalar beklediğinizi görünce, anladım, sizin de Bentler'e gideceğinizi...

— Başka kimler vardı birlikte gideceğimiz? diye sordum.

— Çok kalabalıkmış. Coşkun söyledi ama, hiçbirini tanımıyorum. Sizin tanıdıklarınız yok mu?

— Hayır.

— Ne yapacağız?

— Bilmem...

— Burada deminden beri bekleşenler var, soralım.

Bizimle konuşanlar bir kadınla erkek, karı-koca olacaklar.

İskele alanında bekleşenler çok var. Bizim gibi ellerinde sepet, çanta, paket olanlardan birine sokuldum:

— Affedersiniz efendim, Bentler'e mi gideceksiniz?

— Ne bentler'i?

— Su bentleri...

— Su bentlerinde ne işim var?

— Bilmem... Sordum işte...

Adam galiba alay ediyorum sandı, kızdı:

— Bentler'e mentlere gitmeyeceğim!...

— Siz bilirsiniz.

— Gitmeyeceğin yahu!...

— Gitmeyin beyim. Zorla değil ya... Sizi Bentler'e gidin diye zorlamıyoruz. Sorduk...

Çıngar çıkarmadan adamın yanından çekildim. Az önce tanıştığımız adam da, iskelede bekleşenlerden gözüne kestirdiklerine. Bentler'e gidip gitmeyeceklerini soruyordu. Ben, başka birine yanaştım:

— Affedersiniz, Bentler'e mi yolculuk?...

— Sana ne?

— Hiç... Sordum.

Allah Allah... Bu güzel pazar sabahı da herkesin tersliği üstünde.

Adamın yanındaki kadın atıldı:

— Bentler'e gideriz, Çırçır'a gideriz, Hünkâr'a gideriz, sana ne?

— Gidersiniz efendim, bana ne? Nereye isterseniz oraya gidin, canınızın istediği yere...

Hemen oradan kırdım. Bizim çocukların yanına geldim. Öbür arkadaş, Bentler'e gidecek bir aile daha bulmuş. Onlar da Coşkun'u bekleyip duruyorlarmış. Olduk üç aile. Bentler'e daha kimlerin gideceğini öğrenmek için üç ailenin dört erkeği, vapur iskelesi alanına dağılıp soruşturmaya başladık. Bir adamın yanına yaklaştım:

— Affedersiniz, Bentler'e mi yolculuk?

— Size ne?

Fena halde bozuldum.

— Arkadaşlar vardı da... Onları arıyoruz,

hep birlikte Bentler'e gidecektik...

—Adamın yanındaki kadın sinirli sinirli bağırdı:

— Hayır, hayır, hayır... Bentler'e gitmeyeceğiz işte... Şile'ye gideceğiz, anladınız mı?

Anladım...

Anladığım şuydu: Kadınla erkek, benden önce Şile'ye gidip gitmemek için tartışırlarken ben de üstlerine gelip.

—Bentler'e mi gideceksiniz? diye sormuşum.

Nedense «Bentler» der demez herkes kızıyor. Bu sefer bir adama:

— Çok affedersiniz, nereye gideceğinizi sorabilir miyim? dedim.

— Neden sordunuz?

— Biz Bentler'e gideceğiz de...

— Biz gitmeyeceğiz...

— Biz gideceğiz...

— Biz gitmeyeceğiz yahu...

— İyi ya, gitmeyin efendim.

— Neden sordunuz?

— Hiç... Birisini arıyoruz da...

— Ama neden sordunuz efendim?

Allah Allah... Adam yakamı bırakmaz.

— Sorduksa günah mı yani? Sorduk işte...

— Ama niçin? Siz benimle alay mı ediyorsunuz?

— Estağfurullah...

— Deminden beri kaçıncı? Gelip gelip soruyorlar: «Bentler'e mi gideceksiniz?» Gitmeyeceğim işte be!...

— Gitmeyin efendim.

— Ne diye birbirinizi gönderip soruyorsunuz? Benimle dalga mı geçiyorsunuz?

Haaa... Demek benden önce, öbür arkadaşlar da gelip sormuşlar. Adama üç kişi üst üste gelip de, «Bentler'e mi yolculuk?» diye sorunca adam da kızmış, hakkı var...

Böyle kavgalı gürültülü araştırma sonunda Bentler'e gitmek için orada bekleyenleri bulduk. Kimlermiş biliyor musunuz? Hep benim sorduklarım. Bekleye bekleye kızmışlar, bütün terslikleri üstünde de ondan «Sana ne? Gitmeyeceğiz işte...» diye bağırıyorlarmış.

Coşkun, bütün tanıdıklarına telefon etmiş. Ama onun tanıdıkları, birbirlerini tanımıyorlar. Kendisi gelse, bizi birbirimize tanıtacakmış.

Arabalara bindik. Dört arabayla yola çıktık. Biz, sarı bir spor arabaya düştük. Arabanın sahibi direksiyonda, yanında hanımı ile baldızı... Somurtup duruyorlar. Coşkun gelmedi diye mi kızmışlar, beklemekten mi sinirlenmişler, nedir bilmem...

Bebek'te arabalar durdu. Kimisi cıgara, kimisi ekmek alıyor. Bu fırsattan yararlanıp, bu somurtkan insanlardan kurtulmak için başka arabaya geçtik. O arabadakiler daha da kızgın... İşte bu sinirli hava içinde fosur fosur soluyarak somurta somurta Bentler'e geldik. Bir kır gazinosunda oturduk. Birbirlerini tanımayan insanlar orada toplanmışız. Yemekler ortaya açıldı.

— Sizde ne var?

— Köfte, börek, yumurta, dolma...

— Bizde de...

— Biz de köfte, börek, dolma, yumurta getirmiştik...

— Aaa... Biz de...

Bir mezeci dükkânını dolduracak köfteler, dolmalar, cıgara börekleri, lop yumurtalar çıktı ortaya. Bu bile kızgınlık yaratıyor. İşte o kızgınlık içinde yemeklerimizi yedik, biyandan da içkilerimizi içiyoruz. Kimse, birbirinin kim olduğunu, adını sanını bilmiyor.

Havayı yumuşatmak için şakalar yapıyorum, fıkralar anlatıyorum. Sululk yapmışım gibi, donuk donuk bakıyorlar yüzüme. Biraz sarhoş olsak, belki bu somurtuk hava çözülür diye boyuna kadehlere rakı dolduruyorum. Uzun boylu adam açılır gibi oldu. Geçenlerde başından geçmiş bir olayı anlattı.

Büyük Postane'nin önünde dolmuştan inmiş. Bir kalabalık... Nedir, ne oluyor diye kalabalığa sokulmuş. Önce bir açıkgöz, kireçle kül karışığını küçük paketler içinde haşarat tozu diye satıyor sanmış. Değilmiş.

Bir kadın «Adalet!... Adalet yok mu?» diye feryat ederek, Adliye'nin merdivenlerinden aşağı koşarak, iniyormuş. İzbandut gibi üç erkek de, bağıran kadını herkesin içinde döğüp duruyorlarmış. Kadın, «Polis!... Polis yok mu? İmdat!... Adalet isterim!...» diye feryadı yükseltmiş. Bunun üzerine kalabalıktan fırlayan bir polis, copunu çekip ya Allah, diye kadının üstüne yürümez mi? Bir polis, üç sivil zavallı kadını parçalayacaklar. Kadıncağızın saçı başı dağılmış göğüsleri çıkmış ortaya... Kadını kaldırım taşları üstünde sürüklüyorlar. Kadının at kuyruğu biçiminde saçları varmış.

Polis, kadının at kuyruğu saçından yapışıp çekiyormuş.

Uzun boylu adamı merakla dinliyoruz,

— Yahu, diyor, ben polise kızmadım. Polistir, elbet döğer, görevini yapıyor. Öbür üç herife de kızmadım. Belki biri kadının kocasıdır. Elbet karısını döğmek hakkı... Öbürleri de kadının belki dostlarıdır. Onlar da ne yaparsa yapar... Benim kızdığım, şu kalabalık... Kadını gözlerinin önünde döğüyorlar da, öyle toplanmış bakıyorlar. Kadın da «Adalet isterim ben!.. Adalet!...» diye çırpınıyor.

Birden hamiyetim kabardı.

— Ulan, sizde hiç mi din iman yok, alçaklar!... diye bir nağra vurup, kalabalığı bıçak gibi yarmamla, o dört herifin üstüne varmam bir oldu. Polisin elinden copu nasıl kaptıysam bunları oracıkta perişan ettim, çilyavruları gibi dağıldılar.

Merdivenin üstünden kalabalığa,

— Bre nabekârlar, gözlerinizin önünde bir zavallı kadını parçalayacaklar da, kaz gibi bakışıp duruyorsunuz!... diye bağırırken, yerdeki kadın birden doğrulup üstüme yürümez mi!... İskarpinin tekini çıkarmış, tak tak kafama indiriyor. Önce neye uğradığımı şaşırdım. O şaşkınlıkla ne kendimi koruyabildim ne de kurtardığım kadına «Hanım yavaş!» diyebildim. Yahu bu ne iş!... demeye kalmadı birader, o kalabalıktan beş-on kişi üstüme gelip, beni kargatulumba ederek aldılar. Vuran vurana... Bu sefer kadının yerine ben «Adalet isterim ulan!... Bu memlekette hiç mi adalet kalmadı?... Namussuzlar, bu ne iş!... Polis yok mu? Bütün polisler bugün izinli mi gitti?... Polis yoksa, polis görevlisi jandarma gelsin!...» diye feryada başladım.

Dinleyen yok birader... Beni silkeleyip biyana attılar. Herifin biri barut kesilmiş gibi bana bağırıyor.

— Allah belânı versin!... Beni yirmi bin lira zarara soktun...

Yahu, kadın döğerek yirmi bin lira kazanılıyorsa, ne duruyoruz? Sonra, işin içyüzünü öğrendik. Meğer, efendim bunlar «Vurun Namussuza!» adlı bir yerli film çeviriyorlarmış. O kadın, polis, kadını döğen herifler, hepsi artistmiş...

Çevirdikleri sahne, 27 Mayıs ihtilâlinden önce, polisin nasıl halkı döğdüğünü zalimlerden yana olduğunu anlatmak için çevriliyormuş. Halkın işe karışmaması da ondanmış.

Ben kadını kurtarmaya koşunca, operatör kamerayı birden durduramamış. Ben de filme girmişim. Yirmibin lira zararı göze alamadıklarından «İşte böyle hamiyetli vatandaşlarımız da vardı eski idare zamanında» gibilerden, kadını kurtarışımı da filmde göstereceklermiş.

Uzun boylu adamın anlattığı olaya kahkahalarla gülmeye başladık. Derken neşeli bir hava doğdu. Çingene karıları gelip fallarımıza baktı. Bir başkası ayı oynattı. Yine bir çingene saz takımı geldi. Kabataş iskelesinde «Bentler'e mi?» diye sorduğum zaman, «Şile'den başka yere gitmem!» diye tutturan kadın, çingene karılarının arasına katılıp bir güzel çiftetelli oynadı. «Bentler'e mi gideceksiniz?» diye sorduğum için benimle kavga eden adam, göbek atmakta çingene kızını bastırdı. Kısacası, pek güzel eğlendik.

İkindiye doğru, bizi bir uyku bastırdı. Arabaları, Belgrad ormanının içine, tenha bir yere çektik ki, gürültü olmasın. Kimisi arabaların içinde, kimisi ağaçların gölgesinde uykuya yattı.

Tam içim geçerken bir kadın çığlığıyla sıçradım. Önce rüya görüyorum, sandım, Rüya değil!.. Öbür arkadaşlar da uyanmışlar.

Hep birlikte ormanın içinde, sesin geldiği yere doğru yürüdük... Bir de ne bakalım, altı erkek, bir körpe kızı perişan ediyorlar. Kız bağırıyor.

— Can kurtaran yok mu?

Canavar gibi bir herif bağırmasın diye, kızın ağzına bir bez tıkıyor.

— Ne yapıyorsunuz? diye yürüdüm.

O altı erkekten biri,

— Film abi, film çeviriyoruz... deyince, ben deminki hikâyeyi hatırlayıp durdum.

Ben o zamana kadar film çekme makinesi görmemişim. Sahiden makineye benzer bişey var ama, kamera dedikleri mi, yoksa başka bişey mi, bilmem... Paslı bir gaz tenekesinin altına, üç ağaç dalından ayak yapmışlar. Paslı gaz tenekesinin bir ucu delik.

Hani sokaklarda alâmünit fotoğraf çekerler ya... Fotoğraf makinesinin arkasındaki fotoğrafçı, başını siyah bezle örter de kafasını makinenin içine sokar, işte öyle bir kamera. Operatör, ceketini çıkarıp başına örtmüş, kafasını tenekeden içeri sokmuş. Kızı bağırıyor.

— Canavarlar, namusuma tasallut ediyor!...

Herifin biri, kudurmuş gibi, çırpınan kızı öpmeye çalışıyor. Başka bir herif de kızın üstünü başını parçalamış, entarisini çıkarmaya uğraşıyor.

Ben biraz sokulayım, dedim, o altı kişiden biri,

— Aman abi sokulma, filmi berbat edersin!... dedi.

Bizim gruptan, biraz önce çiftetelli oynayan hanım,

— Çok canlı bir film olacak!... dedi.

Bizden bir erkek de,

— Sansürün bu filme müsaade edeceğini sanmam... dedi.

— Neden?

— Çok açık-saçık baksana...

Birisi de,

— Hayat-ı hakikiye sahnesi... dedi. Bizde bu rezaletler çok olur.

— Evet, realist bir film olacak...

Ben doğrusu biraz kuşkulandım. Ne kadar realist olursa olsun, bu kadarı da olmaz. Çünkü, gözümüzün önünde kızı perişan ediyorlar. Kız kombinezonla kaldı, çığlık çığlığa bağırıyor.

Bir de rejisör var.

Kız,

— İmdat!... Taarruz ediyorlar!... diye bağırdıkça, o da kıza,

— Daha çok bağır, daha çok bağır!... Canlı olsun!... diye bağırıyor.

Kız ne kadar feryat etse, rejisör yine az buluyor:

— Daha heyecanlı!... Bağır, bağır!... Yüksek, daha yüksek... Sahiciymiş gibi...

Rejisör, öbür artistlere de bağırıyor.

— Saldırın ulan... İyice yapışın...

Kız birara ellerinden kurtulup kaçmak istiyor. Rejisör davranıyor:

— Yakalayın!... Yatırın yere!...

Kızı çalıların içine atıyorlar. Zavallı kız, çalı çırpıdan çizilip, dikenlerden berelenip kan içinde kaldı. Kombinezonu da parça parça oldu.

Rejisöre yaklaştım:

— Bu ne biçim film makinesi?

— Ne olacak abi, yerli malı, biz bu kamerayı burada yaptırdık. Hükümetin dövizi olmadığından, dışardan makine getiremedik...

Bizim kadınlardan biri,

— Çok heyecanlı, kanlı bir film! dedi.

Rejisör,

— İnşallah Kan Festivali'ne göndereceğiz... dedi.

Kız bağırıyor:

— Namusum elden gidiyor!

— Bağır kızım, daha bağır... Olmadı, daha yüksek bağıracaksın... Sanki sahiden namusun gidiyormuş gibi... Bağır!...

Kız bağırıyor:

— Beni mahvediyorlar!...

Rejisöre,

— Filmin adı ne? diye sordum,

— «Zavallı Neclâ!» dedi.

Zavallı Neclâ'yı sürüklüyorlar. Birara film o kadar realist yada natüralist olmaya başladı ki, her ne kadar bu sahneleri hepimiz görmek istiyorduysak da, aramızda çocuklar, kadınlar olduğu için ayıp olacak... Uzun boylu arkadaşımız,

— Haydi artık gidelim!... dedi.

Zavallı Neclâ'yı sürükleye sürükleye ormanın içine götürdüler. Gördüğümüz filmin heyecanı ile uykumuz kaçmıştı. Yeniden içmeye başladık. Aradabir, Zavallı Neclâ'nın feryadı bize kadar geliyor:

— İmdat!... Taarruz ediyorlar!...

Ses kesiliyor. Az sonra kızın feryadı yine duyuluyor.

Üç kişi önümüzden koşarak, Zavallı Neclâ'nın imdadına gidiyordu, onları durdurduk:

— Bişey yok, bişey yok... Film çeviriyorlar...

Adamlar,

— Biz de bir aile faciası sandık... dediler, dönüp gittiler.

O gün çok eğlendik. Geç vakit Bentler'den döndük. Ertesi gün bir de gazeteye baktım ki, Bentler'de film çeviren altı erkeğin resmi: «Otomobille kaçırdıkları bir genç kızın Belgrat Ormanları'nda namusuna tecavüz eden altı canavar tutuklandı.»

PATRONİÇE

Çalıştığım gazete sıkıyönetimce kapatılmıştı. Kapatma şöyle olmuştu:

Saat ondokuz vardı. Hızlı bir çalışmaya girmiştik. Ben o zaman polis ve adliye muhabiriydim. Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube sivil polislerinden basın işlerine bakan Hasan kapıdan girdi. Esmer yüzü gülüyordu. Onun yüzünün gülmesi, gazeteciler arasında hiç de iyiye yorulmaz. Kesinlikle bir kötü haber verecek demektir. Ne var ki, gazetecilerden birinin ölüm haberini bile basın polisi Hasan, müjde verir gibi gülerek söylerdi.

Onun güleç yüzünü görünce yazı işleri müdürü yavaşça bana,

— Eyvah, yine bir pislik var... dedi.

Hasan, hemen müjdeyi verdi:

— Gazeteniz kapatıldı. Tebliğ ederim.

«Tebliğ ederim», ağzından «tebrik ederim» der gibi çıkıyordu.

Yazı İşleri Müdürü,

— Neden? diye sordu.

Polis Hasan,

— Sıkıyönetim emri... dedi.

«Sıkıyönetim» derken, keyfinden kahkaha atacak gibiydi.

Sıkıyönetim emri olunca «neden, niçin, nasıl, neye?» gibi soruların hiçbiri sorulamaz.

Bu kez Yazı İşleri Müdürü,

— Yazılı emir var mı? diye sordu.

Polis Hasan,

— Arkadan gönderirler... dedi.

Merhum, son derece vazifeşinastı. Telefonla verilen emrin daktiloda yazılmasını bile bekleyememiş. Sabırsızlanıp, kötü haberi vermek için koşmuş.

O günler yine oldukça iyiydi. Hiç olmazsa,

— Yazılı emir nerde? diye sorulabiliyordu. Ondan altı ay önce böyle bir soru da sorulamazdı, yazılı emir de gönderilmezdi. Yani, altı ay öncesine göre, demokrasi.

Nitekim, çok geçmeden, kapıdan motosikletin sesini duyduk. Bu motosikletin patpatı duyuldu mu, ya yayın yasağı, ya kapatılma, yada bunlar gibi kötü bir haber geldiğini anlardık. Motosiklektli polis, sıkıyönetimin, gazeteyi kapatma emrini bildiren yazıyı getirmiş.

Ağzımızı bıçak açmıyordu. Kimse kimseye bir şey söyleyemedi. Hemen dağıldık. O gece kapatılan gazetenin idarehanesinden ayrılan yirmialtı gazeteciydik. Biz yedi kişi, daha on gün önce yine sıkıyönetimin kapattığı bir başka gazeteden bu gazeteye aktarma olmuştuk.

O zaman işsiz kalan gazetecilere, gazete sahibi aylıklarını vermek zorunda değildi. Sendika da daha kurulmamıştı. Yani hem işsiz, hem parasızdık. İki ay içinde üç gazete değiştirmiştim; üçünü de arka arkaya sıkıyönetim kapatmıştı. Babıâli işsiz gazetecilerle, yazarlarla dolmuştu.

Çıkmakta olan gazetelerin kadroları tıklım tıklım doluydu. Boşalacak umudu olan her işin ardında on aday kuyrukta bekliyordu.

Bu işsizlik iki ay sürünce, artık canıma tak dedi. Bir akşam Gazeteciler Cemiyeti'nde otururken bir arkadaş,

— Bizim gazetede bir musahhihlik boşaldı. Seni söyledim. Alacaklar galiba. Kimse duymadan hemen gel! dedi.

Sıkıyönetim bakımından bu gazetenin ayrıca bir güvenliği de vardı. Çünkü gazetenin sahibi, iktidar partisinin milletvekiliydi. Yani, gazetenin kapatılmak, bizim de işsiz kalmak ihtimalimiz yoktu.

Ben o gazeteye girdiği zaman, milletvekili olan gazetenin patronları çok cimri insanlardı. Nitekim o anlatılmaz cimrilikleriyle zamanın gidişine pek çoğu ayak uyduramadı. Endüstrileşen bugünkü basın piyasasından gazetelerinin de kendilerinin de adları silindi gitti. Ama yine hepsi milyoner...

Bizim patron cimriliğinden, her odaya ayrı bir telefon hattı çektirmemişti. Koca gazete idarehanesinde iki telefon vardı. Biri kendi odasında, biri de muhabirler odasında. Ben geceleri boş olan muhabirler odasında çalışırdım. Gece sekreteri bitişik odadaydı. Dışardan telefonla aranılırsa, duvara vurarak, gazetenin arandığını haber verirdim.

Gece sekreteri kadınlara pek düşük bir delikanlıydı. Hemen bütün bar kadınları, şarkıcılar, dansözler film artistleriyle arası iyi idi.

Her gece ononbeş kadın onu telefonla arardı. Ben de duvarı tekmeler, telefonda arandığını bildirirdim. Ama o çok zaman odasında bir kadınla halvete girmiş olduğundan, telefona ya hiç gelmez, yada pek geç gelirdi.

Bir iş bulabildiğim için çok sevinçliydim. Burdan da çıkarırlar diye ödüm kopuyordu. Çok işsiz kaldığım, parasızlık çektiğim için, en ucuza en ağır işi görmeğe razıydım. Herkesle iyi geçinmeye çalışıyordum. Kim ne dese hemen yapıyordum.

Beni bu işe yerleştiren arkadaş,

— Patronun karısından başka kimseden korkma... demişti. Onunla takışmazsan kimse seni gazeteden çıkaramaz.

— Patronun karısından bana ne?

— Öyle demeee... Allah'ın belâsı bir karı... Her şeye burnunu sokar.

Gazetede çalışanlar patronun karısından yaka silkiyorlardı. Kraliçe, imparatoriçe gibi, patronun karısına da «patroniçe» adını takmışlardı. Gazetede patroniçeden korkmayan kimse yoktu. Herkesi paylıyor, haşlıyordu.

Patroniçeyle karşılaşmamak için elimden geleni yapıyordum.

Gazeteye girişimin üçüntü ayı içinde bir gece, her zamanki gibi tashih yapıyordum. Çok meraklı bir pehlivan tefrikasını, tashih etmekteydim. Bu pehlivan tefrikası yüzünden öyle meraka düşerdim ki, ertesi akşamı zor eder, okurken kendimi tefrikanın heyecanına kaptırırdım. Bir gece tam bu romana dalmışken telefon çaldı. Telefonda bir kadın sesi... Gece sekreterini istiyordu.

Gece sekreterinin duyup gelmesi için duvara birkaç kez vurdum. Telefondaki kadına, «Bir dakika, geliyor efendim» dedim. Telefon alıcısını da kapamadım, masanın üstüne koydum ki, sekreter gelip konuşsun... Ben yine meraklı roman tefrikasını tashihe daldım. Tefrikayı düzeltmem bitti. Ancak ondan sonra telefonu açık bıraktığım farkettim. Gece sekreteri ya içeriki odada yoktu, yada önemli bi iş pişirmekteydi.

Telefonu kapattım. Arkadan hemen telefon zili çaldı.

— Buyurun efendim.

— Sen kimsin ulan?

Bu soruyu bana telefonda soran bir kadındı.

Ben de kızıp bağırdım:

— Sen kimsin be?

Ben telefondaki kadını, her zamanki gibi gece sekreterine telefon eden bar kadınlarından biri sanmıştım. Oysa patroniçe değil miymiş!... Benim haberim yok...

Kadın telefonda şöyle diyordu:

—Ben senden gece sekreterin istemedim mi?

— İstedin... Ben de duvara vurup çağırdım.

— Pekiy neye gelmedi?

— Ne bileyim ben yahu?...

— Bana bak, oraya gelirsem, senin ağzını faraş gibi yırtarım...

Ne olacak, terbiyesiz sokak kadını...

— Yavaş geel!... diye alay ettim.

Bunun üzerine kadın bana okalı bir küfür savurunca,

— Benim terbiyem, seninle konuşmaya müsait değil... dedim.

Telefonda cırlak sesi duyuldu:

— Ah düdüüüüük... O terbiyeyi sen nerden aldın bakayım!

— Ağzını topla! Terbiyesiz...

— Eşek!...

— Eşek sensin!

— Hayvan!

— Hayvan da sensin!...

Şu deli kadının zoruna bak yani... O bana sövdükçe, ben de ona «Sensin!» diyordum. Sonunda,

— Oraya gelirsem sen gösterirmi! dedi.

Ben de,

— Hele buraya bir gel de kimin kime göstereceğin görürsün! dedim.

— Tuuu rezil!...

— Asıl tu sana. Sen deli misin ulan? Karının zoruna bak... ne istiyorsun yahu?...

— Ay şimdi bayılacağım. Ben senden gece sekreterin istemedim mi? Sen de bana, bir dakika hanımefendi demedin mi? Eşek kafalı...

Makinalı tüfek atış gibi soluk almadan sövüyordu. Hiç durmuyordu ki... Ben de ona boyuna.

— Bana çabuk sekreteri çağır!

— Az ye de kendine bir uşak tut! Ben senin babanın uşağı değilim...

Duvarı kızgınlıkla tekmeledim. Sekretere,

— Gel şu telfona yahu... Rezil sürtük karıları başıma belâ ediyorsun. Bu ağzı bozuk karıları da nereden bulursun? diye bağırdım.

Telefon alıcısı ağzımdayken bağırdım ki kadın da duysun.

Gece sekreteri geldi, telefonda konuşmaya başladı:

— Buyrun hamfendi... Emredersiniz ham fendi... Nasıl? Yaa!... Ne diyorsunuz? Özür dilerim efendim... Bendeniz... Afedersiniz... Biz... Evet... Musahhih... yeni geldi hamfendi, başüstüne... Tabiî... Hay hay efendim... Hürmetler ederim efendim...

Sekreterin yüzü kül rengin aldı. Telefonu kapadı.

— Yahu ne yapmışsın? dedi.

— Na yapmışım?

Az kalsın oraya düşüp bayılacaktım.

— Kovalar beni gazeteden, değil mi? diye inledim.

Gece sekreteri,

— Patron şimdi Avrupa'da... dedi. Dönünce seni mutlaka gazeteden çıkarır.

—Yalvarsam, af dilesem, yanlışlık oldu desem...

— Hiç sanmam. Çünkü karısından çok korkar. Ödü paltar... Karısının sözünden dışarı çıkamaz.

Demek benim için yeniden işsizlik, parasızlık, sıkıntı başlayacaktı. Acı acı düşünürken telefon çaldı. Yine patroniçeydi. Kendi kendime şöyle düşündüm. Nasıl olsa beni işten kovacaklar, kurtuluş yok... İyisi mi yiğitlik bende kalsın... Kadına,

— Ne diyorsun be? diye ilkin ben çıkıştım.

Biliyorum, nasıl olsa o bana bağıracak. Ama o,

— Siz demin kim olduğunu bilmeden öyle konuştunuz, değil mi? dedi.

— Yoo... biliyordum. Patroniçe denen şirret karı değil misin? Yahu seninle mi uğraşacağız be?

Kadının çığlığı geldi:

— Neee? Demek bile bile...

— Var mı diyeceğin? Bile bile...

Telefonu küt diye kapattım.

Artık hiçbir umut kalmamıştı. Nasıl olsa kovulacaktım.

Bu olaydan bir hafta kadar sonra patron gezisinden döndü. Ödüm patlıyordu. Dönüşünün ertesi günü beni çağırdı. Süklüm püklüm odasına girdim. İçimden, yalvarsam belki acır da işten çıkarmaz, diyordum.

Patron da ters bir herif... İki elimi göbeğimin üstüne bağlayıp durdum.

— Buyrun, otur oğlum...

— Aman efendim.

— Otur oğlum, otur...

Yüzü gülüyordu. Karşısındaki koltuğa iliştim.

— Seni tebrik ederim. Allah senden razı olsun... Sana ömrümce minnettarım... Bizim karıya açmışsın ağzını, yummuşsun gözünü... Aferin!... Onsekiz senelik intikamımı çıkardım. Bravo!... Yahu ona lâf söylenmez be... Aşkolsun, nasıl öyle küfrettin. İyi yapmışsın... Ben bilirim ondan neler çektiğimi... Hadî aşağı idareye in de, söyledim, sana elli lira ikramiye verecekler, al!...

Muhasebeden elli lirayı aldım. O günden sonra her telefon ziline koşuyordum. Belki patroniçe telefon eder de, ben de ağız dolusu söver, elli lira ikramiye daha alırım. Ama hiç telefon etmedi. Yalnız bir akşam üzeri kendisi gazeteye geldi. Ben odada yalnızdım. İçeri girdi.

— Musahhih siz misiniz? dedi.

— Evet... dedim.

— Bana telefonda küfür eden siz miydiniz?

Karşımdakinin patroniçe olduğunu o zaman anladım... Telefonda başka, karşı karşıya gelince başka... Hiç sesimi çıkarmadım, başımı önüme eğdim.

— Tebrik ederim sizi... dedi. Ben sözünü esirgemeye insanları çok severim. Siz bana bakmayın, ülserim var da, ondan çok sinirliyim. Benimkine, size ikiyüz lira ikramiye versin, demiştim, verdi mi?

Demek bana ikramiyeyi verdiren patron değil, patroniçeymiş. Patroniçe, ikiyüz lira verilsin, dediği halde patron, paranın yüzelli lirasını iç etmiş.

— Ne susuyorsun... yoksa vermedi mi? Bilirim, vermez... diye bağırıp kocasını odasına koştu. İçerde bir kıyamettir koptu. Beni çağırdılar. Patron ağlamaklı bir sesle,

— Oğlum, ben sana ikiyüz lira ikramiye vermedim mi? diye sordu.

Patroniçe, bir ona bakıyor, bir bana. Gözlerinden ateş saçılıyor. «Vermedi» desem kocasını dövecek, «Verdi desem, beni dövecek

Patrona,

— Efendim, dedim, verilmesini emir buyurduğunuz ikiyüz liranın birinci taksiti olan elli lirayı muhasebeden aldım. Aydan aya alıyorum.

— Gördün ya şekerim... dedi. Bir de inanmıyorsun... Bana döndü. Git oğlum, çabuk, paranın üstünü de al!...

ELİ AĞIR EMEKLİLER

Erenköy'de istasyon kahvesinin bahçesinde o akşam, emekli arkadaşlardan yalnız dördü vardı. Bunlardan biri, albay, belki de general emeklisi olacak. Dimdik duruşu, yüzünün sert çizgileri, yürürken bakışlarının hep ileride oluşu bunu gösteriyor.

Öbürü de bir vali emeklisi olmalı. Makaralı kahkahaları var. «Ellerini, kollarını geniş geniş oynatarak konuşuyor.

Belki ne biri general, ne öteki vali, ama öyle bir izlenim veriyorlar.

Emeklilerden biri inmeli. Bastonuna basa basa, bir ayağını sürüyerek yürür. Söze az karışır.

Öteki emekli, küçücük, kısacık, çilli yüzlü, ak tenli bir adam. Yüzünün çizgileri kırış kırış olmuş. Kahve fincanını tutan eli titrediği için, fincanı elinde çok durduramıyor.

İlkin İngiliz politikasından konuşuyorlardı. Sonra Almanların askerlerinden konuştular. Söz döndü dolaştı, eski kabadayılara geldi. Derken dört emekli arkadaş, kendi kabadayılıklarını anlatmaya başladılar. Eski külhanbeyler, kabadayılar, şimdiki Amerikan kovboyları gibi, gangsterler gibi yumruk yumruğa dövüşmüyorlardı. Hattâ kavgada yumruk atmak, bayağı bir davranıştı, ayıptı. Ha kavga ettiğin adamın yüzünü tırmalamışsın, ha ellerini dişlemişsin, ha yumruk atmışsın... Yumruk atmak, kavgada kadınsı bir davranıştı.

Eski kabadayılar, tokat atarlardı. Ama ne tokat... O otkadı yiyen feleğini şaşırırdı.

Vali emeklisi,

— Evet mîrim, dedi, hattâ bir şiir vardır: «Hak silâsinin sedası yoktur...» Bakınız, şair «Hak yumruğunun» demiyor, «Hak silâsinin» diyor.

İnmeli emekli söze karıştı:

— Yumruğu, aşağı tabakadan insanlar kullanır... Hiçbir asilzadenin yumruk yumruğa kavga ettiği görülmemiştir.

Asker emeklisi, «Bir tarihte...» diye söze girişti:

— Elim ağırdır, çok ağır... Vurdum mu bitiririm. Hattâ arkadaşlar mektepte, elimin ağırlığından kinaye bana «Batman Hakkı» diye lâkap takmışlardı. Bir tarihte Akkâ'da esaretteyiz. Binbaşı Tomson adında bir üserâ kampı kumandanı var. Herif İngiliz'in hiç su katılmamıştı... Bu Tomson boksörmüş. Her sabah erkenden kalkıyor. Bir direğe kum torbası asmış, ellerine eldiven geçirmiş, kum torbasını yumruklayıp duruyor. Derken bu Tomson bize lâf dokundurmaya başladı: «Hani, Türk gibi kuvvetli, diye adınız çıkmış. Aranızda benimle boks oynayacak kimse yok mu?»

Bingün böyle, iki gün böyle... Arkadaşlar bana, «Hadi Hakkı, kikiriği haddini hududunu bildir» diyorlar. Ben bigün bu Tomson'a tercüman vasıtasiyle, «Biz öyle oyun olsun diye yumruk atmayız. İcabı iktiza ettiğinde, evvelallah bir şamarla işi bitiririz» dedim. İngiliz güldü.

Bigün yine böyle söylüyor. Bizim zabitan bir yanda, efrat da öbür yanda... Arka sıralardan efradın arasından «Destur ya Ali, destur ya Hazreti pîr... bir âdem evlâdı seslenmedi de, yüz aslan kükredi sanılır. Sedanın yulması ile, bir nefer sıradan sıyrılıp, İngiliz'in karşısına dikildi. Neferin boyu İngiliz'in beline gelmiyordu. Kavruk kalmış bir zavallı... Biz askerin horoz gibi sıçradığını gördük. O kadar... Şamarı öyle süratle indirmiş ki, vallahi askerin elini bile havada göremedik. «Ecdadımız, iki cismi birbirine sürterek ateşi icat etmişlerdir» denilir ya... Hakikaten doğru. Allah sizi inandırsın, askerin elinin çarpmasıyle İngiliz'in suratında bir şimşek çaktı, arkadan bir gök gürültüsü duyuldu. Ne olmuş, biliyor musunuz; tokatın şiddetinden, İngiliz'in belindeki tabanca, tetiği düşüp, patlamamış mı!... Tomson belki on dakika topuklarının üstünde topaç gibi döndü, sonra yere kapaklan-

dı, kalıp gibi upuzun serildi. Velâkin bir İngilizler medeni insanlar birader. Adam bir hafta hastanede yattıktan sonra, ayağa kalkar kalkmaz, ilk sözü ne oldu, dersiniz? Şamarı atan askeri çağırıp,

— Bravo!... dedi, elini sıktı.

Ondan sonra askere, «Bu şamarın atılmasını bana da öğret!» diye tutturdu. Ben de o zaman binbaşıya,

— Gördün ya Macor Tomson, neferimiz böyle şamar atarsa, artık onbaşıyla, çavuşu, mülâzimi sen düşün! Biz seninle boksörlük yapmayız. Zira, neferin şamarı belindeki tabancayı ateşledi. Mülâzimin şamarı, cephaneliği patlatır... dedim. O tarihte, mülâzım-i evveldim.

Asker emeklisi, günde biriki kez anlattığı bu olayı az sonra bir daha anlatmaya başladı:

— Velâkin ne şamardı... Elini şöyle bir kaldırdı...

Anlatırken havaya kaldırdığı eli masanın üstündeki bardağa çarpınca devrilen bardaktan sular döküldü. Asker emeklisini de bir öksürük tuttu. İkidakika kadar öksürdü.

İnmeli olan emekli,

— Bendenizin de elim sakardır... diye söze başladı. Halâ da öyleyimdir. Biz ailece öyleyizdir. Amcam merhum, saray arabacısı idi. Çok emniyetli bir adam olduğundan araba ile sultanları gezdirirmiş. Bigün Pervin Sultan'la dadısını Fenerbahçe'de arabayla gezdiriyormuş. O zamanın araba çapkınlığı meşhur ya... Bir fayton arız olmuş, amcamın arabasının arkasına takılmış. Fayton ikidebir amcamın arabasının yanından geçiyor, içindeki çapkınlar, Pervin Sultan'a lâf atıyorlar. Böylece Fenerbahçe çayırında biriki tur yaparlarken amcamın kan tepesine sıçramış. Yanından geçen faytoncuya,

— Bir daha yanımdan geçme arkadaş! demiş.

Başka bişey söylememiş. İçi sokak zamparası dolu fayton bir daha yanlarından lâmelif çizince, amcam, faytonun üstündeki sürücüye bir şamar aşketmiş. Efendim, hem de arabanın üstünde ve sağına doğru... Anlattıklarına göre, fayton sollarından geçip de, amcam hızını alarak şamar atsaymış, fayton devrilir, ne çapkınlardan, ne de fayton beygirlerinden hiçbiri sağ kalmazmış.

Faytoncu, amcamın şamarını yiyince hemen tekerlenip düşmüş, oracıkta son nefesini vermiş.

Amcamı hâkimler on seneye mahkûm ettiler. Bir ay kadar hapiste yattıktan sonra sultanın namusu uğruna katil olduğundan afv-ı şahâneye uğradı. Amcamı saraya arabacıbaşı yaptılarsa da, affını dilledi. Bir daha arabacılık yapmadı. Padişah, amcamı taltif etti. Kendisine epiyce para verildi.

Merhum ehl-i keyf bir adamdı. Saraydan verilen atiyye ile Galata'da bir meyhane açtı. Ben meyhaneyi hatırlarım. Büyük bir meyhane idi. Amcam da oldukça ihtiyarlamıştı. O zaman, malûm, şimdiki gibi değil, büyüklere hürmet var. Bendeniz, bir kere bile amcamın meyhanesinin kapısından adımımı atmış değilimdir. Sokağın karşı kaldırımından geçer, onu hep tezgâhın başında görürdüm. Bir de Rum metresi vardı. Metresi güzel, ama yaşlıca bir kadındı. Ne zaman meyhanenin önünden geçsem, amcamı tezgâhın başında, metresiyle karşılıklı geçmiş, içerlerken görürdüm. Amcam bizim eve katiyen metresini getirmedi. Kendi halinde, deryâdil bir adam... Hayatında karıncayı incitmemiş. Damarına basılmazsa melek... Eh ihtiyarlamış da...

O zamanki Galata'nın namlı külhanbeylerinden Kılçık Apti adında birl, amcamın şöhretini duymuş. Malûm ya, kabadayılar, kendilerinden namlı kabadayıların raconlarını keserek, nam kazanırlar. Eh amcam da sayılan namlı kabadayı... Ama ne de olsa ihtiyar, düşkün günleri. Bu Kılçık Apti, aklısıra amcamı gözüne kestirmiş. Onu madara edip nâm salacak... Amcamı her gördükçe,

— Bu herif mi bir tokatta adam öldürmüş... diye şaşıyor.

Amcamın meyhanesine dadanıyor. Amcam her zamanki gibi tezgâh başında metresiyle demlenirken bu Kılçık Apti, amcamın metresine göz süzer, bıyık burar dururmuş. Bir, iki, üç, amcam merhum, hep tahammül ediyor.

Biyandan da bu Kılçık Apti, sağda solda,

— Ah, dermiş, bu adamın delikanlılık zamanında ben olacaktım ki, ona dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecektim... Ne yapalım ki şimdi yaşı geçmiş... Dengim değil.

Amcam bunları duyarmış ama, pişkin adam, bıyık altından güler geçermiş.

Kılçık Apti, ille bir çıngar çıkacak. Bir gece meyhaneye geliyor. Tezgâhın yanındaki

masaya oturuyor. İkidebir, amcamın metresine bakıp bakıp göz süzer, içini çeker, kadeh kaldırmış. Amcamın sağ dirseği tezgâha dayalı, sol elinde kadeh, kalıbını bozmadan hafif hafif demleniyor. Birara Kılçık Apti işi öyle azıtmış ki, artık amcam dayanamamış.

— Oğlum, demiş, bu kadın senin anan yerinde. Ayıp değil mi?...

Bunun üzerine Kılçık Apti «Haaaaytt!...» diye bir nağra vurup amcamın üstüne yürümez mi!... Amcam kadehi yavaşça tezgâha bırakıp sol elini boşaltmış. Sağ dirseği yine tezgâhta dayalı. Üstüne yürüyen Kılçık Apti'ye, sol elinin tersiyle bir şamar atmış, Kılçık Apti kaldıp gibi yere uzanmış. Amcam merhum hiçbişey olmamış gibi yine rakısını içiyor!

Kılçık Apti yarım saat sonra gözünü açıyor. Sonradan arkadaşları sormuşlar, «Yanında bıçak yok mu idi?» diye. Kılçık Apti, «Vardı, demiş, var dı, herifi haklıyacaktım ama, ya bir tokat daha atarsa diye korkumdan bıçağıma bile davranamadım.»

Bizim aile, sülâleden böyle eli ağırdır efendim. Bir tarihte bendeniz de bir balıkçıya fena halde kızmıştım. Nasıl elimi şöyle bir...

İnmeli emekli bir tarihte attığı yada attığını sandığı tokatı şimdi atıyormuş gibi eliyle anlatırken dirseği yanındaki sandalyenin arkalığına çarptı. Canı yanmıştı. Yüzünü buruşturdu. Bastonuna dayanıp,

— Evelallah, şimdi bile vurduğum yeri göçertirim... dedi.

Dört emeklinin en ufak-tefek olanı anlatmaya başladı:

— Ben sağ elimi hiç kullanmam. Birisine bir tokat atmam icap etse, daima sol elimin, o da yalnız tersini kullanırım.

Anlatırken, kırış kırış yüz çizgileri oynuyor, elleri titriyordu. Gözlüğünü düzelterek devam etti :

— Daha geçen gün başıma bir iş geldi... Beyoğlu'nda, Balıkpazarı'ndan muz aldım. Adama elli liralık verdim. Üstünü versin diye bekliyorum. Adam «para vermediniz!» demez mi ...Verdim, vermedin... derken ben buna «Al öyleyse...» diyerek...

Ufak tefek emekli, böyle söylerken, muzcuya nasıl şamar indirdiğini arkadaşlarına göstermek için, sağ elini kaldırıp,

— Herife bir şamar... derken, kendi elinin hızı ille sarsıldı. Sandalyeden yere yuvarlandı. Bacakları havaya geldi. Bir süre kalkmak için debelendi, ama kalkamadı. Yattığı yerden devam etti:

— Ben şamarı atınca, herif işte böyle yere yuvarlanmaz mı... Boylu boyunca... Tıpkı böyle işte!... Nasıl vurmuşum artık. Allah sakladı yoksa, herif benim tokadın şiddetinden ölebilirdi.

Garson koştu. Üç arkadaşının da yardımıyle ufak-tefek emekli yerden kaldırıldı. Üstünü başını temizledi. Sonra.

— Elim çok ağırdır... dedi. Allah inandırsın, vurduğum yerden bir daha hayır gelmez.

KUL KÖLE

İsterseniz, olayın geçtiği apartmanın adresini de verebilirim: Nişantaşı, Enginar sokak, Nur apartmanı.

Dört katlı apartmanın her katında ikişer daire vardı. Biz, en üst kattaki 7 numaralı daireye taşınmıştık. Karşımızdaki 8 numaralı daire boştu.

Bu araptmana taşındığımızın, sanırım, dördüncü günüydü. Akşam yemeğimizi yemiş, sinemaya gitmeye hazırlanıyorduk. Kapı çalındı. Sekiz-on yaşlarında bir kız çocuğu, İşimiz yoksa, rahatsız etmezlerse annesiyle babasının bize misafirliğe geleceklerini söyledi. İsteristemez sinemaya gitmekten vazgeçtik.

Az sonra 4 numarada oturan karı-koca geldiler. Bey doktormuş. Karısı, ev hanımı. Yeni tanışılan kimselerle konuşacak konu bulmak zordur. İyi ki misafir hanım konuşkan bir kadındı. Çaylarımızı içmekteydik.

— İki numarada oturanlarla tanıştınız mız? diye sordu.

Karım,

— Hayır efendim... dedi.

— Aman çok enteresan bir aile...

Karı-koca, sözü birbirlerinin ağzından kaparak anlatmaya başladılar:

— Aşağı-yukarı dört yıldır bu apartmanda otururlar.

— Yoo... Beş yılı geçti hanım.

— Amma yaptınız bey, onlar taşındığı zaman, daha bizim oğlanı memeden kesmemiştim.

— İyi söyledin ya... Sen bizim oğlanı beş yaşında mı, altı yaşında mı memeden kestin?...

— Her neyse... Çok enteresan bir aile bunlar. Efendim, bunların bitek çocukları var. Ama nasıl, melek gibi bir çocuk.

— Bu kadar uslu, akıllı, terbiyeli bir çocuk, görülmemiş efendim. Terbiye de bir Allah vergisi, zorla olmuyor.

— Harika çocuklardandı. O zamanlar, ondört, onbeş yaşlarında var yok... Fakat ne zekâ ne akıl beyim... Sanki büyük bir adam.

— Öyle yaramazlık, haylazlık etmek yok. Sokak nedir bilmez. Durmadan okur, derslerine çalışır.

— Saçından tırnağına kadar kabiliyet... Öyle bir anne-babadan öyle bir çocuk şaşılacak şey!...

Allah'ın bir hikmeti işte...

— Her yıl sınıfın birincisi, iftihar listelerine geçerdi.

— Fakat neye yarar; anne, anne değil, baba, baba değil... Biri denizanası, öbürü trabzan babası...

— Bitürlü o çocuğun kıymetini bilemediler. Azarlama, paylama, horlama, sopa, dayak... Ah ya Rabbi, o yavrucağızın çektiği!... Anası olacak karı, afedersiniz yani, sözümona, annelik taslıyacak. Gider çocuğun başına: «Haydi, ne duruyorsun uyuşuk, sünepe!... Tembel, miskin!... Bak, başkalarının çocuklarına!...» Hep lâfları bu. Bigün olsun çocuğun güler yüz gördüğü yok. Ah ya Rabbi, yürekler acısı...

— Üstelik döverler de... Çocuğun feryatlarına taş olsa dayanmaz da acır vallâhi... Baba değil, bir canavar... O melek gibi çocuğa nasıl el kalkar!... Zavallının cebine beş kuruş harçlık koymazlar.

— İşte böyle yapa yapa, o çocuğu en sonunda zorla kötü ettiler. İftihar listelerine adı geçen çocuk, ikmale kaldı. Ertesi sene sınıfta kaldı.

— Serseri oldu çıktı oğlan... Geceleri bile eve gelmediği oluyor. Ama şimdi annesini babasını bir görseniz.

— Çocuğa kul-köle oldular. Özel hocalar mı tutmaya kalkmıyorlar, avuç dolusu paralar mı dökmüyorlar... Neye yarar, çocuğu zorla serseri ettikten sonra... Uğraşa uğraşa çocuğu berbat ettiler. Şimdi ağlayıp sızlıyorlar ama, boşuna...

— Geçen gün oğlan sofradan, annesinin başına çorba dolu tabağı fırlatmış Kadın: «Ah yavrum, yine neye sinirlendin?...» diye ağlamaya başladı. Biz aşağı kattan duyduk...

— Öyle ana baba olmaz olsun. Ulan aşağılık herif desen, affedersiniz, ulan eşşek herif desen, affedersiniz, şimdi böyle kul-köle olacağınıza, şu çocuğun kıymetini zamanında bilseydiniz de, çocuğu da serseri etmeseydiniz, olmaz mıydı?... Ha?... Olmaz mıydı?... Zorla melek gibi çocuğu serseri yap, sonra da kul-köle ol... Zamanında kıymetini bilse ne!...

Birkaç gün sonraydı. Çok yorgun olduğum için, yatmağa hazırlanıyordum. 6 numarada oturan komşularımız, «güle güle oturun» demeye geldiler. Bunlar, genç bir karıkoca ile, kadının çok bilmiş annesiydi.

Koltuklara oturalı beş dakika olmuş, olmamıştı, kaynana,

— 1 numaradakilerle tanıştınız mı? diye sordu.

— Hayır, henüz tanışamadık...

— Aaa... Bir tanışın da bakın. Böyle bir aile görülmemiştir.

— Ne gibi efendim?

Ne gibi olduğunu, sözü birbirlerinin ağzından kaparak, üçlü birden anlatmaya başladılar:

— Evin beyini aşağı-yukarı sekiz, on yıldır tanırız. Ah nasıl adamdı, dille tarif edilmez.

— Namuslu, çalışkan, dürüst... Evine, yuvasına bağlı, karısına, çocuğuna düşkün...

— Ne çare, bir cadaloz karıya düşmüş ki, tasavvur edilir gibi değil. Kadın, kocasının kıymetini bitürlü anlamadı.

— Boyuna virvir, boyuna dırdır... Zavallı adamı zorla evinden barkından soğuttu. Allah öyle kadını düşmanımın başına vermesin... Adamın kafasının etini yer: «Vay, neye geç kaldın... Vay, bana neden şunu dedin, vay neden demedin...» Adamcağızın geç kaldığı, bişey dediği, yada demediği falan da yok...

— Sonunda adam dayanamadı artık. Ağzına içkinin damlasını koymazken, her akşam

içmeye başladı. Derken meyhanelere dadandı. Geceleri sabaha karşı şunun bunun sırtında eve zil zurna geliyor.

— O kadar mı yalnız? Ya karısına hakaretleri!.. Nasıl küfürler ediyor, duyunca insanın yüzü kızarır.

— Dayak da atıyor. Kapıdan içeri girmez, bir nağra atıp, karısını ayağının altına alıyor... Dayaktan kadının her yerleri çürük içinde, mosmor...

— Kadını şimdi görseniz, şaşar kalırsınız, «Kocacığım, kocacığım» diyor da bir daha demiyor. Akşam oldu mu, giyinip kuşanıp, süslenip püslenip pencere önünde kocasının yolunu gözlüyor. Tek geceleri dışarda kalmasın diye, kocasına ne içki sofraları hazırlıyor.

— Ama neye yarar efendim, iş işten geçti. O melek gibi adamı zorlaya zorlaya en sonunda şeytana çevirdi. Bundan sonra kulu, kölesi olmuş neye yarar!.. Herif de her gece döve döve karısının pestilini çıkarıyor.

— Oh oldu şırfıntıya, affedersiniz, zorla istedi. kaşındı...

— A namussuz karı desen, çok affedersiniz, ulan a alçak karı desen, affedersiniz, şu kocanın kıymetini zamanında bilsen de, adamı da bu hallere sokmasan olmaz mı?... Adam sonunda bir haydut oldu, ancak o zaman kadın da yoluna saçını süpürge etti... A kaltak desen, affedersiniz, madem hanım hanımcık olmasını becerirsin, şunu önceden yapsan da... efendim?... İnsanoğluna demek, rahat batıyor.

Geceyarısını epiy geçmişti kalktıklarında.

—İyi geceler... Yine buyurun, bekleriz!... diye onları uğurlarken, eşik üstünde bile bu konuyu anlatıyorlardı.

Aradan bikaç gün geçti. Yetiştiremediğim işlerimi eve getirmiş, çalışacaktım. Masama daha yeni oturmuştum. 5 numarada oturanların hizmetçisi gelmiş, vaktimiz müsaitseymiş, beyle hanım bize geleceklermiş.

— Buyursunlar...

Canlanmış şarap fıçısına benzer bir adamla malak iriliğinde bir kadın bir de her oynak yerinden cilve dökülen kızları geldiler. Anlattıklarına bakılırsa, bunların da derdi, zoru 3 numaralı dairede oturanlarla...

— Demek tanışmadınız?... Çok tip bir adamdır. Bizim dairede memurdur. Bize yeni bir müdür gelmişti. Ama görseniz, ne centilmen, ne kibar bir adamdı. Sanki karşısındaki memur müdürmüş de, kendisi memurmuş gibi... Çok asil bir adam canım, tasavvur edemezsiniz. Gayet terbiyeli, nazik... «Efendim» siz konuşmaz. Kimseye sert bir söz söylemez. Bizim daireye şimdiye kadar böyle, bir müdür gelmemiş. Bu, 3 numarada oturan herif, bu kadar yumuşak adamı buldu ya, artık şımardı da şımardı... Müdüre çıkışır, işe geç gelir, bazen hiç gelmez. Müdür yine de sesini çıkarmaz. Yalnız «Rica ederim efendim» diye nezaketle ihtarda bulunur. Ama kime?... Bu 3 numaradaki, verilen vazifeleri yapmaz, müdürü takmaz. Bir, iki, üç, beş... Ehhh... Artık adamda sabır kalmadı. Beyim, bu melek gibi müdürü o herif, nasıl zorla barut yaptı bir bilseniz... Ama yalnız ona karşı... Şimdi hele bir sabah beş dakika geç kalsın, akşam iki dakika erken çıksın... Vay vay vay... O nazik müdür buna açıyor ağzını, yumuyor gözünü... Söylemedik söz bırakmıyor. Hani o sözleri köpek işitse kudurur. Ama bu herif hepsine katlanıyor. «Ne yapayım, çoluk çocuk var. Kovulursam aç karımı» diyor. He mde korkusundan nasıl çalışıyor, bir görseniz... İki üç kişinin işi üstüne yüklenmiş... Şimdi böylesine ne denir? Ulan bre namussuz, hâşâ huzurdan, madem böyle korkacaktın, maddem böyle efendi efendi çalışacaktın, peki bunu evvelden yapsana... Şu müdürü de zorla kabalaştırmasan olmaz mı? A alçak desen, affedersiniz... Bu, öyle bir heriftir ki... Şimdi müdürün baş dalkavuğu, müdür beye kul-köle...

Bir gece önce sinemaya gittiğimiz için erkenden uyumak istediğimiz bir akşamdı. 2 numaralı daire komşumuz «Gülegüle oturun» demeye geldiler. Çocuklarını zorlaya zorlaya serseri yapan bu aileyi çok merak ediyorduk. Oğlanı getirmemişlerdi. Daha ancak biriki cümle konuşmuştuk ki, kadın,

— Beş numarada oturanlarla tanıştınız mı, aman çok acayip insanlardır... dedi.

Kocası, karısının sözünü tamamladı:

— Zavallı kızı, zorlaya zorlaya sonunda kötü yola düşürdüler.

Bir karısı, bir kocası anlatıyordu:

— Efendim, bunların bir kızları var.

— Doğrusu çok güzel bir kız... Güzellik yarışmasına girse...

— Birinciliği alır...

— Kraliçe seçilir. Yalnız güzel değil...

— Çok da tatlı bir kızdı. Namuslu kızdı neme gerek...

— Kıza yıldan yıla bir entari yapmazlar.

— Bir iskarpin...

— Almazlar... Hizmetçiler bile...

— Ondan iyi giyinir. Sonra da...

— Başında kızın bir baskı, bir baskı...

— Kızın kısmeti çıktı...

— Vermediler... Biri daha istedi...

— Ona da vermediler. Biri çok yaşlıymış, öbürü de daha...

— Çok gençmiş... Bir başkası istedi...

— Zengin diye vermediler... Sonra...

— İyi bir adam istedi, ona da...

— Fakir diye vermediler. Sonra...

— Ona da vermediler. Kızı kapıdan dışarı...

— Bırakmıyorlar. Zavallı kız, kül kedisi oldu. Sinemaya bırakmazlar, bir arkadaşıyle konuşturmazlar. İşte böyle böyle...

— Derken zavallı kızı zorla kötü yola ittiler. Şimdi kızı görseniz...

— Şaşarsınız, iki dirhem bir çekirdek. Bir çiçek oldu ki, koklayanın burnu düşer.

— Konsomatristlik yapıyormuş barlarda... Hattâ...

— Randevu evine bile düşmüş, görenler var. Annesi babası derseniz...

— Kızın etrafında pervanelere döndüler: «Aman kızım üzülecek, aman yavrum sinirlenecek...»

— «Biraz çıksın dolaşsın... Haydi istersen sinemaya git kızım... Sana bu senenin moda renginden manto yaptırayım...» Kızı koyacak yer bulamıyorlar, işte en sonunda...

— Tepelerine çıkardılar. Şimdi kızın...

— Kıymetini anladılar ki...

— Şu kızın babasına, a hayvan desen, affedersiniz, gonca gül gibi kızının kıymetini zamanında bilsene a dürzü, affedersiniz... Şimdi kul-köle olmuşsun, neye yarar... Bre namussuz herif... sözüm buradan dışarı...

Başka bir akşam da 3 numarada oturanlar, hani şu yumuşak müdürü zorla kabalaştıran memurla karısı geldi. Ben o akşam yıkanacaktım. Onlar «Bir sakınca yoksa gelelim mi?» diye haber gönderip sorunca yıkanmaktan vazgeçtim.

Kahvelerimizi içerken adam anlatmaya başladı:

— Dört numarada oturanlarla tanışmışsınız ama, onların ne mal olduğunu bilmezsiniz. Bu adamın Bankalar caddesinde mağazası var. İthalâtçılık yapar, Bunun bir de muhasebecisi var ki, namuslu insan olursa, bu kadar olur. Hem de çalışkan bir adam... Muhasebeciliği, kâtipliği, idare müdürlüğünü, bütün işleri bibaşına o yapıyor. Ayda da aldığı ne sanki... Topu topu altı yüz lira... Öyle adam altı yüze değil, altı bin liraya bulunmaz. Çünkü efendim, iş hırsızlığa çok müsait. Adamcağız, ayda onbin lira iç etse, patronun ruhu bile duymaz. Gelgelelim, bu adam kırk para haram yemez, tenezzül etmez. Daha doğrusu etmezdi... Bu, bizim dört numaralı dairede oturan herif, hiç yok yere adamcağızdan beş kurşun hesabını sorar: «Ne oldu bugün paranın üstü?...» «Sen bana bak, benim gözümden kaçmaz!», «Anladın mı, ben adama on para sektirmem!...» «Sen benim gözüme baksana, bende kül yutacak göz var mı?», «Katakulliye gelmem haaa...»

Bu hergün böyle çekilir mi? Bigün değil, bir ay değil, tam beş sene... Ulan, işte namuslu, sadık, çalışkan bir adam bulmuşsun, kadrini kıymetini bilsene... Buldun da bunuyorsun...

Böyle diye diye en sonunda zavallı adamı zıvanadan çıkardı. Şimdi o namuslu adam, ayda en aşağı patronuna beş-on bin lira kazık atıyor. Hem de göz göre göre... Bu bizim dört numarada oturan komşumuz da sesini bile çıkaramıyor... Çünkü adam iş biliyor, becerikli. Onbin çalıyorsa, yüzbin lira da kazandırıyor. Bunu çıkarıp yerine başkasını alsa, yeni gelen hırsız olacak diye çıkaramıyor. Yani dünyanın en namuslu adamını zorla hırsız yaptı çıktı. Ancak ondan sonra adamın kadrini kıymetini anladı. Böylesine ne denir beyim?... Ulan namussuz, affedersiniz, madem adamın aylığını arttırmak lâzımdı, şu adamı zorla hırsız yapmadan arttırsan, olmazmıydı? Şimdi, yanımdan çıkacak da işlerim bozulacak diye ödü patlıyor. Çünkü adam, herifin bütün dalâverelerini biliyor. Yalnız vergi kaçakçılığını söylese, yandı beriki... A hayvan desen, pardon yani, hak etti de, iş işten geçtikten sonra aklın başına gelmiş, neye yarar...

Apartman komşularımızdan 1 numarada oturanlarla en sonra tanıştık. Hasta olduğum bir akşamdı...

— Vakitleri müsait mi, misafir kabul ederler mi? diye haber göndermişler.

— Buyursunlar!...

1 numarada oturan komşuarımızın da dertleri günleri 6 numaradaki kiracılardı.

Erkek,

— Efendim, bir karışık, acayip aile... dedi.

Kadın tamamladı:

— Aman bey acayip de lâf mı?... Dünyada bulunmaz bir kadın. Bikere eşsiz bir ev kadını. Evi çiçek gibiydi. Yemek, pasta, dikiş, çiçek, on parmağında on marifet var kadının...

— Ya kültürü?... Lise mezunu ama, benim diyen üniversite mezununu cebinden çıkarır. Her şeye aklı erer. Bir konuşması var...

— Durmadan da okur...

— Öyle de güzel ki...

— Gelgelelim kocası bir avanak. Nasıl kıskanç bir adam, anlatamam. Hani kıskanılacak da ortada bişey olsa bari... Kadının kocasından başka hiçbir erkekte gözü yok. Gel de anlat herife...

— O pis herifin de nesini severdi, bilmem ki...

— Yolda beraber giderlerken, «Neye o herife baktın?» diye hiç yoktan kavga çıkarır. Kadın, «Baktımsa kör olayım» diye ağlar. Evde bitürlü, sokakta bitürlü... Evde olsa, «Neye pencerenin perdesi açık?.. Karşı apartmandaki oğlan değil mi?...» Kadın, yapma, etme diye yalvarır, ağlar, para etmez... Akşam gelir, «Bugün eve hangi herifi aldın?...» «Kaç zampara var?»

— En sonunda efendim, kadın da, «Ya öyle mi, ben sana göstereyim...» demiş olacak zahir...

— Yaaa... Zavallı kadının zorla baştan çıkmasına sebep oldu. Şimdi görseniz, zamparalar evde cirit oynuyor, kocası olacak herif de zamparalara hizmet ediyor. Bikere kadına deli gibi âşık, ayrılamıyor. A namussuz desen, yani affedersiniz, madem bu kadından ayrılamayacaktın, böyle seviyordun da şu kadın sana bağlıyken kıymetini bilsen olmaz mıydı?... Şimdi kadının kölesi... «Ruhum, hayatım, emret!» diyor. Kadının «öl!» dediği yerde ölecek. A pezevenk, desen yani, çok affedersiniz, ulan şu kadınının kıymetini...

Bütün apartman komşularımız bize «güle güle oturun» a gelmişlerdi. Artık misafirlik sırası bizdeydi.

Bir sabah apartmandan çıkarken alt kat merdivende bir adam,

— Günaydın beyefendi... dedi.

— Günaydın...

— Biz yeni taşındık buraya... 8 numaralı dairenin kiracısıyız.

Demek bizim dairenin karşısındaki 8 numaraya da kiracı gelmişti. Birlikte sokağa çıktık. Otobüs durağına geldik konuştur bir adammış.

— Şu bizim dairenin karşısındaki 7 numarada bir herif oturuyormuş... dedi.

7 numarada biz oturuyorduk. Adam yüzüme karşı benden «herif» diye söz edince «Orada ben oturuyorum,» diyemedim.

— Ne adamlar var şu dünyada... dedi.

— Efendim bu herif, buraya taşınmadan önce, 300 lira kira ile bir apartmanda oturuyormuş. Kaloriferli, asansörlü bir apartman dairesi. Altı oda, bir salon... Parke döşeli... E insaf beyim, böyle bir apartman 300 liraya olur mu? Apartman sahibi, «Hiç olmazsa 400 lira verin» demiş. Bu herif, «Kırk para fazla vermem» diye diretmiş. Bunun üzerine iş mahkemeye düşmüş. Apartman sahibi, «Oğlum oturacak» diye tahliye kararı alınca, bu sefer bu herif apartman sahibinin eline ayağına düşmüş, «Aman 800 lira vereyim de beni çıkarma!» diye yalvarmaya başlamış. Apartman sahibi de kızmış. «Sen madem zamanında 400 lira bile vermedin, şimdi 800 değil, 8000 versen kabul değil!» demiş. Bu 7 numarada oturan herif var ya, dört odalı daireyi 900 liraya tutmuş. Dört odalı daireye 900 lira verilir mi ulan?... Tabiî o 900 verince apartman sahibi bize de daha aşağı vermedi. Şimdi böylesine ne denir?... Madem 800 vereyim diye apartman sahibine yalvaracaksın, şunu zamanında...

— Benim otobüs geldi... diyerek, o sırada durağa gelen gideceğim yerin tersine giden otobüse hemen atladım.

8 numaralı dairede oturan komşumuzun alacağı olsun, ben ona göstereceğim. Sanki ben onun ne mal olduğunu öğrenemez miyim?... İşte buyüzden apartmandaki komşularımızdan hiçbirine gidip gelmiyoruz.

DOĞULU TARTIŞMA

Şu karşıda oturmuş, kavga eder gibi koruşan iki kişiyi görüyor musunuz? Evet onlar. Bağırarak konuşmalarından, kızgınlıkla ellerini kollarını oynatmalarından, aralarında büyük bir anlaşmazlık olduğu belli. İsterseniz, ağız kavgası eder gibi yüksek sesle konuşan bu iki kişi arasındaki anlaşmazlığı size anlatabilirim.

Bu iki kişiden gözlüklü olanı, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası'nın çok bilgisiz, densiz, terbiyesiz, hattâ namussuz bir adam olduğunu söylüyor. Yanında oturan koç burunlu arkadaşıysa, tanınmış yazar Muhtar Tatarağası'nı savunuyor, onun çok derin bilgili, yürekli, sözünü sakınmayan, namuslu bir yazar olduğunu, buna karşılık ünlü yazarlarımızdan Bâhir Kozoğlu'nun eşi görülmemiş bir alçak, ikiyüzlü, dalkavuk, hem de çok bilgisiz bir şarlatan olduğunu söylüyor. Gözlüklü adam da ünlü yazar Bâhir Kozoğlu'nu tutuyor, onun bilgisini, doğruluğunu, yılmazlığını öve öve göklere çıkarıyor.

Yani şu karşıda gördüğünüz, en belirli özellikleri, birinin koç burnu, öbürünün kalın çerçeveli gözlüğü olan iki kişi, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası ile Bâhir Kozoğlu yüzünden birbirlerine girmişlerdir. Handiyse bu tartışmayı kavgaya dökecekler.

Müsaade ederseniz ben size gerçek durumu anlatayım. Şöyle ki:

Tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası» «Doğru Yol» adlı günlük siyasî gazetede «Sabah sabah» başlığı altında her gün fıkralar yazmaktadır.

Ünlü yazarlarımızdan Bâhir Kozoğlu da «Son Haber» adlı günlük siyasî gazetede «Buna ne buyrulur?» başlığı altında fıkralar yazıyor.

Şimdi şu karşıda tartışmakta olan iki kişiden koç burunlu olanı Doğru Yol gazetesi okur, başka gazete okumaz. Uzun yıllardan beri Doğru Yol'a alışmıştır. Çünkü bu gazetenin «Önüne bakma, falına bak!» başlıklı yıldız falı, bütün öteki gazetedeki yıldız fallarından daha eğlencelidir.

Gözlüklü olan adam da, bir gazeteden fazlasını almaya parası, okumaya da vakti yetmediğinden hergün yalnız bir gazete alır. O da, yıllardan beri tiryaki olduğu Son Haber gazetesidir. Çünkü bu gazetenin bulmacası, bütün öbür gazetelerin bulmacalarından çok daha kolay çözüldüğü gibi, bu gazete oldumolasıya, Fenerbahçe takımını tutar. Bu gözlüklü adam da, çocukken, rahmetli amcası Fenerbahçeli olduğundan, o takımdan yanadır.

Günlerden bigün, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası'nın ilham kaynağı kurumuş, bir gece önce arkadaşlarıyle sabaha kadar içmiş olduğu için yorgunluktan o gün yazacak fıkra konusu bulamamıştı. Kendisine böyle zamanlarda yüzvermeyen ilham perisiyle vuslata eremeyince tatlı üslûbuna güvenerek, en ipe sapa gelmez bir konuyu, felsefe kırıntılarıyla süsleyerek şiir diliyle yazardı. O gün de öyle yaptı. Yazısının başlığı «Kuru fasulyenin faziletleri ve mercimeğin reziletleri» idi.

Fıkra şöyle başlıyordu:

«Şark âleminin, muasır garp medeniyetinin menba-ı feyzi olan büyük mütebahhir ve âlîni İbn-i Mertebânî «Der fazilet-i fasûlliyye ve der rezilet-i alâ mercimek» nâm eserinde buyururlar ki...»

Yazı bundan sonra üstadın akıcı üslûbuyla sürüp gidiyor, fasulye ve mercimek hakkında derin bilgiler veriyordu.' Gerçekten, ne «İbn-i Mertebânî adında bir bilgin, ne de «Der fazilet-i fasûliyye ve der rezilet-i alâ mercimek-i üslûbiyye» diye bir kitap vardı. Ama böyle bir bilginin ve böyle bir kitabın olup olmadığını kendisi gibi başkaları da bilmediği için, tanınmış yazarlarımızdan Muhtar Tatarağası o gün, zevkten okurlarının ağızlarının suyunu akıtan çok tatlı bir fıkra yazmış oldu.

Bu fıkra Doğru Yol gazetesinde çıktığı gün, Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur?» başlıklı fıkra yazarı Bâhir Kozoğlu, bir gece önce hayranlarından birinin verdiği ziyafetten geç saatlere kadar uykusuz kaldığından, ertesi sabah kalemindeki tıkanıklığı bitürlü gideremiyordu. Bir fıkra konusu bulmak için gazeteleri karıştırırken Doğru Yol gazetesindeki Muhtar Tatarağası'nın fıkrasına gözü takıldı. Baştan bikaç satır okumaya çalıştıysa da, o

gün canı çok sıkkın olduğundan, okuduğunu anlayamadı, elinden gazeteyi bıraktı. Şu Muhtar Tatarağası ile bir polemiğe girse nasıl olurdu? Biriki haftadır kimseyle polemiğe girmemişti. Oysa büyük polemikçiydi, kavgacı bir kalemi vardı. Okurlar da onu buyüzden çok tutarlardı. Muhtar Tatarağası'na oldum olasıya içerlerdi. Hazır eline bir fırsat geçmişken, herifin canına okumalıydı. Aldı eline kalemi yazıya girişti:

«Muhterem meslekdaşım, pek kıymetli muharrirlerimizden Muhtar Tatarağası, Doğru Yol gazetesinde dün çıkan fıkrasında istiridyelerden bahsederken yazısının bir yerinde, bu deniz hayvanlarının bir dişinin emri altında, kırk elli erkek istirdyeden mürekkep sürüler halinde yaşadığını da yazmak gafletine düşmüştür. Üstadın bu bilgisine, doğrusu yalnız biz değil, istirodyeler ve bütün kabuklu deniz hayvanatı da kahkahalarla gülecektir. Çünkü, malûm olduğu üzere, istiridyelerin erkekleri ve dişileri ayrı ayrı olmayıp, bir tek hayvandır. Ve bu hayvanın dişisi ise, kendiliğinden erkek ve sonra yine dişi olabilir. Dişi istirdyeler, erkek olarak kendi kendilerini ilkâh eder, sonra yine dişiliğe dönerler. Bu kadar basit bir hakikati bile bilmeyen sayın Muhtar Tatarağası'nın artık demokrasi, hürriyet ve insan hakları hakkında hergün okurlarına verdiği derslere, ne dereceye kadar inanılabileceğini, biz söylemeyelim de yine sayın okurlarımız takdir buyursunlar.»

Bu yazıyı okuyan Son Haber gazetesi okurları, bigün önceki Doğru Yol gazetesini görmedikleri, orada Muhtar Tatarağası'nın ne yazdığını bilmedikleri için, Bâhir Kozoğlu'nun eleştirmesine yerden göğe kadar hak verdiler.

Muhtar Tatarağası, bu yazıyı okuyunca küplere bindi. Değil dünkü yazısında, kalemi eline aldığı günden bugüne kadar bikere bile «istiridye» kelimesini yazmış değildi. Çok kızdı. O kızgınlıkla şu yazıyı yazdı:

«Güneş balçıkla sıvanmaz!»

Son Haber isimli bir varakpârenin muharrir müsveddelerinden birisi, dünkü yazısında epiyce herzeler karıştırdıktan sonra aynen şöyle demektedir:

«Kristof Kolomp, 1848 Prusya ihtilâlinde, Şekspir ordularına karşı savaşırken ölmüş ve son sözü «Ey hürriyet, sen ne şeker şeysin...» olmuştur. Bu da gösteriyor ki, ekmek midenin gıdası, musiki ruhun gıdası olduğu gibi, hürriyet de beynin gıdasıdır.»

Bu yazının ben neresini düzelteyim? Bir muharrirde her şeyden önce fikir namusu olmazsa, onane söylerseniz boştur. Çanak yalayıcılığı ederek her devrin adamı olanlar, güneşi balçıkla sıvamak isteseler de, er geç hakikat nuru doğacaktır...»

Muhtar Tatarağası'nın bu yazısını okuyanlar Bâhir Kozoğlu'nun bilgisizliğine çok şaştılar. Ama Bâhir Kozoğlu hiç de altta kalmadı, ertesi gün Son Haber gazetesinin «Buna ne buyrulur?» başlıklı fıkrasında şunu yazdı:

«Bir hayâsıza cevap»

Girdiğimiz ilmî münakaşayı yürütemiyeceğini anlayınca işi şahsiyata döken, Doğru Yol paçavrasının kalemşorlarından Muhtar Tatarağası denilen alçak, paçama saldırarak hiçbir aslı ve esası olmayan iftiralarda bulunuyor. Kem söz sahibinindir, demişler. Biz onun ne mal olduğunu bilmekteyiz. Şimdilik, merhum büyük şairimiz Süleyman Sebati Beyin evinden, paltosunun altına saklayarak çamaşır makinesini çalmış olduğunu söylemekle iktifa ediyoruz. Bu sözümüze inanmayanlar olursa, lütfen, namus-u mücessem olup, uzun müddet polis müdürlüğü yapmış olan merhum Nazmi Bey'den sorup hakikati öğrenebilirler. Biz daha onun «Dağ çeşmesi» adlı romanın, meşhur Fransız müellifi Jan Paul Pier'in «La Fontaigne de la Montaigne» adlı eserinden aşırma olduğunu şimdilik söylemiyoruz. Ancak iftiralarında devam ederse, açıklayacağımız daha biçok kirli çamaşırları olduğunu ve icap ederse kendisi ile adalet huzurunda hesaplaşacağımızı bildiririz.»

Son Haber gazetesi okurları yazısını görmedikleri Muhtar Tatarağası'ndan nefret ediyorlardı. Bu ne bayağı bir adamdı...

Doğru Yol gazetesinde «Sabah sabah» fıkrasında ertesi günü, Muhtar Tatarağası'nın şu yazısı çıktı:

«İftira makinesi çamur atıyor!»

Adı «Son Haber» olan gazetenin «Buna ne buyrulur» sütununun, örtülü ödenek beslemesi olan muharriri Bâhir Kozoğlu, bir münakaşayı ilmî seviyede yürütemeyeceğini anlayınca, demagoji yoluna sapmıştır. Herşeyden önce bu adam Fransızca bilmediği halde, Fransızca'dan tercümelere kalkarak yüzüne gözüne bulaştırır. Meselâ, «Dans la nature et la nation qui avec mon per est il son surmenaje» cümlesini «Manejda babamla beraber koşarken nalım

düştüğünden naturam bozuldu» diye tercüme etmiştir. Hakikatte ise, bir ortaokul talebesinin bile anlayacağı üzere bu Fransızca cümle onun tercüme ettiği gibi tercüme edilmez. Yerim müsait olmadığı ve yazımı uzatmak istemediğim ve zamanınızı almamak için cümlenin doğrusunu buraya yazmaktan sarfınazar ediyorum. Bu cahil muharrir, hiç olmazsa karısının gece gündüz beraber bulunduğu son aile dostundan sorsaydı bu Fransızca cümlenin ne demek olduğunu, ondan öğrenebilirdi. İşi hiçbir zaman şahsiyyata dökmek istemediğimiz içindir ki, bu matbuat gangsterinin Erzincanlı olduğunu, babasının da sattığı yağlara hiyle karıştırmaktan belediye cezasına çarptırılmış bir bakkal olduğunu açıklamıyoruz. Yalnız şu var ki, dalkavukluğu sayesinde geçen sene Avrupa'ya giden bu zatın dönüşte getirdiği elektrikli traş makinesinin gümrük vergisini ödemeden ve bavulunda, söylemesi ayıp, bazı şey levazımatı kaçırdığını bilmeyen yoktur sanırız. Daha söyleyecek çok sözümüz varsa da, kalem terbiyemiz müsait olmadığından...»

Muhtar Tatarağası'nın bu yazısı, Doğru Yol gazetesi okurlarına Bâhir Kozoğlu'nun nasıl bir mal olduğu iyice anlatmaktaydı. Her ne kadar Bâhir Kozoğlu Erzincanlı değil idiyse de Erzincanlı Doğru Yol okurları Bâhir Kozoğlu'nu hemşerilikten istifaya davet ediyorlardı. Bâhir Kozoğlu kaleme sarıldı.

«Hükümetin dikkati nazarına: Bir solcu havlamağa başladı...»

Dikkat, tehlike var... Memleketimizde bir yandan muzır cereyanlarla mücadele edilirken, öte yandan solcu kalemler hertürlü kılığa girerek sinsi sinsi halkı aldatmakta devam ediyorlar. Bu mel'unların metodu önce memleketin hakiki değerlerini yıkarak, ortalığı kendi oyunları için boş bırakmaktır. Bunların en azılılarından biri olan, Doğru Yol paçavra sının mülevves kalemi, bana saldırmaktadır. Ama bu sefer kafasını sert kayalara çarpmıştır. Onun bütün içyüzünü ortaya dökmek, bize borç oldu...»

Bu yolda sürüp fıkranın sonunda savcının dikkati Muhtar Tatarağası'nın yazıları üstüne çevrilmekteydi.

Muhtar Tatarağası buna «Hoşştt!...» başlıklı bir yazıyla cevap verdi. Bu uzun yazısında, bundan sonra cevap vermeye tenezzül etmeyeceğini yazmaktaydı.

Bâhir Kozoğlu'nun cevabı «Hadi ordan!» başlığı altında çıktı. Bu soncevaptı:

İşte karşıda oturan koç burunlu adamla, kalın çerçeveli gözlüklü adam, bu iki yazar için çok şiddetli bir tartışmaya girmişler. Birisi yalnız Doğru Yol gazetesini, öbürü de yalnız Son Haber gazetesini okudukları için, bitürlü anlaşamıyorlar.

Ben her iki gazetedeki tartışma yazılarını da okuduğum için durumu biliyorum. Bişey daha biliyorum, bu iki kişi burda nerdeyse kavga edecek gibi şiddetle tartışırlarken, onların tartışma konusu olan iki tanınmış ve ünlü yazar, Başbakanın ziyafetinde yanyana bulunuyorlar ve birbirlerine iltifatlar ediyorlar. Çünkü onlar, fikir hürriyetinin ne demek olduğunu bilen, birbirlerine karşıt düşünce ve inançta olsalar da, yine de birbirlerine saygı duyan çok medeni iki gazetecidir.

MEBUS PALTOSU

Kış erken başlamıştı o yıl, Aralık ayının ortasında hava karlamıştı. Ben kışı sevmem. Yazı da sevmem ya... Bikez bile denize giremediğim, bir şişe soğuk bira bile içemediğim yazın nesini seveyim... Kışın don, yazın kavrul. Yazı kışı sevmem de, baharı pek mi severim? Yoo... Tadını sevmem de, baharı pek mi severim? Yoo... Tadını çıkarmadıktan, dolu dolu yaşayamadıktan sonra ben neyliyeyim öyle baharı?

O kış bana uğurlu gelmişti. Bir yıl önce 700 liraya aldığım bir ansiklopediyi Yüksekkaldırım'da bir eski kitapçıya 250 liraya satınca, bu para elime havadan geldi sanmıştım.

Ereğim, o kış olsun bir palto giymekti. Sizin için inanması belki zor ama, o yaşıma dek hiç palto giymemiştim. Kışları, pardesüyle, yağmurlukla geçirirdim.

İyi bir paltoya özeniyordum. Şöyle kalın, tüylü, zengin işi, sımsıcak bir palto... Rengi ille de devetüyü olacak. Kimbilir, nedense, belki çocukluğumda, yakışıklı yada kalantor bir adamın sırtındaki paltodan kalan etkin bir ha-

yalle devetüyü rengi, kalın bir paltoya tutkundum. Bir güzel, şık, palto, giyenin bütün yokluğunu, yoksulluğunu gizler. Sırtında kalın bir palto olsun da, isterse pantolonunun ardı yamalı olsun.

Şöyle istediğim gibi bir palto giyebilirsem, kar lâpa lâpa yağarken, inadıma inadıma sokakları arşınlayacaktım. Titreşe titreşe inen kar kelebekleri, benim kalın paltomun yumuşak tüylerine değer değmez eriyiverecekti.

Ansiklopediyi 250 liraya sattığımı evdekilere söylememiştim. Çünkü cebimde 250 lira olduğunu öğrenirlerse, ortaya iki yüz elli bin türlü ihtiyaç çıkarırlardı. Evimdekilerden gizli hiçbir işim yoktur ama, düşlerimi dolduran devetüyü palto uğruna cebimdeki parayı onlardan saklayacaktım.

Terzilerin tabelâlarına baka baka Beyoğlu'nun ana caddesinden birkaç kez geçtim. Cebinde para oldu mu, insan tabelâ bile beğenmiyor. Tabelâsını oldukça beğendim bir terzi atelyesine girdim. Büyük bir hanın ikinci katındaki Rum terzi, paltoluk kumaşlarını önüme serdi. Tam istediğim kumaşı aralarından seçtim. Kumaşı boynumdan aşağı sararak, terzinin aynasında kendimi seyrettim. Çok yaraşıyordu bu kumaş.

— Kaça olacak?

— Sizin için dokuzyüz ...

Çenem kenetlenmişti. Pazarlık edilecek yeri bile yok.

— Pekiy, ben sonra gelirim... dedim, oradan sıvıştım.

Yolda bir arkadaşımla karşılaştım.

— Ne o, başın havada geziyorsun... dedi.

— Terzi tabelâlarına bakıyorum da... dedim.

Onun tanıdığı bir terzi varmış. Beni oraya götürdü. Öbürüne göre bir gömlek daha aşağı bir terzi olduğu atelyesinden belliydi. Kumaşı seçtik.

Arkadaşım,

— Bu kumaşların modası çoktan geçti... dedi.

Kumaşın modası geçmiş ama benim o geçen modada hevesim kalmış. Bu terzi de, bir tanıdığıyle geldiğim için 800 liraya palto dikecekti.

Üç-dört gün terzi aradım. 250 liraya ısmarlama palto giyemeyeceğimi anlayınca, hazırcılara baş vurdum. Hazır elbisecilerde de, istediğim gibi devre tüyü rengi, kalın paltolar vardı. ama, en ucuzu 600 lira... Beyoğlu'ndan sonra daha ucuz palto bulurum diye, Sirkeci'ye geçtim. Mahmutpaşa'da bir yerde 500 liraya, istediğim renkte bir palto bulabildim. O kışı da paltosuz geçirmeye karar verirken, bir arkadaşım.

— Neden Kapalıçarşı'daki eski elbiselere gitmiyorsun? dedi.

Bu arkadaşım, yıllardanberi, oradan giyinirmiş.

— Görsen şaşarsın, ne elbiseler var o eski elbisecilerde... diyordu.

Bir zengin bir elbise diktiriyormuş örneğin, giydiğinin ertesi günü, diyelim, ceketinin yakasına yemek dökülüyormuş. Elbiseyi lekeciye bile vermez, hemen eskiciye satarmış. Daha da neler, neler... Paltoyu terziye diktirirler, sonra beğenmezler, satarlarmış. Terziye palto ısmarlar, ama almaya bir daha gelmezlermiş. Terzi de yepyeni elbiseyi, eskiciye satarmış. Hele Amerikan elbiseleri varmış kili... Amerika'dan bize eski elbise geldikten başka, burdaki Amerikalılar da elbiselerini satarlarmış. Bütün bu elbiseler, Kapalıçarşı'daki eskicilerde toplanırmış.

Gittik. Gerçekten arkadaşımın dediği gibi yerler. Tam isteğime uygun yumuşacık tüylü, kalın, devetüyü renginde, hem de 250 liraya bir palto buldum. Paltonun yalnız bir kusuru vardı; vücuduna uygun değildi. Bu paltonun içine benim gibi iki, hattâ üç kişi girebilirdi. Paltoyu giyip de iki kanadını kavuşturduğum zaman paltonun ilikli yanı belime dolanıp sırtıma geliyordu. Etekleri yerleri süpürüyordu. Ellerim, palto kolunun dirseğinde kaldığı için, kolsuz gibi duruyordum. Paltonun içinde yalnız başım görünüyordu.

Eski elbiseci beni boy aynasının karşısına iteleyip giydirdiği paltonun yakalarını çekiştirerek,

— Bakın beyim... dedi. Nasıl da oturdu. Tam zâtiâlinize göreymiş ısmarlama yaptırsaydınız, böyle oturmazdı.

Adam durmadan konuşuyordu:

— Çok yakıştı. Maşallah vücudunuz da güzel. Dönün şöyle, bir de arkadan bakın!... Fevkalâde... Bele bakın, nasıl oturdu... Bu kadar olur. Terzi tam sizin ölçünüze göre dikmiş. Allah Allah... Yakalar nasıl ...Çok güzel canım!... Ama sizde de güzel vücut var maşallah...

Beni aynanın karşısında fırfır döndürerek öyle, sersemletmişti ki, onun paltoyu ve benim

vücut ölçülerimi övmesi karşısında söyleyecek söz bulamıyordum. Birara,

— Biraz büyükçe değil mi? diyebildim.

Eski elbise satıcısı,

— Aman efendim, daha iyi ya, zengin gösterir... dedi. Palto üstte dökümlü durmalı ki zengin göstersin.

Doğru söylüyordu ama, beni zengin gösterecek olan bu palto çok dökümlü olduğundan, yolda giderken haberim bile olmadan üstümden dökülüp düşecek diye korkuyordum.

— Birazcık fazla dökümlü... dedim.

— Şimdi moda böyle... dedi. Ama siz bilirsiniz isterseniz hemen terziye düzelttiririz.

Arkadaşım da, onun sözlerinin etkisinde kalmıştı.

— Yazık... dedi. Bu güzelim paltoyu hiç bozdurma. Tam sana uydu.

— Haklısınız... dedim. Yalnız bizim sokaklar çamurludur. Etekleri biriki parmak kısalsa...

Satıcı,

— Hayhay... dedi. Şimdi kestiririz terziye.

Güzelim paltonun eteğinden kesilmesine kıyamadım.

— Yoo, kesilmesin, içeri kıvrılsın... dedim.

Sıra pazarlığa gelmişti. Satıcı,

— İkiyüzelliden iki kuruş aşağı deseniz olmaz... dedi. Allah sizi inandırsın, ben bu paltoyu ikiyüzelliye aldım. Ama arkadaşınız, bizim daimî müşterimiz de ondan kârsız veriyorum. Siz yalnız gelseydiniz, beşyüz derdim. Yepyeni palto... Terziye gitseniz, bin liraya yapmaz. Bikere şimdi bu kumaşlar yok. Nerdee... Bu kumaşlar şimdi antika oldu... Taş gibi kumaş. Allah uzun ömürler versin, siz bu paltoyu ömrünüz oldukça giyersiniz. Pazarlık etmeyin... On para aşağı derseniz olmaz. Beyim, bunun yalnız terzi parası beşyüz lira. Gösterişi yeter. Sonra da yepyeni. Yemin ederim, bir hafta bile giyilmemiştir.

On lira olsun kırpabilir miyim diye bir çaba daha gösterdim. Satıcı,

— Bakın beyim... dedi. Siz bu paltoyu bütün kış giyin. Yazın getirin bana, ben sizden yine ikiyüzelli liraya alırım bu paltoyu... İşte beyin yanında söz veriyorum. Nisanda, Mayısta getirin, alın ikiyüzelli liranızı.

Bu hesaba hiç aklım ermedi.

— Sahi alır mısınız?

— Vallahi billâhi alırım. İsterseniz bir de senet vereyim. Kime olsa bu paltoyu beşyüze veririm. Yoksa benim size ruhum ısındı da ondan ikiyüzelliye veriyorum.

İkiyüzelli lirayı verdim, paltoyu giydim. Gerçekten palto bana oturmuştu, ama ben bitürlü paltoya oturamıyordum. Yolda giderken vitrin camlarında kendimi seyrediyordum. Evet, zengin, dökümlü bir palto...

Tanıdıklar,

— Ooo... güle güle giy, mebus gibi olmuşsun yahu... diyorlardı.

Bu türlü sözler hiç hoşuma gitmez. Herkes yılda iki-üç yeni elbise giyer, kimse aldırmaz. Biz kırk yılın başında elden düşme bir palto giydik, «Ooo...» diye yadırgıyorlar. Kırk yılda bir giyindiğimizden böyle olur ya... Bizi, eskiler içinde görmeye alışmışlar. Yenice birşey giydik mi, gözleri, tedirgin oluyor.

Hayvanın biri de,

— Çul değişmiş ama, içindeki yine o... demez mi.

Bütün tanıdıklarım, gözleri üstümdeki paltoya alışıncaya kadar, «Oo... mebus paltosu giymişsin, Meclise mi teşrif?» diye alay edip durdular.

Paltoyu giydiğim ilk gündü. Akşam vapura bindim. Cigara arıyordum. Üstümü başımı aradım, cigara paketi yok. Oysa vapura binmeden iskeledeki dükkândan iki paket cigara almıştım. Demek, düşürmüşüm. Az sonra biletçi geldi. Ararım tararım, bilet alıp iskeleden çıktım. Hemen iki paket cigaraydum? Bütün ceplerimi didik didik ettim, yok. Vapurda cezalı bilet aldım.

Vapurdan çıkarken elimi cebime attım, yine bilet yok. Deli olmak işten değil. Demek cezalı aldığım bileti de dalgınlıkla atmışım. Bir daha cezalı bilet alıp iskeleden çıktım. Hemen iki paket cigarayla bir kutu kibrit aldım, otobüse bindim. Bilet aldım, Kontrolör geldi. Benim otobüs bileti yine yok... Her yanımı aradım, ceplerimi ters çevirdim, yerlere baktım, yok... Cezalı bilet almak bişey değil de, yalandan «biletim var» demiş gibi oluyor da insan utanıyor.

Eve gittim. Karım paltoyu çok beğendi.

— Sana hiç yakışmıyor ama, büyüklüğü iyi. Bundan kendime manto yaparım, oğlana da bir palto çıkar... dedi.

— Ben ne giyeceğim?

— Artanı sana yeter de artar bile...

Canım sıkıldı. Cigara arandım, yok karıma seslendim:

— Paltonun cebinde cigara olacak.

— Yok, paltoda cigara migara yok...

Palto bana uğursuzluk getirdi. Ne alsam, yok oluyor. Bikeresinde evin anahtarını yitirdim. Çoluk çocuk dışarda kaldık. Çilingir getirdik de kapıyı açtırdık.

Bir pazar da karımla sinemaya gitmiştik. Cumartesinden aldığım sinema biletini bitürlü bulamadım. Karım,

— Bu mebus paltosunu giydin giyeli üstüne bir aptallık geldi... diyordu. Kendini gerçekten mi mebus sanıyorsun, nedir... Eline aldığın şey yok oluyor...

En kötüsü, bigün de tomarla beş liralık, on liralık birarada, tam yüzelli lirayı yitirdim. Paltonun iç cebine koyduğumu çok iyi biliyordum. Paltonun içini, dışını, astarını, ceplerini didik didik ettik, yok. Karım çok kızdı,

— Çarpışmışsın parayı. Tabiî böyle palto giyersen, yankesiciler de seni zengin bir adam sanırlar... diye bağırdı.

Hele mendil... Onu hiç sormayın, hergün bir mendil düşürüyordum.

Çok sıkışık bir günümde bir arkadaştan elli lira borç almıştım. Parayı iç cebime dikkatle yerleştirdikten sonra, iç cebin üst düğmesini de ilikledim. Eve geldim, cepte para yok. Karım,

— Yine çaldırdın... dedi.

— Canım nasıl çalarlar... Düğme bile çözülmemiş.

— Usta hırsız, sanki parayı aldıktan sonra ilikliyemez...

— Sen şu paltonun cebine iyi bak, delik, yırtık olmasın...

Hayır, hiçbir delik, yırtık yoktu.

Kışı, ilkbaharı geçirdik. Paltoyu sırtından çıkarmış, naftalinleyip yüke kaldırmıştık.

Yine geçim derdiyle sıkıntılı bir günümde, nerden para bulayım, diye düşünüp dururken, paltoyu satmak aklıma geldi. Aldığım adam «yaza getir, 250 lira veririm» demişti ya...

Koca palto elde taşınmaz... Haziran sıcağında giydim paltoyu, gittim o bizim eski elbiseciye. Verdiği sözü hatırlattım.

— Hayhay, ikiyüzelli liraya geri alırım... dedi.

Hiç ummuyordum, 250 değil, 100 lira verse satacaktım.

— Kısa doğru gelin, yine satarım size... dedi.

Adamın konuşmalarından kuşkulandım. Deli değil ya bu adam.. 250 liraya sattığı paltoyu, hem de bir kış giydikten sonra yine 250 liraya alırsa bunun kazancı nerede?

— Pekiy, bugün giyeyim de yarın getiririm... diye ayrıldım.

Başka bir eski elbiseci dükkânına girdim. Paltoyu satmak istediğimi söyledim. Adam evire çevire paltoyu baktıktan sonra, elli lira veririm... dedi.

Çözülmez bir bilmece... Oysa benim niyetim bu değerli paltoyu 250'den yukarı satmaktı.

Akşam geç vakit düşünce düşünce eve gidiyordum. Hava kararmış. Bir cigara içersim geldi. Cigarayı buldum, kibrit yok... Oysa kibrit kutusunun çıngırtısını duymuştum. Yere düşmüş olacak diye eğildim, arıyorum. Karanlıkta... Ararken, ararken,

— İmdat!... diye bir kadın çığlığı koptu. Arkasından gürültüler... Sopalı bir adam üstüne yürüdü. Bekçi düdükleri...

Beni yakalayıp karakola götürdüler. Suçum, röntgencilik... Sözümona, önünde durduğum bir pencereden evin içini gözetliyormuşum. Gözetlediğim yer de helâ penceresiymiş...

Yemin billâh ederim, komiser inanmaz İnanılacak gibi de değil. Ben kibrit araya araya, gecekondunun bahçesine, bahçedeki kümesin de üstüne çıkmışım. Komisere,

— Efendim, dedim, ben şerefli bir insanım. Rica ederim, bana iyi bakınız. Bende röntgencilik edecek adam hali var mı?

Komiser,

— Ho-ho.. dedi. Biz senin gibi beylerden ne röntgenciler görmüşüz...

— Vallahi değil, billahi değil...

— Pekiy, elâlemin bahçesindeki kümesin tepesinde ne işin vardı?

Haklı, Kibrit arıyordum desem, kümes damında kibrit aramaya kim inanır... Hem de helâ penceresinin dibinde...

— Efendim, yanlışlık... Kendi evim diye... Oraya nasıl çıktığıma ben de şaşırıyorum.

Zabıt tutmaya başladılar.

— Adın ne?

Eh, biz çevremizde oldukça tanınmış bir kimseyiz. Adımı doğru söylersem, ertesi gün gazeteler «röntgencilikte suçüstü yakalandı»

diye yazacak herkese rezil olacağım. Birden,

— Adım Mehmet... dedim.

— Soy adın?

— Demirer...

Zabıt tutuldu. Suçüstü mahkemesine götürecekler sabaha.

Polislerden biri, birden,

— Bu sıcakta bu kalın palto ne? dedi.

Komiser,

— Hem bu palto senin değil... dedi.

— Benim efendim.

— Nasıl senin be!... Ulan, bunun içine senin gibi üç kişi girer. Arayın şunun üstünü.

Paltoyu çıkarttılar. İki polis paltoya arıyor.

— Bunlar ne?

Paltonun astarından on - onbeş anahtar birden dökülmez mi!... Evin, odaların, yazıhanenin, dolapların anahtarları... Bütün kaybolan anahtarlar orada.

— Ulan, bunlar ne?

— Benim anahtarlarım.

— Sen çilingir misin? Şimdi anlaşıldı...

Paltonun içini dışına çevirdiler. Bisürü vapur, otobüs bileti, yığınla mendil, bir çakı, bir ekmek bıçağı, tomarla kâğıt para, yedi kurşun kalem, iki dolma kalem, bir kutu jilet, iki avuç bozuk para, bir saat, bir sütyen (çocuk atmış olacak), kâğıt parçaları, on altı paket cıgara, beş kutu kibrit, bir kadın çorabı teki, (bunu da çocuk atmış olacak), iki dilekçe, bir diş fırçası.

Komiser,

— Dış seferden dönen vapurlarımızda bile bu kadar kaçak eşya çıkmaz. Bunlar ne?

Düşünmeye başladım.

— Ne düşünüyorsun?

— Bu kadar ağırlığı aylardır nasıl taşıdım, diye düşünüyorum.

Başka çıkar yol olmadığı için herşeyi olduğu gibi anlattım. Geceyi karakolda geçirttiler. Sabah, paltoyu aldığım elbiseciye gittik. Eskicinin paltoyu neden 250 liraya geriye almak istediğini anlamıştım. Ama koyunun kuyruğunu yoklar gibi, beni tartaklayarak paltonun eteklerini yoklayan eski elbiseci.

— Hayır... dedi. Bu paltoyu ben satmadım.

— Aman nasıl olur. Sen dün bu paltoyu 250 liraya geri almayacak mıydın?

— Ben sizi tanımıyorum bile...

Röntgencilik derken, iş hırsızlığa döküldü. Paltonun gerçek sahibi bulundu... İki yıl önce bir mebusun evinden çalınmış. Mebus paltosunu geri aldı. Ona yanmıyorum da, koca paltonun sahibi koca mebus, paltonun astarından çıkanlara da sahip olmadı mı? «Evet, hepsi benim,» dedi. Yalnız pembe satenden evde dikilmiş sütyeni beğenmedi. «Bu benim değil,» dedi.

ADAMIN SERTİ

Pekçok sert adam görmüş olabilirsiniz. Ama hiçbiri, Numan Bey kadar sert olamaz. En sert diye tanıdığınız adam, Numan Bey'in yanında balmumu kadar yumuşak kalır.

Söylediklerine göre, kırk yaşına kadar cebinden tabanca eksik olmamış. Tespih çeker gibi, pantolon cebinden tabancanın tetiğiyle oynarmış. Yine söylediğine göre, birkaç kişiye de ateş etmiş ama tutturamamış. Nişancılığına çok nişancı. Yalnız gözleri şaşı olduğundan hedefi tutturamıyor. Oysa bilirsiniz, bütün tüfeklerin, tabancaların nişangâh düzeni, şaşı olmayan gözler için yapılmıştır. Bir tabanca fabrikası da, Numan Bey'in şaşı gözlerine uygun nişangâhlı bir tabanca yaparsa, Numan Bey uçan sineği gözünün bebeğinden vuracak. Öyle bir usta nişancı... Gelgelelim, tabancalar anormal göze, Numan Bey'in gözleri de normal tabancaya uygun olmadığından, bitürlü attığını vuramıyor. Numan Bey'in sağ gözü, baktığı yerin, onbir derece kuzey-doğusunu, sol gözü de baktığı yerin sekiz derece, yedi saniye güney-batısını görürmüş. Yani büsbütün ayarsız. İki gözü de ayrı şaşılıkta olduğundan, ona iki namlulu bir tabanca gerekiyor. Onun tabancasının kurşunundan canlarını kurtaranlar,

— Allahım, sen kimi şaşı yapacağını bilirsin... diye Tanrı'ya dua ederlermiş.

Kime, niçin ne zaman, neden kızdığı da anlaşılmaz. Bir toplulukta otururken, birdenbire pembe yüzü pancar gibi kızarıverir. Suratının kızarması, kızgınlığının ilk belirtisi. Arkasından bıyıkları oynamaya başlar. Bir sağ bıyığı, bir sol bıyığı, kelebek kanatları gibi pırpır

eder. İşte o zaman Numan Bey'i yatıştırmaya kalkarlar. Yatıştırmak için, «Neyin var, ne oldu?» diye sorulmayacak.

Üstüne varınca büsbütün kızar. Yalnız susulacak, hiç konuşulmayacak. Numan Bey'in bıyıkları, bir-iki gün pırpır eder, sonunda sinirleri yatışır.

Bıyıkları oynamaya başladıktan sonra, Numan Bey'in kızdığı anlaşılmaz, yine de damarına basılırsa, bu kez Numan Bey'in kaşları oynamaya başlar. Gür kırçıl kaşları vardır. Daha sonra, yanak kasları, dudakları oynar. Gözünüzün önüne geliyor mu: Kıpkırmızı yüzlü bir adam, bıyıkları, kaşları, yanakları, dudakları oynayıp duruyor. İşte ondan sonrası felâket...

Numan Bey'i tanıdığımda, elli yaşını geçmişti. Artık tabancayı bırakmıştı. Birisine kızdı mı, o sırada eline her ne geçerse kafasına indiriyordu. Daha doğrusu, kızdığı adamın kafasına geçirmek niyetiyle, elindekini başka bir yere atıyordu.

Bir gece bizim eve misafir gelmişlerdi. Gülüp eğleniyoruz. Birara Numan Bey her nedense, kızmış ama, bizim haberimiz yok. Oturduğu sandalyeyi kapınca, minderde uyuklayan kediye indirdi. Kedi bir kere bile miyavlamadan mindere yapıştı. Minder, üstüne kabartma kedi işlenmiş köşe yastığına döndü.

Numan Bey, sandalyeyi kızına atmış. Her zamanki gibi tutturamayınca kediyi öldürdü.

Numan Bey'in kızı Amerikan Koleji'ni bitirmişti. Bir şirkette çalışıyordu. Çok da güzel bir kız: babasından suyunu soyunu, anasından, boyunu huyunu almış.

Numan Beylerin başka çocukları, yok Kız çalıştığı şirkette bir Amerikalı ile sevişmiş. Biraz fazlaca sevişmiş olacaklar ki, evlenmek zorunda kalmışlar. Ama Numan Bey'e nasıl anlatılacak... Kızın Amerikalı ile evlenmekten başka çaresi yok. Çünkü biraz gebe kalmış, birbuçuk aylık kadar... Amerikalı da kıza tutkun. Kızın annesi, Amerikalıyla evlenmesine dünden razı. Yalnız Numan Bey'e nasıl anlatmalı?..

Kızın annesi, bize gelip, Numan Bey'e işi açmamız için rica etti.

— Affedersiniz, ben aile işlerine karışmam... dedim.

Numan Bey'in bir eski askerlik arkadaşı varmış. O,

— Ben söylerim Numan'a... demiş.

Çünkü bu adam, Numan Bey'in bütün huyunu, yani elindeki bıçağı şaşılığından ötürü kaç derece sağa sola attığını biliyormuş. Numan Bey'in evde yalnız olduğu bigün gitmiş, hiçbir önsöze yer vermeden, damdan düşer gibi,

— Numan, senin kızı bir Amerikalı istiyor! demiş.

Numan Bey'in suratının kızarmasıyla, bıyıklarının, kaşlarının, dudaklarının pırpır oynaması bir olmuş. Eline geçen sürahiyi kapınca savurmuş. Ama adam, Numan Bey'in şaşılığına göre hesaplı duruyormuş.

— Hiç boşuna kızma, iş işten geçti, senin kız gebe bile... demiş.

Numan Bey, sandalyeyi savurmuş. Evin içinde yarım saatte, kırılmadık, dökülmedik, parçalanmadık tek eşya kalmamış. Numan Bey, yorgun argın döşemenin üstüne yığılmış kalmış, bıyıkları, kaşları pırpır oynuyormuş.

Arkadaşı,

— Ne kadar kızsan boşuna... demiş. Kız gebe... Amerikalı kızı alacak...

Numan Bey soluyarak,

— Müslüman olursa, peki... demiş.

Amerikalıya sormuşlar. Amerikalı,

— Müslüman da olurum. Katolik de, Musevî de... Ne isterlerse olurum... demiş.

Bu kez Numan Bey,

— Sünnet olacak!... demiş.

Amerikalı ona da «peki» demiş.

İş bu kerteye gelince, Amerikalıyı eve çağırmışlar. Daha doğrusu, Amerikalı eve, kızı babasından resmen istemeye gelecek.

Numan Bey, yakın tanıdıklarını o gece yemeğe çağırdı. Bu arada biz de çağırılıydık. Numan Bey'in niçin bu kadar kalabalığı çağırdığını anladım. Nasıl olsa, kızı Amerikalıya vermek zorunda. Bu evlilik kararı için, başkalarının da kendisini desteklemelerini istiyor ki, çok kötü bir iş yapmadığına kendikendini inandırsın.

Amerikalı genç geldi. Yakışıklı, sevimli bir delikanlı. Öyle kalçasız, dipsiz, leylek bacaklı Amerikalılardan değil, İtalyan kanı taşıyor olmalı, Akdeniz fıkırdaklığı, sıcaklığı var üstünde. Çok neşeli, esmer bir delikanlı.

Dokuz kişi yemek masasına oturduk. İngilizce de bilir ama nedense. Numan Bey hiç konuşmuyor. Yüzüne dikkat ediyorum, tüyü bile kıpırdamıyor. Demek, sinirli değil... Aman iyi.

Sofraya oturmadan, Numan Bey'in eski asker arkadaşının kulağına eğilip,

— Amerikalıya bişey atarsa nereye gelir? diye sordum.

— Şu sandalyeye gelir... dedi.

Numan Bey de tam o sandalyeyi bana gösterip,

— Siz böyle buyurun ...demez mi!

Amerikalının bir sandalye ötesine ben oturdum.

Amerikalı anlatıp anlatıp kahkahayı savuruyor. Daha önce, Çin'de beş yıl bulunmuş, Çince biliyor. Üç yıl da Hindistan'da kalmış. Urduca öğrenmiş.

— Ben, diyor, bulunduğum yere hemen intibak ederim.

— Türkçe de öğrendiniz mi? diye sordum.

— Pekaz... dedi. Birkaç kelime öğrendim. Daha geleli dört ay oldu.

Amerikalının bulunduğu yere intibak ettiği belli. Dört ayda kızla işi pişirmiş.

— Kimden Türkçe dersi alıyorsunuz? diye sordum.

— Bir yabancı dil, en iyi, oranın halkından öğrenilir. Bizim şirketin inşaatında çalışan işçilerden öğreniyorum. Ama daha üç-dört kelime ancak öğrenebildim: Teşekkür ederim, çok memnun oldum, rica ederim, allasmarladık gibi...

Bunları İngilizce söylüyordu.

Kadehlere rakı doldurduldu. Numan Bey kadehini kaldırdı, Amerikalıya doğru uzattı. Amerikalı da kadehini. Numan Bey'in kadehiyle tokuşturup, ona birden Türkçe olarak,

— Eşekoğlueşek!... dedi.

Numan Bey'in suratına baktım, pancar... Bıyıkları kelebek kanadı gibi titremeye, kaşları inip çıkmaya, üst dudağı pırpır etmeye başladı.

— Ne dedin? diye bağırdı.

Amerikalı, gülerek kadehini havaya kaldırdı, bir daha,

— Eşekoğlueşek!... diye bağırdı.

Ben hemen elimden çatalı, sanki düşmüş gibi, yere attım. Çatalı arıyorum bahanesiyle, masanın altına girdim. Ne olur ne olmaz...

Sofrada oturanlar Numan Bey'e Türkçe olarak,

— Aman kızma, bir yanlışlık olacak... dediler. Adama yanlış öğretmişler...

Kafamı yavaşça masanın altından çıkarıp Numan Bey'e baktım. Yine kaşları, yanakları, bıyıkları oynuyor ama, biyandan da gülmeye çalışıyor, zorla soğuk soğuk sırıtıyor.

Misafirler, bu soğuk havayı gidermek için boyuna gülüyorlar. Amerikalı da gülüyor. O sokaynatasına, Türkçe,

ğuk hava dağıldı ama, hâlâ Numan Bey'in her kılı ayrı ayrı oynuyor.

Birara nasıl olduysa Amerikalı, müstakbel

— Ulan hergele!... diye bağırdı.

Büyük bir marifet göstermiş gibi, üstelik bir de kıkırkıkır gülüyor. Numan Bey, sürahiye yapışmasıyla yerinden zıpladı. Saçları dimdik olmuş, kaşları kirpi dikeni gibi...

— Aman Numan Bey... Bizim insanlarımız böyledir, Adamın kabahati yok...

Ben yine masanın altındayım. Sözde yere düşürdüğüm bıçağı alıp kalktım.

Saatler ilerliyordu. Bu kez Amerikalı, kadehini Numan Bey'e uzatarak,

— Eşekoğlueşek!... diye bağırdı.

Zavallı Numan Bey'in halini görmeliydiniz. Elindeki bıçağı, tabağındaki tavuk buduna sapladı. Zavallının kulakları bile kıpırkıpır oynuyordu.

Amerikalı, Numan Bey'e, burada yazılması doğru olmayan bir küfür daha sallamaz mı!... Hem bu kez Numan Bey'in anasını da karıştırarak... Can kaygısına düşüp ben kendimi yine masanın altına attım. Numan Bey'in ayakları elektrik akımına tutulmuş gibi zangır zangır titriyor. Amerikalı kahkahaları savuruyor. Yavaşça masanın altından çıktım. Amerikalı,

— Benim dil öğrenmeye kabiliyetim var... diyor. Bunları çarçabuk öğrendim.

Bir cinayet çıkacağını anladım.

— Bana müsaade, yarın erkenden işim var... dedim.

Başkaları da bunu bekliyorlarmış. Onlar da kalktılar.

— Biz de gidelim artık... dediler.

Amerikalı, nazik delikanlı. Gitme zamanının geldiğini anladı. Önce onu kapıdan uğurluyoruz. Kapıda herkesin elini teker teker sıktı. En sonra da Numan Bey'in elini sıkarak, güler yüzle,

— Pezevenk!... dedi.

Hiç bu kadar tatlı bir sesle birisine, pezevenk, denildiğini duymamışsınızdır.

Korkunç bir sessizlik oldu. Amerikalı şaşırdı. İngilizce,

— Yoksa yanlış mı söyledim? diye sordu.

Numan Bey,

— Hayır, doğru söylüyorsunuz... dedi.

Yanlış dese, pezevenkliği hem kabul etmiş, hem de damat adayına, pezevenkliğini onaylatmış olacaktı.

Amerikalı delikanlı, kaynatası olacak Numan Bey'in iyice gözüne girmek için bir daha,

— Pezevenk!... dedikten sonra gitti.

Numan Bey külçe gibi bir koltuğa kötü. Tek kelime konuşmuyordu. Neden sonra, büyük bir durgunlukla,

— Herif bütün sicilimizi, künyemizi, evsafımızı saydı, artık buna kızı vermek farz oldu... dedi.

Onu hiç bu kadar durgun görmemiştim.

Ertesi gün Amerikalı, Numan Beylere gelecekti. Gelmemiş. Randevu saati de epi geçmiş... Merak etmeye başlamışlar. Numan Bey, «Herif künyemizi öğrendikten sonra bir de kızı almazsa...» diye dövünüyormuş. Derken telefon çalmış. Amerikalı bir karakoldan telefon ediyormuş. Gece evden çıkınca bir taksiye binmiş. Taksiden, inerken şoföre hoşuna gider diye Türkçe teşekkür etmiş:

— Ulan hergele!...

Şoförle kapışmışlar. Karakola düşmüşler. Komiser, Amerikalı ile şoförü barıştırmış. Amerikalı tam karakoldan çıkarken komisere, kendisine öğretildiği gibi Türkçe allasmarladık demiş. Bu, Numan Beye söylediği allasmarladık'tan... Komiser de hemen bir tutanak düzenleyip Amerikalıyı içeriye tıkmış. Amerikalı,

— Ben ne yaptım, ne dedim? Suçum ne? deyip duruyormuş.

Amerikalı ile Numan Bey'in kızı evlendiler. Düğünden iki gün sonra da Amerikalı hastaneye yatmak zorunda kaldı. Numan Bey hizmetçiye kızmış, kayık tabağını hizmetçiye savurmuş. Amerikalı damat, hizmetçinin on bir derece kuzeydoğusunda bulunduğundan, tabağı kafasına yemiş. Kafası şak diye ayrılmış.

Amerikalı, karısını Amerika'ya götürdü. Şimdi Numan Bey, keyiflendiği zamanlar,

— Hayatımda ilk olarak hedefi tutturdum.. diyor. O kadar küfürü yedikten sonra damadın kafasını yarmasaydım, hırsından ölürdüm.

Hizmetçiye kızması yalandanmış. Sözde kızmış gibi yaparak, kayıktabağını hizmetçiye diye damadının kafasına fırlatmış.

İYİLİK SEVAPTIR

Genel müdür yardımcısına kadar duyurulmuştu: Halim Bey'in hesabında ikiyüzseksen lira açık vardı.

Genel müdür yardımcısı, çok şaştı. Ondört yıldır bu şirkette çalışan Halim Bey, şirketin en güvenilir, en çalışkan memurlarından biriydi. Hele açığın ikiyüzseksen lira olmasına büsbütün şaştı. Halim Bey'in elinde büyük olanaklar vardı. Şeytana uyup, görevini kötüye kullansa ikiyüzseksen değil, ikibin sekizyüz lirayı iç eder, kimsenin ruhu bile duymazdı. Yirmisekizbin lira zimmetine geçirmiş olsaydı, o bile ancak uzun zaman sonra anlaşılırdı. Bu zamanda iki yüzseksen lira, sözü bile edilmeyecek paraydı.

Halim Bey'in hesabında, ikiyüzseksen lira açığı olduğu kendisine sezdirilmemişti. Merkezde çalışan ikinci sınıf memurlardan biriydi ama saygı duyulan bir kişiydi. Veznedar filân gibi, parayla uğraşan bir memur değildi ki, eksik para normal kasa açtığı sayılsın da, kasa tazminatından ödensin...

Genel müdür yardımcısı «Belki de açığından haberi yoktur» diye düşünerek,

— Ay sonu hesaplarında kendisi anlar... dedi.

Ay sonu hesaplarında, Halim Bey'in açığı ikiyüzseksen liradan dörtyüzyirmi liraya yükselmişti. Ertesi ay altıyüz, daha ertesi ay da açık, sekizyüzoniki liraya çıktı. Yoksa hesaplarda mı bir yanlışlık vardı?... Genel müdür yardımcısı, hesapları bir başkasına inceletti; evet, açık vardı.

Halim Bey,e çalışmalarındaki üstün başarılarından ötürü bin lira armağan verildi. Paranın verilişinin ertesi günü, Halim Bey'in hesabındaki açık kapandı. Demek, hesaplarında açık olduğunu kendisi de biliyordu.

Bu olaydan bir ay sonra Halim Bey'in hesaplarından yeniden açıklar başladı. Her ay bu açıklar artıyordu. Üstüste para armağanı da verilemezdi. Aylığı daha geçen yılbaşı yükseltilmişti. Böyleyken, Halim Bey'in aylığına yüzelli

lira zam yapıldı. Zamdan sonra ancak iki ay hesaplar doğru gitti, sonra yine açıklar başladı. Halim Bey'e ayda ikiyüz lira karşılığı bir ek görev verildi. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yine açık görüldü. Yılbaşında, şirketin öbür memurlarına olduğu gibi Halim Bey'e de çift aylık verilmiş. Halim Bey'in açığı da kapanmıştı. Ama bir süre sonra Halim Bey'in hesaplarında yeniden açıklar başlamıştı.

Genel müdür yardımcısı artık kaygulanmıştı. Yıllardır birlikte çalıştığı bu memuru çok sever, ona güvenirdi. Yoksa kumara mı dadanmıştı? El altından araştırdı. Hayır, Halim Bey kumar oynamıyordu. Her zamanki gibi işinden evine, evinden işine gidip geliyordu. İçkiyi de ayda, yılda bir içerdi.

Yoksa bir kadına vurulmuş, ona para mı yediriyordu? Böyle de olamazdı. Bu türlü kadınlar ayda iki-üç yüz liraya para demezlerdi.

Halim Bey'in şirketteki görevini değiştirdiler. Bu, daha yüksek bir görevdi. Ama burada para pul işleri yoktu. Bu sefer de Halim Bey avans almaya başlamıştı. Her ay üçyüz, beşyüz avans çekiyordu.

Genel müdür yardımcısı, Halim Bey'in gidişini merakla izlerken, bigün onu karşısında buldu. Halim Bey, aylığına zam yapılması ricası için, genel müdür yardımcısının odasına gelmişti. Yardımcı, onu arkadaşça karşıladı. Karşılıklı kahve, cıgara içerlerken, Halim Bey'i inceliyordu. Ne olmuştu bu adama?

— Elinize ayda kaç lira geçiyor? diye sordu.

Halim Bey utanarak,

— Binikiyüz lira... dedi.

Genel müdür yardımcısı,

— Benim elime beşbin lira geçiyor... dedi. Sonra bizim ev kalabalık. Altı kişiyiz. Siz kaç kişisiniz?

— Dört... Karım, annem, bir de oğlumuz var.

— Geçen yıl sekizyüz lira alıyordunuz. Bir yılda size dörtyüz lira zam yapılmış.

Halim Bey cevap vermedi. Muavin devam etti:

— Ondört yıldır aylığınızdan şikâyetiniz yoktu. Merak ediyorum da ondan soruyorum. Son günlerde büyük bir ihtiyacınız mı çıktı?

Halim Bey,

— Evet... dedi. Yeni bir ihtiyaç çıktı bizim evde.

— Nedir?

— Havyar...

Genel müdür yardımcısı anlayamamıştı.

— Efendim?

— Havyar...

— Havyar mı?

— Evet... Geçen ay onaltı kilo, havyar aldım.

Genel müdür yardımcısı bir süre Halim Bey'e bakakaldı. Halim Bey ciddî adamdı, alay etmezdi. Yoksa zavallı adam aklını mı oynatmıştı!

— Aman Halim Bey, bir büyük bakkal, en büyük mezeci bile bir ayda onaltı kilo havyar satamaz. Bu kadar havyarı ne yapıyorsunuz?

— Yiyoruz beyefendi.

— Aman Halim Bey, ayda onaltı kilo zeytin yenmez, peynir yenmez, şeker yenmez... Bizim aile, hayatında, onaltı kilo değil, altıyüz gram bile havyar yememiştir. Nasıl yiyorsunuz?

— Bendeniz yemem beyefendi, ağzıma koymam. Karım da yemez. Çocuk da sevmiyor. Valde yiyor.

— Affedersiniz Halim Bey, valdeniz kaç kilo?...

— Sormayın beyefendi, sormayın... Kırkdört kilo zavallı... Nerdeyse uçacak...

— Kırkdört kiloluk valdeniz ayda onaltı kilo havyar mı yiyor?... Hiç anlamıyorum.

— Anlatayım beyefendi. Valde altmışyedi yaşında. Hali vakti yerindedir. Beşiktaş'ta bir apartmanı var, ayda ikibindörtyüz lira kira alır ordan. Asmaaltı'nda büyücek bir hanı var. Ayda onbin liraya yakın kira getirir. Kadıköy'de, Fatih'te, Aksaray'da da evleri vardır.

Genel müdür yardımcısı şaşırmıştı. Halim Bey devam etti,

— Kapalıçarşı'da dört dükkânı vardır. Peder merhumundan da dul maaşı kalmıştır. Nakit olarak da parası, eh şöyle böyle, bir milyonu bulur. Yalnız bankada dörtyüzbin lirası var. Mücevher ve altınlarını hesaba katmazsak, yanında birkaç yüzbin lirası vardır sanırım.

Genel müdür yardımcısı şaşkınlıkla,

— Vah, vah, vah!... dedi.

Halim Bey,

— Zavallı anneciğim... dedi. Acımamak elde değil. Hasta zavallı, on yıldır eriyip gidiyor. Koskoca kadın, kuş kadar kaldı.

— Avrupa'ya gönderseniz.

— Gitmez. Benden başka kimsesi yok.

Onun için bizden hiç ayrılmaz. İkibuçuk odalı daracık bir katta oturuyoruz. O da yanımıza sığışır... Valde, biraz tutumludur da, para vermemek için doktora bile gitmez. Ben doktor getiririm. Doktora para veriyorsun, diye kıyametleri koparır. Ben de, «Para vermedim, arkadaşımdır,» diye yalan söylerim. O zaman, «Madem arkadaşın, iyilik sevaptır, alt kattaki kadın hasta. Ona da baskın sevabına,» der. Haydi doktoru alır, komşumuz hasta kadına götürürüm. Götürmesem olmaz, çünkü valde hiç sinirlenmeyecek. Doktorlar öyle söylüyor. Doktorun verdiği reçeteyi yaptırırım. İlâç eve geldi mi, kıyâmetler kopar. «Aman anne, tanıdığım bir, eczacı var, ona ucuza yaptırdım,» der, yatıştırırım. Elli liralık ilâcı elli kuruşa aldım, dedim. Yine de kızar, küplere biner. Oysa hiç kızmayacak... Kalbi var. İlâcı ucuz bulursa, «iyilik sevaptır. Şurda emekli bir öğretmen komşu var, onun da ilâcını yaptır!» der. Ben başlarım yoksul konu-komşunun ilâçlarını da yaptırmaya.

Bütün doktorlar anneme, «kuvvetli besin alacaksınız,» diyor. Annem yemez. Ben alıp getirsem kızar. Yemese açlıktan, kızsa, kalpten, sinirden ölecek. Ne yapacağımı şaşırdım. Bu dünyada bendenizden başka kimseciği yok. Doktorlar ille de «havyar yesin!» diyorlar. Bir akşam eve dönerken ikiyüz gram havyar aldım. Valde, havyarı görünce fenalıklar geçirdi. Bağırıyor: «Biz şimdi ne zamandayız... Havyar alınacak sıra mı?... Sen bu gidişle sürüm sürüm sürüneceksin!...»

«Aman anne, havyarcı bir arkadaşım var, ondan sermayesine aldım. Sen üzülme...» dedim. Biraz ferahlar gibi oldu. «Kaça aldın?» diye sordu. Kilosu yüzkırk lira... Ne diyeyim? Ne desem çokolacak... «Arkadaş havyar toptancısıdır. Ona ucuza geliyor. Bana sermayesine, yirmi liradan verdi.»

O gece sinirden, kızgınlığından, az kalsın ölecekti. Acele doktor çağırdım. İğneleri yapıldı da biraz yatıştı.

Ertesi akşam eve dönünce dedi ki:

— Bugün komşular geldi, senin müsrifliğini anlattım. «Yirmi liraya havyar ucuz. Madem havyar toptancısı tanıdığıymış, bize de yarım kilo alsın!» dediler, «İyilik sevaptır.»

Kilosu yüzkırk liradan yarım kilo havyar alıp, on liraya komşuya verdik. Daha ertesi akşam,

— Nuri Beyler de ikiyüzelli gram istiyor... dedi.

Onu da alıp götürdüm. Ucuz havyar isteyenlerin sonu gelecek gibi değil. Kilosu yirmi liradan havyarı duyan, bizim valdeye koşuyor. Valde, akşamları elime liste tutuşturuyor: «Yarım kilo Fatma Hanımlara, Şaziment Hanım'a bir kilo, Fatih Beylere yediyüzelli gram...»

Elim kolum havyar paketleriyle eve dönüyorum. Günde iki kilo, üç kilo havyar beyefendi, buna aylık mı yeter? Baktım olacak gibi değil, bir akşam:

— Anne, dedim, sermayesine havyarı almak, arkadaşa karşı ayıp oluyor. Bundan sonra konukomşuya havyar yok.

— İyilik sevaptır, fakir fukara havyar yesin! dedi.

— Ama arkadaş, havyarcı. Bu işle geçinecek. Herkese sermayesine havyar verirse, top atar.

— Peki, madem arkadaşın, senden de az kazansın. Söyle ona, iki lira da kâr etsin, yirmi iki liradan versin...

Valdeye söz anlatılmaz. Bir de maazallah yüzkırk liradan havyar alıp, iyilik sevaptır diye, konu komşuya yirmi liradan havyar dağıttığımızı öğrense, kalbine iner. Ne yapacağımı şaşırdım. İlk zamanlar, Karaköy'de bir mezeciden havyar alırdım. Her akşam bir kilo, iki kilo... Adam da şaşırdı Başka bir yerden havyar almağa başladım. Burası Beyoğlu'nda büyük bir bakkal dükkânıydı. O kadar çok havyar almışım ki, adam bir akşam, «Kalmadı beyim, yarın getirteceğiz» dedi. Bakkalı değiştirdim. Üçüncü bakkal da bigün, «son zamanlarda havyar sarfiyatı nedense arttı...» dedi. Ondan sonra iki-üç günde bir havyar fiyatlarına zam başladı. Yüzkırk derken yüzseksen, üçyüzelli oldu. Havyarcıları boyuna değiştiriyordum. Her akşam başka bir yerden havyar alıyorum. Dişimizden tırnağımızdan arttırdığımız birkaç bin liramız vardı, o da bitti. Ne yapacağımı şaşırdım. Bir akşam, başka bir dükkâna girdim. Her yerde üçyüz altmış lira olan havyar, orada üçyüzotuz... Başladım oradan almaya. Artık siparişlere göre, ikiyüz gramlık, yarım kiloluk, bir kiloluk havyar paketleri yaptırıyordum. Paketleri yüklenip, eve götürüyorum. «Bir kilo havyar sar!» deyince bakkal da şaşırıyor. Çoğunun dükkânında topu topu bir kilo havyar ya var ya yok... Kimi akşam, sipariş edilen havyarı iki-üç dükkândan toplayabiliyorum. Sonunda bir bakkala alıştık. Hep ondan alışveriş ediyorum. Adam gramlarına göre havyar paketlerini önce-

den hazırlamış. Yeniden tartmıyor. İkiyüz, üçyüz, yediyüz gramlık, bir kiloluk paketler hazır. Hemen elime tutuşturuyor. Bir akşam yine vapura bindim. Paketleri yanıma koyarken, bir de baktım, ikiyüz gramlık paketlerden birinin üstüne kalemle bir telefon numarası yazılmış. Allah Allah... Bu telefon numarasını bir akşam önce vapurda paketin üstüne ben yazmıştım. Bir arkadaşımın telefon numarasıydı. İçinden çıkılır iş değil... Paketlerin üstüne kalemle işaretler koydum.

O akşam valde yeni havyar siparişleri verdi.

— Anne, dedim, ben her akşam bu kadar havyar taşıyamam. Arkadaş da, havyar fiyatlarının arttığını, yirmiiki liraya kurtarmadığını söylüyor.

Valde,

— İyilik sevaptır! dedi. Taşıyorsun da kolun kopmuyor ya... Arkadaşına söyle, kurtarmıyorsa hadi yirmiüçten versin!...

Olmaz desem, sinirleri tutacak, kalbi var... Ertesi akşam bakkala, elimdeki sipariş kâğıdından, «İkiyüz gram, yarım kilo...» dedikçe, o da önceden hazırlanmış paketleri bana verdi. Bir de baktım, benim dün akşam işaretlediğim paketler... İşte böyle beyefendi, bu havyar yüzünden bendeniz mahvoldum. Havyarın kilosu dörtyüz liraya yükseldi. Aylık yetmez oldu. Ne yapacağımı şaşırdım.

Genel müdür yardımcısı,

— Kolayı var... dedi. Annenize, havyar toptancısı arkadaşınızın top attığını, havyarcılığı bıraktığını söyleyin.

— İnanmaz beyefendi...

— Havyarcı öldü, dersiniz .

— İnanmaz... Artık geçti. Çünkü valde, benim dörtyüz liradan havyar aldığımı biliyor. Akşam eve götürdüğüm havyar paketlerini açmadan, ertesi sabah, benim havyar aldığım bakkala götürüp üçyüz liradan satıyor. Sonra ben o bakkaldan havyarları dörtyüz liradan yeniden alıp, valdeye yirmiüç liradan satıyorum. Valde herşeyi biliyor, söylersem, kızar; maazallah kalbi de var...

BEYAMCA

Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pek çok sayın güzel bayanlar! Yüksek müsaadeniz olursa, sizlere söyleyecek biriki sözüm var. Şu kaba saba erkeklerle konuşurken, biraz, hani birazcık dikkatli olunuz. İki dişi dudak arasından çıkacak biteksöz, erkeğin en kabasını, yıldırım meşe gibi yere yıkabilir.

İşte alın bizim Haşep Haşmet'i. Çoğunuz genç olduğunuzdan, çok eski bir kelime olan «Haşep» in ne olduğunu bilmezsiniz. Haşep'in Türkçesi, tahta, odun demektir. Biz de ona kabalık olur diye Odun Haşmet demezdik de, Haşep Haşmet derdik. Haşep Haşmet, ağıza daha uyumlu, kulağa daha ince geliyor.

Bizim sınıf arkadaşları içinde en genç kalan odur. Bizler, olduğumuzdan on yaş büyük gösteririz. O, olduğundan on yaş küçük gösterir. Şöyle bir bakan Haşep Haşmet'e, otuz beşinde var yok der... Oysa elliye geldi dayandı. Çok uzun boylu olduğundan, başı çarpar diye, eğilmeden geçtiği kapı pek azdır. Kapıların üstüne, başını o kadar çok vurmuş ki, artık içine korku olmuş, her adımda sanki çarpacakmış gibi başını bir eğer, bir kaldırır. Buyüzden onun bir sanı da Sallabaş Haşmet'tir. Deve boynu gibi, başını eğe kaldıra yürür.

Kapı kanadı gibi sırtı vardır. İriyarı... Dış görünüşü gibi, içi de öyle, sağlam ve kaba saba...

Geçenlerde, Karaköy'de iskelede vapur bekliyorum. Memurların, çıkan yolculardan bilet topladıkları yerde Haşep Haşmet'i gördüm. Demir parmaklıklara iki eliyle dayanmış, beli bükük, öylece duruyor. Yoksa benzettim mi diye sokulup iyice baktım; evet, Haşmet... Surat sapsarı, avurtlar çökmüş.

— Haşmet!

İnledi. Belki de bir kalb krizi geçiriyordu. Koluna girdim. Bir taksiye bindik. Yazıhaneye geldik. Basamakları dura dinlene, ellerini dizlerine dayayarak çıkıyordu.

Karşılıklı oturduk.

— Kahve içersin, değil mi?

— Ihlamur...

Kesik kesik öksürüyordu. Yetmişini aşkın bir ihtiyar sanılırdı.

— Neyin var, ne oldu Haşmet?

— Sorma. Artık geçti. Artık bitti. İhtiyarladık...

Yapmacık bir gülümseyişle,

— Ne zaman? diye sordum.

— Şimdi, şimdi... Vapurda. Birdenbire ihtiyarladım.

Yavaş yavaş, öksürükleriyle sözünü kese kese, anlatmaya başladı:

— Keyifli bir günümdü. Sonbaharı çok severim. Sabahleyin geç uyandım. Yatak keyfine bayılırım. Çoktanberi! böylesine dinlenmemiştim. Yatağın içinde gerine gerine gazeteleri okudum. Banyoya girdim. Ilık suda iyice yattım. Sonra kahvaltımı edip sokağa çıktım. Havaya sanki altın tozu serpilmiş. Üstüme bir delikanlılık geldi. Ellerimi pantolon ceplerime soktum. Islık çalarak yürüyorum. Ayva çürüğü rengine dönmüş çınar yaprakları dallarından tektük kopup titrek titrek uçuşarak asfalta düşüyorlar. Aman nasıl güzel bir gün, ne keyifli... Anlatamam. İşte bu keyifle vapura bindim. Arkada, lüks güvertede oturuyorum. Tam karşımda iki kız var. Ama ne kızlar... Seslerini, gülüşlerini duyuyorum. Biri açık kumral üstüne, öbürünün yapıncak çillisi toz pembe bir teni var. Canlı, diri kızlar. Öyle canlı ki, uçuşan kahkahalarını top gibi havada tutabilirsin. Çilli olanının burnunun ucu kalkık, öbürününki çekme burun kanatları, konuşurken, kelebek kanatları gibi titreşiyor.

Zaten sabahtan keyfim başladı. Bir de bu kızların karşısına oturunca, onsekiz yaşında oldum. Işıltışıl bir dünya... Çevremde oturanlara bakıyorum. Birçok delikanlı var. Yaşları yirmiotuz arası. Ama neye yarar, hepsi de yorgun, bitkin... Benden çok yaşlı görünüyorlar. İçimden «Ben böyle delikanlıları cebimden çıkarırım» diyorum. Gözüm kızlarda... Kumralının dizkapakları... Gözümü bitürlü ayıramıyorum. Kanım kaynıyor yahu!

Derken çilli olanı çantasından bir cıgara çıkarıp dudaklarının arasına soktu, bir cıgara da arkadaşına verdi. Kibrit arandı çantasında, yok. Arkadaşı arandı. Ondan da yok...

Hemen çakmağa uzatsak mı?... Belki bir konuşma fırsatı olur! Hadi!... Hadisene!... Bitürlü cesaret edemiyorum.

— Çay!... diye bağırarak geçen garsonu çağırdılar.

— Bize iki çay. Kibritiniz var mı?

Garson,

— Getireyim... dedi.

Hemen çakmağı uzattım. Çakmaya vakit bırakmadan kumral kız elimden aldı. Ah ne memnunum... Bu ne uğurlu, ne güzel bigün. Hiç bu kadar keyifli olduğumu bilmiyorum. Kanımın damarlarında tutuştuğunu duyuyorum.

Kumral kız çakmağı çaktı, arkadaşının, sonra kendisinin cıgarasını yaktı. Ayağa kalktı. Çakmağı bana uzatırken,

— Teşekkür ederiz beyamca! dedi.

Haşep Haşmet susmuştu. İki dirseğini masaya dayayıp, başını da iki elinin arasına aldı. Epeyce böyle durdu.

— Sonra? diye sordum.

Yüzüme bön bön bakarak,

— Sonra mı?... Sonrası, «Teşekkür ederiz bey amca!» dediler işte.

Yüzünün bütün çizgileri aşağı akıyordu.

— Evet, sonra ne oldu? diye sordum.

— Daha ne olsun be! Kız bana beyamca dedi işte!...

Yumruğunu masaya vurdu, sonra başı yumruğunun üstüne düştü. Biraz sonra da küskün gitti.

Arkasından baktım, sırtı bile kamburlaşmış. Bedenini, bacaklarının üstünde zor sürüklüyordu.

Aradan bir mi, iki mi hafta geçti; Haşep Haşmet'e inme indi, diye duydum.

Sayın bayanlar, çok sayın genç bayanlar, pek çok sayın güzel bayanlar! Birazcık dikkatli olunuz. O güzel iki dudağınızın arasından kanatlanacak bir kelimeyle, en kabasaba erkeği, yıldırım çarpmış kart meşe gibi yere serebilirsiniz.

İNSANOĞLU TERSTİR

Muhterem efendim,

Cihat Bey hakkında benden her hususta bilgi soruyorsunuz. Onun karakterini, namuslu adam olup olmadığını, aile hayatını, kendisine güvenilip güvenilemeyeceğini benden öğrenmek istiyorsunuz. Mektubunuzda, «Cihat Bey'i sizin kadar yakından tanıyan kimse olmadığı için, doğrudan doğruya size müracaatı uygun

bulduk. Bu meselenin aramızda sır olarak kalmasını rica ediyorum. Cihat Bey hakkında vereceğiniz bilgi, sizin için bir vatan vazifesidir» buyuruyorsunuz.

Bunu çok iyi takdir ediyorum efendim. Bir vatan vazifesi olarak telâkki ettiğim bu işi elimden geldiği kadar tarafsızlıkla yapmaya çalışacağım.

Evet, bendeniz, on yıl müddetle Cihat Bey'in özel kalem müdürlüğünde bulunduğum gibi, onun ev, aile ve hususî hayatında da en yakın adamı ve mahrem-i esrarı idim. Elbette Cihat Bey'i herkesten iyi tanırım.

Bununla beraber, ben Cihat Bey için, doğru sözlü, yahut yalancı, namuslu yahut namussuz, hırlı yahut hırsız çalışkan yahut tembel diye birşey söyleyemeyeceğim. Zira Cihat Bey hakkında kat'i bir hüküm vermek, bendeniz için çok zordur beyefendi. Ancak, zatıâlinize bazı vakalar anlatayım, o zaman siz kendiniz Cihat Bey hakkında bir hüküm veriniz. Bu anlatacaklarım Cihat Bey'in bizzat kendisi hakkında verdiği hükümlerdir.

Bilirsiniz, Cihat Bey'in benden hiç bir ayrısı gayrısı yoktu. Daha yeni özel kalem müdürü olduğum günlerdeydi. Bigün, bir arkadaşı geldi. Şurdan burdan konuşulurken, o arkadaşı söz arasında Cihat Bey'in az çalıştığını, keyfine düşkün olduğunu söyledi. İşleri yürütebilmesi için çok çalışması gerektiğini anlattı. Evvelâ bu sözleri gülümseyerek dinleyen Cihat Bey, derken birden kızdı, arkadaşına,

— Kiiiim? Ben mi az çalışıyorum? diye bağırdı, ben gecemi gündüzüme katarak çalışırım arkadaş. Ben bir işin üzerine saldırdım mı, mutlaka o işin hakkından gelirim. Anladın mı sen? Benim kadar çalışkan az bulunur. Helâda bile, vaktimi boş geçmesin diye ya gazete, ya kitap, yada bakanlığın emirlerini okurum. Çalışmaktan geceleri uykuya üç dört saat ya vaktim olur, ya olmaz. Hayatımda bigün bile izin almış değilim. İş yüzünden çoluğumu çocuğumu ihmal etmişimdir. Pazarları bile çalışırım. Ben var ya ben... Ben dünyanın en çalışkan adamıyım. İşten güçten karımı alıp bikere bile sinemaya, tiyatroya götüremiyorum. Yazlar gelip geçer, bikerecik olsun denize giremem. Neden? Hep çalışmaktan işte...

Bu yolda belki yarım saat hiddetle konuştu. Bu konuşmasının üstünden bir hafta kadar geçmişti. Bir yaz geceseydi, terasta oturuluyordu. Misafirlerden eski bir arkadaşı Cihat Bey'e,

— Çok çalışıyorsunuz... dedi.

Cihat, Bey, cevap vermeden gülümsedi. Ondan sonraki konuşma şöyle cereyan etti:

— Ama Cihat, bu kadar çok çalışmak sıhhatin için zararlıdır.

— Yok... O kadar da çalışmıyorum ya...

— Yook... çalışıyorsun, haddinden fazla çalışıyorsun...

— Yok canım, ben çalışkan bile sayılmam.

— Aman ne diyorsun, ben senin kadar çalışkan adama hiç rastlamadım.

— Değil vallahi... Ben çalışmam yahu... Boyuna dalga geçerim.

Cihat Bey böyle söylerken, oturduğu şezlongta gerinmekteydi.

Arkadaşı,

— Bu kadar çalışma... dedi. Allah korusun sürmenaj olursun, beyin kanamasından gidersin. İş iş diye tutturmuşsun, çocuğunu, karnı, kendi sıhhatini ihmal ediyorsun. Bu olmaz... Hakkın yok buna! Hele kadın kısmı hiç ihmale gelmez.

Cihat Bey birden parladı:

— Yahu sen ne diyorsun, ben sultanî tembelim be!... Benim gibi tembel, arasan bulamazsın... Dünyanın en tembel adamıyım. Sen bakma, ben çalışır gibi görünürüm ama, hiç bir işe elimi sürmem... Benimkisi hep dalga... Anladın mı, ben tembellerin şahıyım...

İşte muhterem Beyefendi, Cihat Bey tembel mi, yoksa çalışkan mı, onun kendi sözlerine bakarak zatıâliniz hükmünüzü veriniz.

Bigün de hiç unutmam, yine bir arkadaşı ona,

— Bu kadar fazla içme sonu fena olur, alkolik olursun... demişti.

O da,

— Ben ağzıma içkinin damlasını koymam, sen ne diyorsun kuzum... demişti. Kırk yılda bir ziyafete gitsem, yada bizim eve yemeğe misafirler gelse, ahengi bozmamak için, yalandan içermiş gibi yaparım, ama içmem... Ben daha rakının tadını bilmiyorum. Kokusundan içim bulanır... Bu yaşıma geldim, viski tatmadım. Bikere bira içecek oldum, az kalsın kusuyordum.

Yine başka bigün bir dostu onunla şöyle şaka etmişti:

— Senin mevkine gelmiş bir adamın, bir

toplantıda içki içmem demesi ayıptır. İnsan içmeli ve içkiye dayanmalı. Bir kadeh içsen ölmezsin ya... Seninkisi yobazlık...

— Ne? Kim? Ben mi? Ben içmiyorum, öyle mi? Sen onu affetmişsin. Yahu ben on yaşından beri içerim be... Rahmetli peder, sabah kahvaltısında kızarmış ekmeği şaraba banar da bana yedirirdi. O zamandan beri içerim. Sabahtan başlarım, gözümü açar açmaz... Anladın mı? Bakma ağzımın kokmadığına... Gündüzleri votka içerim de ondan. Akşamları bir Kulüp rakısı içmezsem uyuyamam arkadaş. Sen ne diyorsun yahu... Uykumun arasında içim yanar, yanımda sürahi dolusu buzlu rakı vardır. Lıkır lıkır içerim. Kim? Ben mi içmem? yahu, hızımı alamam da, gık derim artık içmekten, işte o zaman rakıyı başımdan dökerim be...

İşte muhterem efendim, Cihat Bey hakkındaki hükmü, onun kendi sözlerine bakarak, zatıâliniz veriniz.

Bigün de hiç unutmam, bir toplantıdan önce, arkadaşlarından biri benim yanımda ona,

— Cihat'cığım, kusura bakma ama biraz mübalâğalı konuşuyorsun... demişti.

Cihat Bey gülümsedi. Bunun üzerine arkadaşı,

— Fazla atıyorsun... dedi.

Cihat Bey,

— O kadar da değil... dedi.

Arkadaşı,

— Yalanın ne lüzumu var yani... dedi, sık sık yalan söylüyorsun...

Cihat Bey kızdı:

— Ne? Ben mi yalan söylüyorum... Ben ha!... Efendi, kendine gel!... Ben, hayatımda... Bikere bile yalan söylememişimdir. Beni, anladın mı beni, idam sehpasına götürseler, yalan söyletemezler. Ben... hayatım uğruna olsa, yalan söylemem. Bu yüzden neler kaybettim, biliyor musun?... Eğer birazcık yalan değil, yanlış söyleseydim, şimdi neler olurdum. Ama doğruluk uğruna her türlü menfaati feda etmişimdir.

Aradan kısa bir zaman geçti. Bir pazar günü Cihat Bey'in evindeyiz. Misafirlerden biri,

— Beyefendi, dedi, gördüm ama, sizin kadar doğru adam görmedim. Öldür Allah, doğruluktan ayrılmıyorsunuz.

Cihat Bey önce sesini çıkarmadı. Ama adam devam etti:

— Bu kadar da doğruluk, toksözlülük hiç iyi değil. Söze «Merhaba Kör Kadı!» diye başlıyorsunuz. Olmaz ki... Dobra dobra konuşmak iyi ama, artık sizinki kabalık oluyor. İyiliz için insan arada bir olsun, yalan söyleyiverir, zararsız yalan... Ama siz ölseniz bile...

Cihat Bey,

— Yooo... dedi, ben sizin zannettiğiniz gibi «Merhaba Kör Kadı!» diyen doğrucudardan değilim. Ben bir yalan söylerim, bir yalan söylerim... Anladın mı? Tek ayak üstünde seksen yalan söylerim de kimsenin ruhu duymaz. Öyle bir yalan söylerim kiiii... Hem de nasıl?... Kırk yalan söylediğim gün iştahım kaçar... Ne var ki, kendi menfaatim için değil, hep başkalarına iyilik için... Ben, su içer gibi yalan söylerim birader...

İşte böyle beyefendi... Şimdi siz, Cihat Bey hakkında doğru sözlü müdür, yalancı mıdır, onun bu sözlerine bakarak kendiniz hüküm veriniz.

Bigün de, Hamdi Bey gelmişti. Beni dışarı çıkardılar. Ne konuştuklarını kapı arkasından dinledim. Hamdi Bey, Cihat Bey'in nüfuzunu kötüye kullandığını, hattâ suistimal yaptığını söyleyince, Cihat Bey, yumruğunu masaya vurarak,

— Beyefendi... diye bağırdı, ben on para yemem. Alnımın teriyle, namusumla yaşarım. Ben... Ben, bugüne kadar devlet malından haksız bir iktisapta bulunmadım. Ben... Ne benim, ne çoluğumun çocuğumun kursağına bitek haram lokma girmedi.

O gün Hamdi Bey'e barbar bağırdı.

Bu konuşmadan bir ay kadar sonraydı. Karısı,

— Evet, harama el uzatmamalı ama... dedi, senin kadar da olmaz artık... Makam arabasına bikere bile bindirmedin. Devlet kâğıdına mektup bile yazmazsın. Kavak gibi doğruluk da olmaz ki...

Kadın açtı ağzını, yumdu gözünü... Bu kadar sefalete katlanamazlardı. Onun gibi namuslu adama bu zamanda enayi diyorlardı. Namuslu olma kenayi olmak, sayılıyordu. Onların ayarındakilerin karıları, çocukları lüks içinde yüzüyorlardı. Kadın, söylemediğini bırakmadı.

Bunun üzerine Cihat Bey, karısına ne dese iyi...

— Hanım, hanım, artık burada getirdin, beni patlatma!... Ben bu evi maaşla mı idare ediyorum sanıyorsun... Nah sana! Maaş senin

berber parana, parti masrafına yetmez be... Ben... Ben karıncayı ş'aparım da belini incitmem. Sen öyle mi zannediyorsun!... Ben, ben var ya ben, deveyi hamutu ile yutarım da kimsenin ruhu bile duymaz. Asıl marifet, adını kötüye çıkarmadan ne yapacaksan yapmak, işi kitabına uydurmaktır.

İşte Beyefendi, Cihat Bey böyle bir adamdır. Hırsız mıdır, değil midir, kendi sözlerine göre, zatıâliniz karar veriniz.

Bigün de hiç unutmam, bir eski mektep arkadaşı, burada yazılması doğru olmayacak şekilde Cihat Bey'in karısı ve kızı için ileri-geri bazı şeyler söyledi. Cihat Bey'in hiç böyle kızdığını görmemiştim.

— Arkadaş, ben namus için yaşarım... diye bağırdı, ben namus için kan dökerim. Birisi benim namusuma yan baksın, hele bir... Ben, bir pire için bir yorgan yakarım...

Zorla teskin ettik. Bundan altı-yedi ay önceydi, bigün bir gazinoda içiyoruz. Ordakilerin bir Cihat Bey'in namuslu bir ev babası, ahlâklı olduğunu ballandıra ballandıra anlattı. O kadar anlattı ki, Cihat Bey,

— Hadi oradan be... dedi, ben her şeyi biliyorum ama, göz yumuyorum. Karımın da, kızımın da ne bok yediklerini ben bilirim. Ben boynuzlunun biriyim be...

İçtikçe ağzı açıldı. Kendi karısı, kızı için neler söylediğini buraya yazmaktan hicap ederim.

İşte böyle Beyefendiciğim. Cihat Bey de bendeniz gibi, zatıâliniz gibi, herkes gibi bir insandır. Artık onun hakkındaki hükmü zatıâlinize bırakıyorum. Vazifemi yapmış olmanın saadeti içinde ellerinizden öper, en derin hürmetlerimi arz ederim.

KORKULU RÜYA

İstanbul radyosunun yayını bitmişti. Demek, eski günü geride bırakmış, yeni güne girmiştik. Ben o gece, iki hikâye, bir fıkra, bir derginin de anketine cevap yazmak zorundaydım. Sabahleyin bunları bekliyorlardı. Ayrıca o günkü postayla gelen üç dergiyi okuyacak, bir kitabı da şöyle bir karıştırıp gözden geçirecektim. Oysa, bunca işin içinden, yalnız birini yapabilmiş, ancak bir hikâye yazmıştım. Canım sıkılıyordu.

İkinci hikâyeyi yazmak için kâğıt destesini önüme koydum. Hazırda yazılacak hiçbir konu yoktu. Aklıma geldikçe hikâye konuları not ettiğim defterlerden birini açtım. Notların arasından hikâye konusu seçeceğim. Ama bitürlü konu beğenemiyorum. Konulara hazırlığım yok, hiçbirini iyice pişirmemişim.

Karnım acıkmıştı. Hep böyle olur. Notlarımın arasından bitürlü hikâye konusu seçemezsem, ya acıkırım, ya susarım, ya helâya giderim, yani işten kaçacak bir bahane bulurum.

Karnımı doyurursam, sanki esin gelecek. Salona çıktım, evde tıs yok... Hepsi uyuyor. Mutfağa girdim. Pilâv soğuk... Kim ısıtacak?... Sardalya var, domates, peynir, kavun.

Masanın başına geçtim. Önümde kâğıt, başımı iki elimin arasına almış, düşünüyorum. Öyle bir uyku bastırdı ki... Hikâye konuları bir gelip bir gidiyor. «En iyisi yatıp uyuyayım. Sabah erkenden kalkar yazarım dedim. Saate baktım, üçe on var. Böyledir, yemek yiyince uyku bastırır.

İnsan uykuda da yaşar ama, neye yarar böyle yaşamak!... Yaşamak, yaşadığını bilmektir, yaşamanın bilincine varmaktır.

Cezaevinde hükümlü bir arkadaşım vardı, kendisini alıştırmış, uyudu mu, ille rüya görürdü.

— Rüya görerek hayatımı uzatıyorum... derdi.

Ekim ayının ortalarına dek açık pencereli odamda çıplak yatarım. O gece rüya göreceğimi biliyordum. Hava serin, karnım tok, yazıları da yetiştirememekten sinirli olduğum için, korkulu bir rüya görebilirim.

Düşüne düşüne uyumuşum. Gerçekten de rüya gördüm. Hayırdır inşallah... Bir başka memleketteymişim. Neresi olduğunu anlayamıyorum ama, Amerika gibi, Almanya gibi bir ülkedeymişim Amerika'yı, Almanya'yı gördüm mü? Yoo... Ama görenlerden çok dinledim. Çok güzel, büyük, yüksek tavanlı bir salondayım. Size de olur mu bilmem, ben kimi zaman rü-

ya görürüm de, rüyada bunun bir rüya olduğunu anlarım.

Rüyamda kendikendime, bulunduğum yer, «Beyaz Saray olacak» diyorum. Salonda bir uzun masayı çepeçevre çevirmiş insanlar var. Onlara bitürlü, «Burası neresi?» diye soramıyorum. Çünkü ben buraya bir resmî görevle gelmişim. «Burası neresi?» diye sorsam, «Daha geldiği yeri bile bilmiyor!» diye alay edecekler. Kendimce, durumu kurtarmaya çalışıyorum.

Bir resmî müzakere var. Bizim memleketten bir ben varım. Öbürleri hep kerli ferli, kalıplı, yabancı kişiler.

İçlerinden biri,

— Hoş geldiniz! dedi.

— Hoş bulduk! dedim.

— Sizden, memleketinizin durumunu öğreneceğiz... dedi.

İçimi bir korku kapladı. Ama biyandan da kendikendime, «Hiç korkma, nasıl olsa rüya bu...» diyorum. «Rüya müya... ya bizim ordan duyarlar sa!...» «Rüya be...»

— Buyurun efendim... dedim, bildiklerimi anlatayım.

Adam sordu:

— Sizin memleketiniz gerikalmış bir memlekettir, değil mi?

Boğazıma bir el sarıldı. Hay Allah, ben şimdi ne diyeyim? «Evet, memleketim geri kalmıştır» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olur ki, Ceza kanununda yeri var, ağır suçtur. «Hayır, benim memleketim geri kalmamıştır, ileri bile gitmiştir» desem, yalan söylemiş olacağım. Ne diyeyim şimdi? Doğrusunu söyleyip, «Memleketi yabancılara kötü tanıtarak» suç işlemektense, yalan söylerim daha iyi. Çünkü yalanın cezası yok.

Benim durduğumu gören adam,

— Neden bişey söylemiyorsunuz? dedi.

— Affedersiniz.... dedim. Sorduğunuzu anlayamadım da...

— Sizin memleketiniz geri kalmıştır, değil mi?

— Kim demiş? Onu kim demişse... halt etmiş diye bağırdım.

— Herkes öyle söylüyor. Biz de öyle duyduk.

— Sayın baylar! Şunu unutmayınız ki, bizim düşmanlarımız çoktur. Bizi çekemedikleri rinden, hakkımızda olumsuz propaganda yapıyorlar.

Bu açıklamama hepsi şaştı. Ağızları bir karış açık,

— Yaa!.. dediler.

Kimisi,

— Demek, biz yanlış haber almışız... dedi.

— Evet, yanlış...

İçlerinden biri,

— Anlıyorum... dedi. Sizler izzetinefsinize düşkün insanlarsınız. «Gerikalmış memleket» deyince alınıyorsunuz. Onun için bu deyimi değiştirelim, «azgelişmiş memleket» diyelim. Nasıl?

— Olmaz. Biz azgelişmiş değiliz. Biz çok gelişmişizdir, çok...

Büsbütün şaştılar. Birbirlerinin kulaklarına fısıldaştılar.

— Elektriksiz şehirleriniz var mı?

«Var» desem, «Memleketi yabancılara kötü tanıtmak» olacak. Hay anasını...

— Yok... Bütün şehirlerimizde, kasabalarımızda ve bütün köylerimizde elektrik vardır.

— Bravo, bravo, çok güzel...

İçlerinden biri sordu:

— Sizde elektrik çok pahalı diyorlar, kilovatı kaça?

— Elektriğin mi? Efendime söyliyeyim... Elektriğin kilovatı... Parasızdır... Elektrik bedava bizde. Yok daha neler, elektriğe de mi para verecektik...

— Çok güzel, çok güzel!...

Memleketimi yabancılara karşı iyi tanıttığım için seviniyordum. Hiç olmazsa, bu sözlerimi gazeteler yazsa da, memleketim için nasıl propaganda yaptığımı bizimkiler de duysaydı.

— Kiralar çok yüksekmiş. Oturacak ev bulunamıyormuş. Ev sıkıntısı varmış. Orta gelirliler, aylık kazançlarının yarısını kiraya vermezse, oturacak ev bulamazlarmış. Öyle mi?

İçimden bir ses, «Söyle, doğrusunu söyle!» diye beni dürtüp duruyor. İçimdeki sese, «Duyarlarsa beni perişan ederler» diyorum. Ses, «Rüyadasın be... Onlar şimdi senin gördüğün rüyayı görmüyorlar ki, dediklerini duysunlar. Onlar şimdi başka rüya görüyorlar. Hiç olmazsa, rüyada olsun, doğru söyle!...» diyor.

Boncuk boncuk terliyorum. Alnımdaki terleri silerek güldüm:

— Hıh... hıh hıh!... Demek size memleketimizi böyle tanıtıyorlar. Bişeycikler demem, tez vakitte, tez saatte inşallah düşmanlarımızın gözleri kör olsun. Bizde, yurttaşın konut

derdi diye bir dert kesinlikle yoktur. Anlaşıldı mı? Her medenî memlekette olduğu gibi yurttaş, aylık kazancının yüzde onunu kiraya vermek suretiyle, mükemmel evlerde oturur.

— Ya memurlar?...

— Memurlar, ailelerinin kalabalıklığına göre geniş evlerde otururlar. Memleketimizde evler öyle ucuzdur ki, insanın canı evde oturmak istemez.

— Ev sahipleri çocuklu ailelere evlerini kiralamazlarmış.

— Tih tih tih... Kim söyledi size bu yalanları!... Kiracı, ev sahibinin suratını görmez bile. Her belediyenin kira kurulu vardır. Gider oraya, meselâ, «Bana beş odalı bir ev lâzım, yalnız banyonun fayanslarını mavi isterim. Pembe olursa kabul etmem. Pembe fayans karımın sinirine dokunuyor,» der.

Memleketimizi gayet iyi tanıtıyordum.

— Geçim sıkıntısı varmış. Dargelirliler çok sıkıntı çekiyorlarmış. Orta sınıf günden güne kayboluyormuş.

— Bak, bak, bak, bak... Neler uydurmuşlar bizim için... Sayın arkadaşlar, önce sizlere şu gerçeği arzetmek isterim ki, bizim yurttaşlarımız, geçim sıkıntısını yalnız yabancı gazetelerde okur ve insanlık adına başkaları için büyük üzüntüyle düşerler. Bizde ne geçim sıkıntısı vardır, ne de başka bir sıkıntı. Allah başka sıkıntı da vermesin. Orta sınıfa gelince, orta sınıf da çok iyidir maşallah, hepsi iyidir, size de mahsus selâmları var. Benimle haber göndererek, sakın bizim için uydurulan yalanlara inanmasınlar, dediler.

— Sizin memlekette işsizlik var deniliyor. İşçilerin yaşama koşulları çok bozukmuş, çok az gündelik alıyorlarmış.

— Bana bakın! diye bağırdım. Siz bozgunculara mı inanacaksınız, yoksa bana mı?

— Elbette size.

— Öyleyse dinleyin. Bizim işçilerimiz var ya... İşte bu bizim işçilerimiz... Çok iyi yaşıyorlar, anladınız mı? Yahu kendilerinin bir şikâyetleri yok, başkalarına ne oluyor be!... Bizim işçimizin aldığı gündeliği, acaba kim alıyor? Almaz, hiç kimse almaz... Alıp da ne yapsın, bir işine yaramaz ki... Efendime söyliyeyim, bizim işçimiz, yiyip içip yangelip yaşadıktan sonra gündeliklerinden artanını biriktirirse yılda bir fabrika kurar. Ama kurmaz. Bizim işçimizin gözü toktur.

— Vay vay vay, ne memleketmiş yahu...

Memleketi yabancılara nasıl tanıttığımı Anadolu Ajansı haber alsa da yaysa... Şu yağcılığım hiç olmazsa boşa gitmese...

— Eğitim işi nasıl? Halkımızın yüzde sekseni okur-yazar değilmiş, deniliyor.

— Cık cık cık... Amma da atıyorlar be... Kuyruklu yalan olursa bu kadar olsun... yahu bizim memlekette, okur-yazar öyle çok ki, her kes artık okumaktan yazmaktan bıkmış. Öyle ya, çok olunca n'apsın... çok... İlâç için arasanız okuma-yazma bilmeyen bulamazsınız. Bizde okur-yazar oranı yüzde üçyüzdür. Çünkü bir kişi üç kişilik okur ve yazar. Bizim profesörlerimiz, gazetecilerimiz, yazarlarımız bile, ya okurlar, yada yazarlar. Hem okur, hem yazarı pek bulunmazsa da, okurları, yada yazarları, vardır. Bizim memleketimizde o kadar çok okul vardır ki, yol açmak için okulları istimlâk etmek zorunda kaldık. Hele öğretmen, dolu... Elini sallasan elli öğretmene çarparsın. Bizde o kadar çok öğretmen var ki, o kadar horluyoruz, zorluyoruz, eziyoruz, atıyoruz da yine bitiremiyoruz, kö.künü kazıyamıyoruz.

— Ama Amerika'dan okul diye kullanmak için barakalar aldınız?

— Hıh hı-ı... o şaka. Şaka yaptık. Kendi kuvvetimizi başkalarına çaktırmamak için bizde okul yokmuş süsü veriyoruz.

Bir tanesi ayağa fırladı.

— Yoo, bu kadarı olamaz... dedi. Biz sizin yazılarınızı okuduk. Siz fıkra yazdığınız gazetede durmadan okul yapılsın, öğretmen yetiştirilsin diye yazıyorsunuz...

Güldüm:

— Siz de inandınız, değil mi? Ben onları muhalefet olsun diye yazıyorum. Bizim halkımız son derece muhaliftir. Her iş yolunda diye yazdın mı, çok kızar. Biz de muhalefet olsun diye özellikle okul yok filân diye yazıyoruz ki gazeteler satılsın. O bizim iç yayınımız, dış yayınımız başkadır.

— Yollarınız azmış, olanlar da bozukmuş...

Artık çok sıkılmıştım. Ayağa kalktım.

— Yeter... dedim. Ben gideceğim.

— Nereye, hiçbir yere gidemezsin, rüyadasın...

Demek, onlar da benim rüyada olduğumu biliyorlardı.

— Bırakın yahu, gideceğim.

— Nereye?

— Kendi memleketime...

Kapıya doğru yürüdüm. Hep birden üstüme gelip yürüyüp beni köşeye sıkıştırdılar.

— Bırakın yahu!

— Rüyadasın, hiçbir yere gidemezsin.

Hepiniz elbet korkulu rüya görmüşsünüzdür. Kaçmak isterseniz, kaçamazsınız. Ayaklarınız tutulmuştur. Bağırmak isterseniz, sesiniz çıkmaz. Ben de işte öyle olmuştum. Sıkışıp kalmıştım. Bir tanesi,

— Bir sorumuz daha var... dedi. Sizde hürriyet var mı, yok mu?

Sesim çıkmıyordu ki korkudan...

— Hi... hi... hi... hi... demeye başladım.

— Söyle, hürriyet var mı?

Kendikendime içimden, «Aldırma, nasıl olsa rüya bu. Hiç korkma!» diyorum ama, korkmamak elde mi! Biyandan da içimden «İnşallah sahiden rüyadır» diye geçiriyorum.

Bağırıyorlar:

— Söyle, söyle, hürriyet var mı?

Nihayet sesim çıktı, kısık bir ses:

— Var... çok var, dolu...

— Hürriyet var mı?

— Hangisini soruyorsunuz?

— Basın hürriyeti var mı?

— Var yahu, var... Hepsi var. Hepsinden var. Basın hürriyeti de var. Çok var... Bırakın beni!...

— Demek bütün hürriyetler var?

İçimden, «Elbet sabah olacak... Bu korkulu rüya sürgüt olmaz. Nasıl olsa sabah olur, uyanırım bu uykudan...»

— Basın hürriyeti var mı?

— Var dedik ya... Var!

— Pekiy, eski basın kanunu, hâlâ yürürlükteymiş. Bu nasıl basın hürriyeti?

Kurtulmak için, uçmaktan başka umar yok. Uykuda uçulur. Kollarımı kanat gibi açtım. Ama ağır geliyorum, bitürlü ayaklarım yerden kesilmiyor. Ayaklarım bir kalksa yerden, kuş gibi süzüleceğim göklerde. Uçamıyorum da... Her halde çok yemek yediğim için olacak, o kadar zorlanıyorum da yine havalanamıyorum. Yatarken karnımı şişirmeseydim şimdi kuş gibi uçardım.

— Eski Basın Kanunu yürürlükte mi? Söyle!

— Eski basın kanununun durduğuna siz ne bakıyorsunuz... Tatbik edilmiyor ki... Bizim memleketimizde Fatih'in İstanbul'un zaptında kullandığı topları da var, duruyor ama kullanılmıyor. Öylece duruyor diye şimdi o topları imha mı edelim? Eski antidemokratik kanunu özellikle kaldırmıyoruz ki, o kanuna bakıp bakıp, eskiden neler çektiğimizi anlayalım. Bizde basın hürriyeti de, öbür hürriyetler de çoktur. Hattâ bu kadar hürriyeti biz ne yapalım diye şaşırdık kaldık.

— İktisadî durumunuzun kötü, bütçenizin de açık olduğu söyleniyor. Ne dersiniz?

— Allah derim, ne diyeyim?

Ter içinde kalmıştım.

— Artık uyanmayacak mıyım, yeter bu rüya! diye bağırdım.

— Doğru söylemezsen rüyadan uyanamazsın? dediler.

Doğruyu söylesen, menfi propaganda olacak... Nedir bu başıma gelen?...

— Bizim iktisadî durumumuz bildiğiniz gibi değil, çok parlaktır. Bakanın gözleri kamaşır. Öyle parlak ki... Bütçemiz derseniz denk...

Daha söyleyecektim. Onlar sözü aldı. İçlerinden biri,

— Yaa!... dedi, yardıma ihtiyacınız yok öyleyse... Biz, sizi çağırdık ki, doğruyu söylersiniz de, bir yardıma ihtiyacınız varsa, size kredi açarız, borç veririz. Her işiniz yolunda olduğuna göre, demek bizim yardımımıza hiç ihtiyacınız yok. Hadi gülegüle...

O zaman aklım başıma geldi,

— Nee? diye bağırdım.

Demek ben, dış yardım almak için temsilci olarak gönderilmiştim.

— Peki, bunu bana önceden neye söylemediniz, ben de ona göre konuşayım!...

— Hadi gülegüle!...

Hırsımdan ağlamaya başladım.

Elime dış yardım alma fırsatı geçmişti, oradakilerin hepsini kafesleyebilirdim. «Memleketi yabancılara kötü tanıtıp» da suç işlemeyeyim, diye o fırsatı da kaçırdım.

Uyandım. Daha sabah olmamış.

Lâmbayı yaktım. Masanın başına oturdum. Rüyada gerçekten ağlamıştım. Gözlerimin yaşını silip, hemen bu korkulu rüyayı yazmağa başladım. Sabah olmayacak mı? Amma da uzadı bu gece...

Az mı mücadele ettim, az mı söyledim, az mı anlattım... Ama kime?... Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az, demişler. Emin oldunuz, bu sâbıklarla hiç kimse benim kadar uğraşmamıştır. Bigün, yine maalesef muhalefeti ezmek, sindirmek, hattâ yoketmek için bir tertip düşünülüyordu.

Baş sâbık kürsüde hararetle konuşuyordu. Ben o zaman herşeyi göze alarak, «cık, cık cık!» diyerek dilimi damağımda cıklatmaya başladım. Ama neye yarar ki, bu cıklamanın manâsını anlayamadılar. Eğer o zaman bu hareketimin manâsını anlayabilselerdi, memleket kurtulmuş olacaktı. Hem memleket, hem de kendileri kurtulmuş olacaktı. Ne yazık ki anlayamadılar. Bunun üzerine, baktım ki benim jestimin manâsını anlayamıyorlar, mücadelemi şiddetlendirmek için, onlar kürsüde konuşurlarken, başımı sağa sola sallayarak, bu antidemokratik gidişi protesto ettim. Ama onlarda anlayacak kafa nerde? Herkes konuşunca, benim de konuşma sıram geldi. Kürsüye çıktım. Kürsüde muhalefetin yokedilmesi için tedbirler ileri sürerken, o kadar yavaş ve o kadar alçak bir sesle konuşuyordum ki, eşek olsa, ne demek istediğimi anlardı. Ama onlar bitürlü bunun ne demek olduğunu anlayamdılar. Bikere «muhalefet partileri kapatılmalıdır!» derken hem yumruğumu kürsüye yavaşçacık vuruyordum, hem de bu sözlerimi fısıldar gibi söylüyordum. Rica ederim, bu ne demektir?... Eşek olsa bunun manâsını anlar. Ama onlar anlamadılar. Beyinleri artık işlemez olmuştu. Benim bu mücadelemi anlayabilmiş olsalardı, daha o zaman memleket kurtulacak, millet bu hale gelmeyecekti!

Arkadaşlar konuşurlarken, sözlerinin heyecanlı yerlerinde evet onları alkışlıyordum. Fakat ben, büyük bir medenî cesaret gösterip, isteksiz isteksiz alkışlamışımdır. Maalesef bunu da anlayamadılar. Evet, oy vermeye verdim. Ama nasıl verdim?... Meclis Grubu Başkanı,

— Kabul edenler ellerini kaldırsınlar! dediği zaman sağ elimi kısa kaldırdığım gibi, sol elimi şöyle birazcık kaldırdım. Kendileriyle birlik olmadığımı daha nasıl anlatabilirdim?... Düşünün rica ederim, sol eli kaldırmak ne demektir, az cesaret midir? Bu sâbıkalarla mücadele uğrunda gözümü budaktan sakınmadım ve yaptıkları hiçbir hareketi de tasvip etmediğim gibi her zaman da karşı geldim.

Hiç unutmam, bigün bana,

— Siz icraatımızı tasvip ediyor musunuz? diye sordu.

Ben de,

— Aman efendim, zat-ı devletlerini kim tasvip etmiyor ki, ben etmiyeyim... Yediden yetmişe bu millet size minnettardır. Allah sizi başımızdan eksik etmesin! Siz bu milletin başına Cenâb-ı Hak tarafından gönderilmiş bir kurtarıcısınız. Sizi tasvip etmemek benim ne haddime!... Yolunuza canım feda!... diyerek kendisiyle alay ettim. Fakat o, başı iktidar rüzgârlarıyle sarhoş olduğu için, alay ettiğimi bile farketmedi, sözlerimi ciddiye aldı. Eşek olsa vallahi anlardı...

Hiçbir zaman sâbıklarla mücadeleden geri durmadım. Bigün yine sâbıkların ileri gelenleriyle sohbet ediyorduk. Gazetecilerin hapse atılmasından ve basın kanununun daha da şiddetlenmesinden söz açılmıştı. Orada bulunanların hepsi, muhalif gazetelerin kapatılmasını, kör gözleri nurlu hakikatleri görmeyen gazetecilerin mutlaka bir bahane ile hapse tıkılarak sindirilmesini, bunun için de basın kanununun şiddetlendirilmesini müdafaa ediyorlardı. Onlar konuşurlarken, ben bıyık altından gülmeye başladım. İnanmazsınız, bunu bile anlamadılar. Böyle ciddî bir mesele konuşulurken bıyık altından gülmek ne demektir?... Yahu bunu, sözüm buradan dışarı, öküz olsa anlar be!...

Bir gece sarayda toplanmıştık. Ben de davetliydim. Parti menfaatlerine muhalif karar veren bikaç hâkimin görülen lüzum üzerine emekliye ayrılması konuşuluyordu. Çok kızmıştı.

— Ben onlara dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm! dedi.

Ben hemen öksürdüm. Evet, herşeyi göze alarak öksürdüm ama bunun ne demek olduğunu, oradakilerden hiçbiri anlamadı. Anlayışsız herifler!

Yine bigün hâkimler, avukatlar için atıp tutuyordu. Elimle ağzımı kapayarak bir daha öksürdüm. Ama anlayacak adam nerde... Ben böyle bikaç kere öksürünce,

— Hasan Bey, rahatsız mısınız? diye sordu.

Ben, büyük bir medenî cesaretle,

— Üzerinize âfiyet, nevazil olmuşum beyefendim... dedim.

Ne dersiniz, vallahi billâhi, bunu bile anlamadı. İşte o zaman ne yapacağımı şaşırdım İlle de anlatmak istiyordum.

Söz dönüp dolaşıp profesörlere geldi. Profesörler için «kara cüppeliler» deyince, artık dayanamadım, her ne olursa olsun, diyerek, cebimden mendilimi çıkardım, yavaşça sümkürdüm. Kime?.. Vallahi anlamadılar. Eğer o zaman neden burnumu sildiğimi anlamış olsalardı, hem kendi âkıbetleri böyle olmaz, hem de memleket kurtulurdu.

Amerika gezisine giderken, beni de beraber götürmüştü. Ben de refakat heyetine dahildim. Dönüşte uçakta yanyana oturuyorduk. Birara,

— Hasan Bey, seçimleri yaparsak, acaba kazanabilir miyiz, ne dersiniz? diye sordu.

Artık can burnuma gelmişti. Ucunda ölüm olsa hakikatleri açık açık anlatmak istiyor du-m. Şöyle yarım, ağızla, hattâ dudağımın kenarıyle,

— Tabiî beyefendi, ona hiç şüpheniz olmasın... Sizi halk seviyor. Elbette partimiz Allah'ın izniyle kazanacak! dedim.

Ne dersiniz, yarım ağızla söylediğim bu sözlerin ne demeye geldiğini bile anlayamadı; yarım ağızla dudağımın kenarıyle...

Ya o besleme gazetelerin hali ne idi?... Hiçbir zaman bu gazeteleri tasvip etmemişimdir. O gazetelerdeki dalkavukça yazıları, her sabah yatağımda okurken gülmüşüm alay etmişimdir. Hattâ çok zaman, vallahi içimden küfür bile ettiğim olmuştur. Bunların hiçbirini anlamadılar. Daha ne yapabilirdim? Açıkça küfür ettim içimden...

Radyoyu kendilerine reklâm vasıtası haline getirdiler. Ne zaman radyoda onlardan birinin nutku okunsa, hakaret olsun diye, vallahi bacak bacak üstüne atardım. Hattâ arkamı da radyoya ters çevirirdim: Sen orama anlat gibilerden!...

O zamanlar hiç kimse, benim yaptıklarımı yapmağa cesaret edememiştir. Hattâ seçimlerde, seçim sandığına onlara oy pusulasını atarken, «Tuh... Allah belânızı versin!» diye kaç kere içimden söylenmişimdir.

Ah efendim ah, hiçbirini anlamadılar. Ne yaptık ne ettikse, her ne söyledikse anlatamadık. En sonunda kendi kazdıkları kuyuya düştüler de, Allaha çok şükür, milletimiz de o belâdan kurtuldu, ben de sövüp saymaktan! Ah namussuzlar, ah alçaklar, ah gidi hayvanlar!...

BİZ NELERE KATLANDIK

Mahalle arkadaşıydılar. Biri esmerdi, biri sarışın. Daha çocukluklarında biri zayıf, öbürü şişmandı. Birinin boyu uzun, öbürünün kısaydı. Biri zengin ailenin, öbürü yoksul bir evin öksüz çocuğuydu.

Mahallenin arkasındaki çayırlıkta çocuklar top oynayacakları zaman, takımlar ayrılırken, bu iki arkadaştan biri.

— Kim benden olacak? diye bağırırdı.

Öbürü de,

— Ben kimdenim? diye sorardı.

Bütün hayatları boyunca da biri, «Kim benden olacak?», öbürü, «Ben kimdenim?» diye sordu.

Yaşıttılar. Okula birlikte başladılar ama, okulu birlikte bitiremediler. «Ben kimdenim?» diye soran, «Kim benden olacak?» diye sonradan üç yıl sonra liseyi bitirdi.

Sınıf arkadaşı oldukları yıllar, sınavlarda biri kopya alır, öbürü kopya verirdi. Biri kopya yaparak bile sınıf geçemezken, öbürü kopya yapmadan birincilikle sınıfları geçti.

Oldu olacak, artık adlarını da söylesem mi? Ama o zaman hemen tanıyıvereceksiniz. İkisi de memleketin herkesçe tanınan iki ünlü kişisidir. Onun için adlarını söyleyemeyeceğim. Ama isterseniz, sarışın, uzun boylu, şişman, kopya yapan, «Ben kimdenim?» diye soran, sınıfları ikişer yıl okuyarak geçebilen zengin ailenin çocuğunun adına, sözgelişi, Ahmet diyelim; öbürü de Mehmet olsun.

Mehmet, hem çalışarak hayatını kazanıp, hem de fakülteyi bitirdiği zaman, Ahmet liseyi

ancak bitirebilmişti. İkisi de aynı zamanda Avrupa'ya gittiler.

Mehmet, devletin açtığı yarışma sınavını kazanarak, devlet hesabına Avrupa'ya gitti; Ahmet, babasının parasıyla... Mehmet, doktorasını bir Avrupa üniversitesinde yaptı, iki yıl da orada çalıştı. Dört yıl sonra, yurda döndü. Ahmet'e gelince, o kimya mühendisi olmak için Avrupa'ya gitmişti. Dokuz yıl, Avrupa'nın hemen bütün şehirlerini dolaşarak, kaldırım mühendisi oldu. Türkiye'ye döndüğü zaman, hiçbir mesleği yoktu, yalnız tezgâhtır İngilizce ve kötü Fransızca konuşabiliyordu.

Mehmet, devlet memuru oldu. Ahmet, babadan kalan parasıyla serbest işlere girip, paraları batırdı. Sonra zengin bir kızla evlenip, kaynatasının paralarını batırmaya başladı.

Mehmet evlendi, ikisi oğlan, biri kız, üç çocuğu oldu. Ahmet üç kere evlendi, hiç çocuğu olmadı. Dördünün evliliğinden sonra, baba olmak için geç kaldığını anladı.

Mehmet, hükümetin kanunsuz işler yaptırmak isteyişine, baskısına, devlet dairesinin bir iktidar partisi ocağı olarak kullanılmasına dayanamadı. Memurluktan istifa etti. Bir özel iş tutup evini geçindirmeye başladı. Biyandan da aydınların politika ile uğraşmalarını gerekli bularak bir partiye girdi. Üye olmak için seçtiği, bir muhalif partiydi.

Ahmet'e gelince, babasından kalan parayı bitirdiğinden, kaynatasından da artık paramaz olduğundan, başka yapacak hiçbir işi kalmayınca, politikaya atıldı.

İşte Mehmet'le Ahmet arasındaki büyük çatışmalar, bundan sonra başladı. Daha önceleri de birbirine karşıt oluşlu bu iki arkadaş durmadan çatışmışlardı ama, politikaya atılışlarından sonra aralarındaki çatışma daha çok artmıştı.

Ahmet, her zman için burnunun dikine de gitse, yapacağı işleri, içinden gizli bir saygı duyduğu arkadaşı Mehmet'e sorardı. Ama sonunda yine kendi bildiğini yapardı. Onun sorması, Mehmet'ten kendi düşüncesine uygun bir cevap alıp, destek bulmak, güç kazanmak içindi. Ama hiçbir zaman, Mehmet'ten gönlünün istediği cevabı alamamış, o da Mehmet'in söylediklerinin hep tersini yapmıştı.

Yine dayanamamış, bigün eski arkadaşı Mehmet'e gelip, iktidar partisine girmek istediğini söylemişti. Mehmet, serinkanlılıkla, mantıkla, ona muhalif partiye girmenin doğru olduğunu, iktidar partisine girmemesi gerektiğini, uzun uzun anlattı.

Ahmet, yine arkadaşını dinlemedi, iktidar partisine girdi. Girmekle kalmadı, iktidarın şakşakçısı kesildi. Kısa zamanda alkıştan yorulan ellerinin armağanını gördü. Partinin başında bulunanlardan biri oldu. Partili oluşunun ikinci yılında, apartman sahibi olmuştu. Özel arabayı daha önce almıştı. Kısacası Tanrı, «yürü ya kulum!...» demişti bikere...

Ama iki eski arkadaş durmadan çatışıyorlardı. Mehmet, Ahmet'i pek aramazdı... Ama Ahmet, aradabir eski arkadaşına geliyordu. Bu gelişleri daha çok, gündengüne artlekette yayılan ününü, arkadaşına göstermek içindi. Bununla da yetinmez, iktidar partisinin propagandasını yaparak, arkadaşının bamteline basardı. İşte o zaman Mehmet dayanamazdı. Nice söylese, para etmiyordu. Bu konuşmalarından birinde Mehmet,

— Hırsız!... diye bağırdı.

Ahmet bir kahkaha attı.

— Kim? diye sordu.

— Sen de, senin partin de, senin efendilerin de...

Buna karşılık Ahmet, partinin memlekete yaptığı hizmetleri uzun uzun anlattı.

Bu ağız kavgalarının üstünden bir zaman geçince, Ahmet duramaz, yine eski arkadaşını görmeye gelirdi. «Sivrisinekleri zararsız hale getirme» işini incelemek için Avrupa ve Amerika'ya giden heyetin başında on yedi ay yurt dışına kaldıktan sonra, dönüşünün üstünden bikaç gün geçince, yine eski arkadaşına gelmişti. Bu kez, Mehmet'e akıl vermeye de başlamıştı. Onu da iktidar partisine sokmak için bin dereden su getiriyordu. Evet, Mehmet'i iktidar partisine almazlardı ama, kendisi aracılık ederse, bu iş pek güzel olurdu. Neden memlekete hizmet etmek istemiyordu? Bu sıkıntıyı çekmeye değer miydi? Kendisi, haydi ne ise, kafasının dikliğinden çeksin... Ama ya karısına, çocuklarına neden çektiriyordu?

Bu tartışmanın sonu, Mehmet'in eski arkadaşını evinden koyması ile bitti.

Partisinin iktidara geçişinin sekizinci yılında Ahmet, yine dayanamamış, eski arkadaşını görmeye gelmişti. İki eski arkadaş, aralarında geçen soğukluğu unutmuş görünüyorlardı. İki aile akşam yemeği için sofraya oturmuşlardı. Bu kez tartışma sofrada başla-

dı... Herkesin, çok sabırlı bir adam olarak bildiği Mehmet'in artık sabrı taşmış ,ev sahipliği nezaketini bile unutarak, Ahmet'in kafasına cacık dolu kâseyi geçirmişti.

Ahmet, memleketin parmakla gösterilen zenginlerinden biri olmuştu. Her tarakta bezi vardı. Hangi taş kaldırılsa altından o çıkıyordu. Partisinin iktidara gelişinin onuncu yılıydı. Dayanamamış, yine eski arkadaşıyle görüşmek için evine ziyarete gitmişti. Bu ziyaretin daha onuncu dakikasında tartışma başladı. Ahmet'in ağzından «nurlu istikbal», «vatan sathı», «görülmemiş kalkınma», «her sokak başında dört milyoner» gibi, partisinin edebiyatından süzme sözler eksik olmuyordu. Mehmet, yumuşak sesle eski arkadaşına, bu yaptıklarının bir gün hesabının sorulabileceğini, anlattı. Ahmet'e göre, hiçbişeyin hesabı sorulamazdı. Kim sorabilirdi? Partileri iktidardan düşmeyecekti ki... Halkın oylarını her zaman kazanmasını bileceklerdi. Kaldı ki, onların alnı açıktı. Verilecek hiçbir hesapları yoktu.

Bu uzun konferanstan sonra,

— Siz, muhalifler, nankörsünüz! diye bağırdı. Sizin gözlerinize perde inmiş. Hakikatleri görmüyorsunuz. Muhalefetin başı ezilecektir. Ezeceğiz başınızı...

Mehmet, suratına tükürerek Ahmet'i evinden kovduğu zaman, az kaldı heyecandan yüreğine inecekti.

Bu olaydan biriki ay sonra Ahmet yine, Mehmet'in evine gelmek istedi. Ama Mehmet telefonda, bir daha kendisiyle görüşmek istemediğini söyledi. Onun elini sıkarak, elini kirletmek istemiyordu.

Böyleyken, bu olaydan birkaç hafta sonra yine geldi. Ama Mehmet, kendisi için, evde yok, dedirterek arkadaşını kapıdan savdı.

Derken, günün birinde, bir sabah uyanan insanlar, memlekette bir büyük değişiklik olduğunu öğrendiler. Hükümet darbesi olmuştu. Bütün hükûmet adamları, yolsuzluk yapanlar, kanunu hiçe sayıp halkı ezenler, soyguncular birer birer yakalanıp içeri atılmıştı.

Mehmet'in sevincine son yoktu. Ama bu sevincin çok sürmedi. Akşama doğru, büyük bir üzüntüye kapıldı. Karısı, neden üzüldüğünü sordu. Eski arkadaşı Ahmet için üzülüyordu. Karısı,

— Nasıl olur? dedi. Nasıl onun için üzülüyorsun? Yüzüne karşı hırsız olduğunu bağıran, suratına tüküren, evde koğan sen değil miydin?...

Mehmet, karısına,

— Evet, ama, dedi, ne de olsa bunca yıllık arkadaşım... Şimdi onu da yakalayıp hapse atmışlardır. Başına gelenlere üzülmüyorum. Cezasıdır, çeksin... Ama neden böyle yaptı, niçin yaptı, yapmasaydı diye üzülüyorum. Kolay değil, kırküç yıllık arkadaşımdı. Neden onu bu kötü yoldan çeviremedim?

Nerdeyse ağlayacaktı. Ağlamaya hazırlanan bir çocuk gibi, alt dudağı titredi, sesi çatallaştı, gözleri buğulandı.

Tam bu sırada kapı zili çaldı. Gelen eski arkadaşı Ahmet'ti. Ahmet birden iki kolunu açarak Mehmet'i kucakladı. Soluk soluğa konuşmaya başladı:

— Ah kardeşim, ah canım kardeşim... Ah Yarabbim... Allahım...

Mehmet arkadaşının, «Ben nasıl olup yanlış yola saptım... Ben neden senin sözlerini dinlemedim. Beni kurtarabilir misin?» diyeceğini sanıyordu. Neredeyse, «Merak etme, üzülme... Bir kurtuluş yolu ararız» diye arkadaşını teselliye çalışacaktı. Çünkü, hâlâ kolları boynunda olan Ahmet ağlıyordu. Ama hiç de Mehmet'in umduğu gibi olmadı Ahmet, sözünün sonunu şöyle getirdi:

— Sevincimden ağlıyorum. Allah bize bugünleri de gösterdi çok şükür... Bugünlere de kavuştuk... Sevincimden içim içime sığmıyor...

Mehmet'in ağzı açık kalmıştı. Söyleyecek bitek kelime bulamıyordu. Ahmet devam etti:

— Ah kardeşim, ben neler çektim, neler Ah, ben nelere katlandım... On senedir nelere katlandığımı anlatamam sana!

Mehmet, büyük bir sâfiyetle,

— Nelere katlandım? diye sordu.

Ahmet,

— Daha ne olsun kardeşim... dedi. Daha re söyleyemedim. Senin gibi, kardeşimden ilene olsun, on yıldır muhalif olduğumu kimseleri, elli yıllık bir arkadaşımdan bile muhalif olduğumu saklamak mecburiyetinde kaldım. Düşün benim neler çektiğimi, nelere katlandığımı... Kimselere açılamadım, hep içime attım... Ah zalimler ah alçaklar!... Ne korkunç baskı yaptılar millete... Ne baskı yaptılar... Nasıl katlandık... Senden bile on yıl muhalif olduğumu sakladım birader... Acaba sizin çek-

tiğiniz de bişey mi? Hiç olmazsa siz açık açık muhalif olduğunuzu söylüyordunuz. Ben hem muhaliftim, hem de muhalif olduğumu herkesten saklamak için iktidar partisine girmiştim...

Mehmet'in dizleri büküldü. Hemen koltuğa çöktü. Ağzından yalnız,

— Vah, vah, vah!... sesleri çıkıyordu.

Ahmet,

— Acıdın, değil mi? dedi. Acıdın arkadaşına... Acınacak haldeyim, elbet acırsın...

Mehmet,

— Hayır, hayır... dedi. Senin acınacak halin yok. Sana acımadım. Memlekete acıdım. Vah vah, vah!...

NÖTRON BOMBASI UYGARLIĞI KURTARACAKTIR

Birinci, arkadan İkinci Dünya Savaşı'nın korkunç sonuçlarından çok büyük ders alındı. Bu iki dünya savaşı sonunda görüldü ki, uygarlığın büyük yapıtları olan tarihsel anıtlar, büyük yapılar, tapınaklar, köprüler, uygarlığımıza onur veren müzeler, teknik ilerlemelerin hem ürünü hem de üreticisi olan fabrikalar, bütün okul ve üniversite yapıtları, uygarlığın bütün tarihsel belgelerini koruyan kitaplıklar ve bütün büyük kentler yakılıp yıkılıp yokediliyor. Bu yakılıp yıkılıp yokedilen şeyler, uygarlığın ta kendisiydi.

Gerek Birinci ve gerek İkinci Dünya Savaşı'nda yıklıp yokedilen bu uygarlık yapıtlarının onarılması, eski biçimine sokulması, yeniden yapılması çok zor ve pahalı olmuştu.

İşte bu soruyu yanıtlamak için çok çalışıldı, çok araştırmalar yapıldı. Öyle bir silah şa, betona, toprağa, demire, çimentoya zarar vermesin, Öyle ya, hiç kimse, betona, demire, taşa düşman değildi. Uygarlığın yapıtlarını oluşturan, zavallı taşın, betonun, demirin, tahtanın ne suçu günahı vardı ki, yıkılıp yakılıp yokedilsinler!.. Bütün bu çalışmalar ve araştırmalar sonunda buluna buluna nötron bombası buluşu başarıldı. Görülüyor ki, nötron bombası, uygarlığı koruyup kurtaracak olan bir silahtır ve yaşıdığımız çağın en büyük mucizesidir. Düşünebiliyor musunuz ki, — tasarlamak bile zor — uygarlık yapıtları olan yapıların bütün girinti ve çıkıntılarına dek sızacak ve buralardaki bütün canlıları yokedecek olan bir nötron bombası, o yapıların badanalarına, kapı ve pencerelerinin boyalarına, yerdek halılara, perdelerin dantelalarına, aynaların yaldızlı çerçevelerine, duvar kâğıtlarına, mobilyaların cilasına dek hiçbir maddesine zarar vermeyecek, pencere camları bile zangırdamayacaktır. Bundan daha insanî ve uygar bir silah düşünülebilir mi? Ve böyle bir savaştan sonra sağ kalacak bizler, hiçbir zarara uğramamış olan bomboş kentlerden, içlerinde insan bulunmayan apartmanlardan — üstelik möbleli olarak — limanlardaki insansız gemilerden, insansız müze ve okul ve üniversite ve kitaplıklardan bol bol ve istediğimiz gibi yararlanabileceğiz. Bütün bu uygarlık kalıtına sahip olacak insanlara yalnızca bir küçük temizlik işi düşecektir: İnsan cesetlerini, insan cesetlerinden arta kalan kemik ve kül yığınlarını, insandan kalan bu çöpleri toplayıp yok ederek, uygarlık yapıtlarıyla süslü güzel dünyamızı arıtmak.

Kimileri, çağımızın en büyük mucizesi ve bütün uygarlığımızı kurtaracak nötron bombasının, insanları öldürdüğü için, kullanılmasına karşı gelmektedirler. Şunu unutuyorlar: Hem insanları öldürmeyecek, hem de yapıları yıkıp yoketmeyecek bomba, başka ne... işe yarayacaktır? Bir bombayla, haşereleri öldürücü ilâç pompalarını birbirine karıştırıyorlar: Nötron bombası sinek pompası değildir.

Her iki dünya savaşında ölen insan sayısı aşağı yukarı 60 milyon kadardır. O altmış milyon insan ölmemiş olsaydı, otuz şunca yıldan beri üreyerek artacaklar ve bugün en az iki yüz milyon olacaklardı. Zaten sığışamadığımız bize bile dar gelen dünyamıza iki yüz milyon insan daha eklerseniz, dünyamız büsbütün yaşanılmaz olurdu.

Günümüzde, herşeyin sıkıntısı çekilen dünyamızda, yalnızca insan sıkıntısı çekilmemekte, tersine, istenilenden, gereksinilenden çok sayıda insan bulunmaktadır.

Bilindiği, gibi dünya pazarında fiyat düşürmemek için, gereksinilenden çok üretilen tahıl, patates, kahve gibi tarımsal ürünler denize dökülerek ya da yakılarak yokedilmek-

tedir. Bu yüzdendir ki, tarımsal planlamada, kimi çiftçilere o yıl, örneğin tarlalarına buğday ekmemeleri karşılığında, sanki buğday ekip ürün almışlar gibi, ekilmemiş buğdayların parası ödenmektedir. Dünya pazarında fiyat kırmamak için yokedilen patates, tahıl, kahve vb. tarımsal ürünlerin yakılarak yokedilmesi gibi, dünya gereksiniminden fazla bulunan insanları yoketmek, çok aleyhimizde propagandalara neden olacağından doğru değildir. Bu yüzden, insanların sayıları savaşlarda doğal biçimde azaltılarak dünya nüfusunu dengede tutmak en akılcı ve yerinde bir önlemdir.

Bugün dünyanın neresinde nüfus artışı önlenmeye çalışılmıyor ki... Hatta bu yüzden nüfus planlaması, nüfus sınırlandırılması yapılmakta ve üretmemeleri için insanların cinsel isteklerine bile gem vurulmakta, hattâ kimi yerlerde insanlar kısırlaştırılmaktadır. Durum böyleyken, nötron bombasının insanları öldürüp, demire, taşa, tahtaya, betona, kumaşa, dantelaya, kadifeye zarar vermemesini bir eksiklikmiş, bir suçmuş gibi göstermek, uygarlığın ne olduğunu anlamamak demektir.

İnsan, yaka numarası, ayakkabısının numarası, şapka numarası, telefon numarası, sigorta numarası, evinin numarası, havagazı, elektrik ve su saatinin numarası, kimlik ve pasaportunun numarası, bindiği otobüs, troleybüs ve tramvayın numarası ve daha pek çok numaralardan oluşan bir sayılar toplamıdır. Öyleyse yine sayı ile ölçelim: Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında 60 milyon insan ölmüş. Bugünkü uygarlık, 60 milyon insanı gereksiniyorsa, nasıl daha çok buğday gereksindiğinde daha çok buğday ekiliyorsa, 60 milyon daha insan elde etmek için de ona göre nüfus planlaması yapılır. Çocuk yapmanın, uygarlık yapıtı olan yapıları yapmaktan çok daha kolay ve üstelik zevkli bir iş olduğunu, bu konuda deneyimleri olan her kadın ve erkek bilir.

Bir müze mi yıkıldı. Yerine müze yapıyoruz. 60 milyon insan mı öldü? Yerine 60 milyon, hattâ daha çok insan — hem de yepyeni ve gıcır gıcır — yapılabilir.

Nötron bombasına karşı olanların ne istediklerini anlamak gerçekten zordur. Yani nötron bombasının öldürüldüğü insanlarla birlikte, ille de uygarlığın yapıtı olan müzelerin, bilim laboratuvarlarının, anıtların, tapınakların, okul ve üniversite yapılarının, kitaplıkların, fabrikaların da yakılıp yıkılıp yokedilmesini mi istiyorlar?

Nötron bombasına karşı olanlar bir de şunu unutuyorlar: Nötron bombasının patlamasıyla ölecek olanlar, hiçbir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız.

Sanat Dergisi
(6 Mart 1978)

Yukarda okuduğunuz «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazım dolayısıyla ağır eleştirilere, saldırılara uğradım. Bu yazı yüzünden, yazıya dönüşmeyen pek çok dedikodu da yayıldı. Dış ülkelerde bu yazım dolayısıyla benim barış düşmanı ve nötron bombası yanlısı olduğum söylentilerini yaydılar.

Sonuç ne oldu?

Bu yazım Sovyetler Birliği'nde, Bulgaristan'da ve Federal Almanya'da çok satışlı gazetelerde yayınlandı ve büyük ilgiyle karşılandı.

Bu konuya değgin tartışmalardan bir bölümünü sunuyorum.

İNSANSIZ BİR UYGARLIK

Bir insan öldü. Yoldan geçerken tam kapının önünde düştü. Bir daha da kalkamadı. Herkes toplandı başına, uzaktan seyredenler daha çoktu. Dakikalar geçti. Çocuklar koşuştular. Kadınlar pencereden birbirlerine seslendi. Polise telefon etmeye kalkıştım. Yanıt alamadım karakoldan, çaldı çaldı açan olmadı. Böyledir işte, koskoca kentin ortasında bir insan düşer ölür, ne yapacağınızı bilemezsiniz. Taşıtlar geçti durmadan. Ya da azıcık duraklayıp ne olup bittiğini anladıktan sonra yeniden gaza bastılar. Sonra bir iyiliksever aldı ölüyü arabasına, götürdü.

Gençten biriydi. Yıpranmış kahverengi bir giysi vardı üzerinde. Cebini aradılar, birşeyler çıkmadı. Neydi, kimdi, nereye gidiyor, nerden geliyordu? Kimse bilmedi. Bilmeyecek de. Arayanı soranı da belki ortaya çıkmaya

cak. Garibin biri işte! Büyük kente ekmeğini aramaya gelmiş. Ne kadarını buldu, ortada! Koca koca apartımanların yanyana dizili olduğu bir sokakta kaldırım üstüne düşüp ölmek... Uzaklarda bir yerde sevenleri vardır, yakınları, eşi dostu, çocukları, anası babası. Yıllar geçecek, bekleyecekler, sonra unutacaklar. Bir insan yeryüzünden böylece silinip gidiverecek...

Bir insan!.. Bugünlerde «pek değersiz» sayılan insan denen bir yaratık... Ölçmüşler biçmişler bir insan madde olarak pek de değerli bir nesne değilmiş. Birkaç yüz liralık tuz, su vb! «Bir İnsanın Değeri» adlı yazımı arayıp buldum «Konumuz Edebiyat» adlı gitapta. «Gelmesi ucuz gitmesi ucuz! İnsanlar geliyorlar dünyamıza, sonra gidiyorlar. Milyonlarcası yüz milyonlarcası böyle. Bir insanın değeri topluma göre değişiyor. İki milyarlık bir dünyada vazgeçmesi zor bir değer sayılan insanlar çeyrek milyar bile tutmaz. Uygar toplumlar bireylere bir değer tanımış. Aç kalmamak, sürünmemek, korkmamak, insan gibi yaşamak hakkı, değeri, Ama milyarın çok üstündeki geri kalmışlar, karın doyurma karşılığında bütün yaşamlarını veriyorlar, veriyorlar, yine de aç acına sürünüyorlar, sürükleniyorlar.»

İki okurum ayrı ayrı yazdılar, derginin o sayfasını da kesip gönderdiler. Ben zaten okumuştum, dergi masamın üstündeydi kaç gündür. Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böylesine «kara güldürü» yazısının işi neydi, ama güldürüyü de büyük bir ciddîlikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım. Konu, nötron bombası... Hani şu, «temiz iş gören» bomba! Yapıları, eşyaları, teknik uygarlığın yarattığı bütün değerleri olduğu gibi koruyan, ama canlıları güzelcene ortadan kaldıran üstün uygarlık ve bilim «mucize»si! Dostum Aziz Nesin bu bombayı övüyor işte! İkinci dünya savaşında otuz milyon — bence daha çok — insan ölmüş İyi ki ölmüş! Yoksa şimdi o otuz milyon yüz milyonu aşacak, dünya nüfusu bir o kadar daha artacakmış! «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diyor Aziz Nesin. Hangi uygarlığı? O kurtardığı nesneler «uygarlık» sayılır mı? Daha başka bir ad vermemeli mi, insanları yok edip yapıları, eşyaları, otomobilleri ,bilmem neleri koruyan anlayışa, kafaya, düşünceye, tekniğe!

Georges Duhamel'in çok sevdiğim bir sözü vardır, «Uygarlık» adlı öyküler kitabının bir yerinde şöyle der: «Uygarlık, insanın yüreğinde olmalı herşeyden önce, orada yoksa hiç bir yerde yok demektir.» Nötron bombasını yaratan tekniktir, teknikse uygarlık değildir tek başına... İnsana, insanlığa, bireye düşman, karşı bir «teknik» olmasın daha iyi! «Bir müze mi yıkıldı? Yerine müze yapıyoruz. Otuz milyon insan mı öldü? Yerine otuz milyon, hattâ daha çok insan — hem de gıcır gıcır — yapılabilir. Nötron bombasının öldürdüğü insanlarla birlikte ille de uygarlığın yapıtı olan müzeleri, bilim laboratuarlarını, anıtları, tapınakları, okul ve üniversite yapıtlarını, kitaplıkları, fabrikaları da yakıp yıkıp yok, etmesini mi istiyorlar?»

Sartre bir yazısında şöyle diyordu: «Bir insanın yaşamını Chartres katedralinden üstün tutarım. Katedral için canımızı versek, o bizim yerimizi alacak insanları yapamaz. Ama insanlar her zaman yeni bir katedral yapabilirler.» Sartre'in bu savı ileri sürmesinden en azından yirmi yıl önce bizim Sait Faik de «Kriz» adlı öyküsünde şöyle diyordu: «Sence bir insan mı kıymetlidir bir Süleymaniye camii mi? — Süleymaniye Camii — Bence bir insan» Sartre bir insanın yaşamını ünlü Chartres katedralinden. Sait Faik de Süleymaniye Camiinden üstün, değerli buluyorlar. Nötron bombasını yapan «Uygarlık» ise insanları yok edip yapıları, nesneleri korumayı yeğliyor. Hangisi insanca, hangisi uygarca, hangisi doğru? Seçmesi o kadar zor değildir, elbette «insan»ı «nesne»den üstün tutanı...

Aziz Nesin'in insan'dan değil nesne'den yana olması beni üzdü. Bir yazarın, hem de güçlü bir yazarın insansız bir uygarlığı korumak, savunmak istemesi, hele hele o nötron bombası ile ölecek olanlar «hiç bir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız» demesi büsbütün şaşırttı beni. Geri kalmış halk yığınları ölüp gidecek «biz uygar insanlar» yıkılmayan, yok edilmeyen teknik uygarlığımızın içinde yaşayıp gideceğiz, öyle mi? Peki, ama bizleri «uygar» sayacak mı o nötron bombasını kullanacak güçler? Bunu hiç sanmıyorum.

Oktay AKBAL
Cumhuriyet
(16 Mart 1978)

GÜLMECE DUYARLIĞI :

«NÖTRON BOMBASI UYGARLIGI KURTARACAKTIR»

Denilir ki: İkinci Dünya Savaşı'nda utkunun kazanılmasında «sense of humour», atom bombasından daha etkili olmuştur. İngilizce konuşan halkların «sense of humour» dedikleri şeye biz gülmece duyarlığı diyoruz.

İkinci Dünya Savaşı günlerinin gazetelerindeki resimlerinde, bir Hitler'in gülmesini bilmeyen kızgın suratına bakınız, bir de Churchill'in gülümseyen yüzüne. İşte bu gülmece duyarlığı olan gülümseyen yüz, bir yanardağdan fırlamış lav kayası gibi kızgın suratı yenmiştir.

Gülmece duyarlığı, sırıtmak, yılışmak, ya da kurulu kahkaha makinesi gibi kendini zorlayarak gülmek değil, gülmeceden anlamak, gülmecenin tadına varmak, gülmesini bilmek demektir.

Gülmesini bilmek. Evet çok önemli bu. Çevremize bakalım, gülenlerin pek çoğu, gülmesini bilmeden gülenlerdir.

Çok söyledim, çok yazdım, yine de söyliyeyim: Gülmece, çok ciddî ve çok zor bir iştir; ama gülmeceden anlamak, gülmecenin tadına varmak, gülmeceyi yapmaktan, yaratmaktan çok daha zordur.

Hepimiz yaşamımızda gülmece duyarlığı olmayanları çok görmüşüzdür. Yerli yersiz gülenlerin içinde bile gülmece duyarlığı olmayanlar vardır. Biz lise öğrencisiyken — elli yıl önce — gülmece duyarlığından yoksun bir öğretmenimize arkadaşlarımız «etkafa» sanını takmışlardı. Sonradan etkafalığı bile O'na az görüp «et motoru» adı takılmıştı.

Etkafalığa abartık bir örnek vereyim:

Birbirini tanımayan iki tren yolcusu bir kompartımandalarmış. Birinin gülmece duyarlığı var, öbürü etkafa... Gülmece duyarlığı olan yolcu, zamanı hoşça geçirmek için, uygun bir ilişki bulup şu fıkrayı anlatmış:

«Büyükada'daki eşekçiler arasında, eşeği kendisinden, kendisi eşeğinden yaşlı, saf bir adam varmış. Akşam vapurdan çıkanlardan evlerine gitmek için eşeğe binenler, bu yaşlı adamın, yaşlı eşeğine binmezlermiş. Para kazanamayan yaşlı ve saf eşekçiye, alay olsun diye, öbür eşekçiler, biraz neft yağı alıp eşeğinin ardına sürmesini önermişler. Ardına neftyağı sürülen eşek, neftyağının yakan acısıyla hızlı gidecek... Yaşlı ve saf eşekçi, kendisine önerileni yapmış. Vapurdan çıkan bir yolcu, nasılsa O'nun eşeğine binmiş. Eşekçi eşeğini dürter, sopalar, yine yürümeyip de cebinde taşıdığı şişeden hayvanın ardına bir parmak neftyağı çalınca, eşek dörtnala koşmaya başlamış. Öyle ki, eşekçi, eşeğinin ardından yetişemiyor ne kadar koşsa... Bu kez eşekçi, eşeğine yetişebilmek için, bir parmak neftyağı da kendi ardına sürmüş. O da başlamış koşmaya... Eşek koşar, sahibi koşar... Müşterinin evinin önüne gelmişler. Müşteri eşekten inince, eşekçi hayvanının yularını müşterinin eline verip:

— Ben daha hızımı alamadım, demiş, ne olur, sen şu eşeğin yularından tutuver de, ben bir tur daha atıp geleyim.

Fıkrayı dinleyen, yüzünde bir kıpı gülümseme çizgisi bile belirmeden,

— Eeee? Sonra? diye sorunca, fıkrayı anlatan kompartımandan çıkmış, yolculuğunu koridorda geçirmiş.

Sadi gibi, Hafız gibi birkaç büyük İran şairine maledilen şöyle bir fıkra vardır. İran şahı, o ünlü şairden, kendisi için övgü yazmasını ister. Şair yazmaz. Şah, övgü yazsın diye şairi türlü baskılar altında tutar. Ne yapılsa şair, şaha övgü düzmez. Bunun üzerine Şah, o büyük şairi, bir keçi çobanıyla birlikte hapsedip bir hücreye kapatır. Günler geçer. Şair, zaman geçirmek için yazdığı şiirleri yüksek sesle söylemeye başlayınca keçi çobanı da gözyaşlarını tutamaz. Şair, çobanın şiirinin etkisinde kalıp ağladığını sanarak.

— Neye ağlarsın hey çoban, şiirlerimi çok mu beğendin? diye sorunca, Çoban,

— Ben, der, şiirden mîirden anlamam...

— Öyleyse neye ağlarsın? diye sorar şair.

Çoban,

— Sen, der, şiir söylerken, sakalın aşağı yukarı oynayıp duruyor ya, benim sürümdeki koca tekeyi andırıyorsun da, ondan ağlarım.

Şair, hücrenin kapısını yumruklarıyla döğüp,

— Çıkarın beni burdan, şaha istediği medhiyeyi yazacağım! diye bağırır.

Milliyet Sanat Dergisi'nin 6 Mart 1978 tarihli 267'nci sayısında «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı bir yazım yayımlandı. Belki o yazıyı okuyanlarınız vardır.

Son aylarda, bana çatarak, beni yererek, aşağılayarak kimi çevrelerde puan toplamak isteyenler çoğaldı. Eskiden, solculuğun yürek istediği zamanlarda bu görevi sağcılar yaparlardı. Şimdilerde, yani solculuğun çok ucuzladığı ve kimilerince solculuğun yeteneksizliğe çok kolay ve ucuz bir destek sanıldığı bu günlerde bu görevi, kendilerini solcu sananlar yapıyor.

Her yazımda ille de bir yanlış bulacaklar. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diye yazdım ya... Tamam. Buldular yanlışımı.

Vedat Günyol dostum söyledi. Ona gidiyor birkaç kişi. «Aziz Nesin, nötron bombasını övüyor. İnsanlık düşmanlığı yapıyor. Ağzının payını vermeli...» diyorlar.

Vedat Günyol, önceden okumuş yazıyı. «Siz deli misiniz» diyor. «Bunca yılın Aziz Nesin'i ne diye birdenbire kendini yadsısın... O yazı, olağanüstü bir kara gülmece... Daha başlığından, ilk tümcesinden belli bu...»

«Böyle gülmece olmaz» demişler. Gülmece olsaymış, hani şu okuru hiçbirşeyden anlamaz sayan ayraç içindeki ünlem işaretini (!) koyarmışım. Vedat Günyol, «İşte» diyor, «bu işareti koymadığı için iyi gülmece...»

Barış Derneği Başkanı Mahmut Dikerdem telefonda söyledi. O'na da gidiyorlar. «Aziz Nesin, nötron bombasının uygarlığı kurtaracağını yazdı. Barış düşmanıdır. Kendisini Barış Derneği'nden çıkaralım...»

Dikerdem, yazıyı okumak istiyor. Okuduktan sonra, «Bu bir gülmece yazıyısı. Aziz size tuzak kurmuş...» diyor.

Bütün yaşamımda hiç kimseye, düşmanlarıma bile tuzak kurmadım.

Derken Oktay Akbal çıkıyor ortaya... O'na da, mektuplar gelmiş: Aziz Nesin, insanlık düşmanı, barış düşmanı... İşte yazısı ortada!

Oktay Akbal coşuyor, bir yazı döşeniyor bana karşı. İşte yazısından bir iki bölüm:

«..... İki okurum ayrı ayrı yazdılar, derginin o sayfasını da kesip gönderdiler. Ben zaten okumuştum, dergi masamın üstündeydi kaç gündür. Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böylesine «kara güldürü» yazısının işi neydi, ama güldürüyü de büyük bir ciddîlikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım. Konu, nötron bombası... Hani şu, «temiz iş gören» bomba! Yapıları, eşyaları, teknik uygarlığın yarattığı bütün değerleri olduğu gibi koruyan, ama canlıları güzelcene ortadan kaldıran üstün uygarlık ve bilim «mucize»si! Dostum Aziz Nesin bu bombayı övüyor işte! İkinci Dünya Savaşında otuz milyon — bence daha çok — insan ölmüş. İyi ki ölmüş! Yoksa o otuz milyon yüz milyonu aşacak, dünya nüfusu bir o kadar daha artacakmış! «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» diyor Aziz Nesin. Hangi uygarlığı? O kurtardığı nesleler «uygarlık» sayılır mı? Daha başka bir ad vermemeli mi, insanları yok edip yapıları, eşyaları, otomobilleri, bilmem neleri koruyan anlayışa, kafaya, düşünceye, tekniğe!

..... Aziz Nesin'in insandan değil, nesneden yana olması beni üzdü. Bir yazarın, hem de güçlü bir yazarın insansız bir uygarlığı korumak, savunmak istemesi, hele hele o nötron bombası ile ölecek olanlar «hiçbir zaman uygarlığın sahibi olan biz uygar insanlar olmayacağız» demesi büsbütün şaşırttı beni. Geri kalmış halk yığınları ölüp gidecek «biz uygar insanlar» yıkılmayan, yok edilmeyen teknik uygarlığımızın içinde yaşayıp gideceğiz, öyle mi? Peki, ama bizleri «uygar» sayacak mı nötron bombasını kullanacak güçler? Bunun hiç sanmıyorum.»

İşte Oktay Akbal'ın yazısı bu.

Dostluğa çok değer veririm. Dostlukları kolay kazanmadığım için, kolay da yitirmek istemem.

Oktay yazısında «Dostum Aziz Nesin...» diyor. Sağolsun. Gerçekten dostuysam, bu yazıyı yazmadan önce, telefonu açıp bana bir sorabilirdi. Böyle yapsa, kendisi için çok iyi olacaktı. Daha önceleri, çok beğendiğim yada karşı olduğum yazıları için ona ben telefon etmiştim. Yani yol da göstermiştim. Hattâ bu telefonlarımdan birinde önemli yanlışını söyleyince, «Yine beni kandırmışlar...» demişti. Ama görüyorum ki, kandırılması sürüyor hâlâ... İki okuru mektup yazmışmış.

O bana telefon etmedi. Ama ben ona te-

lefon ettim. Çünkü Oktay'ın bu yazısı herkesin dilindeydi.

Telefonda sözkonusu yazımı dostça açıklamak istedim. Ama Akbal,

— Ben senin bunca yazını okudum... Artık ben de anlamazsam mizahtan, kim anlar, kim için yazıyorsun... diyerek, telefonda benimle, bu yazısından daha da katı konuştu. Oysa ben işi şakaya vurmak istemiştim. Kızmak gerekiyorduysa kızması gereken ben olmalıydım.

Şimdi ben, anlattığı fıkranın bitiminde kendisine «Eee, sonra?» diye sorulan adamın durumundayım. Bu yüzden Oktay Akbal'ın bu yazısına yanıt vermeyeceğim. Oysa, aklıma, hattâ dilimin ucuna ne şakalar geliyor...

Akbal'ın yazısından bir süre sonra, vize almak için gittiğim Sovyetler Birliği Başkonsolosluğu'nda, şimdi Koskova'ya dönmüş olan Konsolos,

— Aziz Bey, siz bir yazı yazmışsınız nötron bombasını yararlı bulan. Böyle dediler bana. İnanamadım. Nedir bu yazı? diye sordu.

Sovyet Konsolosu bile, benim böyle bir yazı yazabileceğime inanamıyor.

— Kim söyledi size bunu? diye sordum.

Sendika yöneticileri söylemişler.

Aynen şöyle dedim Konsolosa.

— Onlar beni size şikâyet etmişler. Çünkü, sizi efendileri sayıyorlar. Ama benim efendim yok. Bugün Sovyetler Birliği'ni efendileri sayanların manevî akrabaları olanlar, dün de Amerika'yı efendileri sayıyorlardı. Yarın, Çin'i efendi sayabilirler. Daha eskiden de aralarında çıkarcılık bağı olan akrabaları İngiltere'yi, Almanya'yı efendileri saymışlardı. Benim efendim yok, ama dostlarım var. Sovyetler Birliği, ilk işçi sınıfı devrimini yapmış bir ülke olarak, halkına saygı duyduğum dost bir ülkedir benim için.

İşte şimdi, söz konusu yazımdan ötürü, beni barış düşmanı, insanlık düşmanı, nötron bombası yanlısı göstermek isteyenlere toptan yanıt veriyorum. Şöyle ki:

Çok yoğun ve hızlı çalışmak zorunda olduğumdan, Milliyet Sanat Dergisi'nde çıkan o yazımı, nasıl yazmış olduğumu bile anımsamıyordum. Nisan başında Moskova'ya gittiğimde, tanıdık tanımadık karşılaştığım herkesin ağzında, nötron bombası için yazdığım o yazı vardı. Hepsi yazıyı övüyordu. İçimden bu Sanat Dergisi'ndeki yazım, Rusça'ya çevrilmiş olmalı, diye düşündüm. İki gün sonra, «Za Rubejom» gazetesinden telif hakkı alacağım olduğunu söylediler. Bu telif hakkımın, hangi yazım için olduğunu sordum. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazım için olduğunu söylediler. İşte o zaman herşeyi birden anımsadım.

Ankara'daydım. Sanatsevenler Derneği'nde bir açık oturuma çağrılıydım. O gün, TASS Ajansı muhabiri geldi. Nötron bombası için bir yazı yazıp yazamayacağımı sordu. Ertesi gün yazıyı almasını söyledim ve ertesi günü o yazıyı verdim. Orda yazı makinem olmadığından elyazısıyla kopyasız yazabilmiştim. Bu yazımın salt Rusça yayınlanıp, Türkiye'de yayınlanmamasını uygun görmedim. Dış ülkelerdeki yazılarımı, konuşmalarımı bile, sonradan Türkiye'de yayınlarım. Bu nedenle, TASS Ajansı muhabirine, Rusçaya çevirdikten sonra, ertesi gün bu yazımı geri vermesini rica ettim. TASS muhabiri, ertesi gün yazımı geri verdi. Ben de İstanbul'a döndüğümde, bu yazımı Milliyet Sanat Dergisi'ne verdim, orda yayımlandı.

Bu yazım dolayısıyla, eleştirilere, hattâ saldırılara uğradığımda, yazıyı TASS Ajansı için yazdığımı bile unutmuştum. Ancak, yazımı Moskova'da yayımlanan «Za Rubejom» da görünce bütün bunları anımsadım. Ve bu yazım için 45 ruble 25 kapik de — vergisi kesildikten sonra — telif hakkı aldım.

Bilindiği üzere Sovyetler Birliği, nötron bombasına karşı dünya çapında savaşımın öncüsüdür. Düşünebiliyor musunuz, o yazım, Sovyetler Birliği'nde yayınlanıyor, yüzbinlerce kişi okuyor, bu yazımdan ötürü beni kutluyorlar, «Dünyanın pek çok ülkesinden birçok yazar nötron bombasına karşı bizim gazetelerimizde yazdı, ama sizin yazınız kadar hiçbiri özgün değildi, etkili olmadı.» diyorlar, bu yazı için bana (1500 Türk lirası karşılığı) telif hakkı ödüyorlar, amaaa bizim sonradan olma sözde solcularımız, keskin sosyalistlerimiz, yaman devrimcilerimiz, kırk yıldanberi sosyalizm yolunda savaşım veren yazarın yazısını «insanlığa karşı, barış düşmanı, uygarlık düşmanı» diye suçluyorlar.

Öyle sanıyorum ki, ben artık, kendilerine yararlı olur diye, genç yazar ve şairlere öğüt verecek yaşa geldim. «Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır» başlıklı yazımdan çıka-

rılacak ders ve öğütlerimi, genç kuşak yazarlarına sunuyorum:

- Hiç kimseye yaranmaya çalışmayın!
- Kaleminizin, sizden başka efendisi olmasın!
- Kafanıza ve gönlünüze göre doğruluğuna inandığınızı doğruca yazın.
- Yanlış ve yanılgınızı gösteren olursa «Yanılmışım, bağışlayın!» demek yüreklilliğini gösterebilin.
- Doğruyu yazdığınıza inanmışken size saldıranlar olursa, hiç kaygılanmayın; çünkü en büyük destekçiniz zamandır ve zaman sizden yana olacaktır.

Beni, nötron bombası yanlısı göstermeye çalışanlar, benim o yazımın Sovyetler Birliği'nde yayınlanacağını düşünebilirler miydi? Bunu bilseler, yine de yazıma karşı çıkarlar mıydı?

Zaman, doğruların en büyük destekçisi... İşte bunun için yaşamak güzel!

Sanat Dergisi
(29 Mayıs 1978)

NÖTRON BOMBASI BİR AYRAÇ MI?

Aziz Nesin'in **Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır** başlığını taşıyan bir yazısı yayınlandı (Milliyet Sanat Dergisi/6 Mart 1978/ Sayısı: 267). Aziz Nesin bu yazısında, bizce kara gülmece (kara mizah) yoluyla, Nötron bombasını bulan düşünce düzenini eleştiriyor ve alaya alıyordu. Bu düşünce düzeninin temelinde üretimi gerçekleştiren emekçinin değil üretilen malın değeri vardır anlayışının yanlışlığı ve insana karşı oluşu yatmaktadır. Bu düşünce iktisadî alanda emeğin sömürüsü biçiminde dizgeleşmektedir. Böyle bir dizgenin ürünleri de insana aykırı olacaktır. Sanıyoruz Aziz Nesin de böyle düşünerek insanlığa sığmayan bir durumu eleştirmek için kara gülmece yoluna baş vurdu. Çünkü en etkili eleştiri yollarından biri de gülmecedir.

Oktay Akbal da Aziz Nesin'in bu yazısını konu alan bir yazı yazdı (İnsansız Bir Uygarlık.../Cumhuriyet/16 Mart 1978). Oktay Akbal insan'ın değerinin bilinmeyişiyle ilgili bir girişten sonra şunları yazıyor:

«... Önce «mizah» yani güldürü yazısı sanmıştım. Gerçi «Sanat» dergisinde böylesine «kara güldürü» yazısının işi neydi, ama güldürüyü de büyük bir ciddilikle yapan bir güçlü yazarın böylesine bir sapmaya düşeceğini sanmamıştım.

Oktay Akbal daha sonra **uygarlık** kavramı üzerinde duruyor ve yazısının sonlarında şunları yazıyor:

«Aziz Nesin'in insan'dan değil nesne'den yana olması beni üzdü...»

Aziz Nesin'in insandan yana bir yazar olduğunu yapıtlarından ve bugüne kadarki savaşımından hepimiz biliyoruz. Birçok armağan ve ödül seçici kurulunda görev yapmış bir yazar olarak Oktay Akbal'ın bir yazarı böyle değerlendirmesi bizi düşündürdü. Oktay Akbal'ın bir an için yanılmış olduğunu dileyelim. Belki de Oktay Akbal'ın bu yargısında bir **kara gülmece** vardır.

Nötron bombasının bunca yıllık yazarlarımızın gerçek düşüncelerini açığa çıkarması yönünden bir **ayraç** görevi yaptığını söyleyebiliriz. Yazarlarımıza nötron bombasıyla ilgili yazılarını dikkatle yazmalarını salık veririz.

Eray CANBERK
Felsefe Dergisi
(Temmuz, Ağustos, Eylül 1978)

BİZ ADAM OLMAYIZ

BEŞ KOLLU AVİZE

Kısa boylu tıknaz adamı epeydir kahvede görüyordum, ama kim olduğunu bilmiyordum.

Sıkıntılı, işsiz, parasız günlerimi kahvede pineklemekle geçiriyordum. İlkin eşyalarımızı satmaya başlamıştık. Bu gerekli, bu az gerekli, bu gereksiz diye eşyalarımızı ayırıyor, ilkin kendimizce gereksiz saydıklarımızı satıyorduk. Bir zaman sonra bize hiçbir eşyanın gerekli olmadığı sonucuna vararak hepsini sattık, yalnız kitaplarla yataklarımız, birkaç parça kapkacak kalmıştı. Kirasını veremediğimiz için ev sahibi icra yoluyla evden çıkarınca çocuklarla karımı, kaynatamın evine yollamıştım. Daha başlangıçtan kaynatamla aram açık olduğu için ben eve gece el ayak çekildikten sonra gidecektim. Önceden sözleşmiştik. Sokak kapısını bana karım açacaktı.

Gece yarısından sonra kaynatamın evine gittim, yavaşça kapıyı çaldım. İlk çalışımda açıldı, ama karşımda karım değil, kaynatam vardı. Kapıyı açtı, hiçbirşey söylemeden düğmeyi çevirip elektriği söndürdü, gitti. Karanlıkta yürümeğe çalıştım. Ayaklarıma bişeyler takıldı, yere düştüm. El yordamıyla üstüne düştüğüm şeylerin ne olduğunu anlamaya çalıştım; kitapların üstüne düşmüştüm. Kapkaranlık, sessiz bir evde ne yapacağımı şaşırmıştım. Kitapların üstünden kalktım, duvara tutunarak yürüdüm. Hıçkıran bir kadın sesi duydum. Bu, karım olmalıydı. Altından ışık sızan, sesin geldiği kapıyı açtım. Evet, karım ağlıyordu, gözleri kızarmış, şişmiş. Durumu kavramak için aşırı bir akıl gerekmiyordu. Kaynatam,

— O herif, bir işe yaramaz kitaplarını evimden alsın, yoksa onları yakarım. Çoluğunu çocuğunu besliyecek hale gelmeden kapımı da çalmasın!.. demiş.

İşte o günden sonra kahveye dadanmıştım. Kısa boylu tıknaz adam da benim gibi her sabah o kahveye geliyor, bütün gününü orada geçiriyordu.

Birgün öğleden sonra kahveye elinde bir avizeyle geldi. Beş kollu avizeyi masanın üstüne koydu, kahvesini içti. O günden sonra da kahveye hep avizeyle gelmeye başladı. Avizesini masanın üstüne koyuyor, bütün gününü kahvede geçirdikten sonra, akşam olunca avizesini alıp gidiyordu.

Bir sabah, beş kollu avizenin cam kâselerinden birinin eksilmiş olduğunu gördüm, her halde kırılmış olacaktı. Birkaç gün sonra, beş kollu avizenin üstünde yalnız iki cam kâseyle beş lâmba kalmıştı. İkişer üçer gün arayla cam kâseler, lâmbalar kırıla kırıla, kısa boylu adamın elinde avizenin yalnız madenî beş kolu kalmıştı. Bu beş kollu, bronz renkli madenî, kahvecilerin askısı gibi elinde sallıyarak taşıyor, hiç yanından ayırmıyordu.

Kaynatamın evine gidemediğim için karımla parklarda, sokaklarda ayaküstü konuşabiliyorduk. Kaynatamın kararı kesindi; çoluğumu çocuğumu besliyecek duruma gelmedikçe kızıyla konuşmamı bile yasak etmişti. İşsizliğim, parasızlığım böyle sürerse belki de kızını benden ayıracaktı.

Bir iş güç elde etmek için çok çırpındım, herşeye, her işe razıydım. Nereye başvurdumsa umutsuz döndüm. Birgün eski bir arkadaşımı gördüm. Herkese olduğu gibi ona da durumumu anlattım. «Her ne iş olursa olsun razıyım, yapılarda taş, toprak bile taşırım» dedim. Arkadaşım acıdı halime. «Madem ne iş olsa yaparsın» dedi «en iyisi sen ticaret yap. İşe küçükten başlar, yavaş yavaş büyütürsün. Satıcılık yap. Mendil, çorap satsan hayatını kazanırsın. Yarın bana gel, sana beşyüz lira vereyim, bu bu sermayeyle hemen işe başla!»

Adresini aldım, ayrıldık. Sevincimden uçuyordum. Bu zamanda kim kime beşyüz lira verir, demek dünyada iyi insan nesli daha tükenmemiş...

O sabah yine her zamanki kahveye gittim. Arkadaşıma gideceğim saate kadar kahvede oturacaktım. Benden biraz sonra da kısa boylu tıknaz adam, elinde beş kollu avizenin demirini sallaya sallaya geldi, benim yanıma oturdu, beş kollu demiri de masanın üstüne koydu. Artık göz tanıdığı olduğundan se-

lâmlaştık. Üstelik adam bana,

— Nasılsınız? dedi.

Ben de,

— Teşekkür ederim, siz nasılsınız? dedim.

Böylece konuşmaya başladık. Sözün bir yerinde birara gülümsiyerek,

— Çok affedersiniz, bu avize nedir? Hep elinizde görüyorum... dedim.

— Bu mu, dedi, bu namussuz mu, bu benim başımın belâsı.

— Yaaa!... diye şaşkınlığımı belirttim.

— Hikâyesi uzundur, insanın bir kere işi bozulmaya görsün, bir daha toparlanmak çok zor oluyor, hattâ imkansız... İşsiz kaldım. Zaten işteyken de zarzor geçiniyorduk, birikmiş paramız yoktu. İşsiz kalınca büsbütün sıkıntıya düştük. Karım var, iki çocuğum var...

Üzüntüyle,

— Benim de... dedim.

— Siz bu sıkıntıyı bilmezsiniz, dedi.

— Hiç bilmez olur muyum, benim de başımda...

— İlkin eşyalarımızı satmaya başlamıştık. Bu gerekli, bu az gerekli, bu gereksiz diye eşyalarımızı ayırıyor, gereksiz saydıklarımızı satıyorduk. Bir zaman sonra hiçbirinin gerekli olmadığını anlıyarak bütün eşyalarımızı sattık.

— Ne tuhaf... Tıpkı bizim gibi...

— Yalnız kitaplarla yataklarımız, birkaç parça kapkacak kalmıştı. Kirayı veremediğimiz için ev sahibi icra yoluyla bizi sokak ortasına atınca...

— Siz de tabiî karınızla çocuklarınızı kaynatanızın evine yolladınız.

— Nereden biliyorsunuz?

— Ben de öyle yaptım da...

— Evet, kaynatamın evine gönderdim. Oldum bittim kaynatamla aram iyi değildir.

Adam tıpkı tıpkısına benim hayatımı anlatıyordu. Şaşkınlık içinde onu dinledim. Gece yarısından sonra kaynatasının evine gitmiş. Kapıyı karısı açacakken kaynatası açmış, elektriği söndürmüş. Kısa boylu tıknaz adam karanlıkta kitapların üstüne düşmüş. Benim başıma gelenler en ince ayrıntılarına dek bu adamın da başına gelmiş. Bu denli benzeyiş olamaz. Yoksa başımdan geçenleri birisinden duymuş da benimle alay mı ediyor?

— Biliyorum, biliyorum, kısa kesin! diye bağırdım, sözü uzatmayın da şu avizeyi anlatın.

— Ben de onu anlatacağım. Birgün, bir eski arkadaşımla karşılaştım...

— Yoksa size beşyüz lira mı verdi?

— Evet. Ama siz bunu nereden biliyorsunuz? Hiç kimseye söylememiştim.

— Ya siz nereden biliyorsunuz? Ben de kimseye anlatmamıştım.

— Ben başımdan geçenleri anlatıyorum.

— Peki, beşyüz lirayı aldınız mı?

— Aldım.

— Ben daha almadım, biraz sonra gidip alacağım. Sonra ne oldu, onu anlatın!

— Arkadaşıma gittiğim zaman açlıktan neredeyse bayılacaktım. İki gündür iki bardak çayla duruyordum. Arkadaşım hemen beşyüz lirayı verdi. «Ne yapıp edip, çalışıp kazanacağım. En kısa zamanda borcumu ödeyeceğim» dedim. «Acelesi yok. Yeter ki sen bir iş tut!» dedi. Teşekkür edip ayrıldım. Niteyim Hal'den iki-üç sandık şeftali, armut alıp pazar yerinde satmaktı. Bu iş de yüz, yüzelli lirayla olurdu. Ne olur ne olmaz diye sermayemin hepsini birden yatırmak istemiyordum.

Bir lokantanın önünden geçerken, gözüm lokanta vitrinindeki yemeklere takıldı. Açlıktan bayılacak gibiydim. Şurda bir güzel karnımı doyursam, diye düşündüm. Üç liraya iyice doyardım .Ama sermayemi bozmak istemiyordum. Kendi kendime, buna hakkım yok, dedim. Bir kere parayı bozdurdum mu, artık sonu gelmez, iş de yapamadan paralar elden gider.

Bir döner kebapçının önünden geçerken burnuma mis gibi kebap kokuları geldi. Dayanacak halim kalmamıştı. Kebapçıdan içeri girecekken, caydım, kapıdan döndüm. Çalışıp kazanmalı, kazancımdan yemeliydim.

Burnuma taze ekmek kokusu geldi. Baktım, bir fırının önünden geçiyormuşum. Şurdan bir ekmek alıp kuru ekmekle karnımı doyursam, dedim ama, buna da hakkım yok. Sermayeden yemeğe başlarsam sonu gelmez.

Taze, gevrek simit satan simitçinin önünde durdum. Bir simit alsam mı? Olmaz... Ben bu sermayeyle para kazanıp, karımı, çocuklarımı kaynatamın elinden kurtaracağım.

Hava da öyle sıcak ki... Bir şerbetçinin önünden geçerken az kalsın dayanamayıp bir bardak buzlu limonata içecektim. Hemen aklım başıma geldi de vazgeçtim. O kaynatam

olacak herif görsün, diyordum, bu beşyüz lirayla öyle işler çevirip kazanayım ki, onun da parmağı ağzında kalsın...

Susuzluktan yanıyordum, ama sermayeyi bozmamak için, on kuruş verip de bir bardak su içmedim. Tramvaya bile binmedim.

Kapalıçarşı'ya gittim. Bedesten'den geçiyordum. Baktım bir kalabalık var; açık arttırmayla eski eşya satışı yapılıyor. Vakit de akşama yakın. Ertesi sabah erkenden Hâl'e gidip şeftali, armut alıp pazarda satacağım. Yâni o gün artık yapacak işim yok. Kahveye gidip otursam, boşu boşuna çay kahve içip para harcıyacağım. Bedesten'deki satışlara bakar, vakit geçiririm, dedim. O zamana kadar da Bedesten'de mal satışı görmemiştim.

Herkes gibi ben de satış salonuna girdim. Basamak, basamak oturulacak yerler var. Başkaları gibi ben de oturdum. Satılık eşyalarla, onları satacak olan tellâl karşımızda.

Tellâl, önünde duran eşyaların içinden bir fotoğraf makinesi aldı, yüksek sesle şöyle dedi:

— Az kullanılmış, işler vaziyette Roleyfleks fotoğraf makinesi, objektif iki buçuk... Muhammen bedeli 300 lira... 300 lira! Var mı tâlibi, hani ya? Üç yüz!...

Benim gibi oturanlardan biri,

— Üç yüz on! diye bağırdı.

Tellâl,

— Üç yüz ona beyde... Üç yüz on, üç yüz on!... diye seslendi.

Başka birisi,

— Üç yüz on beş! dedi.

Sonra salonun orasından burasından sesler yükseldi:

— Üç yüz on altı!

— Üç yüz on yedi!

— Üç yüz yirmiye bende!...

— Dört yüz elli!...

Bir ara arttırma durakladı. Bu sefer tellâl başladı:

— Dört yüz elliye gidiyor. Roleyfleks fotoğraf makinesi, ma-a yedek objektif ve ma-a sehpa...

Salonda oturanlardan bir adam tellâla,

— Bakayım şu makineye! dedi.

Tellâl makineyi adama uzattı. Adam makineyi evirip çevirdikten sonra,

— Dört yüz altmış! dedi.

— Dört yüz altmış bir!...

— İki...

— Dört yüz yetmiş...

Yok mu tâlibi?... Satıyorum, satıyorum,

Tellâl bağırmaya başladı:

— Dört yüz yetmiş, dört yüz yetmiş... saaaa-tım!...

Önündeki kampanaya vurdu. Bir arttırma memuru makineyi alan adama 470 liralık makbuzu uzattı, adamın adını yazıp parayı aldı.

Tellâl bu sefer bir daktilo makinesini arttırmaya çıkarmıştı:

— Her şeyi tamam, kullanılır vaziyette Remington marka daktilo makinesi... Muhammen bedeli altı yüz lira... Altı yüz lira!...

— Altı yüz bir!...

— Altı yüz on!...

— Altı yüz elli!...

Ben hayatımda böyle heyecanlı şey görmemiştim. Birisi arttırdıkça ben yerimden hopluyordum.

— Altı yüz elli beş!...

— Altı yüz seksen!...

Yerimde kalkıp kalkıp oturuyorum.

— Altı yüz doksan!...

— Yedi yüz...

— Yedi yüz on!...

Kendimi öyle kaptırmış, öyle heyecana kapılmışım ki, ta yüreğimden,

— Yedi yüz elli!... diye bağırdım.

Artık nasıl candan ciğerden bağırmışım ki, salonda birden ses kesildi. Tellâl, gözleri bende,

— Yedi yüz elliye beyde... Hani, yok mu? Yedi yüz elliye satıyorum, satıyorum, saaat...

Derken, bir ses yükseldi:

— Yedi yüz elli bir!...

Hoh! diye rahat bir nefes aldım.

Ya üstümde kalsa ne halt ederdim... Bende tupo toplamı beşyüz lira var.

Daktilo makinesi 780 liraya satıldı. Tellâl bir eldikiş makinesini satışa çıkardı. Satış, beş yüz liradan başladı. İlk vartayı atlatmıştım. Heyecana kapılıp arttırmaya burnumu sokmamak için kendimi zor tutuyordum.

— Beş yüz on!...

— Beş yüz yirmi!...

— Elli...

— Beş yüz seksen!...

— Altı yüz!...

Son bağıran bendim. Bütün başlar bana

döndü. Tepemden aşağı kaynar sular döküldü. Nasıl olup bağırmıştım yine?... Yanımda oturan adam,

— Altı yüz lira etmez! dedi.

Adama,

— Sana ne yahu? dedim, Parayı verecek ben değil miyim?.

— Ben makineciyim de... dedi.

— Biz senin kadar makineden anlamaz mıyız yâni!...

Bunun üzerine adam,

— Altı yüz bir! diye bağırdı.

Üstümde kalacak diye ödüm kopmuştu. Böylece ikinci vartayı da atlattım.

Bir vazo arttırmaya çıkarıldı. Her arttırmada zıp zıp zıplıyordum. Bağırmamak için, iki elimle ağzımı kapadım.

Vazodan sonra, yağlı boya bir tablo, elektrikli süpürge satıldı. Tellâl eline bir avize aldı:

— Beş kollu avize, sağlam vaziyette... Muhammen bedeli kırk lira... Var mı tâlibi? Kırk lira...

— Kırk bir!

Sol yanımda oturan,

— Kırk iki! dedi.

Sağ yanımdaki,

— Kırk beş! dedi.

Önümde oturan,

— Kırk sekiz! dedi.

Arkamda oturan da,

— Elli! diye bağırdı.

Artık ben de kendimi tutamadım,

— Elli bir! diye haykırdım.

Öyle bir heyecanlı hava vardı ki, insanın kendini tutması, bağırmaması elinde değil.

Sağ yanımdaki,

— Elli üç! dedi.

Solumdaki,

— Elli beş! dedi.

Nasıl oldu bilmiyorum, ben,

— Altmış! diye bağırdım.

Solumdaki,

— Altmış beş! diye yapıştırdı.

Aman susayım diye kendimi tutmaya çalışıyorum, ama elde mi?

— Yetmiş!

— Yetmiş bir!..

— Yetmiş beş!

Artık iş inada binmişti, nasıl olduysa, birden,

— Seksen! diye haykırdım.

— Yüz!

— Yüz on be!...

Solumdaki,

— Yüz elli! dedi.

Ben,

— İki yüz! dedim.

Solumdaki,

— İki yüz elli! dedi.

Bir o, bir ben... Yalnız o, birer ikişer lira arttırırken ben kapıldığım heyecandan beşer onar arttırıyorum.

— İki yüz elli bir!

— İki yüz altmış.

— Altmış bir...

— İki yüz yetmiş...

— Bir...

— İki yüz seksen!

Her arttırıştan sonra «İnşallah o da arttırır da üstünde kalır» diye dua ediyordum.

— İki yüz doksan!...

«İki yüz doksan bir» dese artık arttırmıyacaktım.

— Doksan bir!

Kendimi tutamıyorum ki... Elimde olmadan,

— Üç yüz!... diye patladım.

Arttıra arttıra dört yüzü aştık. Yanımdaki adam,

— Dört yüz doksan bir! der demez,

— Beş yüz!... diye feryadı bastım. Sanki içimden başka biri bağırıyor. Adam «beş yüz bir» dese susacağım. Beşyüz liradan bir kuruş fazla param yok. Ne dersiniz, adam cebimdeki parayı biliyormuş gibi,

— Alın, fayrını görün! dedi.

Salonda bir sessizlik oldu. Tellâl,

— Beş kollu avize... Beş yüz liraya... Yok mu arttıran? deyince, belki birisi acır halime de arttırır diye üzünçle oradakilerin hepsinin tek tek yüzlerine baktım. Helâl süt emmiş bir insan evlâdı da çıkıp «beşyüzbir» diyerek beni kurtarmadı. Adamın biri dudaklarını kıpırdatır gibi oldu, belki de bana öyle geldi. Adama kolaylık olsun diye,

— Bişey mi söyliyecektiniz beyefendi?... Buyrun rica ederim, buyrun! dedim.

— Hayır... dedi.

Sanki söylese ne çıkar... Kimsede insanlık kalmamış ki... Tellâl da öbür eşyaların satışında işi ağırdan alırken bu sefer çabuk çabuk,

— Satıyorum, saaat-tım! deyip kampa-

naya vurdu. Biraz beklesene alçak, patladın mı? Belki bir namuslu yurttaşımıza bu avize çok lâzımdı, ne acele ediyorsun? Öyle ya... bir memur hemen makbuzu önüme uzattı, adımı, adresimi yazdı, birlikte salondan çıktık. Arada kaçacak zaman bile bulamadım, hemen satış işlemini yapıp beşyüz liramı aldılar, beş kollu avizeyi elime tutuşturdular. Benimle arttırma yarışına giren adam da yanımdaydı,

— Güle güle kullanın, iyi mal aldınız, dedi.

— İyi mal olduğunu nereden biliyorsunuz? dedim.

— Bilmez miyim, sahibi bendim, dedi.

— Kim bilir ne kadar sıkıntıda kaldınız da sattınız, yazık... dedim, size avizenizi dört yüz seksen liraya geri vereyim.

— Kısmet sizinmiş, alamam... dedi.

— Bitürlü içim götürmüyor, dört yüz verin de alın şunu, dedim.

— Hayrını görün! dedi gitti.

Arkasından,

— Üç yüz ver de al be! diye bağırdım ama, aldırmadı.

Avizeyle düştüm yola. Kelepir bir mal aldığım muhakkak ama, ev yok bark yok, ben avizeyi ne yapayım? Avizecilere götürüp satmak istedim.

— Kaça?

— Çok eder ama, ben altı yüze vereceğim... dedim.

Adamlar güldü,

— Bunun yenisini, ellişer liradan kaç tane istersen verelim... dediler.

Avize elimde kalakaldım. Akşam üzeri karımla parkta buluştuk. Karım hıçkırıklar içinde,

— Babam, ya başımdan gidin, yada bu heriften boşan, diyor. Bir iş bulup para kazanmaya mecbursun... dedi.

Artık ne kadar şaşırmışım ki, elimdeki avizeyi karıma gösterip,

— Hiç merak etme, dedim; yalnız birazcık daha dişini sıkacaksın. Çoğu gitti azı kaldı. Sana öyle bir ev hazırlıyorum ki, baban bile şaşıracak. İşte evimizin avizesini bile şimdiden aldım; bak ne güzel, beş kollu...

Karım oturduğumuz banktan kalktı, çok şaşılası birşey söylemişim gibi yüzüme bir tuhaf baktı. Allasmarladık, bile demeden gitti, gidiş o gidiş...

O günden beri bu avizeyi elimde taşıyıp duruyorum; koyacak, bırakacak bir yerim de yok, kimse de almıyor ki satayım, başıma belâ oldu. Yanımda taşırken oraya buraya çarpa çarpa camları, lâmbaları da kırıldı, kala kala işte bu beş kollu demiri kaldı. Hangi birine yanıyım birader, o beş liradan bir karnımı doyursaydım, hiç olmazsa bir bardak su içseydim, canım yanmazdı.

Kısa boylu tıknaz adama acıyarak baktım. Beşyüz lira verecek olan arkadaşıma gitmenin zamanı gelmişti. Kahveden çıktım. Yolda giderken boyuna düşündüğüm şuydu: Nasıl oluyordu da bu kısa boylu tıknaz adamın hayatı tıpkı tıpkısına benimkine benziyordu... Bunu her halde siz de çok merak ediyorsunuzdur. Söyliyeyim öyleyse: Bedesten'e yolu düşüp arttırmayla beşyüz liraya beş kollu avizeyi alan kısa boylu tıknaz adam benden başkası değil. Aptallığımla alay etmesinler diye herkese bu olayı başka birinin başından geçmiş gibi anlatıyorum.

OOOOOO!

Okurlardan günde otuz - kırk mektup aldığım, telefon zilinden gazete okumağa bile vakit bulamadığım, arka arkaya ve üstüste gelen konukları oturtmak için evimdeki sandalyelerin yetmediği günler geçti artık. Böyle günler gelir geçer, gelir geçer... Gazetelerden, dergilerden adım kesilince, evimizin telefonu elektriği kesilir, havagazı kesilir, suyu kesilir. Bunlar kesilince de ziyaretçilerimizin ayağı kesilir. Bu günlerde akıl istemeye, para istemeye, yardım istemeye, iş istemeye hiç kimse gelmiyor, alacaklılar da gelmese, işsiz, parasız kaldığıma neredeyse sevineceğim.

Bu yazar takımının bir garip alınyazısı var. Adları duyulur oldu mu, birden akıl danışılacak akıllı, para istenecek zengin, yar-

dım istenecek yardımsever, iş istenecek işveren oluverirler; ama bir de adları duyulmaz, imzaları görünmez oldu mu, yine birdenbire akılsız, parasız, işsiz, yardım edemez kişi olur çıkarlar. Eskiden akıl danışanlar akıl vermeye, eskiden para isteyenler borç ister diye kaçmaya, eskiden yardım istiyenler yardım ister diye görmezden gelmeye, eskiden iş isteyenler iş ister diye ondan uzaklaşmaya başlarlar.

Cezaevinden son çıkışımdan beri, ben işte böyleyim. Hoş, bu başıma gelen birinci değil, beşinci değil... «Artık alışmışsındır» diyeceksiniz; hayır, buna alışılmıyor, bin kere başa gelse yine alışılmıyor.

Bakınız, geçenlerde başıma ne geldi: Bir zamanlar bir solukta çıktığım Babıâli yokuşundan dura dinlene çıkıyordum. Eskiden bu yokuş bu kadar dik değildi, her yıl galiba biraz daha dikleştiriyorlar. Böyle giderse, bir zaman sonra Babıâli yokuşu dimdik bir duvar olacak. Evet, yokuştan çıkıyordum. Kalabalık arasında yokuştan aşağı gelen bir dostumu gördüm. Dostum beni çok sever; sevgisini de çok gösterişli biçimde belli eder. Ne zaman, nerede karşılaşsak «Oooo!...» diye yüksek sesle bağırarak uzaktan kollarını açar, beni göğsüne bastırır, şapur şupur yanaklarımdan öper. Doğrusu ya, ben böyle gürültülü sevgi gösterilerinden hoşlanmam. Ama dostumun özdenliğine inandığımdan, ister istemez ben de ona uymak zorunda kalıyorum. Ben de onun gibi kollarımı açarak, bağırarak, dostumun yanaklarından öperim.

Meseret kahvesinin karşısındaki trafik memuru, elini kaldırıp taşıtları durdurmuş, yayalara yol vermişti. Yukarıdan inen kalabalıkla aşağıdan çıkanlar birbirimize karıştık. İşte bu sırada dostumu gördüm. Aylardır birbirimizi görmediğimiz için, onun her zamankinden daha sesli, daha gösterişli beni karşılayacağını biliyordum. Dostluk gösterisinde ondan aşağı kalmak için daha önce davranıp, taa uzakktan iki kolumu yana açıp «Ooooo!..» diye bağırarak dostuma doğru yürüdüm. Dostumla gözgöze geldik. Neredeyse onu kucaklıyacaktım ki birden gözlerini benden kaçırıp sol yanımdan aşağı kayıverdi.

Nasıl bozulduğunu anlatamam, kollarım boşluğa açılmış kalakaldım.

Benim durumumu lütfen gözünüzün önüne getiriniz: Trafik memuru dört yol ağızda taşıtları durdurmuş, yayalar hızlı hızlı geçiyor, kalabalık arasında bir adam, iki kolumu havaya açmış boşluğa «Ooooo!..» diye bağırıyor.

Tam da trafik memurunun önündeydim. Ne yapacağımı şaşırdım. Birkaç kişi durmuş, kimisi de dönüp dönüp bana bakıyor. Öyle şaşırmışım ki -belki utancımdan- kulaç açtığım kollarımı bir türlü indiremiyorum, «Oooo!» diye boşluğa doğru bağırıp duruyorum. Bu durumda birkaç saniye içinde aklımdan neler geçiyor. Burası Babıâli, bizim piyasamız, tanıyan eden çok, herkes niçin kollarımı açıp «Ooooo!..» diye barbar bağırmakta olduğumu bilmez, tozutmuş zavallı, der. Kalabalığın içinde uzaktan yakından bir tanıdık görsem, şu dostluk gösterim boşa gitmesin, beni böyle görenler de kınamasın diye hemen boynuna sarılacağım.

Akan kalabalık arasında bir tanıdık yüz de göremiyorum.

Derken trafik memuru taşıtlara geç işareti verdi. Arabalar yolu doldurdu. İnsan «Ooooo!..» diye otomobillerin, kamyonların üstüne atılamaz ya... Büsbütün şaşırdım. Neyse ki, karşıya geçen son yaya yolcuyu tanır gibi oldum. Ellibeş, altmış yaşlarında, şişman bir kadındı. Adını hatırlayamadım ama kadını bir yerden tanır gibiydim, gözüm ısırıyordu. Can kurtarma sarılır gibi, «Ooooo!..» diye bağırarak kadını bağrıma bastırdım. Bu sırada kamyonlar, otobüsler de yürümüştü. Biz kadınla sarmış dolaş otobüslerin, kamyonların, arabaların arasında kalakaldık. Ben hâlâ «Ooooo!..» diye sesler çıkarıyordum. Sağımdaki kamyonun şoförü başını uzatıp,

— Ooooo-ha!.., diye bağırdı.

Birden kucakladığım kadını hatırladım, dört-beş yıl önce bir arkadaşımın evinde hizmetçilik etmişti.

Trafik memuru,

— Kenara çekilin beyim! diye bağırdı.

Şaşırıp kalmış olan kadının elini birkaç kere sıkı sıkı sallıyarak,

— Hadi güle güle, hadi güle güle!... dedim, taşıtların arasından yürüdüm.

Kadın neye uğradığını şaşırmıştı.

O günkü utancım hâlâ sürüyor.

ÇOK GÜLÜNÇLÜ BİR HİKÂYE

O gece kendisiyle hiç bağdaşamadığım insanların arasına düşmüştüm. Çağrılı olduğum bu güzel salonun insanları, bir bakıma, toplumumuzun kaymak tabakasından seçkin kişilerdi. Belki de o üst tabakadan olamadığım için içimdeki aşağılık duygusunun ezginliği ile o insanlardan, o eşyalardan tedirgin oluyordum; bunun nasıl bir duygu olduğunu bugün de açık seçik bilemiyorum. Onların da beni yadırgadıklarını seziyordum. Nasılsa aralarına düşmüş bir yabancı yaratıkmışım gibi beni merakla inceliyorlardı. Konuşsam, handiyse,

— A... Konuştu, konuştu!... diye şaşıp kalacaklardı.

Benim yerimde olup da bu duruma düşenler, ya terse dönük bir savunma olarak kaba saba olurlar, ya da kendi içlerine büzülürler, ellerini, ayaklarını koyacak yer bulamazlar, tesbih böceği gibi bümbüzük kapanırlar. Ben ne o türlü, ne bu türlü yapabiliyordum. «Nerden geldim buraya!...» diye içimden söyleyip duruyordum.

Bu sıkıntı içinde terlerken üç kadınla iki erkek, sığındığım köşede beni kıstırmışlar, durmadan soruyorlardı:

— Yazdıklarınıza kendiniz de güler misiniz?

En çok soran, yüzü yapıncak çilli, güzel bir kadındı. Erkeksi sesi, körpe salatalığın kırılışındaki çatırdıya benzediği için, içimden kadının sesini çıtır çıtır yemek isteği geçiyordu.

— Kimbilir ne çok gülüyorsunuzdur yazarken...

Belli ki yazdıklarıma benim de gülmüş olmamı istiyorlardı. Susuyordum.

— Yoksa gülmez misiniz? Sahi mi? Hayret. Hiç mi gülmezsiniz?..

Bu sorular, tanımadıkları yabansı yaratığı incelemek için bana yöneltiliyordu.

— Gülemem.

Erkeksi sesli, yüzü yapıncak çilli kadın elindeki viski bardağını bakır sininin üstüne koyup yanıma oturdu. Dizinin sımsıcak yuvarlaklığı içimin sertliğine ilişti. Sordu:

— Sizi en çok güldüren bir olay vardır canım, anlatsanıza. Ne olur!...

Bana yabancı dünya insanlarının, suratı asık bir adam olmadığımı öğrenmelerini de istiyordum.

— Kendi yazılarıma gülemiyorum. Başımdan geçen olaylara güldüğüm olmaz pek... Ama on beş yıl önce başımdan geçen bir olayı her hatırlayışta gülerim...

— Anlatır mısınız... Anlatın ne olur!...

Anlattım:

On beş yıl önce Harbiye'deki askerî cezaevinde hapistim. Cezaevine girmeden, taksitle radyo almıştım. Radyo altı yüz liraydı, ben ancak dört yüz lirasını verebilmiştim. Radyocu icra yoluyla geri kalan iki yüz lira alacağını istedi. Cigara parasını bile zor buluyordum. Radyocu beni mahkemeye verdi. Mahkeme günü ellerime kelepçeyi vurdular. Cezaevi müdürü, beni götürecek olan muhafızlara,

— Otomobile binebilir... dedi.

Çıktık yola. Taksiye binecek param yok. O zamanlar şimdiki gibi pişkin de değilim, öyle utanıyorum ki... İki muhafızın arasında ellerim kelepçeli giderken, bir tanıdık görecek diye ödüm kopuyor. Başka zaman olsa insan İstanbul sokaklarında günlerce gezer de bir tanıdığa rastgelmez. Siz tersliğe bakın, o gün sanki bütün tanıdıklar haber almışlar da, beni o durumda görmek için yollara dökülmüşler. Geçit resmine çıkmışım gibi ne kadar arkadaşım, ahbabım varsa o gün önlerinden geçtim. On-onbeş yıldır görmediğim tanıdıklarla karşılaştım.

Durakta tramvay beklerken bir kadın yanındaki kadına beni gösterip,

— Gördün mü? dedi.

Soran kadını tanıdım. Bu karşılaşmadan on iki yıl önce onunla evlenecektik de, ortaokuldan sonra okuyamamış diye ben vazgeçmiştim.

İki kadın fısıl fısıl konuştular. Sonra duraktakilere duyuracak gibi yüksek sesle konuşmaya başladılar:

— Kız, şansın varmış... Ya bu herifle evlenseymişsin...

— Allah korumuş...

— Münevver beye bak sen... Okumuş

da adam olmuş sanki... Ne de münevver-miş...

— Hırsızın, uğursuzun biri...

— Kaatil midir nedir, ipsiz sapsızın teki...

— Aman sus, verilmiş sadakam varmış...

— İp kazık kaçkını herif!...

Tramvay geldi, bindik, arka sahanlıkta durduk. Lisedeki tarih öğretmenim de tramvaya binmesin mi!... Adam baktı baktı, çalışkan öğrencisinin durumuna pek şaştı, bişeyler mırıldana mırıldana başını sallayarak önümden geçti.

İki durak sonra bir sınıf arkadaşım tramvaya bindi, sınıfımızın en tembeliydi. Gözlerini bana dikip yanındaki adama bişeyler anlattı. Memnun bir gülümseyişle yanındakine «Ehhh. Hayatta kimin ne olacağı hiç belli olmaz...» dediğini duydum, eski arkadaşım halime bakıp tembelliğinin tadını çıkarıyordu.

Adliye binasına gelinceye kadar daha kimleri kimleri görmedim... Bir tanıdıkla göz göze gelince utancımdan yerin dibine geçiyordum.

Mahkemeye girdik. Radyocunun avukatı, görünüşüne bakılırsa, erkeksizlik canına tak demiş zavallı bir kadındı.

Yargıca, radyo için dörtyüz lira verdiğimi, param olmadığı için geri kalan ikiyüz lira borcumu ödiyemiyeceğimi, isterlerse radyoyu geri alabileceklerini söyledim.

Bayan avukat,

— Yalan söylüyor, dedi; dörtyüz lira verdiği yalandır!

Ödediğim taksitlerin makbuzları yanımda değil ki çıkarıp göstereyim. Cezaevi de yatılı değil, eve izinli bıraksınlar da, makbuzları arayıp bulayım.

Bayan avukat, hem verdiğim dört yüz liranın üstüne oturacak, hem radyoyu geri alacak, hem de benden mahkeme masrafı, avukatlık ücreti koparacak... Yargıca, arkamda bekliyen muhafızları göstererek,

— Efendim dedi, esasen dâvalının içtimaî vaziyeti de nazarı itibara alınırsa, yalan söylediği kolaylıkla anlaşılır.

Bu bayan avukatın söylediği «içtimaî vaziyet» kadar hayatımda ciğerime işlemiş söz yoktur.

Saat 16 da Adliyeden çıktık. İnsan sıkıntılar içinde bunalıp ezildikçe geleceğini şansa bağlıyor. Ben de millî piyango almıştım da biletime 5 lira amorti çıkmıştı. Amorti çıkan bilet ceketimin üst cebindeydi. Dönüşte de bir sürü tanıdıkla karşılaşmaktan korktuğum için, ne olursa olsun paraya kıyıp taksiye binecektim. Yolda piyangonun amortisini verecek bir gişe araya araya Karaköy'e kadar geldik.

Karaköy'de endişem daha da arttı. Çünkü işten çıkma saatiydi. Çok ilgilendiğim bir kız Karaköy'de bir yazıhanede çalışmaktaydı. Bir de onunla karşılaşırsam rezillik tamam olacaktı.

Hatırlar mısınız, eskiden Karaköy alanının Boğaz yanında küçük küçük sarraf dükkânları vardı, sonradan istimlâk edip yıktılar. O sarraf dükkânlarından birisi piyango bileti de satıyordu. Camının üstüne «Amorti ödenir» yazılı bir de kâğıt yapıştırmıştı. İki muhafızımla bu sarrafa gittik.

— Amorti öder misiniz? diye sordum.

— Öderim... dedi.

Piyango bileti satan sarraf ihtiyar bir yahudi idi. İki dirseğini naltındaki camekânda sıra sıra altın liralar dizilmişti.

— Şu cebimdeki piyango biletiin alır mısınız? dedim.

İşte o zaman sarraf ellerimin kelepçeli olduğunu anladı. Mavi damarları fırlamış sıska boynunu uzatıp kelepçeli ellerime, sonra arkamdaki muhafızlara baktı.

Sıra sıra altın liralar dizili camekânın üstünden, mavi mavi damarları pırtlamış, titreyen sıska elini uzatıp ceketimin üst cebinden piyango biletini aldı; böyle bir şeyi ilk görüyormuş gibi uzun uzun baktıktan sonra,

— Ne vereceğiz buna? dedi.

Kelepçeli ellerimle umarsız kaldığımı anlayan sarraf, amorti için bile pazarlığa girişmek istiyordu.

— Amorti işte... dedim, beş lira vereceksin. Her yerde beş lira, amorti çıkmış...

Bileti bana uzatarak,

— Üç lira verelim! dedi.

İçimden «Allah belânı versin!» diye geçirerek,

— Ver, peki... dedim.

Sarraf bozuklukları sayıp, parayı bileti aldığı cebime koydu.

Taksi durağına geldik. O zamanlar Karaköy'den Harbiye'ye taksi ile iki liraya gidilirdi. Ama ne olur ne olmaz, taksiden inerken daha çok ister diye korktuğumdan şoföre sordum:

— Harbiye'ye ne vereceğim?

Şoför, gözleri kelepçeli ellerimde,

— Üç liral... dedi.

Biliyorum, taksi saatini açsa, ancak iki lira yazar. Ama ne yapabilirim?

Tam taksiye binerken asıl korktuğum başıma gelmedi mi!... Karşılaşacağım diye korktuğum kız, karşıda durmuş öylece bana bakıyor. Utancımdan ne yapacağımı şaşırıp kıza gülümsedim, yani soğuk soğuk sırıttım. Hani kız da gülümser de belki yanıma gelir, ona avutucu bir iki kelimecik söylerim... Ama kız donmuş gibi bakıyor. Kız ağır ağır yanıma geldi,

— Geçmiş olsun! dedi,

Sesi titriyordu zavallının.

— Birisine benzettiniz galiba... dedim.

Arabaya girdim, iki muhafızımın arasına oturdum. Kızın gözleri doldu.

Harbiye cezaevinin önünde indik arabadan. Şoföre,

— Para şu cebimde, alın! diye çenemle ceketimin üst cebini gösterdim.

Şoför elini sokup bozuk paraları çıkardı, saydı,

— Burada iki lira var! dedi.

— Arayın, dipte kalmıştır.

— Alay mı ediyorsun be... Para mara yok...

Muhafızlar da o cebi karıştırdılar, para yok...

— Delik varsa, astarın arasına kaçmıştır.

Ne delik var, ne de iki liradan başka para...

Boynumu büküp şoföre,

— Başka param yok! dedim.

Şoför kızdı:

— Paran yoksa arabaya ne diye binersin ulan? Hanımevlâdı, tramvaya binsene... Madem paran yok...

Beni bir gülme tuttu. Cezaevine girdim, boyuna gülüyordum. Günlerce güldüm. O zamandan beri bu olayı her hatırlayışta gülerim.

Çıtır çıtır taze erkeksi sesli, teni yapıncak çilli güzel kadın küçücük mendiliyle, gülmekten yaş gelen gözlerini sildi.

— Darılmayın ama çok ters adamsınız, dedi.

— Neden? diye sordum.

— Herkesin ağladığı şeylere siz gülüyorsunuz...

— Galiba doğru, dedim, ağlasınlar diye yazdıklarıma da sizler gülüyorsunuz.

ALIRSINIZ CENNETİ

— «Dinsizin hakkından imansız gelir» sözü yanlış... diyordu,

Şair arkadaşıma,

— Neden? diye sordum.

— Yanlış, dedi, yanlışlığı tecrübeyle sabit... Bu atalar sözünü şöyle düzeltmeli: «Dinsizin hakkından gelse gelse imanı çok kuvvetli olan gelir.»

Böyle konuşan şair arkadaşımın adını duymamışsınızdır. İyi, güzel şiir yazar ama, şiirlerini kıskandığından mı nedir, bu güzelliklerin paylaşılmasını istemediği için hiç kitap çıkarmamıştır.

Karadeniz illerinden birinde kendi halinde yaşar. Kırk yılda bir İstanbul'a, Ankara'ya uğrar. Başında şiirin kavak yelleri esmeye görsün, kapar koyuverir kendini, alır başını gurbetlere çıkar. Pek öyle belli bir iş-güç tuttuğu da yoktur; köküne kibrit suyu ekmemek üzere, yavaştan yavaştan babasının paracıklarını yer. Bu tutumu ile bence hayırlı evlâttır. Ne var ki babasiyle hiçbir konuda anlaşamaz. Çünkü babası, onyedinci yüzyılın koyu ve doğulu ortaçağında yaşarken, oğlu tam çağının ileri görüşlü bir aydınıdır. Babası abdestsiz yere basmaz, oğlu kafayı çekmeden yatağa girmez. Ne var ki baba - oğul arasındaki bu anlaşmazlık çoksessiz geçer, hiçbir zaman aralarında çatışma olmaz. Babanın yenilecek parası oldukça da bu böylece sürüp gidecek, «Sünnet-i şerif» üzere sakal bırakmış hoca efendi ile, içkiye düşkün kalender-meşreb oğlu arasında hiçbir geçimsizlik olmıyacaktır.

Şair arkadaşım,

— Babamın sofrası kendi gibi düşünenlere açıktır, dedi, bizim evden hacılar, hocalar hiç eksik olmaz. Semtimizde Kırık Ali denilen bir belâlı türedi. Çocukluğunu bilirim, bir ma-

hallede büyüdük. Sonrası bu Kırık Ali ortadan kayboldu, onbeş - yirmi yıl görünmedi. Bu zaman içinde orada burada dolana dolana serserilik stajını yapmış... Bir belâlı, bir azılı olmuş ki başedilir cinsinden değil. Çarşıyı pazarı haraca kesti. Yalnız bizim semtin değil, bütün vilâyetin huzurunu kaçırdı. Kadına kıza sarkıntılık bunda, kumarda kavga bunda, içip içip çıngar çıkarmak bunda, türlü rezillik... Allah korusun öyle bir belâlı ki, şerrine lânet, polis, candarma da başedemiyor. Yolda kendi halinde gidene «Vay, yan baktın!» diye bıçakla saldırır. Dediklerine göre, her çeşidinden sabıkası iki yüzü aşmış.

Babam, «İşte» diyor, «insanlarımız Hak yolundan ayrıldıkları için, Cenab-ı Allah bu belâyı ceza diye başımıza musallat eyledi.»

Buradan cehennem olup gitsin, diye para toplayıp verdiler, gitmedi. «Dinsizin hakkından imansız gelir» deyip, daha azılı serseriler aradılar. Bizim oralarda, belki duymuşsunuzdur, kiralık katiller vardır: Adamların geçimi bu yüzden... Onlardan birkaçını kiraladılar. Bizim serserinin karşısında hiçbiri dikiş tutturamadı. Gece sabahlara kadar karanlık sokaklarda vuruştular, tabanca seslerinden uyuyamadık. Profesyonel katilleri, bizimki önüne katıp kovalamış... Yâni ne ettikse bitürlü hakkından gelinemedi...

Birgün babam çağırdı beni,

— Bu gece Bekir Hoca misafirimizdir. Gayet derin bir hocadır. Yemekte sen de bulunacaksın! dedi.

Bizim eve hacı hoca çok gelir ama, babam bana «Birlikte yiyelim» demez. Sonradan işi annemden öğrendim. Babam benim gidişimi beğenmediği için, sonunda Kırık Ali gibi bir belâ olacağımdan korkmuş, Bekir Hoca'yı beni yola getirsin, içkiden, başıboşluktan vazgeçirsin diye çağırıyormuş; Bekir Hoca bana öğüt mü verecek, dua mı edecek, her neyse...

Bekir Hoca geldi: Ak sakallı, mübarek bir zat... Ulu bir din adamı. Akşam yemeğine hepbirlikte oturduk. O gün ramazan değil ama, Bekir Hoca yine de oruçluymuş. İftar bozma zamanı yemeğe girişildi. Ben akşamları yemek yemem, yalnız içerim, yıllardır böyle... Çorbadan iki kaşık alıp bir bahaneyle dışarı çıktım, odamda votkayı çekip yine sofraya döndüm. Ağzım kokmasın diye rakı değil de o akşamlık votka içiyorum. Ne yaparsın, baba hatırı... Birkaç kere votka içmek için gide gele yemek bitti. Bekir Hoca duaya başladı. Hocanın duası yemekten uzun sürdü. Duadan sonra da yüzüme doğru birkaç kere üfürdü.

Bekir Hoca'yı herkes tanırmış oysa... Onu görmeğe duasını almağa misafirler geldi. Ertesi gün de bizim müftü, Bekir Hoca'dan camide va'zetmesini rica etti. Böyle büyük, ulu, derin bir hoca buraya gelmişken va'zından yararlanılacak.

Babam bırakmadığı için bitürlü yanlarından ayrılamıyorum.

— Öğle namazına, sen de bizimle camiye gel! dedi.

Baba sözüdür, dinledik. Bekir Hoca'nın va'zedeceğini duyan cuma namazı kılmak için camiye dolmuş. Caminin içinde yer kalmadığından son cemaat yeri de doldu da, içeri sığmayanlar avluda hasır üstünde namaz kıldı. Namazdan sonra Bekir Hoca va'za başladı. Va'zından anladım ki, gerçekten derin hocaymış.

Cuma namazına gelmeyen kadınlar da, va'zı dinlemek için camiye doldular. İlk ağlama, kadınlardan duyuldu. Sonra yayıldı. Bekir Hoca'nın va'zına herkes ağlamaya başladı. Hoca efendi, iri gövdesiyle, sedef kakmalı kürsüye çıkıp oturdu. Başladı anlatmaya...

Va'zın sonu çok güzeldi. Bekir Hoca diyordu ki:

— Orucu neyi tutmazsınız, rakıyı şarabı içersiniz, sarhoş gezersiniz. Ondan sonra da cennete gitmek istersiniz. Naaa... Alırsınız cenneti!

Namaz niyaz yok. Kumar dersen çok. Sonra da cennet istersiniz. Naaa size... Alırsınız cenneti!

Namahreme bakarsınız, harama uçkur çözersiniz, zil zurna gezersiniz, sonra da cennet istersiniz. Naaa... Alırsınız cenneti!..

Bekir Hoca «Naaaaa size cennet! Alırsınız cenneti!..» dedikçe, cemaatin gözlerinden sicim sicim yaşlar dökülüyordu. Hayatımda «Naaa size, alırsınız cenneti!» sözünün bu kadar etkin olabileceğini hiç düşünmemiştim. Kendimi tutamayıp ben de ağlamaya başladım, artık öbürlerinden ağlama duygusu bana da mı bulaştı, yoksa Bekir Hoca'nın va'zı mı çok dokundu, bilemiyorum. Bekir Hoca «Naaa, alırsınız...» dedikçe, ben de öbür-

leri gibi, hüngür hüngür ağlıyordum.

Vaazdan sonra, ağlamaktan kızarmış gözleri yumruk yumruk olanlar bir bir gelip Bekir Hoca'nın elini öptüler. Ben de içimden bir daha rakı, şarap içmeye tövbe ettim, ama akşama doğru baktım olacak gibi değil... İçimden «Hele bu akşam da son olarak içeyim de yarın bir daha tövbe ederim» dedim.

Babam,

— Bu akşam da yemeği birlikte yiyelim! dedi.

Aklıma bir kurnazlık geldi. Babama,

— Müsaade edersen, Bekir Hoca efendi amcam bu akşam da benim misafirim olsun da, dışarıda onunla yiyelim... dedim.

Bekir Hoca bunu duyunca «Bak, oğlan adam oluyor» gibilerden babama göz kırptı. Babam da memnundu,

— Peki, dedi. Bekir Hoca razı gelirse âlâ...

Bekir Hoca,

— Ben öyle her lokantada yemem, dedi, bir müslüman lokantası var mı?

— Hacı Raşit'in lokantası var... dedim.

Her akşam içtiğim lokanta sahibi Raşit, gerçekten hacı idi. Tabelâsında «Lezzet Lokantası - Hacı Raşit Eroğlu» yazılı.

Bekir Hoca'nın bizim evde nasıl yemek yediğini gördüğüm için, ne olur ne olmaz diye yanıma çokça para aldım. Akşam Hacı Raşit'in Lokantasına gittik. Bekir Hoca yine oruçlu idi. İftar saatinde besmele çekip bir yudum su ile orucunu bozduktan sonra çorbadan girişti. Ben sözüm ona bir ızgara köfte yedim. Garsona,

— Komposto getir! diye, elimle içine votka koymasını işaret ederek göz kırptım. Votkalı komposto geldi, kaşığı çaldım. Bekir Hoca çorba içiyor, ben komposto... Bekir Hoca bir çorba daha içti. Ben kendime bir komposto daha ısmarladım. İkinci çorbayı içtikten sonra hoca, tas kebabı istedi. Ben üçüncü kompostoyu içiyorum. Yavaş yavaş kafamı bulmağa başlamıştım ki, Kırık Ali yanında üç kopukla lokantadan içeri girdi. Eyvah, şimdi bir rezalet çıkacak. Kırık Ali'nin girdiği yerde çıngar çıkarmadığı görülmemiş.

Kırık Ali, Bekir Hoca'yı görünce, birden koşup hocanın eline varmaz mı? Bekir Hoca'nın elini öpüp,

— Duan sayesinde Hoca efendi inşallah bizim gibi günahkârlar da Hak yoluna girer... dedi.

Bekir Hoca, bu sözlerden çok duygulanıp,

— Berhudar ol evlât, buyur otur... dedi,

Kırık Ali ile yanındaki üç serseri, lokantaya içmeye geldiklerinden Bekir Hoca'nın yanına oturmak istemedilerse de hoca onları zorla oturttu. Ben o sırada votka karıştırılmış dördüncü kompostoyu kaşıklıyordum. Bekir Hoca da karnıyarık yemekteydi. Bekir Hoca onlara,

— Siz ne yiyeceksiniz? dedi.

Birbirlerine baktılar. Kırık Ali istemiye istemiye,

— Çorba içelim! dedi.

Kırık Ali akşamları hiç çorba içmiş değil. Bekir Hoca karnıyarıktan sonra yoğurtlu ıspanak, sonra köfte yedi. Ondan sonra da pilâv istedi. Pilâvı yerken,

— Senin içtiğin nedir, hoşaf mı? diye sordu.

— Evet Bekir efendi amca, hoşaf... dedim.

Garsona,

— Bu hoşaftan bana da getir! diye seslendi.

Getirilen kompostodan üç kaşık aldıktan sonra,

— Oooh, pek de güzelmiş. Bir hoş lezzeti var... Deyince, garsonun ona da votkalı komposto getirdiğini anladım. Bekir Hoca ağzını şapırdatarak kompostoyu içtikten sonra, garsona,

— Evlât bir hoşaf daha getir, pek nefis olmuş... dedi.

Hemen mutfağa koşup, içine votka koymamalarını söyledim. Votkasız kompostu geldi. Bekir Hoca bir kaşık alıp yüzünü buruşturdu, garsonu çağırıp,

— Bu deminkinden değil, dedi, bunu götür oğlum. Deminki hoşaftan getir!

Artık olan olmuştu. Bekir Hoca'ya votkalı komposto geldi. Pilâvla üç kâse votkalı kompostu içtikten sonra arkadan börek istedi.

— Börek kuru gitmiyor, bir hoşaf daha getirsinler...

Kırık Ali,

— Hocam bugün camide va'zetmişsiniz, bilip gelmedik. Velâkin başkalarından duyduk. Biz günahkârlar... dedi.

Bekir Hoca,

— İnşallah hidayete erişirsiniz... dedi. ken,

— Ooooh, aşçıbaşının ölmüşlerinin canına değsin, pek leziz, pek nefis... Hiç böyle hoşaf içmemiştim... diyordu.

Yavaş yavaş gözleri dönmeye, baygın baygın bakmaya başladı. Peltek peltek konuşuyor, dili dolanıyordu.

— Bir hoşaf daha getir evlât! diye garsona seslendi. Sekizinci kompostoyu içiyordu. Baktım Bekir Hoca iyice sarhoşlamış. Onu idare edebilmek için ben votkalı kompostodan vazgeçtim. Kırık Ali ile üç kopuk arkadaşının, rakı içemedikleri için canları sıkılıyor, ama hocaya da bişey söyliyemiyorlardı. Çorbalarından bir - iki kaşık alıp durmuşlardı. Kırık Ali, sigara paketini Bekir Hoca'ya uzattı.

— Hocam, buyurmaz mısınız? dedi.

Bekir Hoca dili dolanarak :

— Ben cigara içmem velâkin burada içmek vâcip oldu. Anladım ki, bana hürmetinizden sizler de içmiyeceksiniz. Onun için tellendirelim bakalım da siz de rahat rahat için... dedi.

Cigarayı tellendirince,

— Hoşaf pek güzelmiş, bir tane daha getirsinler! dedi.

Ne diyeceğimi şaşırdım. Bir kâse daha içerse büsbütün sarhoşlıyacak, yollarda yıkılacaktı. «Bekir Hoca'yı içirtip baştan çıkarmış» diye adım çıkarsa, babam eve almaz, bir daha buralarda duramam... Garsonun kulağına,

— Bir daha hoşaf isterse kalmadı dersin... dedim.

Bekir Hoca hem votkalı kompostoyu kaşıklıyor, hem va'zediyordu :

— Şarabı içersiniz, rakıyı içersiniz, kötü yola gider, zina edersiniz, günaha girersiniz, sonra da cennet istersiniz... Naaa!... Alırsınız cenneti!.. Irz ehline kem gözle bakarsınız, helâle haram, doğru işe hile katarsınız, sonra da cennet ararsınız. Naaa, alırsınız cenneti!...

Kırık Ali'ye baktım, Bekir Hoca'nın karşısında büzülmüş de büzülmüş... Bekir Hoca,

— Bu hoşaftan getir oğlum! diye bağırdı. Garson,

— Kalmadı hoca efendi, dedi.

Demesiyle kızılca kıyamet koptu. Bekir Hoca yumruğunu masaya vurunca sıçrayan tabakları, çatalları, kaşıkları yere savurup, Allah korusun,

— Haaaayt!... diye bir nağra savurdu ki, lokantayı dolduran müşterilerin ellerinden çatallar, kadehler düştü. Bekir Hoca.

— Hoşaf isterim!.. Yok ne demek? Bekir Hoca hoşaf ister de yok mu denir bre zındıklar!.. diye kükreyince baktım koca gövdesiyle ileri atılmış, masaları devirip koca lokantayı dümdüz edecek.

— Aman Bekir efendi amca, hele dur, hele dur!.. Sen tek hoşaf iste, şimdi yaratırız!.. diye sakalını okşaya okşaya oturttum. Önüne kâseyle kompostoyu koşturduk. Bekir Hoca kaşığı fırlatıp attı, kâseyi ağzına dikti. Kompostonun suları sakallarından çenesine, göğsüne süzülürken,

— Oooh!.. Cana can katıyor. Çok şükür.. diyerek geğirdi.

— Doldur bir daha! diye bağırdı.

Sakalları aslan yelesine dönmüştü. Nasıl olduysa birden Kırık Ali'ye döndü.

— Sen kimsin bakayım, adın ne?

— Ali...

— Hıı... Yoksa sen? Kırık Ali denilen... Öyle mi?..

Kırık Ali boynunu büktü.

— Ulan Kırık Ali... Kırık olmasan ne lâzım gelirmiş ulan it!..

Eyvah! Şimdi Kırık Ali bir azarsa, hoca moca demez, sakalından tuttuğu gibi bunu doğram doğram doğrar.

— Ulan oğlum bu masaya, bakan yok mu? Heeeyy!.. Doldur şunu!..

Bekir Hoca pusulayı şaşırdı. Benim korkum, olanları babamın duymasından. Bekir Hoca bir kâse daha votkalı kompostoyu içince gözleri fır fır dönmeye başladı. Hocanın sarhoşluğunun farkında olmayan Kırık Ali,

— Müsaaden olursa kalkalım hoca efendi, bize izin ver! dedi.

Vara demiyeydi. Bekir Hoca'dır bu, yakasına bir yapışmasıyla Kırık Ali'yi sandalyeye çökertti :

— Sen misin ulan bu millete medet Allah dedirten? Bana bak... Ben kırık mırık dinlemem... Ben adamın...

Hoca barbar bağırıyor. Karşı masada oturanlardan biri, demek Bekir Hoca'yı tanımazmış,

— Sakalından utan, ayıptır yahu! demez mi!

Vay vay vay... Hoca bir azdı, zapt olunur gibi değil. Beş on kişi birden Hocanın önünde duramıyoruz. Kırık Ali'yi görsen, Bekir Hoca'nın eline ayağına varmış, yalvarıyor:

— Aman hocam, etme hocam, eyleme hocam...

Bekir Hoca göbeğine çarpanı deviriyor. Maşallah koçbaşı gibi göbeği var.

Kırık Ali ile onun üç kopuğu, iki garson, bir de ben, Bekir Hoca'yı güç belâ lokantadan sokağa çıkardık. Hoca bir o yana yıkılıyor, bir bu yana sallanıyor. Koluna girmesek düşecek...

— Ulan Kırık!

— Buyur Hocam!

— Bu memleketin en azılı kabadayısı sen misin?

— Sayende haddimiz olmıyarak...

Kırık Ali,

— Ulan, ben kabadayıların...

— Yaparsın Hocam...

— Buralarda meyhane yok mu?

— Hocam, bizi imtihandan geçiriyorsun besbelli... Yanımızda sen varken...

— Düş önüme, meyhaneyi göster!..

Demesiyle, boşluğuna bir dirsek atıp, Kırık Ali'yi beş metre ileri savurdu. Kırık Ali,

— Şurada Hocam! dedi.

— Düş önüme!..

Meyhaneden girdik... Bekir Hoca, yer gök inleten bir nağra savurup,

— Bre kâfirler! diye haykırdı, yarın kıyamet günü ne hesap vereceksiniz? Bu zıkkımı içersiniz, bir de cennet istersiniz. Naaa!.. Alırsınız cenneti!..

Yalvar yakar düşmüşüz eline eteğine:

— Etme hocam... Aman hocam!..

Meyhanedekiler hocayı sakalından sürükleyecekler ya, Kırık Ali'nin korkusundan seslerini çıkaramıyorlar. Hoca'yı zorla bir masaya oturttuk. Biz bu halle babamın evine gidersek, babam beni evlâtlıktan reddeder. Oldu olacak, dedim, Bekir Hoca'yı iyice içirip sızdırmalı da salla sırt eve götürüp babama duyurmadan yatağa atmalı.

— Bekir efendi amca, hoşaf içer misin?

— Gelsin!..

Meyhanede hoşaf da yokmuş, vişne suyu varmış. Bir şişe vişne suyuna votkayı, likörü boca edip verdik. Hoca bir dikişte bitirdi.

— Bir daha hocam?

— Gelsin...

Dayadık önüne... Onu da içince Bekir Hoca, parmaklarını masaya vurarak bir türkü tutturdu; yanık, gevrek de bir sesi var.

Kırık Ali bana,

— Arkadaş, dedi. Bundaki hal, hocalık hali değil. Hiç beğenmedim. Ne iştir bu?

— Sorma Kırık, bir iştir oldu. Aman zom edip sızdırmanın yolu...

Kırık Ali, esrarı doldurup bir cıgara sardı,

— Buyur Hocam! dedi.

Hoca,

— İçmem! dedi.

— Huzurunuzda bizim içmemiz saygısızlık ve de caiz değil, dedi; hicap ederiz. Sen tüttür ki Hocam, bize de izin çıksın.

Bekir Hoca esrarlı cigarayı aldı. Ben hemen cigarasını ateşledim. Hoca esrarı, likörü, votkayı çekiyor, mırıl mırıl türküler mırıldanıyor. Velâkin uyumak, sızmak şöyle dursun, içtikçe azıyor. O gece onun içtiği votka kadar suyu bir manda içemez.

— Ulan ben adamın... diye bağırdıkça, Kırık Ali,

— Eyvallah hocam... diyor.

Esrar, Hoca'ya iyice dokunup da,

— Buranın avrat pazarı nere? diye bağırmaz mı!

— Aman hoca burada öyle yer bulunmaz...

— Yıkıl... Dürzüler!.. Siz bizi hoca kisvesinde görüp de yol yordam bilmez mi sandınız? Düşün önüme... Bize bu gece hatiften sedalar gelir, içimize nur doğdu.

Kırık Ali sıvışacak olduysa da, Bekir Hoca farkedip kolundan tuttu:

— Bu memleketin kârhanesi neresi?.

Kurtuluş yok, çıktık yola. Hoca başladı türküye.

— Siz de söyleyin dedi.

Uyduk Hocaya... Herkes bize bakar, rezillik... Dediği yere vardık. Kadınlar Kırık Ali'yi görünce korkudan titreyerek,

— Buyur ağam... dediler.

Bekir Hoca bunları yarıdan çok çıplak görmesiyle,

— Tuuu size!.. diye gürledi, bre Allahtan korkmazlar! Türlü menhiyatı işler, fuhuş yapar, günah içinde yüzer, sonra da cennet istersiniz. Naaa!.. Alırsınız cenneti!..

Kadınlar korktular büsbütün. Hocayı bir koltuğa yıktık.

— Bekir efendi amca hoşaf içer misiniz?

— Gelsin!..

Bu sefer bir şişe vişneli gazoza bir şişe de saf ispirtoyu katıp verdik. Bir dikişte içti,

— Elhamdülillâh... dedi.

— Çabuk Hoca efendiye bir kahve yapın!..

Kırık Ali, kahvenin içine bir topak afyonu koydu ki, hoca içip uyuşsun... Ne uyuşması, Hoca afyonlu kahveyi içince bir azdı ki, bıçağı gören camuş bile böyle olmaz Kırık Ali pek şaştı,

— Arkadaş, bu topak afyon bir bölük eşkiya askerini uyutur, bu ne iş?... Allahın bir hikmeti... dedi.

Bekir Hoca, ev sahibi kadını çağırıp,

— Boyunuzca günah işlersiniz hatun! dedi.

Kadın,

—Allah affetsin, işleriz Hocam, dedi.

— Peki nasıl işlersiniz?

Kadın utandı.

— Söylen, nasıl işlersiniz?

— Erkek gelir, muhabbet ederiz.

— Edin de görelim!.. İşlediğiniz günahı görmemiz gerek...

Kadının biri def aldı eline, biri şarkıya oturdu, biri de biraz daha soyunup çifte telliye başladı. Hoca'ya bir kâse hoşaf sunuldu. Bekir Hoca'dır bu,

— Yar, yar... Medet hey! diye ortaya fırlamaz mı? Bekir Hoca göbek attıkça, evin tavanı, döşemesi sallanıyor. Oyuncu kadın da coştu.

— Aman Hocam yavaştan, polisler basacak!..

— Polislerin de...

— Duyulur hocam...

— Duyanların da...

Hocaya kâseyle, bardakla, maşrabayla hoşaf sunuluyor. Bekir Hoca bunları bir dikişte bitirip, yeniden oyuna giriyor.

— Hocam bir kahve?

— Gelsin...

Afyonlu kahveyi dayıyoruz,

— Hocam bir cigara?

— Gelsin...

Esrarlı cigarayı dayıyoruz.

— Hocam hoşaf?

— Gelsin!..

Votkalı, ispirtolu, likörlü şurubu, şerbeti dayıyoruz.

Uyuşup kalacağına büsbütün azıtıyor. Artık azgınlığının nereye vardığını anlatamam...

Gün ışırken evden çıktık, ama Bekir Hoca susmaz :

— He heeeyt!! diye nağralar vurdukça, pencereleri açan bize bakıyor. Bekçiler, polisler varsa da, Kırık Ali'yi görünce köşe başlarına sinip görmezden geliyorlar.

Bizim eve varırken, Bekir Hoca artık iyice azdı, Kırık Ali'ye ana avrat girişti. Kırık Ali yalvarır :

— Kurbanın olsun Kırık, etme Hocam...

Bekir Hoca söz anlar gibi değil. Derken Kırık Ali'nin tepesi atıp da hışım gibi bıçağı çekmez mi!.. Vay bre aman, sen o Bekir Hoca'yı bi görsen arkadaş, herif bıçağı görünce, bir ejderha kesilip de o göbeği ile bıçağın sivrisine yürümez mi?

Kırık Ali'yi dersen,

— Ben böyle bir namussuz görmedim, imdat!.. diye kaçmaya başladı. Bekir Hoca bunu ayağından yakalayınca çaldı yere, vurdu yere, bindi hümüğüne...

— Ulan ben seni öldürsem ne lâzım gelir?.. Memleket bir mikroptan temizlenir! diye bağırıp biniyor tepesine.

Bıçağı da kaptı elinden.

— Ulan ben şimdi bunu senin nerene soksam?

— Etme hocam, eyleme hocam... Ocağına düştük...

Kırık Ali nasılsa bunun altından sıyrılıp, tabanları yağladı, üç kopuğu da arkasından...

Bekir Hoca'nın göğsü kalaycı körüğü gibi inip kalkıyor.

Hoca'yı eve soktum, arkasından iteliyerek odadan içeri tıkıp, öylece yatağa attım. Döşeğe düşünce sesi kesildi şükür. İki gün öylece uyuya kaldı, iki gün iki gece horultusu mahalleyi tuttu.

Kırık Ali'ye gelince... Memleketi titretmiş bir Kırık Ali olup da, elin günün içinde bir Bekir Hoca'dan dayak yemesi ile, arkadaşlarına,

— Artık bize gurbet göründü, bu memleket haram... Biz Hocaya saygımızdan içmedik. Yoksa iki kadeh patlatsaydık bu iş böyle olmazdı ya... Hoca, içkinin kuvvetine bizi kötüye düşürdü. Raconumuz çok kötü bozuldu. Eyvallah... demiş, gitmiş. Gidiş o gidiş...

Olan biten rezilliği babama duyurmadık. Ertesi gün öğleye doğru,

— Kalkmadığına bakılırsa Bekir Hoca ya

hasta, ya istihareye vardı, aman gürültü etmeyin... diye babam evde çıt çıkarmadı.

Bekir Hoca iki gün sonra uyandı, yüzünün rengi nuru kaçmış...

Mahallemizin yaşlıları gelip Bekir Hoca'ya,

— Kırık Ali kaçmış sayende hocam, bir belâdan kurtulduk... dediler.

Bekir Hoca, sakalını sıvazladı,

— Biz onu iman kuvvetine kaçırdık... dedi.

Bekir Hoca dünyanın duasını aldı.

O gün bugün babam benim tutumumu beğenmezse,

— Acep Bekir Hoca'yı bir çağırsak mı ki... der.

Ben de korkumdan o akşam yemeğini evde, sofrada yerim.

Benim bildiğim budur arkadaş, hiçbir zaman dinsizin hakkından imansız gelemez. Yedi düvelin baş edemediği Kırık Ali'nin bir Bekir Hoca iman kuvvetine hakkından geldi.

KOŞAN KAZANIYOR

Yetmiş iki yaşında ama hiç göstermiyor. Tek oğlu, ondan da tek torunu var. Yirmi iki yaşında cici bir kız olan torunun bir doktorla nişanlanması söz konusu olunca, oğluna da, gelinine de,

— Siz bu işe karışmayın, delikanlı ile ben konuşacağım, dedi.

Yaşlıydı ama, hiç de gerici, tutucu bir insan değildi, gençlerin çoğundan daha ilericiydi. Sevilir, sayılır, sözü dinlenirdi. Torunuyla evlenmek isteyen delikanlıyla başbaşa konuşacaktı. Oğlu,

— Neler konuşacaksın baba? diye sordu.

— Sınava çekeceğim, dedi, bir tek sorum var ona, başarılı cevap verirse alsın kızı...

Ne yaptılarsa, delikanlıyla konuşmak isteğinden vazgeciremediler. İhtiyara göre, gençlerin mutlu bir yuva kurabilmeleri için tek şart vardı. Torunuyla evlenecek olan gençte, bu şartın olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Oğlu,

— Ya o şart yoksa? dedi.

— O zaman evlenmesinler. Evlenip de başları derde gireceğine, evlenmesinler daha iyi...

Damat adayı, bir akşam geldi, saygı ile dedenin elini öpmek istedi. Dede elini öptürmedi, delikanlının elini sıktı. Odada ikisi yalnızdılar. Delikanlının utançtan yüzü kıpkırmızıydı, boncuk boncuk terlemişti.

— Hoşgeldin delikanlı, dedi, bizim küçükle evlenmek istiyormuşsun. Aranızda anlaşmışsınız, iyi beğendim. Sizin bileceğiniz iş...

Delikanlı başı önde dinliyordu.

— Koşar mısınız?

Birdenbire sorulan bu sorudan şaşıran genç doktor.

— Anlıyamadım efendim! dedi.

— Koşar mısın? Yâni koşucu musun? İyi koşar mısın?

Toz pembe tenli, toparlak yüzlü, yumuşak tombul bir delikanlı olan doktor, nasıl cevap verirse memnun edeceğini dedenin yüzünden kestirmeğe çalıştı.

En iyisi doğrusunu söylemekti:

— Spora çalışmadım, atlet değilim, ama gerekince ben de herkes gibi koşarım.

İhtiyar kaşlarını çattı:

— Yooo... Olmaaaz! Herkes gibi koştun mu hapı yuttun demektir. Herkesten çok koşacaksın ki paçayı kurtarasın...

Delikanlı düşünüyordu; bu «koşmak» bir sembol olsa gerekti ama, hangi anlama çekeceğini bilemiyordu.

— Koşmağa gayret ederim efendim.

— Gayret olmaz, hızlı koşacaksın, çok hızlı...

Kısa süren bir konuşmadan sonra dede oğluna ve gelinine kararını bildirdi:

— Olmaz!...

Genç doktor iyi huyluydu, çalışkandı, zengindi. Kolay bulunur bir koca değildi. Üstelik kızla da anlaşmışlardı.

İhtiyar,

— İyi koşamadıktan sonra bütün bunlar kaç para eder, dedi, saydıklarınızın hiçbiri olmasın da, yeter ki iyi koşsun...

Dedenin uygunluğu olmadan evlenemiyeceğini anlayan doktor, bir kere daha onunla konuşmak istedi. İkincisinde, ilk konuşması-

nın utangaçlığı kalmamıştı. Yine bakışlarını yerden kaldırmadan,

— Affedersiniz efendim, dedi, torununuza neden koşucu bir koca aradığınızı anlıyamıyorum.

İhtiyar gülerek,

— Çok basit, dedi, anlatayım. Ben iyi koşamadığım için çok belâya uğradım, başım dertten kurtulmadı. 1889 doğumluyum. On sekiz yaşında bir Darülfünün talebesiyken, akrabalarımızdan bir genç hanımla birlikte yolda gidiyorduk. İki ipsiz, yanımdaki kadına lâf atmaya başladı. Kendilerini terbiyeye dâvet ettim. Bu sefer işi daha ileriye götürdüler, el sarkıntılığına da başladılar. Baktım olacak gibi değil,

— Ben sizi karakola şikâyet edeyim de görün! dedim.

Karakol yakın, hızlı hızlı karakola yürüdüm. Demeye kalmadı, sarkıntılık eden o iki kişi bir koşu tutturup karakola benden önce gittiler. İyi, kendi ayaklarıyla kapana girdiler. Kaçacakları yerde karakola koşmalarındaki aptallığa ne dersin?

Şikâyet için karakola girdim, içeri girer girmez, iki zaptiye kollarımdan yapıştı. O iki ipsiz elleriyle beni gösterip,

— İşte bu efendim, dediler. Halife-i Ruyi Zemin padişahımız sultan Abdülhamid Han efendimiz hazretlerine hâşâ, lisana alınmaz galiz küfürlerle hakarette bulundu. Biz, sadık bendeleri dahi, şahitliğe geldik...

— Ne Abdülhamid'i, ne padişahı yahu?.. Kim hakaret etmiş, bu nasıl iş?.. Asıl ben bunlardan şikâyetçiyim. Bunlar, yanımda bulunan ehl-i ırz ve ehl-i iffet bir kadına...

Her ne dedimse, dinletemedim. Yıktılar beni falakaya, vur ha vur. Bre aman, lâf anlayan müslüman beri gelsin! Kime anlatırsın?.. Falakaya çeken Kolağasına yalvarıyorum,

— Efendim, asıl şikâyetçi benim. Padişahımız efendimize dil uzatmak ne haddime!.. Ortada Padişah lâfı hiç yok. Bu iki edepsiz, yanımda bulunan akrabamdan bir hanımın poposuna çimdik atıp...

Kolağası, hem vuruyor, hem de iki sopa arasında,

— Biliyorum evlâdım, diyor, sana inanıyorum. Ama ben ne yapayım, sen onlardan önce koşarak karakola gelip şikâyet etseydin, onları falakaya çekerdim. Onlar senden önce karakola koştuklarından haklı çıktılar. Ben ne yapayım!.. Bir daha aklında olsun, bir şikâyetin olursa, karakola ilk koşan kazanır. Anladın mı?.. Elimden başka bişey gelmez!... Ben doğrusunu biliyorum ama, ne yapayım... Besbelli, sende padişaha hakaret edecek surat yok ama, şimdi seni salıversem, «bir haini koruduu» diye gidip beni de ihbar ederler, mecburum seni döğmeye...

Böyle deyip deyip sopayı vuruyor.

— Aman!... Ayağının altını öpeyim!..

Kolağası halime acımış, ağlıyor ama bir yandan da,

— Vazife evlâdım... Erken gelseydin. Ben ne yapayım! Şimdi seni cezalandırmasam, padişahımız efendimize lisânen tecavüzde bulunan bir kimseyi himâye etti, deyip başımı derde sokarlar... deyip yapıştırıyor.

Bir hafta karakolda kaldım, oradan merkeze, oradan divan-ı harbe... Hapishanelerde süründüm. Bereket versin, 1908 de Meşrutiyet ilân olundu, padişah düşürüldü de, affa uğrayıp,

— Yaşdsın adalet, müsavat, hürriyet!... diye bağırarak canımı kurtardım.

1910 yılında yirmi yaşında genç bir memurdum. Kadıköy'den vapurla gelirken, vaktiyle saray jurnalcısı olduğunu bildiğim birisi, hürriyet aleyhine atıp tutmağa başlayınca tepem attı,

— Efendi, susunuz! dedim.

Susmak ne demek, büsbütün azıttı.

— Sizi şikâyet ederim! dedim.

Dinlemedi. İskeleden çıkınca, en yakın karakola yöneldim. Fakat jurnalcı açıkgöz davranıp önümden koşmaya başladı. Eski tecrübem olduğundan ben de koştum. O daha hızlı koştu. Sokakta yarışa girdik. O koşar, ben koşarım... Arada bir onu geçiyorum ama, herif benden iyi koşuyor. Karakoldan içeri daldığını gördüm. Arkasında soluk soluğa ben de daldım, ama solumaktan konuşamıyordum. Merkez âmirine beni gösterdi,

— İşte efendim, bu hain! dedi, Sadrazamımız devletlû Nazırımız Talât Paşa hazretlerine ağza alınmaz sözlerle hakarette bulundu. Sükût etmek hiss-i vatanperverâneme girân geldiğinden, hamiyetime elvermedi, ben de koşup şikâyete geldim...

Bre aman!.. Yahu, o konuşmada Talât Paşanın adı bile geçmedi. Kime anlatırsın, karakola ondan önce gelemedim ki... Kim karakola önce koşarsa o haklı...

Biz işin doğrusunu anlatıp beraat edinceye kadar bir buçuk yıl hapis yattık. Neyse, arkadan Birinci Dünya Harbi patladı. Kafkas cephesinde yaralandım, iki ay hava değişimi için İstanbul'a geldim. Yolda bir adam yaralı ayağıma bastı, çok canım yandı,

— Biraz dikkatli olun rica ederim! dedim.

Herif benden özür dileyeceğine küfüre, hakarete başladı. Her neyse, deyip yürüdüm. Bu sefer arkamı bırakmaz, bir baş belâsı... Herkesin içinde küfür ediyor. Baktım olmıyacak, karakola gidip şikâyet edeyim, dedim. Benim ayağım yaralı koşamıyorum. Herif benden önce karakola giderse ben yandım. Baktım, herifi geçemiyeceğim, hiç olmazsa kaçıp kurtulayım, dedim. Demeye kalmadı, o çoktan karakola gidip şikâyet etmiş bile, iki polis arkamdan yetişti,

— Ulan, adaletin pençesinden nereye kaçıyorsun? diyerek kollarıma yapışıp sürükliye sürükliye beni karakola soktular.

Hem ayağıma basıp, hem küfür eden adam, komisere beni gösterdi:

— İşte bu efendim, hürriyet kahramanımız Enver Paşa'ya, hâşâ huzurdan, küfür etti.

Enver Paşa mı? Yahu biz onun uğruna cephelerde can veriyoruz, hiç küfür eder miyiz? Hani adamla aramızda Enver diye bir lâf geçse yüreğim yanmaz.

— Efendim, asıl şikâyetçi benim... Ben gaziyim... Haklıyım ben!

Komiser,

— Haklısın da neden kaçıyorsun? dedi.

— Ne yapayım, adam benden hızlı koşuyor, ayağım yaralı...

Anlatamadık, örfî idare mahkemesini boyladık. Bir zaman da öyle sürüdük. Yakamı kurtarıncaya kadar ne çektiğimi bir ben bilirim, bir de Allah...

Derken Kurtuluş Savaşına girdik. Ben İnönü Muharebelerinde bulundum. Cumhuriyet ilân olundu çok şükür. O zaman otuzbeş yaşımdaydım. Birgün manavdan meyva aldım, adama on lira verdim. Adam bana ikibuçuk liranın üstünü verdi.

— On lira verdim, dedim.

— Hayır, ikibuçuk... dedi.

Göz göre göre beni dolandıracak. Baktım, ağız kavgasıyla olmıyacak, karakol da yakın, gidip şikâyet edeyim, dedim. Eskiden ağzım yandığı için, tabanları kaldırıp koştum. Manav benim koştuğumu görünce, tulumbacı koşusu tutturarak beni geçti, karakola daldı. Ben de girdim. Herif komisere,

— Gazi hazretlerine söğdü efendim! demez mi!

Kim? Ben mi? Hem de Gazi'ye!... Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya!.

Altı ay sürdü mahkeme... Kurtuluncaya kadar akla karayı seçtim.

1940 yılında bir resmî daireye işim düştü. Memur bitürlü işimizi yapmaz. Git gel, git gel, bıktım. Birgün de açıkça rüşvet isteyince,

— Dur seni şikâyet edeyim de... der demez aklım başıma geldi ama neye yarar, herif başladı koşmaya. Bre aman... Yaş bulmuş elliyi... Eskiden bile koşamazdım, şimdi nasıl koşarım!. Kaçsam bitürlü, koşsam bitürlü... Ben de başladım koşmaya, ha koş, ha koş... Karakol da uzak, düşüp bayılacağım. Memurun arkasından karakola girdim ama, iş işten geçmiş...

Memur, komisere,

— Efendim, dedi, işte bu adam, millî şefimiz İnönü'ye hakarette bulundu.

Bre alçak, hiç olmazsa başka bişey söyle! Ben hiç İsmet Paşa'ya, nasıl olur?..

İşin yoksa sürün dur!

— Efendim, rüşvet istedi, vermedik de ondan, dedimse de ne desen boş, bir kere karakola o bizden önce koşmuş, haklı...

Dünya kadar avukat parası döktüm de, zorzor kurtuldum.

Neyse, çok şükür memlekete demokrasi geldi, 1951 yılındaydı. Birgün baktım, Amerikalı turistlerle bizim şoförlerden biri sokak ortasında dalaşıyor. Nedir, diye merak edip sokuldum. Şoför, yabancı diye turistleri kazıklıyacak. Saatin yazdığından çok para istiyor. Karakola gitsem, şoför arabayı sürüp, yine benden önce karakola gidecek. Taksinin numarasını aldım, ama şoför de gördü. Görünce yakındaki karakola doğru koşmaya başladı. Ben de arkasından koştum. Hem koşuyorum hem,

— Allahını seven şunu tutsun! diye bağırıyorum.

Tutan mutan olmadı; şoför daldı karakola.

— Reisicumhur hazretlerine ağız dolusu söğdü efendim.

— Vay, Reisicumhur Celâl Bayar'a söversin ha!..

Az kalsın hapislerde çürüyecektim. Ney-

se, türlü belâdan sonra ondan da kurtuldum.

Hiç unutmam 1960 yılı. Bir sabah, evin kapısında bir sokak satıcısından patlıcan alıyorum. Patlıcan her yerde yetmiş kuruş, satıcı yüzelli deyince, her nasılsa ben de,

— Karaborsacılık yapıyorsun, seni şikâyet ederim! demiş bulundum.

Hay dilim tutulaydı da diyemez olsaydım. Herif sırtında küfeyle karakola koşmaya başladı. Ben de ayağımda terlik, sırtımda pijama arkasından... Eh, benim yaşım geçmiş, ne de olsa onun gibi koşamıyordum. Adam benden önce mahalle karakoluna daldı. Ben içeri girip komisere,

— Efendim... demeye kalmadan, satıcı,

— İşte bu adam, dedi; Başbakanımız Adnan Menderes'e küfür etti.

Artık insanın burasına geliyor, nerdeyse «ettim ulan, ne olacakmış!» diye bağıracağım.

Ben her ne kadar,

— Menderes'in lâfı olmadı, patlıcan... Karaborsa... Filân... dediysem de mahkemeyi boyladık. Az daha bu yaştan sonra mahkûm olacakken, ihtilâl oldu çok şükür, kurtulduk.

Geçen gün yolda giderken, bir adam birden önümde koşmaya başlamaz mı? Evet, aramızda bişey geçmedi, ben adamı tanımam ama, koşmasını hiç beğenmedim. İnsanların bu zamanda neye kızıp, neye sinirlendiği bilinmiyor. Belli ki gidip beni karakola şikâyet edecek; beni etmese bile başka birini edecek, birinin canını yakacak.

Onun koştuğu taraftaki karakol uzak. Ben hemen daha yakındaki karakola koştum, içeri girer girmez komisere,

— Efendim, dedim, bir adam sayın Başkanımız General Gürsel'e hakaret etti, şu yana doğru da kaçmaya başladı.

Adamı tutup karakola getirdiler.

— İşte bu adam! dedim.

Adam,

— Bırakın beni yahu, treni kaçıracağım! deyip duruyordu.

Zavallı adam trene yetişmek için koşuyormuş, ben nerden bileyim...

E, ne yaparsın, o benden önce karakola koşsa haklı çıkacak. Böyledir, karakola kim önce koşarsa, o hak kazanır. Onun için iyi bir koşucu olmayınca insanın başına olmadık belâlar gelir, evin barkın yıkılır.

Delikanlı,

— Haklısınız efendim, dedi; bundan sonra her sabah antrenman yapar, koşucu olurum.

İhtiyar,

— Haaa, bak o zaman olur!... dedi.

HALİS SKOÇ KUMAŞI

O günlerdeki işim, iş aramaktı. Memleketin birinci sınıf iş arama uzmanı olmuştum. Aylardan beri günde oniki saat çalışarak iş arıyordum. Memleketimizde arkası olmıyanlar için iş bulmak, petrol bulmaktan çok daha zor olduğu için, ben de aradığımı bitürlü bulamıyordum.

Tarlabaşı'nda Balhane Sokağında 19 numaralı evin bir odasında pansiyonerim. Odamın karşısındaki odada ayva yüzlü incecik bir kadın, gölge sessizliğiye yaşamakta. Akşam olunca işine gider, gece yarısından sonra işten döner. Çok sonra bu kadının Abanoz sokağındaki genelevlerden birinde sermaye olarak çalıştığını öğrendim. Bütün mutluluğu, polisten kovulma dostundan gık demeden dayak yemekti.

Üst kattaki odalardan birinde bir beyaz Rus oturuyor. Apartmanların antre duvarlarına en bayağısından yağlı boya resimler yaptığı için kendini artist sayar, bu yüzden de yağlı kara plâstorununu geceleri yatakta bile çıkarmaz. Onun karşısındaki odada oturan mahalle kömürcüsü, sis düdüğü gibi belli aralıklarla geğirdikçe ağzından ekşimiş şarap buğusu savurarak bütün evi eski şaraphane mahzeni gibi kokutur.

Altımdaki katta, barda konsomatris delişmen bir kızla, nesi olduğunu bilmediğim yaşlı bir adam oturuyor. Ev sahibi Mürüvvet Hanım da bu kattadır. En alttaki tek odada sokaklarda yoğurt satan bir adamla karısı ve dört çocuğu barınıyorlar.

Evimizin toplumsal topoğrafyasını kabataslak çizebildimse ne mutlu bana.

Yedi - sekiz aydır benden kira alamamış

olan Mürüvvet Hanım görmesin diye, onun uyuduğu zamanlarda eve girip çıkabiliyorum. Mürüvvet Hanım'ı yakından tanıyan Kömürcü «gönlünü yaparsan kira istemiyeceği gibi, cep harçlığını da verir» demişti. Bütün iyi niyetime rağmen Mürüvvet Hanım'ın gönlünü yapmayı başaramamıştım. Çünkü Mürüvvet Hanım'ın küçük oğlu babam yaşındaydı.

Evdekiler, iş bulamayışıma çok üzülüyorlardı. Birgün, polisten kovulma adam,

— Sen, dedi, bu eski püskü kılıkla iş bulamazsın. İnsanın önce üstüne başına bakarlar.

Dediği doğruydu ama, ne yapabilirdim.

Gece odamın kapısı vuruldu, Kömürcü gelmişti. Elindekileri yatağımın üstüne koydu.

— Sana üstbaş getirdik, şunları giy, bir de öyle iş ara bakalım... dedi.

Teşekkür ettim. Odadan çıkınca, getirdiklerine baktım, her birini tanıdım. Boyacı beyaz Rus, yağlı kara plâstronunu, aşağıdaki yoğurtçu ökçesi basık kunduralarını, ayva yüzlü incecik kadının ıostu da pantolonunu göndermiş. Mürüvvet Hanım'ın oğlu kendi ceketini, konsomatris kızla oturan yaşlı adam beyaz gömlek yollamış, Kömürcü de eski fötr şapkasını vermiş. Bana acıyan kiracılar iş bulabilmem için elbirliğiyte beni giydirip kuşandırmağa karar vermişler. Getirdikleri eskiydi ama, benimkilerin yanında yepyeni sayılırdı.

Pantalonu ıslatıp yatakla çarşafın arasına güzelce koydum ki, gece altımda sabaha kadar ütülensin.

Sabahleyin erkenden kalktım, traş oldum, giyindim. Pantalon çok kısa geliyordu. Ceketin kolları da parmaklarımdan aşağı uzanıyordu. Şapka da başıma büyük geldiği için, büyüklüğü anlaşılmasın diye, ensemin üstüne geriye doğru atarak giydim. Dar olduğundan gömleğin yakasını ilikliyemedim, plâstron aralığı örtüyordu. Kunduralar ayağıma büyük geliyordu ama, sağlamdı. Giyindim kuşandım. Dolapta kimin olduğunu bilmediğim atılmış kalmış bir gözlük vardı, görünüşümü daha ciddileştirmek için o gözlüğü taktım. Beyaz mendili de ceketimin üst cebine koyup, ucunu dışarı sarkıttım. Odamdan çıktım. Ayva yüzlü incecik kadının kapısının önünde bardak içinde duran çiçeklerden bir kırmızı karanfil alıp onu da yakama taktım.

İş istemeye gidecek bir kılıkta olduğumu sanıyordum ama, bu giyinişimin bana yakışıp yakışmadığını pek bilemiyordum.

Bu yeni giyinişimle bana güven gelmişti, kasıla kasıla yürüyordum. İlkin bir bir tanıdıklarıma, sonra daha az tanıdıklarıma uğradım. Hiç birinden umut yoktu. İkindiye doğru açlıktan içim ezildi. Umutsuzluk içinde her kapıdan çıktıkça, üstümdekiler daha da ağırlaşıyordu, koca kunduraları ayağımda zor sürüklüyordum. Gazetelerde işçi, memur aranıyor diye ilânları olan adreslere uğramaya başladım. Hepsinden tersyüzü döndüm. Gittikçe sünepeleştiğimi anlıyordum. Akşam üzeri büyük bir karamsarlık içinde Beyoğlu'ndan geçerken vitrin camlarında yansıyan biçimime baktım; beğenilir bir biçim değil, elbiseler üstümden dökülüyor, sünepe, mıymıntı bişey olmuşum. Oysa sabahleyin evden çıkınca yine bu vitrin camlarında kendimi seyretmiş, çok da beğenmiştim.

Tarlabaşı'ndan Taksim'e dönülen sokaklardan birine saptım. Yaya kaldırımına oturmuş bir adam, beni görünce yerinden fırlayıp yanıma sokuldu, saygıyla selâm verdikten sonra, koltuğumun altındaki paketi açtı, paketten bir kumaş çıkardı. Bir yandan da durmadan Fransızca bişeyler anlatıyor. Kumaşa baktım, çok güzel... Bende metelik yok. Yürüyüp geçtim. Adam arkamı bırakmadı, bu sefer Almanca anlatmaya başladı. Elinden de, dilinden de kurtulmak için adımlarımı hızlandırdım. Ama adam bırakmıyor. Bu sefer de İtalyancaya başlamaz mı! Adam değil, Babil kulesi... Derken işi İngilizceye döktü. O zaman İngilizce bizde şimdiki gibi yaygın değil.

Adamın anlattığına göre, halis Skoç kumaşı satıyor. Kırçıl renkli damalı bir kumaş, şık spor bir ceket olur. Kurtulmak için,

— İngilizce bilmiyorum, dedim.

Bu sefer Türkçeye başlamaz mı!

— Biliyordun da deminden beri neden Türkçe konuşmadın?

— O kadar şık giyinmişsiniz ki, sizi yabancı sandım.

Adamın sözleri bir hoşuma gitti ki, sanki alacakmışım gibi,

— Kaça bu kumaş? diye sordum.

— Siz kumaştan anlarsınız beyefendi, şu kumaşa bakın...

Cebinden çıkardığı kurşun kalemi, kumaşın bir yanından sokup öbür yanından çıkardı, kalemin geçtiği delik kapanıverdi.

— Görüyorsunuz ya beyefendi, Skoç ku-

maşı olduğu belli... Size anlatmak bile fazla ya...

Hem yürüyoruz, hem konuşuyoruz:

— Kaça veriyorsunuz?

— Beyim, ben bu kumaşı başkasına göstermem bile... Sizin giyinişinize baktım, iyi maldan anladığınız belli... Ondan size gösterdim.

Ellerimi pantalonumun cebine sokup, kasıla kasıla,

— Peki, kaça bu? diye sordum.

— Anlamıyana katiyyen göstermem. Böyle kumaş Türkiye'de bulunmaz; hiçbir mağazada yoktur. Halis Skoç... Tam size bir ceket olur.

Göğsümü kabartarak bir daha sordum :

— Fiyatı ne bunun?

— Giyimden anlamıyan birisi yüz lira verse vermezdim, ama siz başka... Modaya uygun giyiniyorsunuz...

— Anladık, kaça vereceksin?

— Giyinmesini bilene feda olsun... Sizin için yetmiş beş...

Bana kalsa yetmiş beş liraya bu kumaş ucuz ama, bende yetmiş beş kuruş bile yok...

— Pahalı... dedim, adımlarımı açtım.

O da adımlarını açtı,

— Yazıktır beyim, dedi, giyimden anlamıyan birine gitmesin şu kumaş, vallahi acıyorum.

Ben de acıyorum ama ne yapayım?

— Almıyacağım...

— Beyefendi... Kumaşa yazık olacak. Alın şunu... Giyimden anlamaz biri alırsa içim yanacak... Size altmış liraya bırakıyorum.

— İstemez...

— Alın diyorum, çok memnun kalacaksınız. Şık giyinmek başka şey... Sizi bir bakışta anladım. Elliye bıraktım... Alın!

— Çok elbisem var, ne yapayım, almıyacağım...

— Kırk liraya bıraktım, var mı diyeceğiniz... Alın da bir kenara atın, dursun. Böyle kumaş her zaman bulunmaz, Avrupa'dan kaçak geldi.

— İstemiyorum yahu...

— Size çok yakışacaktı. Giyinmesini bildiğinizden üstünüze düşüyorum. Peki, siz ne vereceksiniz?

— Almıyacağım...

— Siz de verin bişey...

Öyle bişey söyliyeyim ki dedim, adam da yakamı bıraksın. İki metre otuz santim Skoç kumaşı... Adî keten olsa yine kırk lira eder. Lâf olsun diye,

— Yirmi lira vereyim, dedim.

Adam,

— Peki, ver!... diye bağırdı, hiç olmazsa sizin gibi giyimden anlar birine gitsin. Başkası yüz vereceğine siz yirmi verin...

Adam paketi elime tutuşturdu. Şimdi ne yapayım ben?

— Üstümde para yok... dedim.

— Olur beyim, beraber evinize gider alırız.

Eve geldik. Evde ne yapacağımı da bildiğim yok ya...

— Sen burada biraz bekle! diyerek adamı kapıda bıraktım, Mürüvvet Hanım'a koştum :

— Amman Mürüvvet Hanım, bir Skoç kumaşı var, kaç mal. İki yüz lira eder ama adam yirmi liraya bırakıyor, şunu kaçırmıyalım.

— Nasıl kumaşmış da o, iki yüzden yirmi liraya inmiş?

— Satıcı kapıda...

— Çağır bakalım...

Adamı çağırdım. Mürüvvet Hanım kumaşı elledi :

— Bu mu yirmi lira? Pahalı...

Satıcı, masanın üstünden kaşığı kaptığı gibi kumaşın bir yanından sokup öbür yanından çıkardı :

— Şu kumaşa iyi bakın hanımefendi...

— Pahalı...

— Onbeş lira verin yahu...

Satıcı kızmıştı, kumaşın orasına burasına parmağını sokup sokup çıkarmaya başladı. Adam, koca parmağını sokup sokup çıkarıyor da, kumaşta delik melik kalmıyor.

— Siz ne vereceksiniz?

Mürüvvet Hanım cevap olarak,

— Pahalı... dedi.

— Peki, onikibuçuk lira verin...

Şu paranın gözü kör olsun, yahu astar bezi olsa onikibuçuk liraya vermezler. Mürüvvet Hanım yine umursamadan,

— Pahalı... dedi.

Bana öyle geldi ki, adam birdenbire deliriverecek. Fakat onun da üstüne bir soğukkanlılık geldi, yalvarır bir sesle,

— On liraya da almaz mısınız? dedi.

Mürüvvet Hanım'a bakışlarımla yalvarıyorum, fakat zâlim kadın, yine,

— Pahalı... dedi.

Satıcı Mürüvvet Hanım'ı bıraktı, bana döndü :

— Beş lira ver, al kumaşı...

Boynumu büküp sustum. Adam çok kızmıştı,

— Ulan, diye bağırdı, sen cebinden ikibuçuk lira çıkar, göster, bu kumaşı parasız bırakacağım sana...

En sonunda bende para olmadığını anlamıştır.

— Zibidi, madem paran yok, ne diye beni sabahtanberi uğraştırıyorsun?

— Seni uğraştıran yok, sen kendin düştün peşime...

— Ulan, bir lira çıkar cebinden, al kumaş senin olsun...

Mürüvvet Hanım'a,

— Allahaşkına bir lira ver... diye yalvardım.

Mürüvvet Hanım gayet serinkanlı,

— Etmez, pahalı... dedi.

Adam da şaşırdı.

Mürüvvet Hanım, bana,

— Gördün mü, dedi, ben anlamıştım, para etmez ki...

Satıcı kumaşı sardı, kapıdan çıktı. Çıkarken sağ yumruğunu dişleriyle kemiriyordu.

BİZ ADAM OLMAYIZ!...

Kalabalığın içinden birisi «Biz adam olmayız birader!» dedi mi öbürleri de, «Eveeet, çok doğruuu, olmayız» diye baş sallarlar. Biri de çıkıp, «O nasıl söz efendi... Sen sayıyla kendine gel bakalım!» demez.

Yirmibeş yaşlarında, kanımın fokur fokur kaynadığı günlerde ben bunu deneyecek oldum. Ada'ya giden vapurda neye kızdığını anlıyamadığım yaşlı bir adam,

— Biz adam olmayız!... diye bağırıp duruyor, salondakiler de, baş sallıyarak onu onaylıyorlardı.

Delikanlılık, kanım tepeme sıçrayıp,

— Neden adam olmazmışız, bal gibi de adam oluruz... Öyle bir oluruz ki herkes de şaşar kalır... diye bağırdım.

Salondaki yolcular sözleşmişler gibi,

— Adam olmayız...

— Adamlık bize çok uzak...

— Biz adam olmayız... diye yaygarayı bastılar.

Bu yaygara karşısında kızgın ihtiyarın yüzü yumuşadı da,

— Bak oğlum, duyuyorsun ya, dedi; hep birden «Adam olmayız!» diye barbar bağırıyoruz. Demek ki adam olmayacağız, zorla değil ya...

— Oluruz, biz adam oluruz... dedim.

İhtiyar gülümseyerek,

— Biz adam oluruz, demek, biz şimdi adam değiliz, demektir, öyle değil mi? dedi.

Hiç sesimi çıkarmadım, ama o günden beri yıllardır hep düşünür dururum : Biz neden adam olmayız?..

Son hapse girişim benim için büyük bir şans oldu, çünkü yıllardır araştırdığım nedeni cezaevinde öğrendim. Cezaevindeki elli kişilik siyasî tutuklular koğuşunda yurdumuzun seçkin aydınlarıyla, tanınmış iş adamlarımızla, ünlü kişilerle, valiler, genel müdürler, düşük milletvekilleri, ileri gelen politikacılar, yüksek memurlar, mühendisler, doktorlarla bir arada yaşadım. Koğuş arkadaşlarımın çoğu Avrupa'da, Amerika'da okumuş, yabancı ülkeleri gezip dolaşmış, birkaç dil bilen kişilerdi. Düşüncelerimiz birbirine karşıttı ama, yine de onlardan çok şeyler öğrendim; öğrendiklerimin başında da, neden adam olmadığımız geliyor.

Ziyaret günleri hiç de iyi haberler almıyordum; evin kirasını verememişiz, bakkala borçlanmışız, daha bunlar gibi bir sürü tatsız haberler... Ne yapacağımı şaşırmıştım, hiçbir umarım yoktu. Hemen bir roman yazayım da, dedim, belki gazetelerden birine satar, biraz para alırım. Çoktan beri yazmayı tasarladığım bir roman konusu vardı kafamda. İşte bu kararla kalemi kâğıdı elime aldım, ranzadaki yatağıma çöktüm. Vakit yitirmek, lâfla, boş şeylerle zaman geçirmek istemiyordum. Daha birkaç satır ancak yazabilmiştim, koğuş arkadaşlarımdan seçkin bir aydın geldi, yatağımın ucuna oturdu. İlk sözü,

— Biz adam olmayız, adam olmayız... demek oldu.

Kendisine birşey sormadım.

— Bakınız, neden adam olmayız, diye açıklamaya girişti :

— Ben, İsviçre'de okudum. Belçika'da altı yıl çalıştım...

İsviçre'deki, Belçika'daki yaşayışını uzun uzun anlattı. İşimden alakonulduğum için çok canım sıkılıyordu, ama ne diyebilirdim... Arada sırada önümdeki kâğıtlara bakarak, kalemi kâğıt üstünde gezdirecek, işim olduğunu, konuşmasını kısa kesmesini istediğimi sezdirmeye çalışıyordum. Ama oralı olmuyor, boyuna anlatıyordu :

— Oralarda, elinde kitap olmayan insan göremezsiniz. İki dakika boş kalsalar, hemen kitaplarını açar, okumaya başlarlar. Otobüste, trende, her yerde durmadan okurlar. Hele evlerinde görseniz, şaşarsınız, herkes kendine göre eline bir kitap alır, boyuna okur.

Belki onlar da gevezeliğini keser diye,

— Aman ne iyi, ne iyi... dedim.

— Tabiî, dedi; bir de bize baksanıza; burada bu kadar sözde entellektüel toplanmış, bir tek kitap okuyan var mı? Biz adam olmayız beyim, olmayız.

— Doğru... dedim.

Ben, «doğru» deyince yeniden hızlandı, Belçika'lıların, İsviçre'lilerin nasıl durmadan kitap okuduklarını anlattı anlattı. Yemek zamanı geldiği için ikimiz de kalktık.

— Şimdi anladınız mı biz neden adam olmayız?... ddei.

— Evet... dedim.

Yarım günümü İsviçre'lilerin, Belçika'lıların durmamasıya nasıl kitap okuduklarını dinlemekle geçirmiştim.

Öğle yemeğimi çarçabuk yiyerek, yatağıma geldim, hemen romana başladım. Kâğıtlar dizimde, kalem elimde düşünüyorum, daha birşey yazmaya kalmadan koğuş arkadaşlarımdan birisi geldi, yatağa oturdu.

— Ne yapıyorsunuz?

— Bir roman yazmaya çalışıyorum...

— Burada yazamazsınız ki, şu gürültüye baksanıza... Siz hiç Avrupa'ya gittiniz mi?

— Hayır, Türkiye'den dışarıya çıkmadım...

— Aaaa, yazık; ben sizin Avrupa'ya gitmenizi çok isterdim; görmek, yaşamak başka şey, görüşünüz genişlerdi. Hemen hemen bütün Avrupa'yı dolaştım, gitmediğim yer kalmadı. En çok Danimarka'da, Hollanda'da, İsveç'te bulundum. Bakınız oralarda nasıldır, bir kere insanların birbirine saygısı vardır, birbirlerini rahatsız edecek gibi yüksek sesle konuşamazlar. Bir de bizim şuradaki halimize baksanıza, nedir bu gürültü patırtı... Öyle ya efendim, belki ben uyuyacağım, belki yazacağım, okuyacağım, belki bir işim var... Siz bu gürültüde patırtıda dünyada roman yazamazsınız, bırakmazlar ki...

— Gürültüde yazarım da, yalnız yanıbaşımda birisi konuşursa yazamıyorum.

— Canım efendim, gürültü olmasa daha iyi değil mi? Ne hakları var sizi rahatsız etmeye, yavaş da konuşabilirler. İşte Danimarka'da, İsveç'te, Hollanda'da katiyyen böyle birşey olmaz. Onun için de adamlar ilerliyorlar. Çünkü onlarda insanın insana saygısı vardır.

Bu saygı üstüne türlü örnekler de göstererek konuştu da konuştu. Terbiyesizlikti ama ne yapayım, o anlatırken başımı kâğıtlara eğip yazmaya başladım; yazmıyordum, yazarmış gibi yapıyordum.

— Hiç boşuna uğraşmayın, yazamazsınız; sinirleriniz bozulur, dedi; Avrupa başka... Avrupalı insan demek, insanın insana saygı duyması demek. Bizde nerdeee... Biz işte bunun için adam olamayız beyim, biz adam olamayız...

Daha çok anlatacaktı ama, iyi ki avukatı gelmiş, çağırdılar da kurtuldum. O gider gitmez çalıştığımı görüp de kimse yanıma gelmesin diye, başımı kâğıtlara büsbütün eğdim. Daha iki satır yazmıştım ki, başka bir koğuş arkadaşı geldi,

— Kolay gelsin, dedi.

— Sağolun, dedim.

Yatağıma oturdu :

— Adamlık bize çok uzak... dedi.

Konuşma açılmasın da çabucak gitsin diye sesimi çıkarmadım.

— Amerika'da bulunudunuz mu? diye sordu.

— Hayır...

— Yazık... Amerika'da birkaç ay bulunsaydınız, neden bizim geri kaldığımızı anlardınız. Efendim Amerika'da bizde olduğu gibi boşu boşuna konuşmazlar, gevezelik yok; vakit nakit, herifler «taym iz mani» demişler. Amerikalı bir işi varsa ancak o zaman konuşur, söyliyeceğini en kısa biçimde söyler, son-

ra herkes kendi işine gücüne... Bizde öyle mi? Meselâ şurdaki halimize bakın, aylardanberi gevezelikten başka yaptığımız birşey var mı? Hep ipe sapa gelmez lâflar. İşte Amerika'da bu yok. Bu yüzden de adamlar ilerliyor.

İşim olduğunu anlar da susar, kalkar gider, diye ofladım, pufladım; hiç oralı olmadan anlattı durdu. Akşam yemeği zamanı gelmişti. Giderken,

— Biz adam olmayız, dedi; bizde bu gevezelik varken biz adam olamayız.

— Çok doğru söylüyorsunuz... dedim.

Akşam yemeğini yer yemez romanı yazmak için kâğıda kaleme sarıldım.

— Çalışmayınca olmaz, ne yapsak boş... diye yanıbaşımda bir ses duydum. Başımı kaldırınca, koğuş arkadaşlarımdan birini gördüm. Yanımdaki yatağa oturmuştu.

— Siz ne dersiniz? dedi.

— Tabiî çalışmalı... dedim.

— Ben Alman terbiyesi aldım.

Nerdeyse patlıyacaktım hani... Durmadan anlatıyordu :

— Burda Alman Lisesini bitirdim, yüksek tahsilimi Almanya'da yaptım, uzun yıllar da orada çalıştım. Siz Almanya'da, çalışmıyan tek kişi bulamazsınız. Bizde öyle mi? Meselâ şurdaki halimize bakın. Yok, yok, biz adam olmayız; adamlık bize daha çok uzak...

Anladım ki ne yapsam, romanı yazamıyacağım, boşuna sinirlerim bozulacak, şimdi bırakıp, koğuştakiler uyuduktan sonra yazmaya karar verdim.

O hâlâ Almanya'yı anlatıyordu :

— Almanya'da çalışmamak ayıptır, nerde olursa olsunlar, Almanlar hiç boş durmazlar; kendilerine bir iş icat eder, mutlaka çalışırlar. Aylardanberi şurdayız meselâ, bir tek çalışan var mı? Söylesen, hapiste ne çalışalım, derler. Alman münevveri böyle demez. Hâtıralarını yazar, kendi işi üstüne bişey kaleme alır, kitap çevirir, kısacası boş durmaz. Ya biz? Hayır, ne desek boş, biz adam olmayız...

Yanımdan gittiği zaman gece yarısı olmuştu. Artık kimse gelip, neden adam olmadığımız üstüne konferans vermez diye umutla romana başlamışken, birisi geldi. Bu da uzun yıllar Fransa'da bulunmuş. Uyuyanlar uyanmasın diye alçak sesle konuşuyordu. Onun anlattığına göre de Fransızlar, zamanında çalışmasını, zamanında da eğlenmesini bilirlermiş, iş ve dinlenme saatlerini birbirlerinden ayırırlarmış. Ben bu gece yarısından sonra çalışmamalıymışım.

— Şimdi uyuyun ki, sabah kalkınca dinç kafayla çalışasınız, diyordu; bizde işle dinlenme, hep birbirine karıştırılmıştır; dinlenecek zaman çalışır, çalışacak zamanlarda da dinlenmeye kalkarız. Onun için de verimli olamayız. Bizim adam olmayışımızın sebebi işte budur. Biz adam olmayız...

O yanımdan gittiği zaman, bende de roman yazacak hal kalmamıştı, gözlerim kapamıyordu, uyudum.

Sabahleyin onlar uyanmadan kalkıp romanı yazmaya başladım. Saygı duyduğum bir koğuş arkadaşım, helâdan dönüşünde yanıma geldi:

— İngiltere başkadır, dedi; siz İngiltere'de bulundunuz mu hiç?

— Hayır...

— Vah vah!... Meselâ İngiltere'de bir trene bindiniz, Saatlerce bir kompartımanda yolculuk ettiğiniz adam sizinle bir tek kelime konuşmaz. Bizde olsa, ne soğuk, ne kendini beğenmiş derler. Soğukluğundan, kendini beğenmişliğinden değil, nezaketinden, terbiyesinden... Belki siz onunla konuşmak istemiyorsunuzdur, öyle ya, ne diye sizi rahatsız etsin. Bizde olsa, tanısın, tanımasın; karşısındakinin işi var mı, yok mu, hiç düşünmez, başlar çançana... Onun için de biz adam olmayız işte...

Dizimin üstündeki kâğıtları bürdüm, yatağın altına, kalemi de cebime soktum, roman yazmaktan vazgeçtim. Orada roman yazamadım ama, yazacağım romandan çok daha değerli olan bir gerçeği öğrendim: Neden adam olamadığımızı...

Şimdi birisi kızıp da,

— Biz adam olmayız! derse; ben hemen parmağımı kaldırıp,

— Ben onun sebebini biliyorum! diye bağırıyorum.

Son hapisliğimin kazancı da işte bu oldu.

Sımsıkışık oturuyorduk; o gece Spor ve Sergi Sarayı iğne atılsa yere düşmiyecek kadar kalabalıktı.

Solumda, benim yaşımda gösteren tombul bir adam oturuyordu; konuşmalarından, yanında oturan çocuğun babası olduğunu anladım. Çocuğun terbiyeli bir lise öğrencisi olduğu, kılığından, yaşından, davranışlarından belliydi.

Önce güreş minderine Rus millî takımı çıktı, alkışlandı. Arkasından bizim takım çıkınca alkış, Spor Sarayını çınlattı. Çocuk da alkışlıyordu. Babası,

— Sâkin ol, dedi; hayatta hiçbirşeyin ifratı iyi değildir. Bir insan, evlâdım, hayatta hiçbir zaman kendini ifrata kaptırmamalıdır; alkışlarken de öyle... Hayatta hiçbir zaman itidalden ayrılma!... İtidal en iyi yoldur.

Tören başlamıştı. Güreşçiler karşılıklı birbirlerine armağanlar verirlerken, baba oğluna anlatıyordu:

— Bak oğlum, güreşlerin sonu alınıncaya kadar beklemek yok. Son güreşin bitmesine beş dakika kala hemen kalkarız. Erken kalkarsak, ancak otobüste yer bulabiliriz. Sonra kalırsak, hem bu kalabalıkta eziliriz, hem de ne otobüs, ne otomobil bulabiliriz. Çok da erken kalkmak olmaz. Tabîî güreşleri sonuna kadar seyredeceğiz. Buraya niçin geldik? Güreş seyretmek için... Müsabakalar bitmeden beş dakika önce kalkarız. Ne çok erken, ne çok geç... Hayatta hiçbir zaman ne önde olmalı, ne arkada kalmalı. Başa geçmek de iyi değildir, geride kalmak da... Hayatta bir insan, ne geç, ne erken, tam zamanını bilmelidir.

Adamın, oğluna verdiği öğütler yüzünden mikrofonda konuşulanları anlıyamadım. Biraz sonra da güreşler başladı. Ama babanın öğütleri bitmiyordu:

— Bak, pardesünü almadın. Bir evlât hayatta daima baba sözü dinlemelidir. Ben sana «yavrum, pardesünü al!» dedim. Evet, evden çıkarken hava güzeldi. Fakat gece yarısı hava serinler. Burada da terliyeceksin. Dışarı çıkınca, haydi bakalım, soğukta ne yapacaksın?... Tabiî hasta olursun... Hayatta daima büyük sözü dinlemelidir.

Yüksek sesle oğluna her konuda öğütler veren baba, birden bana döndü:

— Bazı babalar, beyefendi, gittikleri yerlere çocuklarını götürmezler. Gayet yanlış bir hareket... Bir baba, hayatta daima, oğlu ile arkadaş olmalıdır. Meselâ ben, oğlumu bu güreşleri seyretmekten mahrum bırakmadım. Çocuktur, herşeyi görüp öğrenmelidir. Onun hatırı için kalktım, buraya geldim.

Bu sırada birinci güreş bitmişti; ama adamın gevezeliğinden güreşin sonucunu anlıyamadım, ikinci güreş başladı. Salon çok sıcak olmuştu. Çocuk ceketini çıkarıyordu.

— Ne o, ceketini mi çıkarıyorsun? Evet, çok sıcak oldu içerisi, çıkar ceketini. Fakat bir kere bana sormalıydın...

Başını geriye çevirip arkasında oturana anlatmaya başladı:

— Beyefendi, ben çocuğumun hiçbir arzusuna engel olmam. Hayatta hiçbir zaman, babalar çocuklarının arzularına engel olmamalıdırlar; ancak yeter ki o arzu makul olsun. Değil mi efendim? Meselâ oğlum ceketini çıkarıyor. Mademki öyle istiyor, öyle olsun... Yalnız...

Çocuğuna döndü:

— Bak oğlum, ceket çıkarmanın bir usulü vardır. Ceket öyle gelişigüzel çıkarılmaz. Çünkü, sen ceketini çıkarır, dizinin üstüne koyarsın, cebindekiler yere dökülebilir, senin de haberin olmaz. Onun için ceketini çıkarırken önce cebindekilere bakacaksın, cebinde olanları dökülmiyecek, düşmiyecek gibi yerleştirip ondan sonra ceketini çıkaracaksın. Ben hayatta hiçbir zaman cebimdekileri iyice yerleştirmeden ceketimi çıkarmış değilimdir; onun için de hayatımda hiçbir şeyimi ne düşürdüm, ne kaybettim...

Adamın çenesinden içime fenalık geldi. Oturacak başka bir yer olsa, hemen oradan kalkacaktım. Fakat oturacak değil, ayakta duracak yer bile yoktu.

Sağ yanımdakine,

— Affedersiniz, bu ikinci güreş değil mi diye sordum.

— Hayır, üçüncü güreş başladı.

Ne seyrettiğim güreşi, ne hakemlerin söylediklerini anlıyabiliyorum.

Baba oğluna diyordu ki:

— Susadın mı?... Bak, bu olmadı. Hayatta insan daima, böyle bir yere gelirken, evinden

çıkmadan önce, suyunu iyice içmelidir. Bir gazoz bişey değil... İçersin, ne olacak... Ama, bak, terledin, buz gibi gazozu içince öksüreceksin... Hayatta herşeyden önce sıhhat gelir, herşeyin başı sıhhat... «Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi» Suyunu iç, evinden öyle çık! Bu sana ders olsun... Gazozcu! Gel bakayım, bir gazoz ver!

Adamın çenesinden kurtulmak için oradan kalktım ama, kalabalıktan kıpırdayamadım bile, yine eski yerime oturmak zorunda kaldım.

— Gazozu birdenbire içme oğlum! Hiçbir zaman soğuk bir şeyi birden içmemeli... Sıcacık miğdeye, hele böyle terliyken, buz gibi gazoz girince, al işte hastalık... Onun için daima yudum yudum içmeli. İki yudum içmeli, beş dakika durmalı, dinlenerek... Hem de gazozu ağzında ısıt, sonra yut!... Ben hayatta hiçbir zaman dondurma gibi, gazoz gibi soğuk şeyleri birdenbire içmemişimdir; onun için de maşallah, demir olsa miğdem hazmeder.

Of, puf diyorum ama, adam hiç oralı değil. Kim yendi, kim yenildi anlamadan dört güreş bitti, on dakika ara verildi. Galiba çocuk helâya gitmek istedi. Babası,

— İşte bir yanlış daha, dedi, bu kalabalıkta helâya nasıl gideceksin? Adım atılacak gibi değil ki... İnsan hayatta daima ihtiyatlı olmalıdır. Madem böyle bir yere geliyorsun, burada saatlerce oturacağını düşünüp, evinden çıkmadan önce, her türlü ihtiyacını göreceksin. Çişini mişini et, öyle çık sokağa... Ben hayatta hiçbir zaman abdestimi etmeden evden çıkmamışımdır. Sen de öyle yap oğlum... Peki şimdi, ne olacak? Helânın nerede olduğunu biliyor musun?... Gördün mü, bilmiyorsun... İnsan hayatta her zaman için tedbirli olacak... Böyle bir yere girdin mi, helânın nerede olduğunu sorup öğreneceksin... Haydi bakalım, git de ara bul!...

Çocuk gitti. Adam bana anlatmaya başladı:

— Kimi babalar, çocuklarını böyle yerlere yalnız başlarına bırakırlar .Hiç doğru değil... Gece vakti çocukları eğlence yerlerine yalnız göndermek yanlıştır; ahlâkları, terbiyeleri bozulur. Ben hayatta çocuğumu hiç yalnız bırakmamışımdır.

Başımı öbür yana çevirince, adam konuşmasının arkasını sol yanındakine anlatmaya devam etti:

— Bir baba, oğlu ile arkadaş olmalıdır beyefendi. Ben daima böyle yapmışımdır.

Çocuk geldi. Babası,

— Geç kaldın, dedi hayatta daima, bir yere gittin mi çabucak işini yapıp döneceksin...

Güreşler başladı, adam susmak bilmiyor. Artık dayanamayıp yanından kalktım, oturanların ayaklarına basarak, ayaktakileri ite kaka ordan uzaklaştım.

Biraz sonra da güreşler bitti. Adım adım dışarı çıkıyorduk. Öğütçü adamın sesini arkamda duydum. Çocuk yoktu yanında. Birden beni görüp.

— Kayboldu ,dedi.

— Kim? dedim.

— Bizim çocuk kayboldu...

— Merak etmeyin, koca delikanlı kaybolur mu, kapıda bekliyordur.

— Hayır, beklemez.

— Eve gelir öyleyse...

— Gelmez... Biliyorum, gelmez. Gitti artık... Benim yedi oğlum, dört de kızım var, hepsi gitti, bir bu kalmıştı.

— Bu kadar çocuk!.. Maşallah, onbir çocuk!..

— Hepsi bir kadından değil, dört kadınla evlendim. Kadınlar gitti, çocuklar gitti... Bir bu oğlum kalmıştı.

— Şaşılacak şey, bu çocuk nasıl dayandı?

— Bu, biraz şeycedir, nasıl söyliyeyim, biraz saf... On yedi yaşında, hâlâ birtürlü ilkokulu bitiremedi.

Kapıdan çıktık, ayrılırken,

— Güreşlerde kim yendi, allaşkınıza, dedi, bizimkiler mi galip, onlar mı? Hiç anlıyamadım...

— Ben de anlıyamadım, dedim, yarın sabah gazetelerden okur, öğreniriz.

SİHİRBAZ MALİYECİLER

Bu olay, öylesine karışık, karmakarışık ki, büsbütün karmançorman etmeden size nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Bu karmakarışık olay beş kişi arasında geçti.

Beş arkadaştılar. Beş kişinin arkadaş olmaları, bir araya gelmeleri için aralarında bir bağıntı olması gerekir. Anlatacağımız karmakarışık olayın kahramanının aralarındaki bağıntı, beşinin de çok kuvvetli maliyeci ve hesap uzmanı olmalarıydı.

Büyük bankalardan birinin genel müdürü olan Talat Bey, dört yakın arkadaşını Suadiye'deki yeni evine çağırmıştı. Birlikte bir pazar geçireceklerdi. Talât Bey tanınmış bankacılarımızdandır. Yirmiyedi yıllık çok başarılı bankacılığı vardır. Hesaba o kadar aklı erer ki, arkadaşları onun için «Kapısındaki tabelâda banka yazılı boş bir dükkândan içeri girsin, iki yıla kalmaz tamtakır dükkânı ikiyüz milyon lira sermayeli bir banka yapar» derler. Batmak üzere olan birkaç bankayı kurtarıp kalkındırmış, en güvenilir banka durumuna yükseltmiş.

Talât Beyin o pazar evine çağırdıklarından Lûtfi Bey büyük bir iş adamıdır. Hesabını bilir, hem de çok iyi bilir bir kişi olarak tanınır. Elinde bir avuç tezek alıp sıksa, açtığı zaman avucunun altınla dolu olduğu görülür. Parmağının ucunu değdirdiği toprağın altın olması şans işi değil, hesap işidir. Çünkü o, altına dönmiyecek toprağa parmağının ucunu dokundurmaz.

Talât Bey'in o pazar günkü konuklarından Zeki Bey, Maliye Bakanlığının birinci derecedeki birkaç yüksek memurundan biridir. Bütün Bakanlığı onun çekip çevirdiği söylenir. Yabancılar ona «Türkiye'nin sihirbaz maliyecisi» adını takmışlar.

O günkü konuklardan Refik Bey'le, Ziya Bey, Talât Bey'in okuldan arkadaşıydılar. Ziya Bey rasathanede görevli uzmandır. Yüksek riyaziyeci Refik Bey de Fen Fakültesinde profesördür.

Talât Bey'in Suadiye'deki yeni evine o pazar çağırdığı arkadaşları çoluk çocuklarıyla gelmişler, öğleden önce hep birlikte denize girmişlerdi. Öğle yemeğinden sonra da, kahvelerini içip kimisi biraz kestirdi, kimisi de derin uykuya daldı.

Talât Bey'le Zeki Bey de vidolu tavlaya başladılar. Vidosu yirmibeş kuruştan dört el tavla oyunundan sonra Talât Bey üçyüz yetmişbeş kuruş alacaklı çıktı. Bozuk parası olmıyan Zeki Bey on lira verdi. On liranın üstünü vermek için Talât Bey elini cebine attı, bütün bir beş lirayla bir de iki buçuk lira çıkardı. Başka bozuk parası yoktu. Beşlikle iki buçuğu alan Zeki Bey,

— Şimdi sana ne vereceğim? diye sordu.

Bu sorudan sonra hesap karıştı:

—Şimdi sen bana... Dur bakayım?...

Ceplerini karıştıran Zeki Bey, bulduğu bir gümüş lirayı da Talât Bey'e hesabı kolaylaştırmak için verdi.

— Şimdi ne oldu?...

— Ben sana yedi buçuk lira verdim mi?

— Verdin!...

— Peki, sen bana ne verecektin?

— Ben sana bir lira daha verdim.

— Kardeşim, senin borcun üç yüz yetmişbeş kuruş, tamam mı?...

— Tamam...

— Sen bana yüz yetmişbeş daha ver.

— İyi ama ben sana bir lira verdim, on lira da önceden vermiştim, on bir eder. Halbuki sen bana...

— Dur be birader, aklımı karıştırma!

— Bir beşlik, bir de iki buçukluk...

Onların çekişmesinden uyanan Lûtfi Bey'le Refik Bey de yanlarına geldiler.

— Ne var, ne oluyor?

— Bak Refikçiğim, ben bunu tavlada yendim. Üç yüz yetmiş...

— Dur ama, bir de ben anlatayım. Biz dört el vidolu tavla oynadık, vidosu yirmibeş kuruştan...

— Yahu, onlara ne lüzum var... Yirmi beşten oynarız, elliden oynarız. Senin bana üçyüz yetmiş beş kuruş borcun var mı?

— Var ama, ben sana on bir lira verdim.

— Evet... Ben de sana üste yedi buçuk verdim. Demek ki sen bana daha üste...

— İyi ama bir lira daha verdim.

Yüksek matematikçi Refik Bey,

— Durun yahu, dedi, aklımı karıştırdınız.

Teker teker söyleyin de anlıyalım. Sen ne verdin?

— On lira!...

— Ne vermen lâzımdı?

— Üç yüz yetmiş beş, ama...

— Amasını bırak.

— Bir lira da sonradan verdim.

— Tamam. Demek ki sen Talât, üste altı yüz yirmi beş kuruş vereceksin. Halbuki sen yedi buçuk lira vermişsin. Öyleyse daha... efendime söyliyeyim... Şimdi sen buna... Yedi buçuktan on bir çıkarsa... ne kalır?

— Yahu, yedi buçuktan on bir çıkar mı?

— Hayır, yedi buçuktan altı yüz yirmi beş çıkacak... Çıkarsa ne kalır? Yüz yirmi beş mi?

— Allah Allah... Kardeşim ben buna on bir lira vermemiş miyim?..

— Verdin. Ben de sana yedi buçuk verdim.

Rasathanede uzman Ziya Bey,

— İşi büsbütün karıştırdınız, dedi. Şimdi sen baştan söyle bakayım; senin buna üç yüz yetmiş beş kuruş borcun mu var,

— O da sana yedi buçuk vermiş, demek ki... Yedi buçuk, on bir daha ne eder?

— Öyle değil be kardeşim... Arada üç yüz yetmiş beş kuruş kaynadı. Şimdi bak...

— Anladım. Yüz yirmi beş kuruş daha ver sen buna...

— Hay Allahım... Yüz yirmi beş de nerden çıktı? Boyuna ben veriyorum, onun birşey verdiği yok.

— Tabiî sen vereceksin, sen yenildin.

— Yüz yirmi beş...

— Değil...

— Efendim... On lira bir, bir lira daha verdim. Etti on bir.

— Buna karşılık ne aldın?

— İyice kafamı karıştırdınız. Sende yirmi beş kuruş var mı?

Zeki Bey cebinde bulduğu yirmi beş kuruşu verdi.

— Şimdi al bu yirmi beş kuruşu, üste ne kaldı?

— Ne bileyim ben ne kaldı? Büsbütün karıştırdınız. On lira, bir, bir lira bir, bir de yirmi beş kuruş... Eder mi on bir lira yirmi beş kuruş... Ver sen şimdi buna bir lira...

— Tövbe yarabbi... Yahu, yedi buçuk lira verdik be...

Talât Bey koştu, rahat koltukta uyuklamakta olan büyük iş adamı Lûtfi Bey'i kolundan tutup çekti, getirdi.

— Gel Allahaşkına, şu hesabın içinden çık...

— Bay Lûtfi... Biz vidolu tavla oynadık...

— Yahu, vidoyu bırak...

— Tavla...

— Tavlayla ne ilgisi var birader. Senin üç yüz yetmiş beş kuruş borcun var mı? Var...

— Ona karşılık on bir lira yirmi beş kuruş verdim.

— Ama yedi buçuk lira da aldın...

Lûtfi Bey,

— Anlaşıldı, dedi, sen vermişsin yedi buçuk lira. Neye verdin?...

— Bozuk yoktu.

— Sen neye on lira verdin?

— İstedi birader. Bozuk çıkmayınca...

— Tamam gayet basit bir hesap... On bir lira yirmi, beş, üç yüz yetmiş beş daha...

— Toplamıyacaksın birader, çıkaracaksın.

— Anladık, önce topliyalım, sonra da çıkaracağız... En son yirmi beş mi verdin?...

Hesap o kadar karıştı ki Lûtfi Bey, iki elini açıp,

— Durun, kolayı var, dedi, ben şimdi hallederim. Sen en son verdiğin yirmi beşi geri al. Tamam... Sen de yedi buçuk liranı al. Sen ne vermişsin?...

— On lira... Bir de bir lira...

— On bir lira mı? Al paranı geriye...

İkisi de birbirinden paralarını geriye aldılar. Büyük iş adamı,

— Şimdi, dedi, sen buna ver on lirayı... Hah, sen buna on liranın üstünü ver.

— Bende bozuk yok. İşte yedi buçuk lira...

— Al yedi buçuğu... Sen üste bana şimdi ne vermen lâzım?..

— Ben de bir lirayla bir de yirmi beş kuruş var.

— Ver onu... Şimdi ne oldu?

— Yine eskisi gibi oldu?

— Tamam... Şimdi sen buna... Efendim... Yüz yirmi beş daha ver...

— Yok ki...

— Öyleyse sen buna ver yüz yirmi beş kuruş.

— Ne olacak?

— Ver sen... O halde, sen bundan... Nasıl oldu yahu? Yine karıştı...

— Kardeşim...

— Off... birader, sen bana ne verdin be?

— Ne mi? Ne verdim sana?

— Sen bana...

Profesör Refik Bey,

— Durun, dedi. Herkes verdiğini alsın.

Birkaç kere paralar döndü dolaştı, yine hesabın içinden çıkamadılar. Bu arada kolaylık olsun diye Ziya Bey on lirayı bozdu. On lira bozulduktan sonra hesabın içinden hiç çıkılmaz oldu. Akşam üzerine doğru Lûtfi Bey,

— Herkes yeniden kendi parasını alsın, dedi.

Aldılar. Bunun üzerine Lûtfi Bey, sihirbaz maliyeci Zeki Bey'e,

— Şimdi senin Talât'a üç yüz yetmiş beş kuruş borcun var, bozuk paran olunca verirsin. Tamam mı? dedi.

— Tamaam...

— Hay Allah razı olsun... İşte bu kadar...

Büyük hesaplarla uğraşanlar böylece küçük bir hesabın içinden de çıkmış oldular.

SICAK SU MUSLUĞU

Dergilerin ilk sayfalarında ilân edilen «yazı ailesi»nden adı silindi mi, o yazarın işi ters gidiyor demektir. Yazılarım kendi adımla yayınlanıyorsa, işlerim tıkırındadır. Yook, Akbaba'daki yazılarımda «falan - filân» imzası gördünüz mü, anlayınız ki yine terse düşmüşüm. Arada bir kendim olurum, arada bir «falan - filân» olurum.

Geçenlerde yine adımın «yazı ailesi» nden kazındığı falan - filân olduğum birgün, telefonum çaldı. Telefonda konuşan benden yardım istiyor, ama istediği yardımın ne olduğunu söylemiyordu. Oysa falan - filân olduğum zamanlar yardım isteyenlerim de bulunmaz! Onun için o gün bayağı sevindim.

— Nedir istediğiniz? diye sordum.

— Telefonda söylenmez.

— Niçin?

— Bizim telefonlarda konuşmak, mikrofonda konuşmaktan beterdir, konuşulan duymayan kalmaz.

— Yok canım, o eskidendi. Evet, eskiden telefon konuşmalarımızı dinliyorlardı ama, şimdi telefonda konuştuklarımızı kendimiz bile duyamıyoruz, başkaları nasıl dinler!... İkinci Cumhuriyette böyle şey olmaz...

— Ne olur ne olmaz beyefendi, bilinmez, Birinci Cumhuriyetten kalma birisi araya girer de dinleyiverir.

— Söyleyeceğiniz gizli birşey mi?

— Çok gizli... Son derece gizli. Karşı karşıya gelip anlatmak istiyoruz.

Bu olayı yazmıyacaktım ama telefonda konuşan adam içime şüphe düşürdü; gerçekten onun söylediği gibi sâbık Birinci Cumhuriyetten kalma birisi eski alışkanlıkla İkinci Cumhuriyet Anayasamızı çiğniyerek, telefonumuzu dinliyorsa, gizli işler yaptığımızı sanır diye korktum. Onun için bu olayı anlatıyorum.

Telefon konuşmasından yarım saat kadar sonra geldiler. İki kişiydiler; biri kırk yaşlarında, biri daha genç görünüşlüydü. Genç görünenin elinde gazeteye sarılı bir paket vardı.

— Buyurun, sizi dinliyorum, dedim, ikisi de ürkek ürkek bakındılar. Yaşlıcası,

— Burada yalnız mıyız? dedi.

— Hayır, ben de varım... dedim.

— Yâni, sizden ve bizden başka kimse yok mu?

— Görüyorsunuz ki yok...

— Emin misiniz?...

— Ne demek!... Tabiî eminim.

— Müsaade ederseniz, bir kere kontrol edelim.

İki kapıyı da açıp baktılar.

— Bizim bir icadımız, var, patent alabilmek için yardımınızı rica ediyoruz. Biz kendimiz müracaat etsek, icad ettiğimiz âleti çalarlar diye korkuyoruz. Onun için bize yardım edin, icad ettiğimiz âletin patentini alalım. Kısa zamanda milyoner olacağız. Sizi bu işe ortak yapacağız. Düşündük taşındık, sizden daha güvenilir kimse aklımıza gelmedi.

«Falan - filân» olduğum zamanlar, parasızım demektir. Şunu bunu, icadettim diye gelen delileri çok dinlediğim için, bunları da başımdan savmak istedim ama, insan parasız olunca akılsız da oluyor, belki kendime de bir iş çıkarırım umuduna kapıldım.

— İcadettiğiniz âleti yapmak için sermaye lâzımsa peşin söyliyeyim, bende para yok... dedim.

İkisi birden konuştu. Benden para mara istemiyorlarmış. Bu icat sermayesiz bir işmiş. Namusuma güvenmişler, icatlarını kimseye çaldırtmadan patent almalarına yardım etmemi istiyorlar.

— Nedir bu âlet?...

Şüpheyle duvarlara, kapılara pencerelere baktılar.

— Bizi kimsenin dinlemediğine emin misiniz?

— Eminim...

— Öyleyse açıyorum.

Gazeteyi açtı, bir mukava kutu çıktı. Kutuyu açtı, içinden ne çıkacak diye merakla bakıyorum. Bir kutu daha çıktı. Üçümüz kutunun başına toplanmışız. O kutuyu da açtı, bir kutu daha... O kutunun içinden kâğıda sarılmış, iple bağlanmış bir şey çıkardı. Dikkatle ipi çözdü, kâğıtları açtı:

— İşte. İcadımız bu âlet! diye, masanın üstüne bir musluk koydu; bayağı, bildiğimiz mâdeni bir musluk... Bu musluğun dibinden iki tel uzanıyor.

— Bu, musluk! dedim.

— Evet, musluk. Ama bu musluktan sıcak su akar.

— Nasıl oluyor?...

— Şu dipteki iki teli prize sokunca musluktan fokur fokur sıcak su akar.

— Yapan da görelim bir.

— Yapalım. Musluk nerede var?

— Üst katta...

Genci icadettikleri musluğu satıp sarmalayıp koynuna soktu. Hanın üst katına çıktık. Üçümüz birden helâya girdik. İçerde ne yaptığımızı görmesinler diye helânın kapısını üstümüzden sıkı sıkıya kapattık. Helâ lâvabosunun musluğunu söktüler. Vanayı bulamadığımız için delikten su fışkırınca, daracık helânın köşelerine kaçıştıksa da yine de ıslandık. İcadettikleri sıcak su akıtan musluğu deliğe taktılar. Bu iş yarım saatten fazla sürdüğünden, helâya girmek için dışarıda birikenler,

— Orada ne yapıyorsunuz? diye kapıyı tekmelemeğe başladılar.

— Tamirat var, başka helâya gidin! diye içerden bağırdımsa da, büsbütün meraklanıp kalabalıklaştıklarını gürültüden anlıyordum.

— Açın kapıyı! diye bağırıyorlardı.

Yaşlıca olan mucit, âleti görürler diye, iyice eskimiş tahta helâ çatlaklarını, deliklerini gazete kâğıtlarıyla tıkamaya başlayınca dışarıdakilerin gürültüsü büsbütün arttı. Mucitlere.

— Elinizi çabuk tutun arkadaşlar! dedim.

— Oldu... Priz nerde?

— Helâda priz ne arar?...

— Zararı yok, lâmbanın teline takarız.

Mucitlerden biri eğildi, sırt verdi. Öbür mucit de onun sırtına çıktı. Helânın lâmbasını çıkardı. Musluktan çıkan iki teli, helâ tavanından sarkan elektrik teline bağladı, arkadaşının sırtından indi.

Elektrik düğmesini çevirdi. Genç mucit bana,

— Şimdi musluğu açın, dedi, kaynar su akacak!

Oldum olası elektrikten korktuğum için, nasılsa bir akıllılık edip,

—Siz açın! dedim.

Yaşlıca mucit elini uzatıp musluğu açtı, açmasıyle, ağzından değil de ta karnının içinden hıh diye bir ses çıkarıp, boylu boyunca helâ taşına devrilmesi bir oldu. Yattığı yerde debeleniyor, bir türlü kalkamıyordu. Açılan musluktan, gerçekten, buğuları tüten fokur fokur sıcak su akıyordu.

Ayakta duran genç mucit,

— Vay anasını, dedi. Yine çarptı yahu... Ne zaman musluğu açsak, elektrik çarpıp, bizi yere atıyor.

Hâlâ helâ, taşında yatan mucit;

— Bir de buna çare bulsak, o zaman tamam olacak dedi.

Onu yerden kaldırdık. Elektrik düğmesini kapattık. Sıcak su âletini söktüler, yerine eski musluğu taktılar.

Üçümüz birden helâdan çıktık. İki mucitle, dışardaki şaşkın kalabalığın arasından bizim odaya geldik. Genç olanı,

— Nasıl gördünüz ya... dedi.

— Çok iyi ama, çarpıyor... dedim.

Yaşlıca olanı,

— Çarpıyor ama, öldürmüyor, yalnız yere fırlatıyor, dedi.

— Buna da bir çare bulmalı...

— Biz bu kadarını yaptık, onu da başka birisi bulsun.

Bugünlerde kendime iş bulamazsam, yeni icat sıcak su musluğunun patentini almak için gerekli yerlere başvurmak zorunda kalacağım.

Sıcak su musluğumuz gayet emniyetlidir, dokunanı yere fırlatırsa da öldürmez. Dikkat: Bu musluğun kullanıldığı yerlerin döşemesi yumuşak olmalıdır.

HÂRİKA ÇOCUK

Bir elinde koca bir demet dağ nanesi, öbür koltuğunda şişkin bir bohça ile kompartmana girdi. Dağ naneleriyle bohçasını fileye yerleştirdi. İçerisi keskin nane ile, yaşlı, şişman kadının ekşi terinden karışık bir kokuyla bozuldu. Derin bir oooh çekip tülbent baş örtüsünün uçlarıyla yüzünün, boynunun terlerini sildi, oturdu. Karşısında oturan genç kadınla hemen ahbaplığa başladı. Genç kadının sivilceli esmer derisi, içi dopdolu tulum gerginliğindeki göğsünün içine kadar görünüyordu. Ama genç kadının başörtülü, yeldirmeli kadının gevezeliğinden hoşlanmadığı belli oluyordu. Sivilceli, ergenlikli esmer kadının ağzı sıcaktan, tıklım tıklım dolu olduğu için kapanmıyan bavul gibi hep açık duruyordu. Pek zorda kaldıkça, o hep açık duran ağzı «evet», «ı-h», «hı» diye kıpırdıyordu.

Kompartmandakiler, iki banliyö istasyonu arasında tülbent başörtülü, siyah yeldirmeli kadının bütün halter cümlesini öğrenmiş oldular. «Merhum bey» i komiserdi; yıllarca Muş'ta, Hakkâri'de, Siirt'de bulunmuşlardı. Bey'i öleli on dokuz yıl olmuştu. Muş, Siirt, Hakkâri, oralardaki ahbapları, komşuları hep anlatıldı. Merhum komiser bey'in huyları da sayılıp dökülüdü. Sözü torunlarına getirdi; pek akıllı, pek güzel, pek sevimli yavrulardı. Şimdiki «zamane çocukları da pek acayip» oluyorlardı. «Sağ olası» lar büyümüşler, büyümüşler de küçülmüşlerdi.

Kendisini, merhum bey'ini, sülâlesini, akrabalarını anlatıp bitirdikten sonra, söz sırası komşularına gelmişti. Komşularının bir çocuğu vardı. Patlayacak gerginlikteki esmer derisi sivilceli genç kadına anlatıyordu:

— Bu kadar akıllı çocuk görülmüş, duyulmuş değildir evlâdım. Kırk bir buçuk maşallah, Allah kem nazarlardan muhafaza etsin! Eksik doğdu yavrucak. Yedi aylık doğdu da görenler «Bu çocuk dünyada yaşamaz!» dediler. Serçe parmak kadar bişeydi. Yaşatan Allah yaşatıyor evlâdım, hem de öyle bir yaşadı ki... Üç aylıkken tam sekiz kilo yedi yüz gram geliyordu. Bütün doktorlar şaştılar. Dördüncü ayına varmadan diş çıkardı, hem de ne diş kızım, ayva koçanını kemiriyor, artık düşün. Konu komşu şaştık, kaldık. On altı aylıkken bir sabah annesi ağzına meme veriyormuş. Birden çocuk kalın kalın erkek sesiyle «Ben artık büyüdüm, meme emmem!» diye bağırmaz mı? Kadıncağız korkusundan şaşırmış, şaşkınlıktan kundağı balkondan aşağı attığı gibi sokağa fırladı da «Yetişin ümmeti Muhammed, komşular imdaaat!...» diye bağıra bağıra bayıldı kaldı. Vallahi olur şey değil sekiz aylıkken senin benim gibi konuştu. Dokuz aylık yürümeye başladı. İki yaşında bülbül gibi okudu, hem de kendi kendine; kimse bir şey öğretmeden... Üç yaşında mektup yazıyordu; inanılacak şey mi? Dört yaşında mektebe verdiler de, öğretmeni annesine «Hanım» demiş «Bu çocuk herşeyi benden iyi biliyor, siz bunu boşuna mektebe filân göndermeyin!»

Dokuz yaşında bıyıkları terledi, on yaşında sakal traşına başladı. On iki yaşında orta mektep imtihanını verip liseye yazıldı. Öyle bir resim yapıyor ki, değme ressamlar yapamaz. Bir keman çalıyordu, vallahi meşhur kemancılar «Bu çocuğun yayı üzerine yay yok!» demişler. Hem de kemanı kendi kendine öğrendi. Allah vergisi işte...

Bir sabah da annesi babası kalkmışlar ki, çocuk başka bir dil konuşuyor, dilinden anlamamışlar. Meğer İngilizce konuşmuyor mu imiş!... Ana dili gibi İngilizce... Dünyada kaç millet varsa hepsinin dilini öğrendi. Alamanlar görmüşler de şaşmışlar, «Bu Almancayı biz bile konuşamayız...» demişler. Anla bak, ne zekâ... On dördünde Kur'anı bir tamam söktü de hafız oldu. Sultan Ahmet Camiinde vaaz veren hocanın bile yanlışını çıkarmış...

Hârika efendim, hârika... On altı yaşında liseyi bitirdi, üniversiteye yazıldı. Çocuğun bilgisine bütün profesörler parmak ısırmışlar. «Ne zekâ, biz buna hayran olduk!» demişler. Yaşı küçük olmasa profesör yapacaklar. Hattâ bir profesör «Ben bu çocuğun karşısında ders vermeye utanıyorum!» demiş.

Tülbent başörtülü siyah yeldirmeli kadın sustu. Kompartımana girdiğinden beri ilk defa susuyordu. Esmer, sivilceli genç kadın konuşacak diye bir süre onun yüzüne baktı durdu. Konuşmayınca merakını yenemedi.

— Sonra ne oldu çocuk? diye sordu.

Başörtülü kadın, üzüntülü bir sesle:

— Hiç sorma evlâdım, dedi, üç senedenberi tımarhanede yatıyor zavallı!... Bugün ona gitmiştim de ziyaretinden dönüyorum.

Sultan Mahmut'a,

— Efendimiz, adamın biri peygâmberliğini ilân ettl, derler.

Padişah,

— Getirin bana! der.

Sahte peygâmberi getirirler; yalınayak başıkabak açlıktan avurdu çökmüş, üstü başı dökülen biri.

— Götürün bunu, kırk gün yağ balla, fındık üzülme, baklava börekle besleyin! der.

Kırk gün sonra adamı huzuruna çağırtır, sorar:

— Nasıl, yine peygâmber misin?

— Evet...

— Peki, peygâmberlere vahiy gelir, sana da vahiy geliyor mu?

— Evet geliyor, Cebrail vasıtasıyla geliyor.

— Ne deniyor vahiy'de?

— Cebrail vasıtasıyla Allah bana: «Sen yerini buldun, sakın oradan bir yere kımıldama!» diyor.

Mahallenin yaramaz çocuklarının topu, pencere camını kırdı da önüme düştü sandım, birden irkildim. Oysa çalışma masamın önüne düşen, top değil, bir insandı. Odamın kapısını, söğelerinden sökercesine açıp gümp diye ortaya düştü. Saçı başı dağınık, yüzü kızarmış, kanlanmış gözleri yuvalarından uğramış, ağzı çarpılmış, bakışları yabanileşmiş, önümde duruyordu. Onu böyle görünce, ilkin tanıyamadım. Korkmadım dersem yalan söylemiş olurum. Sonra tanır gibi oldum. Adını bilmiyordum. Şurada burada arkadaşlarımın yanında görmüş, belki de biraz konuşmuş olduğum birisiydi.

Korkunun etkisi altında, sesimin en tatlı uyumu ile,

— Hoş geldiniz buyurun efendim! diye yer gösterdim.

Bir yumruğu belinde, öbür yumruğuyla havayı döverek kelimeler ağzından lâv lâv fışkırdı:

— Bu iş böyle gitmez, bu düzensizlik böyle sürmez!

Ne demek istediğini anlamamıştım ama, birazcık yumuşatabilmek için,

— Çok doğru, dedim, rica ederim oturunuz!

Yüzü kıpkırmızıydı, içinin ateşi yanaklarına vurmuştu.

— Soğuk birşey içmez misiniz?

Sözlerimi duymamış olacak,

— Yıkmalı, yıkmalı! diye bağırdı.

Saygıyla omuzlarından tutup koltuğa oturttum. Eline cigara tutuşturdum. Pencereyi açtım. Bir bardak su uzattım.

— Susamadım, dedi.

— Olsun, için için! dedim.

Şaşkınlıktan suyu içince, hohh, diye geniş bir soluk bıraktı. Kahve de ısmarladım. Biraz yatışmıştı.

— Çeki taşı örneği insanlara hep imrenmişimdir, dedi.

— Ne gibi beyefendi? diye sordum.

— Lök gibi bir yere, bir işe otururlar, bir daha öldür Allah kımıldamazlar. Düzenli bir hayatları vardır. Günün hangi saatinde nerede, ne iş yapacakları, kimlerle neler konuşacakları bellidir. Tam tarifeye uygun belediye taşıtları gibi yaşarlar. Günün hangi saatinde helâya gideceklerini bilirler ve hiç şaşırmazlar. Meselâ bu adamlar, yolda giderlerken birden sıkışıp bizim gibi helâ aramak için dört dönmezler. Bünyeleri de, barsakları da düzenli işler. Yaptıkları iş her neyse, emekli olmadan, yada ölmeden o işten ayrılmazlar.

Adam düpedüz benim hayatımı anlatıyordu. Her ne kadar böyle bir hayata özendiğini söylüyorsa da, bu hayatı sürenlere de kızdığı belliydi.

— Ben hep böyle bir hayata özendim, ama olmadı bitürlü... dedi.

— Olur inşallah... dedim.

Sağ elini kırlaşmış saçlarına atarak,

— Ne zaman? diye bağırdı, bu yaştan sonra mı? Meselâ, söyler misiniz, bozuk paralarınız nerede durur?

— Bozuk paralarım mı?... Pantolonumun sağ cebinde...

— Ya bütün paralarınız?

— Ceketimin sol iç cebinde, cüzdanda...

— Peki, mendiliniz?

— İki mendil taşırım, biri pantolonumun

sol cebinde, biri ceketimin sağ cebinde...

— Tarağınız?

— Pantolonumun arka cebinde...

— Anahtarınız?

— Pantolonumun ön cebinde...

— Dolmakaleminiz?

— Ceketimin sağ cebinde...

— Gördünüz mü, her şeyinizin nerede olduğunu biliyorsunuz? Oysa ben bilmiyorum...

— Neden?

— Yok da ondan... Arada bir elime para geçse, hangi cebime olsa gelişigüzel koyarım. İnsanın parasını, mendilini, tarağını, kalemini, defterini belli bir yerde taşıması için bunları taşımaya alışması gerekir.

Ses tonu yine birden yükseldi:

— Bizde para nerede beyim?... İki gündür miğdeme bir lokma girmedi. Bak pabuçlarıma!... Burnu timsah ağzı gibi açılmış. Felâkete gidiyoruz. İşsizlik aldı yürüdü. Millet parasızlıktan kırılıyor. Ahlâk bozuldu. Fuhuş arttı. Kumar salgın oldu. Hastalar ilâç alamıyorlar, hastahaneler dolu. Yoksulluk...

Durdu, dirseğini masaya dayayarak yüzüme iyice yaklaştı.

— İhtilâl lâzım, ihtilâl!... dedi, siz de var mısınız bu işe?

Donup kaldım. Beynim uyuşur gibi oldu. Kendimi toparlamaya çalışarak,

— Size yapabileceğim en büyük iyilik, bu sözlerinizi duymamış olmaktır, dedim. Siz bana birşey söylemediniz, buraya gelmediniz, ben sizinle konuşmadım. Ben hiçbirşey bilmiyorum. İşte bu kadar!...

Bozulmuştu ayağa kalktı:

— Yaaa... Çok yazık! Ben sizi güvenilir biri sanmıştım...

— Rica ederim. Benimle konuştuğunuzu, beni gördüğünüzü kimseye söylemeyin. Sizi ihbar edecek de değilim!

Umutsuzca çıkıp gitti.

Korkumdan evde duramadım. Biraz sonra sokağa çıktım. Saatimi de bir buçuk saat geriye alarak birkaç ardaşın yanına gittim. Onlara saatimi göstererek, söz arasında birkaç kere saatin kaç olduğunu söyledim. Bunları korkumdan yapıyordum. Adam, benimle konuştuklarını bir yerde ağzından kaçırırsa, «bana gelmedi, ben o saatte filâcaların yanındaydım» diye onları tanık gösterecektim.

Eve geldim, cebimdeki paralardan bütün bir bin lira yok olmuş. Adam bende akıl bırakmadı ki, on lira diye şöföre bütün binliği vermişim. Beynimden vurulmuşa döndüm. Benim gibi az kazançlı bir insan için bin lira önemli para. Sıkıntıdan bütün gece uyuyamadım.

Ertesi gün işime giderken, dün gelen adamı yolda gördüm. Yanında birisi daha vardı. Beni görmesin diye başımı çevirdim. Ama görmüş yanıma geldi:

— Nasılsınız beyefendi?

Gayet soğuk,

— Teşekkür ederim, dedim.

— Hava da bugün ne kadar güzel!... dedi.

Oysa sabahtan beri durmadan pis bir yağmur yağıyordu.

— Neresi güzel bu havanın?... Berbat!... dedim.

Gülümseyerek,

— Ben bu havaları çok severim, dedi, tam sinema havası... Öğleden sonra sinemaya gideceğim... Haydi Allahısmarladık.

— Gülegüle...

O gitti ama, yanındaki adam benimle kaldı. Gidenin arkasından,

— Şu insanlar ne tuhaf dedi, cebinde parası olunca insanoğlu şu pis havaya bile güzel, diyor.

— Giden beyin parası var mı?

— Yoktu ama, dündenberi var. Dün akşam Beyoğlunda bir arkadaşımıza giderken, apartımanlardan birinden ikisinin de kafasına bişey düşüyor. Bunun kafasına cüzdan düşmüş... Arkadaşının kafasına da saksı. Adamı hastahaneye kaldırmışlar, bu da o gürültüde cüzdanı alıp sıvışmış...

Bu olaydan birkaç gün sonraydı, otobüste giderken yankesicinin biri ceketimin kumaşını keserek, iç cebimden cüzdanımı aşırmış. Yeni aldığım aylıkla birlikte, yıllardır biriktirdiğim üç bin lira gitti.

Birkaç gün sonra vapurda yine o adam gelip yanıma oturmaz mı... Baktım, saçı başı düzgün, giyim kuşam yerinde.

— Canınız sıkılmış gibi... dedi.

— Yooo, bişey yok, dedim.

Yüzü gülüyordu.

— İktisadi durumu nasıl görünüyorsunuz? dedi.

— Ben anlamam ama, dedim, pek de parlak değil galiba...

Birde ciddileşti:

— Yooo... Hamdolsun, şimdi eskisi gibi değil, günden güne de düzeliyor. Çalışmak is-

teyene iş var... Yeter ki insan tembel olmasın.

Vapurdan çıkarken, yolculardan biri arkadan onu gösterip yanındakine şöyle diyordu:

— Şu adamı görüyorsun ya birader, geçen gün buna bir özel otomobil çarpıyor. Yere düşüp biraz burnu kanamış. Özel arabanın sahibi çok zengin birisi, kazayı gazeteler yazsın istemiyor. Bu adama, şikâyet etmesin, dâvacı olmasın diye,çıkarıp üç bin lira vermiş.

Hep bilirsiniz ya, belâ geldi mi üstüste gelir. On lira diye şoföre bin lira verdikten yankesici cüzdanımı çarptıktan birkaç gün sonra hem de akrabam olacak bir alçak, beni sekiz bin lira dolandırdı. Yeğenimdir. «Amca bir araba alalım, taksiye çıkaralım, dünyanın parasını kazanırız» dedi. Sekiz bin lira peşin üste bonolar vererek eski ama iyi bir araba alınırmış. Giden paraları çıkarmak sevdasına kapılıp ben de inandım bu söze Yıllarca biriktirdiğim sekiz bin lirayı bankadan alıp yeğenime verdim. Araba alındı. Ben borç bonolarını imzaladım. Ne araba var ortada, ne yeğenim... Sekiz bin lira gittiği gibi, yirmi bin lira da borcun altına girdim.

Dünyayı gözüm görmez bir haldeyken, yine o adamla bir gün dolmuşta yanyana düştük. Keyfi yerinde gülüyor. Bir ara,

— İstediğim yerde taksi de bulamıyorsun. Onun için dolmuşa binmek mecburiyetinde kaldım... dedi.

Boyuna konuşuyor:

— Memleket ahvalini nasıl buluyorsunuz?

— Valla, bilmem... Pek iyi değil gibi... dedim.

— Yooo... Şükürden aciziz, para bol piyasada çok şükür, kazançlar yerinde, iş de çok... Bundan ötesini istemek nankörlük olur...

Dolmuştan indi. Şoförün yanında oturan bir yolcu.

— Gördünüz mü herifi, dedi, ne diyor? Piyasada para bolmuş... Ben bunu tanırım, açlıktan nefesi kokuyordu. Yolda gazete kâğıdına sarılı bir deste para bulduktan sonra işte böyle oldu. Para insanı konuşturur.

Başıma gelenler yetmezmiş gibi, bizim eve hırsız girdi. Karımın bileziklerini, yüzüklerini, yükte hafif pahada ağır ne varsa aldı götürdü. Her akşam hırsız bulundu mu diye karakola gidiyorum. Bir akşam yine karakola giderken o adamı gördüm. Ben kendi derdime düşmüşüm, o kendi havasında...

— Efendim, diyor, bir kısım insanlar geçim sıkıntısından şikâyet ediyorlar. Ama kabahat kimin? Kendilerinin... Çünkü savruk, düzensiz bir hayat yaşıyorlar. İnsan dediğin programlı olacak... Ne dersiniz?

— Bazan program mrogram kalmıyor.

— Öyle demeyin... Bakın bu, menfi propoganda olur.

Böyle konuşa konuşa o da benimle karakola kadar geldi. Oradan ayrıldı. Polislerden biri onu tanıyormuş, arkasından,

— Aşkolsun adama, dedi, geçen hafta Spor - Toto'da on üç tutturdu, yirmi yedi bin beş yüz lira kazandı.

Biz hırsızı bulalım derken, bizim babadan kalma ev yanmaz mı!... Yanımızdaki evden yangın çıktı, sırayla dört ev yandı. Bizimki sigortalı da değildi. Yangından kurtarabildiğimiz begonya saksıyla bir de nargile... Şaşkınlıktan karım saksıyı kapmış, ben de elimde nargileyle sokağa fırlamışım. Birimizde begonya saksı, birimizde nargile sokak ortasında kalakaldık.

Akrabalardan birinin evine misafir olduk. Ben harıl harıl kiralık ev arıyorum. Pencere camında yazılı bir apartımana girdim. Apartıman sahibi o adam değil mi!...

Beni kendi oturduğu kata aldı.

Konuşuyor da konuşuyor:

— Allah çalışana verir, yeter ki insan çalışsın... Değil mi efendim... İnsan hulûs-î kalble Allah'a bağlanmalı... Bakın meselâ ben...

Bir ara,

— Siyasî vaziyeti nasıl görüyorsunuz? dedi.

— Siyasetten anlamam, dedim, lâkin biraz karışık gibi...

— Yooo... Memleket hiçbir zaman bu günkü kadar refaha kavuşmamıştı. Tam istikrarlı bir idare, çok şükür... Bazı bozguncular ileri geri konuşup karışıklık yaratmak istiyorlarsa da...

Adeta beni azarlıyordu.

Kira pazarlığında uyuşamadık, ayrıldım. Kapıdan çıkarken apartımanın kapıcısına,

— Üç odaya altı yüz lira çok, dedim.

Kapıcı,

— Beyim bunlarda insaf yok, dedi. Alınınterleriyle kazanmamış ki insaf olsun... Piyangodan yarım milyon lira çıktı, bu apartımanı aldı.

Gerçekten belâlar gelince üstüste geliyor. Dört yüz lira kira ile üç odalı bir bodruma sığın-

dığımızdan birkaç hafta sonra çalıştığım fabrika kapandı, işsiz kaldım. Patron top atmış olduğu için tazminat da alamadık.

Ne yapacağım diye düşünerek birgün köskös giderken önümde bir özel araba durdu, arabadan birisi,

— Buyurun! dedi.

Baktım, o. Bindim arabasına. Şişmanlamış, yağlanmış, ense kabarmış, göbek şişmiş. İki üç kelimede bir, yerli yersiz kahkahalar savurarak konuşuyor.

— İnsanla hayvanın farkı ne? Şu: Hayvan karnı acıkınca yer. İnsan öyle değil... İnsan neyi, ne zaman yapacağını bilmeli. Yemek belli zamanlarda yenir. Bazıları vardır, sözüm buradan dışarı, ne bulursa, ne zaman bulursa yer... Tabiî barsakları da, idrar yolları da düzenli çalışmaz. Sonra, yollarda sıkışır helâ arar. İnsanlık mı bu? Siz ne yapıyorsunuz, ne âlemdesiniz?...

— İyilik...

— Memleketin gidişini nasıl buluyorsunuz?

— İyi değil...

Birden bağırdı:

— Amma da yaptın!... Sen galiba muhalifsin... Yooo... Güneş balçıkla sıvanmaz. Bugünkü gelişmemiz tarihimizde görülmemiştir. Şu fevkalâde...

— Müsaade ederseniz ineceğim...

İndim, arabanın arkasından bakakalmıştım. Bir arkadaşım selâm verdi,

— Ne o, dalmışsın dedi, tanır mısın onu?

— Kimi?

— Kadillâkta gideni... Herife dört milyon lira miras düştü. Bunun Mısır'da bir amcası varmış, kendisinin haberi bile yok, yüzünü bile görmemiş... Amca ölünce, başka da kimsesi yokmuş paralar buna kaldı.

Bütün umudum, on üç bin lira alacağım olan bir tüccardaydı. Elimde senedi vardı. Kamın arsasını bu tüccara satmıştık da arsa parasından bize on üç bin lira borcu kalmıştı. Bu parayı alıp bir iş tutacaktım. Borcunu ödeme zamanı gelince, senedi alıp tüccara gittim. Kaldı ki, çok namuslu tüccardı, senet olmasa da parayı öderdi. Ama ödeyemedi. Çünkü iflâs etmiş. Senet on para etmiyor. Arsayı da başka alacaklıları elinden almış...

O gece, hayatımda ilk defa meyhaneye gittim. O adamı meyhanede gördüm. Masama geldi. Hattâ ona da rakıyı ben ısmarladım.

— Pek üzgün görünüyorsunuz, dedi.

— Ne olacak, durum kötü... Parasızlık milletin canına tak dedi. Bu böyle sürmez, bunun sonu yok, dedim.

Bütün söylediğim bu kadardı. Biraz sonra kalktı, meyhaneden gitti.

Onu tanıyan garson,

— Eskiden sıksık gelirdi buraya, ama evlendiğinden beri pek seyrek geliyor... dedi.

— Evlendi mi? diye sordum.

— Evlendi ya... Böylelerinin sermayesi erkek olmaları. Sanki biz erkek değil miyiz, bilmem ki... Herif, milyoner bir karıyla evlendi, paranın üstüne oturdu, pamuk tarlalarının sahibi oldu!...

Kapıdan çıkarken iki kişi koluma yapıştı, beni karakola götürdüler. O adamı karakolda buldum, benden şikâyetçiydi. Parmağını bana uzatıp, komisere,

— Evet, bu adam! dedi.

Onun benim evime ilk gelişinde bana söylediği, benim de o zaman «bunları duymamış olayım» dediğim sözleri, meyhanede kendisine söylediğimi iddia ederek, beni şikâyet ediyordu.

O, sözüne inanılmayacak durumda değildi; ben de sözüne inanılacak durumda değildim. Pabucumun ağzı timsah ağzı gibi açılmıştı!

İSTANBULDAN BİR KIZ KAÇTI

Son günlerde suratı asıktı. Bişeye canı sıkıldığı belliydi.

— Nedir, neyin var? diye birkaç kere sordum.

Söylemiyordu. Birgün nasılsa konuştu:

— Bütün sıkıntımız helâdan geliyor. Helâ meselesi halledilmedikçe, bir parmak ilerliyemeyiz. Anladın mı?...

Anlamamıştım. Memleketin kalkınmasını, karaborsa yapan gezginci esnafın alanlardan salkım salkım asılmasına, Marmara'da avlanan balıkların tekrardan denize dökülmesine, turiz-

min gelişmesine bağlayanların konferanslarını, vapurlarda, otobüslerde, trenlerde çok dinlemiştim ama, başlıca yurt derdinin helâ olduğunu söyliyeni ilk duyuyordum.

— Helâ ile memleket kalkınmasının ne ilgisi var?

— Var, hem de çok var... Bir memlekette önce genel helâlar işi yoluna konulmalı. Ondan sonra başka işler...

— Peki ama, sen de bu anlayışa nasıl vardın?

— Nasıl olacak, kendim sıkıntısını çektim. Geçen yıl bu aylardaydı. Haftalık Fransızca bir gazetenin sekizinci sayfasının yarısı, arkadaş bulma bürolarının ilânlarıyla doludur. Şeytan aklımı dürttü. «Şu bürolardan birine mektup yaz» dedi. Teker teker ilânları okudum. Kimisi doğrudan doğruya büroların kendi ilânlarıydı. Kimisi de, kendilerine arkadaş, eş arayan kadınların ve erkeklerin verdikleri ilânlardı. İlân veren kadınlar, erkekler doğrudan doğruya kendi adreslerini vermiyorlar, bir büronun adresini veriyorlardı. Bürolardan birinin ilânını gözüm tuttu: Aşağı - yukarı şöyle bir ilândı.

«Müessesemiz, yetmiş dört senelik temiz mazisi ile iftihar eder. Dünyanın dört bir tarafından on binlerce insanın birbirleriyle tanışıp mektuplaşmasına, arkadaş olmalarına yardım ettiğimiz gibi, pek çok çiftin aile yuvası kurmalarını da sağlamış bulunuyoruz. Kendi fizik ve moral evsafınızı, karakterinizi yazar ve arkadaşlık kurmak istediklerinizin vasıfları hakkında da bilgi verirseniz, müessesemiz size hizmetten şeref duyacaktır.»

Bu türlü büro ilânlarından başka, bir de şuna benzer özel ilânlar vardı:

«Yaş yirmi altı, sarışın, entellektüel bir kız, Şark memleketlerinden genç erkeklerle arkadaşlık kurmak istiyor. 78 numara ile (...) bürosuna müracaat.»

«Yaş 31. Boy: 1.72. Mavi gözlü. Dul, Almanca mektup (...) bürosu eliyle.»

Kimisi, başka memleketlerden bilgi istiyor, kimisi pul, kartpostal değiştokuşu istiyordu.

Ben bu tanışma bürolarından birine mektup yazarak kendimi tanıttım:

«Elli dört yaşındayım. Lise mezunuyum. Boyum, 1, 55 olup, kilom 76 dır. Esmer, siyah saçlı ve çakır gözlüyüm. Karakterim gayet sağlamdır. Sarışın, yirmi ile otuz yaş arasında, kelebekler ve akvaryum balıkları hakkında bilgisi olan bayanla İngilizce mektuplaşmak istiyorum.»

Cevap geldi. Mektubumun yayınlanması için büroya yüz frank göndermem gerekliymiş. Paris'te bir arkadaşıma rica ettim; benim adıma büroya yüz frangı göndermiş. Aradan bir zaman geçti, üç kızdan mektup aldım. Bir tanesi dört daktilo sayfası uzunluğunda Fransa'nın batı kıyısındaki kelebekler hakkında bilgi veriyor, mektubunun sonunda da, akvaryum balıkları üzerinde çalışmamış olduğunu yazıyordu.

İkinci mektubu yazan kız da akvaryum balıkları hakkında bir kitaplık veriyor, benden de burada yetişen balıklar hakkında bilgi istiyordu.

Üçüncü mektup çok ilginçti. Şöyle yazılmış :«Yirmi ile otuz yaş arasındaki sarışın kadınların balıklar ve kelebekler hakkında daha geniş bilgileri okuduğunu mu sanıyorsunuz? Balık ve kelebek üstüne mektup beklediğiniz kadınların neden renklerini ve yaşlarını sınırladığınızı anlıyamadım. Otuz iki yaşında bir kumral: Madlen.»

Buraya kadar sözlerini sabırla dinlediğim arkadaşıma,

— Bütün bu anlattıklarının hel ile helânın memleketin kalkınması ile ne ilgisi var, hiç anlamadım... dedim.

— Biraz sabırlı ol, anlıyacaksın, dedi. Birinci mektubu yazan kadına yalnız kelebekler üstüne bilgisi olduğu için aradığım vasıflarda olmadığını bildirdim. İkincisine de, yalnız balıklar üstüne uzmanlığı olduğundan aranan vasıfları taşımadığını yazdım.

Üçüncü tam aradığım kadındı. Aylarca mektuplaştık. Mektuplarımızda balık ve kelebekten başka her şey vardı. Mektuplarla dostluğu ilerlettik. Ben ondan resim istedim, o benden istedi. Kızın bende bir albümlük resmi birikti, poz, poz, boy boy resimler, elbiseli, mayolu, yarı çıplak, tuvaletli...

Sonunda birbirimize âşık olduk. Kız «Parise gel!» diye yazdı. Ben Paris'e nasıl giderim? Şurada üç kuruş aylığa bakan bir küçük memurum. Herşeyi açık açık yazdım, «Sen gel!» dedim. Allah razı olsun, vicdanlı bir kızmış, atladı uçağı kalktı geldi. Fakat ben kızı görünce apıştım kaldım. Kız bir harika! Resimlerinden bin kat güzel! Şimdi böyle bir kızı bizim yoksul eve götürsem, kıza da ayıp, bizim evdekilere de... Neyse, kıza mektupla durumumu anlatmıştım.

Anlatamadıklarımı da taksîde anlattım. Kızı, bizim Mevlânakapıdaki eve getirdim. İki buçuk odamız var. Buçuk odayı kıza verdik. Biz öbür bir odaya doluştuk.

Bu kadar iyi yürekli bir kız olamaz. Evlenmeye karar verdik. Param yok... «Benim param var» diyor. Babasının lokantası varmış. «Ben de çalışırım» diyor. Bu sefer de bizim evdekiler, Müslüman olsun, diye tutturdular. Kız, ona da razı oldu... Yahu, kız değil, gökten inmiş bir melek...

İstanbul'u gezdireyim diye daireden bir hafta izin almıştım. Zaten bizim ev oturulacak gibi değil. Sabah çıkıyoruz, gece yarısı eve dönüyoruz. Bir sabah yine çıktık erkenden. Bir sütçü dükkânına girdik. O âyaânız iki bardak süt içti.

Bahçeli bir kır kahvesi gördü. «Aman ne güzel!» dedi. Oturduk, ikişer çay içtik. Arkeoloji müzesini gezdik. Öğlen olmuştu. Karnı acıkmamış, yalnız ayran içti. Ayasofya'yı gezdirdim. Yorulmuştu. Çıkınca «aman bir meyva suyu...» dedi. Vişne şurubu ile üzüm şırası içti. Sirkeci'deydik.

— Affedersin, tuvalete gideceğim, dedi.

Ne?... Tuvalet mi? Yahu... Tuvalet neredeydi? Haa, şurada bir genel helâ olacaktı. Gittik, yok, koca genel helâ yok olmuş. İstimlâk edip yıkmışlar kardeşim! Bereket hemen karşıda gar var. Gara koştuk. Üstünde kocaman «V. C.» yazılı kapıya yöneldik. «Bayanlara mahsus» yazılı kapının üstüne çaprazlama iki tahta çakmışlar. Hay Allah... Zavallı kız, kıpkırmızı olmuş elleriyle kasıklarını tutuyor. Erkeklerin helâsına koştuk, orası da tamir oluyor, onun kapısına da çaprazlama tahta çakmışlar. Madlen, aman, dedikçe büsbütün şaşırıyorum. Yahu buralarda bir yerde helâ olacaktı, tuuu...

— Affedersiniz, buralarda bildiğiniz yerde... helâ var mı?...

— Eminönünde, köprünün başında.

— Sahi, öyle ya... Madlen,

— Yürüyemiyeceğim!... dedi.

— Aman Madlen ...

Kız iki büklüm olmuş kıvranıyor. Hemen kızı bir taksiye attım. Eminönün'ne geldik... Aman, helâ vardı yahu burada? Çoktan yıkılmış. Bereket arabadan inmemiştik. Madlen,

— Sizin iskelelerde, istasyonlarda helâ olmaz mı? dedi,

Olur, olmaz olur mu, şaşkınlıktan bende akıl mı kalmış!...

— Çek kardeşim Karaköy'e...

Madlen,

— Patlıyacağım, diyor.

— Biraz tut kendini şekerim, biraz canım, biraz sık kendini ...Karaköy vapur iskelesine geldik...

— Yürü Madlen!...

Sağa bakarız, sola bakarız, helâ yok... İskele memurlarından birine sordum:

— Helâ?...

— Yok!...

— Peki, siz ne yaparsınız?

— Sana ne?

Öyle ya... Yürü Madlen, yürü yavrum...

— Kımıldayacak halim yok...

Kız mosmor olmuş, çatlayacak zavallı... Bende hiç akıl kalmamış. Yahu bu Karaköy'de bir sürü han var. Gir birine... Öyle ya... Madlen'i hanlardan birinin kapısından ittim. Kızın merdivenlerden çıkacak hali kalmamış. Asansörcü,

— Bekleyin, dedi; dört kişi olmadan asansörle çıkılmaz.

Bekleriz, bekleriz kimse gelmez... Kız kıvranıyor. Vah yavrum, bir görsen yüreğin parçalanır.

— Madlen, hayatım, dur... Şimdi canım, şimdi...

Yahu asansörle çıkacak bu memlekette bir insan evlâdı yok mu be? Çıldıracağım. Neyse, iki adam daha geldi. Asansöre bindik. Asansörcü sordu:

— Kaçıncı kat?...

Lâf olsun diye,

— Dört... dedim.

Dördüncü katta indik. Koridoru dolandım, döndüm. Çok şükür helâyı buldum, ama, kilitli... Yahu, helâ kilitlenir mi?...

Oradan geçen kahveci çocuğa sordum. Her yazıhanede helâ kapısının anahtarı varmış, açar girerlermiş...

Madlen, sancı, tutmuş gebe kadın gibi kıvranarak helâ kapısının dibine çömeldi.

— Madlen, kalk sevgilim...

Kızcağız sürüklenir gibi duvarlara, tutuna tutuna merdivenlerden indi. Tamam, Galatasaray'da genel helâ var... Bir taksiye bindik... Kızın terli şakaklarını okşuyorum.

— Canım, yavrum... Şimdi, şimdi. İşte geldik...

Madlen kendini kaybetmiş, yarı yarıya ba-

yılmış. Galatasaray'da arabadan indik. Genel helâya geldik...

— Haydi yavrum, işte helâ... Haydi gir!..

— Aaa... burası...

Öyle ya, burası yalnız erkekler için...

— Olsun Madlen, ne çıkar...

— Yapamam... Herkesin içinde...

Yahu koca İstanbul'da... Birden Taksim'deki genel helâ aklıma geldi. Yukarı doğru giden araba da yok... Madlen'in koluna girdim:

— Yürü canım, yürü sevgilim... Şurada var. Az kaldı... Biraz daha, haydi...

Madlen, bütün ağırlığı ile omuzuma yüklenmiş. Zavallı ayaklarını açamıyor ki, adam atsın... Birden kolumdan çıktı, sağdaki apartman kapısından daldı, merdivenleri kaşorak çıktı. İçerisi karanlıktı, ne yaptığını göremedim... Kapıda kalakalmıştım... Baktım, kapıdan sokağa doğru bir su şeridi uzanıp akmakta... Su şeridi yaya yolundan kıvrıla kıvrıla kaldırma uzandı... Oh, kurtuldu zavallı... Kapıdan girdim, Madlen merdiven basamaklarından birine oturmuş, başını korkuluğa dayamış ağlıyor.

— Geçmiş olsun, kurtuldun nonoşum! dedim.

Kolundan tutup kaldırdım. Yerdeki sulara basarak dışarı çıktık. Madlen kendini tutamıyor, sarsıla sarsıla ağlıyordu.

— Ağla, ağla, sevgilim, dedim ;ağla, ferahlarsın, açılırsın... ağla...

Hiç konuşmuyordu. Eve geldik. Yine konuşmadı. Ertesi gün bavullarını hazırlamıştı. Gidiş o gidiş...

Bir mektup aldım: «Memleketiniz çok güzel, siz de çok iyi insanlarsınız. Bir de helânız olsaydı...» diye yazmış.

Yaaa ...Önce helâ beyim, helâ... Helâ işi halledilmeden bu memlekette hiçbirşey olmaz Anladın mı?...

Anlamıştım.

PAŞADAN SONRA NE OLACAK

Yıllardan 1938... Kırk kişiydiler, kırkı da birbirini bilen kırk kişi... Büyük bir salonda toplanmışlardı. Çok önemli bir konu üzerinde konuşacaklardı. Ne var ki, o çok önemli konuyu açmaya hiçbiri cesaret edemiyordu. Bir süre şurdan burdan, iç politikadan, dış politikadan konuştular. Sonunda içlerinde en yaşlısı olan biri,

— Sayın arkadaşlar, dedi; hepimiz biliyoruz ki, önümüzde çok önemli bir sorun var. Nasıl olsa bu sorunla günün birinde karşılaşacağız.

Öbür otuzdokuz ki, yaşlı arkadaşlarının ne demek istediğini elbet anlamışlardı. Onun için daha çok açıklamasına fırsat vermeden, başka biri,

— Evet, çok doğru... Şimdiden bir tedbir düşünmemiz gerekiyor... dedi.

Bu yolda aralarında bir konuşma açıldı:

— Başımızda Paşa varken her işin yolunda gideceği açık...

— Allah başımızdan eksik etmesin...

— Bu bunalımlı dönemde de Paşa'nın sayesinde durumu kurtardık.

— Evet ...

— Ama insanlar fânî...

— Paşa da çok yaşlı...

— Günün birinde Paşa'ya emr-i Hak vâki olursa ne yapacağız?

— Evet... Çok önemli...

— Şimdiden bunu düşünmemiz ve gereken tedbiri almamız gerekiyor...

Saatler süren uzun söyleşi, gece yarısına kadar uzamıştı. Ama toplantı, başladığı noktada bitti. Hiçbir çözüm yolu bulamamışlardı. Üyeler dağılırken yine birbirlerine aynı soruyu soruyorlardı:

— Paşa'dan sonra ne yapacağız?

⁂

Yıllardan 1939... Yine kırk kişiydiler. Ama, geçen yıl o önemli konuşmayı açan yaşlı arkadaşları ölmüştü. Yani eskilerden otuzdokuz kişi kalmış, aralarına bir yenisini alarak yine o önemli konuyu yine bitürlü açamıyorlardı. o önemli konuyu yine bitürlü açamıyorlardı. Dereden tepeden, iç ve dış politikadan bir süre konuştuktan sonra içlerinde en tecrübelisi olan biri,

— Sayın arkadaşlar, dedi; dünya büyük bir savaşa girmiş bulunuyor. Elbet Türkiye bu

savaşın etkisinden uzak kalamıyacaktır. Başımızda Paşa oldukça bizim için tehlike yok...

Sesler duyuldu:

— Allah başımızdan eksik etmesin...

— Hepimizin duası bu...

— Evet... Ama ne yapalım ki, Paşa'mız çok yaşlı ...Ölüm de insanlar için...

— Paşa birgün gözlerini yumarsa ne yapacağız?

— Çok doğru, bunu şimdiden düşünmeliyiz ve gereken tedbirleri almalıyız...

— Hattâ geç bile kaldık...

Gece yarısını geçiyor, hep bu konu üstünde konuşuyorlardı. Hiçbir kesin karara varamadan dağılırlarken, üzüntüyle birbirlerine hâlâ sormaktaydılar:

— Paşa'dan sonra ne yapacağız?

***

Yıllardan 1942... Yine kırk kişiydiler. Birbirlerini biliyorlardı. Bir önceki toplantıda bulunanlardan iki kişi daha ölmüş, yerine başka iki kişi alınarak, yine kırk kişi tamamlanmıştı. O belli konudaki ilk toplantıdan üç kişi eksilmişti.

Yıllardır hepsinin kafasını kurcalayan o konuyu açmak kolay değildi. Onun için önce havadan sudan, iç ve dış politikadan konuşarak, asıl konuyu girmek için havayı ısıttılar. Vakit epey geçmişti ki, kırk üyenin eskilerinden biri:

— Sayın arkadaşlar, dedi; müsaade ederseniz, konuşulması bizim için zor, ama ne yapalım ki, gerçek olan bir konuyu açmak istiyorum.

Ne konuşulacağını hepsi de anlamıştı.

Sesler geldi:

— Konuşalım, konuşalım...

— Biliyoruz ki hepimiz, Paşa artık çok yaşlı... Dünya savaşının en kanlı, en bunalımlı günlerini yaşamaktayız. Böyle zor zamanlarda bile, başımızda Paşa oldukça, hiç korkumuz yok... Ama...

— Evet... Ya birgün...

— Paşa ebediyete göçerse...

— Allah gecinden versin...

— Şurası bir gerçek ki, ne kadar acı olursa olsun, Paşa'dan sonra ne yapacağımızı düşünmeliyiz.

— Düşünmeliyiz.

— Paşadan sonra ne olacak?

Gün ışırken dağıldıkları zaman birbirlerine ve kendi kendilerine hep aynı soruyu soruyorlardı:

— Paşa'dan sonra ne olacak?

***

Yıllardan 1945... Yedi yıl önceki toplantıya kırk kişiden yedi kişi ölmüş, otuzüç kişi kalmıştı. Ama ölenlerin yerine başkaları alındığından, yine kırk kişi tamamlanmıştı.

Sabahın erken saatinde toplantı açılmıştı. Ülkenin en önemli saydıkları konusunu konuşup bir karara varacaklardı. Ama o konuyu açmak pek öyle kolay bir iş değildi. Ondan bundan, iç ve dış politikadan konuşup havayı hazırladıktan sonra, toplantının başkanı sıkıntıdan terleyerek,

— Arkadaşlar, dedi, şimdi önemli bir konuya değinmek istiyorum...

Hepsi de önemli konunun ne olduğunu anlamışlardı.

— Dünya savaşı sona erdi arkadaşlar... Paşa'nın uzak görüşlülüğü, tedbirleri sayesinde savaşı da atlattık...

— Allah başımızdan eksik etmesin Paşa'yı...

— Şimdi savaş sonu dönemine girmiş bulunuyoruz, yâni zor bir dönem... Böyle zor bir dönemde Paşa'yı kaybedersek halimiz ne olur?

— Evet... Ölüm Allah'ın emri...

— Paşa'dan sonra ne olacak?

— Ne yapacağız?

— Çok doğru... Bunu bir karara bağlamalıyız arkadaşlar...

Hiçbir kesin karara varılmadan dağılırlarken birbirlerine:

— Paşa'dan sonra ne olacak? diye sormaktaydılar.

***

Yıllardan 1949... Onbir yıl önceki toplantıya katılanlardan yirmisekiz kişi kalmış, on ikisi ölmüştü. Ölenlerin yerine başkaları alınarak, her zamanki gibi yine kırk kişi tamamlanmıştı. Toplantının başkanı, uzun süre sözü döndürüp dolaştırdıktan sonra:

— Arkadaşlar, dedi, bilindiği gibi çok partili düzene girilmiş bulunuyor. Bu demokratik dönemin kendine göre zorlukları olacaktır. Paşa, her zaman başımızda bulunsa, biz bu zor-

lukları da atlatabiliriz.

— Çok doğru... Ama insan ebedî değil...

— Ben de bunu söylemek istiyordum. Paşa'dan sonra ne yapacağız?

— Paşa'dan sonra ne olacak?

Geç vakit toplantı dağılırken yine birbirlerine aynı soruyu soruyorlardı:

— Paşa'dan sonra ne olacak?

⁂

Yıllardan 1950... 1938'deki toplantıya katılanlardan ölenlerin sayısı ondört olmuş, geriye yirmialtı kişi kalmışlardı. Her ölenin arkasından gazetelerdeki ölüm haberlerinde «yeri doldurulmaz» diye yazıldığı halde, ölenlerin yerleri doldurularak, yine her zamanki gibi kırk kişi olmuşlardı.

Toplantının başkanı, asıl söyliyeceği sözün yanında, yöresinde dolaştıktan sonra:

— Arkadaşlar, şimdi sadede geliyorum, deyince onlar için tek «sadet» olduğundan, hepsi de sadet'in ne olduğunu anladı.

— Arkadaşlar, partimiz iktidardan düşmüş bulunuyor. Önümüzde zor muhalefet görevimiz var... Paşa her zaman başımızda kaim ve hayatta daim değil.

— Allah gecinden versin... diye sesler yükseldi.

— Orası öyle... Ama Paşa'dan sonra ne yapacağımızı düşünüp tedbirlerimizi almak zorundayız...

⁂

Yıllardan 1955... O ilk toplantıkilerden kala kala onsekiz kişi kalmış, yirmiikisi ölmüştü.... Muhalefet partisi olarak, iktidarla amansız mücadele programını konuşmak için toplanan kırk kişi, birbirine sorup duruyordu:

— Yahu, Paşa'dan sonra ne yapacağız?

⁂

Yıllardan 1958... Eskilerden kala kala oniki kişi kalmıştı. O oniki kişinin de biri inmeli, iri bunalmış, üçü şeker hastasıydı.

— İktidar diktatörlüğe gidiyor, arkadaşlar. Paşa elbet bunun da bir çaresini bulacaktır. Ama, acı da olsa, bilmek zorundayız ki Paşa da birgün...

— Paşa'dan sonra ne olacak arkadaşlar?

⁂

Yıllardan 1960... Eskilerden otuz dördü ölmüş, altı kişi kalmıştı. Ölenlerin yerleri doldurularak yine o kırk kişi tamamlanmıştı. Toplantının başkanı:

— Kahraman ordumuz yönetime elkoymuş bulunuyor, diyordu, bu yeni durumda da Paşa elbet bişeyler düşünecektir. Ama...

— Paşa'mız başımızdan eksilirse...

— Ne yapacağız?

— Paşa'dan sonra ne olacak?

⁂

Yıllardan 1965... Eskilerden topu toplamı üç kişicik kalmıştı. O üç kişiden birinin salyaları akıyor, biri sidiğini tutamıyor, biri de boyuna uyukluyordu. Geri kalan otuzyedisi boşalan yerleri dolduranlardı.

⁂

Yıllardan 1960... Otuz yıl önceki toplantıda bulunanlardan yalnız iki kişi kalmıştı. O iki kişi de o kadar yaşlı, yorgun ve bitiktiler ki, zorlukla konuşabiliyor, konuşulanları da zor anlıyorlardı. Toplantının başkanı, bitürlü konuya girememenin tedirginliği içinde lâfı uzattıkça uzatıyordu. Sonunda terler dökerek,

— Arkadaşlarım, dedi, hepimizin de bildiği gibi...

— Evet, evet... Biliyoruz...

— Paşa'dan sonra ne olacak? Birçok gruplar, fraksiyonlar var. İhtiraslar şimdiden alevlenmektedir. Paşa'dan sonra ne yapacağız? Bunu şimdiden düşünüp tedbirini alarak, Paşa'dan sonra kargaşalığa yer vermemeliyiz...

— Evet, Paşa'dan sonra birbirimize düşmemeliyiz. Paşa her zaman başımızda olsa kolay... Ama birgün...

Dağılırken yine birbirlerine sorup duruyorlardı:

— Paşa'dan sonra ne olacak?

— Paşa'dan sonra ne yapacağız?

⁂

Yıllardan 1969 olacak... Yıllardan 1971 olacak... Yine kırk kişi toplanacaklar. 1938'deki toplantıdan, aralarından yalnız bir kişi kalmıştır, o da pinpon bir ihtiyar. Zorlukla toplantıya gelebilmiştir. İki kişinin kolunda salona girip yerine oturabilmiştir. Pantolon düğmelerinin açık kaldığının farkında bile değildir, çünkü yıllardan beri açık kalmasıyla kapalı kalmasının onun için hiçbir farkı yoktur. Konuşmalar sırasında başı göğsüne düşmüş, uyuklamaya başlamıştır. Bu tirit ihtiyara, oradakiler, bir tarih

değeri olarak saygı göstermektedirler. Bunun dışında görevsel bir yetkisi olamıyacağını bilmektedirler.

Toplantının başkanı, yine her zamanki gibi, esas konuya girememenin tedirginliği içinde terleyerek, şurdan burdan, dereden tepeden, havadan sudan, yâni kısacası iç ve dış politikadan uzun uzun konuşup havayı hazırladıktan sonra şöyle diyecektir:

— Sayın arkadaşlar! Şimdi önümüze en önemli memleket dâvası çıkmış bulunuyor. Ölüm insanlara mahsus... Söylemesi bile zor ama, ne yapalım ki, şimdiden düşünmek zorundayız. Paşa'mız bu dünyadan ufûl ederse ne olacak, ne yapacağız?

Olayın bundan sonrasını, o gelecek günleri görmüş, yaşamış gibi anlatalım.

Başkan böyle söyler söylemez, uyuklamakta olan o tirit yaşlı, birden başını dikip söz istedi. İki kişinin kolunda ayaklarını sürüyerek kürsüye çıktı. Salondakilere baktı, ama onları görmüyordu:

— Çocuklar, dedi, Paşa'dan sonra ne olacak, ne yapacağız, diye soruyorsunuz... Biz bu soruya birbirimize ilk sormaya başladığımız zaman, içinizden kiminiz daha doğmamış, kiminiz de küçük bir çocuktunuz. Kırk yıl önce sormaya başladık, hâlâ soruyoruz. Bu soruyu ilk soran kırk kişiden kala kala bir ben kaldım, eğer buna da kaldım denilebilirse... Gelecek toplantınıza sağ kalacağımı hiç sanmam... Paşa'dan sonra ne olacak, diye soranlar, hep göçüp gitti. Paşa hâlâ duruyor, hem de «bu adamlardan sonra ne olacak, ne yapacağım?» diye sormuyor... O Paşa öyle bir Paşa'dır ki, yarın sabah gazetelerde çocuğu olmuş diye bir ilân görsem hiç şaşmam, demek yeniden evlenmiş ki çocuğu olmuş derim... O Paşa var ya o Paşa, öbür arkadaşlarıma yaptığı gibi, beni de sizi de yolcu eder arkadaşlar. Onun için siz Paşa'dan sonra ne olacak, diye sormayı bırakın da, bizden sonra ne olacak, onu düşünmeye bakalım...

Ordakilerden biri:

— Ya birgün ölürse? dedi.

İhtiyar zorlukla duyduğu bu söze karşı bağırdı:

— Ölmez be, ölmez o... Ölse bile artık kimseyi inandıramaz ki...

Toplantı dağılacak. Ayrılırlarken yine birbirlerine soracaklar:

— Paşa'dan sonra ne yapacağız?

BİR SARHOŞ MEYHANENİN AYNASINI KIRDI

— Merhaba beyefendi...

— ...!

— Beyefendi, merhabalar...

— Merhaba efendim.

— Affedersiniz, sizi rahatsız etmiyorum ya...

— Estağfurullah... Hatırlayamadım da birden, acaba nerden tanışıyoruz?

— Tanışmıyoruz ki... İşte burada tanışmış olduk...

— Yaaa!..

— Yaaa!... Siz de benim gibi yalnız başınıza oturmuş içiyorsunuz, tanışalım, dedim...

— ...!

— Her ne kadar tanışmıyorsak da... Müsaade eder misiniz, kadehimi sizin için kaldırayım... Şerefinize!

— Şerefinize!

— Yalnız başıma içmesini hiç sevmem... Eş, dost olmalı, arkadaşlar olmalı ki...

— Ben de kalabalıktan hoşlanmam, hep yalnız başıma olmak isterim...

— Yalnızlık Allah'a mahsus beyefendi...

— Bir de bana... En büyük yalnızla en küçük yalnız...

— Hadi içelim öyleyse... Şerefinize...

— Sağolun şerefinize...

— Rica etsem, masama şeref verir misiniz?

— Teşekkür ederim, rahatsız etmiyeyim...

— Öyleyse müsaade buyurur musunuz, ben yanınıza geleyim?

— Siz bilirsiniz... Nasıl isterseniz...

— Teşekkür ederim, beni masanıza çağıracağınızı biliyordum. Nasılsınız efendim?

— Nasıl olacak... Halimiz işte ortada... Bundan iyisi can sağlığı. Berbat...

— Yaa, vah vah!..: Gam dağıtır, içelim... Şerefinize!

— Mersi... Siz nasılsınız?

— Çok, çok iyiyim... Her zamanki gibi. Siz sordunuz, daha da iyi oldum...

— Öyleyse hadi içelim... İyiliğiniz için...

— Sağolunuz... Ben bu küçük meyhaneyi çok severim...

— Ben hiç sevmem...

— Demek siz içkili gazinoları, büyük meyhaneleri seviyorsunuz.

— Yooo...

— Öyleyse açık havada güzel bir yer, deniz kıyısında filân...

— Yooo...

— Çok tuhaf... Öyleyse neye geliyorsunuz buraya?

— Bilmem... İçmek için işte... Hadi içelim...

— Şerefinize...

— Şerefinize!

— Çok özür dilerim, birşey sorabilir miyim? Çok üzgün görünüyorsunuz, neden bu üzüntünüz?

— Sebebi bir değil, on değil, çok... Anneciğimi kaybettim, öldü zavallı...

— Yaa... Başınız sağolsun... Şimdi anladım üzüntünüzü... Hadi içelim... Ne zaman öldü anneniz?

— Aşağı yukarı kırkbeş yıl oluyor... Ben onüç yaşımdayken...

— Çok zaman geçmiş...

— Benim için daha dün gibi ...

— Ağlamayın... Ölenle ölünmez ki... Ne yapalım... Elden ne gelir? Benim de annem, kırkbeş yıl önce ölmüştü, ben de onüç yaşımdaydım. Hadi içelim...

— Annenizin ölümünden hiç üzülmemiş gibisiniz...

— Yok canım... Çok üzüldüm elbet... Ama ne yapabilirim, elden ne gelir? Unutmaya çalışıyorum... Başka türlü yaşanmaz ki...

— Ben hatırlamaya çalışıyorum...

— Yaşamamız gerekli...

— Yaşayıp da ne olacak?

— Peki, ölüp de ne olacak? Onu hiç bilmiyoruz... Nasıl olsa öleceğiz, ne diye acele edelim?...

— Çok iyimsersiniz...

— Dünya iyi de ondan... Siz de çok kötümsersiniz...

— Her şey kötü de ondan...

— Kötü şeyleri görmeyin, duymayın...

— İyisi, güzeli yok ki... Ben sağır mıyım, kör müyüm?.. Hadi içelim...

— İçelim... Şerefinize!

— Rica ederim, bana siz değil, sen derseniz çok memnun olurum.

— Teşekkür ederim...

— Dostluğumuz için... Dostluğuna...

— Boşver kardeşim...

— Elde mi? Acım bir tane değil ki... Babam da öldü...

— Yaa, vah vah... Başın sağ olsun... Baban ne zaman öldü, yeni mi?

— Yeni öldü sayılır, iki ay önce... Kanserdi... Kurtulamadı...

— Ama ağlama kardeşim... Bak, benim de babam öldü. Ne tuhaf, benim babam da iki ay önce kanserden öldü ...

— Üzülmüyor musun?

— Üzülsem ne geçecek elime, dirilecek mi babam?

— Şaşıyorum sana...

— Genç değildi. Yaşıyacağı kadar yaşadı, seksenbeş yaşındaydı.

— Benim babam da...

— Kurtuldu sayılır. Çünkü dayanılmaz ağrıları vardı. Öyle yaşamaktansa... Hadi içelim...

— İçelim canım... Ölüm korkunç bişey... Bir gün öleceğimi düşündükçe dünya bana zindan oluyor...

— Ben de hep ölümü düşünürüm, ama ölümü düşündükçe dünyanın daha çok tadını çıkarıyorum... Nasıl olsa öleceğim, şu bir kaç günlük ömür için üzülmeye değer mi?

— Aaaah ah!... Karım kaçtı, karım... Beni asıl üzen o...

— İçelim unutursun... Hadi!... Benim de karım kaçtı...

— Karın kaçtı diye nerdeyse keyfinden oynayacaksın. Belki de karını sevmiyordun, oynayacaksın. Belki de karını sevmiyordun, oysa ben çok severim...

— Yoo, ben de seviyorum. Ama zorla güzellik olmaz ki... Mademki kaçtı gülegüle...

— Ne yapacağımı şaşırdım.

— Benim yaptığım gibi yap... Boşanacağım elbette... Sonra da yeniden evleneceğim bir iyi, güzel kadınla... Hah hah hah... Hadi içelim.

— İçelim... Ooooof, of!... İçim yanıyor, içim... Sana içimi dökebilir miyim?

— Elbette...

— Benim asıl derdim başka... Benim bir de sevgilim var...

— Benim de...

— Ondan bir gün bile ayrılamazken, kalktı onbeş günlük geziye çıktı, bir akrabasının yanına...

— İyi ama bunda üzülecek ne var? Benim sevgilim de onbeş gün için akrabalarının yanına gitti. Onu özlüyorum, onbeş gün sonra birbirimize kavuşacağız diye şimdiden seviniyorum. Hadi kavuşma sevinci için... İçelim.

— Sen adamı patlatırsın... Ben hastayım hasta, anladın mı?

— Yaaa, çok üzüldüm, öyleyse hadi içelim de unutalım derdimizi.

— Hadi...

— Yoksa ülser misin?

— Nerden bildin?

— Ben de ülserim de... Hah hah hah...

— Yahu insan ülserim diye güler mi?

— Tabiî... Ya kanser olsaydım, daha mı iyiydi? İyi ki ülserim... Hadi, kanser olmadığımız için içelim...

— Şerefine!... Aaaaah, ah! Bütün bu belâlar yetmezmiş gibi...

— Ne oldu?

— Hakkımı yiyorlar, altı aydır terfi ettirmiyorlar. Ne olacak, büyüklerden bir tanıdığım yok, iltimasım yok... Benim gibi garibin hakkını yemek kolay... Unutmak istiyorum, unutmak... Hadi içelim kardeşim...

— İçelim... Hah hah hah... Hoh hoh hoh... Aman gülmekten gözlerimden yaş geldi.

— Ne o? Çok komik bişey mi söyledim? Gülünecek ne var bunha?

— Aynı şeyler benim de başımda da ona gülüyorum... Hah hah hah... Beni de altı aydır terfi ettirmiyorlar.

— Eee, ne var bunda memnun olacak?

— Tabiî memnunum. Hiçbir torpilim olmadan da namusumla çalışıp yaşayabiliyorum, vicdanım rahat... Hadi içelim...

— Evet ama, kirasını veremedim diye evinden çıkarsınlar da o zaman görürüm seni, güler misin, yoksa benim gibi ağlar mısın?

— Hah hah hah... Hih hih hih... Ay çok güldüm, şimdi düşüp bayılacağım...

— Ne o yahu?

— Beni de evden çıkardılar, hem de eşyalarımı haczederek...

— Benim eşyalarımı da... Radyo gitti, halı gitti...

— Benim radyo da, halı da... İki hafta önce...

— Benim de iki hafta önce... İyi ama, neden keyifleniyorsun?

— Yahu, radyo çok eski modeldi, kurtuldum... Halı da eskiydi çok, pire yuvasıydı... İnşallah, yenisini alacağım, param olunca...

— Senin her işin yolunda... Benim öyle değil ki...

— Neyin var?

— Ah ah... Daha ne olsun kardeşim?... Oooof, of!...

— Ağlama yahu, ağlama n'olursun...

— Ben ağlamayayım da kim ağlasın?... Seçim sonu rezalet... Bizim partinin aldığı oylar, geçen seçime göre daha da azaldı. Böyle mi olmalıydı?

— Hah hah hah... Yahu, ne var bunda üzülecek?... Ben de o partinin üyesiyim.

— Demek sen oylarımız azaldı diye memnunsun?

— Tabiî... Bu tokadı yedikten sonra, partimiz biraz derlenip toparlanır da kendine gelir. Ya bu bozuk durumdayken oyları alıp iktidara gelseydi, dahamı iyi olurdu? Hah hah hah...

— Hadi içelim öyleyse...

— İçelim... Şerefine...

— Oooof of!...

— Yahu yine ağlamaya başlama...

— Nasıl ağlamam kardeşim... Dün bizim takım yine yenildi. Artık bize şampiyonluk yok bu yıl...

— Hangi takımdansın?

— Horhor spor...

— Aynı takımı tutuyoruz... Ama bunda üzülcek ne var?

— Yâni takımım yenildi diye göbek mi atayım senin gibi?...

— Yenilsin ki bizim takım, başındaki parazitleri atsın, yoksa düzeleceği yok... Bundan iyi şey olur mu be?... Hah hah hah ...

— Hadi öyleyse içelim...

— İçelim arkadaşım...

— Ooof of...

— Yine ne var be yahu?...

— Para yok, borçlandım... Daha ne olsun?...

— Hah hah hah... Hoh hoh hoh...

— Eee, ne var bunda gülecek?

— Ben de borçluyum da onun için gülüyorum, dörtbin lira borcum var...

— Benim borcum da dörtbin lira...

— Peki ama, bundo üzülecek bişey yok

ki... Borç yiğitin kamçısıdır arkadaş... Boyuna borçlanacaksın ki, hızlanıp daha çok çalışasın... Hah hah hah...

— Ah ah... Ben böyle olacak adam mıydım? Ayakkaplarım eskidi de yenisini alamıyorum...

— Hoh hoh hoh... Hah hah hah... Hih hih hih...

— Hadi bakalım buna da gül...

— Tabii gülerim... Benim ayakkabım da eskidi de ona gülüyorum. Eski ayakkabı çok rahat olur. O ayağıma ayağım ona alışmış... Ya param olup da yeni ayakkabı alsaydım, ayağımı vuracaktı, sıkacaktı filân...

— Ooof of...

— Sen üzülmeden, ağlamadan duramaz mısın be?

— Nasıl üzülmiyeyim, gazeteleri okumadın mı?

— Ne var?

— Mahvolacağız... Dünya mahvolacak... Üç gün sonra dünyamıza kuyruklu yıldız çarpacakmış... Kıyamet kopacak...

— Ağlama be kardeşim, ağlayıp da beni güldürme... Hah hah hah...

— Kıyamet kopacak diyorum, sen gülüyorsun hâlâ... Ne vurdum duymazmışsın... Sen gülmeden duramaz mısın?

— Hah hah hah... Hoh hoh hoh... Kıyamet mi kopacakmış ...Hadi içelim öyleyse...

— İçelim hadi... Peki neye gülüyorsun?

— Niçin gülmiyeyim?... Kıyamet kopacaksa kimbilir ne cümbüşlü olacaktır... Elle gelen düğün bayram kardeşim... Hah hah hah...

— Ooof of... Öleceğiz be...

— Hah hah hah... İyi ya işte, böyle üzülüp ağlayıp duracağına ölür de kurtulursun... Hah hah hah... Hadi içelim...

— İçelim öyleyse... Ooof of!...

— Ağlama n'olursun yahu!... Neye ağlıyorsun ne var?

— Hiç bir şey yok... Ooof of...

— Bişey yoksa neden boyna of of çekiyorsun?...

— Durup dururken de içilmez ya... İçmeye vesile olsun diye of da çekerim, ah da çekerim...

— Hadi içelim öyleyse...

— İçelim kardeşim, hadi... Şerefe!...

— Hah hah hah... Hoh hoh hoh... Hih hih hih...

— Gülecek ne var?...

— Bişey yok... Hani biraz keyiflenelim de içelim diye... İnsan keyiflenmeden deli gibi içmez ya...

— Hadi içelim öyleyse...

— Şerefe!...

— Aaaah ah!... Ooof of!...

— Hah hah hah... Hoh hoh hoh...

***

Küçük meyhane tıklım tıklım doluydu. Tezgâhın karşısındaki duvarda büyük bir ayna vardı. Aynanın tam önündeki masada, yüzü aynaya dönük bir adam, tek başına oturmuş, içip duruyor, bir yandan da kendi kendine konuşuyordu aynadaki hayâline bakarak... Konuşurken ah-of çekerek ağlıyor, arkasından kahkahalarla gülüyordu.

Birden büyük bir şangırtı duyuldu. Tek başına içen adam, önce kadehini, sonra sürahiyi atıp aynayı kırmıştı. Böylece, saatlerdir konuştuğu adamı öldürmüştü.

Hangisinin ölüp hangisinin sağ kaldığını kimse bilemiyecekti, kırılan aynada ölen iyimser olan mıydı, yoksa kötümser olan mı?

VAAAY ÜSTADİM EFENDİM!

İnsanoğlunun karşısındakine göre davranışı oluyor. Karşınızda çok kaba bir adam varsa, ne kadar kibar olursanız olun, siz de kabalaşıyorsunuz. Karşınızda çok neşeli bir adam varsa, siz asık suratlı olamıyorsunuz.

Beni çok insanlar cimrileştirmişlerdir. Hayatlarında kimseye bir kahve ısmarlamak bile istemediklerini bildiğim için böylelerine cigara ikram etmek bile istemediklerini bildiğim için böylelerine cigara ikram etmek bile içimden gelmez. Sonra da yaptığımdan utanırım. Biz insanlar, ister istemez, karşılıklı olarak birbirimizi etkiliyoruz.

Geçenlerde Ankara'da başımdan geçen üzücü olay da bu yüzden çıktı. Düşünüyorum, düşünüyorum, ben mi haksızım, yoksa o mu,

hâlâ kestiremiyorum. İkimiz birden haklı yada haksız olamıyacağımıza göre, ben size olayı anlatayım da, haklıyı haksızı lûtfen siz ayırt edin.

İnsan, kendisine saygısı, sevgili olan birini döver mi? Ama ne yapayım oldu. Yalnız ben onu dövmedim, o da beni dövdü.

Ankara'ya son gidişimde, eksik olmasınlar, arkadaşlar beni ağırladılar. Akşam güzel bir lokantada yedik içtik. Sarhoş olmadım ama, kafam birazcık dumanlandı. Böyle azıcık dumanlı kafanın da bir hoşluğu var. Saat yirmi üçten sonra içkili lokantadan çıktık. Göl Gazinosu denilen yere gittik. Gazino kalabalıktı. Sırtı gamzeli kadın gördünüz mü bilmem... Ortada şarkı okuyan kadının, yarı beline kadar açık sırtı gamzeliydi de, kadın yalnız yüzünden değil, tersinden de gülüyordu.

Orada da içmeyi sürdürdük. Birlikte oturduğumuz arkadaşların bir tanıdığı bizim masaya geldi. Ona da bir kadeh içki ikram ettiler. Beni de yeni gelene tanıttılar. İşte bütün uygunsuzluk, her ne oldu ise, ondan sonra oldu. Vara tanıtmayaydılar. Kendisine tanıtıldığım adam adımı duyar duymaz:

— Vay efendim, vay efendim... Ah efendim, sizi gökte ararken yerde buldum, ne mutluluk!... diye iki koluyla birden boynuma sarıldı.

Gösterişi olan hiçbir davranıştan hoşlanmam. Bana kalırsa, insanlar duygularını çok aşırılıklara vararak belli etmemelidirler. Ama ne yaparsınız ki, karşınızdaki aşırı davranınca, siz de ister istemez, hiç olmazsa bir oranda ona uymak zorunda kalıyorsunuz. Adam iki koluyla boynuma sarılınca, ben öyle mezar taşı gibi dimdik dursam olmıyacak; ne soğuk adam derler, ne burnu büyük derler, herşey derler. E ben böyle değilim, ne diye kendime gereksiz söz getireyim. İster istemez ben de iki kolumla adamı sardım, Sardım ama, adam bitürlü beni bırakmadığı için ben de onu bırakmıyorum. Bir - iki kere denedim, artık yeter gibilerden, kollarımı aşağı sarkıttım, ama adam oralı değil... İki kolunun arasında beni sımsıkı göğsüne bastırmış, bir yandan da arkama dolanmış elleriyle sırtıma vuruyor. Baktım olmayacak, sarkıttığım kollarımı yeniden adama kavuşturup, ben de onu sıkmaya başladım. Ama adam iri, benim kollarım kısa... Uzanıyorum, uzanıyorum, ellerim yetişmiyor ki, ben de onun bana yaptığı gibi, ellerimle sırtına vurayım... Ellerimi hiç kullanmasam ayıp kaçacak; o beni sevdiğine göre ben de onu sevmeliyim. Ben de ellerimin yetiştiği yerlere vurmağa başladım, adamın ensesine şap şap tokatları indiriyorum. Kollarımı bir daha sarkıtıyorum, adam yine bırakmıyor, yeniden sarıyorum adamı... İyice bunaldım ama, ne yapacağımı da bilemiyorum. Adam bir yandan hâlâ sıkıyor beni... Kuvvetli de. Birara, belki kurtarırlar diye acıklı acıklı masadaki arkadaşlara baktım, hiç oralı değiller... Adam beni göğsüne sımsıkı bastırıp sıktı sıktı, nasılsa bıraktı. Sendeleyip sandalyeye çöktüm.

— Bilemezsiniz, bilemezsiniz, dedi, ben size hayranım.

Hayranlığını açıklayanlar, karşısında utanmak âdet olduğundan ben de utanır gibi yaparak,

— Estağfurullar... dedim.

Bir daha,

— Bilemezsiniz, dedi, hayranım efendim.

Biraz kırıtarak,

— Teveccühünüz... dedim.

— Dur bir daha öpeyim... diyerek üstüme yürümez mi!... Geri çekildi ama, herifin kolları uzun, beni kaptı, şapur, şupur yanaklarından öptü, öptü... Hay Allah, bir belâ ki, ben şimdi ne yapayım? Sizi öpen bir adamın karşısında buz gibi dimdik durulmaz ya... İster istemez, ayaklarımın üstünde kalkarak ben de onun yanaklarından öptüm. Bu sefer çoştu, öper ha öper... Sizi beş kere öpeni, siz de en az bir kere öpeceksiniz. Adamı bir daha öper gibi yaptım. Yine kollarının arasından bıraktı, sandalyeye düştüm.

— Ah efendim, ah efendim, bilmem ki nasıl anlatsam... dedi.

Bu kez gerçekten utanmaya başladım, yüzüme ateş bastı. Bir insanı bu kadar utandırmaya kimsenin hakkı olmamalıdır. İnsan Hakları bildirisine bunun bir madde olarak girmesi gerekli. Adam durup durup,

— Ah efendim, ah efendim... diyordu.

E adamı büsbütün de cevapsız bırakmak olmaz, yakışık almak. Onun üç - dört «ah efendim, ah efendim!» deyişine karşılık, ben de bir kere yarım ağızla,

— Aman efendim, aman efendim... diyorum.

«Ah efendim,» «Aman efendim» derken adam bir daha üstüme atıldı. Aaa!... Anladım bu herif düpedüz deli... Hem nasıl atılıyor görseniz, canıma kasdetmiş dersiniz. Bir - iki daha

atladı, sarmaladı, sıktı bıraktı. Geriye yana çekilip kurtulacağım ya, öyle birdenbire saldırıyor ki, boş bulunup kendimi kollarında buluyorum.

— Üstadım... Zatıâliniz...

— Estağfurullah... Bendeniz...

— Vay canım efendim... Üstadım efendim...

Tam belâya çattım. Kalkıp oradan gidecek oldum. Bir daha boynuma sarılıp,

— Bırakmam... Bana bu gece dünyayı verseler, bu kadar mahbule geçmezdi... dedi.

Öyle sarılmış ki gerçekten bırakmıyor. Size abartıyorum gibi gelir, değil vallahi, herif basbayağı canımı yakıyor.

— Peki, peki gitmem... dedim de elinden zor kurtuldum.

Bu kez üçtüme atılıp yapışacak diye korkumdan, kalkıp gidemiyorum da...

— Siz, siz varsınız ya siz...

Hay Allah, ben yok olayım inşallah... Razıyım ne söylerse söylesin, tek ikidebir üstüme atılmasın... Bir yakaladı mı, öyle de candan sıkıyor ki, ıhlayıp pıhlıyorum da anlamıyor.

— Vay üstadım...

— Vay aman...

— Ah efendim...

Yanından kalkıp, araya bir arkadaş girsin istedim, bırakmadı. Neyse, üstüme atılmaktan vazgeçti de bu sefer de sevgi gösterisi olarak sırtıma sırtıma, enseme, enseme omuzuma omuzuma, vurmaya başladı. Dedim ya, insan karşısındakinin davranışına uymak zorunda kalıyor.

— Vay üstadım! diye o benim sırtıma, enseme vurdukça, o üç vuruyorsa, ben de ona bir indiriyorum. Hiçbişey yapmadan dursam, büsbütün nezaketsizlik olacak. Derken bu, birden çoşup da yağlı güreş gibi paçama tek dalmaz mı!... Daha öncekilerden ders alıp tetik bulunmasaydım, sırt üstü yere yuvarlanacaktım. Aa, bu herif tadını kaçırdı. Ufak tefeğimdir ama, bomba gibiyimdir ha... Ne de olsa gençliğimizde güreş tuttuk. İçimden «Herif bir daha dalarsa şuna göstereyim!» dedim. Demeye kalmadı,

— Vay canım üstadım efendim...

diye herif enseme bir daha yapışmaz mı!... Sen misin enseme yapışan, yaradana sığınıp,

— Vay canım kardeşim! diye nağra atarak, ben buna yaradana sığınıp nasıl bir el ense çektimse, böyle bir şey beklemiyor, boş bulunmuş olmalı, iki metre savrulup, ötede bir masadaki kadının üstüne çıktı, yoksa yere serilecekti. Herif de atikmiş hani, sıçrayıp karşıma geldi. Adamla kavuştuk. Kafa kafaya vuruyoruz. Arkadaşlar araya girip işi tatlıya bağladılar.

Gazinodan çıktık, gidiyoruz. Ben ayrılacağım. Adam,

— Yoo... Olmaz, üstadımı bırakmam! dedi.

Bir el ense daha çekince buna bir yumuldum, savurup attım, elektrik direğinin dibine düştü. Biz de koşar gibi yürüdük savuştuk. Düştüğü yerde arkamdan halâ sesleniyor:

— Üstadım kaçma, kaçma!... Bunu saymam, vallahi bu bişeye yaramadı. Bir daha buluşalım...

Şu yaptığım iş bana hiç yakışmaz ama, ne yapayım, yaptım işte... İnsan karşısındakine az çok uymak zorunda kalıyor. Suç bende mi, onda mı, lütfen siz karar verin.

MİLLETİN PARASINA YAZIK

Niçin mi yıllar yılı sürdü o otelin yapılması? Haklısınız, o kadar zamanda, otel yapmak değil, yeni baştan bir kent kurulabilirdi.

Otelin yapımına birkaç yabancı firma istekli olmuştu. Artık, en çok fiyat kırana, en iyi yapacak olana mı, yoksa kırışmaya mı iş verildi, bilemem! İki elim yanıma gelecek, ben duyduklarımı değil, gördüklerimi anlatacağım.

Törenler yapıldı, kordelâ kesildi, büyüklerden birinin uğurlu eliyle temel atıldı, tarihlere geçecek şölen verildi, gazetelerde resimler, bildirilir çıktı. Duvarlar yükseldi, yapının iskeleti kuruldu. Günlerden birgün yapının önünde iki - üç resmi araba durdu. Memleketimizin ileri gelenleri arabalarından inip yapıyı gezdiler. İleri gelenlerin önünde yürüyen,

— Bu koridorlar neden bu kadar dar? dedi.

Bir mühendis,

— Projeye uygundur efendim, dedi. Bu koridorlar beş metre genişliğinde...

— Yâni biz hiç otel görmedik mi?... Benim kaldığım başka memleketlerdeki otellerin koridorları daha genişti. Hadi diyelim, bu koridorlar dar değil, ama çok az... Bu kadar az koridorlu otel olur mu? Ha? Madem yapıyoruz, tam yapalım. Yazık milletin, memleketin parasına...

Mühendis sesini çıkarmayınca, arkasındakilere başını çevirip sordu:

— Ne dersiniz, böyle büyük bir otele, bu kadarcık koridor az gelmez mi?

— Azdır beyfendi...

— Az efendim,

— Çok az...

Sözleşmesi gereğince projeyi öne süren firmayla anlaşma bozuldu. Bozulan iş mahkemelerde süre dursun, yapının projesi değiştirildi, koridorlar hem arttırıldı, hem genişletildi.

Değişen proje uygulanırken, günün birinde yapının önünde yine bir resmî araba durdu. İlerigelenler yapıyı gezdiler. İlerigelenlerin önünde yürüyen adam, kanatları takılmamış bir kapıdan girdi:

— Burası nedir?

Yeni firmanın bir ilgilisi,

— Salondur beyfendi, dedi.

— Salon mu, bu ne biçim salon?

— Henüz bitmedi beyfendi, döşemesi, sıvası, doğraması yapılacak...

— Anlıyorum efendim, anladık salon... Ne olacak burda, at mı koşturulacak? Hara gibi salon olur mu hiç? Yazık, yazık bu yoksul milletin parasına...

— Eldeki proje öyle beyfendi...

— Sizin proje dediğiniz şey, hâşâ, âyet değil, değiştirin efendim projeyi, olsun bitsin...

İkinci firmayla bir uyuşmazlık çıkmadı, anlaşmaya varıldı. Projede yapılan değişikliğe göre, koridorlar arttırıldı ve salonlar küçültüldü. Yapı işleri epey yürümüştü ki, birgün yine yapının önünde duran birkaç resmî arabadan inenler içeri girdiler, her yanı gezdiler. İlerigelenlerin önünde giden adam, yapılmış olanları beğendi, ama nasılsa başını yukarı kaldırıp tavana bakınca,

— Hani bu otelin kubbeleri, kemerleri? dedi.

Soru pek şaşırtıcı olduğu için, bir süre susup kendini toparladıktan sonra bir genç mimar,

— Ne kubbesi, kemeri, anlayamadım affedersiniz... dedi.

— Bu Türk mimarisi değil mi? Yabancılar için otel yapıyoruz madem, Türk stili olmalı... Hiç kubbesiz, kemersiz Türk oteli olur mu?

— Aman efendim eldeki projede...

— Ne demek proje? Yabancıya proje yaptırılırsa işte böyle olur. Ne anlar elin yabancısı bizim ruhumuzdan?... Efendim?

Arkasındaki baş salladılar:

— Ruhumuzu yansıtmayan bir bina neye yarar?...

— Kubbe, kemer şart beyfendi... İlerigelenlerin önünde duran adam,

— Yazık memleketin, milletin paracıklarına!... dedi.

Yapılanları yıkıp, tavanların yerine kubbe, kemel yapmak çok pahalı olduğundan, proje ruhumuza uygun bazı değişikliklerle, otelin ancak birkaç yerine kubbe, kemer yapılması uygun bulundu.

İşler ilerliyordu, nerdeyse otelin kaba yapımı bitmek üzereydi ki, yine ilerigelenler resmî arabalarla oteli görmeye geldiler. İleri gelenlerin önünde yürüyen adam, her yana baktı, baktı, büyük bir acı ve üzüntüyle şöyle dedi.

— Tuuu!... Yahu, bu kadar koridor ne olacak?... Odadan çok koridor... İnsan bu koridorlarda kendini kaybeder be... Yazık bu milletin parasına!

Bütün bu değişmeler yüzünden otelin yapımı aksıyor ve gecikiyordu. Buyüzden basında sert eleştiriler çıkmaya başlayınca, işi çabuklaştırmak için, çatının biçimi değiştirildi, ama bizim eski mimarimize uysun diye, çatı yerli kiremitle mi, yoksa Marsilya kiremitiyle mi örtülecek diye yine anlaşmazlıklar çıktı. Sonunda kiremitten vazgeçip, düz beton çatı yapıldı.

Bitmek üzere olan oteli, yine resmî arabalardan inenler gezip görüler.

— Hani bunun çinisi? Hiç çinisiz Türk oteli olur muymuş?

Sütunu olmayan büyük bir salona girdiler. İleri gelenlerin önünde yürüyen adam,

— Burda hiç sütun yok, dedi, sütun ister... Yoksa çöker bu çatı...

— Efendim, merak buyurmayınız, çökmez ona göre hesap edilerek...

— Nasıl çökmez? Çökenler nasıl çöküyor?...

Arkasındakilere döndü:

— Sizce bu çatı çökmez mi?

— Çöker beyfendi...

— Yüzdeyüz çöker efendim, üstünde bu kadar ağırlık var, daha eşyalar da gelince... Kalabalık da olur tabiî. Çöker...

— Hem de gümbür gümbür...

— Bunca para sokağa atılmış sayılır... Yazık, memleketin parasına... Bak, işte herkes çöker diyor... Hem sütun ayrıca güzellik de verir...

Yeni değişiklikle salonlara sonradan sütunlar yapıldı. Başka bir ilerigelenlerin önde yürüyeni, sütunların dört köşe olmasını hiç beğenmedi. Eski Yunan tapınaklarının oyuklu, yuvarlak sütunlarının resimlerini, öğrenciliğinde, ders kitaplarında görmüştü. Yazık, yazık, boşuna gitmiş memleketin parası...

— Kolay efendim, hemen yuvarlaklaştırırız sütunları...

Dış duvarlar mozayiklanıyordu ki, yapıyı görmeye gelenlerden bir büyük?

— Modern mimaride, cepheler boydan boya cam oluyor, dedi, nedir bu?

Aşağı yukarı otelin yapımı bitti sayılır. Ama yeni bir değişme daha gerekiyormuş. Çünkü, ilerigelenlerin bir başka önde gideni merdivenleri çok dik buldu. Yaşlıların çıkması zordu.

— Efendim, asansör var... Asansörle çıkılacak...

— Öyleyse ne diye merdiven yaptınız? Yazık değil mi memleketin parasına? Demek ki, merdiven de gerekiyormuş...

Merdivenlerde değişiklikler yapıladursun, geçenlerde oteli gezen bir yabancı mimar, ilgililere demir ki:

— Çok büyük bir mimarî eseri... Burası otel değil, Birleşmiş Milletler binası olmalıydı...

Çünkü, bazı koridor duvarlarındaki çiniler, kubbeler, kemerler, kimi parmaklıklardaki lâle motifi, demir parmaklıklar, bir de tarasın üstündeki saçaklı çatı Türk ruhunu, dimdik çatıyla ruf İskandinav ruhunu yansıtıyormuş; sonradan eklenen salondaki bölmeler Arap ruhunu veriyormuş, büyük salona giren, kendini Akrepol'de sanıyormuş, hattâ Akrepol bile bu kadar Grek değilmiş. İtalyan mimarisinin en güzel örnekleri de varmış yer yer... Helâlar, banyolar, Amerikan stiliymiş. Hint mimarisi, Çin mimarisi, hepsi varmış.

O yabancı büyük mimar:

— Aşkolsun, demir, bu kadarcık yere bunları nasıl sıkıştırabildiniz?

Bu otelin yapımının bu kadar gecikmesi işte hep bundan... Bu yoksul milletin parasına yazık olmasın diye, boza değiştire otel ancak dokuz yılda yapılabildi.

İNSANIN SOSYALİST OLACAĞI GELİYOR

4 MART 195.

Saat onbirde uyandım. Dün gece arkadaşlarla çok içmişiz. İçim yanıyordu. Elimi komidine attım, yine meyva suyu yok. Bu sersem hizmetçi karıya, komidinin üstüne her gece bir sürahi buzlu meyva suyu koymasını kaçtır söylüyorum. Zile basıp çağırdım. Geldi. İki bardak elma suyu içtim. Karımın nerde olduğunu sordum. «Arabaya binip gitti, ama nereye gittiğini söylemedi» dedi. Banyo yaptım. Kahvaltı ederken gazetelere şöyle bir göz gezdirdim. O herifin yazısını okuyunca kan beynime sıçradı. Bu solcular yine gemi azıya aldılar, işi iyice azıttılar. Vatandaşı, vatandaşa düşürmek istiyorlar.

Umumî vekilim olacak budala telefon etti. Handaki bazı kiracılardan kiraları zamanında toplayamıyormuş, ne yapsınmış?... Ulan, ben sana ne diye, topladığın kiralardan yüzde üç veriyorum? Bunları da mı ben düşüneceğim artık?... Üç avukat ne güne duruyor? Versinler icraya, söke söke, hacizle alsınlar kiraları sonra da atsınlar kapı dışarı... Böyle ufak tefek işler için beni bir daha rahatsız etmemesini söyledim.

Nurperi'ye telefon ettim: «Akşamdan beri nasılsın şekerim?» Bu karı, sebeb-i mevtim olacak. Hiç birisine böyle tutulmamıştım. Bu gece birlikte olamıyacakmışız. Kocası yabancımız mı sanki, o da oluversin. Razı oldu

ama, karımı istemiyor, kıskanıyor. Nurperi'lerde bu gece poker partisi varmış, sabahlarız yine...

Sonra hazıhaneye telefon edip, biraz da işlerle ilgilendim. Herşey yolundaymış. Bankadan akreditifi çıkarmışlar.

Öğle yemeğini yabancı bir firmanın mümessiliyle yiyeceğim için hazırlanmalıyım. Büyük işler yapmak ihtimalimiz var. Akşam üzeri de kulübe uğrar, ordan Nurperi'lere giderim.

16 NİSAN 195.

Yine turşu gibiyim. Onbirde uyandım ama, saat bire kadar yataktan çıkamadım. Kahvaltıyı yatakta yaptım. Gazeteleri de yatakta karıştırdım. Şu namussuzun yazılarını okumayayım, diyorum, nedense kendimi tutamıyor, bakalım bugün de ne haltlar karıştırmış diye okuyorum. Yine «Emekçiler» diye başlamış Emekçiler sömürülüyormuş. Yeni yeni iş alanları açıp, bunlara iş vermek, karınlarını doyurmak, sömürmek mi oluyor yani? İyilik de yaramıyor. Solcuların maksatları belli, memleketteki huzuru bozmak istiyorlar. Sinirden, gazeteyi buruşturup attım.

Karım yine yok. Berbere gidiyorum, demiş ama hâlâ gelmedi. Bir haftadır yüzünü görmedim bile. Bir yıl bile olmadı arabayı alalı» dedim. düğüm yok, bayağı özledim. Karımdan çok memnunum. Hiç kıskançlık kavgaları çıkarmıyor. O da benden memnun olmalı, niçin olmasın!.. Bir dediğini iki etmiyorum. Şu Nurperi'den sıkıldım artık. Gazetelerin dedikodu sütunlarında adımız çıkınca, sözde kocasıyla arası açılmış. Öff, sıktı bu karı... Ne olursa olsun, yine insanın kendi karısından iyisi yok, karım her kahrımı çeker. Geçen gün otomobilini değiştirmek istediğini söyledi. Ben de bir gece önce Nurperi'lerin evindeki kumarda büyük para kaybetmiştim. İşte o sıkıntıyla, «Olmaz, Gönlünü alayım karımın; beğendiği bir model seçsin de getirsinler arabayı.

24 MAYIS 195.

Şu kadın milletinde hiç akıl yok. Karım, bir yazlık ev alalım diye tutturdu. Yazlık ev alınca, ben mecbur muyum her yaz aynı evde oturmaya? Her yaz, gönlümün çektiği başka bir yerde otururum, bir yaz Ada'ya, bir yaz Boğaziçi'ne, bir yaz Erenköyü'ne... Dinletemedim karıma. Suadiye'de büyük bahçeli bir yalı beğenmiş. Zevkimize göre yeniden bir yazlık yaptıralım, dedim, sabredemedi. Bugün satın aldığı yazlığın tapu işi için gitti.

Bu sabah erkenden kalktım, uyandığımda saat dokuz buçuktu. Saat ona kadar yatakta gazeteleri karıştırdım. Devlet fabrikaları zarar ediyormuş. Eder tabiî... Niçin özel teşebbüse devretmiyorlar? Devletin işi fabrika işletmek, ticaret yapmak mı? Devretsin fabrikaları bize.

O alçak yine gazeteye zehirlerini kusmuş. Zavallı halkı zehirliyor, durmadan kışkırtıyor. Hem memleketin ekmeğini yiyorlar, hem nankörlük ediyorlar. Beğenmiyorlarsa defolup gitsinler burdan... Onları zorla tutan mı var!

Bizim yeni sekreter kız, bir içim su... Bitiyorum kıza. Adını daha dün öğrendim, Yıldız'mış. Teklifimi ustalıkla reddetti. Beni epey uğraştıracağa benziyor. Kadının kolay kolay baş eğmeyenine biterim. Büroda işim yok ama, bugün onun için gideceğim. Bir deneme daha yapacağım... Hazırlanayım da gideyim.

2 HAZİRAN 196.

Olaylar çok can sıkıcı. Gazetelerde grev haberlerinden geçilmiyor. Grevler memleketin ekonomisini baltalıyor. Hep bu sosyalistlerin yüzünden... Memleketin birlik ve veraberliğini bozdular, milleti birbirine düşman yaptılar. O namussuz, gazetesinde yine verip veriştirmiş.

Bütün bu canısıkıcı günlerde Yıldız da olmasa, deli olacağım... Onun yanında dertlerimi unutuyorum. Bugün ona bir apartman dairesi tutacağım.

22 HAZİRAN 196.

Avrupa gezisinden dün döndüm. İnsan yurt dışı geziye karısıyla çıkmayacak, hiç tadı olmuyor. Acele dönmem için telgrafı alınca, karımı bırakıp geldim. Karım İtalya'ya geçecek, deniz kıyısında turistik bir otelde bir ay dinlenecek. Ben de Yıldız'la başbaşa kalırım.

Gazeteler, ithalât yolsuzluğu haberini verince, ortaklar acele dönmem için telgraf çekmişler. Sözde yaptığımız yolsuzluk yirmi milyon lirayı geçiyormuş.

Çok söyledim ama, gerekli tedbiri almadılar. Solcuların kökünü kazımadıkça bu memlekete rahat, huzur yoktur. İşte şimdi de bir bardan suda fırtına koparıyorlar.

Az önce, Nurperi'nin kocası telefon etti, evlerine gitmiyorum diye Nurperi bana güceniyormuş. Ben kendi derdime düşmüşüm, Nurperi filân görmüyor gözüm. Bu akşam Ankara'ya uçacağım. Yıldız'ı alacağım yanıma, onsuz yapamıyorum.

28 HAZİRAN 196.

Böyle namussuzluk olur mu? Şirketin yüzde elli bir hissesini elinde tutan, hem de kurucu ortak, hiç haberimiz olmadan, bütün hisselerini satmış, yalnız yüzdebir hissesi kalmış. İşlerin kötüye gittiğini anlayınca paçasını kurtarmak için bize söylemeden yaptı bunu...

İthalât yolsuzluğu dedikleri işten mahkemeye verilecekmişiz. Bankalar da krediyi kesti...

Düşünüyorum da, yine en iyisi devletçilik... Şimdi bizde, iyi bir devletçilik olsaydı, devlet bizi bu durumdan kurtarabilirdi. Elimizdeki malları satın alsa, yeter...

3 TEMMUZ 196.

Benden atik davranıp, ortaklardan biri iflâsını ilân etti, tabiî hileli iflas... Böylece borçlarından kurtuldu sayılır, ama zararı bana dokundu, bütün alacaklılarım tedbir almaya başladılar.

11 TEMMUZ 196.

Bütün gayri menkullerimi, bugün karımın üstüne yapacağım. Başka çare yok, yoksa hepsi elimden gidecek. Dünya kadar da para yedirdiğim halde, işleri yoluna sokamadım.

21 TEMMUZ 196.

Avukatım, karımı boşamamı söyledi. Karı-koca arasında mal ortaklığı olduğundan, alacaklılar karıma dönebilirlermiş, hem de muvazaa olduğunu ispat ederlermiş. Karımı boşamak zorundayım. Karıma söyledim, çok üzüldü, ağladı. Bunun maliyeye karşı bir tedbir olmecbur olduğumu anlattım. Sanki nikâh nedir ki ...Yine bir evde birlikte yaşayacağız. İşleri yoluna koyduktan sonra yeniden nikâhlanırız.

Memleket uçuruma gidiyor, hâlâ görmüyorlar mı? Solcuları temizlemekten başka çare yoktur...

8 AĞUSTOS 196.

İşte bir bu eksikti... Müfettişler, hesap uzmanları geldi, maliye defterlerini incelediler' Vergi kaçırmışız. Belâlar üstüste geliyor.

Zamanında akıl edip yurt dışına para kaçırabilseydim, şimdi basar giderdim. İntihar etmeyi düşündüm ama yapamadım... Bir arkadaşım, bu gibi durumların kendi başına birkaç kere geldiğini, bunların hayatta başarı için staj olduğunu söyleyerek beni avuttu.

26 AĞUSTOS 196.

Artık her şey bitti benim için. Avukatım bile, ithalât yolsuzluğu dâvası için ikiyüz bin lira istedi. Parayı kendisi için istemiyormuş, avanta olarak verecekmiş, örtbas etmek için... Biliyor bende para olmadığını. Kendisinin vermesini rica ettim, sonra öderim, dedim. Param yok, diye yemin etti, yalancı namussuz. Üç avukatım, yalnız benden yılda yarım milyon lira alırdı. Öbür iki avukatım hiç yanıma uğramıyor. Karımdan, yani boşadığım karımdan istedim. O da vermedi. Onun adına geçirttiğim bankadaki paraları sordum, çiftlik aldım dedi. «Apartmandan bir daire satıp bu parayı verelim, yoksa tutuklanmam ihtimali var» de dim. «Olmaz» dedi. Peki, bütün bu mallar, paralar benim değil mi?

lira için bile protesto oldum.

Eskiden çok yardım ettiğim birkaç arkadaşa gittim, hiç birinden fayda yok...

30 EKİM 196.

Kısa bir süre cezaevinde tutuklu kaldıktan sonra, nakdi kefaletle tahliye edildim. Eskiden birisine borç vermiştim, tahliyem için parayı ondan aldım. Yüzbin lira alacağıma karşılık, kırkbin lira veririm, dedi. Ben de cezaevinden çıkmak için razı oldum. Bu kısa tutukluluğum bana çok şey öğretti.

Evime gitmedim bile... Çünkü karım, cezaevinde beni hiç ziyarete gelmedi, yardım da etmedi. Üstelik yakında evlenecekmiş de... Bütün malımın, mülkümün üstüne oturdu, beni mahvetti.

Otelde kalıyorum. Alacağım olanlardan on para alamıyorum. Ondan bundan küçük borçlar alarak yaşamak zor.

Sevmediğim halde, yine o herifin yazdığı gazeteyi okumadan yapamıyorum. Bugünkü yazısı fena değil...

4 KASIM 196.

Erkenden kalkıp, sokağa fırladım. Alacaklılar kaldığım oteli öğrenmişler, onun için çok erken sokaklara düşüyorum. Otel parası bile yok...

Öğleye doğru, yemek ısmarlar diye eski bir arkadaşıma gittim. Öğle yemeğini birlikte yedik. Kendisi «ortanın solu»nu açıkladı. Doğrusu aklım yattı. Sol sözü ile değil ama, olsun, ortanın solundan başka çare yok... Bu memleketi ancak ortanın solu kurtarabilir.

11 ARALIK 196.

Saatimi sattım dün, otel parasını ödedim. Bu sabah, Tophane'de çok kötü bir otele yer-

leştim. Bir odada üç kişi kalacağız. Kaç gündür, kimseye göstermeden peynir ekmek yiyo rum, rıhtımda balık ızgarası yiyorum. Memleket sefalet içinde. Herkes işsiz, iş yok, para yok... Hayır, bu memleketi ortanın solu da kurtaramaz. Ben sosyalizme inanıyorum, ama bize göre bir sosyalizm... Ben, yüzde altmış sosyalistim.

İş aramaya karar verdim. Eski arkadaşlara gidemiyorum, çoğuna borçluyum.

2 OCAK 196.

Yılbaşını pis otel odasında geçirdim. Kendikendime kaldım, ağladım. Gece yarısından sonra sokağa çıktım, sabaha kadar dolaştım. Nasıl su gibi para harcıyorlar. İnsanın, bunları görünce sosyalist olacağı geliyor. Bu yoksul insanları hiç mi görmüyorlar... İnsan, o lüks arabalara kurulup bu yoksullar arasından geçmeye utanır be... Yüzde altmış, yüzde seksen sosyalistlikle düzelmez bu işler. Her şey çığırından çıkmış. Sosyalistim be ...Ne olmuş yani?

7 ŞUBAT 196.

İki gündür açım. Bu sabah simitçinin tab lasından bir simit aşırdım. Sonra, tütüncü dükkanında asılı gazetelere baktık. Bitek o yazar doğru yazıyor. Gazete alacak para olmadığı için asılı gazeteyi açıp hergün onun yazısını okuyorum. Ne doğru yazıyor, ne namuslu adam. Evet, evet... İhtilâl! Yok mu ihtilâl yapacak birisi... Bizi bu yoksulluktan başka hiçbirşey kurtaramaz...

4 MAYIS 196.

En sonunda bir iş bulabildim. On beş gündür çalışıyorum. Ankara'ya gitmiştim. Bir arkadaş duymuş başıma gelenleri. Kendisi Bakanlıkta nüfuslu olduğundan işini yaptığı bir ithalâtçının yanına koydu beni. Bu işler iyi bildiğimden adamın işine yarıyorum. Oldukça iyi para alıyorum. Ankara'da bir tuttum.

Büroda gazeteleri okurken yine sinirlendim. O alçak, yine sınıf kavgası yaratmak, millî birliğimizi bozmak istiyor. Bunlar sosyalist altında düşman emeline hizmet ediyorlar.

16 HAZİRAN 196.

İş gereği ayda beş on gün İstanbul'da kalmam gerekiyor. Otelde rahat edemediğimden, dört odalı bir daire satın almak zorunda kaldım. Bir de küçük araba aldım bugün... Öğleye doğru sokaklar ana baba günüydü. Ne var, diye sordum. Mitingmiş, gençlikle işçiler birleşmiş, miting yapıyorlarmış. Hep bu solcuların başının altından çıkıyor bunlar. Zavallı gençliği de kandırıyorlar.

20 TEMMUZ 196.

En sonunda kendi başıma bir firma kurdum, ithalâta başladım Allaha çok şükür. Daha geniş bir daire satın alıp İstanbul'a yerleştim. Dün gece, eski karımla kocası, Nurperi'yle kocası evimdeydi. Eski karımın kocası, benimle ortak bazı işler çevirmek istiyor. Olur, dedim. Onlara, hiç unutamayacakları esaslı bir kazık atmak boynumun borcudur.

4 AĞUSTOS 196.

Saat onbirde uyandım. Dün gece arkadaşlarla çok içmişiz. İçim yanıyordu. Elimi komidine attım, yine meyva suyu yok... Hizmetçiyi çağırdım, iki bardak buzlu elma suyu içtim. Karımın nerede olduğunu sordum. Arabaya binip gitmiş; ama nereye gittiğini söylememiş. Eski karımın meteliği yoktu. Bu zengin... Güzel değilmiş, olmasın varsın...

Banyo yaptım. Kahvaltı ederken gazetelere şöyle bir göz gezdirdim. O herifin yazısını okuyunca kan beynime sıçradı. Bu solcular yine gemi azıya aldılar. Vatandaşı vatandaşa düşürmek istiyorlar.

Umumî vekilim telefon etti. Bir iş hanı, çok kelepir fiyata satılıkmış. Fiyatı biraz daha indirtmeye çalışmasını söyledim, alacağım hanı.

Birsen'e telefon ettim. Bitiyorum bu karıya öldürecek beni... Hiç birisine böyle tutulmamıştım.

Öğle yemeğini yabancı bir firmanın mümessiliyle birlikte yiyeceğiz. Onun için hazırlanıp çıkmalıyım evden... Yam o sırada. Solculukla Savaş Derneği'nden biri geldi. Her ay bu derneğe yaptığım yardımı istedi. Bu vatan haini solcular, memleketi felâkete solculukla sürüklüyorlar. Solculukla Savaş Derneğine onbin lira vermeleri için benim müdürüre telefon ettim. Resmen verip deftere de yazacaklar ki, vergiden düşelim.

BÜTÜN ŞIK ERKEKLER BİZDEN GİYİNİR

Bitpazarı'ndaki eski elbisecilere giderken,

— Sana uygun elbise bulabileceğimizi hiç sanmıyorum, dedim.

Arkadaşım çok iriyarıydı.

Girdiğimiz birkaç eski elbisecide, gerçekten de ona uygun elbise bulamadık. Öğle yemeği de yemedik, simitle öğleyi geçiştirip bütün gün açıacına eski elbicecileri dolastık durduk.

Akşama doğruydu, bir eski elbiseciye girdik; orada, arkadaşımın tam bedenine göre değilse de, eh az çok ona uyabilen elbiseler bulduk. Ama neyliyelim ki, o hantallığına bakmayıp bir de giyim düşkünü olduğundan kendine uyan elbiseleri bile bitürlü beğenmiyordu. Kimisine ağı dar, paçası kısa, kimisine modası geçmiş diyordu.

Elbiseci çok sabırlı adammış, hiç usanıp yılmadan başka elbiseler çıkarıp giydiriyor, arkadaşım beğenmeyince de,

— Siz burda bir cıgara içinceye kadar terziye genişlettiririm... Paçaları uzattırırım... diyordu.

Eski elbiseciyle yardımcısı ,sıra sıra askılara asılı elbiseleri indirdiler, hepsini birer birer denediler. Birkaçı oldu arkadaşıma, ama, o yok rengi açık, yok regi koyu, yok tek düğmeli ceket istemem, yok çizgileri geniş diyerek hiç birini beğenmedi.

Eski elbisecideki sabra şaştım kaldım. Mızmız arkadaşımla saatlerce uğraştığı halde hâlâ ona satmak umudunu yitirmemişti. Onlar uğraşıp dururken, ben elbiseciyi düşünüyorum. Bunca uğraşıp didinme, satacağı eski elbiseden kazanacağı birkaç lira için olamaz, olsa olsa bu, meslek aşkı olabilir. Adam sanki inat etmişti, bir müşteriye elbise beğendirip satamamak, haysiyetine dokunuyor gibiydi. O sınırsız sabrı içinde diller dökenken, nasılsa birden sabrı taştı artık, arkadaşımın dar dediği bir pantalonu alıp da iki eliyle paçalarından tutup kızgınlıkla birden açınca, korkunç bir cayırtıyla pantolon ağzından yırtıldı. Lâfı ağzında yarım kalan adam, hemen başka elbiseler çıkardı.

Arkadaşım sonunda, kendine göre bir elbiseyi beğendi ama ,onu da almaya parası çıkışmayınca, ben artık saatlerdir dille dökerek çırpınıp duran elbiseciye acıdığım için, arkadaşıma,

— Bende para var, vereyim... dedim.

— Olmaz, borç parayla elbise alamam... dedi.

Bu söz üzerine, saatlerdir uğraşmaktan kan ter içinde kalmış olan adam, elbise satmak umudunu da tüm yitirdiğinden, birden patladı:

— Sizin elbise alacağınız yok, gönül eğlendiriyorsunuz... Siz ne anlarsınız elbiseden...

Bizi küçümsemekte haylıkdı. Hattâ birara, arkadaşımın beğenmezliği karşısında, nerdeyse ağlayacak, saçını başını yolacak gibi olmuştu.

Dükkândan çıktık, beş on adım gittik gitkesti, çok nâzikçe;

— Bir dakika baylar, rica ederim buyrun dükkâna. Siz çıkınca birden hatırladım, tam size göre beğeneceğiniz bir elbise var... dedi.

Az önceki tersliği kalmamıştı.

Anladığıma göre, bu adam, dükkânına giren birine mal satamazsa bir hafta uygu uyuyamayanlardandı. Arkadaşımı kolundan tutup, ama nâzik nâzik, sürüklercesine dükkâna soktu. Ben de arkalarından gittim.

Bir elbise çıkardı, ama elbise denecek yeri yok. Arkadaşımın üstündeki daha yeni sayılırdı, üstelik de küçük, ancak onbeş yaşlarında bir çocuk giyebilir.

Arkadaşım elbiseyi görünce alayla güldü:

— Amma da yaptın, yahu o bana olur mu? Giyince düdük gibi kalırım. Alay mı ediyorsun?

— Estağfurullah beyim... Siz giyin bir kere... Üstünüzde açılır. Tam size göredir, uygundur. Beğenmezseniz almayın... Zorla değil ya...

— Göz var, ölçü var... Bir kere paçalarından ayaklarım geçmez.

— Giymek de parayla değil ya beyim... Hele giyin bir...

Biryandan söylüyor, birandan da yardımcısıyla birlikte, hemen hemen zorla arkadaşımın üstündekileri çıkarıyordu. Sonra o dapdar, kısacık pantolonu zorlaya zorlaya giydirdi. Pantolonun liğme liğme paçaları, arkadaşımın dizkapaklarından bir karış aşağısına ancak geli-

yor, kılı baldırları görünüyor...

Beni bir gülmedir aldı. Elbiseci de,

— Nasıl da üstünüze oturdu. Tıpatıp... Hem de çok yakıştı... Bir de ceketini giyin... demez mi!

Arkadaşım,

— İstemez!... diye bar bar bağırıyordu.

Birara, ellerini pantalonunun ceplerine sokup, boy aynasının önünde dizlerini bükerek ayak burunları üstünde yaylanırken, birden yüzü değişti, yüz çizgileri tatlılaştı,

— İşte tam bana göre bir pantalon... Beğendim... Şunun ceketini de verin bakayım... dedi.

Ceketin kolları, arkadaşımın bileklerinden, pazularından geçmediği için, zorlaya zorlaya giydirirlerken ceket yer yer söküldü. Eteği, belinin üstünde, kol ağızları pazularından, iliklenmiyor da...

Arkadaşım, sağ elini pantalon cebinden hiç çıkarmadan, aynada kendisine bakıp,

— Çok güzel oldu... dedi.

Elbiseci,

— Kumaşı da İngiliz kupon... dedi.

— Belli...

— Ya dikiş? Birinci sınıf işçiliği var...

— Evet...

— Hokka gibi de oturdu. Ismarlama diktirseniz, böyle düşmez... Hem de daha yepyeni...

Peki, bu benim sersem arkadaşım, pantalonun kıçındaki yamayı da mı görmüyor?

Dayanamayıp,

— Yamalı yahu... dedim.

Arkadaşım, adamdan önce davranıp elbiseyi savundu:

— Yama değil o, sen ne anlarsın elbiseden... Stili öyle, şimdi moda...

Elbiseci,

— Güle güle giyin, güle güle eskitin... dedi.

Arkadaşım yine yaylandı mı, ne yaptıysa, pantalonun aşı sökülmesin mi?

Elbiseci,

— Çıkarın hemen diktirelim... dediyse de:

— Yok kalsın, böyle daha iyi... dedi.

İşte o zaman, sağ elini pantalon cebinden neden hiç çıkarmadığını, neden birden yumuşadığını anladım.

— Kaça bu elbise? diye sordu.

Elbiseci,

— Siz maldan anlıyorsunuz, zevk sahibisiniz... Onun için size üçyüz elli lira... Başkasına vallahi vermezdim... Maksat, müşteri olun... dedi.

Arkadaşım bana döndü:

— Sende para vardı değil mi, bana yüz lira borç versene...

Oysa, ne güzel elbiseleri yüz liraya bile pahalı bulmuştu. Benim duraksadığımı görünce elbiseci,

— İsterseniz almayın, dedi; malımı zorla satmıyorum... Allah inandırsın, zarardır... Yoksa alışveriş olsun...

— Yok, yok, aldım... Neden bu elbiseyi baştan göstermediniz de, boşu boşuna bizi saatlerce uğraştırdınız?...

— Esnaflıkta âdettir. Malın iyisini hep sona saklarız. Çünkü herkes sizin gibi maldan anlamıyor.

Bende de yüz lira yok, ancak sensen lira çıkıştı. Adam, on para aşağı inmiyor. Yine çözüm yolunu elbiseci buldu:

— Çıkardığınız elbiseyi yirmi liraya alırım...

Verdik onları da, çıktık dükkândan... Arkadaşım,

— Aman çabuk gidelim, hızlı yürü dedi.

Hâlâ sağ elini pantalon cebinden çıkarmamıştı. Niçin acele ettiğini anlıyordum.

Biraz gittikten sonra,

— Artık ben burdan gideyim, ayrılacağım, bana müsaade... Teşekkür ederim... dedi.

Alkıca beni atlatacak...

— Sen bana baksana, dedim; senin karşında enayi yok... Ulan, o kadar güzel, ucuz elbiseleri bırakıp da, şu paçavraları neden aldığını sanki bilmiyor muyum?

— Yakıştı da ondan aldım...

— Evet yakıştı... Arkasında da hava deliği var... Hiç anlamam, paraya ortağız... Çıkar cebindekileri...

— Kalabalıkta olmaz, tenha bir yere gidelim de...

— Yarıyarıya bölüşeceğiz.

— Ne münasebet yahu?... Allah Allah, sana ne, elbise benim, cebinden çıkan da benim olur...

Epey pazarlık ettikten sonra:

— Sen seksen lira verdin, hakkın da okadar... Yüz de yirmisi senin... Ama ayrıca seksin lirayı geri vermem...

Böylece anlaştık.

Kolunu sallarken, ceketin sol kolu omuz

başından söküldüğü için:

— Dikkat et, ceketin kolu düşüyor... dedim.

Tenha bir yerde paraları saymak için ara sokaklara girdik. Sokak çocukları arkamıza takılıp yuu çekmeye başladılar. Utanıyordum ama, payımı almadan ondan ayrılamazdım.

Bir cami avlusuna girdik. Kimsenin görmiyeceği bir yerde, arkadaşım pantalon cebinden cüzdanı çıkardı, yağlı meşin, eski, ama şişkin bir cüzdan, içi tıkabasa dolu... Nasıl da unutmuşlar cepte, kimse farkına varmamış...

— Hiyle istemem, say şunları çabuk... dedim.

Arkadaşım, şişkin cüzdanı açık çevirince, içinden bir dolu reklâm kartı yere döküldü, Eğilip bir kart aldım, okudum:

«Bütün şık erkekler müessesemizden giyinir. Her türlü kullanılmış elbise alınır, satılır. Her bedene uygun frak, smokin vardır. Teşrif ederseniz memnun kalacaksınız!»

Anladım ki o eski elbiseci, canını almak için dükkânına Azrail girse, son nefesinde ona bile elbise satar.

RÜZGÂR YETER!...

Bitpazarı'nda gezinmesini, kırık dökük, eski eşyaya, ne olduğu belirsiz öteberiye, döküntüye bakmasını severdi. Koltuk, masa, avize, elbise gibi şeylerden çok, ne olduğu, nerede kullanılacağı, neye yarayacağı belirsiz ve adı olmayan şeylerden hoşlanırdı. Kaldırımda, bir branda üzerine sergilenmiş şeyleri iyice görmek için çömeldi; eski zaman paraları, birtakım maden parçaları, düğmeler, kırık kavanozlar, tüpler, şişeler, vidalar, demir şişler, eski plâklar, borular, tıpalar, yaylar... Daha da adı olmayan bir sürü şey... Bakardı, ellerdi, karıştırırdı, ama almazdı. İşine yaramazdı ki alsın. Haftada, on günde bir, Bitpazarı'ndan geçip, bu döküntüleri seyretmeyi, karıştırmayı severdi. Eline aldığı bir cam borunun, bir şaşılası vidanın, neyin parçası olduğunu, neye yaradığını, daha bunlar gibi biçok şeyler düşünürdü.

Bir kutu içinde zarlar, bilyalar... Az ötede tozlu kitaplar ve yabancı dilde dergiler... Üstteki derginin kapağında, rekli, çıplak kadın resmi vardı. Alttaki dergiler de öyle... Ya Almanca, ya Macarca, belki de daha başka dilden... Bunların da alıcısı değildi, yalnız karıştırıyordu. İkinci dergiye baktı, sonra üçüncüsünü karıştırdı. Bir sayfa, bir daha çevirdi, dergiyi hızla kapayıp:

— Kaça bu? diye sordu.

Satıcı fiyat biçmek için dergiyi elinden alıp bakacak diye ödü koptu.

Pazarlıkta, fiyatın dörtte birine ineceğini bilen satıcı:

— Ver bir lira! dedi.

Dergiyi elinde sıkı sıkı tutarak lirayı uzattı, Satıcı, yirmibeş kuruşa vereceği dergiyi, adamın hiç pazarlıksız bir liraya alışına şaştı ama, derginin içinde bir hazine olduğundan hiç de kuşkulanmadı.

Adam, içindekiler düşmesin diye dergiyi dörde katlayıp sımsıkı tutarak hızlandı. Satıcı arkasından seslenip dergiyi geriye istiyecekmiş gibi geliyordu. Hemen bir yere girip de, dergi sayfaları arasındaki paraları saysa... Bitpazarı'ndan epey uzaklaştıktan sonra bir genel helâya girip dergiyi yavaş yavaş, dikkatle açtı. Sanki paralar, bir hava akımıyla helânın deliğine gidecekmiş gibi geliyordu. Saydı paraları, onaltı tane beşyüz lira, yepyeni gıcır gıcır.

Artık evlenebilirdi. Bu zamanda sekizbin lira çok para sayılmazdı ama, olsun, onun gibi yoksul için, gene çok paraydı... Bütün yaşamında biriktiremiyeceği kadar çoktu.

***

Renksizdi, tadsızdı, kokusuzdu ve biçimdoldurduğuna göre bir varlıktı, hem de canlı sizdi, ama yine de vardı ve uzayda bir boşluk bir varlık. Nüfus sayımlarında sayıldığına göre bir insan, vergi ödediğine, askerlik yaptığına, sırasında ceza gördüğüne göre bir yurttaştı. Böyle olunca da, soyunu üretmesi, yani evlenmesi gerekiyordu.

Kendikendini eleştirebilen az bulunur insanlardandı. Renksiz, kokusuz, tadsız ve biçimsiz olduğunu biliyordu. Yakışıklı değildi ki, zengin bir kadınla evlensin... Ünlü değildi ki, bir zengin eve damat olsun... Başarılı değildi ki,

elele verip birlikte çalışabilecekleri bir kız bulsun...

Birazcık para biriktirebilirse, belki kendine denk, hanım hanımcık bir kızcağız bulabilirdi. Durmadan para biriktiriyordu, dişinden, tırnağından, giyiminden, kursağından keserek on yılda biriktirebildiği sekiz bin liracığı vardı. Biliyordu bu paranın evlilik için yetmiyeceğini, ama yaşı kırka varmıştı, artık bekleyemezdi. Onun da bir küçücük ama sıcacık yuvası, o yuvada tatlı bir eşi ve cıvıldayan çocukları olmalıydı. Ne var ki, bu sekizbin lirayı biriktirebilmek için on yıldır çevresinden kopuk, içine kapanık, ilişkisiz tek başına yaşadığı için, nereden kendine uygun bir eş bulabilecekti?

Çalıştığı daireye gelip giden ve zamanla tanışıklıkları ilerleyen Hayri bey adında biri, söz arasında:

— Artık seni evlendirelim... dediği zaman, yumuk gözkapaklarının altında gizli gözleri sevinçle parlamıştı.

Sevincini, coşkusunu belli etmemeye çalışarak;

— Benimle hangi kadın evlenir ki?... demişti.

Boşuna, kör satıcının kör alıcısı olur, dememişler...

Hayri bey, evlenme konusunda bundan başka hiçbirşey söylemediği halde, büyük umu da kapılmış, buyüzden de Hayri bey'e bağlanmıştı. Hayri bey, evine geleceğini söylediği zaman duyduğu aşırı sevinç işte bundandı. Öyle büyük bir adam, öyle bir zengin, öyle bir ünlü kişi, başka niçin onun evine gelsin? Belki tanıdığı bir kızcağız vardı, dul da olsa olur... Çocuklu da olsa kabulü. Yaş da pek önemli değil. Sarışın, esmer, beyaz, ne olursa olsun, renk söz konusu değil. Okur-yazar olmazsa olmasın...

Hayri bey, gerçekten büyük, ünlü, zengin biri miydi? Bilmiyordu. Ama gösterişinden, elinin açıklığından, davranışından, o bol ve gür kahkahalarından, böyle olduğu açıkça belli oluyordu.

Birgün Hayri bey'e, evlenmek için beşbin lira biriktirdiğini de çıtlatmıştı. Nedense, sekizbin lirası olduğunu söylememiş, beşbin liram var demişti. Çok ihtiyatlı olduğundan böyle demişti. Sözünü ederken bile parasını harcamış gibi olurdu da, onun için beşbin lirası olduğunu söyleyerek geri kalan üçbin lirasını sanki bir yana saklamıştı; ne olur ne olmaz, ilerde onu da açıklardı. Beşbin liram var, demekle, evlenmeye hazırlıklı olduğunu sezdirmek istemişti. Bir rerkek, başka niçin para biriktirir? Hayri bey de bunu anlamış olmalıydı ki, evine geleceğini söylemişti ona.

Ev mi? Hangi ev? Yıllardır bir küçücük odaya sığınmıştı. Başka türlü nasıl para biriktirebilirdi ki? Bu kenar mahallede, eski, tahta evin bu tek odasında, bu yoksul yerde Hayri bey'i nasıl ağırlayacaktı? Çok utanıyordu. Evlenince, güzel bir eve taşınıp, karısını mutlandırmaya çalışacağını Hayri bey'e anlatacaktı.

Hayri bey evine geleceği için övünüyor, önüne gelene de bunu söylüyordu. Bu haberi ilk duyan;

— Ne? dedi, Hayri bey mi? Hani şu dolandırıcı Hayri... Yahu o herif, insanın gözünden sürmeyi çeker be...

— Benim neyimi alacak, neyim var ki?..

— O herif, var, yok dinlemez, salt antrenman olsun diye ayağından yamalı donunu çeker alır da ruhun bile duymaz...

Başka birisi daha ileri gitti:

— Yahu o Hayri denilen kazıkçı, mezardan babası çıkıp gelse, adamın sırtından kefenini soyar alır...

— Hiç de öyle görünmüyor...

— Bütün dolandırıcılar gibi...

Hayri bey'in evine geleceğini kime söylediyse, hep bunlara benzer sözler işitti.

— Dikkatli olurum, dedi.

— Ona dikkat söker mi kardeşim... Herifte öyle bir dil var ki, o istemeden cebindeki paranı zorla kendisine verirsin... Aman dikkat et!

Birisi de:

— Bu Hayri'de rezilliğin koleksiyonu vardır; hırsızlık bunda, yankesicilik bunda, kaldırımcılık bunda, dolandırıcılık bunda, rezilliğin olmayanı yok herifte... dedi.

— Ama söz verdim, pazar günü evime buyrun... dedim.

— En iyisi, sen o gün evden kaç, git bir yerlere... Hoş, gelir de seni evde bulamazsa, boş dönmez, ya kapıyı söker, ya zil düğmesini alır götürür ya...

— Ama söz verdim.

— Eh, sen bilirsin... Benden söylemesi... Sonradan ah vah para etmez.

Hayri bey için iyi bir söz söyleyen tek kişi çıkmadı.

Pazar sabahı, evinde korkudan titremeye

başladı. Bu sekizbin lirasını nereye saklamalıydı ki, Hayri Bey'in elinden kurtarsın?... Gıcır gıcır, yepyeni, onaltı tane beşyüz lira... Parasını bankaya bile yatırmazdı, ne olur ne olmaz, banka batar filân... Evinde bir yere de saklayamazdı, o yokken ev yanar diye... Onaltı tane beşyüzlük, kalbinin üstünde, ceketinin iç cebinde dururdu. Ama şimdi daha başka bir yere saklamalıydı. Hayri bey gelince ona sarılır da, cebindeki şişliği farkederse... Cebinden paraları çıkardı, odasındaki kilimin altına sakladı. Rahatlar gibi oldu. Ama olmaz... Ayağı takılır bakarsın kilime... Yada kilimin ucunu kaldırıverir... Sanki ne diye beşbin lirası olduğunu söylemişti? Kilimin altından aldığı para elinde, odanın içinde dolandı durdu, parayı saklayacak yer aradı. Masanın gözüne koydu. Burası iyi işte... Gazete kâğıdının altına sakladı... Ama açıverirse masanın gözünü?... Hay Allah!... Paralarını Hayri beyden gizliyecek bir yer bulamıyordu. Kahve kavanozundan kahveyi boşaltıp, alta sekizbin lirayı koyduktan sonra, üstüne yine kahveyi doldurdu. Hayır, burası da tehlikeli... Anlattıklarına göre, bu Hayri bey, kokusundan bile paranın yerini bulurdu. Hah, işte bir boş bira şişesi... Şişe renkli olduğundan, içinde paralar görünmez... Teker teker beşer yüzlükleri dürüp şişeye soktu... Biraz içi rahatlar gibi oldu, ama hayır... Ya şişeyi eline alırsa? Şişeyi kırıp paraları çıkardı. Rafta bir iki kitabı vardı, kitaplardan birinin sayfaları arasına paraları yerleştirdi, sonra kitabı saklayacak bir yer aradı. Kitabı teldolabına, tencerenin altına yerleştirdi. Hayır, burda da olmaz... Nerdeyse Hayri bey de gelecekti... «Deli olacağım... Allahım, bana bir akıl ver» diye söylenerek, odanın içinde dolandı durdu. Kâğıda sarıp soba borusunun içine bıraktı. Ya «hava soğuk, sobayı yak!» derse... Aldı, cebine koydu, pantalon cebine, sonra pantalonun arka cebine, daha sonra iç cebine... Ama şişkinlik belli oluyor...

Oraya... Buraya... Orda görür... Burası da olmaz... Yastık içine... Ya şey olursa?..

Sokak kapısı çalındı. Rengi sapsarı, kapıyı açtı. Bir genç,

— Bugün, dedi, size Hayri bey gelecekmiş ama çok acele bir işi çıktığından, gelemiyecek... Haber vermek için beni gönderdi, kusura bakmasın, dedi.

Oooh... Hele şükür... Delikanlı gitti. Paracıklarını kurtarmıştı işte... Odasına girip, koyduğu yerden parasını alacaktı ki, baktı... Aaa!.. Para yok... Hay Allah, yahu, işte bu saksının içine koymuştu ya, saksının toprağını çıkarıp... Nereye gitti bu para? Ama saksıdan alıp, rafa koymuştu. Rafta da yok... Tamam, orda görür diye raftan almış, askıdaki paltonun cebine koymuştu. Palto cebinde de yok...

Arandı, dövündü durdu ...Günlerce, haftalarca, aylarca, hiç umudunu yitirmeden parasını aradı o küçücük odada... Hayır, bulamadı.

Parasını kaybettiğini, yalnız bir kişiye söyledi:

— Gitti... Paralar gitti...

— Ben sana o Hayri alçağı çarpar dememiş miydim?

— Hayır canım... Hayri bey eve bile gelmedi.

— Olsun... Gelmese de çarpar o... Herifin rüzgârı yeter be... Bak, geleceğim demesiyle paraların gitti, ya bir de gelseydi?...

Artık bir daha o kadar parayı biriktiremezdi. Geri kalan onbeş yılı, kaybettiği sekizbin lirasını aramakla geçti ve günün birinde evlenemeden öldü.

Kimsesi yoktu, yada vardı da bilinmiyordu. Arkadaşları, kırık-dökük, eski eşyalarını eskicilere satıp cenazesini kaldırdılar. Satılan eski eşyası, Bitpazarı'ndaki satıcılara düştü. Açıksaçık resimli birkaç yabancı dergi de, kiloyla satılan eski gazeteler arasından seçilip Bitpazarı'ndaki bir yaygıcıya düşmüştü.

Onaltı tane bezyüzlük... Yani sekizbin lira... Derginin içinde sekizbin lirayı bulan adam, sevinçle evine koştu. Evet, artık parası vardı ve evlenebilirdi. Sekizbin lirası olduktan sonra, evlenecek kızı bulmak kolaydı. Birkaç gün içinde böyle bir kızı buldu. Arkadaşlıkları ilerledi. Evlenmeye de karar verdiler. Bu kararı verdikleri gün, Kapalıçarşı'daki kuyumculardan nişan yüzüğü almaya gittiler.

Adam, kuyumcuya, cebindeki onaltı tane beşyüzlüklerden birini verdi. Kuyumcu parayı aldı, baktı, evirdi, çevirdi:

— Bu para geçmez! dedi.

— Niçin?

— Çok eski para... Bu beşyüz liralar piyasadan kalkalı, hüüüü, yıllar oldu. Kalktı bu paralar...

— Bankalar değiştirmez mi?

— Değiştirmez... On yılı geçti bu paralar geçerlikten kalkalı.

Yüzüğü almadan, adamla kız, kuyumcudan çıktılar. Kızın suratı asılmıştı.

BENİM SAYGILARIMI SUNARIM

Yataktan geç kalkmıştım. Güzel, temiz bir otelin tadını çıkarıyordum. İlkin traş oldum, sonra banyoya girdim. Telefon çaldı. Üstümden sular sızarak yatağın başındaki telefona gittim. Telefon eden otel kâtibi;

— Bir bey sizinle görüşmek istiyor efendim, dedi.

Çıplak ve ıslak olduğum için derim ürperdi. Islak tavuk gibi silkinip sordum:

— Kimmiş?

Anladığıma göre, otel kâtibi de, benimle görüşmek isteyene kim olduğunu sordu, sonra bana;

— Hayranlarınızdanmış efendim. Sizinle telefonda görüşmek istiyor...

Herhangi birisi olsa, ya reddeder ya atlatırdım. Ama «hayranlarımdan» olunca durum değişiyordu. Sırtımdan baldırlarıma doğru bir titreme geçirdim. Bu titremeyle saçlarımdan sıçrayan su damlacıkları yine üstüme çiseledi.

— Verin telefonu, görüşelim.

Telefonda hayranımın sesini duydum:

— Hasan Beyefendi, zâtıâliniz misiniz efendim?

Üüüü... Bir titreme daha geçirdim, ama bu kez soğuktan değil, kasılmaktan...

«Zâtıâliniz»li konuşmaları hiç sevmem. Çünkü, karşımızdaki bize ikidebir «Zâtıâliniz» dedikçe, biz de ona, ister istemez «bendeniz» demek zorunda kalırız.

— Evet, bendenizim efendim...

Kendi sesim bana bile yabancı geliyor.

— Hasan Beyfendi, teşrifinizi duyar duymaz hemen koşup geldim. Bendeniz hayranlarınızdan...

Öyle üşüdüm ki dişlerim birbirine çarpıyor. Bir de üstüste hapşırmaya başlamaz mıyım!

— Estağfurullah efendim... Hapşuu!..

Telefonun ağızlığını havluyla sildim.

— Zâtıâlinizi rahatsız etmiyorum ya...

— Ha... ha... hapşuu... Hayır, ne münasebet...

— Allahaşkınıza... Yoksa uyandırdım mı sizi?

— Uyumuyordunuz ya?

— Uyu... hapşuu ...uyumuyordum...

— Ah effedersiniz, sizi uyandırdım.

— Hayır efendim, uyumuyordum... Hapşuuu...

— Siz bizi tanımazsınız ama, biz siki çok oyo tanıyoruz.

— Teşekkür ederim.

Kolumda, bacağımda, göğsümde tüy dipleri pürtük pürtük kabarmış.

— Ha ha... hapşuuuu... hay hay efendim.

— Lütfederseniz yemeği birlikte yiyelim. Arkadaşlar da sizi bekliyorlar. Şeref verirsiniz.

— Estağfurullah...

— Lütfedersiniz.

— Mahcup ediyorsunuz.

— Bizim için bahtiyarlık olur efendim.

— Allah ömürler versin efendim.

Hayatımda hiç böyle saray dalkavukluğu yapmamışımdır. Tek konuşması bitsin diye ona da katlandım.

Adam, hayranlarımdan olduğundan «Yıkanıyordum, sonra konuşalım» diyemezdim. »Kısa kesin» de diyemezdim, telefonu da kapatamazdım. Onun için işte böyle tiril tiril titrerim.

Hayranım beni otelin salonunda bekliyecekti. Kurulanıp giyindim, aşağı indim.

Salonda ayrı ayrı oturan üçbeş kişi var ama acaba hayranım hangisi. Herhalde şu şık giyimli adamdır, belki şu iriyarı olanı...

Resepsiyondaki görevliye sordum:

— Beni arayan kim?

— Gazete okuyan bey...

İyice kırtipil, süklüm püklüm biri... Yanına gittim!

Beni yukarıdan aşağıya küçükseyerek süzdü. Anlaşılan onun da beni gözü tutmadı. Telefonda çok saygılı konuşmasından pişman bir

hali vardı. Ama bir kez konuşmaya saygılı başladığı için birden geri dönemiyordu. Ayağa kalktı:

— Ah efendim, ah beyfendiciğim... Bilseniz, bizi nasıl bahtiyar ettiniz. Çoktan beridir yolunuzu bekliyorduk. Buyrunuz gidelim efendim.

Beni öne geçirdi. Kapılardan geçerken, bana kolaylık olsun diye kolumu okşar, sırtımı sıvazlar gibi oluyor, sonra bu davranışı saygıya aykırı olmasın diye vazgeçiyor. Otelden çıktık.

— Arkadaşlar Şehir Kulübünde. Oraya gidelim emrederseniz.

— Estağfurullah...

— İsterseniz başka yere... Nasıl emredersiniz?

— Zâtıâliniz bilirsini zefendim.

— Arzunuza kalmış efendim.

Adam beni de hacıvatlaştırdı. Soluma geçti, hem de biraz geriden yürüyor. Neyse Şehir Kulübü uzakta değilmiş. Kulübün lokanta salonuna geçtik. Oturacağım sandalyeyi altıma sürdü. Listeyi bana verdi:

— Ne alırsınız içkilerden efendim?

— Teşekkür ederim, gündüz içmem.

Yemeye başladık. Adamın aşırı saygısından öyle utanıyorum ki, dayak mı yiyorum, yemek mi, anladığım yok. Yanımızdan geçen birini kolundan tuttu, beni göstererek,

— Bak, ne sürpriz... dedi, şimdi beyefendinin kim olduğunu söylesem şaşırırsın... Hasan Bey...

Öbür adam,

— Tanımaz mıyım hiç efendim, tanımaz mıyım... Maşallah, maşallah... diyerek, sandalyeyi çekip yanıma oturdu. Yani, sıkıntı birken iki oldu. «Zâtıâliniz», «bendeniz», «Estağfurullah», malûmuâliniz...» «Beyefendiciğim...», «Arzettiğim gibi...».

Öyle bualdım, sıkıntıdan patlıyacağım.

— O yazıları nasıl da yazıyorsunuz geyfendi, hayret valla...

Pohpohlamaları hoşuma gitmiyor değil, gidiyor gitmesine, ama yine de sıkıldım. Suratımda bir utangaç gülümseme. Bu kez ikisi birden tutturdu:

— Onlar yazılır şeyler değil efendim... Bir şâheser herbiri... O yazıları nasıl yazıyorsunuz?

— Basbayağı yazıyorum işte...

— Ne veludiyet efendim... Maşallah... O kadar çok nasıl yazılır? Bunun sırrı nedir beyfendi?

Onun sırrını bilsem de söylesem, sanki onlar da hemen yazmaya başlıyacaklar.

— Efendim, bunun sırrı sıkıntı... Bizim ev kalabalık. Geçim de zor. Ben de durmadan yazmak zorunda kalıyorum.

— Hih hih hih... Keh keh keh... Hiç zorla yazılmış yazıya benziyor mu onlar?

Öbürü de gülüyor:

— Öyleyse Allah sizi sıkıntıdan hiç kurtarmasın... Hah hah hah...

— Allah sıkıntınızı daha da arttırsın Hasan Beyfendi...

Birkaç kişi daha geldi soframıza. Sofra kalabalıklaştıkça benimle ilk tanışan da rahatlamaya başladı.

— Ben, dedi, resmiyetten hiç hoşlanmam... Müsaade ederseniz resmiyeti kaldıralım aradan...

Hay Allah razı olsun...

— Tabii, dedim, resmiyetin ne gereği var.. Ondan sonra, Hasan Bey yerine, bana Hasan demeye başladılar. Ama adımı ezberliyeceklermiş gibi, ikidebir Hasan, Hasan diyorlar...

— Hasan...

— Efendim?

— Hani senin bir yazın vardı... Ne yazıydı be! Hani olursa bu kadar olur...

Konuşma ilerledikçe daha da açıldılar.

— Hasancığım...

— Efendim?

— O yazıları nasıl yazıyorsun be... Bir daha anlat allahaşkına.

— Valla bilmem ki... Yazıyorum işte. Bizim işimiz bu...

Gelenler arttı. Masamıza bir masa daha eklediler.

— Hasan yahu...

— Efendim?

— O demin anlattığını bir daha anlatsan'olur... Bu arkadaşlar da duysun.

Beni buraya getiren, öbürlerine göre samimiyetimiz beşon dakika daha eski olduğundan, yeni gelenlere benim reklâmımı yapıyor:

— Bu Hasan var ya bu Hasan.. Siz onun böyle mıymıntı görünüşüne bakmayın... Tanımayan biri, adam yerine bile koymaz. Ama çok yi yazardır yani...

Bana döndü:

— Hasan be!

— Efendim?

— Hani sen, inceleme için bir yazı yazmıştın, hatırladın mı?

— Evet...

— Ulan Hasan, ne yazıydı o be... Vay anasını...

İçlerinden birisi tarta tarta, sarsa sarsa, sözde ensemi okşadıktan sonra,

— Yazar maşallah yazar... dedi.

— Ulan Hasan.

— Efendim?

— Ulan, o kadar yazıyı ne zaman yazıyorsun be... Yuf! Vay anasını...

Benim yerime, ordan başka biri cevap verdi:

— Yazar namussuz yazar...

Bozuldum ama, hepsi de hayranlarım olduğu için sesimi de çıkaramıyorum.

Biri, sırıtarak yanağımı makasladı: .

— Zehir gibi yazıyor hergele...

Dalga mı geçiyorlar, ciddi mi konuşuyorlar, onu da anlıyamıyorum. Anlasam, sanki ne yapacağım? Hiç... Bir kez makas ateşine almışlar.

Artık adımı bile söylemez oldular. «Ulan», «Hey!», «Bana bak!», «Hişt!» diye sesleniyorlar.

— Ulan!

Artık iyice kafam kızdı. «Efendim?» diyemedim.

— Ne var be! diye bağırdım.

— Sen o yazıları...

— Ne olmuş?

— Yazar valla... Namussuzun geçende bir yazısı vardı...

Şöyle biraz ciddileşeyim de kendilerine gelsinler diye düşündüm. Suratımı asıp kaşlarımı çattım, ama pozumu almaya kalmadan, biri enseme bir tokat patlatıp,

— Hayt aslan beee!.. diye bağırdı.

Yanımdaki de boş böğrüme bir dirsek atıp,

— Ulan alçak, döktürüyorsun be! dedi.

Yemek çoktan bitmişti. Birden ayağa kalkıp, olabildiğim en büyük ciddiliğimle,

— Müsaade ederseniz... dedim.

Koluma, elime, eteğime yapıştılar.

— Yooo... Kırk yılda bir elimize geçirmişiz, seni bırakır mıyız ulan...

Biri yanağımdan makas aldı, biri suratımı okşadı, biri enseme vurdu, biri sırtımı sıvazladı...

— Bırakın yahu, gideceğim! diye bağırdım.

— Bizi burda bırakıp gidersen dünyanın en alçak adamısın!

Oturdum. Durmadan yazılarımı övüyorlar ama ne övme... Türk Ceza Kanununda «Madde-i mahsus tasrihi ile hakaret» dedikleri, işte bunların övgüleri...

Sululukları koyulaştıkça, beni buraya getiren, öbürlerine,

— Yani o kadar da şişirmeyin ulan, dedi, yazıyor da ne yazıyor be...

Başka biri,

— O kadar da bütünmeyin, dedi, dünyada herkesin bir işi var, onunki de yazmak...

— O kadarını babam bile yazar...

— Yoksa vaktim yok... Boş vaktim olsa...

— O da bizim işimizi yapabilir mi bakalım...

— Hişt, bişey söylesene be... Öyle değil mi ulan? dedi.

Artık sabrım taşmıştı. İçimden «Ya Allah!» deyip, yaradana sığınarak, solumdakinin suratı budur diye bir şamar çıkardıd, sağımdakinin de ensesi budur diye bir şaplak indirdim, eh, görseniz siz de beğenirdiniz.

— Tabii siz de yazarsınız ulan hergeleler! diye bağırdım.

Hep birden kahkahayı bastılar. Biri,

— Yok yahu, dedi, nerden yazacağım... Bizimkisi lâf işte!

Başka biri,

— Yahu, ben mektup bile yazamıyorum... dedi.

İki saati aşkın, biz o masada işte böyle şakalaştık sözde. Sonra hep birlikte kalktık, beni otelime getirip bıraktılar.

Gece ateşim 39,5 a yükseldi. Gündüz, banyodan çıplak çıkınca üşütmüşüm.

Ertesi sabah, hastalandığımı öğrenince, hepsi de odama geldi, çevremde pervane kesildi. Kimi hekim getirdi, kimi eczaneye koşup ilâç aldı.

İki gün sonra beni uğurlamaya, bineceğim otobüse gelmişlerdi. Ellerinde birer hediye paketi vardı. Benimle yine, Hasan Beyfendi, diye konuşuyorlardı. Çok saygılı davranıyorlardı. Otobüs kalkarken lokantada en çok sululuk yapan,

— Hasan Beyfendi, bizleri gönülden çıkarmayınız... dedi.

Şimdi onların hepsiyle mektuplaşıyorum. «Pek sayın» ya da «Sayın üstad »diye başlayan mektupları «derin saygılarımı sunarım» diye bitiyor.

USTA PAYDOSSS!..

Murat usta... Taşçılığa, duvarcılığa ne zaman başladığını bile hatırlamıyordu. İlk çocukluk anılarını, taşlar, tuğlalar, duvarlar, yapılar biçimlendiriyordu. Kulağında iz bırakan ilk ses mi? Çekiçlerin, keskilerin, yontulan taşlardan çıkardığı seslerdi. Gözünde yer eden ilk biçim mi? Temelden başlayıp bulutlara doğru yükselen yapı duvarlarıydı.

Anasını hiç bilmiyordu. Babasının, sonradan ona söylediğine göre, anası onu doğururken ölmüştü. Murat ustanın yaşamıyla babasınınki birbirine çok benziyordu. Babası da onun gibi öksüz büyümüş, ana yüzü görmemişti. Onların köyünün hemen bütün erkekleri, babadan oğula gelenek olarak büyük kentlerde taşçılık, duvarcılık yaparlar, kıştan kışa köye dönerlerdi.

Murat, üç yaşına kadar köyde, daha yakını olmadığından, bir uzak akrabanın yanında kalmıştı. Babası, üç yaşındayken Murat'ı da alıp, çalıştığı her yere onu da birlikte götürürdü. Babası br yapıda çalışırken, Murat da taşların, duvarların, harçların arasında kendi kendine oynardı. Kendi kendine de ayılmazdı, çünkü çevresini dolduran taşlar, harçlar, malalar, keskiler, çekiçler onun arkadaşlarıydılar. Bu araç - gereçleri, o yaşlarında kendisini anlayan birer canlı varlık sanır, onlarla konuşurdu. Sıcak yaz geceleri, babasıyla birlikte, yapı yerinde uyurlardı. Babası, köyüne dönmüyor, kışları da kentte geçiriyordu. Murat da köye hiç dönmedi.

Sahnede doğup büyümüş, ana babadan tiyatro adamları vardır ya, Murat da işte böyleydi, sahnede değil ama, taşların, duvarların arasında büyümüştü. Babası gibi, dedesi de, dedesinin babası da hep taşçıydılar. Hep bu işin anılarını dinlerdi babasından... Babasına öykünerek, o da taş yontmaya, harç karmaya duvar örmeye çalışırdı. Bu yüzden küçücük elleri, yara bere izleriyle doluydu. Tüm dünyasını, işte bu taşlar, tuğlalar, harçlar,, duvarlar dolduruyordu. Başka bir deyişle, onun için dünya demek, taş yontmak, taşlara biçim vermek, duvar örmek, yapı kurmaktı.

Büyüdükçe, taşa, tuğlaya, duvar örüp yapı kurmaya olan tutkusu da arttı. Çocukluğunun taşlardan kurulu bu oyun dünyası, gittikçe, yine taşlardan kurulu bir gerçek dünyaya dönüşüyordu. Oyun olsun diye çekiç sallamaktan, yaralı bereli elleri daha küçük yaştan nasır bağlamıştı. Bir gün oynarken yapı iskelesinden düşüp başı yarıldı. Bir gün de kazılmakta olan temelin toprak yığını üstüne göçtü, zorlukla kurtarıldı. Sol elinin baş parmağı, iki büyük taş arasında kalıp ezildi. Yarı beline kadar kireç kuyusuna düştü.

Onun taşlarda, yapı araç - gereçleriyle olan ilişkisi, bir aile içindeki bireylerin birbirleriyle olan ilişkileine benziyordu. Bu ilişkiler, zaman zaman mutluluk getirse de, zaman zaman da üzücü olaylarla doluydu. Her zaman taşlarla, malalar, çekiçler, harçlarla iyi geçinemiyor, bir aile içinde olduğu gibi arada sırada onlarla kavga ediyordu. Ama o böyle böyle, nasıl bir jönklör tabaklarla, halkalarla oynarsa, o da tıpkı seyircilerini şaşırtan bir usta jönklör hüneriyle taşlarla oynamaya başladı. En sert taşlar bile, onun hünerli parmaklarına baş eğiyor, isteğine göre biçim alıyorlardı.

Okula gidemedi. Hattâ, okula gitmeyi düşünemedi bile... On yaşındayken babası bir iş kazasında ölünce, Murat'ın bu yeryüzünde, taşlardan, harçlarından, tuğlalarından başka hiç bişeyi, hiç kimsesi kalmadı. Artık bu araç - gereçleri arkadaşlarıymış, akrabalarıymış gibi görüyordu. Öbür ustaların yanında bir iki yıl boğaz tokluğuna getir - götür işlerinde çalıştı. Bu zenaat, sert, insafsız, yanlışı hiç affetmeyip çok acı ödeten bir zenaat olduğundan, Murat'ın yüz çizgileri de daha o yaşta derinleşip sertleşti, acılaştı. Ondördüne bastığında, artık duvarcı çırağı olarak gündelik alıyordu. Onaltı yaşında kalfa, bir iki yıl sonra da yapı ustası olmuştu. Ünü günden güne yayılıyordu. Taşlarla konuşa konuşa, taşları da konuşturmaya başlamıştı.

Askerliğinde de kışla duvarları ördü, büyük yapılara taşlar yonttu. Askerliğini bitirince evlendi. İlk karısından niçin ayrıldığını, kendisinden başka bilen olmadı. Ama dedikodulara, söylentilere bakılırsa, karısı taşları sevmiyordu, yapılardan, duvarların güzelliğinden hiç mi hiç anlamıyordu da o yüzden Murat ustanın değerini bilememiş, onu aldatmıştı. Kendisini aldattı diye karısını suçlamıyordu. Yıllar-

dır içli dışlı olduğu taşlar kadar sessiz, sert ve soğuk olduğunu, kendisi de biliyordu çünkü...

İkinci kez evlendi. İkinci karısı, onu yonttuğu taşlardan, kurduğu yapılardan, ördüğü duvarlardan kıskanıyordu. Sık sık, «Sen işini benden çok seviyorsun» diye Murat ustayla didişir, çekişirdi. Oysa Murat usta, evlenip yalnızlıktan kurtulunca, yapılarını daha güzel, duvarlarını daha sağlam yapacağını sanmıştı. İşiyle eşini, birbirinden ayrılmaz bir sevgide yüceltip birleştirmek istiyordu. Yanıldığını çabuk anladı, ama bir taş soğukluğu ve sertliğiyle anlamaz görünüp dayandı. Sonunda, ikinci karısı da ondan ayrıldı.

Elli yaşındayken, ünü bütün her yana yayılmıştı. Büyük mimarlar, mühendisler, işleri hep ona vermek isterlerdi. Yaralı bereli parmakları, nasırlı elleri, olağanüstü hünerliydi. Yılların deneyimleriyle, yapı işlerinden iyi bir mühendis kadar anlardı. Çünkü o, öğretmenin en iyi yolundan geçip gelmiş, her şeyi yapa yapa öğrenmiş, işinin bütün kurallarını kendisi yeni baştan bulmuştu. Mühendisler, mimarlar, ona işleri, büyük güven ve gönül rahatlığıyla bırakırlardı. Öyle ki, kimi büyük yapılarda mühendisin, mimarın adı bile geçmez, halk bunlara, Murat ustanın işi derdi.

İşinde hiç şakası olmayan, sert huyundan ötürü, yanında yetişmiş ustalar ona korkulu bir saygı duyarlardı. Birçok ustalar yetiştirmiş, onları da işlere salmıştı. Yetiştirmeleri onu sayarlar, ama pek de sevmezlerdi. Çünkü bu duvarcı ustası, yüksek bir duvar gibi hep önlerinde durur, aşılmaz ustalıklarıyla onları kendi gölgesinde bırakırdı.

Altmış yaşındayken artık duvarcıların pîri sayılıyordu. Köprüler yaptı, üstünden insanların, hayvanların, taşların, hele kadınlarla çocukların geçtiğini gördükçe, gözleri sevinçle parladı. Büyük bir çok yapılar kurdu. O yapılarda yaşayan, çalışan insanları gördükçe, içine sığmayan sevinci taşar, göz pınarlarında boncuk boncuk yaş olurdu. Onu en çok sevindiren, okul yapmaktı. Yaptığı okulları, sonradan gidip dışardan seyreder, ordaki çocukların seslerini, çağrışmalarını kendi içindeymiş gibi işitirdi. Her yapıyı bitirdikten sonra büyük mutluluk duyardı. Bütün yaşamında yalnız bir kez yaptığı işten mutsuzluk duyduğu için, işi bırakmıştı. Bu, bir cezaeviydi. Belki cezaevi de gerekliydi, belki cellâtlık da gerekliydi, ama o işleri başkaları yapsın ...Belki de gereksizdi... Cezaevinin duvarlarını örerken, kendisini kendine içine gireceği ağ ören örümcek, kendine kapanacağı koza yapan bir böcek sanmaya başlamıştı. Kendi mezarını yapar gibiydi, oysa yaşamak istiyordu... Bu yüzden, yaşamında ilk kez, aldığı bir işi bıraktı. Yoksa, bu iş yüzünden, güzelim taşlarından duvarlarından nefret edecekti.

Tatil günleri pek az olmuştu, o günlerde de, meşek eden bir sanatçı gibi durmadan taş yontar, yoksul evlerinin onarımına yardımcı olurdu. Her tür taşın dilinden anlıyor, her tür taş da onun dilinden anlıyordu, sanki taşça konuşuyordu. Pek seyrek, çalışmadığı tatil günleri olursa, gider, eskiden kurduğu yapıları dışardan seyreder, orda yaşayan, çalışanları görüp, kendi kendine övünür, böbürlerindi bile, ama hep kendi kendine...

Bunca yapı kurmuştu da, kendine bir ev bile yapmamıştı. Oysa parası vardı, yapabilirdi. Neden yapmıyordu, bilinmez. Belki, çok, çok büyük, çok, çok güzel ev yapmak isterdi kendine de ondan... Belki, kendi evinde kendisini dışardan seyredip sevinemiyecekti de ondan... Belki yapayalnızdı, yaşlanmıştı artık da ondan...

Bu yapıları kuruyor diye insanların ona para vermelerine pek şaşıyordu, buna bunca yıldır bir türlü alışamamıştı. Çünkü o, bütün bu işleri salt kendisi için, kendi beğenisi, kendi keyfi için yapıyordu. Hem keyfini çıkarıyor, hem de üste para alıyordu. Oysa mutluluğu için yapıyordu bu yapıları. Zengin olsaydı, ona kendi isteğince yapılar kurdursunlar diye, üste para bile verirdi sevine sevine... Asıl korkuç olanı, ona günün birinde artık duvar ördürmemeleri, taş yontturmamaları, yapı kurdurmamalarıydı. Yetmiş yaşındayken, bunları acı acı düşünmeye başlamıştı. Çünkü, korkusundan kimseye söyleyemediği ağrıları, sancıları, sızıları başlamıştı. Eski gücü, çabası kalmamıştı. O taşsız, duvarsız yaşayamazdı. Duvarların, taşların da onsuz yaşayamayacağına inanıyordu, onları da canlı sayıyordu, bu parmaklar onlara da can veriyordu çünkü...

Ağrıları çok arttığı bir gün, onu eski çıraklarından biri zorla doktora götürmüş, doktor böbreğinde taş olduğunu söylemişti. Pek az gülen Murat usta kahkahayı bastı:

— Hele doktor, dedi, benim böbreğimde taş olmayacaktı da ya ne olacaktı?

Yetmişbeşinde doktora ikinci götürülüşünde, doktor:

— Kireçlenme var... dedi.

Murat usta, sanki hasta olmadığı söylenmiş gibi, keyifle gülümsedi.

Yetiştirmeleri olan ustalar:

— Murat ustam, gayri çalışma, yeter dinlen... diyorlardı...

Kıt kanaat da olsa geçinebilecek parası vardı, ama hâlâ çalışıyordu. Sola eğik sırtı kamburlaşmıştı.

Yetiştirmesi ustalarla, Murat usta arasında, gizli bir rekabet de vardı. Çünkü, yeniler, onun üstün baskısı altında eziliyorlardı. Onlara açık açık:

— Nerde Murat usta, nerde şimdikiler... denildikçe, elbet çok kızıyorlardı.

Onunkisi öyle bir ündü ki, onu gerçekten geçmiş, aşmış bile olsalar, yine onun sanı dillerde dolanacaktı.

Yetmişsekiz yaşındayken, artık o ağır işte çalışamaz oldu. Çekiç sallayacak, mala tutacak, taş kaldıracak gücü yoktu kollarında. Saçları, pos bıyıkları apak, beli de iki büklümdü. Yetiştirmelerinin böbürlenmelerini duydukça gülümseyerek şöyle derdi:

— Bilirim, hepsi de zorlu ustalardır. Onları da ben yetiştirdim. Ne var ki benim babam da duvarcıydı, dedem de, bütün soyum sopum da... Onlar, on yıllık, yirmi-otuz yıllık duvarcı, bense bin yıllık duvarcıyım...

Kendi diliyle onlara, birikimin, katılımın ne demek olduğunu anlatıyordu. Bin yıllık duvarcı Murat ustanın elbet bir geçilmezliği vardı.

Gün geldi, Murat usta döşeğe serildi, yerinden kalkamaz oldu. Kimikimsesi yoktu. Ama, eski çırakları olan günün ünlü yapı ustaları onu yalnız bırakmıyorlardı. Muayene eden doktorlar sözbirliği etmişlercesine:

— Çok yaşamaz, ancak bir iki günlük ömrü var... diyorlardı.

Oysa koca Murat usta, bitürlü ölmüyordu, hiç durmadan sayıklıyordu:

— Taş getir, tuğla ver, harç koy... Taş getir, tuğla ver, harç koy!...

Başında bekleyen ustalar, elbette çok üzgündüler; Murat usta'nın onlar açok emeği, çok hakkı geçmişti. Ama nasıl anlatmalı, sevinme değilse bile, artık miadı dolmuş bu ihtiyardan, altında ezildikleri onun ününün baskısından kurtulacakları için de, adı konmamış, anlatılmaz bir gizli duygu içindeydiler.

Üç gün, beş gün, on güş, onbeş gün, geçti, Murat usta ölmedi, durmadan sayıkladı:

— Taş getir, tuğla ver, harç koy!..

Gözleri kapalıydı ama sesi hâlâ sertti.

Doktorlar, şaşıp şaşıp kalıyorlardı.

Murat usta'nın yetiştirmelerinden çok sevdiği bir usta vardı. Uzak bir yerde çalışıyordu. Murat usta'nın ağır hastalığını duyunca, işini bırakıp telâşla geldi. Ustasının başına geldiğinde, o hâlâ durmadan sayıklamaktaydı:

— Taş getir, tuğla ver, harç koy!...

Sesi kısılmıştı, yavaşlamıştı ama, yine de bir derinden sertliği vardı.

Altı saattir başında bekleyen usta, Murat ustanın durmadan bitevi sayıklamalarından nerdeyse çıldıracaktı.

Yeni gelen usta, koca Murat ustanın, derisi kemiklerine yapışmış, şişkin damarlı, yara bere izleriyle dolu, iri kemikli elini öptü. Murat usta, günlerden beri hiç kimseyi tanıyamıyordu:

— Taş getir, tuğla ver, harç koy!...

Yanındakilerden biri:

— Bitürlü can veremiyor, ölemiyor zavallı... dedi.

Uzaktan gelen usta:

— Böyle sayıkladıkça hiç ölemez... dedi.

Yerinden doğrulup, gözleri yaş içinde, koca Murat ustanın kulağına eğildi.

— Taş getir, tuğla ver, harç koy!...

Gözleri yaşlı genç usta, koca Murat ustanın kulağına seslendi:

— Usta, koca Murat ustaaaa, paydooos!..

Murat ustanın sesi soluğu kesildi. Artık paydos etmişti, bir daha hiç işbaşı yapmamak, bir daha hiç yorulmamak üzere... Rahatça son paydosuna girdi.

AHENK APARTMANININ KAPICISI NE YAPSIN?

Atalarımız «Ahrette iman, dünyada mekân» buyurmuşlar. Pek güzel buyurmuşlar. Bizim, dünyada mekân sahibi olacağımız yoktu. Bir ölümün acısı, bizim bir eve kavuşmamızın sevinci oldu. Bir yakınımız ahrette imanına kavuştu da, biz de ondan kalan mirasla dünyada mekân sahibi olabildik. Yâni biz artık bu dünyada kira derdinden kurtulmuş mutlu azınlıktan biriyiz. Biz... Ama önce anlatmalıyım, biz, biz, deyip duruyorum, biz kimleriz? Biz, Altay'lardan gelen erleriz, hepimiz gibi... Altay'lardan nasıl göçebe geldikse, bugüne kadar yine öyle göçebe kalmışız. Yalnız bir fark var, o zaman at sırtındaymışız, şimdi otobüs, dolmuş baskısında... O zaman çadırdaymışız, şimdi kira köşelerinde... Ooooh kendi malımız olan dairemize taşındık da rahata kavuştuk. Biliyor musunuz, bu kutsal mülkiyet, insanları birden değiştiriyor, terbiyeli, nazik yapıyor. Günün yirmi dört saati, —Çünkü uykusunda bile bağırarak sayıklar— bağırıp çağıran karım bile, kendi malımız olan apartman dairesine yerleştikten sonra bir hanımefendi oldu ki, bağırıp çağırmayı bıraktı, neredeyse fısıldayarak konuşacak... Sözlerini duymak için, elimi kulağıma boru yapıp burnuna kadar sokulmam gerekiyor. Bana kırıta kırıta —ama çok terbiyeli kırıtıyor neme gerek— öyle bir «Kocacığım, şekerim, canım» diyor ki, kutsal mülkiyetin etkisine, büyüsüne şaşıyorum. Evimizde birbirleriyle hiç bağdaşamıyacak sekiz baş insanız: Evde kalmış üç kızım, bir hayta oğlum, hiç çiçek açmayan dikenli bir kaktüs, yâni kaynanam ve sinir konservesi olmuş karım... Ev sahibi olduktan sonra onu başkalarına, eskisi gibi, karım diye değil, eşim yada hayat arkadaşım diye tanıtıyorum. Sekiz kişilik mutlu bir aileyiz, mutlu aile yuvamızda yaşıyoruz. Ailenin bugünkü sosyolojik tanımı, postacının mektuplarını aynı adrese getirdiği bitakım insanlar demektir. Bizim ailemizi de birbirine bağlayan bağ, adres birliğidir.

GELELİM KOMŞULARIMIZA

Yedi daireli bir blokta oturuyoruz. Hepimiz oturduğumuz dairelerin sahibiyiz. Biz taşındığımız zaman, apartmanın yalnız üç dairesi doluydu. Birinci katın sokağa bakan dairesinde bir memur emeklisiyle karısı ve kızı, üçüncü katta bir avukat, orta katta, bizim karşımızda da bir komisyoncu...

Biz taşındıktan kısa bir süre sonra, bizim üstümüzdeki daireye bir radyocu, en üstteki çatı katına da muhasebeci geldi. Apartmanın yedi dairesinden yalnız alt ve arkadaki iki dairesi satılmamıştı. Orda da şimdilik kapıcı oturuyor, çünkü apartmana kapıcı dairesi yapılmamıştı. Burası da satılınca, elbet kapıcı burdan çıkarılacak.

Komşularımız içinde en önemlimiz avukat tı. Çünkü, mesleğinin eşi bulunmaz bir uzmanı olduğu için, işsiz ve parasız kalması olanaksızdı. Bir karı kocayı, iki komşuyu, iki arkadaşı, iki ortağı, aralarında hiç bir geçimsizlik, uyumsuzluk yokken, durup dururken birbirine düşürüp onları mahkemelik eder, iki yandan birinin avukatlığını alır, dâvâ sonunda, durumu yine eski haline getirip, böylece iki yanı da memnun ederek, arada kendisine de iş çıkarmış olurdu. Vapurda, birbirlerini tanımayan iki yolcuyu kavga ettirip, mahkemede barıştırmak ve birbirlerini tanımadıklarını onlara söylettirmek onun olağan işlerindendi. Yâni, çok iyi bir avukat olduğu için, düzgün işleri önce karmakarışık eder, sonra eski düzgün haline getirerek işini yürütürdü.

Emekli memurla karısı, apartmanın öbür dairelerinin içinde ve dışında olup bitenleri, orada oturanlardan çok daha iyi bilirdi. Apartmana bütün girip çıkanları görebilmek için, özellikle alt kattaki daireyi satın aldıkları bence kesindir. Karı koca, apartmanın sokak kapısını gören pencere önünden hiç ayrılmazlar. Şeker hastası olan emekli memur, sıkışıp helâya koşması gerekirse, mutfakta yada başka yerdeki karısını çağırıp pencere önündeki nöbet yerini ona devrettikten sonra ancak helâya gidip rahat edebilirdi. Karısı çabuk yetişemezse, altına birazcık kaçırmak uğruna da olsa iyi bir asker gibi nöbet yerini devretmeden bırakıp gitmezdi. Bütün gün ve gece apartmanımızda neler olmuşsa, akşam eve dönerken yolumu kesen emekli komşumuzdan öğrenirdim. Avukat karısının sabahlara kadar kumar oynadığını, her gün ne kadar para kaybettiğini, Muhasebecilerin taksitle mobilya alıp taksitle-

ri ödemediğini, Muhasebecinin karısının bu üçüncü evliliği olduğunu, eski günlerin acısını çıkarmak için, nafile namazı kılar gibi, Muhasebecinin karısını boyuna dövdüğünü, daha bunlara benzer bir sürü çok gerekli bilgiyi ben hep bu emekli komşumdan öğrenmişimdir. Her akşam, bütün komşulara apartmanın günlük raporunu verirdi.

Bizim karşımızdaki dairede oturan komisyoncuya gelince, ağzı var, dili yok, sessiz bir adam...

SİZİNKİ DAHA BÜYÜK

Yeni evimize taşındığımızın haftasında komşularımız, gülegüle oturun demek için, bize konuk geldiler. Sonra biz onlara gittik. Daha sonra, bizden sonra taşınanlara gittik. Onlar bize, biz onlara...

Yaşamlarının yarısını, hattâ üçte ikisini doldurduktan sonra ancak ev sahibi olabilmiş insanlardık; yâni hepimizin mülk sahibi olmanın verdiği bu düzeydeki durumumuza uygun ciddiliğimiz vardı. Daha doğrusu, ev sahibi olduktan sonra birden kutsal mülkiyetin verdiği bütün ciddiliği üzerimize takınmıştık. Birbirimize karşı, olağanüstü ve olağandışı nezaket gösteriyorduk. Eh, ne de olsa, kira köşelerinde sürünen, ev sahiplerinin ağız kokularını çeken kıytırık insanlardan değildik artık... Elbette çok ciddî ve nâzik olacaktık.

Sabahları karşılaşınca birbirimize bir «Günaydın efendim» deyişimiz vardı ki, yedi göbekten soylu İngiliz lordları bile bu denli ağırbaşlı ve nâzik olamazlardı. Hiçbir kiracının bu denli terbiyelisi görülmemiştir. Kutsal mülkiyetin bize verdiği soylu duygularla, birbirimizle aramıza mesafe koymasını da birden öğrenivermiştik. Kiracılık günlerimizde olduğu gibi, komşularımızla senlibenli olmuyor, birbirimize yılışmıyorduk.

Yalnız, bir pazar günü bize konuk gelen komşumuz komisyoncu, kutsal mülkiyet sahibi olmanın terbiyesini de, ağırbaşlılığını da bozuverdi.

Bir pazar sabahı bize gelmişti. Karşılıklı kahvelerimizi içtik, ama elbette ikimiz de kutsal mülkiyetin verdiği pozlardaydık. Ben birara, gazeteyi almak bahanesiyle odadan çıkıp tuvalete gitmiştim. —Çünkü, bir kat sahibi olmuş ciddî adamın çişim var diye konuğunun yanından ayrılması ayıp olurdu.— Belki de kırkbeş yıldır dul olduğu için bütün erkek konuklarımızı gözetlemeyi huy edinmiş olan kaynanam yanıma sokuldu: «Ay bu herif deli mi ne, cebinden bir ip çıkarmış, duvarları ölçüyor» dedi. Ben de anahtar deliğinden dikizledim. Gerçekten de Komisyoncu, elinde uzun bir ip, duvarların arasını ölçüyor. Merakla ben birden içeri girince o da birden elindeki ipleri toplamaya, toparlamaya çalıştıysa da, tıkıştırdığı cebinden ipler dışarı sarkıyordu ve böyle bir durum hiç de kutsal mülkiyet sahibi insana yakışmıyordu.

Bir bahaneyle ikinci kez dışarı çıkıp yine onu gözetledim. Ben çıkar kıçmaz, o da ipleri çıkarıp duvarların elini, boyunu, duvarlar arasını ölçmeye başladı. Bu kez ipleri toparlamasına meydan vermeden içeri dalıp,

— Ne yapıyorsunuz? dedim.

— Sizin ev bana daha büyük geldi de, ölçüyordum... dedi.

Oysa apartmanın bütün daireleri hep bir genişlik ve bir biçimdeydi. Yalnız Muhasebecilerin oturdukları ve içkili saz salonuna çevirdikleri teras katı bizimkilerden geniştı.

— Peki, nasılmış, bizim kat daha mı geniş?

— Ölçüyorum, aynı... Ama gözüme sizin daire daha genişmiş gibi geliyor... Üç kere ölçtüm, hep aynı... Hayret!

Demek, o sessiz Komisyoncu, bize çaktırmadan, bizim evi üç kere ölçmüş de ruhumuz bile duymamış... Ama yine de içi rahat etmedi. Haftada iki-üç kez, bize gelir, odaların genişliğini ölçer gizlice... Ne yapsa, ölçüye inanmıyor, bizim ev gözüne büyük görünüyor. «Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür» dediklerinden değil onunkisi... Gerçek durum şu: Onun evi tıklım tıklım eşya dolu olduğu için odalarının hacmi küçük görünüyor. Bizim evimizde tamtakım denilecek gibi bomboş, bir göz aldanmasıyla bizim ev daha genişmiş gibi görünüyor. Ama bu gerçeği sessiz Komisyoncuya hiç söylemedim. Çünkü onun sıksık evimize gelip, bizden gizli odalarımızı, banyoyu, mutfağı ölçmesi beni çok eğlendiriyordu. Cebine tıkıştırdığı ipleri çıkarıp odalarımızı rahatça ölçebilmesi için ona fırsat veriyor, bahaneler uydurarak onu yalnız bırakıyordum. Sonraları, Komisyoncunun bu merakının eğlencelik bir yanı kalmadı ve benim başıma dert oldu. Çünkü, kışkırttığı öbür komşuları da, bizim evin onlarınkinden büyük olduğuna inandırmıştı. Öbür komşular da bize gelip, fırsat buldukça evimi-

zin genişliğini ölçüyorlardı. Bizim ev onlarınkinden genişse, daha geniş evi onlarınkiyle aynı fiyata aldığım için kazıklanmış oluyorlardı; kulağıma gelenlere göre hem beni, hem de apartmanı yapan müteahhiti mahkemeye vereceklerdi. Aynı bloktaki altı daireden yalnız birinin daha geniş olamıyacağını düşünemiyorlardı. Kutsal mülkiyet tutkusu, zavallı mantıklarını yenmişti.

Birgün yine Komisyoncuyu, cebinden ipleri çıkarmış, bizim evi gizli gizli ölçerken suçüstü yakalayınca, artık dayanamayıp,

— Sizin gibi, ev sahibi olmuş seviyeli bir kimseye, böyle hafiflikleri hiç yakıştıramıyorum... dedim.

Nasıl, iyi demiş miyim? Bu sözüm üzerine hiç sesini çıkarmadı.

Onu azarladığımın ertesi akşamı, kızlarımla karım ve kaynanam beni kuşatıp, daireyi satın aldığımız müteahhiti mahkemeye vermemizi, çünkü aynı paraya satın aldığımız halde, üstümüzde oturan radyocuların dairesinin bizimkinden büyük olduğunu söylediler. Böyle şeyin olamıyacağını anlatmaya çalıştımsa da, beşi de ayrı ayrı ip yumakları çıkarıp, Radyocunun dairesini ölçtüklerini söylediler.

— Yanlış ölçmüşsünüzdür, dedim.

— Haydi birimiz yanlış ölçtük, beşimiz de yanlış ölçümüş olamayız ya...

Orası öyle... Ama, nasıl onların dairesi bizimkinden büyük olabilir?

— Olmaz öyle şey, dedim, üstüste dairelerde oturuyoruz... Dairelerimizin eni boyu bir...

— Biz sana eni boylu bir değil mi dedik? Beşi birden,

— Yüksekliği! diye bağırdı.

Banyonun tavanı, bizimkinden on üç santim daha yüksekmiş. Büyük kızım diyordu ki:

— Önce ben farkettim... Desturun helâya gitmiştim... Oraya buraya bakınırken tavan bana, bizimkinden yüksek göründü. Sonra anneme söyledim, inanmadı. O da helâya girip baktı...

Karım devam etti:

— Sonra hepimiz teker teker helâya girip baktık ...Vallahi bizimkinden yüksek... Belki göz aldanmasıdır diye, bir de ölçtüm üstelik...

— Peki, nasıl ölçtün? Banyolarında merdiven mi var?

— Yok canım, annemle birlikte girdik helâya... Ben annemin sırtına çıkıp iple ölçtüm, nah işte ip, istersen sende ölç...

Kaynanam,

— Önce ben girerim helâya, çıkmam... Sonra arkamdan sen girersin, elini yıkamak bahanesiyle... Ben sana omuz veririm... dedi.

Daha da neler... Hiç böyle hafiflikler, bizim gibi kat mülkiyetine sahip insanlara yakışır mı?

— Ya birisi görürse?

— Ayol, kim görecek?... İkimiz de banyodayız, üstümüze gelecek değiller ya... Baskın mı yapacaklar?

Benim duraksadığımı görünce, o sıskacık kaynanam,

— Taşıyamam sanıyorsan, hiç merak etme, taşırım seni... dedi.

O gece haber gönderip küçük kızımla Radyoculara oturmaya gittik. Salonda çay içiyorduk. Birara kaynanam gözden kayboldu. Neden sonra karım yanıma sokulup,

— Ayol hadisene kadın seni iki saattir helâda bekliyor... diye fısıldadı.

Kaynanam dayanamayıp çıkmış ordan, karşıma geçip kaş göz işaretleri yapmaya başladı. Sonra çıktı salondan... Baktım olacağı yok, ben de ellerimi yıkamak bahanesiyle arkasından banyoya girdiğimde, kaynanamı, orda, sırtına binmem için iki büklüm olmuş buldum. Atladım sırtına. Elim tavana yetişmiyordu. İşte ne olduysa o sırada oldu. Kaynanama,

— Biraz yukarı! deyip omuzlarına tırmanırken kendimi yerde buldum. Kırılan tuvalet aynasının gürültüsüne koşanlar, kaynanamla beni helâda buldular. İkimiz de yerdeydik, benim alnımdan kan sızıyordu.

Daha ertesi sabah, emekli komşumuzla karısı, bu olayı bütün komşularımıza rapor etmişler:

— Böyle utanmazlık ne görülmüş, ne duyulmuş... Madem bir ahlâksızlık yapıyorsunuz, kendi evinizde yapsanıza... Başka yer mi bulamadınız da komşunun helâsına tıkıldınız, a iki gözü kör olasılar... Herifin gözü dönmüş kardeş... Sen, ihtiyar kadını sıkıştır helâda... Hem de misafirlikte, gözünün önüne getiriyor musun? İhtiyar kadında namusunu korumak için, aynayı damadı olacak kudurmuşun kafasına geçirince... İkisini de, yerde, hem de o biçim, yakalamışlar...

KEDİNİZE SAHİP OLUN

Kutsal mülkiyet hakkının bizlere bağışla-

dığı o büyük nezaket ve terbiyeyi ilk bozanlar, Komisyoncunun eşiyle Avukatın eşi oldu. Genellikle kocasız kadınların orta yaşı geçip de koca bulma umudunu yitirdikleri zaman aşırı kedi sever oldukları bilinir. Avukatın eşiyse, hem kocası, hem çocukları olduğu halde kedilere tutkun bir kadındı ve evinde üç kedi besliyordu. Onun kedilerinden biri, Komisyoncunun bahçesindeki maydanoz ve dereotuların üstüne işemeye alışmıştı. Apartmanın bahçesi hepimizindi ama, bahçede her daire için ayrı ayrı yerler bölünmüştü. Santim santimine eşit bölünmüş olan bu yerler, hiçbir haksızlık olmaması için kur'a ile her daireye verilmişti. Komisyoncu, bahçedeki yerine maydanoz, salata, nane, dereotu ekmişti. İşte, Avukatların kedisi, ille de gidip nanelerin, maydanozların üstüne işiyordu nedense...

Kedi yüzünden daha önce de Avukatın eşiyle komisyoncunun eşi arasında tatsız tartışmalar, sürtüşmeler, hattâ küçük dalaşmalar olduysa da, bunların hiçbiri kutsal mülkiyete sahip olanların nezaket sınırlarını pek aşmamıştı. Ev sahibi olduktan sonra aşırı titizleştiği pek belli olan Komisyoncunun eşi bütün gün temizlik tozlarıyla mutfağını, banyosunu ovar temizler, beyaz fayanslara bir tüy konsa, namusuna leke sürülmüş gibi sinirlenirdi. Üstlerindeki katta oturan Avukatların kedileri de, pis ayaklarıyla merdivenleri kirletiyordu. Tartışma «Kedinize sahip olun rica ederim» uyarmasıyla başlamıştı. Ama Avukatın eşi ne yapabilirdi? Üst katta oturduğu için kedileri de elbet, merdivenlerden inip çıkacaklardı. «Kendileri torbayla pencereden aşağı sarkıtamam ya...» diyordu. «Hem ne varmış kedilerimin patilerinde, tertemiz işte...»

Ya kedilerin, bahçede oynaşırlarken, saksılardan birini kırmaları... Artık işte bu, düpedüz mülkiyet hakkına bir tecavüzdü...

«Çok rica ederim efendim, kedinize sahip olunuz!»

«Saksınızın yerine bir saksı alırım, merak etmeyiniz...»

«Merak eden yok efendim, ama kedileriniz hep bizim bahçe duvarımızda... Bahçe duvarının sıvalarını kazıdılar hep... Bu gidişle duvar diye bişey kalmıyacak...»

«Bikere duvar yalnız sizin değil, hepimizin...»

«Anlayamadım. Neden hepimizin oluyormuş!... Daha neler, bâri gelin de bizim salonun duvarları da bizim değin... Ben kendi duvarımın üstünde kedi istemem...!»

Kutsal mülkiyet, insanlara yüksek düzey sağladığı için, kedi yüzünden tartışmalar da bu yüksek düzeyde sürerken, kedilerden birinin nanelerin, maydanozların üzerine işemeyi huy edinmesi, sessiz Komisyoncunun eşinin sabrını taşırmıştı artık...

«Hanım, hanım, ya kedine sahip olursun, ya ben onu ayaklarından tutar cart diye ikiye ayırırım...»

«Hahahaaaay... Cart kaba kâğıt... Güleyim bâri... Sen benim kedimin şeyine kurban ol...»

«Ah şimdi bayılacağım, ayol bu ne sokak karısıymış böyle... Ayol, naneler hep kedi sidiği kokuyor, diyorum, sen lâf anlamaz mısın? Geçen gün çorbaya koydum da misafirlere rezil oldum senin yüzünden... Kedine sahip ol diyorum, işte o kadar...»

«Aaa, bu karı delirmiş... Vallahi delirmiş, şu deli karının zoruna bak... Ayol, ben kedinin kıçına naylon torba dikemem ya...»

Bunlara benzer birkaç sert diyalogtan sonra, iki kadın da kutsal mülkiyet sahibi olduklarını unutup, kiracılık zamanlarından kalma alışkanlıkla birbirlerinin üzerine atıldılar, saç saça, baş başa geldiler.

Bu bayağı durum, aynı apartmanda oturan öbür komşuların da mülk sahipliği hayslyetlerine dokunmuştu. Nasıl olurdu efendim? Böyle bir apartmanda oturan insanlar, buraya geldikleri mahalledeki eski komşuları gibi nasıl kavga ederlerdi? Bu kavga sırasında, orda benden başka erkek olmadığı için araya girmek zorunda kaldım: «Çok rica ederim hanımefendiler, siz iki böyle bir apartmanın sahibi bulunmaktasınız... Arkasını söylemeye zaman kalmadan, bu yarım söz bile hemen etkisini gösterdi. İki hanım da birden silkelenip kendilerine geldiler ve yine kutsal mülkiyet hakkına sahip olanların düzeyinde «terbiye dairesi» ne girdiler. Ama hiçbir zaman kedi yüzünden kavgaları bitmedi.

KAPICI PARASI

Kapıcı aylığı konusunda ilk aylar aramızda hiçbir anlaşmazlık yokken, bir ay başı, komşumuz emekli mızıkçılık etti. Haksızlığa uğradığını iddia ediyordu. Her daire kapıcıya ayda yirmi lira veriyorduk. Emekliyle karısı, alt kattaki dairede oturduklarına göre, apartmanın giriş

ve merdivenlerini en az onlar kirletiyorlardı. Kapıcının da görevi, temizlik olduğuna göre, kapıcıya az para vermeleri gerekirdi. Kapıcıya iş de buyurmuyorlar, odun ve kömürlerini, kömürlükten kendileri alıyorlardı. Çatı katında ve üst katta oturanların daha çok kapıcı parası vermeleri gerekirdi. Çünkü onlar apartımanın bütün merdivenlerini kullanıyorlardı. Kapıcı da ençok onların işi için yoruluyordu. Emekli komşumuz, her hangi birimiz apartmanın dış kapısından girer yada çıkarken, sanki kendi kendine konuşurmuş gibi, ama bize duyurmaya çalışarak bağırıyordu:

— Sosyal adalet yok mu? Sokak kapısından dairemin kapısına kadar tastamam üç adım... Üç adımlık yerin temizliği için ne diye ayda yirmi lira vereyim? Haksızlıktır bu... Biz merdivenleri kirletmiyoruz ki... Ev mi aldık, yoksa başımıza belâ mı?

Kutsal mülkiyet hakkına sahip insanlar olarak, emekli komşunun lâf atmalarını duymazdan geliyorduk. Ama ne zaman ki, apartmanın giriş ve merdivenlerinde yanan otomatik parasından hissesine düşeni de vermek istemedi, işte o zaman kıyametler koptu.

— Benim için girişte, sokak kapısında elektrik filân gerekli değil. Bi kere gece sokağa çıkmam, çıksam bile, üç adımlık yer, ben lâmbasız da kapımın yolunu bulurum...

Kavga edecek kimseyi bulamasa gölgesiyle kavga eden kaynanamla karım, benim işte olduğum saatte, otomatik elektrik parası yüzünden Emekli ve karısıyla bir güzel kavga etmişler. Öbür komşular da, çıkarlarımız ortak olduğu için, bizimkilerle birleşmişler. Hep birden Emekliyle karısına söylemediklerini bırakmamışlar. Akşam ben eve geldiğimde, karım sinirli olduğu zamanlardaki gibi, başına çatkı çatmış, kaynanam da sinir belirtisi olarak durmadan geğiriyor ve kâfiru ile ovunuyordu. Gündüzkü kavgayı ben onlardan dinledim. «Nasıl iyi demiş miyim?», «Nasıl ağzının payını vermiş miyim?» diye, Emekliye söylediklerini bana da onaylatıp, bir karım, bir kaynanam, lâfı birbirlerinin ağzından kaparak, isteri nöbetleri içinde ballandıra ballandıra kavgalarını anlatıyorlardı. Böyle durumlarda, «İyi yapmamışsınız» diyecek olsam, ikisinin birden benimle kavgaya başlayacaklarını bildiğim için, onlar, «Nasıl iyi demiş miyim?», «Nasıl, ağzının payını vermişmiyim?» dedikçe, «Aman, çok güzel demişsiniz, çok güzel yapmışsınız... Dilinize sağlık... Hay ağzını öpeyim, pek güzel söylemişsin... diye, her evli erkek gibi, karıma ve kaynanama dalkavukluk ediyordum.

BİZ PARA VERMİYOR MUYUZ?

Bir sabah işe gitmeye hazırlanıyordum. Banyoda sakal traşı olurken karım soluk soluğa geldi:

— Gel, gel, aman çabuk gel... Radyocunun karısıyla Komisyoncular kavga ediyorlar... Gel de dinle!

— Suratım sabunlu, traş olayım da gelirim...

— Aman ne kanı uyuşuk adamsın... Ayol, sen traş olana kadar kavga biter...

Doğrusu ya, ben de onların kavgasını merak ediyordum ama, artık eski kiracı durumunda değildim, kutsal mülkiyet hakkına sahip bir insan ağırbaşlılığıyla, kimseye, hattâ karıma bile çaktırmadan kavgayı gizlice seyretmek istiyordum. Karımın üstelemeleri karşısında, bir elimde sabun fırçası, öbür elimde traş makinesiyle, bizim kapının kanadı arkasına siper olup kavgayı dinlemeye başladım. Biyandan da karım fısıldayarak, kavganın nasıl başladığını anlatıyordu. Kapıcı, merdivenleri siliyormuş. Komisyoncuların kapısı önüne gelince, Komisyoncunun eşi, «Bu apartmandakiler sana bizden çok mu para veriyorlar?» diye sormuş. Kapıcı, «Hayır,, herkesten yirmişer lira alıyorum» demiş. Komisyoncunun karısı, «Evet ama, paraları toplayıp Radyoculara veriyoruz, parayı Radyoculara veriyoruz, parayı Radyocunun hanımından aldığın için, sana bütün aylığı o veriyor sanıyorsun galiba... Radyocuların kapısını saatlerce arap sabunuyla yıkayıp siliyorsun, bizim kapının önüne geldin mi, üstünkörü şöyle bir süpürüp geçiyorsun...» demiş. Kapıcıya bağıra bağıra çıkıştığı için, Radyocunun eşi bu sözleri işitip fırlamış dışarıya:

«Hanım, hanım... Senin gözün de hep bizim kapımızda... Ne söyleyeceksen bana söyle, arkamdan lâf etme...

«Ayol, ne diye senin arkandan lâf edecekmişim... Bikerem tenezzül etmem... Kapıcıyı emrinizde kullandığınızı dünya âlem biliyor. Her işinizi kapıcıya gördürüyorsunuz. Hizmet eri değil o hanım, kapıcı, kapıcı!...»

Kavganın burasında onları dinlemeye başlamıştım. Komisyoncunun eşi, Radyocuların kapıcıyı karşıya pazara yolladıktan başka, ev iş-

lerini de ona gördürdüğünü, hattâ evini sildirip süpürttüğünü söylüyordu.

Radyocunun eşi çığlık çığlığa bağırıyordu:

«Aaa, üstüme iyilik sağlık... Allah kuru iftiradan saklasın... Ayol, kapıcıyı asıl kullanan sensin... Emzikteki çocuğunu kapıcıya bırakıp da sinemaya giden sen değil misin?»

«Tuuu, seni şıllık seni!. Komşulaaar duydunuz ya ne söyledi, Allah için hepiniz şahitsiniz, ben bu karıdan dâvacıyım...»

Birden ev sahibi olduğunu hatırlamış olmalı ki, kutsal mülkiyetin insana verdiği «nezaket dairesi» ne giriverdi:

«Kabahat bende ki, tenezzül edip de senin gibileriyle konuşuyorum... Ev sahibisiniz diye, sizi dengim sayıp adam yerine koymuştum, aldanmışım...»

«Aaa, şu edepsiz karının zoruna bakın dostlar... Banka kredisiyle ev almışlar da, bana caka satıyor bir de... Tuuu!...»

Kavga kızıştığı için, yalnız kavgacıları dinlemekle yetinmedim, göz zevkim de eksik kalmasın diye, siper olduğum kapı kanadı arkasından sahanlığa çıkınca, bütün dairelerin kapılarının aralık, yada yarı açık olduğunu ve her kapı arkasında da komşularımızın, bizim gibi siper olup, kavgacıları dinlediklerini ve dikizlediklerini gördüm. Kapı kanadından çıkmış eller ve ayaklar görünüyordu. Kutsal mülkiyetin onlara verdiği saygınlık, böyle bayağı bir kavgayı açıkça dinlemelerine ve görmelerine engel olduğu için, ortaya çıkmıyorlar, ancak kapı arkasından dinliyorlardı.

İyi ki bu kavga sırasında Radyocu evde yoktu. Yoksa, çok sert bir adam olduğundan bir cinayet çıkabilirdi. Ya o sesi çıkmayan, kuzu gibi bir adam olan Komisyoncunun karısının şamatasına ne demeli?

Bu olayın ertesi günü, aramızda hiçbirşey geçmemiş gibi, emekliyle karısı bize geldiler. Karım ve kaynanam, kutsal mülkiyetin verdiği düzeyde insan olduklarını ispat için, birkaç gün önce, kapıcı ve otomatik elektrik parası yüzünden yaptıkları kavgayı unutmuş görünüp, onlara karşı çok nâzik davrandılar.

Emekliyle karısı, Komisyoncunun ve Radyocunun karısını çok ayıplıyorlardı. Emekli,

— Efendim, dedi, memleketin dengesi bozuldu. Eline şurdan burdan her nasılsa birkaç kuruş geçiren bir apartman dairesi alırsa sonu böyle olur işte... Bunun sonu nereye varacak, bilmem.

Kaynanam,

— Pek haklısınız efendim... dedi, Allah ıslah eylesin... Gecekonduluk insan, apartman sahibi olursa, sonu işte bu...

ALTTAN ZIRILTI ÜSTTEN GÜRÜLTÜ

Hayır, biz bu apartmanda oturamıyacağız. Kiracılık çok daha iyiymiş... Ama şimdi başka yere taşınamayız ki... Bu katı biz banka borcuyla satın aldık. Hem banka borcunu öde, hem başka eve taşınıp kira ver, bu kadar yükün altından kalkamam. En iyisi bu katı satıp kurtulmak. Satın aldığım parayı veren biri olsa, hattâ az bişey zarara bile razıyım, hemen satarım.

İlk birkaç ay apartmanımızda pek öyle büyük tedirginliğimiz yoktu. Ama emekli komşumuzun karşısındaki daireyi bir doktor satın alıp taşınınca, bizim de rahatımız kaçtı. Bizim apartmanda çocukları olmayan yalnız onlardı. Karı - koca, ikisi de işe gittikleri için gündüzleri rahattık. Ama akşam olup da eve geldiler mi, bizde de artık rahat yok... Ellerinde sopa mı, sırık mı, neyse, boyuna altımızdan tavana, yani bizim döşemeye vurup duruyorlar. Sözde gürültü ediyormuşuz. Canım efendim, ne gürültüsü, bizim evde küçük çocuk yok ki... Kazık kadar bir oğlanla, evde kalmış üç kız... Elbet ev halidir, aralarında kardeş dalaşması olur. Artık korkumuzdan yüksek sesle gülemez, konuşamaz olduk. Hapşırırken, sesim duyulacak diye korkumdan başımı yastıkların altına sokuyordum. Çamaşır makinası, elektrik süpürgesi çalışsın, alttan vura vura bizim döşemeyi delecekler. Ne diyorsunuz siz, size yalan bana gerçek, mutfakta tencerenin düdüğü biraz fazla öttü diye bize yapmadıklarını bırakmadılar.

«Efendim, gürültü dediğiniz şey, düdüklü tencerenin sesidir!»

«Aaaa, daha da kötü... Düdüklü tencereyi patlatıp duvarları delecek, apartmanı üstümüze yıkacaklar...»

Hayır, yâni, sağolsun karımla, eksik olmasın kaynanam, onları hakkından gelir gelmeye ama, ne de olsa şurda daire sahibi olmuş bir yurttaş olarak kutsal mülkiyet hakkına saygı duyuyorum.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de horluyorsunuz, diye tutturdular. Efendim, kendi evim değil mi. ister horlarım, ister zırlarım, ki-

me ne? Ama yine de, kat mülkiyetine sahip insanların horlaması ayıp kaçtığından horlamadığımızı, bize iftira edildiğini ileri sürdük. Bunun üzerine ne yapmışlar, biliyor musunuz? Bizim horultularımızı alt kattan gece ses bandına alıp bütün komşulara dinletmişler. Yâni evimizin mahremiyeti de kalmadı...

Altımızdan böyle, ya üstümüzden? Radyocu, evine geldi mi, yukarda bir bağırma çağırmadır gider... Herif —Affedersiniz bu herif sözü, benim gibi bir daire sahibi için ayıp kaçtı— yâni adam karısını bırakır, çocuklarını, çocuklarını bırakır, karısını döver... Bütün gece onların ağlamalarını dinleriz. Artık dayanamadım, da bir gece çıktım üst kata, kapıyı çaldım, Radyocuya, ev sahibi olmamın bütün terbiye ve nezaketini takınarak, çok tatlı ve yumuşak bir sesle, ne yalan söyleyeyim, biraz da korkuyla,

— Çok affedersiniz, sizi rahatsız ediyorum, dedim, fazla gürültü oluyor da... Acaba rica etsem... Yâni, imkânı varsa, biraz daha yavaş...

— Nerde gürültü oluyor? dedi.

— Sizin evde...

Dememe kalmadı, herif, evet, evet, herif, iki eliyle yakama yapışıp beni dut dalı silker gibi silkeleyerek,

— Ne gürültüsü oluyor bizim, evde, söyle ne gürültüsü? diye üstüste sormaya başladı.

— Ben ne bileyim beyefendi sizin evinizdeki gürültünün ne gürültüsü olduğunu...

— Söyle ne gürültüsü?

— Ne gürültüsü olduğunu ancak siz bilirsiniz, ben nerden bilirim? Yalnız gürültü geli yor bize...

— Söyle ne gürültüsü?

Bar bar bağırıyor:

— Söyle diyorum, ne gürültüsü?...

Çattık belâya... Ben alt kattan, adamın evindeki gürültünün ne gürültüsü olduğunu nerden bileyim?

Gecenin bir vakti öyle bağırıyor ki direk direk, kapılar açılıp herkes dinlemeye başladı. Dinsizin hakkından imansız gelir dedikleri ne doğruymuş. Bizim karşımızdaki dairede oturan o sessiz komisyoncunun karısı, merdiveni dört basamak çıkıp da, iki elini beline dayayıp da, gözünü yumup da, ağzını açmaz mı:

— Nedir sizden çektiğimiz be?.. Sizde hiç utanma, arlanma yok mu? Bir de böyle mevki bir yerde ev sahibi olacaksınız sözde... Tuuuh size, tuuuh... Her gece, her gece, çekilir mi bu?... Bir de ne gürültüsü diye hiç utanıp sıkılmadan soruyorsun...

Vay vay vay... Radyocu yakamı bırakıp, arkama sindi... Ben de yavaşça sıyrılıp evime girdim. Karıma,

— Böyleleri ev sahibi olacak adamlar mı? dedim, az kalsın elimden bir kaza çıkacaktı, herifi gebertecektim. Bereket Komisyoncunun karısı kurtardı adamı...

Durum değişmedi, alttan zırıltı, üstten gürültü sürdü gitti...

İLK TOPLANTIMIZ

Muhasebeci, onların evinde filân gece toplanıp, apartmanımızın ortaklaşa sorunlarını konuşacağız, diye bütün komşularımıza haber saldı.

Doğrusu çok iyi bir öneri ama, biz o zamana kadar öylesine çatışmış, birbirimize girmiştik ki, nasıl karşı karşıya gelip de selâmlaşacağız, nasıl birbirimizin yüzüne bakıp konuşacağız. Ama hiç de umduğum gibi olmadı. Muhasebecinin evine girer girmez beni ilk karşılayan Radyocu oldu. Niçin saklayacağım, adam üstüme yürüyünce, o eski hırsını alamamışda, hazır burda kıstırmışken beni dövmeye geliyor sandım. Oysa o, kutsal mülkiyetin gerektirdiğini tam bir nezaketle iki kolunu açıp,

— Vay, efendim maşallah!.. Hoş geldiniz, diyerek beni kucakladı sımsıkı ve şapur şupur öptü.

Benden sonra gelen alt katımızdaki doktora, ben de aynı şeyi yaptım. Kadınlar da öpüştüler. Çok özden bir hava içinde konuşmaya başladık. Önce, ayartmanımızın ortaklaşa işleri için aramızdan bir yönetim kurulu seçtik. Emekliyi başkan yaptık. Kabul etmek istemedi, ama çok üsteleyince razı oldu.

Önce apartmanımıza bir ad bulmalıydık. Herkes bir apartman adı önerdi: Yonca, Yuvamız, Lâle, Işıl... Birimizin söylediğini, öbürleri beğenmiyordu. Gece yarısına kadar tartıştığımız halde bu konuda bir karara varamadığımız için, toplantıyı ertesi haftaya erteledik. Ertesi haftaki toplantıda Avukat,

— Bir apartmanın adıçok önemlidir, dedi, çünkü, bir apartmana bir ad bikere verilir... Onun için iyi düşünün güzel bir ad bulmalıyız.

Muhasebeci,

— Çok doğru, dedi, bir yabancı yada bir misafirimiz, apartımanımızı görmeden önce adını duyar...

Öztürkçeye çok düşkün olduğunu sonradan öğrendiğimiz doktor,

— Uyum koyalım, dedi; Uyum apartmanı...

Emekli,

— O da ne demek? dedi, Uyum, neymiş?.

— Uyum, yâni âhenk, armoni...

— Âhenkse âhenk koyalım...

Onlar anlaşamayınca, Radyocu,

— Birlik apartmanı, diyelim, dedi, birlik içinde yaşadığımızı anlatmış oluruz...

Muhasebeci,

— Birlik adlı çok apartman var, bizimkinin adı orijinal olmalı...

Bana sordular,

— Siz niçin bir ad söylemiyorsunuz?

— «Orijinal Apartman» olsun, dedim.

Alay ediyorum sanıp gülüştüler.

Öztürkçeci Doktor,

— Düzen'e ne dersiniz, dedi, Düzen Apartmanı?...

Emekli yine karşı koydu:

— Daha da neler... Düzenmiş! Biz düzenci miyiz hahu, oldu olacak Düzenbaz Apartmanı koyalım adını... Kuzum, bu düzen ne demek?

— Arapçası; nizam...

— Hah, bak, bu olur işte: Nizam Apartmanı...

Beş hafta, haftanın bir gecesi, yalnız apartmanımıza ad bulmak için, birbirimizin evinde topladık. Bu konudaki son toplantımız Radyocuların evindeydi. O gece kesin olarak apartmanımıza bir ad bulacaktık. Üstleyerek bana sordular. Ben de şöyle dedim:

— Bence, dünyada ve hayatta en kutsal şey mülkiyettir, kutsal mülkiyet... Bütün savaşlar, devrimler hep mülkiyet hakkı yüzünden çıkmıştır. Onun için, uygun görürseniz apartmanımızın adını kutsal koyalım.

Emekli,

— Kutsal mı, dedi, ne demek o?

— Kutsal demek, mukaddes demektir...

Ben bunu söylerken, o gece evinde konuğu olduğumuz ve her gece karısını, çocuklarını döven Radyocunun «mukaddesatçı», karısının adının da Mukaddes olduğunu bilmiyordum. Ben «Mukaddes koyalım» der demez, Radyocu kaba etine çuvaldız batırılmış gibi birden hoplayarak,

— Ne? diye bağırdı, ne koyacaksınız?

— Mukaddes...

Emekliye bağırdı:

— Siz o zaman nerde oturuyorum, diyeceksiniz? Mukaddes'in alt katında... Değil mi? Ya siz?

— Ben de orta katında... dedim.

— Olmaz öyle şey... Rica ederim...

Karım, kulağıma, Radyocunun karısının adının Mukaddes olduğunu fısıldayınca, Radyocuyu yatıştırmak için,

— Hakkınız var, tabiî olmaz... Şaka olsun diye söylemiştim... dedim.

Radyocu, kutsal mülkiyetin bizlere sağladığı nezaketi unutup,

— Şaka ama, boktan bir şaka!... diye bağırdı.

Uzun tartışmalardan sonra o gece apartmanımızın adını «Âhenk» koyduk, çünkü bizler o apartmanda âhenk içinde yaşamak istiyorduk.

Bir zaman sonra emekli komşumuz, apartman yönetim kurulu başkanlığından çekilmek istedi. Gerçekteyse başkanlığı çok seviyor, ama başkan kalması için üstelememizi, yalvarmamızı istiyordu. Bunu, bütün mahalleye, mahalle esnafına başkan olduğunu yaymasından, yavaş yavaş adının unutulup, ona mahallede «Başkan» denilmeye başlanmasından, kendisine her başkan denildikçe zevkten dört köşe oluşundan anlıyordum. Bakkalın çırağı, sütçü, sucu, bekçi, hep ona «Başkan» diyorlardı.

Haftalık toplantılarımızın yarı zamanı Emeklinin başkanlıktan çekileceğini ileri sürmesi, bizim de ona başkanlıkta kalması için yalvarmalarımızla geçiyordu. Çürük hükûmetler gibi, her hafta bizden güven oyu almayı gereksiniyordu.

KİM DAHA ÇOK DOLDURUYOR?

Su parasının ödenmesi yüzünden aramızda büyük bir çatışma çıktığı için birkaç ay toplantı yapamadık. Her dairenin su saatleri ayrılmadığından bütün apartmanın tek su saati vardı. Su parasını aramızda bölüşüyorduk. Emekli komşumuz da paraları bizden topluyordu. Su parası her daireye eşit bölünüyordu. Doktor,

— Biz karı-koca iki kişiyiz, üstelik gündüzleri de evde yokuz. Akşamdan akşama eve yatmaya geliyoruz. Sonra biz, musluk suyu da içmiyoruz, iyi su içeriz. —Bana döndü— Siz evinizde sekiz kişisiniz. Misafirleriniz de hiç eksik olmaz... Ne diye sizinle aynı su parası vereyim?

Benim cevap vermeme fırsat bırakmadan karımla kaynanam bir atmaca gibi sözün üzerine atıldılar.

«Ne demek?... Üçbeş kuruş su parası için ileri geri söylenmek sizin gibi, böyle bir muhitte ev sahibi olmuş insana yakışır mı? Çok teessüf ederim yani...»

Sonradan anladığıma göre, karımla kaynanamın kızmalarının gerçek nedeni, herkesin içinde bizim musluk suyu içmemizi doktorun açıklamasıydı. Kendileri, şişeyle iyi su alıp içiyorlarsa içiyorlar, ne var bir de bizim musluk suyu içtiğimizi ilân etmeye?

Doktorun bir bankada memur olan karısı, benim karımdan hiç de geri kalmadı. Kocasına,

— Aman şekerim, dedi, o kadar çocukları var, bu zamanda geçim de zor, ne yapsınlar musluk suyu içiyorlarsa... Musluk suyu içmek ayıp mı?

Doktorun karısı, kaş yapayım derken göz çıkarmıştı.

Parlayan karımı artık hiç kimse zaptedemezdi:

— Hanım, hanım... Sen kendine gel ...Açtırma benim ağzımı... Ben senin gibi kısır karı değilim... Elbette doğururum... Adam ol da, elinden geliyorsa sen de doğur... Ben istersem, yine doğururum...

Kaynanam,

— Sen öyleleriyle bir olma, bütün kısır karılar çocukluları kıskanırlar... diye sözde yatıştırmaya çalışırken yangına körükle gitmiş oldu.

Ortalık bir anda karıştı. Aman etmeyin, ev sahipliğine hiç yakışmaz, falan filân diyerek, kadınları kutsal mülkiyetin «terbiye dairesi» içine zor çekebildik.

Su parasının nüfus başına bölünerek öden mesine karar verildi. Tabiî kazığı biz yemiş olduk. Komisyoncunun, karısı, su parası üleşmesinde kendilerinin iki kişi sayılması gerektiğini söyledi. Bir çocukları vardı ama, daha sekiz aylıktı.

— Sekiz aylık masum, ana sütüyle besleniyor, su içmez ki... der demez, emeklinin karısı,

— Ayol, çocuk kısmına büyüklerden çok su gider, dedi, her gün çocuğunun bezlerini suyla yıkamıyor musun sen?

Neyse, onları da zorla yatıştırdık. Her dairenin su saati ayrılıncaya kadar, su parasını nüfus başına üleşecektik. Ama bu kez de misafirlere karışmaya başladılar. Çünkü Muhasebecinin çatı katı her gece bir gazino gibiydi ve kalabalık misafirleri hiç eksik olmuyordu.

— Burası ev mi, gazino mu? Misafir dolu evleri, boyuna su harcıyorlar sonra da su parasını biz ödüyoruz... Ooooh maşallah.

Bunun üzerine muhasebecinin sayın eşi,

— Bikere bizim üst kata su bile çıkmıyor da biz ahenk bozulmasın diye hiç yoktan su parası ödüyoruz... dedi.

Bu tatsız toplantıdan sonra gece bizim evde büyük bir kavga oldu. Karım, kaynanam, kızım, haysiyetlerini iki paralık ettiğimi ileri sürdüler. Eve iyi su almadığım için cimri bir heriftim ve onları ile güne karşı rezil etmiştim. O günden sonra bize bakkaldan damacanalarla iyi sular gelmeye başladı. Ama bizimkiler, komşulara gösteriş olsun diye, iyi sularla taşlığı, merdiveni silmeye başladı. Tam, doktorun karısı işinden döneceği saatte, kaynanam damacanlarla iyi suyu basamaklardan aşağı döküp kapıcı gibi merdiveni fırçalayıp siliyor, biyandan da kendi kendine, ama yüksek sesle, söyleniyordu:

— Musluk suları temiz olmadığından biz her tarafımızı iyi sularla yıkarız.

Kapı arkasında duran kızına da,

— Mahsustan bağırıyorum ki karı çatlasın, oooh!... Yüreğim yağ bağladı... diyordu.

Artık dayanamadım, birgün kaynanama, iyi suyu bu kadar ziyan etmesinin aile bütçesine yıkım olduğunu söyledim.

— A oğlum, sen deli misin, dedi, hiç iyi suyla ortalık yıkar mıyım... Karıyı çatlatmak için, iyi su damacanasına musluk suyu doldurup, sanki iyi suyla taşları siler gibi yapıyorum...

Bir süre sonra yine eski kutsal mülkiyetin bizlere bağışladığı soylu kişiliğimize bürünmüştük. Başkanımız, ev işlerimizi konuşmak için toplantı yapmamızı önerdi. Doktorların evinde toplandık. Karımla Doktorun karısı, aralarında-

ki ağız dalaşını unutmuş görünüp, uzun zaman birbirini görmemiş yakın akraba gibi öpüştüler.

Toplantının konusu, önce apartmana kalorifer yapılmasına karşı durdum. Emekli de benden yana çıktı. Avukat, paralı olduğunu göstermek için,

— Öyleyse ben kendi daireme kat kaloriferi yaptırırım, dedi.

Emekli,

— Birleşik kalorifer yaparsak, dedi, yine aramızda anlaşmazlık çıkabilir...

— Ne gibi?

— Siz çok yaktınız, bir az yaktık gibi...

Doktorun hanımı,

— Meselâ, dedi, biz gündüzleri evde olmadığımızdan kaloriferin ancak yarı masrafına katılırız.

Muhasebeci,

— Biz de, dedi, her kış iki ay annemlere gidip kalırız.

Bu konu üstünde karar alınmadan, kaloriferin hangi yakıtla işleyeceği tartışması başladı.

— Kömürle elbet...

— Kömürle işleyenleri çok pislik... Kurum, is, duman...

— Öyleyse petrolle...

— O da çok gürültü çıkarıyor.

— Föloyl...

Bu konuyu, ileride konuşmak üzere erteleyip, bu sefer de fosseptik işini ele aldık. Başkanımız, fosseptik çukurunun dolduğunu, aramızda para toplayıp belediyeye çukuru temizletmemiz gerektiğini söyledi.

O sessiz komisyoncu,

— Bizim her ay verdiğimiz paralar ne oluyor da ayrıca dolan lâğım çukurunu boşaltmak için para toplanacakmış?... deyince, emekli başkanımız yaşlı bir aslan gibi kükredi:

— Hemen başkanlıktan istifa ediyorum... Demek bana güveniniz yok... Alın işte paraların hesabını... Bundan sonra da öldürseniz sizin gibilerine başkanlık yapmam...

Muhasebeci,

— Vallahi billâhi ben bu evden çıkacağım, dedi; ne olursa olsun çıkacağım... Zaten evi satılığa çıkardım bile...

Doktor,

— Biz de ev arıyoruz, dedi.

Radyocunun eşi, peltek olduğundan «fosseptik» diyemiyor, «fostekzip» diyordu:

— Fostekzibi kimler dolduruyorsa temizleme parasını da onlar versin.

Emeklinin yaşlı karısı sözde yanlışı düzeltti:

— Bikerem fostekzip değil, fospestik... Öğren de gel hanım...

— Ayol, ben ortaokulu bitirdim, senin okuryazarlığın bile yok...

— Hahahay... Hanım ortaokulu bitirmiş. Ama daha fospestik diyemiyor, fostekzip diyor...

Onlar, fostekzip, fospestik derken beni de şaşırtmazlar mı!...

— İkiniz de yanlış söylüyorsunuz bayanlar, dedim; ne fostekzip, ne de fospestik...

İki hanım birden alay etti benimle:

— Neymiş doğrusu, söyleyin de öğrenelim. Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp...

— Doğrusu onun, foskestiptir... deyip yanlış söyletiğimi anlayınca, en iyisi şuna türkçe lâğım çukuru diyelim... dedim.

Bayanlar, mideleri bulanmış gibi suratlarını ekşiterek,

— Daha neler, ayıp!... O sizin dediğiniz, desturun, lâğam çukuru böyle apartmanlardan olmaz, kenar mahalle evlerinde olur... Buradakilerine fospestik denir...

Radyocu,

— Peki, dedi; fospisliğin temizleme parasını da, nüfus başına verelim. Herkes fospisliğe ne kadar pislik dolduruyorsa o kadar para versin...

Kaynanam,

— Siz bizim kalabalık olduğumuza ne bakıyorsunuz, biz o kadar ş'apmayız ki... dedi.

Hiçbir uyuşmaya varamadık. Ama evlerimize dağılırken, yine her zamanki gibi mülk sahibi ağırbaşlığımızı takınarak birbirimize «İyi geceler efendim... Bize de buyrunuz, bekleriz» demeyi unutmadık.

ESTETİĞİ BOZULAN APARTMAN

Sabahtan akşama kadar, bize bu daireleri satan Karadenizli müteahhide sövüp duruyorduk. Adam bize kazık atmıştı. Yediğimiz kazığı da bize hatırlatan komşumuz avukat olmuştu. Ona vekâletimizi vermiştik ve hepimiz ayrı ayrı müteahhit aleyhine dâva açmıştık. Çatı katındaki büyük dairede oturan muhasebeci, «yağmurlu havada tavandan yağmur sızıyor» diye, radyocu, «musluklar ve kapı, pencere

menteşeleri bozuldu» diye, komisyoncu «parke tahtaları esniyor» diye, Emekli «bodrum katındaki kömürlükten su çıkıyor» diye, doktorlar «evlerinde sağlığa aykırı rutubet var» diye, tazminat dâvası açtılar. Ben, dâva açacak bir oyunbozanlık bulamadım. O zaman avukat imdadıma yetişti. Evimize gelip her yanı inceledi, sonra mutfak duvarına sıvasında iki karış kadar çizik görünce,

— Beyim, baksanıza duvarlar çürük, hep çatlamış, bütün apartman yıkılacak... Yalnız sizin için değil, hepimiz için tehlike... Duvar çatlamış... dedi.

Çatlayan duvar değil, sıva olduğunu söyleyince de,

— Zaten bu herif namussuzun teki, dedi, biz bu daireler için kendisine doksanar bin lira ödediğimiz halde, tapuyu yaparken vergi kaçırmak için ellibin liraya satmış gibi gösterdi... dedi.

— Gerçekten bu namussuzluk mu? dedim.

— Tabii; dedi, vergi kaçırmak en büyük namussuzluktur.

Bu konunun kurcalanması hiç hoşuma gitmedi. Çünkü, avukatın namussuzluk dediği suçu, vergiyi az ödemek için, bizler de müteahhitle birlikte işlemiştik.

— Siz, tapuyu ellibin üzerinden yapmadınız mı? diye sordum.

— Evet, dedi; tapu müdürü arkadaşımdır, o da bir daire satın aldı seksenbine, ama tapu işlemini kırk bin liradan yaptı... O yapınca ben de neden yapmıyacakmışım?... Elin enayisi bir ben miyim? Hükûmeti ben zengin edecek değilim ya...

Bu mantık karşısında, müteahhidin gerçekten namussuz olduğuna inanıp, ben de ona, «duvarlar yıkılıyor, çatlamış» diye tazminat dâvası açtım.

Dâvalar yürüye dursun, doktorların evine güpegündüz hırsız girdi, epey şey çaldı. Dolaylardaki başka apartmanlara da, o günlerde, hırsız dadanmıştı. Birinci kattaki dairelere hırsızların girmesi kolay oluyordu.

Hırsızlık olayından sonra, doktor, kendi dairesinin pencerelerine demir parmaklık yaptırmaya kalktı. Eksik olmasın avukatın kışkırtmasıyla, bütün komşular, doktorun pencerelerini demirlemesine karşı çıktık. Kanunda yeri varmış, kat mülkiyeti olduğundan, apartmanın öbür ortakları razı olmadıkça ortaklardan hiç biri, apartmanın biçimini, görüntüsünü değiştiremezmiş. Hele böyle bir şey yapmayakalksın, hep birlikte doktoru mahkemeye verecektik. Biz, doktoru önlemeye çalışırken, zavallının evine ikinci kere hırsız girip de, birincisinde götüremediklerini de alıp gitmez mi!

Doktor deliye dönmüştü :

— Komşular, demir parmaklık yaptırmazsam, evde hiç bişeyimiz kalmayacak...

En çok karşı koyan, kendisi de pencerelerine demir parmaklık yaptırmak istediği halde parası olmadığı için yaptıramayan emekliydi.

— Bizim evimize neden hırsız girmiyor, diyordu, otursunlar evlerinde, hırsız da girmesin... Ne diye karı koca sokaklarda sürtüyorlar? Kadın dediğin evinde oturmalı... Bizim canımız yok mu?

Karı-koca, ikisinin de çalıştığını anlamak istemiyordu.

Değil parmaklık yaptırıp apartmanımızın estetiğini bozmak, kutsal mülkiyetimizin kimse kılına bile dokunamazdı. Ha sakal-ı şerif'e dokunmuşsun, ha kutsal mülkiyetin kılına...

Mutfağımıza bir küçük tahta dolap yaptırdığımızın haftasında, benim evde olmadığım bigün, kapımız çalınmış, belediyeden dört kişi gelmiş. Mühendis filânmış gelenler...

— Siz demişler; dairenizde değişiklik yapmışsınız. Komşularınızın şikâyeti üzerine kontrola geldik, zabıt tutacağız...

Evdekiler

— Ayol, ne değişikliği, mutfağımıza bir dolap yaptırdık... demişler.

Eve gelip bunu duyunca tepem attı.

— Yahu, biz mülkümüze sahip değil miyiz?... diye barbar bağırdım.

Kimlerin şikâyet ettiklerini de öğrendim, üstümüzdeki radyocuyla, bitişiğimizdeki komisyoncu şikâyet etmiş. Durun siz... Pusuya yattım, kulağım kirişte... Günlerden birgün, karım çalıştığım yere telefon etti:

— Koş çabuk, bitişiklerde inşaat var!

Müdürden izin alıp, paraya da kıydım, atladım bir taksiye, doğru eve... Evet, kulağımla duydum, çivi çakıyorlar, komisyoncuların evinde bal gibi de inşaat var... Ne hakları var, benim rızam almadan apartmanımızı bozmaya?

Kapıyı çalıp,

— Sizi mahkemeye vereceğim, evde değişiklik yapıyorsunuz... dedim.

— Ne değişikliği? Duvara çivi çaktık ki, resim asalım diye...

— Tamam işte... Duvarları yıkacaksınız...

Birkaç gün sonra da, üst katımızdaki radyocu, evine bir kamyon dolusu mobilye getirince, komisyoncuyla birleşerek, apartmanın kirişlerinin dayanma gücünü aşan ağırlık koyup apartmanımızı yıkılma tehlikesine sokuyor diye, radyocuyu şikâyet ettik... Öyle ya, bizim canımız yok mu? Biz ne diye evimize yeni eşyalar alamıyoruz da o alıyor?

Bu arada Doktor, dairesinin pencerelerine demir parmaklıkları yaptırmaya başladı bile, Düpedüz parmaklık yaptırsa yine iyi, sesimizi çıkarmayacaktık, ama mutbak penceresine demir çerçeve yaptırmaya kalkışınca iş değişti. Kışın o pencereden çok soğuk geliyormuş da, mutbak penceresine çerçeve yaptırıp çift cam taktıracakmış. Hepsine peki ama, ne demeye demir çerçeveyi çıkıntılı yaptı? Bir gece, Doktorların evinde ışıklar söndükten sonra, Emekli'yle birlikte, gidip ölçük, mutbak penceresine yaptırılan çerçeve duvardan onaltı santim dışarı çıkmış. Bu ne demektir? Doktorun dairesi bizimkilerden onaltı santim daha büyümüş demek değil midir? İkimiz birden bağırmaya başlayınca, Doktor uyanıp,

— Gidin şikâyet edin, geceyarısı kapımın önünde bağırıp durmayın! dedi.

— Yaa, öyle mi!... Öyleyse sen görürsün... Adalet önünde hesaplaşırız. Adalet, mülkün temelidir. Sen mülkü bozuyorsun, yani adaletin temelini değiştirmeye ne hakkın var?

Emekli de,

— Demir çerçeve duvardan onaltı santim ileri çıkmış. Kaza olur. Gece karanlığında burdan geçerken birimiz başımızı vururuz. Sonra sen sorumlusun!... diye barbar bağırıyordu.

Doktorun karısı,

— Gece karanlığında benim yatak odamın penceresi dibinde ne işiniz varmış da başınızı demir çerçeveye vuracakmışsınız... diye basbas bağırdı.

Bu ağız dalaşından üç gün sonra, bizim ortanca kızla yarı sözlü durumda olan Emekli'nin oğlu, ortalarda başı sarılı dolaşmaya başladı. Annesi,

— Doktoru mahkemeye vereceğim, diyordu; biz söyledik, o demir çerçeveye birisi başını vurur da kaza olur diye... İşte oldu. Az kaldı aslan gibi oğlunun kafası patlıyordu. Gerçekten de Emekli, «kazaya sebebiyet»ten Doktoru mahkemeye vermiş. Ama oğlanın, nasıl edip de duvardan onaltı santim dışarı çıkmış pencere demirine kafasını çarptığını hiçbirimiz anlayamadık. İnsan, ancak gidip de orada bile bile başını demire çarparsa o zaman kafası varılır.

Emekli,

— Zaten biz de öyle yaptık, dedi, bizim oğlan kurnaz, Doktoru mahkemeye verebilmek için gidip demire başını vurup yardı.

Doğru mu, yanlış mı bilmem ama, Muhasebeci'nin karısının bizimkilere söylediğine göre, Emekli'nin oğlu sözde röntgenciymiş de, her gece yatak odalarının penceresine gider, perde aralığından doktorla karısını dikizlermiş. Yine bir gece eğilmiş penerenin altına, artık nasıl heyecanlı bir manzara gördüyse, çömeldiği yerden birden kalkınca, çerçevenin demiri kafasına birparmak girmiş. Oğlan da düşüp oraya bayılmış. Azkalsın ölüyormuş. Ölmesi birşey değil de, bizim ortanca kızla sözlü gibi birşey... Her neyse, biz bu söylentilere, dedikodudur deyip inanmaz göründük. İnanmış olsak Emekli'yle ilişkimizi kesmemiz gerekecek. Ne de olsa kızımızın geleceği sözkonusu...

KAPICI NE YAPSIN?

Eskiden kapıcının oturduğu, Emekli'nin karşısındaki boş daireyi . Doktor satın alınca, başımıza çok büyük bir dert daha çıktı: Kapıcı nerde oturacaktı?

Bu sorunu çözümlemek için beş on toplantı yaptık, ama hiçbir çıkar yol bulamadık. Müteahhit, apartman kapıcısı için küçücük bir yer bile yapmamıştı. Başkanımız olan Emekli için iş kolaydı. Çünkü o, epeydir, biz kapıcıya hiçbir iş gördürmüyoruz, diye kapıcı aylığı vermiyordu. Yâni ,onlara göre kapıcı olmasa da olurdu.

Toplantıda Emekli,

— Madem kapıcı yeri yok, öyleyse kapıcı istemez! deyince ona gereken cevabı verecekken, karımla kaynanam kaşgözle işaret etmeye başladılar. Şıp diye durumu kavradım. Emeklinin oğlunun bizim ortanca kızla aralarının iyi olduğunu, yâni uygun biçimde kırıştırdıklarını, bana daha önce çıtlatmışlardı. Hiç olmazsa kızlardan biri evlenmiş olsaydı!.. Emeklinin oğlunun yaptığı da iş mi? Sırada büyük kız beklerken, onu atlayıp ortancaya balta olsun, tek evlensinler de... İşte kaynanamla karım, kaşgöz işaretiyle, Emekli'nin suyuna git de, pişmiş aşa su katma, şunlar evleniversinler demek istiyorlardı. Onun için,

— Evet, dedim; kapıcı olmasa da olur... Sanki bundan önce oturduğumuz evlerde kapıcımız mı vardı?

Geçmişlerini hatılatmak yeni mülk sahiplerinde tepki yarattı. Doğrusu, kendi sözüm benim de hoşuma gitmemişti.

Bodrum katındaki kömürlülüklerden birinin boşaltılarak, burasının kapıcı odası yapılmasına oy birliğiyle kararverdikse de Başkanımız,

— Biliyorsunuz, dedi; bodrum katı su içinde olduğundan, biz oraya odun, kömür bile koyamıyoruz. Kapıcı nasıl yaşasın suların içinde?

Avukat sordu:

— Kaç metre derinliği var suyun?

— Yarım metre kadar var...

— Öyleyse önemi yok... Pek güzel kapıcı odası olabilir. Kapıcımızın boyu uzundur...

Komisyoncu ekledi:

— Bu mevsimde su yarım metre olduğuna göre, demek yazın büsbütün kuruyacak ...

Doktor,

— Bu suyu kesip büsbütün kurutmazsak, dedi, biz birinci katta rutubetten çürüyeceğiz...

Kapıcıya yer bulunmuştu. Tahta şeker sandıklarından yüksekçe bir kerevet yaparsa, orda barınabilirdi.

Bu işi tam çözümlediğimizi sandığımız anda başkanımız Emekli,

— İyi ama sayın komşular, dedi; bu bizim kapıcı melek değildir, bir insandır.

— Yâni? diye sordum.

— Yânisi şu ki, bu adam da hepimiz gibi yemek yer, su içer ve gayet tabiî helâya da gider... Onun için de bir helâ gerekir. Bodrumda helâ yok ki... Kapıcı şeyini nereye yapacak?

Bu önemli sorun ortaya atılınca, ilk kez, toplantılarımızda hiç görülmemiş derin bir sessizlik oldu, hepimiz derin düşüncelere daldık.

Avukat,

— Bu konuyu düşünelim, gelecek haftaki toplantımızda konuşuruz, dedi.

— Evet ama, biz düşünceye kadar kapıcı ne yapacak? Bir hafta bekleyemez ya...

Başka da çıkar yol olmadığı için ertesi haftaki toplantıda yine bu konu açıldı, herkes önerilerini ileri sürdü.

Çatı katında oturan Muhasebeci,

— En iyisi, dedi, bahçeye bir helâ yaptıralım kapıcı için...

Birinci katta oturanlardan Emekliyle karısı kesinlikle karşı çıktılar. O zaman avukat,

— Tabiî fosseptiğin üstüne, yani arka bahçeye yapacağız, dedi.

Bu öneri Emeklinin işine geldi:

— O zaman olur... dedi.

Ama bu kez de doktorun hanımı,

— Olmaaaz, istemem! diye haykırdı.

— Ama başka çaremiz yok ki hanımefendi, bu kapıcı da elbet bir yere bişey yapacak...

— Pencerenin önünde kapıcı helâsı istemem... Sabahleyin penceremi açacağım, bir de bakacağım ki kapıcı uçkurunu toplayarak helâdan çıkıyor.

Karım da,

— Bizim kata da kokusu gelir, biz de istemeyiz... dedi.

— Öyleyse siz bişey söyleyin de öyle yapalım...

İş başa düştüğü için dedim ki:

— En iyisi, sıraya koyalım, her gün birimizin evine gelip kapıcı şeyini yapsın...

— Her gün mü?

— İsterseniz, sırayı haftaya bindirelim... Başkanımız bir program yapsın kapıcının şeyi için... Her hafta birimizin evine gelsin...

— Çok komiksiniz yâni... Çat kapı, ne o, kapıcı gelmiş, sıkışmış da, helâya gidecekmiş...

— Çat kapı gelemez ki efendim... Her sabah, ya da her akşam, günde bir kere gelebilirsin deriz kendisine, işine gelirse...

— Dünyada olmaz... Ben kendi kullandığım helâma, kapıcıyı ş'aptıramam...

Ben de onlara hak veriyordum. Kutsal mülkiyet hakkına sahip olmuş insanların evine bir kapıcı girecek, sonra helâya ş'apacak... Hayır, olacak şey değil. Ama başka bir umar da yoktu...

Karım bile bana karşı çıktı:

— Olur mu hiç öyle şey! Kapıcının oturup ısıttığı klozete ben dünyada oturamam. Adam desturun ishal olur, başka şey olur.

Radyocu,

— Doktor bey taşınalı üç ayı geçiyor, dedi, kapıcı üç aydan beri şeyini nasıl ş'apıyorsa gene öyle ş'apsın...

Yine kahvelerimizi, üstüste çaylarımızı içtik. «Bize de buyrun efendim... Bekleriz efendim... İyi geceler efendim...» diyerek evlerimize dağıldık.

Birkaç gün sonra kapıcı bizim apartman-

dan ayrılıp köyüne gitti. Adamcağız köyüne varır varmaz, kimbilir nasıl rahatlamıştır. Kapıcısız kalmıştık. Kat mülkiyetine sahip olduktan sonra kısa zamanda kullanmaya alıştığımız kapıcının gitmesi, komşular arasında yeni bunalımlar, çatışmalar doğurdu. Bunun sonucunda önce Radyocu apartmandan başka bir apartmana taşındı, kendi katını da kiraya verdi. Avukat, daha iyi bir yerde bir daire satın aldı, apartmandaki dairesini de bir subaya sattı. Muhasebi de katını satışa çıkardı, satır satmaz burdan taşınacakmış. Doktor, sabah akşam, «Bizi bu apartmandan Allah kurtarsın» deyip duruyordu. Zavallı emekli bu apartmandan bir yere kıpırdayamaz. Bize gelince, biz de öyle... Hem de, ortanca annesine söylediğine göre, emeklinin oğlu, evlenmek için yakında onu resmen annesiyle bizden istetecekmiş...

Âhenk Apartmanının âhengi, kapıcının şeyini nereye yapacağı sorunu yüzünden işte böyle bozuldu. Şimdi başka bir kapıcı bulduk, bize iki günde bir uğrayıp apartmanımızın genel işlerini, temizliğini yapıyor. Başka bir apartmanda da kalıyor... İnşallah, Emeklinin oğlu şu bizim ortanca kızı istesin, evlensin, benim de niyetim burasını satıp, daha kibar bir muhitte yeni bir daire satın almak...

HADİ ÖLDÜRSENE CİCİM!

Bayan Siyen, iki ay önce altmışsekiz yaşına girmişti. Hayır, o, yaşını saklayan kadınlardan değildi. Saklamak şöyle dursun, herhangi birisiyle konuşurken, yerli yersiz, çok zaman da yersiz, yaşını söylerdi. Ama yaşını doğru söylediği halde inanmayışlarına da çok canı sıkılırdı. Dudak büküyor, yaşını küçülttüğü sanısına varıp gizliden alay ediyorlardı. Olduğundan daha yaşlı göründüğü de bir gerçekti. Dört yıldanberi inmeliydi, sol bacağını sürüyerek yürürdü, sol kolunu da tam isteğince kullanamazdı. Olduğundan yaşlı görünmesi, belki de inmeli oluşundandı. Ufak tefekti, kavruk ve kuru, ama sevimli bir kadıncağızdı. Dışı, bir insan yıkıntısı görünüşündeydi ama, içi fıkır fıkır canlı ve yaşam doluydu. Süslenmesini, boyanmasını evliyken de severdi. Kocası olan general, yirmiüç yıl önceki savaşta ölünce yapayalnız kalmış, ama kendini umutsuzluğa koyvermemişti. Kocasından kalan aylıkla, oldukça hesaplı bir bütçe içinde geçiniyordu. Oğlu da arada yardım ederdi. Kentin dış mahallelerinden iki küçük odalı bir evde kendi başına yaşıyordu. Evet, süsülenir püsülenirdi, boyanırdı, inmeli olduktan sonra daha aşırı boyanıp süslenmeye başlamıştı, ama gezmede tozmada gözü yoktu. Kocasının ölümünde kırkbeş yaşındaydı, o zamandan beri gönülce yakın hiçbir erkek arkadaşı olmamıştı. Ama o, yirmiüç yıldan beri içinde gizlice kıpraşan bir umutla, kapısının bir gün açılıp, beklediği erkeğin gelivereceği sanısındaydı. Onbeş yıldanberi anlaşıp seviştiği tek arkadaşı, komşusu bayan Diha'ydı. Bitişik evlerde otururlardı. İkisi de oturma odalarının duvarını yumruklasalar, ya da seslense'er, birbirlerine seslerini duyururlardı. İki komşu kadın can yoldaşı olmuşlardı. Dertleşmek istedikleri ya da bir şey gereksindikleri zaman duvara vurarak birbirlerini yardıma çağırırlardı. Günde iki üç kez görüşmeseler o gün bir eksiklik duyarlardı.

Bayan Diha, bayan Siyen'den üç yaş büyük olduğu halde, gençlik taslayan, yaşını küçük söyleyen bir kadındı. O da, bayan Siyen gibi, kiminle konuşursa, yerli yersiz, kendisine sorulmadan yaşını söylerdi. Yetmişbir yaşındaydı ama, almışındayım, der herkesi de güldürürdü. Kocası, otuz yıl önce bir trafik kazasında ölmüş, kendisine hiçbir şey bırakmamıştı. Bayan Diha, otuz yıldanberi, babasından kalan pek küçük bir gelirle geçiniyordu. Ama tutumlu bir kadındı.

Onbeş yıldanberi, birbirlerinden ayrılmayan bu iki kadının benzer yanları çoktu. Bayan Diha da, bayan Siyen gibi, ufak tefek, kuru, sıskalaşmış, yüzü bebek yüzü kadar küçülmüş, ama o da aşırı boyanan, süsülenen, gönlünü bir bilinmez umuda bağlamış bir kadındı. Yaşlılıktan kamburlaşmıştı, her yıl biraz daha artıyordu kamburu.

Bayan Siyen, o sabah, sol ayağını sürüyerek, her zamanki tuvalet aynasının karşısına oturdu, neşeli, şuh, oynak aşk türküleri mırıldanarak süslenmeye, boyanmaya başladı.

Yanındaki radyoyu açtı. Radyoda o saatte, bayan Siyen'in sevdiği şarkılar olurdu. Bir ara, radyonun oynak havasına kendini öyle kaptırdı ki, inmeli ayağını sürükleyerek oynadı bile. Birden radyonun müzik yayını kesilip, spikerin sesi duyuldu:

«Sayın dinleyiciler! Şimdi aldığımız bir habere göre, iki haftadan beri şehrimizde, kendisine havagazı memuru süsü vererek kadınları öldüren sapık cani, bu sabah yeni bir cinayet daha işleyerek iz bırakmadan kaçmıştır. Cinayetler hep aynı biçimde işlendiğine göre, katilin aynı kişi olduğu kesindir. Sapık cani, yalnız kadınların bulunduğu evlere, havagazı saatini ya da ocağını kontrol etmek bahanesiyle girmekte, tabanca tehdidiyle evdeki yalnız kadını, ırzına geçtikten sonra, boğarak öldürmektedir. Bu sabahki vaka ile sapık cani sekizinci cinayetini işlemiştir. Bugüne kadar ki cinayetlerinden ancak iki kadın ölümden kurtulabilmiştir. Bu iki kadının tanıklığına göre sapık cani, uzun boylu, geniş omuzlu, esmer, koyu kara saçlı, yeşil gözlü, aşağı yukarı otuz yaşlarında, sempatik görünüşlü bir erkektir. Halkımızı uyarmak için, tanıkların anlatımına göre çizilen caninin resmi gazetelerde yayınlanmıştır.

Şimdi müzik yayınımıza devam ediyoruz.»

Bayan Siyen, bu radyo haberini, merak, ilgi ve korku gibi karmakarışık duygular içinde dinledi. Artık radyodaki neşeli müziğin etkisinde değildi. Sokak kapısının zili bir umutla titredi. Gelen, ya o cani havagazı tahsildarıysa... Aynanın karşısına geçip acele makiyajını tazelerken kapı üstüste çalınıyordu. Çekine çekine gitti, önce anahtar deliğinden baktı. Gelenin komşusu bayan Diha olduğunu görünce, biraz da hayâl kırıklığıyla kapıyı açtı:

— Aaa, sen miydin bana Diha? Ben şey sanmıştım da...

Elinde bir gazeteyle giren bayan Diha çok telâşlıydı.

— Gördün mü başımıza gelenleri bayan Siyen?

— Ne oldu, ne var?

Elindeki gazeteyi uzattı:

— Baksana kardeş, canavarın resmini de basmışlar gazeteye... Yalnız başına yaşayan kadınların evine geliyormuş... —bir şeye imrenmiş gibi yutkundu— ya bize de gelirse? Ne yaparız kardeş?

Odaya girmişlerdi. Bayan Siyen gazeteyi alıp caninin resmine baktı:

— Yakışıklı adam da...

— Pek de genç...

— Yazık...

— Ne yapıyormuş kadınlara?

— Okumadın mı gazetelerde ah kardeş?...

— Okudum. Okumaz olur muyum hiç? Radyoda da günde kaç kere söylüyor...

— Evde başka kimse yoksa... ş'apıyormuş...

— Ya... Irzına geçiyormuş...

— Evet ama, sonra da boğuyormuş kardeş...

— Doğrusu inanmıyorum... Ne diye boğsun sanki...

— Boğmuş, boğmuş... Boğmasa, niçin polis arkasından koşup dursun?...

— Boğar elbet... O kadınlar da kimbilir nasıl karşı koyuyorlar, adama neler yapıyorlardır.

— Eh, o zaman da boğmak zorunda kalır elbet... Ne yapsın zavallı?...

— Belki de ihbar edecekler diye korkuyordur.

— Vicdansızlık... Hiç ihbar edilir mi?

— Öyle korkuyorum ki kardeş, ya bizim eve de gelirse?

Bayan Diha, gizli özlemini yapmacık bir korkuyla örterek:

— Ben de çok korkuyorum, dedi, evde yalnız başıma oturamadım korkumdan, onun için sana geldim... Ya gelirse?

— Ne yaparız?

— En iyisi...

Birden durduğu için bayan Siyen merakla sordu:

— Evet? Söylesene! Niçin sustun? Sence en iyisi?...

— En iyisi, hiç ş'etmemek...

— Yani?

— «Su içerken yılana bile dokunulmaz» demişler. Dokunmamalı...

— Evet... Ne yaparsa yapar artık...

— Canımdan iyi değil ya...

— Gelirse?

— Gelirse belki de...

— Niçin gelmesin? Otursana bayan Diha...

Bayan Diha oturdu.

— Ne yapacağımızı düşünelim... Bir felâket bu...

— Felâket... Yumuşak davranmaktan başka çare yok, o zaman öldürmez...

— Acaba niçin öldürüyormuş? Ne istiyormuş kadınlardan?...

— Ah, biz kadın milleti de yani, çok ters oluruz... —Gazeteyi alıp resme baktı —Boylu boslu da, aslan gibi adam... Benim kocam, çok iri sayılmazdı, bana göre yani... Ama gayet sert bir generaldi; öyle bağırıp çağırmazdı, yalnız öksürürdü. Evden çıkıp bir öksürdü mü, kışladaki bütün askerler korkudan titrerdi. Öleli... Yirmiüç yıl oldu. Savaşta öldü.

— Vuruldu mu?

— Hayır... Savaş sırasında, sıcak bir gün, gölge yüzerken boğulmuş... Hâlâ, elbisesini saklarım ...Bakın...

Dolaptan bir general elbisesiyle bir çift çizme çıkarıp gösterdi. Ceketin apoletlerini okşadı, düğmelerini öptü, başını ceketin göğsüne dayadı:

— Senden saklayacak değilim ya, yalnızlıktan bunaldığım geceler, konuma alırım...

— Çizmelerini mi?

— Çizmelerini de, elbiselerini de... Hayatımda, onun yerini hiçbir erkek alamadı...

— E yaşlandınız da...

— Ben yaşlı mı sayılırım... Hiç de değil... Gönlüm taze... Beni kollarına alınca öyle bir sıkardı ki...

Kocasının kollarındaymış gibi haz içinde kaldı.

Bayan Diha:

— Benim kocam öleli otuz yıl oldu, dedi, —içini çekti— anısı içimde taptaze duruyor... Hep onun anısına bağlı kaldım...

— Başka erkek?

— Hayır...

— E yaşlandınız da tabiî...

— Kim? Ben mi? Ben yaşlı mıyım? Erkekler arkamdan çok koştular... Hâlâ da arkamdalar...

— Benim de arkamda çok erkek dolaşıyor... Ama yüz vermiyorum.

— Özlüyor musun bayan Diha?

— Özlenmez olur mu hiç? —Haz içinde gözlerini yumdu— Otuz yıl geçti, nasıldı, unuttum bile... Nasıldı?

— Ölenle ölünmez... Bütün bir yaşam boyunca anılarla yaşanmaz ki...

— Çok doğru... Bazı şoförler, kadın yolcularını kaçırıyorlar diye lâf çıkardılar...

— Yalan...

— Nerdeee? Yalan... Şoförlerin günahını alıyorlar. Hiç de kaçırdıkları yok... Kaç gece yalnız başıma taksiye binip uzak yerlere gittim de yine bir şey yapmadılar...

— Ben de inanmadım da, denemek istedim... Evet, kaçırmıyorlar... Şoförlerimiz çok namuslu...

— O kadarı da fazla ama, olmaz ki...

Sokak kapısı çalındı. Zili duyunca ikisi birden bütük telâşa kapıldılar. Odanın içinde o yana bu yana koşuştular. Bayan Siyen, çok saygın bir konuğu gelecekmiş gibi, odasının dağınıklığını toplamaya başladı. Bayan Diha da, bir telâş içinde aynanın önünde saçlarını topluyor, dudağını boyuyordu.

Bir yandan zil çalmaktaydı.

Bayan Siyen umutla sordu:

— Acaba o mudur?

— Geldi mi dersin?

— Belki de... İkimizi birden görmesin ama... Çekinir...

— Ne var çekinecek? İstersen ben dışarda dururum...

Bayan Siyen bir genç kız kırıtmasıyla:

— Aaa, istemem... Dünyada olmaz! dedi.

Bayan Diha korkuya kapılarak:

— Ya oysa?... Ya gelirse gerçekten?...

— Boğar mı dersin?

— Boğuyormuş...

— Ne yapalım?

— Açmayalım kapıyı.

Bayan Siyen kısa bir süre ikircimle düşündükten sonra:

— Ayıp olur, dedi, açarız da... Sonra... —durdu— Sen evine gitsen artık...

— O girince içeri, beni görmeden çıkarım...

— Öyle korkuyorum ki...

— Korkulmaz mı?... Elim ayağım titriyor baksana...

— Tabiî... Aç kapıyı artık, kimse yok diye gider sonra...

— Yüreğim çarpıyor...

— Eğer o ise, duvarı vur, ben duyarım... Sen duvarı vurunca, pencereyi açar, «İmdaat!» diye bağırırım...

— Aman, sakın bağırma... Sonra boğmaya kalkar da...

— Ama benim nerden haberim olsun sonra? Sen duvarı vur ki ben de anlayayım onun olduğunu...

— Peki, peki... Ama ben duvarı vurur vurmaz hemen gelme, bekle birazcık...

— Olur. Ama ben görmeden sakın salıverme, lâfa tutarsın...

— Belki de hiç gitmez... Ben kapıyı açayım...

İkisi birden odadan çıktılar. Bayan Diha mutfakta heyecanla beklerken, bayan Siyen anahtar deliğinden baktı, ama dışardaki adamı tanıyamadığı için, biraz korktu, ama daha çok ilgiyle seslendi:

— Kim o?

— Gazeteci...

Bayan Siyen kapıyı açarken:

— Aman yüreğimi ağzıma getirdin... dedi. Gazeteciden bir gazete aldı.

İki kadın odaya girer girmez, gazetede, canavarla ilgili haber ve resme baktılar. Bayan Diha:

— Tıpkı kocam, dedi, o kadar benziyor ki... Kocamın gençliği...

Bayan Siyen:

— Ne tuhaf... Benim kocam da benziyor, tıpkı benim kocamın daha iri yarısı, sanki fotoğrafından agrandisman yapılmış...

— Ben artık gideyim bayan Siyen...

— Sen bilirsin...

— Gideyim, gideyim, belki bize gelir de sonra...

Bayan Siyen, korkuyla:

— Ya gelirse, ne yaparsın? diye sordu, duvara vur olmaz mı, hemen karakola telefon ederim...

— Gelir mi dersin?

— Bilinmez... Baksana, yalnız yaşayan kadınların evine geliyormuş. Gelirse haber ver bana da...

— Çok korkuyorum.

— Ben de...

— Sen en iyisi sokak kapısının anahtarını ver bana, belki kapıyı açamazsın... Adam canavarmış, boğuverir bakarsın... Al, benim ikinci anahtarımı da... Bağırırsam, hemen koş...

— Olur kardeş...

Bayan Siyen, sokak kapısının ikinci anahtarını komşusuna verdi. Bayan Siyen gidince, kocasının general elbisesiyle çizmesini dolaba koyup yine süslenmeye, arada da odanın dağınıklığını toplamaya başladı. Kapı çalındı, korku ve umut içinde şaşırdı. Açsa mıydı kapıyı? Gerçekten korkuyordu da... Ama, yumuşak davrandıktan, her istediğini yaptıktan sonra, ne diye öldürsün onu... Kapıyı açmadan sordu:

— Kimsiniz?

— Havagazı memuru...

Mızmız, nezleli, yorgun bir sesti. Bir elini yüreğinin üstüne bastırarak kapıyı açtı. Ama bu da ne? Altmışını aşkın bir insan karikatürü... Sakalları uzanmış, gözlük camının biri kırık, kolunda eski bir çanta, üstbaş dökülüyor. Ne büyük bir hayâl kırıklığı...

— Havagazı saatinize, ocağınıza bakacağım bayan...

— Siz misiniz?

— Evet... Benim. Neye şaştınız öyle?

— Bilmem... Birden şey oldum da...

Bir iki adım geri çekilip korkuyla baktı, titriyordu. Birden saldırabilirdi, ordan eline geçen şemsiyeyi aldı. Sesi titreyerek:

— Buyrun... dedi.

Havagazı memuru, mutfağa giriyorum sanısıyla, kadının açtığı kapıdan bir odaya girince şaşırdı. Yöresinde havagazı saati ya da ocağı arandı.

Bayan Siyen çekine çekine sordu:

— Gerçekten siz o musunuz?

— Kim?

— Havagazı memuru.

Adam, kendi üstüne başına bakaram:

— Evet, bi şey mi var?... Benim elbette... dedi.

— Yaaaa!... Demek sizsiniz... Ben sizi uzun boylu sanmıştım da...

— Niçin? Havagazı memuru olmak için boy uzunluğu gerekmiyor.

— Sonra da daha genç sanıyordum...

— Haa, bakın o doğru... Genç olmak gerekir bu iş için.

— Tabiî...

— Güçlü kuvvetli olmak gerekir...

Bayan Siyen umut ve sevinçle:

— Elbette... dedi.

— Bütün bir gün boyunca sokaklarda dolaşmak, merdivenleri çıkmak, evleri dolaşmak.. Kolay değil. Ben aslında eski bir havagazı memuruyum. Üç yıl önce emekli oldum. Sonra, ücretli olarak aynı işi yapmaya başladım.

— Aynı işi mi?

— Evet.

— Yani çoktan beri mi cinayet...

— Efendim? Ne dediniz?

— Çoktan beri mi? dedim.

— Çoktan beri... Tecrübem var...

— Oturun rica ederim, neden ayakta duruyorsunuz?

— Teşekkür ederim... Daha çok yerler dolaşacağım... Nerde havagazı ocağınız? Bakıp hemen gideyim...

Bayan Siyen, onsekiz yaşında oynak bir kız gibi cilvelenerek:

— Aaa, olur mu hiç, dedi, biraz oturun, dinlenin...

— Gerçeketn de çok yoruldum... Biraz soluk alayım...

Adam, gerçekten havagazı memuruydu. Oturdu:

— Mutfağınız nerde?

— Burası daha rahat değil mi?

— Rahat... Çok iyi...

— Arkanıza bir yastık koyayım...

— Teşekkür ederim...

Havagazı memuru, her kımıldadıkça, ah, of, sesleri çıkararak inliyordu.

— Neyiniz var?

— Siyatik... Kaç yıldır hep çekerim, ayaklarım sızlıyor yine...

Adam, sık sık öksürüyordu. Ayağa kalktı:

— Göreyim havagazı saatinizi de gideyim artık...

— Aaa, ne aceleniz?... Daha... Yani... Oturun, oturun... Bakın, öksürüyorsunuz... Size öksürük şurubu vereyim...

Bayan Siyen, koştu, öksürük şurubu getirdi. Şurubu adama uzattı, adam şişeyi almak için elini uzatınca, birden boynunu sıkacakmış gibi geldi ona, müthiş bir çığlık attı, duvara dayandı, eliyle göğsünü bastırdı. Adam şaşırmış, korkmuştu:

— Ne oldu? Neden öyle...

— Hiç... Hiç... bişey... Birden şey ettim de...

Adam, şuruptan içti:

— Çok iyisiniz bayan, teşekkür ederim... dedi.

— Bişey değil...

— Ben gideyim artık... Saati, ocağı göreyim de...

— Ama... Daha... Hava da çok şey... Yağmurlu, dinsin de yağmur...

— Yoo, hava çok güzel... Yağmur yok, güneşli...

— Öyle mi? Ben yağmurlu sandım da... Ama sizi bırakamam, böyle öksürürken... Durun, durun, size bir ıhlamur...

— Geç kalırım...

— Durun bakayım... Aaa!... Ayakkabınız da delinmiş... Su alıyordur... Yazık!...

— Evet... Çoktan eskidi.

— Size bir çizme vereyim; karda yağmurda giyersiniz sıcacık...

— Bütün kadınlar sizin gibi iyi yürekli olsa...

— O zaman onları boğ...

Sözünü yarıda kesti. Dolaptan kocası generalin çizmesini çıkarıp verdi.

Memur önce ayağındakileri çıkardı, sonra çizmenin tekini giydi.

— Sıkıyor mu?

— Hayır. Bol... Ama sert...

— Giydikçe yumuşar...

— Sağolun... Ben baksam da havagazı saatine...

— Kahvaltı, kahvaltı... En iyisi kahvaltı... Ben de kahvaltı etmemiştim. Hazır mutfakta... Şimdi getiririm...

Bir koşu mutfağa gidip tepsi içinde iki kişilik kahvaltı getirdi:

— Buyrun...

Karşılıklı masaya geçtiler ki, dışardan bayan Diha'nın telâşlı sesi duyuldu:

— Bayan Siyen... Bayan Siyen... Ne oldu? Ne var?

Bayan Siyen, inmeli ayağını sürüyerek oda kapısını acele sürmeledikten sonra adama fısıldadı:

— Çabuk... Çabuk, şuraya geçin... Saklanın çabuk...

Bir yandan da adamı, divanın altına itiyordu.

— Ama niçin? Neden bayan?... Rica ederim...

— Şıiiişt ...Size söylemeyi unuttum, ben yalnız başına yaşayan bir kadınım. Sizi burda görürse... Çok dedikoducu bir kadındır da... Girin, girin, çabuk altına girin...

Bayan Diha, açılmayınca kapıyı vurmaya, ses gelmeyince de bağırmaya başladı:

— Bayan Siyen!... Siyeeen!... Ne oldu Allahaşkınıza?... Ses versenize canım... Yoksa... Şey mi oldu? Geldi mi? İçerde mi? Ne yaptı size? Doğdu mu? Nasıl boğdu, anlatsanıza kuzum...

Havagazı memurunu, bir çuval gibi divanın altına tıktıktan sonra:

— Bişey yok bayan Diha, açıyorum... Şimdi... diye seslendi.

Adamın çizmeli ayağı, divanın altından dışarı çıktığı için, görünüyordu.

Bayan Siyen kapıyı açınca birden içeri dalan bayan Diha, hem kimse var mı içerde, diye her yana bakıp kolaçan ediyor, hem de çoşkuyla konuşuyordu:

— Ay, yüreğim ağzıma geldi... Burdan bir çığlık duyunca, tamam, geldi herif, zavallı Siyenciğim'i boğuyor, dedim kendi kendime... İyi ki, sokak kapısının anahtarını almışım senden.. Nasıl koştum, bilemezsin... Hele bir de odanın kapısını kilitli bulunca...

— Şey... ş'apıyordum da... ondan kitledim kapıyı...

— Ne'apıyordun?

— Ben mi? Hiç... Çamaşır değiştiriyordum da... Belki birden... hani...

Telefon çaldı. Bayan Siyen telefonu açtı:

— Allo... Evet... Sen misin oğlum?... —Eliyle telefon alıcısını kapayıp bayan Diha'ya— Oğlum telefon ediyor... —Telefonda— İyiyim... Teşekkür ederim oğlum... Sen nasılsın? Kim? Havagazı memuru mu? Evet... Geldi... Burda... —Birden pot kırdığını anlayıp lâfı değiştirmeye çalıştı— Yani burda dediğim, bu kentteymiş... Evet... Ne diye canım? Öyle ya, boğuyormuş Cani...

Havagazı memurunun geldiğinden iyice işkillenen bayan Diha, bayan Siyen telefonda konuşurken, odada aranıp duruyordu. Birden divanın altından çıkmış çizmeyi gördü. Ama bayan Siyen de telefonda konuşurken onu kolladığı için, Diha'nın divan altındaki çizmeye baktığını gördü. Telefon telinin müsaade ettiği kadar geriye gidip, divanın önüne geçti, ayakkabıları bedeniyle örtmeye çalıştı.

— Evet ...Yok... Ne diye benim evime gelsin havagazı memuru canım... Peki, peki, sürgülerim... Sokak kapısının mı? Var, hem demir kolu var, hem de zinciri... Merak etme... Radyo mu? Şimdi mi veriyor? Peki, açarım radyoyu...

Telefonda konuşurken, bir yandan da çizmeyi görmemesi için bayan Diha'nın önünde o yana, bu yana gidip geliyordu.

— Teşekkür ederim... Güle güle oğlum...

Telefonu kapadıktan sonra:

— Radyoda yine haber varmış, dedi, radyoyu açtı. Bu sırada spiker, valiliğin bildirisini okuyordu:

«Valiliğin bildirisi: Sayın halkımıza! İki haftadan beri kentimizde üstüste cinayetler işlenen, yalnız kadın kaatilinin henüz izi tesbit edilememiştir. Şu dakikaya kadar dokuzuncu cinayetini işlemiş olan kadın canavarı, kendisine havagazı memuru süsü vererek, havagazı saati ve ocaklarını kontrol etmek bahanesiyle evlere girmekte ve girdiği evlerde yalnız kadın bulursa, tasallut ettikten sonra boğmaktadır.»

Bildirinin burasında, divanın altındaki havagazı memuru, durumu öğrenmiş olduğu için büyük bir korkuya kapılıp, başını divanın altından çıkarmış, nasıl kaçacağını düşünüyordu. Birden fırlasa, belki kaçabilirdi, ama tek ayağı yalınarak, öbürü çizmeli olunca nasıl kaçabilirdi?

Yoksul bir adam olan havagazı memurunun evinde radyo olmadığı, gazete de okumadığı için, kendisine havagazı memuru süsü veren kadın canavarı olayından hiç haberi yoktu, orda bunu ilk öğreniyordu.

Bayan Siyen, havagazı memurunun başını divanın altından çıkardığı gördüğü için, bir yandan bayan Diha'nın önünde o yana, bu yana gidip geliyor, bir yandan da ayağıyla havagazı memurunun kafasını divanın altına itip duruyordu.

Radyodaki bildiri devam ediyordu:

«Kadınların bugünlerde evlerinde yalnız kalmamalarını, sokak kapılarının kol ve sürgü demirlerinin, varsa zincirlerin vurulmasını...»

Bayan Siyen radyoyu kapattı.

Bayan Diha, anlamlı anlamlı:

— Divanın altında çizme görüyorum... dedi.

— Evet, rahmeti kocamın çizmesi... General çizmeleri...

— Demek gelmedi havagazı memuru?...

— Hayır, gelmedi... Ya sana?

— Bana da... Durmadan kadın boğuyor, baksana radyoya, neler dedi?

— Bayan Diha ,sen de bir kadın olarak çok iyi bilirsin ki, bu dünyada boğulması gereken pek çok kadın vardır... Öyle değil mi?

— Orası öyle... Kadından kadına fark var... Dünyada kadınlar iki türlüdür: Boğulacak kadın var, boğulmıyacak kadın var...

— Değil mi ya... Sen galiba işini bıraktın da geldin... İstersen git, işini bitir, ben de ortalığı temizleyip sana gelirim...

— Peki... Ama bak, unutma sakın... Gelirse, duvarı vuracaksın, ben tetikteyim, hemen koşarım...

— Olur, olur...

Hani nerdeyse bayan Diha'yı kapıya iti, sokak kapısından çıktıktan sonra odaya dönüp, divanın altına eğildi:

— Çık, hadi çık çabuk...

Havagazı memurunu çeke çeke divanın altından çıkarırken, memurun pantalonu kalçalarına kadar sıyrıldı. Adam kalkıp toparlandı. Korkuyla:

— Ben gidiyorum, ben gidiyorum bayan... dedi. Çizmeleri çıkarmaya çalıştı, zorlandı ama çıkaramadı.

— Neden gidiyorsunuz? Daha kahvaltı bile etmedik ki...

— Nasıl kalayım bayan? Demin radyoyu duydum... Diyor ki...

— İlk mi duydunuz bunu?

— Evet ...Ben gideyim...

Öksürüyor ve siyatik ağrılarından inliyordu.

— Sizi bu halde dünyada bırakamam... Bu soğukta... Nasıl olur?...

— Soğuk değil ki... Hava çok sıcak...

— Yo, yooo... Soğuk, soğuk...

Dolaptan kocasının general elbisesini çıkardı. Memurun karşı koymalarına aldırmadan, adamın ceketini sıyırıp çıkardı, general ceketini giydirdi.

— Giyinin, giyinin... Sıcacık tutar... Bu, eski üniforma olduğu için, sizin giymeniz yasak değil, dışarda da giyebilirsiniz... İsterseniz, üstüne bir de sivil palto veririm...

Sıskacık havagazı memuru, general ceketinin içinde kaybolmuş gibiydi.

Bayan Siyen, kalın kırmızı zıhlı general pantalonunu da uzattı:

— Hadi, hadi... Bunu da giyin! Çekinmeyin...

Kalçasına kadar sıyrılmış pantalonu çekiştiriyordu. Memur:

— Durun, durun... Bırakın, ben giyerim, diye elinden kurtuldu.

— Çekinmeyin canım... Giyin... Bacaklarınızı sıcacık tutar...

Bayan Siyen ona arkasını döndü. Memur, general pantalonunu giyerken, çaktırmadan yan gözle ona arada bir bakıyordu. Memur, general elbisesi içinde bir cüce gibi kalmıştı. Bayan Siyen:

— Aman Yârabbi, tastamam size göre, dedi, ısmarlama olsa böyle oturmaz, öyle de yakıştı ki...

— Sahi yakıştı mı?

— Hem de çok. Tıpkı kocam, tıpkı... Hadi, şimdi kahvaltı edelim.

Adam, inleyerek oturdu.

— Durun, size bir siyatik şurubu getireyim... Benim de siyatiklerim var, karşılıklı içeriz...

Siyatik ilâcı diye, şarap getirmeye gitti. Havagazı memuru yalnız kalınca, aynada, döne döne kendini seyretti. Bayan Siyen, bir şişe şarap ve iki bardakla geldi. Bardaklara şarabı doldurdu:

— İçelim... Çok iyi gelir.

— Öksürüğe mi?

— Hem öksürüğe, hem siyatiğe... Her şeye iyidir...

İçtiler. Memur, bardağındaki şarabı bitirmemişti.

— Ama sonuna kadar içeceksiniz, yoksa etkisi olmaz...

Memur şarabı bitirince, bayan Siyen bardağı yeniden doldurdu.

— Çizmeleri de giysem mi?

— Tabiî... Onlar da sizin...

Bayan Siyen'in de yardımıyla zorlaya zorlaya ikinci çizmeyi de giyerken, boyuna öksürüyor, inliyordu. Bayan Siyen bardağını kaldırdı:

— İçelim... Dibine kadar...

İkinci bardak şarabı da içtiler.

— Biraz başım dönüyor...

— Çok iyi... Demek ilâç iyi geldi...

— Bu elbise kimin affedersiniz?

— Kocamın...

— Evli misiniz?

Bayan Siyen içini çekti:

— Evliydim... Kocam öldü... Yirmiüç yıl oldu. O zamandan beri hep yalnızım... Şimdi sizi, sanki kocam... Karşımdaymış gibi görüyorum, o kadar benziyorsunuz ki... Siz aslında general olmalıymışsınız...

Havagazı memuru sarhoş olmuş, böbürleniyordu:

— Olabilirdim... Bende, doğuştan generallik vardır... Farkettiyseniz, yürüyüşümden bile belli olur.

— Evet... Askerlikte rütbeniz neydi?

— Askerlik yaptırmadılar ki... Hep kırkarnçlıktan... Beni çürüğe ayırdılar...

— Evli misiniz?

Sıkıntıyla içine çeken memur:

— Evet... dedi. Berbat bir karım var, ama nasıl... Kıskanç... Benim neyimi kıskanır bilmem ki ...Kıskanılacak neyim kalmış?...

— Öyle söylemeyin... Kendinize iftira ediyorsunuz... —bardaktan doldurdu— İçelim...

— İçelim...

Şarap bardaklarını tokuşturup dibine kadar içtiler. İkisi de iyice sarhoş olmuştu.

— Kimbilir, gittiğiniz evlerde ne kadınlar... —durdu— Ne kadınlar görmüşsünüzdür?...

— Kadınlar mı? Bakmam bile...

Bayan Siyen, cilvelenerek kahkahalar atıp memura sokuldu:

— Siz insanı öldürürsünüz... Kim bilir kaç kadın öldürdünüz şimdiye kadar? dedi. Vallahi öldürürsünüz...

İkisi de kahkahalarla gülüyordu. Havagazı memuru, gülerken öksürmeye başladı boğulurcasına...

— Sırtım... Sırtım ağrıyor...

— Sırtınız mı ağrıyor? Hep soğuktan işte... Hemen size vantuz çekeyim... Şimdi... Generale de vantuz çekerdim...

Havagazı memurunu elinden tutup kaldırdı. Sallanıyorlardı. Bir ara dans eder gibi dolandılar, sonra divana oturttu:

— Siz soyunun, ben vantuzu getireyim...

— Soyunayım mı?

— Tabiî... Soyunmadan olmaz ki... Çıkarın, çıkarın... —zorlayarak soyuyordu— Hepsini, hepsini çıkarın...

Adam kikirdeyerek:

— Aman... Gıdıklanıyorum ...Yapmayın... Ben çok gıdıklanırım... dedi.

Havagazı memurunun ceketini, gömleğini çıkarıp onu divana yüzükoyun yatırmıştı ki dışardan ayak sesleri duyunca, birden adamın üzerine örtüyü örtüp:

— Sakın kıpırdamayın, yine o geliyor... dedi.

Kapı açıldı. İçeri giren bayan Diha:

— Geldi mi? diye sordu.

— Gelen giden yok...

— Kahkahalar duydum da...

— Hiç... Kendi kendime gülüyordum... Eski günler aklıma geldi de...

— Ama erkek sesi içittim...

— Erkek mi? Yok canım... Sana öyle gelmiş...

Örtünün altında bunalan havagazı memuru kendini tutamayıp öksürünce, bayan Siyen, onun öksürüğü duyulmasın diye, yüksek sesle gülmeye, öksürmeye başladı.

Bayan Diha, masadaki şarabı görünce:

— Ne o şarap mı içiyordun? dedi.

— Evet...

— Ama iki bardak var... Sabahleyin de iki kişilik kahvaltı hazırlamıştın... İki bardakla mı şarap içiyorsun?

— Evet... Yalnızlığın ne olduğunu bilirsin bayan Diha... —söylediklerini oynar gibi yapıyordu— Bir buraya oturup bardağı şerefe kaldırıyorum, sonra bir buyana geçip bardağımı, kendi bardağımla tokuşturuyorum.

— Hım...

Bayan Diha divana oturacaktı ki, bayan Siyen çığlık attı.

— Oraya değil... Oturma!... Dur!...

Ama bayan Diha, havagazı memurunun üstüne oturmuş, ağırlıktan kurtulmak için korkuyla altından sıçrayınca, bayan Diha da korkmurtu. Üstü çıplak olan memur bir duvara, bayan Diha karşı duvara çekilmişlerdi korkuyla:

— Aman Allahım, ne görüyorum... Bu kim?

Bayan Siyen:

— General... dedi.

Memura sordu:

— Siz kimsiniz?

— Havagazı memuru...

— Yaa... Demek o... Demek geldiniz... —bayan Siyen'e— Hani generaldi?

— Yine general... Havagazı generali... İşte üniforması bile var... Yürüsün, gör bakalım, general mi, değil mi?

Havagazı memuru, çıplak teninin üstüne general ceketini giydi.

Bayan Diha, eline gazeteyi alıp, koltuğa oturdu. Bir gazetedeki resme, bir memura bakıyordu:

— Kime?

— Çok benziyorsunuz.

— Havagazı memuruna...

— Tabiî bayan... Beni kim görse, hemen anlar havagazı memuru olduğumu. Kırk yıllık havagazı memuruyum, Cumhurbaşkanına benzeyecek değilim ya... Kendimden başka kime benzeyebilirim?

Bayan Diha birden fırladı:

— Haber vereceğim... dedi.

Bayan Siyen, önüne geçip yalvardı:

— Yapma bayan Diha... Kötülükten ne çıkar? Biz yumuşak davranalım, ne isterse yapalım, diye söz vermemiş miydik?...

— Aman sen beni çağıracaktın...

— Şimdi birlikteyiz ya...

— Ya boğarsa? Korkuyor musun?

— Boğarsa boğsun... Nasıl olsa ölecek değil miyiz? Ha öyle ölmüşüz, ha böyle...

— Evet... Böylesi daha iyi... Boğsun boğarsa...

Oturdu. Bayan Siyen üç bardağa şarap doldurdu. Verdi onlara:

— Şerefe!

Bardakları tokuşturup içtiler. Bayan Diha, bayan Siyen'e fısıldadı:

— Yoksa seni boğuyor muydu?

— Yoo... Suçlayamam...

— Ne yapıyordunuz burda, soyunmuştunuz?...

— Ben mi? Şey... Sırtım ağrıyor da... Eksik olmasın bayan, sırtıma vantuz çekecekti...

Bayan Diha neşeli bir havaya bürünmüştü:

— Çektiniz mi?

Bayan Siyen:

— Daha başlamamıştık...

— Aaa, çok iyi... Ben çok iyi bilirim vantuz çekmesini... Nerde vantuz?

— İşte...

— Tendürdiyotla pamuk biraz...

— Burda...

Bayan Diha, havagazı memurunu koltuk altlarından tuttu:

— Yatın, yatın hadi... dedi.

Bayan Siyen de memuru soyuyordu. Memur, çok gıdıklandığı için kahkahalarla gülüyor ve zorla konuşarak bağırıyordu:

— Rica ederim... Durun... Gıdıklanıyorum... Yapmayın... Bırakın...

Kadınlar da neşeli kahkahalarla gülüyorlardı. Ceketini çıkardılar memurun, şimdi de çizmelerini, pantalonunu çekiyorlardı...

— Durun ne olur... Ay bayılacağım... Yapmayın... Peki, ben çıkarayım...

Bayan Diha gidip bardakları doldurdu yeniden. Havagazı memuru güle güle şarabı içerken püskürdü. Kadınlar kahkaha içindeydi. İkisi de nazlanıyor, cilveleniyor, kırıtıyorlardı:

— Hadi artık ama... Hadi boğsana...

— Boğ beni...

— Hadi öldürsene...

— Yalancı...

Havagazı memuru kahkahalardan zorlukla konuşarak:

— Peki, peki, dedi, şimdi katılacağım...

Vantuz şişeleri yerlere düştü, kırıldı. Bu kahkahalar çok hoşlarına gittiği için kadınlar memuru düpedüz gıdıklamaya başlamışlardı:

— Hadi boğ artık...

— İkimizi de boğabilir misin?...

— Öldürsene... Ne duruyorsun?... Hadi ama...

Havagazı memuru kahkahalarla gülerken kadınlar da yere yuvarlandılar gülmekden Belden yukarısı çıplak bacağında yalnız don kalan havagazı memuru kahkahalarla gülerek katılıp kalmış, tostoparlak büzülmüş, artık sesi çıkmıyordu. İki kadın yerden kalktı. Bayan Diha, nazlı nazlı, havagazı memuruna sokuldu, gıdıklamak için iki eliyle adamın boynunu tutup:

— Hadi ama, öldürsene şekerim... dedi.

Bayan Siyen de cilveleniyordu:

— Ne zaman boğacaksın?... Hadisene şekerim, boğ artık...

Memuru gıdıklıyorlardı. Havagazı memuru, bir kalıp gibi divandan yere düştü. İki kadın birden susup kaldı. İkisi birden adamın üstüne eğildi, sonra birbirine bakıp ikisi birden:

— Ölmüş... dedi.

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI

POTİNBAĞI SENFONİSİ

Dört numaralı hücrede kısacık, sıskacık sanık, içi boş kömür çuvalı gibi köşeye yığılıp kalmış. Üç gündür burada. Açlıktan, soğuktan, hepsinden de daha çok yalnızlıktan üşümüş, büzülmüş, uyumuş...

Dört numaralı hücrenin eni iki, boyu üç, yüksekliği de ikibuçuk metre, yani onbeş metre küp hacminde.

Dört numaralı hücrenin penceresi yok.

Dört numaralı hücrede ışık da yok.

Dört numaralı hücreye tıkarlarken sanığın kravatını, pantolon kemerini, kayışıyla birlikte kol saatini, anahtar zincirini, ayakkabılarından söktükleri potinbağlarını almışlardı; hücrede bunlarla kendini asmasın diye... Ceket yakasının altına sokulu iki topluiğneyle, dolmakalemini de almışlardı; bunları bir yerine batırıp kendini öldürmesin diye...

Dört numaralı hücredeki sanığın yaşamasını istiyorlardı.

Dört numaralı hücreye gün ışığı girmediğinden sanık, üç gündür yaşadığı zamanın gece mi, gündüz mü olduğunu bilmiyordu.

Dört numaralı hücredeki sanık, saatin kaç olduğunu da bilmiyordu. Üç gündür burdaydı ama o beş yada on gün oldu sanıyordu buraya sokulalı.

Dört numaralı hücredeki sanık kendi üstüne katlanıp kıvrılmış, içine kapanıp büzülmüştü tostoparlak.

Dört numaralı hücrenin kapısında eni boyu bir karışlık bir delik vardı; bu delik sürgülü bir tahta kapakla kapalıydı. Bu tahta kapağın altında bir de örgütel kapıyordu deliği.

Dört numaralı hücrenin nöbetçisi sık sık kapı deliğinin sürmeli kapağını açıp, sanığın içerde ne yaptığını gözledikten sonra yine kapıyordu sürgülü kapağı.

Dört numaralı hücredeki üşümüş, büzülmüş, uyuşmuş, kısacık, sıskacık sanık, kendisinin yokluğunda, evdeki kedisinin aç kaldığını düşünüyordu. O düşünürken, çat kapı deliğinin sürgülü kapağı açılıyordu. Çat, kapanıyordu.

Dört numaralı hücredeki sanık su verilmediğinden saksıdaki çiçeklerin kuruyacağını düşünüyor; kapak açılıyordu, çat...

Dört numaralı hücredeki adam, hepsinden çok, hiç görmediği Paris'i düşünüyordu nedense. Çat!.. Kedi... Çiçek... Paris... Çat!... Çiçek!. çat!. Kedi Paris çat! pa ke çat di çek çat ris pat...

Dört numaralı hücredeki kısacık, sıskacık sanığın beyninde düşünceler, kulaklarında sesler büyüyordu. En küçük bir çıt, kulaklarında depremle yıkılan koca bir yapının gürültüsüyle uğulduyordu.

Çıt! Dışardaki elektrik düğmesi çevrilmişti.

Dört numaralı hücrenin on mumluk lâmbası yandı. Tozla örtülmüş lâmbanın üstüne ayrıca örgütel çevrilmiş olduğundan, lâmbanın ışığı on mumdan çok daha azdı.

Dört numaralı hücrenin kapısı açıldı. İçeri giren sivil polisti, yine kapandı kapı.

Sanık, uyuşup büzüldüğü köşeden kalktı.

Ellerini arkasında kavuşturmuş olan sivil polis iriyarıydı.

Öksürük düosu

Bir süre bakıştılar birbirlerine. Sanık belli belirsiz öksürdü. Sivil polis de öksürdü. Sanık yine öksürdü ölgün sesle... Sivil polis daha üst perdeden öksürdü. Sanık yine öksürdü yavaşça. Polis daha yüksek sesle öksürdü. Sanığın her öksürüğünü, polis daha sesli öksürükle bastırıyordu. Polis öyle hızlı öksürdü ki, sanık artık öksüremedi.

Adagio

Sonra bakıştılar. Polis öyle sert baktı ki, sanık artık ona bakamadı, başını aşağıya eğdi. Polis, bikaç kez sanığın çevresinde dolanıp onu yukardan aşağıya, aşağıdan yukarıya süzdükten sonra, ılımlı bir sesle,

— Merhaba... dedi.

Sanık ürkek,

— Merhaba... dedi.

Polis utangaç bir sesle sordu:

— Adın ne senin?

— Mutira.

— Efendim?

Yine birden toparlanıp bağırdı:

— Ha?

— Mutira.

Susuştular bir süre. Polis, arkasına ka-

vuşturulmuş ellerini sarkıttı, tepesinden baktığı sanığın iki adım uzağına çekildikten sonra tatlı sesle konuştu:

— Daha yeni polis oldum. Bir haftalık polisim ben... Bana verilen ilk önemli iş, sizsiniz.

Davranışları, bir dostuyla dertleşircisineydi:

— Sorulanların hiç birine cevap vermiyormuşsunuz. Öyle söylediler. Dediler ki bana, anlattır ona her şeyi, öyle dediler. Söyliyeceksiniz, bana anlatacaksınız.

Sustular ikisi de...

— Bana anlatmanız gerekli... Anlıyor musunuz Bay... Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, anlatmalısınız, açıklamalısınız... Çünkü bu, bana verilmiş bir ödev. Bu, ilk önemli işimdir, başaramazsam olmaz... Beni anlıyorsunuz, değil mi?

Sustu bir süre...

Andante

— Susmayın rica ederim. Anlayın beni, anlayın... Yoksa... Nasıl söyliyeyim, sizi konuşturmak zorunda kalacağım... İstemiyorum böyle bişey yapmak... Anlatabildim mi?

Yine sustu, bir süre.

— Beni, istemediğim bişeyi yapmak zorunda bırakmayın Bay... Neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, rica ederim, anlayışlı olunuz, lütfen konuşunuz... Sizi hiç tanımıyorum, kimsiniz bilmiyorum. İlk görüyorum sizi. Siz de beni öyle... Tanışmıyoruz ki ...İlk görülen, daha yeni tanışılan bir adamı dövmek zordur; kolay iş sanmayın. Ama bana... döveceksin dediler, konuşmazsa, anlatmazsa döveceksin, dediler...

Polis bir adım daha geri çekildi. Sanık da ona bir adım yaklaştı .

— Sonra biliyor musunuz, ben hayatımda hiç kimseyi dövmedim. Yapamam... Bakmayın siz benim böyle boyluboslu oluşuma... Yufka yürekliyimdir, yumuşak huyluyumdur... Hiçkimseyi dövmedim hayatta, çocuklarımı bile...

Bir adım daha geri çekildi, sanık da ona bir adım daha yaklaştı.

— Ama siz bana kötülük ediyorsunuz konuşmamakla... Sizi konuşturamazsam, beni kovarlar işimden... Oysa daha yeni girdim mesleğe. Beni atarlar işimden diyorum Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira beni atarlar... Yine işsiz kalırım sonra...

Polis bir adım daha geri çekilmek istedi, duvara dayandı, hücrede çekilecek yer kalmamıştı. Sanık ona iyice sokuldu.

— Vicdanınız elverir mi benim işsiz kalmama... İki çocuğum var, Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, iki çocuğum var.

Polis bitkin duvara yaslanmıştı.

— Ne zor!.. Allahım, ne zor!., Tanımadığın, aranda geldigeçti olmamış birini dövmek durup dururken ne zor...

Yaslandığı duvarın dibine çömeldi.

— Tanıdığım olsa bile dövemem ki... Size yalan söyliyecek değilim ya, ben hiçkimseyi dövmedim, ama çok dayak yedim. Annem babam döverlerdi beni, öğretmenlerim de döverlerdi... Arkadaşlarım da çok dayak attı bana...

Çömeldiği yere çöktü.

— Ben aylarca işsiz kaldım, geçim çok zor... Polisliğe girene kadar neler çektim, neler, bir bilseniz. Anlatsam acırsınız bana... İşte onun için ya, görevini yapamıyor diye polislikten çıkarılmak istemiyorum... Ne olur, bana yardım edin...

Polis, ölgün sesle kesik kesik öksürdü. Başucunda ayakta duran sanık da öksürdü. Bir o, bir öbürü öksürüyordu. (Öksürük düo'su) Polis kesik kesik inlitiyle öksürdükçe sanığın öksürükleri daha sertleşiyordu. Polis birden ayağa fırladı, bağırdı:

— Ama siz bana işkence ediyorsunuz... Hakkınız yok buna Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, rica ederim, size dayak atmak zorunda bırakmayın beni... Elimden gelmez diyorum size, yapamam... Rica ederim, çok rica ederim, söyleyin konuşun...

Sustu bir süre, sonra uyumlu bir sesle konuştu:

— Sizi anlamıyor değilim, ama siz de beni anlayın ne olur... Kendimi, ben bu adamın yerinde olsam, kendiliğimden, yani dayak yemeden söyler miydim? Onun için, ne olur, siz de kendinizi benim yerime koyun. Polislikten kovulup yeniden işsiz kalmamı, çocuklarımın açlık çekmelerini ister misiniz? Gördünüz mü,

istemezsiniz tabii... Öyleyse anlatın. Beni, sizi dövmekle görevlendirdiler. Sizi konuşturabilirsem, bu, benim mesleğimde ilk başarım olacak... Yardım edin bana, ne olur!..

Polis, yumruğunu öbür elinin ayasına vura vura hücrede dolaştı, kendikendine konuşmaya başladı:

— Hey Allahım, sen bana kuvvet ver!.. Sen bana cesaret ver... Durup dururken bir adam nasıl dövülür canım... Allahım!..

Sanığa döndü:

— Öyleyse siz yardım edin bana, hiç olmazsa siz yardım edin. Beni kızdıracak, çileden çıkaracak bişey yapın ki döveyim sizi... Bişey yapın, bişey söyleyin Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, beni kızdırın biraz ne olur canım, kızdırın da döveyim sizi, yalvarırım, ne olur...

Bir zaman yalvardı sanığa, ama yalvarmalarının işe yaramadığını anlayınca,

— Siz de hak verirsiniz ki, dedi, artık benden günah gitti. Siz dayağa kaşındınız... Ama ben... ben... ben...

Sustular. Tatlı bir söyleyişle,

— Size bişey itiraf edeyim mi, dedi, ben bugün bir polisim ya, Allahın bir lûtfudur benim polis oluşum. Bikaç gün daha işsiz kalsaydım, çok kötü olacaktı, çalacaktım çünkü... Polis olamasam hırsız olacaktım ben... Ama polis oldum işte... Belki de siz polis olmadığınız için... Hayatımı anlatayım size, dinlemek ister misiniz?

Polis de, sanık da yere oturdular karşılıklı.

— Ben çok acı çektim, çok çile çektim Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, Size bişey söyliyeyim ama, aramızda kalsın, e mi, beni de dövmüştü bikere polis... Şimdi beni daha iyi anlıyorsunuz değil mi? Beni dövdüler karakolda, sonra suçsuz olduğum anlaşılınca bıraktılar. Suçsuzluğum anlaşıldı ama, ben gerçekten suçsuz değildim ki... Yalan söyleyip kurtuldum, siz de bir yalan söyleyin... (Bağırdı) Yalan söyleyin canım... Yalan söyleyin de, ben de yalan söylüyorsunuz diye sizi döveyim...

Sustular.

— Ama ben sizi konuşturmadan bu kadar uzun zaman yanınızda kalamam ki... Sonra üstlerim kızar bana. Onca zaman sanığın yanında ne yaptın, diye sorar bana üstlerim. Siz benim ekmeğimle oynuyorsunuz, işimden edeceksiniz beni...

Ayağa kalktı, sanığı da yakasından tutup, bir boş çuval gibi kaldırdı. Sonra bir elini dostça sanığın omuzuna koyup,

— Siz, dedi bir sanık olarak konuşmamakta haklısınız. Ama ben de bir polis olarak sizi söyletmek için dövmekte haklıyım, öyle değil mi? Bunu kabul ediyorsunuz umarım. Ama bana görevimi yapmam için hiç yardım etmiyorsunuz ki... Sizi dövmem için bir sebep yaratın. İşimi kolaylaştırın, ne olur; küçücük bir yardımda da mı bulunamazsınız?

Birden elini havaya kaldırdı, ha vurdu ha vuracak... Sonra iki kolu da aşağı sarktı. Böylece bunu bikaç kez daha denedi, ama her seferinde de havaya kalkan eli sanığa vuramadan aşağı düştü.

İki eliyle sanığın iki omuzundan dostça tutup babacan bir sesle konuştu:

— Sizinle bir anlaşma yapalım, gelin. Ama aramızda kalsın, gizli bir anlaşma. Sanki sizi dövüyormuşum gibi bağırın... Yüksek sesle yalvarın bana. Canınızı acıtıyormuşum gibi öyle bir bağırın ki dışardan bağırmanızı duysunlar da sizi dövdüğümü sansınlar... Olur mu Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, anlaştık mı? Hadi, dayak diyormuş gibi bağırın bakalım...

Eğilip yerden bir değnek aldı.

— Hah, dedi, işte ben de bu sopayla o yana bu yana vurur, sizi dövüyormuş gibi gürültü çıkarırım. Anlaştık değil mi, hadi başlayın bağırmaya ...Çok bağırın da dışardan duysunlar... Hadi!

Sustu.

— Çok inatçısınız Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, sizin yerinize ben bağırırdım dayak yiyormuş gibi ama, sesimi tanırlar yoksa... Sonra çakarlarsa kovarlar beni polislikten.

Yalvarmaya başladı.

— Acıyın bana ne olur, yalvarırım size... Bir iyilik edin... Ya anlatın kendiliğinizden, yada sizi dövmem için bir bahane yaratın... Biraz kızdırın beni, sinirlendirin...

Allegro

Polis, ellerini göğsünde çaprazlıyarak,

sonra çözüp arkasında kavuşturarak bir zaman sanığın çevresinde dolandı, sonra bir omuz vurup yıktı yere sanığı. Yaptığı kabalığa pişman olup,

— Pardon... dedi, sanığın kalkmasına yardım etti.

Yine dolandı çevresinde, bir dirsek atıp yere yıktı bir daha. Sanığın düştüğü yerden kaldırıp,

— Siz de bana bişey yapsanıza! diye bağırdı.

Kendikendine,

— Kızamıyorum, kızamıyorum... Olmuyor.. diye söylendi.

— Yine potinbağı çözülmüş... diye eğildi, ayakkabısını bağlarken, öyle hızlı çekti ki, potinbağı kopup ikiye bölündü.

— Sağlam bişey yapmıyorlar ki... diye bağırdı, hep çürük çarık potinbağları... Alçak herifler!.. Her hafta potinbağı alınır mı be... Haftada bir ,elli kuruş ver, potinbağı al, işin yoksa...

Gittikçe kızıyordu, kızdıkça bağırıyordu:

— Sağlam bir bağ yapsalar ne olur... Ne olur sanki... Bii çekişte kopuyor işte... Dolandırıcılar!...

Öyle kızgınlıkla bağırıyordu ki, sanık korkudan titreyerek köşeye sığınmıştı.

— Daha bağlarken kopuyor... Alçak! Namussuz!.. Eşşoğlu eşşek!..

Birden kendini kaybedip sanığın suratına hızlı bir tokat indirdi. Sonra yaptığı işe şaşarak, tokatı attığı eline şaşkınlıkla bir süre baktı, birden bir tokat daha attı...

Sevinçle,

— Vurdum... Dövüyorum!.. diye söylendi, dövüyorum artık Bay... neydi?

— Mutira.

— Bay Mutira, dövebiliyorum...

Sanık,

— Bundan sonra artık hep döversiniz... dedi.

Polis, sille tokat, tekme yumruk girişti, sanığı dövmeye, duvardan duvara çarpmaya başladı, biyandan da bağırarak sövüyordu.

İÇİP İÇİP AĞLAMA ROMANSI

Sarı Tahsin, meyhanesinin önüne bu balıkağlarını dekor olsun diye asmadı. O mantarları da süs olsun diye koymadı meyhane penceresinin önüne. Onlar kendiliğinden öylece konulmuştu oralara; burda herşey öylecene, herşey kendiliğinden... Balıkçı kayıkları da çakıllı kıyıya süs olsun diye çekilmemiş.. Sarı Tahsin, meyhanesini bile isteyerek, düşünerek deniz kıyısına kurmadı; başka bir yer aklına gelmemişti de ondan... Bu kıyı kuytusuna, saç, bez, çuval teneke, tahta, taş, kerpiç, katranlı kâğıt, şurdan burdan eline ne geçtiyse topladı, sonra bunların hepsini birleştirip, buraya bir meyhane kuruverdi.

İki küçük penceresiyle, bir de kapısı var meyhanenin. Pencereden baktın mı, balıkçı kayıklarının kalkık burunları arasından ve asılı balıkağlarının arkasından karşı kıyıyı görürsün. Sarı Tahsin, manzarayı kapıyor diye balık ağlarını kaç kez kaldırtmak istedi de, kimi müşteriler karşı koydu.

Meyhanenin her biyanı sarmaşıkla sarılmış, salt iki küçük pencereyle bir de kapı kalmış sarmaşıkla örtülmeyen. Yediveren kaysı gülü de bütün çatıyı sarmış. İki pencerenin önü çepeçevre hanımeliyle donanmış. Arka yan, filbahrilerle, yabangülleriyle dolu... Meyhanenin kapısı önünde bir asma çardağı var, altında altı masa durur. Güneş batıp da iyice gölge düştü mü, bütün masalar çardak altına çıkarılır.

Burda her ne varsa, hepsi kendiliğinden olmuş, ta eskiden beri varmış gibi gelir insana; sanki dünya dünya olalıberi bu meyhane işte böylece burdaymış da, sonradan Sarı Tahsin gelip girmiş içine..

***

Yolun gölge yanına sığınarak yürüyen delikanlı, Kollej'i bu yıl bitirdi. Ne olacağını bilemiyor, belki Amerika'ya gidecek ama pek istemiyor orasını, Paris derler bir şehir varmış, orasını daha çok çekiyor gönlü... İyi mi? Şiirler yazar, söyler, ama kimselere okuyamaz. Bakarsan şöyle bir, vurdumduymazın biri... Oysa içlidir, duyguludur, bir kendince dünyası vardır içine dönük. Bu farfaralığı durmadan konuşması, başkasına söz bırakmaması, dikkati üstüne çekmekten çok, özkendini gizleyip dışkendini ortaya koymak isteyişinden. Kendisi

de şiir yazdığı için, şiir yazanlarla alay eder. Yalnızca yalnızca ağlar, kendisiyle kalınca... Ama üstelik, başka bir ağlayan gördü mü alay da eder.

Umursamaz görünüşlü delikanlının dudağı kenarından bir taze ot sapı sarkıyor. Aradabir ağzındaki ot sapını dişleriyle eziyor. Bir ıslık tutturmuş gidiyor. Güneşten denizden, rüzgârdan yanık derisi pul pul...

Yoldan, düzmeyhane yoluna saptı, kaba toprağı tozutarak indi,

— Heeeeeeey, Tahsin âbiiiii!...

Birkaç kez böyle seslendi, çardak altındaki masalardan birine oturdu.

— Tahsin âbiiii!.. Heeeey...

Mahzen dehlizlerinden gelirmiş gibi, meyhanenin tezgahından Sarı Tahsin'in sesi yankılanarak duyuldu:

— Sen misin Nuriii? Yahu oğlum, rakıyı boğazımda kodun, nedir derdin, ne bağırıyorsun?

— Yahu müşteri geldi be!

— Kimmiş o müşteri? Hah hah hah...

— Ben müşteri değil miyim yani!...

— Haçan senin müşteri olmaklığına on fırın ekmek yemekliğin lâzım...

— Ne biçim meyhane burası be!

— Oğlum, zavurdama orda... Boğaz'ın her bir yanı meyhane. Burasını beğenmedinse, çeker gidersin başka birine... Haydi, al voltanı!

— Ben öyle mi demek istedim be Tahsin âbi... Bir kadeh soğuk rakı getirecek kimse yok mu yani?

— Dur şimdi, keyfimi kaçırma!.. Kendim içiyorum, sadrazâm gelse bozamam keyfimi.

— Sen meyhaneci değil misin yahu? Getir rakıyı be!

— Bana bak! Meyhaneci olduksa, babanın uşağı değiliz ya... Kalk da gel kendin al!.. Rakının yerini bilmez değilsin ya...

Delikanlı loş meyhaneye girdi. Sarı Tahsin tezgâhta demleniyordu.

— Merhaba Tahsin Ağabey...

— Hah şöyle... İlkin selâmını ver, sonra istersen silâhını çek, vur. Merhaba! İşte rakılar rafta, al bir kadeh de doldur...

— Salata filân bişey yok mu?

— Ne gibi?

— Yahu Tahsin Ağabey, yapma be, burası meyhane... Ne gibisi var mı, salata işte...

— Yani sen şimdi ne gibi salata istiyorsun?

— Domates salatası...

— O yok.

— Hıyar salatası.

— O da yok...

— Çiroz salatası?

— Yok dedik ya...

— Ne var peki?

— Git başımdan, git!..

— Kavun var mı?

— Kavun meze isteyen, kolunun altına bir kavun alır getirir oğlum.

Delikanlı, kadehteki rakıyı içti, yüzünü buruşturup yumruğuyla ağzını sildi.

— Peki öyleyse, dedi, ben gidip de bişeyler alayım, kavun, peynir, domates filân...

— Git getir ya... Burası meyhane oğlum, herkes elinde bir dolu zenbille gelecek...

— Tekke desene şuna...

Sarı Tahsin keyiflenmişti. Karadenizlice Karadenizlice gülüyordu.

⁂

Delikanlı, Sarı Tahsin'in meyhanesine döndüğü zaman hava yeni yeni kararıyordu. Masalarda müşteriler vardı. İki garson masalar arasında koşuşup duruyordu. Sarı Tahsin, yine tezgâhının başında demlenmekteydi. İki garsonda daha çok, bu meyhanenin yeni müşterilerine hizmet ediyordu. Meyhanenin gedikli müşterileri, biyandan kendi işlerini kendileri görüyor, biyandan da Sarı Tahsin'le şakalaşıp duruyorlardı. Bu gedikli müşterilerden biri, evde yapılmış midye dolması getirmiş, iki midye dolmasını da Sarı Tahsin'in tabağına koymuştu. Kimisi kavun kesiyor, kimisi salata yapıyor, kimisi de kalıp buzu keserle parçalamaya çalışıyordu. Sarı Tahsin bu gedikli müşterilerine,

— Yahu, dedi, herkes kendi gırtlağına düşmüş, hiçbiriniz de şu Tahsin kulunun kadehine rakı koyayım, demiyor. Bu dünyada insaniyetlik kalmamış...

⁂

Ay yusyuvarlak, ta karşıda... Nuri tek başına oturduğu masada Boğaz'ın karşı kıyı ışıklarına bakıyor ama, baktığını görmüyor. İçiyor. Yanındaki masada da birbaşına bir adam var, o da içiyor, hem içiyor, hem biyandan ağlıyor... Dirseği masada, eli alnında durmadan ağlıyor, boyuna ağlıyor. Adam ağlıya ağlıya gözyaşı olup akıp gidecek, karışacak Boğaz'ın sularına.

Delikanlı, onun ağladığını görmemek için başı Boğaz'a çevrik durdu. Ama merak etti biraz sonra, yine ağlıyor muydu adam? Belli etmeden dönüp baktı; evet, ağlıyordu... Gözyaşları, önündeki kadehine dökülüyor, içiyor kadehten biriki yudum, yine ağlıyor ara vermeden... Bir insan nasıl bu kadar ağlıyabilir? Saatlerdir ağlıyor... Delikanlı başını iyice denize çevirdi. Ama merakını yenemeyip, bakıyor arada yine adama; adam öylecene, kıpırdamadan, bir eli alnında, dirseği masada, içiniçin ağlıyor, bitevi ağlıyor.

Delikanlı kızdı ilkin, sinirlendi, az sonra duygulandı, acıdı adama... Ne yapsaydı?

İçeri girdi, tezgâh başında içmekte olan Sarı Tahsin'e,

— Tahsin âbi, dedi, yanımdaki masada bir adam var, illet etti beni yahu... Masaya oturdu oturalı hiç durmadan ağlıyor. Kim o adam Allaşkına, biliyor musun?

Sarı Tahsin Karadenizlice bir güzel güldükten sonra,

— Müşteri, müşteri diyordun da kafa ağrıtıyordun ya, dedi, işte benim has müşterim o adamdır; ayda, iki ayda bir gelir, efendi gibi ağlar, içer rakısını gider.

Delikanlı döndü masasına. Adam hâlâ ağlıyordu içini çeke çeke... Başını öteyana çevirse de duyuyordu ağladığını... Gidecekti burdan, başka meyhaneye, evine, başka bir yere... Gidecekti ama, o adam yine orda ağlıyacaktı. Duymazdı ya sesini... Duymaz mıydı? Duyardı... Bir başka türlü ağlayıştı, bikez duydun mu sesini, nereye gitsen artık hep duyarsın...

Güzel gecenin tadı kaçtı. Herifin suratına bir yumruk mu atsa? Yakalayıp boğazından iki eliyle sıksa da sustursa mı? Yalvarsa mı?

Yanına gitti,

— Affedersiniz Beyefendi, dedi, cesaretimi mazur görün, masalarımızı birleştirmekte sakınca var mı? Yoksa masama şeref verir misiniz lütfen?..

Bu türlü meyhane ağızlarını, kolpoları öğrenmişti. Yaşlı adamlar gibi konuşulacaktı.

Ağlıyan adam çok edepliydi. Ayağa kalktı,

— Estağfurullah, emredersiniz... dedi, delikanlının masasına geçti.

Kalktığı masada bir rakı şişesiyle bir su şişesi, bir de kadehten başka bişey yoktu. Delikanlı onları da alıp geldi. Oturdular karşılıklı. Ağlıyan adam Boğaz'a bakmıyordu, aya bakmıyordu, başı avcunda ağlıyordu yine... Delikanlı O'nun da kadehini doldurdu.

— Şerefinize! dedi.

Rakıyı dikti, alnını avucuna alıp, kaldığı yerden ağlamasını sürdürdü.

— Bişey emreder misiniz, mezelerden?

— Teşekkür ederim efendim...

Cevabını veriyor, yine ağlıyor...

Sakalları birazcık uzamış, saçları da öyle... Boyunbağının düğüm yeri örselenip tirfilleşmiş, iyice yıpranmış... Elbisesi eski ama özenli, gömleği temiş... Saçları taralı, pantolonu ütülü... Ağlıyor, ağlıyor, ağlıyor... Ağlıya ağlıya akıp, yokolup gidecek adam... Bir insanda bunca gözyaşı nasıl olabilirmiş diye şaşıyor delikanlı.

— Şerefinize beyfendi.

— Şerefinize efendim...

Ağlıyor adam... Delikanlı hırsından tırnaklarını kemirmeye başladı.

— Affedersiniz, sormak ayıp olmasın ama, bağışlayın beni; niçin ağlıyorsunuz? İçime dokundu da...

Ağlıyan adam anlatmaya başladı, hem ağlıyor hem anlatıyordu. Anlatırken ağlamasını hiç kesmiyordu. Bütün anlattıkları onbeş-yirmi kelime içinde dönüp dolaşıyordu.

— Bendeniz her gece için için ağlarım efendim... Bendeniz... ağlarım efendim içip içip... Bendeniz böyleyimdir efendim, hep böyleyimdir. İçip içip ağlarım efendim... Yirmibeş yılımı sahnede geçirdim efendim... Tiyatrocuyum efendim... Bendeniz içip içip ağlarım efendim... Yirmibeş yıllık jönprömiyeyim efendim... Bendeniz içip içip ağlarım efendim... Bethoven büyük sanatkâr efendim. Şopen de, Şekspir de büyük sanatkâr efendim. Bendeniz de haddim olmıyarak icrai sanatkârım efendim. Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim. Şekspir büyük efendim... Bendeniz de haddim olmıyarak icrai sanatkârım efendim... Jönpmiyeyim efendim. Yirmibeş yıldır jönprömiyeyim efendim... Bendeniz her gece içip için ağlarım efendim... Yirmi lira gündeliğim vardır efendim... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim... Yirmi liranın on lirasını patron içerde kor efendim, tiyatroyu bırakıp gitmiyelim diye efendim... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim... Haddim olmıyarak biz de icrai sanatkârız efendim... Bethoven büyük efendim. Şopen büyük efendim, Şekspir büyük efendim, bütün sanatkâr efendim... Ama dendeniz de haddim olmıyarak icrai sanatkâ-

rım efendim... Bir Aleksandra'm var efendim... Aleksandra'm vardı efendim... Sonra Aleksandra'mız oldu efendim... Aleksandra'mız... Daha sonra Aleksandra oldu efendim, Aleksandra... Aleksandra'm... Aleksandra'mız... Aleksandra... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim. Aleksandra'm vardı. Bir gece karakolda... Biz karakolda bir gece. Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim... Ben jönprâmiyeyim efendim, yirmibeş yıllık jönprümiyeyim efendim. Yirmi lira güdeliğim var efendim, on lirasını alırım, on lirası içerde kalır efendim... Tiyatrodan kaçmıyalım diye efendim Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim... Bethoven, Şopen, Şekspir büyük sanatkâr efendim... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim... Aleksandra'm. Bir gece karakolda Aleksandra'mız... Sonra Aleksandra oldu... Bendeniz her gece içip içip... Jönprömiyeyim efendim... Yirmibeş yıldır ...İcrai sanatkârım.. Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim.

Adam ağlıyor, konuşuyor, ağlıyor, konuşuyor... Sözleri hep bu onbeş-yirmi kelime içinde dönüp dolaşıyor... Ama bu kelimelere her seferinde ayrı bir ayrıntılı anlam katarak, sanki büsbütün başka bişey anlatıyormuş gibi söylüyordu... Ağlıyordu durmadan, anlatıyordu durmadan...

— Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim..

— Anlıyorum efendim...

Delikanlı O'nun niçin ağladığını anlamıştı artık.

— Aleksandra'mı... Aleksandra'mız... Aleksandra... Bendeniz...

— Anlıyorum efendim...

— Bethoven de, Şopen de... Ama ben de... İcrai...

— Anlıyorum efendim...

— Yirmibeş yıllık jönprömiyeyim... Yirmi lira... On lirası içerde... Kaçmıyalım diye... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim...

— Anlıyorum efendim...

— Yirmibeş yıllık jönprömiyeyim... Yirmi lira... On lirası içerde... Kaçmıyalım diye... Bendeniz her gece içip içip ağlarım efendim...

— Anlıyorum efendim...

⁂

Delikanlı uyanınca, evine ne zaman, nasıl geldiğini hiç hatırlıyamadı. Demek bütün bir gün uyumuş... Akşam olmuş. Kalktı. Sakal traşı olacaktı, olmadı. Yıkandı, giyindi, çıktı evden... Sarı Tahsin'in meyhanesine yöneldi. Daha erken, asmanın altındaki masalardan yalnız üçünde müşteri var...

Tanıdık garsondan rakı istedi. Garson,

— Meze? diye sorunca,

— İstemez! Yalnız rakıyla su... dedi.

Bu gece o da ağlıyacaktı...

Dirseğini masaya, başını avucuna dayadı. İyi... Üstüste iki kadeh rakı içti... Ağlıyamadı... Dün geceki adamın dediklerini geçirdi içinden...

Sarı Tahsin önünden geçerken,

— Ne o oğlum Nuri, dedi, nedir o?

Ağlamaya çalışan delikanlının ancak gözleri dolmuştu.

Sarı Tahsin, delikanlının yanında bir sandalyeye oturdu. Anlamıştı onun ne yapmak istediğini. Yine Karadenizlice güldü bir güzel.

— Sen vazgeç, dedi, sen ağlıyamazsın...

— Niye? Ağlarım işte...

— Oğlum, ağlıyamazsın... Ağlasan da onun gibi ağlıyamazsın, ayıp kaçar... O iş başka iş... O adam, yirmibeş yıldır ağlıyor be... Adamın mesleği ağlamak... Sen ağlıyamazsın... Adamın gündeliği yirmi lira, on lirası içerde kalıyor. Sen içtiğin rakının parasını babadan alıyorsun... Sen ağlıyamazsın...

Karadeniz dilinden gülüyordu Sarı Tahsin ki, o gülüşe dayanılmaz.

— Hadi, hadi, dedi, ye iç!.. Ne zaman gideceksen git Amerika'ya da, doktor mu olacaksın, mühendis mi, ol da dön gel memlekete... O zamana kadar sağ kalırsam rakılar benben...

Kalktı Sarı Tahsin...

Delikanlı kadehi bir dikişte yuvarladı.

— Bendeniz her gece içip içip ağlıyamam efendim, ağlıyamam efendim... diye tekrarlamaya başladı; ama ağlıyordu.

— Ağlıyamam efendim... İçip içip ağlıyamam efendim... deyip durmadan, boyuna ağlıyordu.

Bir rahattı, bir mutluydu...

— Benim Aleksandra'm yok efendim... Bendeniz her gece içip içip ağlıyamam efendim... Bendeniz icrai sanatkâr değilim efendim... Yirmi beş yıldır jönprömiye değilim efendim. Yirmi lira gündeliğim yok efendim. Patron on lirasını alıkomaz efendim. Biz bir gece karakolda... Aleksanra'm yok efendim. Bendeniz içip içip ağlıyamam efendim...

Ağlıyordu delikanlı.

1 — Doğ güneşim, doğ!

Burası «Eğikkaya Dibi Köyü»... Köyün bütün çocuklarının göğüs kafesleri içeri göçüktür.

Köy, bulutlara hırıldayan kızgın bir köpek ağzı gibi doruğu diş diş olan ulu bir kayanın dibinde kurulmuştur. Öbek öbek bulutlar, ulu kaya doruğunun sivri, keskin dişlerine tüner. Ulu kaya, göğe açılmış sivri, keskin dişleriyle, üstüne tüneyen bulutları didik didik parçalar. Parçalanan bulutlar rüzgârla dağılır, sonra başka bulutlar konar keskin dişlere.

Doğu yönündeki ulu kaya, güneşi kapar; köyün üstüne eğilip abanmıştır. O yüzden köylü, güneşin doğuşunu hiç görmez. Başka yerler güneş ışınlarından pırıl pırıl, ışıl ışıl iken, Eğikkaya Dibi Köyü serince bir koyu alaca gölge içindedir. Güneş yükselir, yükselir, başka yerlerde öğle olur, ancak işte o zaman güneş, ulu kayanın sivri dişli doruğunu aşıp köye aydınlık serper. Bu aydınlık da uzun sürmez. Köyün batısında, kuru derenin öteki yakasındaki sıra dağların ardında yiter, erkenden batar güneş.

Köy evleri, eğik kayaların dibinde kurulmuş olduğundan, kışın seller dağdan koca koca kayaları söküp sürükler, yuvarlanan kayalar her kış bikaç evi ezer, her kış bikaç can yokolur.

Eğikkaya Dibi Köyü'nün çilesi çoktur.

Eğikkaya Dibi Köyü'nde akşam çok erken olur.

Eğikkaya Dibi Köyü'nde sabah çok geç olur.

Eğikkaya Dibi Köyü'nde günler çok kısa, geceler çok uzundur.

Eğikkaya Dibi Köyü'nün çocukları her sabah uyanınca,

— Ana, ekmeek! Ana, ekmeeeek!.. diye bağrışırlar.

Köyün anaları,

— Yat uyu! Zıbar! Daha güneş doğmadı! diye çocuklarını avuturlar.

Bir zaman daha geçer, güneş görünmez. Çocuklar yine ağlaşır:

— Ana, ekmeeek! Ana, ekmeeek!..

Analar bağrışır:

— Boğazı kuruyası, daha güneş bile çıkmadı...

Çocuklar evlerden çıkar, ortalığa dökülür. Gözleri, Eğikkaya'nın diş diş doruğunda olan çocuklar, kayanın dibine gidip güneşe yalvarır, yakarırlar:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!

Hem güneşe yalvarır, hem yumruklariyle göğüslerini döverler.

— Doğ güneşim, doğ!

Küçücük göğsün iman tahtasına bir yumruk...

— Doğ ki anan bana ekmek vere...

Bir yumruk daha...

İşte o yüzden Eğikkaya Dibi Köylülerinin göğüsleri içeri çökük, sırtları kamburumsu, başları eğiktir.

Çocuklar büyür anababa olur, bukez de çocukları onlara söyler:

— Ana ekmek! Baba ekmek!..

— Daha güneş bile doğmadı...

— Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere...

2 — Kırk gün besi!

Güneşi özlemiş Eğikkaya Dibi Köylüleri, her yıl evlerinden bikaçını ezen ulu kayadan kurtulmak istiyordu.

Günlerden bigün, Eğikkaya Dibi Köyü'ne bir derviş çıkageldi. Yoksul dervişin açlıktan avurdu avurduna çökmüş, soluk sarı derisi iskeletine yapışmıştı.

Köye inen yoksul derviş, göklere yükselen iniltiyi duyup şaştı:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere...

Kadınların ağıtları kayalarda yankıyordu. Selin sürüklediği iri bir kaya yine bir evi ezmiş, içindekileri öldürmüştü.

Yoksul derviş, köyün yaşlılarına,

— Ben sizi bu koca kaya belâsından kurtarırım... dedi.

— Nasıl kurtarırsın?

— Eğikkayayı alır, burdan uzak yere götürür bırakırım...

— Aman derviş, Hızır Aleyhiselâm dedikleri sen olacaksın... Seni bize Tanrı gönderdi.

Aman derviş, ne olursa senden olur... Hadi, al şu kayayı da köyümüz güneş görsün...

— Kayayı götürürüm ama, beni kırk gün fındık fıstıkla, yağla balla, baklava börekle pekmezle ayranla bigüzel besliyeceksiniz. Elimi sıcak sudan soğuk suya sokturmayacaksınız. Bir elim yağda, bir elim balda olacak... Hık dedim mi şıra, gık dedim mi şerbet sunacaksınız... Kırk gün besiye çekileceğim. Yiyip içip, yangelip yatıp iyicene güneşleneceğim ki kayayı sırtlayıp götüreyim. Sonrası kolay, kurtaracağım sizi bu kayadan...

— Her ne buyurursa canbaş üstüne derviş, yeter ki bizi kurtar bu kayadan, güneşe kavuştur köyümüzü...

Köyün yaşlıları, ilerigelenleri bu işi görüşüp konuşmak için köy kahvesine toplandı.

Adına Ali derler bir delikanlı vardı. Dervişin önerisini duyunca, doğruca kahveye seğirtti. Babası, kaynatası da kahvedeydi, İlkin selâm verdi, sonra,

— Aksakallılar, büyüklerim, atalarım, emmilerim, dayılarım! Sizlere bir diyeceğim var izin verirseniz... dedi.

— Buyur Ali oğlumuz...

— Duydum ki, aç cıbıl bir derviş gelmiş. «Beni kırk gün kırk gece besiye çekin.» demiş. «Kırkıncı gün kayayı alır giderim burdan.» demiş.

— Evet, öyle dedi Ali oğlumuz...

— İnanmayın, yalandır dedikleri! Bu kayayı burdan söküp götüremez. Bizi kandırmaktadır. Açlıktan midesi kurumuş elin kurnazına inanmayın...

Köyün imamı, muhtarı,

— Senin aklın ermez bu işlere Ali oğul, dediler, biz hiç yalana dolana gelir miyiz? Biz işimizi iyice sağlama bağladık, hemi de nasıl...

— Nasıl işin sağlamı?

— Biz dervişi bir odaya kapayacağız. Pencereler sıkıca örtülü, kapı kitli. Derviş, «Yâ Hak!» dedikçe pencereden et kızartmasını, hıç dedikçe ayranı, pekmezi sunacağız. Kırk günün sonunda derviş tutukludan çıkıp ulu kakayı götürürse götürür, yoook götüremezse doruktan aşağı atıp yok edeceğiz dervişi. Dervişle pazarlığımız, anlaşmamız işte böyle... Biz işimizi sağlama bağladık, sen keyfine bak Ali oğul...

Ali herne dediyse dinletemedi. Sıkıntısından vurdu dağlara...

O sıra Ali'nin evinde neler olmaktaydı, bakalım bir görelim:

3 — Aman Sarıkız, söyleme!

Ali yeni evliydi. Karısı, ineği sağmak için dama girdi, kalaylı bakracı ineğin altına koyup bir türkü tutturdu, ineği sağlamaya başladı. İneğin memesinden iki sağımlık süt bakracın dışına, samanların üstüne düşüverdi. Taze gelini aldı bir korku ki, nasıl bir korku... Kaynanası pintinin biriydi. İki sağım sütün ziyan olduğunu duyarsa taze geline etmediğini komazdı. Taze gelinin kınalı parmakları titriyordu korkudan.

İneğin adı Sarıkız'dı. Ya Sarıkız söylerse kaynanasına...

Keklik kınalı gelin, hemen boynundan altınlarını çıkarıp Sarıkız'ın boynuna astı, yalvarmaya başladı:

— Aman Sarıkız'ım, canım Sarıkız'ım, işte bu altınların senin olsun, sakın iki sağım sütünü yere döktüğümü kaynanam karıya söyleme, emi?

İnek, dile gelip,

— Gönlünü geniş tut, kimselere söylemem Kınalı Gelin... diye başını sallayıp, boynundaki dizim dizim altınları şıngırdatırken kaynanası dama girdi. Sarıkız'ın boynunda sıram sıram altınları görünce şaşıp,

— Bu ne gelilin! diye bağırdı.

Taze gelin de, iki sağım süt döktüğünü ona söylemesin diye altınları Sarıkız'ın boynuna astığını anlattı.

Kaynanayı bir korku aldı ki, nasıl korku... Çünkü kocası çok elisıkı bir adamdı. İki sağım sütün ziyan olduğunu duyarsa kıyameti koparırdı. Hemen başından ipek başörtüsünü çıkarıp, Sarıkız'ın başına bir güzelce sardıktan sonra,

— Aman Sarıkız, canım Sarıkız, İpek örtüm senin olsun, sakın kocama, gelinimin iki sağım sütü yere döktüğünü söyleme! diye yalvardı.

Bu sıra kapı açılıp da kocası içeri girmez mi! Koca adam, ineğin boynunda şıngır şıngır altınları, başında da ipek başörtüyü görünce pek şaşıp,

— Bu ne? diye bağırdı.

Karısı, iki sağım sütün ziyan olduğunu söylemesin diye Sarıkız'ı süslediklerini anlattı. Koca adam,

— Eyvah, oğlum bunu duyarsa, keklik se-

kişli, bülbül deyişli taze gelinimi boşar... diye korkup, gümüş köstekli saatini kuşağından sökup Sarıkız'ın beline doladı, sonra yalvardı ona:

— Aman Sarıkız'ım, canım Sarıkız'ım... Sakın benim Ali oğluma iki sağım sütün ziyan olduğunu söyleme, e mi?

Sarıkız başını sallayınca gümüş köstek, dizim altınlar şıngırdadı.

O sırada komşular geldi dama. Onlar da ineğin süslerine şaştılar. Ama işin içyüzünü öğrince, onlar da Sarıkız'ı daha da süslediler. Üstlerinde başlarında değerli ne varsa, incik boncuk, ayna mayna, kordon kuşak, para pol, hepsini Sarıkız'a takıp takıştırdılar.

— Aman Sarıkız, canım Sarıkız, sakın Ali'ye söyleme!

Sarıkız, dile gelip,

— Söylemem, diye başını salladı.

Damı dolduranlar sevinçten çalıp söylemeye, gülüp oynamaya başlamışlardı ki, Ali kapıdan girdi,

— Bu nedir? dedi.

— Aman Ali, gelin iki sağım sütü yere döküp ziyan etti. Sarıkız sana söylemesin diye onu böyle süsleyip allayıp pulladık...

Bunu duyan Ali,

— Ben bu deliler arasında duramam. Kimi aç dervişi fındık üzümle besler, kimi de ineğe altın takar, ayna takar... diye söylenip, o kızgınlıkla heybesini, kavalını alıp çıktı köyünden, düştü yollara...

4 — Öküzün başı ne olacak?

Ali, sırtında heybesi, bir elinde kavalı, bir elinde sopası, gece demedi, gündüz demedi, bağ bayır, ova çayır yürüdü de yürüdü... Kimi zaman kavalını çaldı, kimi zaman koyu gölgelerde yattı uyudu. Aradabir köyünü ansıyor, karısını özlüyor, anababasını göresi geliyor.

— Dönsem m'ola? diye içinden geçiriyordu.

Sonra kendikendine,

— O deliler içinde neyliyecekmişim?.. deyip yürüyordu.

Yürürken yürürken karısı, ineği sağarken gözünün önüne geliyordu. Anasını, koca teknede ekmek hamuru yoğururken görür gibi oluyordu. Eğikkaya dibinde «Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!» diye göğüslerini yumruklayan köy çocuklarının sesleri kulağındaydı. Ama hayır, dönemezdi o deliler arasına...

Git de git, git de git, bir tepenin üstünden bir de baktı ki, alttaki köyde bir kaynaşma var. Nedir, ne değildir diye tepeden aşağı seğirtip köye geldi. Selâm verdi.

— Nedir ağalar? diye sordu.

— Öküz başını küpe sokmuş, telâşımız ondan... karşılığını verdiler.

— Peki, ne yapacaksınız?

— Bizim bu köyün bir akıllı Mehmet Ağası vardır. Başımız sıkışınca her işlmizi gider ona danışırız.

Ali meraklandı. Köylünün arkasına düştü. Vardılar akıllı Mehmet Ağa'nın yanına.

— Öküz başını küpe sokmuş, nasıl çıkaracağız başını? diye sordular.

Akıllı Mehmet Ağa da,

— Öküzün başını kesin! diye onlara salık verdi.

Ali içinden, «Buranın köylüsü, bizimkilerden daha da deli» diye geçirdi.

Öküzün başını kestiler, ama yine kesik öküz başı çıkmadı küpün ağzından. Yine gittiler Akıllı Mehmet Ağa'ya:

— Kestik ama, öküzün başı içerde kaldı. Şimdi ne yapalım?

Akıllı Mehmet Ağa da,

— Öyleyse, şimdi de küpü kırın! dedi.

Küpü kırdılar, öküzün kesik küpten başını çıkardılar.

— Hah Allah razı olsun Akıllı Mehmet Ağa'mızdan... diye dua ettiler.

Az sonra başka bir köylü,

— Eyvah, Benim öküz de su içmek için başını küpe sokmuş, başı küpün içinde kaldı!.. diye bağırarak geldi.

Öbür köylüler,

— Varıp Akıllı Mehmet Ağa'mıza danışalım... dediler.

Ali dayanamayıp,

— Bre emmiler, demincek danıştınız ya... dedi.

— Olsun, dediler, belki bu kez verecek başka bir akıl varır.

Ali,

— Durun etmeyin, dedi, öküzün başını keseceğinize önce küpü kırın, beni dinleyin!

Ali'nin dediği gibi önce küpü kırıp, öküz sağ kurtulunca oranın köylüleri Ali'nin ayağına kapanıp,

— Aman, biz senin gibi bir akıllı adam

görmedik. Sen bu köyde kal, başımızdan eksik olma. Bizim akıl hocamız ol. Burda ye iç, yan gel yat, yeter ki bize akıl ver... diye yalvardılar.

Ali,

— Ben kendi delilerim arasında edemedim, sizin gibi deliler arasında hiç duramam!.. deyip yürüdü. Çıktı köyden...

5 — Deh derim gitmez, çüş derim durmaz!

Ali az gitti, uz gitti, dere aştı, dağ geçti, köyden köye ulaştı. Aradabir karısı, ineği sağarken gözünün önüne geliyordu. Anasını, koca teknede ekmek hamuru yuğururken, görür gibi oluyordu. Köyünün çocuklarının, kaya dibinde göğüslerini döverlerken, «Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!» diye yalvarışlarını duyar gibi oluyordu.

Hayır, dönemezdi o deliler arasına...

Gide gide bir köyün ortasına düştü. Bitakım adamlar bir eşeğin başına toplanmışlar uğraşıp duruyorlardı. Ne oluyor diye aralarına sokuldu. Bir de baktı ki, bir eşeğe bir dolu çuvalı yüklemeğe çalışıyorlar. Eşeğin bir yanına çuvalı asıyorlar, eşeğin öbür yanı boş olduğundan çuval devriliyor. Bukez devrilmesin diye çuvalı eşeğin öbür yanına yüklüyorlar, çuval yine devriliyor. Bir zaman uğraştılar, sonunda,

— Varıp Akıllı Mehmet Ağa'ya danışalım... dediler.

Ali de arkalarına düştü. Demek bu köyün de bir Akıllı Mehmet Ağa'sı var, öyle mi?

Köylüler Ali'nin bu sorusuna,

— Her köyün bir Akıllı Mehmet Ağa'sı olur elbet... dediler.

Akıllı Mehmet Ağa onlara akıl verdi. Dedi ki:

— O çuvalın ağırlığına denk taş toplayın, bir çuvala koyun. Eşeğin bir yanına tahıl yüklü çuvalı, öbür yanına da taş yüklü çuvalı yükleyin...

Denileni yaptılar. Çuvallar artık eşeğin sırtından düşmüyordu. Köylüler sevinçle,

— Bizim Akıllı Mehmet Ağa'mız gibi bir akıllı daha yoktur yeryüzünde... dediler.

Dediler ama, yükü ağır olduğundan eşek bitürlü yürümüyordu. Eşeğe vurdular, vurdular..

— Deeh!.. çüüüş!.. Deeeh!..

Eşeğin sahibi,

— Deh derim gitmez, çüş derim durmaz, bu necip eşek!.. deyip hayvana bir sopa indirdi.

Eşek yükünün ağırlığından yıkılıp kaldı.

Ali dayanamayıp,

— Hele durun! diye araya girdi.

Taşları çuvaldan boşalttırdı. Öteki çuvaldaki tahılı ikiye ayırıp, iki çuvala bölüştürdü, iki çuvalı eşeğin iki yanına yükledi. Eşek, dengeli yüküyle tıkır tıkır yürüyünce, oranın köylüleri buna pek şaşıp Ali'ye,

— Aman biz senin gibi akıllı bir adam daha görmedik. Bizim köyde kal. Her ne dilersen başüstüne, yeter ki, sen bize akıl ver... diye yalvardılar.

Ali,

— Ben kendi delilerim arasında duramadım, sizin gibi deliler arasında hiç duramam!.. deyip yürüdü.

6 — İneği indir, otu kaldır!

Yollarda Ali'nin çarıkları delinmişti. Gece gitti, gündüz gitti, gide gide bir köye vardı. Baktı ki, ne baksın, köy alanına toplanmışlar adamlar. Yüksek bir yere ot bağlamışlar. Beş-on kişi yerdeki ineği tutup kaldırıyorlar ota doğru. Ali onlara.

— Ne yaparsınız böyle? diye sordu.

— Görmez misin, ineğe ot yedireceğiz, ama yemiyor ki... dediler.

— İnek öyle ot yemez.

— Ya nasıl yer?

— İneği kaldıracağınıza, otu yere indirin, ot hayvanın ağzına gelsin...

Ali'nin dediğini yapıp da inek otu yemeğe başlayınca pek şaşan köylüler,

— Aman, biz senin gibi bir akıllı adam görmedik. Köyümüzde kal. Seni bal börekle besleriz... Yeter ki bize akıl ver... dediler.

Ali,

— Sizin gibi deliler arasında benim işim yok. Ben kendi delilerim arasında barınamadım... deyip yürüdü...

7 — Atı arabanın önüne koşun!

Yağışta gitti, güneşte gitti, yoruldu, bitti. Köyünü özlemişti. Köyü gözünde tüttü. Koca teknede ekmek yoğuran anası, inek sağan karısı gözü önüne geldi. Ulukaya dibinde «Doğ güneşim, doğ!» diye göğüslerini dövüp yalvaran çocukların sesleri kulağına geldi. Ama ne olursa olsun dayanacak, bir daha dönmeyecekti o delilerin arasına...

Gide gide bir köye vardı. Baktı, insanlar toplanmış, bişeyle uğraşıp duruyorlar. Bir de ne ne baksın: Bir arabanın arkasına atı bağla-

mışlar, atı kamçılıyorlar, ama araba gitmiyor.

— Yahu, bu araba neden yürümez! diye şaşarak birbirlerine soruyorlar.

Ali dayanamayıp,

— Yahu günahtır, atı boşuna kamçılamayın, araba öyle gitmez... dedi.

— Ya nasıl gider?

— Atı arabanın arkasına bağlamışsınız. Getirin öne!

Atı arabanın önüne bağlayınca, at arabayı çekip götürdü. Oranın köylüsü Ali'nin eline ayağına varıp,

— Aman, sen köyümüzden gitme, kal burada da bize akıl ver. Her buyruğun başımız üstünde; yeter ki sen bize akıl ver... dediler.

Ali,

— Kendi köyümün delileriyle başedemedim, sizin gibi atı arabanın arkasına süren deliler arasında benim işim yok... deyip yürüdü.

8 — Şalvar nasıl giyilir?

Ali az gitti, uz gitti, dere tepe düz gitti... İlle de köyünün özlemi canına yetti. Dönse miydi? Anası, karısı... Hele o çocukların sesleri; «Doğ güneşim, doğ!..»

Kaval çaldı, dinlendi, yürüdü, yine yürüdü ...Tozlu yollardan geçti, çalılık tepeler aştı. Gide gide bir köye vardı ki, adamlar alanda toplanmış bir işler etmekteler. Nedir, diye sokuldu.

Bir delikanlıyı evin çatısına çıkarmışlar. Yerde de iki kişi bir şalvar tutup, şalvarın belini açmışlar. Aşağıdakiler, çatıdaki delikanlıya,

— Atla haydi! diye bağırdılar.

Delikanlı çatıdan yere atladı. Düşünce başı yarıldı, kanlar içinde kaldı. Yaralı delikanlıya,

— Olmadı, bacaklarını şalvara sokamadın, haydi bir daha... dediler.

Kanlar içinde delikanlı yeniden çatıya çıktı.

Ali dayanamayıp,

— Ne yaparsınız böylece? diye sordu.

— Görüyorsunuz ya, delikanlı yeni şalvar giyecek... dediler.

— Sizin köyde şalvar böyle mi giyilir?

— Böyle giyilir elbet. Ya başka nasıl giyilecekmiş? Yukardan atlayıp şalvarın içine girerse iyi, giremezse düşer başı gözü yarılır. Arada ölen bile olur şalvar uğruna...

— Durun etmeyin... Öyle giyilmez şalvar.

Ali, delikanlıyı çatıdan indirip, ona nasıl şalvar giyileceğini gösterdi.

Köylüler buna pek şaşıp,

— Biz senin gibi akıllı bir adam görmedik. Aman bizim köyümüzde kal... Her ne desen can, baş üstüne... dediler.

Ali,

— Ben kendi köyümün delileriyle yapamadım, sizin gibi deliler arasında ne işim varmış!.. deyip yürüdü gitti.

9 — aKrga mı, kaya mı?

Eğikkaya Dibi Köyü, Ali'nin gözünde tütüyordu. Koca teknede ekmek hamuru yoğuran anacığı, damda ineği sağan karıcığı gözünün önüne geliyor. İlle kaya dibinde göğüslerini yumruklayan çocukların sesleri kulağından hiç eksik olmuyor: «Dağ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!»

Ali'nin üstü başı döküldü. Güneşte yandı kavruldu, yağmurda ıslandı kaldı. Bir nice zaman gittikten sonra savaş gürültüsüne benzer gürültüler duydu. Vardığı tepenin üstünden aşağıya bir de baktı ki, iki köy halkı birbirine girmiş savaşmakta. Bıçaklar çekilmiş, tabancalar ateşleniyor, taşlarla sopalarla kadın erkek, çoluk çocuk birbirlerine girmişler.

Ali tepeden koşup kavgacıların aralarına girdi.

— Durun, etmeyin! Nedir alıp veremediğiniz? diye bağırdı.

Bağırınca kavgacılar durdular. İçlerinden biri anlattı:

— Bundan çok bir zaman önce, benim babamın dedesinin babası zamanında, bu gördüğünüz iki köy, bitek köymüş. Biz, bu şimdiki iki köy hep akrabaymışız. O köyden Ahmet'le Mehmet adında iki arkadaş varmış.

— Şimdi nerdeler?

— Canım, çok eski bi iş bu. Onlar öleli yıllar olmuş, kemikleri bile toprağın altında kalmamış. Ondan sonra... Ahmet'le Mehmet bigün yamaçta otururlarken Ahmet. «Şu kayanın üstündeki kara kargaya bak!» demiş. Mehmet bakmış. «O kara karga değil.» demiş. «Ya ne öyleyse?» diye sormuş Ahmet. «Kara karga değil, kara kaya o... Sen onu karga sandın...» Kargaydı, kayaydı, derken iddiaya girmişler. Taş atmışlar. Taş atınca Ahmet, «Bak işte uçtu demek kargaydı.» demiş. Mehmet de, «Hiç de uçmadı, demek kayaydı.» demiş. Karkaydı, kayaydı derken bunlar kavgaya tutuş-

muşlar. Bunların kavgasını duyan köylümüz başlarına toplanmışlar. Böylece köylü ikiye ayrılmış. Biyanı karga diyenler, biyanı kaya diyenler. İki bölük kavgaya tutuşmuşlar. Kafa göz yarılmış. İşte bu yüzden bizim köy ikiye ayrılmış; biri Karakaya köyü, biri de Karakarga köyü...

— Peki bu şimdiki kavganız neden?

— İşte o zamandan beri, bu iki köyün halkından ki kişi yanyana gelince biri der: «Babamın dedesinin babasının gördüğü kargaydı». öbürü der: «Yalan, karga değil, kayaydı, benim babamın dedesinin babasının gördüğü kayadır.» Başlarlar kavgaya... Derken köylü birbirine girer. İki-üç yılda bir buyüzden kıyasıya vuruşuruz.

Ali,

— Kavga etmeseniz olmaz mı? dedi.

— Nasıl olsun? Kara kargaya, kara kaya diyorlar...

Öteki kavgacılar da

— Kara kayaydı, kara karga diyen sizsiniz... dediler.

Ali,

— Gelin etmeyin, dedi, şunun bir arasını bulalım.

— Nasıl bulalım?

— Kara karga diyenlerin de, kara kaya diyenlerin de dediği olsun. Gelin, şu köylerinizi eskisi gibi birleştirin!

— İyi ama bizim köy Karakaya, onların köyü Karakarga...

— Birleşen köye Kargakaya adını verirsiniz, iki köyün dediği de yerine gelir, olur biter...

Bu öneriye çok sevinen köylüler Ali'nin eline, ayağına düşüp,

— Aman, biz senin gibi akıllı adam bulamayız. Köyleri birleştirelim, sen de başımızda bulun, her buyruğuna peki... Yeter ki bize akıl ver... diye yalvardılarsa da Ali,

— Sizin gibi delilerin arasında ben yapamam... deyip, yürüdü, gitti...

10 — Gelin kapıdan sığmıyor!

Ali, anababasını, karısını, köyünü çok, çok özlemişti. Sıla gözünde tütüyordu. Anası teknede hamur yoğurur. Karısı, Sarıkız'ı sağar. İşte Eğikkaya Dibi köyünün çocukları göğüslerini yumruklayıp bağrışıyorlar: «Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!...»

Ali gide gide yorulup bir ağaç gölgesine çöktü. Dertli dertli kavalını çalarken, kulağına bir cümbüşlü, bir neşeli sesler geldi ki, aman ne oynak havalar ...Dikilip baktı. İşte köy görünmekte. Köye doğru yürüdükçe bir düğün alayı olduğunu anladı. Davullar dövülmekte, zurnalar çalınmakta, yiğitler bulutları kurşunlamakta... Düğün alayının önünde, gelin at üstünde düğün evine gidiyor. Halay çekenler, horon tepenler, yiğitlenip naralananlar...

Gönlü genişleyen Ali, içinden «Hele şükür, akıllıların olduğu bir köye vardım m'ola?» diye geçirdi. Düğün alayının ardına takıldı. Düğün evine gelindi. At üstündeki gelini bahçe kapısından sokmaya çalışıyorlar, ama bitürlü sokamıyorlardı. İçlerinden biri,

— Ne etsek, atın ayaklarını mı kessek de gelini içeri alsak... dedi.

Başka biri,

— Atın ayaklarına yazıktır, kapı eşiğini kıralım... dedi.

Daha başka biri de,

— Kapı eşiğine yazıktır, gelinin başını kesmek gerek... dedi.

Bu aklı beğendiler. Az kaldı ki, gelinin başını keseceklerdi. Ali dayanamayıp,

— Durun hele! diye ileri atıldı.

Ali'ye,

— Durup da ne olacak, gelin dışarda mı kalacak? dediler.

— Durun, ben gelini kapıdan sokarım...

Ali, gelinin başına bir yumruk indirince, gelin can acısiyle başını eğdi, eğince de atla birlikte kapıdan girdi.

Oranın köylüleri Ali'ye,

— Aman bu sendeki akıl ne akıl... Bizim köyde kal da bize akıl ver, ne istersen verelim ...dediler.

Ali,

— Kendi delilerimle edemedim, ben sizin gibi delilerle hiç uğraşamam! deyip yürüdü gitti...

11 — Bizim köyün delileri yeğdir!

Ali umudunu kesti. İçinden, «Köye varmam gerek, özleme dayanamayacağım...» diye geçirdi.

Geldiği yollardan döndü, Eğikkaya Dibi köyüne geldi ki çoluk çocuk ayakta, bir sevinç, bir sevinç...

— Yine ne deliliğiniz var köylülerim? diye sordu.

Bir yaşlı hemşerisi,

— Dervişin besiye çekilişinin bugün kırkı

doldu. Şimdi dervişi çıkaracağız tutuklu besi odasından. Derviş, bu başımızın belâsı ulu kayayı dibinden sökecek, alıp götürecek...

Demek Ali köyden çıkalı kırk gün olmuştu.

Takıldı köylülerin arkasına. Dervişi çıkardılar odasından. O sıska derviş kırk gün fındık üzümle, bal börekle beslenmekten şişmiş de şişmiş... Derviş önde, köylü arkasında Eğikkayanın dibine geldiler. Derviş onlara,

— Şimdi koca kayayı alıp götüreceğim ama, benim arkama dağı yüklenmem için bir arkalık ister... dedi.

Koşup köyden arkalık getirdiler. Derviş arkalığı sırtına alıp, ulu kayanın dibine çöktü,

— Hadi bakalım, dedi, yükleyin kayayı sırtıma da alıp götüreyim...

Muhtar şaşırdı .İmam şaşırdı. Köylüler şaşırdı. Derviş onlara,

— Ne duruyorsunuz? dedi, hadisenize, yükleyin kayayı da alıp götüreyim. Ben sözümde durdum işte... Kayayı alıp gideceğim ama, siz sırtıma yüklemezseniz ben nasıl götüreyim kayayı?

Birbirlerine bakışan köylüler,

— Doğru yahu, hakkı var... Biz sırtına yüklemeyince adam kayayı nasıl götürsün! dediler.

Uğraştılar, uğraştılar, ama bitürlü kayayı yerinden kıpırdatıp dervişin sırtına yükliyemediler.

Öldürülmekten kurtulan derviş,

— Haydi kalın sağlıcakla!.. deyip savuştu gitti.

Ali, bir de anababasını görmek için evine gitti. İçeri girine, ne görse iyi: Odayı suyla doldurup göl yapmışlar. Anası, babası, karısı, bir de süslü püslü Sarıkız, ekmek hamuru teknesine dolmuşlar. Tekne odadaki su içinde yüzüp duruyor.

Babası,

— Aman oğlum, dedi, sen kayboldun ya, kaybolduğundan beri işte bu tekne içinde dolaşıp seni arıyoruz...

Ali,

— Bizim köyün delileri, ne de olsa bizim köyün deliderdir; başka köyün delilerinden akıllıdırlar. Kendi delimi, elin delisine yeğ tutarım... diyerek gülümsedi.

Eğikkaya Dibi'nde göğüslerini yumruklayan çocukların bağrışları duyuluyordu:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ ki anam bana ekmek vere!..

Uzaktan kadınların ağıtları duyuluyordu.

Ali dışarıya çıkıp,

— Herkes alana toplansın! diye var sesiyle bağırdı.

Az sonra yediden yetmişe Eğikkaya Dibi köylüleri toplandılar. Ali onlara,

— Hemşeriler, dedi, sizi ulu kaya belâsından kurtaracağım...

İmam,

— Bir Hızır Aleyhiselâm kurtaramadı, sen mi kurtaracaksın Ali oğlum? dedi.

Muhtar da,

— Ulu kayayı taşımak olanaksız iştir Ali oğlum... dedi.

Ali onlara,

— Emmilerim, dayılarım, ağalarım, ulu kayayı taşımak olanaksız, ama köyü taşımak kolay... Evleri ulu kayanın öte yamacına kuracağız... dedi.

Ali, köylülerin ona, «Aman bu sendeki akıl, ne akıl... Burdan bir yerlere gitme, başımızda kal. Sen hep bize akıl ver...» diyeceklerini beklerken, kadını erkeği, çocuğu yaşlısı hep birden güldüler. Ali.ye... Bir kahkaha, bir kahkaha... Ali kahkahaların ortasında, mermi yağmuru altında kalmışcasına sendeledi. Nerdeyse yıkılacaktı. Babası yanına gelip,

— Dellenme oğlum, dedi, hiç bunca ev burdan oraya taşınır mıymış?

Ali,

— Ev taşınmaz da ya kaya nasıl taşınır öyleyse... dedi.

Sonra, çok kızan Ali bağırdı onlara:

— Gelen gelsin benimle, ben taşırım... dedi...

Kazmanın sapına tükürüp, ilkin kendi evini yıkmaya başladı.

Onun yanından geçenler,

— Hele bak, köyümüzün bitek delisi eksikti, o da tamamlandı, şükür... diye alay ediyorlardı.

Ali evini yıktı, ulu kayanın öte yakasına güneşlik alana bir güzel ev yaptı yeniden. Sabah erkenden güneş doğmuştu. Ama ulu kayanın öte yanından göğsünü yumruklayan çocukların güneşe yakarışları duyuluyordu. Yeni evinin kapısında güneşe karşı gerinen Ali'nin çocukların bağırışlarını duyunca, gözleri yaşardı.

Kayanın öte yanına geçip «Doğ güneşim, doğ!» diye çığrışan çocuklara,

— Heeeey! diye seslendi, güneş doğdu

çoktan, gelin de bakın bu yakaya...

Çocuklar çıkıp yukarı, kayanın öte yanına dönünce pırıl pırıl güneşi görüp gülüştüler, sevindiler. Ali'nin karısı onlara birer dilim ekmek verdi.

— Ali emmi, bu ev senin evin mi?

— Hee ya, benim evim... Hadi yıkın evlerinizi, hadi koşun...

Çocuklar bir koştular; bir koştular ki... Eline kazmayı, küreği, sopayı, sırığı alan, evini yıkmaya başladı. Köyün içi toz duman içinde kaldı. Anneler yıkılan evin içinden çocuklarına,

— Ne ekmeği? daha güneş doğmadı ki... diye bağırıyordu.

Damlar, çatılar söküldü, duvarlar yıkıldı. İçerde, damsız, duvarsız yerlerdeki yataklarda büyükler daha uyumaktaydılar. Çocuklar buna bir güldüler ki...

Çocuklar, yıkıklardan ellerine geçenleri, ulu kayanın öte yakasına taşımaya başladılar. Sonra sonra büyükler de, yaşlılar da isteristemez onlara katıldılar.

Güneşli alana evler yapılmaktaydı. Davullar vurmakta, zurnalar çalmaktaydı. Ali bir tepeden sevinçle bakıyordu onlara.

— Ne de olsa bizim köyün delileri başka, yine de bizimdir... dedi.

Gözleri buğulandı.

GEBE KADIN İÇİN AĞLAMA KONÇERTOSU

Müzehher Vânû'ya

Uvertür

Bu yeryüzünün üç güzel kenti varsa biri İstanbul; gözünü sevdiğim İstanbul'u, gözümün bebeği, canım İstanbul...

Bu İstanbul'un üç güzel yeri varsa, biri de Kalamış - Fenerbahçe kıyısı: havası ılımlı, kızları alımlı, oğlanları çalımlı; gündüzleri güneşi çakmak çakmak, geceleri ay ışığı yalım yalım.

O kıyıda İstanbul'un en güzel köşkleri: Dışları mermerli, yağlıboyalı, süslü tuğlalı, işli oymalı, içleri alengirli. Zenginliğin bahçelere taşan zevksiz gösterileri: Heykeller... Bakımlı bahçelerinde yorgun bakışlar dinlenir. Kapılarındaki özel arabalar durdukları yerde, onlara bakanın insanlık haysiyetini çiğner.

Bitakım insanlar, o köşklerle denizkıyısı arasındaki yoldan geçerlerken utanırlar kendilerinden.

Mayısta köşk bahçelerindeki güller, hanımelleri, yaseminler, filbahriler açar. Gül dallarını bit sarar, filizlere bitler üşüşür. Bahçıvanlar bitten korumak için gül dallarını ilâçlar, kireçlerler... Köşklerin de bitleri vardır: Arkalara gizlenmiş gecekondular...

Bu gecekondulardan birine, doğu illerinden birinin bir ilçesinin bir köyünden üç çocuklu bir karıkoca konuk geldi. Emriye'yle İshak...

İshak bahçıvan yamağı durdu köşlerden birine... Emriye'yle başka bir köşkte orta hizmetçisi oldu. Bir zaman sonra Emriye hizmetçilikten caydı, gündelikçi oldu. Her gün bir başka köşke çamaşıra, hizmetçiliğe gidiyor, böyle daha çok para kazanıyordu.

1. Bölüm (Emriye neden güler?)

Emriye güleç bir genç kadın. Yüzü güler, gözü güler, gözlerinin içi güler, saçları güler, topluğu, elleri, parmaklarının uçları güler Emriye'nin.

İshak'la Emriye çalışıp para kazanınca konuk kaldıkları gecekondudan çıkıp, ayrı bir gecekondu kiraladılar.

Güneş doğarken yataktan gülerek kalkar Emriye. Kocasını, çocuklarını yedirir, içirir, yine gülümsiyerek Erkenden çıkar evinden etekleri gülerek. O gün iş göreceği köşkün kapısını çalar elleri gülerek. Bir hamarat, bir hamarat, hep gülerek... Çekip çevirir, siler süpürür, toplar eder ortalığı, yıkar ütüler çamaşırları... Gülmesi hiç eksilmez. Çamaşır yıkayan elleri güler, bir bakar, bakışı güler, bir söyleşir, sözleri güler...

Genç irisi bir kadın Emriye, güçlü, canlı, yapılı, sağlam.

Hanımın biri... ama bu hanım köşklerdekilerden değil, bir apartmanın çatıkatında oturur. Emriye o hanım da haftada bir çamaşıra, ortalık işine gider. En çok sevdiği bu hanımdır. Çünkü bu hanım öbürlerinden daha az para verir ama, adam yerine kor da konuşur, dertleşir Emriye'yle.

Emriye iş görürken hanım bakar bakar da, onun omuzlarıyle, kollarıyle, ayaklarıyle gülüşü bir hoşuna gider ki...

— Ayol Emriye, bayılıyorum sana kız... Sen hep böyle güler misin?.

— İstanbul'a geleli güleç oldum hanımım.. Ben gülmiyeyim de kimler gülsün a hanımım... Hey gidi, sen benim köylük yerde neler çektiğimi bir bilsen, bu gülmemi az bile bulursun bana...

Anlatır da anlatır. Ah o köy, ah o köy... Nah bu elleri var ya, elleri, tezek karmaktan yarım yarım yarılmış, çatlamıştı. Şimdi sokuyor ellerini sıcacık, mis kokulu çamaşır sularına köpür köpür, elleri gülüyor. «Köyde sabun mu vardı hanımım...» Kaynatasının kulu, kaynanasının kölesiydi; oysa burda iki göz evinin bir hanımı... «Bizim oraları bir görsen, yaşanmaz yerler hanımım.» Köy evinin penceresi bile yok. Ocakta yanan tezeğin dumanından, isinden yüzleri karaya keser hep. Akşam olunca yorgunluktan ölüsü çıkar da döşeğe serilir. Kocasının nettiğini hiç bilmez, nasıl gebe kaldığını bile anlamaz, bir de bakar ki karnı şişiyor... «Hiç tadı yok köy yerinin a hanımım...» Yedi ay kış sürer oralarda. Git dağlara ot yol da, aş yap... Burası öyle mi?.. Zengin evlerinde yediğin önünde, yemediğin ardında, yersin içersin, artanı verirler eve de götürürsün... «Bizim oralarda, sineğin akıllısı işkembeye konar da şehre göçeder, derler.» Şehir yeri gibi var mı, hele İstanbul... Köşklerden verdikleri eskiler, bizim yenimiz... Ben gülmez miyim hiç hanımım, gülerim de, oynarım da...»

II. Bölüm (Emriye neden doğurur?)

Üç çocukla gelen Emriye'nin İstanbul'a bir çocuğu daha oldu. Ertesi yıl da beşinci çocuğu doğdu.

Emriye'nin sevdiği o hanım,

— Ayol Emriye, dedi, artık doğurma, yeter! Bu kadar çocukla nasıl başa çıkacaksın?

— Kendimize bir gecekondu yapacağız da ondan doğuruyorum hanımım. Başımızı sokacak bir gecekondu yapalım, sonra da doğurmayacağım...

Emriye ertesi yıl altıncı çocuğunu doğurdu.

— Ayol Emriye, yeter artık... Doğurma! Deli misin sen, bu kadar çocuğa nasıl bakacaksın?

— Başımızı sokacak bir gecekondu yapana kadar doğuracağım hanımım...

Emriye sekizinci çocuğunu da doğurdu. Her yıl bir çocuk doğuruyor; yılda iki kere doğuramıyor da ondan...

— Kız doğurma artık, yeter... Nasıl geçindireceksiniz o kadar çocuğu?

— Bir gecekondumuz olsun da hanımım, tamam... Kendimizin bir gecekondu, kendi malımız... Bir dam altına sokalım başımızı...

Emriye dokuzuncu çocuğunu da doğurdu. Gebe kaldıkça karnı gülüyor, göğsü gülüyor...

— Bir yapsak gecekondumuzu hanımım, bir yapsak... Az kaldı hanımım, bir daha gece kalırsam yaptıracağız gayri...

III. Bölüm (Emriye'nin bir eli yağda, bir eli balda)

Emriye dördüncü çocuğunu doğurduktan sonra, çamaşıra, hizmetçiliğe gitmiyordu artık. Emriye kendisi için doğurmuyordu ki, köşklerdeki taze gelinlerin bebelerine süt emzirmek için doğuruyordu. Çocuğunu doğurdu mu, memelerine bir süt yürüyor ki, aman nasıl gür süt, parmağının ucunu dokundursan, fış diye fışkıracak süt memelerinden, işte öyle...

Emriye, köşklerdeki kuru memeli annelerin çocuklarını emziriyor gülerek, sütannelik ediyor. Emriye'nin memeleri gülüyor, sütü gülüyor... Bu tahta göğüslü kadınlar doğurdular mı, haftasına, ayına kalmıyor, memeleri kuruyor. İnek sütü, koyun sütü, kutu sütü, Avrupa maması, hiçbir zaman ana sütünün yerini tutmaz ki... Emriye'nin dolgun memelerinde öyle gür süt var ki, yirmi çocuğu birden emzirse, hepsine yeter de artar...

Sütü kuvvetli olsun, gür olsun, aman kemesin diye Emriye'nin iyi beslenmesi gerekli... Hababam besliyorlar Emriye'yi. Kendini besletiyor Emriye.

— Yayıldım yatıyorum hanımım, kendimi bir güzel besletiyorum ki... Yağ diyorum, yağ geliyor, bal diyorum bal geliyor... Elimi sıcak sudan soğuk suya soktuğum yok... Et dedim mi, «Aman neredesin?» diye soruyorlar. «Biftek mi istersin, bonfile mi? Dana rostosu mu olsun, cızbız mı yoksa? Pirzola mı, külbastı mı?»

Emriye sütannelikten aldığı parayı biriktiriyor, gecekondu yapacaklar. Gecekondu yaptılar mı, tamam, artık doğurmıyacak. Salt kocası çalışacak. O da isterse, arada bir gider çamaşıra, ortalık işine... Ama isterse...

Kalamış - Fenerbahçe arasındaki köşklerden hangisinde hangi kadının gebe kaldığını, ne zaman doğuracağını biliyor, o da kendini ayarlıyor, onlara göre gebe kalıyor. Hiç şaşmaz tarifesi var... Köşklerden birinde tahta göğüs-

lü, kuru memeli bir kadın doğurdu mu, Emriye ondan ya üç gün önce doğurmuş oluyor, ya da beş gün sonra doğuruyor...

Yalvar yalvar yalvarıyorlar Emriye'ye:

— Aman Emriye... Bizim çocuğa. Ne olur.

Emriye'nin emzirdiği çocuklar topaç gibi, turp gibi, topuz gibi, tosun gibi...

Tahta göğüslülerden biri gebe kaldı mı, koşuyorlar Emriye'ye:

— Aman Emriye, hazırlan şekerim... Bizim gelin şubatta doğuracak, şubat sonunda bir yavrumuz daha olacak... Ona göre, e mi şekerim ...

Emriye zaten ya hazır, ya da şıp diye hazır oluveriyor.

— Aman Emriye'ye iyi bakın ha!... Ne isterse alın, verin istediğini... Sorun bakalım canı ne istiyor... Emriye, şekerim...

Vitaminler veriyorlar Emriye'ye... Aman sinirleri bozulmasın...

— İstersen bikaç gün bizde kal... Nasıl istersen... Sakın sıkılma canım...

Kuvvet şurupları içiriyorlar Emriye'ye.

— Aman cicim, hastalanma...

En iyi doktorlara baktırıyorlar, idrarını mua yene ettiriyorlar. Allah korusua, albumin olur da...

Emriye gülerek anlatıyor:

— Aman hanımım, bir rahatım, bir rahatım ki... Sinirim bozuldu gene diyorum, arabaya koyup gezdiriyorlar. Dokuz çocuk doğurdum, ama bu seferki gibi olmadı hiç... Hacı Sabri Bey. Beni çağırdı, dedi ki, kızım, dedi, damadım olacak alçağın eve getirdiği hiçbirşeyi yemiyeceksin, dedi, benim torunum temiz süt emmiş insan evlâdı olmalı, dedi, torunum helâl süt emmiş olmalı, dedi, bu benim namet damadımın ne bok karıştırdığı, nerden para kazandığı hiç belli değil, dedi, bir karışık namussuz herif, dedi, onun kazandığı parayla aldığı her şey haramdır, dedi, sakın onun aldığından yeme, sonra bozukluk sütünden torunuma geçer, dedi, her ne istersen bana söyle kızım, dedi, ben alırım en âlâsını, dedi...

Emriye bir gülüyor, bir gülüyor, Emriye'nin karnı da, göğsü de gülüyor.

— Sonra hanımım, beni Hacı Sabri Bey'in damadı çağırdı, aman Emriye, dedi, sakın kimseye söyleme, dedi, bu benim kaynatam olacak dürzü, dedi, sana dediğimi duymasın, dedi, sen çocuğumun sütanası olacaksın, dedi, o alçağın hacılığı maskedir, dedi, benim çocuğum helâl süt emmiş olmalı, dedi. kaynatam haramzadesinin aldığı hiçbirşeyi yeme, dedi, sonra sütün bozulur da çocuğum sütü bozuk olur, dedi, her ne canını çekerse, söyle ben alırım, dedi...

Emriye bir gülüyor, bir gülüyor, saçlarından topuklarına dek gülüyor.

Bigün yine gülerek geldi,

— Aman hanımım, sorma başıma geleni, dedi, az kalsın zehirleniyordum. Aşeriyorum, havyar istedim. Bizim köylük yerde hayvar mı vardı ki... Bir yemişim, bir yemişim havyarı, zehirlenmişim hanımım, az kaldı ölüyordum...

Çilek isterim diye tutturuyorum, turşu isterim diyorum, turşunun ardından pekmez diyorum... Hanımım, üç aylık gebeyim... Bu onuncu çocuğum olacak. Artık bundan sonra yok, tamam. Gecekonduyu yaptıracağız inşallah...

Bu sefer sütannelik edeceği çocuğun annesi, burdaki köşklerin en büyüğünde oturuyor, Çok zenginler... Emriye'nin kocası gecekonduyu yapacak bu sefer artık...

— Kız Emriye, bir ihtiyacın var mı, söyle Allahaşkına...

— Hiç bir ihtiyacım yok sayenizde, yalnız canım kuş inciri çekti...

— Koşun, çabuk kuş inciri bulun Emriye...ye...

Final

Emriye ağlıyordu, İstanbul'a geleli ilk ağlayışı...

«Ağlama Emriye, ağlama!»

«Ağlarım...»

Hacı Sabri'nin kızı kürtaj oldu, kaç aylık çocuğunu aldırdı.

— Hanımım, ona güvenip de gebe kaldımdı... Çocuğunu aldıracaktı da bana, neden gebe kal diye yalvardılar öyleyse! Onuncu çocuğum doğacak. kolay mı?.. Gecekonduyu da yaptırmadık... Ağlarım ya, Hacı Sabri'nin kızı çocuğunu aldırdı.

Hacı Sabri'nin gebe kızının ısmarlaması üzerine onuncu çocuğuna gebe kalan Emriye, Hacı Sabri'nin kızı kürtajla çocuğunu aldırdı diye ağlıyordu...

Emriye'nin elleri gülmüyor artık, saçları da, gözleri de parmaklarının uçları da gülmüyor. Hiç gülemiyecek on çocuk anası, gecekondusuz Emriye...

«Hasan Âli Yücel, bu hikâyeyi oyun olarak yazmamı önermişti. Hikâyemi Yücel'in anısına adıyorum.»

Uvertür

Dünyanın tarihi iki milyar dört yüz milyon yıllık deniyor.

Benim bitmemiş tarihim, şimdilik elli yıllık.

Kelebeğin tarihi bir günlük.

*
**

Arkeologlar yer altında yeni bir kent buldular. Bu kentte birçok ileri ulusların arkeologlarından, tarihçilerinden, bilginlerinden ve bilimcilerinden bir bilimsel kurul yıllarca inceleme ve araştırmalarda bulundu. Sonuç, çok şaşırtıcıydı. Çünkü Roma, Yunan, Mısır, Sümer, Eti, Çin uygarlıklarından çok daha eski dönemlerin izlerini taşıyan bu yeraltı kentinde, aynı zamanda günümüz uygarlığının, tekniğinin ve yaşayışının da belirtileri görülüyordu. Bu açıklanabilir bir durum değildi. Sanki yirmibin yıllık tarihsel gelişimi kendisinde barındıran bir kent, bir depremle yıkılmış, böylece değişik çağların uygarlıkları birbiri içine karışıp allak bullak olmuştu. Bir sesalma makinesinin yanın da cilâlıtaş çağının bir baltası bulunuyor, bir sutyenin yanında bir ilkçağ oku, televizyonun yanında ilk insanın iskeletinden bir kafatası duruyordu.

O kentte buldukları paraları, anıtları, yazıtları, kalıtları ve hayvan derilerine, papiruslara yazılı ve taşlara kazılı yazıları, en modern ofset ve tifduruk makinelerinde basılmış kitapları okuyarak, bilginler bu yitik uygarlığı ortaya çıkardılar. Bu derin araştırmalar ve incelemeler sonunda, belgelerin ışığında o kentte çok önemli bir olayın geçmiş olduğu anlaşıldı. Tabalahura adında bir kişinin başından geçmiş olan bu olay şudur:

Entrodüksiyon:

Yitik uygarlığı bağrında saklıyan yeraltında gömülü kentte, adına «Namus» denilen yeşil renkli bir gaz vardı. Çok tatlı yeşil renkte olan bu gaz, bütün öteki gazlardan çok daha uçucuydu. Şişeler içinde saklanır, ışıksız yerlerde korunur ve ancak artı 21 derece ısıda tutulurdu. 21 dereceden aşağı ısıda Namuş gazının rengi açılır ve parlak güneş aydınlığında da bozulurdu. Şişenin tıpası bir saniye açık kalsa Namus gazı hemen uçar, bundan başka da havayla değinir değinmez alev alev parlıyarak yanardı. Çok duyarlı bir madde olan Namus'u korumak, anlattığımız bu nedenlerden ötürü çok güçtü.

En değerli madde Namus'tu. Yeryüzünde Namus'tan daha değerli hiç, ama hiçbirşey yoktu. Onun için bütün insanlar Namus'a sahip olmak için çalışır, çabalar, didinirlerdi. Örneğin Namus'un yanında altın, plâtin, elmas, pırlanta gibi şeyler fışkı ve dışkı kadar değersiz kalırdı.

O çağda insanlar doğdukları zaman, arababalarından kendilerine miras olarak Namus kalmamışsa, Namus'suz olarak doğmuş olurlardı. Ama çalışıp çabalayarak Namus sahibi olurlardı. Yani insanlar ne denli çalışır kazanırlarsa o denli çok Namus'a sahip olurlardı. Bütün insanların amacı, ellerinden geldiğince çok Namus'a sahip olmak ve Namus'larını gittikçe arttırmaktı.

Ne var ki yeryüzündeki Namus ancak belli bir miktardaydı; onun değeri de bundan ileri geliyordu. Yoksa durmadan üretilen bir madde olsa, bu denli değeri de kalmazdı. Yeryüzünde belli bir miktarda olan Namus'tan bir parçasına sahip olabilmek için insanlar çok didinip didişiyor, gerekince de birbirleriyle çatışıp savaşıyorlardı. Bu yüzden değiştiriyordu. Ve bir insanın ne denli çok Namus şişesi olur sa, toplumda değeri o denli artıyordu.

Namus gazı, yarım litrelik, bir litrelik, iki litrelik şişelerden, beş litrelik binliklerde ve onbeş litrelik damacanlarda, yani norm üzerine beş boy kap içinde standardize edilmişti.

Dediğimiz gibi, çok duyarlı ve korunması pek zor olduğundan, birazcık ışık alıp Namus'larının rengi attığı için üzüntülerinden intihar edenler çok oluyordu. Gazetelerde sık sık sahip olduğu iki damacana Namus'unun ışık olarak rengi attığı için bir tüccar intihar etti.» gibi haberler çıkmaktaydı. Namus yüzünden cinayetler de oluyordu. «Şişenin tıpasını açık bırakarak Namus'unu uçurduğu için bir adam karısını öldürdü.»

«Tıpasındaki aralıktan şişede sızma sonu-

cu havaya değinerek Namus'u yanan bir genç kız, babasından korkarak, on gün önce ayrıldığı evine bir daha dönmemiştir.»

Gazetelerde şu türlü ilânlar da sık sık görülüyordu:

«Sevgili eşim, 21 dereceden yüksek ısıya bıraktığı iki binlik Namus'umuzu bozmuş olduğu için kendisine darılacağım korkusuyle mutlu yuvamızı ve iki yavrumuzu bırakarak gitmiştir. Sevgili eşim! Yavrularım «Anne, anne!» diye ağlıyorlar. Seni ben affettim, Tanrı da affetsin! Dön gel mutlu yuvamıza. Elbirliğiyle çalışarak, bozulan Namus'umuzdan daha çoğunu kazanırız.»

Köylerden birinde Tabalahura adında çok yaşlı, çok yoksul, çok yoksul olduğu için de hiç Namus'u olmayan bir adam yaşıyordu. Tabalahura bir zorlu kış, tek başına yaşadığı kulübesinde hastalandı. Bakımsızlık yüzünden hastalığı arttı ve bir gece yarısı ateşi 41,5 dereceye yükseldi. Artık Tabalahura ölüm döşeğine serilmişti. Saatleri sayılıydı.

Recitante:

Ateşler içinde cayır cayır yanan Tabalahura'nın yüreğine ölüm pençesini atmıştı. Bir bunalım düşü içinde Tabalahura durmadan sayıklamaktaydı.

Tirad:

Tabalahura şöyle sayıklıyordu:

— Namus!.. Namus!.. Ah Namus!.. Yeşil renkli Namus!.. İşte ölüyorum artık, elveda ey güzel dünya... Bütün ömrümce bir katır gibi öküz gibi çalıştım durdum, ah ne yazık ki, bir küçücük şişe Namus sahibi olamadım. Namus'suz doğdum, Namus'suz ölüyorum, ulan kahpe felek, kıçına kına yak!.. O kadar çalıştım, ne olurdu benim de bir şişecik Namus'um olsaydı.!. Namus!.. Yeşil rengine kurban olduğum Namus!...

Koro:

Bay Tabalahura, Bay Tabalahura!..
Boşuna taban teptin,
Boşuna gölgeni sürüdün!
Eşek gibi çalışılmaz,
Sen eşek misin?
Eşekler çalışır eşek gibi...
Katır gibi de çalışılmaz!
Sen katır mısın?
Katırlar çalışır, katır gibi!..
Öküz gibi de çalışılmaz!
Sen öküz müsün?
Öküzler çalışır öküz gibi...
Sen insansın ulan!...
İnsan gibi...
Değil...
Gibi değil!...
İnsanca çalışacaksın ,
İnsan olarak...
Boşuna boy gösterdin ,
Boşuna gölge gezdirdin,
Avanak!...
Eşşek... eşşek, eşş... eş... şek!..

(Eşşek dansı, çifte balesi ve anırma müziği anırma sesleri)

Düo:

Tabalahura'nın sönmek üzere olan gözlerinden ak sakalına yaşlar süzülüyordu.

Ateşin verdiği bunalım içinde kıvranıyor, sayıklıyor, düşler görüyordu. Tabalahura.

Çene solosu:

Ölüm döşeğinde can çekişmekte olan Tabalahura, çene atmaya başladı. Çeneleri takır takır birbirine vuruyordu. Canı çekilmekte ve ayakları soğumakta olan Tabalahura'nın çenesi düşen bütün yaşlılar gibi, canı çıkarken bile kakafonik çene solosuna devam ediyordu:

— Son dakikamda ağzıma bir kaşık su verecek kimsem yok... Oysa beş - on şişe Namus'um olsaydı miras olarak Namus'umu paylaşacak olanlar şimdi dört bir yanımda pervaneler gibi koşuşurlardı. «Ah!.. Bunca yıl boşuna çalıştım. Bir küçücük şişe Namus'um bile olmadı. Öbür dünyaya gözlerim açık gidiyorum. Namus istifçileri kına yaksınlar...

Gittikçe daha sık çene atan Tabalahura'nın sözleri artık anlaşılmaz anlamsız heceler olmuştu:

— ... dı, dıdı dı... Dıdıdı dı? Dıı!.. Dıdıd dı... Dıı!..

Ölüm Dansı:

Tabalahura'nın sönmekte olan gözleri önünde renkli ışıklar pırpır uçuşmaya başladı. Sonra bu pırpırlar büyüye büyüye kocaman birer iskelet oldular. Bu iskeletlerin, sırtına dişleri arasından buz parçaları gibi soğuk, sivri kahkaha kikirdemeleri dökülüyordu:

— Kih... Kih... kih... Kikih... Kih!..

Sırıtkan iskeletler, kemik parmaklarını bir-

birine vurarak kastanyet sesine benzer sesler çıkarıyor, Tabalahura'nın ölüm döşeği çevresinde zıplayarak oynuyorlardı. Bu ölüm dansı sürerken Tabalahura da titremeye başladı. Her titreyişinde ağzından ve burnundan yaşlı ruhunun bir parçası çıkıyordu. Ruhunu çıkarmak için Tabalahura'nın titreyişleri, biraz göbek atışa benziyordu.

Tabalahura'nın sıcak bedeni içinde ancak bir iki göbek atışlık daha ruhu kalmıştı ki, cılız ten kafesindeki bu bir-iki atımlık ruhunun gücüyle son aryasını söylemeye başladı:

Kuyruğun titreme aryası :

— Bir şişecik Namus'un olmadan ölmek istemiyoruuuum... Namuuuus! muuusss!... Mus ss!...

Tabalahura'nın zaten yarım aryalık ruhu kalmıştı. Arya için zorlayıp da geri kalan ruhunu da bedeninden çıkarırken, ancak operalarda görülebilecek bir mucize oldu. (Operada hayalet) dedikleri işte bu mucizedir.

Tabalahura'nın eski karyolasının altından bir adam çıktı,

— Ne bağırıp duruyorsun? Neden inek gibi böğürüyorsun? dedi.

Tabalahura,

— Böğürmüyorum... dedi.

— Ya ne yapıyorsun?

— Arya söylüyorum.

— Ulan bu ne biçim arya?

— Ben ne yapayım, operanın bestecisi böyle bestelemiş. Bu benim son aryam. Artık ölüyorum...

Tabalahura büyük şaşkınlık içindeydi. Çünkü karyolasının altından çıkıp da karşısında duran adam kendisiydi. Kendisi kendisinin karşısına geçmişti. Tabalahura iki tane olmuş tu. Biri, ölüm döşeğinde can çekişirken ruhunun son soluklarıyla konuşmaya çalışıyor; öbürü de ayakta dikilmiş ölmekte olan kendisini seyrediyordu. Evet, ikisi de aynı Tabalahura'ydı. Yüzleri tıpatıp birdi. Ama giyinişleri ve davranışları hiç de birbirine benzemiyordu. Yataktaki Tabalahura bitkindi, solgundu, cullar çaputlar içindeydi. Ayaktaki Tabalahura ise çok dinç bir yaşlıydı. Çok iyi ve güzel giyimliydi. Alımlı çalımlı bir adamdı. Kolalı gömleği, papyonu, temiz ceketi, ütülü pantolonu, rugon iskarpini, elinde bastonu, parmaklarında yüzükleri...

Düo:

Yataktaki Birinci Tablahura,

— Sen kimsin? diye sordu.

Ayaktaki,

— Tabalahura'yım... dedi.

— Nasıl olur... Tabalahura benim... Üstelik bu köyde benden başka da Tabalahura yok...

— Sen de Tabalahura'sın, ben de... Sen enayi Tabalahura'sın, ben açıkgöz Tabalahura... O kadar bağırdın, böğürdün ki, kulaklarım tırmalandı, bet sesinden rahatsız oldum, bu herifin derdi nedir diye kalkıp geldim. Nedir istediğin de öyle yırtınıyorsun?

— Aaah!.. Benim derdim çok büyük... Bütün hayatımda istediğim tek şey, çok değil, bir şişecik Namus sahibi olmaktı. Namus'lu bir adam olarak ölmek istiyordum. O mübarek Namus gazının kutsal yeşil rengiyle gözlerimin ışıklanmasını istiyordum. O kutsal Namus şişesini avcumun içine alıp pörsük derimin ısınmasını istiyordum. Bütün hayatımda bunun için çalıştım. Her sabah gün doğarken işe koyulur. gün batana kadar çalışırdım. Geceleri de evimde çıra aydınlığında, gece yarılarına kadar çalışmamı sürdürürdüm. Bütün bunları benim de bir şişecik Namus'um olsun diye yaptım. Hiç kimseye kötülük etmedim. Herkese elimden geldiğince iyilik etmeye çalıştım. Kimsenin malında gözüm olmadı. Kimsenin karısına kızına kötü gözle bakmadım. Bütün hayatımda haram uçkur çözmedim. Kimseyi kıskanmadım. «Başkalarında çok bende yok!» demedim. Kimsenin bişeyini çalmadım. Çok zaman aç kaldım, ama bikez bile hırsızlık etmedim. Hiçkimseye haksızlık etmedim. Bütün hayatımda ağzımdan yalan bitek söz bile çıkmadı. Doğruluktan ayrılmadım. Herkesin yardımına koştum. Çok çalıştım Emanete hıyanet etmedim. Üstelik ibadetlerimi hiç aksatmadım. İmanım bütündü. Duadan eksik kalmadım. Topal karıncayı bile incitmedim, kimsenin gönlünü kırmadım.

Bütün bunları Namus'lu bir adam olayım, benim de bir şişecik Namus'um olsun diye yaptım. Aaaah! Vaaat! Oooof!.. Amaaan!.. Aaaay!.. Vaaayyy!.. İşte ölüyorum. Yazık! Artık herşey bitti... İki solukluk ruhum kaldı içimde, o da çıkmak üzere...

İkinci Tabalahura,

— Beni tanımadın mı? dedi.

— Gözlerim artık hiçbişeyi seçmiyor.

İkinci Tabalahura yatağa eğilip yüzünü ona iyice yaklaştırarak,

— İyice bak! dedi.

— Evet... evet... Tanır gibi oluyorum seni. Ama nerden, ne zaman? Hatırlıyamadım.

İkinci Tabalahura,

— Ben senin yanına çok geldim... dedi.

Birinci Tabalahura,

— Hızlı söyle... diye inledi, kulaklarım artık duyarlığını yitirdi. Sesini duyamıyorum.

İkinci Tabalahura,

— Hatırlar mısın, dedi, sen yirmi yaşında...

— Bağır, bağır!.. Dediklerini anlıyamıyorum...

İkinci Tabalahura, birincinin kulağına eğilip bağıra bağıra konuştu:

— Sen yirmi yaşındaydın. O zaman bu köyün en yakışıklı delikanlısıydın. Köyün güzel kızları arkandaydı. Güçlüydün, çalışkandın, elinden her iş gelirdi, becerikliydin, başarılıydın. Bunun için de köyün zenginleri seni kendilerine damat edinmek için arkandan koşuyorlardı. Ben o zaman da yanına gelmiştim...

Birinci Tabalahura ölgün bir sesle,

— Evet, evet... Şöyle böyle hatırlıyorum... Gelmiştin, diye inledi...

— Gelmiştim ya... Sana o zaman «Köy ağasının kızını al» demiştim. «Çünkü köy ağasının üç damacana dolusu Namus'u var. Hem de adamın Namus'u hiç güneş yüzü görmemiş, solmamış, halis «Namus» demiştim. «Köy ağasının bitek kızından başka da kimsesi yok. Üstelik herif çok yaşlı, bir ayağı çukurda. Yakında ölecek. Herifin bütün Namus'u sana kalacak.» demiştim. İnatçı eşek. Beni dinlemedin. Kızı başkası alıp üç damacana Namus'a kondu. Budala!

Birinci Tabalahura,

— Of, aman... ölüyorum! diye inledi.

İkinci Tabalahura,

— Geber! diye bağırdı.

— — Hiçbişeye yanmıyorum. Namus'suz olarak öleceğime yanıyorum.

— Daha beter ol! Sana bu az bile... Hatırlar mısın, yirmibeş yaşındaydın. Bir küçük şişe Namus sabihi olmak için çırpınıp duruyordun. Haline acıdım da sana akıl vermeye geldim. Sen o zaman köy tapınağının gece bekçisiydin. Gündüzleri tapınağın tarlasında ölesiye çalışır, geceleri de tapınağı beklerdin. Bir şişecik Namus sahibi olmak için didinirdin...

— Hatırlamaz olur muyum hiç...

— Sen bir gece rahip efendinin ambarındaydın. Aman eksilmesin, kimse çalmasın diye rahip efendinin ambarındaki Namus şişelerini sayıyordun. O şişeleri hayranlıkla elleyerek. «Benim de böyle bir şişecik Namusum olsa!» diyordun. O zaman yanına geldim. «İstersen bir şişe değil, daha pek çok Namus'un olabilir» demiştim sana. «Nasıl?» diye sormuştun. Ben de sana, «Rahip efendinin Namus şişeleri gündengüne artıyor. Artık ambarında şişe koyacak yer kalmadı, yeni bir ambar yaptıracak. Sana güveni sonsuz. Rahip efendinin o kadar çok Namus şişesi var ki, sayısını bile bilmiyor. İki-üç gecede bir, burdan bir şişe Namus al, götür. Rahip efendinin ruhu bile duymaz. Anlasa bile senden şüphelenmez. Hırsız almış der. Al götür şurdan bikaç şişe Namus...» demiştim. Sen de, «Ben öyle şey yapamam. Defol!» diye beni kovmuştun. Hatırladın mı?

Birinci Tabalahura,

— Hiç hatırlamaz olur muyum! Ooof... Amaaan... Aaayy!.. Ölüyorum... diye inledi.

İkinci Tabalahura,

— Gebeeer! diye bağırdı.

— Ölsem de kurtulsam. Gözlerim açık gidiyorum.

— Sen otuz yaşındaydın. Devlet Namus Ofisinde çalışıyordun. Depo ağzına kadar, tıklım tıklım Namus şişeleriyle doluydu. Bir gece kendikendine, «Bi şişecik Namus'um olsa başka bişey istemem!» diyordun. Sana yardım etmek için yanına geldim. Beni görünce, «Sakın bana Namus şişesi çalmamı söyleme. Şişeler sayılı ve sayıları resmî defterde yazılı» dedin. Ben de sana, «Budala, sana şişe al diyen var mı... Şişeler sayılı ama, içlerinden birer parça Namus'u boş bir şişeye doldurup alabilirsin... Resmî şişelerin sayısı bellidir ama içindeki Namus'un miktarı bilinmez. Şurdan boş şişelere birer parça Namus doldur da al götür.» demiştim. Sen yine, «Olmaz! Ben öyle şey yapamam!» demiştin. Ben de sana, «Yakalanırım diye korkma. Yakalansan bile, aldıklarından bikaç şişe Namus'u rüşvet olarak verir, kurtulursun. Geri kalan Namus şişeleri de senin olur. Üstelik sen Namus'u özel şişelere dolduracağından, evinde arama yapılırsa resmî damgalı Namus şişesi bulunmaz!» demiştim. Sen de beni, «...'tir ordan!» diye kovalamıştın...

— Aaaah... Amaan... Ooof... Ölüyorum...

— Gebeeer!..

İkinci Tabalahura,

— Sen, dedi, gümrükçülük yapıyordun. O zaman otuzbeş yaşındaydın. En büyük üzüntün, dargelirli aylığından birazcık artıtıp da bir küçük şişe Namus alamamış olmandı. Bir gece sınırdan buyana geçen Namus kaçakçılarını yakalamıştın. İkiyüz şişe, yirmi tane binlik, onbeş damacana kaçak Namus tutulmuştu. Sen kaçakçıları zincire vurup zindana attırmıştın. Yakaladığın kaçak Namus şişelerini, için titriyerek, seviyor, okşuyor, «Bunlardan bir tanesi benim olsa, ah, ne olur!» diyordun. İşte tam o sırada yanına geldim. «İstersen bir şişe değil, beş damacana Namus senin olabilir. Enayilik edip bu fırsatı da kaçırma!» dedim. Çoşkuyla, «Nasıl?» diye sordun. Ben de sana, «Yakaladığın Namus kaçakçılarını Hükümete teslim etme. Salıver! Onlar sana en az beş damacana Namus verirler. Hükümete teslim edeceksin de eline ne geçecek sanki..» dedim. «Hükümetin ruhu bile duymaz.» dedim. «Sen bu Namus kaçakçılariyle işbirliği bile yapabilirsin.» dedim. «Çok değil, ayda bir kaçakçıları görmezden gelsen de karşılığında bikaç damacana Namus olsan, ikiüç yıla varmaz, memleketin en Namus'lu adamı sen olursun. Burada önceki gümrükçü de böyle yaptı. Şimdi mağaza açtı, Namus alışverişi yapıyor.» dedim. Sen ne yaptın? «Yıkıl karşımdan, gözüm görmesin!» diye beni kovdun.

Birinci Tabalahura,

— Of... Amaaan... Ölüyorum! diye inledi.

İkinci devam etti sözlerine:

— Bir namus ticarethanesinde çalışıyordun. O zaman kırk yaşında olgun bir erkektin. Yanında çalıştığın yaşlı Namus tüccarının genç karısının sende gözü vardı. Sen, şişeler içindeki Namus'un parlak yeşiline bakıp gözlerin kamaşarak, «Artık yaşlanıyorum, bir şişecik de Namus'um olmıyacak mı?» diye bağırıyordun. Yardımına koştum. «Sen şu Namus tüccarının karısını ayart. Kadın, birlikte olacağınız her gece için sana bir şişe Namus vermeye hazır.» dedim. «Üstelik, herifin haberi olmaz, çünkü kadın kocasının Namus'undan vermiyecek, kendi Namus'undan verecek.» dedim. Eline sopayı alıp beni kovaladın...

— Oof... Amaan!..

— Kırkbeş yaşındaydın. Yine geldim sana. «Muhtar seçimine katıl. Muhtarlığa adaylığını koy». dedim. «Köylü beni muhtar seçmez.» dedin. «Beni Muhtar seçerseniz, her köylüye bir şişe Namus vereceğim diye propaganda yap!» dedim. «Kendi Namusum yokken, her köylüye bir şişe Namus'u nerden bulup da vereyim?» dedin. «Avanaklık etme. Propaganda sözü tutulmaz!» dedim. O zaman beni dinleyip muhtarlık etseydin, sen de beş-on şişe Namus sahibi olurdun...

Elli yaşına gelince, artık umutların kırılmaya başlamıştı. Sana yine yol gösterdim. «Kasabadaki Belediye başkanı, rüşvet almak için bir aracı arıyor. Rüşvet olarak alınan her on şişe Namus'tan birini aracıya verecek... Aman aracı ol, bu fırsatı da kaçırma. Hem başkan, hem de sen şişe şişe Namus sahibi olacaksınız!» dedim. Suratıma tükürüp beni kovdun...

— Ooof... Aman... Aaayyy!..

— Ellibeşine gelmiştin. Yine sana yardım elimi uzattım. «Acele evlen. Hemen çocuk yap, bikaç kızın olsun. Onları büyüt Namus sahibi olmak için başka, çaren kalmadı. Kızlarını isteyen erkeklerden hangisi sana daha fazla Namus verirse, kızları onlarla evlendirirsin. Başlık olarak, kızlarının güzelliğine göre, üç şişe, beş şişe Namus almadan onları kocaya vermezsin. Hele kızlarından birini zengin bir eve gelin edersen, yaşadın, belki de iki damacana Namus bile alırsın...» dedim. Dedim, ama kime dedim? Sende lâf anlıyacak kafa nerede?

Altmışına gelmiştin. Artık evlenemezdin de... Hem yaşlısın, hem de Namus'un yok; senin gibisine hangi kadın varır? Gece gündüz, «Namus, ah Namus!» diye ağlıyordun. Acıdım haline... «Köyün Namus defteri senin elinde... Gel şu defterde biraz kalem oynat, hiyle yap!» dedim. «Yapamam» dedin. Öyleyse, şişelerin tapaları aralanmış, biraz Namus sızmış dersin, yada bazı Namus şişeleri ışık aldı, Namus'ların rengi attı, bozuldu dersin... Bikaç şişe Namus hava aldı, yandı dersin... Böylece sen de aradan Namus sahibi olursun.» dedim. Kızıp söverek beni koydun.

Altmışbeş yaşındayken beli bükük bir ihtiyardın artık... Yine geldim sana... «Enayiliği bırak, fırsatlar azalıyor.» dedim. «Namus üzerine kumar oynanan bir kulüp aç. Her kumar masasından mano olarak, yarım kiloluk bir şişe Namus alsan sen de Namus'lu insanlar arasına girersin!» dedim. Arkamdan taş atarak beni kovaladın.

Yaşın oldu yetmiş, yine gözyaşlarına dayanamadım, haline acıdım, sana yol göstermeye geldim. «Bana bak,» dedim, «bu son fırsattır,

bunu da kaçırırsan bundan sonra artık Namus'lu olamazsın» dedim. «Ev işlet, bir şişe Namus karşılığında kiralık kız, kadın ver!» dedim.

«Yapamam» dedim. Ben de sana, «Bütün ömrünce yapacak değilsin ki... Bir süre yapar, yeterince Namus'un oldu mu, bu sefer faizle Namus verir, elindeki Namus'u arttırırsın... Daha sonra da bütün bu işlerden elini eteğini çeker, herkesten saygı gören Namuslu bir adam olarak yangelir yaşarsın!» dedim.

Seni dediklerime inandırmak için de, ellerinde büyük Namus stoku bulunduranların başlangıçta böyle yaptıklarını söyledim. Büyük Namus sahibi olmanın yolları bunlardır, dedim. Fi lân kişi, filân, filân kişilerin nasıl büyük miktarda Namus sahibi olduklarını anlattım. «Bikere durumunu düzelt, başlangıçta girdiğin karışık işlere bir daha tenezzül etmeyeceksin, saygı gören Namus'lu bir adam olarak yaşayacaksın» dedim.

Sen bu son fırsatı kaçırdın. Yetmişbeş yaşına kadar bir parçacık Namus sahibi olmadan süründün durdun. İşte şimdi de son soluğunu tüketmek üzeresin.

Birinci Tabalahura,

— Son nefesimi verirken bütün bunları niçin söylüyorsun? dedi. Niçin enayiliğimi, budalalığımı yüzüme vuruyorsun? Senin verdiğin öğütleri tutmadığım için çok pişmanım. Dediklerini dinleseydim benim de en az beş-on damacana Namus'un olurdu. Dünyanın kaç bucak olduğunu anladım ama, çok geç... Bundan sonra neye yarar!.. İş işten geçti.

İkinci Tabalahura,

— Hiç de iş işten geçmedi, dedi. Aklını başına toplarsan bundan sonra da Namus'lu bir adam olabilirsin...

Birincisi,

— Sen ne diyorsun yahu... Ben can çekişiyorum, sen Namus'tan söz ediyorsun!.. diye bağırdı.

İkinci Tabalahura,

— Senin Namus'suz bir adam olarak ölmene razı değilim, dedi, istersen yaşayabilirsin...

Birincisi, heyecandan ölmekte olduğunu unutup.

— Nasıl?... diye bağırdı.

İkinci Tabalahura,

— Bilim ve yeni buluşlar ne işe yarıyor? İşte senin gibi iskeleti çıkmış, tirit olmuş bunakların ömrünü uzatmaya yarıyor... Dinle şu sesi! dedi.

Bilginler Korosu:

Beyaz gömlekli, gözlüklü, kimisi sakallı, uzun saçlı, kimisinin elinde dürbün, kimisinde mikroskop, kimisinde teleskop, enjektör, koltuklarında çok kalın kitaplar bulunan adamlar, Birinci Tabalahura'nın çevresinde dönerek bilimsel şarkı söylemeğe başladılar:

Biz... Biz... Biz bilimcileriz
Biz... Biz... Biz bilginleriz...
Canlıyı öldürür
Ölüyü canlandırırız
Biz... Biz... bilimcileriz
Biz... Biz... Biz bilginleriz...
Biz hukuk terleriz
İktisat işeriz
Kimya öksürürüz
Fizik hapşırırız
Tıp kaşınırız

KORO BAŞI — İnsanoğlunun en verimli, en güçlü çağı, 25-30 yaş arasıdır. İnsanoğlunun en verimsiz, en güçsüz, en işe yaramaz çağı 65'ten sonraki yaşıdır. Biz bilimciler, biz, bilginler 65'ten, 75'ten 85'ten, 95'ten sonra da yaşlıları yaşatmak için uğraşırız.

Biz bilimciler, biz bilginler, «Doğum kontrolu» ile, aralarında dehaların da çıkacağı çocukların dünyaya gelmesini önleriz.

Vücutlarında, yaban bitkilerine gübre bile olmayacak yalnız kireç kalmış morukların ömürlerini uzatırız. İşe yaramayanların dünyada sereserpe ve mutlu yaşayabilmeleri için, geleceğin işe yarayacak insan yavrularının dünyaya gelmelerini önleriz.

Bilginler Korosu:

«Haniya, moruklara hap var, şurup var, vitamin var, aşı var, kuvvet macunu var, iktidar ilâcı var, şırınga var, masaj var, radyoaktivite var, iks ışınları var!..»

Biz... Biz... Biz bilimcileriz
Biz... Biz... Biz bilginleriz...
Biz hukuk terleriz
İktisat işeriz
Kimya öksürürüz
Fizik hapşırırız
Tıp kaşınırız
Matematik...

«Onbinlercemiz laboratuvarlarda, kitaplık-

larda, kürsülerde, atelyelerde, heryerde, yaşayanların, yaşayabilenlerin daha çok, daha, daha çok yaşamaları için, yaşamayanların da hiç yaşamamaları için yaşıyoruz!»

Düo:

İkinci Tabahalura, birincisine dedi ki:

— İşte görüyorsun: Bütün bilimciler, bilginler seni daha çok yaşatmak için gecelerini yaşayabilirsin...

Birinci Tabalahura,

— Artık iş işten geçti, dedi, hayatta bütün fırsatları kaçırdım. Ben bundan sonra Namus sahibi olamam ki... Namus olmayınca yaşamak neye yarar!

İkinci Tabalahura,

— İş işten geçmiş değil, dedi, benim sana verdiğim öğütleri tutarsan, çok Namus'lu bir adam olabilirsin. Henüz fırsatlar kaçmış değildir. Bundan sonra evlenip çok Namus'lu bir adama damat olamazsın ama, kızlarla oğlanlar arasında aracılık edip Namus'lu adamlara damat, Namus'lu damatlara gelin bulabilirsin. Artık evlenip kız babası olamazsın ama, köyün bütün kızları senin de kızın sayılır. Sen öyle bir yaştasın ki, herkesten saygı görür, sevgi görürsün. Sana zamanında söylediğim, ama senin yapmadığın her işi, şimdi daha kolaylıkla yapar, en kısa zamanda çok Namus'lu bir adam olursun.

Birinci Tabalahura'nın aklı yattı,

— Ama ölüyorum, dedi, yaşayabilir miyim?

— Bilim seni yaşatır.

Bilimciler, bilginler birden, ölüm döşeğindeki Tabalahura'nın üstüne üşüştüler. Kimisi hemen orada sidiğini muayene etti, kimisi kan yuvalarını saydı, kimisi kan verdi, hap yutturdu, şurup içirdi, iğne yaptı...

Tabalahura, tatlı bir uykudan uyanır gibi gerine gerine doğruldu. Çevresine bakındı; ne o tıpkı kendine benzeyen İkinci Tabalahura, ne ölüm dansı yapan iskeletler, ne de bilginler korosu vardı. Kış uykusundan kalkan yaratık gibi doğrulan Tabalahura, yoksul kulübesinden çıktı. Yalnız tirit olmuş bedeni değil, ruhu da, beyni de uyanmıştı. O yaşına kadar kaçırdığı fırsatları yeniden yaratmaya çalıştı. Başardı da... Eskiden yapmak istemediği her şeyi artık yapıyordu. Üç gün içinde bir şişe Namus elde etti. Kısa zamanda Tabalahura'nın Namus şişelerinin, binliklerinin damacanlarının sayısı arttı. Bir zaman geldi ki köyün en Namus'lu adamı Tabalahura oldu. Köyün bütün Namus'unu toplamış ve bütün köyü Namus'suz bırakmıştı. Köyde hiç kimsenin elinde bir küçük şişecik Namus bile yoktu. Ama yaşlı azgınlığıyla açgözlü Tabalahura'nın gözü doymuyordu bitürlü. Köyden bucağa taşındı. Dolaylardaki köylülerin sahip olduğu Namus'ları ele geçirdi. Bir zaman geldi ki, o bucakta madı.

Bitürlü tutkuları dinmek bilmeyen Tabalahura bucaktan ilçeye göç etti. Kısa zamanda o ilçedeki bütün Namus'ları topladı, deposuna yığdı. Gözü doymayan Tabalahura ilçeden il'e taşındı. O ildeki bütün Namus şişelerini, binliklerini, damacanlarını deposuna doldurdu. Namus deposu tıklım tıklımdı artık. O ilde Tabalahura'dan başka Namus'lu kalmamıştı!

Tutkuyla titreyen Tabalahura başkente gitti, yerleşti. Çok geçmeden de o ülkede ne kadar Namus varsa hepsi onun oldu.

Ülkenin tek Namus'lu adamı Tabalahura, komşu ülkelere de el attı. Oralardaki Namus'ları da topladı. Bundan sonra, yalnız ülkelerin, kıtaların değil, bütün dünyanın Namus'u onun oldu ve Tabalahura'dan başka Namus'lu kişi ve onunkinden başka hiç kimsenin ambarında bir damla Namus kalmadı.

Tabalahura, dünyanın bütün Namusu'na sahip olduktan sonra, depolarındaki bütün Namus'ları adamlarına çok geniş bir alana taşıttı. O geniş alanda dünyanın bütün Namus şişeleri, binlikleri, damacanları toplanmıştı. Bunların orta yerine büyük bir kürsü getirtti. Ondan sonra dünyanın her yerindeki bütün ilerigelen devlet adamlarını, politikacıları, yönetmenleri, bilginleri, bilimcileri, ünlü kişileri, sanatçıları, o alana çağırttı. Hepsi geldikten sonra, alanda dağ gibi yığılmış Namus şişelerinin ortasındaki kürsüye çıktı. Dünyanın en yüce, en seçkin, en ulu kişilerine, ordan şöyle seslendi:

— Sayın konuklarım! Yüksek huzurunuzda, şimdi burada tarihin en korkunç ve en büyük olayı geçecek. Sizler de buna tanık olacaksınız...

Sonra Tabalahura oradakilere, hayatının 75 yıllık döneminde, ölesiye çalıştığı, didindiği halde, bir damla bile Namus'a sahip olamadığını yana yakıla anlattı. Dinleyenlerin gözleri yaşardı. Bundan sonra Tabalahura, hangi yol-

lardan ve yöntemlerden dünyanın en Namus'lu insanı olduğunu ve bütün dünyayı nasıl Namus'suz bıraktığını açıkladı:

— Dünyanın bütün Namus'una sahip olup, dünyayı da Namus'suz bırakmakla, Namus'suzluk içinde geçen 75 yıllık hayatımın intikamını aldım. Şimdi dünyada benden başka hiçbirinizin Namus'u yok. Ama benim tutkularım dinmedi. Bütün insanlara ve bundan sonra da geleceklere büyük bir iyilik yaparak tutkularımı dindirmek istiyorum. Hiç kimsenin Namus'suzluk acısını çekmemesi için, dünyanın bütün Namus'unu yokedeceğim.

Bunu söylemesiyle, Namus damacanalarından birinin tapasını açınca, yeşil renkli Namus gazı havayla değinip birden parladı. Yeşil yeşil alevler göz açıp kapayasıya öbür şişe'ere geçti. Kimse ne olduğunu birden anlayamadığı için Tabalahura'nın bu korkunç deliliğine engel olamadı.

Havayla değininee yeşil renkli Namus gazı o kadar çabuk tutuşurdu ki, Tabalahura da göklere yükselen Namus alevlerinin ortasında kaldı. İstese kaçabilirdi alevlerden. Ama o dünyadaki bütün Namus'la birlikte yokolmak istemişti.

Dünyanın bütün Namus'unu yanıp yokolması bir dakika bile sürmemişti. Bu korkunç yangını görenler, donup kalmışlardı. Yalnızca can korkusuyle geri sıçrayıp alevlerden korundular.

Alevler söndüğü zaman, ortada ne Namus ne Namus şişesi, ne de Tabalahura kalmıştı!

Bu durum, çok korkunçtu. Bu, olur şey değildi. Böyle bir Namus'suz dünyada insanlar ne yapacaklardı. Çünkü Namus'a sahip olmak isteği olmayınca hiçkimse çalışmak istemiyordu. Eskiden insanlar bir şişe Namus'a sahip olmak için bir ömür boyu çalışırlardı. Ama şimdi niçin çalışacaklardı? Çalışmanın amacı kalmamıştı.

Namus yoktu ki, onu elde etmek için insanlar çalışsınlar. İnsanlar, aylak, tembel, avare olmuşlardı. Bu böyle süremezdi. Buna bir çare bulunmalıydı.

Bütün ülkelerin politikacıları bu konuda bir çözüm yolu bulmak için uluslararası bir örgüt kurdular. Bu örgütün ilk toplantısında, Birleşmiş Ülkeler Başkanı, delegelere şöyle dedi:

— Sayın arkadaşlar! Üyeler! Dünyamız yakın zamana kadar, Namus'lu bir dünya idi. Ama hepimizin bildiği o tarihin en büyük faciasından sonra, Namus'suz bir dünyada yaşamaktayız. Kendini bilen insanlar için bu durum, ölümden çok daha acıdır. Çünkü insanlık ilerlemez oldu. Çünkü uygarlık gelişmez oldu. Çünkü teknik ilerlemeler durdu. Çünkü Namus olmadığı ve insanların Namus'a sahip olmak ihtimalleri kalmadığı için hiç kimse çalışmıyor. Şimdi burda, sevgili dünyamızı yine eskisi gibi Namus'lu bir dünya yapmanın çarelerini araştırıp bulmak için toplanmış bulunuyoruz.

Uzun konuşma ve tartışmalardan sonra Birleşmiş Ülkeler politikacıları şuna karar verdiler:

Politikacıların işi, dünyanın Namus'lu dönmesini istemekti. Onların işi burda biterdi. Ama onlar, giden Namus'un yerine ne konulacağını bilemezlerdi. Bu, politikacıların değil, bilimcilerin ve bilginlerin işiydi. Bilimcilerle bilginler de politikacıların buyruğu altındaydılar. Öyleyse, en ünlü bilginler, dünyanın yeniden Namus'a kavuşturulmasıyla görevlendirilmeliydiler.

Tarih Dersi:

Namus şişelerinin yanmasından bin yıl sonra, bir üniversitenin anfisindeyiz. Beyaz saçlı, altın, çerçeve gözlüklü tarih profesörü, öğrencilere Namus'un tarihini anlatıyor:

— Bin yıl önce dünyamızın Namus'suz olarak dönmesine dayanamayan bilginler, yıllarca süren çalışmalardan sonra, o tarihi faciada yanan tabiî Namus gazı yerine, sunî olarak Namus gazı elde etmeyi başardılar. Böylece insanlık yeniden Namus'una kavuşmuş oldu. Suni Namus gazının yapılması, tarihin yeni çağının başlangıcıdır. İnsanlık bundan sonsuz mutluluk duymuştur.

Kimya Dersi:

Üniversitenin Fen Fakültesinin kimyahanesinde profesör, sunî Namus gazı üzerine öğrencilere bilgi veriyor:

— Sunî Namus gazı her ne kadar, tabiî Namus gazı yerine kullanılmaktaysa da, hiç bir zaman sunî Namus, tabiî Namus'un yerini tutamamıştır. Çünkü Tanrı yapısı başka, kul yapısı başkadır. Fabrikalarda imal edilmekte olan sunî Namus gazının rengi, hiç bir zaman tabiî Namus gazının o güzelim yeşil ren-

gini bulamamıştır. Ya açık yeşil, ya koyu yeşil oluyor. Teknik bu kadar ilerlediği halde, o has yeşil renk bitürlü tutturulamıyor. Sonra sunî Namus gazının havada yanma hassası da tabiî Namus'a göre azdır. Buna karşılık, şişe tıpalarından daha kolaylıkla sızmaktadır. Şimdi sunî Namus gazının nasıl çıkarıldığını görelim.

İktisat Dersi :

İktisat Fakültesinde profesör Namus iktisadı üzerine ders veriyordu:

— İnsanlar, Tabiî Namus çağında Namus suz olarak dünyaya gelirlerdi. Sonradan çalışarak Namus sahibi olurlardı. Ne kadar çok çalışır kazanırlarsa, gayet tabiî olarak o kadar çok Namus'ları olurdu. Fakat dünyada mevcut bütün tabiî Namus gazı yanıp yokolduktan sonra, bildiğiniz gibi sunî Namus gazı yapıldı. Fabrikasyon yoluyla Namus gazı çıkarmak yeni bir durum getirdi ortaya. Namus gazı üretimi endüstri haline gelince, Namus gazı fabrikasına sahip olan ülkeler, Namus gazı üretimini gittikçe arttırdılar. Bunun sonunda Namur enflasyonu başgösterdi. Rekabet sonunda Namus fiyatı çok düştü. İş o halde geldi ki, dünyada Namus'lu olması, herkesin Namus'suz olması kadar tehlikelidir. İktisat ilminin gayesi, bazı insanların çok, bazı insanların az Namus'lu olması, geri kalanların da hiç Namus'lu olmamasıdır.

Namus endüstrisinin gelişmesi, Namus fabrikalarının gittikçe çoğalması, Namus ticaretinin de artması sonucunda, Namus o kadar çoğaldı ki, itibardan düştü!

Geçen yüzyılın başlarında büyük iktisatçılar toplanarak şu kararı aldılar:

1 — Yanmış olan tabiî Namus gazı miktarı belli olduğuna göre, bu miktardan fazla Namus imal edilmeyecek.

2 — Şişeler içindeki Namus'un taşınması ve satışı zor olduğundan, Namus şişesi stoklarının devletlerin hazinelerinde korunması ve hazinedeki Namus stoku miktarınca piyasaya Namus senetleri çıkarılması ve bu kâğıtların elden ele dolaşması.

3 — Tabiî gaz çağında insanlar Namus'suz doğup sonradan çalışarak Namus sahibi oldukları halde, sunî Namus çağında her yeni doğan çocuğa sosyal adalete uygun olarak eşit miktarda Namus tahvilleri verilmesi ve bu kimseler, hayattaki her yaptıkları kanunsuz davranışlarına ceza olarak, ellerindeki Namus tahvillerinin geri alınması.

Hukuk Dersi :

Üniversite Namus Hukuk kürsüsü profesörü şu dersi veriyordu:

— «Namus Hukuk» ikiye ayrılır:

1 — Devletlerarası Namus Hukuku,

2 — Sokaklararası Namus Hukuku.

Her ülkenin sunî Namus gazının niteliği ayrıdır. Namus gazının rengi, kokusu, sızma ve yanma niteliği, fabrikasına göre değişir. Bazı ülkelerde Namus fabrikaları yoksa da, Namus Hukuku vardır. Çünkü Namus gazı fabrikası olmayan ülkeler başka ülkelerden Namus ithal ettiklerinden, o ülkelerde Namus hukuku, Namus gazının kendisinden çok daha fazla inkişaf etmiştir.

Tabiî Namus gazı kokusuz olduğu halde, sunîsi kokuludur. Bu koku sayesinde hakikî Namus gazı ile sahte Namus gazı birbirinden ayırt edilir. Kokusunu duymak için, Namus gazı şişesini dibinden koklamak gereklidir!...

ALTI BEKÇİ ATLIKARINCADA

Alaturka prelüd

Yelleli yeeeeelelli... lellellii yellelli yeleli yeleli... yeleielli. Yaaaaaaar... Yaaaaaaar... Yar lelli leleli... yelelellilii yeleliii... Yaaaar yaaar... yelleliii yeleliiii yellelliiiii... lel lel lel lilili...

Geri kalmış ülkede prolog

Benim memleketimde ancak zenginler çocukluklarını yaşayabilirler.

Benim memleketimde ancak zenginler, gençliklerini yaşayabilirler.

Benim memleketimde ancak zenginler, yaşlılıklarını yaşayabilirler.

Benim memleketimde... Yellelii yeleliiii... Yellelii yaaaar yaaaar...

Monolog

Yaşayamadığım çocukluğumun özlemi hâlâ içimde kıpırdaşır. Çocukluğumu hiç yaşayamadım. Hiç bir oyuncağım olmadı, ne oyuncak tirenlerim, otomobillerim, ne leğendeki suda işleyen oyuncak vapurlar... Mile oynayamadım, bitek zıpzıpım olmadı. Hiç

uçurtmadım. Hiç çenber çevirmedim. Hiç balonum olmadı.

Annemle bir zengin evine bayram ziyaretine gitmiştik. Zengin çocuğunun bidolu, bidolu, biçok, biçok, biçor oyuncakları vardı. Raylar üstünde giden tirenine tirenine tirenine tireni tiren tir... dokunmak istedim. Elimi uzattım, Annem fısıldayarak payladı:

— Şişşt, bozarsın!

Çektim elimi...

Koro

Çocukken içimden hep derdim ki:

Büyüyünce zengin olacağım, çok, çok zengin... Zengin olunca da oyuncaklar, oyuncaklar alacağım kendime, bidolu, bidolu... biçok, biçok... üüüüü, dünya kadar .Öyle çok oyuncaklarım olacak kiii, oyuncaklarlarlar...

Kocaman adamların oyuncaklarla oynamasını ayıplıyorlar. Onun için ben oyuncaklarımı bir odaya dolduracağım. Çalışmadığım, işe gitmediğim günler, geceleri oyuncak adama girip kapıyı arkadan kilitleyeceğim; oyuncaklarımla oynarken kimse görmesin de alay etmesin benimle... Tirenlerim olacak bidolu, kuracağım: düüüütt!.. Çih, çuf, çih, çuff, çihh çufff!..

Milelerim, cicozlarım, cinalilerim, gazozlarım... Renkli balonlarım, düdüklü balonlarım... Kâğıt fenerlerim, fırıldaklarım...

Benim memleketimde Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu 23 Nisan çocuk bayramıdır.

Birinci olay

Çocuk Bayramı günü evde oturmaktan canım sıkıldı. Akşama doğru çıktım, evden. İskele caddesi üstünde bir evde oturan doktor arkadaşıma gittim. O da sıkılmış evde oturmaktan. Geniş camlı pencereden sokağı seyrediyorduk. Aşağıdan arabalar geçiyordu. Birden arabalar arasında bir mavi balon çıktı ortaya; balon zıplaya zıplaya karşı yaya kaldırımına doğru gidiyordu. Yaya kaldırımı tenhaydı. Uzaktan bir kundura boyacısı geliyordu: 35-40 yaşlarında bir adam, sarkık bıyıklı, yalınayak, uzun saçları dağınık, yırtık pırtık gömlek giymiş... Boyacıyla balon arasında aşağı yukarı kırk adım var. Ağır ağır yürürken yerde yuvarlanan balonu görünce, hemen sırtında asılı boya sandığını çıkardı, yere koydu, sonra koşarak balona gitti. Balonu aldı yerden, baktı. Sonra yaya kaldırımında balonla oynamaya başladı. Ama balonla ayaktopu oynuyordu. Balona ayağıyla vuruyor... Duvara çarpan balon geri geliyor. Havalandırıyor balonu, sonra zıplayıp kafa atıyor balona... Bir şut daha... bir kafa... Çalım atıyor. Balon patlayıp söndü. Patlak balonu aldı, boya sandığının yanına gitti. Sandığı omuzladı. Balonun patlak parçalarını ağzında şişirmeye çalışarak yavaş yavaş geçip gitti önümüzden...

Doktor gülüyordu, ama nasıl boğulacak gibi gülüyor... Gözlerinden yaşlar geliyordu gülmekten.

— Neye gülüyorsun? diye soruyorum.

Cevap veremiyor gülmekten... Boğulacak, bayılacak diye korktum.

Koskocaman, bıyıklı adamın balonla oynamasına ben de gülmüştüm ama, onun kadar değil... Onun gülmesine bakıp ben de kendimi tutamadım; ikimiz karşılıklı gülüşüyoruz: Hahhah... Hah... Hih... hah hih... hah... hihi... hoho!...

İkinci olay

Doktor anlatıyor:

Bursa'da hastanede doktordum. Nöbetçi olduğum bir geceydi. Çok geç yatmıştım. Daha gün yeni ışırken kaldırıldılar.

— Ne var?

— Altı hasta getirdiler doktor bey...

Giyinip gittim, koğuşta. Bekçi elbiseli altı kişi, hiç arasız öğürüp duruyor. Uzun zamandır öğürüyor olmalılar ki, dermanları kalmamış, altısı da bitik...

— Neyiniz var? diyorum.

Öğürmekten cevap veremiyorlar. İlkin zehirlenmiş olmaları aklıma geldi. Kalaysız bakır kapta yemek yedilerse zehirlenmişlerdir. Ama zehirlenmeye de pek benzemiyor, zehirlenme belirtisi yok... Bir öğürmedir gidiyor, kusmuyorlar...

Teskin edici iğne vurdum, altısı da kendinden geçti uyuyakaldı.

Bekçilere ne olduğunu kimse bilmiyordu. Bir cankurtaran arabasıyle sabaha karşı polisler hastaneye getirip bırakmışlar.

Deliksiz onbeş saat uyuduktan sonra içlerinden biri uyandı, öbürleri daha geç uyandılar.

Bekçilerden biri anlatıyor.

Lunapark var ya... Hani Vali konağının

tam karşısında... Ben işte o Lunapark'ın olduğu yerlerin bekçisiyim... Üç yıl oldu bekçiliğe gireli.

Lunapark var ya ...Hani Vali konağının tam karşısında... Ben işte o Lunapark'ın olduğu yerlerin bekçisiyim... Üç yıl oldu bekçiliğe gireli.

Yaz geceleri Lunapark geceyarılarından sonraya kadar çalışır, sonra içerde kendi adamları vardır, yani çalışanlar, onlar kendi mallarını beklerler. Yani yazın benim işim daha kolaydır. Ama kışın öyle değil... Kışın zor. Çünkü kışın işlemez Lunapark. İçerde de bir sürü salıncak var, oyuncak var, atlıkarınca var, kayıksalıncağı var, dönmedolap var, pavyon var, herbişey var... Bunlar hep size teslim, öyle ya... Çoluk çocuk takımı, serseri takımı, ipsiz sapsız takımı, bıraksak dolar Luna park'a salıncaklara binerler, atlıkarıncaya binerler, herşeyi bozarlar. Bozmalarını da bırak, küçük çocuklar doluyor içeri, bir düşer Allah korusun, bir kaza olur, ondan sonra hesap ver, al başına belâyı... Yani kışın benim işim daha zor... Üstelik bölgem. Vali konağının ta karşısı... Karakol da Lunapark'ın hemen yanında. O yüzden öteki bekçi arkadaşlar gibi kaytaramam da...

Yazın işim kolay olduktan başka keyifli ve de eğlencelidir. Çünkü beyim, lambalar ışıl ışıl yanar, dönmedolaplar döner, herkes salıncaklara biner, oynar güler... Kadını kızı var, çocuğu büyüğü var, iyidir yazın... Bizim memlekette böyle eğlence ney yok... Benim en çok o atlıkarınca hoşuma gider... Nasıl da döner fırfır... Pek keyifli canım. İçimden, şuna bir binsem derim... Hey Allah binsem ya, nasıl binsem?.. Biz buranın bekçisiyiz... Üstümüzde resmî devlet elbisesi ...Hem de ayıp canım bu yaştan sonra... Gelir dinelirim atlıkarıncanın dibine, bakar dururum... Şuna bir binsem? Yalnız başıma kalsam bineceğim de... Ama öteki bekçiler de dolar Lunapark'a geceleri... «Yahu», derim, «sizin burda işiniz ne? Gitseniz ya kendi mahallenize...» Giderler, aradan yarım saat geçmez, döner gelirler Lunapark'a Bu bizim Aptullah var ya, hastaneye benimle gelenlerden, taa yukarı mahallenin bekçisidir, bir gece dedi ki: «Yahu» dedi, «şu fırfır dönen cenabete bir de biz binsek...» dedi.

Ben onların hepsinin dönmedolap için Lunapark'a geldiklerini zaten biliyorum. Yoksa kış gecesi fırın külhanında uyuklamak varken, Lunaparkta işleri ne?

Bu Lunapark benden sorulur. Aptullah'a, «Ulan bıyıklarından utan, sen çocuk musun da atlıkarıncaya bineceksin?..» dedim. Hemen ordan Ahmet, o da bizimle hastaneye yatanlardan, «Canım binsek ne olur ki...» dedi. Ötekiler de, «Bir binelim canım...» diye tuttırdular. Allahın bildiğini kuldan ne saklamalı, ben onlardan çok istiyorum atlıkarıncaya binmeyi ama, hem utanıyorum, hem de buranın bekçisi olarak, bana «Olmaz» demek düşer...

İkinci bekçi anlatıyor

Doktor Bey, biz sonunda Lunapark bekçisi Arif'i kandırdık. «Hadi binelim... Yalnız polisler görürse yandık.» dedi. Ben de, «Bineriz, bindikten sonra fırt fırt düdük öttürürüz ki, polisler nöbette olduğumuzu bilsin.» dedim. Arif razı geldi ama, bekçiler atlıkarıncaya binmiş, diye duyulur korkusundan, «Arkadaşlar, bir kerelik binelim, ama bir daha yok...» dedi. Ben hem binmek istiyorum, hem de korkuyorum. Çünkü dönmeye başladı mı, gayet yüksek havalanıyor. Biz atlıkarıncaya bindik. Binmesine bindik ya, yürütemiyoruz. Yahu bu meret nasıl gidecek?.. Yusuf var, bir arkadaş, o daha uyanmadı. «Elle iteli yelim» dedi. Arif, esas Lunapark bekçisi olduğundan, o yazın atlıkarınca işlerken görmüş, onun için, «Bu elektrikle işler, bir düğmesi olacak ya, nerde, bulamam gece karanlığında... Ben yarın gündüz gözüyle düğme yerini bulurum. Yarın gece bineriz..» dedi.

Bir başka bekçi anlatıyor

O gece de Emniyet Müdürünün teftişe çıkacağını ben biiyorum. Ama Müdür Bey sabaha karşı teftişe çıkacak... Bazı bekçiler simitçi fırınında uyuyorar diye şikâyeter omuş da, Müdür bey bekçileri kolayacak... Biz, atlıkarıncaya binip, ondan sonra yerlerimize gideceğiz... Müdür beyin gelmesine daha çok var; teftişe yetişiriz. Arif, «Ben bunun düğmesini öğrendim. Düğmeye basıp, dönmeye başlar başamaz koşup atlıyacağım.» dedi. İlkin biz bindik. Arif'in düğmeye başmasiyle dönmeye başladık. Arif de koştu, demir kutulardan birine atlıyacak ama, dönerken atlıyamadı, benim bindiğim kutuya tutundu. Elinden yakalayıp çekmesem, demire çarpıp yuvarlanacak... Çektim aldım içeri bunu... Başladık dönmeye

Bir de keyifli ki hiç sorma... Döndükçe dönüyor ve de hızlanıyor ve de hızlandıkça biz havaya yükseliyoruz...

Atlıkarıncaya bildin mi? Ortada bir demir direk, direğe uzun zincirle bağlı demirden tekneler. Dönmeye başladı mı, zincirler havalanıyor ve tekneler yükseliyor... Biz teknelerde yükseldik, yükseldikçe hızlı dönüyor, hızlı döndükçe yükseliyor.

Bizim arkadaşlar gülmeye başladı kıkır kıkır... Yahu valinin evi karşıda, karakol yanıbaşımızda, duyulacak... Velâkin öyle bir iş ki, gülmemek mümkün değil, hep gülüyoruz... Gülüyoruz, fırfır dönüyoruz ve hızlana hızlana yükseliyoruz. Bi zaman böylece ne havada döndük...

Başka bir bekçi anlatıyor

Derken bey... Öyle hızlandık ki biz, tekneden fırlayıp uçacağız nerdeyse... Ben korkudan gülmeyi unutup, tekneye sıkıca yapıştım, başka çare yok. Ve birden aklım başıma gelip, «Ulan Arif, şunun hızını kes, uçacağız oğlum havaya...» dedim. Arif, «Nasıl hızı kesilir, ne bileyim ben?» demez mi? Tuu, hay Allah belânı versin... Ulan altı bekçi havada altı şahin olmuş uçuyoruz. «Ulan Arif, öyleyse durdur şunu da inelim...» diye bağırdım. Arif, «Yahu, bu nasıl durdurulur!» diye bağırmaz mı? Ocağın batsın Arif, ulan havada kaldık, ne olacak şimdi? Arkadaşlar, «Durdur...» diye bağırıyor. Arif, «Ben işletmesini öğrendim, durdurmasını öğrenmedim,» diyor. Bey, bizim halimize bak, havada kaldık ve de uçar gibi vaziyette... «Ulan Arif, bunun düğmesi aşağıda kaldı oğlum, bunu durdurmanın mümkünü yok...» Benim başım dönmeye ve de gözlerim kararmaya başladı. Benim arkamdan uçan demir kutuda Aptullah var. Aptullah «Arkadaşlar, bunun makinesi elektrikle işler.» dedi. Ulan elbet elektrikle işler, bunun canımızı kurtarmaya faydası ne? Demek herif dönerek uçmaktan aklını şaşırmış... «N'olacak elektrikle işlerse?» dedim. «Yani» dedi, «bir tek kurtuluşumuz var, hepimiz dua edelim ki şehrin umumî elektriği kesilsin, bu cenabet de dursun. Yoksa biz kıyamete dek havada dönüp duracağız...» demeye kalmadı, önümden bişey aşağı düşüyor... Aman nedir? Öndeki kusuyormuş... Benim de dönmekten midem bulanıyor, içim kabarıyor. Artık tutamadım kendimi, içimde ne varsa dışarı verdim. Kus ha kus, kus ha kus... Biz havada dönüp duruyoruz. Kim bağırdı fark edemedim, arkadaşlardan biri, «Hakkınızı helâl edin!» dedi. Ben de kelime-i şehadet getirmeye başladım. Laf değil beyim, belki beş minare boyu havada jet hızıyla dönmedeyiz... Allah düşmanımın ayağını yerden kesmesin ve de hiçbir kulun altından yel esmesin; hiçbir belâya benzemiyor.

Birisi hem kusuyor hem de, «Hay bu makineyi icat edenin...» diye silme sıvama söveyor. Kimdir bilemedim, birisi de, «Benzinle işleseydi ya, benzini biter, dururdu, biz de inerdik...» diyor... Bütün içim dışıma çıktı kusmaktan. Çıkaracak bişey kalmadığından içimde, barsağım, ciğerim sökülecek...

Arif, «Hep birden imdat diye bağıralım...» dedi. Bak şu akılsıza... Ulan karşıda valinin konağı, yanımızda karakol... İmdat diye bağırılır mı? Sus mus dedikse de, Arif, «İmdaaat.» diye bir nağra atmasıyla, sesi de kesildi, galiba bayılıp çöktü teknenin içine... Onun arkasından Yusuf da düdük öttürmeye başladı, o da yuvarlandı teknenin içine... Karakoldan da polisler dışarı fırladı... Ve Lunapark'a doldularsa da, biz havada olduğumuzdan ve havaya bakmak akıllarına gelmediğinden, onlar da düdük öttürerek dönüp dolaşıp gittiler.. Ne kadar zaman uçtuk, ne kadar zaman öğürdük, bilemiyorum, ben kendimi kaybetmişim, bir de gözümü açtım ki hastanedeyim. Hâ'â kendimi havadayım ve de uçmaktayım sanıyorum...

Doktor sözünü bağlıyor

Sabaha karşı teftişe çıkan Emniyet Müdürü mahallelerde hiçbir bekçiyi bulamayınca küplere biner. Bulunmayan bekçilerin bağlı olduğu karakola giderken, gün ışımaktadır; bir de bakar ki karakolun yanında havada bir acayip sesler ...Karga sesi değil, ağaçkokan sesi değil... Bunlar ne kuşu, diye meraklanır. Bir de görsün ki, Lunapark'ın atlıkarıncası dönüp duruyor, kendinden geçmiş altı bekçi de durmadan öğürüyor. Kiminin başı sarkmış, kiminin kolu, bacağı...

Epilog

Eve geldim. Bizim evdekilerin yüzünde acılı bir üzüntü...

— Ne oldu, biliyor musun?

— Ne var?

— Karşıdaki elektrik tellerine bir uçurtma

takılmış... Bir çocuk ağaca tırmanıp, uçurtmayı almak için, ağaçtan elektrik direğine geçerken... «Su sun!..» dedim.

Pencereden baktım. Kuyruğu elektrik tellerine dolanmış, uçurtma, hâlâ rüzgârda pırpır edip duruyordu.

Koro

Çocukken içimden hep derdim ki: Uçurtmalarım olacak büyüyünce.

Bidolu, bidolu... biçok, biçok... uçurtmalarlarlarlar... Üüüü, dünyalar kadarlarlarlar...

Final

Benim memleketimde ancak zenginler yaşayabilirler... Yellelli yelelelli, yelelelelliiiii... Yeeeeleleli...

AİLE MEZARLIĞI

Ilık bir bahar havası... Yeşilyurt tren istasyonunda yolcular tren bekliyor. Bekleme salonu dolu. Dışardaki bankalar da dolmuş. Volta atarak gezinenler de var.

Bekleme salonunda, kundaklı çocuğu kucağında, bir kadın ayakta, karşısında oturmuş olan yaşlı bir hanımla konuşuyor.

Çocuklu kadın, tambulluktan yaşından çok gösteriyor, ama otuzunu aşkın değil. Gür siyah saçlarını, berbere kıvırcık dalgalı yaptırmış. Değerimi ablak yüzlü, duru beyaz tenli. Tozpembe yanakları löp löp... Sırtında yanardöner kumaşlardan bir yeldirme. Bir eliyle kucağındaki çocuğa sarılmış, öbür elinde bavul büyüklüğünde bir çanta. Gövdesinin ağırlık noktası yere yakın. Bacakları sürahi biçimi, üstelik topuksuz yalınkat bir ayakkabı giydiğinden kısa boyu, daha da kısa görünüyor.

Karşısında oturan yaşlı kadına soruyor.

— Affedersiniz, sormak ayıp olmasın ama, nereye gidiyorsunuz teyze?

— İstanbul'a... Damadım Cankurtaran'da oturuyor da, onlara gidiyorum.

— Çok güzel. Ben de İstanbul'a... Bizim aile mezarlığımız var da... Aile mezarlığımıza gidiyorum. Eskiden arabamız da vardı. Apartmana taşınınca, arabayı koyacak yer bulamadık. Apartmanda oturanlara araba zor oluyor. Beyim sattı arabayı... Tren istasyonlarında beklemek çok güç. Ben alışmamışım da... Arabamız olsaydı şimdi, fırt diye giderdim aile mezarlığımıza...

— Nerde aile mezarlığınız?

— Bizim mi? Şeyde... Neydi orası? Hay Allah... Her zaman söylerim de, başk şimdi aklıma gelmedi... Tersliğe bak... Dilimin ucunda ayol... Hah, hatırladım. Asrî Mezarlık'ta (Başkaları duyuyor mu diye başını çevirip yöresine bakındı.) Eskiden aile mezarlığımız Mevlânakapı'daydı. Sonra bizimki, beğenmedi orasını, mezarlar eskimiş diye, aile mezarlığımızı Asrî Mezarlık'a taşıttı.

— Nerdeymiş Asrî Mezarlık?..

— Bilmiyor musunuz sahi? Şişli'de. Kibar yerdir. Bizim aile mezarlığımız orda işte... Sizin de var mı aile mezarlığınız?

— Var tabiî... Olmaz mı hiç?

— Bazılarının olmuyor da... (Duyulsun diye sesini daha yükseltti) İnsanın ailesi olunca bir de aile mezarlığı olmalı tabiî... Biliyor musunuz, aile mezarlığımız olduğundan beri çok rahatladık doğrusu...

— Ne gibi?

— Öyle ya, insan bir ziyarete gidişte, hepsini bir çırpıda çıkarmış oluyor. Git oraya, git oraya... Ne de olsa zaman alıyor... Aile Mezarlığı başka... Hepsi bir arada... Allah olmayanlara da nasip etsin...

— Kimleriniz var orada?

— Aile mezarlığımızda mı? Hepsi orda bizimkinin... Amcaları, kayınpederim, görümcelerim... Sonra bizimkinin eski hanımı. Ben ikinci karısıyım... İlki ölmüş de efendim...

— Çok güzel ...

— Ben kayınpederimi hiç görmedim... Aile mezarlığımızda ziyaretine gidiyorum...

Yaşlı kadın,

— Galiba gişe açıldı, ben biletimi alayım... diye kalktı.

Aile mezarlıklı kadın, çok süslü bir kadına sokuldu,

— Dünyada ne acayip insanlar var değil mi efendim... dedi.

Çok süslü kadın cevap vermeyince o devam etti:

— Meselâ, demin konuştuğum ihtiyar kadın... Durup dururken, bizim aile mezarlığımız var, diye övünmenin ne lüzumu var... Belli ki yok işte. Herkesin aile mezarlığı olacak diye kanun yok ya... Ne diye yalan söylersin sanki,

bilmem ki... Bir insanın aile mezarlığı olmaması ayıp mı? Herkesin hali vakti yerinde olmaz... Değil mi efendim? Fakirlik ayıp değil... Allah herkese aile mezarlığı versin... Gördünüz işte, hiç o kadında aile mezarlığı olan bir insan hali var mı? Aile mezarlığı olan, bir kere kıyafetinden belli olur... Sorması ayıp olmasın ama, sizin aile mezarlığınız nerde hanımefendi?

— Samsun'da...

— Aaaa... Çok uzak yerdeymiş. Bizimki Şişli'de, Asrî Mezarlık var ya, işte orda... Asrî Mezarlık'ı gördünüz mü hiç? Yeri pek güzel... Evet, doğrusu pahalı ama, helâl olsun, gayetle havadar ve manzaralı. Sonra otobüs durağına da çok yakın... Bakımlı da üstelik. Tabiî herkes ordan aile mezarlığı alamıyor. Çok pahalı... Aman böyle olduğu daha iyi. Her insan kendi yorganına göre ayağını uzatmalı... Herkesin yeri ayrı, değil mi efendim? Sizinki nerde demiştiniz?

— Samsun'da...

— Oralarda aile mezarlığı ucuzdur herhalde...

Çok süslü kadın dudak kıvırarak gülümsedi, cevap vermeden kalktı, gitti.

Aile mezarlıklı kadın sağına soluna bakındı. Konuşmak için kimseyi gözüne kestiremeyince salonun öbür başına gitti, orda sıskacık, kısacık esmer bir kadına sokuldu.

— Hıh, dedi. Samsun'da güya aile mezarlığı varmış...

Anlamayan sıska, esmer kadın,

— Efendim? diye sordu.

— Samsun'da aile mezarlığımız var diyor da...

— Kim?

— Az önce şurda bir kadınla konuşuyordum da... Hiç Samsun gibi bir yerde aile mezarlığı olur muymuş? Aklı sıra insan kandıracak... Ayol, anlamaz mıyım ben? İstanbul'da, eh inanırım. İnsan yalan söylemeli ama yakışığınca söylemeli... Bizim aile mezarlığımız nerde biliyor musunuz; Asrî Mezarlık'ta.

— Çok güzel...

— Hem güzel, hem de havadar gayetle...

— Topkapı Mezarlığında da güzel aile mezarlıkları var.

— Sizin aile mezarlığınız orda mı?

— Yoo... Bizim aile mezarlığımız filan yok... Başkalarınınkini gördüm de orda... Çok güzelleri var.

— İyi ki söylediniz; neresiydi?

— Topkapı...

— Bizim beye söyleyeyim de bir aile mezarlığı da oradan alsın, madem ki güzel... Bizim aile mezarlığımız eskiden Mevlânâkapı'daydı, eski diye, bizimki orasını beğenmedi, aile mezarlığımızı Asrî Mezarlığa taşıttı. Demek sizin aile mezarlığınız yok...

— Yok...

— Vah vah... Üzülmeyin, sizin de olur inşallah... Bizim eskiden beri vardır aile mezarlığımız. Hattâ ben daha evlenmeden, kayınvaldem benim için tahkikat yaptırırken, «Aile mezarlığı olmayan bir aileden ben gelin alamam!» demiş. Sonra araştırıp, soruşturup, bizim de aile mezarlığımız olduğunu öğrenince pek sevinmiş. Aman şu insanlar ne kötü... Bizi çekemeyenlerden birisi kayınvaldeme. «Orası onların aile mezarlığı değil, başkasınınkini gösteriyorlar size, kendi aile mezarlıkları diye» müzevirlemiş... Vallâhi de billâhi de kendi kızlarını vermek istiyorlarmış da... Çok kötü oluyor şu insanlar...

Sıska esmer kadın bir çocuğun arkasından,

— Çıkma dışarı, şimdi tren gelir... diye bağırarak koştu.

Aile mezarlıklı kadın salonun içine bir daha bakındı. Konuşmak için gözüne kimseyi kestiremeyince dışarı çıktı. Bankalarda oturanları gözden geçirdi. Orta yaşlı bir hanıma sokuldu.

— Affedersiniz, siz nereye gidiyorsunuz?

— İstanbul'a...

— Ben de... Aile mezarlığımız var da, oraya gidiyorum. Sizin de var mı aile mezarlığınız?

— Evet.

— Sorması ayıp olmasın, nerde acaba?

— Bebek'te.

— Güzel yerdeymiş... Ben Boğaziçi'ni çok severim. Şu kadın var ya... (Az önce konuştuğu süslü kadını gösterdi) Güya Samsun'da onların da aile mezarlığı varmış...

Öbürü cevap vermeyince,

— Sıcaklar birden bastırdı efendim, değil mi? dedi.

— Evet...

— Sıcak havalarda buzdolabı çok işe yarıyor doğrusu... Buzdolabınız var tabii?

— Evet...

— Kaç ayak?

— Bilmem, hiç bakmadım ayaklarına. Her-

halde dört ayaklı olacak, sapasağlam duruyor çünkü...

— Bizimki sekiz ayak... Eskimişti de yenisini aldık. Eskidi mi, iyi olmuyor.

— Tabiî...

— Çamaşır makinesini de yeniledik. Şimdi eski elektrik süpürgesini de vereceğiz birisine de yenisini alacağız. Ben satalım diyorum, sağolsun bizimkinin eli açıktır, ille bir fakire verelim diyor. Arabamız da vardı. Apartmana taşınınca koyacak yer bulamadık. Bizimki yenisini alacak inşallah... Demek sizin aile mezarlığınız Bebek'te?

— Evet...

— Kimleriniz var aile mezarlığınızda?

— Bizim aile mezarlığımız çok eskidir...

— Yaa, eski demek... Neden yenisini yaptırmıyorsunuz? Biz Asrî Mezarlık'ta yenisini yaptırdık... Bizimki sağolsun, Mevlânâkapı'dakini eski diye beğenmedi. Kayınvaldemin yerini de hazırlattık, hem de etrafı zincirli, üstünde de mermer kapak var... Paradan hiç sakınmadık. Ne olur, ne olmaz... İnsan hali, hazır olsun da şimdiden... Hiç belli olmaz. Ölümlü dünya, değil mi efendim...

— Allah gecinden versin...

— Kayınvaldem, bir de incir ağacı dikersiniz diyor... Kendi elimle dikeceğim inşallah... Pek severim kayınvaldemi. Allah nazardan saklasın... Kayınvaldemin mezarının üstünde gayet kalın mermer kapak var, sıkıca kapalı, Etrafı da zincirli... Bir de incir dikersek... Sizin aile mezarlığınızın yeri güzel mi bari?

Elektrikli tren geldi. Bekleyenler koşuştu. Aile mezarlıklı kadın kalabalıktan, demir konuştuğu hanımın bindiği kompartmana binemedi, başkasına bindi. Boş bulduğu yere oturdu. Sağında bir erkek, solunda da bir çocuk vardı. Orasını beğenmedi. Başka bir yere geçti. Yanındaki kadına,

— Siz de İstanbul'a mı efendim? dedi.

— Evet...

— Ben de... Aile mezarlığımız var da oraya gidiyorum... Sizin de var tabiî aile mezarlığınız?

— Hayır...

— Yaaa... Peki, aileniz ne yapıyor öyleyse?

— Ne gibi?

— Allah gecinden versin, ölenleriniz olursa...

— Yok aile mezarlığımız...

— Aile mezarlığı rahatlık kardeş... Hepsi bir arada, gözönünde oluyor... Bizim aile mezarlığımız Asrî Mezarlık'ta... Hiç gittiniz mi? Aman gidin de görün, pek güzel yer... Şişli, ne de olsa kibar mühit.

Tren Sirkeci'ye geldi. Aile mezarlıklı kadın indi trenden. Çocuğu kucağında «İş ve İşçi Bulma Kurumu» na gitti.

KİRALIK KAT

Üstünü başını iyice aradılar. Ceket yakasının altına sokulmuş iki toplu iğneyi çıkardılar. Dolma kalemini, kurşunkalemini, kimlik kâğıdını, not defterini, çakmağını, her şeyini aldılar. Pantalon askısını da çıkarttılar. Sonra potin al- Pantalon askısını da çıkarttılar. Sonra potin bağlarını söktüler.

İki kişinin önünde dar bir koridordan daha geçtikten sonra daracık bir yere soktular. Kapı üstüne kapandı.

Ellerini pantalonunun cebine soktu. Etrafına baktı. Tavanda tam tepesinde ölü gözü bir lâmba yanıyordu. Kapıdan karşı duvara yürüdü. Üç adımda hücrenin uzunluğu bitti. İki kolunu yana açtı. Bir eli bir duvara, öbür eli öbür duvara dokundu. «Püfff!..» diye nefes koyuverdi. «Vay anasını!» dedi. Düşündü. Sonra yine düşündü. Sonra? Yine düşündü. Kapının üstünden açılmış el genişliğinde delikten ekmek veriyorlardı. Sık olmamak şartıyle kapıyı vurunca helâya çıkarıyorlardı.

Yerdeki dört köşe taşları saydı. Tekrar saydı. Odada sayacak başka şey yoktu. Bir daha saydı.

Duvarda badana fırçasının bıraktığı dalgalı lekeleri, rutubet izlerini birer şeye benzetti. Çıplak bir kadın, Jüpiter, tüfekli bir asker... Az sonra bakınca şekiller değişti. Jüpiter bu sefer bir ağaç olmuştu. Ağaç da daha sonra bakınca saldıran bir boğa oldu.

«Okuyacak bişey olsa...» diye geçirdi içinden. Ah, okuyacak bişey olsa... Şimdi burada

ne olsa okurdu. Diyelim, ağır ağdalı bir tıp kitabı. Okurdu. Orman kanunu var. Okurdu. İncil var. Okurdu.

Düşündü. Yerdeki dört köşe taşları saydı. Gece mi, gündüz mü? İşte bunu pek merak ediyordu. İkinci güne kadar biliyordu, ama üçüncü günden sonra gece ile gündüzü birbirine karıştırdı.

Bir kitap olsaydı şurada... Boyuna okurdu. Gazete olsaydı. Ne olursa olsun, okuyacak bişey... Yılanlar, aylar, kirpiler, kurbağalar gibi kış uykusuna yatsaydı, sonra bu kapıyı açtıkları zaman uyansaydı.

«Neye getirdiler?» diye söylendi. Kendi sorusuna cevap verdi:

«Besbelli bişey yapmışımdır. Deli değil ya bunlar?» Ne yaptığını düşündü. Boyuna düşündü. Yerdeki dört köşe taşları saydı. Düşündü. Bir kitap, bir gazete, ne olursa olsun, okuyacak bişey...

Kapıya geldi. Ayaklarının burnu üstünde kalktı. Delikten baktı. Bir gazete gördü. Bir gazete... Bir gazete mi? Evet, evet bir gazete... Basbayağı bir gazete.

Düşünemedi. Yerdeki taşları sayamadı. Güldü. Ellerini oğuşturdu. Elini delikten uzattı, uzattı. Ucundan bir tutabilse gazeteyi. Tuttu. İki parmağı ile tuttu. Gazetenin üzerinde ağır bişey olmalıydı. Çekti, işaret parmağı ile uzun parmak, baş parmak işe karışmayınca olmuyor. O iki parmak gazetenin ucunu yengeç kıskacı gibi kapmıştı. Çekti. Gazete yırtılıverdi. İki parmağının arasında gazetenin bir parçası kalmıştı. Elinde, gazetenin köşesinden bir üçgen vardı. Gözleri parladı. Gazete parçasına baktı. Başı sonu bellisiz yazıdan bir parça. Altında da çift sütun bir ilân. Aç insanın ekmeğe saldırışı gibi okumaya başladı.

«Memleketin bugün çekmekte olduğu ıstırapların ana kaynağı ve her sahadaki inkişafımızın karşısında dikilen en büyük mâni, siyasî rejimin sağlam temeller üzerine oturtulmamış olmasıdır. Binaenaleyh...»

Yazı burada kesiliyordu. «tüh» dedi. Altındaki ilânı okudu:

«Kiralık kelepir kat. Nişantaşı'nın en merkezî yerinde anacadde üzerinde, altı odalı, konforlu bir kat kiralıktır. Gezmek ve görüşmek için eczahane karşısında Sunar apartımanı asma kata müracaat.»

Yeni baştan okumaya başladı:

«Memleketin bugün çekmekte olduğu...»

Yazı bitti, ilâna geçti: «Kiralık, kelepir kat...»

Bu sefer çabuk bitmemesi için, ağır ağır, tane tane, yavaş yavaş okudu:

«Mem-le-ke-tin... bu-gün... çek-mek-te...»

«Ni-şan-ta-şının... en... mer-ke-zî...»

Yavaş da okusa bitiveriyordu. Bir daha, bir daha okudu. Ezberlemişti. Ezbere okudu. Meydanlarda, hoparlör önünde nutuk verir gibi okudu. Sonra bildiği şarkıların melodilerine uydurarak şarkı söyler gibi okudu. «Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur» türküsü gibi söyledi. Hoşuna gitti. «Adalar sahilinde» şarkısına da uydurdu.

Bir gün, iki gün, üç gün, tam, tastamam kırksekiz gün...

Kırksekizinci günün sabahı kapısı açıldı. Dışarı çıkardılar. Geldiği koridordan geçti. Büyük bir odaya aldılar. Üzeri camlı geniş masadaki adam sordu:

— Adın ne?

Bir makine gibi söylemeğe başladı:

«— Memleketin bugün çekmekte olduğu ıstırapların ana kaynağı...»

Masadaki kalktı, adamın gözlerinin içine baktı.

— Götürün... dedi.

Dışarı çıkardılar, Merdivenlerden indi. Sokağa çıktılar. Başka bir büyük binaya girdiler. On dakika kadar bir kapı önünde beklettiler. Mübaşir kapıyı açtı. Salona girdi. Yargıç sordu:

— Adınız?

Adam, «Çıkmam Allah etmesin meyhaneden» şarkısının makamından yazıları ezbere okumaya başladı:

«...En büyük mâni, siyasî rejimin sağlam temeller üzerinde...»

Yargıç gözlüklerini düzeltti:

— Soyadınız?

Adam sesini kalınlaştırarak, meydan nutku verir gibi bağırmaya başladı:

— Kiralık!.. Kelepir kat!.. Nişantaşı'nda!.. En merkezî yerinde!... Anacadde üzerinde... Sunar apartımanı!... Asma kata müracaat!...

Yargıç zabıt kâtibine döndü:

— Yazın, dedi, emniyet müdürlüğünden gelen evraka göre sanığın bir isim benzerliğinden dolayı yanlışlıkla tevkif edilerek... Tahliyesine karar verildi.

Adamı mahkeme salonundan çıkardılar. Hemen cüppesini çıkaran yargıç arkasından

yetişmiş. Koridorda adamın yanına sokuldu:

— Affedersiniz bayım, dedi, yedi aydır ev arıyorum. Ne kadar sıkıntıda olduğumu tahmin edemezsiniz. Adresini verdiğiniz apartmanın kirası ne kadar?

Adam, «Aman da boyacı» türküsünün makamından başladı:

— Siyasî rejimin sağlam temeller...

Hızlı hızlı uzaklaşan yargıcın arkasından var kuvvetiyle şarkı söylüyordu:

— Temeller üzerine oturtulması lâzımdır. Buna enaleyh... Kiralık, kelepir kat...

1952

DEVLETLERARASI DOSTLUK İLİŞKİLERİ

(Torakansi Devletin Başbakanlık dairesinde bir salon. Torakansi Başbakanı, Dışbakanı, Genelkurmay Başkanı, Dinişleri Başkanı ve başkaları).

Torakansi Dışbakanı — Sayın Başbakanım, maruzatıma ek olarak, özellikle şu noktayı da belirtmek isterim ki, memleketimiz aleyhinde tahriklerini gittikçe arttırmakta olan Hopantomola'nın son günlerde sınırlarımıza yakın bölgelerde büyük askerî yığınaklar yapmakta olduğunu haber almış bulunuyoruz. Torakansi'nin ebedî ve ezelî düşmanı olan Hopantomola Kralının memleketimiz aleyhinde emeller beslemekte olduğuna artık hiç şüphe yoktur.

Torakansi Başbakanı — Vay inek vay!.. Demek, topraklarımızda gözü var ha!..

T. Dışbakanı — Evet, gözü var...

T. Başbakanı — Gözü çıksın!

T. Dışbakan- Gözü çıksın!

T. Başbakanı — Buna karşı ne gibi tedbirler düşünüldü? Genelkurmay Başkanı neler düşünüyor?

T. Genelkurmay Başkanı — Sınırlarımız boyunca tahkimatımızı pekiştirdik.

T. Başbakanı — İyi yapmışız. Başka?

T. Gnkr. Bşk. — Merkezdeki kuvvetlerimizi sınır boyuna gönderdik.

T. Başbakanı — İyi yapmışız. Başka?

T. Gnkr. Bşk. — Yeniden iki kur'ayı daha askere aldık.

T. Başbakanı — İyi yapmışız. İyi ama, ne gibi siyasî tedbirler aldık? Dışişleri bakımından tedbirlerimiz nedir?

T. Dışbakanı — Yüksek müsaadenizle arz edeyim Başbakanım. Son derecede ciddî tedbirler düşünmüş bulunuyoruz. Hopantomola Kralı...

T. Başbakanı — Olmaz olsun...

T. Dinişleri Başkanı — Aamiiin! En yakın zamanda geberir inşallah... Aamiiin!

T. Başbakanı — Peki, ne olmuş o namussuza?

T. Dışbakanı — Hopantomola Kralı, üç gün sonra seksendört yaşına basıyor.

T. Başbakanı — Dünyaya kazık çaktı alçak... Geberemedi bitürlü...

T. Dışbakanı — Seksendört yaşına girmesi münasebetiyle bir tebrik telgrafı göndermeniz, devletlerarası protokol kuralları gereğince uygun olur kanısındayım. Yüksek onayınıza sunarım. Başbakanım.

T. Başbakanı — Güzeeel, yerinde bir tedbir.

T. Dışbakanı — Telgraf yazıldı, hazır efendim...

T. Dışbakanı **(Okur)** — «Samajeste Dördüncü Madragon, Hopantomola Kralı. Majestelerinin dünyaya teşriflerinin seksendördüncü yıldönümü münasebetiyle...»

T. Başbakanı — «Münasebetsizliğiyle» demek daha doğru olur ya...

T. Dinişleri Başkanı — Hiç şüphesiz...

T. Dışbakanı **(Okur)** — «... münasebetiyle, her iki dost ve kardeş memleketlerimiz için bu mutlu olayı, gerek şahsım adına ve gerekse Başbakanı bulunduğum Torakansi adına kutlarken...»

T. Başbakanı — Oraya bir «candan» ekleyiniz, daha iyi olur.

T. Dışbakanı **(Okur)** — «... Candan kutlarken, zatıfahîmânelerinin saltanatlarının devamını ve Hopantomola milletinin...»

T. Başbakanı — «Dost» diye ekleyiniz...

T. Dışbakanı — Başüstüne... **(Okur)** «...

Dost Hoyantomola milletinin ebediyyen pâyidar olması dileğim ve bu özden duygularımın kabulünü dilerim. Torakansi Başbakanı Fosika.»

T. Başbakanı — Güzel. Bir gramer yanlışı yok ya...

T. Dışbakanı — Oğluma da gösterdim efendim, yokmuş... Oğlum, gramerden pekiyiyle geçti sınıfını efendim.

T. Başbakanı — Noktalar, virgüller yerinde ya...

T. Dışbakanı — Yerinde hepsi, hiç merak etmeyin...

T. Başbakanı — Aman yerinde olsunlar da... Öyleyse getirin imzalayayım. **(İmzalar)** Acaba bu tedbirler sizce yeter mi?

T. Dışbakanı — Bu arada, Hopantomola Kralının vücudunu kaldırmak için...

T. Başbakanı — Araya «Pis» diye ekleyiniz!

T. Dışbakanı — Evet, pis vücudunu ortadan kaldırmak için gerekli suikast hazırlıklarımızı da yapmış bulunuyoruz...

T. Başbakanı — Aaaa, bak bu çok güzel işte...

(Hopantomola Devletin kral sarayında bir salon. Kral, Hariciye Nazırı, Harbiye Nazırı, Diyanet İşleri Nazırı ve başkanı).

Hopantomola Hariciye Nazırı — Zatıfahîmânelerine daha önce de arzetmiş olduğum üzere, Torakansi'nin savaş hazırlıkları artmıştır. Torakansi Başbakanının düşmanca politikası anlaşılmış bulunuyor.

Hopantomola Kralı — Vay dürzü vaay, vay sütübozuk hergele vaaay!...

H. Diyanet Nazırı — Evet efendimiz...

H. Kralı — Neye evet?

H. Dn. Nazırı — Buyurduğunuz gibidir Haşmet meâb!..

H. Kralı — Buna karşı ne gibi tedbirler alındı?...

H. Hrc. Nazırı — Arz edeyim efendimiz. İlk iş olarak, Torakansi Başbakanının seksendördüncü yaşgününüz için gönderdiği kutlama telgrafına bir cevap hazırladık. Müsaade-i devletleri olursa okuyayım efendimiz...

H. Kralı — Okunsun!

H. Hrc. Nazırı. — Başüstüne efendimiz... **(okur)** «Ekselâns Fosika, Torakansi Başbakanı. Yaş günüm münasebetiyle göndermek lütfunda bulunduğunuz tebrik mesajından...»

H. Kralı — Araya «pek nazik» diye ekleyiniz!

H. Hrc. Nazırı **(Okur)** — «...pek nazik tebrik mesajından çok mütehassis olduğumu arz ederken, memleketlerimiz...»

H. Kralı — «Dost» demelisiniz...

H. Hrc. Nazırı **(Okur)** — «... dost memleketlerimiz arasındaki kardeşlik ve kaderbirliğinin...»

H. Kralı — «Tarihî» desenize...

H. Hrc. Nazırı — Başüstüne efendimiz **(Okur)** «Dost memleketlerimiz arasındaki tarihî kardeşlik ve kaderbirliğinin devamını bütün kalbimle temenni ederken milletlerimiz arasındaki bu iyi münasebetlerin devamı için sarf ettiğim gayretlerden şeref duyduğumu bildirir, ve bu mutlu vesile ile gerek şahsınıza ve gerekse şahsınızda en mükemmel temsilcisini bulmuş olan dost ve kardeş Torakansi milletine şükran duygularımı...»

H. Kralı — Derin, derin!... Şükran duyguları daima derin olacak!

H. Hrc. Nazırı — Başüstüne haşmetmeâb. **(Okur)** «... derin şükran duygularımı arz ve iblâğ ile kesb-i şeref eylerim. Hopantomola Kralı Dördüncü Madragan.»

H. Kralı — Verin, imzalıyayım... Siz bu siyasî tedbirleri yeter buluyor musunuz?

H. Hrc. Nazırı — Onbeş gün sonra Torakansi'nin kurtuluşunun yirminci yıldönümüdür...

H. Kralı — Kurtulamaz olaydılar...

H. Hrc. Nazırı — Bu münasebetle bir tebrik memajı hazırladık efendimiz.

H. Kralı — Güzeeel!... Tabiî «Halisane duygularımdan, Torakansi alçaklarının dünya barışına yaptıkları unutulmaz hizmetlerden de söz ettiniz...

H. Hrc. Nazırı — Tabiî efendimiz...

H. Kralı — Yalnız sonunu okuyunuz!

H. Hrc. Nazırı — **(Okur)** «... kardeş Torakansi'nin kurtuluşunun yıldönümü münasebetiyle, gerek şahsım ve gerek milletim adına beslediğim halisâne hislerimi tazelemeye vesile verdiği için, kselâns Fosika...»

H. Kralı Yeter, anlaşıldı... Fosika denilen o hergeleyi bir elime geçirsem, çiğ çiğ yiyeceğim namussuzum...

H. Dn. Nazırı — Allahın sayesinde elinize geçecek ve zatıasîlâneleri muratlarına nail olacaktır efendimiz... Bizler, bütün din kardeşleri-

miz bunun için duacıyız efendimiz!

H. Kralı — Güzel, duaya devam edin... Siz, Harbiye Nazırımız, siz neler yaptınız?

H. Harbiye Nazırı — Bütün toplar ve tüfekler yağlanıp temizlendi efendimiz. Ordudan bütün izinleri kaldırdık ve askerlerimiz sekiz aydır nöbette ve silâh başında uyumadan bekliyorlar efendimiz.

H. Kralı — Ne bekliyorlar?

H. Harbiye Nazırı — İrade-i şahânenizi haşmetmeâb...

H. Kralı — Güzeeeel... Beklesinler...

(Torakansi Başbakanlık dairesinde bir salon. Başbakan, Dış bakan, İçbakan, Genelkurmay Başkanı ve başkaları).

T. Başbakanı — Düşmanımız hakkında ne gibi yeni haberler var?

T. Genelkurmay Başkanı — Ne yazık ki, iyi haberler almıyoruz. Hopantomola Kralı, üç sınıf askeri daha silâh altına almak için ferman çıkarmış...

T. Başbakanı — Vay şeyoğluşey vay!.. Bir elime geçirsem pezevengi, kanını içeceğim, kanını.

T. Dinişleri Başkanı — İnşallah... Âaaami iin!..

T. Başbakanı — Peki, aldığınız tedbirler?

T. Genelkurmay Bşk. — Biz de şeyleri aldık şeyden, onları ş'aptık, ondan sonracığıma...

T. Başbakanı — Askerî tedbirleri sormuyorum, uzmanlar gerekeni yaparlar elbet... Ne gibi siyasî tedbirler alınıyor?

T. Dışbakanı — Siyasî münasebetlerimizi son derecede dostane yürütmekteyiz. Bildiğiniz gibi, geçen ay içinde karşılıklı dokuz, dostluk mesajı teati olundu.

T. Başbakanı — Çok iyi...

T. Dışbakanı — Hopantomola Kralının oğlunun evlenmesi münasebeti ile mutluluk dileyen bir kutlama mesajı göndermiştik.

T. Başbakanı — İyi yapmışız. Başka?

T. Dışbakanı — Hopantomola Kralının tahta çıkışının yıldönümü münasebeti ile tebrik mesajı yollandı.

T. Başbakanı — İyi yapmışız. İnşallah tahtı başına yıkılır kart itin...

T. Dinişleri Başkanı — Aamiiin...

T. Başbakanı — Peki, yeni yeni başka siyasî, tedbirler almıyor muyuz?

T. Dışbakanı — Alacağız... Düşünüyoruz Başbakanım. Fakat bir yeni münasebet bulamadık...

T. Başbakanı — Bulmalısınız... Dışişlerinin başlıca görevi, durup dururken bitakım münasebetler bulup çıkarmaktır.

T. Dışbakanı — Pek tabiî Başkanım. İtimat buyurunuz ki, bugüne kadar biçok münasebet vesileleri bulunmuştur.

T. Başbakanı — Ama düşmanlarımız boş durmuyorlar. Biliyorsunuz, daha geçenlerde, kaynanamın ölmesi münasebeti ile Hopantomola Kralı üzüntülerini bildiren mesaj göndermişti, ve bu vesile ile dostluğunu yenilemeye fırsat buldu. Köpoğlu herif, kaynanamın gebermesini bile siyasî maksadı için kullanıyor.

T. Gnk. Bşk. — Sayın kaynananızın ölümü üzerine taziyet telgrafını gönderdikleri gün, Hopantomola uçağı sınırlarımızı aşmıştı.

T. Dışbakanı — Ona bakarsanız, Hopantomola kralının torununun doğumu için tebrik mesajı gönderdiğimiz gün, onular da bizim bir casus şebekemizi enselemişlerdi.

T. Başbakanı — Hopantomola Kralına bir münasebet uydurup dostluk mesajı göndermeyeli ne kadar oldu?

T. Dışbakanı — Daha bir hafta bile olmadı.

T. Başbakanı — Olamaaaz... Bu kadar uzun zaman dostluk gösterisi yapılmaması büyük gaf. Sonra bizden iyice şüphelenirler. Bizim Dışişleri uyuyor mu? Mesaj gönderecek bir münasebet bulmalıyız. Hep beraber düşünelim... Meselâ, mesellâ meselâ...

T. Gnk. Bşk. **(Gezinerek)** — Meselâ, meselâ, meselâ...

T. Dinişleri Başkanı **(Eli şakağında düşünerek)**

— Meselâ, meselâ, meselâ, mesele...

T. Dışbakanı **(Ellerini birbirine vurarak)** — Meselâ, meselâ, meselâ...

Hepsi birden — Meselâ, meselâ, meselâ... semelâ, semelâ... Lemesa, lemesa, lemesâ... Semelâ semelâ, semelâ... Lemesa,.. Selema, selema, selema... Lesema, lesema, lesema...

T. Başbakanı — Hah, buldum... Hopantomola krallığıyla aramızdaki ticaret anlaşmasının imzalanışının yıldönümü münasebetiyle...

T. Ticaret Bakanı — Daha bir yıl olmadı Başbakanım, ancak sekiz ay oldu...

T. Başbakanı — Olsun... Ticaret anlaşmasının sekizinci ayı münasebeti ile bir mesaj gön

derelim... Bu vesileyle de dostça duygularımızı belirtelim...

T. Gnk. Bşk. — Bu arada tank tugayını da sınıra alalım mı?

T. Başbakanı — Tabiî, mesajın gönderildiği dakikada tank tugayı harekete geçsin, yedek kuvvetleri de gönderin... Ah şu Hopantomola kralını bir elime geçirsem, kıtır kıtır ensesinden keserdim namussuzu... Peki, ama arkadan bir mesaj daha göndermeliyiz... Bir münasebet bulun... Münasebet, münasebet, münasebet...

Hep birden **(Gezinerek)** — Münasebet, münasebet münasebet... Sübamenet, sübamenet, sübamenet... Bünasemet, bünasemet, bünasemet... Sübanemet, sübanemet, sübanemet... Müsabenet, müsabenet, müsabenet... Busanemet, busanemet, busanemet...

T. Tarım Bakanı — Acaba... Uzun zamandır Hopantomola'ya yağmur yağmadığından kuraklık vardı. Geçen pazartesi günü yağmurların yağdığını haber aldık.

T. Başbakanı — Seller altında kalırlar da, hiç biri kurtulmaz inşallah ,o kral da boğulur...

T. Tarım Bakanı — Bereketli yağışlar münasebeti ile bir tebrik mesajı ve bu vesileyle...

T. Başbakanı — Tamam... Yazınız... «Samajeste Dördüncü Madrogan, Hopantomola Kralı, Uzun zamandır yağışsızlık yüzünden kuraklık çekmekte olan dost ve kardeş Hopantomola topraklarına bereketli yağmurların düşmesi münasebetiyle duyduğum sonsuz sevinci zat-ı fahîmânelerine arz ederken bu vesileyle...»

(Hopantomola devletinin Kral sarayında bir salon. Kral, Hariciye Nazırı, Ziraat Nazırı, Harbiye Nazırı ve başkaları).

H. Harbiye Nazırı — Haşmetmeâb, zat-ı devletlerine önce arz ettiğim haberler doğru çıkmaktadır. Torakansi'deki ajanlarımızın verdikleri bilgiler birbirlerini tutuyor. Torakansi Başbakanı'nın kötü niyeti anlaşılmış bulunuyor.

H. Kralı — Vay it dölü vay!.. Ulan, şu herifi bir yakalarsam valla... anasını ağlatmazsam bana da Hopantomola Kralı Dördüncü Madragan demesinler... Peki, ne yapmayı düşünüyorsunuz?

H. Harbiye Naziri — Haş haş haş haş... Haşmetmeâb... En iyi müdafaa, taarruzudur. Onun için haş haş haş haşmetmeâb, biz önalıp daha önce saldırmalıyız...

H. Kralı — Ya siyasî tedbir ne olacak?

H. Hariciye Nazırı — Düşüneceğim efendimiz.

H. Kralı — Düşünelim...

Hep birden — Düşünelim, düşünelim, düşünelim... Hadi düşünelim... Hadi, hadi, hadi düşünelim...

H. Hariciye Nazırı — Formüler hazırdır efendimiz...

H. Kralı — Okuyun formülleri!

H. Hrc. Nazırı — Başüstüne haş haş haş haşmetmeâb... **(ezbere okur)** «Ekselâns Fosika, Torakansi Başbakanı. Nokta nokta nokta nokta münasebeti ile gerek şahsım ve gerek milletim adına, dost ve kardeş Torakansi'nin göstermiş olduğu lütufkârlığa en derin şükran duygularımı bikez daha yenilerken bu vesile ile...»

H. Kralı — Peki, vesile ne? Bir vesile bulmalıyız... Vesile, vesile...

Hep birden — Vesile, vesile, vesile... Selive, selive, selive... Levise, levise, levise... Velise, velise, velise... Sevile, sevile, sevile...

H. Kralı — Peki ama, ne münasebetle?.. Bir münasebet bulmalıyız önce... Hariciye Nazırımız bir münasebet bulsun artık. Yeni yıl münasebetiyle...

H. Hrc. Nazırı — Yeni yılda tebrik mesajı gönderdik efendimiz. Küçük oğlunun diş çıkarması münasebeti ile, millî bayramları münasebeti ile... Bütün münasebetleri kullandık haş haş haş haşmet meâb...

H. Kralı — Ah, ah ulan ah!.. O gavatı bir yakalasam... Neden suikast teşebbüslerimiz muvaffak olmuyor? Gebertemedik şu herifi bitürlü... Peki, ne münasebetle mesaj göndereceğiz?... Bu ne biçim Hariciye canım... Bir münasebet bulun, bulun çabuk, yoksa sizi azlederim...

H. Ziraat Nazırı — Buldum...

H. Kralı — Ne buldun?

H. Ziraat Nazırı — Münasebet buldum efendimiz. Nazaretimin son aldığı haberlere göre, Torakansi'de yılın ilk salatalık mahsulü idrak edilmiş ve bu münasebetle Torakansi Başbakanı bir nutuk vermiştir...

H. Ziraat Nazırı — Yılın ilk salatalığının idraki münasebeti ile Torakansi Başbakanına bir tebrik...

H. Hrc Nazırı — Mesajı gönderebiliriz...

H. Kralı — Tamam... Okuyun şimdi mesajı...

H. Hrc. Nazırı — «Ekselâns Fosika Torakansi Başbakanı, Tarihî kaderbirliği ettiğimiz dost ve kardeş Torakansi'de yılın ilk salatalık mahsulünün idraki münasebeti ile duyduğumuz en kalbî ve en samimî hislerimizi bildirmekle şeref duyarken bu vesileyle gerek şahsen zat-ı devletlerine ve gerekse şahsınızda n yüksek mümssilini bulan Torakansi milletine olan en iyi dileklerimi bir kere daha tazelemekle şeref duyarım...»

H. Kralı — Mesajı gönderir göndermez taarruz başlasın...

H. Harbiye Nazırı — Yoksa onlar bize daha önce saldıracaklar Haşmetmeâb!

(Büyük gürültüler duyulur: Gürr... Gürr! Pat, pat, pat... Gürrr!...)

H. Kralı — Bu ne yahu? Ne oluyor? Bu ne gürültü?

H. Harbiye Nazırı — Geç kaldık işte... Onlar bizdenönce taarruza geçtiler... Geliyorlar... Top top top ateşi ...

H. Kralı — Mesaj...

H. Hariciye Nazırı — Taarruza geçmemiz münasebetiyle mütehassis olduğumu bildirirken bu vesileyle derin şük şük... şükranları mı... haş haş haşmetmeâb!

SEKİZ AYAKLI SİSİPHUS

Hepimizin başına gelmiştir: Kimi tip insanlar vardır, onları daha ilk görüşte bir soğukluk duyarız; ya çirkin görünüşlerinden, ya kabalıklarından, ya bayağıca davranışlarından, yada hiç açıklayamadığımız bir nedenle sevemeyiz öylelerini... Böyle kişiler, sonra konuşmaya başlayınca, konuştukça konuştukça, ilk duygularımız değişir, sözlerinden iç dünyalarının güzellikleri önümüze serilir. O sevimsiz, soğuk dış görüşülerinin içinde saklı güzel, sıcak bir iç dünyaları olduğu ortaya çıkar. Dikenli, çirkin, soğuk dış görünüş kabuğunun altındaki sımsıcak iç dünyanın ortaya çıkabilmesi için, o kişilerin ya konuşmaları, ya çalışmaları, yada bir davranışta bulunmaları gerekir. Özellikle çalışırlarken, canlarını dişlerine takmış çalışırlarken, büsbütün güzelleşirler.

Sevmediğimiz, nefret ettiğimiz, korktuğumuz, iğrendiğimiz, tiksindiğimiz hayvanlar da vardır. Örneğin yılan, fare, akrep, kırkayak filan gibi... Nedir o duygu? Ne tam korkudur, ne nefret, ne iğrenme... Belki de bunların hepsinden biraz karışık, daha adı konulamamış bir duygudur bu...

Ben örümcek ve o türden böcekleri hiç sevmem. Tiksinti, iğrenme, böyle bir adı konmamış karmaşık duyguya kapılırım örümcek görünce. Nerede o çok bacaklı yaratıkları görsem, yokederim. Yılandan fareden, sinekten daha çok, örümcek türünden böceklerden tiksinirim.

⁂

Dün evimizde hiç paramız yoktu. Günlerden cuma... Az çok ama ille de para kazanmam gerekli ki, evcek çoluk çocuk cumartesiyi, pazarı geçirebilelim. Pazartesi günü hafta başıdır, nasıl olsa bir yerden para bulabilirim. Benim için ilk ağızda para kaynağı da, hikâye yazmak... Cuma günü bir hikâye yazabilirsem, hemen dergiye götürüp parasını alabilirim.

Cuma sabahı hikâye yazmak için masama oturdum. Hikâye konuları dosyalarımı açtım, dolu dolu üç dosya... Teker teker sayfaları çevirip, not ettiğim hikâye konularına baktım. On ca konu içinde hiçbiri kafamda olgunlaşıp daha pişmemiş... İçlerinde, beşon yıl önceden not ettiğim konular var, ama onları da yazacak durumda değilim. Belki de tatsız bir günüm... Ama hikâyeyi yazmak zorundayım, para almalıyım... Kıvranıp duruyorum...

Şu hikâyeyi yazsam... Hayır, güzel değil... Bunu yazsam, ı-ıh, onda da iş yok... Bu kıvranmanın nasıl bir işkenceli çile olduğunu, gerikalmış bir ülkede kalemiyle yaşamını kazanmak zorunda olanlardan başkaları anlayamaz, bilemez... Hem de bu yazı, bir gazete yazısı, bir fıkra olmayacak, bir hikâye olacak... Yani, yaratıcılık yanı ağır basan bir iş...

Sandalyenin üstünde o yana dönüyorum, bu yana dönüyorum...

Hiç söndürmeden birbirinin ateşinden ekleme içtiğim cıgaraların izmaritlerinden önümdeki koca bakır taş dolmuş taşıyor. (Cıgara tab

lası yerine kullandığım tastır bu) Çay içiyorum.

Kapı çalınıyor... Duymazlar ki içerden kapı zilini... Tam bir hikâye yakalar gibiyken, kapının zili düşüncemi bölüp parçaladı. Bir daha kapı zili çaldı. Niçin duymazlar zili?... Üçüncü zil çalışta kalktım kapıyı açtım .Komşunun çocuğu gelmiş bişey istiyor...

Oturuyorum masama... Bak şimdi de radyoda berbat bir alaturka şarkı var. Bitse, bir bitse şu şarkı... Hikâye üzerine yoğunlaştırdığım zihnimi dağıtmamak için yerimden kalkmak istemiyorum. Ama olmayacak... Kalkıp radyoyu kapıyorum...

Bukez de içerden bizimkilerin gürültüleri geliyor, bir bağırıp çağırma... «Susun!» diye ben de onlara bağırsam, darılacaklar bana... Hepsi bana darılabilir, ama ben onlara darılamam. Çünkü onlar haklıdırlar. Kendilerine göre haklı değil, gerçekten haklıdırlar.

Kapı çalınıyor yine... Sütçü gelmiş. Hikâye... Zil... Sucu aşağıdan bağırıyor: «Sucuuu!»

İçerdekilere sesleniyorum: «Sucu gelmiş...»

«Var, istemez... Yarın getirsin...»

Kapıdan aşağıdaki sucuya sesleniyorum: «Varmış, yarın getir sucu...»

Hikâye... Bugün yazmak zorundayım...

İçerden biri, en yakının, yani en yakınım olması gereken birisi, gelip bişey söylüyor. Ama nasıl bişey?.. Yazılamaz, söylenemez ki... O konuşmadan sonra, bir dinlenme evine gidip bir ay yatmalıyım ki, ancak dinlenip kendime gelebileyim... Ama ben bugün hikâye yazmak, o hikâyenin de parasını almak zorundayım...

Ben de bişey söylüyorum. Benim kendisine söz söylediğim, darılıyor bana. Haydiii... O darıldı mı, gidip içerde cansıkıntısıyla oturabilir, ağlayabilir, yada gidip gezebilir. Oysa ben oturup yazmak zorundayım... Ama başkasının kalbini kırmışken ben hikâye yazamam ki... Bu bir başka iş...

Helâya gittim... Belki de hiç gereksizdi helâya gitmem, ama gittim...

Banyo küvetinin dibinde bir küçücük örümcek, Kına kırmızısı karınlı bir örümcek. O bildiğimiz duvarlara ağ ören türden değil, başka bir tür örümcek.

Bu küvette böcekler gördüğüm olur. Hemen bir tas su dökerim, böcek suyun akıntısına kapılıp küvetin deliğinden sürüklenip gider...

O gün küvete su dökmedim. Örümcek, küvetin beyaz parlak duvarlarına tırmanıp kurtulmak için uğraşıyordu. Birazcık tırmanıyor, ayakları parlak fayansta tutunamadığı için, düşüyor. Düştüğü yerden yine tırmanmaya başlıyor, yine düşüyor. Yine tırmanıyor, yine düşüyor... İyi, düşsün. Nasıl olsa örümcek burdan kurtulamayacak. Onun için de, su döküp delikten aşağı gitmesine razı olmuyorum. Ezip öldürmüyorum da... Çünkü ölüm bile örümceğe kurtuluş olacak. Onu öldürüp, içine düştüğü ve bir daha hiç kurtulamıyacağı beyaz zindanından kurtarmıyorum. Bırakıyorum küçücük örümceği bembeyaz hapishanesi içinde...

Masama oturuyorum... Hikâye konuları dosyalarını karıştırıp duruyorum...

Bunca yılın yazarıyım. Nasıl olsa, o eski alışkanlığımla bir hikâye şişiriveririm. Ama eski bir yazar olmak, hikâye şişirmek için hiç de elverişli değildir. Yeni bir yazarın böyle kolaylığı vardır. Eski yazarlar bunu yapamazlar, çünkü herkesin gözü üzerindedir. Off... İyi bir hikâye yazmalıyım, yazmak zorundayım...

Bir yazar beynini yiyen ve ailesine de beynini yediren kişidir.

— Haydi yemeğe!..

Öğle yemeği yiyoruz, daha ortada hikâye yok...

Yemekten sonra oturuyorum masama. Şunu yazsam... En çok sever görünenler, ilkönce bırakırlar bizi. «Artık eskisi gibi yazamıyor» derler de, bizden kendilerinin bile bilincine varmadıkları gizli intikam alırlar. Örneğin, üsteleyecek benden hikâye isteyen derginin sahibi bile kötü bir hikâye yazarsam çok sevinecektir: «Nerde o eski hikâyeleri... Artık yazamıyor eskisi gibi.» diyecektir çevresindekilere, Eski ölçüde yazsam bile yine beğenmemeye hazırdır, daha iyisini yazmak zorundayım...

Helâya gidiyorum. Neden gidiyorum? Hiç... Gidiyorum işte... Örümcek banyo küvetinde hâlâ... Kurtulamamış beyaz zindanından. Oh, kurtulmasın.. Tırmanıyor, düşüyor... Yine tırmanıyor... Nasıl olsa kurtulamayacak bu beyaz çukurdan, ne diye öldürüp de onu işkencesinden kurtarayım?..

İnsanı türlü türlü tanımlamışlar. «İnsan, gülen hayvan» demişler. «Düşünüyorum, öyley se varım» demişler. «İnsan, düşünen hayvandır» demişler. «İnsan konuşan hayvan - hayvan-ı natık» demişler. «İnsan, yaratıkların en

olgunu - ekmel-i mahlûkat-» demişler. Çok şey demişler insanlar, insan için...

Bana göre insan, işkence eden hayvandır. İnsandan başka işkence eden yaratık yok çünkü... Ama bu tanım da tam değil. Doğrusu şöyle olmalı: «İnsan işkence eden ve işkence çeken hayvandır.»

Örümceği işkencesi içinde bırakıp, kendi işkenceme dönüyorum. Nerdeyse akşam olacak... Ne zaman hikâyeyi yazacağım ben? Beğendiğim, beğenir gibi olduğum hikâye konusu notlarını seçiyorum. Onları ayırıp hikâye iskeletlerini kurmaya çalışıyorum. Kapı çalınıyor yine... İçerden gürültüler geliyor... Birleri kavga ediyor...

Bir misafir geliyor bir arkadaşım... Hikâye... Oturup çay içiyoruz... Bir sürü laf, laf, laf... Acaba yirmi lira borç verebilir miymişim. Demek o benden de sıkıntıda. Veriyorum...

Hikâye... Elektrik tahsildarı gelmiş... «Mak buzu bırakın, biz sonra parayı götürüp yatırırız.»

Zil... ses... hikâye... banyoda örümcek...

— Haydi yemeğe!.

Banyodaki muslukta ellerimi yıkarken örümceğe bakıyorum, hâlâ tırmanıyor, hâlâ düşüp yuvarlanıyor, hâlâ tırmanıyor...

Akşam yemeği yiyoruz. Yemekten sonra... Ben de ne somurtkan, ne asıksuratlı adamım yani... Biraz gülsene, oynasana çocuklarla...

Yine üç misafir geliyor. Bir ara misafirleri bırakıp, banyoya gidiyorum, örümceğe bakıyorum. Örümcek didiniyor. Oooh, kurtulamıyacak...

Misafirler gidiyor. Bizim evdekiler yatıyor. Şimdi bütün evlerdekiler yatmışlardır.

Banyo küvetinde örümcek, masada da ben...

Radyo yayını da bitti... Oooh, sessizlik. Şimdi iyi bir hikâye yazabilirim. Hikâye iskeletleri kuruyorum biçok... Kuruluşlarını beğenmiyorum hiçbirinin. Bunlar daha çekirdek, gelişmemişler ki... Başlıyorum yazmaya... Olmuyor. Onu bırakıp başka birine geçiyorum.

Bu gece yazarım hikâyeyi, yarın cumartesi sabahı erkenden götürür, alırım parayı dergi... den Yoksa pazar günü parasızız...

Uyku bastırıyor iyice. Kalkıp odanın içinde dolaşıyorum. Yeniden yazmaya başlıyorum. Uykum açılsın diye banyoya gidip yüzümü soğuk suyla yıkıyorum. Örümcek küvette... Kurtulamıyor.

Masama geliyorum. Bu hikâye hiç güldürücü değil ki... Okurlar, benden, kendilerini güldürmemi istiyorlar. Derginin sahibi de bunun için para veriyor hikâyelerime...

Başım, kâğıdın üstüne eğiliyor. Birkaç kez başım vuruyor masaya...

Saate bakıyorum: Üçbuçuk...

Bu uykulu kafayla yazamıyacağım. En iyisi şimdi yatar uyurum, sabah erkenden kalkar, hemen yazarım hikâyeyi. Aşağıyukarı bitti gibi bişey... Hem de uykuda belki de daha gelişir hikâye... Konuyu düşünerek yatarsam, uyurken kafamda gelişen hikâyeler olmuştur. Sabaha da bişey kalmadı, iki üç saat var güneşin doğmasına...

Yatacaktım. Daha önce banyoya girdim. Örümceğe baktım. Örümceğe baktım ve banyodan da çıkamadım. Örümceğin küvetin duvarına tırmanıp tırmanıp düşüşünü önce umursamadan seyrediyordum. Ama bu küçücük yaratığın canını dişine takmış o korkunç çabası gittikçe ilgimi, dikkatimi çekmeye başladı. Uykum kaçtı, onu seyre başladım. Oturdum küvetin kenarına...

Gövdesi iki boğumluydu. arkadaki boğum ginde, arka boğumu daha koyu, esmer kırmıdaha büyükçe. Ön boğumu kına kırmızısı renzisi, Sekiz ayağı var, dördü sağ yanında, dördü sol yanında... O sekiz ayağını, sanki beyaz fayansa geçirmek istercesine çabayla atıyor, tırmanıyor, tırmanıyor, tırma... tır... ma... sonra düşüyor... Küvetin dibinde birikmiş bir suyun içinde debeleniyor. Kurtuluyor sudan. Biraz sendelendikten sonra durup dinleniyor azıcık, güç.topluyor, sonra yeniden başlıyor tırmanmaya... Tırmanıyor, tırmanıyor, tırma... tır... düşüyor... Sırtüstü düşüyor bukez. Sekiz ayağı havada çırpınıyor boyuna... Ayağının birinin bir ucunu bir yere takıp doğuruluyor gövdesinin üstünde. Öylece duruyor. Artık kımıldayacak hali yok belli... Yirmi saatten beri bu beyaz zindandan kurtulmak için didişmekten iyice yorulmuş. Ölümünü bekliyor olmalı, kendini ölüme bırakmış... Hayır, hayır, yürüyor işte yine. Başlıyor tırmanmaya... Tırmanıyor, tırmanıyor... Birden kayıp düşüyor...

Dikkat kesilmişim. Sanki uzun, derin bir uykudan yeni kalkmış gibi dincim... Odama gidip, «Britannica» ansiklopedisi ciltlerini karıştırıp «Örümcek» maddesini buluyorum. Ansiklopedinin o cildini alıp banyoya geliyorum. Örümcek tırmanıp tırmanıp düşüyor,

düşüp düşüp tırmanıyor; ben de ansiklopediden örümcek okuyorum.

Örümcek, içine düştüğü beyaz zindanının kurtuluşsuz duvarlarına hiç yenilmiyor, yenilmeyi kendine, örümcekliğine, o sekiz ayağına hiç yediremiyor, yakıştıramıyor.

Banyoda ben, iki kişi oldum, iki tane «ben» Ben'lerden birisi, öbür ben'e, «Sende hiç acıma yok mu, insanlık yok mu? Öldür de kurtulsun şu zavallı örümcek...» diyor. Öbür ben de, ötekine, «Kendisi kurtulsun, kendikendini kurtarsın...» diyor.

Kendikendimle çatışmadayım. Örümceği öldürüp kurtarmak istiyorum. Ama onun ölüm kalım savaşına öyle bir derin savaş duyuyorum ki onu öldürmeye acıyorum, elim varmıyor... Yaşamak, bu sekiz ayaklı sizif'in hakkı...

— Haydi sizif, kurtar kendini!... Haydi!.. Yen şu zindanın beyaz duvarlarını!..

Kurtarmak istiyorsan, öyleyse al örümceği, çıkar bu küvetten, bırak düz bir yere zavallıyı... Özgürlüğüne kavuşsun... Hayır, ben kurtaramam, çünkü tiksiniyorum, iğreniyorum ondan...

En çok iğrendiğim yaratık olan örümceğe, şimdi bu can savaşı içinde büyük bir saygı duyuyorum. Saygı duyduğum için kurtulmasını, iğrendiğim için de ölmesini istiyorum. Ama artık işkence çekmesini istemiyorum: Ya ölsün, ya kurtarsın kendini...

Bir kurtulsa, buradan bir kurtulsa, o zaman öldürürüm onu, ezerim, atarım delikten... Ama kurtulamıyor ki öldüreyim.

Küvetin, bir dibi, dört de duvarı var. Üç duvarı dik, bir duvarı oldukça yatık, eğik...

Üç dik duvardan çıkamayınca örümcek yatık duvara yöneldi. Bu korkunç bişey, çok korkunç... Nasıl oldu da, niçin yatık duvara yöneldi? Bunda ne bilinç, ne de içgüdü var... İçgüdüyü çok aşan bir davranış bu... Yatık duvarı nasıl seçebildi örümcek? Deneye deneye... Yirmi saatten çok, zindanının üç dik duvarına tırmanmayı deneyip başaramayınca eğik duvara çıkmaya çabalıyor. Tırmanıyor, tırmanıyor... Hadi... Yarıyı geçti... Duvarda durup dinleniyor. Yine tırmanıyor. Düşecek gibi olunca, diklemesine değil de, yanlamasına tırmamaya başlıyor. Yaşa örümcek, yaşa; yaşamak senin hakkın örümcek... Çık bu duvarı, aş bu duvarı, sonra seni öldüreceğim...

Düşüyor... Bukez çok yazık oldu. Çünkü ta yukarıyadek tırmanmıştı, biriki adım sonra aşacaktı duvarı...

Dinlenip güç topluyor, yeniden saldırıyor duvara... Tırmanıyor, tırmanıyor... Hadi be örümcek, hadi be!.. Duruyor duvarda. Dinlenip yeniden tırmanıyor. Hadi, azıcık kaldı... Hadi!

Çıkıyor, örümcek, küvetin düzlüğüne ulaşıyor. Orda birazcık durup, hızlı hızlı koşuyor bir yerlere...

Ezeceğim onu. İğrenirim, tiksinirim ondan da onun için öldüreceğim.

Hayır, hayır... Öldüremiyorum. Büyük bir saygım var işkence zindanından kendini kurtarabilen örümceğe... Yaşa örümcek, yaşa sekiz ayaklı sizif, yaşamak senin hakkın...

Çıkıyorum banyodan, Gün ağarmış, sabah olmuş. Saat: altı...

İkibuçuk saat örümceğin duvarla savaşını, sonra da nasıl utku kazandığını seyretmişim.

Günaydın yeni doğan gün... Halkımı düşünüyorum, duvara tırmanan insanları...

Hiç uykum yok. Oturuyorum masamın başına, Sekiz Ayaklı Sizif'i yazıyorum. Bitiyor yazım. Ama saat onüç olmuştur. Artık dergide kimse olmaz cumartesi günü, bu saatten sonra... Ne yapalım, bu pazarı evcek parasız geçireceğiz.

BİR ŞAHESER DOĞUYOR

(Şairle karısı arasında bir konuşma)

— Sen kendini dâhi sanan bir budalasın, anladın mı?

— Anladım şekerim. Ama bunu niçin yüzüme vuruyorsun? Kendimi dâhi sanıp biraz avunmak da hakkım değil mi?

— Artık dayanamıyacağım...

— Ama ağlama şekerim, beni perişan ediyorsun... Doğru, ben dâhi olduğuma inanıyorum ama bunu kimseye ilân da etmedim.

— Yok bir de gazetelere «Ben dâhiyim» diye ilân mı vereceksin? Hem ilân etmen gerekmez ki, bunu her davranışından açıkça belli ediyorsun. Sigaranın dumanını savuruşundan bile belli... Herkesi kendinden küçük görüyorsun, herkese tepeden bakıyorsun. Yürümen,

öksürmen hapşırman bile dâhice...

— Benim bir dâhi olmamın kime ne zararı var?

— Bana, Evimize. Çocuklarımıza. Devlet kendisini her dâhi sanana aylık bağlamıyor. Bir dâhinin karısı olduğumu söyleyince bakkal parasız yiyecek vermiyor. Kış geldi, hâlâ odun, kömür alamadık... İskarpinlerim de su alıyor.

— N'olursun ağlama şekerim... Ben de boş durmuyorum ki, durmadan çalışıyorum. Bugüne kadar dört şiir kitabım çıktı...

— Hıh... Kırkdört kitabın çıksa neye yarar!...

— Ben bunun acısını çekmiyor muyum sanki... Ben istemez miyim şaheserimi yazayım da büyük üne kavuşayım, kitaplarım onbinlerce satılsın, her dile çevrilsin, zengin olayım... Şöhret ve servet!.. O gün de gelecek elbet!.. Yalnız dâhi olmak yetmez; büyük eserleri büyük olaylar yaratır. Büyük olaylar olmayınca dâhi ne yapsın? Beni etkileyecek, bana esinler verecek, ruhumu allakbullak edip şaheserimi yazmam için beni zorlayacak olan o büyük olayı bekliyorum. Bana büyük olaylar gerekli... Sen bana, bulaşık tası içindeki suda yüz, diyorsun... Ben akvaryumda kulaç atamam, bana açılacağım okyanuslar olmalı... O büyük olayı bekliyorum... Ama, n'olursun ağlama artık şekerim... Yalvarırım ağlama. Biraz daha sık dişini, biraz daha sabret... Ruhumda fırtınalar yaratacak o büyük olayı bekliyorum, biraz daha sabret şekerim...

(Cellatla karısı arasında bir konuşma)

— Artık canımdan bezdim. Alıp başımı gideceğim... Bu kadarına dayanamam ben...

— Ama şekerim... Son günlerde işler kötü gidiyorsa kabahat benim mi? Ben ne yapayım? Zorla tutup da adam asamam ya... Yargıçlar iyice cimrileşti yani... Ama umuyorum ki, bugünlerde yine bana iş düşecek. Bir gün açılır işler...

— O günün geldiğini hiç görmiyecek miyim? Geçen yıl bu kadar değildi. Hiç olmazsa çocukların karnıdoyuyordu. Ama geçen yılın hatıralarıyla çocukların karnı doymuyor.

— Ağlama n'olursun şekerim, benim de yüreğimi parçalıyorsun... Elimde olsa gece gün düz adam asarım. Yeter ki iş olsun, geceleri bile uyumam. Ben tembel insan mıyım?

— Bişeyler yap. çalış!

— İstemez miyim çalışmayı şekerim? Ama mahkemeler idam kararı vermezlerse kim seyi asamam ki... Sonra ben parça başına para alıyorum; aylıklı değilim ki, kimseyi ipe çekmediğim zaman da bana para versinler...

— Sanki bu koca memlekette asılacak adamın köküne kıran mı girdi?

— Haklısın, ama bunu gel de polislere, yargıçlara anlat... Ah elimde olsa... Yoldan adam çevirip asamam ya, sonra beni de sallandırmak için, işime son verip yerime başka birini alırlar. Anlatamıyorum ki... Benim görevimi yapabilmem için, nasıl olsa günün birinde kendiliğinden ölecek olan birini, zamanından önce öldürmek için yargıcın acele etmesi gerekli.

Ağlama n'olursun şekerim... Ben işten mi kaçıyorum sanki... İstemez miyim her gün adam sallandırayım da çoluğumu çocuğumu rahatça geçindireyim. Sabret biraz daha... Sık dişini... Elbet bugünlerde kısmetimiz açılır şekerim...

(Mezarcıyla karısı arasında bir konuşma)

— Çocuklarımı da alıp, gidiyorum evden; duydun mu?

— Niçin böyle yapıyorsun şekerim... Bugünlerde insanlar ölmüyorlarsa, benim elimden ne gelir? Ben zavallı bir mezarcıyım... Sanki herkes sapır sapır ölüyor da, sanki yollar ölülerden geçilmiyor da, ben de ölüleri gömmek için nazlanıyorum... İnsanları yakalayıp, canlı canlı mezara gömemem ya...

— Evde bir lokma ekmek yok...

— Ağlama şekerim, şimdi beni de ağlatacaksın... Zaten ben gözüyaşlının biriyim... İnsanlara ne oldu, hiç anlamıyorum ki, bugünlerde hiçbiri ölmüyor. Öbür dünyada boş yer mi kalmadı nedir...

Ağlama şekerim n'olur... Biliyorsun ,ben kelle başına para alıyorum, götürü iş görmüyorum ki aylığım olsun... Bana boyuna çalış diyorsun. Durup dururken mezar çukurları açamam ya... Ben amatör bir mezarcı değilim ki... Açtığım mezar bir işe yaramalı ki bana para versinler. Biraz daha sabret... Elbet bir gün kısmetimiz açılacak... Umut kesilmez şekerim... Sık dişini azıcık.

(Gazeteciyle karısı arasında bir konuşma)

— Bütün genç kızlık hayallerim yıkıldı. Ne umutlarla evlenmiştim seninle...

— Ama şekerim, ağlama da konuşalım...

— Artık konuşacak neyimiz kaldı ki...

— Peki, peki... Sen haklısın... Ama ağlama... Ben senin mutluluğun için çalışıyorum.

— Çalışıyorsun da ne yapıyorsun, sanki... Üstte yok, başta yok...

Benim mesleğimde başarı kazanıp ilerlemem, şu sekreterlikten kurtulup yazı işleri müdürü olmam, gazetenin başına geçmem için, bitakım olağanüstü olaylar gerekli ki, ben de kendimi göstereyim... Üst üste başka gazeteleri atlatmalıyım, dikkati çekmeliyim... Ne bileyim ben, meselâ büyük bir uçak kazası, müthiş bir deprem, bir büyük yangın, esrarengiz cinayetler filan olmalı... Bak, o zaman gör beni... Bütün öbür gazeteleri atlatmazsam, haberi hepsinden daha iyi vermezsem, bana da adam demesinler... Kimse benim gibi sayfa düzenliyemez, heyecanlı başlık çıkaramaz. Ah, ne yapayım ki elime fırsat geçmiyor yoksa... Olaylar durgun... Ben de sansasyonel haberler bulacağım diye, gidip adam öldüremem ya... Ama fırsat kolluyorum, nasıl olsa bigün o fırsat çıkacak... Yoksa ben istemez miyim, mesleğimde kendimi gösterip yükselmek, yarışmada yılın gazetecisi seçilmek, daha çok para kazanıp evimi daha iyi geçindirmek... Belki de bugünlerde failî meçhul bir cinayet çıkar ortaya bak ne başlıklar çekerim; okuyanın yüreği ağzına gelir...

Ağlama, n'olursun şekerim, yüreğim parça parça oluyor... Dua et de sen, kocanın başarısı için bir fırsat çıksın, bir gemi batsın meselâ, bir su baskını olsun... Ağlama, dayanamam şekerim; bak işte benim de gözlerim yaşardı...

(Polisle karısı arasında bir konuşma)

— Nedir benim çektiğim Allahım!... Ben böyle sürünecek kadın mıyım... Ne kara talihim varmış...

— Şekerim, bitanem, sevgilim... Niçin böyle yapıyorsun? Biraz anlayış göstersene... Ben de terfi etmek, iyi bir mevki sahibi olmak, evimi refah içinde geçindirmek isterim elbet...

— Ah, benim ne talihsiz başım varmış...

— Asıl ben, talihsiz bir adamım ki böyle kısır bir memlekette dünyaya geldim. Eğer sokaklarında failî meçhul cinayetlerden geçilmeyen bir memlekette dünyaya gelmiş olsaydım, sen beni o zaman görürdün, ben böyle bir komser parçası olarak kalırmıydım... Vallahi çoktan emniyet genel müdürü bile olmuştum. Ama ne yapayım ki, kıymet bilinmeyen bir memlekette dünyaya gelmişim. Ufak tefek polis vakalarıyle insan terfi edemez, kendini gösteremez ki... Bana, benim çapıma göre, büyük, esrarengiz hırsızlıklar, cinayetler filan olmalı da, hiç kimsenin çözemediği esrarı ben ortaya koymalıyım ki, takdirnameler alayım, terfi edeyim... Ağlama şekerim, n'olursun... Bilirsin ben gözyaşına hiç dayanamam, beni de ağlatacaksın... Biraz daha sabret şekerim... Ben elime düşecek o büyük cinayetleri filan bekliyorum...

(Eczacıyla karısı arasında bir konuşma)

— Sırtımda mantom kalmadı... Kimsenin yanına çıkacak halim yok, giyecek hiçbişeyim kalmadı... Daha ne kadar zaman buna katlanacağım?

— Şekerim, ağlama hayatım... Bak dinle... Eczanede aspirin, kinin satmakla para kazanılmaz... İthal malı, pahalı ilaçlar satmalıyız ki, hele kolay bulunmayan ilâçlar olursa, bak gör o zaman, nasıl para kazanacağım... Aslında her insan hastadır. Ama onlara, hasta olduklarını anlatacak iyi bir doktor çıkıp da, ellerine reçete verip bize göndermiyor ki... Millet hastalanmazsa, hastalar doktora gitmezse, doktorlar bana göndermezse, bunun sonu neye varır şekerim... Memleket felâkete gidiyor, felâkete... Ağlama şekerim. Benim yüreğim yufkadır. İçime dokunuyor sen öyle ağladıkça. Elbet bir gün bizim de işlerimiz açılacak. Bigün nasıl olsa, ellerinde reçetelerle hastalar nah böyle kum gibi eczanenin önünde kuyruğa girecekler. Biraz daha sabret şekerim. Bigün kısmetimiz açılacak canım.

(Doktorla karısı arasında bir konuşma)

— Sözümona doktor karısıyım. Doktor karısı oldum da bugün kadar ne gördüm sanki... Gençliğime, güzelliğime yazık oldu...

— Ama şekerim...

— Bıktım artık...

— Ağlama n'olursun... Beni de üzüyorsun... İnan; onbeş gündür muayenehaneye tek müşteri, pardon yani tek hasta gelmedi. Düşün rica ederim... Parasız, yardımına muhtaç adamlar geliyor boyuna... Sonra bir de hayır kurumlarından eli makbuzlu adamlar... Anlamıyorum ki ne oldu bu insanlara? Aslında hepsi hasta... Ama bilmiyorlar hasta olduklarını... Ben ne yapabilirim... Hasta gelse, günde yüz hasta bile muayene edebilirim... Ama gelmiyor

alçaklar... Savcı değilim ki, polisle adam getirteyim...

İçim götürmüyor gözyaşı dökmeni sevgilim Ağlama n'olur... Muayenehaneye kimse gelmiyor. Ben de girip çıkmasam, kapının rezeleri paslanacak nerdeyse...

Ah bir zengin hasta düşse elime... Hastanın iyisi, ne iyi olan, ne de ölendir. Hasta dediğin, ne iyi olacak, ne de ölecekler... İyi olursa, gazetelerde adıma teşekkür ilânları yayınlatır, reklâmım olur. Düşünüyorum, uydurma bir hasta adıyla kendime teşekkür ilânları vermeyi gazetelere... Tek hasta bile günlerdir yanılıp da, muayenehanenin kapısını çalmıyor...

Ama sabırlı ol, biraz daha sık dişini... Sabrın sonu kurtuluş... Nasıl olsa bigün o büyük kısmet kapımızdan içeri girecek... Ben öyle ucuz hasta istemiyorum. Bir tane olsun tam olsun...

(Avukatla karısı arasında bir konuşma)

— Ben babamın evine gidiyorum, işte o kadar...

— Dur canım, sinirlenme şekerim...

— Çektiğim sıkıntı yetmez mi... Bana koca olarak bugüne kadar ne yaptın?.. Sözde avukat olacaksın... Yazık değil mi bana? Benim eksik başkalarından?

— Şekerim, ağlama... Büyük aşkımızı çabucak unutuyorsun...

— Kurukuruya aşk karın doyurmuyor...

— Bir dakika şekerim, rica ederim... Günlerdir yazıhaneye hiçbir müşteri pardon, yani ne davalı ne davacı geliyor... İşler çok kötü... Ne oldu bu insanlara hiç anlamıyorum... Bunlar birbirlerini hiç kazıklamıyorlar mı, vurup öldürmüyorlar mı, nedir... Ben büyük davaların avukatıyım... Bir tane boşanma davası olacağına, bir tane arazi davası olsun elde yeter... Milyonluk davalar almalıyım ki üstüme, bana da bişeyler düşsün, gazeteler benden yazsın, ünüm artsın... Bak, o zaman gör, seni nasıl yaşatacağım; prensler gibi, kraliçeler gibi...

— Kraliçelerin benden ne fazlalığı var yani, onların alnı gümüşlü mü?

— Ben öyle bişey söylemedim şekerim... Sana lâyık olduğun hayatı yaşatacağım... Ama böyle bir müşteriyi elime geçiremiyorum ki... Milyonlar kazanan avukatların peki benden fazla neleri var, benden fazla boynuzu kulağı yok ya onların da... Ağımı kurmuş bekliyorum, nasıl olsa bigün av düşecek... Azıcık daha sabret şekerim... Ağlama, n'olursun... Yüreğime dokunuyor... İnci gibi gözyaşları ziyan etme şekerim...

(Aile yuvasının mutluluğu üstüne gözlemler)

Büyük bir toprak ağası ile, bir köy halkının arasındaki anlaşmazlık, sonunda mahkemeye düşmüştü. Toprak ağası, elindeki babasından kalma tapuya göre, köy topraklarının kendi malı olduğunu iddia ediyor, bunca yıldır hiç kira ve para vermeden topraklarını kullanan köylülerin, kendi malı olan köyü boşaltıp buradan gitmelerini istiyordu. Aslında büyük ithalâtçı tüccar ve dokuma fabrikası sahibi olan toprak ağası, köylüleri sürüp çıkardıktan sonra boşalan köyün verimli ve sulak topraklarında modern tarım yapacak, bol ürün elde edecek, dinleyenlerin gözleri yaşarmıştı :

Kalın kafalı köylüler, taa atalarından beri sürüp ektikleri, ekip biçtikleri bu tarlaların, elinde bir kâğıtla birden karşılarına çıkan bu adamın nasıl malı olabileceğini, bitürlü anlıyamıyorlardı.

Toprak ağası, bir tanıdığı aracılığıyle, yazıhanesinde günlerdir iş bekleyen avukatı bulmuş, davasını ona vermişti. Genç avukat büyük bir tutkuyla işe sarıldı. Zaten elde tapu olduğuna göre, bütün köy onlarındı.

Ama tapu gerçeğinin ne olduğunu anlamayan köylüler de kendilerini haklıyız sanarak direniyorlardı. Dava uzadıkça uzuyordu.

Memlekette işlerin süratle yürümediği, bunun için de memleketin geri kaldığını söyleyen toprak ağasının, dava uzadıkça sinirleri bozulmuş, sinirleri bozulunca ülseri azmış, ülseri azınca şekeri yükselmiş, şekeri yükselip tansiyonu da çıkınca, günlerdir muayenehanesinde hasta bekleyen doktorun eline düşmüştü. Hastasını öldürmemeye olduğu kadar iyi etmemeye de büyük bir çabayla çalışan doktor reçetelerine pahalı ithal malı ilâçlar yazıyordu. Diş fırçası, diş macunu, aspirin ve kinin satmaktan bıkmış olan eczacı, reçetelerde yazılı bu pahalı ithal malı ilâçları satarak, aile yuvasının mutluluğunu sağlamıştı.

Memleketin tanınmış ve hayır sahibi bir simasını tedavi eden doktorun da hastaları artmış, o da ünlü bir doktor olmuştu.

Muhakeme uzun sürmüştü ama, sonunda genç avukat davayı da, bu davanın yüzde iki olan avukatlık ücretini de kazanmış, ünlü, zen-

gin bir kimse olarak, aile yuvasının mutluluğunu kurmuştu.

Bu arada, davayı kaybeden ve doğup büyüdükleri köylerinden sürülen köylülerden biri, köylü kafasıyle ve cahilliği yüzünden haksızlığa uğradığını sanarak, elinden toprağını alan zengin adamı, sırtına dört bıçak saplayarak öldürmüştü.

Ancak köylü bu cinayeti, kalınkafalılığından hiç de umulmayan bir gizlilikle işlediği için, cinayeti faili meçhul kalmıştı. Yıllardır komiserlikte pinekleyip bitürlü terfi edemeyen adam, bu cinayetin kovuşturmasını üstüne almış ve gece gündüz, korkunç bir tutkuyla çalışarak katil olan köylüyü yakalamış, bu başarısından sonra da takdirname ve mükâfat alıp, terfi yolu açılmış, böylece aile yuvasının mutluluğunu sağlamıştı.

Esrarengiz cinayetin katilinin bulunduğunu ilk haber veren gazetenin sekreteri, bütün öbür gazeteleri atlattıktan başka, katille de çok ilginç bir röportaj yapmış ve bu röportajıyla da, yılın gazetecilik yarışmasında birinci seçilmiş bu başarısıyle yazı işleri müdürlüğüne yükselmiş, bütün bunların sonunda da aile yuvasının mutluluğunu sağlamış ve sağlamlaştırmıştı.

Günlerden beri iş bekleyen cellât, sonunda eline bir iş geçirmenin sevinci içinde, idama mahkûm edilen katilin boynuna ipin yağlı ilmiğini geçirmiş, emeğinin hakkını da alarak aile yuvasının mutluluğunu sağlamıştı.

Mezarcı da sevinçliydi. Kısa zamanda iki mezar kazmıştı. Demek artık işleri düzeliyordu. uğursuzluk kalkmıştı. O da aile yuvasının mutluluğunu sağlamıştı.

Köylülerle toprak ağasının arasındaki mücadele sonunda bir köylünün elini kana bulaması, günlerce gazetelerde, dergilerde yazı, resim, karikatür, tartışma konusu olmuştu. Şaheserini vermek için ruhunu allak bullak edecek bir büyük olay bekleyen şair de ister is temez bu dramın etkisinde kalmış, bu dramdan esinlenerek insanların toprak savaşı üstüne büyük bir destan yazmıştı. Bu destan, şairi ölümsüzleştiren gerçek bir şâheserdi. Basılan destan, onbinlerce satıldı, birçok dillere çevrildi. Üne ve zenginliğine kavuşan şair de, aile yuvasının mutluluğunu sağlamıştı.

Toprak kavgası üstüne yazılmış olan başarılı destan, yılın en büyük edebiyat armağanını kazanmıştı. Birçok dillere de çevrilmiş olan destanın şairinin bu başarısı şerefine bir tören düzenlenmişti. Bu törene, memleketin bütün ünlü ve tanınmış kişileri çağrılı olarak gelmişlerdi. Bu ünlüler arasında sözü geçen doktor, eczacı, avukat, gazeteci komiser (ki artık emniyet müdürü muavinliğine vekâlet eden bir başkomiserdi), hepsi gelmişlerdi. Gözlerinde mutluluk parlayan eşleri de, kocalarının varlığıyle kıvanç duyuyorlardı. Hele destan şairinin eşi, bir elinde viski bardağı, kocasının kulağına,

— Sen bir dâhisin şekerim... diye fısıldadıkça, şair de ona,

— Beni şımartıyorsun şekerim... diyordu

Bu büyük başarının şerefine, şair yöneltilerek kadehler kalkıyor ve oradakiler şairi kutluyorlardı. Alkışlar arasında şair, destanından bir parça okurken, hem kendi gözleri, hem de dinleyenlerin gözleri yaşarmıştı:

En iyi bir karış toprak için savaşanlar
İstemezsiniz ne madalyalar, ne nişanlar,
Çünkü sizindir şerefler şanlar...
Kalbin sizler için sızlıyor...
Ah zavallı perişanlar, perişanlar...
Bigün gelecek ki, inanıyorum,
Kardeş alacak tazılarla tavşanlar

Destanın etkisinde kalıp en çok ağlayanlar arasında, avukat, doktor, eczacı, gazeteci ve başkomiser de vardı.

Yaşlı gözlerle kadehleri şerefe kaldırdılar, bu destanla ülkenin gerçeğini dile getiren şairi candan kutladılar.

BİR YILBAŞI ANISI

Demek bu benim kırdokuzuncu yılbaşım; bunların içinde bende etkisi olan ikisi; üçü... Hele bir yılbaşı yaşadım, onu hiç unutamıyorum. Yıl ya 47, ya 48, Üsküdar Paşakapısı Cezaevinde siyasî koğuşta yedi kişiyiz. Kasımpatı saçlı kızı bekler dururdum, hiç gelmedi. Yılın son günü, bir ziyaretçim onun haberini getirdi. En yakın arkadaşlarımdan bir şairin kolundaymış.

Hapiste, şairleşiyor, insan. «Tahliye»yi, o yılın son günü yazmıştım:

Kısmet olur şu hapisten çıkarsam,
Deniz derya yol görünür gözüme,
Bekâr odam dardır ama bir varsam;
Mezar olsa bol görünür gözüme.

Yıllar yattım ne sevgili izledim,
Ne vefasız yar yolunu gözledim,
Yalnız yalnız yeşil rengi özledim,
Taze yaprak süreceğim yüzüme.

Mahsup kişi kendi bakar falları,
Garip olur yoksun yoksun halları,
Bir kurtulsam kuru ağaç dalları,
Sarılacak kol görünür gözüme.

Özgür olan bilmez geçer denizden,
Deniz nedir, mavi nedir sor bizden,
Bir kurtulsam körolası hapisten,
Su olurum inan olsun sözüme.

Soframızı hazırlıyorduk elbirliğiyle Arkadaş lardan biri dedi ki:

— Mussolini tam adam olmanın altı koşulu vardır demiş: Yüksek öğrenim, aşk çekmek baba olmak, askerlik yapmak, yoksul ve işsiz sürünmek, hapis yatmak...

Bu ölçüye göre yedimizde de adamlık tamdı.

Yılbaşı gecelerinde cezaevlerinde üzgün durmak kendiliğinden yasaklanmış gibidir. İyi eğleniyor, gülüyorduk.

Ziyaretçimin getirdiği sekiz paket Kulüp cıgarasından bir paketi açtım, içinden Birinci cıgara çıktı.

Şansa bakın yahu, içine yanlışlıkla Birinci konulan paketler de beni buldu.

Sekiz paket de öyle.

— Artık bu yanlışlık filan değil, düpedüz hiyle...

Arkadaşların budalalığıma gülmekten gözlerinden yaş geliyor. Ustalıkla açtıkları Kulüp paketlerinin içine Birinci cıgara koyup yine belli olmaz biçimde poketleri kapamışlar. Oyunu öğrenince.

— Anlamadım mı sandınız, dedim, anladım ama gülesiniz diye anlamazlığa vurdum...

Gül babam gül... Gece yarısından sonra arkadaşlardan biri de öneride bulundu:

— Gelecek yılbaşı hepimiz Nisuvaz'da buluşalım, yılbaşını yine birlikte geçirelim. İstanbul'dan uzak yerde olup da Nisuvaz'a gele meyenler oraya telgraf çeksin...

Kabul ettik. Ertesi yılbaşına yediniz de dışarda olacaktık.

O yılbaşı gecesinden iki - üç ay sonra ben tahliye olundum. Durumumu hiç mi hiç düzeltemedim. Ev . bark, çoluk çocuk dağılmış, kendim işsiz güçsüz yapayalnızım.

Yılın son günü beni bir düşüncedir aldı; akşama Nisavuz'da buluşacağız arkadaşlarla, ama ben de para yok. Yazın çok ucuza aldığım keten beyaz ceketin dirsekleri delinmiş de, Alâettin'in verdiği eski pardesüsünü üstüme giyiyorum. Ayakkabılarımın burnu havlamak için açılmış bir köpek ağzı gibi. Suadiye'de oturan bir arkadaşımdan küçük bir alacağım vardı, onu istemek için Suadiye'ye gittim. Onlar da evlerinde yılbaşı hazırlığı yapıyorlarmış. İlle yılbaşını onlarla birlikte geçirmem için üstelediler.

— Pardesünü çıkar Allahaşkına, gel otur...

Pardesümü çıkarırsam, kış günü giydiğim hem de dirsekleri delik beyaz ceketi görecekler. Gece de onlarla kalamam, Nisuvaz'a gideceğim. Bu kadar yakınlık görünce, alacağımı da isteyemedim, zaten küçük bişeydi.

Suadiye'den dönüp Köprü'ye geldiğin zaman cebimde ancak bir lira kadar bozuk para kalmıştı. Karnım da çok aç, sabahtan beri bişey yememişim. Borç para almak için Aksaray' da oturan bir arkadaşıma gittim, evde bulamadım. Şişli'de oturan bir başka arkadaşıma gittim, onlar da yakınlık göstererek, «Bizimle kal yılbaşında» diye öyle üstelediler ki, borç istemeye geldiğimi söyleyemedim. Ne kadar arkadaşım varsa kafamdan geçirip hepsine uğradım. Kimisini yerinde bulamadım, kimisi de «yılbaşını bizimle geçir» dedi. Yani hiçbirinden para isteyemedim. Kış akşam, hava erkenden kararır. Sulu bir karyağıyor. Üşüyorum, ayaklarım su içinde... Cebimde kalan son paramla otobüse binip Büyükdere'de oturan bir arkadaşıma gittim, ondan borç isteyeceğim. Evindeydi, ama içeri girdiğime bin pişman oldum. Ayağımı yere bastıkça, delik kunduraylo çorap arasındaki sular fışş diye bir ses çıkarıyor, bas tığım yerde, kunduranın ıslak çamurlu izi kalıyordu.

— Pardesünü çıkarsana!

— Kalsın... Zaten gideceğim.

— Dünyada olmaz, bırakmayız, iyi ki geldin, biz de seni arıyorduk. Yılbaşını birlikte geçiririz.

Böyle durumlarda insan, «Bana on lira olmazsa beş lira borç ver!» diyemiyor.

Başka yere çağırılıyım, diye çıktım ordan.

Büyükdere'de on parasız ve aç kalakaldım. Kar da arttı iyice, artık soğuktan mı, açlıktan mı, yoksa yalnızlıktan mı nedir, büsbütün üşümeye başladım, dişlerim birbirine çarpıyor.

Bişey değil, arkadaşlar Nisuvaz'a çoktan gelmişlerdir, benim sözümde durup oraya gitmediğimi görünce «vay kalleş» demişlerdir. Ha yır, ben kendime böyle dedirtmem. Tabana kuvvet yürü oğlum. Büyükdere neresi, Beyoğlu neresi... Yolda kendi kendime şöyle düşünüyorum:

«Yabancı değiller ya, arkadaşlarım... Anlatırım halimi. İşsizim, parasızım derim. Elbet onlarda para vardır. Neden geciktiğimi de anlatırım; ben anlattıkça onlar gülerler. Şu halime bir bak, gülünmeyecek gibi değil; biri beni çamaşır gibi burup dürüp sıksa, üstümden üç kova su akar, geriye de pek bişey kalmaz. Anlatırım, güleriz tıpkı geçen yılbaşındaki gibi.»

Gece yarısına doğru Nisuvaz'dan içeri girdim. Önce, size kısaca Nisuvaz'ı anlatayım. Şimdi orası bir bankadır. Nisuvaz'ın önüne, büyük camın arkasına emekli generaller, modası geçmiş kılıklı adamlar, Meşrutiyetten artakalmış kişiler, kalıp gibi otururlar, donuk bakışlarla önlerinde caddeden akan kalabalığı seyrederler, o kalabalık da onları seyreder. Hepsinin de içlerinden kazık geçirilmiş gibi bir halleri vardır. Pek seyrek dudakları kıpırdayınca, birbirleriyle konuşuyorlar demektir.

Üç sıra masa dolduran bu vitrinliklerin arkasındaki masalarda sanatçılar oturur; o zamanın en ünlü ressamları, yazarları, gazetecileri, profesörleri. Kadınlı erkekli bu grup bağıra çağıra tartışırlar, aradabir de kavga ederler.

Daha arkadaki masalarda müşteri bekleyen kiralık kızlarla kadın satıcıları otururlardı.

Nisuvaz'ın ortasında oturan aydınlarla, gerisinde oturan kiralık kızlar birbirlerini çok iyi tanırlardı. Çoğu hacıağa olan hovardalar, gelir burda satıcılarla pazarlık eder, kızı alır götürürdü. Kızların çoğu ençok yarım saat sonra dönerdi.

Üstümde sular sızarak Nisuvaz'a girdim. Bakındım, sözleşmiş olduğumuz arkadaşlardan hiç biri yok. Nisuvaz'ın sahibi Niko - Çoktan öldü - tanırdı onları da. Ona sordum. «Gelmediler» dedi.

Yılbaşı olduğundan pastanenin önü ve ortası boştu, yalnız arkada kızlarla, bir-iki kadın telâlı vardı. Tanırdık kızların hepsini.

Pastanenin işgörenleri beyaz Rus kadınlardı. Oturduğum masaya bu beyaz Rus kadınlardan biri geldi:

— Buğrun!

Cebimde para yok ki, bişey isteyeyim. Ne olursa olsun,

— Bir çay madam... dedim.

İçimden, «Daha erken, arkadaşlar nerdeyse gelirler» diyorum, çay parasını da onlar öder.

Adını şimdi unuttuğum, zayıf uzun boylu, elmacık kemikleri çıkık bir kız vardı, akıllıca bir kızdı. Profesör Mustafa Şekip Tunç bu kızla konuşmaktan pek hoşlanır.

— Genç olsaydım bu kızla evlenirdim... derdi.

İşte o kız gülümseyerek.

— Ne o, dedi, yılbaşı gecesi yalnızsın? Arkadaşlardan senden başka yok kimse burada...

— Bekliyorum, dedim, burda buluşacağız arkadaşlarla da, sonra biyere gideceğiz.

— Ne yapalım, dedi, bizim burdan başka gidecek yerimiz yok işte...

Az sonra içeri giren iki hovardadan biriyle pazarlığı kendisi yaptı, birlikte çıktılar. Kız yarım saat kadar sonra döndüğünde,

— Gelmedi mi daha arkadaşların? dedi.

— Daha erken, gelirler.

Oysa saat biri geçiyor. (O zamanlar Nisuvaz sabaha kadar açıktı). Açlıktan da ölüyorum hani...

Hanımefendi kılıklı bir kız satıcısı kadın vardı, bir oğlunu da lisede okutuyor, derlerdi. O kadının aracılığıyle kızı bir başka müşteri götürdü. Saat ikide kız yine dönüp geldi.

— Hâlâ gelmediler mi?

— Gelirler nerdeyse... Geç saat için sözleşmiştik...

Üstümden çıkarmadığım ıslak pardesü yavaş yavaş kuruyordu ama içteki ceket, gömlek pantalon ıslaktı.

Saat beş buçuk oldu, kız o zamana kadar birkaç kere daha müşteriler bulup gitti geldi.

Artık arkadaşlarımın geleceğinden umudu mu kesmiştim, ama, içtiğim çayın parasını ödeyemeyeceğim için Nisuvaz'dan çıkıp gidemiyordum.

Kız son gelişinde,

— Galiba gelmeyecek seninkiler, dedi.

Çok ağrıma gitti bu söz.

— Yok canım, gelirler... dedim.

Sokağa vuran sabahın mavimsi ışığı, geniş

camdan geçip duvarları boyuyordu.

— Masana geleyim mi?

Gelse bişey ısmarlamak gerekli.

— İş yok mu artık? dedim.

— Boşver...

O sırada hanımefendi kılıklı kadının yanına getirdiği erkeği,

— Yoruldum... diye reddettiğini duydum. Yanıma geldi, oturdu.

— Öyle de acıktım ki... dedi.

Nisuvaz'ın arkasındaki mutfakta alamünit yemekler yapılırdı.

— Omlet yer misin? diye sordu.

— Mersi... Karnım tok.

— Akşamdan beri acıkmışsındır ayol... Yiyelim işte beraber...

Sesimi çıkarmadım.

— Yani ben bişey ısmarlayamaz mıyım kimseye? dedi.

— Ismarlarsın tabiî...

Borç denilen yemekten yedik, omlet yedik, üstüne de birer kakao içtik. Onun, ben yiyeyim diye zorla yediğini çok iyi biliyordum.

Bu kızlar, Nisuvaz'da peşin para ödemezler, hesaplarına yazılırdı. Ama o parayı hemen ödemek istedi, daha önce içtiğim çayın da parasını verdi.

Sabah olmuştu. Nisuvaz'da ikimiz kalmıştık. Birlikte çıktık. Onu Galatasaray'da Çiçekçi sokağındaki, bir odasında kaldığı evin önünde bıraktım.

Aradan çook yıllar geçti. Hiç unutmadığım, işte o yılbaşı gecesidir. Beni bekletip gelemeyen arkadaşlarımı sonraları çok gördüm, hâlâ da görüyorum. Hiçbirine «Neden o gece gelmediniz?» demedim, onlar da o konuda bişey söylemediler.

BİR MAAŞLA

Ayın biri oldu. İlk maaşımı alıyordum.

Muhasebeci parayı verirken,

— Otuz liranız var mı? demişti.

Az kaldı gülecektim. Benden otuz lirayı alacak, üç tane yüz liralık verecekti. Başım deftere eğilmiş, bordroyu imzalarken,

— Yok efendim, dedim.

İki tane yüz liralık, bir tane elli liralık, iki de onluk verdi.

Saat tam beşte daireden çıktım. Ben lisedeyken, bir dişçi yanında kalfalık yapan bir arkadaşım vardı. Bigün bana:

— Paranın hepsini bir cebine koyma .Ceplerine dağıt. Çalınır, düşer kaybolur, sonra parasız kalırsın, demişti.

Bütün iki tane yüzlük ceketimin sağ iç cebinde, ellilik sol cebimde. İki tane onluk da pantolon cebimde. Ayrıca bozuk paralarım da var. Arada bir paralarımı yokluyorum. Mendilimi çıkarırken «Yadüşse...» diye geçti içimden. Düşüverse... Mendili, paranın olmadığı cebime koydum.

Sağda bir apartman var. Kapısında «Kiralık daire» yazıyor. İçeri girdim. Apartmanın geniş bir girişi var. Sağ duvara Kızkulesi'nin resmini yapmışlar. Soldaki duvarda, mermer parmaklıklı bir terastan görünen bir bahçe resmi yapılmış. Kapıcı katının ziline bastım. Yerden bir iki karış yukarda bir pencere açıldı. Bastığım yerin altından bakan kapıcıya,

— Kiralık daireyi görmek istiyorum, dedim.

Kapıcı merdiveni çıktı, yanıma geldi.

— Buyurun, dedi.

İkinci katın kapısını açtı:

— Üç oda, bir hol, banyo, mutbak.

— Kirası nedir? dedim.

— Beş yüz lira...

— Güzel...

Kapıcı,

— Efendim? dedi.

Ben bir daha,

— Güzel, dedim.

Sokağa çıktım. Elimle, ceplerimdeki parayı dışardan yokladım.

Cadde kalabalıktı. Her zaman, vitrinine bakarak, önünden geçtiğim lokantaya gelince durdum. Bu lokantayı seviyorum. Öbür lokantalar gibi camının arkasına yemekler, tatlılar doldurmuyor. Bir kadife örtü, üstünde de gümüş bir kap, renkli bişeyler, çiçek gibi... O kadar.

İçeri girdim. Bu lokantaya ilk girişim. Yemek zamanı değildi. Masalar boştu. Garson,

— Buyurun, dedi.

— Şatobriyon... dedim.

Ben «Chateaubriand»ı bir Fransız yazarı diye bilirdim. Bir de bu adla yemek olduğunu, üç gün önce bir arkadaşımdan duymuştum.

Bir İngiliz soylusu bizim lüks otellerden birine gelmiş, Metrdotele,

— Spesiyal ne yemeğiniz var? demiş.

İngiliz'e, şatobriyan denilen yemek her neyse, onu getirmişler. İngiliz yirmi yıl önce Paris'te lüks bir otelde şatobriyan yemiş. O şatobriyanı Jan adında bir Fransız aşçısı yapmışmış. Ama ne usta aşçıymış ki, İngiliz, yirmi yıl sonra İstanbul'da şatobriyandan bir lokma alınca,

— Bu kadar güzel şatobriyanı ancak Mösyö Jan yapabilir, demiş.

İngilize,

— Yes sir, demişler, Mösyö Jan yaptı, şimdi burada çalışıyor.

Lokantada bana,

— Buyurun! diyen garsona.

— Şatobriyan, dedim.

Garson şaşırdı. Lokantanın sahibi koştu. Ona da,

— Aşçınız yapabilir mi? diye sordum.

— Tabiî yapar, dedi, akşama yapar.

— Kaça?

Bu soruma büsbütün şaşırdılar. Belki beni belediye müfettişi sandılar.

Duvardaki listeye baktım. Etler 5 lira, sebzeler 3 lira, çorba 150 kuruş.

Onlar bana şaşkın şaşkın bakarken şöyle bir ayaküstü hesapladım. Bu lokantada onbeş liraya karnımı doyurabilirdim.

Adam,

— Kolay Beyefendi, dedi.

Ben de ona,

— Güzel... dedim.

Lokantadan çıktım. Elli adım gittim gitmedim. Râci'yi gördüm.

— Evlendim, dedi.

— Ne zaman? dedim.

— Geçen hafta düğünümüz oldu. Çok paradan çıktım.

— Çok mu, ne kadar?

— Yalnız düğün için beş bin lira gitti. Akşam dokuzdan sabaha kadar.

— Güzel... dedim.

Yürüdüm. Dönüp Râci'ye bakmadım. O da şaşırmıştır. Arkamdan bakakalmıştır.

Ceplerimdeki paraları yokladım. Hepsi yerinde. İkiyüzyetmiş liram var, ayrıca da bozuk paralarım.

Uyurgezer gibiyim. O büyük hana ne zaman, nasıl girdiğimi bilmiyorum. Handaki odalardan birinin kapısı önündeydim. Pirinç levhadaki siyah yazıdan burasının bir terzi atelyesi olduğunu anladım. İçeri girdim.

— Bir elbise yaptırmak istiyorum, dedim.

Terzi kumaş toplarını önüme koydu. Üç kumaş beğendim.

— Kaça bunlardan bir takım elbise? dedim.

Birinden 400, birinden 450, birinden 480 liraymış.

— Güzel.. dedim.

Koridora çıktım. Yandaki kapının üstünde bir asabiyeci hekimin tabelâsı vardı. Kapıyı ittim. Beyaz elbiseli bir kadın,

— Randevunuz var mıydı? dedi.

Ben de ona,

— Doktorun vizitesi kaça? dedim.

— Otuz lira, dedi.

— Güzel, dedim.

Çıktım oradan. Dışarıda cebimdeki paraları bir daha yokladım. Sokağa çıktım. O büyük otelin önüne gelmiştim. Döner kapıdan girdim. Bu otele ilk girişim. Otelin ılık havası hoşuma gitti. Halılara ayakkabılarım gömülüyor. Kocaman bir yer. Elbisesinden otelde çalışanlardan biri olduğu belli olan kıza,

— Kim karışıyor bu otele? dedim, burada kalmak için...

Kız beni bir adama götürdü. Üç yer varmış, elli, seksen, yüz on lira...

— Güzel... dedim.

Döndüm. Kapıdan çıktım. Önümde bir kadın yürüyordu. Kadının yanına gidip yüzüne baktım. Ne güzel kadın... Ama çok güzel. Belki yabancıdır.

Belki de artist... Vücudu hele... Manken de olabilir. Kadının önüne geçtim. Sonra geride kaldım.

Elimle ceplerimdeki paraları yokladım. İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da var. Apartmanın kirası beşyüz lira... Kadın önümde gidiyor. Gördüğüm kadın bacaklarının en güzeli. Ayda beşyüz lira. Benim ikiyüzyetmiş liram var. Ne demek? Günde onaltı lira alt-

mış kuruş. Güzel... Kadının iskarpini bilekten bağlı. Topukları da incecik. İkiyüzyetmiş liram var. Ben o apartmanı onaltı gün, iki saat için kiralayabilirim. Benim paramla onaltı gün, iki saat kalabilirim o apartmanda. Güzel...

Kadın caddeye çıktı. Yanına yaklaştım. Sağ yandan baktım. Bittim kadına.

Şatobriyan sorduğum lokantada onbeş liraya karnımı doyursam, öğle akşam otuz lira... Kadının şemsiyesi var, Eldivenleri sarı. Saçları da sarı. Demek ben o lokantada dokuz gün yemek yiyebilirim. İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da...

Kadın bir sokağa saptı. Soldan yanaştım ona. Burnu havaya kalkık, küçük de... O önden gidiyor. Arasıra ben öne geçiyorum. Düğün yapmış ya Râci... Beşbin lira vermiş. Kadının beli ne kadar ince. Akşam dokuzdan sabaha kadar beşbin lira. Hepsi demek on saat. Ben düğün yapsam... İkiyüzyetmiş liram var benim.

Kadın yokuşa vurdu. Kalçaları... Yağmur çiseliyor. Kadın şemsiyesini açtı. Tekrar caddeye çıktık.

Beşbin liraya dokuz saat düğün yapılırdüğünün saati, 555 lira 60 kuruşa geliyor. Öyleyse ben otuzbeş dakika düğün yapabilirim. Güzel... İkiyüzyetmiş liram var.

Kadın geriye döndü. Duraladı. Sonra yürüdü. Parka girdi.

Terzi dörtyüz liraya elbise dikiyor. Ucuz dört yüz lira. Çok güzel kadın. Belki de bir memurdur. Ama artist olmalı. Ben o elbisenin hepsini yaptıramam. Tam takım olmaz ama, yarısından çoğunu yaptırırım. Biraz eksik kalır. Ceketin kolları, belki de sırtı olmaz İkiyüzyetmiş lira. Kadın merdivenlerden... tekrar tramvay yoluna çıktı. Ufff... Ne kadın... Göğsü, göğsü... Çok güzel göğsü var. Soldaki yokuşa saptı. Bu yokuş karanlık. Durdu. İskarpin ayağını sıkmış olacak...

Asabiye doktorunun vizitesi otuz lira. Kadın geri döndü. Belki birşey unutmuştur. Alandaki heykele yöneldi. Ben de o asabiye mütehassısına tam dokuz kere muayene olabilirim. Güzel... İkiyüzyetmiş lira yerine ikiyüzellibeş liram olsa, sekiz buçuk kere muayene olabilirim. Muayenenin biri yarıda kalacaktı. Son muayene... Kadın sağdaki sokağa girdi. Şimdi şu kadın... hiç... Ne büyük otel...

Kadın arkasına döndü. Otelin bir gecesi elli lira. Tastamam, beş gece kalabilirim, bir de yirmi liram artıyor. Beş geceden birazcık. çok. O çok alanı garsona veririm. Benim yerime garson yatsın. Beş gece, bir de on saat... İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da...

Kadın durdu. Geriye döndü. Yürümüyor. Öylece durdu. Ben de durdum. Kadın bana doğru yürüyor. Geldi, karşımda durdu. Bana bakıyor kadın.

— Ayol, birşey söylesene! dedi.

Ne diyeyim bilmem ki... Sustum tabiî...

— Sen dilini mi yuttun?

Bir elbiseden biraz eksik olur. Sekizbuçuk muayene olurum...

Kadın,

— Birşey söylesene be! diye bağırdı.

Elimle cebimdeki paraları yokladım. Beş gece kalabilirim otelde. Beş gece ve birkaç saat...

Kadın,

— Sağır mı bu herif? diye söylendi.

Yağmur hızlandı. Sokak lambasında yağmurun iplikleri daha çok belli oluyor. Köşeden bir köpek çıktı. Tin tin tin geldi, yanımızda durdu. Üç kişi olduk.

Kadın,

— Deli mi yoksa... diye söylendi.

Köpek kuyruğunu sallamaya başladı. Ben de otuzbeş dakikalık bir düğün yapabiririm. Yada düğün yapmam da dokuz gün, öğle akşam yemek yerim .Apartıman katını kiralarım, onaltı gün için... Canım ne isterse...

— Peki, ne diye iki saattir beni takip ediyorsun? dedi.

Yağmur hızlandı. Elimle dışardan ceplerini yokladım. Kadın,

— Tuuu!.. diye suratıma tükürdü. Döndü, gitti. Köpek de biraz kadının arkasından gitti. Sonra elektrik direğinin dibinde durdu, arka ayağının birini kaldırdı.

Elimle ceplerimi dışardan yokladım.

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

BASBAYAĞI BİR KADRİ

İki çocuğu yüzünden başına gelmeyen kalmadı bizim Kadri'nin. Az kazançlı dul bir babanın, iki küçük kız çocuğuna bakmasının zorluğunu kolayca anlıyabilirsiniz.

Çocuklarına bakması için kazancının yarısını verdiği kadın, onları başıboş sokağa salıp komşu evlerin eşiklerini aşındırıyordu. O kadını savup, tek odalı gecekondusuna yaşlı bir kadın getirdi. Ninesinden yaşlı olan bu kadın da biriki ay beslenip semirince, kendisiyle evlenmezse çocuklarına bakamıyacağını söyledi. Bunun üzerine köydeki bir akrabasının yanına götürüp bıraktı çocuklarını. Gönderdiği paralarla bu akrabanın da çocuklarına bakmayıp, at, inek, araba aldığını görünce Kadri büsbütün şaşırdı. Bu sırada, çocuğu olmayan bir adam, karısının da çocukları çok sevdiğini söyliyerek, iki kızını istedi Kadri'den. Aradan bir ay geçmeden de «Aman çocuklarını geri al, evim barkım yıkılacak» dedi. Mahalleli, metresinden olma çocuklarını karısına baktırıyor, diye dedikodu çıkarmış.

Bir iyiliksever arkadaşı aldı çocukları yanına. Bu kez, Türkiye'nin neresinde bir kız çocuğu kaybolsa da gazeteler yazsa, sayıları günden güne artan amatör ispiyonlar, Kadri'nin iki kızından birini, kaçırılan çocuk diye polise ihbar ediyorlardı. Biri beş, öbürü sekiz yaşındaki iki kız karakola götürülüyor, günlerce orada alakonduktan sonra kaybolan çocukların şehirlerine gönderiliyor, yanlışlık anlaşılınca da geri getiriliyordu.

Büsbütün umarsız kalan Kadri'nin Orta-anadolu'nun bir kıyı kasabasından bir hala kızı varmış, iki kızını götürüp onun yanına bırakmış, aydan aya da bakımları için para gönderiyormuş.

Olayın budan sonrasını Kadri'nin ağzından dinliyelim:

«Benden onaltı yaş büyük olduğundan halamın kızına abla derim. Seni evlendireceğim, diye tutturdu. «Aman abla, ilk karıdan ağzım yanmış, ben bu iki çocuğu bile besliyemezken...» diyorum ama, dinliyen nerde?

«Bak, sana bir hikâye anlatayım da kıssadan hisse çıkar» diyor, «Senin gibi çulsuzun biri, eşraftan birinin kızını istemiş. Herife, «Dünya malın nedir de evleneceksin?» diye sormuşlar. O da, iki değirmenim var, demiş. İki değirmeni olana bir değil dört karı helâl. Vermişler kızı. Bir de bakmışlar ki herifin bir giyimlikten özge gömleği bile yok.»

«Hani senin iki değirmenin vardı, nerde?» diye sıkılamışlar. O da karısına «yüklükteki çıkını aç da bak!» demiş. Çıkını açmışlar ki, kahve öğütmeye yarar iki tane eldeğirmeni. Değirmen mi, işte değirmen, yemin etse başı ağrımaz. Anladın mı şimdi nasıl evlenilirmiş!... Gerdeğe girinceye dek, eldeğirmenini yel değirmeni göstereceksin; biri bin diyeceksin. Gerdeğe girip de işini becerdin mi, karı senin nikâhlı karın, tapulu tarladan sağlam malın. Erkişinin, kız ismeye gelince, «önümde beşyüz davarlık, ardımda beşbin davarlık iki sürüm var» diye yalan söylemesi günah sayılmaz; çünkü dünya evine girecek.»

Dönüp geldim İstanbul'a, haftası oldu olmadı ablamdan bir telgraf: «Çocuklar hasta, acele gel...»

Nedir benim bu çocuklardan çektiğim, hey Allah... Filânca günü otobüsle geliyorum, diye ben de telgraf çektim, ama otobüsü kaçırdım. Olacak bu ya, oraya gidecek dört yolcu otomobile binmişler, beşinci yolcuyu beklerlermiş. Ben de bindim otomobile, yola çıktık. Kasabaya gelmeden önce, öbür yolcular birer birer indiler biyerlerde, ben arabada tekbaşıma kaldım, sanki kendime özel tutmuşum arabayı. Kaçırdığım otobüs de, az önce gelmiş, yolcular daha yeni iniyorlar.

Kasabadan bir kalabalık, hem de elleri bayraklı mayraklı bir kalabalık, otobüsü çevirmişler. Bindiğim araba kalabalıktan yol açıp geçmek için yavaşlayınca, konuşulanları tektük duydum: «Demek bu otobüsle gelmedi...», «Yahu, koca bir Kadri, otobüsle gelir mi, hey avanaklar...» «Özel arabaya binmiştir ve kendisinin özel arabası vardır.»

Otobüsün şoförüne soruyorlar: «Kadri binmedi miydi otobüse?»

Araba kalabalığın yanından geçti, ben hala kızının evi önündeydim. Baktım ki, be-

nim kızlar avluda oynuyorlar. Üstlerindeki elbiseyi, bey, paşa kızı giymez; öyle fantazi... Hala kızı «Hastaydılar, iyileştiler» dedi. İkisinin de yanakları al, hasta suratı yok. «Abla, bir küçük soğukalgınlığına beni buralara koşturdun, işimden ettin, paradan ettin» dedim. Bir de baktım, kızların ikisinin de elinde çukulata ve de milyonerlerin yediği pahalı çukulatadan. «Aman abla, bunların elindeki ne? Ahlâkları bozulacak çocukların...» dedim. Hala kızı; çocuklara «Hadi ,lokumunuzu, kurabiyenizi de getirin, bademşekerlerini, çöreğinizi de getirin, oyuncağınızı, bebeğinizi de getirin, babanız görsün» dedi. Benim iki kız koşup getirdiler; kutularla şeker, yemiş, kucakla oyuncak... «Bu ne abla, aman yoksa büyük ikramiye mi çarptı piyangodan?» dedim. «Sus, ses etme, seni evereceğim. Sana bir kız buldum ki, kasabanın en güzel kızı ve de körpecik ve de eşraf, haneden kızı ve de teni gün görmemiş ve de eline er eli değmemiş ve de babası Karun kadar zengin...» dedi. Ben de ona «Ve de bu kız ve de babası deli...» dedim. «Neden?» dedi. «Neden olacak, benim gibi bir dikili ağacı olmayan zibidiye, böyle bir kızı veren herifin aklı olur mu?» Hala kızı «Sen de bugüne bugün bir Kadri'sin» dedi. «Dünyada Kadri çok, adı Kadri olana gökten para yağmıyor ya...» derken, birden ayar gibi oldum. «Abla, neydi o herkes Belediye alanına birikmiş, otobüs şoförüne Kadri nerde diye soruyordu» dedim. «Seni karşılamaya çıktılar» dedi. «Tövbe, beni neye karşılasınlar bre abla?»

«Kadri olduğundan, Kadri olmak kolay mı?» dedi.

Demeye kalmadı, biz hala kızımla avluda, evin kapısı önünde konuşmaktayken, karşıdan bize doğru sırıtarak beş adam geldi, doğru sırıtarak beş adam geldi, doğruca önüme gelip durdular. «Hoş geldiniz Kadri Bey» diyerek birbir elimi sıktılar. «Hoş bulduk» dedim ama bozuldum da... İçlerinden biri «Kulübe teşrif eder misiniz, arkadaşlar sizi görmek istiyorlar» dedi. Ben hayatımda böyle teşrif meşrif lâfı duymamıştım, bunlar benimle alay mı ediyorlar, nedir? Vakit bulup toparlanayım da neyin nesidir, anlıyayım diye «Beni görmek isteyen arkadaşlara selâm ederim, siz varın gidin, ben sonra gelirim. Yol yorgunuyum» dedim gittiler. Halam kızına «Bu ne iştir abla?» dedimse de gülüp geçti, bir cevap vermedi. Döndürdüğü oyunlardan benim hiç haberim yok. Hala kızının düzenlerini sonradan öğrendim.

Bigün pazardan dönerken, bakmış ki, kahvenin önüne bir kalabalık, bir kalabalık birikmiş, insanlar birbirinin üstüne yığılmış, radyodan bağırarak konuşan herifi soluksuz dinliyorlar. Ordan birine «Radyodan bağırarak hükûmetimiz mi konuşur da bunca avanak toplanmış dinler?» diye sormuş. «Aman abla, hükûmetimiz konuşsa düğmeyi büker keserdik radyoyu. Hele sen de dinle biyol...» demişler. Halam kızı kulak vermiş radyoya: «Kadri aldı... Kadri çalımladı... Kadri geçti... Kadri verdi... Kadri atlattı... Kadri kıvırdı...»

Nedir, ne değildir diye sormak için komşu evlerden birine girip bakmış ki, evin ebesi bebesi, torunu dedesi radyonun başına yumulmuşlar, radyodaki gümbür gümbür sesi dinliyorlar: «Kadri kaçırdı, aaah Kadri... Gene aldı Kadri... Yaşa Kadri... Aslan Kadri... Kadri çekti... Kadri girdi... Kadri indi...»

Koşup evdeki radyoyu açmış, onda da Kadri... O günden sonra farketmiş ki, kasabada büyüğü küçüğü herkes Kadri'yi konuşuyor: Kadri aşağı, Kadri yukarı, varsa Kadri yoksa Kadri...

Halam kızı, benim için gözüne kestirdiği kıza gidiyor:

«O Kadri var ya, o Kadri...» diyor.

Kız «Olmaz mı, var ya ...Ne olmuş Kadri'ye?» diye soruyor.

«N'olacakmış, hiç... Dün mektup aldım da...»

«Ne?... mektup mu?... Kadri'den öyle mi?»

«Kız, ne o? Dudakların şapır şapır ediyor, Kadri deyince gevşedin yayıldın iyicene... Kadri, benim dayı oğlu... Mektupta yazmış ki, namus ehli ve de gayet güzel bir kızla beni evlendir diye yazmış. Eski karısını boyanıyor diye boşadı, şimdi boyasızdan halis güzel arıyor. Ve de iki kızına ana olsun istiyor.»

«Aman o iki küçük kız Kadri'nin mi?»

«Kadri'nin ya...»

Kız yüzünü öteye dönüp, hemen bir beze yanağının allığını, dudağının boyasını silip «Ben hiç boya sürmem ki abla...» diyor.

«Dur hele, babana bir danışalım da...»

«Aman abla, Kadri'ye babam dünden razı.»

Kızın babası duyunca «Vaay, demek Kadri bizim hemşerimiz öyle mi, oh, oh... Gelse

bir buraya da bizim takımı çalıştırsa, bak o zaman Çayspor'u nasıl yeneriz vızır vızır» diyor. Çayspor dediği, komşu kasabanın futbol takımıymış, onların takımını da hep yenermiş. Halam kızı, «Buraya gelir gelmesine ama, burda ne iş tutar?» deyince adam «Bu dünyada bir dene kızım var, damadım demek oğlum demek» diyor.

Derken benim kızların, futbolcu Kadri'nin kızları olduğu kasabada yayılıyor, artık kızlar el bebek gül bebek, topçu Kadri'nin kızları diye el üstünde tutuluyor, yedirenin içirenin, giydirenin sayısı bellisiz. Çocukların yüzüne renk gelmesi ondanmış.

Benim bu olanların hiçbirinden haberim yok. Halam kızı da, yalanlarını duyarsam razı gelmem de evlenmem diye bana bişey anlatmıyormuş.

Kafamı toparlayıp da, bu olanlar nedir, bir düşüneyim, diye içeri girdim, oturdum. Pencereden dalgın bakıyorum dışarıya... Halam kızının evi kasabanın bir sapa yerindedir, önünden gelen geçen pek olmaz. Her nedense o gün, evin önü vızır da vızır işliyor. Kasabanın delikanlıları üçer beşer evin önünde aşağı yukarı volta atıp, benim önünde durduğum pencereden yana bakıyorlar.

«Abla bir iş var, nedir söyle, evin önü adam doldu, hepsi de eve bakıp bakıp bişeyler konuşuyor» dedim. Halam kızı «Helbet bakarlar, kasabanın en hanedan kızını alacağın duyuldu, bakmazlar mı...» dedi. Derken kapı çalındı, halam kızı kapıya çıktı. Ben de pencereden gözlüyorum. İki delikanlı, halam kızına «Kulüp adam almaz oldu. Kadri Bey gelmiyecek mi, herkes onu bekliyor» dedi. Halam kızı «Yorgundur, yarın gelir» diye adamları savarken koştum kapıya: «Neymiş bu kulüp yahu, gelelim de görelim» diyerek pabuçları giymemle sokağa uğradım. Nerelerden çıktılarsa, bir kalabalık toplandı çevremde, beni ortalarına aldılar. Sırtımı sıvazlayarak, koluma girerek, hoş geldin diyerek beni kulüp denilen yere götürdüler. Kapıya varmamızla, orda birikmiş kalabalık beni sallasırt edip havaya kaldırmaz mı! Gıdıklanırım biyandan, şaşırmışım öte yandan... «Ulan etmeyin uşaklar, bu ne belâdır başıma gelen...» diyorsam da, onların «Yaşaaa!... Varooo!!» diye bağırıp çağırmalarından benim sesim duyulmuyor. Havaya kaldırıp parmak uçlarında taşıyarak merdiveni çıkarttılar, bir salona soktular. Salon dolu, ayakta sıkış sıkış duruyorlar. Alkıştan, bağırıp çağırmadan ortalık yıkılacak. Yanımda dinelmiş, beni koltuklayıp duran adama: «Arkadaş, bu ne dalgadır anlamadım, bir yanlışlığa uğradık besbelli. Ben hükûmet adamı filan değilken bu gösteri de neyin nesi?» dedim. Adam gülerek «Yanınızda hükûmet adamı da kaç para eder... Eksiğimizi, kusurumuzu bağışlayın. Biz sizi otobüsle gelir belliyerek bütün gençler yolunuza çıkmıştık ya, siz taksiyle gelmişsiniz» dedi.

«Bre kardeş, ben sana onu sormuyorum, bana yapılan bu yücelti nedir?»

«Siz koca bir memleketin biricik ve koca bir Kadri'si olasınız da, bunu da mı yapmıyalım size? Az bile...»

«Allah Allah... Ben bunca yılın Kadri'siyim, böyle bir ağırlama görmedim. Kadri olmakla ne olmuş? Siz bana şunun doğrusunu söyleyin...»

«Doğrusu budur; Kadri olduğunuzdan sizi oturtacak, koyacak yer bulamıyoruz.»

«Sizin burada Kadri adında hiç mi adam yok?»

Adam bu soruma güldü. O sırada kahve fincanını elime tutuşturdular.

Kendikendime «Buralılar herhalde adı Kadri olanı sayıyorlar. Belki de Kadri adını uğur denemişler de ondan beni yüceltiyorlar böyle» diyorum. Her bir memleketin ayrı bir göreneği var.

Derken, kalabalıktan bir delikanlı,

— İngiltere'yi yenebilecek miyiz Kadri Ağabey? dedi.

İngiltere'yle aramızda savaş çıktı da haberim mi yok? Biz İngiltere'yi neye yenecekmişisiz?

— Yeneriz Allah'ın izniyle... dedim.

— Demek yeneriz!...

— Şüphen mi var... Helbet yeneriz, İngilizin lâfı mı olur... Bizdeki bu iman kuvvetiyle Rusu da yeneriz, Amerikanı da ve de hattâ Arnavudistanı da!...

— İngilizlerin tekniği kuvvetli diyorlar da...

— İman kuvvetinin karşısında teknik kuvvet para etmez kardeşim. «Allah Allah...» deyip bir yürüdük müydü, senin İngiliz dediğin, korkudan tekniği, pabucu bırakır da kaçar.

— Beyoğluspor'a o şahane golü nasıl attığınızı anlatır mısınız? deyince, bunların benimle iyicene alay ettiklerini anladım. Ulan,

biz şu İstanbul'un taşını toprağını bunca yıl boşuna mı çiğnedik be... Karşısındaki seninle dalga geçti mi, hiç kızmıyacaksın; bir kızdın mıydı üstüne üstüne varırlar ve de adamı cinnifrit ederler. Ondan ötürü pişkinliğe vurup sırıtarak,

— Atarız evelallah... Daha o gole gelesiye, haddimiz olmıyaraktan, biz daha ne goller atmışızdır... dedim.

— Bu yıl da şampiyon olacak mısınız?

Hıh, bunlar alayın tadını kaçırdılar artık.

— Şampiyonluk, torbada keklik... dedim.

Bakarsan bir adama benzeyen herifin biri,

— Bir hâtıranızı anlatır mısınız? deyince,

— Bana müsaade baylar... Yarın görüşürüz... deyip yürüdüm.

Bırakmıyorlar ki... Ardıma takıldılar, alkış, yaşa, varol bağırmalarıyla beni eve getirdiler. İçeri girince halam kızına,

— Abla, bu ne rezilliktir, hiç anlamadım... dedim.

Halam kızı,

— Sen şimdi bunu bırak da çabuk hazırlan, tazeden traş ol, yemeğe çağrılıyız... dedi.

— Nereye?

— Kaynatangillere...

— Abla, sen de dalga geçiyorsun ben gariple. Ne kaynatası yahu...

— Gidince görürsün, sen hele hazırlan çabuk... Geç bile kaldık, sofrada beklerler, ayıp olur.

Kör cileti bardakta biledimse de, gene de suratımı çizik, bere, kan içinde bıraktım, traş olurken. Halam kızı haşahuzurdan kaz güder gibi kattı beni önüne, bir eve götürdü. Nasıl anlatsam size bilemem ki; evin içi hep halı, kilim, seccade... Ve de içerde, ak sakallısından yok sakallısına dek kasabanın adam sırasına katılmış tüm erkekleri toplanmış. «Buyur, buyur...» diye ağırlayarak beni kürt kilimi serili çift döşeğin üstüne oturttular. Hal hatır soruştan sonra, evsahibi olduğu anlaşılan adam,

— Eeee Kadri Bey, dedi, inşallah yerleşirsin de burada, bizim takımı bir iyi çalıştırırsın, öyle mi?

— Sizin takım da hangisi?

— Bura takımı... Acar Gençlik Spor...

Heriflere silme sıvama söveceğim ama, evine misafir gittiğimizden ayıp olacak. Ya sabır çekip olur molur diye geçiştiriyorum. Derken yemeğe oturuldu. Bir ziyafet ki, padişah sarayında olsa olsa sofra böyle olur... Yenildi, içildi, gecenin bir vakti eve döndük. Halan kızına,

— Etme abla, dedim, bir bityeniliği var bu işte... Hele söyle; ben bu yaşa gelesiye her işten kovulmuş bir kişiyken, nedir bu beni göklere çıkarmaları yahu?...

— Talih kuşu başına yuva yaptı da haberin yok... Kaynatangil seni çok sevmiş. Kız dersen, kapı aralığından seni gözledi durdu. Kız, senin için «Ismarlama gibi gönlüme göre» diyor... Yarın resmen kızı sana istiyeceğim.

— Aman abla, olamaz... Ben kızla teketek konuşmalıyım. Bunda bir düzen dönmüş, kızla konuşmayınca karşı karşıya, tövbe razı deliğilim.

Halam kızı benimle başedemeyince baktı ki olmıyacak, kız evine gidip, «Asrîlikte âdettir, evlenecek kızla oğlan daha önceden kafa kafaya verip anlaşır, uyuşurlarsa evlenirler. Halam oğlu Kadri de namlı bir futbolcu olduğundan asrîliği iyicene kapmış, kızınızla başbaşa verip bir konuşmak istiyor...» diyor.

Onlar da «Aaaa, ne demekmiş... Kasabalı olduk diye, asrîlikte kızımız ondan geri mi kalır... Gelsin buyursun, bir odada kızımızla konuşsun. Yalnız eli eline değmiyecek ve kızımızı zinhar ellemiyecek!» demişler.

Kararlaştırılan günde, kız evine gittim. Beni bir odaya aldılar. Öyle bir oda ki, dört biyanı başka odalarla ve sofayla çevrili ve de bir yığın insan bu odaların duvar çatlaklarından kapı, aralarından, tahtaların budak deliklerinden içerisini gözlüyorlar. Girdiği modada dört biyanıma baktım ki, duarlarda gözler pırpır açılıp kapanıyor ve duvarların her yanı boncukla süslü gibi gözlerle dolu... Sözde gizlenmiş gibi, o gözler hep bana bakıyor, resmen bakışıyoruz. Utandım da, başımı tavana kaldırdım; bir de ne baksam tavanda açılmış deliklerde de fıldır fıldır gözler... Nereye, ne yana bakacağımı şaşırdım. Duvarlara bir futbolcunun gazetelerden kesilmiş resimleri yapıştırılmış, kimisi de camlanıp asılmış: resimlerinden birinde, o futbolcu, sağ ayağının altına, gövdesinden ayırdığı düşman kellesi gibi, topu almış, duruyor. Birinde, bacaklarını açıp, uçacak gibi havaya sıçramış. Poz poz resimler...

Kız içeri girdi. Gerçekten güzel ve de

körpe mi körpe, öpmelere, sarmalara kıyılacak gibi değil... «Eli eline değmiyecek» demişler, kızın elini sıksam mı, diye düşünüp dururken, kız bana elini uzatıp «Hoş geldiniz» dedi. Başım derde girer korkusuyla parmaklarımın ucunu eline değdirip çektim, «Hoş bulduk» dedim. Kız karşıma oturdu. Kimbilir kaç insan, deliklerden biri dikizliyor, bu kalabalıkta ben kıza ne diyeyim, dilim tutuldu, böylece sustuk duruyorum. Kız benden yürekli çıkıp «Benimle başbaşa görüşmek istemişsiniz!» dedi. «Hee, istedim, ama bu iş yalnız olacaktı» dedim. «İşte yalnızız ya...» dedi. Elimle duvardaki gözleri gösterip «Bunları adamdan saymıyor musunuz?» dedim. Kız ayağa kalkıp, eliyle sinek kovalar gibi yaptı duvarlara... Bu işaret üzerine, deliklerdeki gözler kapandı, yani gözkapakları indi, örtüldü.

Söz açılsın diye kızı, sözde kıskanırmış gibi yapıp, «Duvarları resimleriyle doldurduğunuz bu adam kim?» dedim. Bunun üzerine kız bir kırıttı, bir kırıttı... Dudaklarını büze büze, bir de utanmış gibi yaparak «Sizin resimleriniz» dedi.

«Ne? Benim resimlerim de nerden olurmuş... Ben böyle don gömlek hiç resim çektirmedim.»

«Sizin resimleriniz canım... Meşhur futbolcu Kadri...»

Kafama dank etti.

«Aman, siz beni hangi Kadri bellediniz?... Ben bu futbol işinden hiç çakmam. Bu resimler de benim resmim olmadığı gibi, bu herif de hiç bana benzemiyor.»

Kız bitürlü inanmıyor.

«Nasıl benzemezmiş, tıpkısı... İnkârdan gelmeyin rica ederim, sizsiniz.»

Haa, anladım ki kasabamızın kızı, resmi çıkaramıyor, resimle gerçeği ayırt edemiyor.

«Bu işte bir yanlışlık olduğunu sezmiştim ama, ne olduğunu anlıyamamıştım» dedim «ama şimdi iş anlaşıldı. Ben sizin aradığınız Kadri değilim...»

«Ya hangi Kadri'siniz?»

«Ben basbayağı bir Kadri'yim.»

«Dünyada inanmam.»

«İster inan, ister inanma... Ben bir basbayağı Kadri'yim. Benimle işte böylecene evlenirsen evlen... Sonradan, bana kazık attı, topçu Kadri'yim diye beni aldattı deme... Benim seninle konuşmak isteyişim de bundandı; basbayağı bir Kadri'yle evlenmek dilersen ben hazırım. Hadi Allaha emanet ol! »deyip evden çıktım.

Bu benim abla dediğim halam kızı kadar düzenci bir karı daha var mı bu dünyada? Dikildi başıma «Bir çuval inciri pislettin avanak!» dedi.

«Ne olmuş... Onlar beni başka bir Kadri bilirlermiş, ben de basbayağı bir Kadri olduğumu söyledim, işte. Kızın gönlü varsa buyursun, ben onu almam mı dedim?»

«Sözünü söyleyişini bilmezsin, bikez nikâh kıyılsın, selâmetle gerdeğe gir, yüzünün akıyla gerdekten çık, ondan sonra basbayağı bir Kadri olduğunu söylesen olmaz mıydı? Tezcanlılık ettin de ne kazandın... Bak, iki sümsük kızını, yedirdiler, içirdiler, yuğdular ettiler de, kızların yüzlerine bakılır olduydu. O yemekler, çörekler, o tatlılar börekler neredengeliyordu? Sen gidip de o Kadri olmadığını, basbayağı bir Kadri olduğunu söyleyince, ne börek geldi bu sabah, ne de çörek... Sen evleneceksin diye iki kızına pabuçlar, patikler mi almadılar, entari, elbise mi dikmediler...»

«Bırak... Kes artık! Ben İstanbul'a dönüyorum.»

«Sus!... Daha da söyleniyor, hele şu akılsıza bak! Sen hiç karışma, ben işi yeniden bir düzene korum.»

Etme, eyleme diye nice yalvardımsa da beni dinlemeyip kız evine gitmiş, demiş ki: «Siz onun, ben o Kadri değilim, basbayağı bir Kadri'yim, demesine aldırmayın, dediği yalandır. Sizin kızı sınadı, bakalım diyor, kız doğrudan bana mı gönüllü, yoksa namıma mı? Nam dediğin, şan dediğin gelir geçer, geride insanın kendi kalır. Dayım oğlu çok da alçak gönüllü olduğundan namını yürütmek istemiyor... Öyle ya, namı evlenecek değil, kendi evlenecek...»

Ağızlarından girip burunlarından çıkarak, benim basbayağı bir Kadri olmadığıma, o namlı Kadri olduğuma bunları yeniden bir güzelce inandırıyor. Bana da, bu yeni düzenini anlatmıyor.

İkindiye doğru, eve üç delikanlı geldi.

— Kadri ağabey, dediler, sahaya gidelim de, bizim takımı bir gör bakalım, nasıl bulacaksın?

— Arkadaşlar, gidin başımdan. Ben o sizin bildiğiniz Kadri değilim yahu... Etmeyin!

Bunlar da halam kızının son dediklerini ağızdan ağıza duyduklarından bana,

— Olsun varsın, diyorlar, sen o Kadri olmasan da, basbayağı Kadri olsan da makbülümüzsün, biz seni böylece kabul ettik, var mı diyeceğin?

— Bre kardeşler, ben o yuvarlak meşine ayağımı değdirmiş değilim, bırakın beni...

— He heee, biz seni bilmez miyiz, alçakgönüllülüğünden böyle diyorsun.

— Siz o Kadri'nin resimlerini gazetelerde çok görmektesinizdir; elinizi vicdanınıza koyun, ben ona benzer miyim?

— Benzer miyim de ne demek, tıpkı... İnsan kendi resmine benzemez mi?

Bir benzer tek yerimiz olsa yanmam. Ben kısa boyluyum, o herif uzun... Ben sıskayım, o dolgun... Benim başım cavlak, onunki sırma saçlı.

— Kardeşler, bu sizin Kadri'nin soyadı ne?

— Erterek...

— Gördünüz mü kardeşler, soyadımız da tutmuyor; onunki Erterek, benimki Canbazoğlu...

— Biz onu da öğrendik, kulüpte takmaad kullandığını biliriz.

İki koluma girdiler, beni yumuşaklıkla sürükliyerek «Hadi, hadi... Haydi gel ağabey...» diye yalvarmaya başladılar. «Saha» dedikleri toprak alana vardık. Alandakiler beni daha uzaktan görünce «Ya ya ya, şa şa şa... Kadri Ağabey çok yaşa!» diye hep bir ağızdan bağırmaya başladılar. Nasıl bağırıyorlar, bir bilseniz, dağ tepe inliyor ve de sesleri yankılanıp bir de dağlar bağırıyor: Ya ya ya, şa şa şa!...

Kasaba inledikçe sesten, şamatayı duyan dükkânının kepengini indirip, evinin kapısını çekip doldu toprak alana.

Bir belânın içine düşmüştüm ki, anlatılır belâ değil. Beni top oynadıkları yerin kenarına oturttular.

— Bizim oyuncuları bir seyret Kadri Ağabey... dediler.

Seyrettim. Hiç görüp bildiğim, anladığım bir iş değil ki... Bir ara her ne olduysa, alandaki topçular birbirlerine girdiler ve de hakemi ortalarına alıp ezmeye, çiğnemeye başladılar. Dışardakiler, oyuncuları birbirlerinden zor ayırdılar. Takımın başkanıymış, bir kalıplı kılıklı herif, o kavgacılara,

— Ulan alçaklar, dedi, burada Kadri Ağabey varken, siz nasıl utanmadan hakeme karşı gelir de dövüşürsünüz...

Dövüşenler de,

— Kadri Ağabey kimin haklı olduğunu söylesin, biz razıyız... dediler.

Gördün mü asıl belâyı şimdi?

— Neymiş aranızdaki anlaşmazlık, nedir bölüşemediğiniz? dedim.

— Sen görmedin mi Ağabey? dediler.

— O sırada dalmışım ben, ne oldu bitti farkında bile değilim. Baştan tutuşun da bir iyi anlıyayım kimin haklı olduğunu...

— Biz anlatalım...

Biyandakiler «Gol attık» diyor, öbür yandakiler «Kof sayıt» diyor.

— Kof Sait, mof Sait... O da sizin arkadaşınız... Çekişmeyin... Hepiniz bu vatanın evlâtlarısınız ve de hemşerisiniz, ayıptır... dedim.

Bana bir «yaşa» daha çektiler. Takımın başkanı olacak herif.

— Aman Kadri Ağabey, sen hakem dur! diyerek elime düdüğü tutuşturdu.

— Olmaz, başka bir zaman dururum... dedimse de dinletemedim.

Askıntı oldular iyicene... Kimse kimsenin içini bilmez ki... Bunlar da benim içimi bilmiyor. Benim içimde, uzun paçalı ve de paçadan bağlı, Amerikan bezinden don var. Hakem dedikleri adamın donunun paçaları, baldırının üstünde. Ben şimdi orda, hakemlik için pantolonu sıyırsam, alttan uzun paçalı don çıkıp görünecek, iyice rezillik...

Yakamı ellerinden zor kurtardım, eve geldim ki, benim iki kızın ellerinde taşbebekler; evleneceğim kız göndermiş.

Ben oralarda durmam, döner gelirim İstanbul'a ya, halam kızı küser de bana, çocuklara bakmaz diye korkuyorum. Çocukları da alsam yanıma, nasıl ederim, nasıl çalışırım? Her iki ucu ve de ortası ve geri kalan her bir yanı tüm pislik içinde bir değnek ki, bulanmadan tutulacak yeri kalmamış benim işimin!

Kaynatamgil gene yemeğe çağırmış. Gittik. Yemekte,

— Bizim takım nasıl? dedi.

— Maşallahı var... dedim.

— Çalıştıracak mısın?... Çalıştır da yetiştir. Şu Çayspor'u yenelim... dedi.

— Bakarız bir yoluna... dedim.

Ertesi gün öğleden sonra beşon delikanlı kapıya dayandı. İçlerinden biri,

— Aman Kadri Ağabey, antrenmanımız var... dedi.

Acep bunun antrenman dediği de ne ola? Anlamadığımı çakmasınlar diye,

— Yaa... Öyle mi? Heleeee... demek oda var... Ne olacak öyleyse... gibilerden ne yana çeksen o yana giden lâstikli ve yuvarlak lâflar ettim.

— Aman Kadri Ağabey, sen de bulun antrenmanda... diyerek beni öyle bir koltukladılar ki, ayakkabılarımı yolda giderek zor giydim. Top alanına gelende,

— Hele şunları giy... diyerek, elime don, fanelâ filân tutuşturdular.

Ben,

— Etmeyin arkadaşlar... Vallaha oynıyamam... dedikçe, ordan burdan sesler geliyor :

— Yahu koskoca Kadri, elbet böyle bir takımda oynıyamaz. Yanında kendi ayarında oyuncu olmalı ki oynasın...

Ellerinden yakamı kurtaramayınca duş yerine girip bir acele soyunmamla futbol donunu, fanelâsını giymem bir oldu. Bu kadar acele etmem şundan ki, Pantolonumu çıkarınca, uzun paçalı, paçadan bağlı donumu görüp de alay etmesinler.

içine girmeye alışık olmadığımdan, paçalarımdan içeri de rüzgâr üfleyince, sanki çıplakmışım gibi geldi. Ayağıma büyük geldiğinden topçu ayakkabısını giymedim. Beni alana itelediler.

— Antrenman başlıyor, antrenman başlıyor...

Bir bağırıp çağırmadır gidiyor.

— Kadri Ağabey, nerde oynarsın? Haf hattında mı, for'da mı?

Hay Allah... Nasıl püsküllü bir belâ bu başıma gelen... Bilgisizliğimi anlamasınlar diye, umursamazdan gelip,

— Siz hiç rahatsız olmayın, keyfinize bakın... Ben nerde olsa oynarım... dedim.

Kiminin hakem, kiminin hâkim dediği herifin düdüğü çalmasıyla top ondan öbürüne, öbüründen ötekine gidip gelmeye, kanatsız kuş gibi uçmaya başladı. Öyle bir rezil top ki, herkesin ayağına gidiyor da, yalnız bir benim ayağıma gelmiyor. Koşmaktan şiştim de, soluğum kesildi. Artık yeter, deyip çıkacağım ya, top ayağıma bir değsin de ele güne karşı namusumu kurtarayım, diye bekliyorum. Derken her ne olduysa hakem oyunu durdurdu. Topu ortaya koyup, yemeğe buyur eder gibi oyuncular bana,

— Buyur Kadri Ağabey... dediler.

Ben sandım ki, ayağıma top değmediğini görüp acıdılar da, gönlüm kalmasın diye, bir de benim vurmam için topu ortaya koydular.

— N'olacak şimdi? dedim.

— Penaltı atacaksın... dediler.

Hepsi arkama çekildi. Anladım ki, beni ünlü bir topçu sandıklarından topa nasıl vurduğumu görüp de öğrenecekler. Ya Allah deyip hız aldım aldım da, yaradana sığınıp bir tekme savurmamla kıç üstü yere çakılmam bir oldu. Başkalarında görüp topa vurmak kolay geliyor adama, gel gelelim şurda duran topa vurayım derken ayağım boşa gidip de kıçımın üstüne düşmez miyim! Ben yerde, ardımı ovalayıp dururken onlar yeniden oyuna başladılar. Ben de elim belimde yavaş yavaş doğruldum. Niyetim, bu rezillik elverdi artık deyip ordan sıvışmaktı. Tam doğrulup iki büklüm olmuştum ki arkamdan kıçıma bişey gayetle şiddetle çarpıp, beni yüzükoyun yere yıktı. Ben artık sövüp saymaya başladım ki, beni yerden kaldırıp omuzlayarak,

— Yaşa Kadri Ağabey!... diye bağırmaya başladılar.

— Ne oldu? dedim.

— Gol oldu Kadri Ağabey...

— Nasıl oldu?

Ben, arkam kaleye dönük yerden kalkmaya çalışırken, onca zamandır bitürlü ayağıma gelmeyen top, kıçıma vurup da ordan da kaleye girmemiş mi!...

Eh golü de attık ya Allah'ın izniyle.

— Artık yeter, bana müsaade... dedim.

— Yormıyalım Kadri Ağabeyi... deyip beni saldılar.

İki-üç saat topun ardından koştum sanıyordum. Oysa topu toplamı onbeş dakika olmuş.

Bu top oyunundan sonra ünüm daha da arttı. Kasabada konuşulanları, halam kızı bana yetiştiriyor. Benim için derlermiş ki:

— Hiç öyle bir namlı topçu, bura takımında oynamaya tenezzül eder mi? Etmez... Etmediğinden, isteklenmedi, ayağını topa değdirmedi. Penaltıyı da mahsustan atmadı. Nasıl bir usta topçu olduğunu anlamalı ki, kıçıyla gol atıyor. Anlamaya yeter. Yani demeye getirdi ki, sizin gibilerine ben, ayağımla gol

atmaya tenezzül etmem, işte böyle kıçımla gol atarım.

Kızın babası, ille de tezden nişan olsun, arkadan da hemen nikâh kıyılsın diye tutturmuş.

Halam kızına,

— Abla, dedim, ben hele bir İstanbul'a gidip, iki-üç gün sonra döneyim. Yoksa patron beni işten atar, işsiz sürünürüm. Gidip, evleneceğim diye izin alıp döneyim. Dönüşümde nişanı da, düğünü de yaparız.

Bir İstanbul'a kapağı atsam, bir daha buralara döneceğim yok.

Halamın kızı,

— Hey avanak Kadri, dedi, sen o kızla evlendikten sonra sana iş ne, güç ne... Bir elin yağda, bir elin balda olacak...

— Olmaz... İstanbul'a gidip gelmeliyim.

Halam kızı, kaynatam olacak adama söylemiş, o da,

— Bu pazar Çayspor'la maçımız var. Kadri, bizim takımda oynarsa Çayspor'u yeneriz. Akşamı da şerefimize uygun bir nişan yaparız. Ondan sonra İstanbul'a gitsin. Dönüşünde de nikâh, düğün yapılır... demiş.

Bizimkiler maç için Çayspor'dan gün almışlar. «Gel Kadri Ağabey, şu bizim takımı çalıştır da yüzümüz kara çıkmasın» diye tutturdular. Yemin billâh ediyorum, yalvarıyorum. «Yahu etmeyin bre din kardeşleri, ben o bildiğiniz Kadri değilim, ben basbayağı bir Kadri'yim.»

Halimi görseniz acırsınız.

«Boşuna kendini bizden saklamaya çalışma, biz senin hangi Kadri olduğunu iyi biliyoruz» diyorlar.

Hastayım, şöyleyim, böyleyim diyerek maç gününe kadar bunları anlattım, maç günü gelip çattı. Biyandan da nişan hazırlıkları yapılmakta...

Gün ışırken evden çıktım, niyetim başımı alıp dağlara çıkmak, gece basınca da eve dönmek. Gel gör, evdeki hesap çarşıya uymadı. Ulan pusuda mı bekliyordunuz nömertler... Kapıdan çıkar çıkmaz, bunlar beni kuşatıp «Buyur kulübe Kadri Ağabey» demezler mi!... Vardık kulübe. Seferberlik ilân edilmiş gibi, bütün kasaba halkı sabahın kör karanlığında ayağa kalkmış; ebesi bebesi sokağa uğramış... Kaymakam bile kulübe gelmiş, ne dersiniz... Kaymakam Bey, elimi sıktı,

— Evelallah, sonra da size güveniyoruz Kadri Bey... dedi.

— Ne olmuş? dedim.

— Bu maçta siz de takımda yer alırsanız, bizimkiler yener mutlak... dedi.

— Kaymakam Bey, siz de inandınız mı bu yalana?...

— Bütün ünlü kişilerde böyle bir utangaçlık vardır nedense... Hatırımızı kırmayın, bu maç için takımda yer alın da...

Kulübün başkanı,

— Santrfol yerini size ayırdık... Yerinizi alırsınız ...dedi.

Ben bu «santrfor yeri» dediği yeri, maçı seyretmek için sinema locası gibi itibarlı bir yer sandığımdan,

— Olur, alırım... Sağolun... dedim.

Bunun üzerine Kulüp Başkanı ordakilere,

— Arkadaşlar müjde, Kadri Ağabey santrfor yerini alacak... diye bağırınca,

Onlar da «Ya ya ya, şa şa şa... Kadri Ağabey çok yaşa!» diye bir yaygara tutturdular.

Öğlen oldu, komşu ilçeden gelen Çaysporluların otobüsünü karşıladık. Ünümü onlar da duymuşlar. Hep birlikte kasaba belediyesinin şehir lokantasına gittik. Ben o güzelim yemeklere bir iyice giriştim. Arkamdan delikanlıların benim için konuştuklarını duyuyorum. Biri «Kadri Ağabey çok atıştırdı, şişecek» diyor. Öbürü de «Böyle kıtipiyoz bir maçta şişer mi hiç» diyor. Hindi budunu, tereyağlı pilâvı, koymaklı kadayıfı bulmuşum, şişerim elbet... Hepsini göğdeye indirdim ki, daha kımıldamaya gücüm kalmadı. Hep birlikte kulübe gidip bir de kahve içince bir uyku bastırdı mı... Yayılıp kalmışım yumuşacık koltuğa, uyuklarken başım göğsüme düşüp kalkıyor, Beni dürtükleyip,

— Kadri Ağabey, saat üç oldu, hadi sahaya... dediler.

— Neye? dedim.

— Maç başlıyacak... dediler.

— İyi... Aman bana santrfor yeri nereyse gösterin, o yeri bana ayırmışlardı... dedim.

Gülerek,

— Olur olur, hele soyunma odasına buyur da... dediler.

Orda herkes soyunuyor. Kulüp Başkanı elleri dolu geldi,

— Bunlar da senin forman Kadri Ağabey... dedi.

— Aman etmeyin yahu... dedimse de,

— Olamaz, takımda yerin boş kalır... Bir haftayım oyna! diye direndiler.

Beni soymaya başladılar elma gibi. Bu haftayım oyunu da nasıl bir şey!... Acaba bir iskambil oyunu mu, nedir? Futbol oynarken uzaktan azbuçuk görmüştüm ya, bu haftayım da nasıl oynanır, onu hiç görmüşlüğüm yok.

— Oynayamam...

— Bir haftayım oyna...

— Bilsem haftayımı, bir el değil, iki el de, beş el de oynarım...

Beni soymaya başladılar elbirliğiyle... Pantolonu sıyırıp da alttan uzun paçalı Amerikan bezinden donum çıkınca, Kulüp Başkanı,

— Forma şortunun altında bir kısa paçalı don ister ki, dedi, ne olur ne olmaz şort yırtılırsa altta kilot kalsın...

Maça vakit kalmadığından, alta giyecek kısa paçalı bir don bulamadılar. Formayı giydim. Öbür takım sahaya çıkmış. Hakem bizi beklermiş... Gelgelelim, top oyunu için verdikleri pabuç ayağıma büyük geldi; ayağım pabucun içinde fıldır fıldır dönüyor. Benim ayaklarım küçüktür, otuzsekiz numara... Orda buldukları pabuçlarının en küçüğü kırkdört numara... Topu koltuğumun altına sokup beni takımın önüne geçirdiler. Sahaya çıktık, çıkmamızla kopan alkıştan yaşa yaygarasından yer gök inledi. Karşı takımın kaptanıyla tokalaştık. Kasaba tüm boşalmış ve kasaba halkı yediden yetmişe buraya dökülmüş; kadını kızı hep orada... Bir de baktım, kaynatamgiller de karşıda değil mi, amanın... Artık nişanlanacağım kızı da orada görünce, içimden «Her ne olursa olsun, canımı dişime takıp topun ardından seğirtmek gerek... Yoksa maskasa olacağım» dedim.

Nerde duracağımı da bilmediğimden, acemiliğim belli olmasın diyerek ortalıkta dolanıp duruyorum.

— Kadri Ağabey, bizim kale bu yanı.., diye oğlanın biri kolumdan çekti aldı beni.

Hakem düdüğünü fırt ettirmesiyle oyun başladı. Topu sürdüler. Başkaca bir umarım olmadığından, ben artık «Ya Allah Bismillâh!..» deyip topun üstüne seğirttim. O kalabalık «Yaşa Kadri Ağabe!» diye bağırdıkça, bana da bir celâllenme geldi ki, sahanın ortasında bir aslan kesildim, hiç zaptolunacak gibi değilim. Lâkin oğlanlar atik köpoğluları, topu ayaklarında fırt o yana, fırt bu yana geçirtip, beni fıldır fıldır topaç gibi döndürüyorlar. Top benden ırağa gitti, ama benim başım öyle dönmüş, gözlerim öyle kararmış ki, sağımı solumu şaşırıp, dikildiğim yerde durup dururken pat diye yere kapandım. O seyirciler bir ülmeye başlamaz mı... Acep evleneceğim kız nerde, o da gördü mü rezilliği diye yanma yöreme bakındım ama nerden göreceksin, bulutlar, ağaçlar, insanlar hep birbirine karışmış; gök kubbesi altıma, yattığım toprak üstüme geliyor, dünya dönüyor. Toparlanıp kalkayım diye biriki yekindimse de, avuçlarımının altından yer kaydığından, dizlerimin üstüne kalktıkça, kendiliğimden pat pat yere kapaklanıyorum. Bikaç kişi geldi, ellerimden ayaklarımdan tutup götürdüler beni, bir odaya soktular. Doktor gelip oramı buramı elledi.

— Yemeği çok kaçırmışsın, ondan... dedi.

Dediği doğru olacak ki, içimden —affedersiniz— bir kusmadır geliyor, mıdem dönüyor, ama bitürlü kusamıyorum. Ben orada yatmış, ölüm terleri dökerken, kulüp başkanı olacak herif gelip de, beni koltuk altlarımdan kaldırıp itelemez mi...

— Aman dur düşeceğim... dedim.

— Durması kalmadı Kadri Ağabey, bize iki gol attılar, aman yürü de şunun acısını çıkaralım... diyerek beni süre süre sahaya iteledi. Sahaya yeniden çıkmamla bir alkış, bir bağırma koptu ki, hiçbir hükûmet büyüğümüze, böyle bir sesli, sözlü gösteri yapılmamıştır. Ben bu alkışları duyunca, Allah tarafından bedenime bir kuvvet gelip de baharın tavına girmiş aygır gibi şahlanmadım mı... Sen beni görmelisin arkadaş, Arap tayları gibi zıp zıp zıplıyorum. Topa ayağım değsin diye kendimi ordan oraya ,onun ayağından öbürünün ayağına fırlatıp atıyorum ki, nerdeyse parça parça olup toprak alanda tükenip biteceğim. Bizim takımın oyuncularından biri top ayağına geçirdi miydi, gol atmam için,

— Al Kadri Ağabey! diye topu bana gönderiyor. Velâkin öyle de bir cibilliyetsiz meşin ki, bacaklarımı narasından fırt diye geçip gidiyor. Yahu, bu top o kadar yerlere gidip geliyor, ayaktan ayağa dönüp dolaşıyor da, ulan namussuz desen, bikez de yanlışlıkla benim ayağıma değsen, sürtünsen ya... Ne mümkün bre beyim, onca koştum durdum da, körün taşı hesabı o namussuz şişkin meşin bikez bile ayağıma değmedi. Bana da öyle bir inat gel-

di, hani elime geçirsem topu, dişliye dişliye çiğneyerek yiyeceğim ve de bir tabanca olsa elimde, çekip vuracağım namussuzu, öyle düşman olmuşum... Yerden yere düşmekten, yuvarlanıp kapaklanmaktan, yarasız beresiz hiçbir yanım kalmadı. Dilim bir karış dışarda soluyarak, artık şaşkınlıktan nereye yöneldiğimi de bilmeden koşup dururken, kafamın arkasına zorlu bir çifte gelmesiyle kendimi yerde buldum ve de elimi başıma attım ki, ne tumdan çıkan su gibi başımdaki delikten kan fışkırıyor. Beni kargatulumda edip dışarı çıkardılar. Doktor yetişti, bir toprak pamukla kafatasımda açılan deliği iyice tıkayıp üstünü de merhemle sıvadı.

— Hiç durmadan vilâyetteki hastaneye götürmeli bir otomobile koyup... dedi.

Beni öyle bir hırs kaplamış ki, artık durmak elimde değil, kimse benimle başa çıkamaz, ille de o topla oynayacağım ve bir gol olsun atacağım... Tepemden akan kanı görünce, sanki beni kan tutmuş...

— Olmaz, hastane istemem, bırakın beni! diye sıçrayıp sahaya yürüdüm.

Ahali beni, Balkan Harbi gazisi gibi sargı bezlerinin dışına vurmuş al kanlar içinde görünce öyle bir çoşkuya kapılıp «Yaşa Kadri!» diye bağırmaya başladı ki, anlatılır gibi değil.. Top ne yanda diye bakınıp araken onca zaman hiç bir yanıma değmemiş olan top, nişan almış gibi gelip de kafamdaki yaraya çarpmadı mı... Yeniden kana bulandım ve topun ardından yürüdüm... Nasıl olduysa ortalıkta birden dört kişi olduk ve birbirimize girdik. Öbürleri de yetişip üstümüze bindiler. Kimin kime vurduğu bilinmeden yuvarlanmaya başladık. Ahali dersen «Vur, vur, vur!» diye bağırmakta, taş mı, sopa mı, şişe mi, eline her ne geçerse, üstümüze başımıza fırlatmakta... Daha baştan, dermanım kesilmiş olduğundan ben en alta düştüm ve de alta düştüğüm iyi oldu, silleden, yumruktan, tekmeden korunmuş oldum. «Polis, asker, jandarma, yetiş...» sesleriyle üstümdekilerin her biri bir yana savuştu, birbirimizden çözülüp ayrıldık ve de esas rezilliği o zaman gördüm: Anlattığım o kargaşalıkta her nasıl olmuşsa, benim ayağımdaki donu sıyırıp almışlar, belki de don parçalanıp dağılmış, donumun her bir parçası hasımlardan birinin elinde kalmış. Polisler ve candarmalar sahaya dolup da düdükleri üflemeye başlayınca, topçular çil yavrusu gibi kaçıştı. Ben, belden aşağı çıplak olduğumdan kaçamam da... Onca seyircinin kahkahası gök gürültüsüne dönmüş. Bir elimle önümü avuçlayıp örttüm, bir elimle ardımı kopardım; gülüşmeler büsbütün arttı. Ne yapsam... Daltaban yürüsem, elâlem mevcudumu kâmilen görecek. Hiç değilse önüm görünmesin diye kendimi yere atıp kurbağa gibi toprağa yüzükoyun yapıştım. Başımı kaldırıp,

— Ulan imansızlar! Güleceğinize üstüme çul çaput örtsenize... diye bağırmak için başımı kaldırmamla, karşıda oturan evleneceğim kızı görmez miyim... Kız gülmeketn katılıyor ve de pederi olacak kaynatam «Başını öte çevir kahpe!» diye kıza bağırıyor. Tuh ne rezillik...

Baktım olacağı yok, ayağa fırladım ve de fanelâmın eteğini bacaklarıma doğru çekip uzattıysam da, işe yaramadı. Siz bendeki talihsizliğe bakın ki, pabucun büyüğü ve de fanelânın kısası bana düşmüş. Her ne kadar çeksem fanelânın eteğini, belden aşağımı örtemiyor. O seyirciler kollarını çarpa çarpa, oturup kalkarak gülüyorlar.

— Ulan hiç mi er kişi görmediniz, gülecek ne var... diye bağırmam onları büsbütün güldürüyor. Baktım hiçbir Tanrı kulundan yardım geleceği yok; iki elimle önümü ardımı örterek koşmaya başladım. Aklımca kapıyı bulup sahadan dışarı çıkacağım. Artık sahada fır fır dönmenin sersemliğinden mi, yoksa şaşkınlığımdan mı, her neyse, yönümü şaşırıp ben kapıya koşuyorum diye ters yana koşmuşum ki, kapıyı bulamadım. Sahada dört dönüyorum, kapı mapı yok... Ben öylecene koşup dururken, o seyirci milleti,

— Maşallah, maşallah! diye bağırıp çağırmaya başladı.

Bize bir maşallah çekiyorlar ki, bu maşallah nemizedir anlıyamadım. Sahada koşarak döndüm dolaştım, kapı yok ...Hey Azrail nerdesin, yetiş de al canımı, beni bu rezillikten kurtar... Beşbin mi, onbin mi bilemem, onca ağız maşallah diye bağırdıkça elim ayağım dolanıyor. Eteğimi çeke çeke fenalâ da yırtıldı mı... İyi ki yırtıldı, fanelâyı hamam peştamalı gibi belime doladım. Şükür Allah'ıma, kapıyı bulmamla kalabalığın arasından sokağa dar attım canımı. Orasını dolduran onca adam ardıma takıldı. «Yuuu!...» diye bağırarak beni kovalamaya başladı. Ben kaçarım, onlar kovalar... «Elbisemi verin!» diye yalvardıkça

iteleyip kakıyorlar. Koş ha koş... Kaç ha kaç... Biz kasabanın dışına çıktık... Ben dağlara vurdum çalılar içine attım kendimi... Kalabalık da beni kovalamaktan vazgeçip döndü gitti. Çöktüm yere, ağlamaya başladım. Ben onlar gitti de birbaşıma kaldım diye Allah'a şükrederken, o benim kaynatam olacak alçakla iki kişi daha tepemde belirmez mi! Kaynatam, çıplak ardıma bir tepik indirip,

— Ulan alçak, hani sen Kadri'ydin.. dedi.

— Vallaha Kadri'yim, billâha Kadri'yim... dedim.

Elindeki cep radyosunu suratıma uzatıp,

— Dinle öyleyse... dedi.

Radyodaki adam «Kadri kaleye iniyor... Kadri sürdü... Kadri üçüncü gole gidiyor» demekteydi.

Ben sahada debelenir dururken, radyo da maçı verir ,o topçu Kadri'yi anlatırmış; benim o topçu Kadri olmadığımı o yüzden anlamışlar.

Başımda dikilenlerden biri,

— Sen Kadri'ysen, ya bu kim? dedi.

— Ocağınıza düştüm, dedim, yahu dünyada bitek mi Kadri var? O herif topçu Kadri, ben basbayağı bir Kadri'yim işte...

Bir de tükürdüler, artık yere mi, suratıma mı anlayamadım; çekip gittiler. Orada kendimden geçip kalakaldım. Biraz sonra, aklım başıma gelir gibi olunca, ne yapacağımı düşündüm. Karanlık bassın da, dedim, ara yollardan gizlenerek gider, halam kızından bir elbise uydurur, kaçarım bu kasabadan.

Karanlık bastı, yavaştan yavaştan yola indim; inmemle bir otomobilin iki lâmba ışığı üstüme dikildi. Kendimi hemen yol hendeğine attım, çukura siperlendim sözde. Ama arabadakiler beni görmüş ki, arabayı yanımda durdurdular. Arabanın kapısı açıldı. Arabanın içindekilerden biri, benim iki kızı arabadan yere indirip bıraktı. Sonra da benim top oynamak için soyunduğum elbisemi yere fırlattı. Başımı uzatıp baktım, arabada halam kızı olacak alçağı gördüm, yanındakini seçemedim. Araba dönüp kasabaya gitti. Kızlarımın üstünde, kasabaya getirirken giydirdiğim eski entarileri vardı, ikisi de yalınayaktı. Hemen çukurda elbisemi giydim; biyanımda biri, biyanımda öbürü, kızlarımın ellerinden tutup, ardıma bile bakmadan yürüdüm.

Fİ TARİHİNDE BİR GAZETE NASIL KAPATILDI

Bizim memlekette... **(Hayır, bu başlangıç olmadı.)**

Memleketimizde... **(Bu da olmadı; böyle başlayan yazıların donu iyi gelmez ve de böyle başlayan yazılar, yazarına uğursuzluk getirir.)**

Bizde... **(Bırak bizi yahu, sen başka lâf bilmez misin? Yaz şunu doğruca, ne yazacaksan...)**

Türkiye'de... **(Bre arkadaş, yazıya yumuşak gir, yumuşacık.)**

Bir gazetecilik anımı anlatacaktım, bitürlü giremedim yazıya.

Bir zamanlar... **(Ha şöylece. Sen bu yazarlığı öğreneceksin ömrün elverirse.)** Evet, bir zamanlar çalıştığım gazete kapatılmıştı. **(Aferin... «Kapatılmıştı» dersen, kimin kapattığı bilinmez faili meçhul cinayetler dosyasına girer, unutulur gider.)**

Gazete bir yanlışlık yüzünden kapatılmıştı. Bu yanlışlık basın tarihimize girecek niteliktedir; onun için bir belge değerindeki bu yanlışlığı anlatmak istiyorum.

Cumhuriyetten sonra bizim gazetelerimizde, basın tarihimize geçmiş olan iki önemli yanlışlığı, sizler de duymuşsunuzdur. Bu yanlışlığın biri şudur:

Gazetenin birinci sayfasında çift sütunluk iki resim çıkar. Biri, bir panayırdaki yarışmada derece aldıkları için boyunlarına kordelâ takılmış ineklerin resmi; öbürü de bir inceleme için Avrupa gezisine çıkan büyük adamladan bir kurulun resmini... Bi resimlerin altına, yazılar ters girer. Uçağın önünde objektife kasılarak poz veren inceleme kurulunun resminin altında şu yazı: «... Panayırında besili ve çok süt veren inekler arasında yapılan yarışmada derece alan ineklerin sahiplerine mükâfatları dağıtılmıştır. Yukarıdaki resimde, derece alan yerli ve besili ineklerimizden bir kısmını görmektesiniz.»

İneklerin resminin altında da şu yazı var:

«... İncelemesinde bulunmak üzere Avrupa gezisine çıkan heyetimizin resmi görülmektedir.»

Gazetelerimizde buna benzer yanlışlıklar sıksık olmaktaysa da, ineklerle kurulun birbirine karıştırılması yalnız iki kez olmuştur. Benim anlatacağım yanlışlığa hiçbir inek karışmamıştı. Gazetecilikte yaptığım ilk yanlışlık pek öyle önemli değildi. Mesleğe yeni girmiş her hevesli genç gibi ben deher ne iş olsa «ben yaparım» diye ortaya çıkıveriyordum. Bir akşam, gazetenin, bugün milletvekili bulunan, başyazarı beni çağırdı.

— Bu gece bir konsere davetliyim, ama gidemiyeceğim, dedi, bir eleştiri yazmak gerekli. Her işi yaparım deyip duruyorsun, konser eleştirisi yazabilir misin?

Hani ağa, ırgatlarından birini çağırmış da «Bizim çocuğa bakabilir misin?» deyince ırgat «Bakmak da lâf mı, anasını bile satarım..» demiş ya, ben de işte, öyleyim; konser eleştirisi de iş mi sanki... Oysa «Do» sesiyle «Si» sesini ayırt edemem, viyo-lon, viyola, viyolonseli birbirine karıştırırım. Ben, konsere gideceğim de eleştiriyi öyle yazacağım, sanmıştım. Oysa konsere gidilmeden yazılacakmış. Çünkü ben gazetede geceleri çalışıyordum, konser saatinde gazetede olmalıydım. **(O zamanki gazetelerin yazı kadrolarında toputoplamı on - onbeş kişi çalışırdı. Şimdi gazetenin yalnız spor servisinde bu kadar insan var.)**

Başyazar konser programını uzattı,

— Buna bak, oku da ona göre yazıver bişeyler... dedi.

Öyle anlaşılıyordu ki, herhalde bu konser övzülecekti. Konser programını birkaç kez okudum, hiç bilmediğim Çince bir Yazı olsaydı belki bişeyler sezebilirdim yine, ama programdaki yazılardan hiç bişey anlayamadım; konçerto... allegro... opus... do minör... solo.. Çaykovski ve daha bilmem neler...

Ya Allah Bismillâh deyip giriştim yazıya: Konser olağanüstü parlaktı, şöyle parlaktı, böyle parlaktı ve o kadar parlaktı ki dille tarîfi mümkün değildi. Yarabbi, o ne ilâhî müzaktil... Piyano çalan kadın bir harikaydı, aşkolsun, demek bu piyano böyle de çalınırmış... Musiki ruhun gıdasıdır, derlerdi de inanmazdım, ama dün geceki konserde ruhum gıdasını alınca sözün doğruluğuna inandım. Dinleyenler mest oldular; o ne opus ikiydi canım, hiç böyle bir opus iki dinlememiştim. O güne kadar dinlediğim en güzel opus iki... **(Körkütük bilgisiz, hiçbişey anlamıyor demesinler diye birazcık da yermek gerekli ya..)** Yalnız bu opus iki o kadar olaganüstüydü ki bana biraz opus iki buçuk gibi gelmişti. Ya «do minör»e ne buyurulur? O ne do minördü yahu? Bravo ...Yalnız, piyano az bişey akortsuz gibi gelmişti bana...

O zamanki gazetelerde, tıpkı şimdi olduğu gibi, dış olaylara yer verilmezdi; çünkü Amerika ile şimdiki gibi sıkıfıkı olmadığımızdan dış haber kaynağımız yoktu. İç olaylarda da fincancı katırlarını ürkütmemek için, gazeteler konser, konferans gibi haberlere önemlice yer ayırırdı. Benim konser eleştirim de gazetede geniş bir yer almıştı. Bu yazı benim gazetecilik hayatımın ilk başarısıdır. Çünkü konser eleştirisiyle bizim gazete, bütün öteki gazeteleri atlatmıştı. Öbür gazetelerin birinci sayfalarında küçük bir haber olarak, konserin geri bırakıldığı bildiriliyordu. Oysa ben geri bırakıldığı için verilmeyen bir konserin eleştirisini yapan dünyada ilk gazeteci olmuştum.

Anlatacağım meslekteki ikinci parlak zaferim yüzynden işsiz kaldım Bir yabancı devlet adamı uçakla İstanbul'a gelecekti. Gazetenin sekreteri, yabancı devlet adamını havaalanında karşılayıp onunla konuşmam görevini vermişti. Arkadan da,

— Bak, geçenki gibi olmasın, demişti. Adamların söylemedikleri sözleri yazdın gazeteye, kepaze olduk...

Geçen sefer kepaze oluşumuzun suçu benim değil ki ...Çünkü o zaman memleketimizden ayrılan beş kişilik yabancı kuruldan hiç biri Türkçe bilmiyordu; ben de onların ağzından bişeyler uydurmak zorunda kalmıştım. **(O zamanlar gazetelerde, vıy demesini bilen Fransızca, yes demesini bilen de İngilizce bilir sayılıyordu.)**

Ben o beş kişilik yabancı kurula sözde sormuştum: «Memleketimizi nasıl buldunuz?»

Onlar da sözde cevap vermişlerdi: «Memleketiniz çok gelişmiş, ilerlemenize hayran kaldık... Bu kadar kısa zamanda bu büyük başarıyı görünce şaşırıp kaldık. Mucize yaratmışsınız. **—Yaratırız evvelallah—** Siz artık Avrupa ulusları ailesi arasına girdiniz. Dev adımlarıyla ilerliyorsunuz. Geçen seferki gelişimizden bu yana çok büyük fark gördük...»

O yazıda benim tek yanlışım olmuş, adamların Türkiye'ye ilk gelişleriymiş.

Sonra ben yine o kurula sözde sormuştum: «Memeketimizde nelerimizi beğendiniz?»

Onlar da sözde cevap vermişlerdi: «Cacığınızı, pastırmalı yumurtanızı, sucuğunuzu, bir de en çok hıyar turşunuzu beğendik; kadınlarınız da çok modern olmuşlar.»

Hem ben bunları işkembeden atmamıştım ki.. Eski gazete koleksiyonlarını karıştırarak, yabancı kurullara neler sorulmuş, onlar ne cevaplar vermişlerse, gazetelerden bulup çıkamış, olduğu gibi yazmıştım.

Sekreter,

— Çabuk git, nerdeyse uçak gelecek... dedi.

— Yol parası?

— Yarın muhasebeden alırsın...

Doğru Babıâli'deki Balkan köftecisine gidip karnımı doyurdum. Köftenin kalorisiyle zihnim iyice açılınca Meserret kıraathanesine gidip, orda oturduğum yerden, uçakla gelecek heyetle bir güzel röportaj yaptım; o kadar güzeldi ki, gazetedekiler çok beğendiler.

Ertesi günkü gazetelerde, bindikleri uçağın arıza yapması yüzünden heyetin İstanbul'a gelemediği haberi verildiyse de, bu benim röportajımın değerini azaltmaz ki...

Görmediğim insanlardan bildiri almamdaki başarı kıskanıldığı için beni gazeteden kovdular. Akşamları çıkan bir gazetenin patronu duymuş olayı, «Görmediği insanlardan bile demeç alabilen böyle parlak bir gazetecinin ziyan olması yazıktır, bizim gazetede çalışsın...» demiş. **(Bugün de, uçakları arıza yaptığı için gelemeyen yabancılardan bildiri alan genç gazetecilerimizin başarılarını duydukça, bu çığırı açan bir meslekdaşları olarak göğsüm kabarıyor.)**

Akşamları çıkan gazetede çalışmaya başladım. Gazetenin yazı işleri kadrosunda dört gazeteciyle altı da makas vardı. Makaslardan ikisi çok kullanılmaktan köreldiği için, iki yeni makas daha kadroya alınmıştı. Yani altı makasa dört gazeteci düşüyordu. Bizimkine rakip bir akşam gazetesi daha vardı. Patron bigün bizi toplayıp,

— Gazetemizin durumu iyi değil. **(Az satınca «gazetemiz» çok satınca «gazetem» olur)** bir hamle düşünmeliyiz... dedi.

Allah tarafından böyle atılım buluşları bana vergi... Dedim ki:

— Öbür akşam gazetesi saat onüçte çıkıyor bizimki onaltıda çıkarsa, ondan daha çok satarız.

Düşündüğüm dalaveryi anlamadıklarından, erken çıkanın haberleri daha çabuk vereceği için daha çok satacağını söyledilerse de, patron,

— Senin dediğini deneyelim bir... dedi.

Saat onüçte çıkan akşam gazetesindeki bütün haberleri makaslayıp, biraz da allayıp pullayıp bizim gazeteye aktarıyorduk. Böylece onların onbeş kişi çalışarak yaptıkları işi biz dört eski, iki yeni makas ve dört kişiyle, hem de onlardan daha iyi başarıyorduk. Bu başarımızın bütün masrafı, makasların sık sık bilenmesinden başka bişey değildi.

Bigün o rakip gazetede şöyle bir haber çıkmıştı: Artin Yaşabasmazyan adında bir yurttaşımız, apartmanına asılı bayrak direğinin ucuna bayrağın takıldığını görerek, bayrağı direk ucundan kurtarıp dalgalandırmak için bayrak direğine çıktığı sırada, pantolonunun askısından bayrak direğinin ucundaki sivri demire asılıp kalmış ve direğin zavallı Artin Yaşabasmazyan'ın ağırlığını çekemiyerek kırılması sonunda bedbaht yurttaşımız apartmanın beşinci katından kaldırım taşlarına düşerek vefat etmiştir. Kazâzede Artin Yaşabasmazyan'ın na'şı, üstüne düşen bayrağımızla örtülü bulunuyordu.»

Haberde kazanın olduğu apartmanın adresi de veriliyordu. Hemen haberi makaslayıp daha da allayıp pullıyarak, süsleyip püsliyerek koca bir başlıkla gazeteye koydum: «Bayrağın dalgalanması uğruna zavallı Artin şehit düştü.»

Müslüman olmayanların ölümüne şehit denilmiyeceği yolunda gazetede bir tartışma başlayınca, dedikoduları önlemek için, ertesi günkü gazetede, Artin'in sünnetli olduğunu da haber verdik. Bütün bu hizmetlerimin sonunda ne oldu biliyor musunuz: Beni gazeteden kovdular. Çünkü ertesi gün çıkan rakip gazetede: «Gazetemize rekabet iddiasında bulunan, haşahuzurdan... isimli bir varakpâre, verdiğimiz bütün haberleri makaslayarak sayfalarına geçirmekteydi. Dünkü nüshamızda bu hırsızlara güzel bir ders vermiş olduk. Artin Yaşabasmazyan adında bir kimsenin düşüp öldüğünü yazdık. Bize rekabet iddiasında bulunan o hayasız paçavra, bu uydurma ha-

berimizi çalarak aynen sütunlarına geçirdi.. Oysa ne bu adda bir kimse vardır, ne de böyle bir olay olmuştur... falan filân...»

Bu olay, gazetecilikteki ünümü daha da arttırdığı için kısa bir süre sonra büyük gazetelerden birinin kadrosuna alındım. Kendimi göstermek için fırsatlar aramaktaydım.

Bu gazetede geçen olayı, aradan yıllar geçtikten sonra bir günah çıkarır gibi anlatmak istiyorum. Çünkü gazetenin benim bir yazım yüzünden kapatılmış olduğunu bugüne dek kimse bilmedi.

Beklediğim fırsat bigün önüme çıktı, gazetenin sahibi beni çağırıp,

— İçişleri Bakanı trenle İstanbul'a geliyor, Bakanın gelişinden başka gazetelerin haberi yok. Hemen Haydarpaşa'ya git, Bakan'dan bir özel bildiri al! dedi.

Gazetecileri atlatacağım diye heyecanla Haydarpaşa garına gittiğim zaman bütün gazetecileri orda Bakan'ı beklerken buldum. Tren birbuçuk saat gecikmeliymiş. Hemen bir taksiye atlayıp Pendik'e gittim. Bakan'ı Pendik'te karşılayacak, Haydarpaşa'ya kadar trende onunla konuşacaktım. Bu kurnazlığımdan duyduğum sevinçle Pendik'te treni bekledim. Tren geldi. Şaşılacak bişey oldu, Bakan trenden Pendik'te indi. Karşılayıcılarla birlikte bir arabaya bindi. Yanına sokularak gazete sahibinin saygılarını bildirdim. Yılışkanlığım karşısında Bakan,

— İsterseniz siz de gelin! dedi, hemen şoförün yanına geçip oturdum. Gazetem için bir özel konuşma rica ettiğimi söyledim. Öteki gazeteciler, Haydarpaşa'da Bakan'ı bekleye dursunlar... Hepsini atlatacaktım. İçişleri Bakanı, çok daha eski zamanlardan beri bütün İçişleri Bakanlarının söylediklerini aynen tekrarladı: Nüfusa göre polis sayısı az geliyordu, Yurttaşlarımız polise yardımcı olmalıydılar; Bakan özellikle bunu rica ediyordu, yurttaşlardan... Polis kadrosu genişletilecekti... Kaliteli polis yetiştirilecekti. Karakollarda yurttaşa hiçbir zaman dayak atılmamıştı, bundan sonra da atılmıyacaktı. Memleketin hiç bir köşesinde asayişsizlik yoktu, asayişsizlik önlenmişti. Polislere daha iyi maddî olanaklar sağlanacaktı. Polislere yeni ve modern kıyafetler yapılacaktı. Bakan bazı posbıyıklı ve sakalları uzamış polisler görmüştü. Polisin posbıyık bırakması yasak edilmişti.

Kısacası, şimdiye dek bütün İçişleri Bakanlarından dinliye dinliye ezberlediğimiz sözler...

Ertesi gün İçişleri Bakanı'nın bu sözleri yalnız bizim gazetede çıkmıştı, bütün öteki gazete kapatıldı. Neden, niçin kapatıldığını hiçkimse bugüne kadar bilemedi. Bugün bunu basın tarihimize bir belge olur diye açıklıyorum.

İçişleri Bakanı'nın özel bildirisinin çıktığı gün gazetede bir cinayet haberi yer almıştı. Bir de, satışı artırır diye gazetede müstehcen denilecek bir tercüm roman tefrikası vardı. Bu üçü, yâni Bakan'ın sözleri, cinayet haberi, bir de o müstehcen roman, aynı yazı içinde satırlar karışarak birbirinin içine girmişti. Ama öyle ki, sanki bu karışıklığı birisi bile bile yapmış gibiydi. O günden beri saklamakta olduğum o gazetedeki yazıyı buraya aktarıyorum:

«Sayın İçişleri Bakanı'mızın gazetemize özel demeci»

Zırıl Şakir namı ile maruf azılı sabıkalılardan, sayın İçişleri Bakanı beyefendi bir müddet İstanbul'da incelemelerde bulunmak üzere dün ekspresle şehrimize teşrif etmişlerdi. Dün işlenen bu feci cinayetten sonra, trenden Pendik'te inen İçişleri Bakanımız gazetemize özel bir demeç lûtfederek ezcümle demiştir ki: «Metresim Kalın Melâhat'ın başka dalgaları olduğunu bana söylediler. Çoktan beri arkasını kolluyordum. Memleketimizin her köşesinde tam bir asayiş hüküm sürmektedir. Korkunç cinayeti geçirdiği bir kriz sonunda işlediği anlaşılan sayın İçişleri Bakanımız, bilhassa polis kadrosunun ihtiyaca kâfi gelmediğini, öldürdüğü kadınla altı aydan beri metres hayatı yaşamakta olup, vak'a gecesi ânîden eve gelince kapının arkasından Janet'in iniltisini duydu. Anahtar deliğine gözünü uydurunca çırılçıplak olan Janet'in «Frank... Yavrum Frank... Sen, hayatımın tek erkeğisin...» diye şehvetle inlediğini gözleriyle görmüştü. Birden deliye dönerek, Muhabirimizin bir sorusuna cevaben «Vatandaşlarımdan polise yardımcı olmalarını rica ederim» demiştir. «Bilhassa gazetenizde bu noktayı ehemmiyetle teharüz ettiriniz ki, hareketlerinden şüphelendiğim kalın Melâhat'ı üç aydan beri taki petmekteydim. Dün gece içtikten sonra eve gelirken yaptığım teftişle, sakalları uzamış ve posbıyıklı bazı polisler gördüm. Emniyet teşkilâtına böyle polislerin bıyıklarını traş ettirmeleri tamim edilmiş olduğundan dehşete kapılan Mo-

ris, nişanlısı Janet'i, amcası Frank'ın kolları arasında görünce ürperdi. Frank'ın kıllı göğsü üstünde kıvranan Janet'e: «Polislerimizin hayat şartlarını düzeltmeyi düşünmekteyiz» demiştir. Muhabirimizin polis kıyafeti hakkında bir sorusuna da «Külotu ve sütyeni yerdeydi. Frank, Janet'i itirek, «Polislerin daima traşlı olmalarını, bu kıyafetin müsait olmadığını, daha modern bir kıyafet düşünüleceğini söylemiştir. Çünkü cinayetten sonra kaatil kaçmak istemişse de, sayın İçişleri Bakanımız, «masadaki ekmek bıçağını aldım, ondan sonrasını hatırlamıyorum» demiştir.

Gazetemizin, bu karmakarışık olmuş yazı yüzünden kapatıldığını bugüne dek hiçkimse bilmiyor. Çünkü gazeteyi ilgili makamlardan başka kimsenin, hattâ sahibinin bile okuduğu yoktu. Onlar, başyazıda hükûmet çok ağır eleştirildiği için gazetenin kapatıldığını sandılar.

SEYYAR KÖFTECİLER TALİMATNAMESİ

Günümüze dek yazılmış dünyanın en büyük mizah eseri hangisidir, diye bir anket açılsa, herkesin bildiği toputoplamı beş - on kitap sayılabilir. Oysa benim şimdi size söyliyeceğim eserin yanında bunlar, mizah değeri bakımından, hiç kalır. Böyle büyük bir mizah eserinin nasıl olup da şimdiye değin kimsenin gözüne çarpmamış olduğuna şaşılabilir. Bilirsiniz; hükûmetlerin, resmî kurumların, devlet dairelerinin, belediyelerin yayınladıkları kitapları kimse okumaz; hele bu yayın bir talimatname olursa hiç okur bulamaz.

Sözünü ettiğim mizah eseri de bir talimatname olduğu için, ne yazık ki kimse okumadı. Yoksa, çekici bir ad konularak, güzel resimli bir kapak içinde satışa çıkarılmış olsaydı, inanınız, kitap satışı pek kısır olan yurdumuzda bile on binlerce satar, kısa zamanda dünya dillerine çevrilir, bütün çabalarımıza kulak asmayıp hâlâ bizi tanımamak için inat eden Avrupalı ve Amerikalılara da, böylece kendimizi tanıtmış olurduk.

Bir sürü övgüyle sözünü ettiğim bu büyük mizah eserinin yazarını merak etmişsinizdir. Kendimi övmek gibi olmasın ama, bu eserin onbirde bir yazarı, daha doğrusu onbirde bir yaratıcısı da benim; çünkü bu büyük eseri onbir kişi yarattı, bunlardan biri de bendim. Böylece eserin onbir bölü bir oranda şeref payı da bana düşüyor.

Optik mühendisi olduğumu, edebiyatla uzak - yakın hiçbir ilintim bulunmadığını bilenler, böyle güçlü bir mizah eseri yarattığıma inanmıyorlar. Buna ben de şaşıyorum. Yalnız benim değil, öbür on arkadaşımın da sanatla, edebiyatla en küçük ilişkileri yok. Ama iki sözü yanyana getiremeyen, doğruca bir mektup bile yazamayan bizler biraraya gelip birleşince, işte bu büyük mizah eserini yarattık. Demek birlikten kuvvet doğduğu gibi, birlikten mizah da doğuyor.

Önce Almanya'ya, orda dört yıllık öğrenimden sonra da Amerika'ya giderek Optik mühendisi ve bu alanın uzmanı oldum. Optik, çok geniş bir ilim ve teknik dalıdır. Ben bu dalın «Merceklerin odak noktalarının parabol kesişmeleri» uzmanıyım. Biz, bütün dünyada bu işi bilen sekiz uzmandık.

Başlangıçta böyle bir bilim dalı olduğunu bile bilmiyordum. Eskiden, bana «optik» ses uyumu bakımından ermeni yemeği «topik» gibi gelirdi de gülerdim. Zamanla kabiliyetlerimin bu alanda çok gelişkin olduğunu gören hocalarımın üstelemeleri ve bana uygulanan test sınavları sonunda, hepsi hepsi benimle sekiz kişi olan bu işin uzmanlarından biri olmuştum. Bu sekiz uzmanın en genci de bendim, benden sonraki en genç uzmanın yaşı altmışsekizdi ve benden otuzdokuz yaş büyüktü. Onun için bilim dünyasında bana «optik çocuğu» diyorlar, ben de bu lökaptan ulusum adına övünüyordum. Buluşlarım iki kez altın madalya ile değerlendirildi. Araştırmalarımla ilgili yazdığım kitap, teknik üniversitelerde öğrenim kitabı oldu. Profesördüm, üçbin dolar aylığım vardı.

«Merceklerin Odak Noktalarının Parabol Kesişmeleri» teriminden belki bişey anlıyamazsınız, onun için kısaca açıklıyayım; biz dünyamızdan ışınları bile görünmeyen, milyonlarca ışık yılı uzaklıktaki gezegenleri bile göre-

bilecek güçte teleskop merceklerinin yapımı için hesaplarla uğraşırız.

Devletin açtığı yarışma sınavını kazanarak Avrupa'da ve Amerika'da öğrenimimi yaptığımdan, «mecburî hizmet»imi yapmam için hükûmet beni Türkiye'ye çağırdı. Bağlı olduğum bilim kurumu ve üniversite de beni bırakmak istemedi. Devlete olan borcumu ödeyip beni mecburî hizmetten kurtaracaklardı. Bunu duyan babam, bana çok ağır bir mektup yazdı: «Benim kanımdan gelen bir evlâtsan hemen memleketine döner, kendi vatanında hizmet edersin. Bu fakir millet seni, ekmeğinden, giyiminden keserek yetiştirdi, adam etti. Şimdi sen tam yurduna olan borcunu ödeyecek çağa gelince kaytarıyorsun, vazifeden kaçıyorsun. Sen benim oğlumsan bu alçaklığı yapamazsın!»

Bundan sonraki mektubunda da «Emeklerim haram olsun, babalık hakkım gözüne dizine dursun» diye yazıyordu.

Babama, dışardan da yurduma yararlı olabileceğimi uzun uzun yazarak anlatmaya çalıştım. Bu mektubuma cevabında babam, iki sayfa dolusu sövdükten sonra, mektubunu şöyle bitiriyordu: «Eşek oğlu eşek... Benim senin gibi nankör evladım yok...»

Yolumu seçemediğim için, düşüncelerine inandığım İstanbul'daki bir arkadaşıma yazıp akıl danıştım. Cevap geldi: «Sana Amerika'nın değil, yurdunun ihtiyacı var. Senin yurtseverliğinden, böyle bir soruyu bile beklemezdim.»

Şaşkınlık içindeyken, annemin mektubu geldi: «Yavrum, babana inme indi, sağ yanı tutmuyor. Uykularında seni sayıklıyor.»

Artık ne gezegenler, ne mercekler, ne optik umurumdaydı, ne varsa yüzüstü bırakıp yurda döndüm.

Dünyayı sırtında taşıyan Tanrı Atlas'ın gücünü duyuyordum kendimde; Türkiye'nin altına girip, halter kaldırır gibi, yurdumu omuzlarımda yıldızlara yükseltecektim sanki...

İlgili makamlar, iki ay beni nerde çalıştıracaklarını kestiremediler. Bana bir iş bulmaları için öylesi ne başlarını ağrıttım ki, çok bunalan bir bay.

— Düşünüyoruz oğlum, dedi, bu kadar okumuşsun, elbet sana bir ekmek kapısı bulacağız. Boyuna gelip gitme!... Sen gelip de bana, amca ben ne olayım, diye sordum mu? Gitmişsin, dürbün mühendisi olmuşsun... Sana benmi söyledim dürbün mühendisi ol diye... Ben ne yapayım? Şimdi sana iş bulmak içi dürbün fabrikası mı kuralım yani?... Allah Allah, çattık yahu, doktorluk, dişçilik, kimyagerlik, mühendislik gibi bir sürü iş varken, dürbün mühendisi olmak şeytanın bile aklına gelmez be...

Öyle utandım ki,

— Haklısınız efendim... diye mırıldandım.

— Uygun bir iş bulunca mektupla bildiririz... dedi.

Bu arada babam da «Ben son günlerimi yaşıyorum, mürüvvetini görmezsen, gözlerim açık gidecek, seni evlendireceğim» diye tutturdu. «Daha işim bile yok, para kazanamıyorum» dedimse de «Amerika'da okumuş mühendise varmak için kızlar kuyruğa girmiş» dediler, beni zorla kuyruktaki kızlardan seçtikleri biriyle evlendirdiler. Bütün aile, zavallı babamın emekli maaşıyla geçiniyoruz. Karım da alesta bekler dururmuş, hap diye gebe kalmaz mı!

Devlet dokuma fabrikalarından birine atandım.

— Dokumadan, iplikten anlamam... dedimse de,

— Ne de olsa mühendissin, buradakilerden daha iyi anlarsın... dediler.

İşe başladık, gelgelelim, verdikleri aylıkla geçinemiyoruz. «Sana Amerika'nın değil, yurdunun ihtiyacı var» diye mektup yazan arkadaşım da bu sırada Belediye Başkanı olmuştu. Gittim ona:

— Arkadaş, sözünü dinledik, vatandır dedik, geldik. Kirayı ödeyemediğimden ev sahibi icraya verdi. Ben yine Amerika'ya döneceğim!

Belediye Başkanı olan arkadaşım,

— Olmaz, memleket senden yararlanacak... dedi.

— Yararlansın öyleyse... İşte memleket, işte de ben...

— Hele biriki gün sık dişini, ben sana iyi paralı bir iş bulurum.

Gerçekten üç gün sonra telefonla,

— Yerin hazır, aybaşında işe başla! dedi.

— Ne işi?

— Pek sana uygun değil ama, parası iyidir. Belediye'nin Mezarlık Müdürlüğü'nde, bir de Temizlik İşleri Müdürlüğü'nde iki kadro açıldı, hangisini beğenirsen orda çalış!

— Şakayı bırak yahu...

— Şaka değil... Mezarlık Müdürlüğü'ndekinin işi daha da kolaydır.

Düşündüm kendikendime, ha dokuma fabrikasında çalışmışım, ha Mezarlıklar Müdürlüğü'nde çalışmışım, nasıl olsa ikisi de bilmediğim iş.

Her sabah, büyük bir dikkatle, içinde bir eski, dolap bir masa, iki sehpa, üç de koltuk bulunan, Mezarlıklar Müdürlüğü'ndeki odama giriyor, paydos olmadan da oradan ayrılmıyordum.

İlk aylık ücretim olarak elime sekizyüz lira verdikleri zaman şaşırdım, doğru Belediye Başkanı'na gittim:

— Ben fabrikada binlira alıyordum da geçinemiyordum, sekizyüz lirayla nasıl geçinirim?

— Sen aylığa ne bakıyorsun, aylık semboliktir. Komisyonlara üye olduğun zaman, ek görev karşılığı yüksek ödenek alacaksın.

— Ne gibi komisyonlar?

— Senin yetkili olduğun, alanlarda düşünceni alacağız.

En sonunda, yurduma yararlı olabilecektim, sevinç içindeydim.

Bir sabah, masanın üstünde, daktiloyla yazılmış, Belediye Başkanının imzasını taşıyan bir kâğıt buldum. Daktilo makinesinde belki sekizinci kopya kâğıdıyla yazılmış olduğundan, silik yazıları hiç okunmuyordu. Sonra soruştura bu yazının ne olduğunu öğrenebildim. Beni, bir komisyona üye yapmışlardı. Belediye'den onbir görevli «Seyyar Köftecilere Mahsus Talimatname» hazırlayacaktık!...

Belediye'nin emriyle «Seyyar Köftecilere Mahsus Talimatname»yi hazırlayacak olan onbir kişi cuma günü, Belediye Sarayı'nda bize ayrılmış olan salonda toplanacaktık. Büyük bir ödevseverlikle sabah dokuza beş kala oraya damladım. Dokuz, dokuzbuçuk, on, kimseler yok... Onu on geçe birisi geldi, o da kurulun üyesiymiş. Birbirimizle tanıştık. Belediye Levazım Müdürlüğü'nde çalışan bir doktormuş.

— Seyyar köftecilerle ilgili bir talimatnameyi hazırlamak, mesleğiniz bakımından sizi ilgilendirir, dedim, ama ben optik mühendisiyim, seyyar köftecilerle hiçbir ilintim yok ki, onların talimatnamesi hazırlanırken bir sözüm olsun...

Doktor bozulmuştu. Bana,

— Benim ne gibi ilgim varmış seyyar köftecilerle? dedi.

— Doktorsunuz, ne de olsa sağlık yönünden böyle bir talimatnemenin hazırlanışında yetkilisinizdir.

— Ama ben ortopedistim. Kırık çıkık ve kemik bozukluklarıyla uğraşan bir ortopedistin, seyyar köftecilikten de anladığını mı sanıyorsunuz yoksa...

Bu kez de ben bozuldum. Bu sırada, birlikte gelen üç üyeyle tanıştım. Biri, Belediye Bahçeler Müdürlüğü kadrosunda görevli emekli bir kurmay albaymış; biri Belediye Zat İşleri Müdürlüğü'nden maaş alan bir dekoratör, biri de on yıl dış doktorluğu yaptıktan sonra Belediye Fen İşleri Müdürlüğü kadrosuna geçen bir memur..

Dekoratöre,

— Ben Mezarlıklar Müdürlüğü'nde çalışıyorum ama, dedim, asıl işim optik mühendisliği... Seyyar köfteciler konusunda hiçbir bilgim olmadığından bu talimatnamenin hazırlanışında ne rolüm olabileceğini kestiremiyorum.

Dekoratör gülerek,

— Talimatnâme komisyonlarına yeni katılıyorsunuz galiba? dedi.

— Evet, ilk...

— Benim de ikincisi... İnsan önce yapamam sanıyor ama, azmedince pekâlâ da yapılıyor. Meselâ bundan önce uzman üye olarak bulunduğum heyette «Nalli hayvanların şehir dalihinden geçişleri ve istimal edecekleri yollar hakkında talimatname»yi hazırladık. Hiç korkmayın, başarırsınız.

Saat onbire doğru bütün üyeler gelmiş oldu. Bir ressamla bir veterinerin arasında oturuyordum. Solumda oturan veterinere,

— Bu iş benim hiç bilmediğim bir konu... dedim. Veteriner,

— Bu işler için genel kültür yeter, dedi, biz şimdiye kadar çok talimatname yaptık, hepsi de yürülükte, hiç aksamadan uygulanıyor.

Şaşırıp, hiç farkında olmadan, ama hiç şüphesiz büyük bir iyi niyetle,

— Gerçek mi? diye sormuşum.

Veteriner,

— Ne demek gerçek mi? diye çıkıştı, ben ve buradaki arkadaşlar hepimiz kendi alanlarımızın uzmanıyız, yani bir seyyar köftecl talimatnamesi hazırlıyamıyacak mıyız?

Oturum süresince bir daha sinirli veterinerle hiç konuşmadım.

Karşıkarşıya oturduğumuz emekli albay,

— Arkadaşlar, dedi, tensip buyrulursa heyetimizin başkanlığına her zamanki gibi Atıf Bey'i teklif ediyorum.

Kendisiyle tanıştığım zaman Atıf Bey yirmibir yıldır Belediye Memuru olduğunu, şimdi de Temizlik İşleri Müdürlüğü'nde şube şefliği yaptığını söylemişti.

Belediye Sular İdaresi'nde görevli olduğunu öğrendiğim bir eski felsefe öğretmeni, orda sanki benden başka kimse yokmuş gibi bana,

— Beyefendi, bir itirazınız var mı? diye sordu.

Büyük bir utangaçlıkla,

— Beyefendi, çok rica ederim, dedim, ben Mezarlıklar Müdürlüğü'nde çalışan bir optik mühendisiyim, benim ne gibi bir itirazım olabilirmiş? Siz bana ne itirazı soruyorsunuz?

— Atıf Bey'in başkanlığına bir itirazınız var mı?

— Beyefendi, burda fikri alınacak bir ben miyim yahu?

— Siz yenisiniz de...

— Çok münasiptir efendim, Atıf Bey olsun, başkası olsun, her kim olursa olsun, münasiptir.

Temizlik İşleri Müdürlüğü'nde şube şefi olan Atıf Bey,

— Efendim, dedi, malûm olduğu üzere (Bana hiçbir şey malûm değildi) Belediye nizamlarına göre şehrin beledî hudutları dahilinde seyyar köftecilik yapmak öteden beri yasaktır. Ve fakat gerek Belediye Zabıta kadrosunun kifayetsizliğinden, gerek belediye hudutlarının günden güne genişleyerek şehrin belediyece kontrolü imkânsızlığından dolayı ve gerek işsizliğin artması sebebiyle seyyar köftecilerin bütün sokak başlarını tutması ve sayılarının gittikçe artması münasebetiyle, belediyenin seyyar köftecilere mücadelesi imkânsız bir hale gelmiştir. Belediye reisi beyefendi, bendenizi çağırarak «Bizim, belediye olarak bu seyyar köftecilerle mücadele edemiyeceğimiz anlaşılmıştır. Hiç olmazsa bunları başıboş bırakmamalıyız, gerek sıhhî ve gerek diğer bakımlardan seyyar köftecileri kontrol altına almalıyız; bunun için bir talimatname hazırlayın» buyurdular. Şimdi burada işbu talimatnameyi hazırlamak için toplanmış bulunuyoruz.

Adam, resmî bir yazı yazar gibi, noktası, virgülü yerinde, hiç yanlışsız ama anlaşılmayacak kadar uzun, başı sonundan uzak cümlelerle konuşuyordu.

Belediye Tahsilât Şubesi'nden gelmiş olan Orman mühendisi,

— Mesele anlaşılmıştır sanırım, tezekkür edelim... dedi.

«Tezekkür»ün ne demek olduğunu bilmediğim için, solumda oturan ressama,

— Affedersiniz, ne edeceğiz? Tezekkür nedir? diye sordum.

Ressam,

— Yani, dedi, seyyar köftecilik üstüne lâflıyacağız...

«Lâflama»yı da anlamamıştım, yüzüne bönbön bakışımdan sezdi anlamadığımı,

— Yani, dedi, seyyar köfteciler hakkında lâf atacağız, herkes ne biliyorsa söyliyecek; sonra bu sözlerden bir talimatname çıkaracağız.

Belediye Hâl Müdürlüğü'nden gelmiş olan ressam,

— Sanırsam mesele anlaşılmıştır beyler.. dedi.

Oturumun başkanı Atıf Zey, saatine bakarak,

— Münasip görürseniz, yemek zamanı gelmiş bulunduğundan, müzakerenin devamını öğleden sonraki celseye bırakalım... dedi.

Belediye'nin Bahçeler Müdürlüğü temsilcisi olan emekli Kurmay Albay,

— Muvafıktır... diyerek ayağa kalktı.

Üyeler vestiyere doğru hızla giderken, Atıf Bey arkalarından seslendi:

— Efendim, öğleden sonraki celsemiz saat üçte, yani on beştedir...

Belediye Levazım Müdürlüğü'nün temsilcisi olan ortopedist doktor, yani bildiğimiz Türkçesiyle çıkıkçı, Arif Bey'e,

— Ben biraz gecikirsem hiç önemi yok, arkadaşlarımızın alacakları kararlara aynen katıldığımı şimdiden bildiririm; ama mutlaka geç de olsa toplantıya yetişmeye çalışacağım... dedi.

Herkes birer ikişer donuşa konuşa gitti, dağıldı. Ben de arkalarından düşüne düşüne çıktım.

Öğleden sonra, bir eksiğimizle, bütün

üyelerin toplanması saat onaltıyı buldu. Atıf Bey,

— Efendim, diye söze başladı, seyyar köftecilerin başıboş bırakılması şehir dahilinde hakikaten çok çirkin bir manzara arzediyor. Binaenaleyh belediyenin bir talimatname ile seyyar köftecileri bir zapturapt altına alması pek münasiptir.

Belediye'nin Zat İşleri Müdürlüğü temsilcisi olan dekoratör,

— Hattâ geç bile kalınmıştır, şimdiye kadar çoktan bu talimatnamenin hazırlanmış olması lâzımdı... dedi.

Bahçeler Müdürlüğü'nden olan emekli kurmay albay,

— Doğru söylüyorsunuz ama Beyefendi, diye itirazına başladı, bir mühim noktayı gözden uzak tutuyorsunuz.

Sözleri bana da çok yatkın gelen albaya birden kanım ısınmıştı, neler söyliyecek diye kulaklarımı dört açtım. Kurmay albay emeklisi Belediyeci arkadaşımız kuvvetli bir öksürükle hız alarak devam etti:

— Pek tabiidir ki, gerek bu talimatname ve gerekse buna benzer biçok talimatnameler şimdiye kadar hazırlanmış olmalıydı. Ancak takdir buyrulur ki, çağdaş batı uygarlığı düzeyine, yani muasır grap medeniyeti seviyesine ulaşmak için memlekette yetişmiş biçok münevver elemanlara ihtiyaç vardır. Bu elemanların yetişmesi de kolay olmamıştır efendim. Meselâ burada toplanmış bulunan arkadaşlarımız, her biri kendi sahalarında, Avrupa'da ve Amerika'da yetişmiş kimselerdir. Meselâ, bendeniz, çok affedersiniz, Bağdad'da ateşemiliter muavinliği yapmışımdır. Takdir buyurulur ki bundan daha on sene evvel bile, bu kadar mütehassıs on münevveri biraraya toplayıp böyle bir talimatnameyi hazırlamak mümkün bile değildi. Eskisine nazaran memleket çok ilerlemiştir efendim.

Belediye Yayın Müdürlüğü temsilcisi olan veteriner,

— Hiç şüphesiz... dedi.

Sonra sanki ben bişey demişim, karşı koymuşum gibi, bana döndü:

— Yani siz aynı fikirde değil misiniz Beyefendi? dedi.

Üstüme bir budalalık geldiği için, söylenilenleri birden kavrayamıyordum.

— Ne gibi? diye sordum.

Veteriner,

— Ne gibi olacak, dedi, memleket eskisine nazaran ilerlememiş midir?

— İlerlemez olur mu, elbet ilerledi...

— Altı tramvaylar devri geçmiştir efendim, şimdi İstanbul'da elektrikli tramvaylar bile kaldırılıyor, troleybüsler vızır vızır işliyor.

Bu sırada içeri giren ortopedist biyandan pardesüsünü çıkarırken, biyandan da,

— Özür dilerim, bir işim vardı, geç kaldım, mühim meseleler görüşüldü mü? diyerek yerine oturdu.

Belediye Tahsilât Müdürlüğü'nden Orman Mühendisi,

— Konuşmalar henüz başlamıştı... dedi.

Atıf Bey,

— Öyleyse, dedi, mesele anlaşılmıştır, vaziyet tavazzuh etmiştir. Şimdi...

Veteriner, onun sözünü keserek,

— Fakat, Beyefendi, dedi, müsaade ederseniz bir nokta var... Biz, zannederim ki, bugüne kadar seyyar köfteciler dâvâsı ile ciddî olarak meşgul olamadık maalesef ve ilk defa burda bu meseleyle karşılaşıyoruz. Ve bizden seyyar köfteciler için bir talimatname yapmamız isteniyor. Takdir buyurulur ki, kolay bir iş değildir arkadaşlar; yanılmıyorsam bilmediğimiz bir mevzudur ve itiraf edeyim ki ben bugüne kadar seyyar köfteciler mevzuunu ilmi olarak incelemiş değilim. Evet, sabit köfteciler hakkında oldukça geniş bir bilgim var ve fakat köftecilik seyyar olunca, başka bir iştigal sahasıdır ve iş değişir.

Sanki hepsinin de ille benden oy almaları gerekiyormuş gibi, bana,

— Öyle değil mi beyefendi? dedi.

— Öyle... dedim.

Veteriner,

— Binaenaleyh, dedi, bu mevzu üzerinde hazırlanmamız gerekiyor. Böyle birdenbire talimatname hazırlanmaz. Rica ederim şu alaturkalığı bırakalım. Başımıza ne geldiyse hep bu alaturkalıktan geldi.

Orman Mühendisi,

— Çok mühim bir noktaya temas ettiniz, dedi. Allah sizden razı olsun, hep bu alaturkalıktan çekiyoruz.

Ortopedist, veterinere,

— Siz benden çok yaşayacaksınız, dedi tam ben söyliyecektim, siz benden önce davrandınız. Nedir bu alaturkalıktan çetiğimiz? Yeter artık!... Madem ki bizden bir talimatna-

me isteniyor, daha evvel bu konuyu etüd edip öyle toplanmalıyız.

Atıf Bey,

— Şimdi mesele çok daha iyi tebellür etmiştir, dedi, anlaşılıyor; hazırlıklı olarak gelmemiz icap ediyor.

Diş doktoru,

— Pek tabiî değil mi efendim, kitap karıştıracağız vesaire...

Atıf Bey,

— Bugün cuma, dedi, yarın cumartesi... Cumartesi esasen yarım gündür, önümüzde bir de pazar var. Pazartesiye kadar herkes hususî olarak mevzuu etüd eder, pazartesi öğleden sonra, saat onaltı iyi mi... Onaltıda burda toplanırız.

Bundan sonra Atıf Bey, resmî evrak edebiyatı antolojisine girecek güzellikte bir yazı nameyi hazırlayacak olan Belediyenin onbir mütehassıs elemanından müteşekkil, aşağıda isimleri bulunan bizler,... tarihli müzakerelerimiz sonunda...»

Hepimiz yazıyı imzaladık, dağıldık.

Seyyar Köftecilere Mahsus Talimatname'nin hazırlanışında nasıl bir görevim olacağını bitürlü kestiremediğim için geceyi karışık rüyalar görerek, tedirginlik içinde geçirdim. Ertesi sabah da arkadaşım olan Belediye Başkanına gidip,

— Dostum, dedim, ben üstüme böyle bir sorun alamıyacağım. Bu görevden affımı diliyorum.

Güldü,

— Niçin? diye sordu.

— Hayatımda seyyar köftecilikle hiç uğraşmadım, bu işle hiçbir ilgim yok. Hattâ bir kere bile seyyar köfteciden köfte yemiş değilim. Nasıl olur da köftecilik talimatı yaparım? Belediyenin dürbün talimatı, gözlük, teleskop talimatı gibi hazırlayacağı talimatnameler olursa belki bir yardımım dokunur. Ben ayrıca köfteyi de hiç sevmem...

Arkadaşım,

— Sen işi gözünde çok büyütmüşsün... dedi, nasıl olsa biz Belediye olarak seyyar köfteciler için bir talimatname yapmak zorundayız. Elbette bu talimatnameyi bitakım insanlar yapacak. Sen böyle bir talimatnameyi gelişigüzel insanlar mı yapsın istiyorsun? Değerli aydınlarımızın yapacağı bir talimatname elbette başka olur.

— Orası öyle... Ama ben, biliyorsun Avrupa'da, Amerika'da optik öğrendim.

Belediye Başkanı,

— Yahu, dedi, hiçkimse Avrupa'da köftecilik ihtisası yapmaz. Yani şimdi biz bu talimatnameyi hazırlamak için Avrupa'ya, Amerika'ya seyyar kâftecilik ihtisası yapsınlar diye adam mı gönderelim, yoksa dışardan seyyar köftecilik mütehassısı mı getirelim? Zaten bizde kötü bir âdettir, her ne iş olsa dışardan mütehassıs getirilir, bu fakir memleketin parası çarçur edilir. Hadi hadi, işi gözünde büyütme o kadar... Bu memleketin bir aydını olarak elbet senin de bu memleketin meselelerinde bir düşüncen, bir sözün vardır.

Arkadaşım pek haksız sayılmazdı. Nasıl olsa bu talimatname hazırlanacağına göre, herhangi insan bu işe burnunu sokacağına, bizim bu işi yapmamız daha doğruydu.

Eve gidip kitaplarımı karıştırdım, ansiklopedileri araştırdım, ne köfte, ne köftecilik üstüne bir bilgi bulabildim.

Pazar gecesi midem ve barsaklarım bozulmuştu; çünkü bütün bir pazar gününü şehirdeki seyyar köftecileri incelemek amacıyla geçirmiş, onlarla konuşabilmek için her seyyar köfteciden köfte alıp yemiştim. Kimisi köfteleri, dörtte bir somunun arasına koyup veriyor, kimisi alüminyum tabağa koyuyor, kimisi de gazete kâğıdına sarıyordu. Köftelerin ambalajlanmasından, bir de kimisinin köftelerin üstüne kıyılmış soğanla maydanoz koymasından başka bir bilgi edinememiştim; bu bilgi de midemin, bağırsaklarımın bozulmasına mal olmuş, sabaha kadar kıvranmıştım.

Pazartesi günü öğleden sonra toplantı yerimizde buluştuk. Atıf Bey,

— Bütün arkadaşlar burdalar mı? dedi.

Kendi kendimizi sayınca on kişi olduğumuz anlaşıldı. Oysa bu talimatname kurulunun onbir üyesi olacatı. Atıf Bey, Belediye Başkanlığının yazılı emrini okuyunca,. kimin gelmediğini anladı.

— Elektrik İdaresinden gelecek olan arkadaşımız yok galiba... dedi.

Sular İdaresinin mümessili olan eski felsefe öğretmeni,

— O arkadaş bundan önceki toplantılara da katılmamıştı... dedi.

Fen İşleri Müdürlüğü'nden gelen dişçi,

— Arkadaşımız biraz hasta, dedi, raporludur, gelemiyecek...

Atıf Bey,

— Bulunması ve kararlarda imzasının olması lâzım... dedi.

Dişçi,

— Önemi yok, dedi, ben onun yerine imzalarım.

Atıf Bey,

— Aman ihmal etmeyin, ödenek bordrosunun tanziminde müşkilât çıkar... diyerek geçen toplantının tutanağını uzattı, dişçi de olmayan arkadaşımızın yerine imzaladı.

Yanımda oturan Belediyenin Tahsilât Şubesinden gelmiş olan Orman Mühendisi bana yavaşça,

— Bizim bütün işlerimiz işte böyle baştan savmadır, dedi.

— Ne gibi beyefendi? diye sordum.

— Ne gibi olacak, bu gelmeyen var ya, bu adam eski bir futbolcudur. Ünlü bir futbolcu olduğu için tutup Belediyenin Elektrik İdaresine almışlar; futbolcu ne anlar elektrikçilikten?

— Bendeniz de bu seyyar köftecilikten hiç anlamıyorum...

— Evet ama beyim, siz hiç olmazsa heyetin toplantılarına katılıyorsunuz; halbuki o, buraya bile gelmiyor.

Atıf Bey, zile basarak çağırdığı kahveciye hepimiz için kahveler, çaylar, ısmarlamıştı. Midem hâlâ bozuk olduğu için ben gazoz istemiştim. Bunların paralarını vermek Başkanın ödevleri arasındaymış.

— Hazırlıklı olan arkadaşlar konuşabilirler efendim... dedi.

Belediyenin Bahçeler Müdürlüğünden mümessil olarak gelen emekli albay,

— Süsaade buyrulursa ben arzedeyim efendim... dedi.

— Buyrun albayım...

Albay söze girişti;

— Seyyar köfteciliğin, mesleğim dahilinde olan kısmını tetkik etmiş bulunuyorum. Bundan evvel hazırlamış olduğumuz «Atlı arabalar hakkında talimatname»de ileri sürdüğüm tekliflerimi, seyyar köfteciler için de aynen teklif ediyorum. Herşeyden önce seyyar köftecileri bir disiplin altına almalıyız, bunun için de ilk şart olarak Belediyeden seyyar köftecilik ehliyeti alacakların muvazzaf ve ihtiyat askerlik vazifelerini ifa ettiklerini mübeyyin askerlik şubelerinden alacakları vesikaları ibraz etmeleri lüzumludur. Binaenaleyh...

Hâl Müdürlüğünün ressam memuru,

— Fakat, müsaade ederseniz, diye albayın sözünü kesti, muvazzaf askerlik hizmetini anlıyorum, ama ihtiyat askerlik belgesi istemenin pratik faydası olamaz. Çünkü... Bir erkeğin ne zaman ihtiyat askerliğe dâvet edileceği belli olmaz; bazan kırk yaşından sonra çağırırlar, bazen de hiç ihtiyat hizmete çağırmazlar. Seyyar köftecilik yapmak isteyen vatandaş, ihtiyat askere dâvet edilmiyorsa ne yapsın, köftecilik yapmak için kırk yaşına kadar beklesin mi? Ya hiç ihtiyat hizmetine çağrılmazsa, bütün ömrünce köftecilik yapamıyacak demektir ki, biz hiçbir vatandaşın köftecilik yapmasına mâni olamayız; bu, gerek İnsan Haklarına ve gerekse Anayasaya aykırıdır.

Ressamı beğendim, aferin, herif iyi konuştu...

Belediyenin Fen İşleri Müdürlüğünde görevli olan dişçi,

— Bendeniz aslen askerî diş tabibiyim, dedi, arkadaşımızın fikrine maalesef iştirak edemiyeceğim. Kendileri İnsan Hakları Beyannamesinden ve Anayasadan bahsettiler. Çok teessüf ederim... Ne münasebet? Anayasa ile köfteciliğin ne gibi münasebeti var, izah ederler mi lütfen? Bendeniz Anayasamızda köftecilik bahsini göremedim.

Ressam,

— Beyefendi, dedi, ben yedek subaylığımı yaptım. Fakat, çağırmadıkları için ihtiyat askerliğimi yapamadım diye yani şimdi seyyar köftecilik yapamıyacak mıyım?

Emekli Albay,

— Yapamazsınız tabiî... diye bağırdı.

Ressam da,

— Yaparım... diye cevap verdi.

Albay,

— Yap da göreyim... dedi.

Ressam,

— Bal gibi de yaparım... dedi.

Dişçi,

— Şimdi tabiî yaparsın, dedi, ama talimatnameyi çıkaralım da o zaman yap, görelim bakalım...

Orman Mühendisi,

— Albayım, dedi, zâtıâliniz kaç yıl ordu da hizmet ettiniz?

— Sana ne birader?

— Yoo, sordum lâf olsun diye...

— Yirmi yedi yıl...

— İhtiyat olarak çağırıldınız mı?

— Hayır.

— Öyleyse zâtıâliniz de seyyar köftecilik yapamazsınız.

— Burda mevzuubahs olan ben değilim...

— Tabiî ama...

— Yoksa siz beni köfteciliğe mi lâyık görüyorsunuz?

— Estağfurullah...

— Bir dakika...

— Müsaade buyurun...

— Bana hakaret edemezsiniz...

— Rica ederim...

Havanın son derece elektriklendiğini gören Atıf Bey,

— Efendim... diye başladı söze, şimdi arkadaşlarımız bu hususta fikirlerini söylesinler. (Bana dönerek) Zâtıâliniz ne düşüncedesiniz Beyefendi?

— Bence... dedim... (Albay suratını asmış, kaşlarını çatmış, gözlerini yüzüme dikmişti) Askerlik son derece ehemmiyetlidir. (Albay gözünü gözümden ayırmıyordu) Askerlik mukaddestir... Askerlik hizmeti, en mukaddes bir vatanî ve millî vazifedir.

Ressam,

— Amenna... Bizim askerliğe bişey dediğimiz mi var yani... dedi.

Ben devam ettim:

— Askerlik... bu sebepten... her zaman için... şeydir... Bence seyyar köftecilerin de askerlik hizmetlerini yapmaları gayet tabiîdir. Ancak... Bununla beraber, seyyar köfteciler içi nihtiyat askerlik mecburiyeti konulmamalıdır.

Emekli Albay,

— Ha şöyle... dedi, gördün mü, şimdi tamam birader. Buna bir itirazımız yok.

Ressam,

— Sanki biz ne söyledik yani? dedi.

— Siz... Siz... Seyyar köftecilik yoluyla asker kaçakçılığını teşvik etmiş oluyorsunuz ki, o zaman herkes köfteci olur beyim...

Atıf Bey,

— Şimdi oylarınıza arzediyorum, dedi, seyyar köftecilere muvazzaf askerlik hizmeti mecburiyetinde mütefikiz, tamam mı?

Tamam olduğu kalkan ellerden anlaşıldı.

Atıf Bey,

— Saat beşi iki geçiyor beyler, dedi, müzakereye yarın devam etmek üzere bugünlük son veriyoruz.

O günkü toplantımızı ve çalıştığımızı bildiren zaptı naltına imzalarımızı attık. Elektrik İdaresinden gelemeyen eski futbolcunun yerine de dişçi imzaladı.

Estesi gün saat onda buluşacaktık.

Eski ünlü futbolcu yine gelmemişti. Emekli Albayın seyyar köftecilerin tek tip üniforma giymeleri teklifi toplantıyı yeni bir çıkmaza soktu. Seyyar köftecilerin tek tip elbise giymelerini hepimiz kabul etmiştik, ancak albay, seyyar köftecileri, çalışma saatleri dışında da üniformalarını giymeye mecbur ediyordu. Atıf Bey oylarımıza başvurduğu zaman, yarı yarıya olduğumuz görüldü; beş bir yanda, beş bir yanda... Atif Bey,

— Heyette onbir âza tâyininin sebebi bu gibi vaziyetler içindir, dedi, ama maalesef Elektrik İdaresindeki arkadaşımız gelmediği için bizi zor durumda bıraktı; beş beşeyiz. Şimdi ne yapacağız?

Levazım Müdürlüğünden gelen Ortopedist doktor,

— Benim eski arkadaşımdır, maçlarda sakatlandığı zamanlar tedavi ederken bana bütün düşüncelerini açardı. Bilirim, üniformayı hiç sevmez. Müsaade ederseniz, onun yerine oyunu ben kullanayım.

Dişçi,

— Benim de arkadaşımdır, dedi, ama siz yanılıyorsunuz. Bir futbolcu nasıl olur da üniformayı sevmez? Öyleyse maçlarda neden hepsi ayrı ayrı, istediği biçimde, renkte elbise giymiyorlar da takımlarının formasını giyiyorlar? Bunca yıl, tam yirmiki kere millî formayı girmiş olan bir millî sporcu üniformayı sevmiyor olamaz.

Emekli Albay,

— Rica ederim, üniforma üstüne münakaşa edilmesin... dedi.

Ortopedist,

Derken Albay,

— Ama seyyar köfteciler için ünl...

Derken Albay,

— Seyyar meyyar... Niçin olursa olsun üniforma üniformadır, münakaşa edilmez. Kesin! diye bağırdı.

Atıf Bey,

— Bu maddeyi arkadaşımız toplantıya gelip fikrini söyleyinceye kadar geri bırakalım... diye işi tatlıya bağladı.

Albay, Seyyar Köfteciler Talimatnamesine girecek birçok teklifler ileri sürdü. Bu ara-

da, seyyar köfteci arabalarının bir biçim ve renkte olmalarını, bunların geceleri belediyenin göstereceği bir depoda durmasını da koşul sürdü.

Atıf Bey,

— Sayın albayım, dedi, tekliflerinız dikkate alınacaktır. Fakat zâtıâliniz Bahçeler Müdürlüğü mensubu bulunduğunuza göre acaba bu bakımdan da talimatname için bazı mülâhazalarda bulunacak mısınız?

— Pek tabîî, dedi, evvelâ bu seyyar köftecilerin parklara girmeleri katiyyen yasak edilmelidir. Parkların ve umumî bahçelerin kapılarına «Köftecilerin girmeleri katiyyen memnudur» yazılı levhalar konmalıdır.

Neşriyat Müdürlüğünde görevli veteriner,

— Yani, dedi, köftecilerin hususî bahçelere girmeleri serbest mi olacak?

— Beyim, bahis mevzuu olan Belediyenin bahçeleri...

Belediye Tahsilât Şubesinden Orman Mühendisi arkadaşımız da uzun uzun köfteci arabalarının yapıldığı tahta, ağaç ve kerestelerin ormanlardan kaçak olarak alınmadığının bir ruhsatla tesbiti gerektiğini ve belediyenin tahsilât yönünden de seyyar köftecilerden «yol işgal vergisi, yer harcı, sarfiyat rüsumu, ruhsat resmi, muayene ücreti» alınmasını teklif etti.

Belediyenin Sular İdaresinde çalışan eski felsefe öğretmeni, seyyar köftecilere ilköğretim mecburiyeti konulmasını, böylece memlekette ilkokul öğreniminin teşvik edileceğini, Sular İdaresi yönünden de her köfteci arabasında en az bir kova su bulundurulmasını söyledi.

Dekoratör,

— İlkokul diploması istenmesini anladım, fakat bir kova su ne olacak, köfteciler mi yıkanacak? diye sordu.

Felsefe öğretmeni,

— Tabaklar yıkanır efendim, dedi.

— Seyyar köftecilerde tabak yoktur, köfteleri ekmeğin içine koyar...

— Tabakları yıkamaları şart değil ya, ellerini yıkar köfteciler...

— Beyefendi, biz yazın İstanbul'da evlerimizdeki musluklarda bile su bulamazken, seyyar köfteciler için su ziyan etmeyi benim aklım almıyor.

— Peki beyim, bu köfteler susuz mu yapılır yahu... Su istemez mi?

— Onlar kuru köftedir...

— Fakat... Yangın tehlikesine karşı...

— Efendim... Su...

— Müsaade buyrun...

— Sözümü kesmeyin ama...

— İstirham ederim...

Belediye Levazım Müdürlüğünde görevli olan ortopedist doktor, seyyar köftecilik ruhsatı verilmesi için, köftecilerin tam teşekküllü bir hastaneden sağlık raporu almalarını, iskeletlerinde ve kemiksel yapılarında hiç bir ârıza bulunmamasını istedi.

Veteriner arkadaşımız,

— Yani kambur bir adam seyyar köftecilik yapamıyacak mı? dedi.

— Yapmaması lâzım...

— Niçin? Ne bakımdan?

— Estetik bakımdan, şehrin güzelliği ve turizm bakımlarından kamburların, topalların, çolakların seyyar köftecilik yapmaları katiyyen doğru değildir.

— Allah Allah...

— Beyim, ben ortopedistim; ben mi bilirim, siz mi? Rica ederim ihtisasa hürmet edelim. İlmî bakımdan doğru değil diyorum size; rica ederim sözüme itimat ediniz. Ayrıca... Bir belediyeci olarak ve Levazım İşleri bakımlarından da, köftelere ne miktar kıyma, ne miktar vesaire konulacağının tesbiti gerekir.

— Vesair dediğiniz nedir?

— Şu demektir: İstanbul'un seyyar köftecileri o derece mahirdirler ki, bayat ekmek içini gayet cüzî miktarda su ile hamur yaparak, avuçları arasında yuğurmak suretiyle, içine bir zerre bile et koymadan, tarihî yağda kızartarak, mükemmel ve enfes köfte yaparlar...

— Tarihî yağ dediğiniz nedir?

— Tavalarındaki yağ, çok eski tarihlerden beri kullanılmakta olduğundan, bendeniz bu yağlara «Tarihî yağ» tâbir etmekteyim. Hattâ yağlar ne kadar tarihî olursa o kadar makbul ve köfteler de o kadar lezzetli olurmuş. Bazı seyyar köftecilere, içinde tarihî yağ bulunan bu tavalar, babalarından miras kalmıştır. Bendeniz, bu talimatname dolayısıyla köftecilik mesleğini tetkik ettim.

— Fakat Beyim... Hiç kıyma koymadan yalnız ekmek içiyle köfte nasıl yapılır? İmkânsız bu...

— Evet... Hayrete seza...

— Ben yedim, mis gibi et kokuyordu.

— Kokar Beyefendi. Çünkü, seyyar, köf-

teciler ekmeği her fırından almıyorlar, mutlaka bitişiğinde kasap dükkânı bulunan bir fırından alıyorlar. Kasap dükkânının et kokusu ekmeklere siniyor. Ayrıca, ekmekleri bir gece dolap içinde sığır kemiğiyle yanyana bulunduruyorlar. Belediye bakımından mesele şudur; biz seyyar köftecileri, yaptıkları köftenin içine kıyma da koymaya mecbur tutmalıyız.

Belediyenin Neşriyat Müdürlüğünde görevli olan veteriner arkadaşımız,

— Gelelim et meselesine, diye sözü aldı, bu et meselesi son derece mühimdir.

At, eşek ve katır kesiminin yasak olması sebebiyle köftelerin mezbaha dışı kaçak etten yapılmasının yasaklanmasını istedi.

Benim burda kısaca anlattığım bu konuşmalar saatler, günler sürmüştü. Konuşma sırası bana da gelecek diye ödüm kopuyordu. Ben önce, bu talimatname kurulundaki üyelerin baştansavma iş göreceklerini, bu konuyla ilgileri olmadığı için biriki konuşup geçeceklerini sanıyordum. Ama hiç de umduğum gibi çıkmadı. Çalıştığımız her günün karşılığı olarak alacağımız yüz lira ödeneği hak etmek için en ince ayrıntılara kadar saatlerce konuşup tartışıyorlardı. Yani, aldıklarını haketmek istiyorlar, havadan günde yüz lira almak istemiyorlardı. Bunun için de talimatnameye kendi uzmanlıkları içinde daha çok madde koydurabilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Açıkcası hiçbirimiz kaytarmıyorduk. En küçük bir konuyu saatlerce tartıştığımız oluyordu. Örneğin, Belediyenin Hâl Müdürlüğünde görevli olan ressamın köfte arabalarının boyası ve dekoratör arkadaşımızın, arabaların tekerlek biçimi hakkındaki teklifleri bütün bir gün tartışılmıştı.

İşi son derece ciddiye almıştık ve ciddiye aldıkça da kızışıyorduk. Ben biyandan Belediye Mezarlıklar Müdürlüğü görevlisi, biyandan da optik mühendisi olduğuma göre, ne yandan işi ele alacağımı kestiremiyordum. Mezarla köfte arasında bir ilişki kuramadığım için, işi optik bakımdan ele aldım. Seyyar köfte arabalarının camlarının, içindeki köfteleri büyük göstererek müşterilerin kandırılmaması için, mercek cam olmamaları, sıfır numara düz cam ve içinde hava kabarcığı ve yabancı madde bulunmayan camlardan olmasını teklif ettim. Maalesef talimatnameye yalnız bu iki maddeciği koydurabildim. Buyüzden de, aldığım paraları haketmediğimden üzülüyorum.

Üyeler, işlerini o kadar ciddiye almışlar ve yüz lira gündeliklerini haketmek için öylesine candan çalışmışlardı ki, onaltı gün çalışarak yüzonyedi maddelik bir «Seyyar Köftecilere Mahsus Talimatname» yapmayı başarmıştık. Aldığımız paraları haketmek isteyişimiz ve işi son derece ciddiye alışımız yüzünden her birimiz ihtisasımızı ortaya dökmüş ve bundan ötürü de, hiçbir zaman uygulanamıyacak, uygulanması olanaksız bir talimatname ortaya çıkarmıştık. Bunu Belediye Başkanı olan arkadaşıma söylediğim zaman,

— Hiç önemi yok, dedi, nasıl olsa yine eskisi gibi köftecilik işi de yürür, ama elimizde bir talimatname bulunması iyidir, gerekince uygulanır. Talimatname çok güzel olmuş, sen ona bak, örnek bir talimatname...

Yüzonyedi maddelik «Seyyar Köftecilere Mahsus Talimatname»yi hazırlamak için biz onbir üye onaltı günde onyedibinaltıyüz lira ödenek aldık. Belediyenin Elektrik İdaresindeki görevli futbolcu arkadaşımız, son iki toplantımıza katılarak, seyyar köfte arabalarının gündüzleri aydınlatılmasına lüzum olmadığı gibi, çok önemli düşüncelerle bizleri aydınlattı.

İnsan halidir, belki bigün canınız çok sıkılır, büyük bir üzüntüye, umutsuzluğa kapılırsanız, karamsarlığa düşerseniz, işte o zaman aklınızda bulunsun, bizim hazırladığımız «Seyyar Köftecilere Mahsus Belediye Talimatnamesi»ni bulup okuyunuz, gülmekten katılacaksınız ve hiçbir üzüntünüz kalmıyacak.

Bana gelince, beşaltı talimatname komisyonunda daha çalıştıktan sonra, Amerika'ya döndüm, ama eski işimi alamadım; çünkü talimatnameler hazırladığımız yıllar içinde optik tekniği ve bu alandaki bilim öylesine ilerlemişti ki, benim bildiklerim artık hiçbir işe yaramaz olmuştu. Yeniden öğrenmeye başlayacak yaşta da olmadığım için, memleketime döndüm. Ne yazık ki, bu kez Belediye Başkanı da değişmiş olduğundan belediyeye de almadılar, ben de çoluğumun çocuğumun geçimini sağlamak için, bir sokak aralığında küçücük bir dükkân açtım; orada gözlük, dürbün, çakmak, dolmakalemi ve şemsiye tamir ediyor, kimseye muhtaç olmadan yaşıyorum. Bizde işte böyledir; en verimli çağımda, talimatname hazırlamak için benden yararlanmayı hiç düşünmüyorlar.

Bizim bölükte Beter Osman derler, sizden iyi olmasın, gayet candan ve gayetle becerikli bir arkadaşım vardı. Onbaşı imtihanına girmek istememişti de,

— Dellenme Osman, demiştim, ne buyurmuş atalarımız: «Bizim memlekette başol da istersen sovan başı ol!» demişler.

Ne dese iyi:

— Senin dediğin eskidenmiş avanak, şimdiki zamanda rahat etmek için ne baş, ne de kıç olunacak ve de gölgeni bile göstermeden yaşıyacaksın.

Dediği akla gidip bir fiske yemeden tezkereyi aldı. Askerlikten sonra ne edeceğim, ne iş tutacağım diye düşünürdüm de, bana,

— Tatlı canını sıkma arkadaş, derdi, Allaha çok şükür bu memleketin aptalı gayetle bereketlidir; kurban olduğum Rabbim, bir açıkgöz kulunu beslesin diye on bin aptal yaratmıştır.

Terhis olduktan sonra İstanbul'a hemşerilerin yanına gelmiştim. Günlerden bigün kahvede ne etsem eylesem diye düşünüp dururken bizim Beter Osman kapıdan girmez mi! İlkin seçemedim, velâkin boynuma sarılıp da,

— Her nerede olsan ben seni arar bulurum dememiş miydim? deyince sesinden tanıdım.

İkimiz de İstanbul'lu değiliz; bunca zaman sonra koca İstanbul şehrinin bir kıyı kahvesinde beni bulmasına ne dersiniz?

— Suratından belli ki işsizsin, kahvede siftinmenden de anlaşılıyor. Sana bir iş öğreteyim de bileğinde bir altın bilezik bulunsun... dedi.

— Allah razı olsun, dedim, neymiş iş?

— Seninle sinemacılık yapacağız, gayet tatlı para kazanılır...

— Aman arkadaş, gene şaşırdın sen...

— Sen elli lira bul, gerisine karışma...

— İşte hepsi bu! diyerek cebimdekileri çıkardım; bozuğu, bütünü on beş liradan az.

Beter Osman,

— Bende de biraz var, denkleştiririz... dedi.

Beni Karaköy'de bir dükkâna soktu. Dükkâncıya,

— Bize bir gösterme makinesi lâzım ama, dedi, elden düşme ve de ucuzundan olmalı.

Dükkâncı, Osman'ın makine dediği şeyi çıkardı. İki karışlık bir kara tahta kutunun bir başına çerçeveli iki cam konulmuş, öbrü başındaki oyuktan da resim sokulup, camlardan resme bakılıyor. Gözünü cama uydurup, dürbünden bakar gibi resme baktın mı, resim canlanmış ve sahiciymiş gibi görünüyor.

Osman,

— Uydur gözünü de bak şu delikten! dedi.

Bakmamla feleğimi şaşırdım; şaşırılmaz mı canım, karşımda tüm soyunuk bir avrat ve de cıscıbıl bir herif, işte o biçimdeler...

Osman,

— Gö.rdün mü sinemayı? dedi.

«Gördüm» desem, Osman resmi kaldırıp kafamı öte itecek... O sebepten,

— Ne varmış ki ne göreyim... Hiç de bişey görünmüyor işte... diyerek burnumu iyicene deliğe uydurup cama gözümü yapıştırdım. Osman dediğin herif, hergele takımının en başta gideni...

— Görmüyor da, cama kene gibi yapışman neye? Burnun yassılacak, kalk! diyerek ensemden tutup zorla kafamı camdan çekti.

— Aman Osman, dur hele arkadaş... dedimse de, imansız merhamete gelmeyip,

— Bu makineyi satın alacağız ulan, sabaha dek bak yat... dedi.

Dükkâncıya,

— Kaça bırakacaksın, bu makineyi bize? dedi.

Dükkâncı,

— Yabancı değilsiniz ya, sizin için kırk kâğıda olur... dedi.

— Bırak kırkı, otuzu da olacağını söyle, alalım şunu...

Onlar pazarlığa durunca, ben de fırsattır deyip gözümü cama uydurdum ve resimleri deniştire deniştire seyre daldım... Allah Allah... Allah Allah ve de süphanallah ve de maşallah... Anlatılır gibi bir merasim değil ki canım, dille tarifin mümkünü yok.

Vur aşağı, tut yukarı dükkâncı otuz kâğı-

da indi, bizdeyse yirmibeş lira var. Bu kez ben dükkâncıya yalvarmaya başladım:

— Aman emmi, kiminin parası, kiminin duası demişler... Biz garibiz, bizim duamızı al. Sen şimdi bu makineyi ve de resimleri bize satmakla tonla sevaba gireceksin ki, ahrette makamın cenneti âlâdır, bilmiş ol...

Dedimse de herifin kalbi taş... Hay Allah, ne yapsak... Ben mecburen önümü duvara dönüp pantalonu sıyırdım, donun uçkur deliğine saklı iki on lirayı çıkardım, herife verdim. On liralıklar terden iyicene yapışmış olduğundan, dükkâncı uğraşa uğraşa katlarını çözüp parayı ortaya çıkardı.

Beter Osman,

— İki takım da resim isteriz, dedi, bir takım dinî olacak ve öbür takımı da asrî...

Dükkâncı bize iki deste resim verdi, birinde on tane dinî resim, öbüründe de on tane dünyalık resim...

Dükkândan çıkınca Beter Osman,

— Şimdi gel, sana zenaati öğreteceğim... dedi.

Tophane'de onun bildiği bir otelin bir odasına kapandık. Osman anlatmaya başladı:

— Bak şimdi... Kulağını iyicene aç ve beni iyi dinle... Herbir sözümü yapacaksın ve ağzımdan ne çıkarsa ezber edeceksin. Biz seninle köylere gideceğiz. Köy kahvesine gireceğiz. Kahvede söylenecek lâfı sen bana bırak. Ben orda «sinema göstermeye geldik kardeşler, hemşeriler!» diyeceğim. Beş kuruş veren gözünü makineye uydurup bakacak... Bir deste resme bakmak beş kuruş... Velâkin ihtiyarlara dinî resimler gösterilecek, gençlere de ötekiler... Delikanlı kısmı aynalı resme meraklı ...Bir ay dolaşalım, cepler parayla dolu döneceğiz...

— Anladım... Yeter! dedim.

Benim yeter dememin sebebi, Osman lâfı bıraksın da ben şu resimleri iyicene sindirerek seyredeyim.

— Ne anladın hırto, dedi, asıl bundan sonrasını dinle. Resimler destenin içinde sırayla duracak ve de katiyyen sırası bozulmıyacak. Seyirci gözünü cama uydurdu mu, sen sırayla resimleri delikten sokacaksın ki, ben de resimleri bir bir anlatayım. Sırayı hiç şaşırmıyacaksın... Şimdi talime başlıyalım.

İlkin dinî resimler sıraladık, ben her resmi delikten soktukça Beter Osman da resmi anlatıyordu:

— Bu gördüğün, vatandaş, mübarek Arafat'ta hacıların şeytanı nasıl taşladıklarıdır. Müslümana hac farîzedir ve de hacca gitmeye parası olmıyan bu manzarayı seyredince hacca gitmiş kadar sevaba girer. (Bana: «Değiştir resmi!»)... Şimdi de vatandaş, Kâbe-i Muazzama'yı görmektesin... Besmele çekmeden bakarsan çarpılırsın. Şimdi sen ey vatandaş, Kâbe'ye gitmiş kadar oldun; gitmekten maksat, gidip de görmek; işte gördün... (Bana: «Çevir resmi oğlum»)... Şimdi de vatandaş...

Beter Osman, her resim için ayrı lâflar söylüyordu. Ve gayetle dokunaklı, göz yaşartıcı lâflar... Sıra öteki desteye geldi. Ben öteki desteden resimleri deliğe bir bir soktukça, o da anlatıyordu:

— Bu görmekte olduğun bikini kraliçesinin son model resmidir vatandaş, iyi bak ki gönlün gözün açılsın... Kraliçeyi hoplatan yiğiti sorarsan o da Tarzan'ın ta kendisi... Bunlar şimdi dağ bayır gezerlerken birikini kraliçesinin nazik tenine diken battığından, Tarzan şimdi dişleriye dikeni çıkarmakta... (Bana: «Değiştir resmi oğlum») Vatandaş, resme bakıp sersemleme... Bu gördüğün karı, ana kraliçedir ve de eşşek sütüyle banyo yapmaktadır. Yapmaktadır ki huriler gibi genç kala. İç çamaşırı, gördüğün gibi ipeklidir ve teni sütten beyaz. Lokman Hekim'in ye diye buyurduğu lokum işte bu... (Bana: «Çevir oğlum resmi!») Muhterem vatandaşım, gözlerini oğuştur da öyle bak ...İşte bu gördüğün...

Biz bu talimi bikaç kez tekrarladıktan sonra Beter Osman bana,

— Şimdi dersini iyicene belledin mi? dedi.

— Belledim... dedim.

— Haydi yola düzülelim... dedi.

O on resimden birindeki karıdan çok hoşlaştığımdan,

— Arkadaş, sana bir sözüm var... dedim.

— Nedir? dedi.

— Yahu, biz köy kahvesinde on resim göstereceğimize dokuz göstersek ne çıkar. Bu köylü milleti resim sayısını ne bilsin?..

— Neye?

— Resmin birini kendime ayıracağım da... Namahremi ele göstermek olmaz...

Beter Osman lâf anlar mı,

— Ulan, nikâhlı karın mı ki elden kıskanı-

yorsun... Yıkıl da düş önüme! dedi.

Biz çıktık yola. Bir zaman trenle, bir zaman kamyonla, ve bir zaman da yayan gidip, üç gün diyende bir köye vardık. Beter Osman önce köyü dolandı, keşfini yaptı. Köyde iki kahve var.

Biz kahvelerden birine daldık, oradakilere selâm verdik. Ama bizi pek öyle umursamadıklarından selâmımıza gönülsüz selâm verdiler. Kahve ocağının üstünde o zamanın başbakanının resmi asılı duruyor. Bizim Beter Osman resme doğru iki elini birden havaya kaldırıp başladı duaya:

— Allah senden razı olsun... Allah seni başımızdan eksik etmesin... Hay mübarek adam hey... Sen bizim babamızsın. Bu memleketi ve bu milleti sen kurtardın. Senden önce giyecek pantulumuz bile yoktu, sen başımıza geçtin de Allaha şükür kıçımızdon, panton gördü... Allah senin başımızdan eksik etmeye...

Kahvedekiler «Amin» demeye başlamazlar mı!

— Allah seni bu millete bağışlaya...

— Amiiin...

— Allah eksikliğini göstermeye...

— Amiiin...

Dua bittikten sonra köylüler bizi çevirip yeniden selâm vermeye başladılar, soru yağmuruna tuttular:

— Kahve mi, çay mı, yoksa gazoz mu?

— Nerden gelip nereye gidersiniz yiğitler?

— Kimsiniz, kimlerdensiniz?

— Aç mısınız, susuz musunuz?

Beter Osman,

— Biz sinemacıyız, köy köy dolaşır sinema gösteririz, dedi, ve makineyi masanın üstüne koydu.

— Kaçadır bunu bir görmesi?

— Bu müslümanlara mahsus bir sinema... Bedeli olmaz, hediyesi beş kuruş...

Beş kuruşu veren kuyruğa girdi. Ben başladım resimleri sırayla kutunun deliğine sokmaya, Osman başladı anlatmaya:

— Ey müslüman, şimdi sen hacca gitmiş kadar sevaba girdin... Ve şimdi zemzem kuyusunu görmekle bir bakraç zemzem suyu içmiş kadar ferahladın. (Bana: «Çevir oğlum resmi!») Bu gördüğün Mekke-i Mükerreme... Abdestsiz bakmanın azîm günahı, vebali var... Şunda gördüğün Hacer-i esvet denilen mübarek taş... Şimdi sen vatandaş o mübarek kara taşı öpmüş kadar oldun... Bu resim de, muhterem vatandaşım, mukaddes emanet... Ve de Hazret-i Ali efendimizin cüppesi... Ve de Zülfikâr ki, beşbin milden beşbin küffarın kellesini biçen işte bu Zülfikâr denilen kılıçtır.

Biz paraları topladık. Köyün muhtarı,

— Gece buradan gidilmez, koymayız sizi, misafirimizsiniz, köy odasında döşeğiniz ve yemeğiniz hazır... dedi.

Beter Osman,

— Sağolun, bize müsaadeniz olursa köyü biraz dolanalım... dedi.

Biz ordan çıkıp gece karanlığında öteki kahveye girdik... O kahvenin ocağının üstünde de eski başbakan ve şimdiki baş muhalifin resmi asılı. Beter Osman birden resme bakıp ağlayarak başladı nutka:

— Hey mübarek adam hey... Yazık, vah azık, gafiller senin kadrini kıymetini bilemediler de işte bugünlere kaldık... Senin gibi bir millî kahraman ne demek... Heey... Sen başımızdaykene kıçımızda pantol, ayağımızda kundura vardı. İşte şimdi böyle cıbıl ve delik pantola kaldık... Ama biz de insan evlâdıysak, seni gene başa geçireceğiz evelallah.

Tıpkı öteki kahvedeki gibi üst üste çaylar, kahveler ısmarlandı. Sinemayı göstermeye bir gören bir daha görüyor...

Akşam yedik içtik, köy odasında uyuduk. Sabah olanda gençleri toplayıp köyün az ilerisinde kuyubaşına gittik. Makineyi Osman çayırın üstüne koydu. Beş kuruşu veren delikanlı çayıra yüzükoyun uzanıp gözünü cama uyduruyor. Osman da anlatıyor:

— Bu gördüğün dünya güzeli olup, sırtını mindere yapıştıran yiğit de Almanyanın altın kemer kazanmış dünya şampiyonu namlı pehlivandır ve de gördüğün gibi dünya güzelini zaptedememektedir; kaçan karının fistanı yırtılıp elinde kalmıştır...

İşte biz böylece o köy senin, bu köy benim, yiyip içip semirerek ve rahat döşeklere yan gelerek paraları topladık da topladık. Torbalarla beşar kuruşu kasabaya varınca bütünletiyoruz. Parası olmayana bir yumurtaya seyrettiriyoruz. Topladığımız yumurtaları da kasabada satıyoruz. Derken efendim günün birinde...

Köyün birinde işimiz bitip de ayrılacağımız sırada, bize kanı kaynamış olan köy deli-

kanlılarından biri yanımıza gelip,

— Ağabey, dedi, buradan sonra yolunuzun üstüne düşen köyün delikanlılarının ihtiyarlardan hiç farkı yoktur. Onun için siz siz olun, burada gençlere gösterdiğiniz resimleri gizli bir yerinize iyice saklayın, o köyde hiç bir kimseye göstermeyin. Yoksa sizi sopalarlar ve de tiftiğinizi atıp tozunuzu, dumanınızı yele verirler, kimvurduya gidersiniz.

Delikanlının dediği gibi, gün kavuşurken o köye vardık. Orada köylü iki partiye ayrılmamış ve de hepsi bir partidenmiş ve bunların partisi ne eski ne yeni Cumhurbaşkanının partisiymiş; bunların partisi ayrı...

Biz bunların son derece dini bütün müslüman olduklarını öğrendiğimizden kahveden içeri gayet saygıyla girip sağ elimizi iman tahtamıza koyarak «Selâmünaleyküm»ü çektik, peykenin bir yanına ilişip büzüldük. Kahvedekilerin hepsi de sakallı olduğundan genci, ihtiyarı ayırt edilmiyor. Kahvenin duvarlarında resim de yok, salt arap harfli âyet ve dua levhaları var.

Sonradan köyün imamı olduğu anlaşılan ve sünneti şerif üzere sakal bırakmış olan adam,

— Siz çerçi misiniz, bezez misiniz, yoksa kalaycı ne misiniz? diye süval etti.

O köyde, günah olduğundan sinema, resim lâfı edilmiyeceğini önceden öğrenmişiz ya, Beter Osman,

— Efendi emmi, dedi, biz ne çerçiyiz, ne bezezci, ne haşavzurdan çingen kalaycı. Biz din kardeşlerimize mukaddes emanetlerimizin tasvirlerini seyrettirip sevaba girmek için köy köy sefere çıkmış beş vakit namazında niyazında, dini bütün, halis vatan evlâtlarıyız.

Bu söz üzerine meraklandılar. İmam,

— Mukaddes emanet mi? Hırka-i şerif var mı? Sakal-ı şerif var mı? Kudüs-ü şerif var mı? Mevlid-i şerif var mı? Onlar nasıl tasvirlermiş, hele bir de biz görelim... dedi.

İmamın yakınmesiyle benim dizlerimin bağı çözüldü. Beter Osman, makineyi masanın üstüne koyup,

— Buyur gör Hoca emmi... dedi.

Ben, o biçim resimleri heğbenin içine ve yumurtaların en altına iyicene gizlemiştim. Bir deste mukaddes emanet resmini elime alıp, birinci resmi kutunun oyuğuna yerleştirdim. İmam da paltoya benzer, cüppeye benzer üstlüğünün eteğini iki eliyle kuyruksokumu üstüne toplayarak eğildi, gözünü sinemanın camına uydurdu, uydurmasıyla,

— Yaa mübarek!... diye derinden bir göğüs geçirdi.

Beter Osman dil dökmeye başladı:

— Efendi emmi, şimdi bu görmekte olduğun dünyanın en birinciye gelen müderris mektebi olan ve namlı imamlar yetiştiren Cami-ül-ezher'in çilehane hücresinde kendüyü Hak yoluna adamış bir molladır.

İmam bir derin iç geçirip lâhavle çektikten sonra,

— Sen nelere kaadir değilsin Rabbim... Hey kurban olduğum... dedi.

Ve de böyle demesiyle imam zangır zangır titremeye başladı. Ben imamın titremesinden işkillenip, elimde kalan resimlere baktım ki, amanın ne baksam... Eyvah, yahu ben o biçim resimleri saklıyorum diye, heğbenin ta dibine mukaddes emanet resimlerini saklamamış mıyım... İmama da o biçim resimleri göstermekteyiz...

Dalgayı çakmayan Beter Osman anlatıyor:

— Efendi emmi, gördüğün molla, çilesini doldurmak için hücresine kapanıp günde bir hurba ve zir zeytin danesiyle nefsini körletiyor...

İmam,

— Elbet körletir, körletmez mi... cemi cümlemize nefis körletme nasip olsun... demesiyle ta ciğerinin dibinden bir «Ya medeet!» salladı.

Daha bişeyi çakmamış olan Beter Osman bana,

— Tasviri döndür! deyince imam elime yapıştı,

— Aman dur, hele dur oğul... Dünya gözüyle bir daha görelim... diyerek, gözlerini uğuşturdu ve makineye yumuldu.

Beter Osman yeni koyduğum resmi anlatıyor:

— Besmele çekmeden bakmak günahtır ve abdestsiz bakan çarpılır... Bu manzarayı gören hacca gitmiş kadar sevaba girer.

İmamı sorarsan, çarpılmadan beter olmuş. Ordan biri,

— Aman Hoca, n'oldun, yoksa abdestsiz misin? deyince İmam,

— Hey kurban olduğum!... diye inledi.

Beter Osman'ın kulağına yavaştan fısıldım:

— Ulan oğlum, biz yandık... Makineyi kap, tabanları yağlayıp kaçalım... Senin Camiülezher'in çilehane hücresinde çile çeken mollanın nefis körletmesi dediğin, soyunmuş, teknede yunan karıyla deve gibi bi herif...

Beter Osman,

— Tuh ocağı batası, diye fısladı, kaçsak da bunlar bizi dünyanın öte ucuna kadar kovalar ve de yakalar...

— Aman durulmaz Osman, post elden gidecek oğlum. Bunlar bizim postumuzu yüzer de içine fışkı doldurur, tövbe...

Osman,

— Korkunun ecele bir yararı yok, dur hele... Ben sana işmarı çaktım mı durma seğirt... dedikten sonra İmam'a döndü:

— Mollayı iyi gördün ya emmi...

— Gördüm, iyice gördüm. Allah razı olsun... Su mu dökünür, ne?

— Evet, iyi bildin efendi emmi, rüyasında kör ve topal şeytanın aldatmasıyla cünüp olup, hamam iktiza ettiğinden gusül abdesti almakta... Çevir öteki tasviri!

Yeni resmi koydum. İmam resmi görünce derun-u dilden gayetle yanık bir «Dahileeeek!...» çekip, bana tutundu; tutunmasa devrilecek sırtüstü Beter Osman başladı:

— Şimdi görmekte olduğun Hoca emmi, cenneti-alâ'dan bir köşe ve de hurilerle gılmanlar...

İmam, Osman'ın sözünü kesip,

— Tarife hacet mi var, biz onun neresi olduğunu bilmez miyiz... Aynen kitabın yazdığı gibi canım... dedi.

Osman,

— Bizde hilâf yok Hoca emmi, dedi. Tasviri tebdil et!...

Osman, koyduğum üçüncü resmi anlatmaya başladı:

— Bu gördüğü Hoca emmi, medar-ı iftiharımız...

— Allah bağışlasın...

İmam, resimde seçemediği yahut anlamadığı yeri soruyor:

— Bura nere evlât? Şu gördüğüm tümsek?

— O tümsek mi? Ora Tur-u Sina Hoca Emmi... Tur-u Sina'nın manzarası...

— İyi... Manzara gayet iyi, beğendim, aferin. Ya mübarek... Dahilek... Ya şu kümbet neresi oğlum?

— Orası mı, orası Cebel-i bereket...

— Manzarası güzelmiş... Ya şu sazlık yer?

— Kan kalesi, Hoca emmi...

İmam bu işin sonunu nereye bağlıyacak diye merak ediyorum. Beter Osman lâfları uzattıkça uzattı ama, lâfın sonu geldi, on resim bitti. İmam,

— Olamaz... Tasvirleri baştan çevirin, gözümüz nurlansın... dedi.

Bir daha, bir daha, tam beş kez baktı. İmamın sinemanın önünden hiç kalkacağı yok ama, ardında toplananlar,

— Aman İmam, az müsaade, biz de görelim... diye itişiyorlar.

Hey Allah bunun sonu neye varacak? İmam birden doğrulup da,

— Bre mel'unlar!... Bre kâfir dölleri!... Sizde hiç ar haya yok mu, buraya müslümanları iğvaya mı geldiniz alçaklar? diye köpürmez mi...

Beter Osman'ın işmariyle ben yürüdümse de İmam,

— Tutun kapıyı!... demesiyle önümüzü kestiler...

İmam,

— Heyet kalsın, gerisi çıksın! dedi.

Köyün ihtiyar heyetiyle ileri gelenleri kahvede kaldı, geri yanı dışarı çıkarıldı. Benim elim, ayağım kesilmiş, yığılmışım; Osman'ı sorarsan ıslanmış sıpa gibi sinmiş titriyor. Kahvede kalanlar makinenin başına yığılmış, sen bakacaksın, aman dur hele ben bakacağım diye itişip duruyorlar. Makineyi kapan bırakmak istemiyor. Ulan makineyi de kıracaklar... Gözünü cama dayayan, başını çevirmeden bize sövüyor:

— Vay ırz, namus düşmanları!... Tuuu!... Ulan bu ne... Herif ne etmiş yahu... Dur kardeş, daha ne gördüm ki... Vay alçak imansızlar... Emme rezillik be... Vay zındıklar. O resmi koy hele. Lâkin iyi elense çekmiş karıya...

İtişip tepiştikten sonra köyün muhtarı,

— Candarmaya bildirmeli, dedi, ellerindeki makineden de bunların casus olduğu besbelli canım...

Bizi urgana dolayıp bir ahıra kapadılar. Ertesi sabah iki atlı candarma geldi, bizi bağladıkları ipin ucunu candarmalara verdiler. Bütün gün yürüyüp karakola vardık. Kumandan makineyi alıp resimlere baktı baktı,

— Fezleke icap etti, resimlerle makine kalsın, bunları atın içeri... dedi.

Sabah olunca da kumandan bize,

— Karakolu iyice silip süpüreceksiniz, bir tek toz istemem... dedi.

Biz korkudan, yapıldı yapılalı süpürge yüzü görmemiş karakolu bir temizledik ki, her yer pırıl pırıl oldu. Kumandan öteki karakolun kumandanına telefon edip,

— Sinemacıları yakaladık, sana gönderiyorum... dedi.

Bizi iki candarma önüne kattı. Allah razı olsun makineyle resimleri verdi ama, mukaddes emanet resimleri tamam, öteki resimlerden ikisi eksik... Öteki karakola varınca oranın kumandanı makinenin başına oturdu. Bizi nezaret deliğine tıktılar. Sabah olanda kumandan,

— Şuralarını silin süpürün, camlarda bir tüy toz istemem... dedi.

Korkudan kolları paçaları sıvayıp karakolu tertemiz ettik. Makineyi, resimleri verdi, bizi iki candarmaya kattılar. Mukaddes emanet resimleri tamam, lâkin o biçim resimlerden üç tane daha yok... Biz böylecene karakoldan karakola dolandık ve her gittiğimiz karakoldan karakola dolandık ve her gittiğimiz karakolu daha onlar söylemeden silip, süpürdük. Sonunda o resimlerden hiç kalmadı elimizde, makinenin de nerde yittiğini bilemedik.

Son gittiğimiz karakolda Beter Osman, o biçim resimlerin kalmamasından cesaretlenerek,

— Kumandanım, vilâyetin bütün karakollarını temizledik, bizi gayri salın... deyince kumandan kızıp,

— Ulan hani sizin kazanç karneniz?... Hani vergi cüzdanınız? Hani temiz kâğıdınız, hani muayene vesikanız? deyip bizi bir tüfek kayışı falakasına yatırıp tamam etti...

Kendimizi bir tepe taşlığında bulduk... Kendime gelince baktım ki, Beter Osman topallıyarak gidiyor, arkasına baktığı yok... Ben de kalkayım demimse de sopa çürüklerinden, tabanlarımın üstüne basamıyorum. Bağırsam sesim çıkmıyor. Osman gitti, gidiş o gidiş, bir daha da Beter Osman'ı göremedim. Onca kazandığımız paradan bir metelik yoktu. Sırtımı kayaya dayadım. Resimlerden birinden eskiden kopardığım parçayı donumun uçkur deliğine saklamıştım, ordan çıkarıp seyre daldım.

KALKINMANIN TEK YOLU

Biz üç görevli, kasabanın tek otelinin üç yataklı bir odasında yerleştiğimiz zaman, oranın halkına bu kasabaya niçin geldiğimizi söylememeye kararlıydık. Çünkü turist çekmek için hükûmetin Amerikan yardımından yirmibeş milyon dolarlık kredi açacağını duyanların bu yağmadan ceplerini doldurmak için başımıza nasıl üşüştüklerini başka yerlerde görmüştük. İşin içyüzü şöyleydi:

Kalkınmamız için son umudun ancak turizmde olduğunu yediden yetmişe herkes iyice anladıktan sonra, Turizm Bakanlığı dairelerine bir genelge göndermişti. Bu genelgede, turistik bir duruma getirilmeye azçok elverişli yerlerin sahiplerine bu amaçta kullanmaları az faizli ve uzun vâdeli krediler verilecekti.

Bu genelge daha bizim bile elimize geçmeden, haberin bütün yurt yüzeyine nasıl yayıldığına şaştık kaldık. Kredi almak için yalnız bizim müdürlüğümüze günde kırk-elli kişi başburuyordu. Bir kıyı-bucak yerdeki çınar gölgesine on hasır sandalye atan, bir köryolda toprak damlı bir yıkık han kiralayan, bir deniz kıyısına dört direk dikip sundurma yapan, elindeki dilekçeyi önümüze dayıyordu:

«Sahibi bulunduğum fevkalâde manzaralı ve büyük tarihî kıymeti haiz ve aynı zamanda turist celbine son derece müsait ve konforlu, lüks mahallin turistik bir tesis haline getirilmesi için ihtiyacım bulunan üçyüz bin liralık banka kredisinin temini hususunda yüksek delâlet ve tavassutlarınızı derin saygılarımla arz ve rica ederim.»

Bir formüler haline getirilmiş olan dilekçelerin hepsinde de aşağı yukarı hep aynı sözler yazılıydı. Yalnız istenen krediler ikiyüzbin ile beşyüzbin arasında değişiyor, arada, bir milyon liranın üstünde kredi isteyenler de çıkıyordu.

Büyük kredi isteyenlerle Bakanlık doğrudan doğruya uğraşıyordu; bizim müdürlüğün inceleme yetkisi ikiyüzbin lirayı aşmayan kre-

diler içindeydi. Bu genel, Müdürlüğümüze geldikten sonra bizim için —yani biz beş memur için— bir «Dolça Vita» başladı. Kredi istenen yerlere gidip oralarını inceliyorduk. Buraların turistik değeri olup olmadığına ilk kararı biz veriyorduk. Beşimiz de bu konuda bilgiliydik, uzman sayılıyorduk; çünkü turistik bir yerin nasıl olması gerektiğini, seyrettiğimiz yabancı filmlerden ve şurda burda elimize geçtikçe baktığımız yabancı dergilerin renkli resimlerinden öğrenmiştik.

Kredi alacak olan, bize araba gönderiyor, gittiğimiz yerde bikaç gün yedirip içirtiyor ve sahibi olduğu kel arsanın iyice turistik olduğunu anlatmak için elinden geldiği kadar, açıklanması burda ayıp kaçacak hertürlü dünya nimetlerinden ikramlarda bulunuyordu. Bununla birlikte hiçbirimiz görevimizi kötüye kullanmadık; yememiz, içmemiz, keyfetmemiz yanımıza kâr kaldı, o kadar...

Bakanlıktan gelen bir buyruk üzerine müdür, biz üç arkadaşı işte o ilçeye gönderdi. İlk incelemeyi biz yapacak, vereceğimiz rapora göre arkadan uzmanlar gelip burasının turistik değerini görecekti.

Niçin geldiğimizi kimseye söylemeden ilçeyi gezip incelemeye başladık. Gerçekten burası cennetten bir köşe denilmeye lâyık güzellikle bir yerdi. Yalnız çok ilkeldi.

Oraya gidişimizin ikinci günü öğleden sonra bir kahvenin bahçesinde çardak altında otururken yanımıza orta yaşlı, oranın yerlisi olduğu kılığından ve konuşmasından belli bir adam geldi.

— Selâmünaleyküm... deyip yanımızdaki sandalyeye oturdu.

Selâmlaştıktan sonra,

— Biz ilkin sizi tüccar ne sandık, sonradan turist memuru olduğunuzu öğrendik... dedi.

Oysa biz buruya niçin geldiğimizi, görevimizi gizli tutmuştuk. Büyük bir şaşkınlıkla,

— Kim söyledi size bunu? dedim,

Kurnaz kurnaz gülerek,

— Bilinir, bilinir... dedi, siz daha buraya gelmeden biz duymuştuk... Duyduk evet ve de hattâ buranın ilerigelen zenginlerinden

— Neye? Neredeler?

— Hepsi Ankara'ya koştu ki, kimi parti parti bakanları, kimi başbakanı, kimi turist bakanını göre de kredi kopara...

Bize cigara paketini uzattı, biz de ona çay ısmaladık .

— Siz bikez şu bizim Del'ömer'in Pırık Hüsiin'i görseniz iyi olur, dedi.

— Kim dediniz?

— Bizim bir Del'ömer vardı, rahmetli oldu. Onun oğlu Pırık Hüsiin vardır, onunla bir konuşmalısınız. O da duymuş geldiğinizi de «eyvah gene milletin parasını savuracaklar» dedi.

— Biz kimseyle konuşacak değiliz.

— Hele siz bi konuşun... Konuşmaktan bir zarar gelmez... Bu turist işinde Pırık Hüsiin'in çok bir bilgisi var, fikri evvel bi oğlandır... Danışmalı canım, Peygamber Efendimiz bile «Meşveret eyle ey ümmetim» buyurmuş. Bir diğneyin Pırık Hüsiin'i, ne çıkar...

— Olur, dinliyelim... Nerdedir?

— Buyrun, giledim, bu saatte Kör İllez'in kahvesinde olur...

Yolda bize Pırık Hüsiin'in kim olduğunu anlattı. Onyedi yaşındayken İstanbul'a gurbete düşüp ordan bir gemiye tayfa durarak Fransa'ya gitmiş, Fransa'dan Almanya'ya geçmiş. Amerika'da iki yıl kalmış. Bizi götüren adam,

— Dünyayı dolandı, çinimaçini, Hind'i sindi gezdi, görmedik yer komadı, sonunda döndü melmekete, otuzundan sonra da askerliğini yaptı. İsteseymiş milyoner olurmuş ve de olurdu, velâkin dünya malında gözü olmadığından paraları hovardalıkta yemiş...

Kör İllez'in kahvesi dediği yerde Deli Ömer'in oğlu Pırık Hüseyi'in bulduk. Çopur, bodura yakın kısa boylu, gözleri pırıl pırıl, cin gibi bir adam...

— Hoş geldiniz... buyrun... dedi, ben de sizi görmeyi çok istedim ya, cesaret edemedim yanınıza gelmeye...

— Neden?

— Eee, bura başka bi yer, bi işin, bi hacetin olmayınca memur kısmının yanına varılmaz; ola ki ağa filân olasın da «Selâmünaleyküm...» deyip kaymakamın, hâkimin odasına dalasın...

Sözü evirip çevirip uzatmadan hemen maksada girdi:

— Bu memleketin kalkınmasının bitek yolu var; turist çekmek... Evet burası doğru, lâkin bizim baştakiler bu memlekete turist miletinin nasıl getirileceğini hiç bilmiyorlar. Başbakana ve de turist bakanımıza bi mektup

yazdırıp da iletsem, dedim, lâkin mektubu kime yazdıracaksın... Çünkü benim biraz okumam varsa da yazmama kuiağasma... Hadi mektubu yazdırıp postaya attık diyelim, bakanın eline değer mi... Değse bile, benim gibi çarıklı bir köylünün aklını koca bir bakan diğner mi... Ondan ötürü, sizi buraya Allah gönderdi. Bizdeki bu turist işi, baştan sona yanlış... Bu iş böyle olmaz. Benim bu diyeceklerimi turist bakanımıza iletin, dediklerimi ona ağnatın... Evet, biz cahilik, lâkin tecrübemiz var. Beni buralarda herkes bilir, istediğine sor, ben turist işiyle geçinirim ve de elimi soğuk sudan sıcak suya sokmadan beyler, paşalar gibi yaşarım... Öyle mi, değil mi Davut emmi?

Bizi onun yanına getiren adam,

— Evet, öyledir, dedi, buralarda Pırık Hüsiin'in namı söylenir, gayetle menşurdur.

Pırık Hüslin sivri uçları yukarı kalkık bıyığını bura bura,

— Yalnız buralarda değel, dedi, Amerika'da ve Avrupa'da namımız vardır haddimiz olmayaraktan... Bu fakir milletime bir hayrım dokunsun istediğimden başımdan geçenler duyulsun, bilinsin dedim. Bu ağnattıklarımı turist bakanımıza ağnatmazısan günahı vebalı boynuna... Turist gelsin diyorlar. Efendi, turist neye gelsin? Manzaramız gözelmiş... Yahu herifin memleketinde öyle bi manzara var ki o kadar olur ...Ötel ne yapsan, gazino mazino yapsan, herifin memleketinde daniskası var. Cıbıla soyup garı oynatsan, kumar neyi selbes etsen, herifin melmeketinde en alâsı var... E peki bilader bir turist senin neyine gelsin? Sende, kendisinde olmayan bi acayip iş olacak ki, herif de merak sarıp gelsin... Hıh, ben şindik sana onu ağnatacağım.

Bundan beş yıl, tövbe, altı yıl öncesi, bu bizim kasabadan yedi arkadaş yorganı döşeği, çuvalı heğbeyi sırtımıza vurup iş aramak için yola düzüldüydük. O zamanlar da şimdiki gibi iyice kesatlık... Niyetimiz bi pavlikada iş bulmak, olursa olur, olmazsa bi ağanın yanında ayrı ayrı ırgan duracağız. Altı saat yürüdükten sonra yayladan düze indik, iyiden iyiye yorulmuşuz va açız. Bi ağaç gölgesi bulup altına uzandık. Torbalardan tam ağızımızı çıkaracaktık ki, önümüzden fırt deyi velespite deyi velespite binmiş bi karı geçmez mi... Karı dersem kekliğin körpesi... Arkadaşlardan bizim Hoca Nuri deriz bi saf oğlan vardır.

— Heyyya, kardaş bu ne?... Gayri müslüman duramaz!... deyip velespitteki karının ardından seğirtti. Onun seğirtmesiyle, ötekiler de azıklarını, çıkınlarını atıp nağralar vurarak avrat avına düştüler buluşmak için ya Allah bismillâh deyip tabanları kaldırdım. Velâkin karı velespitin tekerini fırfır dönderiyor ve sarı saçlarını yelde savurarak uçuyor. Bizim tabana kuvvet ona erişeceğimiz yok. Arkadaşlardan ikisi dilleri dışarda soluyarak yere yığıldı, garipler yok yoluna kurban gidecek... İçimden, «Yahu, biz bu askerliği bugün için değilse başka ne gün için öğrendik...» dedim. Ne de olsa onbaşılığımız var... Arkadaşları, altına alıp «Sen burada kalacaksın, sen şuradan önünü keseceksin...» diyerek emir verdikten sonra «Allahallah...» nidalarımız dağı taşı inleterek taarruza geçtik. Biz keseden koştuğumuzdan ve de velespitli kadın yokuşa vurduğundan, hemen erişip bunu önledik. Bir de yüzüne bakalım ki, amanın; ben diyeyim altmışında, sen de yetmişinde... Arkadan bakarsan incecik, gelincik taze... Bizim karılar otuzu geçtimiydi gotgobek bağlar; bu karı hiç et tutmamış. Herneyse, bir bunu dertop edip yürüdük. Yürüdük dersem, kolay iş belleme... Gâvurun karısı sâfi sinir ve de çırpındıkça bizi silkeleyip savurup çarpıyor yere. Tuh yahu, müslümanın kolunda kuvvet kalmamış, çırpı gibi bir karı yedi yiğite peselttirecek, öyle mi? Benim gençliğimde biraz güreş tutmuşluğum vardır. Bir karakucak oyununa getiremezsem, anladım ki, karı yedimizi de bitirecek. Ben buna ya Allah deyip nasıl bir göğüs çaprazıyla daldımsa diz üstü oturup sağlamca kağıza vurdum ve dizim altına alıp hümüğüne çöktüm. Karının soluğu kesilince arkadaşlara «Siz gölgede sıranızı bekleyin hele...» deyip, karı sırtımda yürüdüm. Bir zaman gittikten sonra yürüyerek dereyi aşıp öteye geçtik ve mısır tarlasının içinde bir çukura karıyla mevzilendik. Orasını uzatmıyalım, her neyse, ben dereye varıp çimdim, geldim ki çukurun başına, karı oraya yayılmış gülüp durur ve de bana göz kırpar. «Hayır olmaz...» dedim, daha geride altı arkadaş var.

Karıyı sırtıma vurup arkadaşların bekleştiği ağaç gölgesine getirip sağsalim onlara teslim ettim. Öteki arkadaş sırlayınca karı yeniden çırpınmaya başlamaz mı! Yahu biz bunun başını az önce eğmedik mi... Karı milletinin dikbaşı zor... Neyse beyim, arkadaş karı-

yı sırtına vurup dereyi öteyana aştı, gözden yittiler. Epiy sonra baktık ki, güle oynaşa cilvelenerek geliyorlar. Bu bizim oğlan bu karının dilini bilmez, huyunu bilmezken, gene de kuş olmuşlar, ötüşüyorlar. Arkadaş karıyı getirip sırada bekleyenlere devretti.

Üçüncüye giderken karı gene şahlandı ve de arkadaşımızın yüzünü, ellerini cırmık kanberesinde bıraktı. Giderken böyle ediyor da, dönerkene bir usulu, bir uysal...

Arkadaşlar «Gayri hacetimizi gördük, avrata yolverip, biz de karnımızı doyuralım, açlıktan öldük...» deyince beynim attı, «Ulan, hiç mi medeniyet yok sizde imansızlar«» diye bağırdım bunlara. «Siz açlıktan öldünüz de, bu avrata içi yağlı, etli dürme mi yedirdiniz alçaklar... Yayın ağızınızı ortaya da karıyı buyur edelim.»

Tava ekmeklerini koduk ortaya, sovanları kırdık, çökelek peyniri de varmış, tuzu neyi ne çıkardık... Ben bunları koynumdan çıkardığım çevrenin üstüne yaydım, avratı buyur ettim. Karı gülerek seğitti, velespite bağlı çantasını açtı ki, amanın, bıldırcın etinden tut, kuş sütüne her bişey var... Ve de sıcak çay ve de buz gibi su ve de her bir çeşit içki... Biz bunlara bir güzel yumulup iyicene karnımızı doyurduktan sonra ben karıyla, gemilerde çalışırkene öğrendiğim azbuçuk İngilizceyle «Hadi bize müsaade, sende yolundan kalma...» dedim. Karının gözleri bulandı ve birden çantasına el atıp, resim makinesini çıkarttı. Hâtıra resmi çekecekmiş... Hayır, olmaz, dedim. Bizim enayiler, çektirelim diye tutturmazlar mı... «Ulan siz temelli akılsızmışsınız... Karı resimlerimizi çekti mi, bizi candarmalara yakalattırır ve de dama attırır...» Mapusluk bişey değel de elegüne rezil olmak var. Eloğlu «Bir ayağı çukurda karının ırzına geçilir mi...» diye bizi tefe kor, bidaha buralarda yaşamak haram bize. Ne dedimse arkadaşlara diğnetemedim. «Hayatta bi resmimiz bulunsun...» deyip durdular. Avrat, üç ayak demir üstüne makineyi koyup yanıma geldi, göğsüme yığıldı. Bu makina her ne çeşit makinaysa, insan gibi kendiliğinden resim çekermiş. Resimler çekildi. Bu kez de karı adımızı sordu, hayır, adımız söylenmez... Belli ki bizi şikâyet edecek. O zaman karı bana,

— Bişey soracağım... dedi.

— Sor...dedim.

— Beni burda tuttunuz, dedi, bunu anladım. Sırtlayıp yoldan öte götürdünüz, bunu da anladım. Ama iki saat yol tepip taa derenin öte başına neye götürdünüz?

Şimdi gâvur karısına bunu nasıl anlatmalı? Yahu İslâm dininde cünüp gezmek var mı? Karıyla alüst olduktan sonra gusül abdesti için derede çimdiğimiz, o yüzden dereyi bulunçaya kadar karıyı sırtımızda taşıdığımızı nasıl anlatmalı? Elin kâfiri gusül nedir bilmez...

Ben ona,

— Gusül... diyorum, o bana,

— Vat iz Giyusil? diyor.

Sonunda derece çimdiğimizi dilimin döndüğünce anlattım.

— Benim de sana bi suvalim var? dedim.

— Buyur... dedi.

— Sen çukurda her seferinde derinden ve gönülden ohh çektin ve güle oynaya dönüp geldin de seni yeniden götürürkene neden her seferinde zorlandın ve de elimizi yüzümüzü neden cırmık içinde bıraktın; bu nasıl bir cilve?

Dediklerinden anladığıma göre böylesinden hoşlanırmış ve de gerek kendi memleketinde ve de gerek dolaştığı dünyanın dört bucağında görüp tanıdığı erkek milleti bu bizim usulü bilmezmiş. Karı yumuşak elli heriften ve rahat döşekten hoşlaşmıyormuş.

Karı gayetle çirkin olduğundan ben içimden besbelli erkek nedir bilmiyor garip, dedim ve de,

— Madam, hiç başından nikâh geçti mi? diye sordum.

— Dört kere evlendimse de evliliğin tadını bulamadım... dedi.

— Neden? dedim,

Anlattığına göre, işlerinin çokluğundan ora erkekleri yatağa yorgun düşerlermiş ve de ilâva kuvvet verirlermiş. Erkeklik ilâca kalca kaldı mı, çekiver ucunu...

Neyse uzatmıyalım, biz karıyla helâllaşıp onu selâmetledik, yola düzüldük. Üç gün üç gece diyende Çukurova'ya düştük. Ora senin, bura benim, iş arayıp dururken bigün bizi pulisler yakalamadı mı... Durun, nedir, neyin nesidir demeye kalmadan bizi Vali Paşanın huzuruna çıkardılar. Vali Paşanın karşısında da o madam oturuyor, cigara içiyor. Eyvah gördün mü sen belâyı, karı bizi şikâyet etti ve de resimlerimizi pulise verip bizi yakalattı. Vali,

— Buyurun ağalar... diyerek bize yer gösterdi.

— Madamın dedikleri bitamam doğrudur ve de bir cezamıza razıyız... dedim.

Dememin sebebi inkârın bir yararı olmadığından, doğruyu söylersek belki cezamız hafifler ve madamın kâfir merhamete gelir de bizi affeder diye... candarmaya dövdürecek diye.

Vali bir tercümanla madamla İngilizce konuşuyor. Vali Paşa,

— Madama iyilik etmişsiniz, sizden gayet memnun kalmış... demez mi!

— Bir iştir oldu, cahillik ettik bey paşam... dedim.

Benim korkum vali şamarı indirecek ve de bizi candarmaya dövdürecek diye.

Baktım alay değel, iş ciddî... Ben bu kez inkârdan gelip,

— Hayır, biz hiçbişey etmedik ve de madama elimizi değmedik... dedim.

Vali, madama, tercümanla,

— Hiçbir iyilikte bulunmadıklarını söylüyorlar... dedi.

Tercüman madamdan aldığını söyledi:

Ben bu kez,

— Yalandır ve de biz bu madamı heç görmüş değeliz... dedim.

Vali madama dedi ki:

— Bizim köylümüz gayetle alçakgönüllüdür ve hiç övünmesini bilmez; bu sebepten size hiçbişey yapmadıklarını söylüyorlar.

Madamın dediklerini tercüman anlattı, madam yaptığımız iyiliğin altında kalmak istemiyormuş. Her birimize demetle Amerikan parası uzattı:

— Alamayız... dedim, katiyen alamayız.

Vali,

— Bizim köylümüz böyledir, dedi, para karşılığında değil, insaniyet için yapmışlar.

Ben hemen,

— Evet, insaniyetliğimizden yaptık... dedim.

Vali, madama,

— Bunlar fakirdir ama tokgözlüdürler... dedi.

Madam parayı az bulduğumuzu sanıp bir deste daha uzattı.

— Dövseniz alamam... Biz her ne iyilik yapmışsak madamaya taraftımızdan helâl olsun... Madamda hiç hakkımız yoktur... dedim.

Bir çekişmedir başladı. Ben bu kez,

— Biz bir iyilik yaptıysak, dedim, memleket, vatan aşkına yaptık... Yoksa karşılık bekliyerek değel...

Valinin gözleri yaşardı, kalkıp alnımızdan öptü,

— Aferin yiğitler, hep böyle olmalı... Yabancıya karşı yüzümüzü akettiniz. Allah sizden razı olsun... dedi.

— Vazifemiz beyim... taş atıp da kolumuz yorulmadı ya... Bizim yerimizde hangi vicdan sahibi erkek olsa aynını yapardı... dedim.

Vali ve tercüman, kendilerini tutamayıp ağlamaya başladılar.

Ben hâlâ işin içyüzünü anlamış değilim. Tercüman, Valiye,

— Beyim, dedi, evet turist kadınları yakalayıp dağa kaldıran yabaniler var ama, şükür Allaha, işte böyle iyiliksever adamlarımız da var.

İşte ben o zaman aydım, demek kadın kendine ettiğimizi söylememiş.

— Sorması ayıp olmasın, dedim, biz bu madama ne yapmışız da, iyiliğimizin altında kalmak istemiyor?

Tercüman,

— Dağbaşında yolunu şaşırmış, yorgun da düşmüş, onu sırtınıza alıp derelerden, mısır tarlalarından, çukurlardan aşırtıp, azığınızı onunla bölüşmüş ve de yola düzmüşsünüz...

— İyilik dediği de bu mu... Vallaha insan mahcup oluyor yani... Biz gene bulsak yolda böyle birini, gene yapacağımız bu...

Vali, bu sözüme karşılık,

— Aşkolsun... Ben de sizlerden bunu beklerim... İyilikten geri durmamalı... dedi.

— Ne demek... İnsan buna iyiik demeye utanır..

Vali dedi ki:

— Bu madam milyarder bir kadındır... Ve de sizlerden gayetle hoşnuttur. Size bir iyilikte bulunmak ister...

— Kabul edemeyiz... Şeref bizim değil, memleketindir...

Bu kez madam benim adresini istedi. Baktım ki tehlike yok, ben de adresimi verdim. Biz para almayınca madam bu kez, hâtıra diye herbirimize boynundan, bileğinden, kulağından, parmağından çıkardığı inciği boncuğu uzattı. Ben gene almıyacaktım ya vali paşa,

— Alın, ayıp olur... dedi.

Biz de aldık. Oradan ayrıldık. Hemen çar-

şıya varıp madamın verdiklerini kuyumcuya sattık Gayri iş ney aramadan gerisin geri bizim kasabaya döndük. Aradan bir zaman geçince bana banka vasıtasiyle dışardan bin lira gelmez mi... Arkadan da İngilizce bir mektup... Mektubu ortaokulun müdürü okudu. Madam mektubunda diyor ki: «Ben sana maaş bağladım, her ay göndereceğim» diyor «ve de önümüzdeki yaz arkadaşlarımla gene geleceğim» diyor, «Ben sizi burdaki arkadaşlarıma ağnatıp bi gözel reklâmınızı yaptım» diyor, «Buradaki arkadaşlarım sizi son derece merak ediyorlar» diyor, «Biz her yaz oraya geleceğiz» diyor «ve de velespite binip geleceğiz, gene aynı yerde sizi bulacağız; bizi bekleyin» diyor, «Ben oraya gelmeden sana ayrıca tel de çekerim» diyor «çünkü» diyor «memleketinizin, çok turistik bir değeri var» diyor. «O mısır tarlası dünyanın en turistik yeridir» diyor, «tadı damağımda kaldı» diyor, «Burdaki arkadaşlarım gelmek için acele ediyorlar» diyor...

Madamın mektuplarının arkası hiç kesilmedi. İşte burda herkes bilir. Ve ben de heç bi iş yapmadan gelen parayla turistik olarak bey gibi geçinmekteyim. Ertesi yıl madama üç arkadaşıyla geldi. Gönüllerini yaptık. Bizden yana helâlhoş olsun. Gayet memnun kaldılar. Ve de altı yıldır gelmektedirler. Ve de her yıl gelenlerin sayısı giderek artmaktadır. İçlerinde hiç evlenmemiş olduğu gibi, mesut olmamış evli avratlar da vardır. Ve de hattâ bir kısmını kocaları getirmektedir. Bunların istediği, yolda giderlerken habersizce birden üstlerine çullanacaksın ve alıp kaçıracaksın ve birden imantahtalarına çöküp hümüğüne bineceksin; bundan hoşlanıyorlar bir, bir de bizim sonradan derede çimmemizden gayetle memnun kalıyorlar.

En son gelen mektubunda madama diyor ki «ben» diyor «sana bir iyilikte bulunmak istiyorum» diyor «memleketinin turizmine hizmet etmelisin» diyor «son gelişimde kalabalıktık, ondan başetmen zor oldu» diyor «sen» diyor, «orda» diyor «bir turistik kulüp kur ki» diyor «memleketine bol döviz girsin» diyor.

Ben bu meseleyi epiy düşündüm, lâkin olmaz... Ben bu turistik kulübü bitek kendi başıma yaparsam, adım buralarda kötüye çıkar. Bizim insanımız sahildir, benim bu işi melmeket hesabına ve de melmekete para girsin diye yaptığımı anlamaz, adımı kötüye çıkarır. Böyle bir iş yapsa yapsa, büyükler birleşip bir şirket kurarak yapmalı ki, kimin yaptığı şahsen bilinmeye... Sözgelişi, bikişi faizcilik etse, hemi güneh, hemi ayıptır, emme bir banka faizcilik ederse ayıp olmak şöyle, üstü de sevaptır ve halka iyiliktir. Ve de bir banka, bir şirket oldu muydu, ortada suçlu kalmaz, kime kızılacağı bilinmez, ortada kişi görünmez; bankanın şirketin, sebebi de bu, değil mi... Ben geçenlerde gazetelerde okudum ki, hükûmatımız turistler için bir kumarhane açılmasına izin veresiymiş... Kumarhane açıldıktan sonra, bu ağnattığım iş neden olmasın ve de bu dediğim kumardan kazançlı ve de keyifli... Hemi, insanımıza iş çıkar... Çalış diyorlar, çalışırız işte... Bu işte zorbalık ne yok, gönül rızasiyle... Al gülüm ver gülüm... Eyi mi?

Madama mektubunda diyor ki «Burda» diyor, «büyük reklâm yaparız» diyor, «kadınların nasıl kaçırıldığını bura gazetelerinde haber diye yazdırtırız» diyor «Duyan koşar gelir oraya» diyor, «İçme sularına, ılıcalara gider gibi tedaviye insan dolar oralara» diyor, «Bura kadınlarının sinirleri hep bozuk» diyor, «Kocalar buyüzden karılardan şikâyetçi» diyor, «karıları da kocalarından şikâyetçi» diyor, «Bura sokaklarını afişlerle donatırız» diyor, «Delikanlı kadını kapıp kaçarken resmini çeker gazetelere veririz, afişe koyarız» diyor, «Elinizi çabuk tutun» diyor, «okuyan yazan arttı mı, işler çoğaldı mı erkeklik tükenir, siz de bir zaman sonra bizim buranın heriflerine dönersiniz» diyor.

Dedikleri hep akla yakın efendi.

Şimdilik benim sizden ricam; bu başımdan geçenleri ve de olup bitenleri, bizim turist bakanına ağnatın... Yola, otele, manzaraya, yemeğe turist gelmez. Çünkü neden, onların memleketinde ben gözümle gördüm, bunların en daniskası var... onlarda olmayan bişey olmalı kı, turist de koşup gelsin... Yalnız, bakana de ki, evet elini gerçekten çabuk tutmalı; çünkü bu beş yıllık planın sonuna geldik mi, işimiz tamamdır, milletin eli kolu düşer ve umutlanıp gelen turist avratlara mahçup düşeriz de, namımız iki paralık olur. Şu plân bitmeden biriki yıl belki dayanabiliriz! Benden de turist bakanına selâm edin...

Pırık Hüsiin'e teşekkür edip ayrıldık kahveden, Kasabada beş gün kalıp incelemelerimizi yaptık, döndük ve raporumuzu verdik. Tabi Pırık Hüsiin'in dediklerini hiçkimseye anla-

tamadık. Ama Pırık Hüsiin'in turistik çalışmayla beyler gibi yaşadığı da bir gerçek... Uygulanan beş yıllık plân sonunda durumun ne olacağı ise şimdiden kestirilemez.

Haaa, az kalsın unutuyordum, Pırık Hüsiin Ortak Pazara girmemizden de çok memnun olduğunu söyledi: «Palamut, salyangoz, bağırsak satmakla bu memleket kalkınamaz» diyor. Artık her ne demek istiyorsa, ben pek anlayamadım.

BENİ ANLAYAN İLK KADIN

Eski Bakanlardan birinin evine çağrılıydım o akşam. Söz arasında çıtlatayım ki, arkadaşım olsun olmasın, bu Bakan denilenler, Bakan bulundukları sürece ne beni yanlarına, makamlarına, evlerine çağırırlar, ne benim evime, yanıma gelirler. Ama bakanlıktan düştükten sonra, eksik olmasınlar ,aralarında beni hatırlayanlar da bulunur.

Pey sayın eski Bakan'ın, etekleri Marmara'nın duru mavi sularında ıslatan yemyeşil bir tepenin üstündeki villâsına gittiğim zaman geniş salon, teras, bahçe, ellerinde içki bardaklarıyla gülüşüp söyleşen konuklarla doluydu. Ay erken çıkmıştı; deniz ve ağaçlar ayaydındı.

Tanrının bildiğini kullardan ne diye saklamalı: Sıkılganlığım, sünepeliğim ötedenberi herkesçe bilinir. Dişili erkekli kahkahalar yayımlıyan kalabalığa sokulmadan, kimselere görünmeden bahçenin kuytusuna daldım. Bir büyük çam ağacının altındaki üç demir koltuktan birine oturdum. Çam ağacının dallarına asılmış bikaç tane renkli lâmba, aylı gecenin güzelliğini bozmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Eski Bakan'ın evine gelirken bir arkadaşıma uğramış, kitaplığında çoktanberi arayıp da bulamadığım bir kitabı görünce okumak için bikaç günlüğüne istemiştim. O kitap da yanımdaydı. Bakan'ın akşam çağrısına kitapla gelmek uygunsuzluktu. Aydın kişi gösterişi için kolunun altından kitap eksik etmeyenlerden, helâya bile kitapla gidenlerden hoşlanmam Şimdi beni burda kitapla gören ne demezdi! Kalın bir cilt, cebime de girmez. Kitabı önümdeki demir masaya koydum. Biraz sonra bu sulu gülüşmeler, gürültülü konuşmalar dinerse, içeri gider, eski Bakan dostumu görürdüm

Karanlıktan bir adam bana doğru geliyordu. Yanıma gelen adamın elindeki tepside içki dolu bardaklar vardı. Garson, vale, uşak, her neyse beni taa uzaktan görmüş olan işte o adam, tepsiyi uzattı. O yarı karanlıkta, içinde domates suyu var sanarak bir bardak aldım. Sıcak havada iyice susadığım için, buz gibi soğuk domates suyunu ağzıma dikince birden içim yandı. Gözlerimden ateş fışkırdı: Bilmediğim keskin bir içki... Bardağı masanın üstüne bıraktım.

İlkin, yerdeki kuru otların hışırtısından, bana doğru yaklaşan ayak sesi duydum. Ayak sesi yaklaştı, uzaklaştı, yine yaklaştı, çevremde döndü. O yarı karanlıkta seçebildiğime göre,bu bir kadındı. Kadının yöremde dolaşmasından sinirlerim bozuldu, Oldum olası kadınlardan hele güzellerinden çekinir, ürkerim; benimle çaktırmadan alay edeceklermiş gibi gelir. Belki de bu beceriksizliğim, yirmibeş yıl önce ilk ve son aşk ilânımdaki başarısızlığımdan ileri geliyor. Üniversiteli bir kızdı. Bigün onunla. Büyükadaya gitmiştik. Belki bin kez aşkımı söylemeye karar vermiş, her seferinde de aşktan başka hertürlü saçmayla kızı kendime güldürmüştüm. Ama o gün kararım kesindi. Yüksek kayalardan kıyıya indik, yarısı denizin içinde bir kayaya yanyana oturduk. Bir zaman yutkunduktan sonra kalbimi dile getirmeye başladım. Konuşurken, sağ yanımdaki kıza hiç bakamıyordum. Başım ilerde, gözlerim enginlerdeydi. Becerebildiğim en güzel aşk sözlerini mırıldanıyordum. Ne kadar konuştuğumu anlamak için saat tutmadım ama, üstümüzü kaplayan tepenin gölgesi çekilmiş, güneş vurmuş, sonra yine ortalık gölgelenmişti. Oldu olacak kızın adını da söyliyeyim: Handan...

Handan'ın da sözlü aşkıma cevap vermesi için arada bir susuyordum. O, herhalde utancından olacak, hiç sesini çıkarmıyordu. Ben, yine ona başımı çevirmeden devam ediyordum. Güneş, ufuktaki deniz kesiminde ba-

tıyordu. Sustum. Sert kayada oturmaktan altım da uyuşmuştu. Handan'ın susuşunu, aşkımı kabul etiği anlamına alarak, o anda ve hayatımda ilk kez bana gelen erkekçe bir cesaretle kolumu Handan'ın beline, omuzuna, artık elime neresi gelirse orasına dolamak istedim. Sağ kolumu attım, atmamla kendimi boşlukta bulup tepetaklak kayanın üstünden denize yuvarlandım. Bedenimin alt bölümü tüm uyuşmamış olsaydı bu kaza başıma gelmezdi. İşin daha da kötüsü sağ kolumu atarken,

— Handan!... Sen de söyle Handan!... Konuş Handan!... Cevap ver Handan!... demek üzereydim.

Söze bir kez başlamış olduğum için, gayet tabii olarak kendimi tutamayıp, suların içinde söze devam ederek,

— Handan!... Cevap ver Handan!... diye inledim.

Bu iniltime, çınçın öterek tepelerde yankılanan bir şımarık kahkaha cevap verdi. Denizin içinden başımı doğrultup bir de baktım ki Handan, arkadaki yüksek yarın üstündeki çamlardan birinin tepesinde, kahkahalar çınlatarak bana gülüyor. Oturak yerim ve bacaklarım o kadar uyuşmuş ki, çırpındığım suların içinden bitürlü kalkıp doğrulamadım. Çamdan atlayan Handan kayalardan kayalara sekerek yanıma ulaştı, elimden tutup çekti, beni kaldırdı. Ama gözlerinden yaşlar boşanarak öyle gülüyordu ki, çakılların üstüne yuvarlandı.

— Nasıl düştün öyle, yoksa kayanın üstünde uyuya mı kaldın? dedi.

Demek o benim yanımdan çoktan kalkıp gitmiş, ben kendikendime aşk mırıldanırmışım.

Handan, kasıklarını tutarak,

— Bir yerin acıdı mı? diyordu.

Tek kelime konuşamadım. Vapura bindik. Köprü'de ayrıldık.

O gün bugün kadınlardan ürkerim. Evlenemeyişim de bundandır.

Ben, yöremde dolanıp duran kadından kurtulmak için kalkıp başka yere gitmek üzereydim ki, kadın yanıma sokuldu.

— Siz de bütün büyük adamlar gibi yalnızlığı seviyorsunuz. Hasan Bey.., dedi.

Adımı da bilen kadını tanımak için başımı yüzüne uzattım, ama bir tanıdığıma benzetemedim. Ne cevap vereceğimi de kestiremediğim için,

— Ne gibi efendim? dedim.

Bir söze karşılık bulamazsam, zaman kazanıp kendimi toparlamak için hep böyle «Ne gibi?» diye saçma bir soru sorarım. Kadın

— Ne tuhaf... dedi.

— Ne gibi? diye tekrarladım.

— Bütün büyük sanatçılar yalnızlıktan hoşlanıyor Hasan Bey...

— Ne gibi?

— Sizin gibi meselâ... Müsaade eder misiniz, yanınıza oturabilir miyim?

— Rica ederim, buyrunuz...

Kadın yanımdaki demir bahçe koltuğuna oturdu.

— Biliyor musunuz Hasan Bey, dedi, sizinle konuşabilmeyi ne kadar isterdim...

— Demek, beni tanıyorsunuz?...

— Aman efendim, adınızı bilmeyen var mı? Sizi bütün memleket, bütün dünya tanıyor...

İçime ılık ılık bişeyler yayıldı, gevşedim. Bişeyler söylemeye çalıştım, ama beceremedim.

Kadın konuşuyordu:

— Sizinle tanıştığım için, inanınız, hayatımın en mutlu gecesini yaşıyorum.

Yanaklarıma doğru yayılan ağzımı bitürlü toparlıyamıyorum. Nedense tükürük bezlerim hızla çalışmaya başladı, sulanan dudaklarım arasından bir mırıltı çıktı :

— İltifat ediyorsunuz...

— Estağfurullah... İltifat değil, ciddî söylüyorum Sizin gibi büyük bir sanatçıyı takdir etmek benim haddim değil ama, sizin asıl büyük kıymetiniz zamanla daha iyi anlaşılacak...

Bir iş yapmış olmak için öksürdüm.

— Siz, maalesef memleketimiz geri kalmış olduğu için, kıymeti lâyıkıyla anlaşılmamış bir yazarsınız...

Dobra dobra konuşalım; yüzüne karşı övülünce hangi yazar hoşlanmaz bundan... İyice gevşeyip yayılıyordum. Neredeyse keyfimden eriyip oralara sıvışıp kalacaktım.

— Yazık ki böyle bir kısır memlekette doğmuşsunuz, dehanızı anlayan yok...

Allah Allah... Kadın, benim hakkımda tıpkı benim gibi düşünüyor.

— Sizi anlayabilecek insan nerede? Yok, yok. .

— Bir kişi bile anlasa, bu mutluluk yeter insana... dedim.

— Ama böyle mi olmalıydı Hasan Bey? Size olan hayranlığımı ifade etmeme lütfen müsaade buyrunuz...

— Estağfurullah hanımefendi... İsminizi lûtfeder misiniz?

Böyle söyleyip masadaki bilmediğim içki dolu bardağı elime tutuşturdu. İçkiyle hiç aram hoş olmadığı halde, dâhiliğimi kanıtlamak için,

— Evet, çok içerim, dedim, uyuyuncaya kadar...

Bir dikişte bardağı boşalttım, içim yandı, gözlerimden alevler fışkırdı.

— Haklısınız, içmeden o güzel yazılar yazılmaz.

— Sabah uyanır uyanmaz içkiye başlarım, uyuyana kadar...

— Bütün dâhiler gibi siz de kimbilir ne kadar az uyuyorsunuzdur...

Öğle yemeklerinden sonra yalnız iki saat kestiririm, geceleri de sekiz - on saat deliksiz uyumazsam kendimi toparlayamam. Ama kadının sözü karşısında,

— Dâhi olduğumdan değil ama, dedim, günde iki-üç saat uyku bana yetiyor. Hattâ bazan haftalarca, aylarca hiç uyumadığım olur...

Bayan Süreyya ordan geçmekte olan garsonu çağırdı, tepsiden iki bardak deminki sert içkiden aldıktan sonra garsona,

— Bize sürahiyle içki getir, sonra da sıksık buraya uğra. Beyefendiyi içkisiz bırakma! dedi.

Garson az sonra içki dolu sürahiyi getirdi.

Süreyya hanım bardağını kaldırıp,

— Şerefinize üstad! dedi.

İçtiğim içkiyle içime bir akkor yayıldı.

— Evet, yazılarınız çok okunuyor, acaba o yazılardaki derin anlamı kaç kişi kavrıyabiliyor?

— Ahh... aaah!... diye inledim, bu gece siz dertlerimi tazelediniz.

Boşalan bardaklarımızı sürahiden doldurdum.

— Affedersiniz üstad, dedi, bütün büyük sanatçıların birer hobby'si var, derler. Sizin hobby'niz nedir?

— Benim mi? Benim... Benim hobby'im?...

Oysa benim ne hobim, ne fobim vardı... Ama bir hobby'im olmak gerekiyordu. Bu sırada garson içki dolu bir sürahi daha getirdi, boşunu aldı.

— Ben, dedim, evimde karga beslerim. Benim hobby'im de kargaları ehlileştirmek...

— Enteresan... Şerefinize üstad. Bişey daha sorabilir miyim? Sizi rahatsız etmiyorum ya...

— Yooo... Bilâkis...

— Uğura inanır mısınız? Bâtıl inançlarınız var mıdır? Bütün ünlülerin varmış da...

— Tabii benim de bazı bâtıl inanışlarım vardır.

— Meselâ?

— Meselâ... Şey... Nasıl söyliyeyim bilmem ki...

İçkiden iyice açılmıştım. Kadın koltuğunu yanıma çekti, kolu koluma değiyordu.

— Bir kadınla...

— Anlıyorum, dedi, siz de bütün dâhiler gibi hiç ihtiyarlamıyacaksınız.

— Sonra, dedim, uğura da inanırım. Sokak kapısından çıkmadan üç adım sekmesem o gün işlerim ters gider... Bunları yalnız size söylüyorum, çok mahrem sırlarım...

Derin bir iç geçirdikten sonra,

— Bu gece o kadar mutluyum ki... dedi, size teşekkür ederim...

Birer içki daha yuvarladıktan sonra,

— Merakımı mazur görün, dedi, size olan yakınlığımdan ve ilgimden soruyorum. Hislerimi anlıyorsunuz... Sizi daha yakından tanımak istiyorum... Aman yarabbi, bir dâhi ile yanyana olmak!...

İyice sokuldu. Utancımdan biraz geri çekildim ama, o da omuzuma dayandı.

— Rica ederim, sorunuz... dedim.

— Nasıl yazarsınız? Yâni özel bir huyunuz var mıdır? Meselâ yazarken ayaklarınızı sıcak suya sokmak veya buğuyla oturmak... Başka ünlü yazarlarda olduğu gibi...

Bir bardak içki daha aldım. Aç karnıma içki büsbütün dokunmuştu.

— Hiç şüphesiz, dedim... Ben yazıya başlamadan önce jimnastik yaparım, tam yarım saat jimnastik yapmazsam ilham gelmez.

— Âletli mi, âletsiz mi?

— Hem âletli, hem âletsiz jimnastik... Önce İsveç jimnastiği, sonra ip otlarım, halter kaldırım, biraz da labut çevirir, barfiks yaparım...

— Size hayranım... Hiç aşık oldunuz mu üstad?

— Oooh... Aşk mı?...

İkimiz de içki bardaklarımızı kaldırdık...

— Hayatımda aşksız geçen saniyeleri yaşanmamış sayarım...

Oysa bütün hayatımda aşk, yukarda anlattığım, aşkımı ilân ederken kayanın üstünden denize yuvarlanmam talihsizliğiydi...

— Heyhaaat!... diye inledim, henüz gerçek aşka kavuşmuş değilim...

Saçlarıyla çenemi okşadı, sonra elimi tutup gözlerine götürdü: Ağlıyordu...

— Ben de gerçek aşkı hiç tatmadım... dedi.

Yeniden içtik. Yüzünü yüzümde gezdirdi. Ördek palazının yüzme dersi almadan içgüdüsüyle yüzmesi gibi, ben de erkeklik içgüdümle böyle durumlarda bir kadının dudaklarından öpülmesi gerektiğini anladım. Ama bütün hayatında yalnız yaşlı kadınların elini saygıyla öpmüş, benim gibi altmışında bir erkek için bir kadını dudaklarından öpmek olacak iş değildir. Kalbim duracak gibi oldu. Telâş içinde Süreyya'nın elini öptüm. Öperken de sanki bana: «Ben senin bildiğin kadınlardan değilim!» diye bağırarak beni tersliyecekmiş gibi geldi. Oysa o,

— Oooo... Beni mesut ettiniz! diye inledi.

Ben de mutluyum.

— Asıl mutlu olan benim... dedim.

Garson gelirken toparlandık; adam üçüncü kez içki dolu sürahiyi masaya bıraktı.

— Şerefinize!

Bardakları bıraktıktan sonra,

— Siz dünyanın en büyük yazarısınız, Çehov kadar, Mopasan kadar... dedi.

Biyandan içkiden, biyandan kadının sürekli övgülerinden olacak, hayatımda ilk kez kendikendime güvenir olmuştum; işte o hızla,

— Çehov da, Mopasan da kim oluyormuş yâni! diye bağırdım.

Uysal bir sesle,

— Balzak kadar büyüksün... dedi.

Artık benim için büyüklük pazarlığının sınırı yoktu. Demir masaya yumruğumu vurup,

— Balzak da yazar mı sayılıyor yani?... dedim.

— Doğru, dedi, sen ancak olsa olsa Şekspir'le ölçülebilirsin.

Artık ipin ucunu kaçırmış, ölçüyü şaşırmıştım. Çünkü kadın beni iyice zıvanadan çıkarmıştı. Dudağımın yanından - çok affedersiniz - «Hestir! der gibi,

— Şespir!... diye tısladım, Şespir ha!... Yazık, sen de beni anlamıyorsun...

O üzüncle bardaktaki sert içkiyi sonuna kadar içtim.

— Beni yanlış anlama n'olur, dedi, dünya edebiyatında seninle alay boy ölçüşebilecek hiç kimse yok...

— Gelmiş ve gelecek... dedim.

— Evet, dedi, sen bir edebiyat Tanrısısın...

Kadının içimden geçenleri okuyuşuna şaştım. Hayatımda ilk kez anlayışlı bir insan görmüştüm.

— Ben demek istiyorum ki, dedi, Şekspir'in zaman zaman sana yaklaştığı olmuştur.

— Artık o kadarı da olur, dedim, bilmem kaç yüzyıl önce yaşamış elin İngilizinin bana birazcık yaklaşmasına da engel olamazdım ya...

— Sen, sen... Sen hepsinin büyüğüsün, en büyüğü... dedi.

Artık bana siz değil, sen diyordu.

— Tabiî... dedim.

— Seni seviyorum Hasan... dedi.

Başım öylesine döndü ki, handiyse oturduğum koltuktan düşüp yere kapaklanacaktım.

— Sen benim dâhimsin. Sen bigün mutlaka Nobel Armağanını alacaksın...

— Sanki Nobel kazananların benden farklı kuyrukları mı var... Hepsi de inek... dedim. Tabiî alırım Nobel'i... Hem de iki - üç kere alacağım, göreceksin...

— İnanıyorum sana sevgilim. Seni seviyorum Hasan...

— Ben de seni seviyorum Süreyya...

İşte o zaman aklım başıma birazcık gelir gibi oldu. Yahu, ben bunca yıl yaşadım, hiçbir kadın bana yüzvermedi de, peki bu kadına ne oluyor şimdi böyle?... Benim enayi olduğumu da bu kadına kim söyledi? Yoksa beni hayatımda hiç aynaya bakmadım mı sanıyor ?Herşeye katlanırım, ama enayi yerine konulmaya, aslâ!

Tam içime böyle bir kuşku kurdunun girdiği sırada, Süreyya demir sandalyeden yere, çayırın üstüne kaydı. Beni de elimden tutup yanına çekti. Böyle durumlarda ne yapılması gerektiğini hiç bilmem; belki bilirim bilmesine, ben de bir erkek olarak arkadaşlarımdan bazı şeyler duymuşumdur, ama daha önce hiç böyle bişey başımdan geçmemiş olduğu için beceremem. Bu zor durumdan kurtulmak için,

— Ya birisi görürse!... dedim.

— Görsün... Dünya görsün, umurumda değil .. Ben bu gece dünyanın en mutlu kadınıyım.

«Yârabbi, yoksa ben rüyada mıyım! Yoksa öldüm de ben günahsız kulunu cennetine mi çekip aldın?» diye içimden geçirdim.

Yanyana uzanmıştık çayırın üstüne. Başımın altından geçirdiği kolunu bana yastık yapmıştı. Bu durumda böyle kazık gibi durulamıyacağı, benim de bişeyler yapmam gerektiği, ama bu gerekeni yapamıyacağım için, kazık gibi, çok zor olan bu durumdan kurtulayım diye,

— Düzelelim, belki garson gelir... dedim.

— Gelsin, herkes gelsin... dedi, yoksa memnun değil misin?,

Ağlıyordu. İşte o zaman bütün kuşkularım dağıldı. Ben ne budala insanmışım... Kendisini böylesine veren bir kadından nasıl kuşkulanılabilirdi? Demek «Aşkın gözü kör» dedikleri doğruymuş. Bana âşık olduğu için, benim ne biçimde, yada ne biçimsizlikte olduğumu kadının gözü görmüyordu. Süreyya benim özdeksel varlığımı değil, sanatçı kişiliğimi seviyordu. Aydın kadınlar işte böyle olur.

Ama hâlâ içimde bazı kuşkular kıpırdaşıyordu.

— Demin söylediklerin doğru muydu? dedim.

— Hangisi o?

— Hani benim Şeskspir'den daha büyük olduğum...

— Yaa... Demek bana güvenin yok...

Boşalan bardakları doldurdu. Kollarımızı birbirinden geçirerek, birbirimizin elinden içtik. Süreyya'nın bu aşk akrobasisi çok hoşuma gitti.

O'nun sözlerine niçin inanmıyayım sanki?... Peygambere ilk inanan da karısı değil miydi!...

O zaman da başka bir kuşku içime düştü. Kadının yüzünü ay ışığında iyice seçemiyordum ama yüzü çirkin gelmemişti. Belki de sakattı, kamburdu, topaldı, mutlaka bir ârızası vardı. Bir sağlık kurulundan sağlam bir rapor alabilecek bir kadının, hattâ çürük olanının bile, bana ve benim gibi birine tutulabileceğini bitürlü aklım almıyordu. Boşalan sürahiyi doldurmak bahanesiyle kalktım. O da kalktı. Maksadım onu bir de aydınlıkta görmekti ve gördüm: bir hârika, her çizgisi, her noktası bir hârika...

Dolu içki sürahisi elimde, döndük yine o kuytuya. Çayıra bir daha uzanmıyalım diye ben hemen sandalyeye oturdum. O da sandalyeye oturdu. İçkiye devam ediyordum.

— Hayatında kimbilir ne çok kadın vardır... dedi.

O böyle söylerken bardak ağzımdaydı. Birden genzime kaçan içkiyi püskürterek bardağı masaya bıraktım. Toparlandıktan sonra,

— Ben pek ş'apmam... dedim.

— Hiç boşuna inkâr etme, vardır, vardır...

— Olmasına var tabiî... Ama ben kadınlarla ilgilenmem ki... Hiç birisine yüz vermem...

— Bilirim ben onları, sen ilgilenmesen de onlar seni bırakmazlar ki...

— Evet, doğrusu çok rahatsız ediyorlar...

— Yoksa beni de öyle bir kadın mı sanıyorsun?

— Sen, beni anlayan ilk kadınsın...

— Onlar ünün için üstüne düşüyorlar, ama ben seni Hasan olduğun için seviyorum.

Buraya kadar konuşmamız tatlı tatlı giderken birden,

Hayatındaki kadınları anlat! diye tutturdu.

— Canım nasıl olur... Erkekliğe sığmaz... Yapamam, ayıptır vallahi... filân dedimse de dinletemedim. Bir bardak içkiyi daha yuvarlayıp,

— Geçmiş maceraları mı soruyorsun? dedim.

— Hayır ...Şimdikileri...

— Bir tane sarışın kadın var.

— Evli mi?

— Evli olan başka... Bu dul, iki tane de esmer var...

— Başka?

— Bir de kumral var ama, sakın kimseye söyleme...

— Adı ne?

— Artık müsaade et de adı gizli kalsın...

— Yaa... demek, benden saklıyorsun...

— Canım, senden saklar mıyım hiç... Ama...

— Sanki ben adını bilmiyor muyum: Şükran...

— Hayır, Şükran da başka... Bu daha zayıftır.

— Hepsi bu kadar mı?

— Daha var ama... adlarını bile hatırlıyamıyorum.

Bununla da yetinmedi, ille de bana bu

kadınlarla olan maceralarımı anlattırmaya kalktı. Herbiri için birer macera uydurdum.

Süreyya ağlıyordu. Başını göğsüme dayadı, hıçkırıklar içinde sarsılarak,

— Kıskanırım... Ben kıskanç bir kadınım Hasan! Yalnız benim ol Hasan! dedi.

— Bu saniyeden itibaren yalnız seninim Süreyya, sana aitim...

Ben neden ona maceralarını, hayatındaki erkekleri sormuyorum diye kendime şaştım. Ama o kendiliğinden anlattı. Dört kere evlenmiş, hiçbirinde mutlu olamamış, çok acı günler yaşamış. Ruhunu anlayan bir erkek bulamamış, oysa kırık kalbi mutluluğa susamışmış...

Anlattıkları beni çok duygulandırdığı için, kendimin tutamadım, gözlerimden yaşlar boşandı.

— Ruhumu anlayan tek erkek çıktı, o da sensin Hasan! dedi.

Birleşen yüzlerimizde gözyaşlarımız birbirine karıştı, kana kana ağladık.

Dönüşüm için son tren birbuçuktaydı. Saatime baktım, bir... İstasyon uzaktı, ancak yarım saatte gidebilirim. Kalktım.

— Gidecek misin?

— Burda kalamam, son tren...

Bu sırada bir erkek sesi,

— Süreyya, Süreyya!... diye bahçede çınladı.

— Dayım beni arıyor, galiba bizimkiler de kalkıyor.

— Nerede oturuyorsunuz?

— Yeşilköy'de...

— Gece yarısından sonra taa Yeşilköy'e nasıl gideceksiniz?

— Dayımın arabasıyla... Yengemle çocukları da var.

Onsuz yaşıyamıyacağımı söyliyecektim ki,

— Sensiz yaşıyamam artık Hasan... Sana inanayım mı? dedi.

— İnan! dedim.

— Yemin et!

— Namussuzum ki...

— İnandım şimdi.

— Sen de yemin et!

— Ölünü öpeyim ki...

Dayısı bahçede hâlâ «Süreyya!» diye bağırıyordu. Bitürlü birbirimizden ayrılamıyorduk.

— Seni kaybedersem kendim öldürürüm, dedi:

— Ben de...

— Yarın buluşalım.

— Nerede?

— Florya'da, Plaja gideriz.

— Kaçta?

— Sabah dokuzda plajda ol... Cennet plajının kapısında.

— Hayır, hayır... Seni plaj kapılarında bekletmeye gönlüm razı değil. Ben dokuzda plajdayım, beni bulursun... Ama bekletme beni...

Birbirimize sarıldık. Ne zaman ağlasam burnum da akar. Süreyya'yı öperken burnumu iyice çektimse de, yine de güzel yanacığını burnum ıslattı.

— Görüşmek üzere sevgilim.

— Gülegüle Hasan...

Süreyya ışıklı villâya yürüdü. Ben de istasyona yöneldim. Eski bakanı görememiştim bile... Artık bakanın eskisi de, yenisi de umurumda değildi benim!...

Villânın olduğu tepeden istasyona kadar yol, boş kırlar arasından geçiyordu. İlkin yola çıktığımı çok iyi biliyorum, sonra her nasıl olduysa kendimi taşlı topraklı eğik bir ham arazide, çalılar, dikenler arasında buldum. Yolu kaybetmiştim. Öylesine mutluydum ki dağ bayır gidebilir, hattâ kollarımı çırpsam uçabilirdim. Aşk sarhoşuydum. Yalnız aşktan mı? aşktan körkütük, içkiden zilzurna, yıldızlı gecenin güzelliğinden sırılsıklam sarhoştum.

Keyfimden bir şarkı mırıldanmaya başladım. Bir zaman şarkı söyliyerek bayırları tırmandım, yokuşları indim. Bir zaman sonra mırıldandığımın şarkı değil, Cumhuriyetimizin Onuncu Yıl Marşı olduğunu farkettim. Çünkü ben hiç şarkı, türkü bilmem. Söylediğim şarkıyı nasıl uydurdum acaba diye düşünüp dururken, bunun şarkı değil Onuncu Yıl Marşı olduğunu farketmiştim. Bilirsiniz, ben Süreyya'nın yanından pek öyle açık alınla çıkamamıştım. Çok beceriksizce çıkmıştım yola. Bu marşı söylemenin doğru olmadığına karar verdim. O zaman «Beni anlayan ilk kadın...» diye tekrarlamaya başladım. «Beni anlayan ilk kadın» sözünü bir şarkı olarak tekrarlıyordum. Ne var ki bu şarkıyı, hiç müzik bilmediğim halde kendim ve kendiliğimden bestelemiştim ve her söyleyişimde bestelediğim şarkının notası

değişiyor, bazen gazel, bazen arya, bazen türkü, yada marş, hattâ ilâhî oluyordu; daha doğrusu ben böyle olduğunu sanıyordum.

«Beni anlayan ilk kadın» diye avaz avaz bağırarak, taşlar, çalılar arasından tökezliye yalpalıya, düşe kalka giderken, birden ayağımın altından toprak yok oluverdi ve yetmişdokuz kiloluk bedenimi boşlukta buluverdim. Sert bir yerlere çarpa çarpa yuvarlanarak, ıslak bir tabakaya oturdum. İnsanlar başlarıyla oturamdığına göre, benimkisine «oturmak» denilemez; çünkü diple ilk değinen başımdı ve ayaklarım havadaydı. Toparlandıktan sonra, elyordamıyla nasıl bir yerde olduğumu araştırdım, ama anlıyamadım; burası bir kör kuyu dibi, kurumuş bir dere yatağı, bir yapı çukuru, yeni açılmış bir ev temeli, kır evlerinden birinin helâ çukuru olabilirdi. Nasıl bir yer olursa olsun, o güzel, keyifli havamı bozmak istemedim. Sırtımı dayayacak bir oyuk bulup ayaklarımı da uzattıktan sonra, her söyleyişimde makamı, usulü, notası değişen aşk şarkısına başladım:

— Beeeenii anlıyaaaan... İlk kaaadınnn!...

Öyle mutluydum ki, bu çukurun içinde sabaha kadar aşk şarkımı söyliyebilirdim. Ama birden ertesi sabah saat dokuzda Süreyya ile Florya'da buluşacağımız aklıma gelince fırladım. Kol saatimin fosforlu kadranına baktım, saat: İki... Son tren de kaçmış Bulabilirsem bir taksiyle eve gitmem saat üçü bulur. Sabah dokuzda Florya'da olmam için de en geç altıda evden çıkmalıyım. Bir de uyur kalırsam, dokuzda Florya'da olamam, işte o zaman rezalet...

Kalkıp sıçradım, düştüğüm çukurdan çıkılacak gibi değil; atlıyorum, zıplıyorum, hopluyorum, maneviyatımı kuvvetlendirmek için de arada bir Tarzan gibi haykırıp haykırıp yeniden sıçrıyorum, ama ne yapsam çukurdan çıkamıyorum. Bütün bu çırpınmam, elbiselerimin yırtılmasından, elimin yüzümün çizilip kan içinde kalmasından başka bişeye yaramadı. Çırpınmakta devam etseydim biraz sonra elbiselerim üstümden tüm dökülüp -affedersiniz— striptiz bir bedenle kalacaktım. Son çabamla sıçrayıp kayalara çarpmamla tekerlene tekerlene yolun üstüne düşmez miyim... Oysa ben çukur içinde değil, bir yanı dimdim bayır olan yolun az ötesinde, kayalığın dibindeymişim. İşte o zaman sarhoş olduğumu anladım, demek o sert içkiyi çok kaçırmıştım ki, yolu bayırı birbirinden ayıramaz olmuştum.

Birden aklıma kitap geldi; arkadaşımın kitaplığından bikaç günlüğüne okumak için aldığım önemli kitap... Kitabı, Süreyya ile sevişiğimiz yerdeki masanın üstüne koymuştum, orda unuttum. Ben nasıl bir çeşit içki içmişim ki, iyice kendimi bilmez olmuşum. Hani ben içki düşmanı da değilimdir; hayatımda ikiüç kez, uyum bozulmasın diye, arkadaş hatırı için bir kadeh rakı içtiğim olmuştur. Ama o gece içtiğim şey rakıdan da beterdi.

Kitap da çok değerli ve bulunmuyor. Şimdi ne yapsam, kitabı almak için geri dönsem, büsbütün geç kalacağım; sabah dokuzda olamam Florya'da... Sabah erkenden, eski bakan dostuma, unuttuğum kitabı iyi saklaması için telefon edecektim. Hızlı hızlı istasyona yollandım, arada bir sendeleyip düşüyor, kalkınca da önce yönümü belirleyip istasyona doğru yürüyordum. Son treni kaçırdığımdan, istasyonda taksi bulabilirsem binecektim.

Sonunda istasyonun ışıkları göründü ama, bildiğimiz bizim kör ışıklı istasyonlara benzemiyor; istasyonun her bir yanı renk renk ışıklarla donanmış, ışıl ışıl... Bu gece ulusal bayramlardan biridir desem yine de böyle ışıklandırılmaz istasyon...

Yaklaştıkça yaklaştıkça burasının benim bildiğim değil, ama bir başka şirin istasyon olduğunu anladım. Kapısında sırayla arabalar vardı, ama teki bile taksi değil, hepsi özeldi.

Bikaç şoför, arabalardan birinin çevresinde toplanmış şakalaşıyorlardı. Onlara yaklaşıp,

— Affedersiniz, burası hangi istasyon? dedim.

Bir külhanbey şoför,

— Edirne istasyonu... demezmi!...

— Edirne olamaz. Ben Anadolu yakasındayım, deniz aşmadım ki, Edirne'ye gelmiş olayım. Şaka etmeyin benimle, sahi burası neresi?

İyi aile terbiyesi görmüş olduğu konuşmasından belli başka bir şoför öbürüne,

— Alay etme beyamcayla be, dedi, ne diye herifi kandırıyorsun ulan?

Bana dönüp,

— Burası Adapazı istasyonu moruk... dedi.

— Allah Allah...

— Neye öyle şaştın?

— Ben az önce buralardan bir evden çıkmıştım. Ne çabuk Adapazarı'na gelmişim. Aferin bana, demek hızlı gitmişim. Hem de yollarda o kadar düştüğüm halde...

Şoför sordu:

— Senin buralarda bir yerlerde dediğin ev hangi vilâyet dahilindeydi. Malatya'da mı, yoksa Diyarbakır'da mı?

— Yok daha neler... İstanbul'daydı ayol... Affedersiniz ama, neredeyse sabah olacak, bu Adapazarı istasyonu neden böyle ışıklandırılmış?

— Haberiniz yok mu, bütün gazeteler yazdı: İstasyon pencerelerinin kırık camları takıldı da, onun töreni yapılıyor. Kahkahaları da mı duymuyorsun. Ziyafet var...

Benimle alay ediyor terbiyesizler... İstasyona yürüdüm. Gerçekten kahkahalar yükseliyordu... Açık pencereden birinden içeri bakınca ne görsem: burası az önce çıktığım eski bakan arkadaşımın evi değil mi!... Yoksa düşüp kalkıp, kimbilir kaç kez yön değiştire değiştire istasyona gidiyorum diye dönüp dolaşıp tersyüzü, çıktığım eve dönmüşüm.

Ama içerdeki insanların bu delicesine, boğularak gülüşmeleri neye? Bahçede, terasta kimse kalmamış, hepsi salona dolmuş. Terasa çıkıp pencereden içerisini seyrettim. Sevgilim Süreyya bişeyler anlatıyor, öbürleri de kahkahalarla gülüyor; gülmekten kimisi boğulacak gibi, kasıklarını tutuyor, kimisi yerlerde yuvarlanıyor, bacaklarını havada sallıyor, kimisinin de gülmekten gözlerinden yaş boşanmış...

Bir şişman kadın ciyak ciyak bağırıyor:

— Ay aman Süreyya, sus ayol, vallahi altıma ş'apıcam, sus kız!...

Karanlıkta kaldığımdan, pancur arkasından içerdekilere görünmüyordum. Süreyya'nın sözlerini de duyuyordum:

— Ben hayatımda böyle enayi herif görmedim... Vay enayi plâkisi... «Siz anlaşılmamış bir dâhisiniz» dedim. «Ben de ruhu anlaşılmamış zavallı, betbaht bir kadınım Hasan Bey» dedim. Bir içirdim, bir içirdim. Ben de içermiş gibi yapıp bardakları yere boşalttım. Herif kafayı bulunca su koyvermez mi!... İlham gelmesi için yazıya oturmadan önce yarım saat jimnastik yaparmış... «Benim yanımda Balzak da kim oluyormuş...» demez mi!...

Biz onunla gizli gizli neler konuştuksa, bire bin katarak ballandıra ballandıra hepsini anlatıyor, dinliyenler de kahkahadan kırılıyorlardı.

Eski bakan olan ahbabım, gülmekten yaş gelen gözlerini silerek,

— Bilirim, dedi, enayiler kraldır. Şimdi hâli gözümün önüne geliyor da...

Oradan bir kadın,

— Yoksa ilân-ı aşk da mı etti? diye sordu.

Süreyya,

— Tabiî, dedi, hem de bir hüngürtüyle ağladı ki koca herif, ulur gibi...

Salonu dolduranlar yeni bir kahkaha kasırgasıyla sarsıldılar.

Yavaşça pencerenin önünden çekildim. Artık iyice ayıldım, yolu tuttum. İstasyonda taksi yoktu. Evime gidecek hiçbir taşıt bulamadım. İstasyonun bekleme salonunda bir bank üzerinde sabahlarken Süreyya'nın niçin böyle yaptığını düşünüp durdum; sonunda buldum: Herhalde ikimizi başbaşa görmüşler ve dedikodu yapmışlardı. Zavallı kadın da bu dedikodulardan kurtulmak için, o yalanları söylemek zorunda kalmıştı. Yoksa Süreyya, aşkımıza bağlılık yeminine ihanet edecek kadın değildi.

Ertesi günü sabahı, ilk trenle Haydarpaşa'ya ordan vapurla Köprü'ye geçtim. Önce kendime bir mayo satın alıp yine trenle Florya'ya gittim, Süreyya'nın söylediği plâja girdim. Saat dokuz, on, oniki, ondört... Plâjın içinde aramadık yer, taramadık delik bırakmadım. Zavallı kadının başına kimbilir nasıl bir dert geldi de benim yüzümden, plâja gelemedi; yoksa mutlaka gelirdi.

Saat ondokuza kadar hiç umudum kırılmadan bekledim. Daha da bekliyecektim ama, az ötemde kumlara yüzükoyun uzanmış bikinili bir kadın gülümsiyerek,

— Beyefendi, galiba ilk plâja gelişiniz... dedi.

— Evet, dedim, ilk bugün geldim. Ama siz nerden anladınız?

— Teniniz çok beyaz da, hiç yanmamış. Ama sırtınız çok kızarmış, gece sızısından uyuyamazsınız. İsterseniz biraz krem süreyim sırtınıza, yanığa iyi gelir...

Cevabımı beklemeden yanıma geldi; bir elindeki şişeden öbür avucuna boşalttığı sıvıyı sırtıma sıvamaya başladı. Elinin dolaştığı yerlerden içime bir ılık, bir yumuşak yel yayıldı. Kendikendime,

— Beni anlayan ilk kadın!... diye mırıldandım.

Kadın,

— Anlayamadım... dedi.

— Hiç... dedim.

Kadın

— Otuz lira... dedi, güldü, kaba etli dudakları arasından altın kaplama dişleri göründü.

Ben de güldüm.

— Kabineye gidelim mi?... dedi.

— Balzak denen herif de kim oluyormuş.. dedim.

— Kimmiş o? dedi, yoksa sana kafa mı tutuyor?

— Ben Nobel'i alırım... dedim.

— Anladım, dedi, bu Nobel dediğin o herifle senin paylaşamadığın bir karı, öyle değil mi?... Seni pek içim çekti. Boş ver Nobel'e be!... Hadi kalk!...

— Burada yatalım kumlara, daha iyi... dedim.

— Pekî öyleyse, yirmi kâğıt ver... dedi.

— Yok, otuz vereceğim, ama burda kal...

Kadının baldırına başımı koydum... Yok canım, ben nasıl koyarım başımı oraya? Kadın, elense çeker gibi, başımı ensemden tutup baldırına yatırdı.

— Nobel sana kurban olsun... dedi.

— Beni anlayan ilk kadın... dedim.

— Kim? diye sordu.

— Sen!... dedim.

MORTİ

Biz çocukken derlerdi ki:

(İnsan ölünce, mezara girdikten bir zaman sonrasına dek öldüğünü bilmez. Ölür, tabuta konur, bütün cenaze töreni yapılır, mezara gömülür, üstüne toprak örtülür. Ne zaman ki mezardaki insan, yattığı yerden doğrulmak ister de, başı tabut kapağına çarpar, işte ancak o zaman «Yaaa... demek ben ölmüşüm! Vay kahpe dünya!...» der, öldüğünü anlar.)

Çocukluğumuzda büyüklerimizden dinlediklerimiz ne denli saçmasapan olursa olsun ve insan büyüdükçe ne denli akıllanırsa akıllansın, yine de çocukluğunu dolduran o martavalların etkisinden kolay kolay kurtulamıyor.

Ölenin ancak kafası tabut kapağına dank diye vurduktan sonra öldüğünü anlamasına tıpkıtıpkısına benzer bir olay geçenlerde başımdan geçti.

O gün postacı, İtalya'da basılan dört ciltlik Dünya Mizah Ansiklopedisini getirmişti. Evdekiler hep sevinmiştik: Ansiklopediye benim de biyografimi, resmimi koymuşlar, bir de hikâyemi almışlar. Sanki anlıyacakmışım gibi, kendi bölümümdeki italyanca yazılara bakıp duruyordum.

Karım aldı elimden, bu kez de o bakmaya başladı.

Birden elini ağzına götürüp,

— Aaaa! dedi.

— Ne var?

— Baksana ne yazıyor?

— Ne yazıyor?

— «Morte» diye yazmışlar senin için...

— E ne olur «Morte» diye yazmışlarsa?

— Ayol, mort, mort... mort diyor sana...

— Desin yahu... Ne çıkar?

— Ayol «morte» ölü demektir.

— Vay... Sen İtalyanca da mı biliyordun?

— Bütün dillerde «mort» ölüm demektir, ne var bunu bilmiyecek! Fransızcası «mort, mortel, mortalité, mortifère» hep «mort» dan gelir.

Bu kez oğlum,

— Evet, dedi, İngilizce'de de öyle «Mortal, mortuary.»

Kızım,

— Türkçede bile ölenlere «mortiyi çekti» denir... dedi.

— Hadi be! diye bağırdım. Ne demek istiyorsunuz, yani ben şimdi öldüm mü?

— Sen ister öl, ister ölme... Kitap yazmış bikez. Şimdi herkes seni öldü biliyor.

— Onlar «Morte» demekle insan morti olmaz ya...

Ölmedim diye kendimi savunuyordum ama, doğrusunu isterseniz, elim ayağım çekilmiş, bir tuhaf olmuştum. Çoluğun çocuğun üzüntüsünü dağıtmak için işi zorla şakaya vurmaya çalışırken, bu kez postacı telgraf ge-

tirdi. Viyana'da kitabımı basmış olan editörümden geliyordu ama, bana değil, karımın adına gelmişti. Şöyle yazılıydı:

"Bayan Nesin,

Kocanız (burada birkaç övgü) yazar Aziz Nesin'in ölüm haberini "Enciclopedia dell' Umorismo" dan öğrenmiş bulunuyoruz. Bu acı haber bizleri çok üzmüştür. Eşinizin vakitsiz ölümü (yine, övücü bitakım sözler) çok büyük bir kayıptır, Acınızı paylaşır... falan filân..."

Çocuklarım, karım ağlamaya başladı. Ben de ha boşandım, ha boşanacağım; gözlerimin dolduğunu onlara çaktırmamaya çalışarak,

— Yahu, siz deli misiniz? dedim, işte turp gibi karşınızda duruyorum, bana inanmıyorsunuz da, elin İtalyanına mı inanıyorsunuz?

Karım iki gözü iki çeşme...

— Zaten, dedim, sen benim hiçbir sözüme inanmadın. Hayattayken de bana güvenmedin...

Ne? Hayattayken mi? Birden aklım başıma geldi, yahu ben ne diyorum?

İçime bir kuşku düştü: Ben gerçekten ölmüş olmıyayım sakın, ölmüşümdür de daha haberim yoktur. Karım, içimdeki kuşkuyu anlamış gibi,

— Sen öldün diye mi ağlıyoruz, dedi, böyle yazmalarına ağlıyoruz biz.

Kızım,

— Baba, dedi, hemen bu haberi yalanla, bir yazı gönder, ölmedim diye...

— Yahu, gazete mi bu? Kitaba yalanlama gönderilir mi?

Bikaç gün geçince evdekiler benim kitapta "morte" olduğumu unutmak üzereydiler ki, Amerikalı bir profesör dostumdan, bikaç gün sonra da Almanya'daki editörümden karıma başsağlığı mektupları gelince, iş iyice ciddîleşti; göz göre göre öldü sayılacağım.

İtalyanca bilen bir dostuma götürüp ansiklopediyi, benim için yazılanları çevirttim. İşte:

"1915 de İstanbul'da doğmuştur. (Falan filândan sonra) Kitabı basıma verirken aldığımız çok üzücü bir haberden ölümünü öğrenmiş bulunuyoruz. Ölümü: 1963"

Başınıza gelmemişse —nerden gelecek— kendi ölümüme nasıl üzüldüğümü anlıyamazsınız.

Ansiklopedi elimde sokağa çıktım. İçimden ağlamak geliyor ama, sokakta da ağlanmaz ya... Hemen Taksim'deki genel helâya girip, bir güzel ağladım. Niye mi? Ya ölmüş olsaydım, diye.

Pek çok insan ölmekten korkusu olmadığını söyler. Ben de bunlardan biriyim. İster inanın, ister inanmayın, ölümden korkum yok. Yalnız, daha yazılacak beş - on piyesim var da, onları yazmadan ölmek istemiyorum. Tabiî, onları yazabilirsem, daha geride yazılacak beş - on başka piyesim, bikaç romanım olacak.

Yoksa ben gerçekten öldüm de haberim mi yok? Başım belki tabut tahtasına vurur diye kafamı yukarı kaldırıyorum. Boyum da kısa olduğundan, başımı bir yere çarpmam, vurmam o kadar zor ki benim için...

Yaşayıp yaşamadığımı anlamak için, arkadaşlarıma gitmeye karar verdim.

Ordaki bir handa yazıhanesi olan yapı müteahhidi bir dostuma uğradım. Benimle konuşurken bile başı masasındaki işine eğik.

— Biliyor musun, dedim, kitapta benim için öldü diye yazmışlar.

Başını işinden kaldırmadan,

— Yok canım, yalandır... İnanma! dedi.

— Yani, lâf mı söylüyorsun sen? Yok bir de inanacaktım!

Kızgınlıkla oradan çıktım. Yolda gördüğüm bir rejisör arkadaşıma söyledim durumu,

— Sahi mi? Yazık... Vah vah!... demez mi!

Herkes lâfı kulağının arkasıyla dinliyor.

Karaköy'de yazıhanesi olan bir avukat arkadaşıma gidip anlattım.

— Hemen bir dâvâ açalım, kazanırız... dedi.

— Ne diye?

— Ne demek ne diye? Ticaret dâvası açarız. Bunlar öldüğün haberini çıkararak, kazancını önlüyorlar. Sen ölünce, yabancı kitapçılar senden basmak için kitap istemezler ki... Zarar ziyan dâvası... Hemen!

Hepsi bitürlü bunların.

Yolda bir gazeteci arkadaşımı gördüm.

— Ben ölmüşüm... dedim.

— Hangimiz yaşıyoruz ki... dedi.

— Yahu, öyle değil bu. Elimde öldüğüme kanıt bir belge var.

— Kurtuldun demektir...

— Şakanın sırası mı yahu?

Eve gitmek için vapura bindim. Yaşlı bir hanım tanıdığım,

— Pek üzgünsünüz... dedi.

Ben de nedenini anlattım,

— Aaaa, hiç üzülmeyin, dedi, ölüm haberi, uzun ömre alâmettir, çok yaşıyacaksın oğlum...

Eve gelince, evdekileri avutmak için,

— O kelime "morti" değilmiş... dedim, bilenlere gösterdim.

— Ya neymiş?

— Amorti'ymiş.

— Ne demekmiş o?

— Yani ben, ansiklopedideki öbür yazarlara göre amortiymişim.

İnandılar mı, bilmem.

Bir arkadaşıma telefon edip, ansiklopedide yazılanı söyledim.

Telefonda,

— Ne? Sahi mi? Tuuu!... diye bağırdı.

O zaman, ona borçlu olduğumu hatırladım, amma da üzülmüştü.

Derin derin düşüncelere daldım. Belki de ölmüşümdür. Biraz sonra kafama dank edecektir. Adamlar durup dururken, öldü diye yazacak değiller ya... Koskoca ansiklopedi yapmışlar, hem de Avrupa'lı bunlar, ciddî adamlardır. Onlar mı bilir öldüğümü, ben mi? Elbet onlar... Adam bilimci. Hayatımı öğrendikten sonra, neler çektiğimi görüp, artık yaşıyamaz, demişlerdir. Bu koşullar altında bu adamın ölmesi gerekli, doğrusu bunun 1963 de ölmesidir, demişlerdir. Öyle ya, baktılar hayatıma, yaşasa yaşasa 1963'e kadar yaşar. Eğer o da insansa, demişlerdir, kendisine bunca yapılandan sonra yaşamaz, zaten dayanamaz ya...

Bir kırıklık geldi, ateş bastı, yatağa uzandım... Kendimi kaybetmişim. Arada bir aklım başıma geliyor, yine kendimden geçiyorum. Birara doğrulayım dedim, başım küt diye bir yere çarpmaz mı?

— Demek ölmüşüm, vay kahpe dünya!... dedim.

Başımda duran doktor,

— Tabut mabut yok. Başını kaldırıp kaldırıp karyola demirine vuruyorsun... dedi.

İlâç, iğne, derken kendime geldim; yada kendime geldiğimi sanıyorum.

Acaba gerçekten yaşıyor muyum? Herhalde yaşıyorum. Onlar öldü diye yazmışlar ama, kendi hesaplarına göre, bunca çeken, daha fazla yaşamaz... Ama o, onların hesabı... Daha yazılacak piyeslerim var, enayi miyim, öleyim!

ÜNİVERSİTE HEYETİNİN BİR KÖYDE SOSYOLOJİK İNCELEMESİ

Sabahın alacakaranlığında üç kişi atlara bindik. Yemyeşil, ekili ve bakımlı bir vâdinin içinden geçiyorduk. Bizi o köye götürecek olan üniversiteli delikanlı eliyle geçtiğimiz vâdinin en güzel yerlerini gösterip,

— Bizim köy ilkin işte buralara kurulmuş, dedi, ama zaptiyeyle, aşarcıyla (*), kadılarla başedemeyince köylüler burdan yukarılara göçmüşler.

Delikanlı dün gece, köylerinde ilkokul bile olmadığını söylediği zaman, ona nasıl üniversiteye kadar okuyabildiğini sormuştum. Korkunç bir kıtlık yılında anasının altı yaşındayken kasabada bir memura evlâtlık verildiğini, şehirde doğup büyüdüğünü, tatillerde köyüne gelip akrabalarını gördüğünü söylemişti.

İki saatten çok bu yemyeşil sulak vâdinin içinden gittikten sonra bir dik yamaca vardık. Ağaçlar seyrelmiş, otlar bodurlaşmıştı. Delikanlı eliyle bir yerleri gösterip,

— Sonra bizim köylü gelmiş, işte buralara yerleşmiş, dedi.

— Buraları da kötü değil!... dedim.

— Değil ama candarma, tahsildar, memur yüzünden buralarda da barınamamışlar, daha yukarlara, dağlara çıkmışlar...

Delikanlı bize, köyün konduğu, sonradan da göçtüğü beş-altı yer daha gösterdi. Son gösterdiği yeri anlatırken,

— Köyün burda olduğunu bilen yaşlı köylüler daha sağ... dedi, tahsildarından, candarmasından aman deyip şimdiki yere göçetmişler...

Yeşilin yerini önce boz sarı, sonra yanık sarı almaya başladı. Atların bastığı diş diş ka-

---

(*) Köylünün ürettiği ürünün onda birini devlet adına alan.

yalıklı yer, derileri soyulmuş, etleri dökülmüş de iskeleti çıkmış ceset gibiydi. Yerin üstünden toprak örtü akıp gitmiş, dünya iskeletinin kemikleri fırlamıştı. Nalları, dirsek dirsek kayalara çarptıkça, atlar tökezleyip ön ayakları üstüne yıkılıyorlardı. Toprak soyulup aktıkça ağaçların çıplak kökleri açıkta kalmıştı; kıçı açıkta kalmış insanlar gibi ağaçlar utançtan dallarını yere eğmişlerdi. Çıplak kökler, yaşamak tutkusuyla püsküllü uçlarını tırnak tırnak kayaların karnına geçirmiş, gerilmiş parmaklarıyla kanırdıkları kayaların dibinden yapraklarına su değil, bir parçacık nem bulmaya çalışıyorlardı.

Ayağı kırılacak diye acıdığım attan inip yayan tırmanmaya başladım.

— Hayvanların çıkamadığı bu sarp kayalardan insanlar nasıl gidip geliyor?

Delikanlı,

— Köyden dışarı hiç çıkmazlar ki... dedi, erkekler salt askerlik için köyden çıkar, kadınlar hiç çıkmaz...

Köy, bikaç yüzyıldanberi devletten kaçar dururmuş. Kaça kaça, devlet ayağının varamıyacağı ve elinin eremiyeceği dağ kayalarına, oyuklarına sığınmışlar.

Karanlık basarken köy denilen, sıra sıra toprak sıvalı tümsekler arasına girdik. Toprak kümbetlerinin üstünde kapı diye kullanılan deliklerin önünde oynaşan, yarıdan çok yerleri çıplak, kirli çocuklar bizi görünce kaçışıp gözden kayboldular. Bir adam atlarımızı aldı. Biz de deliklerden birinden o kümbetlerden birinin karanlığına girdik.

Bizi getiren üniversiteli,

— Işığı yakın! dedi.

Ocağın üstündeki çırayı tutuşturdular. Yağlı kara bir is loşluğunda ortalık ışıdı. Daha bikaç köylü geldi. Selâmlaştık.

— Nasılsınız?... dedik.

— Duacıyık... dediler.

Biraz konuşmadan sonra delikanlı bizi karşılayan köylüye,

— Emice anlat bakalım, dedi.

Köylü,

— Anlatacak ne var ki yeğen... dedi.

— Beyler yabancı değil. Bak, seni dinlemeye zahmet edip buraya kadar geldiler. Şu üniversite heyetinin nasıl geldiğini anlat canım; hani bana anlatmıştın ya...

Köylüler, korkulu gözlerle bakışıyorlardı. Ya gerçekten titriyorlar, yada çıra alevinde öyle görünüyorlardı. Delikanlı üsteliyerek bizden çekinmemelerini, bizim memur olmadığımızı isbata çalışıyordu. Bir sakallı, delikanlının kulağına bişeyler fısıldadı. "Memur değiller diye bizi kadırma yiğen, baksana, boyunbağları bile var..." demiş. Delikanlı bizim memur olmadığımıza yemin etti. Öbür köylüler de,

— Öyleyse ağnat hele Ali... dediler.

Yanımızda getirdiğimiz pilli sesalma makinesini, onlara göstermeden çalıştırdım, Ali ilkin çekine çekine anlatırken, sonra iyice açıldı, rahatladı.

***

Hüseyin Ağa emmim «Meşelikte toplanılacak» diye haber saldı. Akşam, köyün bütün erkeği meşelikte toplandık. Hüseyin Ağa «Hemşeriler, size gayetle kötü bir haberim var, sıkı durun: duydum ki bizim köye yarın ünifersete gelecekmiş...» dedi. Burunsuzun Zülfü «Amanın Hüseyin Ağa, gerçek mi?» diye sordu. Hüseyin Ağa «Gerçek olmaz mı, bütün köyleri taramaya başlamışlar şimdiden, sıra bizim köydeymiş...» deyince Burunsuzun Zülfü «Yandık öyleysem, ne ediciyk?...» diye ünnemeye başladı. Hüseyin Ağa "Ha buraya o işi meşveret etmeye toplaştık" dedi.

Burunsuzun Zülfü'ye "Bu ünifersete neymiş kardeş?" diye sordum. "Ben ne'bleyim neymiş bre Ali..." diye terslendi. Yanı başımda «Yandık ki hemi de nasıl yandık...» diye dövünüp duran Rüstem'e «Neymiş arkadaş şu ünifersete?» dedim. «N'olursa olsun, köye geliyor ya sen ona bak. Bunlar böyle bir köye babalarının hayrına gelmezler ya... Biz yandık, iyicene yandık» dedi. Beni de bir korkudur aldı, titremeye başladım.

Hüseyin Ağa "Cenâb-ı mevlâm buyurmuş ki —Ya kulum, eşşeğini sağlam kazığa bağla, andan kelli bana tevekkül ol— buyurmuş." dedi.

"Ve de doğrudur, ilkin eşşeği sağlam kazığa bağlamalı" diyenler oldu. Ardımdaki Hamza'ya "Bu ünifersete kimmiş yahu?" dedim. "Kim olduğu neyine gerek hey avanak, yarın köye gelesiymiş..." dedi. Yahu şu ünifersetenin kim olduğunu bi bilen Allahın kulu yok mu? Hüseyin Ağa emmime soracağım ya, kızar da tersler diye korkumdan soramıyorum. Kel Yunus, pehlivan olduğundan akıldan yana biraz eksiği vardır. "Yunus kardeş, sorsana bu ünifersete kimmiş?" dedim. Yunus Peh-

livan bana da lâf düştü diye sevinerek «Hüseyin Ağa emmi, bu ünifersete kimmiş ve de neciymiş?" diye sormasıyla Hüseyin Ağamız parlayıp "Ulan pehlivan, sana ben kaçtır, meşveret meclisinde pehlivan milletine lâf düşmez demedim mi... Ünifersitenin kim olduğunu neyliyeceksin, besbelli işte bu bi hökûmat kuvveti... Ya vergiye, ya salgıya geliyor" deyince de utanmayıp "Vah eyvah başımıza gelen, biz yanmışız yanmışız..." diye dövünüp tepinmeye başladı.

Hüseyin Ağa «Şimdilik gözünüzü ve kulağınızı dört açıp beni iyicene dinleyin» dedi «Yaşlılar bilir, benim çocukluğumda köyümüz ovada yol üstündeydi. O zaman atlarımız bize köyün eskiden daha bir gözel ve uğrak yerde olduğunu, velâkin, rüşvetçi kadılar ve imanı yok aşarcılar ve de zalim zaptiyeler belâsından oraya göçüldüğünü söylerdi. Benim çocukluğumda da candarma ve tahsildar belâsına köyü işte bu kaya sivrisine göçtürdük. Burdan öte bulutlardan gayri bi sığınağımız kalmamıştır hemşeriler. Karlı dağa varsak, orda biz dayansak da, mal davar dayanmaz, hep kırılır. Ondan ötürü gelecek ünüfersetenin suyuna gitmek ve her ne derse he demek ve de gayetle hoş görünmek boynumuza borç oldu. İyi dinleyin: bu ünüfersete köyde ne kadar çok baş görürse o kadar vergi keser, keser ve de başımızı olmadık belâ sarar. O sebepten, yarın sabah gün doğarken köy boşalacak ve de davarı, sığırı dağa kaçıracağız ve köy boşalıp burda bitek canlı kalmıyacak. Yalnız üç fedai kalacak köyde ve o üç fedai ünüferseteyi gayetle gözel ağırlayacak. Şimdi konuşun, içinizden hangi yiğit fedai duracak?»

Herkes başını, önündekinin sırtı arkasına mevziledi ve iyicene siperlendi. Siz bendeki, sözüm burdan dışarı, eşşekliğe bakın biläder, ben en öne geçip kurulmamış mıyım? Köy meşveretinde öne çıkılır mı hiç? Bizden ses çıkmayınca Hüseyin Ağa'm «Ali oğlum, seni fedai tâyin ettim, fedayinin biri sensin» dedi. «Aman Hüseyin Ağa emmim, sen beni dağa bayıra koş, yabana yazıya sür, ölümün üstüne göndert, geri duran kahpedir, velâkin ünüfersetenin *huzuruna* çıkartma» deyip ayaklarına kapandım. «Bu bir köy dâvasıdır; gelen ünüfersete de olsa göğsünü gereceksin» dedi. Benim ardımdan da Kel Yunus Pehlivanla, Burunsuz Zülfü'yü fedayi tâyin etti. Bundan sonra dedi ki:

«Hökûmat kuvvetini doyurmak gayetle zordur. Köye gelen şehir adamının iştahı açılır ki önüne deve koysan yer de, hani bu devenin düvesi diye sorar. Ondan ötürü tokiular kesilecek, kebap edilecek, pilâv dökülecek, tandır pidesinin hasından önlerine sürülecek ve de yağda yumurta ve de bizim içtiğimizden olmaz, yağlı ayran olacak ve de pekmez şerbeti...» Sonra biz fedayilere döndü: «Ünüfersete bura gelip ağzını açtı mıydı, buyurun buyurun diye kuzu sarmasını, kebabı, pilâvı, ayranı önlerine dayıyacaksınız ki konuşmalarına fırsat kalmıya... Ne kadar az konuşulursa, köyümüz için o kadar hayırlıdır. Konuşmalarına fırsat ve de meydan verilmiyecek.»

Sabah olunca gün ağarmasıyla bütün köylü köyden kaçmak için hazırlığa girişti. Koca bir köyün boşalması kolay mı! Hüseyin Ağa «Ulan haydin! Ayağınızı sürümeyin... Di haydi, ünüfersete şimdi bastıracak» der dururkene gözcü duran bizim Hamza «Aman geliyorlar, eyvah geliyorlar, kaçın geliyorlar!....» diye çığırarak can korkusuna düşmüş, öteden ağrı koşup gelmez mi! Köylü bir kaçışmaya başladı ki böyle kaçma ne görülmüş ve nede duyulmuş... Davarı önüne katan, atı eşeği haydayan seğirtiyor dağa yukarı.

Bizimkiler kaça kosun, bir baktık, evet dereboyundan beş atlı geliyor; demek ünüfersete denilen işte bunlar... Kel Yunus Pehlivanı bir görsen, korkudan koca göğdesi akkavak yaprağı gibi pırpır ediyor. Hele beni hiç sorma...

Gelen beş atlıdan biri bizim kaymakam, biri de seyis. Demek geri kalan üçü de ünüfersete... Ünifersetenin biri şişko, biri gözlüklü, biri de iyicene bodur.

Arkadaki köylümüzün çığrışması duyulacak diye korkarım biyandan; hey Allah... Çocuklar, bebeler bile, «Kaçın, ünüfersete geliyor!» diye çığlık atmada. Dağın doruğuna vurmuşlar, Allahını seven tutmasın deyip kaçıyorlar. Kollarını kanat edip uçacaklar sanki...

Biz bu beş atlı ünüferseteyi Meşeliğe götürdük. Meşelik deriz, iki meşe vardır köyün yukarısında. Beşi de «Aman öldüm... Vah bittim...» deyip bedenlerini meşe gölgesine serdiler. O üç ünüferseteden şişman olanı eliyle art kabalarını yoklayıp, «Of of, alt yanım hep çürümüş...» dedi. Besbelli ki bunlar beygir üstünde iyicene yorulmuşlar ve beygirin eğeri oturak yerlerini hırpalamış.

Kaymakam,

— Biliyorsunuz hemşeriler, memleketimizde büyük bi değişiklik oldu... dedi.

Hüseyin Ağa,

— Evet, oldu... dedi.

Ben yavaştan,

— Ne zaman oldu, hiç bilemedik... deyince Hüseyin Ağa,

— Bizim memleketimizde her bi dayim değişiklik olur; senin nereden haberin olacak hey avanak, sen söze karışma... dedi kulağıma.

Kaymakam,

— Ve bu değişiklik, bildiğiniz gibi, dedi, işte görüyorsunuz, ünüferseteden üç pürefesür sizi görmeye geldi.

Kel Yunus Pehlivan korkusundan şaşırıp da, o kadar bağırmanın hiç bi yeri yokken,

— Hoş geldi!... diye bir nara vurmaz mı?

Gözlüklü ünüfersete bizim Hüseyin Ağa'ya,

— Bu köyün muhtarı sen misin? dedi.

Hüseyin Ağa da,

— Adam kıtlığında ve de sayenizde evet.. dedi.

O üç ünüfersete birden bize çıkışmaya başladılar:

— Sizde hiç mi akıl yok?

Hüseyin Ağa kızmasınlar diye boynunu büküp,

— Evet, yoktur... İyi bildiniz... dedi.

— Aşağıda sulak ve de bereketli ve de ormanlık ve de yol üstü arazi bomboş dururken, bu Allahın belâsı yerde hiç köy kurulur mu? Bu ne akılsızlık?... Niçin aşağılarda güzel bir yere yerleşmediniz?

Hüseyin Ağa,

— Vatan... dedi, atalarımız bi kere vatan demiş yerleşmiş buraya... Vatan başka bişeye benzemez; taş sivrisi olsa da herkese kendi vatanı cennet gelirmiş. Ve de öyledir. Biz memnunuk ve de aşağılarda edemeyik...

Bodur ünüfersete,

— Bu dağın başında eşkiyadan hiç korkmaz mısınız? Aşağıya inin... dedi.

Hemi de bu lâfı bana dedi. Bu lâfa ne diyeceğimizi Hüseyin Ağa da bize önceden belletmedi. Şimdi ben ne desem ki... Aşağının soygununun, eşkıya soygunundan beter olduğu bunlara anlatılmaz da...

— Eşkiyadan neye korkak; banka değel, resmî devair değel, karakol değel, candarma değel... Eşkiya da, sen, ben gibi bir beni âdem... dedim.

Demek ki bi kötü ve ters bi lâf ettim ki Hüseyin Ağa,

— Ulan, bunlar ağzını açtı mı, ayran ve de pekmez şerbeti dayayıp konuşturmıyacaksınız demedim mi... diye fısıldayınca ben aydım, koşup destiyi, tepsiyi, bardağı, bakracı kaptım geldim. Burunsuzun Zülfü de, kesilmiş, yüzülmüş tokluyu kebap etmek için ateşe sürdü, döndürmeye başladı. Kel Yunus dersen bi tepsi pilâvı ocak közü üstüne bıraktı. Ünüfersete denen o üç herif bişey sorup da zora kaldık mı, bizim Hüseyin Ağa, «Buyur, buyur...» diye ağızlarına bakracı, bardağı dayıyor.

Derken efendi, bodur ünüfersete, defteri, kalemi çıkarmaz mı! Kel Yunus Pehlivan; «Ulan eyvah, gördün mü belâyı sen» dedi, «herif koçanı çıkardı, ya vergi, ya ceza kesecek.»

Kaymakam,

— Bu ne sessizlik... Köylünüz nerde, çocuklar nerde? Köpek sesi bile duymadık... dedi.

Kaymakam köyün boşaldığını ne bilsin? Hüseyin Ağa,

— Hepsi işdeler, çalışmadalar... dedi, malı, davarı neyi alıp depelere çıktılar düneğin... Geleceğinizi bileydik indirtirdik...

Gözlüklü ünüfersete,

— Çalışkan bir köy... Aferin!... dedi.

— Evet, çalışkanık haddimiz olmıyaraktan sayenizde...

Defteri elinde tutan ünüfersete bana,

— Köyünüzde ağa var mı? demez mi!

— Buyur! diye ağzına pekmezi dayadıysam da, «Oooh!» deyip şerbeti içti, gene de sordu. Köy olur da ağa olmaz mı? Er kişi, sünnet oldu mu ağa sırasına girer, değil mi ya... Hüseyin Ağa bize demişti ki, köyde kaç baş hayvan var diye sorarlarsa, anlayın ki ağnam (*) vergisi kesecekler, aman sayısını az söyleyin... Bunlar köydeki ağa başına vergi keserlerse hep yandık...

— Evet, vardır azbirez ağa emme, dedim, köyümüzdeki ağalar kırkı elliyi geçmez...

Ünüfersete adamı «Neee?» deyi fırlamaz mı? Herif yalanımı yakaladı diye korkumdan,

---

(*) Ağnam Vergisi: Devletçe, hayvan başına alınan bir vergi.

— Kırk, elli dedimse sözgelişi... Yalan olmasın, yetmiş, seksen ağamız vardır. (Bir meslet olur diye Hüseyin Ağa'ya döndüm): Öyle değel mi Hüseyin Ağa emmi?

— Evet, öyledir, yüz kadar ağamız vardır sayenizde...

Bodur ünüfersete bana,

— Sen de ağa mısın? dedi.

Bu ne biçim lâf, bıyıklarımı da mı görmez?...

— Ağayık, ağa sayılırık sayenizde, dedim.

— Kaç öküzün, kaç ineğin, kaç koyunun var? dedi.

Şimdi belâya sardık işte... Altı keçim var ya, söylesem ağır vergi binecek; ondan ötürü,

— Sığırım, davarım yoktur, anca bi tek keçim var sayenizde... dedim.

— Dişi mi, erkek mi? dedi.

«Tekedir sayenizde» demek varken, ben şaşırıp da,

— Dişidir... demez miyim...

O zaman şıp deyi,

— Ne kadar süt verir? diye sordu.

Herif, süte vergi bindirecek.

— Süt vermez! dedim.

— Neden? dedi.

— Neden olacak, keçiliğinden... Keçi milleti gayet inatçıdır.

— Sen neyin ağasısın öyleyse... diyerek bi güldüler, bi güldüler...

Kel Yunus'a,

— Sen de ağa mısın yoksa? dedi.

Canım, herifler bizi bi erkek yerine koyup da ağa saymıyor ki...

— Ağayık...

— Senin neyin var?

— Bi kancık eşşeğnen bi de sıpamız var sayenizde...

O zaman Hüseyin Ağa,

— Köyde okur-yazarımız bulunmadığından heç bi efendisi, beyi yoktur köyümüzün; hep ağa diye çağrılırık... dedi.

O bodur ünüfersete,

— Sen ne zamandan beri ağasın? dedi.

— Onun iyisini Hüseyin Ağa bilir, dedim, ne zaman sünnet olduydum Hüseyin Ağa emmi?

— On yaşında varıdın... dedi,

— Demek ki ondokuz yıldır ağa sayılırık...

Burunsuzun Zülfü'ye,

— Kaç koyunun var? dediler.

Zülfü, iki koyununu inkârden gelip,

— Yoktur... dedi.

— Tavuk filân?

— Yoktur...

— Tarlan torban?

— Yoktur...

— Öyleyse ne yersin sen be?

Zülfü,

— Ne yiyek, ne bulursak yerik. . dedi.

Bodur ünüfersete,

— Yahu siz nasıl yaşıyorsunuz? diye bağırdı.

Zülfü de,

— Aha işte böylece yaşıyoruz iman kuvvetine çok şükür sayenizde... dedi.

Gözlüklüsü,

— Siz ne ekersiniz? dedi.

— Heç bişey...

Bizim dediklerimizi hep yazıyorlar.

— Yıllık geliriniz nedir, meselâ senin?

— Ne gibi? diye sordum.

— Sen bi senede kaç para kazanırsın?

— Kim bilsin... (Hüseyin Ağaya döndüm): Ne kazanırım ben Hüseyin Ağa emmi?

— Orasını sen bilin gayri... Düşün taşın söyle. . dedi.

Yıldan yıla iki-üçyüz pangınot kazanırık kazanmasına ya, şimdi doğrusunu desek, vergiyi bindirecekler.

— Yıl bereketli olursa kırk-elli gayme kazanırık çok şükürler olsun sayenizde... dedim.

Onu da yazdı defterine...

— Köyünüzde kaç eşşek var?

— Vardır epi sayenizde.

— Ne kadar?

Hüseyin Ağa buna cevap diye,

— Eşşeğe de vergi kesiliy mi? diye sordu.

— Bizim vergiyle işimiz yok... dediler.

— Öyleyse yazın, dedi, köyümüzde eşşeğin maşallahı vardır ve de pek çoktur, sayısı bilinmez.

Kel Yunus'a Bodur ünüfersete,

— Kaç karın var? dedi.

Yunus, karı başına vergi yazılır diye korkusundan, iki karısını da inkârdan gelip,

— Şükür ossun karı ney yok... dedi.

Bu kez Hüseyin Ağaya sordu:

— Ya senin?

Dört karısı olan Hüseyin Ağa,

— Bitecik... Bi karı bi ben... dedi.

— Yetiyor mu?

Hüseyin Ağa,

— Yetmese de idare ediyk gayri... dedi.

Şişkosu bana,

— Kaç çocuğun var? diye sorunca, benim dokuz çocuğum olduğundan, söylesem işin sarpa saracağını anlayan Hüseyin Ağa,

— Buyurun, buyurun... Yemeğe buyurun... diye bunları sofraya çağırdı. Siniyi önlerine koyup pilâvı döktük. Tokluya yumulup pilâva gömülünce sorguyu morguyu boşladılar. Yemekten sonra o şişkosu,

— Aman bana ağırlık bastı, geç kalmıyalım... dedi.

Bodur ile şişko ünüfersetenin ata tırmanması zor oldu. Bunları altlarından tutup kaldırarak atlarına bindirip uğurladık. Ben hemen dağdakilere, «Gittiler şükür, gelin gayri...» demek için seğirtirken Hüseyin Ağa ardımdan,

— Ey avanak, diye seslendi, ulan bunlar şaşırtmaca vermek için döner gelir de köylüye ve de mala, davara baskın verip vergi cezası keserler, Bırak kimse inmesin, gece dağda kalsınlar!...

İzimizi bulduklarından şimdi köyü göçtürmek için daha yukarı tepelerde sapa bir yer aramaktayız.

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

— Dört milyondan çok enayinin yaşadığı bu koca İstanbul şehrinde senin gibi bir adamın işsiz kalmasına şaşıyorum... dedi.

— Demek, o senin söylediğin dört milyondan çok insandan biri de benim... Ne yapayım, boyuna iş arıyorum, bulamıyorum... dedim.

— Aramakla iş bulunmaz ki... dedi.

— Ya nasıl bulunur?

— İşi sen kendin yaratacaksın...

— Amma da yaptın; hükûmet bile iş yaratamazken, ben bir garip kişi nasıl iş yaratayım?

— Ama onlar kendilerine iş yaratmışlar ki hükûmet olmuşlar...

— Yahu, ben hükûmet olamam ya...

Eminönü alanında kalabalık arasında karşılaşmıştık. Sabahattin, bir eski arkadaştı. Koluma girip Yenicami avlusundaki açık kahveye götürdü beni. Kahvelerimizi içerken,

— Sen ne iş yapıyorsun? diye sordum.

— Ben serbest çalışıyorum, dedi, benim yaptığım iş belli olmaz... Havaya göre bir iş bulurum kendime.

— İyi ama serbest iş yapmak için de sermaye ister kardeş, hem de büyük sermaye... Küçük sermayeyle iş kurmak devri çoktan geçti...

— Aklını kullanırsan on para sermaye istemez. Ben bütün hayatımda iki yıl işsiz kalmıştım. O iki yılda çektiğim acı bana ders oldu. O gün bugün İşsiz kaldığımı bilmem.

Bir-iki dakika ikimiz de sustuk. Sonra damdan düşer gibi,

— Senin sosyalizmle aran nasıl? dedi.

— Ne sosyalizmi yahu, diye tersledim, senin başka işin yok mu?

— Yani, sosyalizmi bilir misin?

— Sus allaşkına, birisi duyar da başımız belâya girer. Ben o dalgalardan çakmam...

— Amma da yaptın haa... Sen bu kafayla tabiî işsiz kalırsın birader; senin dünyadan haberin yok. Şimdi Türkiye'de en çok konuşulan konu sosyalizm. Kahvelerde, evlerde, salonlarda, yoksulu zengini yaşlısı genci, kadını erkeği hep sosyalizm konuşuyor. Twist ile sosyalizm moda oldu bizde de...

Onbeş yıl kadar önce ben bu sosyalizmden ağzımın payını almıştım. Bigün yolum ordan geçtiği için Devlet Hastanelerinden birinin önünden giderken, hastane kapısı önünde kaldırıma yatmış insana benzer, ama insanlıkla hiçbir ilişkileri kalmamış, küçüklü büyüklü, kadınlı erkekli bitakım yaratıklar görmüştüm. Yere serilmişlerdi... Çocuklar ağlaşıyorlardı. Tarihteki veba salgınından artakalmış can çekişen insanlar gibiydiler. Kaldırıma serdiği yamalı, kirli yorgana uzanmış gözleri çukura kaçmış, irin sarısı yüzlü adama,

— Ne bekleşiyorsunuz burada? diye sormuştum.

Adamın sözlerini duyabilmek için yanına çömeldim. Hastanede yer bulamıyan hastalarmış, gidecekleri yer yokmuş... Az ilerdeki fırına koşup on ekmek, manavdan da domatesle üzüm alıp bunlara dağıttım. Her birinin eline de birer lira verdim.

Üzüntü içinde yanlarından ayrılıp otobüse bindim. Son durakta otobüsten inip yoluma giderken sol omuzuma bir el dokundu:

— Biraz gel benime...

— Ne var?

— Gel hele sen de...

Uzatmıyalım efendim, adam sivil polismiş, beni alıp götüreceği yere götürdü.

— Sen o adamlara neden ekmek dağıttın, para verdin? diye soruyorlardı.

— Açlarmış, acıdım, ekmek verdim...

— Sen devlet misin ulan... Acımak sana mı düştü? Parayı nerden buldun da verdin?

Meğer bu benim yaptığım ya delilik, ya sosyalistlikmiş. Deli de olmadığıma göre... Karşılığı alınmadan para vermek ha!... Bir araba sopa attılar.

— Sosyalist mosyalist değilim... diyorum.

— İsbat et!... diyorlar.

— Nasıl ispat edilir, ne bileyim?

Taksitle mal alırken mağaza sahiplerinin istediği gibi, ya dükkân tezgâh sahibi bir esnaf, ya da ticaret odasına yazılı tüccar gibi namuslu ve güvenilir kişilerden iki kefil istediler. On gün tutuklu kaldıktan sonra zor ispat edebildim sosyalist olmadığımı. İşte o gün bugün, biyerde «sos...» diye bir söz duysam, hemen kaçarım ordan... «Sosis» demekten bile çekinirim.

Arkadaşım,

— Sen bizimle çalışır mısın? dedi.

— Ne işinde?

— Nene gerek senin? Para kazanılacak bir iş... Biz zaten iki arkadaş çalışıyoruz, ama iki kişi işe yetişemiyoruz. Ortağımla burda buluşacağız, o da neredeyse gelir...

Az sonra ortağım dediği adam geldi.

— Uygun görürsen birlikte çalışacağımız arkadaş... diye beni ona tanıttı. Adam, yukardan aşağıya, aşağıdan yukarıya beni bikaç kez süzdükten sonra,

— Bence uygun, dedi, aradığımız gibi iri yarı, kellifelli... Göbekli de...

Sabahattin,

— Eskidenberi böyle boylu bosludur, tabiî yaşlanınca doldu da, şişmanlayınca ensesi kalınlaştı... dedi.

Dikkatle yüzlerine baktım, alay eder gibi halleri yoktu.

— Yapacağım işi söyler misiniz? dedim

Sabahattin,

— Çok kolay, dedi, sen yalnız bizimle geleceksin, o kadar... Bir kez denersin, işine gelirse devam edersin.

— Boyla bosla ne ilgisi var bu işinizin?

— Çok ilgili... Ben kısa boyluyum, arkadaş da çok zayıf... Malûm ya, kalıp kıyafet çok önemli, gittiğimiz yerde güven vermemiz zor oluyor. Oysa sen maşallah bu ense-göbekle en şüpheci adama bile güven verirsin .. Biz çoktan beri senin gibi birini arıyorduk.

O kadar parasızdım ki, işin ne olduğunu daha fazla kurcalamadım. Yalnız,

— Aylığım ne olacak? diye sordum.

— Aylıkla değil... Çalıştığımız günler bikaç bin lira paylaşırız.

Bir ticaret işi olduğu anlaşılıyordu. Sonradan gelen adam da,

— Sosyalizm hakkında bilginiz var mı? dedi.

— Allaşkına bu sosyalizmi bırakın... dedim. Ayıp değil ya ben sosyalizmden korkarım!

— Aaa, bak bu çok iyi... İsabet...

— Bu sizin iş, hükûmetin kızdığı bişey olmasın sakın?... diye sordum.

— Ne münasebet... Bizim memlekette para kazanmak için, pusulaya bakar gibi hükûmetin burnunun doğrusuna bakıp o yana gideceksin...

— Siz lütfen bana şu işin ne olduğunu açıklar mısınız?

Sonradan gelen,

— Bu sosyalizmden bütün zenginler korkuyor, dedi.

— Zengini fakiri var mı bu işin, sosyalizmden herkes korkar... dedim.

— Doğru... Biz de ondan bu işi yapıyoruz ya... Ödü patlıyor heriflerin. Hani depremi olmadan az önce hayvanlar deprem olacağını sezerlermiş de, birbirlerine sokulurlarmış; atlar kişner, eşekler anırır, köpekler de havlarmış... İşte tıpkı böyle... Bizim zenginler bu sosyalizmden iyicene huylandılar.

Sabahattin,

— Bu sosyalizm belâsı, deprem, su baskını filân gibi bir âfet... dedi, Allah korusun, tabiî âfet değil de bir içtimaî âfet...

Sıska olan, cep defterini çıkardı, defterinden adlar okumaya başladı, altı kişinin adını seçti. Hepsi de memleketimizin tanınmış çok büyük iş adamlarıydı.

— Hangisine gidelim bugün? diye sordu.

Sabahattin, adları sayılanlardan birinin

Avrupa'da, birinin de Ankara'da olduğunu söyledi. Geri kalan dört kişi üzerinde karara vardılar. Üçümüz çıktık kahveden, Büyük Postane'ye gittik. Defterden adını seçtikleri tanınmış iş adamlarından birine o sıska olan telefon etti. Büyük bir saygıyla, ama çok cakalı konuşuyor ve adamdan çok önemli bir iş için randevu istiyordu. İki gün sonrası için randevu aldı. Sonra başka bir iş adamının telefonunu çevirdi. Ancak iş adamının sekreteriyle konuşabildi. Sekretere adını not ettirip, başka zaman yine arayacağını söyledi. Telefon ettiği üçüncü iş adamı, konuşmak için bir saat sonra vaktinin uygun olduğunu bildirmişti.

Dakikası dakikasına bir saat sonra randevu veren iş adamının çalışma yerindeydik. Burası büyük bir hanın geniş bir katıydı. Bana içerde ne yapacağımı anlatmışlardı: Çok senlibenli davranacak, adamla hiç çekinmeden konuşacaktım, odadaki en gösterişli koltuğa yayılır gibi oturacak, öteki bacağımın üstüne attığım ayağımı iş adamına doğru uzatıp sallıyacaktım.

İçerde ne olacak, neler konuşulacak diye bayağı heyecanlıydım. Dalavereli bir iş döndürüldüğünü sezinliyor ama ne olduğunu ve benim bu işteki rolümü anlıyamıyordum.

Bizi karşılayan sekreter, geldiğimizi haber verdi. İş adamının odasına girdik. Odada, gitmek üzere ayağa kalkmış iki kişi daha vardı. İş adamı, ellerimizi sıkıp bize oturacak yer gösterdikten sonra o ayaktaki iki kişiye,

— Tabiî, tabiî... dedi, hiç şüphesiz... Memleketi mahva götüren bu mikroplarla sizler gibi vatansever, milliyetçi münevverlerimiz mücadele edecek. Sizleri her hususta desteklemek vazifemizdir.

O iki kişi teşekkürler ederek geri geri gidip kapıdan çıktılar.

İş adamı masa arkasındaki koltuğuna oturdu, dirseklerini masa camına dayadı. Üçümüz içinde herhalde en gösterişli beni bulduğu için bana,

— Buyrun Beyefendi... dedi.

Sabahattin'in yüzüne baktım, dudaklarını yalıyor.

İş adamı,

— Sizi dinliyorum efendim... dedi.

Ne konuşulacağını bilmiyorum ki, ben şimdi ne diyeceğim? İyice toparlanıp koltuğa büzüldüğüm sırada Sabahattin ayağa kalkıp, sağ elini de ileri uzatarak sahnede tirada çıkmış bir eski aktör gibi konuşmaya başladı:

— Muhterem Beyefendi...

İş adamı «Muhterem Beyefendi» sözüne sanki adı seslenilmiş gibi,

— Efendim! dedi.

— Muhterem Beyefendi.

— Efendim...

— Muhterem Beyefendi, memleketimizi büyük bir tehlikenin günden güne sarmakta olduğunu elbette zâtıâliniz de müşahede etmektesiniz. Kökü dışarda olan bitakım muzır cereyanlar...

İş adamı, Sabahattin'in ağzından lâfı alıp tamamladı:

— Memleketi uçuruma sürüklüyor. Bunlara karşı müessir tedbir alınmazsa...

Bu cümlenin arkasını da Sabahattin getirdi:

— Sonumuz vahimdir. İş işten geçtikten sonra ne yapılsa boştur. Servet düşmanları günden güne artmaktadır. Özel teşebbüse hücum ederek ve özel sermayeyi sindirerek halkta zenginlere karşı nefret ve düşmanlık duygusunu yaratmak suretiyle...

— Millî birliğimizi ve beraberliğimizi bozuyorlar.

Birinin ağzında yarım kalan cümleyi, öbürü kaparak tamamlıyordu:

— Bunların niyeti...

— Milleti birbirine düşman iki safa ayırmak olup...

— Ondan sonra da hain maksatlarına...

— Ulaşmaktır. Biz bunlara karşı müessir tedbirleri almazsak...

— Sonumuz felâket olacaktır... Maalesef şu hakikati itiraf...

Sözün burasında o sıska arkadaşımız da heyecanla ayağa fırlayıp lâfa karıştı:

— Etmek zorundayız kiii, pek çok iş adamlarımız ve büyük sermaye sahiplerimiz gaflet uykusundadırlar muhterem beyfendi. Malûmuâliniz...

— Bu sosyalistler düşmanlarımızdan para yardımı görmektedirler. Emin olunuz beyfendi, yalnız geçen sene hariçten gördükleri yardım, iki milyon üçyüzkırkaltıbin yediyüzdoksaniki dolardır beyfendi, Buna karşı peki...

— Biz ne yapıyoruz? Hiç... Bizler, vatan aşkı ve imanımızın kuvvetiyle bu hainlere karşı yılmadan mücadele ediyoruz. Niçin? Çünkü özel teşebbüsü müdafaa ediyoruz. Niçin? Çünkü özel teşebbüsü müdafaa bizim vazifemiz-

dir, evet ve fakat...

— Muhterem hayır sahibi zenginlerimizin de bu mücadelede...

— Bizleri yalnız bırakmamaları...

Bu kez iş adamı da karıştı, bir trio başladı:

— Hiç şüphesiz... Çok haklısınız... Sizleri desteklemek vazifemizdir. Aksi halde...

— Memleket mahvolacaktır. Bu nizam düşmanları...

— İyice gemi azıya almış bulunuyorlar. Dışardan gördükleri yardımlarla gazete ve dergiler...

— Çıkarmaktadırlar. Geçenlerde dergilerinde yazdıklarını gördünüz mü beyfendi: «Artık hırsızlığa paydos... Bu fakir halkın hakkını hiç kimse yiyemez» diye yazıyorlardı. Bu ne demektir? Açıkça...

— Tanınmış iş adamlarımızı kastediyorlar. Yeni iş sahaları yaratarak memleketin kalkınmasına çalışanlara hiç utanmadan «Halkın sırtından geçinen soyguncular!» diye yazmaktan çekinmiyorlar. Bu sözleri kime söyledikleri belli...

— Evet, belli... Bize, bize!...

— Fikre karşı fikirle mücadele etmeliyiz beyfendi... Fakat onlar milyonlar alırken biz...

— Ne yapabiliriz? Bir dergi çıkarmak için...

— İtimad buyurunuz ki...

Ben koltuğa iyice yayılmıştım, bacak bacak üstüne atmış, ucu tavanı gösteren ayağımı sallayıp duruyordum. Masanın üstünde duran kutudan bir cıgara aldım.

İş adamı masasına geçti, zile bastı. Gelen adama,

— Bize kahve getir... dedi.

Bizimkiler de oturdular. İş adamı parmaklarını sinirli sinirli masanın camına vurarak, gayet ciddî,

— Nasıl bir mücadele düşünüyorsunuz? dedi.

— Fikir yoluyla mücadele edeceğiz.

Suspus oturmaktan sıkılmıştım; herhalde benim de bir-iki söz söylemem gerekiyordu.

— Sosyalistler çok geniş propaganda yapıyorlar, dedim, propaganda için her yola, her çareye başvuruyorlar... Bizim de karşı propaganda yapmamız gerekli...

Sabahattin,

— Özel teşebbüsü ve sermayeyi müdafaa eden bir dergi çıkaracağız... dedi.

Ben de hemen ekledim:

— Sosyalistler memleketin bütün değerli iş adamlarına saldırarak, onları halkın gözünden düşürüyorlar, millî değerlerimizi mahvediyorlar.

Bana bravo der gibi başını sallayan sıska arkadaşımız da,

— Bunlar tarihe düşmandırlar, dedi, millî geleneklerimizi yıkıyorlar.

— Ve ahlâkımızı, millî ahlâkımızı kemiriyorlar beyfendi... dedim.

İş adamı,

— Sizden önce gelen beyler de, dedi, aynı maksatla çıkardıkları dergi için benden ilân istediler. Yardım vazifemizdir. İlân verdim dergilerine tabiî...

Sabahattin,

— Bu zamanda bir dergi çıkarmak ve yaşatmak kolay değil beyfendi, dedi, biz üç arkadaş bu mücadeleye hayatımızı vakfettik ve bütün varımızı koyduk. Memleket meselesi beyfendi...

Beyfendi,

— Anlıyorum, dedi, bu yolda mücadele edenler artmalı, halka doğru yolu göstermeli... Ahlâk, ahlâk, her şeyin başında ahlâk gelir...

— Bugün ellibin liradan aşağı bir dergi çıkmıyor; biz ancak otuzbin lira sağlayabildik.

— Hamiyetli iş adamlarımızın yardımını rica ediyoruz. Bugün bu küçük yardımlar yapılmazsa yarın her şeyiniz elden gidebilir...

Ben hemen,

— Gidebilir değil gidecektir... dedim, gaflet uykusundan uyanmalıyız.

Sıska arkadaşımız,

— Eksik olmasınlar, vatanperver bir zenginimiz bize beşbin lira yardımda bulundu... dedi.

İş adamı,

— Ben şimdilik size bir küçük yardımda bulunayım... dedi.

Masasında duran düofonu açıp muhasebe müdürüne bize altıbin lira vermesini emretti. Teşekkür edip gitmek için ayağa kalkarken içeri bir adam girdi, büyük bir heyecanla,

— Bu canlar kimin için çalınıyor beyfendi? dedi.

İş adamı şaşkınlıkla,

— Hangi canlar? dedi.

Adam bağırıyordu:

— Tehlike canları, tehlike canları!... Bu canlar sizler için çalıyor Beyfendi! Ne yazık

ki duyan yok!.. Sosyalistler işi uzattılar. Vatanperverlerimiz bu derin uykularından uyanmazlarsa...

İş adamı bizi kapıya kadar geçirerek uğurladıktan sonra odasında bıraktığı adamın yanına döndü.

Biz bir taksiye atlayıp yine Yenicami avlusundaki kahveye geldik. Orada altıbin lirayı bölüştük. Ben o kadar az konuştuğum halde, bana da üçtebir hisse verdiler. Sabahattin, sıskaya,

— İki el tavla oynıyalım da, öyle çıkarız Beyoğlu'na... dedi.

Onlar tavlaya başladılar. Adının Niyazi olduğunu ancak o zaman öğrendiğim sıska ortağım,

— Bu gece nerdeyiz? dedi.

Sabahattin,

— Kervansaray'a yeni üçoğlan gelmiş, dedi, üçünün de karıdan hiç farkı yokmuş, striptiz yapıyorlarmış...

— Memleket sahiden büyük tehlike içinde... dedim.

Maksadım onları harekete geçirmekti. Niyazi salladığı zarı attı,

— Vay namussuz kemik... Ulan iki-bir'in parasını mı verdik be... dedi.

Bana para tatlı geldiğin için,

— Memleket tehlike içindeyken bizim burda oturmamız hiç doğru değil arkadaşlar... dedim.

Sabahattin,

— Bugünlük bu kadar çalışma yeter, dedi, biraz da eğlenmek hakkımız. İki gün sonrası için bir randevumuz daha var...

Cebimdeki paraları ceketimin dışından yokladım. Bana sanki rüya görüyormuşum gibi geliyordu. Bu kadar çok paranın bu kadar kolay kazanılmasını bütürlü aklım almıyordu.

O geceyi üçümüz birlikte eğlenerek geçirdik, ama ben hiç para harcamadım. Sabahleyin, iki gün sonra yine aynı kahvede buluşmak üzere birbirimizden ayrıldık. O kadar sarhoştum ki, eve nasıl geldiğimi hiç hatırlamıyorum.

İki gün sonra Yenicami avlusundaki kahveye erken gitmiş olacağım ki ortaklarım yoktu. Yarım saat kadar sonra önce Sabahattin geldi.

— Benim bu işi aklım almıyor Sabahattin, dedim.

— Hangi işi? dedi.

— Yahu, bu iş adamları zekî, kurnaz, akıllı adamlar... Buna hiç şüphe yok, akıllı olmasalar bu kadar iş becerip zengin olamazlardı.

— Gayet tabiî...

— Peki nasıl oldu da herif bize altıbin lirayı gık demeden verdi?

— Çok korkuyorlar yahu... Sosyalizm dedin mi, heriflerin bacakları titriyor. Denize düşen yılana sarılır gibi, kim sosyalizmle mücadele edeceğim dese parayı savuruyorlar. Yalnız biz değiliz ki bu işle uğraşan... Şimdi piyasada sekiz-on ekip çalışıyor. Ama bu işi ilk icat eden biziz. Bu Niyazi var ya, çok akıllı oğlandır; gayet ilmî çalışıyor. Zenginlerden tam otuzbin lira toplayıp Avrupa'ya incelemeye gitti, daha yeni döndü.

— Ne incelemesi?

— Sosyalizmin nasıl geldiğini gidip yerlerinde inceledi. Sonra gelip burada konferans verdi. Şimdi de bir kitap çıkaracak... Ama daha kitabın parasını toplamadı. Sosyalizm gelecek diye zenginlerin ödü patlıyor.

— Neden?

— Nedeni var mı yahu, bu sosyalistler bir kere «dalavere yok» diyorlar, «sömürme yok» diyorlar, «başkalarının sırtından geçinmek yok» diyorlar, efendime söyliyeyim «Sosyal adalet, filân...» diyorlar. İyiden iyiye azıttılar...

— Biz o dergiyi ne zaman çıkaracağız?

— Ne dergisi?

— Hani para aldık ya...

Sabahattin güldü,

— Deli misin, dedi bişey çıkaracağımız yok...

— Para verenler şikâyet ederse? Dolandırıcılık bu...

— Yok canım, kimsenin şikâyet edeceği filân yok... Onlar da biliyor zaten... Bile bile veriyorlar; ne olur ne olmaz diye... Ayda bikaç bin lira vermişler bu uğurda, ne çıkar... Sen demedin mi, akıllı adamlar diye, tabiî akıllı hepsi.

Niyazi de geldi. Bir taksiye atlayıp randevumuz olan iş adamının yarısından çoğuna sahip olduğu bankanın merkez binasındaki dairesine gittik. Uzun törenle yanına girebildik. Niyazi yanında getirdiği çantanın içinden biçok gazeteler, dergiler çıkardı.

İş adamına bunları gösterip bazı parçalar okudu. İş adamı,

— Bu yazıları biz de takip ediyoruz, dedi. Dikkat ve ilginize teşekkür ederim.

— Fakat beyfendi, sosyalizm tehlikesi kapımızı çalmaya başladı. Emin olunuz mücadelede geç kalınıyor.

Ben hemen,

— Yılanın başını küçükken ezmeli... dedim.

İş adamı,

— Biz de boş durmuyoruz, dedi... Bu konuda devamlı yayınlarımız var...

Niyazi,

— Biliyoruz beyfendi, dedi, fakat kâfi değil... Bunlar halkın içine, arasına giriyorlar. Biz her şeyi devletten bekliyoruz. Çok kurnaz ve gizli çalıştıkları için yalnız polis bunlarla başedemez.

İş adamı,

— Siz, derginize ilân mı istiyorsunuz, yoksa yeni bir dergi mi çıkaracaksınız? dedi.

Sabahattin lâfa karışıp,

— Biz kitap yayını yapmak istiyoruz, dedi, şiddetli bir mücadele açacağız... Sosyalist geçinenlerin içyüzlerini halka açıklıyacağız. Çünkü bunlar, zengini fakirleştirmek, fakiri de büsbütün fakirleştirmek isiyorlar. Sizin neşriyatınız bilimsel ve ciddî. Biz halk için kitaplar çıkaracağız.

— Çok iyi yaparsınız... Bunların hürriyet düşmanı olduklarını halka anlatmalı. Halk, ancak hürriyet içinde refaha kavuşacağını, zengin olacağını bilmeli..

Ben,

— Çok haklısınız, dedim, halkımızın zengin olmak umudunu da kırıyorlar.

İş adamı,

— Ne kadar çok koldan çalışılırsa o kadar verimli olur, dedi, geçen hafta da bazı gençler geldiler, onlar da bir dernek kuracaklar...

— Fakat beyfendi, maalesef hiçbir yardım görmüyoruz. İş adamlarımız, burunlarının ucuna gelen tehlikeyi bitürlü görmek istemiyorlar!

Bu ateşli konuşmasının sonunda bankadan ancak üç bin lirayla çıktığımız için içerlemiş olan Niyazi,

— Vay cimri hergele vay, ulan bu gidişle sosyalistler sizin iflâhınızı kesecekler... diye söylendi.

Sabahattin de,

— Eskiden, dedi, daha çok veriyorlardı. Ama şimdi para istiyenler de çoğaldı birader, herifler ne yapsın?...

Bu anlattığım biçimde bir aya yakın bir zaman çalıştık. İki-üç günde bir, büyük iş adamlarımızdan birine gidip, kimisine dergi çıkaracağımızı, kimisine dernek kuracağımızı, yayın yapacağımızı söylüyor, bikaç bin lira koparıyorduk.

Yine bigün sosyalizmle mücadele için yardım istemeye gittiğimiz büyük zenginlerden biri,

— Herkes geliyor, dedi, fikre karşı fikirle mücadele edeceğiz diyor... Ne fikri yahu?... Karşındakilerde fikir olursa fikirle mücadele edersin. Bu herifler azmışlar, bunlarda fikir nerde? Din iman bilmiyen, hürriyet düşmanlarına fikirle mücadele de ne demekmiş...

— Çok haklısınız beyfendi, dedim, bendeniz de aynı fikirdeyim. Millî servete göz dikmiş ahlâksızlarla fikir mücadelesi ne demek?

Beni pek beğenen iş adamı,

— Sermaye zaten ürkektir, dedi, hot dedin mi korkar kaçar... Bu alçaklar sermayeyi ürküttüler be.. Geçenlerde arkadaşlarla sosyalistlere karşı bir dernek kurduk. Ama yalnız dernekle olmaz ki... Ben meselâ bir büyük iş hanı yaptıracaktım, sosyalistler belâsından vazgeçtim... Bunun zararı kime?

— Memlekete Beyfendi...

— Tabiî... Ben hanı yaptırayım, sonra alsınlar elimden; yağma mı var? Bunlarla başka türlü mücadele etmeli... Bu tertemiz memleketi pislettiler, ahlâkını bozdular. Her yerde bir sosyalizm lâfıdır gidiyor. Yahu, atalarımız üç kıtada at oynatırken sosyalizm mi vardı?...

— Ne doğru buyurdunuz beyfendi...

— Bizim dernekte anlattılar, bu sosyalimz tâ onsekizinci yüzyılın modasıymış; zaten bize her moda sonradan gelir... Bunu anlatmalı halka...

— Evet efendim... Sonra bunların her yerde kolları var...

— Doğru, her deliğe giriyorlar... İnanır mısınız, ben, damadımın bile sosyalist olduğunu daha yeni öğrendim. Ayırtacağım kızı, ailemde namussuz istemem, şerefim iki paralık oldu...

Verdiği ikibin lira için geveze herifi iki saat dinledik.

Şefimiz Niyazi bigün,

— Arkadaşlar, dedi, artık bu dalgada iş yok...

— Neden?

— Görmüyor musun, herifler ne diyor... Gittikçe ağız değiştirmeye başladılar, kesenin ağzını da kıstılar.

Niyazi'nin dediği doğruydu. Yardım için gittiğimiz iş adamları genellikle bize şöyle demeye başlamışlardı:

— Sosyalizm fena birşey değildir... Ben de sosyalistim, ama ben yüzdeotuz sosyalistim... Her şeyin bir kararı var beyim... Bizimkiler tadını kaçırıyorlar.

Niyazi bu adama,

— Bendeniz de bir miktar sosyalistimdir, dedi, ama buyurduğunuz gibi sosyalizmin de hududu var... Bir insan yüzdeyirmi, yüzdeotuz, hattâ yüzdekırk sosyalist olabilir... Ama her şeyin fazlası haram...

Daha önce gittiklerimize de uğruyorduk. Onlar da gittikçe sosyalist oluyorlar ve sosyalist oldukça da bize verdikleri para azalıyordu. Son gittiğimiz büyük iş adamı,

— Ben yüzdealtmış sosyalistimdir... dediği gün, Niyazi kahvede bize,

— Arkadaşlar, artık bu iş tamam, bu herifler yüzde altmış sosyalist oldu mu, olmadı mı... Bize iş yok... dedi.

— Neden? diye sordum.

— İş adamları böyledir, dedi, bütün hisse senetlerini alıp şirkete sahip olmak isterler, görüyorsunuz ya herifierin yüzde'eri gittikçe artıyor, yakında yüzdeyüz sosyalist oldular mı, işte o zaman yandık! Baktılar ki, sosyalizmi başka türlü önliyemiyecekler, kendileri sosyalist olup sosyalizmi de bombok edecekler...

Bu arada ben epey para biriktirmiştim, ama havadan para kazanmak da tatlı gelmişti. Eski işsiz kaldığım günlerin acısıyla,

— Ne yapacağız öyleyse? dedim.

Sabahatitn,

— Yeni bir iş düşüneceğiz, dedi, bunca yıl hep bu işten ekmek yedik ya... İki yıl cami yaptırma derneğine para toplıyarak geçindik. Ondan önce kimsesiz çocukları kurtarma derneği, tarihî mezarları ihya cemiyeti, sakatları koruma derneği... Bizde iş çok, havasına göre iş...

Macerasever adam değilimdir, onun için,

— Biz de bir firma kursak, dedim, ticaret yapsak...

Niyazi,

— Beceremeyiz ki... dedi.

Sabahattin,

— Sermaye ister... dedi.

Ben o kısa zaman içinde otuzbeşbin lira biriktirmiştim, onların otuzbeş lirası bile yoktu. Tabiî, ne olacak, haydan gelen huya gider...

Ben onlardan ayrı bir yazıhane açtım, ithalât, ihracat ve komisyon işleri yapmak için Ticaret Odası'na yazıldım. Daha henüz hiçbir iş yapmamıştım, yazıhaneyi açtığımın haftası içinde, bunlar yerimi öğrenmişler, geldiler.

— Uğurlu olsun... dediler.

Eski ortaklarıma teşekkür ettim. Niyazi,

— Kardeşim, dedi, sen bu yazıhaneyi çok zamansız açtın...

— Neden? dedim.

— Nedeni var mı yahu, bu sosyalizm iyice aldı yürüdü. Bu herifler sermayenin düşmanı... Sen ne kadar zengin olursan o kadar düşmanın artacak...

Şöyle bir düşündüm, dediği doğru... Beni büyük bir korku aldı.

— Bu memlekette rahat yok mu yahu, dedim, insanların kazancına göz dikmişler.

Sabahattin,

— Maalesef öyle, dedi, sen şimdi ister istemez çalışıp sermayeni büyüteceksin... O zaman da...

— Doğru be birader... Bu sosyalizm bir belâ be!

— Belâ ya... Biz boşuna mı mücadele edelim diyorduk... Şimdi sen madem ki bu yazıhaneyi kurdun, çok iyi oldu. Biz burda bir dergi çıkaralım, burası derginin idare yeri olur... Çünkü sosyalizmle mücadele etmezsek...

— Tehlike çok büyük... diye sözünü tamamladım.

Belki adını duymuşsunuzdur, «UYAN» adında bir dergi çıkmıştı hani, işte o dergiyi biz çıkardık. Ama yalnız bir sayı çıkabildi, otuzbeşbin lira da eridi on günde...

Hiç olmazsa Niyazi'yle Sabahattin, ele geçirdikleri paraları yemişlerdi, ben yiyemedim de... Biriktirdiğim parayı da onlar yediler.

Kirasını veremediğim için yazıhane de gitti elimden. Bigün yine üçümüz Yenicami avlusundaki kahvede oturuyorduk. Niyazi,

— Cigaranız var mı çocuklar? dedi.

Sabahattin,

— Ne cigara, ne para var, dedi.

Ben paketi uzattım. Cigarayı yakıp derin derin dumanını içine çeken Niyazi,

— Şimdi yeni bir iş sahası açılıyor arkadaşlar... dedi.

Sabahattin,

— Nedir? dedi.

Niyazi bana,

— Doğru söyle, dedi, sen sosyalist misin?

— Herkes gibi ben de biraz sosyalistim tabiî... dedim.

— Sen Sabahattin?

— Senden saklıyacak değilim ya, dedi, ben de yüzde yetmiş - seksen kadar sosyalist sayılırım...

Niyazi,

— Tamam öyleyse, dedi, şimdi de sosyalizm üzerine çalışacağız. Hadi kalkın, gelin benimle...

Kahve paralarını ben verdim. Kalktık ordan Unkapanı'na doğru yürüdük. Sabahattin,

— Hergelelikte bu Niyazi'nin bir eşi daha yoktur... dedi.

— Akıllı oğlan... dedim.

— Havayı bilir, iyi koku alır... dedi.

Yüzde şu kadarlık üç sosyalist, yeni bir iş çevirmek için düştük yola.

AFERİN İNCE YANI

Bizim köyün yoksul bir Ahmet Ağası varmış. Kağnısındaki mazı ağacı kullanıla kullanıla bir yanından iyice aşınmış, incelmiş. Bizim köyde çok yaşlı bir meşe ağacından başka ağaç yoktur. Ahmet Ağa bir yanından incelen mazı ağacını, bir yenisiyle değiştirmiyor; kağnısı yüklüyken mazının ince yanından kollayarak yürüyor ki çıt edip kırılsa tekere yapışıp da yükün devrilmesini önleyecek... Gözü, kulağı mazı'nın ince yerinde yürürken, içinden de yakarır dururmuş: «Aman ince yanı... Gözüm ince yanı... Dayan ince yanı... Hele ince yanı...»

Harman zamanı kağnısına tarladan tepeleme sap yükleyip çıkmış yola. Mazının ince yanı çıtır çıtır çıtırdıyor. Derken küt diye bir ses ve kağnı yana devrilmiş. Ahmet Ağa hemen mazının ince yanına bakmış ki sapasağlam. Bir de öbür yanına geçip bakmış, mazı, en güvendiği kalın yanından kırılmamış mı!...

Ahmet Ağa mazı ağacının ince yanına bakmış, bakmış da keyifle,

— Eferüüüm ince yanı! demiş.

Bir yayınevim vardı, yirmi gün önce yandı, külduman oldu. İşte o gündenberi bu fıkrayı anlatıp anlatıp gülüyorum. Çünkü hesabımda yangın yoktu. Gözümü, kulağımı işlerin ince yanına dikmiş, yalvarıp yakarıp duruyordum: «Aman ince yanı... Gözüm ince yanı... Dayan ince yanı... Hele ince yanı...»

İnce yanı dayandı, dayandı da, işler bizim en güvendiğimiz, en kalın yanından koptu, kırıldı. Dediği çıkmış, bahsi kazanmış olan bir adamın keyfi içinde yangından beri «Aferin ince yanı!» deyip duruyorum.

Hoş bu yayınevinde kitaplar paraya dönüşüp ayda beşyüz lira bile getirmiyordu ama, bana büyük bir güven veriyordu. Kafam kızınca çalıştığım gazetenin patronuna «Al apdestini, ver pabucumu arkadaş!» diyebiliyordum.

Amaaaan, ne olacak... Ustamız Nasrettin Hoca, elinden ciğeri kapıp uçan çaylağın arkasından bakmış, bakmış da «Ulan enayi» demiş. «Tarifesi bende... Yahni yapamazsın ki...» Yanan kitapların alevlerine «Enayi... Tarifesi bende, yine basarım...» deyip avunuyorum. Gelgelelim, kendimi avutmam kolay da, acımızı üleşen dostları avutmak o kadar zor ki...

— Geçmiş olsun...

— Sağ olunuz.

— Nasıl oldu bu iş?

— Yanmış işte... Komşudan yangın çıkmış... Ben de pek bilmiyorum...

— Nasıl bilmezsin? Olur mu hiç!...

— Sağlık olsun...

— Anladık, sağlık ama, o kadar kitap yahu... Kaç yılın emeği ...Ne ile ortaya çıkarılır?...

— Doğru... ama olmuş...

— Amma da gamsız adamsın yahu... Senin kadar vurdum duymaz görmedim.

Arkadaşım üzüntüsünü anlatıyor, ben de onu avutmaya çalışıyorum.

— Üzülme... O kadar da üzülecek bişey yok... Yeniden bir yayınevi kurarız inşallah... Ne yapalım, sağlık olsun...

Görseniz ne diller, ne diller döküyorum. Ama arkadaş avunacak gibi değil ki...

— Ben senin yerinde olsam çıldırırım... diyor.

Bir başka dostla karşılaşıyoruz.

— Bişey duyduk, doğru mu?

— Doğru...

— Ne?... Demek doğru... Yandı ha!... Hepsi mi?

— Hepsi...

— Yahu hiç aldırmıyorsun?...

— Aldırıp da ne yapabilirim, yanmış bir kere... Canımız sağ ya...

— Seni hiç anlamıyorum birader...

Benden çok daha üzgün olan dostumu uzun uzun avutmaya çalışıyorum ama, hiç de avunacak gibi değil... Ondan ayrılıyorum, bir başkası elimi sıkıyor.

— Vah, vah, vah... Pek üzüldüm, pek... Vah, vah, vah...

Onunla karşılaşmadan önce gülümsiyerek yürümekte olduğum için, onun acınması karşısında ister istemez suratımı ekşitmeye çalışıyorum.

— Ya!... diyorum.

— Zarar ne kadar?

— Beşyüz bin lira...

— Ne diyorsun!... Vah kardeşim vah!... Vah canım vah!... Desene mahvoldun...

— Yok canım, ne diye mahvolayım?...

— Öyleyse sigortalıydı?

— Yooo... Sigortasızdı.

— Nasıl? Sigorta ettirmedin ha?.. Ama bu eşeklik...

— Evet... Öyle...

— Peki birader, sen o kadar kitabı nasıl sigorta ettirmezsin?...

Niçin sigorta ettiremediğimi uzun uzun anlatıyorum ama, bu anlattıklarım dostumun üzüntüsünü bitürlü gideremiyor.

O günüm, başıma gelen bu belâdan ötürü üzülen dostlarımı, arkadaşlarımı, tanıdıklarımı avutmakla geçti. Eksik olmasınlar sevenlerimiz de çok, eve gelince de telefonlar başladı.

— Felâkete uğramışsın yahu, bişeyler kurtarabildin mi?

— Hayır...

— Çok üzüldün değil mi?

— Eh...

— Nasıl eh?

— Biraz üzüldüm tabiî.

— Biraz olur mu birader, insanın bu kadar malı gider de...

— Eee, ne yapayım yani?... Öleyim mi?...

Üzülmemeleri için uzun uzun avutucu sözler söyledim. Telefonu kapar kapamaz, yeniden zil çaldı.

— Ne söyliyeceğimi, seni nasıl teselli edeceğimi bilemiyorum, Anlıyorum kardeşim, teselli kâr edecek gibi değil...

— Eksik olma... Ne yapalım, başımıza geldi işte... Siz sağ olun. Yeni baştan kuracağız...

— İmkânsız. O koca yayınevi yeni baştan nasıl kurulur?

— Kurarız.

— Kuramazsın. Geçti artık...

— Peki, kuramam...

— Kuramam olur mu?... Ne yapacaksın öyleyse?...

— Kurmaya çalışacağım...

— Nasıl, üzülmüyor musun?... Yahu nasıl üzülmezsin!... E, bu kadar umursamazlık da olmaz yani...

— Ne mümkün... Ama üzülme kardeşim.

— Yoo... Üzüldüğüm yok.

Hay Allah... Üzülmemen için beni tesselliye çalışan dostlarım sanki benim ille de üzülmemi istiyorlar. İnsanın üzüleceği bile varsa, onların üstelemesi karşısında inadına üzülmüyor. Evet, işte bir felâkettir geldi başımıza, ben onu unutmaya çalıştıkça, gerçekten iyiyürekli dostlar acımı paylaşmak için üstüme üstüme geliyorlar. Hepsi neyse de Mahmut'u avutmak zor oldu. Ellerime, kollarıma yapışıp iki gözü iki çeşme ağlıyordu.

— Aman Mahmutcuğum, bu kadar üzülme kardeşim... Canımıza gelecek belâ malımıza geldi...

Mahmut'un beni bu kadar sevdiğini hiç bilmezdim; öyle ağlıyor ki, artık kendimi tutamayıp ben de ağlamaya başladım. Bu ağlamak da esnemek gibi insandan insana geçiyor. Mahmut ağlıyor, ben ağlıyorum... Burunlarımızı çeke çeke ağlıyoruz. O beni avutmaya uğraşıyor, ben onu...

— Kaç yılın emeği yandı kül oldu... Vah, vah, vah!...

— Üzülme Mahmutcuğum, yeni baştan yaparız...

— O kadar kitap neyle ortaya çıkar?

— Doğru, doğru ama, canımız sağ ya...

Birbirimizden ayrıldığımız zaman ikimizde de avunacak hal kalmamıştı. Üzülmeyeyim diye dayandım, dayandım da, en sonunda dostlar beni işte bu hale getirdiler ya... Kendimi tutamıyorum, durup durup ağlıyorum, dinlenip dinlenip ağlıyorum.

Bu avutmalar hiç kesilmeden günlerce sürdü. Önceki gece, geç saatlere kadar çalıştım. Yatağa girdiğim zaman saat ikiyi geçiyordu. Uykumda bir telefon zili duydum ama, kendimi toparlayamadığımdan uyku sersemliği ile zilin rüyamda mı, gerçekten mi çaldığını anlayamadım. Duymamak için başımı yorganın, yastığın altına soktumsa da, olmadı. Telefonu açtım. Bir ses:

— Uyuyor muydun?..

— Uyuyordum.

— Sahi uyuyor muydun?..

— Allah Allah... Bunda şaşacak ne var yahu? Uyuyordum tabii... Neredeyse sabah olacak, normal insanlar bu saatte uyurlar.

— Peki be kardeşim, insanın o kadar malı yanar da nasıl gözünü uyku tutar... Nasıl uyuyabilir... Pes doğrusu... Biz de sana geçmiş olsun diyecektik ama, maşallah senin teselliye falan hiç de ihtiyacın yokmuş.

Çat diye telefonu kapattığını duydum, ben de başımı yastığa koydum ama, sinirden bitürlü uyuyamıyorum. Yani ne demek istedi bu herif?...

Yangın olalı onsekiz gün geçmiş, ben onsekiz gece üzüntüden uyuyamıyacak mıydım?. yeni dalıyordum ki, bir telefon zili daha...

— Buyurun...

Yıvışık bir sarhoş sesi:

— Çok affedersin...

— Estağfurullah... Ne oldu?

— Biz şimdi Taverna bardayız da... Bizim Hüsnü ile beraber...

— Eee?...

— Ben senin yayınevinin yandığını duymamıştım... Onun için geçmiş olsun diyemedim, Şimdi burada Hüsnü söyledi. Ne kadar üzüldüğümü anlatamam...

Gerçekten sesi ağlamaklıydı, belki de ağlıyordu.

— Sağ ol...

— Vah vah vah... Çok, çok üzüldüm yani...

— Eksik olma!...

— Hayatımda hiç bu kadar üzülmemiştim...

Öbürlerini olduğu gibi, üzülmemesi için bunu da avutmaya başladım.

— E peki, ne yapacaksın şimdi?

— Bilmem...

— Bilmem olur mu?...

— Daha düşünmedim...

— Amma geniş adamsın yahu... İnsan, öyle bir yayınevi yansa çıldırır be!...

Dün sokağa çıktım. Bir tanıdıkla karşılaşıp da avutmalarını dinlememek için başım önüme eğik yürüyordum. Karaköy'den dolmuşa bindim. Sağ yanımdaki,

— Geçmiş olsun efendim... dedi.

— Bişey mi olmuş? dedim.

— Yayıneviniz yanmış diye duyduk... dedi.

— Yooo... Öyle bişey yok...

Solumda oturan,

— Nasıl olur, dedi, ben gözümle gördüm.

— Beş-on kitap yandı ama, dedim, ona yangın bile denilmez. Topu topu yüz liralık kitap, yayınevi sigortalı olduğu için sigorta şirketinden ellibin lira aldım.

Sonra şoföre seslendim:

— Durabilir misiniz, ben burada inecegim...

«Aferin ince yanı!» diye söylene söylene yürüdüm...

BASIN YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE AÇIK MEKTUP

Sayın genel müdür beyefendi,

10 Temmuz 1956 günü, İtalyan Kültür Ataşeliği eli ile, Akbaba dergisine bir broşür geldi. Dört dil üzerine yazılmış bu broşürde, 5 Ağustosta İtalya'nın Bordigera yazlığında uluslararası bir mizah yarışması yapılacağı yazılıydı. Bu yarışmaya Türk mizahçıları da çağrılıyordu.

Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün memleketimizi dünyaya tanıtmak için büyük bütçelerle şu kadar para harcadığını gözönünde tutarak, ben de yurdumu kendi gücümle tanıtabilmek için bu yarışmaya katıl-

maya karar verdim. Yalnız bir zorluk vardı. Yarışmaya girecek yazıları 20 Temmuza kadar istiyorlardı. On gün kalmıştı. On günde yazılarımı nasıl ve kime İtalyancaya çevirtecektim?

Aradım, aradım, böyle birini bulamadım. Başvurmadığım yer kalmadı. Sonunda bir genç ben yaparım, dedi. 17 Temmuz günü, bütün bir gün çalışarak yalnız bir hikâyemi İtalyancaya çevirdi. 18 Temmuzda postaya verdik. Bu yarışmaya 18 millet mizahcısı katılmıştı. Dokuz yıldır yapılan bu yarışmalara ilk kez bir Türk mizahçısı ile, bir Türk karikatüristi katılıyordu. 5 Ağustosta yarışma yapıldı. 8 Ağustosta Associated Press Ajansı benim mizahta dünya birincisi, Turhan Selçuk'un da karikatürde dünya ikincisi olduğunu bültenlerinde bütün dünyaya bildirdi. Bu habere, İtalyan, Fransız, Amerikan gazeteleri gereğince ve yeterince yer verdiler.

Çok sevindim. Başka bir Türk kazansa yine sevinirdim. Kendim kazandığım için sevindim, yurdumun adı uluslararası yarışmada iyi derece ile geçtiği için sevindim.

Bütün bu olay, başından sonuna dek onbeş günde olup bitmişti. Uluslararası mizahçılar ve karikatürcüler birliğinden kutlama mektubu aldım. Arkadan bir de birincilik diploması gönderdiler. Daha sonra da yazılarımın dergi ve gazetelerde yayınlanması için öneriler aldım.

Arkadan bir mektup daha geldi. Şöyle yazıyordu:

«Birincilik ödülü olan Altın Palmiyeniz size verilmek üzere Türkiye'nin Roma Elçiliğine gönderilmiştir. Alındığında bildirmenizi rica ederiz.

Aradan tam dört ay geçti. Ben daha «Ödülü aldım, teşekkür ederim» diye cevap veremedim. Veremiyorum, çünkü almadım.

Sayın Roma Büyükelçimiz Açıkalın'ın benim için büyük değer taşıyan 17 Eylül tarihli mektubunda da, «Büyükelçimize âhiren gönderilmiş bulunan plâkanız, keyfiyetten haberdar kılınan Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü delâletiyle irsal kılınmıştır. Muvaffakiyetinizi tebrik eder saygılarımı sunarım.» deniliyordu.

Dört ay bekledik. Ben altı ay bekleyeceğimizi sanıyordum. Halk dilinde «Temiz iş altı ayda çıkar» diye büyük bir söz olduğundan, plâkanın bana altı ayda verilebileceğini sanıyordum. Şu espri pek tutunmuştur: Amerikalılar, Ankara'da, herkesin ağzında bir, «Yavaş, yavaş!...» lâfı duyunca, Ankara'ya yeni bir isim takmışlar: «Yavaşington...» Bunu da bildiğim için altı ayı göze almıştım. Ama sayın genel müdürlüğünüz beni o kadar bekletmedi. Yarışmadan dört ay sonra, «Başbakanlık, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, İstanbul Vilâyet Temsilciliği» başlığını taşıyan, imza yerinde de, «İl temsilcisi V.» yazılı 5.12.1956 günlü ve 3366 sayılı bir mektup aldım.

«Bay Aziz Nesim,

İtalya'dan size verilmek üzere umum müdürlüğümüz namına gönderilen hediye için 250 lira, gümrük resmi istenilmektedir.

Bu hediyenin gümrükten çıkarılması için, bu parayı hemen temsilciliğimize getirmenizi ve yahut da göndermenizi rica ederim. Saygılarımla.»

Şaşırdım dersem, yalan. Bu şaşkınlıktan da çok başka bişey...

Soyadımı bir Yahudi adı ile karıştırıp Nesim yazan il temsilciliğine, Nesimaçi yazmadığı için çok teşekkür ederim. Büyük ithalâtçı bir tüccar kadar tanınmış değilim ki, Basın - Yayın Genel Müdürlüğü'nün il temsilcisi benim adımı bilsin.

Şu noktaları pek sayın genel müdürlüğünüze hatırlatmayı yararlı buluyorum:

1 — Bana İtalya'dan gönderilen hediye değil, ödüldür. Dört ay bekledikten sonra sayın genel müdürlük, ödülle hediyeyi birbirine karıştırmak kararını mı verebildi? Eğer hediye olsaydı, bunu bana posta ile doğrudan doğruya gönderirlerdi. Büyükelçilik ve sayın genel müdürlüğünüzün aracılığı gerekmezdi. Çünkü Basın - Yayın Genel Müdürlüğü benim bildiğime göre postacı değildir.

2 — Dünya şampiyonu olan arslan pehlivanlarımız altın madalya ödülü kazandıkları zaman, bu madalyalardan vergi alınıyor mu? Her ne kadar, benim yaptığım, pehlivanlık kadar önemli bir iş sayılmazsa da, yine de az çok birbirine benziyor.

Bütün dünya «Türk gibi kuvvetli» sözünü bilir. Ama «Türk gibi yazar» demezler. Acaba bu yüzden mi 250 lira gümrük vergisi vereceğim?

3 — Yarışmalarda kazananlara, benim bildiğim ödül verilir, armağan verilir, ama ceza değil. Bu 250 lira benim için cezadır, hem de ağır para cezası!

4 — «250 lirayı hemen getirin» diye emir

buyurulmuş. Hem de «Hemen...» Başüstüne! Üstümde bozukluk yok. Şu tütüncüden bozdurup hemen getireyim. Anlaşılan sayın il temsilcisi vekili de bana mizah yapıyor!

Sayın genel müdür, ben evimin kirasını «hemen» veremiyorum, nerde kaldı kazandığım Altın Palmiye'nin gümrük vergisini «hemen» vereyim?.. Basın temsilcisinin, basının durumunu bilmeleri gerektir. Ben, her kitabımdan telif hakkı olarak 250 lira alırım. Bir kitap daha yazayım da, gümrükteki plâkayı kurtarayım.

Bütün bunlardan sonra şunları da söylemek istiyorum:

Mizah yarışması ödülü olan plâkayı 250 lira vermeden alamayacaksam, bu hakkımdan vazgeçtim; vazgeçmek zorundayım. Gereken işlemin yapılmasını rica ederim. İster geriye gönderin, ister başka yerde kullanın. Yalnız, gümrük anbarlarında bu kadar zaman bekledi diye ayrıca bir de anbar kirası ödemiyeyim, yeter!

Ben yine dua ediyorum ki, ödül diploması sizin aracılığınızla gelmedi. Kimbilir onun için de ne kadar ceza ödeyecektim.

Hem bu benim için o denli önemli de değil. Çünkü bu yarışmalar yapıldıkça, her yıl bir plâka kazanacağımı, siz de göreceksiniz. Bu yıl kazanamazsam, gelecek yıl, daha öbür yıl kazanırım. Allah başka dert vermesin.

Saygılarımla.

ALTIN PALMİYE

Buna da çok şükür, bin şükür... Bu kez de ucuz atlattım: Kazığa oturtmadılar, asmadılar, kurşuna dizmediler, sürmediler, hapse atmadılar, mahkemeye bile vermediler. Kurtuldum yâni...

Altın Palmiye'yi nasıl gidip aldığımı anlatacağım size ama, bilmem, becerebilecek miyim? Evliya Çelebi ustamız sağ olacaktı ki, Hava Alanına gidip Altın Palmiye'yi nasıl aldığımı, o, size ballandıra ballandıra lâfı ağdalandırarak anlatacaktı.

Bu ikinci Altın Palmiye... Ayıbımı yüzüme vurmazsanız, ilk Altın Palmiye'yi, 27 Mayıs'ın coşkulu, duygulu sevinci içinde, götürüp Devlet Hazine'sine verdiğimi söyleyeceğim: hani hacılarımıza döviz yetiştirmeye çalışan Devlet Hazinesi'ne...

İnanınız, övünmek için değil, ama bilinsin diye söylemek zorundayım, başka uluslar kendilerinden birinin Altın Palmiye kazanmasına çok önem veriyorlar.

1956'daki yarışmaya onsekiz ulustan yirmisekiz yazar katılmıştı. Birinciliği bana vermişler. Başıma az iş gelmediydi o Altın Palmiye armağanı yüzünden. İlkin gümrük vergisi almaya kalktılar; yani ne gereği var Altın Palmiye alırsın, diye para cezası... Arkadan millî gericilerimiz, jüri üyeleri komünist oldukları için Altın Palmiye'yi bana verdiler, diye gazetelerinde yazdılar. Eh, bikez başa gelmiş, çekilecek...

1957'deki yarışmaya daha çok ulustan daha çok yazar katılmıştı. Yine beni birinci yapmazlar mı! Birinci Altın Palmiye'yi almak için beş ay beklemiştim. İkinci Altın Palmiye'yi almak için yedi yıl bekledim.

İtalya'daki Uluslararası Mizahçılar Birliği, mektupla «kazandığınız Altın Palmiye'yi nereye gönderelim?» diye o zaman sormuştu. Postayla gönderin desem, burda bir de gümrük vergisi almaya kalkacaklar. Ben de «Bana gönderilmek üzere Roma'daki Türk Elçiliğine vermenizi rica ederim» diye yazmıştım.

Bekle, bekle... Tam yedi yıl bu. Artık umudu kesmiştim.

Geçenlerde gazeteci arkadaşlarımızdan Orhan Koloğlu, Roma'ya basın ateşesi olmuştu. Koloğlu, odasında, orasını burasını karıştırırken, tozlu bir kutu görüyor. Bakıyor, içinde altınlı bir plâka.

— Bu nedir, neyin nesidir? diye soruyor, İlgililer de,

— Haa... O mu? O şey... Sahi o neydi yahu? diye birbirlerine soruyorlar.

Neyse, içlerinde belleği kuvvetli birisi anımsıyor, bize gönderilmek üzere verilen Altın Palmiye olduğunu söylüyor.

Allah razı olsun Koloğlu'ndan; o olmasa Altın Palmiye gelecek diye daha yetmiş yıl bekleyecektik.

Günün birinde, gazetenin santralına benim için yazdırılmış bir telefon notu buldum: «Hava Alanında şu telefon numarasından falanca beyi gelip bulunuz!»

Telefonla aradım o beyi birkaç kez, bulamadım. Başka birisinden bana bir paket gönderildiğini öğrendim. Hava Alanına birisini gönderdim. Gelen paket, Altın Palmiye'ymiş. Başkasına verilemezmiş, ben gitmeliymişim.

Feneryolu'nda otururum. Hava Alanı, İstanbul'un öteki ucu. Bir Cumartesi sabahı düştüm yollara... Kadıköy'den vapura bindim. Vapurda, çok yıllardır görmediğim ve pek saydığım bir öğretmenle eşini gördüm. Oturduk karşılıklı. Arkamda da üç kişi var. Benim o gün gazetede çıkan yazım üzerine konuşuyorlar. Eksik olmasınlar, yazıyı pek beğendiklerinden, bizdeki geleneğe uygun olarak, değer vermek için bana boyuna sövüyorlar.

— Amma da yazıyor hergele be...

— Yazar namussuz, yazar...

Bu övgüleri eski öğretmenim duyacak diye ödüm patlıyor. Duymasınlar diye, öğretmenimi lâfa tutuyorum, hem de yüksek sesle konuşuyorum.

— Vay şeyoğlu şey... Yahu dehşet be!... Kalemi kuvvetli...

— Ne diyorsun... Öyle bir şeydir ki!..

Onların seslerini bastırmak için ben daha yüksek sesle konuşuyorum.

— Bravo... Vay bilmem ne...

— Aşkolsun doğrusu... Ulan bu...

Vapur Köprü'ye gelene kadar sövdüler. Ben de eski öğretmenim onları duymasın diye, nutuk atar gibi yüksek perdeden konuştum durdum. Sıkıntıdan terlemiştim.

Yarım saat kadar Sirkeci'ye giden dolmuşlara binmek için durak yerinde itişip kakıştık. Dirsekleyen önüme geçiyor, iten tepen önüme geçiyor. Cumartesi, nerdeyse öğle paydosu olacak; buyüzden paydostan önce yetişeyim diye de sabırsızlanıyorum.

Genç görünmenin yararı var derler, yalan... Benden on yaş genç olanlar,

— Dur oğlum, baban yerindeyim... Müsaade et de, önce ben geçeyim... diye beni itip, sıramı alıyorlar.

Neyse efendim, bir zaman itilip kakıldıktan sonra zarzor dolmuşa bindim. Sirkeci'ye geldim. Hava Alanına nasıl gidilir, diye sordum. Otobüs yokmuş, dolmuşla gidilirmiş. Ama dolmuşa binen yok... Bekle bekle, saatler geçiyor, Taksiye binip gitsem, dünyanın parası... Neyse, ordan bir iyiliksever çıktı da,

— Trenle Yeşilyurt'a gidin, ordan taksiyle gidersiniz... diye yol gösterdi.

Trene bindim. Karşımda oturan üç kişi, yine o gazetede çıkan yazım üzerine konuşuyorlar. Ama bunlar çok kızmışlar yazıya... Verip veriştiriyorlar; vapurdakiler gibi değil, gerçekten sövüyorlar.

Eh, bizde yazarın kaderi bu, yazınızı beğenen söver, beğenmeyen söver... Hiç olmazsa duymayayım diye, ordan kalktım, ayakta kaldım Yeşilyurt'a kadar.

Yeşilyurt'ta bir taksiye bindim. Hava Alanı da oldukça yakınmış. Şoföre,

— Siz beni biraz bekleyin, yine döneceğim Yeşilyurt'a... dedim.

Şoför,

— Bekliyemem... dedi.

— Neden?

— Bekliyemem beyim, işim var...

— Beni götürmek iş değil mi?...

— Bekliyemem dedik ya...

— Kaç paraysa dönüş paranızı da peşin vereyim...

Adam iyice terslendi.

— Allah Allah... Lâf anlatamıyoruz yahu... İşimiz var dedik.

— Peki, peki... Ne vereceğim?

— Ne verirsen ver...

— Buraların acemisiyim, bilmem kaç para olduğunu. Ne vereceğim?

— Hadi on lira ver...

Verdim parayı, girdim Hava Alanının salonuna. Yanıma yöreme bakındım. Üstünde «Danışma - Information» yazılı bir cam var. Cama sokuldum. Camın altında büyücek bir gişe deliği var ama, orasını içerden başka bir camla kapatmışlar. Camın üstünde de çay bardağı ağzı genişliğinde iki yuvarlak delik var. Herhalde, danışma memuruyla, bu deliklerden konuşulacak. Gelgelelim, delikler o kadar yukarda ki, benim boyum ulaşmıyor. Deliğe ağzımı yetirmek için zıplamam gerekli.

Camın arkasında bir masa var. Masanın önünde kimse yok, ama biraz ötesinde ve solunda güzel, cici bir kız oturuyor. Camın dışından kıza baktım; cama o kadar uzakta ki, ben onu danışma memurunun misafiri, danışma memuru da dışarı çıkmış sandım. Kızla nasıl konuşacağız? Elimle, gözümle, konuşmak istediğimi anlatmak için camın dışından işaretler yapmaya başladım ki, kız biraz cama yaklaşsın. Sağ yanda, Hava Alanının yüksek memurları oldukları belli üç-dört kişi ayakta konuşuyorlar. Beni tanıdılar. Benim de üstüm-

de hafif bir meşin ceket var. Seslerini bana duyurarak,

— Meşin ceketlilerden olmuş... diye benimle alay ettiler.

Ben hâlâ kıza işaretler çakmaktayım... Baktım, kızın işaretlere tındığı yok, camın dışından,

— Burda memur yok mu? diye seslendim.

Cam kalın, ses içeri gitmiyor ki... Duyulsun diye daha çok bağırdım:

— Danışma memuru nerde?

Demek çok bağırmışım, salondan birkaç kişi dönüp bana baktı. Ama kalın cam arkasındaki kıza duyuramıyorum sesimi.

Sonradan öğrendim ki, o camın arkasındaki danışma memuru güzel kıza burda herkes lâf atar, sarkıntılık edermiş de, ondan kızı buraya muhkemce kapamışlar, camın deliğini de tıkamışlar. Ben ne bileyim canım... Demek o güzel kız, benim de dudak, el ve kol işaretlerimi kendisine sarkıntılık sandığından, anlamazlığa vururmuş. Ben hababam kıza elimi kolumu sallıyorum. Baktım başka umar yok, ayak parmaklarımın üstünde yükselerek ağzımı camın o daracık üst deliğine uydurup,

— Danışma memuru yok mu? diye içeri seslendim.

Ağzım deliği tıkamış olduğundan kızın cevabını anlayamadım. Bu kez ağzımı çekip delikten, kulağımı soktum deliğe. Kız,

— Beni görmüyor musunuz? dedi.

Kulağımı çekip, ağzımı soktum deliğe,

— Sizi görüyorum, memur musunuz? dedim.

Der demez de kızın dediğini anlamak için, kulağımı deliğe yapıştırdım.

— Beğenemediniz mi?

Böyle güzel kız beğenilmez mi hiç?

Yine dudaklarımı o delikten içeri sokup,

— Siz memur musunuz? dedim. Burası nasıl danışma?... Burdan nasıl danışacağız size... Danışma değil, Danışmama burası...

Kız kızdı, ben de üzüldüm. Aradığım telefon numarasını söyledim. Kız o numarayı çevirip, telefonda orasını aradı.

— Meşgul... dedi.

Bekledim. Bir daha aradı. Yine,

— Bu yer neresiyse, lütfen gösterin de gidip bulayım... dedim.

Danışma memuru,

— Sağda Meydan Müdürü var, ona sorun! dedi.

Kızdan,

— Sözlerim size değildi; burasını Danışmama yeri yapanlara söyledim, affedersiniz... diye özür diledim.

Meydan Müdürünün odasını buldum. Müdüre, önce Danışma yerinin Danışmama yeri olduğunu söyledim. Müdür de, memur telefonla konuşurken dışardan gürültü içeri gelmesin diye camı kapattıklarını söyledi. Aradığım yeri sordum. Meydan Müdürü oraya telefon etti. Telefonda cevap verdiler. O zat o gün yokmuş. Meydan Müdürü,

— Artık Pazartesiye geleceksiniz... dedi.

— Beyefendi, benim adım şu... Çok uzakta oturuyorum. Bana İtalya'dan bir Altın Palmiye gelmiş de onu alacağım. O bey yoksa başka biri vardır elbet... Rica ederim...

— Öyleyse, dedi, aradığınız yer şu karşısı... Gidip oraya sorun.

Telefonda konuşulan Danışma yeri, Müdürün odası, benim aradığım yer, bunların üçü, düzayak yirmi metrelik bir yerdeydi.

Gösterilen yere girdim. Burası bir uçak nakliye bürosuymuş. İçerde üç hamal, üç masa üstüne başlarını dayamış uyukluyorlar. Açılan kapı sesinden tedirgin olup biraz kıpırdayanına,

— Filânca beyi arıyorum... dedim.

— Yok... dedi.

— Nerede bulunur?

— Bilmem, galiba gitti...

— Yerine bakan kimse yok mu? Bana İtalya'dan bişey gelmiş de...

— Ne gelmiş?

— Altın Palmiye...

«Altın» sözü üzerine adam doğruldu. O sırada bir genç içeri girdi. Hamallardan biri,

— Yine şansınız varmış, işte geldi... dedi.

O gence, Altın Palmiye'yi almak için geldiğimi söyledim. Dolaptan bir kutu çıkardı. Kutuyu açtı, içinde Altın Palmiye'yle bir de mektup var. Kutunun üstüne yapıştırılmış kocaman bir kâğıda iri harflerle adım yazılmış.

Benden başkasına verilmeyen kutuyu, benden imza bile almadan bana verdi. Altın Palmiye'yi kimin gönderdiğini merak ettiğim için,

— Bunu kim gönderiyor? dedim.

— Valla bilmem, dedi, bize gönderdiler iş-

te, size vermek için... İçinde adınıza bir mektup var, herhalde orda kimin gönderdiği yazılıdır.

Kutuyu alıp çıktım salondan. Koca kutu, cebe de girmiyor. O yana döndüm, bu yana dolandım, beni Yeşilyurt'a götürecek bir taksi yok. Boş taksi var, şoförlerin kimisi müşteri beklediğini söylüyor, kimisi de yakın olan Yeşilyurt için az para alacağından oraya gitmek istemiyor.

Düştüm yola... Ben iyice yorulmuşum, hava da sıcak... Yürü de yürü... Önümden vızır vızır arabalar geçiyor. Bir vicdanlı şoför acır da beni alır arabasına diye otostop işaretleri yapmaya başladım. Aklıma mizah dergilerindeki otostop karikatürleri geldi; hani güzel kızlar bacaklarını açıp da şoförlere baldırlarını gösterirler. Ben neyimi göstereyim? Ben de bir on liralık çıkarıp gelip geçen arabalara sallamaya başladım. Duran yok... Neyse, biri, benden kırk metre kadar öteye gidip durdu. İçinde yolcuları da var. Helâl süt emmiş bir insan evlâdı çıktı, diye düşündüm. Arabayı bekletmemek için koştum. Tam yaklaştım, araba kalktı. Galiba şoför beni arabaya bindim sandı. Arkasından bağırdım. Yirmi metre gidip yine durdu. Yine koştum, yine binecekken kalktı araba... İçerdekilerin gülüşmelerini duydum; demek alay edip zevkleniyorlar. Bak sen şu verem mikroplu bozuk inek sütü emmiş insan evlâtlarına...

Arkadan gelen bir araba daha aynı numarayı yapınca, demek buranın töresi bu, dedim.

Bir taksiye daha işaret verdim. O da kırk elli metre gidip vıj diye fren yapıp durdu. Ama bu kez koşmadım arkasından; ne diye alay ettireyim kendimle? Araba geri geri yanıma gelmez mi? Yaşlıca bir kadın arabanın kapısını açtı. İçeri girip teşekkür ettim. Kadının solunda kocası, önde şoförün yanında da kızı var. Bunlar Amerikalı. Altın Palmiye kutusu dizimin üstünde.

Kız, arkasına dönüp dizimde duran kutuyu görünce babasına bişeyler söyledi. Ben, çabuk konuşulursa İngilizceyi anlıyamam. Ama kızın sözleri arasında iki kez geçen adımı anladım. Adamın da karısına söylediklerini anladım.

— Sor bakalım, belki de odur... dedi.

Kadın, kutu üstünde yazılı adımı gösterip,

— Biz bu yazarın İngilizce hikâyelerini okuduk, pek severiz... dedi.

Ağzım yayılıverdi.

— O benim işte!... dedim.

Pek ilgilendiler, ben de pek gevşedim. İsterseniz böbürlenmek deyiniz, kutuyu açıp Altın Palmiye'yi gösterdim. Üçü de alıp baktı. Beni kutladılar.

— Şimdi aldım da Altın Palmiye'yi ordan geliyorum... dedim.

Adam,

— Demek törenden geliyorsunuz? dedi.

— Ne töreni? dedim.

Birden kendime gelip,

— Evet, evet... dedim.

Kız,

— Plâkanın üstünde 1957 diye kazılmış.. dedi.

— Evet, dedim, geciktı biraz da... Şimdi verdiler.

Yeşilyurt'a gelince araba sağa saptı.

— Ben ineceğim... dedim.

Adam,

— Nereye gideceksiniz? dedi.

— Tren istasyonuna... dedim.

İnmeye bırakmadılar, beni istasyona kadar götürdüler. Trene binip Sirkeci'ye, ordan Köprü'ye, Köprü'den vapura binip Kadıköy'e, Kadıköy'den de dolmuşla eve geldim. Yorulmuşum, bitmişim. Evde ilk işim, kutunun içindeki mektuba bakmak oldu. Zarfın kapağı açık. Baktım, ne bakayım, zarfın içinde mektup yok...

Buna da şükür, çok şükür, bin şükür... Yine ucuz atlattım bu kez de, kurtuldum: Altın Palmiye ödülü kazandığım için, kazığa oturtmadılar, asmadılar, sürmediler, mahkemeye bile vermediler. Kurtuldum yani...

Şunu da ekleyip yazımı bitireyim. Fransa'nın kendini tanıtmaya hiç ihtiyacı yoktur. Ama yine de Brijit Bardo adlı artist kadını, Fransa'nın «Millî Anne»si ilân ettiler.

Bizim bir edebiyatımız varsa, bu edebiyatın da bir tarihi yazılacaksa, Türkiye'de Altın Palmiye nasıl veriliyor, işte bunu öğrensinler diye yazdım bu yazıyı.

ALTIN KİRPİ

Nasrettin Hoca kırda geziniyormuş. Üstüne bir fenalık gelmiş. «Galiba ben öldüm artık...» deyip orda bir çukura uzanmış. Beklemiş, beklemiş, gelip de cenazesini kaldıran yok. Kalkmış evine gitmiş, karısına.

— Yahu, ben filân yerde öldüm. Gelip kaldıran olmadı. Geceye kalırsam kurtlar yer beni. Konu komşuya haber ver de gelip cenazemi kaldırsınlar! deyip gitmiş o eski yere, yine yatmış.

Hoca'nın karısı ağlayarak, saçını başını yolarak komşulara gidip kocasının kırda öldüğünü söylemiş.

Komşuları,

— Kim geldi de haber verdi? diye sorunca kadın,

— Garip Hoca'nın kimi vardı ki gelip de haber versin? Zavallı kendi gelip haber verdi de yine öldüğü yere gitti... demiş.

Şimdi sizlere, kendimle ilgili bir haber vereceğim için, doğrusu gerçekten utanıyorum. Ama ne yapayım, kimim var ki, gelip de size haber versin? Hem bu haber yalnız benimle değil, Türk mizahıyla da ilgili. Bütün dünyada demiyeyim ama, benim bildiğim on ülkenin gazetelerinde, beş televizyonda biçok radyo istasyonlarında bu haber yayınlandı. Daha da bilip duymadıklarım vardır.

«Öksüz oğlan göbeğini kendi keser» demezler mi, ben de kendi haberimi kendim vereyim.

Yok, kendime acındırır gibi bişey oldu bu yazı, hoşuma gitmedi. En iyisi şöyle diyeyim: «Kurda neden ensen kalın diye sormuşlar, kendi işimi kendim görürüm de ondan demiş..» Kendi ölümünü kendi haber veren Hoca'nın da ensesi kalın olmalı.

Lâfı uzattık iyice... Haber şu: Bulgarların büyük bir mizah yazarı vardır. Adı Aleko Kostantinov... Genç yaşında bir suikaste kurban giden Aleko Kostantinov'un «Bay Gane» adlı mizah romanı biçok dillere çevrilmiştir.

Sofya'da Narodna Mladej adlı gazete, Aleko Kostantinov adına uluslararası bir mizah yarışması düzenledi: Bu yarışmaya on bir ulustan yüze yakın yazar katıldı. Katılanlar arasında, ünlü mizahçılar vardı. Bu yılki ilk yarışmada, birinci oldum da... Evet, evet, bunu haber vermek için lâfı döndürüp dolaştırıyorum. Ne yapayım, ben haber vermesem, kimse haber vermiyecek... Hoş bundan haberiniz olmasa, bişeyiniz eksilmez, ama belki benim eksilir.

Asıl sevindiğim nedir, biliyor musunuz? Bu birinciliği, ünlü Alman yazarı Erich Kastner'le bölüşmüş olmam. Evet, iki birincilik vardı, birini ünlü roman ve oyun yazarı Batı Almanya'lı Erich Kastner, birini de «Vatanî Vazife» adlı hikâyemle ben aldım.

İsrail'li ünlü mizahçı Efraim Kişon'la Kief'li genç yazar Yuri Yaşikin ikinci, Macar mizahçısı Andras Kurti ile Yugoslav İllia Popovski de üçüncü oldular.

20 Ağustos'ta bu yazarlara Sofya'da törenle ödüller verildi. Birinciler ALTIN KİRPİ, ikinciler GÜMÜŞ KİRPİ, üçüncüler de BRONZ KİRPİ aldılar. Büyük bir tören oldu. Töreni televizyon filmine aldılar.

Yarışmayı kazanan yazarları Bulgarlar yirmi gün için Bulgaristan'da geziye ve dinlenmeye çağırdılar. Bulgaristan'ın Karadeniz kıyılarında, Varna'da Burgaz'da, arkası orman önü deniz plâj evlerinde çok güzel günler geçirdik. Dinlendim mi? Evet, bu güzel yerlerde o kadar çok çalıştım ki, dinledim çalışarak...

Aleko Kostantinov'un doğduğu ve yaşadığı ev, Sviştov şehrinde. Bu evi müze yapmışlar. Şehrin parkında da Aleko'nun heykeli var. Hep birlikte gidip müzeyi ziyaret ettik, heykele de çelenk koyduk.

Hiç, ama hiç şüphesiz, kesinlikle ve oybirliğiyle, dünyanın en büyük mizahçısı, bizim Nasrettin Hoca'mızdır. Onun için bu yazıma, onun fıkrasıyla başladım. Nasrettin Hoca adına, bizde de bir uluslararası mizah yarışması geleneği kurulmalıdır. Bunu her kim, her neresi yapacaksa yapmalı. Turizm Bakanlığı mı, Eğitim Bakanlığı mı, Akşehir Belediyesi mi, Nasrettin Hoca Derneği mi, yoksa hepsi birleşerek mi?

Her yıl, dünyanın beş-on yerinde uluslararası mizah yarışması yapılır. Bu yarışmaları düzenleyenlerin elinde bir Nasrettin Hoca olsa, kıyametleri koparırlar. Bir ülke için bir Nasrettin Hoca, zengin altın madenlerinden çok daha değerlidir. Çünkü altın madeni bi-

gün biter, oysa Nasrettin Hoca hergün artar.

Bulgaristan'daki gezide, yarışmayı kazanan mizahçılara, Bulgarlar, mizahçıların davranışlarına pek şaştıklarını söylemekten çekinmediler. Çünkü onlar, bu kadar kalabalık mizahçının, çevresindekileri güldürmekten, kahkahadan kırıp geçireceklerini sanıyorlardı. Oysa tam tersini görünce şaşırdılar. Bu çok, çok ciddî mizahçıların asık suratları, onları ağırlayan Bulgar ev sahiplerini o denli şaşırttı ki, bazı yerlerde «Mizah yazarları ne zaman gelecek?» diye sordular. Aziz Nesin kulunuz — ki en suratsızı oydu — durumu kurtarmak için biçok yerlerde, soğukluklar yapmak zorunda kalarak mizahçı olduğunu boşuna ispat etmeye çalıştı. Altı-yedi mizahçı bir masada içerlerken, sanki Birleşmiş Milletler delegeleri gibi, ağızlarını bıçak açmadan, büyük bir samimiyet havası içinde somurtmuş oturuyorlardı.

İstanbul'a dönüşümde, Altın Kirpi'yi çantama koyup Akbaba'ya gittim. Önce Yusuf Ziya Ortaç'a gösterdim. Sonra öbür arkadaşlara.

«Yaa... Çok güzel!...» filân...

Herhalde onlar, altın ödüller almada işin tadını kaçırdım diye düşünüyorlardır; çünkü bu dördüncüsü... Belki de, altın toplamaya alıştı, diye düşünüyorlardır.

Evet, artık altın toplamaya alıştım, diye düşünmüşlerdir. Eskiden de sıksık cezaevine girdikçe, yakınlarım, arkadaşlarım bile, «Artık sen alışmışsındır, sana zor gelmez!» derlerdi. Hattâ bir seferinde, 2. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olan İsmail Hakkı Ketenoğlu, ben tahliyemi isteyince,

— Aziz bey, siz alışmışsınızdır, bilirsiniz, tahliyeniz mümkün değil... demişti.

Aradan yirmi yıl geçti, şimdi de Altın Palmiye, Kupa, Altın Kirpi almaya alıştım. Dostlar da alışmış olacaklar ki, hiç önemsemiyorlar.

Adam Paris'te, Eyfel kulesinin altından geçerken, birisi Eyfel'in tepesinden yere atlamış. Adam, faciayı görmemek için elini yüzüne kapamış. Biraz sonra merakla parmaklarının arasından bir de bakmış ki, yerden kalkan adam üstünün başının tozunu silkiyor. Ve sonra yine Eyfel'e çıkıp tepeden atlamış. Yerdeki hayretle bakmış. Öbürü yine düştüğü yerden kalkıp kuleye çıkıyor. Demek yine tepeden atlayacak... Adam o zaman «Alıştı artık...» deyip yürümüş.

Olaganüstü bir işe ilgi bir oluyor, iki oluyor, üçüncüsünde «Alıştı artık...» deyip umursamıyor kimse...

Bu ödül dolayısiyle televizyondaki konuşmamda, mizahçıların asık suratlılığına değindim. Dedim ki:

Byron: «Herhangi bir şeye gülüyorsam, ağlayamadığım içindir» diyor. Bu söz, bence mizahın en güzel nitelendirilmesidir.

Mizahçı, kimyagere benzer. Onun lâboratuvarına acı şeyler girer, tatlılaşarak oradan çıkar. Tarih boyunca simyagerler taştan altın yapamadılar; ama mizahçılar ıztıraplardan mizah yapabildiler. Mizahçılar, kendi gözyaşlarını kahkahayla çevirip başkalarına sunan kimyagerlerdir.

Türkiye'de büyük bir sözlük vardır: Muallim Naci Sözlüğü... O sözlükte Muallim Naci «satir»i, «hiciv»i şöyle tanımlıyor:

«Bir insan ağzına acı bir şey alır, Yutmak ister, o kadar acıdır ki, yutamaz, tükürür. İşte tükürdüğü bu acı şey hicivdir.»

Bu tanımda bir eksik var. Mizahçının ağzındaki acı şeyi nereye tükürdüğü açıklanmamış. Mizahçılar terbiyeli insanlar oldukları için, yerleri, sokakları kirletmek istemezler. Onun için ağızlarındaki acı şeyi, yerleri pisletmemek için, kötü kişilerin, zorbaların, halk düşmanlarının, sömürgenlerin, diktatörlerin suratlarına tükürürler!

Mizahçıların genellikle neden asık suratlı olduklarını açıklamak için de, ünlü Grock'un başından geçmiş şu olayı anlattım: Charlie Chaplin'in, dünyanın en büyük palyaçosu dediği, beş-altı yıl önce ölmüş olan İtalyan palyaçosu Grock'un başından geçmiştir bu olay..

Bigün, Roma'daki ünlü bir ruh doktoruna yaşlı bir adam gelir:

— Doktor, hastayım... der, hiçbişeyden zevk alamıyorum. Yıllar var ki gülemiyorum, gülmesini unuttum. Her şey bana acı veriyor. Ne yapayım?

Doktor hastayı omuzundan tutup pencere önüne getirir,

— Ben de sizin gibiydim bir zamanlar, der.

Sonra tül perdeyi kaldırıp karşı duvardaki afişi gösterir. Bir sirk'in afişidir ve afişte ünlü palyaço Grock'un büyük bir resmi vardır.

Doktor,

— Sonra, der, her gece bu sirk'e gidip Grock'u seyretmeye başladım. Böylece dün-

yadan zevk aldım, yeniden güldüm. Size de tavsiye ederim: Sıksık gidip Grock'u seyrediniz!

Hasta, elini göğsüne koyup,

— Doktor, der, işte o palyaço Grock benim!

Sayın okurlarım, amacım size ALTIN KİRPİ haberini vermekti. Ama görüyorum ki zamanımızın olayları içinde bir yazarın Altın Kirpi değil, altın deve kazanması bile önemli sayılmıyor.

Siz, konuşan at fıkrasını duydunuz mu?

Bir adam bozulan arabasını onarmaya çalışırken bir ses duyar: «Arabanı benim sahibime götür, o daha çabuk onarır...»

Adam ses nereden geliyor diye bakınır, kimseyi göremez. Yine işine devam ederken aynı sesi duyar. Yanında otlayan attan başka bir canlı yoktur. Ata,

— Sen mi konuşuyorsun? der.

At.

— Evet... deyince, şaşıran adam,

— Nasıl oluyor? diye sorar.

At da övünmeye başlar:

— Ben basbayağı bir at değilim, Şu ünlü yarış atı var ya, ben geçen yıl onu geçtim. Sonra İtalya'daki yarışlarda birinci oldum. İngiltere'deki yarışlarda da hep birinci gelirim.

Adam,

— Beni sahibine götürsene! der.

Atla birlikte atın sahibi olan köylüye giderler.

Adam,

— Bu atı bana sat, kaç para istersen vereyim... der.

Köylünün istediği yüksek fiyatı öder. Köylü paraları cebine yerleştirirken, atı sattığı adama,

— Bak, der, sonradan atı getirip parayı geri istemek yok...

Adam,

— Peki... der ama, merak eder,

— Neden böyle bir şart ileri sürdün? diye sorar.

Köylü o zaman,

— Çünkü, der, bu at yalancının biridir. Her önüne gelene, atar. Biliyorum, falan atı geçtim, filân yarışı kazandım, diye sana da atmıştır. Sen de onun için satın alıyorsun... Oysa anlattıklarının hepsi yalandır. O yalnızca konuşmasını öğrenmiş herhangi bir attır...

Öyledir işte... Kimilerine göre, atın konuşması önemli değildir. Yazarın başarısı da önemli değildir. Ne yapalım, koşucu olamadık, futbolcu yada güreşçi olamadık. Öksüz oğlan örneği, kendi göbeğimizi kendimiz kesiyoruz.

RIFAT BEY NEDEN KAŞINIYOR

PİL ULAN PİL BE!

Bu yazıyı ister bir ciddî makale sayın, ister mizah hikâyesi; bu sizin yorumunuza bağlı.

Polonya'daki bir dostum, geçenlerde aldığım mektubunda şöyle diyor:

«Türkiye'de mizahçılıktan kolay ne var... Sabahtan akşama kadar alay edilecek yığınla konunun içindesin. Seç seç, beğendiğini yaz! Bütün politikacılar, yöneticiler, hatta herkes senin için çalışıyor. Olayları hiç değiştirmeden, olduğu gibi yazsan yine mizah olur.»

Çok sevdiğim bir dostumdan aldığım bu mektup beni öyle üzdü ki... İnsanoğlu uğraşının zorluğundan yakınmayı pek sever. Herkes birbirine «İşim ne zor, ne zor, bilemezsin...» deyip durur. Elini sıcak sudan soğuk suya sokmadan yaşayan, bir elleri yağda, bir elleri balda olan rantiyeler, mirasyediler bile böyledir.

Elbet ben de yaptığım işin zorluğuyla övünüp avunanlardan biriyim. İşte buyüzden dostumun yazdıklarına alındım. Bu üzüntüm, gerçekle yüz yüze gelmemdendi. Doğrusu da bu: Bütün kişiler, bütün olaylar Türkiye'de mizahçılara yardımcı... Hiçbir mizahçı, bizim şu belli ve ünlü politikacılarımızın ciddî ciddî söyledikleri söylevler kadar kuvvetli mizah yazamaz. Okurlar, ciddî gazetelerimizdeki yazılara katıla katıla gülmüyorlarsa, bu yazıların ciddî gazetelerde çıktığına inandırılmış olmalarındandır.

Dostumdan gelen bu mektup yüzünden mizahçılık iyice gözümden düştü; sanki bir iş mi yapıyordum...

Bu mektubu aldığımın ertesi günü Avusturya'da basılmış bir kitabım geldi. Sevinçle kitabı karıştırmaya başladım. Almanca konuşulan bölgelerin okurlarına beni tanıtan yazıda, benim mizahımın, ünlü mizahçı Roda Roda'nın mizahına benzediği yazılıydı. Ünlü mizahçı Roda Roda!... Mizahımın benzediği Roda Roda'yı tanımadığım için utandım. Başkalarına sordum, tanıyan yok... Oysa Roda Roda'yı bütün Avrupa tanırmış, yazıları her dile çevrilmiş.

Roda Roda'nın kitaplarını getirttim. Gerçekten Roda Roda'yla aramızda büyük benzerlik olduğunu gördüm. Hattâ aynı konuları yazdığımız bile olmuş. Ne var ki, Roda Roda'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yazmış olduğu bir olayı, ben İkinci Dünya Savaşı'ndan onyedi yıl sonra bile bitürlü yazamamışım. İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında tanık olduğum bu olayı yirmi yıldan beri yazmak isterim de, türlü korkular, kaygılar yüzünden bitürlü yazamazdım. Bir de baktım ki, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ordusunda geçmiş olan buna benzer olayı Roda Roda rahatlıkla, şakır şakır yazmış, yazabilmiş. Türkiye'de mizahçılığın kolay olduğunu sananlar, mizahın nelerle, nasıl kısıtlanmış olduğunu da hesaplıyorlar mı? Zübük'lerden biri çıkar bir nutuk atar, herkes bunu ciddî ciddî dinler, alkışlar. Bir mizahçı, virgülünü bile değiştirmeden bu nutku yazsa başı derde girer.

Roda Roda'nın elli yıl önce yazmış olduğu hikâyeden bayağı cesaretlendim, yıllardır yazamadığım o hikâyeyi artık yazayım, dedim.

*
* *

Generalin teftişe geleceği haberi duyulunca kışlanın pencere camları bile zangır zangır titremeye başlamıştı. Tümenin bağımsız Muhabere Bölüğü bir haftadır teftişe hazırlanmaktaydı.

Her subayın Zat İşlerindeki sicilinden başka, bir de kışlada, askerler arasında bir sicili vardır. Bu generalin kışladaki sicili şöyleydi:

«Küçük rütbeliyken savaşlara girmiş, kahramanlıklar, başarılar göstermiş, üç yara almış. Çok bilgili ama çok sert. Erlere çok, ama çok yumuşak, nâzik davranır; subaylara da böyle olduğu söylenemez. Eğitim psikolojisine çok meraklıdır. Bu konuda, çok zengin denemelerinden yararlanarak iki de kitap yazmıştır. Bir de kızdığı, bağırdığı hiç duyulmamıştır. Erlere «Oğlum, yavrum, çocuğum, yiğitim, aslanım» diye seslenir. Çok disiplin seven general, subaylarla çok resmî ve ciddî konuşur. Çok iyi yüreklidir.»

Teftiş günü sabah erkenden muhabere bölüğü talim alanına gelmişti. Erlerin teçhizatında en küçük bir eksik yoktu, tüfekleri pırıl pırıldı. Hepsi tertemizdi.

Teftiş düzenindeki bölüğün önündeki masalarda, sahra telefonu, santral, kablo, ma-

kara, pil, pırıldak, flâma, maniple gibi muhabere gereçleri duruyordu.

Gözlerinden kaçmış hiçbir eksik kalmaması için subaylar, bölüğü tekrar tekrar inceliyorlardı.

İki otomobil geldi, bölüğün önünde durdu. General ve subaylar indi otomobillerden.

Generalin «Merhaba!»sına ve «Nasılsınız?» sorusuna erler iki kere «Sağol!» diye cevap verdiler. Çelik gibi bölük, çakı gibi erler..

Sol yanağında derin bir yara izi bulunan, pancar yüzlü, keskin bakışlı, sert görünüşlü generalin her sorduğuna erler doğru ve tıkır tıkır cevaplar veriyordu. Hiçbir duygusunu dışa vurmayan generalin cevaplardan çok memnun kaldığı bakışlarından belliydi; ama asıl memnun olanlar bölük subaylarıydı. Subayların generalden özenerek sertleştirmeğe çalıştıkları yüz çizgileri yuvarlaklaşmış keskin bakışları yumuşamıştı.

General, neredeyse «Bölüğünüzü iyi yetiştirmişsiniz teşekkür ederim» diyecekti ki, gözü arka sırada gizlenmiş gibi duran karakuru, çopur, çelimsiz bir ere takıldı. Bu cılız er, çantasının altında ve elbisesinin içinde kaybolmuş gibiydi, hâki şapkasıyla ceketi arasında bir çocuk avucu küçüklüğündeki kara suratı görünüyordu.

General,

— Gel oğlum buraya! dedi.

Er, gözlerini kırpıştırarak baktı ve kımıldamadı.

General,

— Gel çocuğum, gel! dedi.

Gözlerini kırpıştıran er yine kımıldamayınca general,

— Yavrum, ileri çık, bana gel! dedi.

Sonra da elini erin omuzuna koyarak, onu sıradan çıkarıp masalardan birinin önüne getirdi. Masanın üstünden sahra telefonu pilini alıp ere gösterdi:

— Bu ne?

Sesini çıkarmayan er dudaklarını buruşturup, gözlerini kırpıştırıp duruyordu.

— Bunun adı ne yavrum?

Er, ayaklarını oynatıyor, hafif hafif ayaklarının birini kaldırıp öbürünü indiriyordu.

Deminden beri erlerin her soruya doğru cevap vermesinden pek kıvanmış olan bölük komutanı, generalin karşısına geldi, tam askerce bir selâm verdikten sonra,

— Müsaade buyurulursa generalim, bir mâruzatım var... dedi.

Gözlerinden şimşek çakan general,

— Nedir? diye gürledi.

Sözlerini başkalarının duymaması için generale yaklaşan subay yavaşça,

— Generalim, dedi, bu er... nasıl söyliyeyim... biraz... dejenere... yâni... anlayışı kıt ve...

Yüzbaşı sözünü tamamlıyamadı ve birden kıyametler koptu. Generalin incecik dudaklarından yıldırımlar saçılıyordu:

— Ne demek!... Yüzbaşıı!.. Genç arkadaş!.. Katiyen böyle bir söz istemem!.. Bir daha duymıyayım. Sen... sen ha!.. Bizim askerlerimize... ha? Hem de... çocuklarımıza... Biz o beğenmediğin, anlayışsız dediklerinle düşmanı pabuçsuz kaçırdık. Onların babaları vatan kurtardı ve dedeleri üç kıt'aya şân şaldı Biz bu yiğitlerle, modern silâhlara karşı sopalarla, odunlarla yürüdük.

Generalin yavaş yavaş kızgınlığı azalıyordu. Uzun söylevinden sonra subaylara,

— Etrafıma toplanın! dedi.

Subaylar generali çepeçevre çevirdiler.

— Şunu biliniz ki, öğretilen şeyi öğrenemiyen hiçbir erimiz yoktur; yeter ki biz onlara öğretmesini bilelim. Şimdi sizlere, bir ere nasıl öğretileceğini göstereceğim. Komutanın anlayışsız dediği bu er, göreceksiniz ki herşeyi öğrenecek. Eğitim psikolojisini, erlerimizin psikolojisini bilmiyorsunuz.

General, eğitim psikolojisi üstüne de uzun bir söylev çektikten sonra, masadaki pili eline alıp, çok tatlı, ılık bir sesle karşısındaki ere,

— Oğlum, bunun adı pil'dir... dedi, anladın mı? Şimdi sen söyle bakayım, neymiş bu?

Erin cevabını beklemeden, çevresindeki subaylara,

— İşte böyle bir bir, teker teker anlatacaksınız, gördünüz ya... dedi.

Er, hiçbişey duymamış gibi duruyor, postallarını oynatıyordu.

General,

— Söyle yavrum, dedi, bak ben söylüyorum, sen de söyle: Pil!.. Bu elimde tuttuğumun adına pil denir, pil... Neymiş? Söyle aslanım!

Er büyük bir rahatlıkla generalin apoletlerine bakıyordu.

— Neymiş bunun adı yiğitim? Pil'miş...

Söyle canım, söyle yavrum, söyle oğlum... Pil de, pil de...

Sesi şefkatten titriyordu.

— Bu pil'dir... pil! Anladın ya pil! Sen de söyle benim gibi... Bak, dudaklarını benim gibi kapa, sonra aç. Bak, böyle işte: Pil!..

General subaylara söndü:

— Arkadaşlar!.. Bu erin çabuk öğrenen, kavrayan bir er olmayışı bizim için çok isabet oldu. Maksat böylelerine öğretmektir, öbürleri nasıl olsa öğrenir. Şimdi dikkat edin!

Subaylar saçtan tırnağa göz, kulak kesilmişlerdi. General, ipek yumuşaklığında sesiyle ne kadar «yavrum, oğlum, çocuğum» dediyse, uğraştıysa da ere bitürlü pil dedirtemedi. Pil demek şöyle dursun, erin ağzından hiçbir ses çıkmıyordu.

General, subaylara,

— Sabırlı olmak lâzım, dedi, başarının ilk şartı sabırdır. Böyle durumlarda ere nasıl öğreteceksiniz; şimdi size onu göstereceğim. (Ere döndü) Dünyada her şeyin bir adı vardır yiğitim, işte bunun adı da pil'dir, pil... Ne bunun adı?

Hiç oralı olmayan er bel bel bakıyordu.

General,

— Yoksa sağır mı dedi.

— Değil generalim...

— Türkçe bilmiyor mu?

— Bilir generalim.

— İyi öyleyse... Böyle bir erle karşılaşmamız isabet. Bu durumda hiç yılmadan, usanmadan ve bıkmadan uğraşacaksınız. Bu tip erler zor öğrenirler ama, bir de öğrendiler mi, artık hiç unutmazlar, ölseler unutmazlar; onun için ben geç öğrenen askeri, çabuk öğrenenlere tercih ederim. Dikkat edin... (Ere) Oğlum, hiç sıkılma, sıkılacak bişey yok... Utanma da... Ben senin komutanınım, baban sayılırım. Hiç çekinmeden konuş yavrucuğum. Ben ne dersem tekrar et... Pil...

Erin dudakları tutkalla yapıştırılmıştı sanki. Bu ağzı bıçak bile açamazdı.

— Arkadaşlar! Akılda tutmanın, hâfızanın bir şartı da «tekrar»dır. Sabırlı olun! Tekrar ede ede, bakın şimdi nasıl öğreteceğim... (Ere) Oğlum, ben şimdi on kere pil, pil diyeceğim, sonra sen söyleyeceksin; Pil, pil; pil... Söyle yavrum, pil de!.. (Subaylara) Demek bu er on kere tekrarla anlamıyor, öyleyse yirmi kere tekrar edeceğiz... (Ere) Oğlum, ben şimdi yirmi kere pil diyeceğim. İyi dinle yavrum: Pil, pil, pil, pil, pil, pil...Hadi şimdi sıra sende. Söyle bakayım, pil de yavrum, pil de aslanım, pil de çocuğum, pil de canım, pil de oğlum. Hadi, bak söyliyeceksin işte! Pil de tosunum, pil de çocuğum... pil de be!..

General birdenbire toparlanıp yumuşamaya çalışarak, subaylara,

— Kızmak yok, dedi, kızarak olmaz. Hiç kızmadan anlatacaksınız. Sizin işiniz bu... Kimisi yirmi kerede öğrenir, kimisi otuz kerede... (Ere) Kulağını aç, iyi dinle, şimdi ben otuz kere pil diyeceğim, sonra da sen... pil, pil, pil, pil, pil... Kaç oldu?.. Pil, pil, pil... Hadi, söyle!

— !...

— Pil, pil, pil... Pil be, pil yahu... Piiil!.. Söyle!

Yine birden kendine gelen general, subaylara,

— Sinirlenmek yok! dedi, âsabınıza hâkim olacaksınız... Sinirlenirseniz karşınızdaki büsbütün şaşırır.

General kırk kere, sonra elli kere pil diye tekrarladı.

— Pil, pil, pil!... Söyle yavrum sen de söyle çocuğum söyle ulan! Söyleee!.. Pil... pil dedik, Pil!..

— !...

— Pil, pil, pil... Hadi!

— !...

General birden bomba gibi patladı:

— Pil ulan şeyoğlu şey! Tekrarla!..

Erin ağzı açıldı, korkudan titreyerek aynı sözleri generale bağırdı:

— Pil ulan şeyoğlu şey!

Alnındaki terleri silen general, subaylara,

— Görüyorsunuz ya, dedi, pekâla da öğretilebiliyormuş.

BİT YARIŞI

— Hiç bit yarışı seyrettiniz mi?

Hayır, seyretmemişlerdi. Bit yarışı diye bişey duymuşlardı ama, nasıl bir yarıştır, bilmiyorlardı. İnanmıyorlardı bile böyle bir yarış olabileceğine. Lâf olsun diye söylenen bir söz sanıyorlardı bit yarışını.

— Siz seyrettiniz mi?

— Seyretmenin lâfı mı olur, hem de çok seyrettim. Kendim de bit yarıştırdım...

— Nasıl oluyor, aman anlatsanıza...

— İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru. Bir akşam bir meyhanede arkadaşlarla içiyoruz. Şimdi Başbakanın hükümet programı diye söylediği bazı sözleri, ben o gece meyhanede sarhoşlukla ağzımdan kaçırmışım. Sarhoş olmasaydım hiç söyler miydim? Nasıl olsa yirmi yıl sonra Başbakan hükümet programı olarak söyliyecek, acelem ne? Sarhoşluk işte... Neyse efendim... Meyhanede bulunan sadık yurttaşlarımızdan biri hemen karakola koşup, meyhanede bir adamın işçilerin sendika kurmaları gerektiğini söylediğini ihbar ediyor. Bu ihbar üzerine, beş on sivil polis meyhaneye gelip beni çeviriyor, başlıyorlar benimle kadeh tokuşturup konuşmaya. Benim onların sivil siyasî polis olduklarından haberim yok tabiî... Deminden beri meyhanede kendi arkadaşlarımla bitürlü anlaşamıyorduk, boyuna tartışıyorduk; oysa bu yeni gelenlerle birbirimize kaynaşıverdik.

Bir tanesi bana,

— Bu bizim hükümette iş yok ha? Ne dersiniz? diyor.

Ben de ona,

— Çok haklısınız! diyorum.

Sonra şerefe kadeh kaldırıyoruz.

Başka biri,

— Zenginler işçileri sömürüyorlar... Siz de bu düşüncede misiniz? diyor.

— Evet... diyorum.

Yine şerefe kadeh kaldırıyoruz.

Benim kendiliğimden bişey söylediğim yok. Onlar söylüyor, ben de onaylıyorum. Ama doğrusu, içimden de «Yahu, artık halk uyanmaya başladı, bak şu insanlara, neler düşünmeye başladılar!» diye de seviniyorum. Oysa beni, memleket hesabına sevindirenlerin hepsi de polismiş.

Meyhaneden çıktık. Ben, yarısı içkidense, yarısı da sevinçten iyice sarhoş olmuşum, sallanıp duruyorum. O sonradan meyhaneye gelip de çok iyi anlaştığımız adamlar, yuvarlanmıyayım diye koluma girdiler, sıkıca beni götürüyorlar. Ben,

— Zahmet buyurmayın, ben giderim... dedikçe,

— Hiç olur mu efendim... Biz sizi emniyelt bir yere koymadan bırakmayız... diyorlar.

Yahu memlekette helâl süt emmiş ne insan evlâtları var, aşkolsun...

— Müsaade buyurun efendim, vallahi ben giderim...

— Yooo, katiyen bırakmayız... Biz götüreceğiz...

Allah Allah... Bunlar beni götürüyorlar ama, ters yana gidiyoruz.

— Ben Kasımpaşa'da oturuyorum... Siz beni bırakın, ben burdan kendim giderim. Buraya kadar getirdiniz ya, eksik olmayın, çok teşekkür ederim...

— Biz sizi bu halde geceyarısı sokaklarda bırakamayız... Siz hele bu gece bizim konuğumuz olun da...

Ne iyi kalbli insanlar canım... Allah razı olsun... Memleket hakkında çok iyi umutlara kapıldığımdan keyfimden hafif hafif şarkılar da mırıldanıyorum.

— Gece vakti, ama sizinkileri de rahatsız edeceğim... Bana müsaade edin...

— Estağfurullah... Ne rahatsızlığı?.. Biz görevimizi yapıyoruz... Siz bu gece bizde kalın...

Üç onlar, bir de ben, dört... Bindik bir arabaya... Doğru İstanbul Emniyet Müdürlüğüne. Ben oralarını bilmediğim için, onların oturduğu apartımana giriyoruz sanıyorum.

— Ooo, apartımanınız ne büyükmüş...

Merdiveni çıkıyoruz, İçimden «Benim de bu konukseverliğin altında kalmamam gerekli ama, bu adamları benim iki küçük odalı bekâr evimde nasıl ağırlıyacağım?» diye düşünüp duruyorum. Onlar hâlâ beni kollarında merdivenden çıkarıyorlar. Birara,

— Arkadaşlar, vallah beni çok mahcup ettiniz... dedim.

Ben bu sözü söylememle, sol yanımdaki,

— Yürü ulan şeyoğluşey! deyip de boş böğrüme bir dirsek indirince, ben basamaklara yığılakaldım.

Yoo, buna eşek şakası derler hani... Arkadaşlık markadaşlık ama, ben sululuktan hiç hoşlanmam. Ama ne de olsa onlardan iyilik gördüğümden birden sertleşemedim de, hani onlar bana şakadan «şeyoğluşey» deyince ben de altta kalmamak için, sözde yaptıkları şakaya gülümsiyerek,

— Ulan yapmayın hergeleler... dedim.

Dememle yüzüme gözüme sille tokat, tekme inmeye başladı. Ondan sonrasını hayal mayal hatırlıyorum. Artık sarhoşluktan mı sızmı-

şım, yoksa dayaktan mı bayılmışım, bilmiyorum. Sabahleyin erkenden uyandım ki, buz gibi taşların üstüne uzatılmışım. Yerimden kalkmaya çalıştım, nerde, kımıldıyamıyorum bile, turşu olmuşum. Zihnimi toparlamaya çalışıyorum: Meyhanede birileriyle arkadaş olduk, sonra onlar alıp misafir ettilerdi. İyi ama bu ne biçim misafirlik canım...

Herhalde onlar da çok sarhoştu... Sarhoşlukla biz birbirimize girdik. Şimdi uyanırlar, özür diler, kahvaltı getirirler...

Evet, bir posta daha dayak yiyerek kahvaltıyı ettim. Sonra oradan savcılığa, ordan da cezaevine... Vallahi, meyhanede bütün söylediklerim, şimdi Başbakanın hükümet programı olarak ilân ettiklerinin onda biri bile değil!..

Cezaevini boyladım. Üstümde birkaç kuruşum vardı. İlk günler iyi geçti. Ama para suyunu çekince, iyice tırıl kaldım. Gelenim, gidenim, arayanım, soranım yok... Benim gibi züğürtleri cezaevinde «Adem Baba Koğuşu»na atıyorlar. Bu Adem Baba Koğuşu'nu anlatmaya kalksam sabaha kadar bitmez. Yalnız şu kadarını söyliyeyim, belki anlatabilirim.

Ben daha Adem Baba Koğuşu'na gitmemiştim. Birgün cezaevinin orta bahçesinde geziniyoruz. Adem Baba Koğuşu'nun penceresine doluşmuş mahkûmlar, bahçede gezinen bir koğuş arkadaşlarına durmadan,

— Gelsene ulan... Hani on dakika gezecektin namussuz, bir saati bile geçti... Gelsene! diye bağırıp duruyorlar.

Neymiş, biliyor musunuz? Koca Adem Baba Koğuşu'nda, yalnız bitek pantolon varmış, her biri bu pantolonu sırayla giyip bahçeye teker teker güneşlenmeye çıkarlarmış. İçlerinden biri ayağına pantolonu giymiş, bir saattir dönmüyor koğuşa... Öbürlerinin de ayağında pantolon olmadığından, donla bahçeye inip, onu yakalayamıyorlar. Boyuna bağırıyorlar demir parmaklıklı pencerelerden:

— Ulan, sen bir daha buraya gelmiyecek misin... Nasıl olsa geleceksin...

İşte beni böyle bir Adem Baba Koğuşu'na attılar.

Aklına gelen, gelmeyen her türlü sefillik, rezillik ortada...

O günlerde de bütün Türkiye'de tifüs salgını var. Hattâ hikâyeci Kenan Hulûsi'yle romancı İskender Fahrettin bile, o günlerde tifüse yakalanıp ölmüşlerdi. DDT de daha çıkmamış, bit ölüm saçıyor...

Her sabah kalkıyoruz ki, cezaevinde birkaç kişi tifüsten ölmüş. Ölüleri sedyeye koyup orta bahçeden geçiriyorlar. Tifüsten ölüm olmadığı gün yok. Bazı gün, on-onbeş kişinin öldüğü de oluyor.

Bu tifüs berbat bişey, akşamdan ateşi yükseliyor hastanın, sabahleyin bakıyorsun ölmüş...

Adem Baba Koğuşu'na soktular beni, daha doğrusu ittiler... Bakalım, koğuştakilerin hepsi, birbirinin üstüne yığılıp toplanmış bişey seyrediyorlar. Ben de sokulup baktım, ama anlayamadım. Oradan birisine,

— Ne oluyor arkadaş? dedim.

— Bit yarışı... dedi.

Neee? Bit yarışı mı? Yahu, insanlar tifüsten kırılıyor, bunlar burda bit yarışı yapıyorlar.

Bu koğuştaki adamlar da çok lânet, ters insanlar; bunlara bişey de söylenmez. Konuşulabilecek gibi gözüme kestirdiğim birine, bitte ölüm tehlikesi olduğunu anlatmaya çalıştım aklımca. Sakalları uzamış, ayağında kir rengi uzun paçalı bir don olan adam bana,

— Bu bitler yarış için özel yetiştirilmişlerdir, bunlarda mikrop olmaz... dedi.

— Mikropsuz oldukları nasıl anlaşılıyor?

— Bunlar başka bitlerle temas ettirilmiyorlar ki... Özel olarak bakılıp besleniyor, yetiştiriliyor...

Şimdi size bit yarışının nasıl olduğunu anlatayım. Yarış alanı iyice düz olacak. Döşemenin üstüne düz bir teneke koymuşlar. Tenekenin üstüne tebeşirle bir daire çiziliyor. Bu dairenin dışına, çok daha büyük bir daire çiziliyor. Yarışacak bitle, ortadaki dairenin içine aynı zamanda bırakılıyor. Tabiî bitler yürümeye başlıyorlar. Dıştaki daireyi kimin biti daha önce geçerse o bit yarışı kazanıp birinci oluyor, arkasından ikinci, üçüncü geliyor.

Tıpkı öbür koğuşlarda kumar oynarken olduğu gibi, bit yarışlarında da bir manocu var. Koğuşun ağası olan manocu, hem de bit yarışlarında hakem görevini yapıyor. Yarışan bitlerin derecelerini o söylüyor; kimse ona karşı gelemiyor.

Koğuşta her isteyen kendi bitini yarışa sokuyor. Ama bitini yarışa sokabilmesi için, yarışacak bit başına önceden bir parayı ortaya koyması gerekli. Diyelim, her yarışçı bit ba-

şına, üçer lira. On bit yarışıyorsa, otuz lira ortada. Birinci gelen bitin sahibi, ortadaki paranın üçte biri olan on lirayı alıyor. İkinci gelen bitin sahibi, koyduğu paranın iki katını, yani altı lira alıyor. Üçüncü gelen bitin sahibi de koyduğu paranın bir buçuk katını, yani dört buçuk lira alıyor. Dördüncü gelen bitin sahibi, ancak koyduğu parayı geri alıyor, yani üç lirasını kurtarıyor. Geriye kalan paranın hepsi manocunun.

Bitlerini yarışa sokacak kadar parası olmayanlar da, yirmi kuruşuna, elli kuruşuna bahse giriyorlar. Hiç parası olmayanlar da, cezaevinde verilen günde bir tayını bahse yatırıyorlar. Manocu, bahse girip kazananlardan yüzde on mano alıyor. Paraları kendisi, tayınları da meydancı topluyor.

Manoyu toplayan koğuşun ağası «Anasını ş'apan Süleyman» adında biri. Bu adam, bıçak çekip zorla, kendi öz anasının koynuna girdiği için, ağır ceza yemiş, buyüzden ona Anasını ş'apan Sülüman diyorlar. Anasını ş'apan Sülüman'ın da yarış bitleri var, o da bitlerini yarıştırıyor.

Koğuşa ilk girdiğim zaman yarış bitmek üzereymiş. Yarış bitti. Kazananlar paralarını aldılar. Manocu manosunu topladı. Kazanamayanlar, bitlerine sövdüler. Meydancı, üstünde yarış yapılan kirli bezle, tenekeyi ortadan kaldırdı. İşte ancak o zaman beni gördüler. Koğuşlarına yeni bir adam gelmişti. Bana her «Geçmiş olsun arkadaşım» diyene «Eyvallaih, sağol arkadaşım» diyordum.

Biraz sonra koğuşun içinde herkes kendi dünyasına çekilince, sol gözü küçülüp leblebi kadar kalmış bir adam yanıma geldi, benimle konuşmaya başladı. Bu adamın «Mareşal David» denilen, kafadan sakat bir yahudi olduğunu sonradan öğrendim. Mareşal David demelerinin nedeni, dışardayken göğsünü nişanlarla, madalyalarla doldururmuş da ondan. Cezaevine girerken bütün nişanlarını, madalyalarını söküp almışlar. Ama Mareşal David, madalyasız nişansız yapamadığından, Adem Baba Koğuşu'nda da kirli, pis, yırtık pırtık mintanlarının göğsüne gazoz kapakları, ipe bağlanmış şişe mantarları, tahta parçaları, düğmeler takıyordu. Mareşal David cinsî sapıkmış; mezardan çıkardığı erkek ölülerle yatarmış. Bir gece, yeni gömülen bir ölüyü mezarından çıkarmış, tabutu sırtlayıp götürürken yakalamışlar, cezaevine tıkmışlar.

Mareşal David, bütün dünyada kendi üstüne bit terbiyecisi olmadığını söyliyerek övünüyordu. Eğer olimpiyatlarda bit yarışları da olsa, David de kendi yetiştirdiği bitleri olimpiyata sokabilse, dünya birincisi olacaktı.

— Öyleyse burdaki bütün yarışları sen kazanıyorsundur... dedim.

— Hayır... dedi.

— Neden peki?

— Onun nedeni var, söyliyemem...

Birden bana,

— Bitin var mı? diye sordu.

Cevap vermediğimi görünce,

— Üstünde bit var mı, çamaşırlarında? diye sorusunu tekrarladı.

— Sanmıyorum, dedim, çünkü daha birkaç gün önce karantina koğuşunda bizi hamama, elbiselerimizi de etüve sokmuşlardı.

Mareşal David buna çok sevindi:

— Öyleyse sen temizsindir, benimle ortak bit yarışına var mısın?

— Bilmem ki nasıl oynanır?

— Ben sana öğretirim. Benimle ortak ol, sana ne dersem, sen onu yap, göreceksin, bütün yarışları benim bit kazanacak bu akşam...

O öyle söylerken, yeni bit yarışı için meydancı ortaya bezi yayıyor, tenekeyi koyuyor, tenekenin üstüne de tebeşirle içiçe iki daire çiziyordu.

Mareşal David,

— Hadi, dedi, ikimiz için üç lira koy, göreceksin kazanacağız...

— Üç liram yok...

David çok üzüldü. Ama benim gerçekten üç liram yoktu, bütün param, bir buçuk liraydı, onu da harcamaya korkuyordum.

Heyecanla,

— Kazanacağız yahu, kazanacağız... diyordu.

— Param yok...

— Satılacak bişey yok mu üstünde... Görüyorsun, bende bişey yok, tırılım...

Ceket cebimde dolmakalemimi gördü.

— Satalım mı kalemi?

Kalemi verdim. Pencereden bahçedeki birine seslendi. Sonra kalemi ona attı. Az sonra kalem bir liraya satılmıştı. Dışardaki adam, koğuşun demir kapısı altından bir lirayı itti. Ben de meraktaydım. Eşarbımı da sattırması için verdim. İki buçuk liraya da onu sattırdı.

Sonra,

— Gel buraya! diye beni koğuşun bir kö-

şesine çekti. Kolunu açtı. Koltuk altına yakın bir yerindeki bağlı pis bezleri çözdü. Bezlerin altındaki yün içinden bir bit çıkardı, kocaman bir bit...

— İşte Macar, dedi, benim Macar bu... Macar kadanaları gibi olduğundan, Macar adını taktım... Sen bu biti tanımalısın. Öbür bitlerden ayırman için boyayacağım Macar'ı...

Eline iğne batırdı. Çıkan kanla, Macar'ın sırtını kırmızıya boyadı.

— Artık şimdi tanırsın, dedi, bak, kulağını aç, beni iyi dinle. Macar'ın birinci gelmesi senin elinde... Yarışan bitler birinci çizgiden çıktılar mı, gözün bu bizim Macar'da olacak. Sen ne yanda durursan Macar o yana, sana doğru koşarak gelir. Baktın ki Macar'ın önünde başka bir bit var. O zaman, sen başka yana geç ki, Macar sana koşsun... Anladın mı?

— Anlamadım...

— Hay Allah!... Sana bu işin sırrını açıketmek zorundayım. Arkadaş, bu bit kısmı, temizlikten çok hazzeder. Sonra insan kokusunu hemen alır, pis insandan kaçar, temiz insana koşar. Herkes sanır ki, bit pislikten hoşlanır. Hayır, temizlikten hoşlanır. Bin kişinin ortasına bir tek bit at, gider, arar tarar, hangisi temizse onu bulur... Çaktın mı dalgayı? Şimdi bu koğuşta senden daha temizi yok... Sen ne yana durursan Macar o yana koşacak. Ama yaşlandı zavallı... Baktın ki başka bir bit Macar'ı geçiyor, sana doğru koşuyor, sen hemen Macar'a yakın olan başka yana geç ki, birinciliği alsın...

Meydancı bağırıyordu:

— Haydi, yarışa!... Haydi yarışa!..

Biz de üç lirayı verdik. On iki bit yarışa giriyordu. Ağa'nın işaretiyle on iki bit, ortadak küçük dairenin içine bırakıldı. Ben hayatımda böyle heyecanlı bişey seyretmedim. Her bitin sahibiyle, o bit üzerine bahse girmiş olanlar, avazları çıktığı kadar, bitlerin adlarını bağırıyorlardı. Koşu atları gibi, her yarış bitinin ayrı adı vardı ve ordakiler bitleri tanıyorlardı.

— Haydi sülüüün!..

— Ulan, uçan İneeek!..

— Dayan kızım Peri...

— Uç Martı, uç!.. Uç aman Martı!..

— Ulan halis kan yerli namussuz, amma da gidiyor...

Benim gözüm bizim Macar'daydı. Üstündeki kan kırmızısından Macar'ı hemen tanımıştım.

Küçük daire içine bırakılan bitler önce şaşkın şaşkın durdular. Sonra kıpırdadılar, yine durdular. Sonra içlerinden biri, benim yönüme doğru bir koşu tutturdu. Mareşal David,

— Karşıya geç! diye fısıldayıp beni itti.

Yerimi değiştirdim. Ben yerimi değiştirince önde giden bit durdu; sanki birisini arar gibi, olduğu yerde o yana, bu yana döndü. Yine bana doğru bir koşu tutturdu.

Benim gözüm Macar'da... Macar da bana doğru geliyor ama, dördüncü... Macar'a yakın olan yana geçtim. Bu sefer Macar önde geliyor. Dış daire çizgisine geldi gelecek... Derken, yaman bir bit, Macar'ı taktı, ben hemen sola kaydım... Ben sola kayınca öndeki bit şaşaladı, durakladı... Mareşal Davit avaz avaz bağırıyor:

— Haydi aslan Macar!..

— Yavrum Sülün...

Mıknatıs, demir tozlarını nasıl çekerse, bütün yarışan bitler bana doğru yelpazelenmiş geliyorlardı. Ama en önde bizim kanlı Macar.. Macar birinci geldi, bize ortadaki otuz altı liranın yarısı, on sekiz lirayı verdiler.

İkinci yarışa geçtik. Bu sefer de on dört bit girdi yarışa... Yine birinciliği Macar aldı...

O gece sabaha kadar bit yarışı yapıldı. Macar yüz liradan çok kazandı. Sabaha karşıydı, yarış bitti. Herkes kendi bitini alıp, koynundaki yuvasına, sargılar altındaki yünlerin arasına koydu. Yarış bitleri, yünle yağlı deri arasında besleniyordu.

Paraları Mareşal David'le bölüştük. David,

— Ben sana demedim mi, dedi, benim üstüme bit terbiyecisi yoktur. Ben bitlerin ruhunu bilirim. Yalnız sen kirlenmemeye dikkat et...

Biz hergün bit yarışında para kazanıyorduk. Eroin içicisi olan David, parası olduğundan bol bol eroin alıp çekiyordu.

Benim asıl şaştığım, Adem Baba Koğuşu'ndaki çıplak adamların nerden para bulup da bit yarışı oynadıklarıydı. Sanki bu koğuş bir darphaneydi.

O koğuşa girdiğimin dördüncü günüydü. Yarışlarda bitler, artık eskisi kadar hızlı bana doğru koşmuyorlardı. Mareşal David,

— Artık sen de kirleniyorsun... dedi.

Ağır ağır da olsa, yine bana doğru geliyorlardı.

Her seferinde Macar'ın yarışı kazanmasına, Anasını ş'apan Sülüman'ın çok canı sıkılıyordu. Koğuşta bit satışı da vardı. İyi koşan bitler pahalı satılıyordu.

Anasını ş'apan Sülüman,

— Ulan David, sat şu Macar'ı bana... dedi.

— Satayım Ağabey...

Bunlar sıkı bir pazarlığa giriştiler. Vur aşağı, tut yukarı, elli liraya uyuştular. Anasını ş'apan Sülüman, elli lirayı saydı. Macar'ı aldı. Ağa olduğu için yarış bitlerini kendi üstünde beslemez, ya meydancının, ya başka bir çocuğun üstünde beslerdi. Macar'ı meydancı aldı, özenle koltuk altındaki yünler arasına yerleştirdi.

Mareşal David bana,

— Şimdi yeni bir numaramız var, dedi, bu sefer Macar artık birinci gelmeyecek... Bak ne yapacaksın? Sen artık yanlarda durmayacaksın, yarış çizgilerine eğilip tepeden bakacaksın... Anladın mı? Bitler senin kokunu alıp, başka yana gidemiyecekler...

Yarış başladı. Mareşal David bu sefer Tazı adlı başka bir bitini yarışa soktu.

Ben yarışan bitlerin tepesinden eğilmiş bakıyordum. Bitler iç daireden durdular. Boyuna kıvranıyorlardı. Çünkü bana doğru gelmek istiyorlar. Ama kanatları olmadığından uçup gelemiyorlar. Hele Macar, boyuna kıçını döndürüyor. Öbür bitler iç daireden çıkıp, yavaş yavaş yürümeye başladılar. Macar iç daireden çıkmıyor bile...

Anasını ş'apan Sülüman hırsından deli olacak,

— Ulan Macar, namussuz Macar... Yürüsene alçak cibiliyetsiz!.. diye bağırıp, yırtınıp duruyor.

O gün dört yarış yapıldı, dördünde de Macar iç daireden bile çıkmadı. Deliye dönen Anasını ş'apan tırnağıyla bastırıp Macar'ı dümdüz etti.

Bu cinayetten sonra çok üzülen Mareşal David,

— Hayvanın kanına girdik, dedi.

— Peki, neden kımıldamıyordu bu David?

— Nasıl kımıldasın yahu, görmedin mi karnını, nasıl şişti? Hayvan karnını taşıyamıyor ki... Yarıştan önce bit aç bırakılır. Ben Macar'ı iyice doyurmuştum. Sen tepeden eğilmişsin, hayvan zorlanıyor, uçamıyor. Karnı şiş yürüyemiyor... Gitti bizim Macar...

O günden sonra da bit yarışlarının eski heyecanı kalmadı, çünkü artık ben de onlar kadar kirlenmiştim, bitler bana eskisi gibi hızla koşarak gelmiyordu.

YAĞMUR YAĞDI BÖYLE OLDU

Musluğu açtım, su yok... Suyun çok gerekli olduğu bir yerdeyim. — Anlamışsınızdır elbet. —

İçerden,

— Sular kesik mi? diye bağırdım.

Karım dışardan cevap verdi:

— Yağmur yağmıştı ya, ondan kesilmiştir.

Evet, İstanbul'lular hep biliriz, İstanbul'a yağmur yağdı mı, birkaç saat sular kesilir; su yollarında bir bozukluk, borularda bir tıkanıklık olur.

Oysa güneşli bir sabahtı o gün.

— Ne zaman yağmur yağdı canım? diye yine içerden bağırdım.

Karım dışardan,

— Az önce biraz çiselemişti ya... dedi.

— Sen helâya girince az bişey serpiştirdi.

— Tuh... Biraz su verin!

Kapıyı aralayıp, içme suyu aldım, işimi görüp dışarı çıktım.

Yağmura söylenip duruyordum. Oğlum,

— Yağmur mağmur yağmadı... dedi.

Kızım,

— Birazcık yağdı... dedi.

Yağdı yağmadı diye bir tartışmadır başladı. Karım,

— Ayol yağmasaydı sular hiç kesilir miydi... dedi.

Bu kadar kesin bir kanıt bile tartışmacıları susturmadı. Balkona çıkıp karşı komşulardan birine seslendim:

— Yağmur yağdı mı?

Karşı balkondaki pijamalı komşu,

— Ben farketmedim ama, galiba yağmış.. dedi.

Dünyada ne avanaklar vardır, yani, farketmemiş ama galiba yağmış...

Biraz sertçe,

— Farketmediniz de yağmur yağdığını nereden biliyorsunuz? dedim.

— Radyo parazit yapıyor da ondan anladım, dedi, isterseniz siz de radyonuzu açıp bakın!..

Konuşmamızı duyan başka bir komşumuz,

— Hayır, yağmur yağmadı... dedi.

İçeri girip radyoyu açtım. Gerçekten de İstanbul'a yağmur yağdığı zamanlarda olduğu gibi radyoda parazit çatırtıları vardı.

Tam o sırada, yağmurun yağmadığını iddia eden aşağıdaki komşumuz seslendi:

— Yağmış, yağmış...

— Nerden biliyorsunuz beyim? diye bağırdım.

— Havagazı gelmiyor, ondan belli... dedi.

Bu kadar kanıt karşısında, azıcık da olsa hiç kimse farketmeden «şeytan sığdı» dedikleri cinsten yağmurun çiselemiş olduğu kesindi.

Penceresi olmayan sandık odasında bir işim vardı, girip lâmbayı yaktım. Kör sarı bir ışıkla aydınlanır gibi olan lâmba pır pır ediyordu. Hay bu yağmurun gözü kör olsun...

Sövüp sayıyordum ki karım,

— Yine sen dua et ki, az yağmış, yoksa elektrikler kesilirdi... demeye kalmadı, elektrik de kesiliverdi.

Yazıhaneyle konuşmak için numarayı çevirip telefonu açtım, hiç tanımadığım boğuk bir ses böğürdü:

— Aloooo!..

Yanlış numara çevirdiğimi anlayarak özür diledim. Telefondaki ses,

— Estağfurullah beyim, dedi, yağmur yağdı ya biraz, işte onun için, telefon hatlarında karışıklık var. Ben demin valdeyle konuşuyordum diye, on dakika genelev mamasıyla konuşmuşum. Yine sizin talihiniz varmış...

Gevrek gevrek güldü.

Yarım saat kadar uğraştıktan, bir sürü yabancıyla konuştuktan sonra, yazıhaneyi buldum.

— Ne var ne yok? dedim.

Memur,

— Felâket!.. dedi.

— Ne oldu?

— Burası su içinde, tavan şakır şakır aktı... Odalar göl oldu...

— Yahu ne diyorsun sen! Bizim üstümüzde daha dört kat var...

— Tabii... Bize de üst katlardan akıyor ya...

— Oraya çok mu yağmur yağdı...

— Yağmış olacak herhalde... Yağdığını söyliyenler var ama, ben görmedim.

Sinirle telefonu kapadım.

— Gazeteler hâlâ gelmedi mi?

Hizmetçi,

— Yağmur yağdığı günler gazeteci geç geliyor... dedi.

— Ne yağmuru be!..

— Birazcık çiseledi ya...

— Birazcık yağmur çiseledi diye hiç gazete gecikir miymiş!

— Çok yağsaydı hiç gelmezdi...

İşte o sıkıntıyla sokağa çıktım. Bekle, bekle, otobüs yok... Durakta bekleşen kalabalık söylenmeye başladı:

— Ayol ne zaman yağış oldu da otobüs seferleri aksadı böyle...

— Yağdı biraz... Ben gördüm...

— Ahmak ıslatan yağdı...

Yakıcı güneş altında bekleşiyorduk. En sonunda otobüs geldi, daldık, dolduk içine... Vapur yirmi dakika gecikmeyle kalktı. Vapurda yanımda oturan adam, gazetesini okuyarak, karşısındaki arkadaşına,

— Amerikan Generali Birdinger Vald gelmişti ya...

— Evet?.

— Bak ne demiş gazetecilere: «Türkiye, her türlü atom taarruzuna karşı korunmuştur.»

Karşıdaki adam, pırtt diye acaip bir ses çıkararak güldü. Öbürü sordu:

— Neye güldün?

— Yahu, bize kimse atom bombasını ziyan eder mi? Şu İstanbul şehrinin üstüne iki bardak su serpseler hayat durur yahu...

Yurt sorunlarında çok titiz olduğumdan, şu olumsuz adama çatmamak için ordan kalkıp güverteye çıktım.

Yazıhaneye geldim. O gün bütün işler karıştı. Her gün onbirde gelen postacı saat 17 de geldi. Daktilo kız hiç gelmedi. Handaki asansör çalışmadı. Kahvecinin ayağı kayıp merdivenlerden düştü. Karım da telefon edip eve erken dönmemi, misafirlerin geleceğini söyledi.

Bütün gayretime rağmen, yazıhaneden erken çıkamadım. Çünkü romatizma ağrılarım başlamıştı. Ne zaman yağmur bulutu görünse romatizma ağrılarım başlar.

İskeleye çıktım, aaa!... Bütün iskele donanma bayraklarıyla donanmış, renk renk, biçim biçim... İplere, direklere, her yana bayrak asmışlar. Bayram değil, seyran değil, bu bayraklar ne ola? Beni aldı mı bir merak... İstanbul'un kurtuluş günü değil Cumhuriyet bayramı değil, Meclis'in açılışı değil, ikinci cumhuriyetin kuruluşu değil, Zafer Bayramı değil, hiçbişey değil, basbayağı bir gün işte...

Bilet memuruna sordum. Onun dünyadan haberi yok...

— Bayrak mı asılmış? dedi.

— Hem de nasıl... Bayraktan iskele görünmez olmuş...

İskele memuruna sordum, o da bilmiyor. Bayrakları görünce şaştı.

— Acaba bir yabancı büyük konuk mu geldi?

— Gazeteler yazmıyor... dedim.

O kadar meraklandım ki, öğrenmeden bitürlü oradan ayrılamıyordum. Eve de geç kalmıştım.

İskele başmemuruna sordum, o da bilmiyor. Hay Allah, deli olacağım. Ben orda dört dönüp dururken çımacı yanıma geldi,

— Beyim, dedi, siz ne soruşturup duruyorsunuz deminden beri... Bayrakları mı? Onlar bilmez, ben sana sö.yliyeyim...

— Aman söyle, meraktan çıldıracağım... dedim çımacıya.

— Bayram filân değil, sabahleyin yağmur yağdı ya...

Herhalde yağmur bereket getirdi diye bayram yapıyorlar...

— Eee? Ne olmuş yağmur yağdıysa?. dedim.

— Yağmur yağınca anbarı su bastı da bayraklar ıslandı; kurusun diye astık, donattık iskeleyi...

Meraktan kurtulup eve geldim. Karım,

— Nerede kaldın, diye çıkıştı, misafirler bekledi bekledi, gitti...

BİR BAŞKAN ADAYI

Pek muhterem efendim,

Pek Sayın İçişleri Bakanı ve aynı zamanda muhterem Dahiliye Vekili hazretlerine;

Evvelâ derin hürmetlerimi arzederek saniyen saygılarımı sunarım. Eğer zahmet buyurup biraz zihninizi çalıştıracak olursanız, bendenizi muhakkak surette derhatır buyuracaksınız. Zira bendeniz matbuata mensup bir kimse olup imzam senelerden beri memleket ve millet efkârı umumiyesinde tanınmakta ve mingayrihaddin olaraktan şöhretim gündengüne intişar etmektedir. Bilhassa şu noktayı zatıâlinize arzetmeyi bir vazife-i vataniye bilirim ki bendeniz millete olan hizmetlerimi para mukabilinde veya şöhret sebebiyle olmayıp, fahriyen ifa etmekte bulunmaktayım. İsmimi duyar duymaz kim olduğumu bileceksinizdir. Bendenizin ismi Musa Vassaf Arifi'dir. Soy ismimiz de Çilerman olup, maalesef bu soy ismimizi kendimiz intihap etmemiş olduğumuzdan, Soyadı Kanunu çıktığında müracaatta geciktiğimizden dolayı nüfus memuru tarafından böyle bir gayri münasebetsiz bir soy ismi otomatikman olarak pederimin kütüğüne işlenmiştir ki, gayrî ihtiyarî bir surette böyle bir soy ismi taşıdığım için, bundan dolayı kusuruma bakmamanızı ve affınızı en derin saygılarımla arz ve rica ederken, soy ismimi değiştirmek için mahkemeye müracaat ettiğimi de bildiririm. Bendenizi daha iyi bir surette derhatır eyliyebilmeniz maksadı iie ayriyeten merbuten ekli olarak kartvizitamı da ilişik olarak takdim ediyorum: (Ek 2) kartvizitamda ismim Musa Vassâf Arifî'nin altında mesleğim olarak «Muharrir, müellif ve şair» kelimelerini okuyacaksınızdır. Bendeniz fikirlerimin neşren yayınlanması bakımından yalnız bir tek gazetenin yazı ailesi kadrosu içine girmeyi doğru bulmadığımdan memlekette çıkmakta bulunan bilcümle gazetelerde yazmaktayımdır. Hemen bütün gazetelerin «Halk sütunu», «Okurlarla başbaşa», «Dert Küpü», «Halkın dert ve şikâyetleri» gibi sütunlarında haftada bir veya iki adet imzalı yazılarım neşredilmektedir. Artık bendenizi ve imzamı tanımışsınızdır herhalde..

Muhterem beyefendi, bu bizim memleketimizde ahlâksızlık, iltimas, rüşvet, haset ve çekemezlik cari ve hükümferma olduktan son-

ra imkânı yok biz adam olamayız. Bendeniz bu hakikati kaç defalar yazdığım halde maalesef zatıâliniz hariç, bütün vurdum duymaz ilgili ve alâkadar makamlar kulak asmadılar. Zatıâliniz üstüne alınmayın ama, muhterem Vekil hazretleri, biz bu gidişle imkânı yok eşeklikten kurtulamayız efendim. Bendeniz de, haset ve çekememezlik yüzünden çok çekmişimdir. Şimdiye kadar yirmiyi mütecaviz roman, otuz piyes, on altı tane sarı renkli müsvedde defteri dolusu hikâye ve yüzondörtbin mısralık şiirler ve daha pek çok makale, fıkra ve başmakaleler yazdığım halde, bendenizi çekemedikleri için, hiçbirini gazetelerde neşretmedikten başka, yazılarımı okuyup fikirlerimi çalarak kendileri yazdılar. Bu gazeteci milleti on para etmez ve içlerinden adam çıkmaz beyefendi.

Bendenizin neşriyat sahasındaki ihtisasım, gazetelerdeki yazılarımdan da anlamış olacağınız vechile, belediyecilik ve şehircilik sahalarındadır. Esasen zatıâlinizi işbu mektubu yazarak rahatsız etmekliğimin sebebi de budur. Bu memleketin bendenizin belediyecilik ve şehircilik sahasındaki ihtisasımdan faydalanmasını temin edebilirseniz, anavatanımıza pek büyük mukaddes bir vazife ifa etmiş olacak ve isminizi altın harflerle tarihin sayfalarına geçirmiş olacaksınız.

İstanbul'a bir belediye reisi aramakta olduğunuzu ve maalesef bulamadığınızı gazetelerden okuyup öğrendim. Bulamazsınız beyefendi, maalesef beyhude ve boşuna aramaktasınız. Emin olunuz ki, memlekette adam bulmak zordur; bunu takdirden âciz olmadığınıza eminim. İşte bu maksatla vatanım ve canımdan çok sevdiğim İstanbul için hizmetlerimi arzediyorum. Kartvizitamdan da anlayacağınız vechile, muharrir, müellif ve şair ve de gazeteci olduğum gibi, halen esas işim Vakıflar İdaresi Levazım ve Ayniyat şubesinde bir memuriyettir. Maalesef bu memlekette hakikî kıymetler takdir edilmediği için, hakkımı vermediler. Siz de takdir edersiniz ki, memleketimizde işe göre insan değil, insana göre iş verildiğinden bendeniz bu küçük memuriyette çürütülmekteyimdir. Bu dünyada Allah'tan başka kimsem olmadığı için, hiçbir resmî makamdan tavsiye ve iltimas görmediğimden takdir edilmemiş bulunduğum sebeple, İstanbul'a belediye reisliğine tâyinim için zatıâlinizin bendenize bir küçük tavsiyeyi esirgemiyeceğiniz muhakkaktır. Fakat daha önce bu vazifeye tâyinim için memlekete ne gibi hizmetler ifa ettiğimi arzedeyim. Memlekete, millete ve vatana hizmetlerim sırasiyle şunlardır: Evvelâ bendeniz memuriyet hayatımda bugüne kadar rüşvet alırken görülmemiş, herhangi bir ihtilâs veya zimmeti yakalanmamış, en küçük suiistimali bile tutulmamış resmen namuslu bir memurum. Böyle zamanda namuslu bir adam bulmanın ne kadar zor ve hattâ imkânsız bir hale geldiğini, şüphesiz siz de takdir buyurursunuz. Belediyeye olan hizmetlerim ise, sayılamayacak kadar çoktur. Gazetelere yazdığım ve neşrettirdiğim ve hiç birinden telif ücreti dahi almağa tenezzül etmediğim gibi, şikâyet mektuplarıyle avukat Zekâi beylerin evlerinin açığa dökülen lâğımını kapattıran ve Zekâi beye para cezası yazdırtmak suretiyle belediye bütçesine menfaat temin eden zat bendenizim. Evimin kâin bulunduğu Hacı Maşlak kadın sokağının bozukluğunu gazetelere şikâyet mektupları yağdırarak belediyeyi bizar bırakıp en sonunda sokağımızı tamir etmeğe mecbur bırakılan zat yine bendenizim. Bilcümle gazetelere, mahallemizi kuduz köpekler sardı diyerekten şikâyet mektupları yağdırtarak doktor Sabri beylerin köpeğini belediyecilere zehirlettiren zat yine bendenizim. Mahalle bölgemiz mıntıkasının furununu, eksik vezinli ve hamur ekmek çıkarıyor diye gazetelerin şikâyet sütunlarına yazarak işbu furunu bir hafta müddet kapattıran zat yine bendenizim. Ve hattâ birkaç seneden beri devamlı olaraktan mütemadiyen gazetelerdeki okuyucuların şikâyet sütunlarına, belediye reisi aleyhine durmadan yazılar göndermek suretiyle belediye reisini halkın ve hükümetin gözünden düşürterek istifaya mecbur bıraktıran zat da yine bendenizimdir. Saydığım bu hizmetlerim, tevazuum sebebiyle daha yazamadığım diğer memleket hizmetlerim yanında hiç mesabesindedir.

Belediyecilik ve şehircilik ve imar olaraktan bu İstanbul vilâyetine ifa eylediğim hizmetleri saysam, roman olur; tevazuumdan dolayı bunları bir bir yazarak daha fazla kafanızı şişirmek istemiyorum. Arzettiğim birkaç hizmetim bile zatıâlinize ispat eder ki, — siz müstesna — Vekiller bile memlekete bendeniz kadar hizmet etmiş değillerdir. Ben bu naçizane hizmetleri bir mükâfat ve karşılık bekleyerekten değil, fisebilullah ve vatan aşkımdan do-

layı yapmışımdır. Nankörler hizmetlerimi inkâr etseler, hakkımı yeseler de, sayenizde lâyık olduğum mevkie yükseleceğime itimadım vardır. Belediye reisliği için aramakta bulunduğunuz her türlü evsaf ve şeraiti haiz bulunduğumu her an ispata hazır ve kadir bulunduğumu da ilâveten arzedebilirim. Şöyle ki, nâçiz kanaat-i âcizaneme kalırsa bugüne kadar İstanbul'a belediye reisi olarak gelenlerden herbirinin adem-i muvaffakıyetsizliklerinin esbabı, diplomalarına güvenerek, halkın dertlerini bilmemeleridir. Bendeniz ise, kendimi methetmek gibi olmasın ama, affedersiniz hayat mektebinden ve bilâhare hayat üniversitesinden mezun bir kimseyimdir.

İstanbul vilâyetine belediye reisi olacak adamın her şeyden evvel İstanbul'u çok sevmesi ve bu güzel şehri yakından tanıyıp bilmesi lâzım gelir ki, bendenizde bu sevgi ve muhabbet, aşk derecesinde fazla olduğundandır ki, elli dört yaşımdan sonra memleketimiterk ile nakl-i memuriyetlik ederek çoluk çocuğumla birlikte İstanbul'a naklihane etmişimdir. Bu mektubu kendi elimle getirip zatıâlinize takdim etmek istedimse de, malûmu âliniz olarak biz taşrada yetiştiğimizden henüz İstanbul'un çok kalabalık ve karışık sokaklarını öğrenemediğim için, adresinizi çıkaramam korkusu ile postaya taahhütlü iadeli attım.

Gazetelerde okuyup öğrendiğime göre, İstanbul belediyesi gırtlağına kadar borca batmış ve iflâs halinde bulunması sebebiyle zatıâliniz hükümetten para ve kredi almadan belediyeyi çekip çevirip idare edecek birisini aramakta imişsiniz ki, bendenizin bu işe talip olmaklığımın sebebi de budur efendim. Zavallı hükümetimizin merhem bulsa deliğini tıkayacak hale geldiğini bildiğimden hükümetten para almayacağım gibi ve hattâ hükûmete üste para vermek suretiyle belediyeyi idare edeceğime inanmanızı rica ederim. Çünkü bendeniz dört yüz küsur liralık memuriyet maaşımla ailemi, validemi, bir adet kayınvalidemi, üç erkek evlâdımla, hâşâ huzurunuzdan iki kızımı geçirdirmekte bulunmaktayım. Ayriyeten, kendimi methetmek gibi olmasın, İstanbul'da bir de metires tutmak için eşe dosta sipariş vermiş bulunduğumu zatıâlinizden saklıyacak değilim. Maliye sihirbazı Erhart'ın bile parmak ısıracağı böyle bir mucizeyi yaratan bendenizin belediyeyi ne hale getireceğimi, yüksek takdirlerinize bırakıyorum. Dört yüz küsur lira maaşla çocuklarımı ecnebiyenin Kolej mekteplerinde okuttuğum ve ailemi de yedi yüz lira kira ile bir apartmanda oturttuğum dikkat nazara alınırsa, ehliyetim meydana çıkar.

Bendenizi belediye reisi yaparsanız, hükûmetten kredi almak şöyle dursun, her ay hükûmete belediye reisliği kirası olarak yüksek icar bedeli ödeyeceğimi de arzederim ve hükûmete yapacağım bu yardım, emin olunuz, hem de mukabilinde hiçbir üs talep etmeden Amerikan yardımından fazla olacaktır.

Bu delâilime rağmen bendenize hâlâ da itimat ve emniyetiniz mevcut değilse, bendenizi on beş gün için belediye reisliğinde tecrübe buyurunuz. Göreceksiniz ki, on beş gün içinde İstanbul'un çehresini tanınmayacak bir hale getireceğimdir. Aksi takdirde bütün maaile efradımla beraber, kendimi intihar edeceğime söz veririm ve her türlü cezama razıyım.

Herhangi bir esbaba mebni olaraktan bendenizi belediye reisi yapmazsanız, memlekete faydalı olmaklık için yaptığım şu son teklifimi arzederim ki, o da şudur: İstanbul belediye reisliğini açık arttırmaya çıkararak aylık icar üzerinden en fazla kira verene bırakırsanız, hükûmetimizin bütçesine, büyük bir gelir temin etmiş olursunuz.

Belediyeyi özel teşebbüse devretmek suretiyle hükûmetimiz hem bu belâdan kurtulur, hem de bir gelir kapısı açmış olur.

Maruzatım bundan ibaret olup, en derin hürmet ve saygılarımı sunarken, Kovalisyonumuza candan, kalben ve ruhen bağlı bulunduğumuzu arz eder, ellerinizden öperim efendim.

KAYIP ÇOCUK

Elleri pantolon cebinde, avukat yazıhanesinin karşılıklı iki duvar arasında sinirli sinirli gidip gelen avukat,

— Allah belâsını versin bu avukatlığın, diye bağırdı, ulan, huysuz, geçimsiz, birbirlerini aldatan karı-kocaların boşanma dâvalarıy-

la uğraşmak için mi ben bu dünyaya geldim be!...

Güleç yüzlü tombul arkadaşı oturduğu koltukta iyice kaykılarak, ensesini arkasındaki düstur, içtihat ciltlerine dayadı, ayaklarını da masanın üzerine koydu.

— Sen, dedi, az kazandığın için mi, yoksa küçük işler olduğu için mi boşanma dâvalarından şikâyetçisin? Büyük dalâverelerin içine girip ticaret dâvalarından büyük paralar kazanan avukat olsaydın mesleğinden pek mi memnun olacaktın? Büyük, esrarlı cinayet dâvaları alan avukatların da adı gazetelerde geçer, meşhur olurlar. Söyle bakalım, hangisini seçiyorsun?

Sinirli sinirli gezmekte olan,

— Seçmemek elimizde mi? dedi. Yüz lira kira borcunu ödeyemediği için evindeki eşyalarını hacze gittiğimiz bir adam, tek haczedilecek eşyası radyosunu alınca bana «Bozuk para avukatı!» diye bağırdı. Yüz lira alacak için yapılan avukatlığın içine tüküreyim...

Tombul avukat keyifli keyifli,

— Hak haktır, dedi, küçüğü büyüğü olmaz. Biz küçük avukat olduğumuzdan bize küçük dâvalar geliyor. Ama senin istikbâlin bana çok parlak görünüyor. Kurduğu ağına, kanını emmek için, düşecek sineği bekleyen örümcek gibi, biz de yazıhanemizi açmış, kapıdan girecek müşterilerimizi bekliyoruz. Birbirlerini boğazlayan, dolandıran, kazıklayan insanların büyük, karışık dâvalarıyla uğraşmaktansa, boşanma, tahliye dâvalarıyla uğraşmayı tercih ederim; hiç olmazsa böylece yaptığımız kötülükleri küçültmüş oluruz. Küçük kötülükler, büyüklerinden daha az kötüdür; bu da bizim için bir avuntu... Param yok diye hiç üzülme, şimdi bir bakarsın şu kapı açılıverir, evine, çocuklarına bakmayan sarhoş kocasından ayrılmak isteyen bir kadın ağlayarak içeri girer. Böyle bir kadın bana şimdilik canlanmış bir yüz liralık gibi görünür...

— Sen alay et bakalım, üç aydır yazıhanenin kirasını bile veremiyoruz. Kirayı bir kaç gün daha geciktirirsek, malsahibi bizi burdan çıkartması için bir meslektaşımıza birkaç yüz lira ödemek zorunda kalacak...

Tombul avukat, iki elini ensesinden geçirerek,

— Sahi, biz neden politikaya atılmıyoruz? dedi.

— Hah, bir bu eksikti...

— Şöhreti olmayan avukatın müşterisi de olmaz; bizim meslekte şöhretin yolu da politikadan geçer...

— Müşteri deme şuna, sinirim bozuluyor...

— Bu kafayla sen avukatlık yapamıyacaksın. Niçin politikacıların çoğunun avukat olduğunu, avukatların çoğunun da politikacı olduğunu hiç düşündün mü? Dünyadaki demokrasi parlâmentolarının koltuklarından yarısından çoğunda avukatlar oturur. Dünyayı avukatlar yönetiyor da haberin yok... Neden?

— Neden olacak, ikisi de ağzı lâf yapanların işi...

— Hukukla siyasetin lâf ebeliğine, gevezeliğe dayandığından değil yalnız. Bırakalım avukatlığı da doktorları alalım. Doktorlar daha iyi yaşamak için daha çok kazanmaya, daha çok kazanmak için de daha çok hastaya muhtaç... Doktorların, müşterilerini arttırmak için, sevgili yurttaşlarının üstüne mikrop serpmeleri meslek şereflerine aykırıdır. Ama avukatlara gelince durum tersine... Bizim kazanabilmemiz, yani müşterilerimizin artması, toplumun karmakarışık olmasına, anlaşmazlıkların, çatışmaların, kavgaların artmasına bağlı; yoksa açlıktan geberirdik. Avukatların çoğunun politikaya atılmaları, toplumu karmakarışık ederek bu kargaşalıkta dâva konularını arttırarak hem kendilerine, hem meslektaşlarına iş çıkarmak, yardım etmek için...

— Sen neler saçmalıyorsun?

— İstediğin kadar saçma de sen... Şimdi kapının açılıp, bir dâvalı ya da dâvacının içeri girmesini beklemiyor muyuz, yalan mı? Demek ki biz, insanların birbirlerine düşmelerini istiyoruz. Avukatlar, işleri karmakarışık eder, sonra da avukat olarak, önceden karıştırdıkları işleri düzeltmeye, yani eski haline getirmeye uğraşarak para kazanırlar. İnsanların dalâveresinden umudunu kesme arkadaş, şimdi kapı açılır, Allah sana bir kısmet gönderir.

Tam bu sırada kapı birden, hızla açıldı, telâşla içeri giren bir avukat arkadaşlarıydı.

— İyi ki burdasınız, sizi bulamıyacağım diye korkuyordum, dedi.

— Hoş geldin, otur...

— Büyük bir dâva düştü, üç yüz seksen bin liralık... Üçümüz altından kalkarız bu işin... On beşer, yirmişer bin lira kıvırırız.

Tombul avukat, arkadaşına,

— Ben sana söylememiş miydim... dedi.

Gelen avukat anlatmaya başladı:

— Spor-toto dâvası bu... Geçen hafta spor-toto'da onüç bilen bir kişi var. O da kimsesiz onüç yaşında zavallı bir kundura boyacısı... Onsekiz yaşından küçük olanların spor-toto oynamaları yasak olduğundan, çocuk kazandığı üç yüz seksen bin lirayı alamıyor. Dün bana iki kişi geldi, durumu anlattı. Çocuk parayı alamazsa yazık olacak... Bu çocuğa bir iyilik yapmanın çaresi...

Tombul avukat, arkadaşına,

— Ben sana dememiş miydim, dedi, politikacılık yapan avukatlar önce bir kanunla ortaya spor-toto karışıklığı çıkarırlar, sonra bu karışıklığı düzeltmek istiyorlarmış gibi, on sekiz yaşından küçükler spor-toto oynayamaz diye büsbütün ortalığı karıştırırlar. O karmakarışıklığı düzeltmek için de bize para kazandırırlar...

Hâlâ gezinmekte olan avukat,

— Para çocuğun hakkı... dedi.

Tombul olanı,

— Bizim dolgun avukatlık ücretini hak etmemiz için, bu para da çocuğun hakkı olmalı... dedi.

Gelen avukat,

— Çocuğa yazık, dedi, zavallı, kimsesiz yavrucak... Bana gelen iki kişi de çocuğun hakkının kaybolmamasını istiyorlar. Şimdi biz kanunî bir yolunu bulup çocuğu himayelerine alan bu iki kişiye spor-toto'dan üç yüz seksen bin lirayı aldırmalıyız. Çünkü çocuğun alması imkânsız...

— Sen çocuğu gördün mü?

— Hayır, görmedim. O iki kişi, çocuğun üç yüz seksen bin lira kazandığını öğrenince, birisi duyar da parayı çocuğun elinden alır diye, oğlanı yanlarına almışlar, kimseye göstermiyorlar, kimseyle konuşturmuyorlar, çocuğu birinci sınıf bir otele yerleştirmişler, bir haftadır bakıyorlar, ne isterse alıyorlarmış çocuğa.. Bugüne kadar bir-iki bin lira masraf etmişler. Bana gelirlerken de, çocuğu otel odasına kilitleyip öyle gelmişler. Dünyada namussuz çok, çocuğu kandırır da garibin elinden parayı alır, diyorlar. Şimdi vakit kaybetmeden buna bir çare bulalım... Yarın benim yazıhaneye gelecekler, çocuğu da getirecekler...

Üç genç avukat, yazıhanelerinde bu meseleyi rahatça konuşabilmek için, başka kimse gelmesin diye önce kapıyı içerden kilitlediler, sonra başbaşa verip derin düşüncelere daldılar, tartıştılar, kanunları, resmî gazeteleri, düsturları, içtihat kararlarını karıştırdılar. İki saatten fazla süren bu çalışmaları sonunda şu karara vardılar: Önce o iki kişiyle, elli bin lira avukatlık ücreti almak için bir mukavele yapılamıyacağından, onlardan elli bin liralık borç senedi alınacaktı. Sonra çocuğun velisi, vasisi her kimse o aranacaktı. Hiç kimsesi yoksa çocuğa bir vasi bulunacaktı. Bu vasi o iki kişiye umumî vekâletname verecekti. Onlar da bu vekâletnameye dayanarak, iki yalancı tanık bulup, çocuğun yaşının büyütülmesi için mahkemeye başvuracaklardı. Yaşı büyütülen çocuk, spor-toto'dan parayı alıp kendisini koruyan iki kişiye verecek, onlar da çocuğun hakkını çocuğa verip, gerisini de kendileri alacaklar ve avukat ücretini de ödeyeceklerdi.

⁂

Emniyet Müdürlüğü'ndeki sabıka dosyaları gebe kadının karnından daha şişkindi. Enterpol kayıtlarında bilinen bütün suçları birçok kereler denemişler, yıllarca hapiste yatmışlardı. Son geçimleri, haraç almak ve kumarhane işletmekti.

Memlekete demokrasi gelip de, partiler arasında oy yarışması başlayınca ünlü sabıkalılara da politikada büyük işler düşmüştü. Oldukça yaşlanmış olan iki kabadayıya, iktidarı alan partinin oy avcılığındaki hizmetlerinden ötürü, göz yumuluyordu. Onlar da buna karşılık söz olacak aşırı bişey yapmıyorlardı. İşlettikleri kumarhane, hırsızlık malların yatağıydı. Küçük hırsızlar, çaldıklarını getirip burda bırakıyor, aldıkları parayı da kumar oynayıp yine burda veriyorlardı. Bu kumarhanenin polise yardımı bile oluyordu. Çünkü, bazı hırsızların yakalanması gerekirse, çalınan mallarla birlikte burda bulunmaları kolay oluyordu.

Karaböcek gibi bir oğlan, bütün parasını bir gece önce kumarda yutulmuş olduğu için, o soğuk geceyi, sabahçı kahvesinde bile geçirecek parası yoktu. Üstelik karnı da açtı; yani hırsızlığa çıkacak hali yoktu. Geceyi kumarhanede geçirmesine ses çıkarmadılar. Hattâ borca bir sigaralık esrar bile verdiler.

Sıskacık esmer oğlan, büyük bir tüccar

ağzıyla «Borç yiyen kesesinden yer» deyip bir yana kıvrıldı, uyudu. Sabahleyin boya sandığını verdiler, akşama kadar yollarda ayakkabı boyayıp, on lira sandık kirası getirecekti. Kar yağdığı için o gün çocuk ayakkabı boyayamadı. Ertesi, daha ertesi gün de... On gün sonra, kumarhaneyi işleten Ağa,

— Ulan it, dedi, burası devlet çiftliği mi, yiyip içip yan gelip yatıyorsun. İşe çıktığın yok, mal getirdiğin yok... Üstelik esrarını, çayını da veriyoruz.

Kumar oynaması için on lira borç bile vermişlerdi. İyilikse bu kadar olur.

— Ulan! şey'in çocuğu, baban olsa bu iyiliği yapmaz sana...

Çocuk ertesi gün, boya sandığını on beş liraya satıp, sabahçı kahvesinde geceyi geçirdi. Ama ikinci gece kahvede yakalayıp kumar oynanan kahveye götürdüler. Ağa bunu bir güzel döğdü. Ağadır döğer, ama bu sefer öbürlerine benzememiş, çok kötü döğmüştü. Vücudu çürük içinde kalan çocuk sindiği kerevetin üstünde uyuyuncaya kadar saatlerce için için ağlarken «Ben bunun acısını çıkarmazsam... Ulan, ben senin ananı...» diye içinden söylenip durmuştu.

Üç gün ortalıkta görünmedi. Üçüncü günü akşamı kahveye geldi. Ağa sunturlu küfürlerle ayağa fırladı. Çocuk,

— Tamam ağabey, dedi, artık zenginim.. Borcumu ödemeye geldim...

Ağa ocakçıya,

— Küçüğe bir çay yap... dedi.

Karaböcek gibi sıskacık, karakuru oğlan,

— Benim senden başka kimsem yok, dedi, artık zengin de oldum.

Küçük hırsız büyük bir voli vurmuş olmalıydı ki, bu «islâh-ı hâl» etmiş olan sabıkalının hiç de işine gelmiyordu; çünkü büyük bir işin kokusu çıkardı. Polisler damlıyacaklardı.

— Ne haltettin ulan, yoksa gece işi mi? Çok mu yürüttün?..

Eğilip kulağına söyledi: Spor-toto'dan büyük para kazanmıştı, on üç bilmişti...

Toto kuponunu çocuktan alıp baktı, o günkü gazetelerin toto haberleriyle karşılaştırdı. Evet tamam, on üç bilmiş... Çocuk,

— Her kaç paraysa sende dursun, diyordu, benim kimikimsem yok, garibim... Benim elimden parayı alırlar. Sen münasip gördükçe, ne münasip görürsen verirsin...

Aferin ulan, bacak kadar piç ama, akıllı...

— Kimseye söylemedin mi toto çıktığını?

— Yok ağam, söyler miyim hiç... Elimden kaparlar diye korkumdan kimseye demeden doğru sana geldim. Senin bana bunca iyiliğin var; beni kahvende yatırdın kış geceleri, param yokken harçlık verdin, sırasında nefesimizi (esrar), afyonumuzu verdin, zarımıza baktın, beni adam yerine koyup borç verdin, kerize oturttun...

— İyi, aferin oğlum... Ben de seni bundan böyle öz kardeşimden ileri bilirim. Yanımdan ayrılma. Toto çıktı diye kimseye söyleme...

Çocuk,

— Acaba, bana toto'dan ne verecekler? İki üç bin lira alır mıyım ki? diye sordu.

Toto makbuzunu cebine yerleştiren adam,

— Dur, onu şimdi ben öğrenir gelirim... Sen burdan hiçbir yere ayrılma! dedi, çıktı.

Arkadaşına gidip danıştı. İki kafadar, çocuğa toto'dan üç yüz seksen bin lira çıktığını öğrenince şaşkına döndüler. Önce çocuğu atlatıp paraları almanın yolunu araştırdılar; bu yol kesikti. Ama çocuk da on sekizinden küçük olduğu için spor-toto idaresinden parayı almaya hakkı yoktu.

İlk iş, çocuğa üç yüz seksen bin lira çıktığını kimseye duyurmamanın ve çocuğu gücendirmemenin çaresi... Paranın ne kadar olduğunu söylemek gerekiyordu çocuğa.

Çocuk, iki kabadayıyı görünce,

— Ne kadarmış, iki-üç bin lira var mıymış? diye sordu.

— Aman oğlum, bildiğin gibi değil, üç yüz seksen bin lira... Sus, kimse duymasın. Hele gel sen, önce sana yatacak bir otel bulalım, iyi bir otel...

Çocuk Tophane'deki otelleri beğenmedi. Sirkeci'deki otelleri de beğenmedi. Beyoğlu'nda güzel bir otelin iki yataklı bir odasını tuttular. İki kafadardan biri, çocuğun kaçmaması, kimseyle görüşmemesi için yanında nöbet tutacaktı.

Çocuk,

— Benim hisseme düşenin adını koyalım... dedi.

Sanki on üç yaşında bir piçkurusu değil de otuz yaşında bir delikanlıydı.

— Senin bu işte bir on bin kâğıdın var...

Çocuk burun kıvırdı,

— Azdır ağabey... dedi.

— Oğlum bunun daha masrafı var, avukatı var... Yaşın tutmadığından bakalım, parayı da alabilecek miyiz? Daha şimdiden sana masrafa başladık... İstediğini ye iç, parası bizden... Paranın on beş binini sana verelim fit misin?

— Sağolun, yeter de artar bile...

Elden kaçırmamak için çocuk ne dese, ne istese yapıyorlardı. İlkin bir meyhaneye gittiler, ordan sazlı gazinoya...

Avukata gelip danıştıkları zaman iş bu durumdaydı. Avukat önce spor-toto koçanını inceledi; çocuğun gerçekten üç yüz seksen bin lira kazandığını anladı.

***

Üç genç avukat yazıhanede, iki kabadayının getireceği üç yüz seksen bin liranın sahibi çocuğu bekliyorlardı. Vakit de biraz geçtiğine göre, acaba başka bir avukata mı gitmişlerdi?

En sonunda geldiler. Şakaklarında saçları kırlaşmış olanı,

— Kusura bakma beyim, dedi tam buraya gelirken bizim küçük sinemaya gideceğim diye tutturdu da, onu sinemaya götürdük. Ondan geciktik...

Üç avukat, çocuğu ilk görüyorlardı. Paçavralar içinde, yüzü kaşık kadar, süklüm püklüm, sümüklü bir çocuk. Sırtındaki, delikdeşik büyük adam paltosu çocuğu daha da küçük gösteriyordu. Korkuyla etrafına bakıyordu. Avukatlardan biri,

— Otur yavrum... diye çocuğu elinden tutup oturttu, sonra da müvekkilinin kulağına,

— Neden çocuğa yeni bir elbise giydirmediniz? dedi.

Boğuk sesli adam,

— On gündür bu piçin bize günde yüz lira masrafı var, dedi, daha para elimize bile geçmedi, bir de elbise mi alalım!...

Tombul avukat çocukla yalnız konuşmak için öbürlerini yandaki odaya göndermek istedi, iki adam çocuğu yalnız başına avukatlarla bile bırakmak istemiyorlardı. Çocuğun perişanlığına bakıp bakıp üç avukatın da içi parçalandı. Çocuğu sorguya çekmeğe giriştiler.

— Kaç yaşındasın yavrum?

— On üç...

— O kadar göstermiyorsun, nüfus kâğıdın var mı?

— Yok amca, ama yaşım on üç, biliyorum.

Çocuk, öyle çelimsizdi ki, ancak sekiz-dokuz yaşında gösteriyordu.

— Hiç tartıldın mı sen, kaç kilo geliyorsun?

— Seyyar baskülcüye tartılıyorum, kırk üç kiloyum...

— Okula gittin mi?

— Hayır...

— Hiç kimsen yok mu senin?

— Bir ihtiyar annem var ama Adana'da.. Başka kimsem yok. Annem hastaydı, belki de ölmüştür. Ben dokuz yaşındayken İstanbul'a geldim, bir daha annemi görmedim.

— Peki burada ne iş yapıyorsun oğlum?

— Kundura boyacılığı yapıyorum amca...

Avukatların gözleri buğulandı, nerdeyse ağlıyacaklardı. Yapılacak işi anlattılar. Çocukla birlikte Adana'ya gidip annesinden vekâletname alınacak, sonra İstanbul'a dönüp burda çocuğun yaşının büyütülmesi için dâva açılacaktı. Çocuk mahekeme kararıyla on-dokuz yaşında oldu mu, spor-totodan kolaylıkla üç yüz seksen bin lirayı alırdı.

Kabadayılardan biri,

— Avukat bey, dedi, parayı ille kendisi mi alacak?

— On dokuz yaşında olduğuna göre, size vekâletname verebilir, siz de alabilirsiniz?

— Böylesi daha iyi...

Bütün yazılı sözleşmeler yapıldıktan sonra, iki adam çocuğu alıp gittiler.

Avukatlar üzgündü. Bir tanesi,

— Bu iş düpedüz gangsterlik... dedi.

Öbürü,

— Emniyet Müdürlüğüne haber vermeliyiz.

— Peki, ne yapabiliriz? diye sordu.

— O zaman çocuk, on beş bin lirayı da alamaz...

— Hiç olmazsa kendileri on beş bin alsınlar da üstünü çocuğa versinler, hadi otuz bin, hadi yüz bin alsınlar... Bunlar eşkiya be!

Tombul avukat,

— Ben, on beş bin vereceklerini de sanmıyorum çocuğa... dedi, paraları alıp, sana

biz on beş binden daha çok harcadık diye çocuğu savacaklar.

— O olmaz, çünkü spor-toto idaresinden parayı almadan önce, çocuk on beş bin lirasını alacak, sonra onlara vekâletname verecek...

Üç avukat, çocuğun hakkının yenmemesi için çok düşünüp taşındılar, ama bir çıkar yol bulamadılar.

Son konuşmaların üstünden iki ay geçmişti. İki kabadayı, avukatın yazıhanesine geldiler. Avukat,

— Oldu mu? diye sordu.

— Galiba oldu, dedi, ama olup olmadığını siz daha iyi bilirsiniz, biz size anlatalım da olanları...

İki kafa dengi, sözü birbirinin ağzından alarak anlatmaya başladılar:

— Siz bize burda «Günahtır, çocuğa bir kat elbise alın» dediniz ya, biz de burdan çıkınca Kapalıçarşı'ya gidip üstüne uygun bir takım hazır elbise aldık. «Bana çamaşır da alın, pabuç, çorap da alın, bir de hamama götürün, yıkanayım» dedi. Bir takım yetmezmiş gibi bizim arkadaş «Almışken iki takım çamaşır alalım garibe...» dedi. Güzelce yıkandı, berberde saçını kestirtti, giyindi kuşandı, o sıska sıçanı görsen, bir bey oğlu oldu çıktı ortaya. Derken «Ben bu oteli beğenmedim, başka otel isterim» diye tutturdu. Ulan zibidi, sen çöp varillerinin içinde yatmaz mıydın? Darılır eder, küser gider diye bunları diyemiyoruz ki... Ne dese peki, ne dese eyvallah... Bunun bir de iştahı açıldı ki, bizim ikimizin yediğinden daha çok yiyor. Siz onu burda parmak kadar çocuk gördünüz de «Bu on üç yaşında yok» dedinizdi. Aman beyim, bir yemeğe içmeye düşsün de, oğlan bir şişsin, bir şişsin... Saatten saate semirip şişiyor ve de boylanıp serpiliyor. Demek ki oğlanın açlıktan derisi buruşmuş, yedikçe derisi gerildi. Onüç yok dediğimiz oğlanı bir görseniz. «Bu elbiseyi beğenmedim, ısmarlama elbise diktirin» dedi. «Hem de iki kat elbise isterim, birini çıkarıp birini giyerim» dedi. Ben dedim k buna «Oğlum, anlaştığımız gibi senin hakkın on beş bin lira. Biz sana her ne masraf edersek hesabına defteer yazıyoruz, sonra spor-toto'dan parayı alınca, sana ettiğimiz masrafı, senin onbeş bin liradan keseceğiz. Onun için, gel sen bu kadar masraf etme.» Ne dese beğenirsin, «Benim param değil mi, istediğim gibi harcarım.»

Aman oğlan elimizden kaçacak diye ne dese ses etmiyoruz, ne buyursa başüstüne... Sağlıkla bir Adana'ya varıp da anasından vekâletname alsak, ondan sonra ver hissesini, koyver kuyruğunu... Bunca yıl sürtmediğim yer, görmediğim insan kalmadı, ömrüm hapishanelerde geçti, velâkin böyle bir mahlûk görmedim. Meyhane deyip tutturuyor, gidiyoruz meyhaneye... Su gibi rakı içiyor Bey. Haydi ordan başka meyhaneye, ordan başkasına... Biz arkadaşımızla zilzurna sarhoş oluyoruz, bu piç onca rakıya bana mısın demiyor, bir de ikimizi atıp taksiye yatağımıza bırakıyor. Sabah uyanıp ayılınca «Ulan oğlan kaçtı mı, eyvah...» diye fırlıyor, bir de bakıyoruz ki, banyosunu yapmış, traşını olmuş, tereyağıyla reçeliyle milyoner kahvaltısı ediyor.

Yiyip içtikçe azdı bu namussuz. «Ben karı isterim» diye tutturdu. Tövbeee, yahu bu yaştan sonra adımızı pezevenge çıkaracak... «Ulan oğlum, sen on üç yaşında bir sabi sübüyansın. Sana karı ne demek... Şu Toto'dan paranı al, anan seni hayırlısıyla evlendirir» diyorsak da söz anlatmak ne mümkün...

«Mahkemede yaşımı on dokuz yaptırmak için şahit istemez mi; işte bu karıları delikanlı olduğuma mahkemede şahit gösterirsiniz» diyor. Ona da peki, dedik... Sazlı gazinolardan şarkıcı karı beğenip seçiyor. Ağzının da tadını biliyor piç... Dünyanın parası yahu... Bu sefer de karılar içinde karı beğenemez oldu; sarışın isterim der, beyazı olsun der, körpeden olsun der, olgunu bana lâyık der, eti gevşek istemem gayetle sıkış olmalı der... Adana'ya gidemezsek bir ayak önce, oğlan bizi bitirecek. Tren biletlerini aldık, yola çıkacağız. Bu sefer de «Ben dokuz yaşındayken garip anamı el yerinde koyup gurbetlere çıktım. Para kazanıp anacığıma bakacak, el kapısına muhtaç bırakmayacaktım. Dört yıl gurbette anama bir mektup bile göndermedim. Şimdi eli boş anama varamam» dedi. Anasının elinden vekâletname alacağımızdan karının gönlünü hoş tutmak gerek. Bey, bu piç bize anası için iki sandık ve de üç denk hediyelik eşya aldırdı. Bindik trene... Adana'ya tren yolu uzun sürüyor. Oğlan «Canım sıkılıyor» diye tutturdu... Eee canın sıkılıyorsa ne olacak, bunun burası tren. «Ufaktan kumar oynayalım» dedi.

Yüzüp yüzüp kuyruğuna getirmişiz, bundan geri oğlanı daraltmak olmaz, ne dese eyvallah edeceğiz. Biz trende kumara çöktük. İkimizin de ömrü kumarda geçmiş, bizim işimiz ve de geçimimiz bu... Biz başladık barbuta ufaktan... Öğleye varmadan oğlan benim bir yüzlüğümü yürütmez mi, arkadaşımın da üç yüz kâğıdını... Vay cibilliyetsiz. Öğle yemeğinden sonra yeniden çöktük kumara... Söküldükçe sökülüyoruz, paralar gidiyor yahu... Zarı sallayıp sallayıp da içimden «Allah» nidasıyla yumruğumu iman tahtama çarpıp atıyorum: Ya iki-bir, ya hepyek... Oğlan zarı şöyle bir yuvarlıyor: Ya dübeş, ya düşeş... Ulan, göz göre göre oğlana ütülüyoruz. Beyim, sözün kısası, oğlan bizi yoluk kaza döndürdü. «Ulan, zar mı tutuyorsun yoksa...» diyorum. «Ne demek, şimdi ayıp ettin, ustalarıma zar mı tutarmışım. Siz de zar tutun» diyor. Arkadaş bana işmar geciyor. İkimiz de zar tutuyoruz, zar değil havada kuş tutsak para etmiyor birader... Piç bize «İçmeyince kumarın tadı çıkmıyor, ufaktan çakıştıralım» demez mi... Elinden kâğıdı alasıya ne dese peki... Başladık çakıştırmaya... İçtikce yutuluyoruz ve de o piç içtikçe açılıyor... Arada bizim arkadaş hiddete gelip çocuğa elini kaldırıyorsa da, aman etme, diye zor tutuyorum... Trenden inerken bir hesaba vurduk ki, oğlan kumarda ikimizin üç bin lirasını sağmış, evet bizi has Kırım ineği gibi sağmış... Adana'ya vardık varmasına, velâkin bir türlü oğlanın anasını bulamıyoruz. Bir otele yerleştik... Adana kazan biz kepçe, oğlanın anasını arıyoruz. Bizde paralar suyunu çekiyor, çünkü oğlanın masrafına dayanılacak gibi değil. Her gece bir barda sabahlıyoruz ve de oğlanı elimizden birisi kapacak diye iki yanında iki muhafız gibi beklemekteyiz. Hoş, içmeye başlayınca, oğlanın iki yanında sızıp kalıyoruz. Bereket oğlanın vicdanı temiz de bizi satıp gitmiyor.

Ara tara derken kadının izini bulduk; Adana'da bir genelevde çalışıyormuş. Oğlana «Ulan hani anan kocamış karıydı, genelevde işi ne?» dedim. «Vallahi buna ben de şaştım, herhalde sermaye olamaz, belki oraya hizmetçi durmuştur. Vah benim namuslu anam, sen bu yollara mı düşecektin...» diye ağlamaya başladı. «Ağlama oğlum, insanlık hali, herşey başa gelir. Parayı alınca ananı bu yollardan kurtarırsın» diye avuttuk. Gittik geneleve... Evet orda böyle bir karı çalışırmış ama, dostu onsekiz yerinden ve bir de ilâve olarak göbeğinin ortasından şişlemiş, hastaneye kaldırılan kadını bir daha gören olmamış. Düştük kadının izine. Hastaneden bir yıl önce taburcu olmuş. Ordan sazlı bir bahçeye oyuncu olmuş, ordan bara girmiş çalışmış... Derken karıyı dağa kaldırmışlar, elden ele satarlarmış karıyı... Bulunacak gibi değil karı... On gün dolandıktan sonra Allahın izniyle karıyı bir tesadüfle bulduk. Gecenin bir vakti, sabaha karşı bardan çıkmış, sallana devrile otele giderken oğlan karşıdan yuvarlanarak gelen sarhoş bir karının boynuna «Vay anam, anacığım...» diye sarıldı. Hakikat, karı, bizim oğlanın anası çıktı. Hediyeleri karıya verdik. Oğlan «Benim garip anama harçlık olarak da iki bin lira verilecek» dedi. Onu da verdik. Karının elinden bir vekâletname alıp çıktık yola, doğru İstanbul... Mahkeme kararıyla, bildiğiniz gibi, oğlanın yaşını da büyütüp on dokuz yaptırdık ve kendi elinden noterlikten vekâletname istedik. Oğlan «Benim sözüm söz, vekâletnameyi veririm, siz benim yerime spor-toto'dan çıkan üç yüz seksen bin lirayı alırsınız ama, ya sonra benim hissemi vermezseniz... Siz benim paramı peşin verin, sonra da ben vekâletnameyi vereyim...» dedi. Hele sen şu piçe bak... «Öyleyse gel hesaba oturalım» dedik. Oğlana yaptığımız masrafı bir de toplayalım ki on bin lirayı aşmış... Şimdi de mızıkçılık etmez mi... Yok, o kadar değil diye tutturdu. Adamı zorla katil edecek piç, bişey değil, insan yerine korlar da adamın namı pislenir... Vur aşağı tut yukarı pazarlık sonunda dokuz bin liraya uyuştuk bununla; paranın üstü altı bin lirayı da eline saydık bir güzel. İkimiz de azrail gibi oğlanın başındayız ki, bizi aldatıp kaçmasın... Çünkü oğlandan benim gözüm yıldı. Arkadaşım da iyicene pirelendi. Biz iki yanından oğlanın kollarına yapıştık, notere gittik ve oğlandan umumî vekâletnameyi aldık. Oğlan «Gayri benim bir işim var mı?» dedi. İşi yok olmasına da ne olur ne olmaz diye, «Sen bu otelde kal, biz Ankara'dan gidip spor-toto'dan parayı alıp gelelim. Sana daha para veririz» dedik ki oğlan bizi beklesin... Ve arkadaşımla Ankara'ya yollandık.

∴

Bu işten elli bin lira alacak olan avukat,

iki kabadayının anlattıklarını merakla dinliyordu.

— Demek böyle... dedi, paraları aldınız mı?

Kırsaçlı kabadayı,

— Ne parası yahu, dedi, neye geldik de ocağınıza düştük sizin... Paçayı zor kurtardık. Az kalsın kodesi boyluyorduk. Oğlan sportoto'dan on üç değil, beş bilmiş. Makbuz koçanındaki geri kalan rakamları bir ustaca silmiş, üstüne başka makbuzun kâğıdını koyup yeniden düzeltip yazmış, on üç tutturmuş... Toto koçanını siz bozdunuz, hiyle yaptınız diye bizi tutmadılar mı?... Kurtulana kadar akla karayı seçtik, kurtulunca da buraya attık kapağı... Aman, amana geldik bey, bize medet sizden, ocağınıza düştük...

Avukat,

— Parmak kadar çocuk düpedüz sizi dolandırmış, dedi, yalnız sizi değil, bizi de dolandırdı...

Avukatların sinirli olanı,

— Acıdım da, dedi, cebine on lira da ben koymuştum...

Öbür avukat,

— Vay anasını, dedi, noter masrafını da cebimden yapmıştım...

İki kabadayıya,

— Artık iş işten geçmiş, daha ne istiyorsunuz? diye sordu avukatın biri.

— Bize bu çocuğu bulmanın bir yolu... Aman çocuğu bulalım, başka bişey istemez.

— Çocuğu bulsanız neye yarar, paralar gitti. Nesini alacaksınız?

— Aman, iş bildiğiniz gibi değil, çocuğu bulalım... O çocuğu bulmazsak yandık, yandık biz...

Avukatlar birbirlerinin kulaklarına fısıldadılar: Bu iki azılı sabıkalı, çocuğu ellerine geçirirlerse, doğram doğram parçalar, parçalarını da köpeklere atar, çocuğu yok ederlerdi. Anlaşılan bunca yılın kaşarlanmış iki namlı sabıkalısı, bacak kadar bir oğlana kazıklanmış olmayı kendilerine yediremiyorlardı; çocuktan intikam alacaklardı. Belki de bir serseri çocuğun kendilerini kaz gibi yolduğu duyulursa, iki paralık olacaklardı; onun için çocuğu yok etmek istiyorlardı.

Avukatlardan biri,

— Çocuğu ne yapacaksınız bulup da? dedi, nasıl olsa paralar gitti, alamazsınız. Vursanız, öldürseniz başınız derde girer...

Kabadayılardan biri,

— Ne vurup öldürmesi, dedi, o çocuk bize yirmi bin liraya patladı. Ama öyle çocuğa yüz bin feda olsun... Onu bulsak, ustamız diye ellerinden öperiz. O bize gerekli bey... Onun her günü bin lira, her saati yüz lira... Öyle bir çocuk, bir daha ele mi geçer? Biz dünyaya madik atmışken, oğlan bizi bile soydu da pabuçlarımızı elimize verdi. Onu bulsak bir, ellerinden öpüp, «Aman bizimle çalış, sen bizim ustamız ol delikanlı» diyeceğiz. Çocuk değil, darphane... Aman, bize bulun çocuğu. Bugüne bugün; elimizde vekâletnamesi var, biz onun velisi, vasisi bile sayılırız. Her kaç paraysa dökelim, çocuğu bulalım...

— Resmi var mı sizde?

— Evet, bir resmi var, barda sarhoşken fotoğrafçı çekmişti. Resmi işte, yanında da bar karısı, sarmaşdolaş olmuşlar...

Kadınla çocuğun yanak yanağa çektirdikleri resimden çocuğun başını makasla dikkatle kestiler. Ertesi gün, tirajı büyük gazetelerde çocuğun resmiyle birlikte bu ilân çıktı:

«Kayıp çocuk aranıyor:

Yanda resmi görülen aslen Adan'lı ve «...» ismindeki hakikî yaşı on üç olan çocuk «.....» günü evinden ayrılmış, on beş gündür bir daha dönmemiştir. Gözü yaşlı ailesi, yavrusunun yolunu beklemektedir. Görenlerin, yerini bilenlerin insaniyet namına şu adrese bildirmeleri rica olunur. Yerini bildiren, bolca memnun edilecektir.»

RIFAT BEY NEDEN KAŞINIYOR?

— Alooo... Alooo...

— Buyrun... Buyrun... Alooo...

— Ben Kemal... Rıfat Bey'le mi konuşuyorum?

— Kemal'ciğim, sen misin canım?

— Günaydın canım efendim...

— Günaydın Kemal'ciğim... Merhaba, merhaba...

— Merhaba üstadım. Nerelerdesin a iki gözüm? Aşkolsun, bir arayıp sorduğun yok...

— Ah Kemal aah...

— Ne oldu Rıfat'cığım? Kaç gündür ortalarda da göründüğün yok, vallahi çok merak ettim.

— Hiç sorma hiç...

— Vali beyin dâvetinde de göremeyince vallahi merak ettim. Akşamları kulüpte de görünmüyorsun. Sen olmayınca beziğin de tadı çıkmıyor.

— Sorma, sorma halimi!... Bir bilsen...

— Cemil Hasan'ın ziyafetinde de yoktun.. İnsan bu kadar zaman dostlarını aramaz mı?

— Haklısın, haklısın ama...

— Cumartesi gecesi Vedat Beylerdeydik. Hanımı bir uskumru dolması yapmış, ağzınıza lâyık ...Yerken hep seni andık vallahi.

— Eksik olmayın efendim...

— Hele Osman Bey'lerdeki paça... Ben hayatımda bu kadar güzel paça yemedim. Sensiz boğazımdan geçmedi.

— Ah ah... Ah!... Ben de olmalıydım ki...

— Evet, olacaktın ki... Şimdikiler ağızlarının tadını bilmiyorlar vallahi...

— Yalnız ağızlarının tadını mı? Neyin tadını biliyorlar ki...

— (Espriye gülerek) İlahi... Hay bin yaşa sen... Peki, neden bizleri arayıp sormuyorsun cancağızım?

— Kim kimi arayıp soracak?

— Ne oldu iki gözüm efendim?

— Hastayım, hasta...

— Yaaaa! Vah vah vah!... Geçmişler olsun caaanım efendim. Pek üzüldüm, pek... Neyin var iki gözüm?

— Ürtiker oldum, ürtiker...

— Ne oldun, ne oldun?

— Ürtiker...

— O nedir o?

— Ah birader... Kaşınıyorum.

— Anlamadım.

— Kaşınıyorum, kaşınıyorum...

— Neden?

— Durmadan, hiç durmadan kaşınıyorum birader... Ama nasıl bir kaşınma, nasıl bir kaşınma...

— Sakın uyuz olmayasın?

— Yok canım, ne münasebet!.. Uyuzu nerden çıkardın?

— Kaşınıyorum dedin de...

— Bak, şimdi seninle konuşurken bile haaaart hart kaşınıyorum.

— Tut kendini...

— Elde mi? Başına gelmeyince bilemezsin...

— Encok neren kaşınıyor?

— Nerem mi? Niye sordun?

— Hani uyuzda daha çok insanın parmak araları kaşınır da...

— Yok canım, benimki yalnız parmak araları değil... Parmak aralarım, bacak aralarım, yani bütün aralarım maralarım, her yanım kaşınıyor... Öyle de tatlı tatlı kaşınıyor ki...

— Doktor ne diyor?

— Ürtiker diyor...

— Allah Allah!...

— Neye şaştın?

— Ne bileyim ben, ürtiker deyince, sanki bana güzel bişeymiş gibi geldi... Kaşınmanın adının ürtiker olacağı da hiç alkıma gelmezdi...

— Yani bizim eskiden beri kurdeşen dediğimiz hastalık...

— Haa, şimdi anladım.

— Doktorlar kurdeşene ürtiker diyorlar...

— Peki, neden olmuş Rıfat'cığım? Neden kaşınıyorsun?

— Doktorlar, yediğin yemeklerden biri dokunmuştur, diyorlar.

— Peki ne yemiştin zararlı?

— Vallahi anlayamadım ki birader... Zararlı bişey de yemedim. Evde hindi dolması yapmışlardı, ağzına lâyık, pek de nefis olmuş. Dayanamadım, üç tabak yedim...

— Afiyet olsun...

— Acaba hindi dolmasından mı hastalandım?

— Hadi canım... Hiç üç tabak hindi dolmasıyla kurdeşen olunur muymuş? Öyle olsa benim yıllardanberi durmadan kaşınmam gerekir. Bütün bir hindi dolmasını yiyorum da, ne kaşınıyorum, ne bişey...

— Kaşıntı yapmıyor mu?

— Katiyyen...

— Sen hiç kaşınmaz mısın?

— Canım efendim, kaşınırım elbet ama, hindi dolmasından değil. Affedersin, insan kirlenince, terleyince kaşınır... Ama hindi dolması kaşındırmaz.

— Yalnız, ben hindi dolmasından önce de yahni yemiştim.

— Ne yahnisi?

— Böbrek yahnisi.

— Haa, böbrek sote... Pek severim.

— Pek de güzel olmuştu...

— Çok mu yedin?

— Yok canım, bir tabak, ama dolu dolu...

— Nerde görülmüş böbrek sotenin kaşındırdığı? Hem de topu topu bir tabak... olacak iş değil. Sen dokunacak başka bişey yemişsindir...

— Kimbilir, belki de... Acaba ne yedim, bilmem ki... İştah açar diye, yemek arasında bol sarımsaklı cacık yemiştim...

— Yok efendim, sarımsak kaşındırmaz, uyutur.

— Uyumak ne mümkün, harthart kaşınıyorum boyuna... Şimdi seninle konuşurken bile afedersin, elim şeyimde... Allah kimsenin başına vermesin.

— Dokunacak ne yedin, onu düşün.

— Sakın irmik helvasından olmasın. Yemeğin üstüne irmik helvası yemiştim...

— Fıstıklı mı?

— Sütle yapılmış, fıstıklı... Bizim aşçı pek güzel yapar.

— Ben de bayılırım.

— Bir akşam bize buyur da, aşçıya söyliyeyim, sana irmik helvası yapsın...

— Hayhay... İrmik helvası kaşındırmaz. Ben daha geçen akşam iki tabak dolusu yedim de bişey olmadı. Sen dokunacak bişey yemişsin.

— Yemişimdir. Acaba ne yedim? Akşam yemeğinde mayonezli levrek vardı, sakın o kaşındırmasın...

— İmkânsız. Kendimden bilirim, mayonezli levreğin hiçbir zararı yoktur.

— Ama ben iki levreği birden yedim o akşam.

— İki değil, yirmiiki levreği birden yesen, tazeyse, mayonezi de güzelse katiyyen dokunmaz. Bilâkis şifadır.

— İyi olayım da inşallah bigün bizde birlikte yeriz.

— İnşallah. Hele sen bir iyi ol da... Demek neden ürtiker olduğunu anlayamadın?

— Yahu, sakın kaymaklı telkadayıfından olmasın?

— Amma yaptın Rıfat'cığım, kaymaklı telkadayıfı dokunsa bana dokunur. Her öğle yemeğinde iki porsiyon yerim...

— Ama ben üç tabak yemiştim. Üstünde de dört lüle kaymak vardı, haaalis manda kaymağı...

— Kaymak kaşıntı yapmaz bikere...

— Peki, ben neden kaşınıyorum öyleyse?

— Sen başka bişey yemişsin...

— İlâhi, kaşıntı tozu yutmadım ya...

— Düşün iyice, düşün...

— Sakın, pastırmalı yumurtadan olmasın... Çok severim. Bol pastırmalı yumurta yemiştim, üstüne de biberi, baharı ektim, oooh...

— Afiyet olsun...

— Afiyet olsun ama, bak ürtiker oldum işte...

— Güzelim pastırmalı yumurtaya iftira etme... İstersen on tabak ye. Yeter ki üstüne maden suyu iç.

— İçtim. İki şişe maden suyuyla rakı içtim...

— Maden suyuyla içince bişeycik olmaz.

— Oldu ama...

— Başka şeydendir.

— Muzla hindistan cevizi dokunur mu? Sütte ezilmiş muzla hindistan cevizi...

— Çok mu yedin?

— Çok sayılmaz. Meyva salatası vardı. Meyva salatasıyla bir de hindistan cevizi yedim.

— Hindistan cevizi devâdır. Zarar gelmez ondan...

— Peki hurma?

— Mübarek meyva.

— Ya badem ezmesi?

— Şifa.

— Peki, ben neden ürtiker oldum?

— Belki de doktor yanlış teşhis koydu, ürtiker değilsin.

— Ürtiker değilim de neden kaşınıyorum harthart?

— Her kaşınma ürtiker olmaz ya...

— Ne olur?

— Başka bişey olur.

— Haa, bak şimdi aklıma geldi, yatarken biraz kavrulmuş fındıkla tuzlu badem, şam fıstığı filâân da yemiştim.

— Onlar çerez sayılır.

— Çerez kaşındırmasın?

— Hoppalaaa... Ben her gece yerim yatakta.

— Kaşınmaz mısın?

— Yoo... Badem, fındık, fıstık, insana kuvvet verir.

— Efendim, galiba süt ağır geldi. Ben her gece uyumadan önce bir tas süt içerim; yu-

murta çalkalanmış şekerli süt... O gece iki tas içmiştim.

— Ben de içerim. Süt, şifadır Rıfat'cığım. İçebildiğin kadar iç! Süt, bilakis kaşıntıyı önler.

— Sabahları kahvaltıdan önce, yataktan kalkar kalkmaz kınakına şurubuyla greyfurt suyu içerim, ondan olabilir mi?

— Ondan olsa, benim otuz yıldan beri kaşınmam gerekirdi.

— Peki, kaşınmıyor musun?

— Arasıra kaşınırım herkes gibi...

— Kaşıntı başlamadan bir gece önce, yemekten sonra içim ezilmişti de, karahavyar yemiştim, bol tereyağıyla... Acaba grevyer peynirini mi fazla kaçırdım, yoksa tulumpeynirinden mi oldu?

— Peynirin hiçbir zararı olmaz. Havyarın da zararı yoktur.

— Ben zararı var demedim ki... Kaşındırıyor, dedim.

— Sen iyice düşün bakalım, başka neler yedin?

— Başka, başka başka? Yahu, ben akşam ne yediğimi hatırlamıyorum, bir hafta önce ne yediğimi nerden bileyim? Haaa, sakın dolmadan olmasın... Kuzu kızartması vardı, üstüne alâ dolmayı yiyince..

— Ne dolması?

— Zeytinyağlı patlıcan, biber dolması. Beş mi, altı mı, yedi mi...

— Zeytinyağlı değil mi?

— Evet, fıstıklı, üzümlü...

— Zeytinyağlı dolma hafif olur, insan ne kadar yediğini bilemez. Başka ne yedin, başka?

— Üstüne de biraz makarna... Kaşarpeynirli fırında makarna ...Yahu, sirke dokunur mu?

— İçtin mi?

— Daha neler... Sirke içilir mi?

— Ne bileyim ben, için yanar, canın çeker, içersin.

— İçmedim, salatada vardı.

— Bilakis, sirkeli salata hazmettirir.

— Ama içinde acı biberle sarımsak da vardı...

— Daha da iyi... İyi düşün, kaşındırıcı ne yedin?

— Ne yedim, ne yedim, ne yedim? Viskiyle soda içtim. Sonra birara midem kaynadı, bir bardak setliç içtim. Üstüne de bir çorba kaşığı karbonat yurttum ki...

— Bastırsın diye...

— Evet... Haaa, yahu lokantada kebap yemiştik, bol salçalı kebap. Sonra ben üç tane lahmacun yedim... Bir de şişli pilâv, ama bulgur pilâvı... Çok da hardal aldım, ben eti bol hardallı severim.

— Ben de...

— Şimdi bile, bir elimde telefon, öbür elimle harthart kaşınıyorum. Suböreği yemiştim, ondan mı acaba?

— Adı üstünde, suböreği... Hafiftir, su gibi...

— Nohutlu işkembe? Geçenlerde canım çekmişti. Hanım, «Havalar sıcaktır, yenmez!» demişti ama, istedim işte. Ben onu dinlemedim, aşçıya yaptırdım. Pek de güzel olmuştu... Parmaklarını yersin öyle güzel!...

— Çok mu yedin?

— Yooo... Pek de çok sayılmaz. İki tabak...

— Doktor, neden olmuştur diyor...

— Yediklerimi söyledim doktora, «Bunlardan olmaz, zararlı bişey yememişsiniz» dedi.

— Tabii... Bunu anlamak için doktor olmak gerekmez.

— Sakın turşudan olmasın...

— Ne turşusuydu?

— Hıyar filan... Karışık... Kahve içtikten sonra lokum yedim, acaba o mu dokundu?

— Yahu, lokum kaşındırsaydı, bütün şekerci dükkânları kapanırdı...

— Doğru ya... Peki, neden ürtiker oldum?

— Neler yedin bugünlerde, iyice düşün!

— Geçitte bir arkadaşla kokoreç yemiştik, midye dolması, Rus salatası, tarator...

— Onları bırak... Kuzum, sen son günlerde ekmek yemiş miydin?

— Ekmek mi?

— Ekmek...

— Ne ekmeği?

— Basbayağı ekmek... Hani fırınlardaki ekmekten...

— Ekmek dokunuyor bana, şişmanlatıyor diye yemiyorum. Onun için ben sandüviç filan yerim. Her yemekte bir sandüviç ekmeği... Yada bir dilim francala... Haaa, tamam, tamam, tamam... Sahi, ekmek yemiştim, öyle ya... İyi ki hatırlattın yahu... Şimdi anlaşıldı neye kaşındığım. Misafir gelmişti o gün eve. Francala kalmamış evde. Fırında da yokmuş. Şu aksiliğe bak sen. Mezecide de sandüviç ekmeği kalmamış...

— Amma terslik yahu...

— Eveeet... Biz o gün evde ekmek yedik.

Tamam, ondan... Ben yarım dilim ekmek yemiştim, fırın ekmeği, hani esmer biraz şey...

— Şimdi anlaşıldı neden kaşındığın.

— Yaaa... Eksik olma, iyi ki aklına ekmek geldi de, neden kaşındığımı anladım... Bir görsen halimi acırsın, kaşınmaktan derimi kazıyacağım.

— Derini kazıdığını, telefondan bile duyuyorum. O kadar kaşınma.

— Duramıyorum ki...

— Sen yine dua et ki, yarım dilim ekmek yemişsin de bu kadarcık kaşınıyorsun, ya bir de bir iki dilim yeseydin, Allah korusun, çifte atar, kişnerdin.

— Vallahi öyle... Bir daha ekmek mi, Allah göstermesin...

— Geçmiş olsun Rıfat'cığım...

— Teşekkür ederim caaanım efendim...

— Ben seni yine ararım. Allasmarladık...

— Allaha emanet ol caaanım, eksik olma... Ayyyy, öyle de kaşınıyorum ki...

SARI MESPER'İN DIŞİŞLERİ BAKANI OLUŞU

Bir yanık kokusu gelir de insanın burnuna, neresinin yandığını anlamak istiyenlerin burun kanatları, pervane gibi pır pır açılır kapanır ya, işte Fıştia topraklarını böyle bir koku sarmıştı: İhtilâl kokusu... Her yandan buram buram ihtilâl kokuları geliyor, yerden yanık yanık ihtilâl tütüyor, tüten ihtilâl dumanından gözgözü görmüyordu. Ne var ki Fıştia devletini ellerinde tutanlar, aşırı iktidar sarhoşluğu ile nezle olduklarından burunları koku almıyor, bu yüzden de karada, denizde, havada tüten yanık ihtilâl kokularını duymuyorlardı.

Yağmurlar ihtilâl damlaları olarak yere düşüyor, toprak altındaki tohumlar ihtilâl çıtırtılarıyla güneşe uzanıyor, her ağaç dalında ihtilâl olgunlaşıyordu.

Hükûmet Başkanı'nın radyodan «Her zamankinden çok daha kuvvetliyiz!» dediğinin sabahı, herkesin bekleyip durduğu, ama hiç kimsenin sözünü edemediği ihtilâl patlayıverdi.

Evinden çıkarken radyo dinlememiş olduğu için ihtilâlden habersiz olan teğmen Kobuz Savunma Bakanlığındaki görevine gelirken, bomboş yollara bakıp şaşmıştı. Kimsesiz yolları tankların gürültüleri çığlıyordu. Askerî arabalardan başka taşıt işlemiyordu. Alanlarda silâh çatmış erler öbek öbek bekleşiyorlardı.

Teğmen Kobuz bu olağanüstü hava içinde Savunma Bakanlığındaki çalıştığı daireye gelince ancak durumu öğrenebildi: İhtilâl olmuştu...

Bütün arkadaşlarının bu ihtilâlde görev almış oldukları, vızır vızır odalardan odalara girip çıkmalarından, koridorlarda hızlı hızlı gidiş gelişlerinden belli oluyordu. Hepsinin yüzüne büyük işler başarmış insanların derin sorum çizgileri işlenmiş, her zaman olduklarından çok daha ciddî olmuşlardı, bu seferki ciddilikleri ciddî idi.

Ne astları, ne üstleri, hiçbiri onunla konuşmuyor, bir açıklamada bulunmuyordu. Teğmen Kobuz, bu koşuşan, birbirleriyle her zamankinden çok az konuşan insanlar arasında kendisini gereksiz bulmaya başladı. İhtilâl, dünden kalma bütün işleri bıçak gibi kestiği için teğmen Kobuz, ne yapacağını bilemiyordu. Masanın gözünden birkaç dosya çıkarıp, şöylece karıştırdı: «Koşulu topçu alayı koşum hayvanlarının nal ihtiyacı hakkında», «Piyade taburu için inşa edilecek kışlanın malzeme keşif raporu», «Hava alanındaki boş varillerin nakli ile inşaat bölüğünün vazifelendirilmesi hakkında»...

Bütün bu işlerin hiçbir önemi, değeri olmamalı idi artık; ihtilâl bu işleri kökünden bitirmişti.

O dairede sınıf arkadaşı üç teğmen daha vardı. Yanlarına gitti. Onlar da yüz vermediler. Belli ki sınıf arkadaşları da ihtilâlde görev almışlardı. Başka zamanlar şakalaştıkları arkadaşları şimdi onunla tek kelime konuşmuyorlardı. Çünkü hepsinin o kadar büyük işleri vardı ki, işlerinden başka konuşacak sözleri yoktu.

Teğmen Kobuz, yüzünü kızdırıp en içten arkadaşı olan bir teğmene,

— İhtilâl olacağını bana neden söylemediniz? dedi.

Cevap yerine dudağının ucu ile gülen arkadaşı, önündeki şifreyi çözmeye devam etti.

Başka bir arkadaşı sanki ona lûtfedip,

— Biz gizli ihtilâl komitesindendik! dedi.

Demek, teğmen Kobuz'a güvenmemişler, onu ihtilâlciler arasına almamışlardı. Büyük bir aşağılık duygusu altında benliği ezildi.

— Bana neden söylemediniz? diye bir daha sordu.

Arkadaşı,

— Kimse kimseye bişey söylemedi, dedi, her subay kendi ödevini yaptı...

Nasıl olmuştu da, bir ihtilâlin patlıyacağını sezememiş, bu ihtilâlde kendiliğinden görev almamıştı. Bütün subayların, bütün erlerin bu ihtilâlde payları varken, o, ihtilâl gecesini derin uykuda geçirmişti.

«Ben ne budalaymışım!» diye geçirdi içinden... Eli tabancasına gitti, intihar edecekti. Sonra birden aklına geldi: Bütün bu subayların hepsi de ihtilâlden haberli değillerdi ya... Ama hepsi de, sanki ihtilâli kendileri yapmışlar gibi davranıyorlardı. O da öyle yapacaktı. Bu erekle oraya buraya sokulmaya çalıştı, o da koridorlarda hızlı hızlı yürüdü, odalara girdi çıktı. Ama ne yaptıysa olmadı, kendisini ihtilâl çenberinin dışında buldu, çabaları boşa gitti.

Öğleden sonraki resmî bildiri büsbütün yüreğini dağladı. Kendi rütbesinde iki genç subay da generaller, albaylar, yarbaylar arasında ihtilâl komitesi üyesi olmuştu.

Teğmen Kobuz bu kadar da mı beceriksiz, pısırıktı...'

Ağızlarını bıçak açmayan subayların zamanla dilleri çözülmüştü. Hepsi de ballandıra ballandıra ne işler yaptıklarını ihtilâle olan hizmetlerini, başarılarını anlatıyorlardı.

Bir yüzbaşı, ihtilâl saatine kadar bütün gece yağmur altında komite merkez binasının kapısında beklemişti.

Bir binbaşı da sabaha karşı iki arkadaşiyle radyoevini zapt edişlerini anlatıyordu.

Telsiz istasyonuna ilk giden teğmen anlatırken ne kadar heyecanlıydı.

Teğmen Kobuz anlatılanları dinlerken yerin dibine geçiyor, sararıyor, moraıyor, kızarıyor, utançtan renkten renge giriyordu. Burnunun dibinde koskoca bir ihtilâl olmuştu da, şimdi öbürleri gibi övünerek anlatabileceği en küçük bir hizmeti dokunmamıştı bu ihtilâle...

İhtilâlin ikinci, üçüncü günleri hep başı önünde gezdi. Üstlerinin subay arkadaşlarının değil, erlerin bile yüzüne bakamıyordu. Çünkü bu sefer de ihtilâlden habersiz oldukları halde sonradan ihtilâle katılanlar, hizmet edenler anlatmaya başlamışlardı. Hepsi de yakalanması gerekli düşük iktidar kodamanlarını, sığındıkları delikten, gizlendikleri yerlerden bir bir tutup ihtilâlcilere teslim etmişlerdi.

Teğmen Kobuz içinden «Ulan avanak! Uykuda mısın?» dedi kendikendine. Haydi başlangıçta haberi olmamıştı, sonradan olsun işte şu övünerek anlatan subaylar gibi o da bir-iki kodamanı yakalayamaz mıydı?

Üçüncü, dördüncü günler ona da düşük iktidarın bir ilerigelenini yakalaması için emir versinler diye ortalıkta döndü dolaştı. Üst rütbeli subayların kapılarından hiç ayrılmadı. Onlar koridorlardan geçerken, belki gözlerine çarpar da kendisine de bir emir verirler diye önlerini keserek, yollarında durarak selâmlar verdi. Artık yakalanacak kimse kalmadığı için subaylara böyle bir ödev de verilmiyordu.

Bir üsteğmen, düşük Bakanlardan birini, otomobilin bagaj yerinde kaçarken nasıl yakaladığını anlatmıştı. Bir yüzbaşı da bir Bakanı, saklandığı çöp varili içinden nasıl çıkardığını anlatırken, dinleyenler kahkahadan kırılıyorlardı. Yakalananların içlerinde tabanca çeken, ateş eden kabadayılar da olmuştu. Öylelerini yakalayanlar haklı olarak göğüslerini şişirerek, kollarını kabartarak kahramanlıklarını anlatıyorlardı.

Teğmen Kobuz, bu kadar da mı işe yaramaz bir insandı... İçinden «Ah» diyordu, «Ah bir ödev de bana versinler de nasıl başaracağımı görsünler...»

İhtilâl denilen şey cuma, pazar tekrarlanılan eğlence değil ki, teğmen Kobuz hevesini gelecek ihtilâle saklasın... Üç kuşakta, dört kuşakta bir, ihtilâl ya olur ya olmaz.

Bir ihtilâlde bir insanın herhangi bir görev almış olması, çocuklarına, torunlarına anlatabileceği tarihî anıları olması demektir. Teğmen Kobuz günün birinde evlenip de, çocuğu olup da, çocuğu büyüyünce ona ne anlatacak ?

İhtilâlin altıncı günü idi, bir general, teğmen Kobuz'un da çalıştığı odaya girip kurmay albaya,

— Sarlimesper'i hemen getiriniz... Pek acele dir. Evine bir subay gönderin, arabaya bindirip hemen getirtin... dedi.

Teğmen Kobuz'un gözleri parladı, sevinçten heyecan içinde idi. Oh, günlerden beri beklediği fırsat en sonunda önüne çıkıvermişti.

Sarlimesper tanınmış bir kişi idi, Fıştia'nın birçok önemli devlet hizmetlerinde bulunmuştu. Demek bugüne kadar yakalanamadığına göre çok gizli bir yere saklanmış olacaktı. Ama cehennemin dibine bile girmiş olsa Teğmen Kobuz onu bulup çıkaracaktı, görürdü o gününü...

General odadan çıkar çıkmaz,

— Aman albayım, ne olur, bu ödevi bana veriniz, Sarlimesper'i ben getireyim... diye yalvardı.

Bu fırsatı da kaçırmak istemediği için, öbür subaylardan önce davranmıştı.

Kurmay albay,

— Böyle bir işe teğmen gönderemem, dedi. Üst rütbeli bir subay göndereceğim...

Teğmen Kobuz ağlamaklı bir sesle yalvarmaya devam etti. Albay,

— Peki, peki, dedi, adresini bulun da hemen getirin... Doğru generale götürürsünüz...

İşler pek çok olduğu için albay önündeki kâğıda eğildi hemen...

Teğmen uçarcasına çıktı. Muhafız bölüğünden bir manga silâhlı er aldı. Hepsi de seçme olan erlerin tüfeklerini, mermilerini muayene etti.

— Doldur ve kapa! diye sert bir komut verdi. Erler bir bağ fişeği mekanizmaya sürdüler.

Teğmen Kobuz mangaya,

— Arkadaşlar, vazifemiz çok önemlidir! dedi.

Sarlimesper'in ev adresini bulmak hiç de zor olmamıştı. Bir manga eri üstü açık bir kamyona bindiren Kobuz doğruca bu adrese gitti. Güvenlik tedbiri olarak erleri uygun yerlere mevzilendiren teğmen Kobuz, çavuşla onbaşıyı yanına alıp evin kapısını çaldı. Kapı açılır açılmaz yıldırım hiziyle içeri daldılar.

Teğmen kapıyı açan kadına,

— Sarlimesper denilen it nerde? diye sordu.

Kadın korkudan titreyerek,

— Odasında... dedi.

— Yalan söyleme!

— Vallahi odasında...

— Sakın bizi kandırmağa çalışma!

Sarlimesper'i odasında yatarken buldular. Teğmen Kobuz, kolundan çekip bağırdı:

— Yürü ulan, yürü namussuz!.. Daha duruyor... Avanak avanak bakınma ulan... Düş önüme, yürü!..

Sarlimesper,

— Ne istiyorsunuz, diyecek olduysa da, kuyruk sokumuna yediği tekme ile sözünün son hecesi gırtlağına tıkandı. Merdivenlerden yuvarlanıp aşağı kata düşünce,

— Hiç olmazsa, müsaade buyurun, elbisemi giyeyim! dedi.

Cevap olarak, anasından, babasından başlayıp yedi sülâlesini içine alan ağır sövgüler işitti.

Tekme, yumruk, Sarlimesper'i kamyona attılar. Üstü açık kamyon şehrin kalabalık caddelerinden geçerken, sokaktakiler kamyonda bir manga er arasında götürülen pijamalı Sarlimesper'e hayretle bakıyorlardı.

Teğmen Kobuz, ite kaka, söve saya Sarlimesper'i merdivenlerden çıkardı.

Aslında Teğmen Kobuz, bu türlü davranışlarda bulunacak katı yürekli, kaba saba bir adam değildi; ama başkalarının balandırarak anlattıkları başarılı ihtilâl serüvenlerinden öylesine bir aşağılık duygusuna kapılmıştı ki, ileride çocuklarına hikâyesini övünçle anlatabileceği bir kahramanlık olayı yaşamak, hem de ihtilâlde işe yaramış subaylar yanında itibar kazanmak istiyordu. Dahası, Sarlimesper'i kolaycacık yakaladığı için de biraz üzgündü. Biraz olsun zorluk çıksaydı da önüne, başarısı kıymetlenseydi. Ama, o anlatmak için, bu türlü zorlukları hayalinde de kurabilirdi.

İhtilâl komitesinin toplandığı salonun kapısını vurdu. Kapıdaki subayın müsaadesiyle, salona girip selâm verdi, ihtilâl komitesi başkanı olan generale,

— Getirdim generalim! dedi.

Sarlimesper, pijamaları içinde titreyerek, teğmenin arkasında, iki er arasında duruyordu.

Durumu kavrayamayan general,

— Ne yaptın? diye sordu.

— Getirdim. Emir buyurmuşsunuz, yakala-

yıp getirdim.

— Kimi getirdin teğmen?

Teğmen arkasındaki pijamalı adamı göstererek,

— Sarlimesper'i generalim... dedi.

General ve öbür komite üyeleri,

— Ne? Ne yaptın? diye bağırdılar. Sonra pijamalı adamı, koluna girip bir koltuğa oturttular. Ona bir yanlışlık, bir anlaşmazlık olduğunu söyliyerek özür dilediler.

Komite başkanı,

— Biliyorsunuz Bay Sarlimesper, dedi, ihtilâl hükûmeti için bütün Bakanları sağladık, yalnız Dışişleri Bakanını bulamamıştık. Çünkü Dışişleri Bakanının sahiden yabancı dil bilmesi gerekiyor. Doğrusu hem namuslu olan, hem de yabancı dil bileni bulmak zordu bizim için. Güvendiklerimiz sizi salık verdiler. Sizi onun için buraya rica etmiştik. Zahmet buyurup geldiniz, teşekkür ederiz. Dışişleri Bakanlığını kabul eder misiniz?

Sarlimesper, dişlerini sıkarak,

— Ederim, dedi, ederim, ederim!..

Teğmen Kobuz geri geri giderek sırtını duvara dayadı, yoksa oraya düşüverecekti.

İşte Bay Sarlimesper'in Dışişleri Bakanı oluşunun hikâyesi budur. Ama ne yazık ki teğmen Kobuz bu güzel ihtilâl hikâyesini herkesten sakladı. Yalnız söz arasında bay Sarlimesper'in adı geçerse, teğmen Kobuz,

— Haydi canıım, derdi, biz onu sırtında pijamayla çalyaka getirip Bakanlık koltuğuna oturtmuş adamız!

8 GÜN İŞLER YOLUNDA GİTTİ

Bizim Bakanlığın, yani benim bir zamanlar çalıştığım Bakanlığın tarihinde işlerin hiç aksamadan, yolunda, düzeninde yürüdüğü çok kısa süreli iki dönem vardı; bu dönemlerden biri üç, biri de beş gün sürmüştür. İşte o, biri üç, biri beş gün süren iki kısa dönem içinde, Bakanlığı ilgilendiren memleket işleri tıkır tıkır yürümüş, halkımız o zaman Bakanlıktan ve Bakan'dan çok memnun kalmıştır. Halkımızın değerbilirliği şundan da belli ki, altı yıllık Bakanlığı içinde yalnız sekiz gün için işleri yolunda, yönetiminde yürüten o Bakan'ı, aradan yıllar geçtiği halde hâlâ unutamamaktadır. Geniş yüzölçümlü yurdumuzun neresinde bir kahveye girseniz, orda, aklı eren, akı karadan seçebilen yurttaşlarımızın o Bakan için şöyle konuştuklarını duyarsınız:

— Öyle bir Bakan daha memlekete gelmedi...

— Ve de gelemez... Gelmiyecek...

— Onun gibi daha dört bakan olsaydı, bu memleket çoktaaan kalkınmış ve de Avrupa'yı ve de Amerika'yı geride bırakmıştık.

— Dört mü dedin... İstemez, o bir başına yeterdi... Ama bizdeki bu çekemezlik, kıskançlık yok mu... Herifi Bakanlıkta tutmadılar. Daha birkaç yıl kalaydı Bakanlıkta, sen o zaman görecektin memleketi...

Asıl önemli olanı, hangi partiden olurlarsa olsunlar, ister iktidar partisinden, ister muhalefet partisinden, yani parti ayrılığı gözetmeden, bütün yurttaşlarımız, köylüsü kentlisiyle, sözünü ettiğimiz Bakan'ı sevmekte birleşmişlerdir. Halkımızın yarattığı bu duygu birliği, insanın gözünü yaşartacak bir görünümdür.

O Bakan'ın nasıl sevilip sayıldığını anlayınız ki, partisi onu seçimlerde hangi ilden aday göstermişse, o ilde girdiği seçim listesi silme kazanmıştır. Evet, bu halk kendisine yapılan iyilikleri hiçbir zaman unutmuyor, hattâ o iyilik, bütün hayatı içinde yalnız sekiz gün için yapılmış olsa bile... Değerbilir halkımız kendisine yapılan sekiz günlük iyiliği, seksen yıl unutmuyor, belki de sekiz yüzyıl unutmayacak... Ne mutlu bu halka sekiz güncük iyilik yapabilen Bakan'a.

Hani «Elli Türk Büyüğü», «Yirmi Türk Ünlüsü», «Yüz Şanlı Türk» adlarıyla bizde birçok kitaplar çıkmıştır. Ben, büyüklerimizi sayıya ve tartıya vuran bu türlü kitapları hiç sevmem. Çünkü, örneğin «Elli Türk Büyüğü» dediğiniz zaman, elli birinci büyük Türk listenin dışında kalıyor. E canım buna kimin hakkı var? Kim ölçtü biçti, kim tarttı etti de, büyükleri boy

sırasına koydu? Değil mi? Ama, değil «Elli Türk Büyüğü» diye «Beş Türk Büyüğü» adıyla bir kitap çıkarılsa, bu beş büyükten biri, memleketine sekiz günlük yararı dokunan söz konusu Bakan olmalıdır.

O Bakanlığın tarihinde yalnız sekiz gün işler yolunda gitmiştir diyorsam, lûtfen inanmanızı rica ederim ki bu sözü, Bakanlığın bütün tarihini bilen bir insan olarak söylüyorum. Oylarınızı dilenen bir adam olmadığıma göre, sizlere hiç de yalan söylemek zorunda değilim.

Kuruluşundan beri içinde bulunduğum için o Bakanlığın tarihini çok iyi bilirim. Seçimler sırasında partinin genel başkanı, seçimi kazanırlarsa kimleri Bakan yapacağını önceden müjdelemişti. Bu müjde o partinin seçimi kazanmasında çok büyük rol oynadı. Çünkü, siz de takdir edersiniz ki, bir insanın milletvekili olmak için çalışması başkadır. Bakan olmak için çalışması yine başkadır. O seçimlerde seksenden fazla aday, Bakan olmak için çalışmıştı. Çünkü Genel Başkan, seksen adaya Bakanlık vadetmişti. Politikada bol keseden atılan her tutulmıyacak vaadin büyük etkisi olduğu deneyimlerle bellidir; bu vaat de etkisini gösterdi. Bakan olmak hırsıyla yanan seksen adayın, insanüstü ve adayüstü çabaları sonunda o parti seçimi kazandı. İşte o zaman, hükûmette yalnız ondört Bakan koltuğa oturduğundan, ondört Türk Büyüğü dışında kalıp Bakan olamayan altmış altı milletvekili, pek haklı olarak, çok fena bozuldular. Partinin genel başkanı, yalnız Türkiye çapında değil, dünya çapında bir - çok affedersiniz - politikacı olduğundan, avucunu yalayan milletvekillerine teker teker şöyle söyledi:

«Ben sözümün eriyim. Yerine getirmiyeceğim bir vaatte bulunmam, bir söz verdim mi, onu yaparım. Ben sizi Bakan yapmaya söz verdim, ama ne zaman Bakan yapacağımı söylemedim. Sırayla hepiniz Bakan olacaksınız, hiç merak etmeyin. Sizlere de birgün Bakanlık sırası gelecektir. Yalnız hepinize Bakanlık sırası gelmesi ve Bakanlıklarınızın uzun sürmesi için, elbirliğiyle partimizin iktidardan ayrılmamasına çalışmalıyız. Millî birlik ve beraberlik içinde...»

O gün sayın Başbakan radyodan halkımıza «Millî birlik ve beraberliğin faziletini» anlatan bir konuşma yaparak, «durumun her zamankinden çok daha nazik olduğunu», «iç ve dış tehlikelerin pek çok artmış olduğunu», «yıkıcı faaliyetlerin amansızca takip edilmekte olduğunu», «ve binaenaleyh milletin, hiçbir ayrılığa meydan vermeden tam bir birlik ve beraberlik içinde bulunmasının zaruretini» açıkladı. Bu nutuk, daha önceki iktidar başkanlarının nutuklarının tıpkısı olup, yalnız onlardan ses tonu ve aradaki öksürük sayısı bakımından büyük farkı vardı.

Genel Başkanın, arkadaşları arasında Bakanlıkları sıraya koyduğu sözünü, arkadaşlarından biri yutmadı. Genel Başkana, çok politik incelikte söylediği sözü, halk diline çevirirsek, şunları söylemiş oldu:

«Politikada veresiye ve taksit muamelem yoktur, ben peşinciyim. Ben böyle dalgalara yatmam. Ya şimdi Bakan olurum, yada aramızda çıkan prensip anlaşmazlığından ötürü, demokrasiyi kurtarmak için yapacağımı ben bilirim.»

O'nun ne yapacağını yalnız kendisi değil, Başbakan da biliyordu: Başka partiye transfer olacaktı...

Dünya çapındaki bir politikacı olan Başbakan - Ne yazık ki kısır ve verimsiz, geri kalmış bir ülkede doğmuştu; yoksa dünyayı serçe parmağının üstünde oynatabilecek bir politika cambazıydı - hükûmette yeni bir Bakanlık daha kurulması gereğini anlatınca işler yoluna girdi. Memleketi ve demokrasiyi kurtarmak için kurulan yeni Bakanlığa da anlattığım kişi getirildi. Ben de o Bakanlığın daire müdürlerinden biri oldum.

Bu açıklamamdan şunu anlatmak istiyorum ki, o Bakanlığın tarihini yetkiyle bilen bir insanım ve «O Bakanlığın tarihinde yalnız sekiz gün işler doğruca yürütüldü» derken bunu, bilerek söylüyorum.

Başka Bakanlıklarda çalışan arkadaşlarıma, bizim Bakanlıkta sekiz gün halka çok yararlı işler yapıldığını, sekiz gün işlerin yolunda gittiğini söylediğim zaman bana inanmıyor, gülüyorlar. Kendi bakımlarından haklıdırlar, çünkü onlar kendi çalıştıkları Bakanlıklara göre bizim Bakanlığı ölçüştürüyorlar; zavallılar hiçbir Bakanlıkta işlerin sekiz gün doğru yönetileceğine inanamıyorlar. Ama söylediğim bir gerçektir, ne diye yalan söyliyeyim, ben çalıştığım Bakanlığın reklâmcısı değilim, Bakan'dan çıkarı olan bir gazeteci hiç değilim.

Nasıl olup da o sekiz gün işlerin iyi yönetildiğini kendimden hiçbir şey katmadan anlatırsam, siz de bana hak vereceksiniz. Bakınız, tarihimizdeki o mutlu tesadüf nasıl oldu.

Ben, Bakanlıktaki müdürlerden biriydim. Başka bir müdürlüğün muavini olan bir arkadaşım vardı; bu arkadaş, Bakanlıktaki odasının düzenine, kırtasiye malzemelerine pek çok meraklıydı. Bakanlıktaki en iyi, en büyük masanın - tabiî Bakanınkinden sonra - kendi odasında olmasına dikkat ederdi. Masa camında en küçük bir tüy, tablaların üstünde çay bardağı, kahve fincanı lekesi bulunmazdı. Masasının arkasındaki duvarı boydanboya Türkiye haritası kaplamıştı; üstünde de Atatürk'ün en güzel maskı asılıydı. Sumeni pırıl pırıldı. Hokka takımının, stilonun yeri bir milim değişmezdi. İpince, sipsivri yontulmuş kurşun kalemler bir güzel seramik kap içinde dururdu. Hiçbir zaman onun odasında dağınık bir yazı, not, kâğıt görülmemiştir. Kırtasiye malzemelerine son derecede meraklı olan bu arkadaşımız, bu bakımdan odasını durmadan zenginleştirmeye çalışırdı.

Biz o zamana kadar, bütün öbür Bakanlıklar gibi, durmadan harıl harıl çalışıyor, dosyalarımızı üçer beşer arttırıyor, çoğalan dosya dolaplarını koyacak yer bulamıyorduk. Daktilo makineleri yazılara, daktilocu kızlar yazı yazmaya yetişmiyordu. Odacılar, odalardan odalara ellerindeki kâğıtları koşuşturuyorlar, müdürler, müsteşarlara imza için dosya götüren memurlar aceleden koridorlarda durmadan çarpışıp birbirlerine «Pardon!» demek zorunda kalıyorlardı. Yani kısacası, hiçbirimizin başımızı kaşıyacak vaktimiz yoktu ve büyük bir çabayla memleket işlerini yürütmeye çalışıyorduk. Yalnız benim masamın üstünde dört telefon olduğunu, telefon alıcılarından birini boynumla omuzum arasına sıkıştırıp, birini masaya açık bırakıp, birini koltuk altıma alıp, birini elimde tutup, aynı zamanda dört telefonla birden konuşurken, bir yandan da sekreterime not yazdırır, öbür yandan da ziyaretime gelen yurttaşların dertlerini hallettiğimi söylersem, nasıl bir hummalı çalışma içinde olduğumuzu, sanırım, anlatmış olurum. Resmî yerlerde, devlet dairelerinde memurların dalga geçtikleri, fâklâkla zaman öldürdükleri, kadın memurların boyanarak, dedikodu yaparak, yünişi örerek, aşnafişna yaparak iş saatlerini doldurdukları, bunun karşılığında da aylık aldıkları kesinlikle yalandır ve bu yalanlar, ayırıcı ve yıkıcı cereyana kapılmış menfî ruhlular tarafından uydurulmuştur. Neyse burasını geçelim.

Günlerden birgün, duyduk ki, hükûmetin gördüğü lüzum üzerine, memleket işlerinin daha iyi yürütülmesi için yeni bir Bakanlık daha kurulmuş ve Bakan da tâyin olunmuş. Ama bu Bakanlığın ne binası, ne de Bakan için bir yer, bir oda, bir masa vardı. «Sandalyesiz Bakan» deyimi, bu yeni Bakana tıpatıp uyuyordu; sandalyesiz, odasız, masasız bir Bakan, on beş gün kadar ortalarda ve ortalıkta dönüp dolaştı durdu. Yeni Bakana önce bir otomobille bir şoför bulundu. Böylece zorluklar yarıdan çok yenilmiş olsa bile, Bakana bir oda, masa ve başka şeyler bulmak, otomobil bulmak kadar kolay olmamıştı.

Yeni Bakan, bizim Bakanın arkadaşıymış; onun için bu duruma bizim Bakanın gönlü razı olmadı, «Benim odam olmasa da olur, ben odamı yeni Bakan arkadaşıma veriyorum» dedi. Böylece aynı binc içine üç Bakanlık girmiş oldu, çünkü o binada bizimkinden başka bir Bakanlık daha vardı. Yeni Bakanın ise yalnız bir odası vardı, örgütü kuruluncaya kadar bu odada çalışacaktı.

Bu kez de bizim Bakan odasız kalmıştı. Pek tabiî olarak bizim müsteşar da odasını bizim Bakana verdi. İşte ondan sonra bizim Bakanlıkta görülmemiş, duyulmamış, bir kargaşalıktır başladı. Odasız kalan müsteşara boş bir oda bulundu. Müsteşar muavininin odasındaki eşyalar bu odaya taşındı. Bu kez, müsteşar muavininin odası tamtakır kalmıştı. Daire müdürlerinden birinin odasındaki eşyalar, müsteşar muavininin odasına taşındı. Onun boşalan odasına da müdür muavininin odasındaki eşyalar getirilip yerleştirildi. Derken sıra müdürlerden şeflere, şef muavinlerine, memurlara geldi. Her memurun odasındaki eşya, odası boşalan bir üst memurun odasına taşınıyordu.

Bu taşınma işinden en çok yüksünen de, kırtasiye malzemelerine çok meraklı olan müdür muavini arkadaşımızdı. Adamcağız, harim-i ismetine çizmeli düşmanlar saldırmış gibi oldu. Almasınlar diye iki eliyle sumenine sarılıp masasının üstünde bayıldı. Hokka takımını götürürlerken gözleri sulandı. İstifa etmeye bile kalktı.

Bütün bu odadan odaya eşya taşıma işi tam üç gün sürdü. Her sabah Bakanlığa geliyor, boşalan odalarımızı bir astımız olan memurun odasından aldığımız eşyalarla doldurmuyorduk. Bakanlığın içinde bir gürültüdür gidiyordu: garrr, guurrr... Memurlar büyük bir çabayla koridorlarda masaları, sandalyeleri çekip sürüyorlardı. Masalar ordan oraya taşınıyordu. Odadan odaya bir gidiş geliş...

Taşınma işi üç gün sürdü, tabiî bu üç gün içinde taşınmaktan başka Bakanlığın hiçbir işi görülmedi. Koca Bakanlıkta bir tek daktilo makinesinde tek yazı yazılmadı. Tek yazı imzalanmadı, tek emir çıkmadı. Bir ayak önce odalarımıza yerleşip, geri kalan işlerimize bakmak için ha babam masalar, sandalyeler taşındı ve odalar yerleştirildi.

Üç gün sonra hepimiz odalarımıza yerleşmiştik. Ama bir sürü iş de yığılmıştı. Biriken işleri yapmak için çalışmaktan ter içinde kalıyorduk. Odalarımıza yerleşmemizden yirmi gün kadar bir zaman geçmişti ki, yeni Bakan için binada bir bölüm ayrıldığını, o Bakanlığa yeni eşyalar alındığını duyduk. Eğreti olarak verilen eşyalar geri alınacaktı. Yeni Bakan, bizim Bakanın kendisine verdiği eşyaları ve odayı bırakıyordu. İşte o zaman yeni ve eskisinden çok daha büyük bir kargaşalık başladı. Çünkü bu sefer herkes kendi eşyalarını ayırırken, gözüne kestirdiği iyilerini seçip: «Bu benimdir» diye kapıp kaçıyordu. Bir olmamış kargaşalıktı bu... Herkes birbirinin odasına dalıp, bulamadığı kendi eşyasını arıyor, sonra bulursa, senin benim diye kavga başlıyordu. Her memur, en iyi masanın, en iyi tablanın, en iyi Atatürk maskının kendisinin olduğunu isbat için, önceden koyduğu işaretleri gösteriyordu. Birisi,

— Bu masa benimdir, hattâ şurasına işte bak, mürekkep dökülmüştü... derken, başka biri de çarçabuk çakıyla bir yerini çizdiği koltuğu çevirip,

— İşte bak, işaret bile var, benimdir... diye barbar bağırıyordu.

Yumruk yumruğa gelenlerimiz bile oluyordu. Bir kadın memur, arkadaşının yüzünü tırmık yarası içinde bırakmıştı. Müdürlerden biri, cilâlı yeni bir masanın altına çakıyla adını yazarken müsteşar tarafından suçüstü yakalanmıştı. İtiraf edeyim ki, taşınma sırasında cıgara tablası elimden düşüp kırıldığı için ben de müsteşarın odasındaki cıgara tablasını bir kolayını bulup almıştım.

En büyük gürültü, kırtasiye malzemelerine meraklı müdür muavininin odasında koptu. Çünkü eşyaya çok meraklı olan bu arkadaşın odası malzeme ofisi anbarına dönmüştü. Kendi eşyalarını bulamayanlar, doğru onun odasına koşuyorlar ve bir kavgadır başlıyordu.

İlk taşınma üç günde bittiği halde, bu ikincisi, daha güzel eşya kapmak yüzünden beş gün sürdü. Beş gün sonra herşey duruldu. Ama bu beş gün içinde koca Bakanlıkta, eşya taşımaktan başka hiçbir iş görülmedi. Birincisi üç, ikincisi beş olmak üzere Bakanlığımızda sekiz gün hiçbir resmî iş ve devlet görevi görülmedi. Sonradan, bu sekiz gün içinde memlekette Bakanlığımızı ilgilendiren bütün işlerin yolunda düzeninde gittiği, her işin tıkır tıkır işlediği öğrenildi. O kadar ki, bu sekiz günlük süre, seksen gün sürebilseydi, memleketimizin birden büyük bir hızla kalkınabileceğini söyliyen bazı bozguncular bile çıktı.

Halk, bu sekiz gün için bizim Bakanlıktan çok memnun kalmıştı, Bakana dua ediyordu. Tabiî bu sekiz günlük başarı da, Bakanın başarısı sayıldı. Bizim gibi memurların sekiz gün durmadan koridorlarda masa sürüklediğimizi, odadan odaya sandalye taşıdığımızı kimse bilemedi.

Resmî hiçbir görev yapmadığımız, illere yazılı emir göndermediğimiz o sekiz gün içinde memleket işlerinin çok düzeninde gittiği öğrenilince, nedense, bunun gizli tutulması, o sekiz günlük başarının nedeninin halka açıklanmaması uygun bulundu; bizler de ağzımızı sıkı tuttuk. Aradan yıllar geçtiği için, şimdi bunu açıklamakta bir sakınca görmüyorum.

İşte o gün bugündür, ne zaman herhangi bir Bakanlıkta birkaç gün için bile olsa, işlerin yolunda yordamında yönetildiğini duysam, Bakanlık görevlilerinin odadan odaya eşya taşıdıklarını, başka hiçbir iş yapmadıklarını hemen anlarım.

NEREDEN TANIŞIYORUZ?

— Merhaba! dedi.

— Merhaba! dedim.

Dünyanın en budala bakışıyla bakıyorum adama.

— Galiba, beni tanımadın?

Öyle bir söyledi ki, onu ille de tanımam gerektiğini anladım söyleyişinden.

— Aaa, hiç tanımaz olur muyum!...

Bu, benim günde birkaç kez başıma gelen olay.

Sonra bütün gün, bazan da birkaç gün, acaba kimdi, nerden tanışıyorduk, diye düşünüp duruyorum.

Birisiyle tanışacağım diye ödüm patlıyor. Tanışacağız, birkaç saat konuşacağız, sonra ertesi gün karşılaşınca adamı tanımıyacağım: Rezalet!

Ne kadar utanıyorum, nasıl utanıyorum, anlatamam. Ayıp oluyor. Utancım birkaç gün sürüyor. Hadi tanımadan tanımış gibi yapayım. Ama tanışıklığımızın derecesi ne? Şöyle bir selâmlaşıp el sıkıştığımız adamların, çok yakın arkadaşım sanıp boyunlarına sarıldığım oluyor. Canciğer okul arkadaşlarıma da şöyle bir selâm verip geçtiğim oluyor. Çok bozum oluyorum, bozuntum günlerce sürüyor.

Yolda, vapurda, otobüste, şurda burda bir tanıştığımı, bir arkadaşımı görüp de tanıyamayacağım, utanacağım diye korkumdan, kimseyle yüzyüze gelmemek için başımı önümden kaldıramıyorum. Arada bir başımı kaldırıp da, bir başkasına gülümseyen bir yüzle karşılaştım mı, adam bana gülümsüyor da, ben de tanımadım diye, hemen selâmı basıyorum. Bu kez de selâmı alan adam şaşırıyor: Benim halim iyice rezalet canım.

Her gün tanımadığım on-onbeş kişiyi selâmlıyorum, kimisinin boynuna sarılıyorum, kimisinin de elini sıkıyorum. Onlar da içlerinden bana «Ne sulu herif!» diyorlardı. Buna karşılık, karşılaştığım yakın arkadaşlarımı bile tanımıyor, selâmlamıyorum. Onlar da bana «Ne burnu büyük!» diyorlardı.

Bakınız, geçenlerde ne oldu: Alay ederler diye bu olayı hiç kimseye, karıma bile anlatmadım. Geçenlerde Kadıköy vapurundan çıkmıştım. Yine bir tanışıkla karşılaşırım da tanıyamam diye korkumdan başım önümde gidiyordum. Nasılsa başımı kaldırdım, kaldırmamla sağ yanımda şapkasını çıkarmış selâm veren bir adam gördüm. Şapkam yoktu, ben de başımla selâm verip,

— Merhaba efendim... dedim.

Az kalsın elini sıkmak için ona doğru gidecektim ki, arkamdan gelenlerin alaylı kahkahalarıyla kendime geldim. Sağımda şapkasını çıkarıp selâm veren bir canlı adam değil, bir benzincinin reklâm için yaptırdığı adam resmi değil miymiş?. Çinkoyu adam biçiminde kesip boyamışlar. Bakın halime siz, hatırlıyamadığım bir tanış diye artık reklâm resimlerini selâmlıyorum. Utancımdan yerin dibine geçiyorum.

Birgün de karımla Kadıköy vapur iskelesindeydik. Her zamanki gibi başım önümdeydi. Bir el burnuma doğru uzandı. Demek bir tanıdık, elimi sıkacak. Adamı tanımadığım belli olmasın diye ben ondan atik davranıp elini sıktım, birkaç kez de salladıktan sonra,

— Ne yapıyorsunuz? dedim.

Şaşıran adam.

— Param düştü de, almak için eğiliyordum... dedi.

Nasıl bozuldum, utancımdan yerin dibine geçtim.

— Yaa, arayın bulursunuz... deyip yürüdüm.

Adamla konuştuklarımızı duymayan karım,

— Kimdi o adam? dedi.

— Bilmem... dedim.

— Nasıl bilmezsin? Adamın elini sıktın, konuştun...

Olanları anlatınca karım güler de güler, güler de güler...

Harp Okulu'ndan 1937 çıkışlılar her yıl Boğaziçi'nde Kalender'deki askerî lokalde toplantı yaparlar. Bunlardan birine ben de gitmiştim. Bizim sınıfın çoğu albay, birkaçı da general... Kimisi emekli olmuş, sivil giyinmiş, kimisi de resmî elbiseli. Ama çoğunu tanıyamıyorum, unutmuşum. Beni gören albay,

— Vaaaay!.. diye bir nara atıp boynuma sarılıyor, sonra öpüşüyoruz.

Aptal bakışlarımı görüp,

— Tanımadın mı? diyorlar.

— Daha neler... Hiç tanımaz olur muyum!

Tanımadığım belli olmasın diye, bir albay gördüm mü, bu sefer ben onlardan önce,

— Vaaay!.. diye feryadı basmamla kollarımı boynuna dolamam bir oluyor.

Onun boynundan ötekinin boynuna atılıyorum.

Karşıdan iri bir albay geliyor. Ben,

— Vaaaaay! dememle kollarımı açtım, tam kollarımı saracakken, arkadan biri ceketimin eteğini çekti,

— Ne yapıyorsun yahu?

— Ne yapıyorum?

— Yahu, orgeneralin boynuna atılıyordun be!

Ben şaşkınlıktan, albayı, orgenerali şaşırıp, az kalsın Sıkıyönetim komutanının boynuna sarılıp onu öpecekmişim...

*

Günlerden bigün, Kadıköy'den vapura bindim. Salona geçtim. Yine başım önümdeydi ama, boş koltuk aramak için başımı kaldırınca, bir adamın gülümsediğini gördüm. Adamı tanımadım. Belli ki bir tanıdık. Görmezden gelip geçsem ayıp olacak. Şöyle bir ben de gülümsedim ama, belli belirsiz gülümsedim ki, adam beni tanımıyorsa, hani benim için güleç yüzlü filân desin...

Adamın uzağında bir koltuğa oturdum. Yanına otursam, konuşmamız gerekecek. Oysa ben tanımıyorum.

Akşam dönüşte vapurda yine o adamı gördüm. Yine gülümsüyor. Bu kez ben daha belli bir gülümsedim. Yine uzağına oturdum. Ertesi sabah, o adam yine vapurda... Bu kez gülümsemekle yetinmedik, başlarımızla birbirimizi selâmladık.

Adamı hergün gidişte, dönüşte vapurda görüyorum. Gülümseyişler, baş selâmları derken, gidegide birbirimize,

— Merhaba efendim...

— Günaydın...

Demeye başladık.

Ben hâlâ korkumdan adamın yanına oturamıyorum.

Allah Allah kim bu adam? Beni tanıdığı iyice belli... Ama nerden tanışıyoruz? Acaba liseden mi arkadaşım, yoksa Harp Okulu'ndan mı?

Ben böyle birini hatırlayamazsam, eski günlerimi düşünür, hatırlamaya çalışırım.

Yoksa Fen Okulu'ndan mı tanışıyoruz? Belki Güzel Sanatlar Akademisi'nden?

Emniyet Müdürlüğü'nün Birinci Şubesinde de uzun zaman kaldığım için, orda gördüğüm sivil polisleri de, sonradan görünce arkadaşlarımla karıştırırım. Yoksa bu adamı, Emniyet Müdürlüğünde mi görmüştüm? Cezaevinde tanıdıklarımla da böyle olur. Nerden nerden? Günlerce düşündüm, adamla nerden tanıştığımızı bitürlü çıkaramadım.

Birgün yine vapura binmiştim. Salondaki koltuklar dolu. Bir ses duydum:

— Burda boş koltuk var...

Baktım o.

— Buyurun...

— Teşekkür ederim...

Oturdum, yanındaki koltuğa...

— Nasılsınız?

— Teşekkür ederim. Siz nasılsınız?

— Mersi...

Lâfı uzatmayalım da, adamı tanımadığım belli olmasın diye, hemen gazeteyi açıp okumaya başladım. Lâf!.. Gazete okuduğum yok, adamla nerden tanış olduğumu düşünüyorum.

Vapur iskeleye geldi.

— Allasmarladık...

— Gülegüle...

Hergün vapurda yanyanayız. Artık konuşmaya başladık. Birbirimizin adlarını öğrendik. Daha doğrusu o benim adımı biliyor da, ben onunkini kendi sözlerinden öğrenmiş oldum. Adı Canip...

Bir gün de vapurdan çıkıp ayrılırken,

— Hanımefendiye hürmetler ederim... dedi.

Demek biz bunla ailece tanışıyoruz, arkadaşız ki, karımı da biliyor.

Derken derken senli benli konuşmaya başladık. Evdekilere selâmlar gönderiyoruz. Birbirimizin çocuklarının gözlerinden öpüyoruz.

— Hanımefendiye hürmetler, küçüklerin gözlerinden öperim.

Herhalde askerlik arkadaşım olacak...

Birgün de bana, «Neye hiç bizim eve gelmiyorsunuz?» demez mi!...

«Sizin ev nerde?» diye sorsam ayıp olacak; belki de birkaç kere evlerine gitmişimdir.

Adamı anlatıp karıma soruyorum. Canip adında bir tanışımızı o da hatırlamıyor.

Birgün de açıkça evine çağırdı, hem de ye-

meğe. Bereket, adresini de verdi. Gittik evine, yemek yedik. Biz de onları davet ettik. Eşlerimiz, çocuklarımız, birbiriyle arkadaş oldu. Birbirimizin ev içi dertlerini öğrendik.

Deli olacağım; biz nerden tanışıyoruz?

Birgün benden borç istedi. Verilmez mi? Eski bir arkadaş... Verdim. Ödedi borcunu. Acaba çocukluk arkadaşı mıyız?

Karıma dedim ki:

— Yahu, şu Canip'in karısına lâf arasında çaktırmadan soruver bakalım, biz bu Canip'le nerden tanışıyor muşuz?

Karım sormuş ama, üstü kapalı olduğu için kadının cevabından kesin bişey öğrenememiş.

Canip'lerle çok sıkıfıkıyız. Biz eşimle Ankara'ya gidecektik birkaç gün için. Çocuklarımızı Canip'lere bıraktık. Sonra karısının Canip'le arası açıldı; biz barıştırdık.

Düşünüyorum, düşünüyorum, nerden tanış olduğumuzu bitürlü çıkaramıyorum. Soramıyorum da... Birbirimizle o kadar yakınız ki, «Sen beni nerden tanıyorsun?» diye de sorulamıyor.

Bir pazar akşamıydı. Canip'le bizim evde rakı içiyoruz.

— Canip, neydi o seninle birlikte geçen çocukluk günlerimiz... dedim.

— Hangi çocukluk günleri? dedi.

Haaa, demek çocukluk arkadaşı değiliz.

— Okul sıralarındaki hayatımız canım...

— Ben Galatasaray'da okudum...

Hımmm... Okuldan da tanışmıyoruz demek.

— Askerlik diyecektim canım...

— Ben askerlik yapmadım, sakata ayırdılar...

— Ha askerlik, ha mahpusluk... Cezaevinde geçen günlerimizi demek istedim...

— Ne cezaevi yahu? Sen sarhoş mu oldun?

— Peki? Emniyet Müdürlüğünde?

— Sen içme artık!.. İyice sarhoş oldun, saçmalıyorsun!

İki elimi dizime dayayıp, başımı uzattım, gözlerimi üstüne dikip,

— Ulan öyleyse, biz seninle nerden tanışıyoruz? dedim.

O çok soğukkanlı,

— Nerden mi? Vapurdaaaan!. dedi.

— Vapurdan mı?

— Tabii... Sen bir gün vapura girince bana gülümsedin. Ertesi gün de selâm verdin. İşte öylece tanıştık...

— Demek biz şimdi seninle vapurdan tanışıyoruz...

— Sen nerden tanıştığımızı sanıyordun?

Karım başladı gülmeye... Güler ha güler...

— Canım, tabiî vapurdan tanışıyoruz. Ama hangi vapurdaydı ilk tanışmamız, onu hatırlıyamadım...

Bu yazıyı şunun için yazıyorum: Sizinle çok eski arkadaşsak, günün birinde sizi görüp de tanıyamazsam, darılmayın bir; sizi hiç tanımadığım halde günün birinde görünce boynunuza sarılıp yanaklarınızdan şapur şapur öpersem hiç şaşmayın iki...

SEN NERENİN PEHLİVANISIN YİĞİT?

Yedi başpehlivanın gücü Koç Bekir'in ufaktefek bedenine sığışmış. Şöyle bir bakarsan, lodos yeliyle savrulup uçacak dersin, Gelgelelim, bir yapıştı mıydı, çivi olmuş parmaklarını hasmının etine geçirir, mengene elleriyle karşısındakini burar da burar...

Bu acı kuvvetinden başka herifte türlü pehlivan oyunu var ki, karşısına Zaloğlu Rüstem pehlivan çıksa dayanamaz.

Boyunun bodurluğu, okkasının azlığı da, ayrıca işine yarıyor. Hangi pehlivan olsa gözüne kestirip, nasıl olsa yenerim diye onunla güreş tutuyor.

Koç Bekir'in pehlivanlıktan başka işi yok, bileğinin zoruna geçinir bir yiğit...

Köylerde, kasabalarda, dolaylarında bileğini tutar bir yiğit bulunmaz olunca, bununla başeder diye, uzaklardan bir pehlivan getirdiler ki, Allah korusun, herif bir insan azmanı... İnsan değil, çam yarması desen, o da böyle olmaz...

Koç Bekir, pehlivanlığı bir yana, keyifli adam, muzibin biri. Olmadık zevzeklik, görülmedik, duyulmadık şaka bunda...

Bir ay öncesinden güreş ilân edildiğinden kasabanın Pazar günü yazlık sinemasının bah-

çesi insan dolu. Zurnalar çalınmaya, davullar dövülmeye başlandı. İlkin koca pehlivan çıktı ortaya arkadan Koç Bekir... Koca pehlivanın bıyıklarına bu Koç Bekir gibi dördü asılsa, herifin bana mısın diyeceği yok...

Koç Bekir karşısında koca pehlivanı görünce,

— Olmaz, korkarım... dedi, bu ne yahu?... Siz bana insan demediniz miydi, bunun neresi insan?..

Herkes bu sözleri şaka sanıp gülüşmeye başladı. Koç Bekir,

— Töbe, ben bununla güreşmem!... diye bağırıyordu.

— Etme Koç Bekir oğlum, ayıp olur Biz bu pehlivanı uzaktan getirttik.

— Yahu, bu insan değil...

— İnsan olmaz mıymış... İnsanın ta kendisi işte!...

Koç Bekir, koca pehlivanı gösterip, avazı çıktığı kadar seyircilere bağırdı:

— Ey ahali!.. Buna insan diyorlar, bu insan mı yahu? Dinini seven söylesin, böyle bir insan gören var mı?

Seyirciler kahkahadan kırılıyorlardı.. Koca pehlivan hırsından zangır zangır titremeğe başlamıştı.

Ağa da kızmıştı. Koç Bekir'e çıkıştı:

— Sen artık uzattın Koç Bekir, zevzekliği bırak da güreş tut!...

— Yahu, biz güreş tutmayız demedik. Velâkin insan insana güreşelim. Yabanın ayısıyla güreş tutulur mu ağa?

— Sus rezil!..

Koca pehlivan ortada dişlerini sıkıp duruyordu, kıllar içindeki vücudundan terler boşandığı görülüyordu.

— Şimdicik siz buna insan mı diyorsunuz?

— Sus ulan, ayıptır... Tuh! Bir misafire karşı...

— Demek şimdi bu insan öyle mi?

Ağa biyandan, hakemler biyandan Koç Bekir'i susturmaya çalışıyorlardı.

— İnsan olmaz mı canım, senin benim gibi insan...

— Yemin et!..

— Vallaha da billâha da insan...

— Dinine, imanına?..

— Dinime, imanıma insan...

Koç Bekir sanki şaşmış gibi Koca pehivana bakıp duruyordu.

— Demek insan, öyle mi?... Allah Allah... Hiç böyle bir insan görmemiştim... İki şahitle insan asılır. Siz yemin ettiniz, öyleyse insandır. Hey büyük Allah'ım, sen nelere kaadir değilsin, demek bunu da insan diye yarattın, vah vah vah!

Koca pehlivan hırsından dolanıp duruyordu.

Koç Bekir,

— Madem insan diyorsunuz, konuşsun bakalım, dedi, konuşsun da insan olduğunu anlıyalım...

— Etme Koç Bekir, ayıptır oğlum... Elverdi senin zevzekliğin... Ele güne rezil olduk...

— Kötü bişey mi dedik ağa... Konuşsun da insan olduğunu anlıyalım.

Bunları duyup çok canı sıkılan Koca pehlivan,

— Pehlivan kısmı avrat gibi gevezelik etmez, güreş tutunca konuşur... dedi.

Koç Bekir büsbütün şaşmış görünerek,

— Allah Allaaaah!... İnsan gibi de konuşuyor yahu... dedi, demek papağan gibi buna lâf ezberletilmiş...

İçerleyen Ağa,

— Uzattın, dedi, güreşeceksen güreş...

Koç Bekir,

— Bu pehlivan beni ezer, öldürür, dedi, bir buzağı için ben canımı ortaya koyamam...

İş şimdi anlaşılmıştı. Yenen pehlivana ödül olarak bir buzağı verilecekti. Koç Bekir buzağıyı az buluyordu.

Koca pehlivanı getirenler,

— Bir de koç koyduk ödüle... dediler.

Koç Bekir,

— Olmaz, dedi, bu pehlivan beni yer... Çoluğum çocuğum ortada kalacak...

Ödüle bir de tay eklediler.

Koç Bekir,

— Bir buzağıya, bir koça, bir taya ölünmez, dedi, can verdiğime değsin ağalar...

Uzun süren pazarlık sonunda, buzağıdan, koçtan, taydan başka bir çift öküz konmuştu ortaya; yenen pehlivan bunları alıp gidecekti.

Güreş başladı. Koca pehlivan sahiden Koç Bekir'i yiyecekti yemesine ya, bir tutup eline geçirebilse... Koç Bekir, koca pehlivanın kollarının, bacaklarının arasından cıva gibi kayıyor, bir de utanmadan keyifli keyifli gülerek nağralanıyordu. Koca pehlivan iyice bozulmuştu. Tutamıyordu ki, tutsa paralıyacak, parçalayacak... Koç Bekir, alttan dalıp üstten çıkı-

yor, bir de dişlerini göstererek sırıtıyor, ellerini çırparak peşrev yapıyordu.

Koca pehlivan da dağları sarsan bir nağra vurup elense çekerek Koç Bekir'in üstüne atıldı. Bekir'in yana kaymasıyla koca pehlivan kendini tutamayıp burun üstü çayıra kapaklandı. Herif gayet iri olduğundan toparlanıp yerden kalkması da güç ve geç oluyordu... Kızgınlıktan ağzı burnu Macar danalarının apış araları gibi köpüren koca pehlivan, Koç Bekir'i tutmak için kendini yerden yere çalıp duruyordu; kan, köpük içinde kalmış, tere bulanmış, toza toprağa belenmişti. Bir de Koç Bekir, karşısında dişlerini gösterip keyifle sırtarmıyor mu, koca pehlivan deli olacak... Koç Bekir'i tutacağım diye kendini kaldırıp kaldırıp fırlatıyor, alttan üste Koç Bekir dolanıveriyor. Artık seyirciler koca pehlivana acımağa başladılar.

— Yahu, o da insan... Yazıktır! diye söyleniyorlardı.

Kırk beş dakika dolunca, iler tutar yeri, yanı kalmayan koca pehlivanı Koç Bekir hamur gibi yoğurmaya, keçe gibi çiğnemeğe başladı. Domuzluğundan da herifi yenmiyor, altında çarkıfelek gibi döndürüp atıyor öteye, sonra da sırıtarak keyifle nağralanıyordu.

Aradabir koca pehlivan da, ondan aşağı kalmamak için, yattığı yerden nağra salmak istiyorsa da soluğu yetmiyor, işte o zaman ona acıyan seyirciler bile kahkahayı koyveriyorlardı.

Dermansız düşen koca pehlivan artık kendini yerden yere de atamaz olmuştu.

Seyirciler Koç Bekir'e,

— Yen ulan artık, yen! Yen, dinsiz imansız, bre insafsız yen gayri!... diye bağırınca, o da onlara,

— Kıyılır da bu koca yiğit yenilir mi, hiç kıyamam!... diye seslendi.

Koca pehlivan hakemlere elini kaldırıp pes diyecekken, Koç Bekir eliyle adamın ağzını kapadı; nasıl ettiyse koca pehlivan sığır gibi bağırmağa başladı. Koç Bekir, koca pehlivanı pervane gibi çevirip yere yığdı. Koca pehlivan da yenildiğine içinden Allah'a şükredip çayırda yığılı kaldı.

Koç Bekir oğluna seslendi:

— Ulan, koçu, tayı, buzağıyı, öküzleri ahıra çek oğlum!..

İşte bu güreşten sonra hiç kimse Koç Bekir'le güreşemez olmuştu. Koç Bekir'in başka da geçim yolu yoktu. Öküzler de, tay da, hepsi çoktan satılmış, parası yenmişti. Koç Bekir, bir kilo buğdaya bile güreşmeğe razı ama, nerde...

Koç Bekir, evinin geçimi derdiyle, olduğundan daha da çelimsizleşmiş, yaşlanmıştı, ama yine o keyifli adamdı.

El kapısında bir iş bulmağa karar verdi. Bir sabah erkenden eşeğine binip yola düzüldü.

Öğle sıcağı bastırmıştı. Yol üstünde bir pınarbaşına gelince, eşeğini çayıra bağlayıp, kendisi de ulu çınarın gölgesine uzandı. Uykuya dalacağı sırada bir atlı göründü. Dağ gibi bir adamdı. Koç Bekir'in yendiği koca pehlivandan bile iriydi.

İri yarı adam pınardan atını suluyordu. At da halis Arap atı... Koç Bekir yattığı yerden uyuklar gibi, bir atı, bir adamı süzdü, atı gözüne kestirmişti, «Hay Allah, şu at bize kısmet olsa...» diye geçirdi içinden...

Yerinden doğrulup, iri adama,

— Selâmün aleyküm... dedi.

— Ve aleykümselâm...

— Maşallah, atın güzel...

— Güzeldir...

— Cinsi ne bunun?

— Arap'tır, Seklâvî...

— Belli, cins at... Dört yüz kayme eder mi?

İnsan azmanı gibi olan adam güldü:

— Dört bin de desen az, on bin de...

Koç Bekir «Ya kısmet» dedi içinden...

— Sen nerenin pehlivanısın yiğit? diye sordu.

— Pehlivan mehlivan değilim...

— Olamaz, sen pehlivan olmaya pehlivansın ya, nerenin başpehlivanı?

— Değilim.

— Saklama bizden... Senin bir başpehlivan olduğun belli işte... Alçak gönüllülük edip gizliyorsun bizden... Maşallah, şu bilekler pehlivan bileği işte...

Gerçekten adamın bir bileği, Koç Bekir'in üç bileği kalınlığındaydı.

— Ne kadar inkâr etsen belli işte, maşallah şu ense pehlivan ensesi, hem de başpehlivan...

Bu sözler adamın hoşuna gitmişti,

— Eh, dedi, biraz güreş tutmuşluğumuz var...

— Yok, yoook... Bu, birazlık iş değil yiğit, belli ki sen güreş çayırında iyicene pişmişsin...

— Eh, oldukça...

— Ben demedim mi... Belli aslanım..

O sırada yanlarına başka yolcular da gelmişti...

Koç Bekir,

— Ben de gençliğimde biraz meraklıydım da güreşe... dedi.

Sonra ekledi:

— Şurada bir güreş tutalım mı seninle yiğit?..

Ordakiler,

— Hiç uygun düşmez, dediler, senin boyun bu yiğitin göbeğine erişmiyor.

— Canım biz de güreşelim dediysek kıyasıya mı dedik. Ne dersin pehlivan...

İnsan azmanı delikanlı, Koç Bekir'i aşağıdan yukarı süzüp bıyık altından gülünce, Koç Bekir,

— Anladım, dedi, senin gibi namlı pehlivanlar boşuna güreşmez. Sen beni yenersen, aha bu eşek senin... İyi eşektir, cinstir, iki yüz elli panganota aldıydım... Benim seni yeneceğim yok ya, sözün gelişi, sen de atı koy ortaya...

Ordakiler,

— Yahu, bir yerini kırar, delirdin mi? dediler.

Koç Bekir,

— Bizim eşek gider ama, dedi, sâyende bir-iki pehlivan oyunu öğreniriz... Merak işte...

İnsan azmanı delikanlı bir eşeğe, bir Koç Bekir'e baktı. Eşeği atın ardına takar giderdi. Delikanlı,

— Benim şakam yok... dedi.

— Ne şakası koçum, al, eşek helâl olsun... Yeter ki sâyende bir-iki oyun öğrenelim.

Soyundular, çıktılar çayıra... Birbirlerine daldılar. Koç Bekir,

— Aman yiğit, bir yerimi kırıp mırıp beni sakat koma da... dedi.

Delikanlının niyeti, işi çabuk bitirip eşeği atın arkasına bağlayıp burdan savuşmaktı. Epiy, dolandı durdu, baktı ki boyu göbeğine gelen adam zorlu.

— Çoktandır güreş tutmadım da hamlık var, hamlamışım, dedi.

Koç Bekir,

— Belli, dedi. Hamlık olmasa beni ezerdin...

İyice kapıştılar. Koç Bekir tek bacak kapıp dağdan inmenin sırtına bindi, burnunu yerde sürtmeğe başladı. İşin şakaya gelir yanı olmadığını anlayan delikanlı vargücüyle zorladıysa da kurtulamadı. Neden sonra Koç Bekir, dağdan inmenin ayağını koyverip çevresinde çalışmağa başladı. İyice yorulan öbürü fosur fosur soluyor göğsü körük gibi inip inip kalkıyordu, Koç Bekir paça kasnak herifi yerde sürümeğe başladı. Hem sürüyor, hem de,

— Vay başıma, vay başıma... Gitti bizim eşek yahu... Eşek değil küheylândı. Hiç böyle bir başpehlivanla güreş tutulur mu... Bende akıl mı var? diye söyleniyordu.

Bu sözleri duydukça eşeği almak için büsbütün umutlanan adam zorlandıkça zorlanıyor, ama alttan kalkamıyordu. Koç Bekir bıraktı ayağını... Yerde sürtünmekten alnının derisi kalkmış adam, solumaya burnu yetmediğinden yaz sıcağının gurk tavuğu gibi ağzını açmış, dili dışarıya sarkmıştı. Koç Bekir dolana dolana söyleniyordu:

— Vay başımaaa... ben de bok yedim yahu?.. Hiç böyle bir başpehlivanla güreş mi tutulur hey avanak... Gitti bizim küheylan eşek göz göre göre... Eyvaaah!..

Böyle diyerek, umutlanan adama çift dalıp attı yere, yeniden sürümeğe başladı. Kara sabanla hem tarlayı sürer gibi, adamın burnu yere sürttükçe, pabuç kadar kesekler fırlıyordu. Herif bitmişti, şırıl şırıl ter akıyordu her yanından. Nasıl ağzını topraktan kurtardıysa, can havliyle,

— Bırak artık yahu!.. diye bağırdı.

Koç Bekir,

— Aman yiğit ktzma, bıraktım işte... diye adamı boşladı. Sonra da peşreve girişip onun etrafında dolanarak söylenmeğe başladı:

— Vay ben ne bok yedim!... Gitti benim sürmeli gözlü kancık eşeğim... Kahbe anam beni doğurmasaydı da bugünü görmeseydim... Vay başıma!...

Ayakta duracak dermanı kalmayan adam durduğu yerde sallanıyor, her adım attıkça sendeliyordu.

Koç Bekir bir elenseyle yıktı onu, kündeye alıp sürümeğe başladı. Koca çayırın etrafını fır dönüyorlardı. Koç Bekir durmadan söyleniyordu:

— Gitti benim sürmeli gözlü kancık eşeğim, gitti vay...

Burnuyla çayırı süren adam, fırsat buldukça alttan cevap veriyordu:

— Senin kancık eşeğin gitmedi, benim sekiz kısrağım gitti...

— Vay başıma, analar ne yiğit doğuruyor,

vay ben ne bok yedim...

— Sen yemedin, ben yedim onu, ben...

— Vay kahbe anam doğurmaz olaydın...

— Senin anan gibi karının yiğiti mi olur...

— Vay kahbe anam...

— Seninki değil, benimki... Senin anan neden kahbe olsun...

Fırsat bulsa sırtüstü yatıp uzanacak kurtulacaktı, ama, Koç Bekir bırakmıyordu ki...

Koca çayır hallaç pamuğu gibi atılmıştı. Adam alttan,

— Bırak, yenik düştüm... diye inledi.

Koç Bekir,

— Olmaz, senin gibi bir başpehlivan hiç bir vakit yenik düşemez! dedi.

— Pes dedik ulan alçak!...

— Şakadır, inanmam... Senin gibi yiğit pes mi dermiş, yalan vallaha...

— Bittim namussuz... bırak... Bırak ki sırtım yere gelsin!...

— Öyle sırt yere gelmez... Vay benim ceylân bakışlı kancık eşeğim, gitti vay...

İri yarı adam sırtı yere gelsin diye çırpınıp duruyor, tam fırsattır diye kendini yere atacakken, Koç Bekir zorla çevirip hop diye ayağa dikiyordu herifi, sonra yeniden bastırıp sürüyordu.

Adam,

— Al git kısrağı, al, vazgeçtim... deyince Koç Bekir,

— Anladım, dedi, sen bize acıdığından kısrağı bağışlıyacaksın da ondan yenik düşersin. Kabul etmem... Bu danışıklı güreştir, olmaz!..

Koca adamı hamur gibi yoğurdu yaydı, bıraktı. Taze manda tersi gibi çayıra yayılan adamın şiş göbeği inip kalkıyordu. Dermansız düşmüş, kımıldayamıyordu.

Koç Bekir, Arap atına atladı, eşeği de eğere bağladı, yere yayılmış adama,

— Sen bize bu kısrağı bağışlamak için düzen kurdun ya, anlamadık belleme, dedi, vay başına!... Az daha sürmeli gözlü kancık eşek gidecekti elden... Bir bok yedik ki...

Adam,

— Ben, ben... ben yedim... diye inledi.

Koç Bekir kısrakla girdi kasabaya...

O günden sonra başı darda kaldıkça eşeğine atlar, yola çıkar... Kimi zaman bir öküzle ineklе, mandayla döner; bir seferinde elli koyunluk bir sürüyle gelmişti...

SİZİN MEMLEKETTE EŞEK YOK MU?

Dişi ağrıyor gibi bir eli yüzünde, başını sağa sola sallıya sallıya içeri girdi. Biyandan elini yanağına vuruyor, biyandan da,

— Tuh rezil olduk, rezil olduk... deyip duruyordu.

Oysa çok kibar bir adamdır. Kapıdan girer girmez, daha selâm bile vermeden «Tuh, rezil olduk...» diye dövünmesine pek şaştım.

— Hoş geldiniz, dedim buyrun... Oturun rica ederim...

— Rezil olduk rezil!...

— Nasılsınız?

— Daha nasıl olalım; nasıl olacağımız kaldı mı, rezil olduk işte... Tuu!..

Başına bir felâket geldi sandım, belki de ailesinden yana bir felâket.

— Yerin dibine geçtik, iki paralık, iki paralık olduk.

— Neden, ne oldu da?..

— Daha ne olsun, bir kart uyuz eşeği adama iki bin beş yüz liraya sattılar...

Biraz geri çekilip, dikkatle yüzüne baktım: Yoksa çıldırmış mıydı? Korktuğumu sakıyacak değilim. Karımı çağırmaya bahane olsun diye,

— Bir kahve içer misiniz? dedim.

— Bırak şimdi kahveyi, dedi, rezil olduk... Bir nalsız kart eşek iki bin beş yüz lira eder mi?

— Hiç eşek alıp satmadığımdan bilemiyeceğim...

— Canım, ben de eşek canbazı değilim ama, bir eşeğin iki bin beş yüz lira etmiyeceğini bilirim...

— Sinirleriniz mi bozuk sizin?

— Bozuk ya... Benim sinirim bozulmasın da kimin bozulsun? Siz hiç iki bin beş yüz lira eden eşek gördünüz mü?

— Aşağı yukarı yirmi yıldan çok oldu, hiç

eşek görmedim...

— Ben size bir eşeğin iki bin beş yüz lira edip etmiyeceğini soruyorum.

— Ne diyeyim bilmem ki... Marifetli bir eşekse, belki o kadar eder...

— Ne marifeti canım efendim, eşek bu... Nutuk atacak değil ya... Basbayağı eşek işte... Üstelik, hem uyuz, hem de kart... Adama iki bin beş yüz liraya sattılar. En kötüsü de ne biliyor musunuz bu satışa ben âlet oldum.

— Yaaa... Nasıl oldu bu iş?

— Ben de onu anlatmaya geldim... İstanbul Üniversitesinden, Amerika'nın davetlisi olarak karımla gitmiştik ya... Biliyorsunuz, Amerika'da bir yıl kalmıştık.

— Biliyorum.

— Amerika'da bir profesörle tanıştım, dost olduk... Bana çok yardım etti. Çok iyiliği oldu. Türkiye'ye dönünce de mektuplaşmaya devam ettik... Türk dostu, Türkler'i çok seven bir adam... Bir mektubunda, bir arkadaşının Türkiye'ye geleceğini, bu arkadaşının antika halı uzmanı olduğunu halı üzerine hazırlıyacağı bir kitap için Türkiye'de inceleme ve araştırmalarda bulunacağını yazdı ve bu mektubunda bu arkadaşına yardım edip edemiyeceğimi soruyordu.

Ben de, halı uzmanı olan arkadaşı, üniversitenin tatil olduğu aylarda Türkiye'ye gelirse, kendisine memnunlukla elimden gelen yardımı yapacağımı cevabımda bildirdim. Halı uzmanı da önce Hindistan'a İran'a gidip oralarda inceleme ve araştırmalar yaptıktan sonra Türkiye'ye geleceği için, zaman bana da uygun düşüyordu.

Halı uzmanı temmuz ayında geldi. Amerika'lı profesör arkadaşımdan, benim adresimi, telefon numaramı almış gelirken. Kaldığı otelden bir gün bana telefon etti. Ben de kalkıp otele gittim. Cin gibi bir adam. Alman asıllı bir Amerika'lı. Galiba yahudilik de var, belki Alman yahudisi de sonradan Amerika'lı olmuş.

Daha önce dolaştığı yerlerden dört büyük bavul dolusu halı, kilim, heğbe getirmiş. Bavullarını açıp antikalarını gösterdi. Bunlar, çok eski halı kilim, heğbe parçalarıydı... Topladığı parçalardan çok memnun görünüyordu. Bunların, değeri ölçülemiyecek bir hazine olduğunu söylüyordu. Hele, ancak üç karış eninde, beş on karış boyunda bir eski halı parçası vardı, bunun en azından otuz bin dolar değeri olduğunu söylüyordu. Ama o bunu, bir İran'lı köylüden bir dolara satın aldığını övünerek anlatıyordu. Üstelik İran'lı yoksul köylü, bir dolar karşılığı olan dinarlarını eline alınca şaşırmış da, sevincinden dualar etmiş.

O eski halı parçasının neden bu kadar çok para ettiğini sordum. «Çünkü» dedi, «bu halının her santimetrekaresinde seksen ilmik var. Bu bir şaheserdir.» Âdeta şehvetli bir istekle durmadan halı üstüne bilgi veriyordu. Şimdiye kadar en çok, santimetrekaresinde yüz ilmik olan bitek halı varmış yeryüzünde, o da bilmem hangi müzedeymiş, bir duvar halısıymış.

Bir keçe gösterdi, «Bunu elli sente aldım» dedi, keyfinden kurnaz kurnaz gülüyordu, «Bu keçe de en az beş bin dolar eder» dedi.

«Nasıl bu kadar ucuza alabiliyorsunuz bu kıymetli eşyaları?» dedim.

«Kırk yıldır bu işle uğraşıyorum» dedi, «bizim de kendimize göre usullerimiz vardır.»

Sonra öyle usuller anlattı ki, şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Halı albümüyle, halı üstüne üç kitap yayınlamış. Dünyadaki en zengin birkaç halı koleksiyonundan birine de o sahipmiş.

Anadolu gezisine çıktık. İl il, ilçe ilçe dolaşıyorduk. Camilerdeki, kendince değerli bulduğu halıların renki fotoğraflarını çekiyor, durmadan notlar alıyordu. Birkaç kişiden eski heğbeler, halılar, keçeler, kilimler de satın aldı. Söylediğine göre burda aldıkları, Hindistan'da, Afganistan'da, Çin Türkmenistan'ında, İran'da aldıklarının yanında hiç kalırmış. «Çok değerli Türk halıları da vardır ama, hiç rastlamıyoruz» dedi.

Arkeolojik kazılar yapılan bir bölgeye geldik. Bir Amerikan, bir de Alman arkeoloji heyeti, beş on kilometre arayla kamp kurmuşlar, kazı yapıyorlar. Yerin altını üstüne getirmişler, dağları tepeleri hallaç pamuğu gibi atmışlar. Tepeler unufak olmuş, toprağın tiftiği atılmış.

Kazı yapılan yer, aşağı yukarı bir kasaba genişliğinde. Birçok çadırlar kurulmuş. Buralarda, İsadan önce onuncu yüzyıldan günümüze kadar birkaç uygarlık, toprağın altında üstüsteymiş. Yerin altından bir değil, birkaç şehir çıkarmışlar, saraylar, mezarlar filân...

Çok ilginç bir yer olduğu için, tarihe ve arkeolojiye meraklı turist arabaları buralarda cirit atıyor. Her iki üç kilometrede bir, beş on turiste rastlanıyor.

Kazı yapılan yerlerin dolaylarındaki köylüler

de buraya dolmuşlar, yeraltından bulup çıkardıkları tarihî, arkeolojik çanak çömlek parçalarını turistlere satıyorlar. Turistler bunları kapışıyor. Köylü çocuklar bile yol boylarına dizilmişler, turistlere, yeraltından çıkardıkları halkaları, yazılı taşları, kırık vazo parçalarını satıyorlar. Küçük küçük yalınayak kızlar oğlanlar «Van dâlır», «Tuu dâlır...» diye çığrışarak turistlerin üstlerine koşuyorlar.

Nasıl olsa buralara kadar gelmişken, ben de hâtıra olsun diye bişey alayım dedim. Ancak on yaşında görünen sarı saçlı bir kızın elinde bir vazo kulpu, yanındaki oğlanın elinde de adam kafası biçiminde küçük bir mavi taş vardı. Bu mavi taşın bir yüzük taşı olabileceğini düşündüm.

— Kaça yavrum onlar?.. dedim.

Kız vazo kulpuna kırk lira, oğlan da insan kafası biçimindeki mavi taş on beş lira istedi. Bildiğimden değil ya, ucuz alayım diye,

— Pahalı... dedim.

Kızla oğlan, büyük bir adam gibi anlatmaya başladılar. Hiç pahalı olur muymuş!

Babası günlerce toprağı kazmış da, yerin beş metre altında bulmuşlar onları.

Alacaktım. Ama halı uzmanı Amerikalı arkadaşım, bunların ne tarihi, ne arkeolojik değerleri olduğunu anlattıktan sonra Doğu'da gezip dolaştığı her yerde durumun aynı olduğunu söyledi: «Oralarda da tıpkı böyle işte. Turistlerin uğrağı olan kazı yerlerinde köylüler, kadını erkeği, çoluk çocuk turistlerin önlerini keserler. Ellerine ne geçmişse, antika diye yuttururlar.»

Bu kurnaz köylüler, eski eserleri öylesine ustalıkla taklit ederlermiş ki, ünlü arkeologlar bile aldanır, ora köylülerinden yüksek fiyatla bunları satın alıp kazıklanırlarmış. Hattâ bir Amerika'lı turiste, tüylerini tıraş ettikleri bir çoban köpeği leşini, kral mumyası diye yutturmuşlar. Bu dalaverelerı anlatırken kıhkıh diye sesler çıkararak kurnaz kurnaz gülüyordu. Ama sahteci köylülerin yaptıkları bu taklit eşya da yabana atılır şeyler değilmiş yani, büyük hüner, ustalık işiymiş. Meselâ demin çocuğun elinde gördüğünüz, insan kafası biçimindeki küçücük mavi taş... Kolay mı, böyle bir iş yapmak...

Kiraladığımız cipte gidiyorduk. Hava da çok sıcak... Yol üstünde iki üç kavak ağacı bir de kuyu gördük. Gölgede yemeklerimizi yiyecektik. Kavağın gölgesine uzanmış yaşlı bir köylü uyukluyordu. Köylünün az ötesinde de bir eşek otluyordu.

Yaşlı köylüyle selâmlaştık, konuşmağa başladık. Köylünün sözlerini İngilizceye çevirip Amerika'lıya aktarıyordum.

— Buradaki köylerde ne yetişir daha çok?

— Hiç de bişey yetişmez... dedi. Eskiden ekim biçim vardı, tahıl yetişirdi. Ama bu kazılar başlıyalı beri, var bir yirmi senedir, köylü iyice tenbelleşti, hiçbişey ekmez oldu gayri...

Amerika'lı,

— Aynen başka yerler de böyle, dedi.

Yaşlı adama,

— Peki neyle geçinir köylü? diye sordum.

— Yerin altından çanak çömlek kırığı, taş maş parçaları çıkartmak moda olduğundan beri, köylüler işi boşladılar, kazmayı kapan kazdı toprağı, ne bulduysa, ne çıkardıysa, buralara doluşan ecnebilere sattı boyuna...

Amerika'lı,

— Aynen, başka yerlerde olduğu gibi... dedi.

Köylü,

— Bizim bura insanları çok bir alçaktırlar, dedi, memleketin bütün hazinelerini yok fiyatına sattılar ecnebiyeye... Toprakların altından öyle taş direkler, mezarlar çıktı ki, bunları değerini bulup sataymışız, daha böyle on Türkiye yeniden kurulurmuş. Bu senin ecnebiye dediğin de kimler? Hepsi hırsız... Toprağın altından çıkan antikaları çalıp çalıp kaçırdılar... Burdan kaçırdıklarını götürüp kendi memleketlerine koca koca şehirler kurmuşlar yeniden onlarla... Kimisi kendi kazıp çıkardı, kimisi köylünün çıkardığını, kandırıp elinden bedavaya aldı...

Amerika'lı,

— Aynen, başka yerlerde de böyle olmuştur... dedi.

— Artık, dedi, toprağın altında da çıkaracak bir bok kalmadı... Varsa da kulakasma, hükûmet gözünü açtı gayri, kimseye bişey kaptırmıyor. Bu ecnebiye eğer gene çalıyorsa, hükûmetten çalıyordur. Ola ki, hükûmet kendisi satıyordur değer fiyatına...

Amerika'lı,

— Evet, dedi, aynen başka yerlerde de böyle olmuştur.

— Öyleyse köylüler şimdi nasıl geçiniyor?

— Sorma... Buralarda altı köy vardır. Evlerine git, bir çul çaput parçası bile bulamazsın,

ne bardak, ne desti, ne çanak... Hepsinin evi tamtakır...

— Neden?

— Neden olacak, bu turistlere satıyorlar. Evlerde bir kıymık kalmadı. Her neleri varsa hepsini antikaya çevirip satıyorlar. Toprağın altında çürütüp, paslandırıp, bozup antikaya çeviriyorlar. Bizim bura insanının ahlâkı iyice bozuldu bey. Geçen gün, bacak kadar bir oğlan, bir de baktım, benim eşeğin boynundan boncukları çalıyor. Boncukları çalıp da toprağa gömecek, anladın mı, sonra topraktan çıkarıp antika diye yutturacak... Evlerde gelinlik kızlar hep antikacı kesildi, parmak kadar bir taş eline geçiren, kesip oyup, olmadık hüner çıkarıyor ortaya... Eşek nalından madalya, eski para yapıyorlar.

Amerika'lı,

— Ben size söylemiştim ya, dedi, başka yerlerde de aynen böyledir.

Yaşlı köylüye,

— Sen nasıl geçiniyorsun, ne iş yapıyorsun? dedim.

— Ben eşek alıp satarım... dedi.

Bunu söylerken de, kuyudan su çekip, kuyu yalağında eşeğine su verdi. Eşek su içerken Amerika'lı birden fırladı eşeğin yanına gitti. Biz köylüyle konuşuyorduk.

— Eşek ticaretiyle geçinebiliyor musun?

— Hamdolsun... Beş senedir bu işle geçinirim, şükürler olsun...

— Ne kazanırsın meselâ?

— Hiç belli olmaz... Eşeğine göre...

— Bir eşeği ne kadar zamanda satabilirsin?..

— Hiç belli olmaz... bazı bakarsın, üç ay, beş ay eşek satılmaz, elinde kalır... Bazı da bakarsın bir günde beş eşek birden satılmış...

Amerika'lı yanıma geldi. Pek heyecanlıydı.

— Aman, dedi, aman... Eşeğin üstünde bir halı parçası var, gördün mü?

İngilizce konuştuğu için köylü anlamıyordu.

Eşeğin sırtında eski püskü, çamurdan bir çul vardı...

— Şu pis bez mi? dedim.

— Aman, dedi, bu bir harika, bir şaheser... Demindenberi siz burda konuşurken, ben o halıyı inceliyordum. Renkler de, desen de harika, işçilik fevkalâde... Santimetrekaresinde tam yüz yirmi ilmik var. Dünyada böyle bişey görülmemiş emsalsiz bişey...

— Satın alacak mısınız? dedim.

— Evet, ama... dedi, köylü halıyı alacağımı anlamasın... Ben bunları çok iyi bilirim. Atacakları eski, yırtık çarığı satın almaya kalksan, demek bunun kıymeti varmış, demek antikaymış diye dünyanın parasını isterler, istedikleri bişey değil, ne kadar para versen gözleri doymaz, fiyatı yükseltirler boyuna... Onun için köylüye çaktırmayalım...

O sırada yaşlı köylü,

— Ne dangırdıyor gâvur, fanfing ediyorsunuz...

— Hiç, dedim, buralarını çok sevmiş de...

— Sevilecek nesi var buralarının, kel kıraç tepeler işte...

Amerika'lı,

— Ben size ucuza satın alma metodlarım var demiştim ya, bakın şimdi bir metod kullanacağım... dedi.

— Nasıl?

— Halıya istekli olmıyacağız, eşeği satın alacağız. Tabiî bu köylü halının kıymetini bilmediğinden, biz eşeği alınca eski çulu da eşeğin sırtında bırakacak... Biz sonra halıyı alır, az ilerde eşeği salıveririz. Siz şimdi benim eşeği satın almak istediğimi söyleyin köylüye...

Köylüye,

— Sen eşek satıyordun değil mi? dedim.

— Hee, eşek satıyorum... dedi.

— Meselâ bu eşeği kaça satarsın?

— Alıcısına göre...

— Biz alıcı olsak...

Güldü.

— Benimle dalga mı geçiyorsunuz. Sizin gibi bey takımı eşeği n'idecek?

— Ne yapacaksın sen canım... Alalım biz bu eşeği. Kaça vereceksin?

— Alıcısına göre, dedik ya... Sen mi alacaksın, yoksa bu gâvur mu?

— O alacak...

— Ne milletten o herif?

— Amerika'lı...

— Hımmmm... Yabancı değelmiş, bizden sayılır. Yahu, bu gayetle kart bir eşektir, söyle ona, bu eşek işine yaramaz.

Amerika'lıya söyledim.

— Aman çok iyi, demek ucuza verecek... dedi.

— Kart olsun, razı o...

— Amerika'lıya ayıp olur canım, sonra herif memleketine gider de Türkler beni kazıkladı, der.

Amerika'lıya söyledim.

— Türk köylüsü çok saf, çok doğru insan... dedi, başka yerlerde olsa hemen satarlardı. Mademki o bu kadar iyi kalpli bir adam, ben de ona çok para vereceğim.

Köylüye,

— Amerika'lı razı... dedim.

— İyi ama Bey, bu eşek Amerika'ya varmadan yolda ölür. Hemi de bu eşek uyuzdur gayetle, her bir yanı vıcık uyuz...

— Sana ne canım, istiyor adam...

— Allah Allah... Yahu, bu kancık eşek değel ki bir işine yarasın... Ne yapacak bu uyuz kart eşşeği?

— Nene gerek senin?.. Sen alacağın paraya bak... Kaça veriyorsun şimdi bu eşeği?

Köylü,

— Çok merak ettim, dedi, hele bir sor o Amerika'lı efendiye, onun memleketinde hiç eşek yok muymuş...

— Sizin memlekette eşek yok mu, diye soruyor.

Amerika'lı biraz düşündükten sonra,

— Var ama, dedi, böylesi yokmuş, deyiniz...

Köylüye söyledim.

— Hımmm... Demek Amerikan eşeğini beğenmiyor da Türk eşşeğine meraklı. Eh ne yapalım, benden günah gitti... Ben eşeğin her bir kusurunu saydım. Şimdi ecnebiyeden bir herifin hatırını kıracak değiliz ya, bir uyuz eşşek için... Satalım öyleyse...

— Kaça?

— Sizin için on bine olur...

— Nee? Deli misin sen yahu, çıldırdın mı? En halis Arap cinsi koşu atı iki üç bin lira...

— Öyleyse eşşeği nidecek, koşu atı alsın en halisinden...

Amerikalı'ya adamın on bin lira istediğini söyleyince,

— Ben demedim mi, dedi, alıcı oldun mu, bunlar böyledir işte... Demek kıymeti yüksekmiş diye çok para isterler. Ya halıyı almaya kalksaydık, yüz bin lira isterdi. Şimdi ben bu eşeğe on bin lira veririm. Ama, vermeye kalksam, elli bin ister... Onun için sıkı pazarlık etmeli...

Köylüye,

— Doğru söyle dedim, sen bu eşeği kaça aldın?

— Bende yalan yok, dedi, bak şimdi abdestliyim, yalan söyliyecek değilim ya... Ben bu eşeği, derisinden çarıklık çıkarmak için beş liraya aldım. Nasıl olsa bugün yarın geberir, ben de derisini yüzerim... Başka da bir işe yaramaz...

— İnsaf yahu... Beş liraya aldığın eşeği, nasıl on bin liraya satmaya kalkıyorsun?

— Canım biz satıcı olmadık, siz alıcı oldunuz... Kart dedim, olsun diyor adam. Uyuz dedim, razı... Kancık değil dedim, gene istiyor, Yarına çıkmaz ölür dedim, iyi diyor gene... Haa az daha unutacaktım, topal da bu eşek, ard ayağı aksar bunun...

— Olsun...

— Gördün mü? Demek bir kıymeti, bir kerameti var bu eşeğin benim anlayamadığım. Yoksa bu Amerika'lı gâvuru, ne diye uyuz ve de kart ve de erkek ve de topal bir eşeği almaya kalksın... değil mi? On bin... Aşağı kurtarmaz... Veremem...

Amerika'lıya,

— Aşağı inmiyor, verelim mi on bini?.. dedim.

— On bini verecek olduk mu, yirmi bin diyecek... Aman pazarlık...

İki saat pazarlık etti. Aradabir vazgeçmiş gibi görünüp yürüdük. O hiç aldırmadı. Dönüp geldik yanına...

— Döneceğinizi biliyordum ben sizin... dedi.

— Nerden biliyorsun? dedim.

— Bilinmez mi canım? Böyle bir kelepir eşek düşürmüşsünüz, kaçıracak değilsiniz ya...

Cipin şoförüne, cipi götürüp, ilerde yol üstünde bizi beklemesini söyledim. Eşeği orda başıboş bırakıp cipe binecektik.

Neyse efendim, çekişe çekişe pazarlıktan sonra iki bin beş yüz liraya uyuştuk. Paraları saydık eline. Köylü de sırtındaki çulu alıp eşeğin yularını elimize verdi.

— Haydi hayrını görün! dedi.

Sonra da ekledi:

— Herhal ucuz gitti bizim kart uyuz eşek ya, neyse... Malın hayrını görün.

Amerika'lının gözleri açılmış, köylünün elindeki halı parçasına bakıyordu. Şimdi ne olacak?

— Aman belli etmiyelim, dedi, eşeği alıp biraz gidelim, sonra hiç umursamazdan gelip dönelim, «Aman eşeğin beli üşür, şu çulu ver de üstüne örtelim» diyelim... Adam asıl halı parçasını istediğimi sakın anlamasın...

Eşeği ipinden tutup yürüdük. Yürüdük dedimse lâfın gelişi, biraz zor yürüdük... Amerika'lı arkadan iter, ben önden çekerim, eşek yine de yürümez bitürlü... Kart eşekte yürüye-

cek aerman kalmamış... Halıyı köylünün elinden kurtarsak bir, eşeği bırakıp savuşacağız...

Eşeği ile kaka, yirmi-otuz adım açıldık, köylü arkamızdan seslenerek seğirtti:

— Durun, durun, eşeğin şeyi kalmış...

Aman! Adam çulu kendiliğinden getiriyor diye bir sevindik ki... Adam koşup geldi, tepeyi aştı:

— Yahu, dedi, eşeğin kazık demirini unuttunuz. Amerika'ya götürünce bu eşeğin bağını nereye çakacaksınız? Düşünmezsiniz: Hiç kazıksız eşek alınır mı? Acemi olduğunuz nasıl da belli...

Ucu halkalı demir kazığı da aldık elinden...

Amerika'lı bana:

— Hadi sırası, şimdi de halıyı iste... Aman belli etme... «Şu pis çulu da veriver» de...

Köylüye,

— Bu eşek çok zayıf, hastalıklı da... Üşüyecek yazık, dedim. Sen hayvanın üstüne eski bir çul örtmüştün, o pis çulu ver de üstüne atalım...

— Yooo, dedi, çulu veremem... Siz benden eşeği aldınız, çulu değil...

— Evet, eşeği aldık... Çulu da üstüne örtelim. Zaten eski, pis... Para da etmez.

— Evet eski ve de pis... Ve de para etmez... Ama veremem.

— Neye?

— Veremem beyim... Baba yadigârı bir çuldur, verilmez... Atadan deden kalma bir hâtıra... Veremem...

Amerika'lıya «Vermiyor, babadan kalma yadigârmış» dedim. «Ne işine yararmış sanki, sor bakalım» dedi.

— Bu pis çul parçası ne işe yarar sanki... dedim...

Köylü birden ciddileşti:

— Ne demek ne işime yarar, şimdi bir başka uyuz eşek alıp sırtına koyacağım. Kısmetim varsa, sizin gibi bir meraklısını bulur, Allahın izniyle onu da satarım. Bu çul bana uğur getirir, uğur... Ben size kazığı da üste bedavadan verdim. Ona bişey dedim mi?

— Canım çula da birkaç kuruş verip alalım, örtelim hayvana...

— Amma yaptın. Sonra ben eşekleri nasıl satacağım?... Beş yıldır kart uyuz eşekleri hep bu çul sayesinde satıyorum... Hadi güle güle... Varın malın hayrını görün...

Amerika'lının yüreğine inecek diye korktum. Koluna girdim.

Köylü birkaç adım açıldıktan sonra uzaktan seslendi:

— Eşeği bırakacaksanız, zahmet edip uzağa götürüp bırakmayın da hiç mi değil, yorulmıyayım...

Eşeği orada bırakıp, cipin olduğu yere kadar yürüdük.

Amerika'lı halı uzmanı,

— Başka yerlerde işte bu yoktu, hiç başıma gelmemişti, dedi, hepsi aynen, ama bu başka numara...

Cipe bindik. Kazık hâlâ elindeydi. Onu elinden atmıyordu.

— Ne yapacaksınız bu demir kazığı? dedim.

— Hâtıra olarak bu kazığı halı kolleksiyonuma koyacağım, dedi, kıymetli bir kazık, iki bin beş yüze çok ucuz aldık...

— Yaaa, rezil olduk âleme, rezil... Tuuuh...

«Rezil olduk» diye diye elini başına vurup duruyordu.

AYTEN'İN KOCASI

Biricik anneciğim, sevgili babacığım, ölümümün sizleri nasıl perişan edeceğini biliyorum, ama benim için intihardan başka, hiçbir kurtuluş yoktu. Çünkü hayat, taşıyamıyacağım ve altında ezildiğim ağır bir yük gibi hergün biraz daha üstüme abanıyordu.

Anneciğim, babacığım, sizlere verdiğim azaptan dolayı bedbaht oğlunuzu affediniz. Şu anda biricik oğluma da gözyaşları içinde elveda diyorum. Büyüyüp liseyi bitirdiği zaman oğluma bu mektubumu verirsiniz.

İntiharımdan sonra tahkikata girişecek olan savcıya, polislere ve ilgili makamlara, elyazımla yazdığım ve altında imzam bulunan bu mektupla, ölümümden hiç kimsenin sorumlu olmadığını bildiririm.

Anî bir cinnet sonucu yada uzun süren sinir krizleri sonunda intihara karar vermiş değilim. Hayatımda, ancak intiharla temizlenecek bir leke, herhangi bir şerefsizlik de yoktur.

Bu mektubumdan da kolaylıkla anlıyacağınız gibi, intiharımdan yarım saat önce bile normal düşünmekteyim.

Uzun uzun mektup yazmaktansa, arkamda iki satırlık bir pusula bırakarak, hattâ hiçbişey yazmadan intihar etmeyi düşündüm; ama o zaman herkes kendisine göre intiharımı yorumlıyacak ve intiharıma bir gerekçe uyduracaktı. Dedikoduları önlemek, hayatıma son vermekte ne kadar haklı olduğumu anlatabilmek ve aileme karşı kendimi savunmak için bu uzun mektubu yazmak gereğini duydum. Benim yerimde olan her şerefli insanın benim gibi yapacağına inanıyorum.

Hayatıma son vermeden önce, beni bu feci sonuca sürükleyen olayı tâ başından anlatırsam, beni haklı bulacağınızı biliyorum.

Tıp fakültesini bitirdikten birkaç hafta sonraydı, ihtisas yapmak için hazırlanmaktaydım. Bir arkadaşımın evindeki toplantıda Ayten'le tanıştım. Ona birden içim kaynadı. İlk konuşmamızda o da benim duygularıma yabancı kalmadı. Böylece başlayan arkadaşlığımız devam etti. Bu arkadaşlığa flört, aşk denilemezdi. İkimiz de birbirimizi sevdiğimizi belli etmeye, açığa vurmaya nedense cesaret edemiyorduk.

Arkadaşlığımız ilerlemişti. Bir yaz akşamı Büyükdere'de rıhtım boyunda gezinirken Ayten'e bir erkeğe ilgi duyup duymadığını, nişanlı olup olmadığını sordum. Alaylı bir gülümseyişle,

— Çoktanberi bu soruyu sormanı bekliyordum... dedi.

— Neden? dedim.

— Hangi erkekle arkadaşlık etsem bana bunu sorar da... dedi.

— Bu da çok normal Ayten... dedim.

Uzun süre konuşmadan gezindikten sonra,

— Hayır, ne nişanlıyım, ne de bir erkeğe yakınlık duyuyorum... dedi.

O gece neden Ayten'in soruma alındığını düşündüm. Bana öyle geldi ki, Ayten daha önce birkaç kere nişanlanıp ayrılmış olduğu için böyle alıngandı. Eski gönül maceralarını bildiğimi sandığı için sorum ona ağır gelmiş olacaktı. Değil nişanlanıp ayrılması, birkaç kocadan dul kalmış olsaydı yine de umurumda değildi.

Ayten'e bu konuyu bir daha üstelemedim. Yine bir arkadaşın evinde, toplantıdaydık. Fazlaca içtiğim şaraptan tatlı tatlı başım dönüyordu. Ayten de neşe içindeydi. Dans ediyorduk. Birdenbire,

— Ayten, benimle evlenir misin? dedim.

Birden gülüşü dondu, yüzü kızardı, gözlerimin içine bakarak sustu.

— Ama ben fena bişey söylemedim, dedim, istersen teklifimi reddedebilirsin...

Teresa çıktık, korkuluk demirine dayandık.

— Bana niçin gücendin? dedim.

— Ailemi tanıyor musun? dedi.

— Hayır...

— Babamın kim olduğunu biliyor musun?

— Hayır...

Cevaplarıma pek şaşmıştı.

— Sahi mi? dedi.

— Tabîî sahi...

O zamana kadar nasıl oldu da, ailesini öğrenmemiş, sormamış olduğuma kendim de şaştım.

Bu sorularından, sonra üzüntülü susuşlarından, ailesinin, babasının durumlarından utanç duyduğu sanısına kapıldım. Belki çok yoksul bir ailenin, toplumun suçladığı bir babanın kızıydı.

— Ayten, dedim, ailen ne olursa olsun, baban kim olursa olsun, beni ilgilendirmez; ailenle değil, seninle evleneceğim. Bir apartıman kapıcısının, bir sokak satıcısının, hattâ şimdi bir ağır suçtan hapishanede yatan bir babanın kızı olabilirsin; ne çıkar bunlardan?..

Yüzüme eğilip dikkatle bakarak,

— Demek babamı tanımıyorsun, kim olduğunu bilmiyorsun, hayret... dedi.

— Bunda şaşacak ne var? Tabiî öğrenmem gerekirdi, ama olmadı işte...

Birden neşelendi,

— Hadi içelim... dedi.

Boyuna içtik, dans ettik.

Gece yarısından sonra evine götürüp bırakmak istediğim halde aynı semtte oturdukları arkadaşlarıyla gitmek için çok direndi.

Ertesi gün de hemen ailesinin kimliğini soruşturdum. Babasının adını söyledikleri zaman, büyük bir şaşkınlık duydum, hem de korkuya kapıldım. Ayten, daha sağlığında adı tarihe geçmiş, herkesin saygı duyduğu, her sözü dinlenilen çok önemli, dünyaca ünlü bir adamın kızıydı. O büyük ve zengin adamın kızı olduğunu bilseydim, ölsem ona evlenme tekli-

finde bulunmazdım. Ayten'le evlenebilmek için soylu ailelerden delikanlılar çevresinde pervane gibi dönerlermiş, ama o, ailesinin forsundan yararlanmak, babasının ününü sömürmek için evlenecekler diye, her evlenme teklifini reddetmiş.

Bunları öğrenince büyük bir umutsuzluğa kapıldım. Ayten'i seviyordum ama, öyle bir ailenin kızıyla evlenemezdim. Ailesi bu evliliğe razı olsalar bile herkes benim rahata kavuşmak, bu büyük aileyi sömürmek için Ayten'le evlendiğimi sanacaktı.

Artık Ayten'i görmüyor, onunla karşılaşabileceğim yerlere gitmiyordum. Ayten'i kutsal bir anı olarak içimde saklıyacaktım. Birkaç kere buluşmamız için haber gönderdi, gitmedim. Ama ne yapsam Ayten'i unutamıyordum. Unutmak için İstanbul'dan uzaklara gitmeliydim. İhtisas yapmaktan vazgeçip askere gitmeye karar verdim. Evimde askere gidiş hazırlıklarımı yaparken, odama sen girdin anneciğim,

— Bir genç kız seni istiyor... dedin.

Ayten'i karşımda görünce şaşırdım, utandım da... Utancım, evimizin yoksulluğunu görmesindendi. Aramızda hiçbişey geçmemiş gibi davranmaya çalıştım. Bir ara,

— Neden benden kaçıyorsun? dedi.

— Yoo, böyle bişey yok, nerden çıkarıyorsun? dedim.

— Hiç de göründüğün gibi nazik değilmişsin, dedi, bana bir gece bir teklifte bulunmuştun, sonra cevabımı bile almak istemedin.

Cevap vermedim.

— Askere gidiyormuşsun, doğru mu?

— Evet...

Yine sustuk.

— Şimdi ben sana teklifte bulunuyorum: Benimle evlenir misin?

Pencereden dışarı bakarak,

— Evlenemem Ayten... dedim.

Yine sustuk. Açıklamak gereğini duyarak,

— Sana evlenelim dediğim zaman, kimin kızı olduğunu bilmiyordum, dedim, ama şimdi öğrendim. O kadar ünlü, zengin, dünyaca tanınmış bir adamın damadı olmak istemem. Seni unutmaya çalışacağım.

Ayten ağladığını belli etmemeye çalışarak,

— Ne yalan söyliyeyim, dedi, sen babamın kim olduğunu bilerek, ama bildiğini benden gizleyerek evlenme teklif ettin sanmıştım. Ailemle değil benimle evleneceksin.

— Evet ama, bunu başkalarına anlatamam ki... Herkes ailenin durumundan yararlanmak için seninle evlendiğimi sanacak... Bu türlü dedikodulara, suçlamalara katlanamam...

Ağladığını artık saklıyamıyordu.

— Beni gerçekten seviyorsan evlenelim, dedi, her gittiğin yere gelirim. Askere giderken beni de götür. Sonra bir uzak kasabaya doktor ol, gidelim birlikte... Babamın hiç desteği olmadan birlikte kuralım hayatımızı...

Bütün bu sözlerin, yirmi beş yaşında, çok iyi yetiştirilmiş bir genç kızın romantizmi olduğunu, ona alıştığı hayatı yaşatamayacağımı, buyüzden hayal kırıklığına uğrayacağını biliyordum. Ama onu öylesine seviyordum ki, ellerini avuçlarıma alıp,

— Seviyorum, dedim.

Yıldırım nikâhıyla, kimseye de haber vermeden evlendik... Ayten, evliliğimiz süresince gerçekten her şeyimi paylaştı ve önceden sandığım gibi hiç de hayal kırıklığına kapılmadı. Ama... Ama, ya başkaları...

Benim felâketim, daha nikâhın kıyıldığı gün başladı. Nikâh dairesine, gerekli olduğu için iki arkadaşımı tanık olarak götürmüş, başka da kimseyi çağırmamıştık. Kimseye de haber vermemiştik, Kaynatam, sandığımdan çok daha anlayışlıydı. Dedikoduları, söylentileri önlemek için onlardan hiçbir yardım istemediğimizi öğrenince, Ayten'in annesi biraz al ndıysa da babası bunu çok iyi karşıladı.

Nikâh defterini imzalarken flaşlar parlamaya başladı. Gazeteciler resimlerimizi çekiyorlardı. O kadar gizlediğimiz halde demek duymuşlardı. Bir anda çevremiz buketlerle doldu. Sonra da, bizi kutlayan bir kalabalığın ortasında bulduk kendimizi. Nikâh dairesinden çıkarken tanımadığım bir adam geldi yanıma, önce Ayten'in, sonra benim elimi sıktı, yanındakilere tanıyormuş gibi bizi tanıttı:

— Ayten Hanım...

Bana döndü:

— Ayten Hanım'ın kocası...

Çok fena bozuldum. Dışarı çıktık. Kasketli bir adam kalabalığa,

— Ayten Hanım'ın kocası kim? diye soruyordu.

Cevap vermeden bizi bekliyen taksiye doğru yürürken, kalabalıktan birkaç kişinin o kasketli adama,

— İşte, Ayten'in kocası bu! diye beni arkamdan gösterdiklerini duydum. Kasketli adam yanıma sokuldu.

— Beyefendi, araba hazır... dedi.

— Ne arabası? dedim.

— Mümtaz Bey hususî arabasını gönderdi, ben şoförüyüm. Araba ve ben istediğiniz kadar emrinizdeyim...

Sert,

— İstemez... diyerek taksiye doğru yürüdüm.

Arkamdan «Ayten'in kocası» diye benden söz edildiğini duyuyordum. Hem de hecelerin üstüne basa basa «Ayten'in kocası» diyorlardı.

Arabaya binince karım «Bu Mümtaz Bey, dalkavuğun biridir» dedi.

Takside giderken üzüldüğümü anlayan Ayten,

— Aldırma bunlara, dedi, büyük şehirde söylenir böyle şeyler, ama biz uzaklara gideceğiz, oralarda kimse bizi bilmiyecek, bilenler de bizi kendi kişiliğimizle tanıyacak...

Ertesi günkü gazetelerin kimisinde evlilik haberimiz, kimisinde resimlerimiz, kimisinin de dedikodu sütunlarında sözümüz vardı; bu sütunlarda benim adım yok, adımın yerine «Ayten Hanım'ın kocası» diye yazmışlardı: «Ayten Hanım'ın kocası gerçekten yakışıklı bir genç doktor», «Ayten Hanım'ın kocası pek şık giyimi ve zerafetiyle intisap ettiği aileye liyakatını isbat etmektedir.», «Ayten Hanım'a ve Ayten Hanım'ın kocasına yeni yuvalarında mutluluklar dileriz.»

Kendi evimize taşındığımızdan birkaç gün sonra sen bana bir sabah,

— Oğlum, dedin, doğrusu karının bu kadar iyi bir insan olduğunu hiç tahmin etmiyordum. Bizim bu fakir hayatımıza hemen uydu. Yalnız...

— Ne var yalnız...

— Biz ailece bu mahalleleyiz, sen evlendiğinden beri mahallede adımız değişti. Geçen gün bakkalın defterini gördüm, o bile defterin başına «Ayten'in kaynanası» diye yazmış...

— Zamanla unutulur bu lâflar anne... dediğimi hatırlarsın.

Evliliğimizin galiba ikinci günüydü, kapı çalındı. Kapıyı karım açtı. Ben içerden seslerini duyuyordum. Bir adam karıma,

— Ayten Hanım'ın kocası burda mı oturuyor? diye sorunca kapıya çıktım. Karım,

— Hayır, burası Metin Bey'in evi... diye adamı terslerken,

— Ne yapacaktınız? diye sordum.

Adam elindeki paketi göstererek,

— Metin Bey'in düğün hediyesini getirmiştim de... dedi.

Günde beş-on kere kapımız çalınıyor, gelenler «Ayten Hanım'ın kocası»nı soruyorlardı.

Ayten bu sözlerden alınmamam için çırpınıyor, üzülüyor, benden «Ayten'in kocası» diye söz eden gazeteleri görmememem için saklıyordu.

Askere gidişimi kurtuluş sanmıştım. Trene binmek için gara gitmiştik, karımla gar lokantasında çay içiyorduk. Birara sigara almak için dışarı çıktığımda, bir yaşlıca hanım yanıma sokulup,

— Affedersiniz bey oğlum, dedi, siz galiba Ayten Hanım'ın kocasısınız yanılmıyorsam, öyle değil mi?

— Evet... dedim.

— Tebrik ederim evlâdım... dedi.

Çok sinirleniyordum, ama bu sinirliliğim Ayten'e de bulaşmasın diye uğraşıyordum. Ayten'in bunda hiçbir suçu yoktu. Üstelik üzüldüğümü anlıyor, beni avutmaya çalışıyordu. En yumuşak, tatlı sesiyle,

— Sevgilim, zamanla bu söylentiler unutulacak... diyordu.

Yedeksubay Okulunda yalnız arkadaşlar değil, subaylar bile adımı söylemiyorlardı. Beni istedikleri zaman arkadaşlardan birine subaylar,

— Ayten'in kocasını çağırın! diyorlardı.

Hiç de alay etmek, beni aşağılamak, küçümsemek niyetleri yoktu, tersine saygı duyarak arkamdan «Ayten'in kocası» diyorlardı. Beni bir arkadaşım birisine tanıştırırken «Ayten Hanım'ın kocası» diyordu.

Yedeksubay doktor olarak bir sınır kasabasına gidecektik ki, büyük askerî hastanelerden birinde kaldığımı bildirdiler. Hep bu Ayten'in kocası olmamdan ileri geliyordu. Hastanede kalmak çok canımı sıktığı için kaynatama bir mektup yazarak, bize lûtfen yardım elini uzatmamasını, bizi kendiliğimize bırakmasını, kendi kanatlarımızla uçmak istediğimizi ve açıkçası «Ayten'in kocası» kimliğinden kurtulmak istediğimi bildirdim. O kadar büyük bir kişiye böyle bir mektup yazmam hiç de doğru değildi. Kaynatam çok içten bir cevap verdi: Davranışlarımı çok beğendiğini benimle övündüğünü, bizim için hiçbir iltimas yapmadığını, hastanede bırakılmamdan da haberi olmadığını, istersem uzakta bir kıtaya göndermek için ilgililere söyliyeceğini yazdı. Tabiî bunu isteme-

dim. Askerlik görevini yaptığım hastanede adım yine «Ayten'in kocası»ydı. Herkes beni tanımak istiyor, arkamdan hemşireler, hastalar birbirlerine «işte, işte Ayten'in kocası!...» diye beni gösteriyor, üstelik bu sözlerini, hoşuma gideceğini sanarak, bana da duyurmaya çalışıyorlardı.

Askerlik görevim bitince Ayten ihtisasımı Avrupa'da yapmamı söyledi. Ben de istiyordum. Karıma «Avrupa'da ihtisas yaparsam, babanın yardımı olduğunu söylerler. Hiç ihtisas yapmıyacağım, seninle uzak bir yere gidelim» dedim. Bir doğu kasabasında hükûmet tabibi oldum. O kasabaya trenle gidiyorduk. Birkaç istasyon önce, tren, gideceğimiz ilçenin bağlı olduğu ilin istasyonunda durdu. Ellerinde çiçekler, paketlerle birkaç kişi trenin pencerelerine bakarak birisini arıyorlardı. Öndeki adam trenin bilet memuruna «Ayten'in kocası da trendeymiş, hangisi biliyor musun?» diye sordu. Biletçi de beni gösterdi. Pencereden bakıyorduk. Adamlar yanımıza geldiler. Paketleri, çiçekleri uzattılar. Öndeki valiymiş. «Hoş geldiniz... Memleket sizin gibi ülkücü doktorlara çok muhtaç...» dedi. «Buralara gelen görevli bütün doktorları böyle karşılar mısınız?» dedim, Vali de, arkasındakiler de bozuldular. Ama ben de bozuldum, çünkü «Ayten'in kocası» olmasaydım, bir Valiye böyle bir söz söyliyemezdim. Vali «Gideceğiniz ilçede istirahatinizi, elden geldiği kadar, imkânlarımız nisbetinde temin için emir verilmiş ve her şey hazırlanmıştır. Bir isteğiniz olursa hemen bizzat telefon edersiniz. Ben de ziyaretinize geleceğim» dedi. Tren kalkarken de elini sallayarak «İmkânlarımız kısırdır, kusurumuza bakmayınız» dedi. «Ayten'in kocası»nı görmek için istasyona dolan kalabalık bize ellerini sallıyorlardı.

Biz daha oraya gitmeden ilçede «Ayten'in kocası» olduğum yayılmıştı. Kimseye bitürlü adımı söyletemedim, bana Doktor Metin diyen yoktu. Bu duruma karım benden çok üzülüyor, haysiyetimi koruyabilmek için neler yapmıyordu... Başkaları da adımı söylesinler diye, toplantılarda konuşulurken sık sık adımı söylüyor «Metin bana dedi ki...», «Metin şöyle yaptı, Metin böyle etti...» diyordu. Bu yüzden gittikçe gülünç olduğumuzu, hiç değilse kendikendimize gülünç olduğumuzu anlıyordum.

Zamanla unutulmak şöyle dursun «Ayten'in kocası» olduğum gittikçe yurt ölçüsünde yayılıyordu. İstanbul'a izinli gelişimde, Avrupa'ya gitmek bir kurtuluş olacak diye düşündük. İkimiz de yanılmışız. Paris'te üç yıl ihtisasımı yaparken Ayten'in kocası olmaktan kurtulamadım. Bizim elçi, özel ve resmî bütün ziyafetlere, toplantılara çağırıyor ve beni herkese «Ayten Hanımefendinin kocası» diye tanıtıyor, bunda bir nezaketsizlik bulmadığı gibi üstelik övünüyordu da... «Ayten'in kocası» olarak ünüm, yurt sınırlarını da aşmıştı. Paris'teki kordiplomatik beni «Ayten'in kocası» diye tanıyordu. Fransız gazetelerinin sosyete sütunlarında adım Mösyö «Ayten'in kocası»ydı.

Karım duyduğu üzüntülerden bir gece ağlıyarak «Metin, Amerika'ya gidelim, kaçalım buralardan...» dedi. Gittik. Amerika'ya değil, en uzak gezegenlere gitsek kurtulamayacaktım bu ünden... Bir de oğlumuz dünyaya gelmişti. Mutlu olmamamız için hiçbir neden yoktu; yalnız işte o korkunç ün: Mrs. Ayten'in kocası olmak!

Ben kendim olmak istiyordum. Alınırım diye karım, babasına mektup bile yazmıyordu.

Kurtulmak için ciddî olarak ne yapmam gerektiğini düşündüm. Ben o zamana kadar kendi kişiliğimi kazanmak, Ayten'in kocası olmaktan kurtulmak için silik, önemsiz olarak kalmak yolunu seçmiştim. Çünkü hayattaki her başarım karımın ve babasının yüzünden sanılacaktı. Oysa bu silik kalmak isteyişim bir işe yaramamıştı. Bir de bunun tersini denemeliydim. Yani, üstün başarılara ulaşırsam Ayten'in kocası olduğum unutulur, kendi kişiliğimle ortaya çıkar, kendi adımla tanınırdım. Zaman zaman bu düşünce kafamda yer ederken, birgün bunu karım da ima edince, ona,

— Ayten, dedim, ben büyük başarılar için yaratılmış insan değilim. Daha çok kendi halinde, gürültüsüz, sakin bir hayat isterdim. Üstün yaşayışlar için kendimi hazırlamadım. Ama ikimizin de mutluluğu için elimden geleni yapacağım. Senin de «Metin'in karısı» olmak hakkındır. Göreceksin çok çalışacağım...

Başarılar sağlamam kolay olmadı, ama günün birinde gerçekten başarılı, tanınmış bir adam oldum.

Şöhret kazanmanın zorluğunu kimse benim kadar bilemez. Hiç de haris, üstün başarılara lâyık çalışkanlığım yokken, şu Allahın belâsı «Ayten'in kocası» titrinden kurtulmak için geceyi gündüze katıp vargücümle çalıştım. Amerika'da tıp profesörü ve üniversitede kürsü sahibi olmanın güçlüğünü başkaları bilemez.

Araştırmalar, bilimsel çalışmalarım tıp dergilerinde yayınlanıyordu ama, yazının altına kendi adımdan sonra parantez içinde «Profesör Ayten» diye de ilâve etmeyi unutmamışlardı; çünkü hâlâ ya «Aytens husband» ya da «Profesör Ayten» diyorlardı. Çalışmalarımı değerlendiren bir bilim kurulunun verdiği nişan haberi ertesi gün gazetelerde «Misis Ayten'in kocasının başarıları» diye çıkınca o gün evde sinir krizleri geçirdim.

O sırada Kongo hükûmeti, taşradan doktorlar istemekteydi. Karım, «Sevgilim, istersen Kongo'ya gidelim. Çok yoruldun, orada dinlenirsin belki...» dedi. Çok ince bir insan olan karım Kongo'da kendimize yeni bir çevre yapacağımızı umuyordu. «Aytenin kocası» etiketinden kurtulmak için kutba, Eskimo'ya gitmeye razıydım karım ve oğlumla biz nerde olsa mutlu olabilirdik.

Uçaktan inip Kongo'ya ayak bastığımız zaman, bizi karşılayan Kongo'nun Sağlık Bakanı önce «Hoşgeldiniz Misis Ayten» diye karımın, sonra da «Hoşgeldiniz Profesör Ayten» diye benim elimi sıkınca, karımın kolunda otomobile kadar zor gidebildim. İlk uçakla Kongo'dan döndük. Karım «Memleketten ayrılalı yıllar oldu, dönelim yurdumuza istersen...» dedi. «Ayten'in kocası» sözünün Türkiye'de bunca zamanda unutulmuş olduğuna inanıyorduk.

Türkiyeye geldik. Birkaç hafta sonra bir balода terbiyesiz bir herifin, yanındakine beni arkadan gösterip «Kim bu? Necidir?» diye soran birine, ordakilerin duyacağı yüksek sesle, «Aytenin kocasıdır, tanımaz mısın?» deyişine deli olacaktım. Çocuğuma bile «Ayten Hanım'ın oğlu» diyorlardı.

Memleketimizde herşeyden çok paraya değer verildiğini bildiğimden, kendi kişiliğimi kazanabilmem için zengin olmaktan başka kurtuluşum yoktu. Hiçbir zaman zenginliği aklımdan geçirmediğim halde, kendi adımı kazanabilmek için zengin olmaya çalıştım. Memleketimizde, değerli bazı varlıklardan vazgeçmek şartıyla, zengin olmanın fakir kalmaktan daha kolay olduğunu herkes bilir. Ölümün eşiğinde bulunduğum şu anda, zengin olabilmek için, memleketimin geleneğine uyarak, kutsal saydığım kavramlardan fedakârlık yaptığımı itiraftan çekinecek değilim. Zengin olmam, profesör olmam kadar uzun sürmedi. Doktor simsarlarının çoğu bana çalışıyordu. İki büyük apartmanım, arabam, kıymetli eşyalarım, zengin kitaplığım, bankada da param vardı. Bir özel hastane açmak üzereydim. Ama dedikodular kulağıma geliyordu: «Ayten'in kocası olunca işte insan böyle zengin olur...» Profesörlüğümü de Ayten'in kocası olmamla yorumlamışlardı alçaklar... Birgün sokakta önümde giden iki kadından birinin hasta olanına «Aman Ayten'in kocasına gidin, çok iyi doktor, bana bir ilâç verdi, hiçbir hastalığım kalmadı» diye beni salık verdiğini duymuştum.

Bütün evliliğimiz süresince hep karımla birlikteydik; her zaman ayrı kalmayı denedim. Karımı Amerika'daki bir akrabasının yanına yolladım, kendim de Paris'e gittim. Karıma çok bağlı bir koca olduğum halde, hiç de istemiyerek başka kadınlarla ilgilendim; ama bunların hiçbiri beni «Ayten'in kocası» olmaktan kurtaramayınca, İstanbul'a döndüm, Karım da gelmişti. «Ayten artık tahammülüm kalmadı, ayrılacağız» dedim. Ayten ne iyi kadındı... Boynuma sarılıp ağladı. Ayrılmıyalım demedi. «Nasıl istersen öyle olsun sevgilim. Ben hep senin karın olacağım, karın olarak kalacağım» dedi. Gözyaşları içinde mahkeme kararıyla ayrıldık. Gazeteler bu haberi bile «Ayten'in kocası karısından ayrıldı» diye sosyete sütunlarında bildirdiler. Altı yıl bekâr kaldım. Bana bu sefer «Ayten'in eski kocası» diyorlardı. Bu altı yılda bile kendi adıma sahip olamadım. İnanır mısınız, Hindistan'a gittim de orda bile bana «Ayten Hanım'ın eski kocası» dediler. Ama bu bile benim için bir ilerleme sayılırdı. Yeniden evlenirsem, Ayten'in eski kocası olmaktan kurtulacaktım. Çektiğim acıyı kimseler bilemez. Ayten'i deliler gibi sevdiğim halde, bir daha evlendim. Birinin adı Ayperi, birinin Gülten olduğu için belki yine Ayten'e benzetirler diye iki kızla evlenmeyi reddedip Fatma adında yoksul aileden bir kızcağızla evlendim. Artık bana hiç kimse «Fatma'nın kocası» diyemezdi; evet demediler, ama hâlâ «Ayten'in eski kocası» diyorlardı.

Siz söyleyin, ben ne yapabilirdim; yaşamanın benim için hiçbir tadı kalmamıştı artık... Ne yapsam Ayten'in kocası olmaktan kurtulamıyordum. Ayten'e gidip, evlenmesi için yalvardım. Evlenirse, bana «Ayten'in kocası» demekten vazgeçerlerdi. Ben kurtulurdum, yeni kocası «Ayten'in kocası» olurdu. Zavallı Ayten, ağlıyarak «Senden sonra evlenmek bana ölümden çok ağırdır. Ama niçin evlenmemi istediğini biliyorum. Senin mutluluğun için bu işkence-

ye katlanacağım» dedi. Çok geçmeden evlendi. Kocasının adı hemen «Ayten'in kocası» oluvermişti, ama ben de kurtulamamıştım; bana da «Ayten'in ilk kocası» diyorlardı.

Ayten'in ölümü benim için çok büyük acı oldu. Zavallı sevgilim, Onun eceliyle ölmediğini biliyorum, beni kurtarmak için kendini öldürdü. İçimin gizli bir yerinde, kendi adımı kazanacağım diye Ayten'ciğin ölümüne sevindiğimi bile şimdi itiraf ediyorum. Ah ne yazık ki, O'nun ölümü bile beni kurtaramadı. Ölümü üstünden üç yıl geçtiği halde bana «Zavallı Ayten'in eski kocası» diyorlar hâlâ... Hattâ, onun ölümü, benim bu etiketimi daha çok yaydı ortalığa...

İntihar etmekte ne kadar haklı olduğumu anladınız, artık beni suç... suç... suç... suçla... mazsınız. Sevgili an an an anneci... ğim, ba ba ba cığım, elveda... beni affedin... e mi? Elveda sevgili o o oğlum. Elveda ey gü gü gü güzel dün dün dünnn dünya...

*

Yukarıdaki satırları yazalı on sekiz yıl olmuş, hey gidi hey... Bu mektubumun ele geçtiğini sanıyordum. Oysa o zaman üstümdeki ropdöşambrın cebinde duruyormuş. Karım Fatma, ordan alıp yazı masamın gözüne koymuş. Bu sabah eski yazılı kâğıtlarımın arasında buldum: o korkunç günü yeniden yaşadım.

Mektubu yazarken bir yandan da durmadan leblebi gibi uyku hapı alıyordum. Son mektubumun altına imzamı atarken, sonsuz uykuma gözlerimi kapamak istiyordum. Elim ağırlaşmış, parmaklarım yavaşlamıştı, harfleri büyük zorlukla yazabiliyordum. Odanın içi koyu bir sise büründü, sonra bu sis yoğunlaşıp bir kadın vücudu oldu: Ayten karşımdaydı, gülümsüyordu.

— Sevgilim, intihar seni kurtarmıyacak... dedi.

— Niçin? diye sordum.

— Çünkü, dedi, kendin olarak bile ölemiyeceksin. Yarın sabah gazeteler «Zavallı Ayten'in ilk kocası intihar etti» diye yazacaklar. Hiç olmazsa ölürken kendin olmalıydın sevgilim. Kendini boşuna öldürüyorsun...

— Artık çok geç Ayten, dedim, çok uyku hapı aldım, bu derin uykudan uyanamam...

— Kurtulursun... İstersen kurtulursun...

Kollarını açarak,

— Bana gel, bana gel sevgilim... dedi.

Zorlukla ayağa kalkıp ona doğru yürüdüm. Ben ilerledikçe o geri geri çekiliyordu. Ayakta duramadığım için sendeledim, tutunmak için elimi yandaki etajere atınca, bir gürültüyle düştüğümü hatırlıyorum. Gürültüyle gelen karım Fatma, beni ölüm halinde görünce hastaneye kaldırtıyor. Orada midemi yıkayıp beni kesin bir ölümden kurtarıyorlar. Gerçekteyse beni o zaman ölümden kurtaran sevgilim Ayten'di. Artık «Zavallı Ayten'in ilk kocası» diye tanınmak beni eskisi gibi üzmüyordu. Ama zaman herşeyi silip süpürüyor, unutturuyor. Şimdi kimse bana «Zavallı Ayten'in ilk kocası» demiyor; oysa birinin böyle demesine öyle muhtacım ki...

Dün Amerika'dan büyük bir tıp ansiklopedisi geldi, karıştırırken, eski bir buluşumdan ötürü kendi adımı gördüm: «Profesör Ayten'in önemli buluşu...»

Sevindim, sevindim... Gerçekten de beni ben yapan Ayten'di, beni var eden oydu.

Bu satırları, «Ayten'in kocası» olarak artık unutulmanın üzüntüsüyle, «Ayten'in kocası» olarak imzalamaktan şeref duyuyorum.

Ayten'in kocası

ISMARLAMA CENAZE SÖYLEVİ

Bir tarihte, kimbilir kaçıncı kere soktukları hapishaneden yeni çıkmıştım. İşsizdim parasızdım, dostsuzdum. Durumumu bilen bir arkadaş,

— Yahu yazık değil mi sana? dedi.

— Yazık... dedim.

— Peki, neye kendine yazık ediyorsun?

— Ne yapayım?

— Gel seni birisine tanıştırayım, onun senin gibi birisine ihtiyacı var.

Götürdü beni adama. Kunduracıymış, ama para tutuyor, kundura yapıp büyük mağazalara toptan satıyor, daha çok da «zenne» dedikleri kadın iskarpini yapıyor.

Tarih, demokrasinin Türkiye'ye yeni ithal edildiği günler, herkeste milletvekili olmak hastalığı başlamış. Kimse kimseyi dinliyemiyor, kendi konuşmaktan. Herkes Türkiye'yi kurtaracak ve kalkındıracak.

Seçim zamanı. Bu kunduracı da bağımsız adaylığını koymuş, bütün formaliteyi tamamlamış, yalnız meydanlarda halka söyliyeceği nutuk eksik. Bir de birkaç nutuk bulup ezberledi mi, tamam, al sana bir milletvekili, evir çevir kullan...

— Memlekette şu kadar bin işçi var, diyor, beni bütün işçiler tanır, diyor, ben, diyor, işçi haklarını koruyacağım, diyor, şu kadar bin işçiden tanıdığım şu kadar bini bana oy verse tamam, diyor.

Türkiye'yi hooop diye kalkındıracak çoook önemli düşünceleri olduğu belli. Yalnız «Maalesef tahsili olmadığından» kendisi yazamıyormuş, seçim kürsüsünde halka söylemesi için «Gayetle tesirli bir seçim nutku» yazar mıymışım.

Yazdım. Aşağı yukarı - aklımda kaldığına göre - şöyle bişeydi:

«Ey yırtık çarabından başka kaybedecek bir şeyi olmayan işçi kardeşlerim! Sizler, dokuduğunuz kumaşları giyemiyorsunuz. Yaptığınız kunduraları giyemiyorsunuz. Kendi yaptığınız evlerde oturamıyorsunuz. Onlar giyinir, siz yine yalınayak, çulçaput içinde. Başkaları için çalıştığınız yeter! Her ne varsa siz yaratıp var ediyorsunuz, ama ondan kendiniz yararlanamıyorsunuz. Alınterleriniz, göz nurlarınız, sizi sömürenlere han, apartıman oluyor. Bitsin bu zulüm, bu işkence...»

O zaman böyle sözler söylenemezdi. (Bakın, şimdi söyleniyor.) Adam, nutku çok beğendi. Aracılık eden arkadaş, bana ondan aldığı on lirayı verdi. Sonradan öğrendim, yirmi lira almış, on lirasını kendine komisyon alıp, onunu da bana vermiş. Allah bereket versin... O zaman hikâyenin en güzeline iki buçuk lirayla beş lira arasında para veriyorlar. Keşke piyasası olsa da, günde böyle yirmi nutuk yazsam.

Bağımsız milletvekili adayı nutku ezberlemeye başladı, ama adamda kafa diye bişey yok. «Sizler»le «onlar»ı birbirine karıştırıyor Meselâ «Onlar saray gibi apartmanlarda yan gelip yatarken, sizler damları akan gecekondularda kışın titreşiyorsunuz!» diyecek yerde «Sizler saray gibi apartımanlarda yan gelip yatarken onlar damları akan gecekondularda kışın titreşiyorlar!» diyor.

Zorzor ezberlettik adama. Nutuk tam onun istediği gibi «Gayetle tesirli» olmuş ki, daha nutkun başında polisler adamı çalyaka kürsüden indirip Emniyet Müdürlüğüne tıkmışlar.

— Kim yazdı bunu? diye adamı sıkıştırmışlar. Beni ele verse anasının ağlıyacağını sezdiği için,

— Yenicami avlusundaki istidacılardan birine yazdırdım ama, kimdi bilemiyorum... demiş.

Böylelikle yakasını kurtaramazdı ama, dükkân, mağaza sahibi, iş, tezgâh sahibi, bankada parası olduğunu isbat edince «İtibarlı ve haysiyetli vatandaş» olduğu anlaşılıp yakasını polisin elinden kurtarmış.

Nutkun çok alkışlandığını görünce milletvekili olmayı da iyice gözüne almış, bana birkaç nutuk daha yazdırdı.

Onunla tanışmamız işte böyle oldu. Başkaları seçildi, o milletvekili seçilemediyse bu yüzde yüz talihsizliğindendi; yoksa seçilenlerden daha az kabiliyetli olduğundan değildi.

Ne zaman bir yazıya ihtiyacı olur, başı sıkışırsa bana gelirdi.

Bir kere de kızı evleneceği zaman geldi. Düğünde nutuk söyliyecekmiş. Damat yüksek bir ailedenmiş, bu da onlardan aşağı kalmamak, kafalı adam olduğunu isbat için sıkı bir nutuk istiyor. Yeni evlilere mutluluk dileyen bir söylev yazdım. Doktora vizite ücreti bırakır gibi, giderken masama bir elli liralık bıraktı. Benim o sıralar, durumum iyi, bir hikâyem yüz lira ediyor. Almadım parasını.

— Çok rica ederim, dedi, her külfet bir nimet karşılığıdır. Siz bu parayı almazsanız, bir daha böyle işler için size gelemem ki. .

— Ne zaman istersen gel, istediğini yazarım... dedim.

Sonradan duyduğuma göre, düğünde söylev okunması pek eğlenceli geçmiş. Ezberlediği söylevi sık sık unutunca, cebindeki söylev kâğıdını çıkarıyor, birkaç satır oradan okuyormuş. Söylev yazılı kâğıdın bulunduğu cebinde de, hangi mağazaralara ne kadar iskarpin vereceği yazılı sipariş kâğıdı varmış.

«Sevgili yavrularım! Çetin hayat yolunda sizler elele mesut ve bahtiyar olarak ilerlerken...»

Unutmuş gerisini. Söylev kâğıdı diye cebindeki sipariş kâğıdını çıkarmış. Heceliyerek okuduğu, yazıyı zorla söktüğü için de, ne okuduğunu kendisi anlıyamıyor.

«Sevgili yavrularım! Çetin hayat yolunda

sizler elele mesut ve bahtiyar ilerlerken plajdaki Hristaki'ye yirmi çift zenne, Üç Yıldız kundura mağazasına otuz çift fantazi verilecek...»

Düğün pek eğlenceli geçmiş yani.

Birgün yine geldi eve,

— Aman, dedi, benim oğlan Almanya'da okuyor, mühendis olacak. Dört senedir Almanya'da. Şimdi tutturmuş «Bu gurbet elde artık memleket hasretine dayanamıyacağım, geleceğim diye. Yazık olacak. Aman, ne olur, şuna bir acıklı şiir yaz da, kalsın orda okusun...

Oğlanın gönderdiği mektupları okudum ki, öyle dört-beş yıl değil, dört-beş bin yıl kalsa orda, mühendis değil ya, badanacı olacağı bile yok. Oğlan, hergelelikte babasından çok baskın. Maksadı babasından daha çok para koparmak.

Oğlanın adı Hurşit. Yazdım bir manzume. Hâlâ aklımdadır:

Kabuğundan çıkan civciv kabuk değil yem arar,
Atın cinsi küheylânsa en münasip gem arar.
Çalışmaya geldiğimiz bu dünya bir gurbettir,
Çalışanlar cefa çeker ama sonra dem arar.

*

Gurbetteyim diye sakın kahırlanma çok çalış,
Tahsil eden garip kalmaz zaman gelir cem arar.
Oğlum Hurşit, ocağından ayrılmamış kim vardır,
Sabret oğlum, çalışanlar bir gün nik ü nam arar!

Yine para vermek için üsteledi, almadım.

— Ama bir daha gelmeye yüzüm olmayacak... dedi.

— Biz eski arkadaşız, sen benim dar günlerimde bana iş verdin, her zaman gel, beklerim... dedim.

Yıllardır göründüğü yoktu. Geçenlerde geldi yine.

— Kayınpeder sizlere ömür... dedi.

— Başın sağolsun, dedim.

— Cenazeyi yarın (.....) camiinden kaldıracağız, dedi.

— İyi... dedim.

Artık, bu kadar işim gücüm arasında da, bir de onun kaynatasının cenazesine gidecek halim yok ya, hem ne diye...

Benim umursamadığımı görünce,

— Yine sizden bir ricam var; dedi.

— Estağfurullah nedir?

— Cenaze defnedilince başında bir nutuk...

— İşim başımdan aşkın ama, sen eski dostsun yazayım bişeyler de akşam gel al...

— Yooo dedi ben okuyamam ki...

— Başka biri okur.

— Siz okuyacaksınız... Çok rica ederim... Bu iyiliği benden esirgemeyin...

— Ne? Ben senin kaynatanın cenazesinde mi konuşacağım? Olmaz... Tanımıyorum bir kere hiç görmedim hem ne diye?

Yalvarıyor yakarıyor.

— Şimdi bana seçim nutku yazdığınız günler değil meşhur bir adam oldunuz herkes tanıyor sizi. Sizin kayınpederimin mezarında konuşmanız başka olur «Biz eski dostuz» dememiş miydiniz?

Anlıyorum maksadını, bu işte bile bir çıkarı var, çevresine caka satacak, filân kişi kaynatamın mezarında konuştu, diyecek.

Benim de yüzüm yumuşaktır, bitürlü, olmaz öyle şey, diye kesip atamıyor, adamı başımdan defedemiyorum. Baktım, yalvarması karşısında kurtuluş yok... Sonradan arkamdan,

— Meteliksizken bana on liraya ismarlama seçim nutukları yazardı da, sanki şimdi adam mı oldu, burnu büyüdü... diyecek,

— Peki, dedim, kaynatanın özellikleri neydi, ne iş yapardı?

— Ölenin arkasından konuşulmaz ama, dedi, Allah rahmet eylesin, namussuz herifin biriydi.

— Mezarı başında bunlar söylenmez ki, sen bana iyi yanlarını anlat!

— Hiç iyi yanı yoktu ki alçağın...

— Hayatını anlat.

— Bu, zamanında meşhur tulumbacıymış, bizim eski tulumbacılardan. Belâlı bir herif... Asker kaçağıydı, kırk yaşında yakalayıp askere götürdüler. Kaça kaça tam on yılda bitirdi askerliğini. Birkaç kere de hapishaneye girip çıktı, kavgadan, cinayetten, baskından... Böyle bir namussuz işte. Geberdi de bir mikrop eksildi memleketten.

— Böyle bir adamın mezarı başında ben ne söyliyeyim yahu...

— Sen söylersin, uydurursun bişeyler. Senden başkası da yapamaz. Hatırımı kırma.

Ertesi gün, öğle namazında cenazenin kalkacağı camiye gittim.

Beş cenaze daha var. Birçok da çelenkler gelmiş. Ne olduysa, namazdan sonra, cenazeler cenaze arabalarına konulurken oldu. O ka-

dar kalabalıktı ki, ben de hiç kimseyi tanımıyorum, itiş kakış, başkalarıyla birlikte bir taksiye girdim. Orda sırayla taksiler var, hepsi de cenaze sahiplerinin tuttuğu taksiler. Ben yanlış yere binmişim, başka cenaze sahibinin tuttuğu taksilerden birine.

Gittik mezarlığa. Tabut gömülüyor, bir yandan da imam, hafızlar, ıskatçılar Kur'an okuyorlar. Benim yanlış gittiğim yer, «salihat-ı nisvan»dan son derece iyiliksever, iki kere hacı olmuş, çok zengin bir kadının cenazesiymiş.

Bizim ahbabı arıyorum, bakınıyorum, görünürlerde yok... Kendikendinme, kalabalıkta göremiyorum herhalde, diyorum, kimbilir nereye sıkımış, yalancıktan gözyaşı döküyordur. Başka bir mezara geldim diye içimde hiç şüphe yok.

Tabut kondu, çukur örtüldü, çelenkler toprağın üstüne konulurken bir kargaşalık oldu. Cenazelerin çelenkleri birbirine karışmış. Cenaze sahipleri kendi cenazelerinin çelenklerini ayırdetmeye başladılar. Sanayi Odası'nın gönderdiği çelenk bu yana, Esnaf Odası'nın çelengi o yana gitmiş... Bir zaman da bu çelenk yanlışlığı düzeltilince, artık sıra bana gelmiştir diye, mezar tümseğinin başına geçip başladım konuşmağa:

«Merhum, memleketimizin ismi spor tarihine geçmiş kıymetli bir simasıydı.»

Birtakım mırıltılar başladı ama, ben bu mırıltıları üzüntü belirtisi sanmaktayım.

«Merhumun atletizm tarihimizde unutulmaz bir yeri vardır. Bilindiği gibi, tulumbacılık müessesesi, bizim cemiyetimizin ilk atletizm kulüpleri sayılır k, merhumun da tulumbacılığımıza büyük hizmetleri olmuştur.

Merhum son derece büyük bir vatanseverdi. On sene bilfiil askerlik yaparak vatanî vazifesini hakkiyle ifa etmiştir.»

Mırıltılar arttıkça arttı. «Susturun!.», «Kim bu herif yahu?», «Bu da nerden çıktı?» gibi sesler kulağıma geliyor ama, ben bunları sözlerimin acı etkisinden sanıyorum.

«Merhum, antidemokratik devrenin kahrını ve çilesini çekerek uzun yıllar hapishaneerde çürümüş ve...»

Uğultu arttı iyice ve ordaki kalabalık üstüme üstüme gelerek beni kuşattı. Galiba beni alay ediyor sanmışlardı ve bir güzel pataklamaya hazırlanıyorlardı ki, benim ahbap yel gibi koşarak geldi, kalabalığı yardı,

— Bizim çelenkler buraya karışmış mı? diye bağırdı.

Beni orada görünce,

— Neredesiniz, sizi arıyorum sabahtan beri... dedi.

Kayınpederinin çelenkleri gerçekten karışmış buradakilere. İki bankanın gönderdiği çelenkle üç de özel olarak gönderilen çelenk.

Çelenklerin üçünü, o, ikisini ben sırtladım, gittik ahbabımın kayınpederinin mezarının başına. Ama kalabalık dağılmış. Tabiî mezar başında söylev veremedim. Çelenkleri koyduk. Ahbabım, hafızlara, ıskatçılara paralar dağıttı. Birlikte bir arabaya binip döndük.

Yolda,

— Yazık oldu, dedi, mezar başında konuşmadınız.

— Ne yapayım, dedim, cenazelerin çelenkleri de, gelenler de birbirine karıştı. Ama ben yazmıştım bir yazı.

— Acaba bir ricada bulunabilir miyim, dedi.

— Buyurun... dedim.

— Nasıl olsa zahmete girip o yazıyı yazdınız, acaba bir gazetede neşretseniz de ziyan olmasa... dedi.

Elinden kurtulmak için,

— Tabiî, dedim, bir yerde neşrederiz.

Arabadan inip ayrılırken,

— Bişey söyliyeyim mi, dedi, aslında siz tam yerinde nutuk çektiniz, benim kayınpeder var ya, sizin başında nutuk çektiğiniz mezara gömüldü, bizim mezara da o ihtiyar kadını gömdük. Tabutu çukura koyarken ben çaktım işi ama, kim uğraşacak birader... Senin cenaze, yok benim cenaze diye orda uğraşacak mıyız? Sen asıl çelenklere bak, mezarın altı önemli değil...

BİZ SİZE BENZERİZ

Seçim sonunda yeni Belediye Başkanının anlaşılmasının ertesi günü, bir büyük şehir belediye binasındaki geniş odalardan birinde, birçok belediye memurları, şefler, daktilo bayanlar, başka odalardan gelmiş kadınlı erkekler memurlar, sevinç içinde konuşuyorlar.

— Ah nasıl sevindim, nasıl, bir bilseniz... Anlatamam vallahi...

— Sevinilmez mi hiç? Sevincimden ağladım vallahi.

— Ya ben?... Bütün gece sevinçten gözüme uyku girmedi.

— Bekir beyin seçildiğini öğrendiğimizden beri bizim evde bayram var. Haminnem, koskoca kadın, sevinçten kalktı, şıkır da şıkır oynadı inanın...

— Vallahi çocuklar, Allah yüreğimden geçenleri biliyor ya, sizden ne diye saklıyayım, Bekir bey seçilsin diye hep içimden dua edip duruyordum...

— Ya ben? Elekçi Dede Hazretlerine mum bile adamıştım, dün gece yaktık mumları.

— Ben de, övünmek gibi olmasın ama, enaz beş yüz kişiye Bekir beye oy verdirdim.

— Neme lâzım, çok iyi adamdır.

— İyi de söz mü ayol, baba adamdır, fakir fukara babası...

— Bilmez olur muyum hiç, benim çok yakın tanıdığım. Teyzesi, annemin Salmayaşaktaki evlerinin bitişiğindeki evde kiracıymış. Hattâ bir keresinde bayrammış da, el öpmeğe bile gelmiş.

— Doğrudur, büyüklerine gayetle hürmeti mahsusatı vardır.

— Efendim ne de olsa temiz süt emmiş insan evlâdı. Eski terbiye görmüş insanın hali başka olur.

— Bendeniz yakinen tanırım beyfendi. Eskiden de belediye meclisinde üyeydi, ama ne üyeydi! Gayet temkinliii, gayet tedbirliii, gayet tertipliii, gayet teşkilliii, gayet tesciliiiii ve gayet tep...

— Siz boşuna konuşuyorsunuz, hiçbiriniz benim kadar bilmezsiniz bir kere. Benim akrabam olur. Bekir beyle eniştem, dayı çocukları sayılır. Eniştemin kaynanasının ilk kocasının bacanağı, Bekir beyin üvey annesinin kardeşi. Biz ne oluruz: Dayı çocukları... Çünkü benim dayım...

— Sen dayını bırak bir kere... Benden iyi bilecek değilsin ya... Arkadaşlık her zaman için akrabalıktan ileridir. Ağabeyimin canciğer arkadaşı. Her maçta Mithatpaşa stadyomunda yanyana otururlarmış. Hattâ bir keresinde ağabeyime demiş ki...

— Yahu, sen ağabeyini bırak, ben adamın maiyetinde çalıştım, senin ağabeyin benim kadar mı bilecek?

— Senin kadar bilmez ama gene de bilir.

— Bir kere fevkalâde naziktir.

— Naziktir.

— Fevkalâdedir.

— Fevkalâdedir mütevazidir...

— Sonra efendime söyliyeyim fevkalâde şeydir...

— Tabiî.

— Benim mektep arkadaşım, çok iyi tanırım. Çok zeki bir çocuktu... Daha o zamandan belliydi. Bütün muallimler «Bak görürsünüz, bu çocuk büyüyünce belediye reisi olacak» derlerdi.

— Efendim, adama belediye başkanlığı yakışıyor bir kere...

— Bütün tebrik kartlarıma cevap vermiştir doğrusu; işte bakın, kartları cüzdanımda: «Bilmukabele bayramınızı tebrik eder, gözlerinizden öperim.»

— Çok iyilikseverdir.

— Çoook...

— Ben gözümle gördüm. Bir kere otobüsteydi, benim de elimde bir paket vardı; hattâ hiç unutmam, Hacıbekir'den aldığım fıstıklı helva paketi... Hemen kalkıp «buyurun hanımefendi» diye bana kendi yerini verdi. Ama biliyorum ki kalbinde kötülük yok.

— Yoktur.

— Ama istese...

— İstese başka...

— İstemez ki...

— Aaa şuna da bak. Neye istemezmiş! Yoksa ben ş'aapmadım.

— Fazilet sahibidir.

— Namuslu aile erkeği efendim... Kimsenin karısında kızında gözü yoktur.

— Biz onun maiyetinde çalıştık, biliriz; istese, hohohoo... O kadar güzel kadın, kız vardı da. Allah sizi inandırsın, hiçbirine dönüp bak-

mazdı bile...

— Neden acaba? Yoksa şey midir?

— Ne münasebet, üç çocuğu var, gayetle dindardır.

— Helbet ben kaç kere hem de Cuma günü Eyüpsultan Hazretlerinin önünden geçerken gördüm onu.

— Bravoo...

— Müsaade ederseniz, bir hatıramı nakledeyim. Ben bir sabah nasıl olmuşsa, daireye birazcık geç kalmışım. Kapıda karşılaşmaz mıyız? Ne dedi biliyor musunuz?

«Saatiniz galiba üç dakika kadar geri kalmış...» dedi... Hah hah hah!...

— Yok canım... Ne espirili adam!...

— Çok nüktedandır...

— Her lâfında bir espri var beyefendi, ne diyorsunuz; siz şu lâfa bakın: «Saatiniz üç dakika kadar geri kalmış galiba...»

— Ben en çok cigara içişine bayılıyorum. Hiçbir filmi kaçırmam, sigara içen bu kadar artist gördüm, ama onun gibi içeni yok...

— Yooo doğrusu iyi cigara içer...

— İnsan kısmı beyim, rakı sofrasında belli olur. Bendeniz Bekir beyefendiyi...

— Beraber mi içmiştiniz?

— Hayır. Ben yalan söylemesini sevmem. Onlar Beyoğlu'nda bir lokantada içiyorlardı, tam önümdeki bir masada. Bendeniz de yoldan geçerken gördüm, gayetle iyi içiyorlardı...

— Efendim, adamın asaleti var, asalet başka bişey. Fevkalâde asildir.

— Validesi salihat-ı nisvandan Hayrünnisa hamfendi olup...

— Allah rahmet eylesin. Allah Bekir Beye ömürler versin.

— Pederi de çok büyük adamdı.

— Hicaz kadısı mıydı?

— Evet. Galiba...

— Dedesinin Kosava Meydan Muharebesini kazandığı doğru mu?

— Doğrudur. Yalnız Kosava değil, Mohaç'ta da...

— Çanakkale'de de bulunmuş derler.

— Evet, bulundu. Bindikleri vapur karaya oturunca üç gün Çanakkale'de ikâmet etmiştir.

— Allah Allah!

— Evet öyledir.

— Çanakkale'de yaralandığı?

— Başından yaralandı; kaldıkları otelin merdiveninden düşmüş...

— Yaaa...

— Vah vah...

— Maşallah...

— Efendim, en güzeli nedir bilir misiniz, hazinenin içine kapasanız, on para çalmaz...

— Ne diyorsun? Hayret vallahi.

— Çalmadığı gibi, kaç kere de yankesicilere kendi parasını çaldırmıştır...

— Bravo... Temiz adam.

— Hattâ...

— Şimdi bütün işler düzelecek, siz ona bakın!

— Yine bu milletin talihi varmış ki, böyle bir adam başkan oldu.

— Bu dünya öküzün boynuzunda durmuyor, böylelerinin...

— Omuzunda duruyor.

Seçim sonuçlarının alınmasından birgün sonra, seçim kurulu, yapılan itirazları haklı bularak, Bekir Bey'in aldığı oyları yok saymış Belediye Başkanlığına başka birinin seçildiğini bildirmiş ve bu haber gazetelerde çıkmıştır. Büyük şehrin belediye binasının aynı salonunda, birkaç eksik, birkaç fazlasiyle yine o insanlar, sevinç içinde konuşuyorlar.

— Ah, nasıl sevindim, nasıl, bir bilseniz. Anlatamam vallahi...

— Sevinilmez mi hiç? Az kalsın herif başımıza geliyordu yahu... Bir belâdan kurtulduk.

— Onun seçildiğini duyunca vallahi üzüntüden bir hal oldum, iştahtan kesilmiştim.

— Ben ağladım kardeş... Ya gelseydi...

— Yanmıştık...

— Allah acıdı millete...

— Gene verilmiş sadakamız varmış...

— Bekir bey seçildi denilince, üzüntüden bütün gece gözüme uyku girmedi.

— Vallahi çocuklar. Allah yüreğimdekileri biliyor ya, sizden ne diye saklıyayım. Bekir Bey seçilmesin diye hep içimden dua ediyordum.

— Bizim mahalleliler hep ona oy vereceklerdi, en azından beş yüz kişiyi caydırdım.

— Çok iyi yapmışsın...

— Eğer o herif başkan olsaydı, vallahi de billahi de ben burada bir dakika durmazdım. Hemen istifayı basacaktım...

— Kim dururdu ki...

— Bırak, sen istifa edemezsin...

— Evet, edemem ama, başka bir yere nak-

limi isteyecektim.

— Siz onu bilmezsiniz, o nedir ooo...

— Kiiim? Ben mi? Ben mi bilmem onu... Ben ha? Ayol onu benim kadar tanıyan var mı acaba? Teyzesi, annemlerin Salmayaşaktaki evlerinde hizmetçiymiş. Bir kere de gelip de ne teyzesinin, ne annesinin hatırını sormuş... Anla artık...

— Doğrudur, kendini beğenmiş.

— Burnu büyüktür çok.

— Ne oldum delisi... Herkesi hor görür.

— Efendim, ne olacak, çiğ süt emmiş. Ne de olsa sonradan görme...

— Elekçi Hazretlerine, şu herif seçilmesin de hangi herif seçilirse seçilsin diye mum bile adamıştım. Allah duamı kabul etti... Dün gece Elekçi Dede Hazretlerine gidip mumları yaktık...

— Allah kabul etsin...

— Görmemiş beyim, görmemiş... Ne derseniz deyin, herif görmemiiiş, işte o kadar... Ben onu bilir onu söylerim; bir adamda asalet yoksa, tut silkele vur duvara!

— Ben yakinen tanırım, eskiden belediye meclisinde üyeydi, yapmadığı kalmadı. Gayet mutabasbıs, gayet mütekebbiir, gayet müteca-viiz, gayet mürtekiiip, gayet mürteşiii, gayet müştenpiiir, gayet müstenkiiif ve gayet müj...

— Siz boşuna konuşuyorsunuz, hiçbiriniz onu benim kadar tanımazsınız. Maalesef bizim çook, ama çoook uzaktan bir akrabımızın tanıdığının komşusu olur derler; doğru mu bilmem. Biz ailece o akrabamızla katiyen konuşup görüşmeyiz, selâm sabah yok...

— Sen onu bırak birkere. Benden iyi bilecek değilsin ya... Ben onu mektepten bilirim; haylaz, tenbel, dalgacı, kopuk bir oğlandı. Hattâ bütün muallimlerimiz bize onu gösterirler de «Eğer bu da adam olursa sokaktaki bütün uyuz itler adam olur» derlerdi anlayın artık...

— Benim kadar hiçbiriniz bilmezsiniz, Yoo, ben tanımam... Ama ağabeyim onu kaç kere Mithatpaşa stadyomunda görmüş. Her maçta da hakeme «İneeek!» diye bağırırmış, evet inek diye...

— Yalnız inek diye mi?

— Affedersiniz, şey diye de bağırırmış...

— Tuuu... Vay utanmaz yay!

— Desenize arkadaşlar, bir büyük felâket atlattık...

— Hem de ne felâket... Hepimize geçmiş olsun.

— Cemicümleye ve bütün memlekete, millete...

— O kadar şeydir ki anlatamam.

— Menfaatine çok düşkündür, üç kuruş çıkarı için şaşaar.

— Yani söylemek istemiyorum ama, mecbur oldum, bana keç kere, söylemesi ayıp, asılmıştır, hattâ Ayten bile şahit, Ayten burda olsa da söylese... yüzvermedim tabiî...

— Kılıksız herif...

— Ayol dünyada bir erkek o kalsa eğer dönüp de burnumun ucuyla bakarsam bana da insan demesinler...

— Kim bakar o suratsıza...

— Çok midesizdir, hizmetçilere asılır.

— Efendim, uçkuru gevşektir.

— Nerden biliyorsunuz?

— Öyle derler. Malûm ya, ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

— Ben onu bunu bilmem beyim, bir adam iki yüzlüyse ondan hayır gelmez. Ramazan günü rakı içer, sonra da oruçluyum diye Eyüpsultan Hazretlerini ziyarete gider, gösteriş olsun diye...

— Cenabı Allah böylelerinin...

— Tabiî...

— Müsaade ederseniz bir hatıramı nakledeyim. Birgün bu, saat onbirde daireye geliyor. Artık dayanamadım, beyefendi beyefendi, dedim. Üsküdar'da sabah oldu, dedim, feneri nerde söndürdünüz, dedim...

— İyi demişsiniz...

— Gık bile diyemedi, kıpkırmızı oldu.

— Benim maiyetimde çalışırdı eskiden, gayet iyi tanırım... Ama selâm vermem.

— Ya fosur fosur cigara içmesi... Dudağına yapışık cigara, hiç düşmez... Ööö... İğrenç!..

— İnsan kısmı beyim, rakı sofrasında tıynetini ve cibilliyetini belli eder.

— Yoksa beraber mi içtiniz?

— Haşa... Başkalarıyle içerken gördüm; sırnaşık, sulu, saldırgan... İçer, içer, sonunda, afedersiniz, içtiklerini çıkarır ve dayak yemeden de kalkmaz.

— Sızarmış...

— Sızar...

— İktidarsızmış...

— Bendeniz bilmem ama öyle derler...

— Efendim, aile başka bişey. Asıl bozukluk ailesinden geliyor, çünkü...

— Ne demişler: Aslı aslına, nesli nesline...

— Dedesinin şey olduğu doğru mudur?

— Bunu herkes bilir; hattâ nüfus kâğıdında (Kulağına; fıs fıs fıs... Fıs fıs...)

— Allah Allah...

— Eveeet...

— Milletin talihi varmış yahu...

— Onun yerine kimin başkan olacağı belli oldu mu?

— Hayri bey deniliyor.

— Yaa, aman iyi, güzel... Çok iyi adamdır...

— Fevkalâdedir... Bendeniz hattâ...

VATANİ VAZİFE

Cezaevi dalgalandı, haber bütün koğuşlarda çalkalandı:

— Yahu Vazelin İhsan enselenmiş be...

— Deme!

— Namussuzum...

— Ulan, herif töbe etmişti bu dalgalara...

— Ne zamandır kahve işletiyordu.

— Belki on sene var deliğe girdiği yoktu.

— İnanmayın, yalandır.

— Yalan değil arkadaşım, akşam postasında Adliyeden getirilmiş, kapı altında gördüm. Hamama girdi çıktı da, karantinaya soktular bile...

— Bak ulan bak bee... Herif hapishanenin yolunu unutmuştu, tutup getirdiler ha...

— Abi, kim bu Vazelin İhsan?

— Siz onu tanımazsınız. Onun zamanına yetişmediniz. Ben Mehterhanenin sübyan koğuşundayken tanırım onu...

— O zaman daha bu hapishane yapılmamıştı bile... Mehterhane vardı, annıyor musun... Biz orada yatarken...

— Çok hızlıdır haaa, üstüne yoktur...

Vazelin İhsan'ı on beş gün kaldığı karantina koğuşundan, cezaevinin ikinci kısım koğuşlarından havadan birine verdiler. Bütün yaşlı sabıkalılar, Vazelin İhsan'ı tanıyorlardı.

— Geçmiş olsun İhsan aabi...

— Hoş geldin İhsan aabi...

— Hangi işten düştün İhsan aabi?

Koğuş ocağında çaylar içildi. Vazelin İhsan çay tepsisine, tam raconuyla bir yüz liralık attı. Demli çaylar tazelendi.

Vazelin İhsan nasıl piyastos olduğunu anlatmaya başladı. Beyler koğuşunun, zimmet suçundan sekiz yıla hükümlü Nuri Bey'i, Vazelin İhsan'ın karşısındaydı. Ellisini aşkın Vazelin İhsan, çevresinde sanki başka hiç kimse yokmuş gibi, karşısında oturup seder tesbih çeken, ayakları pantuflulu, vişnecürüğü renginde ropdöşambrlı Nuri Bey'e anlatıyordu.

— Nasıl oldu bu iş İhsan Bey kardeşim?

— Valla beyabi, şimdi ne desem yalan, inanmıyacaksınız... Çünkü, bu başıma gelenlere, ben de inanamıyorum. Bunca senedir bu yolda saçımın kılını ağırttım, annıyo musun, bööle bi dalga başıma gelmemişti. Şimdi siz «Camiden tutup getirmişler» diye alay edeceksiniz benimle ama, ondan beter namussuzum... Ben buraya bu sefer vatanî vazife dolayısiyle düştüm, annıyo musun...

Benim bi kahvem var, kahvecilik yaparım, annıyo musun... Bigün iki sivil geldi kahveye «Az bişey Müdüriyete kadar geleceksin» dediler. Eski polisleri ben hep tanırım... Bunlar yeni yetişme, annıyo musun, ben tanımıyorum... Acı patlıcan yemedim ki karnım ağrısın... Tabiî gittik beyabi... Baktım, Tatlı Haydar... Bizim hızlı zamanımızda, annıyo musun, sıvil polisti, şimdi başkomser olmuş... Gözü biraz hafif şehlâ olduğundan baygın baygın bakar da, ondan Tatlı Haydar derler... Yoksa, Allah inandırsın beyabi, Arnavut biberinden acıdır, annıyo musun...

Tatlı Haydar'a,

— Bir emrin mi var aabi, beni emretmişsin... dedim.

— Buyur otur İhsan! dedi.

«Buyur, otur!» diye yer gösterdiğine göre, başka bir dalgası var. Yoksa benim bildiğim Tatlı Haydar tekme sille, ama avrat girişir adama.

Oturdum gösterdiği yere,

— Aabi, biliyorsun, dedim, bana artık bu yollar kesik! Ben tövbe istâh ettim, eski zenatı terkledim.

— Senden istediğim bişey var, deyince ben bozuldum. Benden hiçbi istediği olamaz. Çün-

kü ben son işimde, herkesin payını helâlinden vermiştim de kendi payımla da kahveyi açmıştım.

— Aabi, dedim, biliyorsun, ben o voliyi vurduğum zaman herkesin hakkını bi tamam ödemiştim, eksik olma, sayende paçamı kurtarıp eski dalgalardan elimi ayağımı çekmiştim. Geçmiş hesaplar müruru zamana uğrayıp kapandı, şimdi benden ne istiyorsun?

Ben öyle nezaket dairesinde diklenince,

— Eski hesaplar kapandı, şimdi o defterleri açma! dedi. Benim seni buraya çağırmamın sebebi şu ki, sen şimdi memlekete vatanî vazife yapacaksın.

Bizim bildiğimiz vatanî vazife nedir beyabi; askerlik dii mi? Tamam! Demek beni askerlik dalgası için çağırtmışlar.

Tatlı Haydar'a,

— Aman aabi, dedim, ayağını öpeyim. Ben bu vatanî vazifeyi bahriyede yaptım, hem de tamamı tamamına altı sene. Kasımpaşa Divanhanesinin camialtında hapis yattığım yılları da hesaba katmıyorum. Çok firari olduğumdan, Allahıma şükür, altı senede vatanî vazifemi bitirdim. Yaş elliyi geçti aabi, şimdi benden daha ne vatanî vazifesi istiyorsunuz?

Ben böyle söyleyince, annıyo musun, Tatlı Haydar bana bi kahve söyledi, bi de cıgara verdi. Ossaat çakız oldum, annıyo musun; bunlar benden, vatanî vazife dalgasıynan, zarlarına bakmamı istiyorlar. Benim kahve ocağı işliyor ya, herkesin gözü bende...

— Aabi, dedim, vatanî vazife diyerekten başka bi emrin varsa, açık et, buyur, canbaşüstüne... Kahve ocağı benim değil, senin...

Tatlı Haydar

— Sen yanlış anladın, dedi, bu seferki vatanî vazife askerlik işi değil, başka bir iş... Bu bir memleket vazifesi... Sen şimdi, memleketimizin ve de hükûmetimizin yüzünü akedeceksin evelallah... Hükûmetimizin sana gayetle ihtiyacı var ki, anlatılır gibi değil...

— Aman aabi, dedim, benimle kıyak dalga geçiyorsun kurban olayım aabi, ben kimim ki, koca bi hükûmet benim gibi bir eski yankesici parçasına muhtaç kalsın!

Tatlı Haydar,

— Hükûmettir bu, dedi, hükûmetin işi hiç belli olmaz sırası gelir, her bir vatandaşına muhtaç olur. Şimdi sen de bir vatandaş olaraktan, hükûmet senden bir vatanî vazife bekliyor.

— Buyur aabi, dedim mâdem işin içinde vatan dalgası var, annıyo musun, boynum kıldan ince, öl de öleyim...

Bunun üzerine beyaabi, Tatlı Haydar bize durum vaziyetini açık etti.

Efendime söyliyeyim, annıyo musun, bizim memlekete gayetle kalabalık bi ecnebiye heyeti gelmiş. Bunların içinde Amerikan, Alaman, Danimarkadan, Fransiyadan her bi yandan adam varmış... Ondan sonra, tüccarı, doktoru, müvendisi, profosörü, her bi çeşit adam varmış içinde... Bunlar bizim memleketin her bi yanını inceliyorlarmış da ona göre hükûmete mangır yardımına gelmişler annıyo musun... Velâkin, bu heyet her nereye gitmişse, bizim işlerin hiçbirinden memnun kalmamış. Orman demişler, orman işimizi beğenmemişler, annıyo musun... Fabrika demişler, fabrika işlerimizi beğenmemişler, annıyo musun... Bunun üzerine hükûmet çok fena bi halde mahcup kalmış ecnebiyyeye karşı... Hükûmet demiş ki, aman demiş, biz bu ecnebiye heyetine bişiyimizi beğendirelim, demiş...

Bunu Tatlı Haydar bana anlattıktan sonra,

— İşte, dedi, şimdi iş sana düşüyor İhsan' cım; bu bir vatanî vazifedir.

Benim anladığım kadarı, bizim hükûmet bu ecnebiye heyetine hiçbişey beğendiremeyince, demek bi de hırsızlarımızı görün demeğe getiriyor ki, bana iş düşüyor...

Tatlı Haydar'a,

— Çaktım aabi, dedim bizde gayet hızlı hırsızlık olduğunu göstereceğiz yani ki, ecnebiye heyeti de «Herbişiy kötüyse de hırsızlıkları gayetnen kuvvetli» desinler ve de hırsızlığımızdan memnun kalsınlar...

— Aşağı yukarı öyle bişiy, dedi, şimdi biz bu adamlara bizde polisin çok kuvvetli olduğunu, çok iyi çalıştığını isbat edeceğiz.

— Biraz zor aabi... dedim.

— Evet, zor... dedi, biz de seni onun için çağırdık ya... Sen şimdi bize eski bir sabıkalı olarak, namlı bir yankesici olarak, usta bir hırsız olarak yardım edeceksin ve de vatanî vazife yapacaksın...

Tatlı Haydar'ın lâflarından iyice aklım karıştı benim.

— Ne gibi yani aabi? dedim.

Açık etti. Bana heyetin kaldığı oteli gösterecek. Heyetin adamlarını tanıtacak, annıyo musun... Ben de heyet adamlarını çarpacağım, Allah ne verdiyse üstlerindekileri yürüteceğim,

annıyo musun... Tabiî herifler «Vay yandım...» diyerekten bizim polise gidecekler. Bizim polis de onlara «Hiç merak etmeyin, bizde polislik gayetnen kuvvetlidir, şimdi beş dakikada şıp diye enseleriz!» diyecekler, annıyo musun... Ben heriflerden çarptığımı getirip polise vereceğimden, çalınan malını adama verip «Buyrun, işte malınız!» diyecekler. Onlar da, annıyo musun, vay anasını amma da polis be... diye apışacak enayiler!

Nah şu nimet gözüme dursun aabi, Tatlı Haydar'a,

— Yapamam aabi, dedim.

— Neden? dedi.

— Bi kerem, dedim, ben bu zenatı terkliyeli çok oldu, antrenmanım yok bir...

— Anlamam aaklıyacaksın... dedi.

— Töbe ettim, iki... dedim.

— Tavuk götü tövbe tutmaz oğlum İhsan... dedi.

— Yeni bitme gayetnen hızlı yankesiciler var aabi, bu vatanî vazifeyi onlara verseniz daha kıyak olur... dedim.

— Yeni yetmelerin sütü bozuk oluyor, dedi, onlara hiç güvenemeyiz. Çünkü herifler çarpar, soyar, sonra malı getirmez bize, tüyerler... Artık işin yoksa ara dur... Heriflere polisi beğendirelim derken, bir de üstelik rezil oluruz. Bize senin gibi namuslu bir hırsız lâzım!

— Affet aabi, ayağını öpeyim aabi, yapamam aabi... dedimse de,

— Sen bilirsin İhsan, dedi, bak benden günah gitti, sen bu vatanî vazifeyi yapmazsan, kahvene baskın vereceğim. Senin kahvede «keriz» olduğunu biliyoruz, «nefes» sattırdığını biliyoruz... Düşün artık, sen bilirsin...

Baktım yollar kesik, mecburî kabul ettim.

— Yalnız aabi, dedim, mangırsız olmaz vatanî bir vazife... Ben aaklıdığımı getirip verdim diyelim, biz ne anlıyacağız bu işten?

Tatlı Haydar kızıp da,

— Vatanî vazife dedik sana, utanmıyor musun para istemeye? diye bağırınca,

— Aabi kızma, dedim, bak meselâ sen de polislik ederek vatanî vazife yapıyorsun, ama, aydan aya mangırını da alıyorsun. Mangırını almasa meselâ, milletvekilleri vatanî vazifelerini yapar mı? Arkadaşlık başka, vazife başka... İş başka, şaka başka... Din işleri başka, dünya işleri başka... Vatanî vazife başka, mangır dalgası başka...

— Peki, dedi, madem öyle, kahvende serbestsin, her istediğini yaparsın... Yalnız, unutma, heyetten birinden bişey aaklıdın mı, hiç vakit kaybetmeden hemen buraya damla ki, biz de adamlara, çalınan malını şıp diye bulmuşuz gibi, geri verelim.

— Olur aabi...

Bana ecnebiye heyetin kaldığı otelin adresini verdi, adamların eşkâlini de anlatıp resimlerini gösterdi,

— Haydi Allah rastgetire... Göreyim İhsan, bütün ümit sende. Heyetin Başkanını çarpabilirsen daha iyi... Güle güle... dedi.

Beyabi, bizim için bu işler tokum yemekten kolay... Otelin önüne durdum, dikize geçtim. Akşama doğru bunlar çıktı. Elimdeki resimlere baktım, tamam heyetin reizi, madaması da yanında... Reizi bi göğüsledim, göğüslememle çarığın yerini şavulladım. Tamam diyorum sana... İkinci göğüslemede çarptım, tam aldım çarığı... Demek zenatı unutmamışız. Hemen voltamı aldım, doğru Taksim'deki umumî helâlara... Çarığı açtım beyabi, içi silme gâvur parası... Allah seni inandırsın, şeytana uymadım, içinden bikapik almadan, annıyo musun, götürdüm müdüriyete... Tatlı Haydar beni görünce,

— Nerdesin be kardeşim... diyerek boynuma sarıldı.

Çarığı verince, alnımdan öptü.

— Ulan aşkolsun, şerefimizi kurtardın... dedi.

Ecnebiye heyetinin reizi de, aman cüzdan gitti diyerek beş dakka önce gelmiş... «Hiç merak etme, yarına kalmaz buluruz, bizde polis gayetnen kuvvetlidir» demişler.

Tatlı Haydar'a,

— Vatanî vazifemi yaptım, hadi bana eyvallah... dedim.

— Aman dur, dedi, bu bi kereylen olmaz, durmadan çarpacaksın herifleri...

— Aabi, yapma, elim alışacak, sonra kendimi tutamam... dedimse de dinletemedim annıyo musun...

Başladım ben bu ecnebiye heyeti adamlarını çarpmaya... Hele bikerem, heyetten birinin bütün ceplerini boşalttım... Çarığı bırak efendi, herifin anahtarlarını, mendilini, çakmağını, cigarasını, pantolon cebindeki bozuk paraları, ceket yakasındaki rozeti aldım, enayi hâlâ uyuyor. Beyabi, herifin pantolonunu ayağından söküp alsam, ruhu duymayacak... Ondan sonra, kendi kendime ulan İhsan dedim, annıyo musun, şu herifin sök düğmelerini... Adamın

elbisesinde düğme bırakmadım.

Verdim, Kazancı Yokuşundan aşağı... Doğru Müdürüyet... Tatlı Haydar'ın önüne malı yığdım.

— Afferin ulan İhsan, gözüme girdin, sana bu yollar helâl... dedi.

— Aaabi, dedim, herifi otelin önünde hamama girmiş gibi çıplak bırakacaktım, ama acıdım fukaraya...

Uzatmıyalım beyabi, ben bunların erkeğini, karısını onbeş gün sövüşledim. Evelallah, operatör doktor ameliyatı gibi, ben bunların ciğerini söker yürütürüm de, röntgene girmezlerse haberleri bile olmaz, anniyo musun, ciğersiz yaşar enayiler.

Tatlı Haydar'a,

— Aaabi, izin ver, şu ecnebiye heyeti reizinin ciğer ve dalak takımını ameliyat edeyim... dedim.

Gülüyor Tatlı Haydar...

Sonra beyabi, heyette bi de karı var affedersin, ben bu karının elindeki çantasını açıp, içindekileri sövüşledim. Götürüp Tatlı Haydar'a verdim. Velâkin, kadın gelip de polise, benim bişeyim çalındı demiyor... Bunun üzerine, ecnebiye lisanı bilen bi polis açtı telefonu bunlara.

— Acaba bişeyiniz çalındı mı? diyerekten sordu.

— Çalınmadı... demişler.

Polis de,

— İyice arayın her yanınızı, çalınmış olması lâzım... demiş.

İyice aranınca,

— Evet, bizden bir hanımın çantası boşalmış, demişler.

— Çantada pembe bir bez var mıydı? demiş.

— Evet vardı... Ama siz nerden biliyorsunuz? demişler.

— Bizde polis gayet kuvvetlidir, biz biliriz, demiş.

Sen şu bizim polisin kuvvetine bak, beyabi, malın sahibine, daha malı çalınmadan, senin malını çalacak hırsızı yakaladım, diye haber verecek.

Heyet giderken, bizim gazeteciler,

— En çok neyimizi beğendiniz? diye sormuşlar.

Ecnebiye heyetinin reizi, terbiye icabı cevap vermeyince, gazetecinin biri lâfa çanak tutup,

— Bizde polis çok kuvvetlidir... demiş.

Adam da bunun üzerine dayanamayıp,

— Biz dokuz kişiyiz, İstanbul'da onbeş gün kaldık, her birimiz doksan kere soyulduk... Sizde polis kuvvetli ama, hırsızlar polisten daha kuvvetli... demiş.

Adamın bu lâfı gazetelerde çıktı mı: Ecnebiye heyeti reizi, Türkiye'de hırsızlık çok kuvvetli ve gelişmiş, dedi.

Benim bunda kabahatim var mı, ayağının altını öpeyim... Bizimkiler kızmış buna. Vayy... Enselediler mi beni... Yahu, arakla dediniz arakladım. Vatanî vazife dediniz, anniyor musun, eyvallah dedik... Beni piyastos ettiler. Tatlı Haydar'a,

— Ben dalgayı anlatırım hâkime... dedim.

— Ulan, böyle bişey yaparsan, faili meçhul yüz hırsızlık var, hepsini yıkarım üstüne, bir de itiraf ettirip zabıt tutarım, bin sene çıkamazsın kodesten... dedi.

Tamam mı beyabi, ben mahkemede dut yemiş bülbül... Yedik iki sene cezayı anniyo musun...

Vazelin İhsan'ı dinleyenlerden biri,

— Sen iki sene cezayı peynir ekmek gibi yersin aabi, dedi, sağ yanından sol yanına dönünceye kadar iki sene geçer.

Vazelin İhsan,

— Orası öyle, dedi, velâkin bu yaştan sonra koyuyor adama... Bereket versin yalnız bi işten mahkemeye verdiler de, iki seneyle kurtuldum. Kendi payıma ben vazifemi yaptım, vatan sağolsun...

BU EVE GAZETE GİREMEZ!

Ankara'da evlerinde geceyatısına misafir kaldığım, çok yakın bir arkadaşımdı. Birkaç yıldır görüşmemiştik.

Sabahları uyanır uyanmaz gazete okumazsam, başka iş yapamam; yılların alışkanlığı... Hizmetçiden gazete istedim, önce duymazdan

geldi. İkinci isteyişimde, sesini çıkarmadan gitti. Ben onu gazete getirmeye gitti sanmıştım.

Biraz sonra arkadaşımın karısı geldi salona,

— Günaydın... dedi.

— Günaydın...

— Rahat uyuyabildiniz mi?

— Çok rahat...

— Gazete istemişsiniz?

— Evet...

Kadın fısıldayarak,

— Bizim eve gazete girmez!.. dedi.

Ben de ona uymak için fısıltıyla,

— Neden? diye sordum.

Yine fısıltıyla konuştu:

— Eskiden her sabah üç gazete alırdık, şimdi almıyoruz... Altı aydır evimize gazete girmiyor.

Ben de yine fısıltıyla,

— Neye böyle yavaş sesle konuşuyorsunuz? dedim.

Biraz daha kulağıma eğilerek,

— Çocuklar duymasın diye... dedi.

Arkadaşım içerden seslenince kadın gitti.

Kahvaltı masasında arkadaşıma,

— Sizin eve gazete girmezmiş, öyle mi? dedim.

Gözleriyle çocukları işaret edip, parmağını dudağına götürdü: Sssst!...

Biraz sonra çocuklar bahçeye oyuna çıkınca, arkadaşım,

— Eve nasıl gazete sokayım, dedi, başımıza gelenleri biliyor musun? Oğlum daha ikinci sınıfta, kız birde, en küçükleri de okula gitmiyor ama, evde kendikendine okumaya başladı. Bir pazar günüydü, hepimiz evdeyiz. Biz pazarları beş gazete, başka günler de üç gazete alırız. Annem ütü yapıyordu. Oğlan,

— Haminne, striptiz ne demek? diye sordu.

Annem,

— Sus bakayım, o ne biçim söz... Şimdi ağzına biber koyarım. Nerden öğreniyorsun o terbiyesiz lâfları! diye oğlanı azarladı.

Bana göre, çocukların bütün sorunlarına cevap vermeli, tabii onların anlayabileceği uygun bir biçimde... Hele çocukların soru sorma isteklerini körletmek çok yanlıştır.

Annemin sorusuna oğlan,

— Kimseden öğrenmedim haminne, dedi, gazete yazıyor... Striptiz yıldızı...

Annem,

— Sus diyorum sana!., diye bağırıp gazeteyi oğlanın elinden aldı.

Anneme yavaşça,

— Şimdi daha iyi mi yaptın, dedim, çocuk büsbütün merak eder. Onların her sorusuna cevap verilecek... Anlatsana!

Annem,

— Daha neler? dedi. Bacak kadar çocuğa bu yaşımdan sonra istriptiz mi anlatacak mışım?

Oğlan galiba annemle konuştuğumuzu sezdi, bu sefer bana,

— Baba, striptiz ne demek? diye sordu.

— Getir bakayım o gazeteyi bana!

Getirdi. Kocaman bir resim: Bir çıplak kadın, dizlerinin üstünde, başını geriye atmış, yalnız ön yerinde bir küçücük üçgen. Fotoğrafı da ta önden çekmişler. Anlatırken, öbür iki küçük de yanıma geldi:

— Bu resmi görüyorsunuz ya... Kadınlar elbiselerini böyle çıkarıp soyunurlarsa ona striptiz derler.

Bu sefer kız,

— Oğlanlar striptiz yapmaz mı? dedi.

— Hayır, yalnız kadınlar yapar.

— Neden?

Ne diyeyim şimdi ben.

— Erkekler yapmazlar işte, dedim, yalnız kadınlar striptiz yaparlar da, ondan erkekler yapmazlar.

— Ben de yapacak mıyım striptiz.

Haminnesi,

— Daha neler!.. diye bağırdı.

— Sen yapmıyacaksın kızım... dedim.

— Neye, ben kız değil miyim?

En küçükleri bilgiçlik ederek,

— Aptal, dedi, sen daha küçüksün, büyüyünce yapacaksın striptizi...

Kız birden,

— Haminne sen de striptiz yaptın mı? diye sordu.

Annem bana,

— Öğret bakalım, öğret... diye bağırdıktan sonra başını sallayarak mutfağa gitti.

Oğlum,

— Baba, dedi, neye soyunuyor kadınlar?

— Bu bir dans gibi bişey...

— Erkek olmadan mı dans ediyorlar?

— Evet...

— Ama şimdi hava soğuk...

— Onlar kapalı, sıcak yerde soyunurlar.

— Haa anladım, hamam...

Küçük,

— Anne, sen striptiz yapıyor musun? dedi.

Karım,

— Sizin başka işiniz yok mu? diye bağırdı, hadi içeri!..

Hepsi bir yere dağıldı. Benim haberim yok, kıza haminnesi,

— Terbiyeli kadınlar striptiz yapmazlar, ayıp şeydir o... demiş.

Çocuğa hiç böyle şey söylenir mi? Yaşlı kadın işte.

O gece bize yemeğe misafirler gelecekti: Bir rejisör, bir mühendis, bir de genel müdür olan üç arkadaşımla eşleri... Rejisör arkadaşımın karısı eskiden dansözmüş... Bu kadın için uygunsuz şeyler de söylenirdi. Çok kıskanç olduğu için kocasıyla hep kavga ederlerdi.

Genel Müdür olan arkadaşımın evliliği bir başka türlü. Yanında memur olan evli bir kadınla suçüstü bastırdılar, kadının kocası, evlenmeleri şartıyla dâvasından vazgeçti. Onlar da böylece evlendiler. İşin garip tarafı, Genel Müdürün eski karısı da bir evde suçüstü yakalanmış, adı gazetelere bile düşmüştü.

Genç mühendisin eşi de tanınmış bir film yıldızıydı.

Bilirsin ya, benim eskiden beri sinemaya merakım vardır. Biz dördümüz aramızda bir filmcilik şirketi kuracaktık. Ben senaryo yazacaktım, genel müdür arkadaşımla mühendis olan da sermaye koyacaklar, mühendisin eşi başrolü oynayacak, rejisör arkadaşım da filmi çevirecek, böylece ilk filmimizi elbirliğiyle ucuza getireceğiz. Bizim evdeki akşam toplantısı biraz da iş görüşmesi olacaktı.

Misafirler geldi. Daha sofraya oturmadık, salonda konuşuyoruz. Misafir hanımlar bizim çocukları seviyorlar. Kardeşim, olacak iş mi şu, benim büyük oğlan, rejisörün karısı olan eski dansöze,

— Teyze siz striptiz yapıyor musunuz? diye sormaz mı!..

Sanki öğretmişiz... Eski günlerini unutturmaya çalışan kadın bozuldu.

Ben hemen, sırıtarak,

— Hı hı hı... Bugün gazetede okumuş da... dedim.

Bu sefer kız,

— Ben büyüyünce striptiz yapacağım... dedi.

En büyük oğlan,

— Hiç de yapamazsın! diye bağırdı.

— Nedenmiş? Bal gibi de yaparım işte...

— Haminnem bana söyledi, kötü kadınlar striptiz yaparlarmış... (Yine o kadına sordu.) Öyle değil mi teyze?

Çocuk gibi Allah cezalarını versin... Büyük oğlan,

— Ama baba, dedi, neden soyunduklarını söylemedin bize?

Genel müdür durumu kurtarmak için,

— Oğlum bu bir sanattır, dedi. Ya!.. Sanat!.. Güzel kadınlar soyunur, başkaları da seyreder.

— Aaa, ayıp değil mi?

Genl Müdürün karısı bu sefer kıskanıp da, eski dansöze bakarak,

— Tabiî sanattır çocuğum, o işin de erbabı var, her kadın soyunamaz... diye lâf dokundurmaz mı!..

Ayıkla pirincin taşını...

Neyse efendim ben lâfı hemen döndürdüm, karım da çocukları öteye aldı, film işini konuşuyoruz. Biraz sonra kızım film yıldızı olan mühendisin karısına, elinde bir gazeteyle koşup,

— Kiralık kız ne demek? diye sormaz mı!..

Kadın kıpkırmızı kesildi.

Oğlan,

— Ben okudum, dedi, gazetede kiralık kızın hayatını yazıyor... Ne demek olduğunu biliyorum ben...

— Hadi be... Ben anlamıyorum da sen nasıl anlayacaksın... Baba ne demek kiralık kız?

Anlatmasam bitürlü, anlatsam bitürlü...

— Bazı kızlar vardır... Onları... Ş'aparlar... Yani... Kirayla alır... hani daktilo, sekreter filân var ya... İşte öyle... çalışırlar.

— İyi öyleyse... Kızları kiralamak için kaça kadar okumak lâzım?. Liseyi bitirince mi?..

Ben anlatıp dururken, oğlan bu sefer,

— «Uygunsuz vaziyet...» ne demek baba «uygunsuz vaziyet?» diye bağırdı.

Genel müdürün karısı az önce, dansöze lâf dokundurmuştu ya, bu sefer de eski dansöz,

— Yavrum, sen onu bu teyzeye sor!.. diye genel müdürün karısını gösterdi.

Buz gibi soğuk bir hava...

Çocuk kısmı, eve bir misafir geldi mi, bir gösteriş merakına kapılıyor. Karım, o soğuk havayı gidermek için,

— Sofraya oturalım mı? dedi.

— Bilmem... Siz bilirsiniz... Daha erken galiba...

Bunu söyliyen mühendisin karısıydı.

Annem, çocukları yandaki odaya götürdü. Biraz rahatladım. İçerden gürültüleri geliyor. O ağır havayı biraz yatıştırırken, oğlan koşa-

rak geldi, elinde de bir gazete, birader, sanki öğretmişiz gibi, rejisörün karısına,

— Teyze, dedi «Genelev» nasıl oluyor? Bak, burda resmi var...

Hemen,

— Gel bakayım buraya, dedim, gel ben sana anlatayım... Genelev...

Durumu kurtarmak için misafirlere de,

— Çocuk işte... dedim, meraklı oluyor. Gazetede ne görseler, ne okusalar soruyorlar.

— Anlatsana baba, hadi...

— Genelev de basbayağı bir evdir işte, yalnız o genelevdir...

— Bizim ev genelev mi?

Misafirler güldü, ben gayet ciddi,

— Hayır, dedim, bizimki özel ev...

— Yani anlamadım ki, nasıl oluyor genelev?

— Ben sana yarın anlatırım, hadi kardeşlerinin yanına git şimdi...

— Orada ne yapıyorlar baba?

— Ne yapacaklar canım, oturuyorlar, yatıyorlar... ev işte...

Bu sefer kız elinde bir gazete ilâvesiyle geldi, film yıldızına,

— Teyze, dedi, bak bu abla diyor ki...

— Hangi abla o?

Ünlü bir film yıldızının adını okudu gazeteden.

— Bu abla diyor ki «Şöhretin yolu, rejisörün yatağından geçer» diyor.

Rejisörün karısı bütün kıskançlığıyla,

— Tabiî ya, dedi, rejisörün yatağından geçer...

— Neye rejisörün yatağından geçiyor baba?

— Kızım, sen bazı annenle yatmıyor musun?

— Film yıldızının kendi yatağı yok da mı rejisörün yatağına yatıyor

—Var kızım var... Var ama, olsun işte... Bazan geç kalıyor meselâ, yahut hastalanıyor filân...

— Beraber mi yatıyorlar yani...

—Canım neye yatmasınlar, ne var bunda?

— Üşüyor mu?

— Üşür de tabiî...

Mühendisin karısı birden ayağa kalktı,

— Biz gidelim artık müsaadenizle... dedi.

— Aaa, nasıl olur? Aman... Yemek?...

Rejisörün karısı,

— Alındı hanım... dedi.

— Aman ayol, ben neye alınayım, asıl alınan sensin, bir damla çocuk genelevi sormakla ne çıkarmış da öyle yüzünüz şey oldu birden?

Genel müdürün karısı da kalktı:

— Biz de gidelim artık...

— Hanımefendi rica ederim... Özür dilerim... Eğer bizim...

Üçer beşer dakika arayla çıkıp gittiler. Tabiî bizim film işi suya düştüğü gibi, üç arkadaş da darıldılar, hem bize, hem birbirlerine...

Karım çocukları döğmeye kalktı, zor aldım elinden. Döğmek daha kötü... İşte o günden sonra, eve gazete girmesini yasak ettim. Ben yazıhanede okurum gazeteleri. Gizlice eve getiririm, karım da gece yatınca okur... Bu eve gazete giremez beyim, giremez!...

İHTİLALİ NASIL YAPTIK

BUYRUN CENAZE NAMAZINA

Dünyanın en acaip cenaze töreni bizim fabrikada oldu. Dil alışkanlığı işte; hep bizim fabrika deriz; Şakir Bey'in fabrikası...

Şakir Bey çok değerli bir adam ama, ne yapsın zavallı, çok kısır bir memlekette dünyaya gelmiş, yoksa, bir Avrupa, Amerika memleketinde dünyaya gelmiş olsaydı o memleketin tapusunu üstüne çıkarır, yetmezdi de, komşu memleketleri de kiralar, satın alırdı; böyle büyük bir iş adamı... Ne yapsın garip, kendi büyük, memleket küçük ve de kısır...

Fabrikada, memuru, ustabaşısı, ustası çırağı ikiyüzden çoğuz. Biz böyle dirlik düzenlik içinde çalışıp dururken nereden geldiyse Nuri Usta diye bozguncu biri geldi. Onun gelmesiyle de tadımız tuzumuz kaçtı. Daha geldiğinin ilk haftası mı, ikinci haftası mı neydi,

— İşçi ücretleri azdır! diye işçileri kışkırtmaya başladı.

Sizden iyi olmasın, Fahri Usta diye bizim fabrikada yirmi yıldır çalışan gayet insaniyetli bir ustabaşı vardır, çekti bu Nuri Usta'yı,

— Bre oğlum, dedi, bulmuşsun da bunuyorsun. Sen biraz çeneni tutsan iyi olur. Allah razı olsun bu adam burada bir iş kurmuş bize de ekmek kapısı açılmış. Şurda çalışıp üç-beş kazanıyoruz da çoluk çocuğumuzu geçindiriyoruz. Şimdi bu adam bizi burdan kovsa da aç-açık kalsak daha mı iyi!.. Diyelim seni burdan tir etse, senin gibi elli tane Nuri Usta, kuyruğa girmiş, kapıda sıradalar...

Gelgelelim bu Nuri Usta lâf anlar takımından değil.

— İş kanunu var bu memlekette ulan! diye bar bar bağırıyor.

Şakir Bey duysa, vallaha bunu yakasından tuttuğu gibi kapı dışına deh eder.

Bu Nuri Usta gittikçe azıttı efendi, bu sefer de,

— Fazla mesai ücretlerini isteriz! diye yeni bir âdet çıkardı ortaya.

— Gel oğlum, etme eyleme! diyorsak kime diyoruz, bir kulağından girip öbüründen çıkıyor.

Kısası efendi, bu bozguncu o güzelim fabrikayı karman çorman edip ortalığı birbirine kattı. Sonunda Şakir Bey de olanları duydu ya, nedendir anlamadık, hiç sesini çıkarmadı.

Nuri Usta azdıkça azıyor, bu sefer de,

— Fabrikada işçiye öğle yemekleri çıkacak! demez mi...

Şunun zoruna bak biyol, öğlen yemeğiymiş, yok mu daha bi istediğin. Öğle yemeği verseler, bu sefer de avrat isterim! diye tutturacak.

Biz bu delibozuğun ileri geri sözlerini patrona duyurmak istemiyoruz ya, duyulmayacak gibi değil ki... Fabrikaya iş müfettişlerinin beşi gelip onu gidiyor. Pekiy ama, patron bu bozguncuyu neden kapı dışarı etmez... Gördün mü adamın iyi kalpliliğini sen! Kovsa herifin çoluğu çocuğu aç-çıplak kalacak diye acıyor işte besbelli...

Uygunsuz kişiyle baş edilir mi hiç, bu sefer de,

— Çalışma yerlerinde sağlık şartları bozuk!.. diye başladı.

Yahu herif düpedüz deli be!.. Ulan buradan kovulursan daha iyi yerde mi çalışacaksın zibidi!.. Kahve köşelerinde sürtüp duracaksın. Ulan burası iş yeri mi, yoksa efendime söyliyeyim, turistik otel mi?

Biz buna «Gel etme, eyleme Nuri Usta!» dedikçe,

— Ulan bu memlekette kanun var be! diyerek büsbütün azıyor.

— Arkadaş, memlekette kanun yok, diyen mi var... Memlekettir, elbet kanunu bulunacak... Velâkin bu kanun sana bana mı? Nuri Usta'nın üstüne kanun çıkarmadılar ya...

Ne desek boş. Bizim anlamadığımız, neden Şakir Bey buna patronluğunu bir iyice gösterip, tir git kapımdan, demez?.. Fahri Usta'nın dediğine bakılırsa, herif bozguncu mozguncu ama, elinden gelmeyen iş yokmuş da ondan ötürü patron bunu kovmağa kıyamazmış. Orası öyle, herifin elinden her iş geliyor ve her bir işin hakkıyla ustası. Santral bozulur, koşar onarır. Torna tezgâhı çalışmaz, şıp diye yapar. Elektrik işi bunda, tesviye işi bunda... Herif anasından elinde matkap, tornavida, anahtar,

öylece usta doğmuş canım... Fabrikada bir bozuk makina vardı, dünyanın mühendisi geldi gitti, onaramadı. Almanya'dan uzmanını, yapan fabrikanın adamını getirttiler de yapamadı. Sonra bu bozguncu Nuri,

— Durun hele!.. deyip bir sıvandı, gözkaş arasında koca makinayı onardı çıktı.

Bunda yedek parça medek parça kullanmak da yok. Dişlileri eğeler, pistona bir çivi sokar, ara yere çaput tıkıştırır, bel kemerini volana takar, gecenin bir vakti bozuk makinayı işletir. Herifin eline saçtan odun sobası ver, sana jet motoru yapsın ki, jet fabrikası ayırdedemez.

Bu yanları iyi de gelgelelim bozguncu... Arkadaşlar toplandık,

— Yahu, dedik, bunu bir şikâyet edecek makam yok mu bu memlekette?

Gidip patrona söyledik. Patron dersen yaka silkiyor...

Son zamanlarda iyice belâ oldu, gönülden çalışmıyor da... Patron, bundan hem yandım Allah diyor, hem de yanından kovmuyor.

Derken, işte o kaza oldu. Öğle paydosuna yakın bir saatte birden bir gürültüyle sıçradık. Atelyenin camları şangır şungur indi. Aman diye çığrışarak fırladık. Nedir ne değildir... Bir de baktık fabrika ocağının olduğu yerden havaya dumanlar yükseliyor... Bir, bir daha patlama oldu. Aman kaçın edin... Epiy sonra duman muman kalmayınca bir de baktık ki ocağın, fırının tuğlası bile kalmamış hep toz olmuş uçmuş.

Patron saçını başını yolarak geldi.

— Eyvah, eyvah... diye dövünüyor.

Dar zamanlarında Nuri Usta'yı çağırır. Bir sıra dövündükten sonra,

— Nuri Usta nerde, Nuri Usta nerde? diye bir zaman çırpındıktan sonra,

— Çabuk Nuri Usta'yı bulun getirin! dedi, odasına gitti.

Nuri Usta bu ocağı, fırını bir haftaya kalmaz, yeniden çatar çıkarır ortaya, yoksa fabrikanın aylarca işleyeceği yok. Nuri Usta'dır bu, koca fabrikayı fırınsız, ocaksız, bacasız da işletmenin yolunu bulur ya...

Ara tara, Nuri Usta yok... Evine baktırdık, yok... Kahvede arattık, yok... Yok, yok... Fahri Usta,

— Ulan, uçtu mu bu namussuz!.. deyince ocakçı Niyazi,

— Evet, uçtu! dedi.

— Nasıl uçtu?

— Uçarken görmedim ya, ocaktan, bacadan tek tuğla kalmadığına bakılırsa Nuri Usta da uçmuş olsa gerek... Fırın bozulmuştu. Nuri Usta'yı çağırdım, sıvandı, işe girişti. İlkin benim çırağı küskü almaya gönderdi, arkadan da ben mühendise gittim haber vermeye... İşte o sıra fırın patladı. İçerde olsak, biz de uçacaktık...

Belki de kurtulmuştur diye akşama kadar Nuri Usta'yı aradık. Bulamayınca patrona gidip söyledik:

— Nuri Usta sizlere ömür, Bey...

Patron, koltuğunda bir rahat, bir keyifle gevşedi,

— Oooh!.. Allaha şükür, ocak gitti ya bir belâdan kurtuldum. Ocağı, fırını nasıl olsa yaparız, Nuri belâsından kurtuldum... dedi.

Demesiyle bize bakıp, aklı başına gelmiş olacak,

— Aman, dedi, bu dediğim aramızda kalsın, sakın duyulmasın...

Fahri Usta,

— Her işde bir hayır vardır Beyefendi, dedi. Öldüğü iyi oldu.

Şakir Bey:

— İyi olmasına çok iyi ya benim oh dediğim duyulmasın...

Ertesi gün oldu, patron tutturdu:

— Nuri Usta'nın cesedi bulunsun, cenaze töreni yapılacak...

Polisler arar, biz araırız, herifin cesedi bile yok.

Patron,

— Kol bacak... Ne bulursanız getirin! diyor

Kol bacak değil, bir hafta aardık, tırnağının ucunu bulamadık, Patron,

— Bu herif hep duman olup uçmadı ya, el bet bir şeyi kalmıştır, artık nesi kalmışsa bulunacak! diyor.

Yok kardeş, zorla mı? Fahri Usta'ya,

— Yahu, dedim, patron bu herifi günahı kadar sevmezdi. Şimdi bu ne iştir ki artık kalmış saçını tırnağını aratıyor...

Fahri Usta,

— Bu iş başka, dedi, Şakir Bey iş adamı arkadaş... Ölen işçisine bir cenaze töreni yapacak ki, dillere destan... Adamı işçi düşmanı patron diye gösterdiklerinden, o da işçisini sevdiğini isbat edecek. Gönül almak böyle olur...

Patron,

— Her kim, Nuri Usta'dan arta kalmış bir

şeyini bulursa, yüz lira ikramiye vereceğim! diye ilân etti.

Hemen o gün de bulundu, ama nesi bulundu, ayıptır söylemesi Nuri Usta'nın üretim organı, iki taşın arasında ezilmiş olarak bulundu. Acaba onun mu, değil mi, nerden belli? Yahu başka kimin olurmuş töbe, bu düşen mendil değil ki, insan düştüğünü bilsin... Elbet Nuri Usta'nın. «Ya onun değilse!..» deyip duruyorlar. Kim bilir? Karısı... Kadın «Benim yüreğim dayanmaz, bakamam!» dedi. Belediyenin doktoru, adli tıbbın doktoru muayene etti. Bizim patron da hep başında... Sonunda resmen defnine müsaade alındı.

Bu işi bilen birkaç kişiyiz. Patron bizi çağırdı.

— Aman, dedi, bu işi duyulmasın, herkes sandukanın içinde Nuri Usta'nın cesedi var diye bilsin. Tabutta biraz ağırlık konacak ki, taşıyan cemaat içinde ne olduğunu anlamasın...

İmam yıkamış etmiş, tabuta koymuş. Biz bütün fabrika işçileri cenazenin kaldırılacağı cami avlusuna geldik ki, bir kalabalık, bir kalabalık... Büyük adamlar gelmiş, gazeteciler dolmuş, iş müfettişleri orda... Patron iki gözü iki çeşme ağlıyor. Cenaze namazı kılınıp da imam duadan sonra,

— Ey cemaat, merhumu nasıl bilirsiniz? diye sorunca, patron kendini tutamadı, tabutun üzerine abanıp,

— Ah kardeşim Nuri, sen de gittin Nuri... Sensiz ne yapacağım şimdi. Vah Nuri... diye ağladı.

Bu da yetmedi,

— Açın tabutun kapağını, arkadaşımı son bir kere öpeyim!., demez mi!..

Yahu, bu bizim patron şaşırdı mı ne... Neyi öpecek?

— Olmaz? diye beri çektiler, bu sefer de,

— Öyleyse, bir kerecik göreyim, ne olur son bir kere gösterin! diye çırpınıyor.

Benim anlayabildiğime göre bizim patron, kendi sesinin, gözyaşının heyecanından tabutta ne olduğunu unuttu...

Cenazeyi mezarlığa götürdük, tabutuyla mezara gömdükten sonra, patron taze mezarın başında ağlayarak konuştu. Toprak tümseğine bakıp dedi ki:

— Nuri!.. Nuri!.. Sen benim en büyük desteğimdin, dayanağımdın... Seni de kaybettim. Sen çalışkan, şuurlu, yaptığını bilen bir arkadaşımızdın... Yaşadıkça seni anacağız, kalbimizde yaşayacaksın Nuri! Çok çalışırdın, yumuşak başlıydın, söz dinlerdin Nuri!..

Yanımda duran Fahri Usta'ya baktım, o da ağlıyor.

— Arkadaş, dedim, bu bizim patron tabutta ne olduğunu unuttu mu?

— Unutur mu canım?

— Unutmasaydı bu dil dökmeler neyin nesi!.. Hem ayıp, hem günah... Tabuttaki şeye insan bu lâfları nasıl eder?

— Anlamazsın sen... Eder. İşin icabı öyle geliyor.

— Sen neye ağlarsın?

— Şu dokunaklı sözlere yürek mi dayanıyor arkadaş...

Cenaze töreni bitti, mezarlıktan dönüyoruz, işçi arkadaşlardan biri,

— Gayri ölsem de gam yemem, dedi, böyle bir tören yapıldıktan sonra...

Öbürü,

— Arkadaş, ben bu bizim patronun yoluna ölürüm... dedi.

— Ölünmez mi!.. Can feda...

Fabrikaya döndük, patron odasına girdi:

— Ooh, çok şükür, bu belâyı da ucuz atlattık... dedi.

Patron büyük iş adamı ya, zavallı yoksa kısır bir memlekete düşmüş.

BIÇAKSIZ ERKEK OLMAZ

Tanımadığım yaşlıca bir bey, elinde bir kâğıtla kapıda duruyordu.

— Rahatsız ettim, ben ihtiyar heyetinden hâkim emeklisi Muhlis Saraçlı. Bizim buradaki karakola yeni bir komiserin verildiğini belki duymuşunuzdur.

Duymuştum. Birkaç gündür herkesin dilindeydi. Hiçbir karakolda barınamayan eli sopalı bir komiseri buranın karakoluna atamışlar. Taşıtlarda, evlerde herkes komiserin dayakçı-

lığını anlatıp duruyordu. Ama neme gerek ben bilmezden gelip,

— Hayır, duymadım... dedim.

— Beyefendi, bir komiser geldi ki, şerrine lânet... Mazallah... Her gittiği yerde kasıp kavuruyormuş, yaka silkmedik adam bırakmamış. Vatandaşa dayak atmaktan aleyhine tam onsekiz dâva açılmış. Böyle bir komiser bizim karakola verilir mi efendim?

Herhalde beni emniyet müdürü sanarak yanlış gelmişti.

— Bizim semtimiz münevver bir muhittir, dedi, senelerden beri hiçbir vukuat olmamıştır. Şimdi biz mahallece bu komiserin karakolumuzdan alınması için imza topluyoruz. Başka arkadaşlar da öbür mahallelerdeki evleri dolaşıyorlar. Topladığımız imza kâğıtlarını sonradan birbirine yapıştırıp İçişleri Bakanına göndereceğiz; imzalar yüz metreyi geçecek... İşte dilekçe, yetmiş kişi imzaladı şimdiden... Siz de imza buyurun lûtfen...

Şimdi ne diye durup dururken taş atıp da Taşdelen suyunu üstüme sıçratayım? Bana dokunmayan komiser bin yaşasın... Ama imzalamasam, bu sefer de korkak diyecekler... Kim? Ben mi korkacağım? Aldım dilekçeyi altını imzaladım, ama, başıma bir belâ diye —ne olur ne olmaz— kendi imzamı taklit ettim. İmza ne pek benim, ne de pek benim değil... İlerde işler ters döner de «Bu imza senin mi?» diye sorarlarsa «Benim değil» diyeceğim.

Şimdilik komiseri bırakalım da o geceki olaya gelelim.

Bir gece yemeğe otururken dışarda bir kadın çığlığıyla sokağa fırladım. Bir de baktım sokak kapımızın önünde, iki zorba, yavaşlamış bir otomobilin önünü kesmiş, içindeki kadını kaçırmaya uğraşıyor... Hem de şehrin göbeğinde böyle rezalet olur mu? Beni görünce o iki zorbadan biri kaçtı, öbürünü bileğinden kavradım. Kabadayılığımdan sanmayın, herif benden de ufak tefek, insan kurusu da ondan. Elimin arasında, olta iğnesinde izmarit gibi bir-iki silkelendi, ama kurtulamadı.

Kadın;

— Yaralandım... diye inledi.

Arabanın kör ışığında, adamın elinde bıçağın parıltısı gözüme vurdu.

— Yürü karakola! diye bağırdım, bağırır bağırmaz da aklım başıma geldi. Çünkü o komiser, söylenilenlere göre yalnız şikâyet edileni değil, şikâyetçiyi de döver, sonra da hızını alamaz, yoldan geçenlerden kimi yakalarsa içeri çekip «Vay sen devlete ş'aptın ha?» diye sopa çektikten sonra durulurmuş.

Omuzundan yaralı, kanlar içinde kadın olmasa ortada, iki tokat atıp herifi savacağım, ama olmaz ki...

Hep birlikte karakola gittik, komiserin karşısına çıktık. Komiserin görünüşü tek kelimeyle: korkunç... Adamda boyun diye bişey yok. benzetmek gibi olmasın korkocaman bir kelle iri gövdenin içine çakılmış.

Olanları anlattım. Sanığa,

— Nedir? dedi.

Sanık,

— Haçan kumser bey, ben kendu kendume yoldan geçeyken, ha bu efendu beni tuttu ha buraya keturdu.

Konuşmasından Karadenizli olduğu belliydi.

Komiser,

— Uzun etme de bıçağı çıkar... dedi.

— Ne pıçağu? Pende pıçak yoktur. Estağfirullah, pıçak taşımayrum...

Üstünü arayan polisler de bıçak bulamadılar ama pantolununun kemer kayışına takılı bıçak kınını buldular.

Komiser kını eline alıp sordu:

— Bu nedir?

Karadenizli hiç umursamadan, soğukkanlı,

— Kindur... dedi.

— Nedir?

— Kindur efendim.

— Hani sen bıçak taşımazdın?

— Pıçak taşimasına taşimam... Pıçak kullanmayrum.

Komiser gittikçe kızıyordu:

— Ulan bu ne bu?

— O kindur efendim.

— Bana bak, beni zıvanadan çıkarıyorsun, sonra karışmam ha... Bu nedir diyorum sana.

— O kindur efendim... Haçan pağa inanmaysan kime istersen sor öğren: Allah'ın pilduğunu kuldan ne saklıyacağum, vallaha da kindur pillâha da kindur...

Adamı yaklayıp karakola getirdiğime bin pişman olmuştum. Bu komiser zavallıyı buradan sağ çıkarmaz...

— Ulan kın taşınır mı?

— Taşınur...

— Taşınmaz...

— Ben taşıyayrum efendim, kime ne... Yasak mı?

Komiserin gözü seğirmeye, elleri titremeye

başladı. Doğrusu çok sabırlı adammış.

— Peki bu kının içindeki bıçak nerde?

— Pıçağı yoktur diyeyrum anlatamayrum...

— Tövbee, yahu insanı çıldırtma. Bu kının içine ne koyuyorsun?

— Hiç pirşey de komeyrum, poş turey...

Komiser hırsından sağ elinin tırnaklarını kemirirken sol elini masaya vurmaya başladı. Sonra birden,

— Peki, bu kın boş satılmaz, dedi, söyle bakalım sen bu kını nereden aldın?

Karadenizli gayet soğukkanlı,

— Almadum... dedi.

— Öyleyse çaldın...

— Çalmadum...

Komiserin alabros tıraşı dimdik oldu,

— Söyle, söyle! diye bağırdı.

— Hedayadur efendim, pi arkataşum hedaya etmiştur...

— Kim arkadaşın?..

— Hasan'dur... «Hatıram olsun, bakar bakar peni anarsun» tedu, hedaya ettu efendum...

Komiser, polislere,

— Atın bunu aşağıya!.. dedi.

Karadenizliyi götürdüler. Hakkında o kadar dedikodu çıkarılan komiserin sabrına şaşmıştım. Bu adamın karşısında taş olsa çatlar...

Komiserle konuşmaya başladık. Dedi ki:

— Böylelerini dövmeyip de ne yapacaksın beyim? Allahaşkına söyleyin, ne yapılır böylesine?.. Kadını bıçaklamış işte, kın da üstünde. Bıçağı bulmadan ben bunu mahkemeye nasıl göndereyim?..

Anlattığına göre, dayak atmaktan aleyhine onsekiz dâva açıldığı doğruymuş; örtbas edilenler de yüzü aşkınmış. Amerika'da kurs görmüş, birçok da takdirnameler almış olduğu için cezalandırmak istemiyorlarmış. Emniyet Genel Müdürü çağırmış, «Bak» demiş «bundan sonra vatandaşlara fiske vurmak yok... Seni en iyi yerde yeni bir karakola veriyorum. Orda da bir vatandaştan senin için şikâyet duyarsam, bu sefer kurtaramam, hem de aleyhindeki bütün delilleri veririm mahkemeye...»

— Yoksa, diyordu komiser, ben onu papağan gibi konuşturmasını bilirim ama, aaahhh, ne yapayım, ekmeğimden olacağım... Bunca yıllık mesleğimden olacağım... Çoluk çocuk var beyim...

Komiser yana yakıla anlatırken, Karadenizli sanığın kaçan arkadaşını polisler iskelede yakalamışlar, getirdiler. Komiser, yeni gelenin yüzünü duvara çevirtti.

— Öylece dur, bu yana dönme, dedi.

Sonra, aşağıya indirileni getirtti, onun da yüzünü karşı duvara çevirtti. Yeni gelene sordu:

— Sen bu arkadaşına bişey hediye ettin mi?

O daha cevap vermeden öbürü bağırdı:

— Etmiştur...

— Sen sus. (Hasan'a) Ettin mi?

— Pelkûm etmişumdur, haçan şimdi hatırlamayrum...

Öbürü bağırdı:

— Ulan Hasan, sen pağa kin vermedun mi?

— Sen sus ulan... (Hasan'a kını gösterdi) Bunu sen mi verdin?

— Haşa... Pen vermemuşum...

Yüzleri duvara dönük olarak ikisi atışmaya başladılar:

— Ulan Hasan, sen verdun ya kardeşum... Közünü sevduğum, vermedun mi? Tinine imanına söyle, verdun ya kardeşum...

— Vermedum...

— Hatırlamaysun kardeşum... Unitmişsin, insan hali... Verdun anam babam.

— Yahu ne zaman verdum?

— Verdun pilâder, verdum de yahu kardeşum... Sen pağa kin verdun... İçi poş pi kin... Haçan yolda pulmişsin, al pu hedayamdur pakar pakar hatırlarsun demişsun pağa vermişsun... İfademuz pudur kardeşim...

Komiser bu sefer kendisi sanığı aşağıya, karakolun bodrumuna indirdi. Üç polis, bir bekçi, bir de ben, ordayız...

— Yatırın falakaya!

Karadenizliyi yıkıp, ayaklarını iple bağladılar. Komiser yanına çöktü, yalvarmaya başladı:

— Oğlum, evlâdım, yavrum... Gel sen şunun doğrusunu söyle: Bıçak nerede? Nereye attın bıçağı? Dayak atmıyacağım diye genel müdüre şerefim üstüne yemin ettim... Hadi, hadi canım oğlum...

— Pıçak kullanmayrum. Pen kin kullanayrum... İfadem budur.

— Oğlum etme... Canını yakacağım...

— Yakarsan yak... Kin kullanayrum pıçağum yoktur ve de ifadem pudur...

Başladılar vurmaya, vur ha vur... Vur ha vur.. Adam elli kilo var yok, karga gibi bişey, ama gık demiyor. Nasıl dayak, nasıl dayak, anlatamam... Komiser dayağı durdurdu, yeni-

den yalvarmaya başladı:

— Kardeşim... Bak, ne hale geldin... Ben sana vallahi dayak atmak istemiyorum, n'olur söyle şunu; bıçağı nereye attın?

Söylemez, yeniden dayak... İçim parçalandı. Bu sefer ben yalvarmaya başladım:

— Bıçağı ben senin elinde gördüm... Mahkemede nasıl olsa şahidim. Hadi söyle be kardeşim...

— Kindur, piçak değuldur, ifadem pudur...

Çıplak ayaklarına o kadar sopa vurdular ki, sonra doktora gider rapor alır diye, ayak izlerinin belli olmaması için yürüttüler, koşturdular, yeniden yatırıp dövmeye başladılar. O kadar dayağı otuz adam yeseydi, otuzu da bayılır. Ama bu küçücük Karadenizli «Kindur» diyor, başka bişey demiyor. Polisler yalvarıyor, Komiser yalvarıyor, ben yalvarıyorum... Adama gerçekten acıyoruz.

Artık komiser de kendini kaybetti,

— Kaldırın ayağa! dedi, suratına suratına vurmaya başladı.

Tokatı yedikçe,

— Penum kullanduğum kindur... ifadem pudur... diyor.

Komiser,

— Yahu, dedi, bu kadar dayağa insan boş kın bile olsa, bıçak vardı der de dayaktan kurtulur be.

— Kindur efendum.

O haşin yüzlü komiserin yanaklarından gözyaşları süzülmeye başladı, ağlıyordu:

— Oğlum, kendine acımıyorsan, bana acı... Çoluğuma çocuğuma acı... Biz senin kadını bıçakladığını biliyoruz. Söyle şunu... Vallahi billâhi beni meslekten atacaklar be. Senin yüzünden istikbalimden olacağım...

Komisere mi acıyayım, Karadenizliye mi şaşırdım... Komiser şakır şakır ağlıyordu. O ufacık, küçümencik, sıskacık Karadenizli, komisere baktı, baktı,

— Penu tayaktan oldursenuz söylemeztum ya, dedi, haçan sağa acudum, humsey pey, istikbaline yazık, çoluğuna çocuğuna acudum, söyleyeceğum pe... Kinun içinde bıçak varudi kin da kullanayrum, pıçak ta... Haçan erkek adam olur de piçağı olmamış olur mi... Pu herif peni ketururkene piçağumi attum... Sağa çok acuduğumdan söyledum işte...

İki polisle birlikte gidip, attığı yerden bıçağı alıp geldiler. Karadenizli, yediği dayaklardan yürüyemiyor, ayaklarının üstüne basamıyordu. Duvarın dibine yığıldı.

— Yazun, ifademdur, dedi, erkek adam piçaksuz olur mi, vardur piçağum!

OMUZA KALDIRMA TALİMATNAMESİ

Postacımız, bize her gün getirdiği mektuplar, gazete ve dergiler arasında aradabir yanlışlıkla, başkalarına gönderilmiş mektupları da bırakıyor. Yanlış bırakılmış bu mektupları ertesi gün postacıya geri veriyorum.

Şimdi size açıklayacağım mektup da, postacımızın yanlışlıkla bıraktıklarından. Üstündeki adresi okumadan zarfı yırtmış, içinden çıkan yazıyı da okumuş bulundum. Neden sonra bu mektubun bana yanlışlıkla verilmiş olduğunu anladım. Zarfın üstünde Adalet Partisi'nin damgası vardı ve mektup Adalet Partisi ilçe örgütlerine gönderilmiş bir genelgeydi. Başkasına gönderilmiş mektubu açıklamak doğru değil elbet. Ama bu şapirografla basılmış genelgede herkese yararlı öyle bilgiler var ki, bu bilgilerden okurlarımın yoksun kalmasını içim götürmedi. Genelgedeki bilgilerle bütün okurlarımın bilgilenip aydınlanmasını istediğim için, yanlışlıkla elime geçmiş olan Adalet Partisi genelgesini okurlarıma sunuyorum.

4 Şubat 1965

ADALET PARTİSİ
GENEL MERKEZİ
Sayı: 999001
..... İlçe Başkanlığına

Partimizin ..... günkü Genel Kurul toplantısında, bazı il ve ilçe teşkilâtımızdan ve partimizin bazı ileri gelenlerinden gelen şikâyetler müzakere edildi. Bu şikâyetlerden bir kısmı, partimizin bazı il ve ilçe kongrelerinde ve hattâ genel kongrede delege ve üyelerimizin, parti büyüklerini omuza kaldırmalarında görülen bazı aksaklıklar üzerinde toplanıyordu. Meselâ, bir il kongresinde, heyecanlı bir partili arkadaşımızın, başını birden yaşlı milletvekilinin bacakları arasına sokarak omuzu üstüne kaldırması, sayın milletvekili arkadaşımızın korku ve heyecana kapılıp kriz geçirmesine sebep olmuştur.

Yine başka bir kongrede, bir senatörümüzün arkasından gelip âniden bir partili arkadaşımızın senatörü omuzuna kaldırması neticesinde sayın senatörümüzün dengesi bozularak, maalesef yere düşmüş olduğu da şikâyetler arasındadır. Bir senatörümüzün, kaldırıldığı omuz üstünde dengesi bozularak yere düşmesi, tahmin edilebileceği gibi, partimizin ciddiyetiyle kaabil-i telif bir hareket değildir.

Vücuduna dokunuldüğu zaman huylanan bir milletvekilinin de, başını bacaklarının arasına sokarak omuzuna kaldıran partili bir arkadaşımıza «bırak beni yahu!» diye bağırmış olması, kongrenin ciddi havasını ihlâl etmiştir. Bir gövde gösterisi olarak, milletvekili ve senatörleri omuzlarına kaldıracak olan partililerimizin, omuzlarına alacakları şahısların huylanacaklarını veya gıdıklanacaklarını önceden hesap edip bilmeleri ve ona göre hareket etmeleri icap eder.

Bazı kongrelerimizde de, kadın delegelerin ve kadın milletvekillerimizin omuza kaldırılması, nahoş hâdiselere sebep olmuştur. Tahmin edileceği gibi, bir kadının omuza kaldırılması, bir erkeğin ensesi üstünde durması ve sayın kadın delegenin eteklerinin arasından bir partili erkeğin başının görünmesi hiç de ciddi bir manzara değildir .Kadınları omuza kaldıracak partili arkadaşlarımızın kadınların durumlarını gözönünde bulundurmaları gerekir.

Yaptığımız tahkikat sonunda öğrendiğimize göre, bu gibi hâdiseler, gizlice kongrelerimize katılmış ve kongrelerimizin ciddi haavsını bozmak isteyen başka partililer tarafından tertip edilmektedir. Nitekim bir kadın milletvekilimizi, «Yapma rica ederim!» diye ısrar etmesine rağmen zorla başını bacaklarının arasına sokarak omuzuna kaldıran şahsın, başka partiden ve bozgunculuk maksadıyla gizlice kongremize sızan azılı bir solcu olduğu sonradan tesbit edilmiştir. Yine bazı bozguncuların, kendilerine partimiz üyesiymiş süsünü vererek, milletvekili ve senatörlerimizi omuzlarına kaldırmak suretiyle alttan gıdıkladıkları da tesbit edilmiştir. Kongrenin son derecede elektrikli ve gergin havası içinde hayatî memleket meseleleri müzakere edilirken, omuz üstüne kaldırılmış bazı senatör ve milletvekillerinin kahkahalarla gülmelerinin sebebi budur!

Bu meyanda bazı müessif hâdiseler de vukubulmuştur. Ezcümle, yine bir kongrede omuza kaldırılan bir senatörümüzün, haykırmalarına rağmen bırakılmaması sonunda, kasık bağı kopmuş ve fıtığında bazı vahim ârı-

zalar meydana gelmiştir.

Bir kısmını açıkladığımız, fakat bir kısmını da açıklamayı doğru bulmadığımız bu kabil müessif hadiseleri önlemek için partimiz Genel Kurulu, bazı tedbirlerin alınmasını uygun bulmuştur. Müzakeremizde bazı Genel Kurul üyeleri, kongrede omuza kaldırmanın yasaklanmasını istemişlerse de, partimizin hukuk komisyonunun incelemesi sonunda, anayasa muvacehesinde omuza kaldırmanın demokratik bir hareket olduğu neticesine varılmıştır. Binaenaleyh, bundan sonra da kongrelerimizde milletvekillerimiz ve senatörlerimiz ve parti büyükleri omuza kaldırılmaya devam olunacaktır. Ancak bazı tedbirlerin alınması derpiş edilmiştir. Şöyle ki:

1 — Omuza kaldırılacak olan şahsın, daha önceden rızasının alınması ve müessif bir olaya sebebiyet vermemek için, omuza kaldırılacağı zamanın kendisine ihbar edilmesi uygun görülmüştür.

2 — Omuza alınacak şahsın da önceden tesbit edilmesi şarttır. Çünkü, kısa boylu bir partilinin, bir uzun boylu milletvekilini omuzuna alması halinde, omuza kalkan milletvekilinin bacaklarının sallanması ve yere değmesi göze hoş görünmediği gibi, bunun tersi olarak, çok uzun boylu bir şahsın kısa boylu bir şahsı omuzuna kaldırması, asma kabağına kelebek konmuş gibi biçimsiz bir manzara arzetmektedir. Omuza kaldıranın ve kaldırılanın vücut teşekkülâtı ve nisbetleri dikkate alınmalıdır. Zayıf bünyeli bir partili arkadaşımızın heyecana kapılıp şişman bir senatörü omuzuna alması neticesinde, başı sıkışarak nefes alamayıp yere yıkılması gibi üzücü hâdiselerin tekerrürüne meydan verilmemelidir.

3 — Kongrelerde hangi şahısların kimleri omuza kaldıracağı da önceden tesbit edilmelidir. Çünkü birkaç partilinin birden, omuza kadırmak için teşebbüsleri sonunda, başlarının birbirine çarptığı ve bacak arasında baş izdihamının meydana geldiği görülmüştür.

4 — Tecrübeler göstermiştir ki, fıtık vesair illetle malûl olanların ve ense üstünde durmaya tahammülü olmayan ihtiyarların omuza kaldırılmak için zorlanmaları fena ve hattâ elîm neticeler vermektedir. Binaenaleyh, omuza kaldırılacak şahısların sıhhî durumları dikkate alınmalıdır.

5 — Huylanma ve gıdıklanmalara karşı, omuza alınacak şahısların önceden muvafakatleri alınacaktır. Fazla huylu olup gıdıklanan ve aynı zamanda omuza kalkmak isteyen sayın partililerimizin, gıdıklanmaya karşı bir tedbir olmak üzere bacaklarına kalın bez sarınmaları tavsiye olunur.

6 — Durup dururken bir şahsı, âniden arkasından gelip bacaklarının arasına başını sokarak omuz üstüne kaldırmak bazı müessif hâdiselere sebebiyet verdiğinden, nerede, ne zaman, kimin, kim tarafından omuza kaldırılacağı bir programla tesbit edilmelidir. Omuz üstüne kaldırılanların dengelerinin bozulup devrilmemeleri için, payanda olarak sağda solda birkaç kişi bulundurmalıdır.

7 — Omuza kaldırılacak şahsın, omuza kaldırılma zamanını, arkasında bekleyenlere ihbar için, yerinde durup, arkasındaki şahsın başını rahatça sokabilmesi için, bacaklarını açıp apışını yaylandırarak beklemesi, tecrübelerimizde iyi netice vermiştir. Ancak, omuza kaldırılacak öndeki şahıs bacaklarını açıp, apışını aralıyarak yaylanmaya başladı mı, arkasındaki şahıs vakit kaybetmeden bacaklarının arasına dalıp omuza almalıdır. Çünkü, vakit kaybedilirse, arkasındakilere güvenerek öndeki şahsın bacaklarını açıp boyuna yaylanması ve bu durumda beklemesi, yanlış tefsirlere yol açabilir.

8 — Netice olarak şunu tavsiye ederiz ki, en iyisi, omuza kaldıracak ve kaldırılacak kişilerin, kongreye girmeden önce bu hareketi tenha bir oda veya salonda tecrübe etmeleri münasiptir.

9 — Zinhar kadınların omuza kaldırılmalarını partimiz münasip bulmamaktadır. Ancak kadınlar kendileri bunu isterlerse, iç çamaşırlarında gerekli tedbirleri almaları tavsiye olunur ve neticeden hiçbir mesuliyet kabul olunmaz.

Bu genelgenin, ilçe kademelerine kadar partimizin bütün teşkilâtına aynen duyurulmasına ittifakla karar verilmiştir.

İmza
Ne şehit ne gazi
Bildiğiniz Niyazi

İmza
Özel teşebbüse atılmış
Hıdır oğlu Satılmış

İmza
Sahib-i han ve apartıman
Hemşehriniz Ahmet Toraman

İSTİKBALİM OLMASA

Beyefendiciğim, hal tercümemi yazılı olarak arzetmiştim. Daha teferruatlı mı olsun, buyurdunuz? Başüstüne, arzedeyim efendim. Nasıl? En küçük teferruata kadar... Emredersiniz... Anladım, ta küçüklükten başlayarak... Evet, evet, hal tercümesi değil de, hatıratımı nakletmemi emir buyuruyorsunuz. Başüstüne... Hiçbirşey saklamadan... Tabii... Ona ne şüphe... Bütün mahrem noktalarına kadar... Evet, evet, teferruatlı... Başüstüne beyim, başüstüne efendim...

Bendeniz Kanlıca'da doğmuşum. O kadar geriye gitmiyeyim mi, peki efendim, daha beriden başlıyayım. Evet, başımdan geçen büyük ve mühim vakaları... Anladım efendimiz.

Beyefendi, başımdan geçen ilk büyük vaka Numune-i Terakki mektebindeyken arkadaşlarla olan kavgamdır. Madem ki doğrusunu istiyorsunuz, hayatımda hatırlayabildiğim ilk mühim hâdise Minüskül Mehmet'ten yediğim dayaktır. Yooo, ben o dayağı yemezdim, yemezdim ama, o Minüskül Mehmet dua etsin nöbetçi öğretmenine yoksa... Ufak tefek, cılız mılız, sıska bişey olduğundan Minüskül lâkabını takmıştık.

Aşağı yukarı, durun bakayım, evet evet, altmış seneyi geçmiş. Bendeniz sıramda dalmış ders çalışırken, ensemde bir tokat patladı ki, hâlâ bugünkü gibi hatırlıyorum, gözlerimden ateş fışkırdı. Bir de döndüm, bu Minüskül Mehmet... Ben daha sesimi çıkarmadan «Ne vuruyorsun be!» diyerek bir tokat da suratıma aşketmesin mi? Ama ne tokat beyefendi, o sıska neresinden çıkarıyor o tokadı?.. «Kim vuruyor?» dedim, demeğe kalmadı, «Sen vuruyorsun ya...» diyerek bir tokat daha patlattı. Bütün sınıf da kahkahayla gülüyor. «Kendine gel kardeşim, benim sana vurduğum yok» derken, burnuma bir yumruk indirmesiyle bendeniz, affedersiniz, kıç üstü yere oturdum. Burnumdan kan boşanıyor. Mehmet «Vurmasana be... Şikâyet ederim vallâ!!» deyip bendenizi tekmelemeye başladı. Bir de arkadaş olacaklar, hepsi gülüyor bana... Onlara «Arkadaşlar, ben buna vuruyor muyum, siz söyleyin!» dedim, Minüskül Mehmet «Vuruyorsun ya...» diye yılışarak tekme yumruk tokat girişti.

Efendim, ben de ona vuracağım ama, vuramıyorum, zira muallim Halit Bey var... Halit Bey olmasa, ben onun pastırmasını çıkarırdım. Ah ne yapayım ki muallim bey var, olmasa, vallahi billâhi ben o Minüskül'ü ayağımın altına alır da çiğneeer çiğner onu nokta yapardım ya, ne yapayım ki muallim bey var, olmasa, ben onu öldürürdüm vallahi... Baktım olmayacak, sınıftan bahçeye kaçtım da Minüskül Mehmet'in elinden kurtuldum Ah muallim Halit Bey olmasaydı, o zaman görürdü o...

Efendim, hayatımdaki hatırlayabildiğim ikinci mühim vaka mahalledeki çayırlıkta arkadaşlarla top oynarken başımdan geçti. Geçmiş gün, onbeş - onaltı yaşlarında var yokum. O zamanlar ayaktopu oyunu İstanbul'a yeni yeni girmişti. Bendeniz karşı kaleye gol attım, atınca, affedersiniz, Malak Hakkı dediğimiz bir çocuk vardı, huzurunuzda söylemeğe hicap ederim, bendenize «hassi!» dedi. «Sensin» dedim, dememle bu Malak Hakkı üstüme atıldı. Ben vuramıyorum ki... Bizde aile terbiyesi var, biz aile terbiyesi almışız. Malak Hakkı vuruyor da vuruyor, ağzım burnum çarşamba pazarına döndü. Ben ona bilirdim yapacağımı ama aile terbiyesi... Vallahi ben onu orda pestil gibi ezerdim, ama aile terbiyesi olmasa... Kilim, ben, bendeniz? Aile terbiyesi olmasa, yerdim onu...

Hatırlayabildiğim başımdan geçmiş mühim bir vaka da, yirmi yaşlarında delikanlılardık, bir gün kahvede tavla oynarken oldu. Tavla oynadığımız, adını unuttum, arkadaş birdenbire tavlayı kaldırıp kafama geçirmez mi... Gözlerimden yıldızlar çıktı, neye uğradığımı şaşırdım, beyefendi. Ben de ona vuracağım, vuracağım ama, ah peder olmasa... Bizde pedere saygı büyük. Dua etsin pedere, yoksa ben onu orada çiğ çiğ yerdim. Ah peder olmasa, yoksa peder var... Pederin kulağına gider diye hiç sesimi çıkarmadım, eczaneye gidip başımı sardırdım.

Sonra efendim, hiç unutmam, bir sonbahar günüydü. Malûm ya, gençlik o zaman bir kızla muaşakamız var. Ailesinden isteteceğim de evleneceğiz. Bir akşam üzeri kırlarda geziniyoruz. Üstümde de kalın bir palto var. Biz dalmış gezinirken çalıların arkasından hop diye eciş bücüş bir adam çıkıp da kızı elim-

den almaya kalkmaz mı? Biz adama kız kaptırır mıyız beyfendi!. Herifi de görseniz, üfürsem uçacak, başladık kavgaya... Fakat bendenizin sırtında gayet ağır ve bol palto var... Paltodan vuramıyorum ki herife... Ah palto olmasa, o zaman görür o, ama ne yapayım ki palto var. Kör olsun paltonun gözü! Herif kızı zorla aldı, çalılıklara sürüklüyor. Kız bendenize «Tuh sana, ne biçim erkeksin!..» diye bir de utanmadan bağırmaz mı? Sanki sırtımdaki koca paltoyu görmüyormuş gibi... Ben de kıza «Palto olmasaydı... Ben onu ne yapardım ama» dedim.

Sonra efendim, gel zaman git zaman, evlendim. Peder de, sizlere ömür, vefat etmişti. Hep bir evde oturuyoruz, annem alt katta, biz hanımla üst kattayız. Geçmiş zaman, şimdi sebebini unuttum, daha evliliğimizin ikinci ayı mı, üçüncü ayı mı ne, bizim refika birden her nedense tehevvüre kapılıp da üstümüze yürümez mi!.. Eline ne geçerse kafama fırlatıyor. Fırlatacak bişey kalmayınca, ispenç horozu gibi tepeme binip, saçımı başımı yolmaya, tırmıklamaya, ısırmaya başladı. Bişey değil, aşağı katta annem duyacak. Alt tarafı kadın, beyfendi, elimin tersiyle vursam, yıkılacak. Ah annem olmasa ben bilirdim ona yapılacak şeyi ama, annem var... Annemin yüzünden hiç sesimi çıkarmadım. Bir ay kadar tedaviden sonra ayrıldık.

Derken efendim, yaş otuz, otuzbeş... Bir gece yarısı bir tıkırtıyla yataktan fırladım ki, odaya hırsız girmiş, dolabı karıştırıyor. Bilsem, uyur gibi yapardım, hırsız olduğunu bilir miyim, bikere sıçramış bulundum. Adam benim uyandığımı görünce üstüme saldırmaz mı!.. Tam işte yavuz hırsız, evet evet, ev sahibini bastırıyor. Herifi de görseniz, bir sıkımlık canı var. Siz olsanız ne yapardınız? Vurursunuz... Ben de vuracağım ama, ya elimde kalırsa, ya ölürse... Sonra kanun? Ah kanun olmasa... Herif beni yorganın altında boğacak. «İmdat!» diye bağırdıkça bastırıyor. Boğulmuş gibi yaptım da, herif de evde ne var ne yok aldı gitti. Dua etsin kanuna! Yoksa ben onu ayağımın altına alır, leşini sererdim.

Sonra ikinci bir kere evlendim. Bir iş için Ankara'ya gidecektim, treni kaçırdım. Gece eve döndüm. Karım uyanmasın diye ayaklarımın ucuna basarak yatak odasına girdim. Madem herşeyi açık açık anlat dediniz, ben de bişey saklamadan anlatacağım.

Baktım, yatakta bir acaip haraketler var. Yalnız haraket olsa iyi, ayıptır söylemesi, fısır fısır da konuşuyorlar: «Canım, şekerim, yavrum, hayatım...»

Birden tepem attı. Namus bu beyefendi başka şeye benzer mi?.. Hemen tabancayı çekip, dan dan dan... İkisini de temizleyeceğim... Tabanca mı? Üstümde tabanca yok tabii, taşımam beyfendi... Olsun... Erkek namusu için yaşar. Dan dan dan... Namusumu temizleyeceğim, gelgelelim, gecenin bir vakti, konukomşu ne oluyor diye uyanıp kalkacak... Ah konukomşu olmasa!.. Ben onların ikisini de oracıkta eşşek cennetine göndermez miydim, yoksa komşular var... Dua etsinler komşulara. Hiçbirşey olmamış gibi, ayaklarımın ucuna basarak dışarı çıktım.

Boşanacaktım beyfendi, evet, iyi tahmin buyurdunuz, velâkin tam boşayacaktım, çocuk oldu. Arkadan bir daha...

Yazlığa taşınmıştık. Bir gece gene karımı, affedersiniz... Evet öyle... Uygunsuz vaziyette... Evet annem yok... Evin etrafında da konukomşu yok yok ama çocuklar var. Ah çocuklar olmasa... Ben bunları bastırınca, sanki onlar bana baskın yapmış gibi herif üstüme yürümez mi, hem de çırılçıplak... «Efendi, giyin de gel!» diyorum, anlar mı kudurmuş... Ah çıplak olmasa... Elim orasına burasına değiyor Beyfendi... Hem herif saldırıyor, hem de karım. Çocuklar olmasa bilirdim yapacağımı... Ne mi yapardım, ayrılırdım tabii... Ama neylersiniz ki, çocuklar var da boynum eğri... Bir hafta istirahatle işi geçiştirdik, sineye çektik. Dua etsinler çocuklara... Yoksa ben onların ikisini de tepelerdim ya...

Bir mühim vaka da dairede geçmiştir. Müdürden çekmediğim kalmadı. Artık o hale geldi ki, bana herkesin içinde hakarete, hattâ küfretmeğe başladı. Dayanılır gibi değil... Şikâyet edeceğim, fakat Allah korkusu var, adam ekmeğinden olacak... Allah korkusu olmasa... Bigün de memur arkadaşların içinde tuuu diye suratıma tükürmez mi?.. Ne yaparsın... Hicap diye bişey var, hicap olmasa... Artık o hâle geldi ki, nerdeyse müdürü boğup öldüreceğim. Öldüreceğim ama, o da beni şikâyet edip işten attıracak, hanede evlâd-ü ayal var... Ah efendim ah, kör olası hanede evlâd-ü ayal olmasa... Yoksa ben durur muydum...

Bigünde dairede, karşıma eshabı mesalih-

ten bir kadın gelmiş, yanında da beş yaşlarında kadar bir çocuk... Kadın, nasıl olduysa bişeye kızıp mürekkep hokkasını kafama fırlatmaz mı... Hey Allahım... Onlar iki kişi, ben bir kişi... İki kişi olmasalar bilirim yapacağımı... Sonra da kadın olmasa görürdü gününü...

Neyse efendim, emekliye ayrıldım da kurtuldum şükür... Çocuklardan küçüğü Almanya'da büyüğü kızdır, çoktan evlendi. Hanım da vefat etti. Şimdi yalnızım...

Başka mı? Başka başka?.. Başka mühim vaka? Haa, evet... Geçenlerde kiracı hiç yoktan üstüme yürüdü, kafama ayakkabı fırlattı. Bakınız hâlâ alnımda izi duruyor... Ah ihtiyarlık... Eskiden olsa, yanında bırakır mıydım...

Yaşım mı? Yetmişüç efendim... Şimdi zatıâlinize gelirken, affedersiniz bir edepsizin taarruzuna uğradım. Neden mi, bilir miyim beyfendi... Edepsizlik işte... Otobüse gidiyorduk, «Çekil karımın arkasından» diye, suratıma bir yumruk indirmez mi?., Bakın hâlâ yeri var, kızarık değil mi?..

Ne mi yaptım? Ne yapılır beyfendiciğim, benim istikbalim var... İstikbalim olmasa ben onu orada sağlam bırakır mıydım... Vallahi billâhi alırdım ayağımın altına da gebertirdim. Yoksa istikbal... İstikbal olmasa, görürdü gününü...

İşte bu kadar beyefendi...

ÜSTÜNDE YERİ OLMAYANLARA DÜNYA BÜYÜK GELİR

Kimilerine göre, dünya çok küçülmüştür; öyle küçülmüştür ki, dünyayı parmakları arasına alıp hap diye yutuvereceklerdir.

Aç açına, niçin, nereye gittiğini bilmeden sokaklarda dolaşmak zorunda kalanlar için dünya atlaslara sığmayacak kadar büyüktür.

Açlığın ikinci gününde dünya bana çok büyük gelmeye başlamıştı. Kemal'i görünce birden umutlandım.

— Nereye böyle? dedim.

— Hiiiç!.. dedi.

Bu tek heceden ona da dünyanın büyük geldiğini anlamıştım.

— Üstünde yeri olmayanlara dünya büyük gelir! dedim.

Ne demek istediğimi anlayıp anlamadığını bilmiyorum ama, o da bana,

— İnsanlar ancak aç kaldıkları zaman ciddî olarak düşünmeye başlarlar... dedi, sonra da ekledi:

— Karnını hem de pastayla doyurmak istiyorsan benimle gel!

— Benim her fikre saygım vardır seninki de bir fikir, onun için saygı duyarım... dedim.

Galatasaray Postahanesi'nin sırasında bir handan girdik, dördüncü kata çıktık. İki kanadı açık geniş kapıdan daldık. Geniş salondaki insanların, görünüşe göre, yaşlarının ortalaması da seksenin üstündeydi yani hayat seviyeleri yüksek yurttaşlarımızın arasındaydık. Sanki yaşımızı ve ağırlığımızı hesaplamışlar gibi bize yadırgayarak baktılar. Aralarında —kadın denilebilirse— iki de kaknem vardı. Arkalıkları, ayakları, kol dayanacak yüzleri kabartmalı, oymalı, yaldızlı, yüzleri parlak kumaştan koltuklara oturmuşlardı. Geniş pencerelerde döşemeye kadar sarkan tüllerle kadife perdeler örtük olduğundan, ortadaki uzun masanın üstüne gelen salkım salkım merceklerden, cam parçalarından yapılmış avizenin bisürü lâmbası yanıyordu.

Biz, boş bulduğumuz bir kanapeye yanyana oturmuştuk. Kemal bacak bacak üstüne atmış, iyice kaykılıp sırtını arkaya dayamıştı. Bu adamların arasına neden düştüğümüzü, burada nasıl edip de pastayla kanımızı doyuracağımızı düşünüp dururken, Kemal önündeki sehpa üstünde duran gümüş kutudaki sigaralardan bir tane alıp yaktı. Oradan bir cıgara da ben alıp yaktım. Sabahtan beri cıgara içmemiş olduğumdan, ilk cıgara dumanını çekişte başım dönmeye başladı.

Bizden sonra bikaç kişi daha gelmişti.

— Kim bunlar diye yavaşça Kemal'e sordum.

— Bunlar, memleketimizin çok ünlü ve aydın hergele takımlarından, diye fısıldadı...

— Ne olacak burada?

— Şimdi anlarsın.

Kolalı adamlar boşalan gemi zinciri takırdısıyla gülüyorlardı. Onlardan bikaçını tanımıştım; gazetelerde sıksık resimleri çıkan toplumun vitrinlik mostralarıydı.

Çenesinin derisi, boyun, boğaz girintisi yapmadan doğrudan doğruya göğsüne inen besili bir adam kol saatine baktıktan sonra, ortadaki uzun masaya geçti, gıcık temizleyip konuşmaya başladı:

— Pek muhterem dâvetliler! Bilindiği gibi, daha evvel de gazetelerde ilân olunduğu veçhile bugün burada «Türkiye'yi Turizm Yolu ile Kalkındırma Cemiyeti»mizi kurmak gayesi ile toplanmış bulunuyoruz. Gene malûm olduğu veçhile, Cemiyetler Kanunu'na göre kurucular heyetinin teşekkülü icap etmektedir. Bendenizin bir teklifim var. Kurucular Heyetinin kalabalık olmasında fayda vardır. Binaenaleyh zahmet buyurup teşrif etmiş olanların Kurucu heyeti teşkil etmelerini rica ediyorum.

«Muvafık, muvafık», «Çok muvafıktır!» sesleri yükseldi.

Besili adam,

— O halde, dedi, şimdi hazır bulunanların isimlerini tesbit edelim.

Kapı yanında oturanlardan başladı. Hepsini tanıyor, onlar da kendilerini tanıtmadan besili adam adlarını yüksek sesle söyleyerek kâğıda yazıyordu:

— Profesör Cudi Rendelioğlu, Ordinaryüs Profesör İlham Tarit, Doktor Zihni Kılapacı...

Kimisi Profesör, kimisi Milletvekili, kimisi Başyazar filân...

Sıra bize gelince besili adam,

— Siz? diye sordu.

Arkadaşım cıgaranın dumanını savurduktan sonra,

— Kemal Yalız... dedi.

— Siz?

— Hasan Cimbirik... diye adımı söyledim.

Böylece arada biz de Türkiye'yi Turizmle Kaldındırma Cemiyetinin Kurucularından oluvermiştik.

Besili, adam,

— Kurucu heyetimiz teşekkül etmiş bulunuyor, dedi, hazırlanacak tüzükle birlikte Kurucu Heyet gazetelerde ilân edilecektir. Şimdi aramızdan bir başkan seçmemiz icap ediyor efendim.

Kısa bir sessizlikten sonra fısıldaşmalar oldu. Bakışlarından, oturdukları yerde kalçalarını döndüre döndüre kıpırdanışlarından hepsinin de başkan olmak hevesinde olduğu anlaşılıyordu.

Açlıktan neredeyse bayılacaktım. Kemal'e,

— Ne zaman pasta yiyeceğiz? diye yavaşça sordum.

— Eğlenceden sonra... diye fısıldadı.

Besili adam,

— Müsaade buyurulursa, dedi, başkanlık için Ordinaryüs Profesör Ali Suat Beyefendiyi teklif ediyorum.

Kızgın kızgın besili adama bakıyorlardı. Açıkça hakları yenmişti. Hiç olmazsa başkanı desteklemek gerekiyordu. İlk şaşkınlıkları geçince alkışlamaya başladılar. Ağzı kulaklarına varan Ord. Prof. Ali Suat Bey, alkışlara teşekkür için koltuğundan kalkarken Kemal,

— Bir dakika efendim... diye bağırdı.

Kemal gibi boynun altında kalsın, sana ne yahu?

Bütün başlar Kemal'e çevrildi. Kemal,

— Efendim, dedi, muhterem Ordinaryüs Profesör Ali Suat Beyefendinin başkan olmaları hiç şüphe yok ki, cemiyetimiz için de, ayrı ayrı bizler için de şeref olacaktır.

Ali Suat Bey denen adama baktım, dudaklarını birleştirmiyor, keyfinden salya olup kendi ağzından akıp gidecek.

Kemal,

— Ancak, dedi, bilindiği gibi Ali Suat Beyefendi, Esas Teşkilât Hukuku kürsüsünün tek hocasıdır, yüzlerce öğrencisi kendilerinden nur bekliyor. Bu durumda sayın profesörü ilmî çalışmalarından ayırıp, velev ki, cemiyetimizin menfaati için bile olsa başkan yapmamız bilmem ki, ne dereceye kadar doğru olur...

Profesör bu sözlere çok bozulmuştu, bişeyler söylemek için ağzında takma dişlerini takırdatıyordu ama Kemal susmuyordu ki, o konuşsun...

— Bundan başka muhterem Ali Suat Beyefendi, «İlmî İnkişaf Cemiyeti»nin de başkanı bulunuyorlar. Ayrıca Milletlerarası Hukukçular Cemiyetinin ve yine Milletlerarası Esas Teşkilât Hukuku Araştırmaları Derneğinin de Türkiye mümessili bulunuyorlar. Sonra, evlerinin bulunduğu semt olan «Çiftehavuzları Güzelleştirme Cemiyeti»nin başkanıdırlar. «Kimsesiz Çocukları Kurtarma Derneğinin

reisi bulunduklarını da unutmayınız.

Ali Suat Bey sapsarı olmuştu, artık takma dişlerini de takırdatamıyordu. Adama felç gelmiş olmasından korktum.

Kemal, onun başkan bulunduğu daha biçok Cemiyet, Birlik, Dernek adı saydıktan sonra,

— Görülüyor ki, dedi, muhterem Ali Suat Beyefendi sosyal faaliyeti pek çok olan, memleketimizin dünyaca tanınmış bir âlimidir. Bu durumda kendilerinin başlarını kaşımağa vakitleri olacağını sanmıyorum ama, eğer lûtfeder de cemiyetimizin başkanı olurlarsa, hiç şüphesiz bizleri bahtiyar edeceklerdir.

Yüzde yüz başkan olmuş sayılacak bir adamı başlarından savuşturmuş olmanın sevinciyle oradaki Kemal'i öyle coşkun alkışladılar ki, alkış seslerinden salonda beşyüz kişi var sanılabilirdi.

Birdenbire sanki, yirmi yaş çöküvermiş görünen Ali Suat, zorla ayağa kalktı, kendisine gösterilen teveccühe teşekkür ettikten sonra,

— Esasen, dedi, ben de çok mahmul olduğumu söyleyecek, beni başkanlıktan affetmenizi rica edecektim.

Adam koltuğa sanki bir daha kalkmamak üzere çöktü.

Besili adam,

— O halde, dedi, muvafık bulursanız başkanlığa Cemal Hıdırlı Beyi teklif ediyorum.

Ali Suat Beyin canı çok sıkılmış olduğu için ters ters,

— Kimi yaparsanız yapın! dedi.

Kendileri başkan olmadıkları için öbürlerinin de canlarının sıkıldığı suratlarının asılmasından belliydi. Ama yine teklifi alkışlamaktan geri kalmadılar.

Cemal Hıdırlı Bey, alkışlara teşekkür için başıyla selâm verirken, Kemal yine fırladı ayağa,

— Müsaade buyurursanız bir fikrim var! diye bağırdı.

Yine başlar ona çevrildi.

— Efendim, Cemal Hıdırlı Beyefendinin lûtfedip başkanlığımızı kabul buyurmaları bizim için ne şeref!..

Bu sırada Cemal Hıdırlı denilen adam, ağzı kulaklarında, övülmekten utanmış adam pozunda,

— Estağfurullah, estağfurullah... Benim için hizmettir efendim!.. diyerek kalkıp kalkıp oturuyordu.

Kemal,

— Yüzlerine karşı methetmek gibi olmasın ama kendileri Meclisin en faal uzvudur. Arzetmek isterim ki, başkanlıkları cemiyetimiz için elbette çok faydalı olacaktır. Yalnız... Bilindiği gibi Cemal Hıdırlı Beyefendinin milletvekili bulunması dolayısıyle çok ağır teşrii vazifeleri olduğunu da gözden uzak tutmayalım.

Cemal Hıdırlı oturduğu yerden,

— Meclisin tatil zamanı... Tatillerim var, tatillerim var! deyip duruyordu ama, Kemal'in sesi onunkini bastırıyordu:

— Yine bilindiği gibi Meclisin tatil olduğu zamanlarda da seçim bölgesine gidip seçmenleriyle temas etmektedir. Kaldı ki, Cemal Hıdırlı Beyefendi ayrıca Hacetbaba Kulübünün de Reisleri bulunmaktadırlar. Ayrıca kendileri Amatör Pul Kolleksiyoncuları Derneğinin de Başkanı bulunuyorlar... Görüyorsunuz ki, omuzlarında ne kadar ağır ve mesuliyetli vazifeler vardır. Sonra efendim At Neslini İslâh Komisyonunun da Başkanıdır. Bundan başka Arpaçay'dan Yetişenler Cemiyetinin de başkanı bulunuyorlar...

Cemal Hıdırlı'nın diş gıcırtıları bize kadar geliyordu. Ateş saçan gözlerinden anladığıma göre, elinden gelse Kemal'i çiğ çiğ yiyecek.

Kemal, bu adamın da başkan olduğu yerleri sayıp dökdükten sonra,

— Görüyorsunuz ki efendim, dedi, Cemal Hıdırlı Beyefendinin de başlarını kaşıyacak vakitleri bile yoktur. Bir de cemiyetimizin başkanlığını kendilerine yüklersek, insafsızlık etmiş oluruz; rica ederim, insaf beyler, insaf!.. Lûtfen insaf buyurunuz!

Cemal Hıdırlı bu sözlere rağmen başkanlığı kabul edecekti ama, hepsi de başkan olmak isteyen öbür kurucular,

— Doğru efendim...

— Evet olmaz!..

— Beyin hakkı var... diye Kemal'i onaylayıp alkışı basınca Cemal Hıdırlı da, arkadaşlarının teveccühlerine teşekkür edip,

— Beyefendinin de buyurdukları gibi hakikaten çok meşgulüm; lûtfen beni mazur görünüz! diyerek koltuğa külçe gibi düştü.

Besili adam,

— O halde, dedi, başkanlığa Cahit Amcan Beyi teklif ediyorum.

Başkanlığı kaçıranların isteksiz alkışları arasında Cahit Amcan Bey teşekkür için söze başlayacakken Kemal yine fırladı:

— Söz istiyorum!..

Kemal'in yine bir muzurluk çıkaracağını öğrenmiş olan kurucular, başkanlığın kendilerine gelmesi umuduyla,

— Buyrun!

— Buyrun efendim...

— Sizi dinliyoruz... diye atıldılar.

Kemal,

— Cahit Amcan beeyfendi hakikaten cemiyetimize başkan olmağa lâyık vasıfları fazlası ile haiz bulunmaktadır. Lûtfedip başkanlığımızı kabul buyururlarsa bizim için ne mutlu...

— Teveccühünüz Beyefendi, iltifat ediyorsunuz beyefendi... diye selâm üstüne selâm verirken Kemal,

— Ancak... dedi, Cahit Amcan Beyefendi büyük bir gazetenin sahibi ve başyazarı bulunuyorlar...

Cahit Amcan,

— Olsun, olmasın... Ben razıyım... Kabul ederim!. diye bağırıp duruyordu.

Kemal, «Müsaade buyurunuz efendim!» diye sözü aldı:

— Düşününüz ki, dördüncü kuvvet basının bugünlerde işi ne kadar zordur. İç ve dış tehlikelerin arttığı ve her zamandan ziyade birlik ve beraberlik içinde bulunmamız lâzım gelen tarihimizin bu en kritik günlerinde her Allahın günü bir başyazı yazmak kolay değildir.

Cahit Amcan,

— Ben alışığım beyefendi, yazarım, kolay yazarım... diyordu ama Kemal susmuyordu:

— Sonra efendim, Cahit Amcan Beyefendinin Türk Hava İşleri Anonim İŞrketinin, Sular İdaresi İdare Heyetinin, bir başka işletmenin de İdare Meclisi Başkanı olduğunu lûtfen gözden uzak tutmayınız.

Cahit Amcan'ın sol ayağı hırsından, belki saniyede elli titreşimle döşemeye vuruyor, trampet sopası gibi parmaklarıyla da koltuğu dövüyor.

Kemal, Cahit Amcan Beyin başkanı bulunduğu Gazete Sahipleri Birliği, Uluslararası Basın İşleri Derneği gibi daha biçok yerleri saydıktan sonra,

— Şimdi kalkar Cahit Amcan Beyefendiye bir de cemiyetimizin başkanlığını verirsek haksızlık etmiş oluruz... Buna hakkımız var mı muhterem arkadaşlar? Bu şartlar altında pek muhterem Cahit Amcan Beyefendinin başkanlığı kabul edeceklerini hiç sanmıyorum. Mamafih yine kendileri bilirler. Ben kendi namıma cemiyetimizin başkanlığını lûtfen kabul buyurmalarını bilhassa rica ederim.

Cahit Amcan, mecalsiz yığılıp kaldığı koltuktan,

— Hayır, kabul edemiyeceğim maalesef!.. diye inledi.

Besili adam,

— O halde beyler, dedi, münasip görülürse başkanlık için Şükrü Irgın Beyi teklif ediyorum.

Kemal,

— Bu sefer, sen kalk, su koyver! diye fısıldayarak beni dürttü.

— Adamı tanımıyorum... dedim.

— Atarsın... dedi.

Şükrü Irgın'ın Başkanlığı kabul olunmak, o da teşekkür etmek üzereydi ki, Kemal'in kabama batırdığı iğneyle «hıh!» diye bağırıp ileri fırlayınca, Kemal,

— Bey söz istiyor! diye bağırdı.

Ortada, ayakta kalakaldım. Birkaç gün önce bir gazetenin dedikodu sütununda bu Şükrü Irgın'ın kızından küçük yaşta bir genç kızla yeni evlendiğini okumuştum, hemen o aklıma geldi,

— Muhterem efendim dedim, zannederim ki, Şükrü Irgın Beyefendi, burada bulunanların en yaşlısıdır. Bu bakımdan hepimizden tecrübelidir. Binaenaleyh başkanlığa en muvafık olan Şükrü Irgın Beyefendidir. Ancak... daha yeni evlenmişlerdir ve bu olgun yaşta genç bir hanımla evlenmiş olmalarından dolayı kendilerini tebrik ederiz. Daha balaylarını yaşıyorlar. Bu işin zorluğunu düşününüz. Öyle zannederim ki, başlarını kaşıyacak vakitleri yoktur ve şu anda aramızda bulunmaları bile...

Şükrü Ilgın Bey, ağlamaklı titrek bir sesle,

— İstemem, başkanlık maşkanlık istemem!. diye inledi.

Başkanlık için kimi teklif ettilerse, Kemal aynı taktikte hepsinin de sevincini kursağında bıraktı. Kemal'in saydığına göre, en çok başkanlık rekoru iki yaşlı kadındaydı.

Başkanlığı nasıl olsa kaçırmış olanlar, kendilerinden başka biri de başkan olmasın diye Kemal'den yana oluyorlardı. Başkan adaylığı sırası kendilerine gelmemiş olanlar da, sıra kendilerine geliyor diye rakiplerinin düşmesi için Kemal'i destekliyorlardı.

Başkan olabilecek, Kemal'le benden, bir de

Besili Adamdan başka bir yaşlı adam kalmıştı, o da Tıp Profesörüydü.

Kemal, onun da başkan ve üye olduğu yerleri sıraladıktan sonra Tıp Fakültesindeki hocalığını, hastalarını, radyodaki tarih ve sosyoloji konuşmalarını, amatör kuşçuluğunu, daha neelrini saydı ve,

— Eksik olmasınlar muhterem profesör, bize yardım olsun diye başkanlığımızı belki kabul ederler. Çünkü yardımsever bir zattırlar. Fakat muhterem profesörden yardım istemek şöyle dursun, elimizden gelse de keşki biz kendilerine yardım edebilsek... dedi.

Besili Adam başkan gösterildi. En belâlısı da bu çıktı. Kemal her ne söylerse,

— Olsun, başkanlığı da yaparım! diyordu.

Kemal,

— Bu kadar ağır ve yüklü vazifeler altında beyefendinin bir de cemiyetimizin başkanlığını kabul etmeleri doğrusu büyük fedakârlıktır, takdir ederiz.

Besili adam bar bar bağırıyordu:

— Evet fedakârlık... Var mı bir diyeceğin?

İş çığırından çıkmıştı, hattâ terbiye sınırlarını da aşmıştı, ama Kemal hiç bozulmadan, soğukkanlılıkla, nezaket ve ciddiyetle konuşuyordu:

— Hayır beyefendi, siz başkanlığı istese-niz de biz size vermeyiz. Çünkü biliyoruz ki fedakârlık ediyorsunuz.

— Ediyorum yahu!..

— Edemezsiniz beyefendi, buna hakkınız yok. Siz etseniz bile biz müsaade etmeyiz.

Besili adam,

— Sana ne be!.. diye bar bar bağırıyordu. Kemal de ciddiyetle tane tane konuşuyordu:

— Bana ne olur mu beyefendi, siz bu memlekete lâzımsınız. Siz kendinizi feda etseniz bile, memleket sizi feda etmez. Sizin bu vazifeyi bir fedakârlık olarak kabul ettiğinizi biliyoruz. Yazık değil mi size?..

— Allah Allah... Çattık belâya yahu. Sana ne arkadaş? Sen karışma be!..

— Yoo... Ben karışırım. Zaten memlekette işe yarar adam kıtlığı var... Zatıâliniz gibi kıymetler kolay kolay yetişmiyor beyefendi. Siz bize acımadığınızdan yardım etmek için başkan olmak istiyorsunuz ama, ne kadar isterseniz isteyin, biz sizi başkan yapmayız. Sizden memleket daha büyük hizmetler bekliyor.

Hırsından deliye dönen adam,

— Sana ne ulan? diye bağırmaya başlayınca, öbürleri de,

— Evet, olmaz... diye onu yatıştırmağa çalıştılar.

Bir yaşlı adam, Kemal'e,

— Ikinizden başka başkan olacak adam kalmadı... dedi.

O zaman akılları başlarına gelmiş olacak ki, kızgın kızgın,

— Anlaşıldı... İstedikleri de bu... diye söylenmeye başladılar.

Kemal hemen atıldı:

— Katiyen kabul etmem baylar! Çok rica ederim, boşuna ısrar etmeyin!.. Sizler gibi pek muhterem, kıymetli ve münevver bir topluluğa başkanlık etmek için ne kifayetim, ne kabiliyetim var, ne haddime...

Söz sırası bendeydi,

— Mümkün değil... dedim, bendeniz haddimi bilirim. Böyle bir cemiyete başkanlık etmeğe ne yaşım, ne başım müsait...

Boşuna tartışmalarla saatler geçmişti.

— Peki, ne olacak? Ne yapacağız diye birbirlerine sordular.

Birisi,

— Vakit çok geçti, dedi, bu meseleyi başka bir toplantıda hallederiz. O zamana kadar bir başkan düşünürüz. Şimdi büfeye buyurun da...

Zengin büfenin olduğu yandaki salona giderken, besili adam, Kemal'e,

— Kuzum, siz kimsiniz? diye sormaz mı.

Kemal,

— Hiç... dedi.

— Nasıl hiç? Kim oluyorsunuz siz?

Büfeye gitmekten vazgeçip hepsi de başımıza toplanmıştı.

Kemal,

— Hiç kimse değiliz, dedi. Vatandaşız...

— Nasıl vatandaş?

Yavaş yavaş akılları başlarına geliyor, hep birden soruyorlardı:

— Necisiniz siz?..

— Ne iş yaparsınız?

— Kim çağırdı sizi buraya?

Kemal,

— Müsaade edin de anlatayım, dedi, bir arkadaşımla iş arıyorduk. Oraya buraya iş var mı, diye soruyoruz... Kapıyı açık görünce müracaat için girdik buraya. Sonra siz bizim isimlerimizi de bu cemiyetin kurucu heyeti arasına yazdınız. İşte hepsi bu...

Hınçlarını çıkarmak için bağırarak hepsi birden üstümüze yürüdüler:

— Bozguncu alçaklar...

— Hainler!..

— Ben anlamıştım zaten bunların bozguncu olduğunu...

— Defolun!..

— Polis çağırın!..

— Bırakmayın, tutun, polise haber verin...

— Telefon edin!..

Ellerinden kurtulup merdivenlere attık kendimizi. Kemal geriye dönüp,

— Üüüü... Başkanlara gel... Yuuuu!.. diye bir de bağırmaz mı!..

Sokağa fırladık, kalabalığa karıştık, çoktan gece olmuş, lâmbalar yanmış...

Kahkahalarla gülmekten gözlerimden yaş gelmişti.

Kemal'e,

— Yaptığını beğendin mi?.. dedim. Ne olurdu sanki içlerinden biri başkan olsaydı da büfede tıkabasa karnımızı doyursaydık!..

Kemal,

— Boş veeer, dedi, bu kadar eğlenmek bir gece daha aç kalmağa değmez mi!..

— Değer... dedim.

Dünya yine büyüdükçe büyüdü. Açlıktan bacaklarım bükülüyordu. Üstünde yeri olmayanlara dünya hep işte böyle büyük gelir...

İNSAN SARRAFI KÖPEK

Hastanede kaldığım zamanlar kilo almıyorsam da, hiç değilse zayıflamıyorum. Ama en çok altı ay tutuyorlar hastanede. Her taburcu edilişimden sonra bir - iki kilo zayıflıyorum, tabiî açlıktan.. Benim için önemli olan şişmanlamak değil zayıflamamak. Hastaneden son çıkışımda elbiselerimde kırküç kilo geliyordum. Onun için, karşısına çıktığım adam, büyük bir şaşkınlıkla,

— İş mi? dedi, ne iş yapabilirsin sen?

— Ne iş olsa beyefendi... dedim.

— Bu halinle, öyle mi?

— Halim iyi olsa, ne iş olsa yaparım der miyim hiç beyefendi? Benim halime düşenler «her ne iş olsa yaparım» derler.

Bu sözüm hoşuna gitmiş olacak ki,

— Otur bakayım... dedi.

Çenesiyle gösterdiği koltuğa oturdum.

— Aç kulağını, şimdi beni iyi dinle!

Bana anlattıkları özetleyin şunlardı: Adını çok duyduğum, büyük zenginlerimizden V.B. nin evine gidecektim. Bay V. B. pazar günleri öğleye dek kesinlikle evinde olurmuş. Hiç çocuğu olmadığı için Bay V. B. köpeğine çok düşkünmüş. Evde beslenilen köpeği, çocuğu gibi, gibi de değil, çocuğu olarak severmiş. Daha doğrusu, köpeği çok seven karısıymış, ama o da karısını çok sevdiğinden, onun sevdiği köpeği de çok seviyormuş. Bu köpek, öyle bir köpekmiş ki... İnsandan, hem de şöyle böyle değil, insan denilecek insandan daha da akıllıymış. Öyle bir içgüdüsü, hayvansal bir sezgisi varmış ki, iyi insanı kötüden şıp diye ayırdedermiş.

Bay V. B. bu köpekle insanlar üstünde test yaparmış; köpeğin yılışıp sokuldukları iyi, hırlayıp havladıkları da kötüymüş ona göre. İnanılacak gibi değil ama, gerçekten de böyleymiş; şimdiye kadar Bay V. B. köpek testinden geçirdiği insanlar üstünde hiç aldanmamış.

Bana diyor ki:

— Ne yap yap, kendini köpeğe sevdirmeye bak. Köpeğin sevdiğini hanımı da sever, hanımın sevdiğini de Bay V. B. sever. Anladın mı? Bay V. B. köpeğin sana hırlamadığını görürse, iş de verir, yardım da eder...

Hiçbir umarım olmadığı için, bana dediklerini denemek zorundaydım. Pazara iki gün vardı. Cebimdeki on lirayla iki gün yetindim. Cumartesi öğle ve akşam yemek yememiştim. Pazar sabahı da ağzıma bişey koymadım. On liramdan artan üç lirayla da bisküvit, biraz kesmeşeker, çukulata bir parçacıkta sucuk aldım. Bunlar, beni sevmesi için bir yolunu bulabilirsem, gizlice köpeğe vereceğim rüşvetti. O kadar açtım ki, içimden hiç olmazsa bisküvitlerden bikaçını yemek isteği geliyordu ama kendimi tuttum, yemedim.

Bay V. B.'nin bana verilen adresteki evine gittim. Gümüşsuyu'ndaki apartımanlardan bi-

ri; giriş kapısından birinci kat, ama apartımanın öbür yüzü çok yüksek...

Bana burasını salık veren adamın dediği gibi, kapıyı açan kadın beni içeri sokmak istemedi. Ben de adamın bana öğrettiği gibi yalan söyledim:

— Beni beyefendi çağırmıştı, geleceğimden haberi var...

O zaman içeri alındım. Kadın,

— Buyrun, burada bekleyin! dedi.

Gepgeniş bir salon, saray gibi dayalı döşeli... Denize bakan geniş pencerenin yanına gittim, aşağısı derin, belki altta daha dört kat var.

Aklım fikrim köpekteydi, heyecan ve korku içinde ne olacak diye bekliyordum. Kendimi eski bir arenada sanıyordum. Az sonra açılacak kapıdan aç aslanlar üstüme saldıracak...

Pencere önünde, elim cebimdeki bisküvitte hazır bekledim. Aradan ne kadar zaman geçti, kestiremiyorum, karşımdaki boyalı kapının bir kanadı yavaaaş yavaş aralandı ve bir baş göründü. Evet, bunun bir baş olduğu kesindi, ama ne başı olduğunu bitürlü anlayamıyordum. Yaşlı yanakları sarkık, koskocaman bir insan başına benziyor ama, hayır değil... Öküz başı desem, boynuzları yok... Yahu, bu baş ne başı? Belki de beklediğim köpektir diye de düşünmedim değil, ama pek köpek olamaz, çünkü kapının tokmağından en az dört karış yukarıda duruyor. O her ne başıysa, gözlerini bana öyle dikmiş, hiç kımıldamadan duruyor.. Ben, ipnotize olmuş gibi kaskatı kesildim, evet kaskatı... Yoksa, çoktan oracığa yığılıverirdim...

Bir zaman —ne kadar bilmem— karşılıklı bakışıp durduk. Sonra benim aklım başıma gelir gibi olur. Yahu sakın bu Bay V. B. olmasın. Köpeğini beklerken sahibi gelmiş olabilir. Nasıl olabilir canım, kıl içinde bir surat. Demek fazlaca kıllı... Belki adamcağız, pazar keyfi, sabah erkenden tıraş olmamış daha... Evet, bu odur. Selâm versem mi ki? Ya değilse? Ne çıkar selâm vermekten. Allah'ın selâmı bu, alırsa alır, almazsa kendisi bilir, ben terbiyemi göstereyim de... Yüzümü yumuşatıp başımı yavaşça eğdim ve o zaman halt ettiğimi anladım, ama iş işten de geçmiş oldu. Çünkü, başımı saygıyla eğmemle, «Hırrr!.» diye bir hırıltıyla tarih öncesi bir yaban yaratığı içeri daldı.

Allah Allah... Yahu, bu nasıl bir zebellâ... Demek buna da köpek diyorlar ha? Mutlaka bu köpeğin soyunda bir bozukluk vardır, mandayla, deveyle karışmış olacak.

İçeri girmekle kalsa iyi, girdikten sonra, insan gibi, bir de kapıyı kıçıyla kapadı. Karşı karşıya kaldık. Yanakları ve dudakları sarkmış, dişleri görünüyor, sanki sırıtıyor namussuz...

Hırladığına göre benim içyüzüm anlaşıldığından artık işe alınmak ihtimalim yok ya, burdan nasıl sıvışıp canımı kurtarsam!

Bir adım attı:

— Hırrr!

Bereket durdu, yine vicdanlı köpekmiş... Sağ yanda bir kapı görmemle... Aman dur, köpek başımı çevirmeme, kıpırdamama müsaade etmiyor. İçimden bir hızlansam da kendimi kapıdan atıp, arkadan kapasam, imdaat diye bağırsam diyorum ama, yetişip paçamdan kaparsa, beni sağ bırakmaz.

Ötedenberi duyarız, soyunuk adama köpek salmaz, derler. Hani soyunayım da, dedim, elbiseyi koltuğuma alır, yan kapıdan sıvışırım. Ne mümkün? Parmağımı kımıldatmamla hırladı. Hırıltısı insanın ödünü koparmaya yeter...

Yahu bu koca evdeki insanlar nerde? Bağırmaktan başka umar yok. Nasılsa benden, hiç elimde olmadan,

— Beee!.. diye bir ses çıktı.

Neden «Beee...» dedim, ardından da ne diyecektim, bildiğim yok. Böyle zamanda insanda akılmı kalıyor ki, ne diye bağıracağını bilsin... Benim, sözümona dışardakilere seslenmek için,

— Beee... dememle, köpek de,

— Hırrr!. diye cevap verip iki adım daha yaklaştı bana...

Hemen aklıma cebimdekiler geldi; gelgelelim parmağımı kımıldatsam hırlıyor. Birden bisküvitleri önüne attım. Hırlamadı, iyi... Çukulatayı, arkadan kesme şekerleri, sucuk parçasını attım. Yerdekileri koklar gibi yaptı, iğrenmiş gibi burnunu çekti. Ne dersiniz, yemedi yahu... Bu kadarı da iyi, alışıyoruz birbirimize. Ne demişler: hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşır.

Bu canavarı yumuşatayım diye bir-iki söz söyliyeyim, akıllı köpek dediler, belki sözden anlar, dedim. Sesimin en tatlı uyumuyla,

— Bobi, bobi... canım benim!... Sen ne

şeker şeysin... Gel, bana... dedim.

Cevabı hırlayarak dişlerini göstermek oldu. Hoşuna gideyim diye dudaklarımı büze büze konuştum:

— Vay kerata vay...

— Hırrr...

— Maşallah... Pek de cicisin... Senin adın ne bakayım?..

— Hırrr...

— Sesini sevsinler... geh kuçu kuçu... kuçu kuçu... Hanimiş benim oğlum!

— Hırrr...

— Canım... Yavrum... Bitanem benim!..

— Hırrr...

— Gel bakayım bana, gel ağabeyine!.. Gel canım!.. Gel şekerim!..

— Hırrr!..

Hayır, taş kalbi yumuşayacak gibi değil; insafın, merhametin zerresi yok alçakta. «İnsan gibi bir köpektir» dedikleri demek gerçekmiş.

Doğrusu ya, üstüme atlamayışından ben biraz da yüz buldum. Karnım da iyice aç, nasıl olsa o yemiyor, ben yiyeyim diye, en yakınıma düşmüş bisküviti almaya uzandım. İşte o zaman felâket oldu. Tıpkı kartun filimlerde olduğu gibi birbirimize girdik; havada bikaç perende atıp yere, duvara kendimi çarptığımı, sonra da o yan kapıdan fırladığımı biliyorum. Köpeğin dişleri paçamdaydı. Kapının karşısındaki merdivenden pembe sabahlıklı bir kadın iniyordu. Kadına çarpmamla, ikimiz birlikte bikaç basamak yuvarlanıp yere uzandık. Kadın altımda, köpek üstümdeydi. Ama şaşılacak şey, köpek yüzümü yalıyordu, kuyruğunu da sallıyordu. Altımdan çözülen kadın,

— Siz kimsiniz? dedi.

Ben o kadar şaşırmıştım ki,

— Köpek benden hoşlandı... dedim.

Kadın, çok güzel ve gençti, kalçalarını dalgalandırarak yürüdü gitti; köpekle ben kaldım. Bir de baktım, pantalonun bir parçası ağından paçaya yırtılmış. Köpek çevremde durmadan kuyruk sallıyor. Allah Allah, bu nasıl iş... Hattâ, elimle başını bile okşadım.

Öyle sokağa çıkamayacağım için, yırtık paçamı yakamdaki toplu iğnelerle tutturayım diye, çıktığım salona girdim, köpek de arkamdan. Fakat, bırakmıyor ki, paçamı topliyayım... Beni göğüsleyip yere yıkıyor, sonra yüzümü gözümü yalıyor. Her yanım köpek salyası içinde kaldı. Ayağa kalktım mı, iki ön ayağını omuzuma dayayıp, yıkıyor beni yere... Belki de hayvanın canı oynaşmak istiyor. Sanki deminden beri hırlayan o değil... Yuvarlanıyoruz halıların üstünde, altalta üstüste... Hastayım biyandan, açlık biyandan, o kadar da korku çekmişim, bende can kalmamış ki... Biz iyice birbirimize alıştık. Hattâ ben yerdeki çukulataları, sucukları, bisküvileri toplayıp yemeye de başladım. Ona da verdim ama yemedi.

Artık ben rahtladım ya, belki Bay V. B. sesimi duyar diye, köpeğe olmadık dalkavukluk yapıyordum...

— Kuçu kuçu... Şekerim benim... Minnoşum benim... Gel bana, bel bakayım...

İyice kanımız kaynadı.

Kapı açılıp Bay V. B. içeri girdiği zaman, köpek pabuç kadar diliyle suratımı salyaya boğmaktaydı.

Bay V. B.'nin ilk sözü,

— Sizi sevdi... oldu.

— Eksik olmasın... dedim.

— İnsan sarrafıdır, herkese kanı kaynamaz. İyi insanı derhal tanır.

— O sizin iyiliğiniz beyefendi!.

Fakat köpek bırakmıyor ki, beyefendiyle rahatça konuşayım.

— İnsan gibi sözden anlar...

— Ah nerde efendim, dedim, keşki bütün insanlar onun kadar sözden anlasalar...

Köpeğine,

— Hadi dışarı Rintin! dedi.

Koca köpek kuyruğunu apışına sokup dışarı çıktı. Bay V. B. gülümseyerek,

— Pantalonunuz? dedi.

— Oynaşırken şey oldu, zararı yok efendim... dedim.

Sonra bir iş ricası için rahatsız ettiğimi, beni gönderen zatın adını söyledim.

— Yarın bankaya gelin! dedi.

Teşekkür ettim, evden çıktım.

Bir zaman bu bilmeceyi çözemedim: Köpek ilkin neden bana hırlamış da, sonradan beni sevmişti?

Aileyi yakından tanıyanlardan birisi bu sırrı çözdü:

— Gerçekten çok akıllı köpektir, dedi, hanım köpeği öyle alıştırmış ki, kiminle düşüp kalkarsa köpek o adamı hemen tanır, sever... Bunun dışında eve yabancı biri girerse parçalar... Siz hanımla düşüp kalktınız mı?

— Evet, dedim, merdivenden dört-beş basamak düşüp, sonra kalktık...

— Tamam... Ondan sonra köpek sizi sevmiştir, yoksa parçalardı sizi. Ne de olsa hayvan bu, sizin niçin düşüp kalktığınızı ne bilsin?

Bu yaşıma kadar insanların pezevenginl çok gördüm ama, köpeğin godoşunu ilk görüyordum. Siz şu insanlardaki kabiliyete bakın ki, köpekleri bile gavatlığa alıştırıyorlar.

İşe mi? Hayır giremedim. Hanım «Almayın!» demiş.

PÜSKÜLLÜ GELİYOR

— Bizim Sarhoş Nihat ölmüş yahu...

— Öldü ya, çoktaan... Haberin yok muydu?

— Ben Fransa'dayken ölmüş zavallı. Dönüşümde aradım, kara haberini aldım. Vah vah...

— Çok içiyordu.

— Adı üstünde, Sarhoş Nihat işte... Hep öyle eskisi gibi içiyor muydu?

— Eskisi bişey mi? Sabahtan içmeye başladığı olurdu. Çok zaman nerde, hangi çukurda gecelediğini bile bilmezdi. Karakolda ayıltırlardı. İyi ki polisler tanıyorlar... Bir bakarsın iki-üç gün görünmez, sonra yüzü yara bere, çizik çürük içinde çıkar ortaya...

— Ama tatlı içerdi.

— Eskidendi o. Son zamanlarında artık hiç tadı tuzu kalmamıştı. Daha ilk kadehte suratı çarpılır, ağzı yumrulur, gözleri şaşılaşır, dili peltekleşir, saçmalamaya başlardı. Çok sululaşırdı rahmetli hiç çekilmiyordu. Bir de geveze, yapışkan olurdu, yapışkan olurdu ki bitürlü elinden yakanı kurtaramazsın...

— Vah vah... Ne terbiyeli, kibar insandı.

— Bir keresinde beni dünyaya kepaze etmişti. Sen onu duymadın mı? Sahi, sen o zaman Fransa'daydın...

*

O kız benim nemi, neyimi severdi, hâlâ anlamış değilim. Bana gelince, ben onun her yerini, herşeyini severdim; çünkü Aysevin herşeyi her yeri sevilecek kızdı. İlk zamanlar sevgisine inanamadım, benimle dalga geçiyor sandım. Öyle ya, bütün yakışıklı delikanlılar arkasındayken, genci yaşlısı onca zengin bekâr ona pervane kesilmişken, Aysevin'in beni sevmesi nasıl açıklanabilir? Demek kızda bir ruh bozukluğu varmış...

Otururken o kadar değil ama, yanyana yürürken bütün uygunsuzluğumuz ortaya çıkardı. Benim boyum Aysevin'in ancak koltuk altına geliyordu; onun boyunun anormal uzunluğundan değil tabii, benim boyumun anormal kısalığından... O kaadr güzeldi ki, biz yolda giderken, gelip geçenler dönüp Aysevin'e bakarlardı.

Aysevin'ler o yaz, Büyükada'da yazlıktaydılar. Beni evlerine çağırdı.

— Hem de annemle babamla tanışmış olursun... dedi.

Bilirsin, ben çok utangacımdır. Kızın evine hop diye gidip de nasıl tanışayım annesiyle, babasıyla? Yani ne sıfatla? Sonra da efendim, daha kötüsü, Aysevin'in babasıyla bir yaştayız. Kızla aramda yirmibeş yaş var. Anlıyorsun ya, rezalet... Hadi, gözlerimin şaşılığına da pek aldırmıyorum, çünkü Aysevin'in babası da şaşıymış, ama elbisem çok eski. O günlerde işsizim yeni bir elbise yaptıramıyorum.

— Adaya gelirim ama, evine gelemem... dedim.

Çok üsteledi.

— Yapamam, elimde değil, dedim, daha uygun bir zamanda tanışırım babanla...

Büyükada'ya gittim. İskelede beni karşıladı. Hani Büyükada'nın arka sırtlarında bir Âşıklar yolu vardır, oraya gittik, çamların arasında yürüyoruz. Aysevin, serçe parmağını benim serçe parmağıma geçirdi, ellerimizi sallayarak yürüyoruz. Anlıyorsun ya tam plâtonik aşk pozisyonunda... Biraz sonra, Aysevin'in kolunun yorulduğunu anladım. Çünkü kız, parmağını benim parmağımla denk getirebilmek için epiyce eğilmek, kambur kambur yürümek zorunda kalmıştı. Pozisyonu de-

ğiştirip koluma girmek istedi. Sol eliyle bisüre, aranarak koluma girmeye çalıştı, bunu da beceremedi. Çünkü koluma girebilmesi için iki büklüm yürümesi gerekiyordu. Bundan da vazgeçti, elini boynuma dolamak istedi. Bu isteğini gerçekleştirince, bütün kafam kızın koltuk altında mahpus kaldı. Sorularına cevap verebilmek için başımı koltuğunun altından çıkarıp öyle konuşuyordum.

O, kolunu boynuma dolayınca, benim de kolumun boş durmaması gerekli. Platonik aşk pozisyonunu tamamlamak için ben de kolumu beline dolayayım, dedim. Ama kolumu ne kadar yukarı kaldırdıysam da, bitürlü Aysevin'in beliri tutturamadım; kolum ve elim, affedersiniz, kızın poposunun alt bölümünde kaldı. Düşün, ne uygunsuz durum! Aysevin, kolunu boynuma doluyorum diye, başımı koltuğunun altına almamış olsaydı, belki ben de kızın beline kolumu dolayabilirdim.

Benim en çok merak ettiğim, bu şahane kızın benim neyimi, neremi beğenip beni sevdiğiydi. Aysevin'i ve ailesini yakından tanıyan birine bunu sormuştum. O da bana,

— Onlar ailece böyledirler... demişti.

— Yani nasıldırlar?

— Annesi kedileri, babası da köpekleri çok sever. Evlerinde belki kırk, elli kedi köpek vardır. Ama hepsi de biçimsiz, sevimsiz hayvanlardır. Evlerine tek bir güzel kedi köpek almazlar. Nerde çirkin bir sokak kedisi bulurlarsa getirirler evlerine. Ben sordum da bana «Güzel kedi köpek herkesin evinde var, ama bizimkiler gibisi kimsede yok» demişti annesi... Yani bunlar ailece orijinalliğe düşkün insanlar. Herkes öğrenmiş bunların huyunu, çirkin, pis, yaralı, uyuz kedi, köpek yavrusu yakalayan getirir, satar bunlara... Demek Aysevin de ailesine çekmiş. Onun için sen hiç kaygılanma kızın seni beğenip sevmesi çok normaldir...

Bu sözlerden çok rahatladım. Ama yine de içimde bir merak vardı.

Âşıklar Yolu'nda öyle tedirgin yürüyorduk ki, Ada'nın arkasındaki kayalıklara gelince,

— Biraz oturalım mı şurda? dedim.

— Olur, oturalım... dedi.

Oturduk yanyana.

— Aysevin, bişeyi çok merak ediyorum... dedim.

— Nedir?

— Sen çok güzelsin. Baban da çok zengin. Modern bir kızsın. Akademiye gidiyorsun. Böyleyken beni sevdiğini söylüyorsun. Ama ben merak içindeyim. Neremi, neyimi seviyorsun?

Hiç duraksamadan,

— Seni herşeyinle seviyorum, dedi, bikere çok zekisin, çok tatlı konuşuyorsun, çok sempatiksin...

Alay mı ediyor diye dikkatle yüzüne, ta gözlerinin içine bakıyordum. Hayır, alay etmiyordu, çok ciddiydi, yüzünde en ufak bir alay belirtisi, kıpırtısı yoktu. O anda benimle alay ettiğini anlasam, onu orda ya boğar, ya kayalardan aşağı denize yuvarlardım. Dikkatle yüzüne bakıp duruyordum.

— Öyle bakma, ne olur... dedi.

Gözlerimi ayıramıyordum.

— Öyle bakma bana, korkuyorum... diye bir çığlık attı.

Rahatlamıştım, kendime güvenim gelmişti. Başımı çevirdim ondan, denize baktım.

Evlenmemizi ilk o önerdi. Bana kalsa, onbin yıl yaşasam, Aysevin'e «Evlenelim» diyemezdim. Başımı eğdim, gözlerimi yere çevirip,

— Peki... dedim.

— İşte ben senin bu utangaçlığına, kibarlığına bitiyorum... dedi.

Modern bir kız olduğu halde, geleneklere de çok bağlıydı. Ana-babasının da bu evlenmeye razı olması gerekiyordu.

— Onlar da beni beğenir mi bakalım... dedim.

— Ben zaten, anneme babama herşevi anlattım, dedi. Onlar benim istediğimi reddetmezler. Babam «Eve getir de tanışalım» dedi.

— Evinize gelemem... Bir fırsat çıkarsa babanla tanışırız...

O günden sonra Aysevin, babasıyla tanışmamız için biçok fırsatlar yarattı. Ama bende yürek yok ki...

Bana kalsa önce bir iş bulmam, az çok para kazanmam gerekiyordu. Aysevin'e göre, evlenince iş hazırdı. Babası tanınmış bir ihracatçı ve yabancı firmaların burda mümessiliydi. Bana çok ihtiyacı olacaktı.

Bigün Aysevin,

— Tam fırsat işte, dedi, yarın akşamki balода annemle babamla tanışabilirsin...

Elime iki kişilik balo davetiyesi verdi Davetiyeye göz ucuyla baktım: Resmî elbise mecburî... Yani smokin giyilecek. Benim, üs-

tümdekinden başka elbisem yok.

İstanbul'daki yabancı ajans ve gazete muhabirlerini tanıştırma balosuymuş. Bütün yabancı konsoloslar da gelecekmiş. İhracatçı ve mümessil olduğundan babasının yabancı çevreyle yakın ilişkisi vardı.

Fırsat bulursam geleceğimi söyledim. Nerden gideceğim baloya, bende baloluk kılık mı var...

Balo gecesi, dâvetiye cebimde, cansıkıntısı içinde sokaklarda geziyordum. Cebimde iki-üç bardak şarap içecek param vardı. Ucuz olsun diye Lambo'nun meyhanesine girdim. Bizim Sarhoş Nihat'ı orada görmiyeyim mi? Yine zilzurna... Beni görünce sarıldı, öptü. Salyası sümüğü yüzüme bulaştı. Benim de konuşup dertleşecek birine ihtiyacım var. Başladık karşılıklı içmeye, bir, bir, bir daha, bir daha... Sarhoş Nihat,

— Kuzum bugün günlerden ne? dedi.

— Çarşamba... dedim.

— Tuuu... Vay anasını... Yahu, ben pazartesi sabahı evden çıkmıştım, demek üç gün olmuş... Bana bu sabah evden çıkmışım gibi geliyor. Karıya nasıl hesap vereceğiz bakalım...

Birden ayılır gibi olup,

— Ayın kaçı? dedi.

— Dördü...

— Oh, çok şükür... Ben birden geçen hafta evden çıktım sandım da korktum.

— Korkma, bugün Şubatın dördü...

— Neee? Eyvaaaah...

— Ne oldu?

— Yahu, ben Ocak ayının ikisinde çıkmıştım evden... Bu sefer tamam, karı boşanır benden... Vallahi boşanır. «Bundan sonra evinde içeceksin» diye yemin ettirmişti. Kendisi de «Yoksa boşanırım» diye yemin etmişti. Vallahi boşanır.

Sarhoş Nihat ağlamaya başladı, sümüğü, salyası, gözyaşına karıştı.

— İçmiyorsun...

— Valla bende para yok artık, param kadar içtim...

— Bende var para... Sabah kahvaltısına evde çay yokmuş, bozuk para da yokmuş. Karım bir bütün beşyüz lira verdi elime, «Hem parayı bozdur, hem çay al da gel, ama, çabuk...» dedi. Evden çıktım, çıkış o çıkış. Beşyüz lirayı bozdurayım diye dolaşa dolaşa ta Beyoğlu'na gelmişim. Kimse bozmuyor parayı. Parayı bozdurmak için iki tek içeyim, dedim. İki tek derken, işte böyle arkası belli... Vah karıcığım vah, kahvaltı sofrasının başında bir aydır beni çay getirecek diye bekliyordur...

İki gözü iki çeşme, zırıl zırıl ağlıyor.

— Lambo ustacım, doldur bize yeniden...

İnsan dertli oldu mu çabuk da sarhoş oluyor, ben sekizinci mi dokuzuncu mu şarap bardağında iyice sarhoş oldum. Artık sarhoşluktan mı, yoksa Sarhoş Nihat'a özenmekten mi, ben de ona baka baka, derken ağlamaya başladım. O ağlar ben ağlarım, hıçkıra hıçkıra ağlıyoruz.

— Lambo ustacım, doldur bir daha...

Lambo usta,

— Yooo, dedi, yeter artık...

— Ne olur, bir bardak daha be... Vallahi son...

— Bir damla desen yok... Hadi bakalım...

Çıktık ordan. Sallana sallana, düşe kalka, ağlaya ağlaya başka bir meyhaneye girdik.

Sarhoş Nihat,

— Hadi ben karıma acıyıp ağlıyorum, sen neye ağlıyorsun? dedi.

Ben de olup biteni anlattım.

— Deli misin sen, dedi, hemen kalk git baloya... Böyle bir fırsat kaçırılır mı?

— Baksana dâvetiyeye ne yazıyor: Elbise mecburi...

— Bu dâvetiye iki kişilik...

— Tek kişilik yokmuş...

— Tamam... Birlikte gideriz. Fransız Konsolosu da benim gayet iyi dostumdur. Seni onunla da tanıştırırım. Senin kızın babası da, seni büsbütün zibidi sanmasın...

— Bu kılıkta baloya gidilir mi?

— Benim evde iki takım smokin var... Gidip giyeriz... Yalnız bir kutu çay bulmalıyız.

— Saat onikiye çeyrek var... Bu saatte çay nerde?

— Kahvecilerden buluruz. Parayı verdin mi... Dur sen. Bak aklıma ne geldi. Sen şimdi diyeceksin ki benim karıya, Nihat'ı ben bırakmadım, diyeceksin... Sen kıza âşıksın, ben de aranızı bulmaya çalıştım. Arkadaş hatırı için. Anladın mı? Bu gece de kızın babasını razı edeceğiz... Benim karı merhametlidir, acır sana...

Çıktık meyhaneden. Kapanmak üzere olan bir kahveden üç kat mı dört kat mı para verip bir kutu çay aldık. Gittik Sarhoş Nihat'ın evine.

— Aman yavaş... Belki karı uyuyordur, onu uyandırmadan giyinip çıkarız.

Anahtarı çıkardı cebinden. Ama kapının anahtar deliğini bulamıyoruz ki... Kibrit çaktım, deliği görsün diye. Beş kibrit, on kibrit... Parmaklarım yandı, Nihat,

— Ben kibriti çakayım da, sen bul anahtar deliğini... dedi.

Çaktı. Çakmasiyle kutudaki bütün kibritler parladı. Nihat,

— Yandım anam... diye yuvarlandı.

Ben anahtarı deliğine soktum ama, anahtar dönmüyor.

— Yahu Nihat, biz yanlış eve gelmiyelim. Sen buranın sizin ev olduğunu iyice biliyor musun?

Nihat geri geri gidip, karşı duvarın dibine oturup uzaktan baktı evine.

— Tabii bizim ev yahu, dedi, insan kendi evini bilmez mi be...

O sırada anahtar döndü. Kapıyı açıp girdik içeri...

Ayaklarımızın ucuna basarak odaya girdik. Elektrik düğmesini çevirdi. Gardroptan iki kat smokin çıkardı. Giyindik. Ama bana çok büyük geldi smokin... Nihat baktı,

— Tam sana göre, ismarlama gibi oturdu... dedi.

— Bol arkadaş... dedim.

— Ona bol denmez, zengin denir... Şimdi böyle zengin elbise moda. Düdük gibi olacak değil ya...

— Paçaları yerleri süpürüyor...

— O kolay, kıvır paçaları... Hadi, şimdi yavaş yavaş çıkalım...

Ben önden, ayaklarımın ucuna basarak merdiveni iniyordum, Nihat da arkamdan... Nihat birden tabut gibi üstüme devrilmez mi? Biz paldır küldür basamaklardan aşağı... Bir kaarnlık yere geldik Nihat hâlâ sırtımda...

— İn ulan sırtımdan...

— Bacağımı bırak da ineyim...

Ben merdivenin trabzon topuzu diye Nihat'ın bacağını kavramışım.

— Burası bizim değil galiba... dedi. Biz başka eve girdik.

— Yahu senin elbiseleri giydik ya biz...

— Öyle ya, benim elbiseler... Ama bizim evde böyle bir yer yoktu. Biz galiba merdivenden düşünce, komşunun evine girdik...

Merdivenin üstünde lâmba yandı, Nihat'ın karısının sesini duyduk:

— Senin evin, senin evin...

— Karıcığım... Çayı getirdik de... Rahatsız olmayasın diye seni uyandırmadım. Kıyamadım... Çay nerde? Çay yahu...

Bana soruyor.

— Çay sendeydi...

— Yahu, çayı ne yaptık biz...

Karısı, elinde sopayla merdivenin üstünden fırlamaz mı...

— Çay ha, çay haaaa... Defol!.. Hadi geldiğin yere!..

— Dur karıcığım vurma... Bak anlatınca bana hak vereceksin... Misafir var, ayıp valla... Arkadaş evlenecekti de... Ben de ona... Vurma yahu, dur dinle... Bak... ne diyeceğim...

Kendimizi sokakta bulduk. Kapı arkamızdan çat diye kapandı. Bir zaman yerde kaldık. Sonra kalkıp zorla yürüdük. Sarhoş Nihat ağlıyor.

— Bu namussuz karı böyledir işte... Beni mahvetti bu karı... Ulan, bir erkek evine kırk yılda bir, bir arkadaşını misafir getirmez mi be... Benim buna da mı hakkım yok? Çay dedin, aldım getirdim işte... Ne dese yaparım...

Ne kadar da sarhoş olsam, yine de durumu kavradım.

— Biz bu akşam baloya gitmekten vazgeçelim Nihat... dedim.

— Olur mu yahu... Ben senin için bu kadar zahmete gireyim...

Bir arabaya binip çıktık Beyoğlu'na. Sarhoş Nihat:

— Biz şimdi böyle gidemeyiz baloya... dedi.

Galiba aklı başına geliyor.

— Gidemeyiz tabii böyle... dedim.

— Onun için şurda biyerde iki üç kadeh içelim de biraz cesaret gelsin...

— Bu saatte meyhaneler kapalı...

— Şu ara sokakta bir dükkân biliyorum açıktır, ordan bir şişe alır içeriz...

O şişeyi de içince ben iyice zivanadan çıktım. Kendimi şöyle bir yokladım: tam istim üzerindeyim, ben bu gece de kızın babasıyla tanışamazsam, başka hiçbir vakit buna cesaret edemem... Saat de iki olmuş. Neredeyse balo dağılacak...

Aklımızca çabuk çabuk gidiyoruz, düşe kalka... O kadar şarap içmişiz, beni çiş zorlamaya başladı... Sarhoş Nihat da,

— Dur yahu, oraya olmaz... Bir uygun yer bulalım...

Bir ara sokağa daldık. Bir apartımanın kapısı önüne çöp bidonlarını koymuşlar. Sokak kedileri köpekleri de çöpleri eşelerken bidonları devirmişler, çöpler ortalığa yayılmış... Ben orasını uygun buldum. İşte orda kendimi kaybetmişim... Düşüp yuvarlanmışım çöplerin içine... Rüya bile gördüm. Kendimi yatağımda sanıyorum. Bir kedi - köpek hırlaşmasıyla uyandım. Baktım Nihat sayıklıyor:

— Karıcığım, sus ne olur... Bak ne diyeceğim sana... Bu arkadaş evlenecekti de...

— Nihaaaat!.. diye bağırdım.

İniltisi geldi:

— Hıı...

— Nerdesin?

— Burdayım. Sen nerdesin?

— Ben de burdayım...

— Hadi kalk...

— Çıkamıyorum ki...

Kalktım, buldum Nihat'ı, başı çöp bidonunun içine girmiş. Ayaklarından çekip çıkardım.

— Hadi, yahu, balo dağılacak...

— Ben yüzümü yıkamalıyım... dedi.

— Bırak yüz yıkamasını...

— Olmaz. Benim suratıma şey yapmış bu namussuzlar...

— Yürü! diye onu çektim.

Asıl felâket başımıza o çöplerin içinde yatarken gelmiş. Ben yere yuvarlanıp da pantalonun düğmelerini çözdüm ya... Her nasıl olmuşsa benim pantalonumun içine o yerdeki çöplerden bir pırasa sapının kökü girmiş, hem de püsküllleriyle... Ayağa kalkınca tabi pantalonun düğmelerini iliklediim ama, pırasa içeride kalmış, püsküllleri de dışarı sarkıyor.

Nihat'a gelince, o benden daha sarhoş olduğundan pantalon düğmelerini iliklemeyi unutmuş. Ama ikimizin de durumumuzdan haberimiz yok... Biz böylece Tokatlıyan Otelinin kapısına geldik. İçeri girmeden Nihat bana,

— Şöyle bir toparlanalım... dedi.

Kendimize çeki düzen verdik sözde, daldık otelin kapısından. Kapıdan girer girmez şiddetli bir kaç ışık birden parladı, yüzümüze çarptı. Ben ışıktan, burnumun üstüne yumruk yemiş gibi sersemleyip tökezledim, ayaklarım birbirine dolandı. Bereket düşmedim. Meğer, üstümüze çevrilen film kamerasıymış. Aktüalite filmi çekiyorlarmış da sinemalarda göstereceklermiş. Baloya her gelenin filmini çekmişler. Ama en çok bizim ikimizin filmini çekiyorlar. Hem de hep yakın plân ve aşağıdan çekiyorlar. Anlıyorsun ya, neden olduğunu... Bacaklarının arasında, apışından pırasa püsküllü sarkan smokinli bir adam, öbürü de tum fora...

Kendimizi ışıklardan zor kurtarıp salona attık. Biz salona girince bir kahkahadır koptu. Ve bitakım dişili erkekli sesler duyuldu:

— Püsküllü...

— Püsküllü geliyor, Püsküllü...

— Püsküllüye bakın...

Yahu, bu Püsküllü de kim? Ortalık kahkahadan kırılıyor. Ben gayet ciddileşmişim, hiç alayları üstüme almıyorum. Nihat'ı kendimden daha sarhoş bulduğum için onunla alay ediyorlar sanıyorum.

— Yahu Nihat, sallanma. Bak herkes seninle alay ediyor be...

— Benim alay edilecek neyim var, asıl seninle alay ediyorlar.

— Benim neyim varmış alay edilecek?

Sağa sola bakındık. Ben Aysevin'i arıyorum. Sarhoş Nihat,

— Hah burada işte! dedi.

— Kim?

— Fransız Konsolosu...

— Bırak şimdi konsolosu monsolosu yahu...

— Gel seni tanıştırayım, çok iyi dostumdur. Kızın babası konsolosla konuştuğunu görürse, senin için iyi not verir.

Konsolosun masasına yıkılmadan gidebildik Allaha çok şükür... Masadaki kadınlar, kızlar «Hıh... Pıh...» diye sesler çıkardılar, ellerini ağızlarına kapayarak kaçıştılar ordan. Nihat, Konsolosun elini sıktı:

— Nasılsınız?

— Mersi... Siz Mösyö Nihat?

— Mersi. Size arkadaşım Hasan'ı tanıştırayım...

Konsolosla el sıkıştık. Biriki cümle konuştuk konuşmadık, Konsolos,

— Pardon... deyip uzaklaştı.

Nihat,

— Senin kız nerede? dedi.

— Ben de onu arıyorum... dedim.

Bir de baktım, Aysevin anababasıyla bir masada. Gözgöze geldik, hemen başını çevirdi. Ne demek, bu da nesi? Ben o yana doğ-

ru yürürken, bir adam,

— Pardon Mösyö... deyip, başıyla gözüyle yeri gösterdi.

Adam, apışımdan sarkan püsküllü gösteriyormuş. Ben de yere doğru bakınca yanımdaki Nihat'ın çözük iliğini görmez miyim...

— Tuuu, ulan Nihat rezil ettin beni yüksek sosyetede... Allah belânı versin...

— Ne yaptım yahu...

— Daha ne yapacaksın, topla ulan şu önünü... Beyaz don fırlamış... Tuh!..

Sarhoş Nihat,

— Vay anasını... deyip, pantalon düğmelerini iliklemek için sözde arkasını döndü, ama salonun ortasında olduğumuzdan, bu sefer arkasındakiler görüyor ne yaptığını...

Ben onu bırakıp Aysevin'e yöneldim. Aysevin, geldiğimi görünce masadan kalktı. Koridorda yakaladım onu. Ağlıyordu.

— Niçin beni babanla tanıştırmıyorsun? dedim.

— Bu halinle mi? dedi.

— Ne var halimde benim? Hani beni seviyordun?

— Ben seni olduğun gibi seviyordum, tabii halinle... Bu halde değil.

Yani smokinli halimi beğenmediğini sanarak,

— Ne yapayım, resmî olmak mecburi...

— Bu senin resmî kılığın mı?

— Tabii... Gösterişli olmak için böyle giyindim...

Ağlıyordu.

— Sevgilim, vallahi annenin hoşuna gideyim, babanın gözüne gireyim diye...

Aysevin ağlayarak kaçtı. Ne yana yönelsem,

— Püsküllü, Püsküllü... diye gülüşüyorlar.

Saçlarımı taradım. Duvarda bir ayna var, baktım aynaya, püskül müskül yok...

Sarhoş Nihat'ı buldum. Çıktık ordan... Niyetim intihar etmekti. Nihat'tan on lira aldım. Hem de nerde intihar edeceğim, biliyor musun, Aysevin'in Büyükada'da, beni sevdiğini söylediği kayalarda, yüksek kayalardan aşağı kendimi denize atacağım. İlk vapura binip Büyükada'ya geldim. İskeleden büyük bir şişe şarap alıp yürüdüm. Oturdum o kayalığa, denize aşağı bakarken, bacaklarımın arasından sallanan pırasa püskülünü görmez miyim... Olduğum yere çöküp kaldım...

Yaa, Sarhoş Nihat beni dünyaya rezil etti kardeşim. Benim o püsküllü filmini çekmişlerdi ya, bütün sinemalarda yerli aktüalite diye oynamış da, neden sonra sansür yasak etmiş... Adımın Püsküllü Hasan kalmasının sebebi bizim rahmetli Sarhoş Nihat'tır.

*

— O geceden sonra bir daha kızı hiç görmedin mi?

— Arada bir şurda burda gördüğüm olur. Ne zaman beni görse, gözlerini aşağı indirir.

— Bacaklarının arasına bakmak için mi?

— Yok canım, utancından...

EFENDİ OĞLUM!..

Döner camlı kapıdan geçtim. Kapıcı olduğunu sandığım, sağda dikilmiş duran adama,

— Müdür Beyin odası nerde? diye sordum.

Ya bana öyle geldi, ya da gerçekten öyleydi: kapıcı, kendisine danışılmaktan duyduğu gururla kabararak çenesiyle sağ yanı işaret etti. Kapıcının çenesinin yöneldiği yanda asansör vardı. Asansörün kapısını açacakken, herhalde asansörcü olacak, bir adam,

— Nereye? dedi.

— Müdür Beye gideceğim... dedim.

Asansörcü «Şu dünyada da ne dangalaklar var yani...» demek istercesine cıkcıkcık sesleri çıkardıktan sonra,

— Bir kere danışsana... dedi, biz burada neciliğiz?

— Peki... Müdür Beyi göreceğim...

— Bekle de üç kişi daha gelsin...

— Ama ben Müdür Beyi görmek istiyorum.

— Sen gene yalnız gör. Dört kişi olmayınca asansör çıkmaz!

Kasımkasım kasılmasından, beni beklettiği için çok memnun olduğu anlaşılıyordu. Elleri

arkasında bağlı, önümde gidip gelmeye başladı.

Birisi daha geldi, asansörcü onu da durdurarak,

— Herkese bir lâf mı anlatacağız yahu, dedi, bu asansör denilen şeye dört kişi olmayınca binilmez işte...

Dördüncü gelen bir hanımdı, Sevinçle asansöre binmek için davrandık, ama önümüze geçen asansörcü atik davranıp asansörün kapısını kilitledi, anahtarı da cebine koydu.

Kadın,

— Yukarı çıkacağız... dedi.

Burnunu biraz daha havaya diken asansörcü,

— Zamanında geleydiniz, dedi, şimdi öğle tatili zili çalar... Şimdiyecek nerdeydiniz? Birbuçukta gelin, o zaman işler asansör...

— Nedenmiş?

Sağ elinin işaret parmağını, bize doğru uzattığı sol bileğindeki saatin üstüne koydu,

— Öğle tatilinde asansörün işlediği nerde görülmüş... Yasak... Birbuçukta gelin, binin asansöre...

O gün işim yoktu, yeni müdürü görmeye, kutlamaya gelmiştim. Genç yaşında yükselişinde, kendime de övünç payı çıkarıyordum. Kitaplığımı kendisine açarak, daha çocukluğunda onu kitap okumaya özendirmistim. «Beni siz yetiştirdiniz» diye gönlümü alırdı. Avrupa'ya gittikten beri onu görmemiştim.

Öğle yemeğini lokantada yedim, sonra vitrinlere bakarak oyalandım. Birbuçukta oraya gittim. Asansör kapısındaki kuyruğun sonunda yerimi aldım. Sıram gelince dört kişi, bir de asansörcü, beş kişi dolduk asansöre. Müdür Beyin yanına gideceğimi bir daha söyledim. Öbürleri indi, asansörcüyle bir ben kaldım. En üst kata çıkmıştık. Asansörcü kapıyı açmıştı.

— Bu katta mı? dedim.

— Kim? dedi.

— Müdür Beyi göreceğim dedim ya...

— Söylesene... Çık da iki kat aşağı in... Asansörle inmek yasak...

İki kat aşağı indim. Burası çok geniş bir koridor ve bir salondu. Koridorun iki yanında kapılar vardı, her kapı önündeki sandalyede bir odacı oturuyordu. En yanımdakine,

— Müdür Beyin odası hangisi? dedim.

Kafasını kaldırıp burnunun ucuyla biyer gösterdi. Gösterdiği yerdeki kapı önünde oturan adama.

— Müdür Beyin odası burası mı? dedim.

Başıyla kapı üstündeki pirinç levhayı işaret edip,

— Okuman yok mu? dedi.

Levhada «Müdür muavini» yazılıydı.

— Müdür Beyin odası hangisi?

Burnuyla salonu işaret etti. O yana gittim, orda üstünde levha olmayan üç kapı vardı. Yaşlıca bir adam da pencere pervazına dayanmış gazete okuyordu. Yanına sokulup,

— Affedersiniz, dedim, acaba Müdür Beyin odası hangisi?

Başını gazetesinden kaldırmadan,

— Hangi Müdür? dedi.

Ben susunca,

— Birinci Müdür mü, İkinci Müdür mü, yoksa Üçüncü Müdür mü? diye ekledi.

— Kaçıncı olduğunu bilmiyorum, adı Çetin'dir.

— Hıı, şu inceden delikanlı... Omuzları düşük değil mi? Hani süzük gözlü... Hem de dişlek...

Bu kadar terbiyesizlik olur... Biraz sert,

— Çetin Bey hangisiyse işte o... dedim.

— Bildim, bildim, saçı tepeden dökük olan... Tamam benim dediğim... Badi badi yürüyor... O mu? Konuşurken ne dediği anlaşılmıyor pek... Evet o olacak, siz demek Başmüdürü arıyorsunuz.. Hani basık burunlu... Evet, Başmüdür... Ne yapacaksınız?

Çok sinirlenmiştim,

— Size ne? dedim.

— Ben Başmüdür Beyin odacısıyım...

— Özel kalem müdürü yok mu?

— Var... Ne olacak?

— Haber verin görmek istediğimi... Odası hangisi?

— Randevunuz var mı?

— Hayır...

— Başmüdür Beyefendiyle randevusuz görüşülmez.

— Siz haber verin bikere de.

— Her geleni biz içeri alsak olur mu?

Kartımı çıkarıp verdim,

— Bunu götürün kendisine...

Kartı aldı, gönülsüz gönülsüz yürüdü, o üç kapıdan birinden girdi. Evet girdi, girmesine, ama bir daha çıkmadı.

Umudumu kesince indim aşağı, çıktım gittim. Sonra birden telefon etmek aklıma geldi. Yakındaki postaneden Çetin'e telefon et-

tim. Beni tanıyınca pek sevindi,

— Ne olur, bana uğrar mısınız? dedi.

— Şimdi geliyorum... dedim.

Büyük kapıdan girer girmez Çetin'i beni bekler buldum. Sarılıştık.

— Ben de size gelecektim ağabey, ama nerde oturduğunuzu bilmiyordum... İyi ki geldiniz... dedi.

Asansörle çıkarken,

— Mahcup ettin Çetin, dedim, ne kapıya çıktın benim için...

Güldü, herhalde asansörcü duymasın diye,

— Odada anlatırım... dedi.

Odasına girdik; gerçekten göz kamaştırıcı bir başmüdür odası...

— İlâhi Çetin, dedim, gencecik kalmışsın, liseliler arasına girsen, kimse seni yadırgamaz... Otuz oldun mu?

— Otuzüç olduk, ağabey...

— Otuzüç yaşında kazandığın bu mevki çok önemli, yeni ödevini kutlamaya gelmiştim. Hoş sen otuz bile göstermiyorsun ya...

— Evet, o yüzden de burada beni kimse başmüdür yerine koymuyor. Ben sizi demin kapıda karşılamaşaydım, ne yapsanız benim yanıma gelemezdiniz.

Daha önce gelip de kendisiyle görüşemediğimi söylemedim.

— Beni burda kuşattılar, iyice sardılar. Kimseyi yanıma bırakmıyorlar.

Söylediklerine pek şaştım,

— Pekiy, seni böyle herkesten saklıyan kim?

— Ben de anlatmak, içimi dökmek ihtiyacındayım... İyi ki geldiniz... Avrupa'dan döndükten sonra bana önce Ankara'da iş verdiler. Sonra iki derece birden terfi ettirdiler, işte buraya başmüdür atandım. Benden önceki başmüdür yaşlıca, kerli ferli enseli göbekli bir adam... Beni böyle görünce pek şaştı, küçümsiyerek «Maşallah pek de gençmişsiniz efendi oğlum... İnşallah muvaffak olursunuz» dedi. Boyuna «Efendi oğlum demesine sinirleniyordum. Bir seferinde «Benim ismim Çetin» dedim. Bozuldu, ama bana hem de herkesin içinde, memurların, odacıların yanında, efendi oğlum demeye devam etti. Dairenin, işlerin devri teslimi sırasında sık sık «Tecrübe de lâzım... Tecrübe çok mühimdir efendi oğlum» deyip duruyordu. Anladım; herif bilgisizliğinin aşağılık duygusu altında eziliyor. Oğlu yaşında birisinin yerini almasını bitürlü kendisine yediremiyor.

«Efendi oğlum, bir müşkiliniz olursa, bizim odacı Abdül Dayı vardır, ona sorar, danışırsınız. Odacı Abdül Dayının size büyük yardımı olur» dedi.

«Beyefendi, rica ederim, ben işlerimi odacıdan öğrenecek, değilim» dedim.

«Yooo... Öyle söylemeyiniz efendi oğlum» dedi. «Odacı, kapıcı deyip de geçmemeli. Yirmialtı yıllık devlet memuruyum; bugüne kadar mühim mevkilerde bulundum, itiraf edeyim ki odacılardan çok istifade ettim, onlardan çok şeyler öğrendim. Hele bu Abdül Dayı çok tecrübelidir. Kendisinden istifade etmeniz menfaatiniz icabıdır.»

Böyle söyleyip zile bastı, gelen odacıya «Abdül dayı, yeni başmüdür efendi oğlumuz pek genç ve tecrübesizdir» dedi. «Onu benden hiç ayırt etme. İşler benim zamanımda olduğu gibi tıkır tıkır yürütülmelidir. Hadi göreyim seni, iyiliğini ondan esirgeme!»

Odacı «Bizim de oğlumuz sayılır. Yardım vazifemiz» dedi.

Odacıya «Çıkın dışarı!» dedim. Çıktı.

Eski Başmüdür, gereksiz yere beni korur görünerek otoritemi kırmaya çalışıyordu.

Devriteslim işinin bittiği gün «Şimdi de müsaade ederseniz, sizi arkadaşlara tanıştırayım efendi oğlum» dedi. «Zahmet buyurmayınız Beyefendi» dedim, ama dairede ikimiz yanyana oldukça, herkese onun sözünü dinliyordu. Dışarıdaki salonda müdürler, yardımcıları, memurlar toplandılar. Eski başmüdür, beni korur bir davranışla koluma girip salona çıkardı. Bilirsin ağabey, ben yumuşak başlı insan değilimdir ama, içimden «Nasıl olsa defolup gidecek, bir daha suratını görecek değilim ya...» diyordum. Eski başmüdür bir elini omuzuma koyup oradakilere «Muhterem arkadaşlar, benim yerimi alan yeni Başmüdürünüzü sizlere takdim ediyorum» dedikten sonra, o kadar kişinin içinde bir çocuk sever gibi çenemden tutarak «Pek genç olan Başmüdür efendi oğlumuza, hürmette kusur etmiyeceğinize eminim...» dedi. Bu sefer de yanağımdan bir makas aldı.

Hay Allah belâsını versin, herif beni çok kötü duruma düşürdü. Ya Allah deyip suratına iki tokat aşketmek var, ama rezillik olacak... Dönüp odaya girmek var, o da olmaz... Sinirden ne yapacağımı bilemiyorum, işte o şaşkınlık içinde sözüm ona işi bozuntuya ver-

memek için gülümsemeye çalışıyorum. O, arada bir sözde sevgiyle yanağımı sıkarak devam ediyor konuşmaya: «Muhterem arkadaşlar, akıl yaşta değil başta dedikleri çok doğrudur. Yeni Başmüdürümüzün bu kadar genç olduğuna bakıp da aldanmayınız... Kendileri Avrupa'da ihtisaslarını yapmış ve pek çok kitap okumuş bir delikanlıdır. Bana olan hissiyatınıza güvenerek mesai arkadaşlarımın, yeni ve genç başmüdür efendi oğlumuzun her emrine itaat edeceklerini biliyorum. Sizler de, muhterem arkadaşlarım, yüksek tecrübelerinizi lütfen başmüdür efendi oğlumdan esirgemeyiniz. Malûmdur ki tecrübe mühimdir. tecrübelerinizden genç başmüdürünüz efendi oğlumu mahrum etmiyeceğinize söz veriyor musunuz?»

Bir kahkaha arasında «Veriyoruz!» sesi yükseldi. Kıpkırmızı olmuşumdur herhalde yüzüme basan ateşten... Ben de bir-iki söz söyliyeyim de şu herifi iki paralık edeyim, dedim. Yine gülümsemeye çalışarak «Müsaade ederseniz... diye söze başlamıştım ki, eski Başmüdür beni iki kolunun arasına alarak yüzümü iri göğsüyle kapatıp lâfımı ağzıma tıkadı. Boğulacak gibi oldum, çırpındım. Eski Başmüdür, iki yanağımda öpüp, elini de havaya kaldırarak ordakilere «Allahaısmarladık arkadaşlar...» deyip yürüdü. Hem de ağlıyordu. Salonu dolduran onca insan, hepsinin gözleri yaşlı ,hattâ kadınlar da hıçkırarak eski Başmüdürün arkasına düşüp onu kapıdan geçirip uğurladılar. Ben orda bir başıma kalakaldım...

Biz Ankara'dan buraya taşınınca kesemize elverişli bir kiralık ev bulamadık; baldızın evine misafir olduk, biyandan da ev arıyoruz. Kiralar çok yüksek, bitürlü uygun ev bulamıyoruz.

Buraya gelince, dairede herkes bana babacan bir tavır takınıp «Efendi oğlum...» diyor. Biraz yaşlıca kadın daktilolar bile «Efendi oğlum» diyorlar. Ağabey, deli olacağım... Efendi oğlum aşağı, efendi oğlum yukarı... Sanki bu dairenin Başmüdürü değilim de buradaki memurların korudukları bir öksüz oğlanım.

Bir de dairede dönen işleri inceledim ki, rezalet, ama ne rezalet... En basit işler içinden çıkılmaz, karmakarışık... Sebebini hemen anladım; dalaverelerin dönmesi için, işleri iyice karıştırmışlar... Nereye elimi atsam, karmakarışık ve kesinlikle içinden çıkılmıyor. sorumlu bulunamıyor; çünkü odacıdan kapıcıdan tut en baştakine kadar dalavereli işlerde hepsinin kendi derecesine göre parmağı var...

İşleri düzeltip yoluna koyabilmek için geç vakitlere kadar burda çalışıyordum. Dışarda benim bir odacım var ya, her zamanki gibi sululuğa kaçan bir samimiyetle girdi içeri,

— Efendi oğlum, dedi, siz bana eski başmüdürümüzün emanetisiniz...

Birden tepem attı,

— Çık dışarı!., diye bağırdım.

Yaramaz çocuğunun kusurunu görmezden gelip affeden bir baba davranışıyla,

— Başüstüne efendi oğlum, çıkayım ama, beni bir dakika dinleyin... Bir çift sözüm var... dedi.

Ben «Çık dışarı! diye bar bar bağırıyorum, o biyandan «Efendi oğlum...» diye anlatıyor aldırmadan:

— Efendi oğlum, işe başladığınızdan beri her sabah daireye erkenden geliyorsunuz. Küçük memurlarla birlikte, ayni saatte dairede oluyorsunuz efendi oğlum... Sonra da onlarla ayni saatte, hattâ daha geç çıkıyorsunuz daireden. Efendi oğlum, böyle devam ederseniz, ufak memurlardan bir farkınız kalmaz ki... Sonra, efendi oğlum, zatıâlinize hürmette kusur etmeye başlarlar... Affedersiniz efendi oğlum, tecrübeye boş vermek doğru değil... Ben yirmidört yıldır buradayım, elimden çok müdürler geldi geçti... Babanız yaşındayım... Efendi oğlum...

— Çık çık!., Çık şarı!..

Kafasına bişey atacağım, başım derde girecek. Hemen odacının işine son verdim.

— Defol!.. Bir daha seni bu dairede görmiyeceğim!..

Biraz sonra benim muavinimle, ikinci müdür geldiler. İkisi birden başladı; biri sözünü bitirmeden öbürü başlıyor:

— Efendi oğlum, siz haklısınız ve fakat... Bu adam, bu dairenin emektarıdır... Gene zatıâliniz bilirsiniz efendi oğlum, ama odacıyı çıkarmasanız iyi olur... Biz, sizin muvaffakiyetinizi isteyen tecrübeli arkadaşlarınız olarak efendi oğlum...

Onlar gitti, başkaları geldi... Anladım ki, bunlar odacısından müdürüne kadar kenet olmuşlar. Odacıyı çıkarsam işten, hepsi bana düşman olacak. işler büsbütün aksayacak... Benim odacının yerini değiştirdim. Bu

sefer de, o tecrübeliymiş, yine onu kullansam iyi olurmuş...

Bigün de odamda çalışırken yine bu odacı geldi,

— Efendi oğlum, dedi, müsaade edersen... Sözüm gücüne gitmesin, siz bana eski başmüdürümüzün hâtırasısınız... Dairenin bütün işini kendiniz yapmaya kalkıyorsunuz efendi oğlum. Bırakın da işleri başkaları yapsın ki... Siz yaparsanız... olmaz ki... efendi oğlum...

Sinirden güldüm,

— Peki peki... diye savuşturdum...

Başka bigün de geldi,

— Efendi oğlum, dedi, siz kim olsa odanıza alıp konuşuyor, hemen işini görüyorsunuz... İşleri bu kadar çabuk görünce kıymetiniz kalmıyor... İşin de kıymeti yok... Vatandaş gidip gelmeli ki, işinin zorlu olduğunu anlasın... Ben vallahi sizin için söylüyorum... Odacı diye artık bize itibar eden kalmadı... Gelen odanıza dalıyor efendi oğlum...

Başka bigün de gelip, randevusuz kimseyle konuşmamamı öğütledi. Benimle görüşmek isteyenler, bir hafta önceden randevu almalı da, benim bir işim çıkmalı, gene de benimle konuşamamalıymışlar... Bana gelesiye, odacılarla, kapıcılarla, memurlarla, öteki müdürlerle konuşmalıymışlar da, en sonunda bana gelmeliymişler...

— Efendi oğlum, yoksa sana metelik veren olmaz... Başmüdür dediğin oturaklı olur, okkalı olur...

Anlıyorum, işin içyüzü pislik... Bu dairede aylığıyla geçinen yok... Hepsi kendisine görevinin dışında bitakım işler bulmuş, böylece havadan para kazanıyorlar. Benim yüzümden odacıların aldığı bahşişler, paralar, avantalar kesiliyor...

Ben biyandan bu daireyi nasıl düzeltip işleri yoluna koyacağım diye uğraşırken, bizim evdekiler de, kiralık bir ev arıyorlar. Bir ev bulmuşlar ,kirası altıyüz lira ama, sahibi peşin istiyormuş. Karım,

— Apartımanın sahibi senin dairede çalışıyormuş, dedi, kendisiyle görüş, belki yıllık kiradan vazgeçer...

— Kimmiş? dedim.

— Dairenin müdürlerinden biri olacak, dedi, adı Abdüsselâm Bey...

Bizim dairede bu adda kimse yok. Pazar günü ben de karımla gidip tutacağımız evi gördüm. Üç katlı koca bir apartımanın geniş bir dairesi... Sahibi de içinde bir dairede oturuyormuş. Bir de adamı görelim ki, benim odacı Abdül Dayı değil mi?

Ağabey, insan deli olur, ben kiralık ev bulamıyorum, benim odacının apartımanı var... Sözü uzatmadan karımın yanında bana

— Efendi oğlum, dedi, siz bana eski başmüdürün mirasısınız, sizden yıllık almasam da olur, altı aylık peşin verin, uyuşalım...

Sesimi çıkarmayınca,

— İsteseniz, buranın yıllık kirasını bir ayda çıkarırsınız evelallah... dedi.

— Nasıl? dedim.

— Görüşmeye gelen herkesi yanınıza salmasak yeter... Odacı olarak bize iş düşürmüyorsunuz ki... dedi.

Sözü uzatmadan döndüm... İşte böyle ağabey. Burada işe başlayalı yakında iki ay olacak. İşi neresinden tutup, hangi birini düzelteceğimi şaşırdım. Hepsi kenet ve birbirine bağlı... Bir bozukluğa parmak bassam, çorap söküğü gibi hepsi çözülecek... Bakalım ne yapacağım?.. Dairede şimdi beni muhasara altına aldılar. Yanıma kimseyi koymuyorlar. İşi olanlara türlü zorluklar çıkarıyorlar. Önlemek için aşağı kata Danışma Memurluğu koydurdum. Kapıcılar, odacılar, «Danışma» levhasını kapıyor, kimseye göstermiyorlar. Onun için seni karşılamaya aşağıya indim, yoksa ne yapar eder, seni yanıma bırakmazlardı. On - onbeş gün gelip gidip de beni göremeyenler var.

Çetin'e,

— Bu durumda ne yapmayı düşünüyorsun? dedim.

— Ankara'ya gidip, Bakanı göreceğim dedi, o da yeni Bakan oldu... Tanırım kendisini, çok iyi bir adamdır. Herşeyi anlatacağım kendisine...

— Peki, ne isteyeceksin ondan?

— Bu dairenin memurlarını toptan değiştirmez, başka yere nakledip buraya yeni memurlar almazsa, burası düzelmez. Hiç olmazsa üçte biri değişmeli...

— İnşallah... dedim, üzüntüyle ayrıldım Çetin'den.

Birkaç ay sonra Çetin'in istifa ettiğini duydum. Bigün vapurda karşılaştım onunla. Pek üzgündü. Neden istifa ettiğini sordum, anlattı:

— Bakana gidip anlattım herşeyi... Bakan ağlayacak gibi oldu. «Hepsini biliyorum» dedi, «yalnız senin daireyi değil, bütün Bakanlı-

ğı boşaltıp yeniden doldurmaktan başka çare yok... Ama yenisini nerden dolduracağız? Sonra buna bizim gücümüz yeter mi?» «Ne yapacağız öyleyse?» diye sordum. Bakan'a. «Ya istifa edeceğiz, ya da alışacağız» dedi. Ben üç ay sonra istifa ettim...

— Bakan? dedim.

— O duruyor... Ama duyduğuma göre yerine başka bir Bakan getireceklermiş yakında... Gazetelerin hükümette buhran var diye yazdıkları işte o...

— Bakanı değiştirmek, bütün bakanlığı değiştirmekten kolaydır, ne yapsınlar? dedim.

— Bir bakanlığı değiştirmekle de iş bitmiyor ki... dedi.

— Sen ne yapıyorsun şimdi? dedim.

— Hiç... dedi, işsizim...

Çetin'i bu konuşmamızdan sonra uzun zaman görmedim. Çetin, politikaya atıldı. adı gazetelere sık sık geçti, iyi bir politikacı, sonra da bakan oldu. Ama eskiden başmüdür olduğu daireyle ilgili değil, çok başka bir bakanlığa bakan oldu... Çok yazık, eski dairenin bakanı olsa, belki o daireyi düzeltirdi. Yine de onun adına sevindim, bakanlığı değilse de kendini düzeltti. Bakan olduğunu gazetelerde okuyunca «Efendi oğlum, tebrik ederim» diye telgraf çekmeyi de ihmal etmedim. Hemen bir mektupla cevap verdi, Ankara'ya gidip kendisini görmemi rica ediyordu. Gittim. Bana bakanlığında bir iş verdi. Parası az, ayda binsekizyüz lira ücret alıyorum ama, yalnız öğleye kadar çalışıyorum. Gitmediğim günler bişey diyen, arayıp soran yok ama, önemli bir işim çıkmazsa her gün gidiyorum. Evde sıkıldığım için oyalanıyorum.

İHTİLALİ NASIL YAPTIK?

Aslına bakarsanız, bugün iktidarda olmak bizim hakkımızdır, iktidarın hakikî sahibi bizleriz. Şu anda iktidarda bulunmuyorsak bu, bizim küçük bir şanssızlığımızdır. Tamamiyle de şanssızlık denilemez, bizim de küçük bir kusurumuz olmadı değil.

Biz ihtilâl yapmış ve iktidarı ele geçirmiştik; fakat ne yazık ki ihtilâli yaptığımızı ve iktidarı ele geçirdiğimizi kimseye duyuramadık. Kimsenin haberi olmadan ve millete duyurulmadan bir ihtilâl hiçbir işe yaramıyor.

Düşününüz, bizim için ne feci bir durumdu: Bir gece içinde ihtilâli yapıp, hükûmeti tamamiyle, evet tamamiyle ele geçiriyoruz, fakat iktidarı aldığımızı millete duyuramıyoruz.

Emin olunuz, biz herşeyi inceden inceye hesaplamıştık, en küçük ve uzak bir ihtimali bile gözden uzak tutmamıştık. Tarihteki ihtilâllerin hiçbirisi, bizimki kadar dikkatle hesaplanmamış ve yanlışsız yapılmamıştır. Yalnız bitek şeyi unutmuşuz: Takvime bakmayı... Takvime bakmış olsaydık, temmuz ortalarının Övreke'de az da olsa yağışlı geçtiğini görecektik. Her nasıl olmuşsa, ihtilâl telâşı yüzünden komitedeki arkadaşların hiçbiri radyodan hava raporunu dinlemeyi de akıl edememiş. Meteoroloji Müdürlüğüne telefon edip hava durumunu sormayı da düşünemedik.

Bizim Övreke'de genellikle temmuzun ortalarında birazcık yağmur serpelemesinin ne demek olduğunu bilir misiniz: Bütün hayat durur... Birkaç damla yağmur düşer düşmez radyolar çalışmaz, telefonlarda konuşulmaz, havagazı, elektrik ve sular kesilir, vapur, tren, uçak, otobüs, otomobil, yani hiçbir taşıt işlemez. Oysa biz, ihtilâl için tam da temmuz ayını uygun bulmuştuk. Çünkü Övreke'de temmuz ayı çok sıcak olduğundan, başkentimiz Matrakopolis hemen hemen bomboş kalır; yalnız günlük geçim derdine düşmüş olan yoksullar bulunur. Nazırlar ve bütün hükûmet erkânı ve Övreke'nin tanınmış kişileri, sıcağa dayanamayan muhterem aileleriyle birlikte, havalanmak için ya yayla şehirlerine, yada kıyı kasabalarına giderler. Temmuz ayında Övreke'nin başkenti Matrakopolis'in hükûmet dairelerinde, resmî dairelerin kapılarındaki sandalyelerde uyuklayan odacılardan başka kimsecikler kalmaz; yani hükûmet bomboştur. Bu durumda ihtilâl yapmak, hükûmet dairelerindeki odaların kapılarını açıp içeri girmekten başka bişey değildir ki, bunu da can sıkıntısından «Hadi bu gece ihtilâl yapalım arkadaşlar!» diye aklına getiren

herkes yapabilir.

Gördüğünüz gibi herşeyi inceden inceye hesapladığımız halde, nasıl olup da Övreke'de temmuzda yağmur çiselediğini unutmuş olduğumuza hâlâ şaşmaktayım. Ne budalalık Allahım!

Ben, Miralay Ebülhicap ve Mülâzımıevvel İbnibevval ile birlikte Radyoevini zaptedecektik. Birinci Ferik Hüseyin El Matrakî Paşa da üç arkadaşla birlikte Hüsn-ü Lezzet lokantasını zaptedeceklerdi. Kaymakam Mahmed Merdibanî de dört arkadaşla birlikte postaneyi ve yatılı kız lisesinin yatakhanesini zaptedeceklerdi. Stadyum ile salhanenin zaptı Hayyam Paşa ekibine verilmişti.

Kısacası, bir ihtillde zaptedilmesi gerekli en önemli yerler için aramızda ödev bölümü yapmıştık. Hattâ dördüncü sınıf askerî muamele memuru Kör Hamidullah Bey de (şimdi emeklidir) cezaevini zaptedecek ve şayet ihtilâl muvaffak olmazsa, cezaevinde en iyi yerleri kendi eliyle bizim için ayıracaktı. Yani ihtilâl inceden inceye hesap edilmişti.

Saat tam sıfır, sıfırda harekete geçecek ve bütün devlet dairelerini işgal edecektik. İhtilâl komitesinden miralay Şehabülcenab «Merkez Bankasını zaptetmiyelim» deyince ferik Ebülfeddal «Niçin?» diye sordu. Miralay Şehabülcenab da «İşe yaramayan dairelerin zaptı ile boşuna kuvvet harcamayalım» dedi. Bu teklif kabul edilince, işe yaramayan dairelerden Maliye Nezareti, Belediye, Nüfus ve İstatistik Umum Müdürlüklerinin zaptından vazgeçildi. Hiçbir işe yaramayan resmî daireler sayılırken, işe yarayanın olmadığı anlaşılınca Miralay Ebülhicab «İşe yaramıyor diye resmî daireler zaptedilmeyecekse, bu takdirde ihtilâlden de vazgeçmek icap eder» deyince kaymakam Behlûl «Arkadaşlar, unutmayınız ki, işe yarar bir resmî daire bulunmadığı için biz bu ihtilâli yapıyoruz» dedi. Böylece niçin ihtilâl yapacağımız da anlaşılmış oldu.

Arkadaşlar, bütün daireleri zaptettiklerini bana telefonla bildirecekler, ben de ihtilâlin muvaffak olduğunu radyodan Övreke'lilere duyuracaktım. Benim sesim gayetle davudî olduğundan radyoda konuşmak görevini arkadaşlar bana vermişlerdi.

Tam harekete geçeceğimiz sırada mülâzımıevvel İbnibevval «Bakalım Amerikalılar bu ihtilâle razı mı? Amerikalıların rızası hilâfına hiçbir ihtilâlin muvaffak olmak ihtimali yoktur» dedi. Benim de aralarında bulunduğum dört kişilik bir heyete Amerikan sefirine müracaata karar verdik. Biz Amerikan sefirinin yanına girerken, beş kişi de yanından çıkıyordu. Elimizi çabuk tutmazsak, başka bir grubun bizden önce davranıp ihtilâl yapacağı anlaşılıyordu. Sefir bizi gayet iyi karşıladı. Sefirle Amerikanca konuşan arkadaşımız bize «Yahu arkadaşlar, siz şu aksiliğe bakın, ihtilâlin Amerikancası bitürlü aklıma gelmiyor, bilen var mı?» dedi. Ben biliyordum ama, o anda heyecandan unutuverdim, benim de aklıma gelmedi. Ve ne yazık ki, sefire bişey yapacağımızı söyledik ama, yapacağımız şeyin ne olduğunu anlatamadık. O zaman ben el işaretiyle sefire ne yapacağımızı anlatmaya çalıştımsa da, sefir hazretleri benim el işaretlerime yanlış mana vererek fena halde bozuldu. Sefire güçlükle meramımızı anlattık. Sefir «Muvaffak olursanız sizi destekleriz, olamazsanız yine şimdiki hükûmeti destekleriz» dedi.

Amerikan garantisini de aldıktan sonra ihtilâli yapmak için hepimiz işlerimize dağıldık.

Hiçbir mukavemetle karşılaşmadığımız için, elimizi kolumuzu sallayarak Radyoevinden içeri girdik. Arkadaşlardan gelecek telefon haberini beklemeye başladık. Kararlaştırdığımız zamanı üç saat geçmiş olduğu halde hiçbir telefon haberi gelmeyince hem meraka hem telâşa düştük. Arkadaşlarımız yakalandılarsa, bizi de burada kıstırıp enseleyebilirlerdi. Hükûmet kuvvetleri «Burada işiniz ne?» diye bize sorarlarsa, bir tedbir olmak üzere konser vermeye geldiğimizi, marşlar çalacağımızı söylemeye karar verdik. Aksiliğe bakınız ki, aramızda çalgı çalmasını bilen de yoktu. Odaları dolaşarak elimize geçen çalgıları aldık. Ben bir ut bulup kendimce meşke başladım. Bir arkadaş def, biri de adını bilmediğimiz bir saz geçirdi eline.

Miralay Ebülhicab'a,

— Gidin bakın, arkadaşlar hükümeti zaptetmişler mi? dedim.

Miralay son derecede askerî adımlarla gecenin koyu karanlığına daldı, gidiş o gidiş... Ondan da bir haber çıkmayınca Mülâzımıevveli gönderdim. O da dönmedi. İhtilâlin fiyaskoyla sonuçlanması ihtimaliyle titremeye başladım. En iyisi hemen gidip hükûmet makamlarına ihtilâli ihbar ederek paçamı kurtarmaktı. Ben bunları düşünürken yanımda ka-

lan son arkadaş,

— Bu saate kadar arkadaşlarımız hükümet makamlarını zaptetmiş olmalıdırlar, siz radyodan iktidarı ele geçirdiğimizi ve memlekette hiçbir değişiklik olmayacağı için vatandaşların telâşa kapılmamalarını ilân ediniz... dedi.

— Radyoda bunu söylemek kolay, dedim, ama arkadaşlarımız yakalanıp şimdi hapse atıldılarsa, bizim radyodan hükümeti ele geçirdiğimizi söylememiz komik olmaz mı?

Biraz sonra elektrikler söndü. Sigorta attı zannettik, fakat cereyanın kesildiğini anladık.

Kendimi sokağa attım. Sokaklarda tek ışık yoktu. Binecek taşıt da olmadığı için yaya olarak Başnezarete gittim. Miralay Ebülfeddal oradaydı.

— Ne oldu ya Ebülfeddal? diye sordum.

— Yakaladım... dedi.

— Kralı mı yakaladınız? dedim.

— Hayır, dedi, bizden başka bir ihtilâl komitesi daha varmış, onlar da bu gece ihtilâl yapacaklarmış, hükûmet erkânından önce onları yakaladık. Bizden başka hiç kimsenin ihtilâl yapmasına müsaade etmiyeceğiz

Az sonra gelen haberlerden o gece birbirinden ayrı dört komitenin ihtilâl için harekete geçtiği anlaşıldı.

Miralay Zührevî'ye,

— İhtilâlin yapıldığını niçin bana telefonla bildirmediniz? dedim.

— Nasıl bildirelim, telefonlar işlemiyor... dedi.

— Bütün telefon hatlarını kesmiyecektiniz...

— Biz kesmedik, akşam üzeri biraz yağmur çiselemişti ya, ondan bütün telefonlar kesildi.

— Otomobille birini gönderip haber veremez miydiniz?

— Sana yağmur çiseledi diyoruz, anlamıyor musun, yağmur çiseleyince taşıtlar işlemez Övreke'de, bilmiyor musun?

— Peki şimdi ne yapacağız, milletin iktidara geçtiğimizden haberi bile yok...

Miralay Zührevî, harekât haritasını masaya sererek üstüne satranç takımını koydu, Ebülfeddal'a,

— Zihnim o kadar karıştı ki, iki el satranç oynamazsam kendimi toparlayamıyacağım, hadi buyrun satranca albayım... dedi.

Millete iktidara geçtiğimizi radyodan bildirmek üzere Radyoevine gitmek için yola çıktım. Yolda Binbaşı Habibî ile karşılaştım. Zavallı Binbaşı Habibî yoldaki çamurlardan korunmak için pabuçlarını çıkarıp kolunun altına almıştı. Beni görünce,

— Şu halime bak, dedi, bizi ihtilâl yapmak zorunda bıraktılar...

Binbaşı Habibî, Hazine Nezaretini zaptettiğini, fakat hazine boş olduğu için başında nöbetçi bile bırakmadan iki nezareti daha işgal ettiğini söyledi. Ferik Hayyam Paşa da,

— İhtilâlin bu kadar kolay olduğunu bilseydim, bunca yıl beklemez, daha zabit vekili iken ihtilâli yapar, birden müşir rütbesine terfi ederdim, dedi.

Yolda buluştuğumuz arkadaşlarla birlikte «Dürriyemi aldatması kolay mı?» marşını söyleyerek Radyoevine geldik. Ben davudî sesimle mikrofonda Övreke'lilere ihtilâli yaptığımızı ilân ediyordum ki, bir kaymakam gelerek,

— Boşuna bağırıp duruyorsunuz, yağmur çiselediğinden beri radyo istasyonu bozuk, teknik arıza var... dedi.

— Peki, iktidarı aldığımızı millete nasıl haber vereceğiz yahu? Vatandaşlara teker teker mektup yazarak ihtilâl olduğu ilân edilmez ya... dedim.

Ebülhicap,

— Telefonlar çalışmaya başladı, sağa sola telefonla söyleyelim, onlar da birbirlerine haber versinler... dedi ve hemen gelişigüzel bir telefon numarası çevirerek konuşmaya başladı.

Biz ihtilâlciler hepimiz biribirimizi kontrol altında bulundurduğumuz için, Ebülhicab'ın neler konuştuğunu paralel telefondan dinliyorduk.

Ebülhicab,

— Biz ihtilâl komitesi... dedi.

Telefondaki uykulu ses,

— Ne? Ne komitesi? diye sordu.

Sonra aralarında şu konuşma geçti:

— Şu anda iktidarı ele geçirmiş bulunuyoruz...

— Hay Allah sizden razı olsun... Biz de kimi bulsak da iktidarı devredip şu belâdan kurtulsak diye düşünüp duruyorduk... Sen kimsin?

— Ben ihtilâl komitesinden miralay Ebülhicab... Hükümeti ele geçirdik haberiniz olsun ve hemen başkalarına da haber verin...

— Orası neresi?

— Radyoevi... Sen kimsin?..

— Ben sadrâzam Muhtar Paşa...

Miralay Ebülhicab «Nee?» diye bağırarak düşüp bayıldı. Yağmur yüzünden telefon hatlarında melânj olmuş, bir vatandaşla konuşuyorum diye, sadrâzama ihtilâl ihbar etmişti.

Mülâzımıevvel Mehammed,

— Şu rezilliğe bak, iktidarda olduğumuzdan kimsenin haberi yok... dedi.

Hayyam Paşa,

— İktidarı bırak, şimdi gelip hepimizi tevkif edecekler yahu... dedi.

— Sadrzamı neden tevkif etmediniz? diye sordum.

— Yağmur yüzünden arabalar işlemiyordu yollarda... dediler.

Hemen ordan hepimiz biyana sıvışıp vazifelerimizin başına koştuk. Ben de Müdafaa-i Nefis Nezaretindeki odama gidip, mahrem evrak dosyasındaki işlerime daldım. Biraz sonra Nazır hazretleri beni odasına çağırıp,

— Gizli servislerden aldığımız habere göre, dedi, bu gece yağmur yağmazsa bir ihtilâlci grubu darbe-i hükümet yapacakmış. İşte raporlar... Acele tahkik ediniz.

— Yakalayalım mı? diye sordum.

Nazır hazretleri,

— Ne münasebet! diye bağırdı, bilâkis hiç haberimiz yokmuş gibi davranacağız ki, ihtilâli yapıp hükümetimizi bu iktidar belâsından halâs etsinler. Yalnız bizim kaçmamız için tayyareler hazır bulunsun...

Biz o ihtilâli yapalı tam beş yıl oldu. Hakikatte şimdi bizim iktidarda olmamız gerekirdi, ama ne yazık ki iktidarı devirip ele geçirdiğimizi millete duyuramadık. Millete duyuramadıktan sonra iktidarın sahibi olmuşsun kaç para eder. Zavallı Övreke'liler, şimdi başlarında bulunan hükümetin beş yıl önce devrildiğini bile bilmiyor da, onları sahici hükümet zannediyor. Övreke'de ihtilâl yapacaklara yağmursuz bir geceyi seçmelerini ve kolaylık göstermesi için de hükümete ihtilâl yapacaklarını gizlice ihbar etmelerini tavsiye ederim.

ÖMER AĞAYI SEÇMİYECEĞİZ

Gecenin bir vakti, evin kapısı gümgüm dövüldü. Kaşık düşmanı dürtüklemese uyanacağım yok. Sabahtan dağa oduna gittiydim, yorulup serilmiştim ki, üstüme ölü toprağı serpilmiş gibi, kulağımın dibinde top atılsa duyacağım yok.

— Nedir? diye sıçradım.

Karı,

— Herif, herif!.. dedi, öldün mü ne!. Sabah beri dürtüklüyorum. Kalk bi bak kapı dövülüyor...

Uyku sersemi,

— Kimdir o? diye pencereden seslendim.

Topal Seyit'in sesi geldi:

— Aç kardeş, aç! Biziz...

Kapıya vardım ki, bizim köyün adamından sekizi onu toparlanıp gelmişler.

— Nedir arkadaş bu vakit? Buyrun!

Topal Seyit,

— Yok, girmiyeceğiz, dedi, sana da bildirelim dedik. Bu gece hep oturup karar verdik arkadaş: Biz muhtar seçiminde Ömer Ağa'yı seçmiyeceğiz. Ne dersin bu işe?

— Hay ocağın bata, dedim, ulan biz dünegün hep birlik olup da buna karar vermedik mi? Ömer Ağa'yı seçmiyeceğiz, Kürklüoğlu'nun Nuri Efendi'yi seçeceğiz diye ağız birliği etmedik mi?

— Etmesine ettik ya, olsun... Belki unutmuşsundur diye pekiştirelim dedik...

— Bunun sabahı yok muydu bre Topal Seyit?

— Sabahacak durulur mu, ya Ömer Ağa'nın adamları gelir de seni caydırırsa...

— Yahu, Ömer Ağa'nın adamı mı kaldı, köy hep bizden yana dönmedi mi! Ömer Ağa dediğin bir başına garip... Hele girin de yorgunluk çıkarın...

— Başka evlere uğrayacağız... deyip gittiler.

Bu Ömer Ağa denilen herif, biz bildik bileli köyün muhtarı ki, elinden çektiğimizi bir biz biliriz, bir Allah... Öyle bir püsküllü belâ ki beri-benzeri değil... Yediden yetmişe köy-

cek karar verdik:

— Ölsek Ömer Ağayı seçmiyeceğiz!..

Köyde bütün konuştuğumuz bu, evde bunu, kahvede bunu konuşuyoruz, sabah bunu, gece bunu konuşuyoruz: Ömer Ağa namussuzu seçilmiyecek...

Biz muhtar diye Külklüoğlunun Nuri Efendi'yi gözümüze kestirmişiz. Nuri Efendi, insan içine girecek, sözü dinlenir, adam gibi bir adam... Eğitmenlik etmiş ve de kasabamızın nüfus memurluğunda çalışmış ehil memur takımından... Babası ölende, ata ocağa, tarlaya davara sahip olmak için bıldır köye geldi. Baktık, ölçü üzerine ismarlasan böylesi muhtar bulunamaz.

Nuri Efendi de cami avlusunda, alanda, kahvede, nerde üç beş adam görürse,

— Muhterem vatandaşlarım, aziz hemşehrilerim! Köyümüze demokrasiyi getireceğim!. diye ağzından ballar akarak nutuk çekiyor ki, vilâyet yerinin parlicisi yanında hiç kalır, sanki radyodan dinlediğimiz bir nutuk...

Ömer Ağa'yı sorarsan ,herifin kılı kıpırdamıyor, öylece susmuş kalmış. Yüzüne pek varamıyorsak da ardından söylediğimiz kulağına erişiyor ama sesini bile çıkardığı yok.

Her gün mü her gün oturup karar veriyoruz. Ömer Ağa'yı seçmiyeceğiz! Yetmezmiş gibi, bir de geceleri ev ev dolanıp kararı bildiriyoruz. O gece ben erken yatmamışsam senin evine geliyorum, sen yatmamışsan benim evime geliyorsun... Beri yandan Kürklüoğlu'nun Nuri Efendi de öyle sıkı nutuklar çekiyor ki, ben bayağı, herifin çektiği nutuklara acıyorum. Yazık oluyor herifin nutkuna... Efendi, bu nutuk, bu köy yerinin nutku değil... Gidip Ankara'ya bu nutkun bir tekini atsa, vallaha dakkasında hükümeti devirir. Anamızın babamızın başına, çoluk çocuk üstüne, avradımızın nikâhına yemin kasem edip, and içmişiz ki, bu Ömer Ağa'yı ölsek muhtar seçmiyeceğiz.

Seçimin yapılmasına iki gün kala, gece vakti bizim kapı gene vuruldu. Gene Topal Seyit geldi sandım da pencereden ünnedim:

— Anladım oğlum, Ömer Ağa domuzunu seçmiyeceğiz!..

— Hıdır emmi, aç hele aç!.. diye bir ses.

Yahu, bu başkası... Kapıya çıktım ki, Ömer Ağa'nın yiğeni değil mi!..

— Ömer emicemin mahsus selâmı var... deyince,

— Dıttt!.. diye bunu tersledim, çocuk,

— Ömer Emicem dedi ki, dedi, Hıdır Emmine var, onun Gocur Mustuva ile bir dâvası vardı. Yarın benimle kasabaya gelsin, dâvasını görecek bir ehil dâvavekili buldum. Söyle para mara da istemez, dedi.

Ben, «dâva, Gocur Mustuva, dâvavekili» lâfını duyunca derin düşüncelere daldım. Bu Gocur Mustuva, benim can düşmanım. Herifte din iman yok kardaş: Eşeğini bizim tarlanın sınırından sokar, güzelim nârin ekini yedirtir. Bir değil, iki değil... Oğlunu gece vakti ambarımıza sokturur tahılımızı çaldırtır. Yakaladıksa da herif güçlü, ne edersin... Köylük yerde kim kime... Aman, şu Ömer Ağa sâyesinde Gocur Mustuva namussuzunu bir savuştursak...

İyi ya, ben yarın sabah bu. Ömer Ağa namussuzunun evine giderim de beni orda görürlerse köylü hep yüzüme tükürür.

Ben böylece düşünürken çocuk, içimden geçeni bilmiş gibi,

— Ömer Emicem dedi ki, dedi, yarın sabah kuşluk vakti, beni mezarlığın oradaki kuyu kavağının dibinde beklesin dedi.

— Ömer Ağa'ya selâm söyle! dedim, çocuğu savdım.

Avrada anlattım,

— Daha durulur mu, erkenden git aman şu Gocur Mustuva'dan hıncımızı alalım... dedi.

Sabahacak gözümüze uyku tutmadı. Gün ışımasiyle yola uğradım. Baktım, Kör Mürsel yatalak anasını sırtına vurmuş gelir. Selâmlaştık.

— Nereye böyle Mürsel?

Yüzü yerde, utanaraktan,

— Kasabaya... dedi.

— Ne var ki kasabada?

— Anamı bir doktora baktıracağım da... Ya sen?

— Ben de kasabaya...

— Ne var ki?

Ulan alçak, savcı gibi ne âhiret sorgusuna çekersin!..

— Gocur Mustuva'dan dâvacıyım da, dedim, dâvavekili tutacağım.

Az gittik, öteden Bekir Ağa eşeğe kurulmuş, karısı eşeği yeder, oğlu eşeğin kuyruğunda gelirler.

— Hayrola Bekir Ağa, bu vakit nereye?

— Kasabaya...

— Ne var ki...

— Bizim avradı doktora baktırmıştık da reçete vermişti. İki yıldır ilâcını yaptıramadık, pahalı namussuz, şimdi ilâcı almağa gidiyoruz...

— Ya bacımı neye götürürsün?

— O da Hanfe Kadınla kavga etmişti ya bıldır ondan dâvacı olacak...

— Ya çocuk?

— Solucan düşürüyor, doktora baktıracağız. Ya siz nereye?

Biz de anlattık. Mezarlığın ordaki kuyu kavağına gidesiye onbeş yirmi kişi olduk. Hepsi birbirinden dâvacı. Bizim köyde kavgasız, dâvasız, küs dargın olmayan kimse yok ki...

Bir de kavağın dibine vardık ki, yahu bizim köy hep boşalmış da buraya dolmuş. Topal Seyit de orada değil mi?

— Ne haber Seyit? dedim.

— Dâvavekili tutacağım, Şevket'ten dâvacıyım... dedi.

Yahu bütün hastalar, doktorluklar, ilâçlıklar hep bugüne mi toplanmış!

Benim dâvacı olacağım Gocur Mustuva da kuyu bileziğinin dibine çömelmiş cıgara sarmıyor mu? Topal Seyit'e,

— Bu gavatın ne işi varmış? dedim.

— Senden dâvacıymış da, dedi, avukat tutmağa kasabaya gidermiş...

Hiçbirimiz konuşmuyoruz, başımızı yere eğmiş duruyoruz. Derken baktık, karşıdan Ömer Ağa gelmekte... Vay anasını, yahu şimdik ben, bunca köylümüzün içinde bu namussuzun ardına düşüp nasıl gideyim!..

Ömer Ağa yanımıza geldi,

— Selâmünaleyküm ağalar! dedi.

Mızıl mızıl mızlandık:

— Aleykümselâm!..

— Hep tamam mısınız? Tekmil burda mı millet?

— Tamamız! dedik.

Kuyu bileziğinin üstüne çıkıp şöyle bir baktı bize,

— Daha gelmeyen var, hele bekleyin az! dedi.

Beş dakika bekledik beklemedik, karşıdan Kürkoğlu'nun Nuri Efendi göründü... Başı önünde geldi, selâm verdi.

Ömer Ağa, sanki görmemiş geldiğini gibi,

— Geldin mi? dedi.

— Geldim.

Hepimize döndü:

— Düşün ardıma!.

Takıldık Ömer Ağa denilen koca dürzünün ardına, otuz kırk kişi varız, kadınlı erkekli, çocuklu eşekli... Kimi karının kucağında bebesi, kimi herifin sırtında hasta ebesi, ninesi...

Yanımda giden Nuri Efendi'ye,

— Bre Efendi, bu gidiş nereye? dedim.

— Benim devlet kapısında bir hacetim var da ondan giderim... dedi.

O bizim geveze insanlarımızın hiçbirinde ses yok... Kasabaya girerken, deve kervanı çeken eşek gibi önde giden Ömer Ağa kasıldı da kasıldı. Enseyi dikti, burnunu göğe doğrulttu, iki eli kıçının üstünde şakır şakır tesbih çekerek önümüz sıra gidiyor. Camiye gelince,

— Siz avluda bekleyin, Bekir Ağa sen gel! dedi.

Bana da «Gel!» dedi. Öbürleri cami avlusunda bekleyedursun biz üçümüz gittik. Ömer Ağa, avukat Basri Bey'in yazıhane dükkânından içeri girdi, biz de girdik. Bekir Ağa ile ben ellerimizi göbeğimizde kavuşturmuş dineliyoruz. Ömer Ağa,

— Selâmünaleyküm! deyip baş koltuğa kurulmasıyla,

— Basri Bey allâsen, nedir bu bizim çektiğimiz muhaliflerden yahu? dedi.

Basri Bey,

— Yakındır, evelallah çanlarına ot tıkayıp seslerini soluklarını keseceğiz! dedikten sonra sordu:

— Sizin köyde nasıl partimizin durumu?

— Ne demek!. Ben varken muhalife kim oy verebilirmiş bizim köyden?

— Sağol!..

— Ben varken, sen hiç düşünme gayri, orasını bana bırak!

Basri Bey,

— Sen hangi köydendin? diye sordu.

— Yaney'den... Bizim köy silme bizim partiden...

Ondan sonra parti işinden konuştular da konuştular, saatler geçiyor. Yahu biz buraya gevezeliğe mi geldik. Bekir Ağa kulağıma,

— Bizim dâva işini unuttu gitti, daldı parliciliğe! dedi.

Yazıhanenin duvarındaki kâğıtta «İstişare ve avukata danışma ücreti 20 lira» diye yazılı.

Konuştular, konuştular. Ömer Ağa,

— Eh bize müsaade! diye ayağa kalktı.

Avukat,

— Aman iyi çalışın! dedi.

— Gözün arkada kalmasın ben varıken...

Gözü Bekir Ağa'ya takılmış gibi birden,

— Haağ sahi... dedi, az daha unutacaktım; bu fakir bizim partimizin çalışkan bir adamıdır. Muhaliflerden bir namussuz buna olmadık kötülüğü komadı yaptı. Şimdi dâvacı olup hakkını arıyacak ya garibin parası yok...

Avukat, Ömer Ağa'nın sırtını sıvazladı:

— Sen keyfine bak! Bizim partilimizin dâvasını almak vazifemiz...

— Sağol! Vekâletname verecek parası bile yok...

Basri Bey güldü:

— Müsaade et de o kadarlık bir hizmetimiz olsun... Ben veririm.

Ömer Ağa, Bekir'e döndü,

— Allah razı olsun, bak Avukat Bey işini görecek sevabına! Sen burada kal! dedi.

Onu bırakıp çıktı. Bu nasıl iştir anlamadım. Bekir Ağa garibin particilik marticilikle hiçbir alışverişi yok...

Dışarı çıkınca, Ömer Ağa,

— Koş, Topal Seyit'i çığır gelsin! dedi.

Topal Seyit'i aldım geldim. Bu sefer gayet muhalifçiliğiyle tanınmış bir avukatın yazıhane dükkânına bizi soktu. Selâm verip boş yere oturdu. Biz ellerimizi göbeğimizin üstünde kavuşturmuş dileniyoruz.

Ömer Ağa,

— Nedir bu bizim çektiğimiz hükümetin elinden Avukat Bey, dedi, millete kan kusturdular. Böyle bir parti ne gelmiş, ne de gelebilir... Rezillik...

Avukatın da içi yangınmış, ikisi birlik olup hükümet partisine verdiler veriştirdiler. Avukat,

— Sizin köyde partimiz nasıl? dedi.

— Çok kuvvetli... Bizim köy dediğimden çıkmaz ve de köy silme muhaliftir. Ben varkene seçimi kazandık bil, elverdi yeter çektiğimiz.

Avukat,

— Seçimleri kazandık mı, dilleri artlarına girer... dedi.

Particilik üstüne konuştular da konuştular, saatler geçti.

— Size doyum olmaz, bize müsaade... deyip ayağa kalkınca birden hatırlamış gibi,

— Sahi, dedi, az kala unutacaktım. —Topal Seyit'i gösterdi.— Bu fakir, partimizin sadık adamıdır. Hükümet partisinden bir namussuz bu fakire kan kusturuyor. Dâva edecek, velâkin geçiminden âciz fukara...

Avukat,

— Bakarız işine, kendi işimiz sayılır... dedi.

— Vekâletname parası bile yok...

— Canım, bırak sen...

Ömer Ağa, Topal Seyit'e,

— İşin oldu işte, dedi, dua et beye de partimiz için çalış!.. Sen burada kal da işin görülsün... Biz dışarı çıkınca,

— Murtaza'yı çağır gel! dedi.

Çağırdım, getirdim. Bu sefer bir dişçi dükkânına girdik. Murtaza'nın dişi ağrıyor, yanağı davul gibi şişmiş... Dişçi muhalif partinin seçim adayıymış. Başladılar öteki partiye atmağa...

Giderken Murtaza'yı orada koydu. Dişçi parasız dişini çekecek ve de tedavi edecek...

Kör Mürsel'in anasını bir doktora götürdük. Doktor hükümet partisinden. Ömer Ağa'yla birlik olup muhalif milletine demedik söz bırakmadılar. Saatler sonra giderkene Kör Mürsel'in anasının hastalığını açtı. Doktor,

— Can baş üstüne, paranın lâfı mı olur.. dedi.

Her iş işte böyle... Eczacıdan parasız ilâç alındı. Bizim iş ne olacak diye meraktaydım.

— Gocur Mustava'yı çağır! dedi.

Düşmanımla birlikte bizi bir başka avukatın yanına soktu. Gene oyununu oynadı. Giderken Gocur Mustuva'yı gösterip,

— Arkadaş bizdendir, dedi, fakirin garibin biri... Muhalif namussuzlardan biri bunun başına tebelleş oldu...

Herif yüzüme karşı benim için namussuz diyor be!.. Gocur Mustuva'yı orda bırakıp başka bir avukata girdik. Orada da beni gösterip,

— Partimizin esaslı adamıdır. Velâkin hükümet partisinden bir domuz buna türlü türlü oyun oynadı.

Uzatmayalım, beni de orada kodu. Avukat cebinden para verip vekâletnameyi yaptırdı. Bana bir de yemek ısmarladı.

Dönüp köyle geldik. Ertesi gün de muhtar seçimi oldu.

— Ömer Ağa'yı seçmiyeceğiz! diyen nidip sandığa oy attı.

Ne dersiniz, Ömer Ağa muhtar seçildi. Nuri Efendi'ye sandıktan bir tek oy çıktı. Onu

da Nuri Efendi kendisine verdi sandık. Kürklüoğlu'nun Nuri Efendi,

— Vallah billâh ben Ömer Ağa'ya oy verdim... diye yemin ediyor.

Ömer Ağa,

— Aman, dedi, yahu, Nuri Efendi'ye oy veren benim... Bütün köy halkı ona oy verecek değil miydik!.. Cemaatten ayrılmak olmaz deyip ben de oyumu ona vermiştim.

«Seçmiyeceğiz seçmiyeceğiz!..» diye bağırarak Ömer Ağa'yı gene muhtar yaptık başımıza. İçimizde sözümüzü tutan bir o çıktı.

GELİN DİYE KULLANILAN PİYANO

— Ben Türkleri çok severim! dedi.

Yurt dışındaki Türkleri en çok mutlandıracak olay bir ünlü yabancının ağzından işte bu sözleri duymaktır hele böyle bir sözü, dünyanın sayılı birkaç piyanistinden biri olan Julius Katchen söylerse, sözün değeri büsbütün artar.

Zıpzıp zıplamak geliyordu içimizden. Ne sevimli adam, sarılıp yanaklarından öpüversek şapşap, ayıp kaçar...

Bizi çok sevdiğine göre, İstanbul'a çağırsak, gelir bir konser verir miydi acaba?

Sekreteri,

— Bu ay içinde çok angajmanlar var, dedi. İsrail Flarmoni Orkestrasıyla piâk dolduracak. Ama bir kere kendisine söyleyin...

Söyledik.

— Çok memnun oldum, dedi, bütün angajmanlarımı bozup İstanbul'da konser vereceğim. Türkleri çok severim.

Sevinçten eteklerimiz zil çalıyordu. Arkadaşlar konserin düzenlenmesiyle beni görevlendirdiklerinden uçakla İstanbul'a gelir gelmez kolları sıvayıp işe giriştim. İstanbul'da konser verebilecek iki sinema salonundan ikisinde de yer bulamadım. Birinin sahibi, bizim konser vereceğimiz gün bir büyük yerli filmin başlıyacağını söyledi. İkincisi de, sinemasında yalnız kendi düzenlediği konserleri verdiriyormuş.

Salonu konsere pek de uygun olmayan bir başka sinema sahibiyle anlaşınca hemen bastırttığım afişlerle ana cadde duvarlarını donattım.

Derdin büyüğü piyanodan çıktı. İki milyon nüfuslu İstanbul'umuzda konser verebilecek tek piyano varmış, o da İstanbul Konservatuarındaymış. Başvurmadan önce, Konservatuar Müdürünün kişiliğini öğrenip, kendisiyle ona göre konuşmamın uygun olacağını düşündüm.

Öğrenebildiklerim; eski bir polis, şimdi de hem Konservatuar Müdürü, hem de Belediye Müfettişi olduğu idi. Bana bu bilgiyi verene polislikle müziğin nasıl bir ilgisi olabileceğini sorunca,

— Bizim karakollarda yıllardan beri vatandaşlara opera aryaları söylentildiğini, zorla şan dersleri verildiğini bilmiyor musun? dedi.

Buluşmak için konservatuara gittiğim zaman Müdürün Belediyede, Belediyeye gittiğim zaman da Konservatuarda olduğunu söylüyorlardı. İki kişi olanların bulunamıyacağını, hele üç işi birden görenlerin kayıp sayılmaları gerektiğini o zaman anladım. Şanssızlığıma bakınız ki, bitürlü denk getirip, kendimi, belediyeyi, aradığım adamı; yada aradığım adamı kendimi ve konservatuarı, bir yerde buluşturamadım. Herhalde ben Belediyeye giderken o konservatuara gidiyor, o konservatuara giderken de ben Belediyeye gidiyorum. Nitekim böyle olduğunu altı günlük kovuşturmadan sonra kendisini görünce anladım. Ben bu adamı biyerden tanıyordum: düşüne düşüne yollarda karşılaşmış olduğumuzu hatırladım.

Türlü diller döktükten sonra,

— Beyefendi, dedim, Julius Katchen'i tanırsınız.

— Kim dediniz?

— Keeçın...

— Kimdir?

— Meşhur Keeçın...

— Her neyse, hatırlayamadım adamı; sizi o mu gönderdi ve aleykümselâm...

— Meşhur piyanisttir.

— Yaa... Öyle mi? İyi... Güzel...

İstanbul'da konser verebilecek «Stein-way» marka tek piyanonun kendilerinde olduğunu, bir konser için piyanoyu istediğimi, bunun sanata hizmet, millî itibar, vatan, millet... diye dilimin döndüğü kadar anlattım. Ben anlatırken müdür beyin gözleri önce daldı sonra kaydı... Monoton sesinin etkisiyle gevşediğini anlayınca sesimi titreterek konuştum.

Uzun bir süre karşısındaki iki duvarla tavanın kesiştiği noktayı merakla seyrettikten sonra, parmaklarını masada tıkırdatarak

— Mümkün değil, dedi, çünkü o piyanoyu Amerikalılar Rockefeller Vakfının hibesi olarak İstanbul Konservatuarına yalnız İstanbul Konservatuarı konserlerinde çalınmak şartiyle verdiler.

— Duyarlarsa geri mi alırlar?

— Şartları bu... Hattâ biz o piyanoyu Şehir Orkestrasının konserlerine verirken meseleyi bir virgülle hallediyoruz.

— Nasıl? Virgülle mi? diye şaşarak sordum.

— Evet! Virgülle, dedi. Şehir Orkestrası konser vereceği zaman piyano talebi evrakının başına «İstanbul Konservatuarı virgül Şehir Orkestrası» diye yazıp işin içinden çıkıyoruz. Araya virgül koymasak, hibe şartını bozmuş oluruz.

— Acaba bizim için de araya bir virgül konulsa?

— Konulmaz, çünkü siz hem resmî bir teşekkül değilsiniz, hem de Belediyeye bağlı bulunmuyorsunuz. Şartı bozarsak mesul oluruz.

Konser gününe pek az kalmıştı, Keeçın gelince rezil olacaktık. Çaresizlikten Amerikan Haberler Bürosuna gidip, Rockefeller Vakfından Amerikalıların hediye ettiği piyanonun bir konser için bize de verilmesini rica edince Amerikalı katılarak güldü,

— Hiç öyle şartla hediye verilir miymiş!.. dedi ve konservatuara telefon ederek piyanonun bir konser için verilmesini rica etti.

Konservatuara gittiğim zaman müdür Belediyedeydi, muavini vardı. Müdür muavini beni dinledikten sonra,

— Veremeyiz, dedi, biz o piyanoyu gelin gibi saklıyoruz.

Gelin gibi mi? İki adım geriye çekilip oda kapısına yaklaşarak dikkatle adamın gözlerine baktım.

— Gelin gibi saklıyoruz... diye tekrarladı.

Ortaya çok acayip bir cinsî mesele çıkmıştı. Gelin saklanmaz ki...

— Peki, beyefendi o piyanoyu ne yapıyorsunuz? diye sordum.

— O piyano, dedi, yılda iki defa yerinden kıpırdatılır; bir mevsim başı sonbaharda konser verilcek sinema salonuna taşınır bir de mevsim sonu ilkbaharda buraya getirilir, kapatılır.

— Neden? diye sordum.

— Taşınırken hırpalanır, örselenir, biyeri çizilir de ondan... Evet, Konserle Savaş Derneği yararına bir bale için bir kerecik piyanoyu verdik ama, o zaman baleye refakat için yavaş yavaş dans müziği çalındı. Halbuki piyanist meşhur olduğundan bütün gücü kuvvetiyle piyanoyu çalacak; yayları gevşer, tuşları bozulur...

«Kıh» diye gülerken elimi birden ağzıma kapayıp öksürdüm.

— O piyanoyu gelin gibi saklıyoruz... diye tekrarladı.

Piyano gelin olunca araya kıskançlık girmesi de tabii idi.

— Ama, dedi, size bir kolaylık gösterebiliriz...

— Sağolunuz. Ne gibi? diye sevinçle sordum.

— Konservatuarda derslerde kullanılan başka marka piyanolar var, onlardan birini verelim.

Üç kişi bize verilecek piyanoları görmeğe gittik. Bunlardan en az kırık dökük ve en iyisi olan Bechstein marka piyanonun tuşlarına basınca, henüz müzik tarihinde notası icat edilmemiş sesler çıkıyordu. Yalnız iyi niyetli bir tek «re» tuşu vardı ki, üstüne basında «dooo!» sesiyle havlamaktaydı.

Müdür Muavini,

— İşte bu piyanoyu verelim, tamir ettirin, konserde çalsın! dedi.

Piyano dediğin bu aletin tamir ettirilerek sahici piyano haline getirilmesi, onu otomobile çevirmekten çok daha zordu, daha doğrusu, bir eski model Ford arabası, daha az emek ve masrafla bir piyano haline getirilebilirdi.

Çaresizlikten, oraya buraya koşmaktan, ona buna başvurmaktan şaşkına dönmüştüm. Belediye Reis Muavinlerinden şehrin sanat işleriyle ilgilenenine gittim. Daha önce, eski bir asker olduğunu öğrendiğim Belediye Reis

Muavinine,

— Beyefendi, siz askerler sanat işlerinden anlarsınız... diye söze başladım.

— Evet, dedi, ben okulumun bando mızıkasında baso çalardım.

Uzun uzun istediğimi anlattım.

— Bir dilekçe yazıp verin! dedi.

Dışarı çıkıp dilekçeyi yazdım, hemen verdim.

— Nasıl bir işlem yapılacak acaba? Konser tarihine pek az kaldı da... dedim.

— Biz, dilekçenizi Belediye'nin Polifinik Sanat Kuruluna havale edeceğiz, kararı kurul verir.

— Acaba piyanoyu verirler mi?

— Ben şahsen kurulda veto etmiyeceğim; gerisine karışamam...

Belediyenin Polifinik Sanat Kurulundan karar çıktı: Piyano verilemez!

Belediye Reis Muavinine gittim, söylenmesi gerekli herşeyi söyleyip yalvardıktan sonra,

— Beyefendi, bu bir âmme hizmetidir, dedim.

Masanın üstünde yığılı evrakın, dosyaların arasına parmaklarını daldırarak,

— Bakın, ben burada kâfi derecede âmme hizmeti görüyorum, dedi.

— Beyefendi, vakit kalmadı. Piyanist lûtfedip davetimizi kabul etti, gelince rezil olacağız, dışarıda da itibarımız sarsılır. Koca İstanbul'da konser için bir piyano bulamamışlar, diye adımız çıkar.

— Siz dernek bile değilsiniz; Belediyenin piyanosu özel şahsa nasıl verilir?

Memleket, sanat, itibar... diye anlattım.

— Anlıyorum, anlıyorum, dedi, idealist olduğunuzu anlıyorum.

Umutla gözlerinin içine baktım.

— Ben anlıyorum ama, dedi, bunu başkalarına anlatamayız ki...

Yeniden millet, memleket diye başladım.

— Ama makamı işgal ediyorsunuz! dedi.

Anlamadığım için,

— Hangi makamı? diye sorunca, yumruğunu masanın kalın kristal camına vurarak,

— Makam, makam... dedi.

Yeniden Konservatuar Müdürüne koştum:

— Beyefendi, dünyaya rezil olacağız, afişler asıldı, ilân yapıldı,

— Bana sordunuz bu baştan? Çağırmasaydınız.

— Çağırmış bulunduk...

— Biz o piyanoyu yalnız Münih Konservatuarında mezun olanlara çaldırtabiliriz.

— Ama bu Keeçın...

— Keçin meçin... İptal edin konseri efendim. Bu durum İçişleri Bakanlığına duyuruldu: Bakan İstanbul Belediyesine Ankara'dan telefon etti. Belediye Polifonik Sanat Kurulu yeniden karar verdi. İçişleribakanı sanat işlerine karışamazdı.

O sırada Keeçın uçakla geldi. Kendisine yavaş yavaş durumu anlattık. Gülümseyerek,

— İlân edilmiş konseri iptal edemeyiz, dedi. İstanbul'a geldiğime göre başka bir piyanoda konser veririz.

İstanbul Valisi duymuş olanları; eksik olmasın, o da uğraştı ama konservatuarın gelinini çıkartamayınca, «Vali konağında bir piyano var, ona bakın!» dedi. Keeçın'la Vali konağına gittik. Keeçın piyanoya baktı.

— Çok iyi piyano, yalnız çalmıyor... dedi.

Tamir için de vakit yok, ertesi gün konser...

Bir piyano profesöründe iki piyano varmış. Gidip gördük. Keeçın piyanolardan yarım kuyruklu olanını gösterip.

— Belki bu olur... dedi.

Piyano profesörü iyi adammış, para da almadı. Piyanoyu konser verilecek sinema salonuna taşıttık. Keeçın boş sinema salonunda ellerini çırpıp aküstiği ölçtü,

— Çok kötü, dedi ama konseri iptal etsek ayıp olur. Ben otele gidip dinleneyim yorgunum...

Oteline götürdük, uyku hapı da aldı, ama uyuyamadı. Döviz muamelesi eksik kaldığından bir noter kâtibiyle Maliye memuru geldi.

Ertesi gün konserin verileceği sinemaya geldik. Keeçın,

— Bir deneme yapayım! dedi.

Mümkün değildir, çünkü sinemada film oynuyordu. Film bitince konser dinleyicileri salona alındı. Akortçu,

— Vakit olmadığından tam akort edemedim piyanoyu, dedi.

Konser başlayacağı zaman perdecinin olmadığını anladık. Perdeyi ben açtım. Keeçın bir açıklama yaptı:

— Maalesef büyük konser piyanosu temin edemedik. Yarım kuyruklu da olsa, beni konser vermek şerefinden mahrum etmediğiniz için sizlere müteşekkirim.

Keeçın, List'in sonatını çalmağa başladı.

Dünyada bu sonatı en iyi çalan adam diye tanınmış Keeçın terlemeye başladı, çünkü piyanodan bir tıngırtı duyuluyordu. Piyanodan gitar sesi gibi sesler çıkıyordu. Keeçın hırçınlaşıyor, sinirleniyordu. Tramvay giderken bazan zinciri düşer de kaldırım taşlarında tıngırdar ya, işte öyle sesler duyuluyordu. Derken piyanonun altından yaylar sarkmağa başladı. Keeçın bir zaman da ayağının biriyle yayları toparlamağa çalıştı.

List'in bu sonatı gayet yavaş, hafif bir sesle biter. Tam sonatın sonunda salonda göğsünü ve genzini temizleyen nezleli bir damın öksürüğü, Keeçın'ın piyanosuna akompanye olunca, Keeçın on parmağıyla tuşlara basıp ayağa kalktı, alnında boncuk boncuk terler parlıyordu. İngilizce konuşmağa başladı:

— Bayanlar, baylar! Sizlere bu konseri verebilmek için nasıl işkence çektiğimi görüyorsunuz. Dünyanın her yerinde hayvanları korumak için cemiyetler vardır. Sizler de sanatçıları korumak için bir cemiyet kurunuz. Büyük Sahra ortasında bile konser verecek bir piyano bulunabilirdi. Beynelmilel çaptı konserler için güzel şehrinizin bir piyanoya sahip olmasını dilerim.

Konser bitmişti.

KEÇİ KUYRUĞU İLE PUSULA MÜCADELESİ

Beşinci Ordu Kumandanı Hafız Yunus Paşa'nın mı, yoksa onun Erkânı Harbiye Reisi olan Fon Golf Paşa'nın mı haklı olduğu meselesi bugüne kadar halledilmiş değildir Tarihçiler yarım asra yaklaşan bu hidâseyi durmadan münakeşa ettikleri halde hakikatı bitürlü meydana çıkaramamışlardır.

Malûm olduğu üzere tarihçiler arasında bu meseledeki esas ihtilâf, istikamet tayininde keçi kuyruğunun mu, yoksa pusulanın mı daha itimada şayan olduğu meselesinden çıkmıştır. Hafız Yunus Paşa'nın keçi kuyruğuna pusuladan daha çok itimat etmesini ve pusula itimada şayan bulmamasını garplı müellifler bir kusur olarak göstermektedirler. Halbuki hakikat hiç de böyle değildir. Avrupalı tarihçiler her zaman olduğu gibi, bu meselede de, taa Ehl-i Salip zamanından kalma kuyruk acıları, intikam ve kin hisleri ile hareket ederek, aslı ve esası olmayan vesikalar ortaya çıkarmışlar, beyhude yere Fon Golf Paşa'nın haklı olduğunu isbata çalışmışlarsa da, buna hiçbir zaman muvaffak olamamışlardır ve olamıyacaklardır. Bu tarihî meseleyi gayet tarafsız, objektif ve ilmî bir görüşle tetkik etmiş bulunuyoruz.

Malûm olduğu üzere Fon Golf Paşa, harbiumumî ilân edilince ihtiyat zabiti olarak Alman ordusuna alınmıştı. Aslen, İsviçreli bir Alman sülâlesinden geldiğinden, iki asırdan beri ailesi saatçilikle iştigal ederdi. Kendisine Golf namı verilmesinin sebebi ise, bir kısım tarihçilere göre, golf pantalon giymesinden, diğer bir kısım tarihçilere göre, golf pantalon giymesinden, diğer bir kısım tarihçilere göre ise gayet iyi golf oynamasından ileri gelmektedir. Golf da bütün ailesi gibi gayet iyi bir saatci idi ve bozulan saatleri, kısa zamanda yeniden bozulup yine bir saatçiye götürülecek şekilde ustaca tamir ederek bütün meslektaşlarını da himaye ederdi. Gece gündüz saatlerle ve saat ayarı ile meşgul olduğu için, her işin zamanında ve tam saatinde yapılmasına büyük dikkat gösterirdi. Bu hususiyetlerine binaen, kendisini Alman ordusunun saatlerini ayar işi ile vazifelendirdiler. Golf, bu vazifeden büyük bir memnuniyet duymuştu.

Harbden sonra yazdığı hâtıralarında, Alman ordusunun sonunda mağlûp olmasına rağmen birçok cephelerde yer yer ve zaman zaman galip gelmesinin sebebi olarak, kendisinin titizlikle ordunun zabit ve efradının saatlerini ayar etmiş olmasını göstermektedir.

İhtiyat zabiti mülâzımıevvel Golf, bu muvaffakiyet ve hizmetlerinden dolayı kısa zamanda yüzbaşılığa ve bilahare binbaşılığa terfi ettirilerek, Sina cephesinde İngilizlere karşı harbederek Osmanlı ordusuna erkanıharbiye reisi olarak tâyin edilince paşalık rütbesini ihraz etmiş ve Fon Golf Paşa ünvanını almıştı.

Osmanlı ordusunun kumandası ise, Hafız

Yunus Paşa namında son derecede muketik, mütedeyyin bir zat ve bahadır bir kumandan idi. Fon Golf Paşa gelince, Hafız Yunus Paşanın ilk işi, ona islâmiyeti kabul ettirmek için mücadele etmek olmuşsa da, Golf Paşa gayetle kızıl bir kâfir olduğundan hak dinini kabul etmemekle ayak diriyordu. Ve hattâ 19 Rebiülevvel sabahı Tulû-u Şems ile başlayan taarruzda, cephede kan gövdeyi götürdüğü hengâmede Hafız Yunus Paşa, Fon Golf Paşa'ya gelime-i şehadet getirmeğe çalışmaktaydı. Çünkü, Fon Golf Paşayı gayretle sevmiş olduğundan onun pisi pisine gitmesine gönlü razı olmuyor, ille de şehit olmasını istiyordu. Ordunun sağ kanadı, düşmanın şiddetli topçu ateşi karşısında ricat mecburiyetinde kalınca Hafız Yunus Paşa pek fazla gazaba gelerek, bu ricatın sebebi olarak Golf paşanın Müslüman olmayışını göstermişti.

Hafız Yunus Paşa ile Fon Golf Paşa arasındaki ilk ihtilâf işte böyle başlamıştı. Gitgide büyüyen ihtilâf saat ayarı meselesinde artmış ve nihayet keçi kuyruğu işinde büsbütün alevlenmişti.

Fon Golf Paşa bir taarruz plânı hazırlamıştı. Bu plân tatbik edilirse düşman ordusu gafil avlanıp kâmilen imha edilecekti. Bu plâna göre, Osmanlı ordusu saat beşi onbir geçe düşman siperlerine taarruz edecekti. Fon Golf Paşa aslında saatçi olduğundan, beşi onbir geçe, altıya ondokuz kala gibi, hep küsurlu saatler söylerdi. Hafız Yunus Paşa, Fon Golf Paşanın harekât plânını kabul etmişti. Saat beşi onbir geçe ordu taarruza geçecekti. Fon Golf Paşa, tam saat üçte uyandı, sakal traşı oldu, giyindi, çizmelerini boyattı, Almanya'daki bütün ailesi efradına gönderilmek üzere mektuplar yazdı, harita çantasını, dürbününü takıp ata bindi, seyisi de arkasında, plâna göre bulunacakları yere gitti. Ölü sessizliğindeki çölde dondurucu soğuk vardı. Gündüzleri kavurucu sıcak olan çölde geceleri de dayanılmaz soğuk oluyordu. Nerdeyse az sonra sabah olacaktı Hafız Yunus Paşa karargâhının bulunması lâzım olan yere geldiği vakit orada hiç kimseyi bulamayınca pek fazla hayrete düştü. Yanlış gelmiş olduğu zehabına kapılarak, elektirik fenerinin ışığında haritayı tetkik etti, pusula ve yıldızlarla bulunduğu yeri tâyine çalıştı ve yanlış yere gelmediğini anladı. Soğuktan çeneleri takır takır atarak: «Hafız Yunus Paşaaa!..» diye karanlığın içinde feryat ettiyse de nihayetsiz çöldeki aksi sedasından başkaca hiçbir cevap alamadı. Gecenin zulmeti içindeki nidasını düşman duymuş olduğundan, o tarafa kör endahte başladı. Kurşun yağmuru altında kalan Fon Golf Paşa, kilotundan bir yara alarak firara karar verdi, tatlı canını zor kurtardı. Eski karargâha geldi ki, cümle asker uyumakta ve Hafız Yunus Paşa dahi mors elifbası ile işaretler vererek horlamakta. Hafız Yunus Paşayı uyandırıp, «Paşa, bu ne iştir?» diye sual ettikse, paşa dahi «Bre Golf, yatsı namazını eda eyleyip şimdi yatmış idim, nedir bu ettiğin, bir Osmanlı Paşasını tatlı uykusundan uyandırırsın!» dedi. Golf Paşa ise, «Ya şimdi taarruz olacaktı» deyince, Hafız Paşa «Senin plânın iştedir, saat beşi onbir geçe Allahın inayeti ile taarruz başlayacak, cümle küffar tarümar edilecek, İslâm muzaffer olacak. Sen şaşırdın mı?» deyince, Golf Paşa da saatini gösterip, «Sen ne dersin Paşa, şimdisaat altıdır, taarruz zamanı geçti» dedi. Hafız Yunus Paşa ise, «Sizin saatiniz alâfirengi olduğundan batılıdır, biz alaturka saat kullanırız.» dedi. Fon Golf Paşa ise saçlarını yolup, «Aman, ne iştir, alaturka beşi onbir geçe öğlendir. Bu çölde öğle sıcağında taarruz şöyle dursun, insanın çirozu olur» dedi.

Bunun üzerine Alman paşası ile Osmanlı paşası alaturkadır, yok alafrangadır gayretiyle şiddetli ihtilâfa düştüler. Fon Golf Paşa, Osmanlı ordusunun zabitan ve efradının saatlerini bilcümle alafırangaya tahvil ile şeriate muhalif amel teklif eyleyince, Hafız Yunus Paşa dahi gayretle gazaba gelip, Almanın üstüne yürüyerek, «Osmanlının saati hiçbir vakit değişmez, sabittir, sen saatini bizim saatimize çevir» dedi. Onlar bu merkezde münakaşada iken, düşman ordusunun taarruza geçmiş olmasından habersiz, kuşatıldılar. Ordu, dört bin efrat, dört mekkâre kolu erzak ve sekiz deve kolu cephane ile iki topunun feda ederek düşman kuşatmasını muzafferane yarıp çıkmağa ve paşalar dahi, lehülhamd, canlarını kurtarmağa muvaffak oldular.

O tarihten sonra, alaturka ve alafranga saatler beynindeki aykırılıktan dolayı Fon Golf Paşanın taarruz dediği zaman ricat, ricat dediği zaman taarruz ve Hafız Yunus Paşanın istirahat dediği zamanlarda hücum ve hücum dediği zamanlarda da istirahat edilerek, mevcudu bilinmez askerlerimizin kanları ile çöl

kumları sulandı.

Mekkâre ve deve kollarının arkasından bir de keçi kolu gelmekte idi. Erzak ve hayvan yemi azalınca Fon Golf Paşa, keçilerin kesilerek askerlere yedirilmesini söyledi ise de, Hafız Yunus Paşa, şiddetle itiraz ederek, işbu keçi hayvanatının ekl (yemek) için değil, klavuz olarak cihet tâyininde istihdam edildiğini Alman Paşasına beyan eyledi. Fon Golf Paşa hayretlere garkolup «Siz pusula istimâl etmez misiniz?» diye sual eyledi.

Fon Golf Paşa, keçi ile cihet tayinini son derecede merak edip, bu işin nasıl icra edildiğini öğrenmek istedi. Kendisine ariz ve amîk izah edildi; şöyle ki: «Hilkat tarafından keçi mahlûkunun kuyruğu kısa ve güdük yaratılarak, hayvanın kıçı açıkta kalan mahallini örtemediğinden işbu mahalli daim üşütmekte ve keçi, açıkta kalan yeri şimal rüzgârına maruz kalıp üşümesin diye, daima kıçını sıcak tarafa, tâyin cenuba tevcih etmektedir Binaenaleyh, keçinin kıçı cenubu, boynuzları dahi şimali göstermektedir. Mevlâ, her bişeyi bir sebebe mebni yaratmıştır. Keçilerin ardlarının çıplak olması da, insanlara cihetlerini tâyinde hizmet içindir.»

Bu izahat üzerine fevkalâde taaccüp eden Fon Golf Paşa «Neden pusula kullanmazsınız?» dedi. Cevaben kendisine «Kul işine asla itimat caiz değildir, kul yanılır. Ola ki, bir pusula yanlış çıkar. Bu yüzden istikametimizi şaşırabiliriz. Halbuki keçinin dolgun kuyruklusu yoktur ve hiçbir keçi mâbâdini soğuk rüzgârlı şimale tevcih eylemez.» denildi.

Yine bir sabah düşman üzerine taarruz edilecek iken, her iki paşa arasında cihet tâyini meselesinde ihtilâf çıktı, Hafız Yunus Paşa Hazretleri, keçi kuyruğu ile cihet tayin ediyor ve asla pusulaya itimat etmiyordu. Pusula aleti bozuk olabilir, amma hiçbir keçi bozuk olamazdı. Paşa diyordu ki: «Dünya dönmekte, biz dahi üstünde dönmekteyiz. Binaberin, o döner biz dönerken, yerinde duran pusula ibresi nasıl olur da hep bir istikameti gösterir?»

Fon Golf Paşa ise berakis, pusulaya itimad edip, keçi kuyruğuna itimat beyan etmiyordu. Taarruz edileceği saatte, keçi kuyruğunun gösterdiği tarafla pusula ibresinin gösterdiği taraf biribirine uymuyordu. Cenuba taarruz edilecekti. Hafız Yunus Paşa, keçi kuyruğundan istikamet alıp orduyu taarruza geçirdi. Allah Allah nidalarıyla askerler süngülerini takıp hücuma geçtiler. Bir müddet sonra, arkalarından «Hurra!» diye nağralar duyuldu. Bir de anlaşıldı ki, ordu taarruz ediyoruz zanni ile çekilmekte olup, arkalarından da İngilizler kovalamaktadır. Bunun üzerine Fon Golf Paşa, «İşte keçi kuyruğuna itimadın sonu budur, cenuba taarruza geçiyoruz derken şimale kaçtınız» dedi. Hafız Yunus Paşa ise «Hiçbir vakit keçi kuyruğunda hatâ olamaz, keçinin kuyruğu cihetini şaşıramaz. Asıl İngilizler pusulayı şaşırıp, savletimiz karşısında cenuba firar ediyoruz diye yanılarak şimale, üstümüze hücuma geçtiler. Binaberin yanlışlık keçi kuyruğunda olmayıp İngilizlerdedir» dedi.

Ordu bir müddet çekilip, bir hayli zayiat ve telefat verdikten sonra bir müdafaa hattında tutunup, bilâhare yine keçi kuyruğu şavullanarak, bu sefer plân üzere ricata başlandı ise de, bu sefer de bir görüldü ki, ordu kâmilen İngiliz askerlerinin içine ve tam ortasına düşmüştür. Bu sefer de ricat derken İngilizlere hücuma geçildiği anlaşıldı. Golf Paşa, «Keçi kuyruğunda pusula işte böyle olur» dedi ise de Hafız Paşa şiddetle itiraz ederek yine İngilizlerin cihet ve istikametlerini şaşırdıklarını ifade eyledi.

İşbu hadiseden sonra Fon Golf Paşa, «Keçi kuyruğu ile istikametini tayin edenler arasında vazife göremem» diye istifa ederek memleketine azimet eyledi.

İşbu hadise böylece tarihe intikal ettikten sonra bugüne kadar tarihçiler arasında devamlı bir münakaşa mevzuu olmuştur. Avrupalı müellifler garazkârane hareket ederek Hafız Yunus Paşanın keçi kuyruğu ile cihet tâyinini tayip etmekte iseler de, artık bugün hatânın keçilerde değil, İngilizlerde olduğu ve kullanmakta oldukları pusulanın yanlış veya yakında bir maden olması sebebiyle, ibresinin maden cihetine dönmüş bulunduğu anlaşılmıştır. Başka bir ihtimal ise istikamet tayin edilen keçinin hastalanması ve hararet basması sebebiyle zavallı hayvanın ardını serinlesin diye şimal rüzgârlarına tevcih etmiş olmasıdır.

Serdettiğimiz tetkik ve mütalâalar ile garplı müelliflerin nasıl hatâ ettikleri aşikâr olmuştur ümidindeyiz.

MEDENİYET GİBİ VAR MI?

Karım, evlendiğimiz günden beri, bir düdüklü tencere istiyordu.

Bir düdüklü tencere almayışım, başka hiçbir şeyden değil, parasızlığımızdandı.

Karım hiç durmadan düdüklü tencerenin faziletlerini anlatıyordu:

— Zamandan kazanırım, saatlerce mutfakta yemek pişireceğim diye oyalanmam; düdüklü tencerede çarçabuk yemeği pişiririm.

— Çok doğru canım...

— Paradan da kazanırız; düdüklü tencere alırsan daha az havagazı harcarız.

— Haklısın sevgilim...

— Sebzenin, etin buğusu dışarı çıkmayacağı için düdüklü tencerede pişen yemekler daha lezzetli olur.

— Doğru söylüyorsun yavrum...

Benim bu uysallığıma nedense çok kızıyordu. Düdüklü tencere almam için ileri sürdüğü gerekçelere karşı «Hayır, bu düdüklü tenceler hiçbir işe yaramaz!» desem, belki de karım «Bu, kanat meselesidir şekerim; ben her fikre hürmet ederim» deyip susacak, olsa olsa düdüklü tencerenin faziletlerine beni inandırmağa çalışacaktı.

Bana düdüklü tencere aldırtabilmek için başka bir taktik denedi:

— Çok ayıp oluyor, mahallede bizimkinden başka düdüklü tenceresi olmayan ev yok... Bütün tanıdıklarımızın düdüklü tenceresi var; utanıyorum artık...

— Hakkın var sevgilim.

Uzun bir süre de böyle gitti, sonra başka bir yol denedi:

— Seyyar satıcıların bile evlerinde düdüklü tencere var. Senden otomobil istemiyorum, buzdolabı istemiyorum; istediğim bir düdüklü tencere, kaç paralık şey...

— Vallahi ne kadar haklısın sevgilim...

Otomobil istese çok daha iyiydi. «Param yok, alamam!» der çıkardım. Ama bir koca için «Düdüklü tencere alacak param yok» demek, ne zordur.

— Biliyor musun? dedi.

— Neyi? dedim.

Bir akşam yemeğinde birdenbire,

— Bugün evliliğimiz yedinci yıldönümü...

— Yaaaa... İşte evlilik saadeti budur sevgilim, yedi yılın nasıl geçtiğini bilemedik. Hayret!..

— Evet, dedi bir düdüklü tenceresi olmayan evde yedi yılı nasıl geçirdik, çok hayret... Bu kuru fasulyeyi pişirmek için ocakta dört saat kaynattım. Düdüklü tencere olsa yarım saatte pişerdi.

— Vah sevgilim, vah canım...

— Sen insanı çileden çıkarırsın.

— Niçin sevgilim?.

Boğulacak gibi olan karım bir bardak suyla boğazındaki lokmayı yuttu.

Bigün, çalıştığım gazete için yazdığım yazıyı çok beğenmiştim. Düşüncesini öğrenmek için yazıyı karıma verdim:

— Okur musun şunu, bakalım nasıl?

— Senin yazdıklarının hiçbiri doğru değil...

Evlilik hayatımızda beni ilk kıran sözü bu olmuştu.

— Neden? diye bağırdım.

— Neden olacak sen önce medenî bir insan değilsin...

— Bana hakaret ettiğinin farkında mısın?

— Hakaret değil ki, gerçek... Medenî bir insan, medeniyetin bütün teknik araçlarını kullanır, onlardan yararlanır. Ondokuzuncu yüzyılın araçlarını kullanan bir insan nasıl olur da yaşadığı yirminci yüzyılın kafasıyla düşünebilir? Daktiloda yazmağa alışık bir insan, kamış kalemiyle yazan insandan elbette ileridir. İnsanın karakterini çizen, kullandığı aletlerdir. Çağının tekniğini kullanan insanın, düşünce yapısı da bunlara göre değişir, gelişir. Birisi bana medenî insan olduğunu söylese ona sorarım «Evinde buzdolabı, televizyon, elektrik süpürgesi var mı? Otomobilin var mı? Daktiloda mı yazıyorsun?» Hayır, derse, geç... Öyle medeni adam olmaz... Sen ne hakla yazı yazıp da başkalarına yol göstermeğe, akıl vermeğe kalkıyorsun?

İlk defa aydın bir kadınla evlenmenin üzüntüsünü duyuyorum.

Ertesi gün hemen bir düdüklü tencere alıp getirdim.

— Çağımıza düdüklü tencereyle girdik sevgilim, hayırlı olsun, dedim, düdüklü tencere kullanan kadının düşüncelerinde de bir gelişme olacağına inanıyorum.

Gerçekten inanıyordum; düdüklü tencere

kullanan bir insanla, isli kazanın altında odun ateşi üfleyen bir insan hiç bir olur mu...

Günler, aylar geçiyor, karım bitürlü düdüklü tencereyi kullanamıyordu. Bu sefer söylenmek sırası bana gelmişti:

— Neden düdüklüyü kullanmıyorsun?

— Kullanırım elbet... diyor, ama kullanmıyordu.

— Sevgilim, niçin düdüklüde yemekleri pişirmiyorsun?

— Pişireceğim...

Beni atlatıp duruyordu, ben de büsbütün üstüne düştüm:

— Canım niçin kullanmıyorsun, biz bunu süs diye almadık ki...

Her gün söyleniyordum:

— Biz bu cenabeti gider mağaza vitrinlerinde de seyrederdik... Medeniyet, teknik araçları seyretmek değil, kullanmaktır.

En sonunda karım,

— Şimdilik eski bakır, alüminyum tencereler işimizi görüyor, dedi.

— Öyleyse biz bu düdüklüyü niçin aldık?

— Canım, eskiyecek, bozulacak diye kullanmıyorum işte...

Karımın bu sözündeki gerçeği, bunun ne demek olduğunu, teknikte ilerlemiş milletlerden olanların hiç biri anlıyamaz. Bozulacak diye korkumdan ilk aldığım radyonun düğmesini de uzun zaman bitürlü çevirememiştim.

Evine telefon alan bir dostum da, üç gün işini gücünü bırakıp hiç durmadan, ne kadar telefonu olan tanıdığı varsa onlara telefon edip durmuştu.

Artık karıma eskisi kadar düdüklü tencerede yemek pişirmesi için ısrar etmiyordum. Ama yine arada bir,

— Şu düdüklüyü kullan artık... diyordum.

Bir seferinde karım,

— Anlamıyor musun, korkuyorum... dedi.

— Neden korkuyorsun? dedim.

— Ya patlarsa!.. Bir sürü kaza oluyor.

Derler ki, Bursa'ya ilk otomobil gittiği zaman, onun yürüdüğünü görüp, bilmedikleri bir hayvan sananlar, yesin diye önüne ot koymuşlar.

Yemeğimizin de az olduğu bir pazar günü birdenbire, hem de öğle yemeğine misafirler bastırdı. İşte o mutlu gün karım düdüklü tencereyi kullanmağa karar verdi. O mutfakta uğraşırken, ben de misafirlerin gönüllerine göre gevezelik etmeye çalışıyordum. Yarım saat kadar sonra karım,

— Biraz gelir misin? dedi.

Mutafağa gittim. Ter içinde kalmış olan karım,

— Deminden beri uğraşıyorum, bir türlü açamıyorum, aç şunu! dedi.

Düdüklü tencerenin üst üste duran iki kulpunu ayırmağa çalıştım, ama ayıramadım. Bütün gücümle kulplara sarıldım, ancak iki - üç milim oynatabildim. Karım,

— Şimdi ne yapacağız? dedi.

— Bilmem...

— Misafirlere soralım.

— Ayıp olur, bir düdüklü tencereyi açmasını bilmiyor, derler...

— Neden ayıp olsun, ben sorarım...

Düdüklüyü kaptığı gibi misafirlerin yanına gitti:

Bir kadın misafir,

— Bunun kapağı nasıl açılacak, biliyor musunuz?

Bir kadın misafir,

— A, bu başka model, bizimkinden değil... dedi.

Başka bir kadın,

— Bizimkine benziyor, dedi, ama ne kendisi, ne kocası açabildi.

— Tarifnamesi yok mu?

— Var.

İnsanların kafalarını büsbütün karıştırmak için yazılmış bütün tarifnameler gibi olduğu için, herkes tarifnameyi kendine göre ayrı ayrı yorumladı. Bu farklı anlayışlara göre, düdüklü tencerenin kapağı yedi ayrı usulle açılıyordu. Ayrı ayrı denediğimiz bu usullerin hiçbiriyle açamadık.

Karım, bizdekinin modellerinden düdüklü tenceresi olan kadına,

— Siz nasıl açtınız? dedi.

Kadın,

— Biz alırken açık almıştık, dedi, komşulardan biri de böyle sizin gibi açamamış da bize «aman, açtırın da öyle alın» demişti. Biz de öyle yaptık...

— Sonra evde kapamadınız mı hiç?

Kadın şaşırdı.

— Tabii kapıyoruz, dedi, ama bizim düdüklü alıştı, kolay açılıyor.

Kulpları o yana bu yana çeke çeke, sonunda kapağı açabildik. Karım tencereyi alıp mutfağa gitti Biz de misafirlerle yerli sanayiimizi kötüledik. Bir misafir,

— Avrupa malı başka, dedi, çıt diye açılır, çıt diye kapanır...

Biri de,

— Bizde yapılanların, dedi, kapanacak yeri kapanmaz, açılacak yeri de açılmaz...

Karım tencereyle içeri girdi,

— Bunun düdük tepeliği nasıl konacak? dedi.

Yeniden tarifnameyi okuduk. Tarifnamedeki numaralı şekillere göre denemeler yaptık, ama tepelik bir türlü tenceredeki yerine geçemedi.

Misafirlerden biri,

— Tarifnameyi okumasaydık yapardık biz bunu, dedi.

Saat oniki olmuş, biz daha tencereyi ateşe koyamamıştık.

Karım,

— Allahaşkına siz nasıl kullanıyorsunuz bunu? dedi.

Yaşlıca bir hanım,

— Kızım, dedi, bizde düdüklü tencere var ama ne olur ne olmaz, patlar diye ben lâstiğini çıkardım, bildiğimiz tencere gibi kullanıyorum...

— O zaman çabuk pişiriyor mu?

— Yooo, daha da geç pişiriyor, ama ne de olsa düdüklü işte...

— Sizin düdüklünüz var mı?

Karım başka bir misafir hanıma sordu:

— Aaa, var tabii...

— Nasıl kullanıyorsunuz?

— Doğrusunu istersen şekerim, ben geçen sene aldım ama, daha kullanmadım, duruyor.

Başka bir misafir hanım da düdüklü tenceresini su kapı olarak kullandığını itiraf etti.

Saat onüç olmuştu. Karıma,

— Komşulara sor, nasıl olsa hepsinin düdüklü tenceresi var, dedim

Karım yarım saat kadar komşuları dolaştıktan sonra, elinde düdüklü tencereyle pek üzgün döndü.

— Münevver hanım kapağını kapamadan kullanıyormuş. Berrin hanım, korkusundan daha hiç kullanmamış. Huriye hanım da bir kere düdüklüyle yemek pişirmiş, ama kapağını açamamış, iki aydır yemek içinde duruyormuş...

— Peki ne yapacağız?

— Üst kattakilerin hanımı gezmeye gitti, kocası evde. Bir kere de sen git sor...

Tencereyi alıp, üst katta oturan komşumuza gittim.

— Affedersiniz, dedim, rahatsız ettim. Sizde düdüklü tencere var mı?

Adam, övünür gibi göğsünü kabartarak,

— Tabii var... dedi.

Büyük bir sevinçle,

— Nasıl kullandığınız öğretir misiniz? dedim.

Adam,

— Bir dakika içeri buyurun, dedi.

Beni mutfağa getirdi, bir elini omuzuma koyarak, öbür eliyle tavanı gösterdi:

— Bakınız!.

Tavanda sarı, yeşil, kırmızı renkte soyut desenler vardı. Bunları dekoratif süs sandığım için,

— Çok güzel!.. dedim.

— Demek beğendiniz...

— Evet...

— Karımın marifetidir. Bu kırmızılar salça, sarıları da patates, kabartma duranlar da

— Tam mutfak dekoru... Bravo...

et...

— Karınız düdüklü tencereyi ocakta unutursa, sizin mutfak tavanı da böyle güzel olabilir.

Teşekkür edip oradan çıktım.

Düdüklü tencereyi karıma teslim edip, «Ne yaparsan yap!» dedim.

Çok becerikli olan karım yeniden uğraşarak tepeliği yerine taktı. Tarifnameye uygun biçimde içine nevaleyi doldurup tencereyi ocağa koydu

Bütün misafirler merakla mutfağa dolmuşlardı. Gözlerimiz düdüklü tenceredeydi. Karım, patlar diye korkusundan havagazını o kadar kısmıştı ki, bana kalırsa bu yemek bir yılda pişmezdi. Böyleyken misafir hanımlardan biri,

— Aman ateşi kısın, birdenbire patlayıverir, dedi.

Karım havagazı musluğunu biraz daha kıstı. Yaşlı bir hanım misafir,

— Bana kalırsa, dedi, tencereyi biraz daha yukarı kaldırmalı ki, ateşin tesiri azalsın... Ne olur ne olmaz, birden patlayıverir mazallah...

— Ama pişirmez, dedim.

— Aaa... düdüklü ayol bu, saniyede pişirir.

Karım düdüklü tencerenin altına sacayak koyarak düdüklü tencereyi ateşten biraz da-

ha yükseltti.

Hepimiz büyük bir heyecan içindeydik; ha patladı ha patlayacak...

— Aman, kulağınız düdükte olsun... Düdük öttü mü, hemen ateşi söndürün...

— Ben korkarım...

— Düt dedi mi, tencereyi kap kaldır.

— Bunun düdüğü düt demiyor, tıs diye ses çıkarıyor.

Misafirlerimizden bir bey,

— Aman, şu ateşi biraz daha kısın, birden patlarsa... dedi

Karım havagazı musluğunu az daha çevirirken zırr diye bir ses duymasıyla kendini duvara attı, öbürleri de kaçıştılar. Zırıltının kapı zili olduğunu anlayınca rahatladık.

Mutfağın kapısında duruyordum. Karıma,

— Biraz geriye çekil! dedim.

Pat... diye bir ses... Az kalsın misafirlerden biri kendisini açık balkon kapısından aaşğı atacaktı.

— Bişey yok canım, kedi kitapları devirmiş.

Bir bey,

— Siz şunun altını biraz daha kısar mısınız? dedi

Karım havagazı musluğunu biraz daha kıstı.

Tencerenin düdüğünden ses gelecek diye beklemeye başladık. Her tıkırtıda korkuyorduk. Zaman geçtikçe, iş şakaya bindi. Misafirler «Paat» diye bağırıp birbirlerini korkutuyordu.

Yarım saat geçti, kırk dakika geçti, düdük ötmez.. Açlıktan bayılacağız...

Açlığa dayanamayan misafirlerden biri,

— Artık pişmiştir, indirelim... dedi.

— Düdük ötmedi.

— Demek düdüğü bozuk bunun. Şimdiye kadar düdüklüde taş olsa pişerdi

Karım düdüklü tencereyi ocaktan indirince, hep birden «Aaa!» diye bağırdık; ateş yok ki, havagazı yanmıyor. Biraz, biraz daha musluğu kısa kısa, karım ocağı söndürmüş de haberimiz yok...

Misafirlerle oturup peynir, zeytin ekmekle karnımızı doyurduk.

Düdüklü tencereye, satın aldığımızdan yedi ay sonra sahip olabilmiştik. Çünkü ancak o zaman kullanmağa başladık. Gerçekten düdüklü tencereyi kullana kullana düşüncemizde bir ilerleme olmuş, bu sefer karım çamaşır makinesinin faziletlerini bana saymağa başlamıştı.

ŞİİRE DÜŞKÜN BİR İŞADAMI

Sırılsıklam şair kesildiğimiz yaşlardı. Ayın son günü olduğu için cebimdeki ikibuçuk lirayı sıkı tutmak zorundaydım. Şairlik günlerimizde ikibuçuk liranın da haysiyeti vardı yani... İşten çıkınca eve geldim. Yeni evliydim. Karım —kulakları çınlasın şimdi kimbilir nerelerdedir— acılı bir sesle,

— Hasancığım, biyere gitme de bu akşam yemeği evde birlikte yiyelim, demişti.

Cebimdeki parayı düşünerek, sanki karımın dileğini yerine getiriyormuşum gibi,

— Çok iyi olur şekerim... demiştim.

«Devenin Başı» adlı meyhane o zaman Ankara sanatçılarının her akşam toplandığı, sarhoşladığı, şiirler okuduğu, sonra da kavga edip döğüştüğü biyerdi. Bugün adları ünlenmiş hemen bütün şairler, yazarlar «Devenin Başı»nda anılar bırakmışlardır.

Evde dönenip durmağa başladım. Meyhaneye gidemediğim için çok canım sıkılıyordu. Yeni yazdığım şiiri meyhanede arkadaşlara okuyamazsam patlayacaktım sanki... «Allah kahretsin şu parasızlığı» diye içimden söylenip duruyordum. O yana döndüm, bu yana döndüm, ahladım, puflad ım, en sonunda sıkıldığımı anlayan karım,

— Hasancığım istersen haydi git meyhaneye, evde çok sıkıldın, dedi.

Param olsa bir dakika duracağım yok ya... Karıma bütün tersliğimle,

— Bir akşam olsun evde kalmamı istemiyor musun yoksa?.. diye bağırdım.

Karım bana belli etmemeye çalışarak ağladı, az sonra da türküler söyleyerek sofrayı kurmaya başladı.

Şu kadar arkadaşım var, içlerinden biri gelse de «Haydi meyhaneye gidelim» dese ya... Demez alçaklar... Bende para olunca, boyuna ısmarlatır, masa altlarına yuvarlanıncaya kadar şarap içerler. Bende de kabahat vardı ya, meyhaneye gitseydim, bana şarap ısmarlayacak vicdan sahibi bir arkadaş bulurdum orada elbet. Nasıl ettim de karımın oyununa geldim, evde kalmaya razı oldum? Karım, kocasıyla yemek yiyecek diye güle oynaya, türküler söyleyerek sofra hazırlarken de «Caydım, ben gidiyorum» diyemezdim ya... Ama sözünden çıkamıyacağım, hatırını kıramıyacağım bir arkadaş gelse de «Haydi Hasan...» dese, ah bir dese... O zaman karım da sesini çıkaramaz.

Bir de kapı çalınmaz mı?

— Kim? diye umutla bağırdım.

Karım,

— Haydar Bey geldi... diye seslendi.

Ah, Kemâl Haydar mı?. Zaten ben onun dünyanın en büyük şairi olduğunu biliyordum, aslan Haydar... Basamakları ikişer ikişer atlayarak koştum. Daha bir akşam önce meyhanede dargın ayrıldığımız Kemâl Haydar'ın boynuna, onu yıllardır görmemişim gibi sarıldım.

— Haydarcığım, gel... Gel kardeşim... Gel canım...

Kemâl Haydar,

— Bırak yahu, dedi, bu saatte evde ne yapacağım?.. Yürü gidelim...

Kemâl Haydar'ın kulağına fısıldadım:

— Aman yavaş, karım duymasın... Karım «bu akşam da yemeği birlikte yiyelim» diye rica etti, ben de param olmadığı için, peki, demiş bulundum. Şimdi karım sofrayı hazırlıyor. Demek seni bana Allah gönderdi.

— Allah değil, beni sana parasızlık gönderdi. Meyhaneye gidecek meteliğim yok da ondan geldim sana...

— Belli... Paran olsa gelir miydin hiç!..

— Haydi, gidelim de şarap ısmarla...

— Aman Kemâl Haydar, bende de para yok...

Kemâl Haydar,

— Öyleyse, sen evde karınla başbaşa yemek ye... Haydi, eyvallah!.. deyip yürürken koluna yapıştım:

— Dur yahu... Sende hiç mi insanlık yok? Beni burada bırakıp gitmeye utanmıyor musun?.. Bende iki lira var, birer bardak şarap içer döneriz.

İki liraya, o zamanın parasıyla birer bardak değil, hem de mezesiyle ikişer bardak şarap içebilirdik. Kemâl Haydar'a ikibuçuk liram olduğunu söylesem, paramın hepsiyle şarap içmemiz gerekecek... Ertesi sabah kahvaltı için elli kuruş saklamak istediğimden ona iki liram olduğunu söylemiştim.

— Öyleyse gidelim, iki lira yeter... dedi

— Yeter yetmesine ama, buradan nasıl çıkacağım?.. Sen şimdi karıma, bir arkadaşımızın çok ağır hasta yattığını, komaya girdiğini, hemen gidip ziyaret etmemiz gerektiğini söyleyeceksin...

Kemâl Haydar bu türlü düzenciliklerin baş ustası...

Yukarı çıkınca karım,

— Sofra hazır... dedi.

Ben de Kemâl Haydar'a,

— Yemeğe buyur, dedim.

O, büyük bir üzüntüyle,

— Niyazi çok hasta... Zavallı komaya girdi senin adını sayıklayıp duruyor... dedi.

— Yaaa... Vah vah... Aman çok üzüldüm...

— Ben oturamıyacağım, sana haber vermeye geldim, Niyazi'ye gelmeyecek misin?

— Yemek yiyelim de gideriz...

— Yahu, oğlan orada can çekişiyor, sen burada yemek derdine düşüyorsun...

— Demek çok ağır?..

— Sabaha çıkacağını sanmam... Ben gidiyorum...

Karımın yüzüne baktım. Karım,

— Git bari, dedi. Git de gel, ben seni yemeğe beklerim.

— Yooo... Beni bekleme, sen ye şekerim... Ben belki gecikirim. Baksana, çok hastaymış zavallı Niyazi...

Ceketi kapıp sokağa fırladım.

Biz gittiğimiz zaman «Devenin Başı» tıklım tıklım doluydu. Sanatçılar, yarı ve çeyrek sanatçılar, sanatçı adayları, son soluklarına kadar sanatçı kalmaya hükümlü olanlar, masa-

larda öbek öbek toplanmışlar şiirler okuyor, tartışıyor, bağırışıyorlardı. Onlardan birinin arasına girmek için öbekleri dolaştık, kendimize biyer açamadık. Demek yeni şiirimi Kemâl Haydar'dan başkasına dinletemeyecektim. Kemâl Haydar'ın da suratı asılınca, onun da bu gece şiirini benden başkasına dinletemeyeceği için canı sıkıldığını anladım.

Tezgâhta dirseklerimizi dayayacak kadar kendimize yer açıp birer bardak şarapla biriki de çerez istedik. Kemâl Haydar, hemen arkamızdaki masada tek başına oturmuş içen adamı gösterdi:

— Kim bu herif, tanıyor musun?

«Herif» deyişi, adamın bu meyhanenin müşterilerine hiç benzememesindendi. Adam, en lüks bir gazinonun müşterisi olabilecek kalıp ve kılıktaydı.

— Üç akşamdır burada görüyorum ama tanımıyorum, dedim.

— Evet... Üç akşamdır tek başına oturup içiyor. Şu sofrasına bir baksana.

Gerçekten de adamın iyice donanmış olan masasında yok yoktu.

Kemâl Haydar,

— Yahu, herif sakın sivil polis olmasın... dedi.

— Sanmam, dedim.

— Neden?

— Neden olacak, herifin sofrasına baksana bir kere, şairleri takip ettirecekleri polise bu kadar bol tahsisat kim verecek?

Derken biz, arkamızda oturan adamı unutup kendi dalgamıza baktık. Yeni şiirimi okumak için ben tetikte bekliyordum ama açıkgöz Kemâl Haydar her zamanki gibi benden atik davranıp yeni şiirini okudu.

— Nasıl?

Şiir okuma sırası bana gelsin diye,

— Harika!., dedim.

— Bir tane daha var, sen asıl onu dinle... diye bir şiirini daha okuduktan sonra sordu:

— Nasıl?

Biraz sonra da, ben ona «Nasıl» diye soracağım için,

— Şaheser!.. dedim.

— Bu daha bişey değil... Sen asıl bunu dinle şimdi...

Böyle diye diye şiirlerini okudu. Bardağımızda şaraplar, önümüzde mezeler bitmişti. Ama ben yeni şiirimi okuyamamıştım daha... Kemâl Haydar,

— Bu parasızlıktan nedir çektiğimiz be... dedi. Şimdi paramız yok diye şarap içmeyecek miyiz artık?.. Ne adaletsiz dünya yahu, şu memleketin iki genç şairinin cebinde birer bardak daha şarap içecek yirmibeşer kuruş yok...

— Bana bak Kemâl Haydar, dedim, evde yarın sabahki kahvaltı için ayırdığım elli kuruşum daha var. Şimdi o para ile birer bardak şarap içerim ama, bu sefer sen şiir okumayacaksın, ben okuyacağım...

— Elbet kardeşim, sıra sende... Oku Allahaşkına.

Birer bardak şarap koydurttuk önümüze. Ben de okudum şiirimi, Kemâl Haydar sesini çıkarmıyordu.

— Nasıl buldun? diye sordum.

— Eh... Şöyle böyle... Kötü sayılmaz, dedi.

Fena bozuldum. İşte bu Kemâl Haydar böyle alçaktır ve her zaman da bu alçaklığı yapar. Nerde olursa olsun, önce kendi şiirini okur, dinleyenler «O da bizim şiirimizi över nasıl olsa» diye, onun şiirini şöyle güzel, böyle şahaser diye göklere çıkarırlar. Ama o başkasının şiirine dudakbüker, burun kıvırır. Bu düzencilikle hepimize büyük şair olduğunu onaylattığı için, artık bir daha sözümüzden dönüp de «Seninkiler de şiir mi sanki... On para etmez» diyemeyiz.

Bir zaman daha sanattan, edebiyattan konuştuk, sonra Kemâl Haydar,

— Memleketimizde sanatçıya verilen değere bak sen, dedi, evlerimize dönmek için otobüs parası bile kalmadı cebimizde...

Kalktık, Devenin Başı'nın kapısına doğru yönelmiştik ki, arkamızdaki masada oturan kelli felli adam birden önümüzü keserek,

— Çok affedersiniz beyler, dedi, rica etsem acaba masama şeref vermek lûtfunda bulunur musunuz?

Ben,

— Estağfurullah efendim, dedim.

Kemâl Haydar,

— Herif ağzımızdan lâf alacak, polis besbelli, dedi.

Adam,

— Bendenizi ihya eedceksiniz, dedi.

Garsonun koşturup getirdiği sandalyelere oturduk. Kemâl Haydar,

— Herif konuştuklarımızı uzaktan iyice dinleyememiş, daha iyi anlasın diye masasına çağırdı, diye kulağıma fısıldadı.

Galiba ikimizin de içinde, konuştuklarımızın çok önemli olduğuna inanmamız için bir polisin bizi gizlice dinlemesi isteği vardı. Aradan yıllar geçtikten sonra daha iyi anlıyorum ki, hükûmet maaşlı bir polisini arkamıza koyarsa, kendi gözümüzde değerimiz artacak. Hükûmet bizimle uğraşıyor olacaktık.

Kemâl Haydar'a yavaşça,

— Ulan zibidi, dedim, sanki ne konuşuyoruz da polis bizi dinlesin...

— Görürsün, dedi, bu herif bizi buradan alıp doğru Emniyet Müdürlüğüne götürecek...

Adam bize kendisini tanıttı:

— Muharrem Uskurcu... Yol Müteahhidiyim.

Kemâl Haydar,

— Tabiî, siz bizi tanıyorsunuz, dedi.

Muharrem Bey,

— Hayır tanımıyorum, dedi.

Kemâl Haydar bozuldu:

— Tanımıyor musunuz? Ay siz benim Kemâl Haydar olduğumu bilmiyor musunuz? Şair Kemâl Haydar...

— Tanıştığımıza memnun oldum.

— Demek şair Kemâl Haydar'ı bilmiyorsunuz... Adımı da duymadınız mı?

— Kitabınız var mı? Okuyamadım...

— Kitabım... Var ama basılmadı yakında çıkacak. Dergilerde basılır şiirlerim.

Adamın polis olmadığına inanmış olacak ki biraz sonra,

— Peki ama beyefendi, dedi, siz bizi tanımıyorsunuz da ne diye masanıza çağırdınız?

Müteahhid anlatmaya başladı:

— Bir iş için bir haftadır Ankara'dayım... Bu meyhane çok hoşuma gitti. Buraya hep aydın gençler, sanatçılar geliyor. Şiiri çok severim, gençlikte ben de yazardım. Ama sonradan hayata atılıp da iş adamı olunca, edebiyattan uzak kaldım. İçimde yalnız bu güzel şeylerin hasreti var. Sizin şurada konuşmalarınıza istemeden kulak misafiri oldum. Ne tatlı, ne güzel şeyler konuştunuz. Hep şiirden, sanattan...

Demek adam bizim parasızlıktan şikâyetlerimizi duymuş, cebimizde şarap içecek elli kuruş bile kalmadığını öğrenmiş, acıyıp masasına çağırmış...

İş adamı,

— Güzel konuşmalarınızdan faydalanmak, iki genç şairimizi yakından tanımak istedim, dedi.

Kemâl Haydar küstahça,

— Tanı işte, dedi, iyi bak da tanı... Gözün şair görsün.

İş adamı, bu açık terbiyesizliği bir iki nazik sözle geçiştirdi. Bu sefer Kemâl Haydar daha büyük kabalıkla,

— Senin gibi çok adam vardır, gençliğinde birkaç manzume geveledi diye kendini şair sanan... Şair bozuntuları, ne olacak!.. dedi.

İş adamı bozuk çizgili bir gülümseyişle,

— Haklısınız, dedi.

Yanyana otursam, kendine gelmesi için Kemâl Haydar'ın bacağına çimdik atacaktım, ama karşı karşıya oturuyorduk.

İş adamı, yiyip içmemiz için,

— Ne emredersiniz? Rica ederim buyurun... dedi.

Kemâl Haydar,

— Şiire hakaret eden adamın içkisini içmem, dedi.

Kemâl Haydar'a masanın altından bir tekme salladım.

İş adamı,

— Hakaret mi? dedi. Ben şiire saygı duyarım...

— Senin gibilerin şiir yazmaya kalkması, şiire hakarettir.

Adam hâlâ, işi şakaya vurmaya çalışarak,

— Vallâhi doğru, diye zorla gülümsedi.

Bir ara sandalyemi değiştirip Kemâl Haydar'ın yanına oturdum.

İş adamı garsonu çağırıp bize sordu:

— Rica ederim, ne emredersiniz, beyefendi?

— Estağfurullah, dedim, herşey var, hiçbir ricamız yok...

Kemal Haydar, sofradaki mezelere, yemeklere bir baktıktan sonra,

— Tereyağlı ancuez yok galiba, dedi.

— Yok...

— Getirsinler... Fava var mı?

— Yok...

— Yoksa isterim, getirsinler... Koç yumurtası var mı?

— Yok...

— Mademki yok, ondan da isterim.

Masada olmayıp da aklına gelen ne varsa hepsinden istedi.

Kulağına eğilip,

— Terbiyesizlik ediyorsun Kemâl Haydar, dedim.

O da benim kulağıma,

— Bu herif de namussuzluk ediyor, ahlâksızlık ediyor, dedi... Ulan bizim cebimizde otobüs parası bile yokken bu herifin böyle bir masa kurdurmaya ne hakkı var?

Galiba iş adamı bu sözlerden birazını duydu, yüzü karardı, karıştı.

İstenilenler sofraya gelmişti. Yeniden içmeye başladık. Kemâl Haydar arka arkaya şarapları dikiyordu. İş adamı da iş hayatının zorluğu yüzünden şiirden uzak kalmasından duyduğu acıyı, şiiri ne çok sevdiğini, güzel güzel, yumuşak yumuşak anlatırken, Kemâl Haydar ansızın,

— Kes be! diye bağırdı seni dinlemeye gelmedik buraya...

Bana dönerek,

— Çek bir şiir!.. dedi.

İş adamı,

— Ah, lûtfedersiniz, dedi.

Ben bir şiir çektim. Arkadan Kemâl Haydar bir şiir çekti. Durmadan içiyorduk. Kemâl Haydar sofraya eğilip iş adamına başını uzatarak,

— Siz, dedi, Aragon'u tanıyor musunuz?

— Kim dediniz?

— Aragon...

— Kim, kim?

— Aragon...

— Necidir bu Aragon?

— Rembo'yu tanıyor musunuz?

— Hayır...

— Verlen'i?

— Kim dediniz?

— Dostoyevski'yi okudunuz mu?

— Roman mı, yeni mi çıktı? Henüz görmedim...

Kemâl Haydar büyük bir nezaketle soruyordu:

— Peki, Rassel'i gördünüz mü?

— Nerdedir?

— Lermontof?

— Hayır...

Kemâl Haydar yine o nezaketiyle iş adamına,

— Aragon kim bilmezsin, Rembo'yu bilmezsin, Verlen'i tanımazsın, Dostoyevski'yi okumamışsın, Kemâl Haydar'ı duymamışsın... Peki ulan zibidi, biz şurada iki bardak şarap parası bulamazken senin bir de bizi sofrana dâvet edip ikram etmeye ne hakkın var?

İş adamının suratı, birden fırtına patlamış deniz yüzü gibi karardı ve karmakarışık oldu. Kemâl Haydar tekrar ayni nazik eda ile devam ediyordu:

— Ulan, Ştaynbek'i okumamışsın. Vitman'ı bilmiyorsun. Rassel kim bilmezsin. Tomas Man'ı tanımazsın... Pekiyi, ne hakkın var senin böyle yaşamaya?.. Sen adam mısın be?.. Senin bu mezeleri yemeye ne hakkın var?.. Bok ye...

Allak bullak olan iş adamının parmakları gerildi, gerildi ve adam dikildi, Kemâl Haydar'ın üstünde atıldı. Ortalık birden karıştı. İş adamı bar bar bağırıyordu:

— Ulan aç köpekler... Ulan meteliksiz hergeleler, şurada şarap içecek paramız yok diye deminden beri dertlenen siz değil miydiniz?.. Ha?.. Sizi adam sanıp soframa aldım, yedirdim, içirdim de kötülük mü ettim, ulan?.. A serseriler!..

Ben araya girip,

— Aman beyefendi, rica ederim... Siz ona bakmayın, biraz sarhoş oldu da... filân diyerek adamı yatıştırmaya çalışıyordum, ama Kemâl Haydar, o nazik edasiyle devam ediyordu:

— Onu bilmezsin, bunu tanımazsın... Soyguncu dürzü, senin o kadar parayı kazanmaya ne hakkın var?

Yatışmak üzere olan iş adamı yeniden parlıyordu:

— Ulan, Allah belânızı versin!.. Karnınız doyunca bitiniz mi canlandı serseriler, aç köpekler! Allaha şükür, iyi ki şairlikten vazgeçmişim... Yoksa sizin gibi serseri olacaktım. Boşuna değil, hükûmetimiz sizin gibileri adam yerine koymuyor da süründürüyor, aç bırakıyor... Demek sebebi varmış...

Kemâl Haydar sussa iş adamı yatışacak, ama susmuyor ki... Dernek kendini tutamayan iş adamı, masanın üzerine fırlayıp oradan Kemâl Haydar'ın tepesine indi: Oğlanı enseden, ceket yakasından kaldırıp dışarı çıkardı. Meyhane dolusu insan, Kemâl Haydar'ı iş adamının elinden kurtaramıyordu. Adam canavarlaşmış, kudurmuş... Kemâl Haydar dayağı yedikçe inliyor:

— Ulan dürzü, senin ne hakkın var bizi sofrana dâvet etmeye?.. Biz şairiz be!.. Aragon'u bilmezsin, hayvan! Verlen'in adını duydun mu ulan?

— Al sana Aragon!.. Al ulan bu da sana neydi adı, onun için!.. Al bu da öbür dediği-

nin şerefine!..

O koskoca kelli felli iş adamı, birden duvarın dibine yığılıp,

— Yoruldum... Ölüyorum... Aman kalbim!. demeye başladı.

Kemâl Haydar da karşı duvar dibinde seriliydi. İkisi de kımıldayamıyor, birbirlerine uzaktan lâf atıyorlardı:

— Ahlâksız... Sen daha Lermontof'un adını bile duyamamışsın...

— Aç köpek... Sokak serserisi...

— Puşkin'i bilmeyenin bana şarap ısmarlamaya hakkı yoktur..

— Karnın doyunca adam mı oldun?

Artık eskisi gibi bağıramıyorlar, birkaç kelimeyi zor söyleyip tükeniyorlardı. Yorgunluktan bu kadarını da söyleyemez olunca, oturdukları yerden el yordamı ile buldukları küçük taşları birbirlerine atmaya başladılar. Bu taş savaşından da yorulunca Kemâl Haydar oturduğu yerden iş adamına tükürdü:

— Puuu!..

— İş adamı cevap verdi:

— Puuu!..

Birbirlerine ancak tükürebiliyorlardı. Bir süre sonra sesleri, solukları kesildi. Galiba Kemâl Haydar sızdı, iş adamı da ya bayıldı, ya öldü.

Meyhanedeki arkadaşlar Kemâl Haydar'ı karga tulumba edip bir otomobile attılar, evine götürdüler. İş adamı olduğu yerde kaldı, ona dokunan bile olmadı. Galiba sonradan garsonlar içeri almışlar.

*

Anlattığım bu olayın üzerinden yıllar geçti. Sonumuzu merak ediyor musunuz?

Geçenlerde Karpiç'te arkadaşlarla akşam yemeği yiyorduk. Bir adam yanıma gelip,

— Beni tanıdınız mı? dedi.

— Tanıyamadım, dedim.

Sonra, yukarıdaki olayı anlatınca, onun o iş adamı olduğunu hatırladım.

— Adınızı unuttum, dedi.

— Hasan... dedim.

— O gece kavga ettiğimiz arkadaşınızın adı neydi?

— Kemâl Haydar...

İş adamı,

— Biliyor musunuz, dedi, o akşam arkadaşınız haklıydı, haksız olan bendim.

Biraz durduktan sonra ekledi:

— Elbet haklıydı... Şimdi bulunduğum yeri, bütün varlığımı o şairle değiştirmeye razıyım. Ama satın alınmaz ki... Kimbilir ne kadar kitabı çıkmıştır, hiçbirini görmedim. Onun o gece söylediği isimleri hâlâ bilmiyorum.

Yine bir süre sustuktan sonra,

— Şimdi ne yapıyor, Kemâl Haydar Bey? dedi.

— Şimdi mi?. Bayındırlık Bakanlığında memur, galiba Kara yollarında şef filân...

— Yaaa... Kitapları çıktı mı?

— Bilmiyorum... Galiba o günlerde bir mi, iki mi kitabı çıkmıştı...

— Yaaa!.. Siz ne yapıyorsunuz?

— Ben Ben çok işlere girdim çıktım ama olmadı. Şimdi bir müteahhidin yanında taşeronum...

— Yaaa!..

İş adamının yüzünden önce bir sevinç dalgası geçti, sonra büyük bir üzüncle,

— Gençliğimde ben de şiir yazardım biraz... dedi.

BU MIYMINTI MI?

Evden can sıkıntısıyla çıkmıştım. Böyle karamsar zamanlarımda kendimi yere daha yakın bulurum. Nerdeyse yerle bir olacakmışım gibi gelir. Daha küçülürüm, olduğumdan daha kısalırım. Yukardan hava bastırır, aşağıdan toprak çeker.

Bizim evin sokağını dönerken karşıdan bir adam koşarak geldi:

— Beyefendi, affedersiniz, siz Bey Hasan Yazman mısınız?

— Evet.

Elime sarıldı:

— Çok memnun oldum tanıştığımıza efen-

dim. Biz ailece sizin yazılarınızın tiryakisiyiz. Ah efendim, ne güzel, ne güzel yazıyorsunuz..

Adam söyledikçe, övdükçe beni, şişmeye başladım. Oysa az önce sönük otomobil lâstiği gibiydim. Tabii adama, her ünlü yazarın yaptığı gibi, biraz utangaçlık numarası yaptım.

Adamdan ayrıldığım zaman, dudaklarım suratıma yayılmıştı, ağzım kulaklarıma varıyordu. Az daha yürüdüm. Bir adamın, yanındaki kadına,

— Şişşt, bak, Hasan Yazman gidiyor... diye beni gösterdiğini sezdim.

Boyum basbayağı uzuyordu. Boyumun uzadığını, dükkânların tabelâlarının, başımdan aşağıda kalmalarından anlıyordum.

Otobüs durağına geldim. Durakta bir adam,

— Sizi gökte ararken yerde buldum, dedi, yanılmıyorsam, siz Hasan Yazman'sınız, değil mi?

Yine bir utanma kırıtmasıyla,

— Evet... dedim.

— Aman beyfendi, elinize sağlık, ne güzel yazıyorsunuz. Ben, yirmibeş yıldan beri yazılarınızı okurum.

— Eksik olmayınız...

Adam ne kadar kısaydı, ne kadar ufak tefekti. Ben onun tepesinden bakıyordum.

— Devamlı okurunuzum. İlk yazılarınızdan beri, nerde bir yazınızı görsem, hemen okurum.

— Teşekkür ederim.

Adam saygıyla elimi sıkıp ayrıldı.

İyimser zamanlarımda başımı bulutlara yakın bulurum.

Otobüs geldi, bindim. Yolculardan biri, şapkasını çıkarıp selâm verdi,

— Takdirkârlarınızdanım... diye kendisini tanıttı.

Utana utana, yani utanırmış gibi yaparak,

— Estağfurullah efendim... dedim.

Bu otobüslerin tavanlarını da o kadar alçak yapıyorlar ki canım... Sonra otobüslerin içi de çok dar, bitürlü sığamıyorum, o yana bu yana çarpıyorum.

Adam,

— Babam da sizin hayranlarınızdandır. Bütün aile yazılarınızı okuruz Hasan Bey, dedi.

— Teveccüh buyuruyorsunuz efendim...

Bir başka yolcu,

— Ben de çoktan beri sizi merak ederdim, Hasan Bey, dedi, demek tanışmamız burada kısmetmiş... Bilmem ki hayranlığımı nasıl ifade edeyim?

Nerdeyse başım, otobüsün tavanından dışarı çıkacak. Neden bu kadar alçak yaparlar bu otobüslerin tavanlarını bilmem ki...

Otobüsle Kadıköy'e gidecektim ama, otobüs o kadar dardı ki, duraklardan birinde indim. Dolmuş beklemeye başladım.

— Beyefendi, yanılmıyorum değil mi, siz? Siz? Bay Hasan Yazman?

— Evet efendim...

— Ah beyefendi...

Kabardıkça kabarıyordum.

— Elleriniz dert görmesin Hasan Bey, ne güzel yazıyorsunuz.

Kasıldıkça kasılıyordum.

Önümde duran dolmuşa binip iskeleye geldim. Canım, bu iskeleye de ne olmuş bugün böyle? İskeleyi küçültmüşler mi, ne?

— Bak, bak, Hasan Yazman'ı gördünüz mü?

— O mu o? Allah Allah!..

Sağ elimi üst dudağıma götürdüm. Bilin bakalım niçin? Bıyıklarımı burmak için... Tuh Allah kahretsin, bıyıklarım da yok ki... Erkek dediğin bıyıklı olacak ki, böyle zamanlarında bıyıklarını buracak da buracak... İlk işim bıyık bırakmak olsun. İşte şimdiki gibi zaman oluyor, insana bıyık gerekiyor...

— Şişşt... Bak kim? Hasan Yazman...

— Yaaa...

Elde olmadan, sanki bıyığım varmış gibi, elim bıyığıma gidiyor. Ah bıyığım olsa, şimdi amma burardım.

«Kedide de bıyık var diye» bıyıklarla alay ederler. Evet, kedinin de bıyığı var ama, kedi bıyığını buramaz ki...

Vapur yanaştı iskeleye. İyi ama, ben bu vapura nasıl gireceğim? Sığmam ki... İster misin, ben binince vapur batsın...

İskele kapısı açıldı. Kapıya başımı çarpmıyayım diye iyice eğilip öyle geçtim. Oysa biliyorum ki, zıplasam, kapının üstüne elimi bile dokunduramazdım.

Ağırlığımdan, vapur iskelesi ayaklarımın altında çatırdıyordu. Vapura ayağımı atınca, vapur bu yana doğru eğildi. Hemen vapurun ortasına geçtim, böylece vapur dengede kaldı, yoksa devrilebilirdi. Efendim, benim gibi yazarların ayrıca özel vapurları olacak... Nedir bu canım? Herkes beni birbirine gösteriyor. Ne zor şeymiş ünlü kişi olmak. Hiç rahat

yok canım...

Arkadaki lüks salona geçince, vapurun kıçı eğildi. Vapurun kıçının neden eğildiğini benden başkası anlayamadı.

Bir koltuğa oturdum. Ama çok zor oturabildim. O kadar daracık yapmışlar ki koltukları, insan içine sığamıyor.

Vapur kalktı. Bütün yolcular bana bakıyor. Bakarlar elbet... Elbet bakacaklar... Bu dünyada kaç tane Hasan Yazman var yahu... Baksınlar da Hasan Yazman'ı görsünler.

Elimi üst dudağıma attım. Tuh... Bıyıklarım olacak ki şimdi... Bıyık olmalı, bıyık... Ben bıyık isterim. İlk işim bıyık bırakmak olsun. Şöyle kasıla kasıla, şöyle kabara kabara bir bıyık burarım ki...

Arkamda konuşulanları duyuyorum. Tabii yine benden konuşuyorlar. Şöyle bir geri dönermiş gibi yaptım da arkamdakilere baktım. Oooo, kadınlı erkekli kalabalık bir grup...

Bir adam, beni gösterip,

— Bakın, bakın, Hasan Yazman... dedi.

Yanındakiler sordu:

— Hangisi?

Az kalsın yerimden fırlayıp «Benim! Benim Hasan Yazman!» diye bağıracaktım. Ama kendimi tuttum.

— Önümüzde oturuyor işte...

— Ay bu mu?.

.Yahu bu memleket hâlâ nasıl batmıyor bilmem ki... Koskoca bir Hasan Yazman'ı hâlâ tanımıyanlar var. Hayret!..

İyice görsünler diye biraz daha kabardım, kasıldım, koltuğa iyice kaykıldım. İnanınız ki, isteyerek kabarmıyordum; kendiliğimden, elimde olmadan kabarıyordum, pompayla şişirilmiş gibi...

— O ya...

— Yok canım, imkânı yok...

— Vallahi o...

— Hadi canım... Bu sünepenin biri be...

Bunu söyleyen bir kadındı. Bak hele sen şu —affedersiniz— şatifilliye... Ulan, benim nerem sünepe!

Başladılar tartışmaya. O gruptan yalnız biri, benim ben olduğumu söylüyor, öbürleri Hasan Yazman olmadığımı iddia ediyorlardı.

— Hasan Yazman'ın ta kendisi...

— Kardeşim bikere Hasan Yazman olamaz...

— Neden olamazmış?..

— Baksana yahu, herifte adama benzer hal yok ki... Ecişbücüş bişey bu...

Öff... Vapur da öyle sıcak ki...

— Vallahi o yahu...

— Bu mıymıntı mı? imkânsız... Yahu, bu uyuz, donunu bağlamaktan âciz be...

Tu, Allah kahretsin... Sanki bu vapur koltuklarını neden bu kadar büyük, geniş yaparlar?

— Yani, şimdi sence o yazıları bu adam mı yazıyor?

— Tabii...

— Hadi canım... Şu surata bak be...

— Hırtın biri bu... O yazıları nasıl yazar. Değil canım, Hasan Yazman değil bu...

— Kardeşim, ta kendisi... Ben tanıyorum.

— Belki benzetiyorsun diyeceğim ama, o da olmaz. Bikere bu, adama benzemiyor ki... Acaip bir yaratık bu...

Beni görmesinler diye koltuğun içine büzüldükçe büzüldüm. Vapur da amma büyük... Salon da amma geniş...

— Siz ne derseniz deyin. Hasan Yazman işte bu adam...

— Adam deme şuna yahu, hamhalat bişey... Şuna bakın, daha oturmasını bile beceremiyor. O yazıları bu yaazbilir mi hiç?

— Yazıyor kardeşim, yazıyor.

— Yazamaaaz!. Nasıl olur, bu sümsük sünepe, bu mıymıntı ha... O yazıları yazacak, dünyada inanmam...

— Al benden de o kadar... Herifin suratında meymenet yok...

— Niye iddia ediyorsunuz yahu, o diyorum size... Ben tanıyorum. Namussuzum ki o, ta kendisi.

— Yahu sen ne diyorsun şimdi? Hasan Yazman bu zibidi, öyle mi? Demek o yazıları bu zibidi yazıyor...

Kalkıp gitsem mi burdan? O zaman daha kötü olacak... Herkes bana bakacak. Sanki ne diye evimde oturmam da çıkarım yollara Küçüldükçe küçüldüm, sindikçe sindim, neredeyse gözden kaybolacağım... Ah, vapur bir yanaşsa iskeleye de, kendimi dışarı atsam... Doğru, tersyüzü dönüp eve gideceğim.

— Hasan Yazman ha? Hahhahhah... Hiç

güleceğim yoktu.

— İster inanın, ister inanmayın... Hasan Yazman işte.

— Ayol bu Hasan Yazman'ın eline su dökemez...

— Bunu bir çadıra koyup millete seyirlik göster...

— Fakat beyim, Hasan Yazman da ne yazıyor ama, dehşet birader. Ateş gibi bir zekâ... Bir de şuna bak, herif ayakta uyuyor...

Elimden yanar sigarayı düşürdüm. Yeni bir sigara yakarken, elim titredi, yanar kibrit üstüme düştü. Hay Allah... Bir yanaşsak iskeleye...

— Şimdi siz, bu adam Hasan Yazman değil mi diyorsunuz?

— Değil tabii...

— Peki, nerden biliyorsunuz? Tanıyor musunuz?

— Ben tanımıyorum ama, bu olamaz... O cesur yazıları bu düdük nasıl yazabilir yahu...

— Akıl var, yakın var... Şuna bak şuna, Hasan Yazman'mış... Güleceğim yoktu...

Arkamdaki on kişiden fazla bir gruptan yalnız biri, benim Hasan Yazman olduğumu söylüyor, öbürleri de Hasan Yazman olamıyacağımı iddia ediyordu.

— Peki, nesine bahse giriyorsunuz?

— Nesine istersen?

— On lirasına var mısın?

— Varım...

— Ben elli lira koyum... Eğer bu hıyar, Hasan Yazman'sa elli lira kaybederim...

— Ben de bir ziyafetine bahse girerim...

— Yüz lira da ben koyuyorum...

— Peki öyleyse...

— İyi ama nasıl anlayacağız, bu uyuzun Hasan Yazman olup olmadığını?

Benim Hasan Yazman olduğumu iddia eden genç,

— Gidip kendisine sorarız, dedi.

— Peki soralım...

— Kendisi «Ben Hasan Yazman'ım» dese de ben inanmam ki... Övünüyor, der geçerim...

— Hem sonra dünyada Hasan bir tane değil ya... Soyadı da benzeyebilir...

— Yazar olup olmadığını da sorarız. O yazıları siz mi yazıyorsunuz, diye soralım... Var mı bir diyeceğiniz?

— Olur. Soralım...

Eyvaaah, şimdi ne olacak Gelecekler «Hasan Yazman siz misiniz? diye soracaklar. «Evet benim...» desem, onca övgüyü, yergiyi üstüme almış olacağım: Mıymıntı, sünepe, uyuz, acaip yaratık, hıyar, meymenetsiz, pısırık, düdük, sümsük... Ben bunları üstüme alamam.

En iyisi «Ben değilim, Hasan Yazman değilim» deyip kurtulmak... Ama o zaman da, içlerinde beni tek tutan, tanıyan, beğenen delikanlı da bahsi kaybedecek. Dünyanın parasını ödeyecek. Yani beni tanımış olmasının cezasını çekecek...

Hay Allah, öyle bir belâ ortasında kaldım ki... Ne olacak şimdi? Hasan Yazman olmaz olaydım, hay o yazıları yazamaz olaydım...

Kalktılar, bana doğru geliyorlar... Ayak seslerini duyuyorum... Bir içtepiyle yerimden fırladım. Aman iskele, vapur... Evet, vapur iskeleye yanaşıyor. Kalabalığa daldım. Arkamdan sesleniyorlar:

— Beyefendi, beyefendi...

— Bir dakika...

— Hasan Bey...

Kim dinler, yolcu kalabalığını yarıp geçiyorum.

— Beyefendi... Siz...

Vapurla iskele arası belki dört metre vardı. İskeleye atlamadım, uçtum. Uçtum ama, iskelede bekleyen belediye memurunun kucağına uçtum...

— Biraz gelir misiniz?

Belediye odasına girdik.

— Vapurdan atladınız. Yirmi lira ceza vereceksiniz!

Hemen iki on lirayı uzattım. Parayı verip savuşacağım.

— Bir dakika beyim, ceza makbuzu keseceğiz. Adınız?

Belediye memurunun yüzüne baktım, baktım, iyice baktım.

— Adınız?

— Adım mı?

— Evet adınız?

— Benim adım

— Tabii sizin adınız?
— Benim adım... Ali.
— Soyadınız?
— Soy... adım... Daltaban...

Makbuzu alıp çıktım. Arkamdan belediye memurlarının konuşmalarını duydum: «Yahu, amma da Hasan Yazman'a benziyor...»

Böyle karamsar zamanlarımda kendimi yere daha yakın bulurum, nerdeyse yerle bir olacakmışım gibi gelir... Yukardan gök bastırır, aşağıdan toprak çeker.

Küçüle küçüle, ufala ufala yürüdüm.

EMEKLİ BİR PAŞANIN ÇİZMESİ

— Bakın bakayım bana!.. Gelin buraya!.. Kim varsa gelsin... Bana şeyimi getirsenize. Hadi, ne duruyorsunuz? Getirin şeyimi çabuk!

— Ne istediniz?

— Şeyimi canım...

— Neyinizi?

— Neydi onun adı? Dilimin ucunda da bir türlü hatırlıyamıyorum.

— İlâcınızı mı istediniz?

— Yok canım, şeyimi... Hani eskiden giyerdim...

— Şapkanız mı?

— Başa değil, ayağa giyilir o...

— Nasıl bir şeydi acaba?

— Ayağa giyilir diyorum size...

— Haa, çoraplarınızı...

— Ne çorabı efendim, çoraplarım ayağımda işte... Hay Allah, bitürlü aklıma gelmiyor. Siz de hatırlayamadınız mı?

— Çorap değil diyorsunuz?

— Ayağa çoraptan başka bişey giyilmez mi? Bu benim dediğim çorabın üstüne giyilir...

— Haaa, terliklerinizi istediniz...

— Değil efendim, terlikle sokağa çıkılır mı hiç? Dışarda giyilir ayağa benim dediğim...

— Öyle söylesenize... Kunduranızı istiyorsunuz...

— Değil.

— İskarpin mi?

— Değil...

— Pabuç, ayakkabı, lâstik...

— Onların hepsi bir... Benim dediğim koncu uzundur...

— Eveeeet, potin istiyorsunuz.

— Potini de nereden çıkardınız? Konçları daha uzundur dediğimin.

— Anlaşıldı, bot...

— Bot mot değil efendim...

— Nedir peki?

— Ne olduğunu bilsem söylemez miyim? Hani insanın baldırına kadar gelir koncu...

— Yoksa çizme mi?

— Hah, işte o... Getirin çizmemi benim!

— Sizin çizmeniz de var mıydı?

— Yok muydu? Tabii vardı ya... Ben eskiden çizme giymez miydim? Çizmeli resimlerim bile var.

— Biz hiç görmedik de ayağınızda...

— Ne gördünüz ki dünyada? Siz daha çocuksunuz.

— Demek çizme de giyiyordunuz...

— Giyerdim ya... Ama eskiden, çok eskiden... Kırk yıl mı, elli yıl mı, yüz yıl mı ne oldu... Hey gidi hey... Ben öyle bir çizme giyerdim ki... Benden iyi çizme giymesini bilen yoktu o zamanlar!

— Eskidenmiş onlar...

— Ne demek eskidenmiş... Kırk yıl çok bir şey mi yani? İsa, 1964 yıl önce doğmuş, düşünsenize; daha dün gibi. Hadi getirin onu, şeyimi getirin benim... Neydi adı? Ne demiştiniz?

— Çizme...

— Evet, evet... Çizmemi getirin. Ben çizmelerimi isterim... İsterim çizmelerimi...

— Ne yapacaksınız?

— Çizme ne yapılırmış? Elbet, ayağıma giyeceğim... Hadi getirin çabuk!

— Nerededir acaba?

— Ne bileyim ben? Arayın da bulun... Evin içinde olacak...

— Sakın başka biyerde unutmuş olmayın...

— Hayır efendim, ayaktaki çizme unutulur mu hiç? Ne durmuş bakıyorsunuz? Hadi bulun çizmelerimi!

*

Hanım, oğullar, damat, gelinler, torunlar, hizmetçiler uşaklar aşçı evin içine yayılıp kırk yıl önce giyilen çizmeyi aramaya koyuldular. Ne çizme ne de çizmeye benzer başka bişey bulunanabildi.

— Sandık odasına da bakalım bir kere...

— Eski eşyaları nereye kaldırmıştınız?

— Hırdavat sandığında da yok mu?

— Dolapları da arayalım...

— Yüklüğe baktınız mı?

— Sakın eski evde kalmış olmasın...

— Koltukların kanepelerin altlarına bakın...

— Mutbak dolaplarında...

— Orda ne işi var...

— Oraya konmaz canım...

— Eskiciye mi vermiştik yoksa...

— Hurca bakın hurca, kıvır zıvır eşya hurçtaydı...

— Hurca baktım, yok... Bodrumdadır öyleyse...

— Bir lâstik çizme teki buldum ama, delik her yanı...

— Yok canım, o değil...

— Bahçedeki kulübede olmasın sakın...

— Peki nerde öyleyse? Yok işte...

— Gardrobun ayakkabı gözündedir...

— Önce oraya baktım, yok...

— Şeye baktınız mı?

— Baktık...

— Hay, işte...

— Yok yahu, o kadın çizmesi...

— Bulduuuum, buldum!

— Tavan arasındaki eski çuvalların altından çıktı...

— Getirin çizmelerimi...

— Giyilecek yeri kalmamış ki bunun... Tozlu... Kir içinde.

— Silkeleyin, fırlaçayın, parlatın...

— İçi örümcek yuvası...

— Temizleyin!

— Küflenmiş!

— Silin!

— Boyasız bunlar, giyilmez...

— Boyatırız...

— Tamtakır kurumuş...

— Yağlarız...

— Çatlamış derisi...

— Olsun...

— Tabanı aşınmış .

— Pençeletiriz...

— Üstü de delik...

— Yamatırız.

— Şimdi bunu giyecek misiniz siz?

— Tabiî...

— Ayağınıza mı giyeceksiniz?

— Yok, nereye giyilir çizme başka?

— Yeni bir çizme alalım...

— Olmaz. Onlara ayağım alışmıştır...

— Hadi bakalım... Getirin çizmelerimi. Önce sol tekini... Haydi ya bismillâh... Durun canım, beni itmeyin, çizmeyi itin beri... Biraz daha... Gayret! Hadi hep beraber: Hoooop! Bir daha aşk ile: Hoooop... Azıcık girdi...

— Ters giydiriyorsunuz. O çizme öteki ayağınızın...

— Hay Allah... Unutmuşum yahu... Öyle ya, bu benim sağ ayağım... Sol ayağım nerde? Yani sol çizme... Getir onu... Tamam... Hadi bakalım, baştan... Öyle itmeyin, canımı acıtıyorsunuz... Ben bunu eskiden ne kolay giyerdim, şıp diye geçirirdim ayaklarıma... Hey gidi hey, eskiden çizmeler bile daha kolay giyilirdi... Zaman iyice bozuldu. Haydi, itin biraz daha... Beni değil canım, çizmeyi... Hadi bir daha hep beraber! Bir, iki, üç: Hooop!.. Beni çizmeye sokmaya çalışmayın, çizmeyi ayağıma sokun...

— Daralmış.

— Kim daralmış, ayağım mı?

— Çizmeniz...

— Bu çizme giyilecek, çaresi yok...

— Aman, söküldü...

— Sökülsün...

— Eyvah, yırtıldı işte...

— Yırtılsın... Neye girmiyor? Yoksa benim çizmelerim değil mi bunlar?

— Sizin vallahi...

— Bana doğru... Biraz daha... Hadi... Daha canlı... Gayret... Öyle değil... Canımı acıtıyorsunuz ama... Siz hiç hayatınızda çizme nasıl giyilir görmediniz mi? Hele şükür, bir tanesi girdi... Getirin öbür tekini...

— Ama topuğunuz dışarda kaldı.

— Kalsın, burnu girdi ya, sen ona bak... Hadi bakalım...

— Söküldü işte...

— Sökülsün... Dayanın... Sıkı tutun... Yavaş canım... Giriyor, giriyor, giriyor... Hadi gayret... Girdiii... Tamam işte!.. Oldu... Şimdi bir de ayağa kalkıp yürüsem... Tutun elimden... Aman!.. Ayyy!.. Sıktı. Sıkıyor... Çıkarın çabuk... Çivi de varmış, batıyor... Hadi çıkarın, çekin!..

— Çıkmıyor ki...

— Nasıl girdi öyleyse... Canım acıyor, çıkarın çabuk...

— Çıkmıyor.

— Kesin...

— Bıçak nerde?

— Cilet yok mu?

— Elektrikli tıraş makinesi olur mu?

— Çakı verin biriniz...

— Ustura olmaz mı?

— Var mı ustura?

— Yok ki... Ustura olsa kolaydı.

— Elinizle yırtın canım...

— Yırtılmıyor...

— Of aman...

— İşte çıktı...

— Hah, kurtuldum... Oooof... Bittim... Çabuk bana doktor çağırın... Doktor gelsin... Telefon edin doktora...

Ayrılırken,

— Hanımefendiye hürmetler ederim... dedim.

O terbiyeli, o çok nazik adam, bu sözüm üzerine birdenbire suratını ekşitip, ağzındaki acı, pis bişeyi tükürür gibi,

— Ne hanımefendisi, hangi hanımefendi yahu, deyince şaşırıp kaldım, çok kötü bozuldum.

— Sizin hanımefendiye... diye tekrarladım.

— Bizim hanımefendi filân yok... diye terslendi.

Bana, örnek aile göster, denilse, hiç kuşkusuz onları gösterirdim. Birbirlerine çok saygılı, çok sevişen karıkoca. Mutlu aile yuvalarının yüzde doksandokuz onda dokuzunda olan kavga gürültü, çekişme çatışma, didişme gidişme, hırıltı dırıltı onların evinde olmaz; yani biz öyle bilirdik,

Aileyi çözülüp dağılmaktan kurtaran bağın çocuk olduğunu söylerler. Oysa onların çocukları da yoktu, ama gene de mutlu, örnek, imrenilecek karıkocaydılar. Bütün bunları hem görerek, hem başkalarından işiterek bildiğim için, yanlış anlattım sanarak,

— Sayın eşinize demek istemiştim... dedim.

— Benim ne sayın, ne de sayın olmayan eşim var, dedi, yoksa siz duymadınız mı?

— Hayır, bişey duymadık...

— Ayol, duymayan kalmadı... O «sayın» dediğiniz karım, bana ihanet etti... Hem de pisbıyık bir herifle...

Ne söylemem gerektiğini kestiremediğim için sustum.

— Siz ne yana gidiyordunuz? dedi.

— Belli biyere gitmiyordum. Hava güzelce de, şöyle çıkıp dolaşayım dedim. Dönüşte de kediye ciğer alacağım...

— Benim de işim yok... Öyleyse hem yürüyelim, hem de konuşalım. Benim de anlatıp boşalmaya çok ihtiyacım var. Demek sizi karşıma Allah çıkardı.

Yürüyorduk.

— Ayrılıyoruz, dedi, ben evden çıktım. Yakında mahkememiz var, boşanacağız.

Yolda giderken, sözlerinin kendince önemli yerlerinde duruyor, öyle anlatıyordu. Bir lâf söylemiş olmak için, neden ayrılıyorsunuz, diye sorsam mı, diye düşünüp dururken, sanki o adamı ben tanıyormuşum gibi

— Hep o Tevfik Efendi yüzünden... dedi.

— Hangi Tevfik Efendi acaba?

— Canım şu bıyıklı Tevfik Efendi yok mu, işte o... Bıyıklı Tevfik Efendi...

— Bıyıklı Tevfik Efendi mi, kimdir? Tanıyamadım...

— Canım efendim, nasıl tanımazsınız? Tanırsınız tanırsınız. Onu tanımayan, bilmeyen var mı?

— Vallahi hatırlayamadım.

— Yoksa sizin eve girmiyor mu?

— Kim?

— Kim olacak, Bıyıklı Tevfik Efendi...

Amma münasebetsizleşmiş bu adam yani...

— Yok efendim, dedim, ne münasebet? Ne diye girecekmiş bizim eve?

Gayet serinkanlı,

— Girer, girer o... dedi, şimdi onun girmediği ev yok, bütün evlere giriyor...

Kesinlikle karşı koydum:

— Bizim eve giremez... Tanımadağım adam ne diye evime girecekmiş?

Alaylı alaylı sırıtarak,

— Bıyıklı Tevfik Efendi giremez ha? dedi, çok safsınız...

— Ne bıyıklısı, ne de bıyıksızı girebilir... Hiçbir Tevfik Efendi'nin evimde işi yok... diye bağırdım.

— Gireer, girer o herif... Girer beyim. Ben de öyle sanıp ihanete uğradım ya... «Bundan sonra bu bıyıklı herifin evimde işi yok, eşikten adımını atmayacak!» diye bağırdım karıma. Ama karım, benden gizli alıyormuş eve...

— Kim alıyormuş?

— Kimi olacak, Bıyıklı Tevfik Efendi'yi canım.

Benim bildiğime göre karısı çok dürüst, evine, kocasına bağlı, çok namuslu bir kadındı. Hem öyle genç, hoppa, oynak fındıkçı da değil ki... Aklıma kadınların o bunalımlı yaş dönümleri geldi. Hani kırkına doğru bazı kadınlar bunalımlı bir dönem geçirirlermiş. Yoksa zavallı kadın böyle bir yaşdönümü bunalımına mı düştü?

— Onun için, dedi, karınız sizin eve de alıyordur o bıyıklı herifi ama gizli gizli aldığından sizin haberiniz yoktur...

Bak şu alçağa!.. Düpedüz saldırgan ve terbiyesiz... Ama insanoğlu böyledir işte, kendi başına bir belâ geldi mi, herkesin başına da gelsin ister ki, belâ yayılsın da kimse onu kınamasın...

— Rica ederim beyefendi... diye tersledim ama, içime de bir kuşku düşmedi, dersem yalan...

Bu, Bıyıklı Tevfik Efendi her kimse, kocaların başına belâ bir yeni donjuan mı, nedir?

— Peki, kızmayın, dedi sizin eve Bıyıklı Tevfik Efendi girmiyor da evinizde çamaşır nasıl yıkanıyor? Bıyıklı Tevfik Efendi olmayınca, çamaşır yıkanmaz ki...

Haaa, anlar gibi oldum... Şimdilerde evlerin çoğunda kadın hizmetçi yerine, erkek uşak kullanıyorlar ya. Demek ki, bunlar da evlerine Bıyıklı Tevfik adında bir uşak almışlar. Bıyıklı Tevfik çamaşıra, bulaşığa, yemeğe, her işe girişiyor. Eh herif genç, dinç, alyanak bir delikanlı... Karısının bir dalgası olduğunu sanmam ya, demek adam kıskanmış karısını Bıyıklı Tevfik'ten...

— Genç mi bu Bıyıklı Tevfik Efendi?

Biraz düşündükten sonra,

— 1880 doğumlu, dedi, kaç yaşında eder?

— Seksendört yaşında!.. Ne diyorsunuz?

— Neye şaştınız? Ne var şaşacak bunda? Resminin altında doğum tarihi yazılı da ordan biliyorum. O resmi her yerde göre göre baktım, doğum yılını da ezberledim artık... Ama bütün kabahat yine bende... O bıyıklı Tevfik Efendiyi bizim eve hiç sokturmayacaktım. Üstelik karıma, almasını ben salık verdim. İhanete uğrayan bütün kocalar hep aynı enayiliği yaparlar. Size bu macerayı baştan anlatayım...

Bundan üç dört yıl önceydi, bir akşam vapurdan çıkarken, iskele dışında bir çocuk, elime bir reklâm kâğıdı sıkıştırdı. Avuç kadar bir kâğıt... Baktım, kâğıdın üstünde yumurta biçimi bir resim; işte o, Bıyıklı Tevfik Efendi'nin resmi.. Onunla ilk tanışmam böyle oldu. Otobüse binince de daha dikkatli bakıp kâğıttaki yazıları okudum: «Bıyıklı Tevfik Efendi, yüzyıla yakın bir zamandanberi ev hanımlarının en büyük yardımcısıdır. Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır Suyu, çamaşırlarınızı sakız gibi ağartır, hiçbir leke bırakmaz. Bıyıklı Tevfik Efendi'nin girmediği evlerde bir eksiklik duyulur. Hanımlar! Siz de Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır Suyu kullanınız!»

İşte buna benzer daha bisürü lâf... Adamın resmine baktım: Başında bir fes, yüzünün iki yanından sivri uçlu bıyıklar uzamış, nerdeyse kâğıdı delip dışarı çıkacak...

Buruşturup attım kâğıdı. Unuttum gitti Bıyıklı Tevfik Efendi'yi de...

Akşam evde, yemekten sonra radyo dinliyordum. Radyo reklâmlarında yine karşıma çıktı Bıyıklı Tevfik Efendi:

«Hiçbir ev kadını, Bıyıklı Tevfik Efendi'siz yapamaz. Hanımlar; Size en yakın yardımcı Bıyıklı Tevfik Efendi'dir.»

Sabah oldu, kahvaltı ediyoruz. Kapı çalındı. Kapıyı açan hizmetçi, elinde bir kâğıtla geldi,

— Bir adam bıraktı... dedi.

Kâğıdı alıp baktım, yine Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır suyunun reklâmı: «Güneşin girmediği eve doktor girer, Bıyıklı Tevfik Efendi'nin girmediği eve doktor bile girmez...» Yine o fesli, palabıyıklı herifin resmi...

İşime gitmek için sokağa çıktım, otobüs durağında, normal insan boyundan üç dört kere büyük renkli bir adam resmi gördüm. Yahu, ben bu adamı bir yerden tanıyorum ama nerden? Bu fesli, bıyıklı adam bana hiç de yabancı gelmiyor. Biraz daha yaklaşıp, resmin altındaki yazıyı okuyordum:

«Her eve bir Bıyıklı Tevfik Efendi. Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır Suyu, her türlü lekeyi çıkarır. İpekli iç çamaşırlarınızı, Bıyıklı Tevfik Efendi hiç zedelemeden, hırpalamadan temizler.»

Otobüse bindim, otobüsün içinde de Bıyıklı Tevfik Efendi'nin resimleri basılı ilân levhaları asılı: «Bağdat gibi diyar, Çengelköyündeki gibi hıyar, Bıyıklı Tevfik Efendi gibi yar bulunmaz!»

Vapura girdim, yine o ilânlar...

Daireye gidince, şöyle bir gazetelere bakayım, dedim; bütün gazetelerin ilân sayfaları, o uçları sipisivri kocaman Bıyıklı Tevfik Efendi'nin resimleriyle dolu: «Deneyen her kadın, Bıyıklı Tevfik Efendi'den memnun kalıyor. Siz de bikere deneyin, bir daha Bıyıklı Tevfik Efendi'den vazgeçemiyeceksiniz!»

Günlerce bu Bıyıklı Tevfik Efendi... Nereye gitsem, nereye baksam, evde, radyoda, duvarda, tramvayda, otobüste, hep Bıyıklı Tevfik Efendi...

O zamanlar herif daha benim sinirime dokunmuyordu. Hattâ alıştım da, sanki bana bir

akrabamız filân gibi geliyordu.

Derken beyim, bunlar işi azıtıp da, sürümü daha da arttırmak için Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır Suyu şişelerine, hediye kuponları koymaya da başlamadılar mı, işte o zaman artık Bıyıklı Tevfik Efendi'nin girmediği delik kalmadı, her eve, her odaya girdi beyim... Her şişenin etiketinde bir hediye kur'a kuponu var. Yirmi kupon biriktirip gönderenler çekilişe katılıyor. Kazananlara evler, otomobiller, buzdolapları, çamaşır makineleri, daha neler de neler çıkıyor. Ben ne bo... affedersin, ben ne halt ettim de karıma «Şekerim, sen de dene bakalım şu Bıyıklı Tevfik Efendi'yi belki bize de bir hediye çıkar» demiş bulundum. Evet, ben sardım bu belâyı kendi başıma... Yoksa, karımın aklında ne Tevfik Efendi'nin bıyıklısı, ne de bıyıksızı vardı...

Karım «Akşam gelirken, sen al da getiriver, ben bugün dışarı çıkmıyacağım» dedi. Ben üstelik bu herifi, kendim alıp da evime getirdim. Eve dönerken akşam, köşe başındaki bakkala, «Bir Bıyıklı Tevfik Efendi verir misiniz?» dedim. Bakkal «Kaç şişe olsun?» dedi. «Kaç şişe olacak canım, bir şişe verin...» «Valla beyim, kadınlar kapışıyor bu Bıyıklı Tevfik Efendi'yi, beşer onar şişe birden alıyorlar da, ondan sordum. Her zaman da bulunmuyor yani... Benim karım da pek beğeniyor Bıyıklı Tevfik Efendi'yi.» «Ver öyleyse dört şişe.» «Maalesef iki şişe kaldı elimizde, yarın geliyor.»

İki şişeyi aldım, eve getirdim.

İşte o günden sonra beyim, evimizin dirliği düzeni bozuldu, evin tadı tuzu kalmadı. Banyoya giriyorum, pencere kenarlarında dizi dizi o bıyıklı adamın resmi olan şişeler... Mutfağa giriyorum, karşımda on tane, yirmi tane birden o bıyıklı herif...

Gün geçtikçe evin içinde Bıyıklı Tevfik Efendiler artıyor. Karıma «Yahu, burası ev değil de kışla çamaşırhanesi olsa, yine bu kadar çamaşır suyu fazla gelir. Neye bu kadar çok alıyorsun?» dedim. «Her zaman lâzım nasıl olsa, hediyesi de var, ben kuponları biriktiriyorum» dedi. İlk hediye çekilişinde sekiz tane yirmişerlik kupon göndermişti karım. Hiçbişey çıkmadı. Bu sefer de karımın hırsı arttı, yine çekilişe katılmak için daha çok almaya başladı. Artık banyo, helâ, mutfak oldu taşıyor da, salona, odalara koyuyorlar Bıyıklı Tevfik Efendileri... Bıyıklı Tevfik Efendi'den sokakta geçilmiyor, evde geçilmiyor...

Gittikçe kızıyorum, çünkü beyim, evin içinde Bıyıklı Tevfik Efendi'den bana oturacak yer kalmıyor. Yemek masasına otururken bir şangırtı:

— Aa, Bıyıklı Tevfik Efendi'yi devirdin...

Raftan bir kitap alırken, karım bağırıyor:

— Aaa, Bıyıklı Tevfik Efendi'yi kırdın...

Kendimi övmüş olmayayım ama, ben terbiyeli adamımdır. Bigün yorgun argın eve gelip de koltuğa oturuyorum diye, şişenin sivrisi üstüne oturup kuyruksokumumda hart diye bir ses duymamla, ben terbiyeyi filân bir yana koyup,

— Ulan başlarım şimdi ben bu Bıyıklı Tevfik Efendi'nin bıyıklarından!.. diye avazım çıktığı kadar bağırdım.

Ama ne yapsam boş... Evin içi her gün biraz daha Bıyıklı Tevfik Efendi'yle dolup taşıyor. Sinirleniyorum, kızıyorum:

— Bıyıklı Tevfik Efendi'den bize oturacak yer kalmadı, bari biz başka bir eve taşınalım...

Bir gece eve misafirler gelmişti. Koltukta oturan bir misafirin ayağına takılıp Bıyıklı Tevfik Efendi devrildi. Çok utandım,

— Affedersiniz... filân dedim.

Misafir,

— Aman efendim, dedi, bizim evde de böyle, ne önemi var...

Onca yıllık evimizde bu Bıyıklı yüzünden hırıltı dırıltı eksilmez oldu.

— Yahu, bu kadar Bıyıklı Tevfik Efendi ne işinize yarar? diye bağırdım bir akşam.

— Aaa, evlâdım, yalnız çamaşıra mı, her işe yarıyor. Ben dişlerimi bile Bıyıklı Tevfik Efendi'yle yıkıyorum.

Deli olacaktım, deli,

— Aman, anne, çamaşır suyuyla hiç diş yıkanır mı, nerde görülmüş.

— Aaa, çok iyi yıkanıyor, hiçbir leke bırakmıyor...

— Peki nasıl yıkıyorsunuz?

— Basbayağı, Bıyıklı Tevfik Efendi'yi bir bardağa koyuyorum. Sonra dişlerimi çıkarıp içine atıyorum, yarım saat durunca bembeyaz oluyor...

Hay Allah, takma dişleri için söylüyormuş.

Siz şu reklâm denilen şeyin etkisine bakın beyim, çamaşır suyuyla diş yıkanıyor. Yalnız diş yıkansa neyse, bizim evde çamaşırdan başka, bulaşık, bez, tahta, cam her ne varsa

hepsi Bıyıklı Tevfik Efendi'yle yıkanmaya başlandı ki, çok çok alınsın da hediye çekilişine katılsınlar.

Kardeşim, karısı, iki çocuğuyla yazın bize misafir gelmişlerdi. Bigün baktım, kardeşimin büyük oğlu, elinde dört şişe Bıyıklı Tevfik Efendi'yle içeri giriyor.

— Bu ne? diye bağırdım.

— Kendi paramla aldım, harçlığımdan amca... dedi.

— Ulan, sen de mi çamaşır yıkayacaksın da bunları aldın?

— Yooo, ben bunların etiketini çıkarıp hediye çekilişine katılıyorum.

Siz bu reklâma bakın beyim, reklâma... Oğlan, şişeleri helâya döküp etiketlerini alıyor!

Bir sıcak pazar günüydü. Buzdolabından soğuk su içeyim dedim. Bir de ne bakayım, buzdolabında üç şişe Bıyıklı Tevfik Efendi... Yooo, artık buraya kadar giremez bu herif...

— Kim koydu bunları buzdolabına? diye bağırdım. Kimsede ses yok...

Bu olaydan birkaç gün sonraydı. Sucu iyi su getirmemiş, evde damla su yok. Sular kesilmiş, musluklar da akmıyor... Sıcakta susuzluktan yanıyoruz. Kardeşimin küçük oğlu, ikide bir mutfağa gidip geliyor. Her dönüşünde de eliyle ıslak dudaklarını siliyor. Ne yapıyor bu çocuk diye merak ettim, bir seferinde gizlice gidip kapı aralığından baktım. Buzdolabından Bıyıklı Tevfik Efendi'yi çıkarıp içerken yakaladım.

— Ulan bu ne? Zehirleneceksin... Çabuk doktor çağırın... Midesini temizlesin...

Biz hepimiz telâşa düştük, oğlan sırıtıyor:

— Hiçbişeycik olmaz be amca, ben her zaman içiyorum... demeye kalmadı, birden şişeyi kapıp, biz elinden almaya kalmadan, bir yarım şişe dolusu Bıyıklı Tevfik Efendi'yi lıkır lıkır içti...

Ve oğlana bişey de olmadı.

Ben telâş içindeyken, kayınvalde,

— İçsin içsin daha iyi, içi temizlenir... demez mi?

Çıldıracaktım, saçımı başımı yolmaya başladım hırsımdan. Kaynanam gayet sakin,

— Peklik olunca ben de içiyorum, çok iyi geliyor... Sen de biraz iç de sinirlerin yatışsın, iyidir... dedi.

— Yahu, bu sinir ilâcı mı, yoksa çamaşır suyu mu?

— Çamaşır suyu ama, içimi de iyi...

Kardeşimin karısı,

— Bizim bir komşumuz çocuklarını hep Bıyıklı Tevfik Efendi'yle büyütüyor... Biberonla veriyor çocuğuna, çocuk mışıl mışıl uyuyor... dedi.

Bunun üzerine karım,

— Gözlere de çok iyi geliyor, ben iki senedir her sabah Bıyıklı Tevfik Efendi'yle göz banyosu yapıyorum... dedi.

Azizim, bu reklâm, çok müthiş, çok korkunç bişey... Benim anladığıma göre, artık nasıl olsa satılıyor ya, şişelere bayağı suları doldurup, Bıyıklı Tevfik Efendi Çamaşır Suyu diye dayıyorlar millete... Bunun böyle olduğu kesin bir gerçek. Ama kime anlatırsın? Aslında musluktan akan sudan bir ayırımı yok...

Kardeşimin büyük oğlu sokakta top oynarken dizkapağını yaralamış, çocuk koşarak geldi. Ben, oksijen, tentürdiyot diye aranırken, annesi çocuğun yarasına Bıyıklı Tevfik Efendi'yi boşalttı.

Bu Bıyıklı Tevfik Efendi her işe yarıyor... Çünkü efendim, etiketleri toplayıp hediye çekilişine katılmak için, her işe yaraması, her işte kullanılması gerekli.

Vallahi artık evden soğudum, eve girmek istemiyor canım. Bir akşam helâda avazım çıktığı kadar bağırdım:

— Yahu hiç olmazsa buraya koymayın bu herifi! Artık buraya girmesin be!.

Çünkü efendim, affedersiniz, tam helâdasın, karşıda bir sürü bıyıklı herif sana bakıyor. Ayıp be!.. Bu helâya kadınlar da giriyor...

Ben helâda böyle bağırınca, karım,

— Ayol ne bağırıyorsun oradan, annem alınacak... demez mi?

— Annen neye alınıyormuş?

Kapının arkasından fısıldadı:

— Annem, Bıyıklı Tevfik Efendi'yie taharetleniyor da...

Beyim, iyice anladım ki, Bıyıklı Tevfik Efendi'den evden bana yer yok. Çünkü evin içinde ben bir taneyim, Bıyıklı Tevfik Efendi bin tane, ne yana baksam koskoca bıyıkları gözümün içine giriyor.

Bir kış gecesiydi, hava soğuk. Yatağa girdim, aaa, bacaklarımın arasında bişey...

— Bu nedir? dedim karıma.

— Bıyıklı Tevfik Efendi...

— Yooo, artık bu herif apışımızın arasına

da girmesin.

— Ayol, hava soğuk da, şişelere sıcak su doldurup koydum ki yatak ısınsın...

— İstemem! diye bağırıp şişeleri fırlattım...

Ben artık iyice bozuldum. Yatağa giriyorum, karımla aramda Tevfik Efendi'nin bıyıkları... Düşünün rica ederim, yatakta üç kişiyiz: Karım, ben, aramızda Bıyıklı Tevfik Efendi... Elimi atıyorum, karımın göğsünde Tevfik Efendi'nin bıyıkları... Dayanılır mı?

İnsan bir resme dikkatle üç dakika bakıp, sonra duvara baksa, resmin hayalini duvarda da görür. Ben de öyle oldum beyim... Bıyıklı Tevfik Efendi'nin resimlerini o kadar çok görüyorum ki, duvara, havaya, nereye baksam, karşımda bir Bıyıklı Tevfik Efendi... Karımın yüzüne bakıyorum, sivri uçlu kocaman bıyıklar...

Deli olacağım; olacağım değil oldum bile...

En sonunda karıma protestoyu çektim:

— Bir daha bu eve o bıyıklı herif girmeyecek!

— Hangi bıyıklı herif?

— İşte o Tevfik Efendi mi ne karınağrısı... Bilmiş ol onun girdiği yere ben girmem...

Bu öfkem etkisini gösterdi Bıyıklı Tevfik Efendi evden çekildi. Çekildi ama, ben hâlâ her yerde onun bıyıklarını görüyorum.

Bir gece uyku arasında,

— Çek bıyıklarını ulan! Çek bıyıklarını ordan herif!.. diye bağırarak sayıklamışım, öyle bağırmışım ki, bizim evdekilerden başka komşular da uyanmış sesimden.

Korkuyla,

— Nedir, ne bıyığı? dediler.

Utancımdan sesimi çıkarmadım.

Traş olurken aynaya bakıyorum, aynadaki suratımda iki bıyık...

Kendikendime «Artık eve girmiyor ya, sinirim bozulmuş, zamanla geçer elbet...» diyorum.

Belki geçecekti ama, karım benden gizli gizli alıyormuş Bıyıklı Tevfik Efendi'yi... Ben bunu görünce,

— Bana bak! dedim karıma, ya ben, ya Bıyıklı Tevfik Efendi...

— Bıyıklı Tevfik Efendi'siz yapamam, her işime yarıyor... dedi.

— Ben hiçbir işe yaramıyor muyum?

— Yarıyorsun. Ama Bıyıklı Tevfik Efendi başka, o her işime yarıyor...

Çıktım evden. Çıkış o çıkış... Şimdi mahkemeye verdim karımı, boşanacağız... Yaa, böyle işte... Sizin eve de giriyordur o herif... Onun girmediği ev yok ki...

Ciğerciye gelmiştik. Ben ciğerciye girerken, o da ayrıldı. Adamın haline çok üzüldüm.

Ciğerci, bir gazete kâğıdına kedi ciğerini sardı. Dükkândan çıkınca elimde ciğer sarılı gazete kâğıdına baktım: Bir adam resmi, Tevfik Efendi'nin sivri uçlu bıyıkları... «Her kadının en büyük ihtiyacı: Bıyıklı Tevfik Efendi...»

Hemen gazetenin orasını kesip attım.

Bu reklâm müthiş, çok müthiş... Çünkü, kesip attığım gazete parçasının altından sivri uçlu bıyıklar görünüyordu, hem de kıpır kıpır oynuyordu bıyıklar...

AT DENEN MERET BU MU?

«Eyvaah, eyvah!..» Döğünüp duruyordu Çerkes Apti...

Köye dönemezdi, eve ocağa uğrayamazdı artık... «Tuh tuh tuh... vah yandım ki, nasıl...»

Oturdu yol ağzındaki Ulupınar yalağının taşına, derin düşüncelere daldı.

«Düşmanlarımız, evet, evet düşmanlarımız Çerkes'in adını at hırsızına çıkarmışlar. Çerkesin at çaldığı yalan, tövbe yalan... Çerkes at çalmaz da, ya atını çaldırır mı? Vay başıma!.. Hangi kahpe dölü çaldı atımı... At değil küheylan... Akıtma'sına kurban olduğum... Tek ayağı sekili yanık al atım!.. Çerkes Apti atını çaldırmış, derler de tefe kor çalarlar. Ulan Çerkes kısmı atını çaldırır mı hey eşek Apti, hey Avanak Apti... Ulan, sen Çerkes'lerin de adını batırdın. Nedir başıma gelen!.. Ulan, at çalar diye yalan yere Çerkes'in adını çıkarmışlar, düşmanın gözü kör olsun... Şimdi de bu Çerkesler bir ata sahip olamıyor diye kabilemizi rezil ettik...»

Çerkes Apti ağlayacak gibi oldu, başını iki avucunun arasına almış, dirseklerini dizlerine dayamış acı acı düşünüyordu.

«Kendimi öldürürüm, kıyarım canıma, var mı başka yolu!.. Karlıkaya doruğundan atarım kendimi uçuruma, bin parça olurum, her parçamı bin kuzgun bölüşür... Ardımdan, vah yiğit, gece karanlığında atı nasıl yel gibi sürdü ki uçuruma düştü, derler. Yaşamak bana haram,

Köyde kasabada kimi kimsenin yüzüne bakamam... Bakıp bakıp, atını çaldıran avanak Çerkes işte bu, diye herkes beni birbirine gösterir de eğlenir. Çoluk çocuğa maskara olduk gitti... Bırak onu sen, atı çaldırdığım duyuldu mu, karı evin eşiğinden adımımı attırmaz... Tuh, namusum iki paralık oldu...»

Çerkes Apti oturduğu yerde iki yana sallanıp duruyordu.

«Ölüm bişey değil, hadi kıydım canıma... Ulan, bizim çalınan alyanık donlu kısrağı bir gören olmayacak mı!.. İşte, Çerkes Apti'nin kısrağı, diyecekler. Hayır, ölmek olmaz, ölüm çâre değil...»

Derin düşüncelere dalan Çerkes Apti kararlıydı. Ne yapıp edip namusunu temizleyecek; ellere Çerkes delikanlısı atını çaldırtmış, dedirtmeyecekti. Taa uzaktan yankılanan nal sesleri duyuldu. Geniş yalak taşının üstüne uzanıp, sırtını da çeşme taşına dayayıp uyur gibi yaptı.

Nal sesleri yaklaştı, yaklaştı. Atlı göründü. Çerkes Apti, uyur gibi yaparak alttan doğru, yalakta su içen ata baktı. Hayır, hiç beğenmedi bu atı... At değil eşşek... Köye gidince, benim kısrağı işte bununla değiştim dese, herkesi kendine güldürürdü. Beklemeliydi, elbet bir kısmet çıkardı. İyice uykuya verdi kendini... Adamın verdiği selâmı bile duymazdan geldi.

Atlı adam, sürdü atını gitti,

Ondan sonra iki-üç atlı daha geldi, atlarına su verdiler. Çerkes Apti bunları da beğenmediği için uykudan uyanmaz göründü. İçinden,

«Ya kısmet...» diyordu.

Derken bir nal sesleri duydu ki, Çerkes kulakları hemen dikildi; at dediğin nalının sesinden bellidir. Ulan, bu atın nal sesiyle, yedi köyün Çerkes kızları oyuna kalkar. Vay bu nasıl nal sesi... Nal sesi böyle olmaz, bu bir duyulmamış Çerkes çalgısı... Bir de kişnemez mi!

Çerkes Apti, göz kuyruğundan atı görmesiyle yüreği küt küt atmağa başladı. Kır kısrak kişneye kişneye yalaağn başına gelince, yerinde duramayan Çerkes kızları gibi ön ayaklarıyla toprağı eşeliyordu.

Yattığı yerden alttan yukarı ata bakan Çerkes Apti, sanki atın kişnemesinden uyanıp sıçramış gibi yaptı. Atın üstündeki adam, öbür atlılar gibi selâm verdi:

— Selâmünaleyküm...

Çerkes Apti sanki selâmı hiç duymamış gibi yumruklarıyla gözlerini uğuşturup karşısındaki atlı adamı alttan yukarı şaşkınlıkla süzdü. Kendi kendine söylenip duruyordu:

— Aman bu ne? Bu ne Allahım!.. Bu nasıl şey?.. Yoksa ben rüyada mıyım?.. Bu nedir böyle?

Adam,

— Ne var, neye şaştın? dedi.

Çeskes Apti,

— Şaşılmaz mı?.. dedi, bu ne hikmet!.. Aman yiğit, sorması ayıp olmasın, sen anadan bu kıbalde mi doğdun?

Adam şaşırdı:

— Ne dersin bre herif... O ne demek? Sen hiç ömründe at görmedin mi?

— Ne? At mı?.. Demek at dedikleri bu öyle mi?.. Şimdi bu at mı?

Çerkes Apti mırıl mırıl dualar okuyor, adam da onun aptallığına kıskıs gülüyordu.

— Bre oğlum, dedi, anadan doğalı hiç at görmedin mi?

— Töbe görmedim...

— Ulan, köyünüzde de at yok mu?..

— At mı, ne gezer... Bizde gayet bol eşek bulunur...

— Ulan, sen hiç mi köyünden dışarı çıkmadın hey avanak?

— İlk çıkışım ağa... Hey Allah, şimdi bu at öyle mi?

— Ne sandın, at ya...

— Allah, Allah... Demek bu at denilen meret su da içer, öyle mi?

— İçmez mi?.. Kör müsün, içiyor işte...

— Evet... Lıkır lıkır içiyor... Hey Allah nelere kaadir değilsin... Aman yiğit, bu senin at dediğin ne olur?..

Bu aptallığa pek keyiflenen adam,

— İşte böyle binilir... dedi.

— Demek binilir?

— Binilir ve at koşar, kuş gibi uçar... Ya-

ya beş saatte gittiğin yere, bununla bir cigara içesiye gidersin...

— Deme... Yaa... Vay vay vay... Üstünden düşülmez mi ki?..

Adam attan indi.

— Gel, bin de gör... dedi.

— Aman, ben binemem!..

Adam kahkahalaria gülüp iyice eğleniyordu. Şu aptalı ata bindirir de, attan tepetaklak olursa bir güzel keyiflenecekti.

— Gel, gel!..

— Aman etme yiğit, ben o canavarın üstüne çıkamam...

— Gel, hele sen... Kolay...

Çerkes Apti ata yaklaştı.

— Üzengiye ayağını bas!..

— Ne dedin, üzengi mi?.

— He ya, işte basacak yere üzengi derler...

— Üzengi öyle mi? Heleeee... Buna üzengi derler öyle mi?

— Öyle denir... Korkma, koy ayağını!..

—? Ya düşersem?.

— Korkma yahu, ben tutuyorum...

Çerkes Apti, ayağını üzengiye değdirip çekti:

— Yok yiğit, bu iş benim harcım değil...

— Yahu koy ayağını... Tut şu dizgini!

— Dizgin mi dedin? Dizgin de ne?

— İşte buna dizgin denir... Sıçra eğere...

— Eğer öyle mi?

— Eğer ya... Sıçra!

— Sıçranacak, he mi?

— Atla ulan!..

— Aman yiğit, sıkı tut, ardımdan it... Aman haa!.. Yahu, minare gibi...

Çerkes Apti eğerin üstüne oturmuş, korkudan titriyor:

— Gözünü seveyim, bırakma yiğit, diye yalvarıyor, kasıklarını tutarak gülen adam da kahkahadan kırılıyordu.

— Aman bırakma! Şimdi nolacak yiğit?

— Vur ayaklarını hayvanın karnına!..

— Deme!..

— Gider o, bırak sen!..

— Demek gider.

Kır kısrak, başını dikmiş, eşelenerek kişnemeğe başlamıştı. Çerkes Apti,

— Aman! diye feryat etti...

Adam,

— Korkma ulan! diye bağırdı.

Kır kısrak binicisini bulmuş, kanatlanmış uçuyordu...

Kahkahadan yere yuvarlanan adamın birden gözleri büyüdü, kır kısrağın nallarından yükselen toz bulutuna baka kaldı.

VATAN SAĞOLSUN

1595

KENDİ HİKAYEM

Anadolulu bir köy çocuğu olan babam, onüç yaşında gurbetçi olarak geldiği İstanbul'a yerleşmiş. Annem de Anadolu'nun bir başka köyünden, o da çok küçük yaşında İstanbul'a gelmiş. Çünkü benim dünyaya gelebilmem için, onların bu uzun yolculuğa katlanarak, İstanbul'da buluşup evlenmeleri gerekiyormuş.

Seçme elimde olmadığı için, çok uygunsuz bir zamanda doğmuşum; Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı, en ateşligünleri, 1915'de... Yine seçmek elimde olmadığı için, yalnız uygunsuz zamanda değil, uygunsuz bir yerde doğmuşum: Türkiye'nin en büyük zenginlerinin oturduğu İstanbul adalarından Heğbeliada'da... Heğbeliada, zenginlerin yazlığıdır. Ama zenginler, yoksullar olmayınca yaşamadıklarından, yoksullara çok gereksindiklerinden, biz de Heğbeliada'da otururduk.

Bu sözlerimle şanssız olduğumu söylemek istemiyorum. Tersine zengin, soylu ve ünlü bir aileden gelmediğim için, kendimi çok şanslı sayıyorum.

Adımı «Nusret» koymuşlar. Bu Arapça kelimenin Türkçesi «Tanrı yardımı» demektir. Tam bize uygun bir addır. Çünkü, başka hiçbir umutları olmadığından, ailem bütün umudunu Tanrı'ya bağlamıştı.

Eski Ispartalılar, zayıf ve cılız doğan çocuklarını, nasıl kendi elleriyle öldürerek, dayanıklı ve sağlamları yaşatıyorlarsa, bizde de bu seçme işini doğa ve toplum yapmaktadır. Dört kardeşimin, zor koşullara dayanamayıp öldüğünü söylersem, benim ne denli dayanıklı ve yaşamak için inatçı olduğumu kolaylıkla anlarsınız. Ama annem, yirmialtı yaşından sonra artık dayanamayıp, bu güzelim, bu yaşanılası dünyayı, dayanıklı insanlara bırakmak için öldü.

Kapitalist ülkelerde tüccarların sosyalist ülkelerde de yazarların durumları çok iyidir. Yani işini bilen bir insan, sosyalist ülkedeyse yazar, kapitalist ülkedeyse tüccar olmalıdır. Benim ne kadar ters bir insan olacağım daha çocukluğumda anlaşılmış; çünkü daha on yaşımdayken, Türkiye gibi kapitalist bozuntusu bir ülkede, yazar olacağım diye tutturmuşum, hem de ailemde ne okur, ne yazar varken...

Babam çocuğunun geleceğini düşünen her iyi baba gibi, «Yazarlığı mezarlığı bırak da, seni geçindirecek doğru dürüst işe benzer bir iş tut!» dediyse de onu dinlemek elimde değildi.

Tersliğim bu kadarla da kalmadı. Yazar olmayı düşündüğüm, yani elime kalem almak istediğim halde, elime silâh tutuşturacakları bir okula girdim.

Yaşamımda istediklerimi yapamadım, yaptıklarımı da istemedim. Yazar olmak istedim, ama asker oldum. Çünkü o zamanlar, yoksul çocuklarının parasız okuyabilecekleri yalnız askeri okullar vardı. Ben de buyüzden, parasız yatılı, askeri okula girmek zorunda kaldım.

1934 yılında soyadı kanunu çıktı, her Türk kendine bir soyadı alacaktı. Herkes kendisine soyadını kendisi seçtiği için, insanların bütün gizli aşağılık duyguları ortaya çıktı. Dünyanın en cimrileri «Eliaçık» dünyanın en korkakları «Yürekli», dünyanın en tembelleri «Çalışkan» gibi soyadları aldılar. Bir mektup yazılabilecek bir zamanda ancak imzasını atabilen bir öğretmenimiz kendisine «Çeviker» soyadını almıştı. Irkçılığın yayıldığı günler olduğundan, özellikle Türklüğü karışık olanlar, ırkçılık anlatan soyadlarını kapışıyorlardı. Hertürlü yağmada hep sona kaldığım için, güzel soyadı yağmasında da sona kaldım. Bana, ortada böbürlenebileceğim bir soyadı kalmadığından, kendime «Nesin» soyadını aldım. Herkes «Nesin?» diye çağırdıkça, ne olduğumu düşünüp kendime geleyim, istedim.

1937'de subay oldum, yani bir Napolyon... Daha doğrusu, Napolyonlardan biriydim. Her yeni subay, kendini Napolyon sanır. Kimilerinde bu kendini Napolyon sanma hastalığı bütün yaşamlarınca sürer. Kimileri, bisüre sonra kendilerini bu hastalıktan kurtarabilirler. Napolyonluk tehlikeli ve bulaşıcı bir hastalık-

tır. Bu hastalığın belirtileri şunlardır: Hastalığa tutulanlar, Napolyon'un yalnız utkularını düşünür, ama bozgunlarını hiç düşünmezler, sağ ellerini ceket düğmelerinin arasından geçirmeyi severler, dünya haritasını önlerine koyup kırmızı kalemle haritaya oklar çizerek bütün dünyayı beş dakikada zapt ve istilâ ettikten sonra dünyanın bu denli küçük olmasına üzülürler. Hastalığa yakalananlar yüksek ateş içinde sayıklarlar. Hastalığın ihtilatları da vardır. Sonradan kendilerini Timurlenk, Cengiz, Atillâ, Annibal, Moltke hattâ Hitler yada bunlar gibi birileri sanmaya başlayanlar olur.

22 - 23 yaşlarında çiçeği burnunda bir subayken, harita üzerinde kırmızı kalemle dünyayı günde bikaç kez fethederdim. Benim Napolyonluk hastalığım ancak biriki yıl sürdü. Bu hastalık sırasında bile faşist eğilimli olmadım.

Çocukluğumdan beri oyun yazarı olmak isterdim. Orduda piyade, süvari, topçu, tankçı gibi bir de askeri oyun yazarı sınıfı bulunmadığı için, ordudan ayrılmanın yollarını aradım ve 1944 yılında ayrıldım. Şair yada yazar olmak istekleri kursaklarında kalmış kimileri general olduktan sonra bile şiir yada roman yazarak, kendilerinden başka herkesi şaşırtırlar. Oysa bunlara elli yaşındaki bir şairin ordu komutanı olmak istemesi ne kadar saçma ve gülünç gelir kimbilir...

Hikâye yazmaya, askerliğim sırasında başlamıştım. O zamanlar, gazetelerde yazan askerlere üstleri iyi gözle bakmadıklarından, yazılarımı kendi adımla değil, babamın adıyla Aziz Nesin diye yazdım. Bu ilk takma adım, gerçek adımı örttü, Nusret Nesin unutuldu. Bana o zaman, genç yazar diyorlardı. Babam, ak sakallı bir ihtiyardı. Bir devlet dairesinde işi olup da, orada kendisini Aziz Nesin olarak tanıtınca, hiçkimse bu ak sakallı ihtiyarın Aziz Nesin olduğuna inanmıyor ve babama zorluk çıkarıyorlardı. Babam ölünceye dek, resmi dairelerde Aziz Nesin olduğunu isbata çalıştı durdu.

Yıllar sonra, kitaplarım yabancı dillere çevrilince, oralardan Aziz Nesin adına bankaya gelen telif hakkımı almakta zorluk çektim: kimliğimde Nusret Nesin yazdığından, bu kez de ben Aziz Nesin olduğumu isbat için uğraşmaya başladım.

Pekçokları gibi yazıya şiirle başladım. Nâzım Hikmet açlık grevindeyken bana, şiirden vazgeçmemi, kötü şiir yazdığımı, yalnız hikâye ve roman yazmamı söylemişti. Bu sözlerden Nâzım'ın beni kıskandığını (!) anladım. Niçin şiiri bıraktığımı soranlara, Türkiye'de şiirle para kazanılamadığı için şairlikten vazgeçtiğimi söylüyorsam da, işin doğrusu, şiire olan saygımdan ötürü şiiri bıraktım. Günümüzde adını şaire çıkarmış olanların çoğu, şiire saygıları olmadığından şiir yazdıkları sanısını sürdürüyorlar. Şiirin büyük sanat olduğuna inanırım; çünkü birçokları, şair olamadıkları için ünlü ve büyük yazar olmak zorunda kalmışlardır. Bu sözleri, kendim için söylemiyorum, çünkü ben, ne denli kötü şiir yazılabileceğini göstererek şiirde büyük başarı kazandım. Yayınlanan bu şiirlerime büyük ilgi göstermelerinin nedeni, şiirlerin güzel oluşundan değil, altında bir kadın imzası bulunmasındandı. Bir kadın takma adıyla şiirlerim yayınlanıyor ve bu kadın adına yığınla aşk mektupları yağıyordu.

Çocukluğumdan beri, insanları ağlatacak yazılar yazmak isterdim. Bu istekle yazdığım bir hikâyeyi, bir dergiye götürmüştüm. Hikâyemi okuyan derginin başredaktörü, çok anlayışsız bir adam olduğu için, hikâyemi okurken hüngür hüngür ağlaması gerektiği halde kahkahalarla güldü, sonra kahkahadan yaşaran gözlerini silerek «Aferin. Çok güzel. Bunun gibi daha başka hikâyeler de yaz getir bize...» dedi.

Yazarlıktaki bu ilk düşkırıklığım hâlâ sürmektedir. Ağlansın diye yazdıklarımın çoğuna, okurlarım gülüyorlar. Gülmece yazarı olarak tanındığım zaman bile, gülmecenin ne olduğunu bilmiyordum. Şimdi de biliyorum diyemem, ama bildiğim kadarını söyliyebilirim. Ben gülmeceyi yapa yapa öğrendim. Çok zaman bana, gülmecenin nasıl yapıldığını sorarlar, yani benden reçete yada hap isterler. Böyle bir reçeteyi verebilirim, bu konuda öğrendiklerimin özeti şudur: Gülmece, çok ciddi bir iştir.

Çalıştığım Tan Gazetesini 1945 yılında, zamanın iktidarı bikaç bin gericiyi ayaklandırıp yıktırınca işsiz kaldım. Hiçbir gazetede iş bulamadım. Adımla yazdığım yazılarımı almıyorlardı. İşte o günlerde ikiyüzden çok takmaadla gazete ve dergilere yazılar yazdım. Bunlar başyazı, fıkra, röportaj, interviyu polisiye romanlar, hikâyeler gibi her türde yazılardı...

Kullandığım takmaadın sahibi ben olduğumu gazetelerin patronları anladıkça, kendime yeni takmaad uyduruyordum.

Bu takmaadlar yüzünden pek çok yanlışlıklar oldu. Örneğin, kızımın ve oğlumun adlarını birleştirip «Oya Ateş» takmaadıyla bir çocuk monolog kitabı yayınlamıştım. Benim yazdığımı bilmedikleri için bu monologlar hemen bütün ilkokullara girdi ve müsamerelerde söylendi. Sonradan yayınlanan Türk Kadın Yazarlar Bibliyografyasına, Oya Ateş, bir kadın yazar olarak alındı.

Yine uydurma bir Fransız adıyla yazdığım ve bir dergide yayınlanan bir hikâyem de, bir dünya gülmece antolojisine, Fransız gülmecesine örnek olarak alındı.

Uydurma bir Çinli adıyla yayınladığım bir hikâyem de sonradan başka bir dergide Çince'den çevrilmiş diye yayınlandı.

Yazarlık yapamadığım zamanlarda, geçinebilmek için, bakkallık, satıcılık, muhasebecilik gazete satıcılığı, fotoğrafçılık gibi türlü işler yaptımsa da hiçbirini beceremedim.

Yazılarım yüzünden beşbuçuk yıl hapis yatırıldım. Bu beşbuçuk yıl hapisliğimin altı ayı, Mısır Kralı Faruk ve İran Şahı Rıza yüzündendir. Kral Faruk ile Şah Rıza, bir yazımda kendilerine hakaret ettiğimi iddia ederek, Ankara'daki Büyükelçilikleri aracılığıyla beni mahkemeye vermişlerdi. İşte buyüzden altı ay hapse mahkûm edilmiştim.

İlk eşimden iki, ikinci eşimden de iki, hepsi dört çocuğum var.

İlk tutuklanışımda (1945) polisin altı gün sürekli olarak sorduğu şuydu:

— Senin imzanla çıkan bu yazıların gerçek yazarı kimdir?

O yazıları benim yazdığıma inanmıyorlardı.

Bu olaydan, çok değil, iki yıl sonra, bunun tersi oldu; bu kez de polis, başka imzalı yazıları benim yazdığımı iddia etti. Bir zaman yazdığımı, bir zaman da yazmadığımı isbata çalıştım. Bunlardan birinde, bilirkişi, başka imzalı yazıyı benim yazdığımı söyledi ve yazmadığım yazı yüzünden onaltı ay hapsedildim.

İlk eşimle orkestra «komparsita» tangosunu çalarken, subay arkadaşlarımın kılıçları altından geçerek nişanlanmıştım. İkinci eşimle, cezaevinin parmaklıkları arasından birbirimize nişan yüzüklerini takmıştık. Görülüyor ki, bu gidiş parlak değildir.

Zayıftım. Cezaevlerinde yata yata şişmanladım.

1956 yılında İtalya'da yapılan Uluslararası Gülmece Yarışmasında birincilik alıp ALTIN PALMİYE kazandım. O güne dek, kendi adımla yazılarımı basmayan gazete ve dergiler, ALTIN PALMİYE'yi kazandıktan sonra yazılarımı adımla yayınlamaya başladılar. Ama bu uzun sürmedi. Adım yine gazetelerden silininince, 1957 yılında da bu yarışmayı ikinci kez kazanıp bir ALTIN PALMİYE daha almak zorunda kaldım. Bundan sonra adım yine gazete ve dergilerde görünmeye başladı. 1966 yılında da, Bulgaristan'da yapılan Uluslararası Gülmece yarışmasında birincilik alarak ALTIN KİRPİ kazandım.

Türkiye'de 27 Mayıs 1960'da bir siyasi değişiklik olunca, sevinçten, ALTIN PALMİYE'lerden birini Devlet hazinesine bağışladım. Bu olaydan birkaç ay sonra da, hapse atıldım. İkinci ALTIN PALMİYE ile ALTIN KİRPİ'yi, ilerdeki sevinçli günlerde, yine gerekir diye saklıyordum.

Bugüne dek ikibini aşkın hikâye yazmış olmama şaşıyorlar. Oysa bunda şaşacak bişey yok. Geçindirmekle yükümlü olduğum ailem, oniki kişi değil de, yirmi kişi olsaydı o zaman da dörtbinden çok hikâye yazmak zorunda kalacaktım.

Elliüç yaşımdayım, elliüç kitabım var, kırkbin lira borcum, dört çocuğum, bir torunum var. Yalnız yaşıyorum. Yazılarım yirmiüç kitaplarım onyedi dile çevrildi, piyeslerim yedi ülkede oynandı.

Yalnız iki şeyimi başkalarından saklıyabiliyorum; biri yorgunluğumu, biri de yaşımı... Bu ikisinin dışında herşeyim ortada ve açık... Yaşımdan genç göründüğümü söylüyorlar. Çalışmaktan, yaşamaya zaman bulamadığım için yaşlanmamış olacağım.

Dünyaya bir daha gelseydim, «Yine aynı şeyleri yapardım» diyenlerden değilim; ikinci gelişimde, birincisinde yaptıklarımın daha çoğunu, daha daha aşırısını, daha daha iyisini yapmak isterdim.

Bütün insanlık tarihinde ölmemiş tek kişi bulunsaydı, ona bakıp ben de ölmiyecektim. Ama ne yapayım ki örnek yok, suç benim değil, öleceğim herkes gibi...

İnsanları o denli, o denli çok seviyorum ki, bu aşırı sevgim yüzünden insanlarıma kızdığım bile oluyor.

İşte benim henüz bitmemiş hikâyem; okur-

ların genellikle uzun yazıdan sıkıldıklarını biliyorum, onun için bu hikâyenin bitmesi, sanırım, çok uzun sürmez. En çok merak ettiğim şey, hiçbir zaman öğrenemiyeceğim bu hikâyenin sonudur.

KENDİ ÖYKÜM SÜRÜYOR

Yukardaki «Kendi Hikâyem»i yazalı onbir yıl olmuş. Eski kitaplarımdaki öykülerimin yeni basımlarında kimi düzeltmeler yapıyorum. Örneğin bir öykümde «Elli yaşındaki moruk, yirmisinde bir piliçle...» diye yazmışsam, bunu şöyle düzeltiyorum: «Altmış yaşındaki moruk, yirmisinde bir piliçle...» Hele şimdilerde, moruğun yaşını daha da büyüttüm: «Yetmişindeki moruk, yirmisinde bir piliçle...» Belki bikaç yıl sonra, moruğun yaşını seksene yükseltirim, ama kızın yaşı hiç değişmeyecek.

Ne şaşılası şey, Nâzım Hikmet benden ondört yaş büyüktü, şimdi ben O'ndan dört yaş büyük oldum. Sabahattin Ali benden yedi yaş büyüktür, oysa ben şimdi O'ndan onbeş yaş büyüğüm. Hele Orhan Veli, benden bir yaş büyükken, şimdi ben O'ndan öyle yaşlıyım ki... Benden beş yaş büyük olan Kemal Tahir'den üç yaş büyük oldum. Sabahattin Eyuboğlu, Bedri Rahmi, daha kimler kimler... Bigün bir yerde onlarla buluştuğumuzda, hepsi de bana Aziz Ağbi mi diyecek?

İki yıl ayrı kaldığım eşimle bağımsızlığımı yine bölüştüm.

Ellibeş yaşımdayken, yaşamımda üç büyük değişiklik oldu. Birincisi günde beş paket içtiğim cigarayı bıraktım. Cigaraya alışmakla dünyanın en büyük akılsızlığını, cigarayı bırakarak da dünyanın en büyük akıllılığını yaptım ki, sonuçta akılsızlık akıllığı götürünce, sıfıra sıfır, elde var sıfır... Ama yeniden başlayacağım cigaraya Ne zaman mı? Doksan yaşıma basınca, yirmibirinci yüzyılda yaşamanın tadını çıkarmak için...

İkinci değişiklik şu Bir gece sabaha karşıydı, salonda yürürken birden düştüm, elim ayağım çekildi. İçimden «Bu güzel oyun bitiyor... İşte öyküm bitiyor!» diye geçirdim, ama bitmedi, demek dünyanın benden daha çekeceği varmış. Ertesi gün hekim muayenesinde gizli şeker hastası olduğum anlaşıldı. Acılarımı, dertlerimi sevdiklerimden öylesine gizlemeye alışmışım ki, zavallı şeker hastalığı bile açığa çıkmamış, gizlenmiş. İşte bu hastalık yüzünden şekersiz çay içmeye başladım.

Yaşamımdaki üçüncü değişiklik, ellibeş yaşımdan beri saçımı kestirmek için bile olsa, kafamı başkasının eline teslim etmeyişim. Saçlarımı, aynaya bile bakmadan, el yordamıyla kendim kesiyorum, hem de masamdaki kâğıt makasıyla... Biliyorum, biraz bozuk oluyor ama, saçlarım öylesine gür ki, bikaç saat içinde bile uzayan saçlarım bozuk yerlerini örtüyor. İşte böylece, berbere gitmek, orda sıra beklemek yüzünden zaman yitirmekten kurtuldum. Daha da önemlisi, bir adamın, dışında bile olsa başıma kendi istediği biçimi vermesinden, çenemden tutup başımı o yana çevirmesinden, kafama kendi istediği yönü vermesinden kurtuldum.

Bu on yılda, biri Bulgaristan'da Hitar Peter ödülü, biri Filipinler'de Asya - Afrika Yazarlar Birliği'nin Lotus ödülü olmak üzere uluslar arası iki ödül daha kazandım. Aldığım yerli ödüller de dört oldu. Bu ödüller, armağanlar, andaçlar, nedir bilir misiniz? Ölüme giden taşlı, dikenli, sarp o dimdik ham yolun acılığını ve acısını unutturmak için serpiştirilmiş, ölüm yolunu güzelleştiren avunu çiçekleri. Ödülleri kim küçümserse, inanmayın, bitakım kâğıt yada maden parçalarıyla gönül almadır bu.

«Kendi Hikâyem»de şöyle yazmıştım: «Elliüç yaşımdayım, elliüç kitabım var. Kırkbin lira borcum, dört çocuğum, bir torunum var.» Şimdi, altmışdört yaşımdayım. Kitaplarımın sayısı, yaşımı geçti, yetmiş kitabım var, borcum yok sayılır, dört çocuğum üç torunum var. Yapıtlarımın çevrildiği dil sayısı otuzu geçti.

Geçen on yıl içinde Türkiye'de bir yazarın kazanabileceği en çok parayı kazandım. Ama rahat beni rahatsız ettiği için olacak oldukça sınırlı geçimimizden artan kazancımla kimse-

siz çocukları yetiştirmek için bir Vakıf kurdum.

On yıl, yirmi yıl önceleri nasıl yaşıyorsam, bugün yine öyle yaşıyorum. Kuyruklarda dolmuş bekliyorum, otobüslerde sıkışıyorum, rahat gitmek istediğim yere yürüyerek gidiyorum, pazardan alışveriş ediyorum, para sıkıntısı çekiyorum, kalabalıklarda itilip kakılıyorum. Böyle bir yaşantısı hiç olmamış, elinde bir küçük paket bile taşımamış olan birini bigün benimle birlikte pazarda dolaştırdıktan sonra dolmuş kuyruğuna sokmuştum da,

— Neden senin halkın içinden çıkmadığını anladım... demişti.

— Neden? diye sormuştum.

— Çünkü, demişti, halkın içine girip onlardan yazıların için malzeme topluyorsun.

Halkı bir «yazı malzemesi» olarak görmekten daha aşağılık ne olabilir! Ben halktan biri olduğum için hep halkın içindeyim, tıpkı balığın ancak suda yaşayabildiği gibi.

Son on yılda düşmanlarımın düşmanlıkları da, sayıları da, benim layık olmadığım denli çok arttı. Bu kadar çok sayıda düşmana, bu kadar ağır düşmanlığa hak kazanacak denli olumlu ve büyük işler yaptığımı sanmıyorum. Doğrusu, düşmanlarım beni şımartıyorlar.

Biliyorum, dostlarım da çok arttı. Sağolsunlar.

Okurlarımla ilişkilerim de son yıllarda alabildiğine çoğaldı ve çok şaşırtıcı oldu. Sanki ben okurlarımın evinde yaşıyormuşum, okurlarım da benim evimde yaşıyorlarmış gibi... Bikaç örnekle bunu açıklamaya çalışayım. Örneğin bir geceyarısından sonra kapım çalınır. Gelen, ilk gördüğüm bir okurdur. Gazetelerdeki çapraz sözcük bulmacalarını çözmeye çok düşkünmüş. Falanca anlama gelen bir sözcüğü bulamamış. Bunu bilse bilse, kim bilir? Ben bilirmişim.

Eve aldım okurumu. Uzun zaman falanca anlama gelen sözcüğü ansiklopedilerde arayıp durduk. Bulamadık da...

Gecenin bir saatinde bir telefon:

— Sizinle özel bişey konuşmak istiyorum, evinize gelebilir miyim?

Telefonda söylemesi için üstelememden sonra, benden beşbin lira borç istediğini açıklar. Kırkbin lira başlık parası verecekmiş ama ancak otuzbeşbin lira toparlayabilmiş. Üstünü benden alacak.

Şiirlerini, öykülerini, romanlarını okumam için gönderenler, yapıtlarını kendileri okumak için eşime gelenler, İş isteyenler, para isteyenler... «Gönderdiğim şiirlerimi ve hikâyelerimi kitap olarak bastırırsanız, telif hakkını Vakfınıza bağışlayacağım» diye iyilikte bulunanlar, Türkiye'yi kalkındırma planları getirenler... Kitaplarımı eleştirenler, yerenler... Yazılarıma kızıp bağıranlar...

Yine bir gece bir hanım utana sıkıla telefon ediyor. Benimle hiç tanışmamış ama, benden yakını yokmuş. Onyedi yaşındaki kızı daha hiç âdet görmemiş, ne salık verebilirmişim, tanıdığım bir doktor filan... Onsekiz yaşındaki oğlunun daha bıyıklarının terlemediğini söyleyen bir umar isteyen anne de vardı.

Sakın bunları uydurduğumu sanmayın. Bir gece sabaha karşı telefon ziliyle yataktan sıçradım. İncelikli bir kadın sesi. Bir kitabımı okumuş, o saatte daha yeni bitirmiş, çok etkilenmiş, kitap üstüne bana duygularını anlatıyor..

Bir öğrencinin mektubu: Öğretmeni ödev olarak beni yazmasını istemiş. Mektubunda «Hayatınızı yazıp gönderin, ama sakın iki sayfayı geçmesin. Bir hafta içinde bekliyorum» diyor.

Bu ilgi, bu sevgi, çalışmama, yazmama, okumama engel olacak denli çoktur. Eskiden bunlardan çok tedirgin olur, yakınırdım. Ama şimdi böyle düşünmüyorum. Bu okurlarım beni kendilerine öyle yakın, öyle arkadaş, öyle dost buluyorlar ki, her sorunlarını, dertlerini bana açmak gereğini duyuyorlar. Hem de bunu durup dururken, kendiliklerinden yapmıyorlar. Kitaplarımla onlara bu yakınlığı, bu içten duyguyu ben vermişim. Onların evinde, yanında, hep onlarla birlikte yaşıyorum. Onlar da benimle birlikte yaşıyor. Yani tekbaşıma ama çok kalabalığım. Önceleri tedirgin olduğum bu durumdan, şimdilerde mutluluk duymaya bile başladım.

En büyük sıkıntım, yazı yazmaya çok az zaman bulabilmem. Oysa yazmam gereken o denli çok şey var ki...

Toplantılar, kurullar, açıkoturumlar, konuşmalar, gazete ve dergilerin sorunlarına yanıtlar, toplumsal ve sendikal çalışmalar kültürel görevler gönüllü işler, yardımlar, şunlar bunlar... Peki ben ne zaman yazı yazıyorum?

En büyük gereksinmem, zaman... Ne olur,

kimde fazla zaman varsa bana birazcık versin... Zaman bulabilirsem, belki de yetmişdört yaşımda ikinci on yılımın öyküsünü de yazarım sizlere.

Hoşça kalın bende yaşayanlar, hoşça kalın kendilerinde yaşadıklarım...

Feneryolu - 26 Şubat 1979

VATAN SAĞOLSUN

Sonunda, her nasıl olduysa, artık bu kadarı da olmaz mı dediler, sabırları mı taştı, yoksa şikâyetler, ihbarlar dosyalara mı sığmaz oldu, her ne olduysa, bize, Kâşir Bey'in demir eşya fabrikasını denetleme görevini verdiler. Yolsuzluk şikâyet ve ihbarları hem çok, hem de önemli olduğu için, biz, beş müfettişlik bir kurul oluşturduk. Kuruldan biri hesap uzmanı, ikisi maliye müfettişi, ben de iş müfettişiydim.

İhbar dosyalarını incelememiz, sonra yolsuzluk iddialarını madde madde sıralamamız tam bir hafta sürmüştü. Olur ama, bu kadar hakyemek, bu kadar da yolsuzluk olur mu? Sinirden kan tepemize çıkıyordu.

Vergi kaçakçılığı... Hadi o kadar önemli değil, çok kişi vergi kaçırıyor diyelim. Ya, ilkokul çağında çocukları işçi diye çok ucuza çalıştırması?.. İşçileri sekiz saat yerine on, onbir saat çalıştırıp bordroda sekiz saatlik iş günü göstermesi, «fazla mesai ücretleri»ni ödememesi... İş kazalarına uğrayan işçileri, tazminat ödemeden sepetlemesi...

Fabrikada çalıştırdığı birkaç güzel kızın, kadının ırzına da geçmiş; hadi diyelim, bu da bizi ilgilendirmez, polisin, savcının görevi bu, sonra da patrondur, hangisi yapmıyor ki... Ama, döküm kazanının patlamasıyla ölen işçinin karısına tazminat ödememesi? Sözde iyilik diye ölen işçinin karısıyla çocuğunu fabrikaya işçi olarak almış; onlar da fabrikadan atılırlar korkusuyla haklarını isteyemiyorlarmış... Torna tezgahında çalışan iki işçinin gözlerine çelik çapağı kaçmış, ikisi de iş kazası tazminatı isteyememiş, şimdi tek gözlerini koruyarak yine çalışıyorlarmış.

Beşimiz de genç, ülkücü müfettiştik. En eskileri ben, birbuçuk yıllık memurdum.

Bir sabah erkenden Haliç'teki fabrikaya damladık. Suratlarımız asılmış, hiçkimseye yüzvermeden, görevimizi yapacağız, yani Kâşir Bey'in canına okuyacağız; azimli ve kararlıyız.

Bizi bahçe kapısında beşaltı kişi karşıladı... Kendilerini tanıttılar. Öndeki fabrikanın idare müdürüymüş, öbürleri de muhasebeci, memurlar filan... Büyük bir saygıyla karşılandık. Durmadan konuşuyorlar, anlatıyorlar, gülüyorlar... Biz hiç de yumuşayacak takımdan değiliz, Suratımızdan düşen bin parça...

Bakımlı büyük bahçeden geçtik. Önde idare binası, arkada fabrika pavyonları... İdare binasının kapısından girerken, bir görevsever sertliğiyle,

— Önce Kâşir Beyi göreceğiz... dedim.

İdare Müdürü sırıtarak, ellerini oğuştura oğuştura,

— Hayhay beyefendi, dedi, esasen Kâşir Bey de sizleri bekliyor...

— Geleceğimizi biliyor muydu?

Bu soruma pek şaşmış göründü:

— Aaa Tabii efendim, bilmez olur mu hiç... Teşrif edeceğinizi biliyordu elbet...

Bizi büyük bir salona aldılar. Burası, bir fabrika salonundan daha çok, bir müze salonuna benziyordu. Bütün duvarlar, camlanmış çerçeveli fotoğraflarla doluydu, bir karış boş yer bile kalmamıştı duvarlarda. Kimi camlı çerçevelerin içinde, Eski Türkçe yazılı mektuplar vardı. Salonun orasında burasındaki camekânlı masalara, girerken şöyle göz attım; bu camekânlarda, camlı dolaplarda, kalem, madalya, saat, çakmak gibi şeyler vardı.

Elimizde dosyalar dolu çantalarımızla müzeye benzeyen bu salona girince ben biraz şaşırdım.

— İstirahat buyurun efendim... Rica ederim buyrun...

İdare Müdürü çok nazik bir adamdı. Koltuklara oturduk. Ancak o zaman İdare Müdürüne kendimizi tanıtmak, niçin geldiğimizi söylemek hatırımıza geldi... İdare Müdürü,

— Biliyoruz efendim, dedi, Teftiş için her ne isterseniz emrinize hazırdır... Ama önce

birer yorgunluk kahvesi içiniz de...

Beşimiz birden, «İstemez, teşekkür ederiz, içmem, mersi...» gibi sözler söyledik.

— Öyleyse birer çay?

— Hayır, mersi... Hemen işimize başlasak iyi olur... Önce Kâşir Bey'le görüşelim de.

— Peki efendim... Gelecekler şimdi. Soğuk bişey de içmez misiniz; gazoz, limonata, meyva suyu gibi...

Hayır, böyle bir alçak herifin fabrikasında su bile içmeyiz...

Sözde biz habersizden gelmiş, baskın yapıyoruz. Oysa onların geleceğimizden haberleri var ki, bizi karşılamaya hazırlanmışlar.

Kapı açıldı, üstünde gri, çok, şık bir elbise, altmışın üstünde gösteren iri yarı göbekli biri içeri girdi. Girmesiyle salondaki memurlar hep birden ayağa fırlayıp ona doğru gittiler, saygıyla arkasına geçtiler. Adamın, karşısındakinde saygı uyandıran bir görünüşü vardı. Öyle ki, bu adamın Kâşir Bey olduğunu kestirdiğimiz halde, öbürleri yerlerinden fırlayıp ayağa kalkınca, biz de durumumuzu değiştirmek zorunda kaldık. Hesap Uzman arkadaşımız da büyüklere saygı alışkanlığıyla, birden ayağa fırladı, sonra bizim burasını denetlemeye geldiğimizi hatırlamış olacak, yine oturdu. Ama iki maliye müfettişinden biri, hem ayağa kalktı, hem de Kâşir Bey'e doğru iki adım attı. Bir arkadaşımız da, bacak bacak üstüne atmış otururken, bacağını indirip şöyle bir doğruldu. Ben koltuktan kıçımı bir karış kaldırmakla yetindim.

Kâşir Bey, kapıdan girer girmez, sanki onu saygıyla karşılamışız, ayağa fırlamışız gibi, bir elini ileri doğru uzatarak,

— Rica ederim, rahatsız olmayın çocuklar, oturun, oturun... dedi.

Babacan bir davranışla bize «çocuklar» demesi, büsbütün sinirime dokundu. Bu ne terbiyesizlik, ne saygısızlık... Onu görünce fabrikanın memurları gibi ayağa kalkmış olan Maliye Müfettişi de bu «çocuklar» sözüne sinirlenmiş olacaktı ki, Kâşir Bey'e arkasını döndü bir cigara yaktı. Ben, ayak ayak üstüne attım. Cigaramın dumanını da ondan yana üfledim.

Kâşir Bey bize doğru ilerledi.

— Hoşgeldiniz çocuklar, nasılsınız bakalım?.. Ne var, ne yok?.. diye sanki, bizi yıllardır tanıyan bir baba dostu gibi hal hatır sordu.

Bu senlibenli davranışına karşı bir ders vermek için ayağa kalktım, çok ciddi olarak,

— Biz teftiş kuruluyuz, dedim, fabrikanız için yolsuzluk ihbarları ve şikâyetleri var... Onları soruşturmaya geldim...

Çok keyifli bir kahkaha savurdu ve kahkahaları arasında,

— Kolay, kolay... O iş kolay... Yaaa!.. Demek yolsuzluk da yapmışız! diye alaylı alaylı söylendikten sonra İdare Müdürüne döndü:

— Birşey ikram ettiniz mi beylere?

İdare Müdürü, suçlu suçlu boynunu bükerek,

— Sorduk ama istemediler..... dedi.

— Canım onlar misafir yahu... Allah Allah... İstemezler elbet... Getirsinler ne varsa.

Biriki kişi dışarı koştu. Maliye Müfettişi arkadaş,

— İstemez, istemez... İçmeyiz... deyip duruyor, ben de,

— Teftişe geldik, biz müfettişiz... diye söyleniyordum.

— Tabii, tabii canım... diye gülerek yanımıza sokuldu, iki eliyle birimizin elini sıktı, birimizin omuzuna elini koydu, birimizn sırtını sıvazladı. Ben soldaydım. Yanıma gelince, bayram çocuğu sever gibi, çenemi tuttu. Pencere önünde duran Hesap Uzmanı arkadaşımızın yanına gitti, onun da yanaklarını okşadı. Öyle babacan bir davranışı vardı ki, çenemi okşarken, içimden elini itmek geldi ama yapamadım.

Üç kişi ellerinde tepsiyle içeri girdi. Tepsilerde, türlü türlü içki bardakları vardı.

— İşimize başlasak artık... dedim.

Kâşir Bey,

— Kolay, kolay... dedi, hele bişeyler içelim de...

İçkileri önümüzde dolaştırıyorlardı. İnsanın önüne kadar geldi mi içkiler, artık içmem, denilemiyor, büsbütün kalabalık olacak. Ama ben yine de yüzümü kızartıp,

— İçmem... dedim.

— Domates suyu var, ondan buyurun...

Domates suyunu alıp içtim.

Kâşir Bey,

— Duvardaki resimlere baktınız mı? dedi, bakın, bakın... Bunlar, çok değerli hatıralardır.

Biz yerimizden kıpırdamayınca, eliyle işaret ederek çağırdı:

— Gelin bakın... Bu resim, Kurtuluş Savaşımızın en zorlu günlerinde çekilmiştir. Hey

gidi günler... Biz bu vatanı işte böyle kurtardık çocuklar. Evet, silahımız yoktu, cephanemiz yoktu, ama iman kuvvetimiz vardı...

Eliyle gösterdiği duvardaki resme sokulduk. O da aramıza girdi. İki kolunu, kanat gibi gererek, omuzlarımıza attı,

— Çocuklar, dedi, bu resim. Bolu isyanını bastırdığım gün çekilmiştir. Biliyorsunuz, değil mi, Ankara'da kurduğumuz Büyük Millet Meclisi hükümetine karşı kanlı bir isyan olmuştu... Yaa, biz bu vatanı işte böyle kurtardık...

O resmin yanındaki resmi gösterdi. Yakın tarihimizin bir büyüğünün resmi. Resmin üstünde Eski Türkçe bir yazı var.

— Okuyabilir misiniz bu yazıyı?

— Hayır...

— Ben okuyayım öyleyse: «Aziz kardeşim Kâşir'e..» En yakını bendim. Ne günlerdi...

Biz, onun kanat gibi omuzlarımıza dayadığı kolları altında, anaç ördeğin palazlarına benziyorduk. Omuzlarımızdaki kollarıyla beşimizi birden karşı duvara iteledi. Bu duvarda büyük bir Türkiye haritası vardı. Duvara dayalı değneği eline aldı, değnekle haritanın üzerindeki yerleri işaretleyerek anlatmaya başladı:

— İşte Geyve... İki yanı dağlar, ortası vâdi... Düşman, şurdan ve şurdan iki koldan ilerliyor... Ben, alayımı şurada mevziledim... Alay ama, o zaman silah kıt, elimde yalnız üç ağır makineli tüfek var...

Bize gerçekten çok heyecanlı bir savaş anısını anlattı Heyecandan ürpermiştim.

— Telgraf başına çağırdılar... Gittim... Karşımda Mustafa...

Maliye Müfettişi,

— Mustafa kim? diye sordu

Küçümseyerek ona baktı.

— Kaç Mustafa var? dedi.

Yine kollarının altında beşimizi birden sürükleyerek, duvarda asılı bir çerçeve önüne getirdi. Bu camlı çerçevede Eski Türkçe bir mektup vardı.

— İşte mektubu... Okuyayım da dinleyin: «Canım kardeşim Kâşir, kazandığım zafer çok büyüktür. Vatana yaptığın hizmetleri bu millet unutmayacak. Gözlerinden öperim.»

Omuzlarımızdaki kollarıyla camekânların önüne itti bizi:

— Bu tabancayı gördünüz ya... Düşman generalinden almıştım bunu... Yanıma dört yiğit er alıp, gece baskını vermiştim düşmana...

Yakın tarihimizi yapan ünlü kişilerle çekilmiş resimleri var. Herbiri önünde durup anılarını anlatıyor. Anlattıklarından yalnız heyecanlanmıyorum, zaman zaman duygulanıyorum da... Hesap uzmanına baktım, göz pınarlarında yaşlar birikmiş, handiyse ağladı ağlayacak...

— İşte böyle çocuklar... Siz o zamanlar daha doğmamıştınız bile... Sizlere özgür, bağımsız bir vatan bırakmak için...

Birden sustu bisüre, sonra,

— Belki de sıkıyorum sizi çocuklar... dedi.

Maliye Müfettişi, önünü ilikleyerek,

— Aman efendim, estağfurullah... Çok yararlanıyoruz... dedi.

— Artık anılarla yaşıyoruz da... Ne yapalım. Anlattıklarım size masal gibi gelir... Bırakalım bu konuyu da biz işimize bakalım...

Hesap Uzmanı,

— Rica ederiz efendim, anlatın ne olur... dedi,

Camekândaki her eşyayı ayrı ayrı anlattı, duvardaki her resmi anlattı.

— Anlatmakla bitmez... Hadi biraz da benim odamda oturalım...

Kâşir Bey'in odasına geçtik. Burası, geldiğimiz salondan çok daha zengin bir müzeydi. Ama burdaki koltuklar daha rahattı. Oturduk. Yine o eski, coşkulu anılarını anlatmaya başladı.

— Biz topu topu dörtyüz piyade, elli atlıyız, bir de makinelitüfek takımımız var... Düşman, tam kadrolu bir tümen... Bizim aslan Mehmetçikler, Allah Allah nidalarıyla süngü hücumuna kalkınca... Ben önlerindeydim haa... Hiç unutmam, o gün Fevzi bana dedi ki...

— Hangi Fevzi, Beyefendi? diye sordum.

Yine çenemi okşayarak,

— Sen kaç yaşındasın bakayım? dedi

— Yirmisekiz efendim...

— Sen o zaman daha ana rahmine bile düşmemiştin.

Bir arkadaşının savaştaki olağanüstü yiğitliğini anlattı, coşkudan yüreğim ağzıma geldi. Sonra bu yiğit arkadaşının nasıl şehit olduğunu anlatırken, sanki yeniden o anıları yaşıyormuş gibi, koca adam hıçkırarak ağlamaya başladı. Ben ağlamamak için dişlerimle dudağımı ısırdım. Ama, baktım, hesap uz-

manı ağlıyordu. İki maliye müfettişi de mendille gözlerini siliyor, burunlarını çekiyorlar.

— Affedersiniz, dedi, çok heyecanlandım da, Size bunları anlatmak doğru bile değil...

— Rica ederiz, devam ediniz beyefendi.

Yaşlı gözlerini silerek saatine baktı:

— Ooooo, öğle olmuş çocuklar... Sizi de işinizden alıkoydum.

Ayağa kalktı iki kolunu iki yana açtı.

O kalkınca, ister istemez biz de kalktık, arkasından yürüdük.

Özel arabasına bindik. Araba büyüktü, hepimizi aldı.

— Yemeği nerede yiyelim çocuklar?

— Müsaade buyurursanız, biz ayrı...

Sözümü kesti:

— Ne demek... Yahu, kırk yılda bir... olur mu canım? Ben sizin babanız sayılırım...

Şoförüne gideceğimiz lokantayı söyledi. Neşe içinde yemeğimizi yememiz iki saat sürdü. Yemekte yine bize, yaşadığı tarihi olayların Neşeli serüvenlerini anlattı.

Birara Hesap Uzmanı arkadaşım kulağıma,

— Yahu, ne rezalet, dedi, böyle bir adamın bile aleyhinde bulunanlar var...

Maliye Müfettişi,

— Biz böyleyiz işte, dedi, çekemeyiz.

Ben ancak,

— Nankörlük... diyebildim.

Fabrikaya döndük. Kâşir Bey,

— Şimdi kahvelerimizi de içelim, sonra çalışırız... dedi.

Bu kez bizi başka bir odaya aldı. Orası da yine bir müze gibiydi. Tarihî fotoğraflar, mektuplar, belgeler... Yeniden anlatmaya başladı. Aradabir,

— Yaa, çocuklar işte böyle... Biz bu vatanı böyle kurtardık. Ne yaptıksa, hep sizler için, gençler için yaptık... diyordu.

Savaştan sonra yurdun kalkınması gerekli. Kalkınma neyle olur? Endüstriyle...

— Mustafa beni çağırdı. Gittim sonra... Akşam içki sofrasındayız... «Kardeşim, canım kardeşim Kâşir» diyerek boynuma sarılıp alnımdan öptü. «...Yine iş sana ve senin gibilere düşüyor» dedi, «Fabrikalar kuracaksınız» dedi. «Aman, nasıl olur, bizde vatan için akıtılacak kan var, feda edilecek can var, ama fabrika kurmaya para nerde?» dedim. «Para kolay» dedi.

Bu fabrikayı nasıl, ne zorluklarla, bir yurt görevi olarak, ne sıkıntılarla kurduğunu anlattı:

— İnanın çocuklar, düşmanla savaş çok daha kolaydı... Biz yıllarca dağlarda düşmana çakmak çakmışız... Ne anlarız sanayiden, ne anlarız ticaretten... Ama bir yurt görevidir dedik, işte... Bin kadar yoksul da fabrikada iş buldu, ekmek buldu... Hadi, şimdi de fabrikayı gezdireyim size...

Bizi alt katta, hangara benzer bir yere soktu, Duvarlarda, kara kurdelalarla çevrili fotoğraflar vardı,

— Bunlar şehit, dedi, milli sanayi savaşımızın şehitleri...

Gözleri dolu dolu, sözü sürdürdü:

— Fabrikada iş kazasında ölen işçilerim benim. Hepsine muazzam cenaze törenleri yaptırdım... Mevlitler okuttum. Gayet muhteşem mezarlar yaptırdım. Çoluk çocuklar, aç, perişan, sefil kalmasınlar diye onları da himayeme aldım, hepsine fabrikada iş verdim...

— Bunların hepsi iş kazalarında mı öldü Beyefendi?..

— Evet... Vatan sağolsun, vatan sağolsun...

— Burası benim değil, bu gençlerindir, dedi, her ne istiyorlarsa getirin, bütün defterleri, hesapları gösterin, baksınlar, incelesinler...

Bize döndü

— İşiniz bitince, giderken beni görün... dedi.

Saat onyedi olmuştu, paydos düdüğü çaldı. Birinci vardiya işçileri işçileri gidiyor, ikinci vardiya işçileri atelyelere giriyordu.

Fabrikadaki incelemelerimiz üç gün sürdü. O üç günde Kâşir Bey'den Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşımızın bilmediğimiz bütün ayrıntılı tarihini öğrendik.

Dosyalar dolusu yolsuzluk şikâyet ve ihbarlarının hepsinin asılsız, yalan olduğu anlaşıldı. İncelememiz bittiği gün Kâşir Bey'in yanına utanarak gittik, bizi bağışlamasını, görevimizi yaptığımızı söyledik. Babacan babacan gülümsedi:

— Olur böyle şeyler, biz daha neler gördük... Vatan sağolsun... Her şey gelir geçer, hepimiz gidiciyiz bu yalancı dünyadan, yeter ki vatan sağolsun... Biz bu vatanı, sizlere bırakacağız...

O büyük fabrikanın sahibi olmuş gibi memnunduk, Kâşir Bey, özel arabasıyla bizi dairemize kadar gönderdi.

ORİJİNAL MİKROP

Yüzü hiç gülmeyen Profesör, arkasında asistanları ve kalabalık tıp öğrencileriyle koğuşa girdik. Göz hastalıkları bölümünün şefi olan profesör, sertliği, tersliği, gülmezliği ve çok az konuşmasıyla, bir tıp bilgininden çok, Birinci Dünya Savaşı tipi bir general karakterindeydi. Soğuk adamdı. Durup dururken çevresinde çekingenlik yaratıyordu. Yalnız öğrencileri asistanları değil, arkadaşları bile ondan çekinir ve uzak dururlardı. Ne var ki, tıp dünyasında ünü çok yaygındı, biçok uluslararası tıp bilimi derneklerinin üyesidir. Bilimsel buluş ve yazılarıyla tıp literatüründe önemli bir yeri vardı. İşte buyüzden ona büyük saygı duyulurdu.

Koğuştaki hasta karyolaları önünde en çok bir dakika durup geçiyordu. Asistan doktorlar, profesörler kendilerine bişey soracak diye tedirginlik içindeydiler.

— Bu hasta yeni mi?

Solundaki asistan,

— Evet hocam, dün geldi... dedi.

— Nesi var?

— Henüz anlayamadık... İki gözü de sancılı ve sürekli baş ağrısından şikâyet ediyor.

Sancıdan kıvranan hastanın kanlı ve irinli gözlerine uzaktan baktı, dudaklarını açmadan anlamsız bir ses çıkardı.

— Tahliller?

— Yapıldı hocam...

— Pes...

Çok kısa konuşan profesörün, hastalıklı gözden alınacak irini istediğini anlamışlardı. Kimileyin, işte böyle İngilizce tek sözcükle anlatırdı istediğini.

Profesör odasına gitti. Asistanlar, bu sabahki muayeneyi ucuz atlatmışlardı. Hastaların asıl muayenesi bundan sonra başlayacaktı.

İki asistan, hastalıklı gözden irinli salgıyı alıp profesöre haber verdiler. Profesör, mikroskop'un üzerine eğildi, uzun bisüre öylece kaldı. Başını mikroskoptan kaldırdığı zaman gülümsüyordu. Yıllardır yanında çalışan asistan doktorlar hocalarının gülümsediğini ilk görüyorlardı. Profesör, terekteki kalın kitaplarından bir kaçını indirip, kimi sayfaları karıştırdı, okudu, Aradabir. «Tamam...», «Evet...», «Hımm...» gibi, bişeyler mırıldanıyordu. Kendini ayakta dikkatle izleyen iki asistanına,

— Öbür arkadaşları çağırın, öğrenciler de gelsin! dedi.

Profesörün odası, genç hekimler ve tıp öğrencileriyle doldu. O asık suratlı, güldüğünü hiç kimsenin görmediği profesör, bir bayram çocuğu sevinci içindeydi; yoksul bir çocuğa bayramda hiç ummadığı, büyük bir armağan verilmiş gibi... O ağır, okkalı adam, yerinde duramıyor, fıkır fıkır kaynıyor, mikroskobun yöresinde zıplar gibi o yana, bu yana gidip geliyordu.

— Çocuklar... —öğrencilerine ve asistanlarına böyle derdi.— Büyük bir şans... Çok büyük bir şans. Orijinal, çok orijinal bir mikrop karşısındayız. Çok az görülen bir vak'a... Böyle bir vak'ayı, ömründe hiç görmemiş göz hekimleri çoktur... Siz ne kadar şanslısınız ki, daha öğrenciyken, böyle bir vak'ayla karşılaştınız... Bu hastalığa, milyonda, hattâ beş-on milyonda bir rastlanır...

Profesör, sevinçten ellerini oğuşturup duruyor ve sıksık «orijinal, bir mikrop» diyordu.

— Benim bu mikrobu hayatımda ikinci görüşüm... Paris'te asistanlığım sırasında, bana da profesörüm göstermişti... Hasta, bir Afrika yerlisiydi... Bu mikrop, göze girdikten kırksekiz saat sonra, eğer müdahale edilmezse, göz kör olur. Göz kör olunca da ağrılar diner. Onun için, hemen, müdahale gerekir... —Asistanına sordu— Hastada ağrı ne zaman başlamış?

— Dün sabah başlamış, dün gece hastaneye yatırdık...

— Eh, demek... Müdahale edilmezse, yirmi dört saat sonra göz görmeyecek... Ağrısı korkunçtur... Çünkü mikroplar, gözün salgı bezlerine yerleşip birden ürer ve beynin görme merkezine yayılarak, merkezi köreltir... Şimdi hepiniz sırayla gelin, mikrobu inceleyin...

Asistanlar ve öğrenciler, mikroskopa eğilmiş, orijinal mikrobu incelerken, profesör de arkadaşları olan hekimlere, tıpçılara telefonla bu olayı haber veriyordu. Haber değil de, sanki bir müjde veriyordu. Kendisini iyice meslek aşkının heyecanına kaptırmıştı.

— Monşer... Müthiş bişey... Her zaman

bulunmaz ve görülmez... Ya... Demek siz hiç görmemiştiniz... Pek nadirdir dostum... Türkiye'de gören hekim olduğunu sanmıyorum. Büyük bir antuziazm içindeyim monşer...

Telefonu kapatınca, oradakilere,

— Gördünüz mü, diyordu, ben söyledim size, o da görmemiş bu orijinal mikrobu.

Ünlü hekimlerdi hepsi de, ama bilmiyorlardı bu orijinal mikrobu...

Durmadan telefon ediyor, oraya, buraya Tıp derneklerine, hekim örgütlerine, arada da oradakilere açıklamalar yapıyordu:

— Mikrop açık havada derhal ölür, yaşamaz... Onun için bulaşıcı bir hastalık değildir. Yoksa insanların hemen hepsi kör olurdu... Dikkat edin mikroba...

Yaşaması için mikrobu çok değerli mücevher, ama canlı bir mücevher gibi koruyordu.

Heyecandan öğle yemeğini unutmuştu. Asistanlara orijinal mikrop için ödevler veriyordu. Asistanların ikisi bu orijinal mikrobun, bin kat büyütülmüş renkli resmini çizecekti. Başka iki asistan, öğrencilerin de yardımıyle orijinal mikrobu üretmek için kültür hazırlayacaktı. Değişik ısılı ortamda, asitler, yağlar, et suyu içinde, türlü denemeler yapacak olanlara açıklamalarda bulunuyordu. Kendisi de biyandan kitapları karıştırıyor, biyandan notlar alıyordu.

O gün, hastanenin göz servisinde, orijinal mikropla ilgili olanların dışında hiçbir iş yapılmadı. Hemşireler, hastabakıcılar, hademeler bile hep orijinal mikropla uğraşıyorlardı. Burası, hastane oldu olalı, böyle hareketli, böyle canlı bir gün yaşamamıştı. Haberi duyan, öbür servislerin hekimleri de, orijinal mikrobu görmek için göz servisine dolmuşlardı. Başka hastanelerden, dışarıdan hekimler de gelmişlerdi. Profesör, onlara, ateşli bir kösnüklük içinde anlatıyor, anlatıyor, anlatıyordu.

Hiç töre değilken, o gün akşamın geç saatlerine kadar, göz servisinde çalışıldı. Ertesi gün, fakültenin anfisinde profesörün vereceği konferans için hazırlıklara başlandı.

Profesör evine çok geç gitti. Hazırlayacağı bilimsel yazanak için bütün gece çalıştı. Bu rapor, dünya tıp literatüründe çok önemli yer alacak ve çok ilginç bir bilimsel çalışma olacaktı. O gece hemen hiç uyumadı denebilir. Kısa uykusu sırasında da, yarı rüya yarı uyanık, bunalımlar içinde, orijinal mikropla uğraştı. Erkenden hastaneye koştu. Orijinal mikrop yaşıyor muydu? Önemli olan, göz bezlerinin dışında da mikrobu yaşatabilmek ve üreterek deneyler yapmaktı. Evet, mikrop üremişti, bir bölüğü de yaşıyor, artıyordu.

Profesör uçuyordu sevinçten, gülüyordu, kahkahalar atıyor, herkese iltifat ediyor, hademelerle bile şakalaşıyordu.

Fakülte anfisindeki konferansını, kalabalık ve seçkin bir bilimciler kalabalığı ilgiyle izledi.

Orijinal mikrop üzerindeki deneyler sürmekteydi. Profesör, bu orijinal vak'ayı, yurt dışındaki ünlü hekim arkadaşlarına, hocalarına ve tıp örgütlerine telgrafla bildiriyordu.

Göz servisi, tam ve örnek bir bilim araştırma merkezi haline gelmişti. Bütün hekim, asistan ve öğrenciler, profesörlerinden kendilerine geçen meslek aşkının coşkusu içinde hanl hanl çalışıyorlardı.

Yuvarlak ve halka biçiminde olan orijinal mikrobun, yaptıkları yeni bir kültür ortamında biçim değiştirdiğini incelip uzadığını gözlemlemiş olan üç asistan, bu bulgunun sevinciyle, kapısını tıklatmayı da unutup profesörün odasına birden girdikleri zaman, kendilerine arkası dönük hocalarını, parmaklarını şaklatarak, sevinçle oynayıp zıplarken buldular. Olanları, profesöre anlattılar. Profesör,

— Bütün çocuklar gelsin... dedi.

Odası yine doldu. Profesör, bu konuda bir kitap hazırlayacağını onlara müjdeledi. Birara, aklına gelip,

— Hasta nasıl? diye sordu.

Hastanın hekimi olan asistan,

— Ağrıları dindi, dedi.

— Yani?

— Artık gözleri görmüyor.

Profesör, geniş bir gülümsemeyle,

— Tamam, dedi, ben size söylemiştim, kırksekiz saat içinde müdahale edilmezse göz görmez ve ağrılar da diner... Önceki sabah ağrılar başladığına göre bu sabah hastanın görmemesi gerekir. Öyle mi?

Asistan,

— Evet... dedi.

— Bilim yanılmaz çocuklar... Ben size söylemiştim...

Profesör, arkasında asistanları ve öğrencileri, dans eder gibi keyifli adımlarla, orijinal mikrop üzerinde yeniden çalışmak için göz servisinin laboratuarına girdi.

BUNLAR KİMİN CİCİM

Karantina koğuşunun çay ocağında hazırlık tamamdı. Ocakçı, çayı demlemiş, akşam postasından cezaevine gelecek tutuklulara, tavşan kanı renkli demli hapisane çayı sunacaktı. Yeni gelenler paralı olacakları için onsekizinde çerkez kızı beli gibi incecik belli, küçük cam bardaklarda hapisane çayını içenler, artık ağalıklarını gösterecekler, çay bardağını önlerinden kaldıran meydancının tepsisine, bir yüzlük, bir ellilik, en azından bir on lira bırakacaklardı. Kimi zibidi de cezaevinin çay ocağını, mahalle çayevi sanır, çay tabağına bir yirmibeş kuruş, elli kuruş koyardı. Tabaktaki para böylelerinin suratına çarpılırdı. Karantina koğuşunun ağası kızarsa, bu yolyordam bilmezlerin suratına iki şamar çarpar, kıçına da iki tekme atıp bitli Adembaba koğuşuna dehlerdi onları. Cezaevine ilk düşmüş acemilere yol göstermek için de, meydancı boşalmış çay bardağını almaya ilkin eski tutuklulardan birinin önüne gider, o da, kendisine koğuş ağasının önceden verdiği yüz lirayı tepsiye bırakarak acemilere örnek olurdu.

Karanlık basıyordu yavaş yavaş... Akşam postasından gelen tutukluların cezaevi berberinden çıkıp hamama girdiklerini öğrenmişlerdi. Neredeyse koğuşa gelirlerdi.

Karantina koğuşunun ağası, çay ocağının solunda, üç döşek üstüne serilmiş postuna kurulmuş, bir eliyle, sivri uçları kulaklarına doğru uzanmış bıyığını buruyor, öbür eliyle de kehribar tesbihini çekerek şakırdatıyordu.

Ayak sesleri duyuldu. Dış demir kapının sürgüsü açıldı. Demir parmaklıklı ara kapı gıcırdadı. Koğuş kapısının kilidinde anahtar döndü.

Gardiyan,

— Onyedi kişi... diye seslendi.

Meydancı, koğuşun koridoruna dolan onyedi tutukluya,

— Dizilin! dedi.

Gardiyan, kapıyı kilitledi, gitti...

Koğuş ağası, gözünün tutmadığı, eski püskü giyimlileri, onlardan para çıkmayacağından, Adem Baba koğuşuna götürmeleri için işaret ediyordu. İçlerinden biri için ağa ikircimli kaldı. İçeri mi alsın, Adembaba koğusuna mı göndersin? Bu, görünüşüne göre yirmi yaşlarında bir köylüydü, giyimi ne iyi, ne kötü, eh işte... Ağa onu Adem Baba Koğuşu'na göndermedi. Onyedi kişiden dokuzunu çay ocağının olduğu odaya aldılar.

Koğuş ağası, bağdaş kurup oturduğu postundan kımıldamadan, salhane kasabı öküzlere bakar gibi, süzerek yeni gelenlere baktı:

— Geçmiş olsun arkadaşlar, hoş geldiniz... Buyurun, oturun...

Gelenler, ağanın sözlerine yanıt verip boş yerlere oturdular. Köylü delikanlı, ağanın sağındaki, kısa bacaklı hasır örgü iskemleye oturdu.

Ağa ocakçıya,

— Birer çay yap arkadaşlara... dedi.

Köylü delikanlı, çayların parasız ikram olduğunu sandı. Ne iyi yerdi bu cezaevi, ne iyi insandı çay ısmarlayan adam...

Çay hazırdı. Ocakçı bardaklara doldurup dağıttı. Ağa yeni gelenlere, neden tutuklandıklarını sordu.

Bütün tutuklular haksızlığa uğradıklarına inanırlarsa da, bunların içinde en geveze olanları, zimmet, rüşvet, ihtilâs, suistimal gibi suçlardan sanık memur takımıdır. Zimmetten sanık bir memur uğradığı haksızlığın daha önsözünü bile bitirmemişti ki çaylar çoktan içilmişti.

Ağa, yeni gelenlere gözdağı vermek için, çay paraları toplanmadan önce mizansen olarak, bir sudan bahaneyle, eski tutuklulardan birini tokatladı. Yeni gelenlerin yanında tokatlanmak Adembabalardan birinin göreviydi. Tokadı yemesi gereken Adembaba ağaya kolaylık olması için, onun önünden geçerken, ağa,

— Ulan eşşööölüeşek bardaklar boşaldı, kör müsün?.. Çayları tazele it! diye kükreyerek, Adembabanın ensesine, sesi çok acısı az bir sille patlattı. Vay anasını... Yahu, ne korkunç herif bu böyle... Uğradığı haksızlığı anlatmakta olan zimmetten sanık memurun dili dolanmaya başladı, korkudan kekelemişti.

Gelen ikinci çaylar da içildi. Uğradığı haksızlığı anlatmakta olan memur daha anlatısının başlarındaydı.

Meydancı elinde tepsiyle, çay bardaklarını toplamaya başladı. Tepsinin içinde ağanın

önceden koyduğu üç tane elli lira, iki tane yüz lira vardı. Yani, bakın tepsideki paralara, ona göre para koyun, denilmek istiyordu.

Meydancı, tepsiyi uzattığına,

— Allah kurtarsın... diyordu.

Tepsiye yüz lira bırakan olmadı ama ellişer, onar liralar koydular. En sonra tepsi, köylü delikanlıya uzandı:

— Allah kurtarsın...

Delikanlı,

— Seni de kardaşım, seni de, beni de, hepimizi de... dedikten sonra, keseye davrandı.

Dilli lâf yapan biri olduğu hemen belli olmuştu. Uzun bir süre, keseyi aramak için, koltuk altını karıştırdı durdu. Sanki elini, göğsünün içine daldırmış da, iç organlarından birini söküp dışarı çıkaracakmış gibi zorlanıyordu. Neden sonra ciğerini sökmüş gibi iple bağlanıp düğümlenmiş bir örme kese çıkardı. Bütün başlar ona dönmüştü, ağa bakmaz görünüyor, ama göz kuyruğuyla delikanlıyı dikizliyordu. Delikanlı hiç telesmeden yavaş yavaş kesenin ipini çözmeye çalıştı. Kendikendine,

— Kördüğüm olmuş namussuz... diye söylendi.

Eliyle çözemeyeceğini anlayınca, düğümü dişleriyle açmaya çalıştı.

Meydancı, başında beklemekten usandığı için,

— Kesip koparalım şu ipi, hemşerim... dedi.

Delikanlı,

— I-h... dedi, koparılır mıymış, yazık.

En sonunda uğraşa uğraşa, dişiyle, tırnağıyle para kesesinin ağzını bağladığı ipin düğümünü çözdü. Keseyi döndüre döndüre dolanmış ipi açmaya başladı. Kesenin ağzına ipi o denli çok dolamıştı ki, döndüre döndüre ipi çözüyor, ama kese bitürlü açılmıyordu. Üstelik delikanlı hareketleri öylesine yavaşlıkla, rahatlıkla yapıyordu ki, herkes dikkat ve merakla onun bu gösterisini seyrediyordu. Çözülünce, bu ipin, eski bir sicim, kesenin de bir eski yün çorap olduğu görüldü. Kullanılmış yün çorabı kese yapmıştı. Elini sokup çorabı karıştırdı, parmaklarıyla çorabın koncunu, burnunu araştırdı, aradığını bulamayınca, çorabı ters çevirip başaşağı salladı. Birkaç silkeleyişten sonra tepsiye çıt, çıt, diye iki yirmibeş kuruş düştü. Çoraptan bozma kesenin içinde başka para yoktu.

Oradakiler güleceklerdi ama, ağadan korkularından kendilerini zor tuttular gülmemek için...

Ağa,

— Al onları! diye bir buldok gibi hırladı.

Delikanlı, ağa kendisine acıdı da, tepsideki paraları al, diyor sandı. Ne iyi adamdı, sertti ama iyi yürekliydi. Elini tepsiye uzattı ama geri çekti; bu kadar çok parayı ona verirler miydi? Eli boşluğa uzanmış, sordu:

— Hepsini mi?

Ağa, bu sorudan, iki yirmibeş kuruşluğun ikisini de mi alayım, diye soruyor sandı, ıslık gibi, tükürür gibi,

— Hepsini! diye tısladı:

Delikanlı,

— Allah razı olsun... deyip tepsideki bütün paraları avuçlayınca, ağa, sağındaki delikanlının suratına elinin tersiyle öyle bir sille indirdi ki, tepsi bir yana, paralar bir yana, ama delikanlı taa öbür yana gitti. Delikanlı düştüğü yerden ağlayarak söyleniyordu:

— Ben, iki gün önce yediğim kuru fasulyeyle duruyorum... Açlıktan öldüm de, o iki yirmibeşliği sakladım yine. Başka param yok ki, olanı biteni hep bu işte... Olsa neye vermeyeyim? Ben n'işledim de vuruyorsun ağam?. Zaten, o Emin Hoca denilen sakalına tükürdüğüm pezevengi beni soydu, bütün paralarımın üstüne oturdu.

Hem ağlıyor, hem durmadan söyleniyordu:

— Allahın bir hayın dağ eşkiyası, sakal koyverip şehir camisine imam durmakla adam mı olur? Benim gibisinde akıl mı var? Saçına, sakalına, mestine, sarığına güvendim de, altı ay çalışıp biriktirdiğim paracıkları kaptırdım... Bir de aç karnına bir tencere kuru fasulyeyi yiyince... Başıma ne geldiyse, işte hep o kuru fasulye yüzünden geldi.

Ağalık gereğince suratı asıl ve yüzü hep gölgeli durması gereken ağa, başka zaman olsa böyle salyasümük ağlayan herifi, adamlarına tekmeyle dışarı attırırdı ama, şimdi gülesi tutmuştu işte... Ya o kuru fasulye ne oluyordu?

Ağa gülünce, odadaki eski tutuklular da güldüler, onlar gülünce yeni gelen tutuklular da güldüler. Ağa,

— Kalk len... Kalk dikil!.. Delikanlı olacaksın bir de, tüh kalıbına. Anlat bakalım neden tutuklandın, sen hangi haksızlığa uğradın? dedi.

Delikanlının ağlaması şıp diye birden kesildi. Duvara sırtını dayayıp, dizleri üzerine çömeldi. Ağa, ocakçıya,

— Şuna bir çay daha yap bakalım... dedi.

Delikanlı anlatıyordu. Askerliğini bile yapmamıştı. Köy çobanının yanında sığırtmaçlık ederdi. İriyarıydı ama, daha onsekizindeydi. Kafasında o yaşın yelleri esmişti. Gurbetçiler sılaya dönüşlerinde köy kahvesinde İstanbul'u ballandıra ballandıra anlatıyorlardı. İstanbul'a varıp zengin olmak vardı. Düştü yollara, İstanbul'a geldi...

«Geldim... Elimdeki yazılı kâğıtta adres var... Okuryazarlığım olmadığından, elimdeki kâğıdı ona buna göstere göstere, bizim hemşerilerin kaldığı kahveyi buldum. Buldum ya, bende de on para kalmadı artık... Eksik olmasın, hemşeriler beni üç gün konuklatıp, sonra bir büyük yapıda bana iş buldular. Yapıya taş taşıyor, kum çekiyorum... Gündelik, on lira...

Ben köydeyken büyüklerden hep duyardım, bizim köyden Parlak Emin diye biri varmış, bu Parlak Emin dağa çıkan Muzur İsa'nın yanında bir zaman eşkiya yamaklığı yapmışmış. Sonra bunları candarma yakalamış, Parlak Emin de dama düşmüşmüş... Damda, gayet nefesi keskin bir hoca varmış, Parlak Emin'i, damdaki it-kopuk arasında perişan olmasın diye, bu hoca yanına almış, ona hocalığın girdi-çıktısını bir iyice belletmiş. Parlak Emin damdan çıkışında bir hoca olmuş ki, ustası olan hocayı bile bastırmış. Saçı sakalı da birbirine karıştığından artık parlaklığı marlaklığı kalmamış.

Başına bir sarık dolayıp orası senin, burası benim, cami cami, mescit mescit dolanarak İstanbul'a varmış, burada bir caminin imamı olmuş. Bir de İstanbul karısıyla evlenmiş. Köyde iki karısından beş çocuğu vardı ya, köydekilerle imam nikâhıyla evli. İstanbul'dakiyle hükümet nikâhı kıydırmış, dört çocuk da İstanbul'daki karısından yapmış.

Hemşerilerden Emin Hoca'nın yerini öğrenip, yanına vardım. İstanbul camisinin imamı dediklerinden, ben onu bu koca İstanbul camilerinden birinde imam sanırdım. Oysa, İstanbul'un dışında bir mahalle mescidinin imamıymış. Hem imam, hem müezzin, hem ölü yıkayıcı, hem caminin herşeyi... Mescite bitişik, iki gözlü bir evde oturuyor. Kendimi tanıtıp, elini öptüm. İş bulduğumu, çalıştığımı söyledim. «Aman oğlum, bu İstanbul milleti gibi ahlâksız bulunmaz, bunların kadını, kızı, oğlanı, herifi paranı çarparlar. Bu İstanbul yerinde serseri kalırsın. Paranı getir, ben saklayayım. Bende birikir paranı köye dönerken alırsın. Paranla ne yapacaksın?» dedi. «Kısmet olursa, ölmez sağ kalırsak, ekin kaldırma zamanı köye varıp anama yardım edeceğim. Paramla da alınırsa, bir inek, yetmezse ineğe, bir düve, koyun moyun alacağım. İstanbul'luların gayet usta çarpıcı olduklarını ben de duyduğumdan, aman nasıl etsem de paramı çarptırmasam, yitirmesem, çaldırmasam diye düşünüp duruyordum. Allah senden razı olsun, al şu paraları...» deyip, iç göyneğimin koltuk altına diktiğim yerden bezi sökerek, içindeki yirmibeş lirayı buna verdim. «Gündeliklerini biriktir, her hafta getir bana bırak...» dedi.

Gündelik on lira... Haftada elime elli, altmış lira geçiyor. Ben köydeyken sığırtmaçlıktan yılda yüz lira zorlukla alırdım. Haftalığımı aldım mı yirmi-otuz, her ne biriktirdiysem, getirip Emin Hoca'nın eline veriyorum. Hesap mesap bilmem, okuryazarlığım da olmadığından paramın ne kadar toplandığını bildiğim yok. Ama, Emin Hoca, dinibütün bir kişi... O iki göz küçücük evde, dört çocuğun gürültüsünden, çingen maşasına dönmüş karısının virvirından, dırdırından kurtulmak için bütün gününü ya mescitte, ya mescite bitişik teneşirlikte geçiriyor. Teneşirlikte, boy boy tabut tahtaları, ölü yıkamak için bir eski masa, ölü suyu, kaynatmak için bir ocakla, üstünde su tenekesi, biriki desti ibrik, çömlek...

Mescit benim çalıştığım yere çok uzak olduğundan, Emin Hoca'ya gidişgeliş epey para tutuyor. Ama ne yapayım, tek paralarım yitmesin de...

Neyse uzatmayalım ağam, ekin biçme zamanı geldi. Benim kabataslak hesabıma göre, Emin Hoca'da bir inek alacak param birikti. Tek, inek alacak param biriksin diye bütün güz, bütün kış sovan ekmek yedim, haftada bir de tahan helvası. Emin Hoca'dan paramı alırım çarşıya varırım, anama bez - çaput alırım, yavuklum ney yok ama ilerde olur diye ona da şimdiden incik - boncuk alırım, köye varırım, kalan paramla da bir sağmal inek alırım, diye düşünüyorum.

Vardım Emin Hoca'nın yanına,

— Emin Hoca emmi, iznin olursa, gayri

köye döneceğim, sende biriken paramı almaya geldim... dedim.

Dememle, Emin Hoca postun üzerine diz çöküp, dudakları kıpır kıpır dua ederek, başladı tesbih çekmeye... Çeker, ha çeker... Ben beklerim biyandan, herifin duası bitmez.

— Aman Emin hoca emmi iznin olursa...

Ben böyle dedikçe duaya kuvvet verip sesini yükseltiyor:

«Allahümme salli alâ...»

Ben sesimi çıkarmazsam o da dudaklarını kıpırdatarak içinden dua ediyor; ama ben «Emin Hoca emmi...» der demez, sesli sesli duaya başlıyor, sesli ve kızgın... Anlıyorum, yani demeye getiriyor ki «Ulan eşek, para isteyecek başka zamanı mı bulamadın?. Görüyorsun, Allahın huzurundayım, duadayım...» Anlıyorum anlamasına ya, benim o gün yola çıkmam gerek, arkadaşlarla birlikte gideceğiz... Herlfin duası bitmiyor ki... Beşon seslendikten sonra, başladım yalvarmaya:

— Aman Emin Hoca emmi... İznin olursa...

— Allahümme salli alâââ.

— Köye döneceğim de. Sılaya gidiyorum gayri.

— Allahümme salli alâââ seyyidinaaa.

— Ocağına düştüm Emin Hoca emmi... Paralarımı ver de...

Gittikçe sesini yükseltiyor:

— Allahümme sallialâ seyyidinaa Muhammeet...

— Kulun kölen olayım Emin Hoca emmi, arkadaşlarla birlikte gideceğiz de...

— Allahümme salli alâââ seyyidinaa Muhammeeet!

Artık dua okumuyor, sanırsam, eski eşkiyalık zamanı tutmuş, dağ başında nağra atıyor. Öyle bir nağralandı ki, karısı, mutfaktan bağırtıyı duyup.

— Amanın ne oluyor, ne var? diye koştu, geldi.

Karı öyle kızmış ki elindeki kepçeyi neredeyse Emin Hoca'nın kafasına indirecek. Ben hemen,

— Bacım hiçbişey yok, Emin Hoca emmim dua ediyor... dedim.

Karı bunun üzerine iyice azıp,

— Vaay... Hocayım diye geçinen bu gavat yine duaya mı oturdu? Öyleyse onun yeni bir dalaveresi olmak gerek... Ne zaman bir namussuzluğu olursa, hemen duaya diz çöker, tespihine asılır o gavat... dedi.

Ben, paramı kurtarabilmek için sözde Emin Hoca'dan yana çıkıp.

— Aman bacım, o nasıl bir söz... Benim Emin Hoca emmim hiçbir vakit gavat olamaz, biz köycek, tüm köy insanı, Emin Hoca emmimle övünmekteyiz... dedim ki, ona arka çıktığımı görüp de, paramı versin. Bunun üzerine karısı,

— Böyle bir rezilin çıktığı köyü Allah yerle bir eder elbet bigün... deyip mutfağa savuştu.

Emin Hoca'nın dudakları kıpırkıpır. İyice yalvardım:

— Emin hoca emmi... Kurban olayım. Bugün yolcu olduğumuzdan... Arkadaşlarla... Benim paramı...

— Allahümme salli alââ Muhammet... Allahümme salli...

Ben yalvara yalvara, o duadan nağralar ata ata, akşamı ettik, karanlık bastı. Gideyim de ertesi günü gelirim, o zamana dek herifin duası da biter, dedim kendimce. Ertesi sabah damladım erkenden. Daha ben kapı tokmağını vurunca içerden sesi geldi,

— Allahümme salli alâââ...

Uzatmayalım ağam, ben beş gün sürekli gittim bu herifin evine. Sabah, gün ağarırken gidiyorum, akşam gün battıktan sonra dönüyorum. Bende yeme içme yok, boyuna yalvarıyorum:

— Emin Hoca emmi, gayri duan elverdi... Bir dakikada şu benim paramı ver, sonra yine duaya çök. Etme eyleme...

Ben sesettim miydi, o da sesini yükseltiyor. Demek ben aradabir ayakyoluna gittim mi, o da bişeyler tıkınıyor, aç açına dua edecek değil ya...

Son gidişim bundan iki gün öncesi. Bu kez paramı almaya tövbeliyim, n'olursa olsun alacağım. Çünkü Emin Hoca'nın evinden geriye dönüş için yol param bile yok. Son paramı otobüse verdim, gittim evine. Cebimde, nah bu demin tepsiye bıraktığım iki yirmibeş kuruş kalmış, onunla da geriye dönülmez... Olmazsa, yine vermezse paramı, eski eşkiya bozması o imamın hümüğüne binip, ya paramı ya canını alacağım...

Sabahtan vardım yanına. Ben eve gidişin, o da ayakyolundaymış. Ayakyolundan çıkıp, beni görünce aptessiz maptessiz, canını kurtarmak için kendini posteki üstüne atıp, yine duaya diz çöktü,

— Etme Emin Hoca emmi... Buradan geri dönüş için yol param bile yok.

— Allahümme...

— Hele «hümme»yi bırak şimdilik. Duana az bişey mola ver, paramı say, ben savuşayım...

Yine nağralanmaya başladı:

— Allahümme salli alââ seyyidina Muhammet...

Onu dinleye dinleye ben de duayı ezberledim:

— Ulan Emin Hoca emmi, bi sidik molası ver be. Kurban olayım, bi sidik molası ver... Azıcık bişey şu «hümme»yi kes, yoksa ben senin soluğunu keseceğim, sonra hiç dua edemiyeceksin...

Gece oldu, karanlık bastırdı. Karısına,

— Bacım, sen haklıymışsın, dedim, bu senin kocan olacak alçak benim paralarımı içecek. Zaten bunu bizim köyde herkes bilir, buna adıyla sanıyla Parlak Emin derler ki, bir zamanın eşkiyası Muzur İsa'nın yanında yamaklık etmiştir. Daha da doğrusu bu senin kocan olacak Parlak Emin'i dağlar padişahı Muzur İsa dağa kaldırıp köçek diye oynarmış. Bu herif ellerine zil takıp göbek atarmış eşkiya ayılarına... İşte bu hoca bozuntusu böyle bir rezil de, ya ben nasıl avanaklık edip paraları buna kaptırdım? Paramı vermezse ben bunun canını alırım bu gece...

Ben anlatırken Emin Hoca dua sesini iyice yükselttiğinden karı lafımın yarısını bile anlamadı. Ama, ben «Ben bu rezilin canını alırım» diye davranınca, dört çocuk birden it eniği gibi ağlaşıp mızıldamaya başladı. Karısı,

— Bunun canını alıp neyliyeceksin hey oğlum, yazık gençliğine... Parayı verdiğine tanığın da yok ki... dedi.

Şimdi ben ne yapsam hey Allah? Ben de o dört çocukla birlikte saçlarımı yolarak ağlamaya başladım. Kadın da acıyıp, o da dövünerek ağlıyor... Hoca bozuntusu Parlak Emin de duada.

Gece evde kalsam, dört çocuk, iki de onlar, altı baş canlı, daracık evde bana yer yok... Duayı ezberlediğimden ben de başladım onunla birlikte duaya:

— Allahümme salli alâââ seyyidina Muhammet.

Olacağı yok, geceyi bir yerde geçirmek için evden çıktım. Mesciti dolandım, baktım teneşirliğin kapısı aralık. Girdim teneşirliğe. Kibrit çakıp baktım dolayıma. Orada bir mum var. Mumu yaktım. Bir cıgara içip düşünürken bir de baktım ki, ölü yıkama masasının üstünde bir koca tencere. Kapağını açtım, kuru fasulye yemeği dolu. Üç gündür açım, boğazımdan bir lokma geçmemiş. Kuru fasulyeyi de çok severim. Avucumla bir koca tencere dolusu fasulyeyi götürdüm. Parmaklarımla tenceredeki arta kalanı sıyırdım. Üstüne de bir cıgara tellendirdim. Kaç gündür yorgunluktan bitmişim, karnımı da iyice doyurunca uyku bastırdı. O yana, bu yana baktım, yere bir tabutu ters koyup uzatmışlar teneşir tahtası alçak bir masa gibi olmuş. Bunun altına girer uyurum, diye düşündüm. Gece soğuk, tabutun içinde soğuktan korunurum. Evet, mumu söndürüp girdim sandığın altına. Hemen de uyumuşum. Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum. Bir seslerle uyandım. Kulak verdim, bir erkekle bir kadın konuşuyor. Erkek soruyor: «Bunlar kimin canım?» Kadın cevap veriyor: «Senin hocam...» «Ya bunlar kimin şekerim?» «Onlar da senin hocam...»

Yahu, bu ne rezillik, bu ne iştir? İçine sığındığım tabut sandığının tahtalarının aralıklarından, deliklerinden dışarısını dikizledim. Bir de ne görsem iyi?... Bu bizim paraların üzerine oturan Emin Hoca alçağıyla, bir de boyalı, yarı çıplak bir karı benim içine girdiğim tabutun üstüne rakı sofrasını kurmuşlar, ocağı yakmışlar, o yarı karanlıkta cilveleşip dilleşiyorlar. Emin Hoca, «Şerefine güzelim...», karı da «Şerefine hayatım...» deyip kadehleri tokuştura tokuştura çekiyorlar kafayı imansızlar. Sonra sarılıp kucaklaşıp öpüşüyorlar. Emin Hoca, karının gözlerini öpüp soruyor: «Bunlar kimin cicim?» «Senin hocam...» Karının dudağını tutup soruyor: «Ya bunlar kimin yavrum?» «Onlar da senin hocam...»

İmansızlık olur ya bu kadar da mı olur? Gâvur imam, ölü yıkadığı teneşirliği meyhaneye ve de genelhaneye çevirmiş... Onlar ne halt ederlerse etsinler, şimdi ben ne yapacağım? Beni aldı bir düşünce... Ordan kalkıp sıvışamam, orada kalıp sızamam, ne yapsam, hey Allah?...

Ben üç gün açlığın üstüne koca tencere dolusu kuru fasulyeyi yedim ya, bu fasulye insanın karnında tencerede durduğu gibi dur-

maz. Hâşâ huzurdan, fasulyenin zoruyla karnım başladı guruldamaya... Ama nasıl bir guruldama, gurul gurul, sinemadaki filmlerde savaş topları nasılsa işte öyle... Emin hoca, boyalı orospuya kendi karısını çekiştiriyor. Karı da ona kendi kocasını çekiştiriyor. Belli ki bunlar, ikisi de gizliden teneşirliğe sığınmışlar sevişmek için...

Karnım guruldar da guruldar... Karı, «Ne oluyor hoca, bir sesler geliyor, yoksa burada ölü mü var ne?» diye haykırdı. Emin Hoca, «Deli misin kız» dedi. «Ne ölüsü? Ölü nerde? Burda ölü durur mu hiç?...»

Kendimi tutmaya çalışıyorum ama, barsaklarıma hükmüm geçmiyor ki... Dağlara, taşlara, kurtlara, hükmü geçen Sultan Süleyman'ın bile guruldayan barsaklarına hükmü geçmezmiş... Gayet gümbürtülü bir guruldama daha... Önünde oturduğu tabutun altından sesler gelince, karı korkuyla sıçrayıp, «Aman burda ölü var, hortladı. Ben daha durmam... Aç kapıyı hoca, gideceğim...» diye bağırmaya başladı.

Emin Hoca, «Kız sen iyice sarhoşladın, otur yerine... Gök gürlüyor işte, ne var korkacak bunda?» diyerek karıyı yatıştırdı. Onlar durmadan içiyor, karnım durmadan gurulduyor... Hoca, «Hava çok kötü bozdu, bunun arkası sağnak yağmur...» diyor. Guruldamanın ardından yel başladı... Fasulye yeli ki, bilirsiniz, hiç dayanılmaz... Hâşâ huzurdan ben yel salınca karı korkuyla sıçrayıp, «Aman hortlak var...» diye bağırıyor. Emin Hoca, «Sus kız, bağırma, şimdi benim karı duyarsa rezillik olur... Ocakta yanan odunlar patlıyor, onların sesi...» dedi. Karı yine yatıştı. Durmadan içiyorlar... Karı, Emin Hoca'nın kucağına çıktı. Hoca hızlanıp, karının eteğini çekip fistanını sıyırdı attı. Karının bacağı baldırı, burnumun önünde, tahta arasından her bir yerini görmekteyim. Ben de can taşıyorum yahu... Emin Hoca karıyı mıncıklayıp bir yerini tutuyor. «Bu kimin cicim?» diye soruyor. Karı «Senin hocam...» diyor. Hoca yine sordu: «Bu dudu kimin bu dudu?» Karının cevabına fırsat kalmadan ben yine, hâşâ huzurdan gayet muhkem bir yel salınca karı «Amaaan...» diye feryat salıp sıçradı. Bu kez hoca da işkillenip, «Ne oluyor yahu? Bu ne gümbürtü böyle?..» dedikten sonra karıyı zorla yatıştırdı, bir daha kucağına oturttu.

Neyse uzatmıyalım ağam, bunları iyice sarhoşlayıp, yere, yanıma yıkıldılar, birbirlerine sarmaştılar, kenet oldular... Artık ne gurultuyu, ne yel gümbürtüsünü duydukları var... Gelgelelim, ben de iyicene huylandım... Karı yanımda yatıyor, öte yanda da hoca... Ben yavaşça üstümdeki tabutu kaldırıp elimi karıya attım. Karının bir yanında ben, bir yanında hoca... Karı, o sarhoşlukla, kimin eli, kimin beli, nerden bilecek?.. Bilse bile gayri ben duracak gibi değilim. Hoca devrilmiş, sızdı sızacak... Sayıklar gibi soruyor karıya; «Bunlar kimin cicim?», «Senin cicim...» Derken hoca karının bir yeri diye yanlışlıkla benim kolumu kaptı... Kolum herife sert ve kıllı geldiğinden neresi olduğunu anlamak için parmaklarıyla iyice yoklayıp öğrenmeye çalıştı. Aman, ben şimdi ne yapsam? Kolumu çeksem, anlayacak... Çekmesek, olmaz. Hoca sesini yükseltip, «Bu kimin?» diye bağırdıysa da karıda ses yok... Hoca bir daha bağırdı: «Ulan bu kimin namussuz?» Karı, «Hepsi senin cicim...» dedi. Hoca, «Bu benim olamaz!» deyip koluma yapıştı; namussuz, kolumu koparacak... Ben yekinip sıçradım. Pantolonumu toparlayıp kapıya yürüdüm, açılmaz kapı. Ben kalkınca karı, «İmdaaat.. Hortlak var, ölü hortladı!..» diye feryadı bastı. Hoca kalkıp mumu yaktı. Beni görünce bir kudurdu ki... Eski eşkiya bozması bana paçakasnak dalıp, beni altına aldı. Bir yandan da, «Yetişin, hırsız var!» diye bağırmada... Bekçiler, polisler doluştu... Karıyla Emin Hoca, ağız birliği etmişler. Karakolda, karı, «biz Mescit teneşirliğine bitişik evde otururuz. Teneşirlikte sesler duydum. Varıp hoca efendiye haber verdim. Bir de teneşirliğe girdik ki, işte bu hırsız, tabut tahtalarını çalıyor...»

Emin hoca da böyle söyledi. Ben «Aman etmeyin, işin doğrusu şudur, budur...» dedimse de, dinletemedim. İki gün, iki gece beni karakollarda, şurda burda süründürdüler. İki gün önce teneşirlikte yediğim işte o fasulyeyle duruyorum ağam... Ben ne yaptım ki?. Başıma gelenler yetmemiş gibi, bir de burada şamarlandım... Elli kuruşumdan başka param varsa ciğerime yapışsın.»

Ağa, güldü. Ağa gülünce öbürleri de güldüler. Ağa meydancıya,

— Çabuk yemek getirin bu oğlana, karnını doyursun... dedi.

Ocakçı,

— Fasulye var, yer misin? dedi.

Delikanlı boynunu büküp,

— O'ssun, n'olussa o'ssun... dedi.

Ağa,

— Bunu götürün Adembaba koğuşuna, ama iyi bir yer verin... dedi.

GAZOCAĞI MEMESİ

Deniz kıyısındaki o güzel kasabaya taşınırken koltuk, kanape, büfe gibi bazı eşyamız kırılmış, bozulmuş. Komşularımıza, bunları kimin onarabileceğini sorduk. Çok usta marangozlar, doğramacılar, mobilyacılar varmış ama, yine en iyisi Hoşgör Hakkı'ymış. Ama onu da bulmak zormuş. Kafasının esintisine göre alır başını bir yerlere gider, sonra günün birinde çıkıverirmiş ortaya.

Anlatılanlardan, bu Hoşgör Hakkı denilen adamın bir hayta, başıboşun biri olduğu izlenimi uyanmıştı bende. Oysa, sözünü, söyleşisini bilir, efendiden biri çıkageldi. Onarılacak eşyayı gösterdim.

— Peki, yapayım... dedi.

— Kaça olur? diye sordum.

Utanılacak bişey söylemişim gibi başını eğip,

— Kolay, yapalım da... dedi.

Daha kasabaya atanır atanmaz, adım rüşvetçi memura çıkıyor diye.

— Yok, konuşalım dedim. Kaça yapacaksın, ben bileyim...

Hoşgör Hakkı'yı bana getiren adam, yanıma sokulup kulağıma,

— Para konuşmaz o, dedi, hele yapsın da...

Dört günde, bütün kırık dökükleri yaptı, sehpaları, koltukları, büfeyi onardı, bir de üstelik cilaladı. Öyle güzel yaptı ki, evcek sevindik. Bize onu tanıtana, Hoşgör Hakkı'nın pek usta olduğunu söyledik. O da çok usta olduğunu onaylayıp, askerliğinde Hoşgör Hakkı'nın başından geçen bir olayı anlattı. Tümenin tamirhanesinde çalışıyormuş. Binbaşı, arpacığı eğrilmiş tabancasını onarsın diye Hoşgör Hakkı'yı vermiş. Biriki hafta sonra, iki elinde iki tabancayla binbaşının yanına varmış. «Komutanım, bu ikisinden hangisinin senin tabanca olduğunu şaşırdım; bakın da sizinkini alın» demiş. Binbaşı iki tabancaya bakmış, ikisi birbirinden ayırt edilemiyor, menevişlerine kadar birbirinin tıpkısı... «Biri kimin?» diye sormuş. Hoşgör Hakkı, «Birini ben kendime yaptım sizinkine bakarak, ama sizinkinin hangisi olduğunu sonradan karıştırdım» demiş. Yani, ustalığını göstermek için binbaşıya numara yapıyor...

Bunu anlatana,

— Tabanca da yapar mı dedim.

Gülümsedi,

— Ne yapmaz ki, dedi. Hoşgör Hakkı'nın yapamıyacağı şey yoktur, yeter ki bir görsün... Bir başına top bile yapar, atom bombası bile yapar...

Eşyayı onardıktan sonra parasını almaya gelmedi. Çağırttım. Geldi,

— İyi olmamışsa hoşgörün, dedi, elden geleni yaptık...

Ona, neden Hoşgör dediklerini anladım. Her işi yaptıktan sonra, hoşgörün, diyordu.

— Çok güzel olmuş. Sağol. Borcumuz nedir? Ne vereceğiz?

— Ne uygun görürseniz?

Sinirlendiğim bir söz de budur işte: «Siz ne uygun görürseniz...» Umduklarından bile çok para koparmak isteyenler hep böyle söylerler.

— Yoo, olmaz öyle şey... Söyle! dedim, bir de baktım, sessizce sıvışıp gitmiş.

Kendimce bu işin kaça yapılabileceğini kestirip, onu bana getiren adamla parayı gönderdim. Akşam üzeri geldi.

— Sağolun, parayı aldım ama çoktur... Emeğimiz bu kadar etmez... deyip yirmi lirayı masanın üstüne koydu.

Dedikleri doğru çıktı; bu kasabanın insanları çok iyidir, demişlerdi. Ama bu Hoşgör Hakkı iyiden de başka, ayrı cins bir adamdı.

Terslik işte, hem evin elektrikli radyosu, hem transistörlü radyo bozuldu. Daireyle ev arasındaki yolda bir radyocu dükkânı vardı. Bozuk radyoları ona gönderdim. Radyolar yapıldıktan bikaç gün sonra yine ikisi birden

bozuldu. Başka radyo tamircisi var mı, diye sordum. Koşgör Hakkı'ya neden yaptırmıyorsunuz?...

— Yapabilir mi?

— Ne demek... Hoşgör Hakkı isterse, bozuk dikiş makinesi parçalarından bile radyo yapar. Yeter ki istesin o...

Verdik radyoları Hakkı'ya. Huyunu öğrendiğim için, kaça yapacağını sormadım. Ya ertesi gün, ya iki gün sonraydı, onarmış, getirdi radyoları.

— Yaptık ama, dedi, pek iyi olmadıysa hoşgörün...

Radyoyu ilk onaran radyocunun aldığı paranın yarısını isteyince, ben radyocudan yakındım.

— Herif beni kazıkladı... dedim.

— Değildir, dedi, onun işi salt radyoculuk... Sonra dükkân kirası var, vergisi var, şu var, bu var. Ondan o kadar almıştır, hoşgörün...

Hoşgör Hakkı, kasabadaki insanların iyilik, kötülük ölçüsü sayılıyordu. Kendince kötü bulduğu sevmediği insanların işlerini yapmıyordu. Hoşgör Hakkı, birisinin işine koşmuyorsa, kasabalı, o kişiye iyi not vermiyordu. Kasabanın iki yüksek memurunun işlerini kesinlikle yapmazdı. Benimle arası çok iyiydi. Arkadaş olmuştuk, senli benli konuşurduk.

Elinden her iş gelene, on parmağında on hüner var, derler ya, bunun hünerlerine parmakları yetmez. Bir de tokgözlü, bir de efendi ki... Kışa doğru, oturduğumuz evin kiremitlerini aktardı. Kırk camları taktı.

Bigün,

— Bazı kitaplarımı ciltletmek istiyorum, burda bildiğin iyi ciltçi var mı Hakkı? dedim.

— Var, dedi, ciltçinin yerini tarif etti.

Dairenin odacısına, ciltçiye götürmes için kitapları vermiştm. Odacı,

— Neden Hoşgör Hakkı'ya ciltletmiyorsunuz? dedi.

— Cilt işi bilir mi?

— Onun bilmediği ne var?

— Ama ben ciltçiyi sordum, ben yaparım, demedi...

— Demez o, öyledir... Başkasının ekmeğine engel olacağım, diye kendiliğinden şu işi de ben yaparım, demez...

Ertesi gün kitapları Hoşgör Hakkı'ya verdim.

— Aşkolsun, dedim, yahu sen cilt de yaparmışsın... Bana söylemedin. Ne olur, ciltle şu kitapları...

Ciltlemiş hepsini, getirdi,

— Pek iyi olmadı ya, hoşgör artık... dedi.

— Aman Hakkı, bunlar ne güzel cilt yahu... Senin bıçağın neyin var mı, cilt takımın var mı?

— Yoksa da uydurduk bişeyler... Hoşgörün...

Evin musluklarını onardı. Baharda bahçedeki ağaçları aşıladı...

Karım bigün, pahalı bir elbisesindeki lekeyi temizletemediğini söyledi onun yanında.

— Bir deneyelim abla... dedi.

Elbise bozulacak diye karım vermek istemedi. Benim Hoşgör Hakkı'ya tam güvenim olduğundan elbiseyi gönderttim Hakkı'ya... Tertemiz yapmış elbiseyi...

Kasabanın berberleri iyi tıraş edemiyorlardı. Daireden bir arkadaşın saç tıraşı çok iyi.

— Nerede tıraş oluyorsun? dedim.

— Buranın berberlerinde iş yok. Hoşgör Hakkı saçımı kesiyor... dedi.

— Aman berberliği de mi var? Bu adam beni çıldırtacak yahu!..

— Daha onda ne hünerler var... Geçen pazar günü evde beni tıraş ederken, bir yaşlı kadın geldi, «Aman Hakkı oğlum, inek doğuramıyor, ölecek, koş gel!...» dedi. Hakkı gitti, ineği doğurttu, bir de ilaç yapıp hayvanı sağaltmış...

Hoşgör Hakkı'nın hünerlerine, ustalığına aklım duracak.

Kasanın ileri gelenlerinden biri oğlunu evlendiriyor. Düğün şölenine bizi de çağırdılar. Ben hayatımda böyle güzel sofra, böyle güzel yemekler görmedim. Meğer bu yemekleri de bizim Hoşgör Hakkı yapmamış mı!..

Bir yaz gecesi, kasabanın bir kıyı gazinosunda biraz içtik, geç vakit evlerimize dönüyoruz. Bir bağ önünden geçerken, uzaktan bir türkü duyuyoruz; ama ne ses... Hep birden durduk, sessizce dinledik.

— Yahu bu ne ses, bu ne ses!...

Türkünün geldiği yere doğru yürüdük. Bağda, çardağın altında bikaç delikanlı oturmuş, içip eğleniyorlar. O yanık sesiyle türküyü söyleyen de Hoşgör Hakkı değil mi!...

Kasabanın yerlisinden biri,

— Bir de saz çalar ki, bir de darbuka çalar ki, dedi, saz deyip, darbuka deyip de geçmeyin Hoşgör Hakkı'nın elinde konuşur dar-

buka...

Yalnız bu güzel ses, bir insanın ünlü kişi ve zengin olmasına yeter.

Evde dikiş makinası bozulmuş. Gelsin, diye Hoşgör'e birkaç kere haber yolladım, gelmedi. Acaba, bilmeden darıltık mı? Bişey değil, o bana darılırsa, kasabada adım kötü kişiye çıkacak... Bir de sorup soruşturduk ki, Hoşgör Hakkı'nın nerde olduğunu kimse bilmiyor. Yine alıp başını bir yerlere gitmiş. Nereye gittiği bilinmezmiş... Bir zaman sonra, sanki o sabah kasabadan ayrılmış gibi, döner gelirmiş kasabaya...

O zamana kadar, Hoşgör Hakkı'yla daha yakından ilgilenmediğime çok canım sıkıldı.

— Karısı ne yapar? diye sordum.

Kimi kimsesi yokmuş... Bir anacığı varmış. Evine gittim, yaşlı anasını gördüm. Evinde kitap dolu oluşu beni büsbütün şaşırttı:

— Teyze bu kitaplar kimin?

— Hakkı'mın...

Sonradan başkalarından öğrendim; Hakkı ilkokuldan sonra okuyamamış, yoksul olduğundan, babasız olduğundan...

— Hakkı nereye gitti teyze?

— Bilir miyim, ne bileyim... Yine aldı başını gitti işte... Ama suç benim. Gazocağı bozulmuştu, bakıver şuna oğlum, dedim. Diyemez olaydım... Baktı gazocağına... Ana bunun memesi bozulmuş, gidip bir gazocağı memesi alayım, dedi. Gidiş o gidiş... Hep böyle yapar bu benim oğlum. Bundan önce de, camları takacaktı, cam macunu alayım diye gitti, altı ay sonra döndü. Çocukluğundan beri böyledir.

Kasaba eczacısı dostumdur. Bazı akşamlar eczanede oturur, eczacıyla havadan sudan söyleşiriz. O akşam, eczacıya, Hoşgör Hakkı'yı anlattım.

Eczacı,

— Bana geldi... dedi.

— Ne zaman?

— On gün kadar oluyor. Geldi, «Sizde gazocağı memesi var mı?» dedi. Güldüm, «Oğlum Hoşgör, yine senin gezi nöbetin tuttu, eczanede gaz ocağı memesi ne arasın? Git de tamirciye, hırdavatçıya sorsana...» dedim.

— Kasabada gazocağı memesi satan yok mu?

— Var canım, dolu... Ama oraya gitse bulacak gazocağı memesini... Oysa arayıp bulamamak istiyor ki, gazocağı memesi aramak bahanesiyle dünyayı gezip dolaşsın... Böyledir o... Bir kaç yıl önce de geldi, sizde civata var mı, dedi. Yok dedik, gitti. Bikaç ay görünmedi. Taaa, Kars'a gitmiş civata aramaya...

Zaman geçtikçe, kasaba esnafından öğrendim; Hoşgör Hakkı, kasabada kimde gazocağı memesi bulamıyacağını biliyorsa, hepsine gidip, sizde var mı, diye sormuş. Sanırım, anlıyorum Hoşgör Hakkı'yı! Kasabada bunalınca, burdan kaçıp gitmek için kendine bir gerekçe uydurmaya çalışıyor.

Aradan aylar geçti, altı-yedi ay... Bir açıklama için beni Bakanlıktan çağırmışlardı. Ankara'ya gittim. Bigün Ankara'da dolaşırken Hoşgör Hakkı'yı görmez miyim...

— Aman Hakkı, nasılsın yahu?

Sanki, daha o sabah görüşmüşüz gibi,

— Sağol, iyiyim... dedi.

— Nerelerdesin sen?

— Buradayım işte... Bu akşam İstanbul'a gideceğim, otobüs bileti almaya gidiyorum.

— Ne yapacaksın İstanbul'da?

— Bir-iki gazocağı memesi alıp, memlekete döneceğim?

— Burada yok mu?

— Çok aradım, yok... Arana arana, belki bulunur diye, işte, buralara kadar geldim, ama yok...

— Ben bulurum hadi gel benimle...

Yürüdük. Bir kırtasiyeciye girdi:

— Sizde gazocağı memesi bulunur mu? dedi.

Satıcı alay ediyor sanarak ters ters baktı.

— Yok, dedi.

Hoşgör Hakkı, bana dönüp,

— Bak işte yok, her yeri aradım... dedi.

— Gel benimle... Ben bulurum...

Gazocağı memesi bulunabilecek bir dükkânın kapısına gelmiştik.

— Burda vardır ama, iyi değil, dedi, hem de numarası tutmuyor...

Anladım, kafasına koymuş, ille İstanbul'a gidecek... Birden, Hoşgör Hakkı'ya özendim, onun gibi olmak istedim. İçimden anlatılmaz bir rüzgâr esti:

— Bir gazocağı meemsi de bizim eve gerekli, hadi İstanbul'a birlikte gidelim de alalım...

Bir süre yüzüme bakıp beni inceledi:

— Sen buradan al da dön, burada bulunur...

— İyi değil bunlar, numarası tutmaz...

— Öyleyse ben sana İstanbul'dan alır getiririm...

Benim kendisiyle gitmemi istemiyordu. Çok üsteledim. En sonunda, gülümseyerek,

— Sen bir gazocağı memesi aramak için dünyanın öbür ucuna gidemezsin... Sen, şekerciden gazocağı memesi soramazsın... dedi.

Beni küçümsüyordu.

— Neden? Memur olduğumdan, işime bağlı olduğumdan mı?

— Hepsinden biraz ama, o da değil!...

— Ya neden öyleyse?

— Sen necisin? Memur... Başka ne iş yaparsın? Hiç?., Araba sürebilir misin? Kundura dikebilir misin?

— Hayır...

— Badanacılık? Boyacılık? Tesviyecilik? Dolmakalem, saat tamiri?...

Saydı, saydı, saydı, sonunda,

— Sen, dedi, şekerciden gazocağı memesi arayamazsın... Hadi, ben otobüse geç kalmıyayım... Eyvallah...

— Ne zaman döneceksin kasabaya?

— Bilinmez ki... İstanbul'da gazocağı memesi bulursam, hemen dönerim. Bulamazsam, bir de İzmir'e gidip arayacağım...

Ben kasabaya döndükten kısa bir süre sonra o da geldi; İstanbul'da gazocağı memesi bulabilmiş.

Ne zaman bunalsam, hep aklıma Hoşgör Hakkı gelir, bir vapura mı, bir otobüse mi, trene mi, hemen bir taşıta atlayıp bir yerlere gitmek, oralarda gazocağı memesi aramak isterim, ama hiçbir zaman yapamam bunu... Hele bir emekli olayım da, o zaman gazocağı memesi aramaya çıkacağım...

ŞEYKESEN BEKTAŞ AĞA

Hayır, Şeykesen soyadımız değildir. Bize Şeykesen Bektaş Ağa denilmesi başka yüzden ...Doğrudur, Şeykesen Bektaş Ağa diye ünümüz öyle yürümüştür ki, gerçek soyadımız unutulmuştur. Cezamız mı? Allah ömür verirse, daha iki yıl yatacağız. Her bir işin başı sağlık, gerisi yalan... Ömrü olan için iki yıl çok sayılmaz, evet... Oğullarımız, torunlarımız var çok şükür. Bakarlar bize, hiçbir sıkıntımız yoktur. Ziyaretlerimize gelirler. Var, var, her bişeyimiz var...

Bizimkisi bir iddia üzerine oldu... Biz iddiayı kazandığımızdan, sonunda mapus damına düştük ya, şerefimizle düştük. Evet öyledir, mapusta da hatırımızı sayarlar eksik olmasınlar... Sizden iyi olmasın, eşimiz dostumuz gayetle iyidirler, çok yardımlarını gördük...

Yok, kaza değil... Biz bilerek yaptık bu işi Bey. Hiçbir pişmanlığımız da yoktur. Tarihlere geçecek bir ders olsun, dedik... Geçti de tarihlere, evet... İyi buyurdunuz. Anlatsak gerek, başınızı ağrıtmazsak...

Bizim oraları bilir misiniz? Demek hiç yolunuz düşmedi. Sizin gibi beyler için gidilecek, yaşanılacak yerler değildir. Ola ki insan hükümet zoruyla gönderile. Yada memur takımı için, küpünü doldurmaya biriki yıl kahrı çekile. Bize bakma bey, bizim vatanımız bulunmuş, alışmışız, biz severiz. Ama sizlere göre değil. Yağmur diye gökten altın yağmalı ki, çilesini çekesiniz... Küçük yer ve bakımsız kalmış.

Bizim ora insanlarımızın geçimi kaçakçılık üstüne. Kaçakçılığı kaldırdın mı, yediden yetmişe açız. Kurban olduğum Yaradan, her kulunun geçimini bir ayrı yoldan vermiş. Ne buyurmuş? «Ben bir topal karıncamı bile aç bırakmam» buyurmuş. Ormanlık bir yerimiz yok ki, kaçak ağaç kesip odun satsak... Ağaları zengin köylülerimiz yok ki, eşkiya üreye. Yol uğrağı bir yerde değiliz ki, yolbağcılığı edile, yolcu soyula... Orman kaçakçılığı yok, eşkiyalık yok, soygunculuk, hırsızlık yok, e bunca insan başka neyle geçinecek?.. Aç mı kalınacak kaçakçı olmuşuz.

Bir topal karıncasını aç bırakmayan Allah, bizi de demek sınıra yakın yerdeki kasabada

dünyaya getirmiş ki, aklımızı kullanıp karnımızı doyuralım...

Bu kaçakçılık işleri nasıldır, bilir misiniz? Nereden bileceksiniz... Bilmesine bilmezsiniz ya belki bir bilenden duymuşsunuzdur. Bu kaçakçılık işinde, sırtını bir hükümet adamına dayayacaksın ki işi yürütesin. Arkanda hükümet adamı olmamış, kaçakçılık olmaz...

O cimcirik oğlan gelesiye, bizim işlerimiz iyiydi. Ne zaman ki o cimcirik geldi, bizm oranın şleri tüm bozuldu. Yandık ki, iyicene...

Adamlarımdan biri,

— Aman Bektaş Ağa, bu Cimcirik'i yola getirmenin hiçbir umarı yok... dedi.

— Daha yenidir de ondan, dedim, hele adamın ilk hızı geçsin. Üstüne varıp tebelleş olarak herifi bunaltmayın...

Bu hükümet adamlarının huyu bir başka olur. Karının eskisi, hükümet adamının yenisi işe yaramaz beyim. Hükümet adamı şaraba benzer; ikisi de eskidikçe değerlenir. Neden dersen, hükümet adamı dediğin yeniyken zağlı kılıç örneği keskindir çok. Zamanla ona çarpa, buna çarpa körlenir, alışır.

Bir zamanlar, bizim oraya bu cimcirik gibi biri daha gelmişti.

Sınırdan kuş uçurtmuyor. Bizim adamlar gene bana gelip,

— Aman Bektaş Ağa, bu adamı yumuşatamazsan, bütün insanımız açlıktan kırılacak! demişlerdi.

Ben de onlara,

— Dayanacaksınız, demiştim, sonunda o kendiliğinden balmumu gibi yumuşak olur, yola gelir.

Evet... Dediğimiz çıktı. Gelişinin üstünden iki ay geçti geçmedi, bigün beni makamına çağırttı. Huzuruna varıp,

— Emriniz Bey! dedim.

— Estağfurullah!.. dedi, ne emri canım!... Sizin buraların hatırlı insanı olduğunuzu duyduğumuzdan, görüşüp konuşalım, tatlı tatlı söyleşelim, dedik...

Hele hele... Belli ki, sabrı tükenmiş. Çıkar baklayı ağzından oğlum. Konuşurken konuşurken lafı döndürüp dolaştırıp içindekilerini çıkardı. Buraya gelirken, duymuşmuş ki, bizim buralarda gayetle ucuza ve gayetle naylondan avrat için içgiysisi bulunurmuş.

— Geldik geleli hiç böyle bişey göremedik. Evde yengen naylon da naylon diye tutturdu. Karı takımına söz anlatması zor... diyordu.

Uzun etmeyelim, şıp diye paazrlığa oturduk. Hani diyeceğim, biz bunların ciğerini biliriz. Gelgelelim, bu cimcirik'in yola gelesi yok... Ne ettiysek yola getiremedik. Neden mi? Çünkü bu cimcirik, gayetle şeriatçı bir adam. İçkiyle yola getirelim dedik ilkin. Rakının, şarabın damlasını ağzına koymaz. Kumarı bir deneyelim, dedik. Hayır, oyun kâğıdına, zara elini sürmüyor. Karıcılığı da yok, harama uçkur çözmüyor. Haramı bırak sen, helâla da uçkur çözdüğü yok. Olmuyor, olmuyor... Ne yaptıysak yola getiremedik.

O zamana kadar ben daha Cimcirik'in yüzünü görmemiştim. Şunu bir de ben görüp konuşayım, dedim. Ama bir yolunu bulmalı. Çünkü şölene, çağrıya gelmezmiş. Aylardan Ramazandı. Biz bunu iftara çağırdık. Ben Cimcirik'i işte o zaman gördüm. Cimcirik deyişimi boşuna sanma, Boybos yoksunu, kara kuru, çingene maşası gibi bir herif. Dağda bayırda görsen, bu hangi yaban yaratığıdır diye şaşar kalırsın. Yaradan'ın gücüne gitmesin öyle bir ecişbücüş yaratmış ki bunu, ormanda kurtlar görse, korkuya düşüp kaçar. Allah Allah... Daha önceden insan diye tanıtmasalar hiç bileceğim yok. Bu çürük bakla kadar herifin bir de sesi var ki, Yavuz'un baca düdükleri, yanında fısıltı kalır. Hey kurban olduğum Tanrım, o sesi bu serçe parmağım kadar herif neresinden çıkartırsın!...

Ben herifi görünce, bunun neden uçkurunun düğümlü olduğunu şıp diye anladım. Yahu buna hiçbir karı korkudan yanaşamaz ki, herif de elini uçkuruna ata.

Başladık konuşmaya. Ben sağdan soldan yokluyorum; hayır hiç yola geleceği yok.

Diyor ki:

— Bizdeki kanunlar kanun mu?

— Ya ne?

— Ben bunlara kanun demem. Öyle bir ağır kanunlar olacak ki korkudan hiçbir kötülük yapılmaya ve de hiçbir suç işlenmeye! Evet, bize şeriat kanunları gerek. Şeriatten döndük, bu millette de ahlâk kalmadı!...

«Şeriat Kanunu!» diye bağırdıkça, sesinin zangırtısından deprem olup dam başımıza yıkılacak. Bizim oraları toprak damdır hep... İnsanlar evden çıkmazsa, düşman uçağı, buranın bir kasaba olduğunu anlıyamaz.

Ben bu Cimcirik'e,

— Sorması ayıp olmasın Bey, dedim, bu

senin şeriat kanunu dediğin nedir?

— Ne midir? Şeriat kanunu şudur: Biri hırsızlık mı etti? Elini keseceksin...

— Aman!..

— Amanı zamanı yok... Rüşvet alanın da elini keseceksin!

Yahu, bak sen şu belâya; bizim ora memurlarını hep elden koldan edecek de adamları açlıktan mı öldürecek?

— İyi ama, hırsızlığın azı var, çoğu var... Rüşvetin azı var, çoğu var... Haydi şeriat kanunudur, elini keseceğiz, ama ne kadarını?

Diyor ki:

— Cenabı Allah herşeyi miktarınca yapmıştır. Meselâ neden yol uzundur? Elbet bir sebebi var.

— Aman... Sakın, hırsızlık ettikçe ucundan biraz biraz kesilsin diye mi?

— Evet, iyi bildin! Kaçakçılık önlenmiyor diyorlar. Bu kanunlarla elbet önlenmez. Şeriat kanunu olsun, bak gör. Keseceksin kaçakçının ayaklarını...

— Ne kadar?

— Yaptığı kaçakçılık kadar, kiminkini ucundan, kiminkini kökünden...

Yahu, bu Cimcirik şeriat yoluna tüm milleti elden ayaktan düşürüp sakat edecek de, dilenmeye bile umar bırakmayacak...

Bizim Kel Hamido'ya,

— Oğlum Hamido, bu şeriat işinde sen yaaşdın... dedim.

Çünkü bizim kırk yıllık kaçakçı Kel Hamido savaşta ayaklarını şarapnele verdiğinden tahtabacak ve koltuk değneğiyle gezer. Hızarla kes tahta ayağını Hamido'nun, yeni ayak yaptırsın kendine...

Cimcirik,

— Şeriat kanunu böyledir, diyor, komşusunun malında gözü olanın, namahreme kötü gözle bakanın gözünü çıkaracaksın. Cenabı Allah hep düşünmüş. Neden insanoğlunu tek göz değil de iki gözlü yaratmış?

— Biri yedektir. Birini Şeriat çıkarınca, öteki kalsın diye mi?

— İyi bildin. Gene akıllanmazsa ötekini de... Şeriat kanunu olsun, bak hiçbir kötülük kalır mı? Yalan söyliyenin, yalan yere yemin edenin, yalancı tanığın...

— Dilini mi koparacaksın yoksa?

— İyi bildin. Neden Cenabı Allah insanın dilini uzun yaratmış?

— Yalan söyledikçe ucundan, ucundan, giderek kökünden koparılsın diye mi yoksa?

— İyi bildin...

Ulan Cimcirik, insan kasabı mısın dümbük? Kalem yontar gibi insanoğlunu kesip biçiyor.

Ben buna dedim ki:

— Bu sizin Şeriat Kanununca zina edenler, harama uçkur çözenler ne olacak?

— Kesilecek.

— Şeyi mi?

— Evet, şeyi kesilecek... Cenabı Allah neden...

Sözünü kesip,

— Zina ettikçe, ucundan ucundan kesilsin diye mi yoksa?

— İyi bildin.

— Eyvah!..

Bu Cimcirik yandı. Herifin kendisi serçe parmağım kadar... Ulan Cimcirik, bu üsten budadıkça kökten sürmez... Bizi hadım edecek de, vatan evlâdı yetişmez olacak...

— Pek güzel dedin de, bu Şeriat Kanununda zina eden avrat düşünülmemiş mi? Avradın neyi kesilecek?

— Taşlanacak...

Böyle bir gayretli Şeriatçı adam yola gelir mi? Ben başladım düşünmeye. Bu herif ya kendine verilen rüşvetleri azımsıyor, yada gerçekten Şeriatçı ki, o zaman artık yola gelesi yok.

Ben bunu sınamak için sordum:

— Olacağı yok ya, söz gelişi ben diyelim harama uçkur çözdüm. Sizin Şeriat Kanunu da yürüyor. Siz şimdi benim...

— Evet, babamın olsa yine keserim.

— Miktar nasıl olacak? Dul kadınsa nasıl, kızoğlankızsa ne kadar, evli kadınsa ne kadar?

Belediye narhı gibi bir tarife verdi ki, evli kadınla olursa zina, kökünden kesilecek...

Ben o günden sonra, uzun uzun düşündüm. Cimcirik'i bir deneyeceğim; gerçekten, dediği gibi, Şeriatçıysa, ben de kaçakçılıktan elimi ayağımı çekeceğim. Bizim oralarda başka da geçim yolu olmadığından, başka bir yere göç edeceğim. Yook, bu Cimcirik dediği gibi Şeriatçı çıkmazsa, o zaman yandı ki, ben ona Şeriat Kanununun dediğini aynen yapacağım. And içtim. And içtim böylecene.

Bizim orada Nazlı derler bir ünlü yosma

vardı ki, ölüyü diriltir ve cansızı ayağa kaldırır takımından bir cins karıdır. Kendi zenaatinin ustası ki üstüne bir eşi benzeri yoktur dersem yeri... Nazlıyı çağırttım:

— Nazlı kız yavri... Sana bir işimiz düştü ki, altından kalkabilirsen dile benden ne dilersen...

— Aman Bektaş Ağam, dedi, sayende, yapamıyacağım mı var! Di sen buyur...

Nazlı kız yavriye birbir anlattım. Sonunda,

— Bu iş olursa senin evinde olacak ki, biz de bir güzel seyredelim. Aman Cimcirik'i evine çek bir güzel... dedim.

— Zenaatimizi bize öğretme Bektaş Ağam, dedi, sen buyurdun ya gerisine karışma. Bizim bileğimizde altın bilezik oynak avratlık...

Ben and içmişim Bey, Nazlı kız yavri, Cimcirik'i baştan çıkarmazsa, ben yurdu boşlayıp başka yere göçedip orada yurtlanacağım; baştan çıkarsa, Cimcirik'in şeyini kıtır kıtır keseceğim ki, tarihlere geçecek bir ders olsun...

Nazlı kız yavri Cimcirik'in hükümet dairesinde temizlik yapmaya başladı. Biz eski tahta bağdadî üstündeki dökülmüş sıva aralıklarından içerisini gözetlemekteyiz.

Nazlı kız yavri, şalvarını baldırlarının üstüne kadar iyice sıvamış, çıplak ayaklarıyla döşeme tahtalarını silmekte. Am nasıl bir tahta silme canım... İki ayağının altına aldığı ıslak bezin üstünde ırgalana ırgalana döndükçe tahtalar gıcır gıcır ses veriyor. Cimcirik içeri girip de Nazlı'yı o biçim görünce,

— Temizlik ben gelmeden bitmeli! dedi.

Nazlı kız yavri,

— Geç kaldım biraz, daha şimdi bitiyor! dedi, ıslak bez üstünde ırgalana ırgalana dönmeye başladı. Şehir oğlanlarının, kızlarının yeni dansları kaç para eder, Nazlı kız yavri'nin tahta silerken ırgalanması yanında. Bir de dans çalgısı olsa, Nazlı kız çalgıya uyacak ki şaşırıp kalırsın. Cimcirik ayakta donup kalmış kızın baldırlarına bakarak yalanmaktaysa da, yine de salyalarını toparlıyamıyor. Nazlı kız, Cimcirik iyicene görsün malını diyerek, ona arkasını dönmüş, ha babam orgalanarak bir sağa, bir sola kalça atıyor. Bu ne kalça atma Bey, bir karış sağa fırlıyor, bir karış sola... Şeytan diyor ki:

Ulan Bektaş, yürü! Dayanılır gibi değil canım... Nazlı kız, kıçın kıçın giderek, Cimcirik'in arkasında durduğundan sanki habersizmiş gibi, Cimcirik'e bir kalça atmasıyla herifi duvara çarpmadı mı! Cimcirik bir titreme geçirdikten ve de silkelenip kendine geldikten sonra,

— Adın ne senin bakayım... dedi.

— Adımıza Nazlı denir.

— Nazlı, ne güzel siliyorsun döşemeleri... Benim evin tahtalarını da sil!...

— Lâf olur eve gelemem... Dedikodu ederler de kocamın kulağına gider.

— Kocan nerede?

— Vatanî vazifesini yapıyor.

Ulan aferin Nazlı kız yavri, nasıl öğretmişsem, öylecene bülbül gibi söylüyor.

— Kocam askerde olmasa ne işim var benim el kapısında hizmette! Çalışıyorum da, hem boğazımı çıkarıyorum, hem kocama harçlık yetiştiriyorum.

— Kocan askerde demek...

Cimcirik iyicene umutlanmıştı.

— He ya, vatanî vazifesini yapıyor. İşim bitti. Ben gidiyorum...

— Dur hele... İşi bitmişmiş... Bak buraları iyi silinmemiş...

Beş gün sonra Nazlı kız yavri bana geldi,

— Bu gece evime geliyor, dedi, aman Bektaş Ağam, beni o Cimcirik'le odada uzun zaman yalnız koma. Herifi görünce içim dönüyor da öğüresim geliyor. Aman elimi kolumu tutası olur da...

Biz üç kişi, Nazlı kız yavri'nin evine gittik. Bir odaya kapandık ki, Nazlı kız da Cimcirik'i yandaki odaya alıp bize gözetletecek. Cimcirik'in iyice gözü döndüğünden gündüzleyin eve gelmek istemiş ya, Nazlı kız «Aman evde iki çocuğum var, onları uyutmazsam olmaz. Hem de konukomşu görür» diyerek Cimcirik'i eve gece gelmeye razı etmiş.

Evet Cimcirik geldi, girdi odaya. Ayakkabıları elinde ve ayaklarının ucuna basa basa yürüdüğünden çıra ışığında herif kambur cine benziyor. Nazlı kız, ayakkapları elinden atmak istiyorsa da: «Ne olur, ne olmaz, belki kaçmak gerekir, yiğitin papucu yanında gerek!» diyerek kunduraları bağrına basıyor. Bir de utanmadan Nazlı kız yavri'ye «Suyu ocağa koydun mu?» demez mi! Bak yahu, bak sen şu Şeriatçı, dini bütün müslümana! Askerdeki herifin iki çocuk anasıl yoksul karısıyla yatacak da, arkadan da gusül aptesti alıp müslümanlığına toz kondurmayacak. Nazlı kız yavri,

— Su ocakta ısınıyor... dedi.

— Öyleyse soyun hadi...

— Yok, ben utanırım... İlkin sen soyun, gözünü de yum! Ben seni döşeğe çağırırım o zaman.

Cimcirik başladı soyunmaya. Yahu Bey, o serçe parmağı kadar herif bir de kılı, bir de kıllı... Eğri, büğrü yampiri, kara örümcek gibi bişey.

Nazlı kız yavri, Cimcirik'i o donda görmemek için ışığın söndürdü ve bizim olduğumuz odaya kaçıp kapıyı da kapadı. Cimcirik,

— Kahpe! Neredesin kız kahpe? diye bağırıyor.

Önceden öğrettiğimiz gibi Nazlı kız yavri seslendi:

— Ben soyunup döşeğe girdim. Sen de gel bu yan odaya ama, gözlerini yum, kıçın kıçın gel ki çıplak tenimi görmiyesin. Ben bu işlere alışık değilim, ilk başıma geldiğinden utanırım... Arkanı dön de kıçın kıçın gel, yoksa vallaha kaçarım...

Nazlı kız «Köpek gibi ulu!» dese Cimcirik razı, «Anır!» dese razı. Cimcirik gözlerini yumup kıçın kıçın bizim olduğumuz karanlık odaya geldi. Kapıyı açtığımızdan rahatça içeri girdi. Ben bunun arkasına geçti, belinden kollarımı geçirip bir güzel pekiştirerek kasnakladım ki, Cimcirik'in soluğu kesildiğinden ağzını kuş gagası gibi açıp kapıyorsa da sesi çıkmıyor, can kaygısıyla,

— Kız kahpe, bu sendeki nasıl güç, beni kurt kapanına mı aldın? Bırak, boğacaksın! dedi.

Ben bunu yere yıkmamla, imansızın .man tahtasına çöküp, arkadaşlara,

— Yakın ışığı dedim.

Çıra yandı. Altımda kara böcek gibi debelenen Cimcirik beni görünce inledi:

— Aman, aman Bektaş Ağam!..

— Amanı kalmadı ulan, Şeriat Kanunu isterim, yoksa ahlâk gidiyor elden... Evli avratla zina edince ne kadarı kesilecekti?

— Aman Bektaş Ağam...

— Evli kadının kocası vatani vazifede olursa?

— Aman...

— Kadın çocuk anasıysa?

— Aman...

— Dibinden mi, kökünden mi?

Bıçağı sıyırdım.

— Öldür, öldür beni de, aman şeyimi kesme. Boğazımı kes, kellemi al... Öldür beni Bektaş Ağam...

— Ulan namussuz... Öldüreyim seni de, gerici köylüler Cumhuriyet memurunu şehit ettiler diye kahraman ol, öyle mi? Yağma yok, Şeriat yürüyecek. Biz Şeriat isteriz.

Arkadaşlar ellerini ayaklarını tuttular, bıçağı çaldım... Cimcirik zati serçe parmağı kadar, korkudan herifin her şeyi büzülüp çekilmiş. Evet, biz oncacık şey için, bunca yıl yatmaktayız işte... Allah ömür verirse, daha iki yıl yatıp çıkacağız... Adımız da bu yüzden Şeykesen Bektaş Ağa'ya çıktı Bey...

ARTIK ŞİİR YAZACAK

— Siz, yazar olduğunuz için, sanırım, bilirsiniz... dedi.

— Neyi? diye sordum.

— Deniliyor ki... Sözde, sanatçıların mayasında canilik varmış, öyle midir?

— Ne gibi yani?

— Bu sanatçı denilen insanlar aslında her Allahın günü kan dökmek, bıkaç kişiyi öldürmek, boğmak, zehirlemek, boğazlamak, kıtır kıtır kesmek...

— Aman Muhittin Bey diye sözünü kesmek istedimse de beni dinlemeden devam etti:

— ...Yakmak, gebertmek isterlermiş de, ne de olsa aydın kişi olduklarından biyandan da kanun korkusu var. İçlerinden geçirdikleri cinayetleri işleyemezler, ama işleyemedikleri cinayetlerin yerine sanat eserleri yaratarak kendilerini tatmin ederlermiş. Yani bütün bu ünlü sanatçılar, sanatçı olamasalarmış, hepsi de azılı gözlerini kan bürümüş birer cani olacakmış. Ya... Cani olmak, sanatçı olmak kadar kolay olmadığından, sanatçı olmuşlar...

— Yani, dediğinize göre, caninin korkağı sanatçı oluyor.

— Siz üzerinize alınmayın rica ederim. Ben kitapta okuduğumu size anlatıyorum, nilikten neden daha kolay olduğu?

— Benim anlıyamadığım, sanatçılığın ca-

— Yok ama, siz de hak verirsiniz ki, cinayet işlemek, sanat yapmaktan daha zordur. Yüreklilik ister, gözüpeklik ister... Sanatçılar işin kolayını bulmuşlar. Cinayet işleyecekleri-ne sanat eseri yaratıyorlarmış... Ha? Siz ne dersiniz buna? Doğru mu sizce?

— Bilmem ama, böyle olduğunu hiç sanmam. Alalım Şekspir'i, bu büyük dâhi o şahaser piyeslerini yazmamış olsaydı, dünyanın en büyük cânisi mi olacaktı yani?

— Üstüne bastınız. Okuduğum kitaba göre, Şekspir'in piyeslerinde o kadar çok adam öldürmesi, hele son perde kapanırken sahnenin insan salhanesine dönmesi bundanmış. Şekspir, insanları hayatta öldüremediği için, kâğıt üstünde bol bol cana kıyıyormuş. Bir insanın ruhunda ne kadar çok canilik duygusu gizliyse, o kadar büyük sanat eseri yaratırmış. Şimdi sizden doğruyu söylemenizi rica ediyorum: Bunca kitabınız var. Bu kitapları yazamamış olsaydınız, katil mi olurdunuz?

— Aman Muhittin Bey, rica ederim...

— Benim için çok önemli de ondan soruyorum. Birisini öldürmek isteği duydunuz mu hiç? Yazılarınızı, birisini parçalamak, boğazlamak isteği içinde, kızgınlıkla, sinirlilikle mi yazarsınız? Yazdığınız yazıyı bitirince beğenirseniz, kana susamış bir caninin, cinayet işledikten sonraki rahatlığını duyuyor musunuz?

Sanki suçüstü yakalanmış gibi sesimi çıkaramıyordum. Çünkü, Muhittin beyin anlattığı bunalım içinde, kızgınlıkla bastırdığım kalemin ucuyla kağıdı yırta yırta yazdığım, kalemin ucunu da yaazrken kırdığım çok olmuştur. Dişlerimi sıka sıka, yumruğumu vura vura, kalemi bastıra bastıra yazdığım yazıları hatırlayıp birden kendimden korkmaya başladım. Yüzümden bunu anlamış olacak ki,

— Demek, senin bu kadar çok kitap yazman bundan, dedi, ben de ne verimli yazar diye sana değer veriyordum. Oysa sen o kitapları yazmasan, hohooo, kimbilir kaç yüz kişinin canına kıyacaktın...

— Aman Muhittin Bey, ben tavuk bile kesemem...

— Hih! Kitabın yazdığı gibi işte... Tavuk bile kesemedikleri için sanatçı oluyorlarmış ya... Kesebilseler, adam kesecekler. Ama ödlek olduklarından sanatçı oluyorlar...

Önce size Muhittin Beyi birazcık olsun tanıtmalıyım ki, onun bu sözlerinin, kişiliğine ne kadar aykırı düştüğünü anlıyabilseniz. Muhittin Bey hani «melek gibi» dedikleri insanlar vardır ya, işte öylelerinden... Onun için cinayetten, kandan söz etmesine şaşıyorum ya...

— Kuzum Muhittin Bey, niçin böyle şeyler soruyorsunuz bana?

— Benim için çok önemli. Vereceğiniz cevaba göre, Sabiha'dan ya ayrılacağım, ya ayrılmayacağım.

Büsbütün şaşırdım. Çevremizde, onları mutlu aile örneği diye gösterirler. Daha geçenlerde evliliklerinin yirmibeşinci yılını kutladılar. Boylarınca kızları, oğulları var... Sonra karıkoca, ikisi de soylu aileden geliyor. Sabiha Hanım'ın dedeleri hep paşa.. İkisi de aydın, Avrupalarda bulunmuş, yabancı dil bilir insanlar...

— Evet... Ayrılacağım Sabiha'dan.

— Aman Muhittin Bey, nasıl olur...

— İşin gerçeğini bir öğrensem...

— Nedir?

— Bilmem farkında mısın, beşon yıldan beri nedense kadınlar seramik ve tahta oyma sanatına pek düştüler...

— Evet, öyle oldu. Tanıdığımız bazı hanımlar da seramikle, ağaç işleriyle uğraşıyorlar, sergiler açıyorlar. Başarılı eserler de yapıyorlar doğrusu...

Dünyanın en yumuşak adamlarından biri olan Muhittin Bey, çenesini kısıp dişlerinin arasından,

— Yaparlar, yaparlar, tabiî yaparlar... dedi. Bizim de tanıdığımız birçok kadın seramikçi , tahta oymacı var. Peki, bunların nasıl oldukları üstünde hiç düşündünüz mü?

— Hayır, düşünmedim...

— Öyleyse şimdi düşünün bakalım...

Tanıdığım seramikçi ve oymacı kadınları gözümün önüne getirdim.

— Hepsi de aydın kadınlar... dedim.

O yine kızgınlıkla,

— Aydın ya, aydın... Hepsi de aydın haspaların... Peki, başka nasıl bunlar? Düşün

bakalım... dedi.

— Geçim sıkıntısı olmayan, paraca durumları iyi,

— Tamam... Yani, rahat batıyor desenize şuna... Başka?

— Sanattan, estetikten anlıyorlar...

— Anlamıya anlarlar... Çoook anlarlar... Hepsi iyi ama, bu kadınların çoğu otuzbeşini, kırkını aşkın... Kırk yaşından sonra neden birdenbire seramiğe, tahta oymacılığa merak sarıyor bunlar? Ne oluyor yani? Gökten emir mi geliyor?

Gerçekten de tanıdığım seramikçi ve oymacı hanımlar ya kırka yakın, ya kırkını aşkın hanımlardı. Bu yaş konusunu hiç düşünmemiştim.

— Peki, nasıl oluyor kardeşim, bu kadınlar duruyorlar duruyorlar da, kırktan elliden sonra birden sanatçı kesiliyorlar başımıza? Yani kartlaşınca, gökten ilham mı geliyor bunlara? Onca yıl hanım hanımcık evinde oturan kadın, bir de bakıyorsun, günün birinde kolları, paçaları sıvamış, toprak ezip, çamur yoğurup seramikçi kesilmiş başımıza. Yahut, elinde keskiler, bıçaklar hababam ağaç yontup, kızgın demirlerle tahta dağlayıp oymacı oluvermiş...

— Ama bunda ne gibi kötülük var Muhittin Bey?

Kısılmış dişlerinin arasından «Hihiii...» diye homurdayarak,

— Biz erkekler işte böyle budalayız, dedi, yahu bu kadınların otuzdan, kırktan sonra böyle birden yok seramikçi, yok oymacı kesilmelerinin elbet bir nedeni olacak, bir düşünsene...

— Ama genç kadınlardan da benim tanıdığım tahta işleri yapanlar var.

— Vardır. O tanıdığın oymacı hanımlar kocalarından ayrılmışlar mı?

— İkisi ayrıldı. Biri, iki kere nişanlandı, ama evlenmedi. Biri de evli...

— Tamam... Dediğim gibi işte... Kardeşim, sen akıllı bir adamsın. Beşon yıl öncesine kadar kadınlarda böyle bir merak yoktu da, sonradan nasıl oldu bu kadınlar hep birden bu türlü işlere sarıldılar? Kadın eline iğne yaraşır, tığ yaraşır, fırça yaraşır, kalem yaraşır... Niçin keman, piyano çalmazlar, resim yapmazlar yazı yazmazlar da ille seramik ille odun yontmak... Ama düşünsene, akşama kadar çamurla, kille boğuşmak, elde keser, keski ağaç yontmak ne demek? Benim diyen güçlü erkeğin becereceği iş değil.

— Peki neymiş Muhittin Bey?

— Hah, sor da anlatayım diye bekliyordum. Sabiha'nın arkadaşlarından birçok seramikçi, oymacı hanım var. Dediğin gibi hemen hepsi de sergiler açıyor, başarılı işler yapıyor. Ben düne kadar, «Aferin kadınlara, boş oturmuyorlar, dedikodu yapmıyorlar, çalışıyorlar» diyordum. Oysa işin gerçeği hiç de böyle değilmiş.

— Nasılmış?

— Sabiha'nın arkadaşlarından seramikçi bir hanım çoktan beri beni atelyesine çağırır, yaptığı işleri göreyim diye... Sabiha gitmiş, pek beğenmiş. Dün sabah ben de gidip göreyim, dedim. Gittim.

Hizmetçi kapıyı açtı. Atölyesinde çalışıyormuş. Evin her yanını atölye yapmış, odanın birine de seramik fırını yerleştirmiş. Evdekilerin geri kalanı da bir odaya tıkışmışlar. Hizmetçi atölyenin kapısını açtı.. «Buyurun» dedi, gitti. Bir de baktım, dediğim hanım bir kil külçesinin önünde çalışıyor. İşine dalmış, kendinden öylesine geçmiş ki, benim içeri girdiğimi hiç farketmedi. Ben de hiç ses çıkarmadan bir sanatçı hanımın nasıl çalıştığını göreyim, dedim. Hanımın saçı başı dağılmış, bir cadıya dönmüş. Oysa güzel bir hanımdır. Şimdi ben sana o durumu nasıl anlatsam, bilmem ki... Bir kamera olup da, filmini çekmeliydim ki... Önündeki mermerin üstünde bir çamur yığını var. O çamuru nasıl yuğuruyor, görülecek şey... Hem yuğuruyor, hem de biyandan söyleniyor, «Namussuz herif, Alçak!» Her sövdükçe önündeki çamura bir yumruk atıyor. Basbayağı çamurla döğüşüyor. Ben önce kadın ya delirmiş, yada çok konsantre olmuş sanatına, dedim. İkisi de bir kapıya çıkar ya... Ama birden «Kemaaal, Kemaaal!» diye bağırıp da çamurun üstüne atılınca ben birden ayıldım... Kemal dediği, ayrıldığı kocası... Demek, kadın önündeki çamuru, ayrıldığı kocası diye hırsından mıncıklayıp, didikleyip, yumruklayıp duruyormuş.

Bir tabureye oturup şaşkınlık içinde kadını seyrettim. Çamuru yoğurdu, yoğurdu, gayet çirkin bir biçim verdi. Sonra «Tuuu!» diye tükürmeye başladı. Hem tükürüyor, hem tokatlıyor... Vazgeçti yaptığı biçimden, bu

sefer çamuru çimdikledi, mıncık mıncık etti... Raftan kalın bir tahta tokmak alıp,

— Seni alçak, seni namussuz... Benim gibi bir kadına ha!.. diye söverek tokmakla dövmeye başladı.

Ter içinde kalmıştı. Sırtındakileri çıkarıp fırlattı, birden üstüne atıldığı çamuru ısırdı. Hem ısırıyor, hem anlamsız sesler çıkarıyordu.

Bardağa içki doldurup acele içtikten sonra, çamura, yani eski kocası Kemal'e,

— Duur, kurtuldum sanma... Daha ben sana bak neler yapacağım! demesiyle, çamuru kaldırıp yerdeki mermerin üstüne fırlattı. Sonra ayakkabılarını çıkarıp, çıplak ayakla çamurun üstünde tepinmeye başladı. Bir zaman da böyle tepindi. Sonra yine aldı çamuru, masadaki mermere koydu, yoğurup külçe yaptı. Geri gitti iki adım, gerilip gerilip sağ eliyle çamura bir yumruk attı:

— Al sana!

Gerilip gerilip «Al sana!» diye yumruklıyordu. Çamur ecişbücüş bişey oldu. İşte o zaman ne yaptı, biliyor musun kardeşim, şu kadındaki intikam duygusuna bak sen... Ben artık zavallı Kemal'in çektiği işkence bitti sanıyordum. Daha bitmemiş... Elektrikli fırının kapağını açtı. Aman Yarabbi, fırının içi bin derece mi, onbin derece mi, bir cehennem... O çamur külçesini,

— İşte böyle cayır cayır yan... diyerek fırının içine fırlattı, fırının kapağını kapadı.

Kadın da perperişan olmuştu. Döndü, koltuğa oturdu. Birkaç kere «Ooooh!» çektikten sonra,

— Aman sinirlerim yatıştı, rahatladım... dedi.

O kadar gözü dönmüştü ki, odada beni bile görmüyordu. Uyuyor gibiydi, belki de uyuyordu. Ben yaavşça kapıdan çıkıp gittim. Neye uğradığımı şaşırmıştım.

Tahta oymacı bir hanım tanıdığımız var. Ama o dul değil, evli... Bir de ona uğrayayım dedim. Belki de seramikçi hanımı gördükten sonra meraka düşmüştüm de... Gittim evine, Annesi kızının çalışmakta olduğunu söyleyince,

— Aman çok iyi, dedim, geldiğimi söylemeyin, ne olur... Yalnız ben bir sanatçıyı uzaktan çalışırken seyretmek istiyorum... Hiç rahatsız etmem...

Kadın,

— Şimdi nerdeyse Burhan da gelir, dedi, akşam yemeğine kalın. Ben bakkala öteberi almaya gidiyorum...

Burhan oymacı hanımın kocasıydı. Annesi bakkala gitti. Ben evde yalnız kalınca, oymacı hanımın çalıştığı odaya yöneldim. Kapı açık... İçersi karmakarışık. Bu da seramikçi hanım gibi, saçbaş dağınık, cadı karılara dönmüş, elinde keser, balta gibi bişey, önündeki odunu yontuyor. Hem vuruyor keseri, hem de,

— Al sana! Al sana! diye bağırıyor.

Oysa bu hanım, ne kadar kibardır, ne kadar giyimine düşkündür. Ya bir de şimdi...

Duvardaki çivilerde, çekiç, keser, rende, balta, destere asılı. Bunlardan hangisi eline geçerse alıyor o önündeki odunu, yani Burhan'ı yontuyor, kesiyor, biçiyor, törpülüyor ve biyandan da boyuna sövüp sayarak içini döküyor... Aradabir de biriki adım uzaklaşıp başını da eğerek, yaptığı marifete bakıyor... Sonra birden koparak koşuyor, eline herhangibir demirbaş âlet geçerse, odunun tepesine indiriyor... Bu sefer, sivri çelik keskilere saldırdı. Keskilerle Burhan'ı yani Burhan'ın yerine koyduğu odunu iyice oyum oyum oydu. Haa, yanan ocaklarda da biçim biçim demir şişler var... Ateşe kesmiş bu şişlerden birini kapmasıyla.

— Ben senin gözlerini oyayım da gör! diye oduna atılınca, bana öyle geldi ki, gerçekten Burhan'ın üstüne atılıyor sanki... Neredeyse, «Aman, ne yapıyorsunuz...» diye eline yapışacaktım...

Kızgın şişle odunu dağladıkça, şişi odundan başın orasına burasına soktukça, sıkılmış dişlerinin arasından «Hıı! hı!...» diye ıslıklı sesler çıkarıyordu; ocaktaki tencere kapağı gibi titriyor, buğusu fışkırıyor...

O kızgın şişlerle kocasını dağladı, yaktı, pişirdi, kararttı... Ben artık bu işkenceye dayanamadım, ayaklarımın ucuna basarak koridora çıktım. Sokak kapısından çıkarken annesi de geldi. Başka bir zaman uğrayacağımı söyleyip kapıdan fırladım.

Bu iki kadın sanatçımızın çalışmalarını gördükten sonra sonra neye uğradığımı şaşırmıştım. Kendime gelmek için bir dosta açılmak ihtiyacındaydım. Eski bir arkadaşım vardır, evi yolumun üstünde olduğundan ona uğradım. Kadınların adlarını vermeden, o gün başımdan geçenleri, gördüğüm şeyleri anlat-

tım. Arkadaşım hiç önemsemedi,

— Çok normal, dedi, kadın kocasından hıncını çıkarıyor... Aslında kocasını öldürmek istiyor, öldüremeyince, kocasına yapacağını çamura yapıyor... Kocasının yerine oduna, çamura işkence ediyor.

— Evet ama, oymacı kadın kocasınaan ayrı değil...

— O da öyle... Kocasının yerine odun dağlayıp rahatlıyor... Dur sana bu konuda bir kitap vereyim de oku..

Arkadaşımdan kitabı alıp bizim eve geldim Karım evde yoktu. Kızım, annesinin, bir arkadaşının seramik sergisine gittiğini söyledi.

Ben hemen kitabı okumaya başladım... İşte sana anlattığım kitap. Kitabı okuyunca, neden bizim kadınların, erkeklerin bile zor başaracağı seramik işlerine, oyma işlerine merak sardıklarını anladım... Bunlar düpedüz cinayet işliyorlar... Ha kocasını yumruklamış, ha kocası diye önüne koyduğu çamuru... Ha kendisine yüz vermeyen adamı kızgın demirle yakmış, ha o adamın yerine koyduğu odunu dağlamış.

Ben böyle düşünüp dururken karım eve gelip de,

— Artık ben de seramikçi olacağım!.. demesin mi?

— Olamaaaz! diye bağırdım.

— Öyleyse ben de tahta oymacılığı yaparım... dedi.

Düşünsenize, Sabahat elli yaşında... Kadına birden «Yaa Sabahat... Seramikçi ol!» diye göklerden buyruk mu geliyor?

Ben artık nasıl kendimden geçmişim ki evde ne kadar seramik eserleri varsa hepsini fırlatıp fırlatıp kırdım. O tahta oymaları da sobaya attım... Kalktım, işte sana geldim. Şimdi söyle bakalım bana, bu sanatçıların içinde gizli bir cinayet işleme isteği var mı? Seramikçiliğe, yada oymacılığa kalkarsa, Sabahat'ten ayrılacağım kardeşim. Elli yaşındaki kadına de kendime işkence ettiremem... Ne dersin?

— Bana kalırsa, bunca yıldan sonra ayrılmak doğru değil...

— Peki, bir akıl ver, ne yapayım?

— Siz de bir sanatçılığa başlasanız... Sabahat Hanım seramik yaparsa, siz de oymacılık yapın...

— Olmaz... O ikisini kadınlar yapıyor...

— Piyano, keman gibi bişey çalınız...

— Canım olur mu, altmıştan sonra...

— Peki, şiir...

— Haa, bak bu olur... Sahi yahu... O seramik yaparsa, ben de şiir yazarım... Tamam! Bak, ben ona gösteririm. O istediği kadar bana işkence etsin... Ben de onun için ne şiirler yazarım...

Teşekkür edip gitti Muhittin Bey.

HAKLISIN BEY

«Ah, bu bizim zavallı köylümüz!..» diye yumruğumu göğsüme vurdukça ağzımdan akkor püskürüyordu. Gönüllü olarak öğretmen gittiğim köye iki bavul dolusu kitapla bütün dünyaya yetecek kadar da iyiniyet götürmüştüm.

Köylüler kız çocuklarını okula göndermiyorlardı.

Muhtarı, köy imamını, biriki yaşlı ile köyün ilerigelenlerinden birkaçını okula çağırttım.

— Hemşeriler, dedim, bir memleketin kalkınması, kadınlarının yükselmesine bağlıdır. Kadınlarının uyanması için, kız çocuklarının okutulması gereklidir. Ne dersiniz hemşeriler?

— Haklısın bey...

— Kızlar okumazsa, aile eksikli kalır; çünkü kadın, erkeği tamamlar, ikisi bir bütündür. Doğru mu muhtar?

— Haklısın bey...

— Kız çocuklarınızı da göndermelisiniz okula. Öyle değil mi Hoca amca?..

— Haklısın bey...

Birer bardak da çay ikram ettim onlara, sonra gittiler. Hayatımın en mutlu günüydü o gün. Her sözüme «Haklısın bey!» dedikçe onlar, göğsüm kabarıyordu. Güzel güzel anlatınca nasıl da anlıyorlar; ama şimdiye kadar bir anlatan, doğru yolu gösteren olmamış ki...

Dört gün bekledim, yine okula kız öğrenci gelmeyince, muhtara, imama ve öbürlerine korucuyla haber gönderip okula çağırttım, ama hiçbiri gelmedi. Çok canım sıkıldı. Muhtarın evine gittim. Kızmamıştım. Niçin kızayım, toplanıp konuşmanın, topluca karar almanın yararlarını onlara bir anlatan olmamıştı ki...

— Muhtar ağa, dedim sizi okula çağırttım gelmediniz. Oysa ben sizin için görüşecektim, kendim için değil ki...

— Haklısın bey...

— Her topluluk, kendi işleri için birleşip karar alırsa iyi olur.

— Haklısın bey ...

— Ben sizinle konuşup danışmadan tek başıma hiçbir iş yapamam ki...

— Haklısın bey...

— Bak muhtar, geçen gün toplanıp konuştuk, hep birlikte karar aldık, ama siz kararı uygulamadınız. Böyle olmaz ki...

Muhtar deyince, yaşlı biri sanmayın, otuzunda var yok, iri-yarı bir adam. Yeni baştan ona kız çocuklarını okula göndermenin yararlarını uzun uzun anlattım. Her sözümü «Haklısın bey» diye onaylıyordu.

Bu bizim köylümüz gibi uysal, söz dinler insan yoktur yeryüzünde... Yeter ki sen ona anlayacağı dille kendi çıkarını göster, anlat...

Bu öğütlerimden sonra, kız çocuklarının gelmesi şöyle dursun, okula gelen oğlanların da sayısı azalmaya başladı gündengüne... Korucuyla haber gönderip muhtarı çağırttım, yine gelmedi. Ben onun evine gittim, beni iyi karşıladı, ağırladı.

— Muhtar, dedim, haftada bir gün İhtiyar Heyeti, ileri gelenleri, imam efendi okulda toplanıp da aramızda köy işlerini görüşsek iyi olur. Atalarımız bir elin sesi çıkmaz, demişler.

— Haklısın bey...

— Şimdi de erkek öğrenciler okula gelmez oldu. Hükümet bana çocuklarınızı okutayım diye aylık bağlamış. O maaş da sizin ödediğiniz vergilerden alınıyor. Siz çocuklarınızı okula göndermezseniz, ben boşuna para almış olurum.

— Haklısın bey...

— Siz de vergilerinizi sokağa atmış olursunuz.

— Haklısın bey...

— Anlaştık değil mi muhtar?...

— Anlaşılmıyacak ne var ki... dediklerin hep haklı...

Gönül rahatlığıyla okula geldim. Ama köylüler çocuklarını yine okula göndermiyorlardı. Bu sefer ev ev dolaşıp anlattım. Hepsi de anlayışlı, yumuşak başlıydı. «Haklısın bey» diyorlardı.

Öğrencilerimden biri, bir sabah okula başı çaputlarla sarılı geldi.

— Ne oldu başına yavrum? dedim.

— Kel bulaştı da öğretmenim, babam başıma gübür çalıp bağladı... dedi.

Ne?... Deli olacaktım. Oğlanın başından çaputları sökünce, gerçekten de başına yaş fışkı buladıklarını gördüm. Çocuğu kolundan tutup babasına götürdüm, babasını da yanıma alıp birlikte muhtara gittik.

— Muhtar!

— Buyur bey!

— Bu köyün başı sensin, öyle mi?

— Öyle sayılır.

— Yahu, insanın başına ilâç diye hiç sığır mayısı sürülür mü? Bu ne gerilik?.. Biz hangi zamanda, kaçıncı yüzyılda yaşıyoruz?.. Bir daha köyde böyle bişey görmiyeceğim.

Uzun uzun, ama onların anlayacağı dille sağlık kurallarını anlattım. Muhtar da, çocuğun babası da,

— Haklısın bey! dediler.

Ben o köyde çok çalıştım. Hayvanlar da, insanlar da köy içinden geçen akar sudan içiyorlardı. Köy kadınlarının bu suda çamaşır yuğdukları, çocukların çimdikleri yetmezmiş gibi, köyün bütün pisliği de bu suya dökülüyordu. Başta muhtar olmak üzere, önüme gelen köylüye, «akar su pis tutmaz» sözünün neden yanlış olduğunu açıkladım.

— Haklısın bey! dediler.

Sonra keçilerle savaşa giriştim.

— Hemşeriler keçiler ormanın baş düşmanıdır.

— Öyledir bey...

— Orman toprağı besler...

— Besler bey...

— Toprak akmaz ağaç olunca... Kışlık odununuz çıkar ormandan, öteberinizi aygıtlarınızı yaparsınız ağaçtan...

— Haklısın bey...

— Keçileri satın, parasıyla koyun alın. Koyun daha verimlidir. Söyleyin, haklı mıyım, değil miyim?..

— Yerden göğe haklısın bey...

Köylüleri topluca birarada bulabilmek için bigün de Cuma namazına camiye gittim. Namazdan sonra cami kapısında durup yollarını kestim. Köy mezarlığındaki yatır denilen kömbetin saçma olduğunu anlara en güzel biçimde anlattıktan sonra,

— Dinimizde ölüler kutsanmaz, ölülerden yardım umulmaz... dedim.

— Haklısın bey, dediler.

— Kuran'da böyle bişey yok... Yatır kabrinin parmaklığına bez, çaput bağlamak, gericiliktir. Yatıra adakla, hastalık iyi olmaz, kısır kadın doğurmaz.

— Çok doğru... Haklısın bey...

Başka bigün de onlara vergiciye rüşvet vermelerinin doğru olmadığını anlattım. Yine her zamanki gibi «Haklısın bey!» dediler

Bu dediklerimin hiçbiri olmadı, hiçbir sözümüzü tutmadılar. Hem, haklısın diyorlar, hem de yine kendi bildiklerini okuyorlar. Ulan muhtar, dur sen! kafama koydum, ne olursa olsun, şu muhtara demedik söz bırakmıyacaktım. Gün kavuşurken koca pelitin altında bekleyip muhtarın yolunu kestim.

— Muhtar, gel buraya!..

Süklümpüklüm geldi. Niyetim, onu dere boyuna indirmekti ki, köyden sesimizi duymasınlar.

— Merhaba Muhtar...

— Merhaba...

Yanıma da sokulmuyor, uzak uzak duruyor.

— Gel hele muhtar, dere boyunda biraz gezelim...

Herif gelmez...

— Gel muhtar...

Bitürlü gelmiyor. Bir atılıp yanına vardım.

— Neye gelmiyorsun? diye bağırdım.

O koskoca pehlivan kalıplı adam,

— Beni düveceğin bey, suratından belli... demesin mi?

Oysa beni parmaklarının arasında ezebilir. Kolundan tutup,

— Yürü... dedim, sürükledim.

Dere boyundaki söğütlüğe gelince, büsbütün korkmaya başladı.

— Muhtar efendi, ben sana ne diyeyim?

— Ne dersen haklısın bey...

— Haksızsın desene yahu... Beni patlatacaksın!

— Haklısın bey...

— Hay Allah... Haksızsın de de rahatlayayım muhtar...

— Haklıya haksız denir mi bey, haklısın...

Hani gazeteler, kimi canilerin ağzından «Ondan sonrasını hatırlamıyorum» diye yazarlar ya, ben de öyle oldum, kendimi kaybedip muhtarın üstüne atıldım...

— Vurma bey, vallaha haklısın bey!..

Vurduğum da yok, ama nasıl etmişsem hırsımdan muhtarın bir yerini çimdiklemişim hiç farkında olmadan...

— Aman... Bittim... Vallaha da haklısın Bey...

— Haksızın de yahu... de ki anlatayım haklı olduğumu.

— Bey ısırma!... Isırma!... Tövbe haklısın bey.

Sara nöbetine tutulmuş gibi, yere yuvarlanıp titremeye başladım. Kendimden geçmek üzereyim, neredeyse bayılacağım.

Muhtar yanıma diz çöktü, ağlamaklı sesle,

— Kızma bey, kızma kurban olayım... dedi, kızma, sen haklısın... Şart olsun haklısın...

Bu sefer ben yalvarmaya başladım:

— Allah aşkına söyle muhtar, madem haklıyım, neye kızları okula göndermediniz?

— Nasıl gönderek bey, kızları okula gönderdikmiydi, gayri everemeyiz, hiçkimse almaz okulda oğlanlarla oynaştı, elleşti diye kızın adı çıkar. Kızı everemedik mi, başlık alamayız, kız kocar da evde kalır. Ama sen gene de haklısın.

— Ya ben size yaralara gübre sürmeyin, zararlıdır demedim mi?

— Zararlıdır, biz de biliriz bey... Ama ne edek? Yaraya bir ilâç çalmak gerek... İlâç desen parayla. Yaraya bişey sürmemiş de olmaz, ondan gübür çalarız isteristemez.

— Peki neden kuyu yapmadınız da pis akar suyu içiyorsunuz?

— Bey, kuyu yapsak içine çocuk, mal, davardüşer.

— Kapak yaparsınız üstüne...

— Oğul, uşak koymaz kapağı, kırar... Bura köylük yer, çocuklar zaptolmaz.

— Bre muhtar, ben size kadınlar suyun alt başında çamaşır yıkasınlar da suyu kirletmesinler, demedim mi?.. Neye gidip suyun üst başında çamaşır yıkarlar?

— Haklısın bey... Gelgelelim, suyun alt başı köye uzak. Karı milleti alıştığı yerde iş görür. Yasak itsek Muhtar düzeni bozuyor diye karı milleti lâf eder, bir daha muhtar seçilemem.

— Keçileri satıp yerine koyun alacaktınız hani?..

— Haklısın bey... Köyde ikibin baş keçi var... Catılığa çıkarsa keçi fiyatı düşer. Satsak da koyun almaya kalksak, koyun fiyatı yükselir. Hep birden satmasak da teker teker satsak keçileri, biz onları satasıya, onlar biyandan ürer.

— Peki o koca tarlaları neye bomboş bıraktınız da ekmediniz? Ben size çalışın demedim mi?...

— Dedin ve de haklısın... Lâkin köylük yerde yeterince malın, paran olacak. Fazlası oldu mu, konukomşunun gözü kalır. Ben bir yıl tarlaları hep ektim de bereketli ürün kaldırdım diye, köylü hep düşman kesildi, harmanımı yaktılar, ahırı, ağılı ateşe verdiler!

— Hepsi iyi... Vergiciye neden rüşvet verirsiniz?..

— Vermesek olmaz. Üstü kiremitli evlere on lira hane vergisi, hartamalı (*) evlere ikibuçuk lira hane vergisi... Vergiciye hane başına birer lira rüşvet verdik mi bizim kiremitli damları, hartamalı gösterir, ikibuçuk vergi, bir lira da rüşvet, on lira yerine üçbuçuk lira öderiz. Evet kötü iş sen haklısın... Ama ne idek?...

— Bre muhtar, madem bunlar böyledir de ne diye bana «Haklısın bey» deyip durursunuz?

— Haklısın da ondan bey... Senin dediklerin hep akla yakın. Biz senin dediklerini hep ağnadığımızdan sana «Haklısın bey» diyoruz. Velakin sen bizim dediklerimizi ağnamazsın ki, ondan ses etmiyoruz.

— Muhtar, bir sorum daha var.

— Buyur bey...

— Sen beni ezersin...

— Haklısın, ezerim bey...

— Sen beni bir tokatta yere çalarsın...

— Çalarım evelallah... Haklısın bey...

— Peki, sana o kadar vurdum da neden elini bile kaldırmadan, hep kaçtın?...

— Bey, ben seni dövsem, şikâyet edersen, sen haklı çıkarsın. Sen beni dövsen de, seni şikâyet etsem, yine sen haklı çıkarsın...

— Neden?

— Sen memursun bey... Sen hükümet adamısın bey... Sen haklı çıkarsın bey... Haklısın, sen hep haklısın bey...

(*) Giresun ve Sivas dolaylarındaki köy evlerinin damlarını kaplayan bir tür ağaç yongalarıdır, çam ağaçlarının gövdelerinden yontularak yapılır. «Hartama» ve «hart hart» kelimeleri, az kullanılan hartamak fiilinden tükretilmiştir.

YILBAŞI HİNDİLERİ

İki elinde ikişer hindi, hem de biri kuzu kadar, babaç hindiler. Çok iriyarı, hem de çok şişman olduğundan, dört hindinin ağırlığıyla tombul yüzü terlemiş, oflayıp puflıyordu.

— Hayrola, yılbaşına dört hindi birden mi? dedim.

— Aman, dur şimdi vapura yetişeceğim. Eve gel de, sonra anlatırım... dedi.

İple bağlı bacaklarından tutup başaşağı sarkıttığı hindilerin ağırlığıyla, şişman butlarını iki yanına yalpalayarak iskeleye koştu.

Birbuçuk yıl tutuklu kaldığı cezaevinden, beraat ederek daha yeni çıkmıştı. Hem işsiz hem de parasızdı. Onun için, dört hindiyi birden evine götürmesine şaşmıştım.

Ben onlara gidemedim. Yılbaşı geçti, beşon gün sonra bir gece, o bize geldi. Daha başka misafirlerimiz de vardı. Gelecek seçimlerden konuşuyor, hangi partinin seçimleri kazanacağı üzerinde tartışıyorduk.

— Ben size, geçenlerde başımdan geçen bir olayı anlatayım da, siz hangi partinin seçimleri kazanacağını çıkarın... dedi.

Anlattı:

— Cezaevinde, siyasi suçtan sanık olduğumdan, siyasi koğuşa koydular beni de... Ama koğuştakilerle hiçbir konuda anlaşamıyoruz. Hepsi de, o partinin bir zamanki ileri gelenleri. Gece gündüz tartışıp çatışıyoruz. Ben cezaevinin Kızılay yemeğini yiyorum. Onlara her gün dışardan, birinci sınıf lokanta-

dan dörder, beşer kap yemek geliyor.

Fakat onlar gibi şişman olduğumdan, başka koğuşlardaki mahkûmlar, beni de onlardan sanıyorlar. Hattâ bir keresinde cezaevi bahçesinde otururken, az ötemde öbek olmuş mahkûmların, benim de onlardan olup olmadığımı tartıştıklarını duydum. İçlerinden biri benim onlardan olmadığımı söyleyince öbürleri karşı koydular.

— Yok, yahu, bu da onlardan... Baksana herifteki enseye, kulağa, göte, göbeğe... Ötekilerden farkı var mı? Hepsi aynı partinin kodamanları... Bunlar yiyip de dışarı çıkamayanlardan... Cimriliklerinden helâya bile çıkmazlar da işte böyle şişer bunlar...

«Aman, ben onlardan değilim» denilmez ki...

Ziyaret günleri de, bizim koğuştakilerle hep birlikte ziyaret yerine gittiğimizden, dışardan gelen ziyaretçiler, beni her seferinde orda göre göre, onlardan yani kendilerinden sanıyorlar. Artık zamanla öyle oldu ki, onların ziyaretçileriyle de selâmlaşmaya başladık.

Mahkemede beraet edip cezaevinden çıktım. İş yok, güç yok... Bir avukat arkadaşım.

— Nasıl olsa bu ara boş vaktin var, bana yardım eder misin? dedi.

«.....» ilçesine gidilecek numarasını vereceği adliyedeki bir dosyadan bir yazı kopya edip getirilecek.

Yol parasından başka elli lira da verdi. Sabah erkenden bindim otobüse. Öğleye oradaydım. Bir saatte işimi görüp akşamüstü İstanbul'a dönerim.

Otobüse binerken bir adam yanıma geldi, büyük bir saygıyla elimi öpmeye kalkıştı,

— Estağfurullah, estağfurullah... diyerek elimi zorla jekip kurtardım,

— Nasılsınız Beyefendi?

— Teşekkür eedrim, iyiyim. Siz nasılsınız?

— Sayenizde iyiyiz. Sayenizde daha da iyi olacağız inşallah...

Adamı bitürlü tanıyamadım ama, öyle saygılı davranıyor ki «Acaba nereden tanışıyoruz?» diye sorsam ayıp olacak... Yabancı da gelmiyor ya, nereden tanıdığım çıkaramıyorum.

— Geçmiş olsun Beyefendi, ne zaman tahliye oldunuz? deyince ben ayıldım.

Adamın yüzünü, cezaevindeki ziyaret yerinin iki kat telleri arasından görür gibi oldum. Bu adam, bizim koğuştakilerin her hafta ziyaretine gelenlerdendi. Beni de onlardan yani kendi partisinden sanıyordu. Hiç bozmadım. Varsın öyle sansın, ne çıkar... Şimdi adama, benim ne yüzden cezaevine girdiğimi söylersem, şaşıracak, selâm verdiğine bile pişman olacak.

Otobüse bindik. Biletlerimiz numaralı olduğundan, onunla ayrı yerlere düştük. O benim iki sıra arkamdaki bir koltukta oturuyordu. Otobüs kalktı, içerde kulaktan kulağa bir fiskostur başladı. Hemen anladım: Benim için konuşuyorlar. Benimle konuşan adam, beni otobüs yolcularına tanıtmıştı. Fısıltılarını duyuyordum:

— Demek yeni çıktı hapisten...

— Yeni... evet...

— Eskiden görevi neydi ki?..

— Umum müdürdü... Velâkin bunun gibi bir umum müdür gelmemiş daha...

— Belli birader, adamın yüzünden nur akıyor.

Oysa, otobüsün içi sıcak, şişmanlıktan yüzümden şıpır şıpır ter akıyor; onlara yüzümden nur akıyormuş gibi geliyor.

— Ben tanıdım canım, valilik de yaptıydı, değil mi?

— Evet, yaptıydı...

— Bildim, tamam... Partimizi tutardı...

— Esas o yüzden hapse attılar ya...

— Vah vah...

— Hizmetleri çoktur canım...

— Esas parti teşkilâtını kuranlardandı...

— İl Başkanı mı?

— Hem de partinin müfettişiydi...

İyice sıkılmaya başladım ama elden ne gelir?.. Susuyorum tabii. Kasıldıkça kasıldım, kazık gibi duruyorum. Başımı da çevirdim, pencereden dışarıya bakıyorum. Onlar sürekli fısıldaşıyorlar:

— Müsteşarlık da yaptı mıydı?

— Yaptıydı, hem de ne müsteşarlık...

— Tamam... tanıdım. Müsteşarlık da yaptı, müşavirlik de...

— Evet... Ben de şimdi hatırladım. Hatta bizim ilçeye de mi gelmişti?

— Gelmişti...

— Gelmişti, öyle ya... Bildim şimdi iyice. Hatta bir de nutuk vermişti ki...

— Sesi hâlâ kulağımda...

— Gayet tesirli nutuk söyler ki...

— Hep ağlatmıştı bizi...

— Ağlatır...

— Hattâ..... Ben bunu sırtıma alıp taşımıştım.

— Ben de vardım ya o zaman. Meydanda parti binasına kadar sırtımıza alıp taşıdık... Kongreye gelmişti canım...

Hani elimde olsa, hemen ilk durduğu yerde otobüsten ineceğim. Yol boyunca birbirleriyle boyuna benim için konuşuyorlar:

— Bakanlık da yaptı mıydı?

— Yapmaz mı canım... Yaptı elbet...

— Vah vah... Demek yeni çıktı hapisten...

— Evet, yeni... Bizim ilçeye geliyor ki, teşkilâtı görüp kuvvetlendirecek.

— Aman iyi... Gelsinler canım.

İstanbul'dan çıktık, epi uzaklaştık. Birisi cigara uzattı:

— Buyurun Beyefendi...

Aldım cigarayı. İki çakmak üç kibrit birden yandı.

— Nasılsınız Beyefendi?

— Teşekkür ederim.

— Geçmiş olsun Beyefendi.

— Sağolun...

Otobüsün içinde sağdan soldan sesler geliyor:

— Siz merak etmeyin Beyefendi; evelallah, sonra da sayenizde, bunu yanlarına bırakmayacağız beyefendi...

Önümde oturan şoför, başını bana yarım çevirip,

— Bizim orda gayetle kuvvetliyiz, başka yerlerde de teşkilâtımız kuvvetli mi Beyefendi? dedi.

Ne diyeyim adama? Benim durumumu gözönüne getirin...

— Her yerde kuvvetli... dedim.

— Başımızda sizin gibi büyüklerimiz olduktan sonra hiç korkmayız... Sırtımız yere gelmez.

Şoförün yanındaki lâfı aldı:

— Beyefendi, başımızda siz, arkanızda biz!...

Otobüs bir gelse ilçeye de kurtulsam ellerinden.

Birisi soruyor:

— Seçimi kazanacağız, değil mi Beyefendi?

— Kazanacağız.

— Silme mi kazanacağız?

Silme...

İşte bu sıkıntı içinde «.....» ilçesine geldik. İndim otobüsten, öbür yolculardan ayrılmak için hızlı hızlı yürüdüm. Benim buraya ilk gelişim... Adliye nerededir, bilmiyorum. Öğle zamanı... Bir kahvede oturayım da, sonra bir lokantada karnımı doyurur, Adliyeye giderim diye düşünüyorum.

Kahveye girdim. Kendime daha yeni çay söylemiştim. Altı-yedi kişi geldi kahveye, bir elleri ceketlerinin önünde, elime yapıştılar, öpecekler. Aman! Ben çekerim, onlar çeker, elimi koparacaklar... Kendilerini tanıtıyorlar:

— Hoş geldiniz Beyefendi, bendeniz ilçe başkanı...

— Bendeniz idare heyetinden...

Oturdular. Beni aldılar aralarına... Demek otobüste birlikte geldiğimiz yolcular, gidip bunlara da haber vermişler. Benim gerçek kişiliğimi, neden hapse girdiğimi, onların partilerinin karşısında olduğumu bir öğrenirlerse, beni burdan teneke çalarak kovalarlar. Kim olduğumu öğrenecekler diye ödüm kopuyor.

— Beyefendi, partiye gidelim...

— Yooo... Ziyaretimin sebebi siyasî değil... Mahkemeye bir uğrayıp hemen döneceğim...

— Yine mi mahkeme? Burda da mı dâva açtılar? Vah vah...

— Önemli değil. Mahkemeden bir evrak alacağım, o kadar...

«Mahkeme», «dâva» sözü üzerine büsbütün ilgileri, saygıları arttı. Beni, partilerinin bir siyasî dâvası yüzünden burdaki adliyeye geldim sanıyorlar.

Gelen gelene... Kahvenin içi, dışı doldu...

— Hoş geldiniz Beyefendi...

— İlçemize şeref verdiniz beyefendi...

— Geleceğinizden haberimiz olsaydı, tören hazırlardık ki...

— Olmadı böyle, birden bire... Gafil avlandık...

— Herkes sizi görmek istiyor Beyefendi...

Birisi kim olduğumu anlıyacak, eski bir tanıdık karşıma çıkacak diye korkuyorum. Bir kere iş çığrından çıktı, artık doğruyu da söyliyemem.

— Buyurun yemeğe!..

Kollarıma girip, hop diye beni kaldırdılar. Bir küçük çantam vardı, onu aranıyordum ki, biri,

— Çantanız mı, dedi, biz onu otele gönderdik...

— Aman. Kalmayacağım. Hemen dönece-

ğim...

— Bir gecelik misafirimiz olun beyefendi, lütfen... Vallahi bırakmayız.

Beni sürükleyerek lokantaya soktular Yine hep parti üzerine konuşuyor, soruyorlar. Ben yuvarlak sözlerle, bir de «hı...», «yaa!..», «hımmmm!!» gibi sesler çıkararak, her anlama çekilebilecek baş sallamalarıyla, arada bir de anlamlı anlamlı sırıtarak, çıkcık gibi ünlemlerle durumu kurtarmaya çalışıyorum.

Lokantadan çıktım. Bir kalabalık...

— Partiye, partiye!... diye bağırıyorlar ..

— Sayın vatandaşlar! Ben buraya bir dâva dosyasına bakmaya geldim. Rica ederim, nümayiş yapmayalım ki, yeni bir dâva açılmasın başımıza!

Tecrübeli adamlar. Sözüm etkisini gösterdi. Adliyeye çok şükür, tek başıma girebildim. Avukat arkadaşımın dediği gibi, beş-on dakika içinde dosyayı verdiler önüme, istenilen yazıyı dosyadan kopya ettim. Çıktım Adliye binasından. Çıkmamla ayaklarımın yerden kesilip havaya fırlamam bir oldu. Omuzlar, başlar üstündeydim. Beni kaptılar götürüyorlar.

— Aman durun vatandaşlar!..

Dinleyen yok... Yine o kahveye gittik. İlçe başkanından rica ettim:

— Kalabalığı dağıtın, gövde gösterisinin zamanı değil. Sonra, biliyorsunuz ya...

Kalabalık yavaş yavaş dağıldı. Başımda ilçenin ileri gelenlerinden beş-on kişi kaldı. Yine parti işlerinden, seçimlerden konuşuluyor.

Birara, kahvenin penceresinden baktım, sürüyle hindi var. İçimden «Burada ucuzdur. Bir hindi alıp da eve götüreyim» diye geçirdim. Nasıl olsa durup dururken elli lira kazanmıştım. Yılbaşına evde bir hindi keselim.

Yanımdakilere,

— Hindiler besili maşallah... Satılık mı? dedim.

— Evet, satılık...

— Ucuzdur burda...

Hindi üstüne başka bişey söylemedim. Çünkü adamlar, beni partilerinin kodamanlarından biri sanıyorlarken; şimdi burdan hindi alıp götürmek ayıp olacak...

Çok üsteldiler ama, geceyi orda geçirmedim. Cantamı geri getirdiler. Otobüse giderken, yeniden bir kalabalık uğurlayıcı çıktı ortaya.

Oturdum otobüste yerime. Bir kalksa şu otobüs de kurtulsam...

Partinin ilçe başkanı,

— Evinizin adresini verin de, dedi, yılbaşı için size besili bikaç hindi gönderelim...

— Olmaz! Rica ederim, İstemem...

Evin adresini versem, hindiyi getirince, kim olduğumu öğrenecekler.

Hindiyi istemeyişim de çok hoşlarına gitti. Konuşulanları duyuyorum:

— Çok namuslu adam yahu...

— Milyon olsa tenezzül etmez...

— İstese milyoner olurdu. Elinden milyonlar gelip geçti de...

— Dönüp bakmaz bile...

— Zaten kendisi zengin, aileden zengin...

— Ama bütün parasını parti uğruna verdi...

— Aşkolsun!..

Ben bu adamları kandırdım mı, diye kendikendime düşünüyorum. Hayır, kandırmadım, bişey söylemedim ki... Onlar kendikendilerini kandırmaya hazır...

Otobüs kalkacağı sırada biri yanıma sokulup,

— Beyefendi, dedı, biz hindilerinizi şoföre teslim ettik. İnerken verecek. İsterseniz evinize de götürsün...

— Canım, ne zahmet... İstemezdi vallahi...

Otobüs kalkarken pencereden elimi salladım. Bir el sallamanın böyle büyük gösteriye sebep olacağını hiç düşünmemiştim. Alkış, alkış, alkış...

— Yaşaaa!...

— Varoool!...

— Babamız!...

Otobüs Sirkeci'ye gelince, şoför elime ayaklarından bağlı dört hindi tutuşturdu.

— Emrederseniz Beyefendi, muavin evinize götürsün!

Hindileri yüklendim.

Arkamdan şoförlerin konuştuklarını duyuyordum:

— Ne alçak gönüllü adam...

— Hususî arabası var da, halkın içinde olmak için, mahsustan otobüse biniyor.

Sen beni Kadıköy iskelesinde, iki elimde ikişer hindiyle gördüğün gün, ben işte otobüsten daha yeni inmiştim.

Bu başıma gelenlerden sonra seçimi hangi partinin kazanacağını artık siz düşünün...

İdare Müdürü Hüseyin Bey, masasının başında hem defterleri işliyor, hem de içinden şöyle geçiriyordu:

Alçak herif... Herkese ahlâk, namus dersi verir; sonra da kendisi karaborsacılık yapar.. Bir de beni kendi hırsızlıklarına âlet etmek ister. Yooo, artık yok, maymun gözünü açtı. Yeter be artık! Açar Ankara'ya telefonu: «Şükrü Beyciiim...» Hay sana da, Şükrü beyine de... Her telefon edişte yirmi bini, otuz bini kıvırır, Rezil! Ulan, sanki ben senin ne dalavereci, ne dolandırıcı olduğunu bilmiyor muyum? Her akşam kulübe gidip ekâbirle bezir oynuyorsun diye adam mı oldum sanıyorsun, it! Senin bu memlekette kazık atmadığın adam kalmadı ulan. Hükümeti bile kafese koyduğunu bilmiyor muyum sanıyorsun enayi... Kendine acındırıp tahsisten malları ucuza al, sonra karaborsaya sür... Dur seen... Hepsini suratına karşı söyliyeceğim. Söyleyeyim de rahat edeyim. Bunca yıl içime attım, yeter artık be... Giderim «Ulan» derim; «Ulan rezil» derim. Derim elbet. Ne varmış sanki... Öyle bir namussuzdan korkacak değilim ya... Hele bir ağzını açacak olsun, ne karaborsacılığını, ne dolandırıcılığını bırakır, suratına bağırırım: «Bütün dalaverelerini biliyorum, hepsi benim elimden gelip geçiyor, vesikalar bende...», «Alçak namussuz, seni it seniii...» diye bağırırım. Hem de yapacağım işte... (Deftere hızla vurunca kurşunkalemin ucunu kırdı) «Senin gibi bir hergele daha dünyaya gelmemiştir... Tuuu sana!» diye bağıracağım, yüzüne tüküreceğim. «Ulan ben senin...» diye başlayacağım.

Cam bölmeli odadan patronun sesi duyuldu:

— Hüsiin Beeeey!..

Ok gibi fırlayan Hüseyin Bey ceketini iliklleyip kravatını düzelterek yan odaya girdi.

— Buyurun Beyefendi...

— Çinkoları gümrükten çektiniz mi?

— Efendim...

— Ne efendimi canım, çekildi mi, çekilmedi mi, ben size onu soruyorum.

— Müsaade buyurursanız...

— Yahu ben sana, çinkolar Yasef'e devredilecek, demedim mi... Sen lâf anlamaz mısın? Bıktım artık; bıktım... Beni öldüreceksiniz.

— Sinirlenmeyiniz Beyefendi... Evet, Müsü Yasef'e verilsin diye emir buyurmuştunuz... Yalnız...

— İstemem... Ben ne dersem öyle olacak... Yalnızı malnızı yoook...

— Başüstüne... Başüstüne... Yalnız Beyefendi, Müsü Yasef yüzde otuzla alıyor, bendeniz yüzde kırkbeş veren bir müşteri bulmuştum da...

— Yaa, neden söylemediniz daha önce bana?..

— Arzedecektim beyefendi...

— Pekiii... Öyleyse biraz daha bekletin, belki yüzde kırkbeşten fazla veren biri bulunur...

— Bendeniz de onu düşünmüştüm.

Hüseyin Bey çizelgeleri hazırlarken biyandan da içinden söylenip duruyordu:

«Bütün namussuzluklarına boyuna tahammül edeceğimi sanıyor. Ben eşek miyim ulan? İnsan eşeği bile daha çok yük taşısın diye arpasız samansız bırakmaz, aradabir de tımar eder. Dur sen hele bunlar senin yanına kâr kalmıyacak. Bu kadar da sömürmek olur mu yahu? Ulan cibiliyetsiz, yirmi yılı geçti yanında çalışıyorum, ha bugün, ha yarın anlar diye dayandım durdum, bunca yıl kahrını çektim. Ne gezeeer, herifte insanlığın zerresi yok ki... Biz çalışalım, o tıkınsın, oh beyim oh... Şimdi, gidiyorum yanına... Ne varmış be, korkacak değilim ya... Adam mı yer yani... «Ulan, sen bizi enayi mi sandın namussuz herif!...» diye bağırmazsam bana da adam demesinler... «Ben sana hakkımı çiğnetmem, alçak herif... Şimdiye kadar sesimi çıkarmadıysam, efendiliğimden be... Belki anlarsın dedim, ama sende o kafa nerede... Kafasına şeyettiğimin... Çıkarım karşısına «Ulan» derim «Sen herkesin hakkını yiyen, alınterimizi çalan, kanımızı, iliğimizi sömüren bir hırsızsın» derim. Korkacak mıyım ben... Biz sesimizi çıkarmıyorsak, görmediğimizden bilmediğimizden değil efendiliğimizden.. «Avanak!» diyemez miyim yani... Geçenlerde «Oğlumu Amerika'da okuttum da doktor oldu Allaha şükür...» diye övünüyordu... Bir de utanmadan... «Ulan, oğlunu sen okutmadın, biz okuttuk. Kendi çocuğumuzu okutamadık, se-

ninkini okuttuk işte... Sen bizim haklarımızı yemeseydin o budala oğlunu zor okuturdun... İnek! (Yumruğunu masanın camına indirdi) Şimdi gidiyorum işte... Gözümü yumup açacağım ağzımı «Hırsız!»

Cam bölmeli yan odadan patronun sesi geldi:

— Hüsiiin Beeey!..

Fırladı, ceketini ilikleyip eliyle saçlarını, yakasını düzeltip oda kapısını tıklattıktan sonra içeri girdi.

— Buyurun Beyefendi...

— Hüseyin Bey, biliyorsunuz, maalesef müessesenin durumu bugünlerde iyi değil...

— Evet Beyefendi, geçen yıllara göre farklı... Kazanç, geçen yıldan yirmibin lira kadar eksik.

— Gördünüz mü? Kâr nisbeti yükseleceğine aazlıyor... Ne gibi önlemler düşündünüz?

— Efendim... bendeniz... uygun bulursanız bazı kısıntılar...

— Tabii...

— Kadroda da azalma gerekli... Meselâ Nuri bey ayni zamanda Murtaza'nın işini de yapabilir. Müsaade ederseniz santrala da o baksın... Hatta daktilo işlerini de yapabilir...

— Başka?

— Başka efendim... Esas olan müessesenin menfaatidir, binaenaleyh zatıâliniz uygun görürseniz giderlerden de indirim yapmalıyız, meselâ bu arada aylıklardan...

— Çok üzülüyorum, bilemezsin, Hüseyin Bey...

— Üzülmeyiniz Beyefendi, kolonyanızı vereyim mi?

— Siz bana bir kahve söyleyin...

— Başüstüne...

— Durun bir dakika... Muhasebeden iki kişinin işine son vermeli, onların işini siz yaparsınız herhalde...

— Tabiî beyefendi...

— Sonra, Necmi de pek işe yaramıyor, onun işini...

— Bendeniz yaparım beyefendi...

— Sizin aylığınızdan da... pek üzülüyorum... Yüzde yirmi bir indirim... Arkadaşlara bunu münasip bir şekilde anlatırsınız.

— Anlatırım Beyefendi, esas müessesenin menfaati olduğunu anlatırım tabiî... Müsterih olun Beyefendi.

— Allah ömürler versin Beyefendi...

Hüseyin Bey hem hesapları topluyor, hem de içinden kurup duruyordu:

«Bu alçak düpedüz bana hakaret ediyor, beni köpek yerine koyuyor be. Köpek bile köpekken okşanmak, sevilmek ister. Ulan namussuz, sen kim oluyorsun, adam mısın sen? Senin bir kere sövüp saymaya ne hakkın var? Para veriyorsan bedavadan vermiyorsun ya... Gözümüzün nuru, alnımızın teri be! Bir lokma ekmek için çekilmez vallahi. Ben bu kadar çalıştıktan, ben eşek olduktan sonra kim olsa sırtıma yük vurur, bir lokma ekmek verir. Hakkım benim. İnsan bu dünyada niçin yaşar? Şerefi için, haysiyeti için... İşte o kadar... Ben sana haysiyetimi çiğnetmem, anladın mı sen? Öküzz! Şimdi gider, bir güzel dersini veririm. Kapısını bile vurmadan küt diye girerim içeri... (Eline aldığı maden kitap açacağını dosyasının üstüne vurdu.) «Ulan hergele!.. Ulan, sen kime küfür ediyorsun ha?» Ne olacakmış... «Senin ona buna bağırmaya ne hakkın var?» Açarım ağzımı, yumarım gözümü... «Eşşekoğlu eşek!...» derim. Niye demiyeyim? Yirmi yıldır hakaret ettiği yeter, aa! Burama geldi be... Sesimizi çıkarmıyorsak, yaşına hürmet ediyoruz. O benden iki yaş büyük... Yoksa bu kadar tahammül eder miydim? Girerim içeri, masasına yumruğumu vurunca «Ulan düzenbaz hergele» diye bağırırım. Hele bir ağzını açacak olsun, kafasına sandalyeyi indirmezsem eğer... Görsün o! «Alçak oğlu alçak, tuuu, tuuuu!» Tükürürüm suratına, hem de suratının tam ortasına...

Yan odadan ses geldi:

— Hayvan herif!

— Buyurun Beyefendi...

Birden toparlandı, yakasını, paçasını düzeltip içeri koştu.

— Buyurun efendim...

— Yahu, sende hiç kafa yok mu be...

— Yine bir yanlışlık mı yapmışım Beyefendi?

— Daha ne yapacaksın? İstemem, hayvanlık istemem, istemeeem...

— Hakkıâliniz var, Beyefendi...

— Eşekliğin lüzumu yooook...

— Özür dilerim, Beyefendi...

— Bu kaçıncı? Müesseseyi hayvanat bahçesine çevirdiniz. Yeteeer... Bu ne hayvanlık!...

— Affedersiniz, bendeniz...

— Suss! Hâlâ konuşuyor... Utanma da kalmamış... Beni öldüreceksiniz, vallahi öldüreceksiniz...

— Sinirlenmeyiniz Beyefendi... İlâcınızı getireyim mi? Biraz kolonya...

— Öldüreceksiniz... Defol! Dur!... Arabam burada mı? Nerede paltom? Tut paltomu. Çantamı ver bana... Şu paketi akşama bizim eve götür!

Hüseyin Bey, patronun arkasından merdivenden indi, arabanın kapısını açtı. Patron arabaya oturdu.

— Bıktım hepinizden... Yeteeer!

— Gülegüle Beyefendi, gülegüle efendim...

BOMBANIN ÜSTÜNE GİDİLMEZ

Bilirsiniz, bizde gelenektir, olağanüstü yer ve durumlarda doğan çocuklara, doğdukları yere göre ad koyarlar. Vapurda doğan çocuklara eskiden «Bahri» adı verilirdi, şimdi «Deniz» adı konuyor. Tren yolculuğunda doğan çocuğun adı da «Demir» oluyor.

On gün önce doğan sekizinci çocuğuma hâlâ uygun bir ad bulamadım. Buyüzden çocuğu nüfusa yazdıramıyoruz bitürlü.

İlk çocuğum kızdı, adını Nurten koyduk. İkinci çocuğum erkekti, birincinin adıyla uyaklı olsun diye Erten koyduk adını. Sonra sırayla çocuklara uyaklı adlar uydurduk; Nurten, Erten, Ayten, Gülten, Pesten, Hepten... Yedinciye ad bulmakta zorluk çekince bir şair arkadaşımızın verdiği akılla ona da Tenten adını verdik.

Bu yedi çocuk ya ebe ya doktor eliyle yatakta doğduğundan onlara ad bulmak kolaydı ama sekizincinin doğumu hiç de öyle olmadı. Şimdi bu çocuğa öyle bir ad bulayım ki diyorum, adı söylenince, doğum macerası da anlaşılsın. Ona uygun ad bulmakta belki bana bir yardımınız olur diye, sekizinci çocuğumun doğumunu anlatayım size.

Karım çok zor doğurur. Her doğumda ölümle pençeleşir zavallı. Karnı dikiş yerlerinden yamalı bohçaya döndü. Ama ne yapalım, sekiz yıllık karıkocanın yedi çocuğu olması normal değil mi? Çünkü karım teker teker doğuruyor, hiç ikiz doğurmadı.

Ama en büyük zorluk sekizinci gebeliğinde başgösterdi. Eve gelen iki doğum hekimi umutsuzluk içinde «Bu sefer kurtuluş pek zor... Dakika geçirmeden hastaneye kaldırın» dedi.

Bir taksi bulmak için sokağa fırladım. Terslliğe bakın, önümden vızırvızır geçen arabalar doluydu. Telefonla belediyeden cankurtaran arabası istemektense, cenaze arabası çağırmak daha akıllıca iş olurdu, cankurtaran arabasının en çabuk bir günde gelebileceğini biliyordum.

Şaşkınlık içinde sokakta kendimi arabadan arabaya, o yana bu yana atıp dururken bir araba durdu önümde. Karımı kucaklayıp arabaya attım. Şoföre,

— Aman kardeşim, çabuk doğumevine... dedim.

En yakınımızdaki hastaneye beş dakikada varabilirdik. Allah razı olsun, şoför iyi yürekli bir adammış.

— Hiç merak etme ağabey, dedi, şimdi uçarız...

Demeye kalmadı, gerçekten uçmaya başladık; evet tekerlekler yerden kalkmamıştı ama, hurda haldeki arabanın zangırtısından uçuşa kalkmak üzere olduğumuzu anlamak zor değildi. Bu kez can korkusuyla.

— Aman kardeşim, biraz yavaş... O kadar da acelemiz yok... dedim.

Şoför,

— Kendimi övmek gibi olmasın, dedi, bu Türkiye memleketinde direksiyonda elimi tutacak başka bir şoför yoktur. Evet, arabam hurdadır, velâkin at arabası var ya, ben ona bile direksiyon takar, yürütürüm evelallah...

Sancılar içinde kıvranan, inleyen karım bile yalvardı:

— N'olur, daha yavaş...

— Sen hiç merak etme hemşiranım...

Ben bir daha,

— Rica ederim, çok rica ederim biraz yavaş, dedim. Bu kez şoför terslendi:

— Olamaz beyim, yavaş süremem...

— Neden? Kırk-elli kilometreyle süremez misiniz?

— Yahu, biz keyfimizden mi kaçıyoruz be... Trafikler kontrola çıkmışlar, yolları kesmiş herifler...

Durmadan konuşan şoför, başka şoförleri hiç beğenmiyor, yanımızdan geçen arabaların şoförlerine kızarak söyleniyordu:

— Bunlar da şoför mü be, leblebici, hepsi. Ben arabamı kıl payı farkla aradan geçirtirim, hem de bi çizik almadan...

Sözünü ancak tamamlamıştı ki, bir toslama çatırtısıyla araba sallandı, sonra yine yollandı. Pencereden baktım, arabanın kapısının kulpunda bir başka arabanın kapısı sallanıyor. Yanındaki arabalara sürtmeden kıl payı farkla onları geçmekle övünen şoför başka bir arabanın kapısını koparmış, götürüyor.

— Ne oldu?

— Ne olacak, bunların şoför olması için on fırın ekmek yemeleri lâzım. Direksiyonu çevirmesem, akordiyon olacaktık...

Araba hastanenin tam ters yönüne, Harbiye'den Dolapdere'ye doğru yönelince,

— Aman nereye? diye bağırdım.

O gayet sakin.

— Öbür yanda trafik ekibi var, dedi, bombanın üstüne gidilmez ağabey... Evet, ben çiğ yemedim ki karnım ağrısın... Ehliyetim var, muayenem de tamam... Farlarım da yanıyor, frenlerim de tamam... Ama olsun, köpekle dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir, demişler... Neme gerek, şuracıktan gideriz daha iyi...

— İyi ama birader, biz hastaneye gideceğiz.

— Gideriz ağabey... Kasımpaşa'dan Şişhane'ye, oradan geri döneriz...

Yanımızdan geçen arabaları sıyıra sıyıra giderken bir yandan da,

— Bunlar şoför değil, Haymana ovasında kaz çobanı olamazlar be... diyordu.

Bir sarsıntı oldu, karım bir çığlık attı. Arabaya şiddetli bir rüzgâr giriyordu. Bir de baktım, bizim arabanın sağ kapısı, kulpuna takılı öbür kabıyla birlikte kanatlarını açmış, kartal gibi havada uçuyor.

Şoför,

— Hamdolsun, yine kurtulduk dedi, şansınız varmış ki benim arabaya bindiniz, yoksa tamamdı işiniz... Direksiyonu kırmasak mortiyi çekmiştik... Bunlar şoför değil ki... Önüne gelen kaz çobanının eline şoför diye ehliyet veriyorlar. Bastır mangırı, al ehliyeti...

— N'olursunuz biraz yavaş... Rica ederim, az yaavş... Evet hastaneye yetişeceğiz ama o kadar da acelemiz yok...

— Ben sizin için sürmüyorum arabayı böyle anlatamadık mı... Trafik ekipleri bütün yolları kesmiş... Evet, benim arabamda her şey tamam... Farlarım yanıyor, muayene olmuşum, ehliyetim de var... Frenlerim sağlam. Velâkin ne diye bombanın üstüne gideyim?..

Saçları terden sırsıklam olmuş karım inleyerek,

— Hastaneye daha çok var mı? dedi.

Şoför kızdı:

— İsterseniz inin yahu, sizi insaniyetlik olsun diye arabama aldım...

İnecek halimiz yoktu, karım inliyor, kıvranıyor. Yol ortasında daha kötü bir durumda kalabiliriz. Çünkü karım,

— Galiba tamam... Sancı arttı... diye fısıldamıştı kulağıma.

Şoför arabayı önümüzdeki otobüsün kıçına çarpmasıyla ön çamurluğu sağ farla birlikte orada bırakıp arabayı sürdü. Motor kızgın buğular fışkırarak hırlıyordu. Şoför:

— Bu otobosları İstanbul şehrinden kaldıracaksın, dedi, bunlar belâ yahu...

Kasımpaşa'dan Şişhane'ye çıktı, sola döneceğimize, sağa döndük. Unkapanı Köprüsüne yöneldik.

— Aman ters gidiyoruz arkadaş, dön...

— Deli misin, dönülür mü... Yukarısını trafikler kesmiş, kontrolda herifler be... Benim korkum yok, her şeyim tamam... Ehliyetim var, motor muayeneden geçmiş, firenlerim sağlam, farlarım yanıyor... Ama neme lâzım. ne diye bombanın üstüne gideyim...

Köprüyü geçerken, en son, önümüzde giden demir çubuk yüklü bir yamyon görebildim. Çubuklar kamyonun arkasından bikaç metre dışarıya uzatılmış, birinin ucuna da dikkatli çeksin, diye kırmızı bez bağlamışlardı. Bizim şoför arabayı, o demir çubukların altına soktu. Bir çatırdı, bir çığlık duydum, sonra kendimi kaybetmişim. Yüzüme çarpan şiddetli bir rüzgârla kendime geldiğim zaman vücudumu açıkhavada buldum. Üst karoseri tamamiyle uçan araba, üstü açık bir spor araba haline gelmişti ve Saraçhane'den Ak-

saray'a doğru iniyorduk. Kendimi toparlamaya çalışarak,

— Buradan Şehzadepaşı'na dönecektiniz... dedim.

— Hiç lâf anlamıyorsun arkadaş, dedi, demindenberi maval okumuyoruz! Trafik ekipleri yolbaşlarını kesmiş diyoruz yahu...

— Durdur inelim... dedim.

Karım,

— Artık inemeyiz... dedi.

— Başka bir hastaneye götür bizi...

Şoför,

— Yol üstünde nasıl olsa bir hastane bulunur. Cerrahpaşa Hastanesi var... dedi.

Bir yandan da kendini övüyordu:

— Ben yirmiiki yıllık şoförüm. Deminki kamyon var ya, siz başka bir arabada olsaydınız şoför o kamyondaki demirlere bindirir, tozunuz kalmazdı. Ama nasıl geçtim altından... Haaa, işte öyle. Herifler şoför değil, eşek sürücüsü...

Aksaray'a doğru kıvrılırken bir toslaşma daha oldu. Şoför yerinin öncamı çerçevesiyle birlikte düştü. Arkamızdan düdükler ötüyordu.

— Gördünüz ya, böylelerine şoför diye ehliyet verenlerde kabahat... Şimdi benim yerimde bir acemi şoför olaydı, kaç cana kıyacaktı... Trafik kazaları bundan oluyor işte...

Cerrahpaşa'ya döneceğimiz yerde Şehremini'ne doğrulduk.

— Trafikler her yeri sarmış, Guraba'ya gidersiniz. Orada da hastane var... Yine siz dua edin ki benim gibi bir şoföre rastladınız... Trafik kontrolünden hiçbir korkum yok.. Farlarım çalışıyor, sileceklerim işliyor, firenlerim sağlam... Ehliyetim var, muayenem tamam... Çiğ yemedim ki karnım ağrısın. Ama neyime gereeek... Heriflerle dalaşacağıma, uzaktan dolaşırım daha iyi. Öyle değil mi ağabey...

— Öyle ama kardeşim, sen yine sola saptın. Guraba öbür yanda kaldı...

— Ne yapayım be ağabey, baksana yol kavşağında ekip vardı... Her yerde bu trafikçiler...

Topkayı surlarından şehir dışına çıkarken arabanın karoserinden yalnız sol öndeki çamurluk kalmıştı. Camlar ,silgeçler, farlar, radyatör kapağı, kapı gibi her nesi varsa arabanın, hiçbiri kalmamıştı.

— Artık şehir dışına çıktık yavaş gitsek...

— Evelallah direksiyon elimde olduktan sonra sen hiç korkma ağabey, ben bu direksiyonu bir gecekonduya taksam, gecekonduyu taksi diye sürerim.

Gerçekten adamın ustalığına şaşıyordum; dört tekerleği, direksiyonu, bir de açıkta kalmış hırlayan motorundan başka hiçbirşeyi kalmayan o acubeyi otomobil gibi sürüyordu. Karım galiba bayılmıştı, hiç sesi çıkmıyordu.

— Şimdi nereye? diye sordum.

— İlerde hastane yok... dedi. Bakırköy'den döneriz.

Birden bağırdı:

— Eyvah!.. Yahu buralarını da sarmış ekipler.

Arabayı Londra asfaltına sürdü.

— Kolay değil şoförlük beyim, işte gördünüz... Bu direksiyonun başında acemi bir şoför olsaydı...

Sözünü tamamlayamadı. Ben de ne olduğunu farkedemedim. Ne kadar baygın kaldığımı da bilmiyorum. Bir çocuk vıyaklamasıyla kendime gelir gibi oldum. Baktım, ortadan bel vermiş bir elektrik direğine sarılmışım, ama yine arabanın içindeyim, çünkü elektrik direği arabayı ortadan biçmiş. Şoför, demiri erilmiş,

— Şoförlük boru değil beyim, dedi, bu zanaat zordur. Direksiyonu tam zamanında kıvırmasam arabadan hayır kalmazdı...

— Arabada hâlâ hayır var mı?

— Şaşıye bak, sapsağlam duruyor, ben buna yeni bir direksiyon taktım mı, kız gibi araba olur...

— Evet, dedim, kız gibi olur ama, eski kızlar gibi değil, şimdikiler gibi olur.

Marşa bastı, hâlâ motor çalışıyor ama araba gitmiyordu.

— Vay anasını, direğe çok girmişiz, dedi, direği çıkarabilseydik... Ulan bu direk buramış direksiyonun başında sigara içiyordu. Karım arkada koltuğa uzanmış, mantosuna sardığı çocuğu emzirmeye çalışıyordu.

— Nasılsın? dedim.

— İyiyim, dedi, nasıl doğurduğumu anlayamadım, en kolay bu çocuğum doğdu.

Şoför,

ya dikilir mi be...

Karşıdan iki trafik arabasının geldiğini görünce,

— Ben kirişi kırayım ağabey, dedi, sorarlarsa şoför gitti dersiniz... Benim korkum yok.

acı patlıcan yemedim ki karnım ağrısın... Farlarım yanıyor, silgeçlerim çalışıyor, motorum sağlam, muayenemi yaptırdım, firenlerim tutuyor... Ama olsun, ne diye bombanın üstüne gideyim?..

Cankurtaran arabasıyla önce hastaneye gittik, ordan da eve geldik. Karım durmadan,

— Sekiz çocuk anasıyım, hiç bu kadar kolay çocuk doğurmadım... diyor.

Ben de hâlâ sekizinci çocuğuma, doğum macerasını anlatacak bir ad bulmaya çalışıyorum.

JUDOCU HAMZA BABA

Yazıhaneye erken geldiğim için, geceleri mahallede bekçilik, gündüzleri de handa temizlik yapan Hamza Baba'yla her sabah yârenlik ederiz.

— Hamza Baba, sen ne zamanlar uyursun?

— Akşamın yedisinden zabahın altısına kadar löbet... Altıda aha bu hana gelir, temizliğe bulaşırım, ikindiyecek sürer. Eve varıp, az uyuyayım diyesiye kalmaz, iki-üç saat uyurum uyumam, haydi karakola... Zabahacak sokaklarda fırr fır düdük öttür dur...

Biraz kızdırmak için,

— Hadi hadi, derim, kim arayıp soracak, nöbetteyim diye geceleri fırınlarda, hamam külhanlarında kestiriyor sundur ya...

— Töbee!... Ne mümkün... Polisler zabahacek fıır fır düdük öttürür. Her bi düdüğe bi düdük de sen üfüreceksin. Yahu, zabahacak düdük üfürmekten adamın soluğu tükenir be... Ondokuz yıldır aha bu bekçilik her gece fırt fırt düdük öttürmeye bi alışmışım ki, gündüzleri ağzımda düdük yoğkene bile, kendikendime fürt fürt eder dururum.

Tatlı anlatışı vardır, dinlemeye doyum olmaz.

— Öyle bi arkadaşımız vardı. Herif düdüğü düşmesin diye ağzına iyice sokar, ya bi çeşme yalağına , ya bir çöp küfesine girer, ya da kıvrılır bir köşeye uyurmuş. Gayetle şiddetli horladığından, hemi uyurmuş, hemi de her horladıkça ağzındaki düdük ötermiş. Bi gece emniyet âmiri teftişe çıkmış, bakmış ki bi düdük fırt fırt ediyor. Epeyi aramışlarsa da, düdüğü nerde, kimin üfürdüğünü bulamamışlar. Karakolun tüm bekçilerini çağırdılar. Gomser «Bu düdük nerden fırt ediyor? Acele bulunacak!» dedi. Sokaklara döküldük. Gece vakti düdük sesini bulmak gayetle zordur. Gece, uzaktaki ses yakın, yakındaki ses uzak olur. İnsan kendi üfürdüğü düdüğün sesini Karadenizdeki vapurun düdüğü sanır da, Ankara'da biri düdük öttürse yahu ben üfürmedim, bu ses neremden çıktı, diye şaşar kalır. Hattâ hırsızın ustası, gece düdük öttürerek pulise şaşırtmaca verir. Hırsız düdüğü öttüre öttüre şu yana koşar, üflük sesi, sisli gecede öte yandan duyulduğundan, pulis ters yana koşar. Pulis, hırsız, birbirlerine kıçlarını dönüp kaçarlar.

Neyse, araya taraya, horultusuyla düdük çalan bekçi bi kuru çeşmenin yalağında uyurken bulundu. Fukara öğleden önce, hamallık eder, öğleden sonra sakalık yapar, geceleri de bekçilik edermiş Başucundakilerin gürültüsüyle uyandıysa da onları hiç görmezden gelip kendikendine söylenmeye başladı:

«Hele namussuz bu gece de kaçtın! Ulan namussuz, adaletin pençesinden gurtulunur mu? Ulan, ben seni yarın gece dutar da gomser beyime teslim etmez miyim... Hele gör sen...»

Gomser «Ne söyleniyon?» deyince onu yeni görmüşcesine selâmı basıp «Gumserim, tam sipere girdim de, uyur gibi yaptım ki, hırsız gafletle önümden geçerken paçasından dutayım» dedi.

Zavallının tabancasını hemen aldılar.

Bizde uyumak yok bey... Uyusaydım, ondokuz yıl bu meslekte dutarlar mıydı?

— Gece demez çalışırsın, gündüz demez çalışırsın, peki bu paraları nereye koyacaksın?..

Elmacıkları çıkık, avurtları çöküK, gülerken yanak kasları kıvrılır, gırtlak çıkıntısı buruşuk derili boynunda iner çıkar.

— Hanın odabaşından aldığım temizlik parası, evin kirasına... Bekçi aylığı da evdeki beş horantanın kör gırtlağına zor yeter.. Ge-

lecek yıl o da yok...

— Neye?

— Altmış yaşından sonra bekçilikte dutmazlar. Bende yaş altmış üç... İki yıl önce, Allah razı olsun iki yalancı şahitlen, mahkemede yaşımı küçülttüm de ancak kalabildim bekçilikte...

Bir sabah hana geldiğimde, Hamza Baba'yı göremedim; koridorlara, merdivenlere helalara baktım yok.

Odama girdikten bisüre sonra elinde su dolu kovayla merdiveni ıhlaya ıhlaya çıkarken gördüm.

— Merhaba Hamza Baba, nedir o yahu, ihtiyarlamış gibi?...

— Bu cudoya ihtiyarı değel, genci dayanmaz. Yetmişinden sonra bizi cudocu yapıp çıktılar.

— Neymiş o?

— Gomandos diye bişiy varmış, hec duydun mu? Amerigan icadı bi iş bu gommandos... (*) Bizim subayları bu gomandos gursuna sokmuşlar, orada cudo öğretmişler. Cudo dedikleri, Allah etmeye, bi capon işi güleş ki, bizim ne garagucağa benziyo, ne yağlı güreşe... Bimarifetli, bi hönerli iş ki, cüdocu, adamı çatal dutar gibi ilk parmağının ucuyla duttu mu peşkir silker gibi silkip şu yana atıyo... Bizim subayın biri bu gomandos gursunda cudoculukta birinci geliyo mu... Derken bu cudocuyu emeklyie ayırıyorlar mı... Aman! Memleketin gayetnen kıymatlı bi cudocu subayı işsiz mi galır, aman buna bi iş! Ona iş arayagosunlar, bizim buralarda da hırsız dakımı, soyguncu dakımı arttı ki arttı... Heç bi vakit memlekette hırsız sayısının polis sayısını geçtiği görülmemiş... Kendim bekçiyim diye söylemiyorum, bizim pulisimiz her bi vakit hırsımızdan çoktur. Velâkin bu son zamanlarda hırsızlara bi bereket geldi, çoğaldı da çoğaldı. Eskiden hırsız başına on pulis düşerken şincik on hırsıza bir pulis değel, yarım bekçi düşmüyo... Yakalamakla başa çıkılacak gibi değel... Bizim bekçilerden ikisi geçende bir hırsız gısdırmışlar, gelgelelim herif zorlu, bekçilere baskın çıkmış, birine bi depmik öbürüne bi yumruk, geçmiş gitmiş...

— Aman çok iyi Hamza Baba, hırsız dayağından kurtuldunuz...

— Hırsızın dayağına gurban olayım, hırsız bu furur gaçar... Yahu, ocağı bata, bu cudo öyle mi ki... Gomandos gursunda cudocu eline adamı bi geçirdi mi, hamur gibi yuğurup yuğurup bir kenara yığıyor... Bu cudo dalgası için pulis butçasından yirmibeşbin lira gomuşlar... Sen bizde kele sürülecek akıl mı ararsın? Bey, cudo bizim neyimize? Pulis dururken bekçi cudoyu öğrenip netsin? Bekçiden önceleyin pulise gerek değil mi cudo? Allah Allah, sırayı saygıyı iyicene unuttular mı bunlar? Aslan gibi yiğit pulis şurada dururken bekçiye mi düşer cudoculuk?

— Sen cuda mu yaptın ha böyle yorgunsun?

— Yok, Allahıma çok şükür, daha bana sıra gelmedi. Benim yorgunluğum uykusuzluktan... Gece zabahacak ayazda fırt fırt düdük üflemekten soluğum kesilmiş, gündüzün de ikiye, üçe gadar han temizliği... Tam eve gidip yatacağım, yata mı bilin. Sahat dörtten yediye kadar cudo dersi... Bi haftadır iflahım kesildi, dermanım galmadı. Allah inandırsın, düdüğümün sesini kendim duyamaz oldum.

Hamza Baba bir soluk aldı,

— İşte böyle Bey... dedi, ıhlaya pıhlıya, elinde kovayla merdivenleri çıktı.

Ertesi sabah, hana daha da geç geldi. İnliyerek koridorları paspas yapıyordu.

— Maşallah Hamza Baba, cudo yaramış, aslan gibisin... dedim.

— Ne demezsin... Zaptolunacak gibi değilim... İkidebir böğüresim geliyo...

— Eeeeh, eline bir hırsız geçerse çekeceği var...

— Uykusuzluktan hayalifenere döndüm, ne diyosun bey. Hırsız bi öksürse, öksürük yeliyle beni uçurur vallaha... Bunlarda akıl ne gezer, bekçi milletine iki kemik et verelim demezler, cudo öğretirler... Soğan ekmekle, uykusuz, yirmi dört sahat ayakta diğelinir mi?... Öldük yahu... Cudoymuş... Baba çıha cudosuna...

— Ama artık kabadayılar korkar sizden, kavga gürültü edemezler...

— Amaan... Bi gürültü duydun mu, görmezden, duymazdan gelip memleket selâmeti için oradan savuşacaksın ki, elin kuduz iti, ip-kazık kaçkını hergelesi birbirini rahatça

---

(*) KOMANDOS: Akıncı, akıncılar, akıncılar birliği, demektir. Bu çok güzel Türkçe sözcük kullanılmaz da, Amerikan modasına uyup Komando denir.

kırsın da iki mikrop daha eksilsin...

Ertesi gün gördüğümde dizlerine dayanarak merdiveni çıkıyordu.

— Sende hamlık var da ondan Hamza Baba, dedim, hele cudo idmanına iyice gir, hamlığın kalmaz, açılırsın...

— Bu yaşta sonra cudo mudo geçti bizden... Ekmek parasının gözü kör olsun...

— Canım, sen ihtiyarsın, genç bekçiler öğrenirler.

— Genç adamın bekçilikte işi ne? Taştan ekmeğini çıkarır... Sen ne diyorsun, ben o cudoculuk gursundakilerin en yiğitiyim... Elli yaşından aşağı bekçi mi var ki..

Daha ertesi sabah pek keyifliydi, kıkır kıkır gülüyordu.

— Ben söyledim sana, alışırsın demedim mi?

— Ne alışması, benim gülmem başka... Dün bi iş oldu ki sorma... Eşofmen dedikleri pantolları giydik, çıktık ortaya. Gomandos gursundan cudocu gumandan, Abüzer Ağa'yı çekti mindere... Abüzer Ağa dediysem, üç torunu var ve de torununun çocuğu var. O da benim gibi yaşını mahkemede güçültmüş. Gurs gumandanı durmasıyla Abüzer Ağa «Pess!...» diye bağıraraktan kendini attı minder dışına... Öğretmene çaktırmadan, dört ayak olmuş, mindere sürüne sürüne gaçıyo... Öğretmen duttu ayağından çeker, Abüzer Ağa «pes dedik aslanım!» diye sürünerek gaçar... Kimde can galdı, gule gule öldük... Mindere yapışan gurbağa gibi sıçrayarak sürünerek gaçıyo... Cudocu gumandan dotup bacağından çekiyo...

Ertesi gün daha keyifliydi.

— Ne oldu?

— Cudo değel, tiyatro gumpanyası canım, cudocu gumandan Hıdır Ağa'yı çekti mindere. «Ayağını göbeğime daya!» dedi. Hıdır Ağa dayamaz. Daya! Dayamaz... Daya ulan!... «Estağfurullah beyim, haddime mi galmış, göbeğinize ayak dayamak...» diyo... Neyse zorla dayadı. Cudocu duttu ellerinden Hıdır Ağanın, «Üstüme gel!» diye bağırıyor. Hıdır Ağa heç gelir mi?... Gelse cudocu golundan savurup kendi üstünden aşırtacak, küt diye vuracak yere. Hıdır Ağa dersen yüz yirmi okka var, havalanıp da bi yere indi miydi bi daha galkacağı yok; ancak cemaatle cenazesi galkar...

Gel ulan, mel ulan derken, cudocu bunu dutup havada pervane gibi döndermez mi... Velâkin Hıdır Ağanın ağırlığından cudocu alta, Hıdır Ağa da üstüne yığılmaz mı!... Cudocu altta boğulacak yahu, öyle yayılmış ki Hıdır Ağa, cudocunun ağzına, burnuna bi solukluk yer bırakmamış. «Kalk ulan» Ne mümkün çökmüş ki gıpırdanacağı yok; iki çift camus zor galdırır... Hep birden üştük üstüne, ittik, çektik, gene galdıramadık. Neyse elbirliğiyle yana devirip yıktık da cudocunun canını gurtardık...

Bu konuşmamızdan sonraki Hamza Baba çok yorgun ve üzüntülü görünüyordu.

— Ne haber? dedim.

— Ne olsun, dedi, dün iki bekçiyi cankurtaranla hastaneye galdırdılar.

Ondan sonra her sabah bana rapor veriyordu.

— Düneğin birinin goz gapağı yırtıldı.

— Birinin gemiği çatladı.

— Bi arkadaşın imam dahtası gırıldı.

Dört gün Hamza Baba görünmeyince hanın odacıbaşına sordum.

— Bilmem, dedi göründüğü yok... Yarın da gelmezse yerine başkasını alacağım. Han pislik içinde kaldı.

İki gün sonra bir sabah karşımda kaşından ayağına kadar sargılar içinde biri durdu, yalnız ağız yerinde bir delik vardı. O delikten çıkan sözleri anlayamıyordum. Neden sonra zorlukta sargılar içindeki adamın Hamza Baba olduğunu anlayabildim.

— Neye sesin böyle? dedim.

— Çene gemiğim gırık da... dedi.

— Geçmiş olsun, ne oldu?

Oturttum sandalyeye. Söylediklerini zor anlayabiliyordum.

— Kaç gündür nerelerdeydin?

— Hastanedeydim, bugün taburcu ettiler...

— Geçmiş olsun, demek, iyileştin.

— Yok... Sende umut yok, boş yere yatak işgal etme diye taburcu ettiler...

— Vah vah... Nasıl oldu?

— Cudocu'yla cudo yaptık.

— Eeee... Yahu, bu nasıl cudo? İnsan düşmanına böyle yapmaz be...

— Cudocu heç bişiy yapmadı ki... Hep gaçtım. O duttu, ben gaçtım, o duttu ben gaçtım... O çekti ayağımdan, ben süründüm. Sonunda bıktı «Allah belânı versin, git!» dedi, gittim.

— Peki, bu hale nasıl geldin?...

— Gece... Löbetteydim. Bi hırsızla garşılaştık, terslik işte... Ben gaçsın da arkadaşlar dutarsa dutsun diye düdüğü üfürdüm. Herif üstüme geldi. Ben gaçtım, o geldi... Get derim gitmez... Bi belâ ki heç sorma!... Sırtındaki çuvalı yere goyup «Siz cudo öğrenmişsiniz, dutuşalım!» demez mi? Debelleş oldu... Bırak oğlum. Bırakmaz... Beni yerden yere çaldı. İnsafı da yok imansızın, gaçsan da bırakmıyor... Cudocuya gurban olayım...

«Bu oyunu da öğrettiler mi size?» deyip çalıyor yere, «şu oyunu da gösterdiler mi?» deyip vuruyor yere... Üç gün kendimi bilememişim...

— Ne duruyorsun bu halde? Eve gidip yatsana...

— İşim var, işe gideceğim...

— Nereye?

— Cudo gursuna... Gursa gitmeyeni bekçilikten de atıyorlar. Memur olamadığımdan bir haftadan fazlasına istirahat yok, işten atarlar... Cudoya... Hakkını helâl et... Bi iricam var, odacıbaşıya söyleyiver de yerime kimseyi almasın. Yarın temizliğe geleceğim.

Sargılı koluyla trabzanlara tutunarak yavaş yaavş merdivenlerden indi.

İSTANBUL'U YAŞAMAK

Doğma - büyüme İstanbulluyum. Annem de öyle, babam da... Onların anababaları da öyle... Soysopça yedi göbekten, belki de onyedi göbekten İstanbulluyuz. İstanbul dışına çıktım mı, bozulur gibi oluyorum. Avrupa'da epiy gezdim, dolaştım. Bir süre Amerika'da da bulundum, bir heyetle birlikte. Evet, Paris, Venedik, Prag filan güzeldir ama hiçbiri İstanbul'un yerini tutamaz, İstanbul'un güzelliği hepsinden başka... Ne derseniz deyiniz, ben bir İstanbul tutkunuyum. İstanbul'dan başka yerde yaşayamıyorum. Bu yüzden orta dereceli bir memur olarak kaldım ya... Taşraya atadılar, gitmedim. Kaç işten çıktım, İstanbul'dan ayrılmamak için... Bu yaştan sonra da, ne olacak sanki, beş yıl sonra emekli olacağım. Karım da benim gibi, soysop İstanbulludur. Böyle olmasa onunla evlenmezdim.

Sakın köküm, soy ocağım İstanbullu diye, çekirdekten yetişme İstanbul çocuğu olduğum için övünüyorum sanmayın, hoş övünsem de değer ya, ama ben övünmeyi sevmem. Şu koca İstanbul'da, İstanbullu kalmadı. En çoğu iki kuşak önce taşradan kopup gelmiş, İstanbul'a yerleşmiş olanlar. Kendilerini İstanbullu sayıyorlar. Konuşmalarından bunların sonradan İstanbullu olduklarını hemen anlarım. Çünkü, en güzel Türkçe, İstanbul ağzıdır... Biz İstanbullular, «yanlış» demeyiz «yaanış...» deriz; «demin» demeyiz, «temin» deriz... Yani biz İstanbullular, Türkçenin en güzelini konuştuğumuzdan birazcık yanlış ve bozuk konuşuruz Türkçeyi...

Bundan birkaç ay önce, Londra'da görevli olan bir arkadaşım, —sizden iyi olmasın, çok iyi bir insandır— bana bir mektup gönderdi. Yazıyor ki mektubunda, yakın dostu olan bir İngiliz karı-koca İstanbul'u on gün kadar gezmek, öğrenmek istiyorlarmış, acaba onlara yardım edebilir miymişim? Bu kadar yakın bir arkadaşımın dileği olduktan sonra niçin etmiyeyim? Hem yabancılara İstanbul'u öğretmek, benim gibi köklü İstanbulluların görevi sayılır. Yazık ki, kışın geliyorlar, yazın gelselerdi daha iyi olurdu.

Üç yıldanberi yıllık iznimi kullanmadığım için, işimden onbeş günlük izin almam kolay oldu. Arkadaşımın Londra'dan yazdığı mektuplara göre, İngiliz karı - koca kalacakları otelden gezecekleri yerlere, alış verişlerine kadar her işleriyle özenle uğraşmam gerekiyordu. Ne olacak, seve seve yaparım.

Uçakla geldiler. Hava alanında onları karımla birlikte karşıladık. Önceden odalarını ayırttığım otele götürdüm. Üç saat sonra onları aldım otelden, akşam yemeği için bizim eve götürdüm. Türk yemeklerini çok beğendiklerini söylediler. Oysa karım onlara, Türk yemeklerine alışık değillerdir diye, alafranga yemekleri yapmıştı İngiliz kadın, Türk yemekleri konusunda konuşurken birden,

— Siz, imambayıldı'yı nasıl yaparsınız? diye sordu.

İmambayıldı mı? Bu İngiliz kadın nereden biliyor imambayıldı'yı? Arkadaşım, onların İstanbul'a ilk geldiklerini yazmıştı.

— Daha önce İstanbul'a gelmiş miydiniz?

— İlk gelişimiz.

— İmambayıldı'yı nerden biliyorsunuz, yediniz mi?

— Hayır, ama İstanbul'a gelmeden burası için çok yazı, çok kitap okudum da... Yemeklerinizi de okuyup öğrendim, bütün özelliklerinizi...

İngiliz kadın, imambayıldı'nın yapılışını bir anlattı, bir anlattı... Onun anlattıklarını, karım için Türkçeye çeviriyordum. İmambayıldı'yı anlattıktan sonra,

— Siz papazyahnisini nasıl yaparsınız? Önce soğanı kavurur musunuz, yoksa kavurmadan mı atarsınız tencereye? dedi.

Karım utana sıkıla, hiç papazyahnisi yapmadığını söyledi.

İngiliz erkek,

— Sizin büyük bir imparatorluğun mirasçısı olduğunu, yemeklerinizin adından bile belli oluyor, dedi, meselâ şunlar, Arnavut ciğeri, Çerkes tavuğu Kürt poğaçası, Tatar böreği, Türk kahvesi...

Türk yemekleri konusundaki bilgisizliğimizi örtbas etmek için, hazırladığım on günlük gezi programını anlatmaya başladım; bir kaç müze, cami filân...

Kadın,

— Çok güzel, dedi, ama ben İstanbul'a gelmişken genelevleri de görmek istiyorum.

Genelevler mi? Rezalet... Utançtan biraz sertçe,

— İstanbul'da genelev yoktur, dedim.

Kocası,

— Var, var, dedi biz okuduk kitaplarda... Sonra karımla bir kahvehaneye gidip nargile içmek istiyoruz...

— Nargile mi? Yok canım... Onlar eskidendi, kalktı öyle şeyler... Şimdi bizde nargile içilmez...

— Sanmam, nargile içilen kahvehaneleriniz var... Rehber kitabı yanımızda olsaydı, gösterirdim size...

Kadın,

— Sonra bir gece Boğaziçi'nde lüfer avına çıkalım... dedi.

— Hiç balık avına çıkmadım, dedim.

— Aman nasıl olur?.. İstanbullu değil misiniz? İstanbul'un lüfer avı çok ünlü... Biz okuduk kitapta, bu mevsimde lüfer bol olurmuş Boğaziçi'nde... Denizi kayıklar doldururmuş da hepsi fenerlerini, lâmbalarını yakar, gecenin kadifesinde deniz pırıl pırıl yanarmış... Hattâ kitapta resimleri bile vard: bir peri ülkesi gibi...

Allah belâsını versin bu kitapların... Bizim hükümetlerimiz eksik olmasınlar, boşuna okur - yazar sayısını yüzde otuzun üstüne çıkarmıyorlar... Elin İngilizi, taaa nerden kalkıp gelmiş, okuduğu kitaplardan bize İstanbul'u öğretecek.

Yemekten sonra, karım soğuk Amerikan kahvesi getirdi, Kadın,

— Türk kahvesi içmez misiniz? dedi.

— Çoktanberi içmiyoruz. Elektrikli yeni kahve ocağı aldık da, Amerikan malı...

Geceyarısına doğru, onları otellerine götürüp bıraktık. Çok canım sıkılmıştı.

Ertesi gün sabahtan gidip aldım onları. Adam,

— Bu otel hem iyi değil, hem de pahalı, dedi, başka bir otele çıksak...

Çantasından çıkardığı gid'e bakarak, onlara uygun otellerin adlarını saydı. Hiç birini bilmiyordum.

— Bir taksiye binelim, ben götüreyim... dedi.

Taksiye bakınıp dururken:

— Az ilerde taksi durağı var, gidelim... dedim.

— Hiç sanmam... dedi.

— Neyi sanmazsınız?

— Dediğiniz yerde taksi durağı olacağını...

Şuna bak, amma da sinir İngiliz haa..

Gittik durağa, baktık baktık, taksiler vızır vızır geçip gidiyor, kollarımı kanat gibi boyuna çırpıyorum, hiçbiri durmuyor. Önümüzden yavaşlayarak geçen bir taksi şoförüne durmasını söyledim. Şoför,

— Kör müsün be, baksana, orada trafik memuru var, ceza mı kessin... dedi.

Allah Allah... Yahu, burası taksi durağı değil mi? Canımın sıkıldığını anlayan İngiliz,

— Bizdeki kitapta yazıyor, dedi, İstanbul'daki taksi durakları seyyardır, sıksık yerleri değişir. İki gün önce taksiye bindiğiniz duraktan bugün de binmeye kalkarsanız, trafik memurları para cezası alır, diyor kitapta...

Önce şoförleri, taksi durağı diye bir yere alıştırırlar, sonra oradu durmayı yasaklayıp ceza keserlermiş ki, trafik geliri artsın...

Yahu, elin İngilizi, bizim bütün devlet sırlarımızı, belediyemizin kurduğu tuzakları, her türlü resmî ve kanunî dalaverelerimizi biliyor.

— Hay o kitabın Allah belâsını versin... dedim, ama Türkçe, dedim, anlamasınlar diye... Ama İngiliz,

— Niçin «Allah belâsını versin» dediniz? diye sordu...

— Aman... Siz Türkçe de mi biliyorsunuz yoksa?...

— Hayır... Ama bizdeki bir kitapta, Türkler kızınca «Allah belâsını versin» derler diye yazıyor da... Biz, bir memlekete gitmeden o memleket için yazılmış bütün kitapları okuruz...

Birden ağzımdan kaçtı:

— İyi bok yersiniz... dedim.

— Who «book yer?» dedi.

Demek, onun da Türkçesini kitaptan öğrenmişler. İyi ki, o sırada adam, sıkışmış, helâya gitmek istedi de, lâf gargaraya geldi.

— Helâ nerde affedersiniz...

Helâ mı? Burda hel var mıydı? Benim bildiğim İstanbul'da, genel hela, cami avlularında olur... Nur içinde yatsınlar, atalarımız insanın yalnız düşünen yaratık değil helâya da giden yaratık olduğunu gözönünde tutup cami avlularına genel helâ yapmışlar.

— Buralarda genel helâ yok, otele dönelim... dedim.

İngiliz iyice sıkışmış, biraz eğilip, iki eliyle apışını tutarak, yerinde döne döne,

— Var, burda helâ var... dedi. —karısına döndü— Bak bakalım gid'e, helâ nerde?

Kadın, kitaptan İstanbul'un genel helâlar plânını çıkardı. Planı araziye uyguladı, arkasını alandaki anıta verip, iki kolunu açtı, sol yanı gösterdi:

— Şu soldaki sokakta, elli metre gidince, genel helâ olacak...

Gittik. İçimden «Hey Allahım inşallah orda helâ yoktur da, şu İngiliz şakır şakır sokak ortasında donuna işer... diye dua ediyorum ki, karı-koca İngiliz, elleriyle koymuşlar gibi genel helâyı buldular. Hemen ben de helâya dalıp, bir güzel rahatladım.

Sonra bir taksiye bindik, onların söylediği adrese göre, güzel ve ucuz otele gidiyoruz. İngiliz, arabanın penceersinden baktı, bir de kitaba baktı:

— Burası Beşiktaş mı?

— Evet...

— İstanbul'da çok taş var, Beşiktaş, Kıztaşı, Çemberlitaş, Nişantaşı, Atlamataşı, Kocataş, Taşkasap, Taşkızak, Toptaşı, Dikilitaş, Kabataş...

Çok canım sıkıldığı için,

— Evet taş çoktur, bir de yurttaş var... dedim.

— Yurttaş... Bilmiyorum, o nerde?

— Kimse bilmiyor yerini... Eskiden varmış, şimdi yer altında kalmış, çok tarihî bir taş...

Dedikleri otele gittik. Hiç bildiğim, gördüğüm yer değil. Gerçekten ucuz ve güzel... Onları otele yerleştirdikten sonra,

— Bir de genelevi görelim... diye tutturdular.

Bir zamanlar, Beyoğlu'nda Bayram Sokağı yada Abanoz denilen yerde genelevler olduğunu duymuştum. Taksiyle oraya gittik. Genelev yok, hepsi özel ev... Zibâ diye bir yer aklımda kalmış, oraya gittik, orada da, Abonoz'dakiler gibi, çoktan belediye genelevleri kapatmış.

Epiy arandığımız için İngiliz çantasından kitabı çıkarıp, plana baktı:

— Ben sizi götüreyim geneleve... dedi.

Hah, bir de bu eksikti...

Şoföre,

— Galata'ya... dedi.

Tuh... İngilizin sayesinde genelevleri de gördük. O sokaktan geçerken karısı çaktırmadan fotoğraflar da çekti. İster misin, bunlar beni bir de randevu evine götürsünler...

Benim niyetim onları iyi yemekler yapan lüks ve üniü bir lokantaya götürmekti. Sirkeci'deki o lokantaya giderken, sanki orasını bilirlermiş gibi,

— Bir küçük balık lokantasına gidelim, burasını nasıl olsa görürüz, dediler.

Balık lokantası mı? Buralarda hiç öyle küçük balık lokantası bilmiyorum.

— O da kitapta yazılı mı? dedim.

Kadın,

— Hayır, dedi, burasını bize İstanbul'da bir süre yaşamış bir İngiliz dostumuz salık verdi, adresini yazdık defterimize...

Balıkpazarı'nın arkasında üç masalı küçük bir izbeye girdik. Ocaktaki adama,

— Bunlar yabancı, bize en iyi balıklarından... filân diyordum ki, İngiliz erkek,

— Palamut, palamut. Çingene palamutu... dedi.

Tavada kızarmış palamutlar geldi.

— Burada şarap da güzelmiş...

Şarapları da içtik.

— Şimdi de kahveyle nargile içelim... dedi.

İstanbul'da nargile nerde içilir, ne bileyim ben? Hayatımda hiç nargile içmemiştim. Yine, çantalarını dolduran kitaplardan birine bakıp, iyi nargile yapan kahveye beni götürdüler. Üç nargile ısmarladılar. Ben de onlarla birlikte nargile içmek zorundaydım, İngiliz karı-kocaya bakıyor, onlar ne yapıyorlarsa, ben de öyle yapıyordum. Karı-koca nargileyi tokurdatmaya başladı. Ben de elimdeki marpucu kehribar ağızlığına, onlar gibi üfledim, üflememle, nargile tablasındaki ateşler, küller ortalığa savruldu, nargile kavanozundaki sular ortalığa yayıldı bomba patlar gibi... Yahu, ne oldu?

Kadın,

— Siz nargile içmesini bilmiyorsunuz, üflemiyeceksiniz, soluğunuzu içinize çekip, sonra dumanı havaya savuracaksınız... dedi.

O söylerken, ben tömbekinin dumanından boğulurcasına öksürüp duruyordum.

Kahveden çıktık, Erkek,

— Şimdi, dedi, Kaaplıçarşı'yı gezelim...

Hah, çok şükür, İstanbul'da çok iyi bildiğim bir yerdir. Kapalıçarşı. Düştüm önlerine iki adım önden giderek, geriye dönüp dönüp, övüne övüne, ikidebir.

— Kapalıçarşı'ya burdan gidilir işte, diyordum.

Girdik Kapalıçarşı'ya.

— İşte buraya Kapalıçarşı derler...

— Yazmacılar nerde?

Ne yazmacısı be?...

— Yorgancılar nerde?

— Antika çarşısı nerde?

— Bitpazarı nerde?

Alık alık durduğumu görünce kadın,

— Burada bir yerde, en iyi karagöz tasvirleri satan bir dükkân olacak deve derisinden orijinal karagöz tipleri... dedi.

Kitaplardan birini açıp o dükkânın yerini buldu, birkaç deve derisi karagöz tipi satın aldı. Sonra, eski Türk işi çevre satılan dükkânları buldu. Meğer biliyorum sandığım o Kapalıçarşı'yı hiç bilmezmişim, ne biçim yerler varmış. Hem geziyoruz, hem de karı-koca bana Kapalıçarşı'nın tarihini, ne zaman, kimin yaptırdığını, ne zaman, kaç kere onarıldığını, yandığını yeniden yapıldığını anlatıp duruyorlardı.

Sonra beni Bitpazarı'na götürdüler, Sahaflar çarşısına götürdüler.

— Buradan Bakırcılar'a gidilir, dedi erkek.

Bakırcılar'dan öteberi aldılar. Kadın,

— Tahtakale'de eski hanlar olacak, görelim... dedi.

— Duydum ama, Tahtakale nerde bilmiyorum... dedim.

Beni Tahtakle'ye götürüp, kitaplara bakarak adlarını da bir bir söyleyerek eski hanları gösterdiler, bu hanlarda ne işler yapıldığını anlattılar.

O gün çok yorulduğumuz için, akşam onları otellerine bıraktım.

Ertesi sabah,

— Hamama gidelim, dediler.

Hoppala!... Yahu, ta Londra'dan buraya hamam için mi geldiniz? Evinizde, otelinizde banyo yapsanıza!... Neyse, bunları modern bir Sauna'ya götürdüm. Ben dışarda bekliyorum. Girmeleriyle çıkmaları bir oldu:

— Burası hamam değil, biz Türk hamamı istiyoruz.

Ben hayatımda hamama girmemiştim, hep evimde yıkanırım. Kadın yine o kitaplardan birinden, İstanbul'un hamamlarını gösteren bir plan çıkardı. Kapanmış, yıkılmış, bozulmuş, kullanılmaz olanlarını işaretledi, sonra,

— En iyisi işte bu hamammış; ama gündüzleri kadınlar geceleri erkekler, siz beni hamama bırakıp bir yerde bekleyin... dedi.

Kadın, dediği adresteki hamama bıraktık. Erkek,

— Biz de sizinle tavla oynayalım bir kahvede... dedi.

— Ben tavla bilmem ki...

— Ben size öğretirim...

— Biliyor musunuz?

— Yoo... Ama kitaplardan birinde yazıyor, okuruz...

İngilizi zorla vazgeçirdim tavla oynamaktan. Biraz dolanıp, kadını hamamdan aldık. Hamamı öyle övdü ki, akşam ben de, kocasıyla hamama gittim, onların sayesinde hamamın içini de görmüş oldum.

O gün işte böyle geçti. Bir gece, adresini bir İngiliz arkadaşlarından aldıkları balıkçıyı buldular, onun kayığıyla lüfer avına çıktık.

Hayatımda İstanbul'da bu kadar güzel şey görmemiştim. Denizin üstü fener alayı gibiydi lüfer avcılarının ışıklarından... Sonra İstanbul'un bilmediğim müzelerini, tarihî yerlerini gezdirdiler bana. İstanbul'da ne de çok müze nvarmış... Camileri gezdirdiler, çinileri gördüm, ne güzel çiniler.

Gidecekleri gündü. Kadın,

— İngiltere'ye güllâç götürmek istiyorum, dedi.

Çocukluğumdan, güllâç diye bişey hatırlıyorum, ama yıllardır yememişim. Araya sora bir bakkaldan güllâç aldık.

— Pişirmesini biliyor musunuz?

— Yemek kitabına bakar, öğrenirim.

Beni İstanbul'da en güzel suböreği yapılan, en güzel irmik helvası yapılan yerlere götürdüler.

Ayrılacakları sabah, erkek,

— Siz asıl İstanbullu değil misiniz? Sonradan mı geldiniz? dedi.

Çok utandığım için,

— İstanbul'a yeni geldik... dedim.

— Ne kadar oldu?

— Ancak beş yıl...

— Ne? Beş yıl mı? Peki, İstanbul'da ne yapıyorsunuz?

— Hiç otururum, sabahları çalıştığım daireye, akşamları daireden evime...

Kadın atıldı...

— İşte tam İstanbullu, kitapların birinde İstanbulluyu böyle anlatıyor...

Erkek,

— Yazık, yaz olsaydı, size İstanbul'un yazlıklarını da gezdirirdik, dedi.

Havaalanına götürüp uçağa bindirdim konuk karı-kocayı, uğurladım. Hemen, onlardan önce, bana İstanbul'u gezdirdikleri için kendilerine bir teşekkür mektubu yazdım. Cevap verdiler. Yazın da geleceklerini, Şile'yi, Belgrat ormanını, Kilyos'u, Bentleri de o zaman bana gezdireceklerini vâdettiler. Bu yaz da gelirse şu İngiliz karı-koca, İstanbul'u iyice gezip öğreneceğim inşallah!...

ZAMANI KANDIRMAK İSTEYEN ADAM

En sevmediği şeylerden biri, yaşının sorulmasıydı; bir de satıcı, şoför, bindiği taşıtın biletçisi, yolcuları gibi hiç tanımadığı, ama şurada burada karşılaştığı kişilerin kendisine «Bey amca, bey baba» gibi sözlerle seslenmelerini çok sinirlenirdi. Tanımıyorlarsa, beyefendi, demeliydiler.

Seksenini geçmişti, ama otuz yaşındaymış gibi dik yürümeye çalışır, yürür de... İnsan için en gereksiz gereç bastondu. Orta yaşlardayken baston kullanmıştı. O zaman olur... Ama bu yaşlarda baston, insanın yaşlılığını belli ederdi.

Hafta aksatmadan saç traşı, gün sektirmeden sakal traşı olurdu. Giyimine, kuşamına gençlerden çok özenirdi. Bembeyaz gömleğin hiç kırışıksız yakasına boyunbağının düğümü milimi milimine oturmuş olacak. Tek kırışık, en küçük lekesi olmayan ceketin sol üst cebinde her zaman sakız beyazlığında mendil bulunacak. Gözlüğü de sevmiyordu, ama ne yapsın ki, takmak zorundaydı.

Bir yaşıtı arkadaşıyla yolda giderken,

— Şuradan bir kaç mendil alayım... diye bir mağazaya girdi.

Arkadaşı,

— Geçen gün yine benimle almıştın ya bir düzüne mendil... dedi.

— Almalı, almalı, dedi arkadaşına, varken almalı... Bir bakarsın, iyi mendil bulunmaz piyasada; iyisi bulunur, bakarsın, bende para olmaz... Varken almalı...

Satıcı kıza,

— Beyaz keten mendil istiyorum... dedi.

Kız, kutu kutu mendiller çıkardı.

— Sağlam olsun, dayanıklı olsun...

Satıcılara yada öyle genç kişilere, «oğlum», «kızım» demezdi, çünkü yaşı belli olurdu.

Sekiz mendil birden aldı. Arkadaşı,

— Bu kadar çok mendili ne yapacaksın? dedi.

— Olsun, olsun... Sonra pahalanıverir, ucuzken almalı, evde bulunsun...

Hemen çıkmadı mağazadan, dört çift çorapla üç de boyunbağı aldı.

İki gün sonra, başka bir arkadaşıyla gider-

lerken, iki gömlek, dört mendil, beş çorap daha aldı.

Arkadaşları, onun bu huyunu biliyorlardı. Evinde çamaşır dolabı, mendil, çorap, boyunbağı, gömlek gibi şeylerle doluydu. Hepsi de yepyeni... O kadar da çoktu ki seksenini geçmiş bir adamın, değil kullanmasına, bunlara el sürmesine bile vakti kalmazdı.

Arkadaşları, ona duyurmadan, aralarında alay ediyorlardı:

— Yahu, bu yaştan sonra...

— Mal canlısı...

— Yok canım, öyle olsa mal mülk alır...

— Parası yok ki...

— Deli kardeşim, deli... Herkesin bir deliliği var bununki de böyle...

— Dükkân mı açacak, nedir?

— Kolleksiyon yapıyordur belki...

— Mallar pahalılanınca karaborsaya sürecek belki de...

*

Bu adam niçin böyleydi? Bunun nedenini anlamak için, özet de olsa, onun hayat hikâyesini bilmek gerekir.

Bu adam, zamanı gönlüne uydurmak, zamanı kandırmak istiyordu.

Daha çocukluğunda, yaşından bir gün aldı mı, bir yaş büyük olduğunu söylerdi. Onuncu yaş gününden bir gün sonra, onbir yaşındayım, derdi. Çünkü büyümek, çabuk çabuk büyümek istiyordu. Onüç yaşındayken, onbeş yaşında olduğunu söylemeye başlamıştı. Anababasıyla buyüzden tartışır, onlar onüçüne daha yeni bastığını söyleyince,

— Ha onüç, ha onbeş ,derdi, onikiyi geçti mi insan, onbeş sayılır.

Onsekizi geçince de yirmi yaşında sayılırdı. Yirmi olur olmaz da artık her yıl beşer beşer büyüyor, yirmibeş yaşında olduğunu söylüyordu. Yirmibeş yaşında olduğunu söyleye söyleye böylece zamanı kandırıp, yirmibeş yaşında olacağına kendini inandırmıştı.

*

Lisede öğrenciyken, herkesin kullandığı takvimin yanlış olduğuna inanmış, kendince bir doğru takvim yapmıştı. Bu takvim, liseyi bitireceği güne kadar sürüyordu. Bu özel takvimde, pazar günleri, bayram günleri, tatil günleri yoktu. Çünkü esas, liseyi bitirme tarihi olduğuna göre bu günler yaaşnmıyor, demekti. Cumartesileri de yarım gün hesaplanıyordu. Gitgide özel takviminde değişiklikler yapıyordu. Uyku saatlerini de takviminden çıkarmıştı. Böylece, lisenin onuncu sınıfına başladığı gün, başkalarına göre liseyi bitirmesi için iki yıl varken, onun özel takvimine göre, liseyi bitirmesine yalnızca tatiller çıktıktan sonra ondört ay vardı. Yarım ders günü cumartesilerle, pazarlar çıkınca üçyüz otuzbir gün kalıyordu. Uyku saatlerini, dersler dışında saatleri çıkarıyor, o zaman, yüzkırk gün sonra liseyi bitirmiş oluyordu takvimine göre... Günleri de saate çevirmişti, üçbin ikiyüz saat sonra liseyi bitiriyordu.

— Üçbin yüz onbeş saat, sekiz dakika kaldı... İkibinseksendört saat on dakika kaldı...

Böylece liseyi bitirmesini çabuklaştırmış oluyordu.

*

Daha kış bitmeden paltoyu sırtından atıyordu. Karlar erimeye başlayıp da, şöyle birazcık güneş göründü mü, artık palto, pardesü giymezdi. Çünkü, yazı daha çabuk getirmek istiyordu. Palto giymeyerek, zamanı kandıracaktı. Palto giymeyince hava onu görecek, karlı yağışlı, soğuk olmayacaktı; ona öyleymiş gibi geliyor, daha doğrusu öyle olmasını istiyordu.

Atkılara sarınmış, kalın paltolu insanlara,

— Artık yaz geldi, yaz geldi... diyordu ki, onlar da söylesinler. Herkes birden yaz geldi derse, havalar da bunca insanı yalanlayacak değildi ya... Palto giymediği o kışın son günlerinde,

— Oooh, paltoyu atınca kuş gibi hafifledim, diye uçmak isteği duyar ama çok zaman da üşütür, hastalanırdı.

O sırtından paltoyu atmazsa, yaz hiç gelmeyecekmiş sanırdı.

Oturduğu apartmana, daha yazdan kalorifer için çok kömür alınırsa kızardı. Bu kadar çok kömür alınınca, kalorifer daha uzun zaman yanacağı için, kış da elbet, kömürlere göre uzardı. Kalorifer yandıkça kış da gitmekte gecikecekti.

*

Bir kızla sevişiyordu. Sevgilisiyle randevusuna söz verdiği saatten çok önce giderdi ki, zamanı kandırıp, sevgilisi de erkenden gelsin, çabucak buluşsunlar... Saat ondörtte mi buluşacaklar, iki saat önce gidince, saat oniki de ondört alabilir, saatler çabuk geçerdi. Bikaç zaman sonra kızdan soğuyunca, randevularına geç gitmeye başladı ki, kandırdığı

saat de geri kalsın...

Vapura binecekler, vapurun kalkma saatinden çok önce iskeleye gelirdi. Vapur onu görünce, daha erken iskeleye yanaşacak, daha erken kalkacaktı. Başka taşıtlarda da böyle yapardı. Onun hazırlığını görüp saatler ileri gider, taşıtlar çabuklaşırlardı.

*

Ne zaman karpuz alsa, daha karpuzu kesmeye başlarken,

— Hayatımda bu kadar güzel karpuz yemedim... derdi ki, karpuz onun bu sözünü duyup güzelleşsin, olgunlaşsın... Her sefer bu böyleydi:

— Hiç bu kadar tatlı kavun yemedim...

Kavun, tatlı olmasa bile, bu övgüye layık olmak için, onun gönlüne göre tatlılaşacaktı.

Daha delikanlıyken olgun bir adam olmak istediği için, bıyık bırakmış, baston kullanmaya başlamıştı. Yine buyüzden erkenden sigara içmeye alışmıştı. Böylece, erken olgunlaşacak, saygı gösterecekti.

Altı aydır giydiği ayakkabı için,

— Daha alalı on gün bile olmadı... diyerek ayakkabının eskimiyeceğine inanırdı. Elbette, daha yeni alınmış ayakkabı eskimiyecekti, gönlünce altı ayı on güne indirmiş olurdu.

*

Evlendi. Karısı gebeydi. Karısını, günü gelmeden önce doğumevine yatırmak istiyordu.

— Çocuk yedi aylık mı doğsun istiyorsun?

Hayır, çocuk normal zamanında doğmalıydı.

— Dokuz aydan önce doğum olur mu?

Olmaz, ama dokuz ay daha sıkıştırılabilir. Karısı erkenden doğum evine yatarsa, karnındaki çocuk da bunca hazırlığın yapıldığını görünce, doğacaktı elbet... Çocuğu utandırıp erken doğmasını sağlamak için, karısını erkenden doğumevine yatırdı.

Sabahleyin işi varsa, gece yarısı yataktan kalkar, pencereyi açar.

— Gün ağarıyor ne güzel, kalk da güneşi seyret... diye karısını uyandırırdı.

Güneş onu duyacak, gecikmekten utanarak daha erken doğacaktı.

*

Yayınladığı bir yazı yüzünden tutuklandı. Cezaevinde zamanın çabuk geçmesini istediği için bütün gün yatağın içinde, yorganı başına çekmiş yatar, akşama doğru yorganı kaldırınca da,

— Aaa, sabah olmuş!.. diye şaşardı.

Böylece, iki günü, bir güne sıkıştırdığı bile olurdu.

Cezaevinde kitap okuyacaksa, normal olarak iki günde okuyup bitirdiği kitabı iki haftada okuyarak, iki haftayı iki güne indirdiğine inanırdı.

*

Zamanla karısı da kendisine uymuştu. Kırk yaşındayken, sabahları sigara öksürüğüne tutulsa, karısı,

— Aman bey, elli yaşında adamlar gibi öksürüp durma allâsen... derdi. Elli yaşına geldiği zaman, merdiven basamaklarını duralıyarak çıksa, karısı,

— Aman bey altmışında adamlar gibi oflayıp puflama öyle... derdi.

Böylece, o da kocası gibi, gönlüne göre, zamanı durmadan ileri atıyor, yani zamanı kandırıyordu.

Kocası, altmış yaşındayken ağrıdan sızıdan yakınsa,

— Aman bey, sanki yetmiş yaşındaymışsın gibi öyle yapma... demeye başladı.

Adam yetmiş yaşındayken uyuklasa, karısı,

— Sanki seksen yaşındaymışsın gibi ne uyukluyorsun öyle?... derdi.

İşte böyle böyle, durmadan zamanı kandırıyordu o da kocası gibi... Kocası seksen yaşına varmadan kadın öldüğü için «Aman be sanki doksan yaşındaymışsın gibi öyle şey yapma!» diyemedi.

Adam yalnız kaldı.

*

Kırk yaşındayken bastonu attı, kırkiki yaşında bıyıklarını kesti.

Kırküç yaşındayken, yaşım kırk sayılır, diyordu. Kırkbeş yaşına kadar hep kendini kırk yaşında saydı. Elli oluncaya kadar da, kırkbeşinde kaldı.

Elli yaşından sonra saçlarını boyattı. Eskisinden şık giyinmeye başladı. Altmışından sonra, yolda dik yürümeye çalışıyor, yetmişinden sonra da dinç görünmeye uğraşıyordu. Her gün sakal traşı, her hafta saç traşı oluyordu. Kendisine «Amca bey, bey baba, efendi amca» gibi sözlerle seslenenlere sinirleniyordu.

Seksen yaşından sonra, yaşın konusunun açılmasına kızıyordu. Yine zamanı kandırmak, zamana yaşını unutturmak istiyordu.

Durmadan mendil alıyordu, çorap alıyordu, gömlek alıyordu ki, bunları giyecek zamanı kalsın. Bu kadar mendili, çorabı, boyunbağı olan adamı almaya ölüm utanırdı. Gönlüne göre zamanı kandırmak, ölümü geciktirmek için boyuna mendil, çorap, gömlek alırdı; bunlar el sürülmemiş, yepyeni dururdu. Daha başka, büyük şeyler almak için parası yoktu. Parası, ancak bunlara yetiyordu.

Kış geldi mi bir daha gitmesin istediği için, paltosunu yaz başında bile çıkarmıyordu. Kış, paltosunu görsün de, utansın gitmesin diye. Yaz geldi miydi de, yaz gitmesin, hiç kış olmasın, hiç zaman geçmesin istiyordu.

Mendil, çorap, boyunbağı don gömlek...

— Almalı, almalı... diyordu, sonra pahalılanır da... Sonra iyisi bulunmaz da...

Ama kendisi de inanıyordu bu sözlerine, kendi yalanlarına kendisini inandırmıştı. Düzinelerle mendili, destelerle boyunbağlarını eskitebilmek için, hühüüü, daha ne kadar çok yaşamak zorundaydı...

*

Ben size, ölmüş bulunan ünlü bir Türk şair ve yazarını anlatmaya çalıştım. Tanıdınız mı? Daha yakından tanımak istiyorsanız, şöyle bir aynaya bakın, onu göreceksiniz.

NATALİ'DEN VERA'YA MEKTUPLAR

İstanbul : 2 Şubat 19...

Sevgili Vera,

Doğrusu, Türkiye'ye gelirken içimde bir çekingenlik vardı. Çok az Türk görmüştüm. Onları da yakından tanıyamamıştım. Buraya geleli daha bir hafta oldu, ama Türklerden gördüğüm yardım, sıcak arkadaşlık, iyilik, benim için çok tatlı bir sürpriz oldu.

Bir kadının, yabancı bir ülkede yalnız başına yaşaması zor, ama bu zorluk İstanbul için değil. O kadar yakınlık, yardım gördüm ki, burda hiç yabancılık çekmiyeceğim. Kazanacağım parayı düşünerek bu ayrılığa katlanmam gerekiyor. Çalıştığım kurumla yaptığımız sözleşmeye göre, beşbin lira aylık alıyorum. Burda geçim çok ucuz olduğundan iki üç yılda epey para biriktirebilirim. Annemi de bir ay için yanıma gelmeye razı edebilirsem iyi olacak.

.....

Özlemle gözlerinden öper, mektubunu beklerim Veracığım.

Senin
Natali S.

İstanbul: 14 Mart 19...

Sevgili Vera,

Mektubunu üç gün önce aldım. Çok teşekkür ederim. Bugün pazar, evdeyim. Yani, dostlara mektup yazmaya vaktim var. Akşama, Kurum'da birlikte çalıştığımız bir arkadaşla sinemaya gideceğim. Adı, Muzaffer bey, benim şefim olduğu halde binikiyüz lira aylık alıyor. Buna pek şaştım. Yabancı uyruklu uzman olduğum için bana beş bin lira aylık veriyorlarmış. Oysa Muzaffer bey memur... Büyük haksızlık değil mi?

İşim çok yorucu değil, onun için bol vaktim oluyor. Türkçe öğrenmeye başladım. Muzaffer bey bana Türkçe dersi veriyor.

Haberlerini bekliyorum Vera'cığım. Başarılar, mutluluklar dilerim...

Senin
Natali S.

İstanbul: 3 Mayıs 19...

Sevgili Vera,

İki aydır sana mektup yazamadım, mektubuna da cevap veremedim. Seni ihmal ettiğimi sanma, son günlerde çok meşgulüm de ondan. Türkçeyi artık öğrendim sayılır. Ben Türkçe konuşurken gülüyorlar ama, benim konuşmam hoşlarına da gidiyor. Üç ay gibi kısa bir zamanda Türkçemin bu kadar ilerlemesinde Muzaffer beyin çok yardımı oldu. Çok iyi bir genç, ailesi de iyi insanlar. Annesi bana Türk yemeklerini öğretiyor. Bu gidişle yavaş yavaş Türkleşiyorum galiba. Türkçe çok güzel bir dil, müzik gibi... Geçen pazar, Muzaffer bey beni, Boğaziçinde bir gazinoya götürmüştü, orada bana Türkçe şiirler

okudu, bayıldım.

.....

Beni unutma, mektupsuz bırakma Vera. Gözlerinden öperim.

Senin
Natali S.

İstanbul: 29 Haziran 19...

Sevgili Vera,

Seyrek mektup yazdığım için bana darılıyorsun. Ama benim sana bir sürprizim var. Sürprizimi söyleyince neden daha sık mektup yazmadığımı anlayacaksın. Muzaffer bey bana evlenme önerisinde bulundu. Dün gece oldu bu... Ondan böyle bir öneriyi çoktan beri bekliyordum, ama yine de şaşırdım. Karar vermek için düşüneyim, dedim. Bütün gece uyumadım gibi, sabaha karşı uyuyakalmışım.

Bir Türkle evlenmeme ne dersin? Annem bunu nasıl karşılayacak? Muzaffer beyi seviyorum, yakışıklı bir genç üstelik aydın, bilgili ve çalışkan...

Burada sıcaklar başladı. Muzaffer bey, pazar günleri beni denize götürüyor.

Bu akşam Muzaffer beye bir cevap vermeliyim. Ayrı geleneklerden, törelerden geldiğimiz için acaba ilerde aramızda uyuşmazlık çıkar mı, diye düşünüyorum. Ama çok seviyorum onu, o da beni... Evet, diyeceğim.

Cevabını bekliyorum.

.....

Senin
Natali S.

İstanbul: 4 Ağustos 19...

Veracığım,

Annem de, bir Türkle evleneceğime memnun olmadığını yazdı. Nikâhtan sonra Muzaffer yıllık iznini alabilirse, balayımızı orada geçirmek istiyoruz.

Çok mutluyum, çok...

.....

Senin
Natali S.

İstanbul: 20 Eylül 19...

Sevgili Vera,

Bu ay içinde evlenmiş olacaktık. Ama bazı engeller çıktı. Muzafferin annesi, oğluyla evlenebilmem için, benim Müslüman olmamı ileri sürdü. Muzaffer'in buna çok canı sıkıldı. «Benim için böyle bir şeyin hiç önemi yok, ama annemi kırmak istemiyorum» dedi. Benim için de önemi yok... İyi ki erkek değilim. Ya erkek olup da bir Müslüman kızla evlenmeye kalksaydım, o zaman sünnet olmam gerekecekti. Hiç olmazsa şimdi böyle bir derdim yok. Ben, müslüman olurum, dedim. Ama annem, buna kesinlikle karşı koydu. Olmaz, diye üstüste mektuplar yazdı. Muzaffer nasıl annesini bu konuda darıltmak istemiyorsa, ben de annemi kırmak istemiyorum. Sonunda dediğimi yapacağımı annem bilir.

.....

Acele cevabını bekliyorum Vera'cığım. Öperim.

Senin
Natali S.

İstanbul: 3 Ekim 19...

Sevgili Vera,

Nikâh davetiyemizi göndermiştim, herhalde almışsındır. Bundan sonra bana artık, «Natali» diyemiyeceksin Müslüman olunca adımı «Nâdide»ye çevirdiler. Bundan sonra Nâdide'yim. Müslüman olduğum için de gazetelerde resmim çıktı. Ayrıca da Türk oldum. Buranın kanunlarına göre, Türk erkekle evlenen yabancı kadınlar Türk uyruklu ve Türk yurttaşı oluyorlar.

Ne kadar mutlu olduğumu anlatamam Muzaffer çok, çok iyi insan.

Geçen ay bir araba almıştım. Bu arabayla balayı gezisine çıkacağız. Sizi göreceğim için çok sevinçliyim. Muzaffer'i tanıyacaksın. Beğeneceksin Vera... Ah, sen de bir Türk kocaya varsan, ne iyi olur... Neyse, gelince konuşuruz bol bol...

.....

Yakında görüşmek umuduyla...

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 5 Kasım 19...

Vera'cığım,

Mektubunda, niçin gelmediğimizi soruyorsun. Gelemedik. Çünkü, balayından vazgeçmek zorunda kaldık Arabamı sattım da ondan... Çok şaşılası şeyler oldu, hiç aklım almıyor. Türk uyrukluğuna geçer geçmez, yani Türk yurttaşı olunca, beni uzmanlıktan çıkarıp memur yaptılar. Yani artık ayda beşbin lira almıyorum. Şefim ve kocam Muzaffer'in binikiyüz lira aldığını yazmıştım. Ben onun

yardımcısı olduğum için, bana sekizyüz lira veriyorlar. Oysa ben, yine aynı işi yapıyorum. Bu değişikliğin nedenini hiç anlayamadım. Sanki, Türk olduğum için bana para cezası verdiler, ama ağır para cezası... Kanunlar böyleymiş. Kocamla ikimizin aylığı ikibin lira tutuyor. Evlenince yeni bir ev tuttuk, evin kirası dokuzyüz lira. Yani zor geçiniyoruz. Bu durumda, arabamı sattım, biraz rahatladık. Tabiî balayı gezisinden de vazgeçtik.

Böyle yazdığıma bakıp da sakın hayatımdan yakındığımı sanma. Çok mutluyum Vera. Kocam çok iyi insan, beni çok seviyor. Onsuz yaşıyamıyacağımı anladım, onsuz yapamam.

Para herşey değildir. Benim tutumlu olduğumu bilirsin. Onun için, karı-koca çalışıyor, birlikte mutluluk içinde yaşıyoruz.

.....

Mutluluklar diler, gözlerinden öperim.

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 11 Aralık 19...

Sevgili Vera,

Mektubunu bu sabah aldım. Çok teşekkür ederim. Annemi niçin buraya aldırmadığımı soruyorsun... Biliyorsun, koşullar değişti. Evime, iyi eşya alamadım. Geçim darlığı çekmiyorsak da pek de rahat değiliz. Annemin bu durumumuzu görmesini istemiyorum. Çünkü ona çok, çok iyi yaşadığımızı yazmıştım. Üstelik de, Müslüman olduğum için bana kırgın. Gelip durumumuzu görürse üzülür. Ama Muzaffer, birkaç ay sonra terfi edecek, aylığı ikiyüz lira artacak. Annemi o zaman getirmek istiyorum.

Evimizde kocamla ve dostlarımla iyi bir yılbaşı geçirmek için hazırlanıyoruz. Doğacak çocuğumuzun da sevinci içindeyiz. Sana, gebe olduğumu yazmış mıydım, bilmem.

.....

Vera, beni mektupsuz bırakma. Özlemle...

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 23 Haziran 19...

Veracığım,

Ahmet'imin doğumu için gönderdiğin kutlama telgrafına teşekkür ederim. Çocuğumuza, Muzaffer'in babasının adını koyduk: Ahmet..... Babasına çok benziyor, onun gibi esmer... Ahmet, bize uğur getirdi, hem Muzaffer terfi etti, şimdi bin dörtyüz lira alıyor, hem de ayda on lira çocuk zammı alıyoruz. Ama galiba ben işten çıkmak zorunda kalacağım. Çünkü Ahmet'e bakacak kimsemiz yok. Gündüzleri, çocuğa bakacak bir kadın da tutamayız, hem çok pahalı, hem de yabancı kadına güvenemem. Bu durumda işimden istifa etmek zorundayım. Ayrıca kaynanam da, çocuklu kadın işe gidemez, diyor ki, bence haklı... Yani, evimizde üç kişi olduk, ama gelirimiz azaldı.

.....

Sana da candan mutluluklar dilerim.

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 4 Eylül 19...

Sevgili Vera

Çok üzgünüm. Bir dosta, candan bir arkadaşa o kadar ihtiyacım var ki... Kendimi yapayalnız hissediyorum. Kocam askere gidecek. İlkin, Muzaffer askere gidecek diye sevindim bile... İstanbul'da yalnız kalacaktım ama Ahmet'imle oyalanırdım. Ama sonradan, hiç anlayamadığım dertler geldi başıma. Kocamdan boşanmam gerekiyormuş. İnsan deli olur. Kanuna göre, yabancı kadınla evli erkekler, yedeksubay olamazlarmış. Muzaffer'in yedeksubay olması için, benden boşanması gerekiyor. Muzaffer bana bunu söylediği zaman, bütün gece ağladım... «Ama biz birbirimizi seviyoruz, çocuğumuz var, neden ayrılacağız?» diye isyan ettim. Bütün isyanım, ağlamam, yalvarmam boşuna... Bu mantıksızlığa bitürlü aklım ermedi. «Peki ama» dedim. «Ben Türk oldum ya, hem Müslüman, hem de Türk oldum... Hem de Anayasaya göre Türk'üm...» Evet, Türkmüşüm ama, askerlik işi için Türk sayılmazmışım.

Muzaffer de çok üzgün, çok dertli... «Bizim nikâhın ne önemi var, mahkeme kararıyla boşanalım, yine karı-koca gibi birlikte yaşarız; askerlikten sonra yeniden evleniriz» dedi. Hak verdim. Birbirini seven, birbirine güvenen insanlar için nikâhın hiçbir değeri yok, yine birlikte olduktan sonra... Ama yine de avunamıyorum, çok dertliyim. Dün, beni boşamak için Muzaffer mahkemeye verdi. Geçinemediğimizi söyleyecek mahkemede. Dostlarımızdan iki de tanık bulduk. Tanıklarla anlaştık, onlar da benim geçimsiz kadın

olduğumu söyleyecekler. Boşandıktan sonra Muzaffer yedeksubay olabilecekmiş.

.....

Kucaklar, öperim Vera. Beni mektupsuz bırakma, çok dertliyim.

Senin
Nâdide H.

Ankara: 2 Nisan 19...

Sevgili Vera,

Bu mektubu sana Ankara'dan yazıyorum. Muzaffer yedeksubay okuluna girdi. Ben de onu yalnız bırakmamak için, Ankara'ya taşındım. Ankara'da küçük bir ev kiraladım. Tabiî bu taşınma işleri için, çok para gitti. Bazı eşyamı, öteberimi sattım. Muzaffer'in aylığı da kesildiği için artık para veremiyor. Ben de çalışamıyorum oğlumu bırakıp. Eskiden bankada birikmiş biraz param vardı, bir zaman o parayla geçinmeye çalışacağım.

Ahmet konuşmaya başladı, çok güzel oğlum var...

.....

Kocamdan boşandığım için, artık onun soyadını kullanamıyorum. Adım yine Nâdide, ama soyadım eskisi... Mutluluk dileklerimle.

Nâdide S.

Ankara: 6 Mayıs 19...

Vera'cığım,

Ben ne talihsiz bir kadınmışım. Muzaffer'le birlikte, nikâhsız olarak da yaşayamazmışım. Yoksa, Muzaffer'i yedeksubay yapmayacaklarmış. Böyle bir kanun varmış. Bu kadar mantıksızlık olmaz diye düşündüm; herhalde Muzaffer bıktı da, beni başından savmak için uyduruyor, dedim. Bunun üzerine, Muzaffer, o kanunu getirip gösterdi. 1927 yılında çıkarılmış bu kanuna göre, yabancı bir kadınla evli olan veya onunla nikâhsız yaşayanlar yedeksubay olamıyor. «Bizim kine ne zararımız var?» diye sordum. Muzaffer benimle yaşarsa, casusluk yapma ihtimali varmış. Bunu da öğrenince günlerce ağladım. Ben ne casusluğu yapabilirim? Tanıdığım bir binbaşı var, başka bir ülkede doğmuş büyümüş, yirmi yaşına kadar o ülkenin uyruğundaymış, sonra Türkiye'ye gelip asker olmuş. Onun da eskiden yabancı uyruklu olduğunu söyledim. «Onun aslı Türk» dediler. Aslı Türk'ün nesi var, nasıl olur, diye sordum. Çünkü Muzaffer'in arkadaşı bir Ermeni var, o da yedeksubay hekim oldu. Bir de tanıdığımız milletvekili var, o da Rum...

Bu işleri aklım almıyor.

Artık Muzaffer eve de hiç gelmiyor. Ben oğlumla yapayalnız kaldım. Muzaffer bana, İstanbul'a dönsün, diye haber yollamış.

.....

Mektuplarınla avunuyorum, beni mektupsuz bırakma.

Nâdide S.

İstanbul: 3 Haziran 19...

Sevgili Vera,

Bütün eşyamı satıp İstanbul'a geldim. Kaynanamın evine gittim. Oğlumla beni çok soğuk karşıladılar. Bigün de yüzüme karşı, oğluyla evlendiğim için onu zor duruma düşürdüğümü söyledi. Orada ancak üç gün kalabildim. Ucuz bir otelde kalıyorum şimdi. Eski çalıştığım Kurum'a gidip bana iş vermelerini rica ettim. Eskiden benim çalıştığım uzmanlıkta, şimdi başka bir yabancı uzman çalışıyor, ona da beşbin lira aylık veriyorlar. Eski işime almalarını her ne verirlerse çalışacağımı söyledim. Kadroda boş yer olmadığı cevabını verdiler.

Beşbin lira aylığımdan oldum, Müslüman oldum, Türk oldum, üstelik annemi de darıltım, kocamdan da oldum... Şimdi ne yapacağımı bilmiyorum. Anneme yazıp para istiyeceğim. Yol parası gönderirse oraya geleceğim.

Yakında görüşmek umuduyla.

Nâdide S.

Sevgili Vera,

Annem kesin cevabını verdi. Bana çok dargın, eve gelmemi istemiyor. Yol parası da göndermedi. «Kime sorup Müslüman oldunsa, onlar yardım etsinler» diyor.

Muzaffer'e kaç kere yazdım durumu, hiç cevap vermedi. Duyduğum doğruysa nişanlanmış. Çocuğuma nafaka vermesi için mahkemeye ver, dediler, ama yapmadım bunu. Burdaki bazı dostlarımdan borç alarak yaşamaktayım.

Nâdide Natali S.

NOT — Müslüman ve Türk olup sonradan Nâdide adını alan Natali'nin arkadaşı Vera'ya gönderdiği mektuplardan ele geçenler ancak bu kadar olduğu için, Nâdide yada Natali'nin sonradan ne olduğu bilinmemektedir.

SAATİNİZ KAÇ BEYEFENDİ

«Böyle terslikler hep de gelir, seni mi bulur?» diyorlar bana. Bu belâları kendim arayıp da başıma tebelleş etmiyorum ya!..

Kol saatimi satmak niyetiyle sabah erkenden evden çıkmıştım.

İnsan, geçim sıkıntısından dara girip de bir eşyasını satmak zorunda kalınca içinde bir yeniklik acısı duyuyor; hayat savaşında yenik düşmenin, başarısızlığın buruk, ezik acısı... Sizde de böyle olur mu bilmem, satmak istediğim bir eşyam, yenikliğimin utandırıcı bir belgesi gibi elimde büyür de büyür...

O gün de kol saatim bileğimde öylesine büyümüştü ki ağırlığından kolum aşağıya sarkıyordu.

Bir akşam önce eve gelen misafirlerimizle yiyip içmiş «Türkiyemizin gerçekleri», «Türk insanı nedir?» gibi son derece akademik konular üstünde çok sıkı tartışmalara girmiştik. Misafirler tartışmalarını daha hızlandırmak için arada bir mola verip sofraya her gelen yeni yemeği «Enfess... Pek güzel olmuş...» diye överek karıma «Elinize sağlık...» sözleriyle iltifat ediyorlardı. Sonra yeniden, edebiyatımızda Türk tipi insanın nasıl bulunacağı, yada, yurdumuzun kendine özgü koşulları içindeki gerçeğinin araştırılması, konularına dalıyorduk... İşte bu sırada, nasıl olmuşsa ben de dalmışım... Ertesi gün kol saatimi kime ve nasıl satabileceğimi düşünmeye başlamıştım. İçimden, şimdi kolumdaki saati çıkarıp, masafirlere «Satmak istiyorum, alır mısınız?» demeyi geçirdim ve bu hayal bana çok komik geldi nedense, gülüverdim. Pek açıkça gülmüş olacağım ki, o sırada istatistik sayılar vererek Türkiye gerçekleri üstünde konuşmakta olan bir masafir, gülüşümden alınarak,

— «Siz alay ediyorsunuz ama...» dedi. «Aydınlarımız daha yeni yeni istatistik üstüne eğilmeye başladı... İstatistik olmadan bir memleketin gerçeği anlaşılamaz...»

Şurası kesin ki, ben güldüysem, ne istatistik sayılara, ne de aslâ memleketimizin acı gerçeklerine güldüm. Kırdığım potu düzeltmek için, gözümü kulağımı dört açıp, bilimsel tartışmaları dinlemeye başladım ama bir ara yine dalıp gitmişim, bana yönelen bir sesle kendime geldim:

— Hasan Bey, bişey söylemiyorsunuz. bu konuda düşünceniz nedir?

— Çok doğru... Ben de sizin düşüncenizdeyim... deyip, masadaki şişeyi kaptığım gibi, boşalmış olan kadehlere rakı doldurarak dikkati üstümden dağıttım.

Buraya kadar anlattığım durum, benim ertesi sabah kol saatimi satmaya çıkarkenki ruh halimi size açıklamaya yeter sanırım. Erkenden evden çıktım, otobüse bindim, vapura bindim, sonra yürüdüm, yürüdüm, yürüdüm... Ben bu saati nereye götürüp kime satacağım?.. Bir arkadaşıma, tanıdığıma satmaya kalkamam. Tahıl borsası, pamuk borsası gibi, insan değerinin de borsası vardır; bu borsa pazarında insanın değerini biçen dostları, arkadaşlarıdır. Kol saatini satılığa çıkaran adamın da borsada değeri birden düşer. Dostları, evine misafir gelmeye çekinirler, gelseler de tedirgin olurlar.

Durmadan yürüdüm koca şehrin kalabalık caddelerinde, gittikçe bileğimde ağırlaşmakta olan saati güçlükle taşıyarak yapayalnız kaldım; saat büyüdükçe ben küçülüyordum. Nasıl olup da iki yıldır bileğimde taşıdığım saatin ağırlığının o güne kadar farkına bile varmamış olduğuma pek şaştım.

Bitpazarına gitmek aklıma geldi. Baştan sona Bitpazarını birkaç kere gidip geldikten sonra, barakamsı bir yerde kullanılmış vazolar, tabaklar, saatler, çatal, bıçaklar satan bir eskiciyi gözüme kestirip kolumdan çıkardığım saati uzatarak:

— Alır mısınız? dedim.

Adam saatin dışına içine baktıktan sonra, saati bana uzatıp, hiç umursamadan,

— Kaça? dedi.

İki yıl önce ikiyüz liraya almıştım. Ama adam, «Kaça?» diye öyle bir soruş sordu ki...

— Elli liraya veriyorum... dedim.

Eskici dudaklarını açmadan bir anlamsız fısıltı çıkararak alaylı güldü.

— Yirmi lira vereyim... dedi.

Tam adama «Ver bakayım» diyecektim ki, arkamdan birisi elini omuzuma koydu. Dönüp baktım, akşam bizim evde, Türkiye'nin gerçekleri üstünde konuştuğumuz misafirlerden biri... Çok kötü bozuldum.

— Merhaba... dedim.

— Merhaba... Ne yapıyorsun?

Eskici bu sırada,

— Yirmi liraya verirsen alayım... dedi. yirmi lira etmez ama...

— Satılık değil, dedim...

— Satılık değilse, bakılık mı beyim?... Alay mı ediyorsun bizimle?

Arkadaşımla yürüdük.

— Şuradan geçiyordum, dedim, bir satıcıdan saat aldım da elli liraya... Gerçek değerini anlıyabilmek için satılıkmış gibi gösterdim eskicilere...

Arkadaşım, bu sözüme aldırmadan,

— Dün geceki konuşmalar pek enteresandı... dedi. Bu akşam yine buluşsak...

— Çok iyi olur... dedim.

İşte asıl terslik, ondan ayrılıp otobüse bindiğim zaman oldu. Bütün gün dolaşmaktan yorulmuş, saati satmaktan da vazgeçmiştim. Eve gitmek için otobüse bindim. Hemen arkamdan otobüse binen bir adam.

— Affedersiniz. Beyefendi, saatiniz kaç? diye sordu.

Kolumdaki saate baktım:

— Altıyı çeyrek geçiyor...

Demin nezaketle saati soran o değilmiş gibi,

O zaman adamın yüzüne baktım; kelli felli, iri, üç çeneli, bana tepemden bakan birisi... Bir daha, bu sefer dikkatle baktım saatime; gerçekten yanlış görmüşüm.

— Yanlış! dedi.

Hiç ses çıkarmadım, adama arkamı döndüm. Ama adam arkamdan,

— Kolunuzdaki saatin yanlış olduğunu gördüm de, mahsus sordum size... dedi

— Yanlışsa yanlış, size ne?

— Ne demek size ne? Ben bir vatandaşım...

Adam sanki «Ben bir genel müdürüm», «Ben bir bakanım» der gibi övünerek birkaç kere üstüste «Ben bir vatandaşım» diye bağırdıktan sonra, sağ elini sol bileğindeki saate vura vura,

— Benim saatim var, var ama mahsustan sordum... Bak, saate bak, altıyı yirmi beş geçiyor. Sizinki yedi dakika geri. Düzeltin saatinizi...

Hiç sesimi çıkarmadım.

— Düzeltsenize beyim... dedi, yedi dakika geri...

— Olsun varsın... Benim saatim yedi dakika geri olsun.

— Olmaz ki... Olmaz!

Adamdan uzaklaşmak için, kalabalığın içine bir- iki adım ilerledim. Arkamdan bağırıyordu:

— Ne kaçıyorsun, saati düzeltsene!...

— Size ne beyim, düzeltirim düzeltmem... Saat benim değil mi, siz ne karışıyorsunuz?

— Beyim, beyim, ben bir vatandaşım...

Otobüs bir durakta durmuştu. Adam yeni binenlerden birine,

— Affedersiniz Beyim, dedi, saatiniz kaç?

— Altı buçuk...

Başka birine sordu:

— Sizinki kaç?

— Benimki efendim, altı buçuğa iki var...

— Yanlış... İkinizin de yanlış... Düzeltiniz rica ederim, saat şimdi tam yediye yirmi dört var; düzeltiniz, düzeltiniz!..

Eğilip bir kadının kolundaki saate baktı.

— Ooo Hanımefendi, sizinki on beş dakika geri kalmış... dedi.

Taa arkadan bana seslendi:

— Siz düzelttiniz mi saatinizi beyim?

— Beyefendi, dedim, saati sordunuz, ben de söyledim. Yani söyledim diye kötülük mü ettim?

— Peki düzeltseniz ne olur?

— Düzeltmesem ne olur? Hem size ne?

Bağırmaya başladı:

— Ben vatandaşım... Anladınız mı, vatandaş.

Oradan biri,

— Ne olmuş vatandaşsan yahu? dedi sen vatandaşsın da biz turist miyiz be!..

— Saatleri yanlış olanların saatlerini düzeltmek benim vatandaşlık vazifemdir. Saati yanlış olan bir vatandaşıma neme lâzım, adam sen de deyip geçemem... İşte biz bunun için bitürlü kalkınamıyoruz, işte biz bunun için batılılaşamıyoruz, işte biz bunun için çağdaş medeniyet seviyesine ulaşamıyoruz.

Bana döndü.

— İşte, dedi, bir vatandaş ki, yedi dakikanın değerini bilmiyor... Tam şarklı işte... Saati yedi dakika geri kalmış, ileri gitmiş, onun için hiç önemi yok...

Birden yanından geçmekte olan biletçiye,

— Saatiniz kaç? diye sordu.

— Saatim yok...

— Saatsiz vatandaş olur mu? Biz zamanımızı bilmedikçe, zamanın değerini anlama-

dıkça daha coook çekeriz...

Biletçi,

— Yok yahu, dedi, yok, ne yapalım... Ver de olsun... Bir kadın, nutuk atmakta olan adama,

— Sizin saatinizin doğru olduğu nereden belli? Siz neye düzeltmiyorsunuz? Belki sizinki yanlış... dedi.

Bunun üzerine adam kol saatini uzattı, yedek cebinden bir saat çıkardı, bir saat de iç cebinden... boyuna saat çıkarıyordu, parmaklarının arasından saatler sarkıyordu

— Bunların hepsi de ayarlıdır, yanlış olmaz... Olamaz... dedi.

Yaşlıca bir kadın adamın elinde sallanan saatlere bakıp,

— Aaa, herif deliiiii... dedi.

Ordan biri,

— İşte, dedi, saatinin biri sekiz buçuk... Gördün mü?

Adam, yanlış gösteren saatine bakıp hayretle,

— Vay namussuzlar, dedi, kahvede arkadaşlar mahsus bozmuşlar...

Bu belâdan kurtulmak için, ineceğim yerden iki durak önce otobüsten indim. Arkamdan bağırıyordu:

— Saatiniz yedi dakika geri, düzeltin, düzeltin!..

Cansıkıntısıyla eve geldim. Karım,

— Hani balık alacaktın!... dedi.

Saati satmadık ki, para nerde de balık alayım... Unutmuş gibi yaptım:

— Aaaa... Sahi balık alacaktım değil mi, unutmuşum...

— Unutulur mu, akşama misafirler gelecek... Ne yapacağız şimdi?.. İyi ki sana güvenmemişim de yemek yapmışım...

Misafirlerimiz geldi, yine Türkiye'nin gerçekleri üstüne tartışma başladı. İlerlemiş ülkeler halkıyla aramızdaki en büyük ayırımın, bizim zamanı değerlendirmeyişimiz olduğu konuşuluyordu. İçlerinden biri,

— Bizde, dedi, on dakikanın, yarım saatin hiç değeri yoktur. Hiç kimse, saati ileri gitmiş, geri kalmış, aldırmaz...

Ben herhalde gülmüşüm ki,

— Siz alay ediyorsunuz ama, istediğiniz kadar gülün, maalesef gerçek budur... dedi.

Kol saatime baktım.

— Saatiniz kaç? dedim.

Misafir de baktı saatine,

— Benimki durmuş... dedi.

BURDA BİR DAKKA DURALIM

Ahlâk zabıtasının sıksık baskınları yüzünden otel ve motellerde barınamayan kiralık kadınlar ve patronları, arabalarda ve kaptıkaçtılarda gezginci aşk evleri kurmuşlardı.

Bir gece, tekerlekli aşk yuvalarını ve bindirilmiş aşk kuvvetlerini izlemeye çıkmış olan ahlâk zabıtası ekiplerinden biri, sabaha karşı şehre giren dış yollardan birinin hendeğine tepetaklak yuvarlanmış bir araba gördü. Arabadan fırlamış üç kadınla iki erkek de, yol kenarında cayırlıkta yarı çıplak, yarı baygın, yarı «uygunsuz vaziyet»te yatıyordu. Erkeklerden birini hemen tanıdılar: İstanbul'un çok ünlü muhabbet tellâlı Topal İbrahim... Öbür erkek, böyle aşk alışverişi için çoktan miadını doldurmuş ve zaman aşımına uğramış, hurdaya çıkarılması gereken yaşlı bir adamdı.

Beşi de yerden toparlanıp, ahlâk zabıtası ekibinin arabasıyla Emniyet Müdürlüğüne götürüldü. Nöbetçi Emniyet Âmiri, önce o yaşlı adamı karşısına aldı. Daha kendisine bişey sorulmadan yaşlı adam, yavşak yıvışık bir sesle,

— Aman beyefendi, ayağınızı öpeyim, karımın kulağına gitmesin, diye başlayarak anlattı:

— Bu başıma gelenler ne iştir hiç anlayamadım... Karım çok kıskançtır beyefendi, bir duyarsa, yandım, bitirir beni...

Nöbetçi âmiri gülmemek için kendini tutarak,

— Seni mi kıskanıyor? diye sordu.

— Evet... Beni bile kıskanıyor... Gece gündüz hep kıskançlık kavgası çıkarır...

Yaşlı adamın görüntüsü, acıklı ve gülünç-

lüydü.

— Böyle bir kadını Allah düşmanımın başına bile vermesin... ama, çocuklarım var... Çocuklarımın yüzünden boşanamıyorum...

Bu yaşta adamın çocuğu olsun!...

Pek şaşan Emniyet Âmiri,

— Kaç yaşında çocukların? diye sordu

— Biri otuzbeş, küçüğü otuziki...

Emniyet Âmiri,

— Onlara artık çocuk denmez, kazık denir... Allah bağışlasın... diye alay etti.

Demek bu adam da, karısından ayrılamamasına böyle bir bahane bulmuştu.

— Bir ahbabımız, bizim dairededir, terfi ettiği için bizi akşam yemeğine çağırmıştı... Canım efendim, şu ziyafeti evinde versene... Deniz kıyısında bir gazinoda ziyafet çekecekmiş, eşine dostuna... Dün gece karımla oraya gidecektik... Ama karım, hasta olduğunu söyledi. «Eh, ne yapalım gitmeyiz» dedim. «Olmaz ayıp olur, sen git...» diye tutturdu. Bilirim huyunu, hem bana git, der, hem de sonra anamdan emdiğim sütü burnumdan fitil fitil getirir beyefendi... Onun için, onsuz bi yere gitmek istemem... Hoş, birlikte gitsek de yapacağını yapar ya... Ben, gitmem, dedim. O, gideceksin, dedi. Ne yapayım, isteristemez kalkıp gittim... Gazino uzakta Pendik'in ötesinde... Ziyafette başkaları da var. Yedik, içtik... Ama ben diken üstünde oturuyorum... Biliyorum başıma gelecekleri... Karım canıma okuyacak... Onun için gözüm kapıda... Şuradan hayırlısıyla bir kalkıp gitsem, diyorum içimden... Bikaç kere gitmeye davrandıysam da, «Aaa ne acelen... Biraz daha otur...» diye yakama yapışıp bırakmadılar. Vakit geçti... Ben kalktım. «Bu saatte otobüs bulunmaz» dediler. Tren? Son tren de gitmiş... Bakın siz şu işe... Bedavadan bir ziyafet yemeği yiyeyim derken, dünyanın taksi parasını vereceğim... Üstelik, geç kaldım diye karım da kıyameti koparacak... Ben korkumdan «Aman taksi nerde? Taksi... Taksi bulun» diye çırpınıp dururken, bizim masada oturan bir bey, «Merak etmeyin beyefendi, ben sizi arabamla götürürüm» deyince yüreğime serin sular serpildi. Gelgelelim, adam bir konuşkan, bir konuşkan... Lâfını bitirmiyor ki kalkıp gidelim.

Emniyet Âmiri,

— Kim o? Pezevenk İbrahim mi? dedi.

— Aman... Estağfurullah... Memleket meselelerinden konuşuyor ki, en derininden, en incesinden...

— Evet... Pezevenk İbrahim...

— Aman Beyim... Olmaz... Gayet ateşli konuşuyor.

Emniyet Âmiri, sözünü kesip,

— Anla ki pezevenk işte... dedi, bunların hepsi böyledir, ağzı lâf yapar...

— Memleket meselelerinin can damarlarına basıyor. Kulak kesilmiş dinliyorum ama, arada bir karım aklıma geldikçe kıvranıyorum... Baktım olacağı yok, adamın lâfı bitmiyecek... Bir taksi bulayım diye davrandımsa da, «Artık geçti, bu saatten sonra ne taksi, ne dolmuş bulunur» dedi. Eyvah... Ben artık adamın ocağına düştüm... Gözünün içine bakıyorum, hiç oralı değil... İkidebir saatime bakıyorum... Ben, «Artık gitsek mi?...» dedikçe kadehi kafasına dikip su gibi rakı içiyor. Başladı, dili dolanmaya, gözleri kaymaya, bir de şoförüne «Vakit geç oldu, hadi sen git, motelde yat...» diye izin verdi. Şoför de gitti mi? Şimdi ne olacak? «Merak etmeyin efendim ben sürerim arabayı...» diyor. Durmadan içmekte... O dört beş kadeh içtikçe, karşısında öyle durulmuyor, ben be dudağıma kadehi götürüp, dilime rakıyı sürüyorum. Böyleyken ben sarhoş oldum, artık o nasıl oldu, düşünün... Birara, tuvalete gitmek istedi, mutfağa daldı, koluna girip götürdüler... Giderken bir de ne görsem beyefendi, adam topal değil mi? Aklı olan böyle sarhoş topalın sürdüğü arabaya binmez... Ama yüreğine karı korkusu girene akıl ne yapsın? Ölürsem ölürüm, dedim. Karımın dırdırını çekmektense, ölür gider, kurtulurum. Sabaha doğru kalktı. Nerden çıktığını hiç anlayamadım, üç de kadın geldi arabaya... Karımın korkusu, yüreğime öyle kök salmış ki, karım taa uzaktan bile beni karıların yanında otururken görecek diye, arabayı sürenin yanına oturmak istedimse de, o, «Olmaz, hanımları arkada bir başlarına bırakmayın» diyerek, beni arkaya iki karının arasına oturttu Karının birini de yanına alıp, arabayı bir sürdü ki, handiyse motoru hırlayan, araba, arka tekerleri üstüne dikilip arap atı gibi şaha kalkacak... Ben «Aman yavaş, hiç acelemiz yok...» deyince de, «Akşamdan beri çabuk gidelim diyordunuz ya...» dedi. Baktım olacağı yok, ben adamı sırtından, ensesinden okşayarak «Oooh, ne olur... Aman yavaş...

Gayet yavaş...» diye yakarıyorum. Karılar kıkır kıkır gülüp zevkleniyorlar. Derken, birden arabanın arka tekerlekleri, ön tekerleri üstünde ayağa kalkmadı mı, tıpkı çifte atan katır gibi... Biz arkadakiler can evimizden çıkan «Hıh!...» diye bir sesle, arabayı sürenin üstüne yıkıldık. Sarhoşlukla, önünden kedi sıçradı sanıp, kediyi ezmemek için fren yapmak istemişse de, o kısa ayağı frene ulaşamadığından, freni bulunca birden bastırınca... Ben başladım içimden duaya...

Affedersiniz beyefendi, o üç kadın, sabaha kadar içip, erkeklerle mi oynaşmışlar, her ne yapmışlarsa, iyice tava gelip kızmışlar. Beni sıkıştırır, mıncıklar, ederler... Aman... «Ben evliyim, etmeyin, yaşlıyım» dedikçe kahkahayı atıyorlar. Karım duyacak... Bu benim karım duyar, duyar ve görür, hiç değilse rüyasında görür...

Bir zaman gittik böylece, adam arabayı bir çalılık önüne çekti.

— Burada bir dakika duralım... diyerek arabadan indi, bize arkası dönük bir zaman durdu. Ben küçüksu döküyor sandım. Dönüp direksiyona oturunca,

— Dua ettim, dedi, bir arkadaşımın ruhu için dua ettim... Zavallı burda can vermişti. İkimiz arabadaydık, ben sürüyordum arabayı... Burada nasıl olduysa hiç anlayamadım, araba şarampola devrilip... Gitti oğlan... Beni bir titreme aldı, artık karımın korkusundan mı, nedendir anlayamadım.

Bir zaman daha gittikten sonra, arabayı bir demir elektrik direği önünde durdurdu. Elektrik direği, ortadan kamburlaşıp bel vermişti.

— Burada da bir hâtıram vardır, bir dakika duralım... dedi.

Bu sefer arabadan inmedi. Bir süre pencereden, eğilmiş direğe baktı, sonra arabayı sürdü.

— Direği gördünüz ya, dedi, onu ben öyle kamburlaştırdım. Bu namussuz direk, sürdüğüm arabayı ikiye biçti. Yepyeni son model arabaydı.

Ben korkunun dalgınlığıyla,

— Demek ölmediniz? deyivermiştim. Kızlar alay ettiler.

— Hayır, burda can vermedik... dedi.

Az daha gittik. Karanlıkta pek iyi seçemediğim, kulübeye benzer bir yerin önüne arabayı çekip,

— Burada bir dakika duralım... dedi.

İndi arabadan, duvar önünde, ellerini açıp dua etti.

Dönünce,

— Burası türbe midir, dua ettiniz? dedim.

Arabayı yıldırım hızıyla sürüp,

— Ne türbesi yahu, dedi, burda acı bir hâtıram vardır. Zavallı, ondokuz yaşında bir kızdı... Paramparça oldu burda...

Sesinden, burnunu çekişinden ağladığını anladım.

— Müsaade ederseniz, ben burda artık ineyim, evim hemen şuracıkta... dedim.

— Siz sarhoşlukla yönünüzü, yörenizi şaşırdınız galiba, dedi, yahu, burda ev ne gezer?.. Burası Allahın kırkıraç yeri... Daha şehre çok var.

Beş dakika daha gittik gitmedik,

— Çok affedersiniz, burada bir dakika duralım... dedi.

İndi arabadan, karanlıkta kayboldu, bitürlü gelmez. Ben herhalde bir kuytuya girdi, büyük aptesini ediyor, diye düşündüm. Çektiğim yetmezmiş gibi, karılar da beni hiç rahat bırakmıyorlar.

Neden sonra geldi,

— İşte ayağım burda kırılmıştı, dedi, ameliyattan sonra, sağ bacağım on santim kısa kaldı...

Biraz daha gidiyoruz,

— Burada bir dakika duralım... Burda da acı bir hâtıram vardır... diyor.

Her üç dört yüz metrede bir durmaya başladık. Artık daaynamadım:

— Beyefendi, sabaha kadar değil, yarın akşama kadar şehre varamayacağız bu gidişle... Acaba hatıralarınızın bulunmadığı bir yoldan gitsek nasıl olur?.. dedim.

Affedersiniz beyefendi, it her gördüğü ağacın altına siğer gibi, bu herif de yol boyunca heryere bir acı hâtıra bırakmış.

Bendeniz, göründüğüm kadar da enayi değilimdir. Karıların kıkır kıkır gülerek benimle alay etmelerinden en sonunda anladım ki, bunlar gözümü korkutup benimle alay ediyorlar. Ondan sonra, içimden araba kazası korkusunu attımsa da, daha beteri olan karı korkusunu yenemiyorum. Derken, affedersiniz, karılar keyfe gelip şarkıya başladılar İyi kendikendilerine söyleseler ya... O bey...

Emniyet Âmiri,

— Hangi bey, pezevenk, pezevenk... dedi.

— Evet, işte pezevenk dediğiniz bey, bana «Hadi bakalım, sen de şarkı söyleyeceksin» dedi. Aman etme... Beyefendi, ben hayatımda hiç, ama hiç şarkı söylemiş değilimdir. Belki sesim güzeldir, kendimi övmek gibi olmasın. Ama karım, sesimin gelişmesine hiç imkân vermedi. Çünkü ne zaman, bir şarkı mırıldanacak olsam, «Ay aman suuuus, senin bet sesinden içim kazınıyor» der. Ben de susarım. E, bir ses işlenmeye işlenmeye ne olur, körlenir. Karım, sesimin gelişmesini önledi böylece... Zaten neyimin gelişmesini önlemedi ki?... Yalvardım yakardım, ben şarkı bilmem, etmeyin, dedimse de, «Olmaz, bizde töredir, kimin arabasına binilirse onun türküsü çağırılacak... Ya şarkı söylersin ya arabadan indirir, seni yola bırakırım» dedi. Gece karanlığı, ayaz iyicene... Bunlar beni yola bırakırsa, kurtlar kuşlar paralar, yer beni... Başladım, şarkıya... Evet, sesim güzelse de hiç terbiyesi yok... Şarkılarla, türkülerle giderken arabayı yine durdurdu.

— Yine bir hâtıranız mı var? dedim.

— Hayır, dedi, burda hep ineceğiz... Oynayacaksın burda!...

— Aman!...

— Amanı zamanı yok, seni çayıra bırakır, giderim...

Biz karılarla döküldük çayırâ... Hep birden başladık göbek atıp oynamaya. İstersen oynama, herif beni bırakıp gidecek... Şakır şakır oynuyoruz. Karım bunları duyarsa ki, duyar, beni bitirir... Oynayan karılardan biri, «İçimden geldi, striptiz yapacağım» demez mi! Karı, oynayarak soyunmaya başladı. Soyunmak değil, iyice ateşlenmiş, üstünü başını paralayıp, bezleri çaputları çayıra fırlatıyor. Sonra o bey...

Emniyet Âmiri,

— Hangi bey yahu, pezevenk... dedi.

— Evet... İşte pezevenk dediğiniz o bey «Hadi bakalım moruk sen de soyun...» demez mi?... «Etmeyin, ben ayazda donarım... Buzdolabının kapısını açınca gripe yakalanan bir adamım ben...» dedimse de, neye yarar... Kendikendime, «Nasıl, tanıyıp etmediğin herifin arabasına biner misin?» diyorum. Ne yapacaksın... Çaresiz, Kırkpınar pelvanları gibi çayırda soyundum. Karılar azıtmış, kahkahayla gülüp yanıma sokuluyor, soruyorlar: «Bu ne bu, moruk?», «Ne olacak, kol işte...» «Ay bu kol mu? Ya bu ne, bu?» Elinin körü!..

Bir zaman çayırda tepindik, bağırdık, sonra arabaya bindik. Bizim araba, sanki düğüne giden çengi arabası...

İşte böyle giderken... Nasıl oldu, hiç anlayamadım beyefendi, füze gibi yerden bir havalandık, ama düşmemiz pek öyle aya yumuşak ini ş gibi olmadı... Bir de baktım, hepimiz arabadan fırlayıp çayıra serpilmiş, saçılmışız... O bey...

— Bey değil, pezevenk dedik ya...

— Evet... Affedersiniz, o pezevenk, «Burada da bir hâtıra bıraktık» diye inliyor. Gerisini hiç hatırlamıyorum... Demek bayılmışım. Bir de gözümü açtım ki, huzurunuzdayım...

Emniyet Âmiri,

— Peki, dedi, ya o vaziyet?

— Hangi vaziyet beyefendi?

— Uygunsuz vaziyet?

— Öyle mi? Hiç haberim yok efendim... Kendimde değildim çünkü... Birara, göğsümde bir ağırlık duydum. Karım beni altına almış da eziyor sandım, rüya gibi, karabasan gibi... Demek o karım değilmiş de arabadakilerdenmiş...

— Uygunsuzdu vaziyetiniz, uygunsuz. .

— Aman beyefendi, anlattım size, bunca maceradan sonra vaziyet mi kaldı bende?... Aman, ne olur, karım duymasın bunları... Ayağınızı öpeyim...

Emniyet Âmiri,

— Ben de evliyim ,dedi, hiç merak etme... Kadınları sabahleyin zührevi hastalık muayenesine göndereceğim. O topal pezevenge ne yapacağımı ben bilirim. Bir daha karın olmadan öyle yerlere gitme... Hadi gülegüle... Dur ama, böyle nasıl gideceksin? Hani pantolonun?

— Evet... Pantolonum striptiz yaptığımız çayırda kalmış...

AĞLAŞMANIN TADI BAŞKA

Fazilet hanıma gelen telgrafı postacıdan gelini almıştı. Telgrafın kimden geldiğini bilmiyordu ama tahmin ediyordu. Herhalde kaynanasının en yakın arkadaşı Rezzan hanımdan gelmiş olabilirdi. Verse telgrafı, kaynanası yine ağlayacak bir neden bulur, ağlamaya başlardı. Rezzan hanımdan on gün kadar önce mektup geldiği zaman da, daha zarfı açmadan ağlamaya başlamış, mektup okurken sel gibi gözyşı akıtmıştı. Telgrafı kaynanasına verip vermemekte bir süre ikircimli kaldıktan sonra, kocasına danışmaya karar verdi. İş yerine telefon edip, kocasına, telgraf geldiğini söyledi. Kocası,

— Aman, sakın telgrafı anneme verme... dedi.

— Vermedim tabiî...

— Rezzan hanımdan mı geliyor?

— Herhalde...

— Aç oku bakalım, ne yazıyor?

— Telgrafı açtığımızı anlarsa?

— Ne yapalım, öğrenmek zorundayız... Belli olmıyacak gibi aç, oku...

Genç kadın telgrafı açtı, kocasına telefonda okudu:

«Mektubunuzu aldığımdan beri ağlıyorum. Sizi bekliyorum, rica ederim, hemen geliniz. Kardeşiniz Rezzan.»

Rezzan Teyzenin, annesini niçin çağırdığını biliyordu, iki yaşlı kadının herşeyi bahane, edip hiç durmadan yalnız başlarına ağladıkları yetmiyor, karşılıklı ağlaşmak istiyorlardı. Bu iki kadın yanyana geldiler mi, ortada ağlanacak hiç, ama hiçbir neden yokken, en olmayacak ağlama bahaneleri icat ederek durmadan ağlarlardı. Yalnızken de ağlıyorlardı, ama ikisi birlikte olunca, gözyaşları hiç dinmiyordu.

Karısına,

— Ben gelince veririz telgrafını... Rezzan hanımın oğluyla bir konuşayım da... Bugün hiç ağladı mı? dedi.

— Ağlamaz olur mu, ağladı ya... Benim, görebildiğim, üç kere ağladı. Sen işe gittikten sonra, kahvesini götürdüm odasına, verdim. «Eksik olma kızım» deyip ağlamaya başladı. «Niçin ağlıyorsunuz anneceğim?» dedim, «Nasıl ağlamam a kızım, o kadar iyisin ki, Allah razı olsun, bana hizmet ettikçe gözlerim yaşarıyor» dedi. Öğleye doğru, bizim kedi, yavrusuyla oynuyordu, onlara bakıp ağlamaya başladı. «Böyle ağlaya ağlaya kendinizi bitiriyorsunuz anneciğim» dedim. Oynaşan kedileri görünce, yirmi yıl önceki kedisini hatırlamış, ona ağlıyormuş. Öğle namazını kıldıktan sonra dua ederken de ağlıyordu ama, neden ağladığını bilmiyorum. Benim gördüğüm bu kadar ya, odasına yine ağlamıştır kendikendine...

Rezzan hanımla Fazilet hanım, kocaları yıllar önce ölmüş iki kadındı. Çok anlaşmış iki uzak akraba ve eski arkadaştılar. Eski İstanbul ailesinden gelen bu iki hanımefendinin hiçbir sıkıntıları olmaması gerekirdi, yoktu da... Zengin değillerdi, ama bir geçim sıkıntıları da yoktu. Fazilet hanımın oğlu mühendis, Rezzan hanımın damadı da yüksek bir memurdu. Biri gelininden, öbürü damadından çok memnundu. Yine de bu iki hanımefendi, günde beş-on sefer ağlamazlarsa yapamazlardı. Kendikendilerine ağlamakla yetinmezler, en geç iki ayda bir, birbirlerine konuk giderek, karşılıklı ağlarlardı. Fazilet hanım, İstanbul'un bir ucunda, Yeşilköy'de, Rezzan hanım öbür ucunda Pendik'te oturuyordu. Ama onlar, birbirlerine üç yada dört günlüğüne konuk giderlerken, sanki Amerika gezisi için yolculuğa çıkıyormuş gibi hazırlanıyorlardı.

Akşam oğlu eve gelince, Fazilet hanımı, salondaki bir saksı önünde ağlar buldu. Biraz kızgın, ama yine de saygılı,

— Yine ne var anne, niçin ağlıyorsunuz? dedi.

Fazilet hanım, saksıdaki bitkinin yeni sürmüş filizini gösterdi:

— Buna bak oğlum, Allahın hikmeti işte... Bak, nasıl da sürmüş! dedi.

— Canım, bunda ağlayacak ne var yani!. Bütün otlar, çiçekler, bitkiler büyür, sürer, filiz verir...

Oğlunun bu anlayışsızlığına içerlerdi odasına kapandı.

Genç kadın, kocasına,

— Niçin öyle söyledin, kalbi kırıldı işte... Şimdi odasında ağlıyordur, dedi.

Genç kadın, evliliğinin ilk günlerinde, kaynanasının kendisi yüzünden, bu evliliği iste-

mediği için ağladığını sanıyor, çok tedirgin oluyordu. Zamanla, Fazilet hanımın vara yoğa, herşeye ağladığını gördü. Olacak şey değildi ama, olmuştu işte, kaynanasını çok seviyordu, çok iyi kadındı. Dört yıllık evliliğinde, bir günden bir güne ona kaynanalık yapmamıştı. Ne yapıyorsa hep kendine yapıyor, durmadan gözyaşı döküyordu.

Fazilet hanım da Rezzat hanım gibi, çok zayıf, kansız, çelimsizdi, yaşlandıkça küçülüp kurumuştu. Oğlu, bu küçümencik insan kurusuna baktıkça, onun annesi olduğuna, kendisini nasıl doğurduğuna şaşardı.

Her iki yaşlı kadında birçok hastalıklar olduğu için, doktorlar, sinirlenmemelerini, üzülmemelerini söylüyorlardı.

Havayı yumuşatarak, Rezzat hanımdan gelen telgrafı annesine verdi. Fazilet hanım, daha telgrafı eline almadan,

— Ah kardeşim, hakikatli kardeşim Rezzan'cım... diye ağlamaya başladı.

Fazilet hanımın yol hazırlığı iki gün sürdü. Bohçasına, geceliğini, terliklerini, orada gerekecek herşeyini koydu. Gelini, bu büyük bohçayı bir bavula yerleştirdi. Bir cumartesi öğleden sonra oğlu, Fazilet hanımı, Rezzan hanımın Pendik'teki evine götürdü. İki yaşlı kadın daha bir birini görür görmez ağlaşmaya başladı. Ağlayıp kucaklaştılar, kucaklaşıp ağlaştılar. Gözyaşlarını başörtüsünün ucuna silen Rezzan hanımın ilk sözü,

— Ooh, kana kana ağladım da ferahladım... Coktan beri böyle rahat ağlamamıştım.. Ah ne iyi yaptın da geldin kardeşim... demek oldu.

Fazilet hanım, bu içli özlemden çok duygulandığı için, daha çok ağlamaya başladı.

Rezzan hanımın kızı,

— Aman anne, dedi, senin ağlamadığın zaman var mı?..

— Olsun... O başka... Fazilet'çiğimle ağlaşmak daha başka...

İki yaşlı kadın, başbaşa kalıp ağlaşmak için bir odaya çekilince, Rezzan hanımın damadı, Fazilet hanımın oğluna,

— Niçin telgrafı çekip annenizi çağırdı biliyor musunuz? dedi. Buradaki sinemada çok acıklı bir film varmış da duymuş, yalnız başına ağlamak istemedi...

Sonra, bu iki yaşlı kadına oynayacağı oyunu anlattı. Başka bir sinemada da çok komik bir film oynuyordu. Acıklı film diye, onları, bu komik filmin oynadığı sinemaya götürecekti.

Pazartesi günü de, oynadığı oyunun sonucunu telefonda anlattı Fazilet hanımın oğluna. İkisi de acıklı film görüp gözyaşı dökmeye öyle hazırlanmışlardı ki, daha sinema kapısından girerken ağlamaya başlamışlardı. Film başlamış, bütün seyirciler kahkahalarla gülerken, onlar, iç çeke çeke ağlıyor, gülenlerin duygusuzluğuna, anlayışsızlığına kızıyorlardı.

Oynanan oyun boşunaydı sökmemişti. Komik bir filme götürüp onları biraz güldürmek istemişlerdi, ama bunu başaramamışlardı.

Her buluşmalarının sonunda olduğu gibi, iki kadın, biraz kırgın ayrıldılar birbirlerinden. Ama yine her zaman olduğu gibi, kırgınlıkları, hangisinin daha çok ağladığı üstüne anlaşamamalarından çıkardı.

— Ah kardeşim, öyle ağladım, öyle ağladım ki, iki mendili ıslattım.

— Ya ben? İyi ki yanıma çokça mendil almışım da... Ağlamaktan üç mendil sırılsıklam oldu...

— Üç mendil mi? Daha neler... Ama sizin mendilleriniz küçücük... Ben gözüyaşlı bir kadın olduğumdan büyük mendil kullanırım...

Kendi aralarında gizli bir ağlama yarışması vardı. Her buluşmalarının sonunda olduğu gibi, ağlama yarışmasını hangisinin kazandığı üzerine anlaşamadıkları için biraz kırgın ayrıldılar. Ama yine ayrılmaları, her zaman olduğu gibi büyük gözyaşı gösterisi içinde oldu. Birbirlerine sarılıp sarılıp kucaklaşıp kucaklaşıp ağladılar. Fazilet hanım, sanki İstanbul'un içinde bir yere değil de öbür dünyaya gidiyordu. Sevgili arkadaşının ardından, Rezzan hanım, sokak kapısından sokağa, bir kova su döktü, çabuk kavuşmaları için hep böyle yaparlardı.

Arkadaşı gittikten sonra, Rezzan hanım günlerce, ayrılığın acısıyla gözyaşları döktü. Kızı da, damadı da, annelerini ağlatmamak için ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Kızı,

— Anneciğim zayıflıyorsunuz gittikçe, ne olur, ağlamayın... diye yalvarıyordu.

Damadı bir insanda bu kadar gözyaşı olabileceğine şaşıp kalıyordu. Bir insan bu kadar çok ağlarsa, elbette zayıflar... Rezzan hanımın niçin her gün küçülüp kuruduğu açıktı, ağlaya ağlaya tüm gözyaşı olup eriyip yok olacaktı.

İki yaşlı kadın da ağlamaktan kupkuru kaldıkları halde, nerelerinden bulup gözyaşı çıkarıyorlar da, hâlâ ağlıyorlardı?

Fazilet hanım arkadaşına, «Kardeşim galiba sizin kalbinizi kırdım istemiyerek... Şimdi pişmanlık gözyaşları dökerek bu mektubumu yazıyorum» diye bir mektup yazdı ve onun bikaç gün için konuğu olmasını rica etti.

Rezzan hanım cevabında, asıl kendisinin onun kalbini kırmış olabileceğini, bu yüzden mektubunu gözyaşlarıyla ıslattığını, yakında ziyaretine geleceğini bildiren cevabını gönderdi. Mektubundan üç gün sonra da, kızı ve damadıyla birlikte, Fazilet hanımın evine geldi. Yine kucaklaşmalar, öpüşmeler ve ağlaşmalar...

Ağlayacak bir konu bulamazlarsa birbirlerine acıklı anılarını anlatarak yine ağlıyorlardı.

İki aile, akşam yemeğini birlikte yiyorlardı. Yemeğin neşeli geçmesi, yaşlı kadınların ağlamamaları için ellerinden geleni yapıyorlardı. Rezzan hanım.

— Elinize sağlık kızım, karnıyarığı çok güzel yapmışsınız... diye Fazilet hanımın gelinine iltifat ederken ağlamaya başladı.

Kızı,

— Evet, pek güzel olmuş ama, bunda ağlayacak ne var anneciğim? dedi.

Yaşlı kadın,

— Hiç, dedi, birden babanı hatırladım... Rahmetli, karnıyarığı çok severdi de...

Fazilet hanımın gelini, karnıyarık pişirmekle, elinde olmadan eski bir anısının canlanması yüzünden Rezzan hanımı ağlattığına üzülmüştü. Ama ne o? Kaynanası da ağlıyordu. Oğlu biraz çıkışır gibi sertçe,

— Peki, ya sen niçin ağlıyorsun anne? dedi.

— Hiç oğlum... Baban karnıyarığı hiç sevmezdi de, şimdi birden rahmetliyi hatırlayıverdim...

Ne söylense, ne yapılsa, ya bir anı çağrışımıyla, ya gelecek günlerin bilinmez acılarını tasarlayarak ağlıyorlardı.

Yemekten sonra kahvelerini içiyorlardı. Rezzan hanımın oğluyla gelini, ardarda çok neşeli olaylar, fıkralar anlatarak iki yaşlı kadının ağlaşmalarını önlemek istiyorlardı. Zaten neşeli, güleç yüzlü insanlardı. Anlatıyor ve kahkahalarla gülüyorlardı. Anlattıkları, çok komik şeylerdi. İki yaşlı kadın da gülümsüyorlardı. Derken ağlamaya başladılar...

— Yine ne oldu anne?

— Bişey yok oğlum, eski günleri hatırladım da...

— Evet, dedi, eski neşeli günlerimizi hatırlayınca... Eskiden ne gülerdik ne gülerdik...

Öbür yaşlı kadın,

En eğlendirici sözlerde, olaylarda bile ağlama bahanesi buluyorlardı.

Bu kadar ağlaştıkları yetmezmiş gibi, ertesi akşam Fazilet hanım sevgili arkadaşını, çok acıklı olduğunu duyduğu bir piyese götürdü. Ağlamaktan ikisinin de gözleri şişmiş ve kızarmıştı. Ama ağlamaya bitürlü doyamadıkları için daha ertesi gün, camide ünlü bir hocanın va'zını dinlemeye gittiler. Türbeleri ziyaret ettiler. Ayrılırken iki kadın yine kimin daha çok gözyaşı döktüğü üzerine küçük bir tartışmaya girdiklerinde birbirlerine biraz kırgındılar. Bu kırgınlık gözyaşları içinde kucaklaşarak öpüşmelerine engel değildi.

Fazilet hanım da, Rezzam hanım da gündengüne zayıflıyor, kuruyor, küçülüyorlardı, ikisinin de tansiyonu yükselmiş, sağlıkları büsbütün bozulmuştu. Doktorlar, ikisine de ilâçlar vermiş, her ne olursa olsun, sinirlenmemeleri, üzülmemeleri gerektiğini söylemişlerdi. Durum böyle olunca, onları yanyana getirmemeye karar verdiler. Kendi kendilerine o uzun yolu göze alıp birbirlerine gidemezlerdi.

Bu karar uzun zaman uygulanamadı. Çünkü iki yaşlı kadın da, yalvarıp yakarmaya birbirlerini göremedikleri için daha çok ağlamaya başlamışlardı.

Kızı, Rezzan hanıma,

— Olur olmaza, herşeye kendikendine de ağlayıp duruyorsun işte... Ne diye ille de Fazilet hanımla ağlaşmak istiyorsun anne? diye sordu.

Bu anlayışsızlığa pek şaşan Rezzan hanım,

— A kızım, dedi, yalnız ağlamanın tadı olur mu hiç? İnsan, kendikendine de konuşur ama, yine de ille konuşacak birine arar... Ağlamak başka, ağlaşmak başka...

İki ailenin genç kuşağı aralarında anlaştılar. İki yaşlı hanımefendiyi birbirleriyle görüştüreceklerdi ama, daha önce onlardan söz alacaklardı; ağlaşmaları yasaktı, ağlaşmazlarsa birbirlerine gidip gelebileceklerdi.

İkisi de söz verdi. Kendilerini tutup, ağla-

mayacaklardı.

Rezzan hanım, kızı ve damadıyla. Fazilet hanımların evine geldi. Gençler de, onlara, ağlamaları için hiç bir bahane vermemeye çalışacaklardı.

İki yaşlı hanımefendi karşılaştılar, sarıldılar, kucaklaştılar, ama hayret, ikisi de ağlamıyordu. Demek ağlamadan da durabiliyorlardı. Yalnız, Rezzan hanımın dudakları titriyordu, Fazilet hanımın, ağlamamak için kendisini tutan bir çocuğunki gibi çenesi büzülmüştü.

Evet, ağlamıyorlardı, ama konuşmuyorlardı da... Rezzan hanım, soyunup dökündü ev kılığıyla, arkadaşının karşısına geçti, oturdu. Oturdukları odanın kapısı açık olduğundan, öbürleri, onların ağlayıp ağlamadığını denetliyorlardı. Ağlamadan uzun süre karşılıklı oturdular, ne konuşuyorlar, ne de birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Derken fazilet hanımın gözleri sulandı, ağlamamak için kendisini zorladı, tuttu, gözlerini mendilin ucuyla sildi. Ama Rezzan hanım, dayanamadı, ağlamaya başladı. Oysa, ağlamak için ortada hiçbişey de yoktu.

Rezzan hanımın ağladığını görünce bir daha onunla görüşemiyecekleri korkusuyla Fazilet hanım,

— Ağlayacak bişey yok ki kardeşim, dedi, niçin ağlıyorsunuz, neyiniz var?

— Ah kardeşim, neyim yok ki... Biz günahkâr kullar...

Fazilet hanım artık kendini tutamadı, o da ağlıyordu. Bir daha görüşemiyecekleri korkusuyla, Rezzan hanım içini çeke çeke,

— Siz niçin ağlıyorsunuz kardeşim? dedi.

— Siz ağlıyayınca ağlarım elbet... Ben o kadar taş yürekli miyim? Karşınızda birisi ağlayınca durulmaz ya... Siz ağlarken gülecek miyim yoksa?...

Rezzan hanım, korkuyla gözyaşlarını silip içini çeke çeke,

— Ben ağlamıyorum, ben ağlamıyorum kardeşim, siz de ağlamayın ne olur, dedi.

Faizlet hanım, kapıdan kendilerini seyredenlere,

— Şurda daha ne kadar zaman ağlayacağız çocuklar?... Bırakın da doya doya ağlayalım istediğimiz gibi... dedi.

Gözleri sulanan gençler, birbirlerinin yüzüne bakamadan oradan çekildiler, iki yaşlı kadını başbaşa bıraktılar.

EŞŞEKLERE MAHSUS

Belediye, yolu genişletmek için, eski mahallenin bir bölümünü istimlâk edip yıkınca, eskiden dar yolu gerilerinde kalan evler öne çıkmıştı. Bu tahta evlerden birinin tahtaboşunda, ev sahibiyle bir arkadaşı rakı içiyorlardı.

Misafir, altı yıl kaldığı Amerika'dan daha yeni dönmüştü. Tam karşılarında, yıkılmış evden kalıntı bir yarım duvarın üzerine, kocaman, kara harflerle, katran yada zift gibi bişeyle yazılmış «Eşeklere mahsus helâdır» yazısını okuyunca sinirlendi:

— Dostum, dünyanın hiçbir yerinde böyle rezalet yoktur, böyle rezillik yalnız bizde görülür...

Ev sahibi,

— Peki, dedi, duvar diplerine işenilmesini nasıl önlüyorlar?

— Avrupa'da, Amerika'da kimse sokağa işemez ki...

— Ya ne yaparlar?

— Heryerde genel helâlar vardır.

— Haa, o başka... O zaman olur.

Tam o sırada, üzerinde «Eşşeklere mahsus helâdır» yazılı yarı yıkık duvarın dibine bir adam işemekteydi.

Misafir,

— Sanki burada «Eşşeklere mahsus» diye yazıyorlar da, duvar diplerine işenilmesini önlüyorlar mı? İşte, bak, herif şarıl şarıl işliyor... Üstelik şu harflere bak, ne biçim yazı! «Ş»le, «S»leri de ters yazmışlar...

Ev sahibi, misafirine,

— Sen o karşıdaki yazıya boşver, dedi, o yazı duvara bir iddia üzerine yazılmıştır, daha doğrusu intikam almak için...

— Nasıl intikam?

— Basbayağı intikam işte... Orası, yıkıl-

madan önce rahmetli Tahir Amca'nın eviydi. Tahir Amca ölünce, kardeşi Mahir Efendi, ağabeysine mezar yaptıracağı yerde, işte yıkılan evde kalan duvara o yazıyı yazdı ki, herkes yıkık duvar dibine işerken, ağabeysinin ruhu, pis sidik kokularından tedirgin olsun... O yazıyı yazmadan önce, hiç kimse akıl edip de, gidip o duvar dibine işemiyordu. Ne zaman ki Mahir Efendi bu yazıyı duvara yazdı, ondan sonra gelen geçen oraya işemeye başladı. Yaa...

— Nedenmiş bu Mahir Efendi dediğin adamın ağabeysine bu kadar kızması?

— Rahmetli Tahir Amca'yı ben çocukluğumdanberi tanırım. Bütün bu mahallelerde onu tanımayan yoktu. Şimdi açıkhava heläsı olan şu yıkık duvar, onun iki buçuk katlı tahta evinden kalmadır. Bahçesi büyüktü evinin, ama bahçe duvarları hem yüksek, hem de hırsız girmesin diye duvarın üstüne dikine dikine cam kırıkları yerleştirilmişti. Bir zamanlar bu koca evde bir başına yaşardı. Evine pek kimseyi sokmazdı ama, nasılsa girenlerin söylediğne göre, evi döküntü ambarı gibiymiş. Odalar da, bahçe de tıklım tıklım döküntü öteberi, kıvır zıvırla dolu... Tahir Amca, gün ağarırken evinden çıkar, akşam karanlığına kadar sokaklarda dolaşır...

— Niçin?...

— İşi bu... Yollarda, işe yarar sandığı, atılmış, dökülmüş, eski püskü, kırık dökük, çerçöp, her ne görür bulursa toplar evine getirirdi. Sonra bunları evinde ayırır sıralarmış. Bahçesinin biyanı tepeleme cam, şişe kırıkları, tahta parçaları doluymuş... Biyanda dağ gibi paslı tenekeler, çiviler... Odalar, paçavralarla, sokağa atılmış gazete kâğıdı, kullanılmış kesekâğıdı dolu... Eski ayakkabılar, meşin parçaları, kırpıntı paçavra, boş şişeler, şişe mantarları, daha da neler neler... Tahir Amca, işte sokaktan topladığı bu şeyleri satardı... Hattâ, babam, bir kış, kışlık odun, kömürümüzü, ondan almıştı. Sokaklardan topladığı tahta parçaları, dökülmüş kömürler

İkinci Dünya Savaşı sırasında ortalıkta çivi yok. Korkunç çivi sıkıntısı çekiliyor. Tahir Amca, yıllardır şurdan burdan topladığı paslı çivileri, zımparalayıp boy boy ayırmış, sonra sandık sandık çivi sattı, o zamanın parasıyla sekizbin liraya...

— Çok cimri demek?..

— Cimri de söz mü? Sidiği zeytinyağı olsa, ziyan olacak diye işemez...

Günün birinde Sıdıka hanımla evlendiğini duyunca, bütün mahalleli şaşırdık. Birdenbire, kimseye duyurmadan evlenmişler, yoksa mahalleli bir olur, ne yapar eder evlenmelerine engel olurdu. Çünkü bu Sıdıka hanımın «Koca Törpüsü» diye ünü çıkmıştı. Hiç kendini zorlamadan, rahatlıkla, evlendiği beş kocasını tahtalıköye yollamış... Kayış gibi bir kadın, berberlerin ustura bilediği yağlı kayış... Bir de bu Sıdıka hanımın «Nallı kasabı» diye ünlü bir oğlu var, evlerden ırak... Nallı kasabı dedin mi, bundan yaka silkmeyen yok...

— Nallı kasabı ne demek, soyadı mı?

— Soyu, soyadı batsın... Adını sanını bilmeyiz, burada ona herkes Nallı Kasabı der. Çünkü, yıkık sur duvarlarının kovuklarında, çürüğe çıkmış askeriyye katırlarını, tırnağı dökülmüş sütçü beygirlerini, uyuzlaşmış kart eşekleri kesip, körpe kuzu eti diye satar da, ondan Nallı Kasabı denilmiş... Sıdıka hanımın, Tahir Amcayla parası için evlendiği besbelli, parasına göz dikmiş, Ana-oğul, elbirliğiyle adamı öldürüp parasına konacaklar. Tahir Amca da o zaman yetmişini aşkın, evlenmek artık nesine?...

Bu Tahir Amcanın, dört erkek kardeşi varmış da kimse bilmezmiş. Tahir Amcanın yetmişinden sonra, böyle belâlı bir kadınla evlendiğini duyunca ortaya çıkmışlar, koşup gelmişler. «Bizim kardeşimiz, yaşı ilerleyip bunamış olduğundan, ne yaptığını bilmez, şuuru bozuktur, buyüzden evliliği sayılamaz, çünkü ne yaptığını bilmiyor; bizim vasisi olup, malına, mülküne ve parasına göz kulak olmamız gerek, hem de ağabeyimiz Tahir akıl hastanesine yatırılmalıdır» diye savcılığa bir dilekçe vermişler. Savcı, «Ağabeyinizin aklını oynattığı nerden belli?» diye sorunca da, «Yetmişine kadar aklını başında tutup evlenmemişken, yetmişinden sonra evlenmesi delilik değilse nedir?» demişler.

— Gerçekten öyle...

Savcı da, kendi karısından yüreği yanığın biriymiş ki, senin gibi «Evet, doğrudur» diyerek, Tahir Amcayı, akıl muayenesine yollamış. Bunun üzerine Sıdıka hanım, kocam akıllıdır, diye tutturmuş «Bunlar ne biçim kardeş olmalı ki, mallarına konmak için ağabeylerine deli diyorlar» diye bir dilekçe de o vermiş. Biri, akıllı diyerek, öbürü de delidir,

diyerek, Tahir Amcanın mallarına konacaklar. Deliliği bir anlaşılsa, kardeşler hemen Sıdıka hanımla oğlu Nallı Kasabı evden dışarı edecekler...

Değil Tahir Amcanın dört kardeşini, kırk haramileri altedecek güçte olan Sıdıka hanım, sonunda Adli Tabiplikten söküp aldığı kararla, kocasının akıllı olduğunu ispat etti. Dört kardeş de çekilip gittiler...

Artık bütün mahalleli, bakalım Tahir Amcayı ne zaman öldürecekler diye merakla bekliyoruz. Sabahleyin Tahir Amcayı gördük mü, «Aaa, bugün de öldürmemişler...» diyoruz.

Tahir Amca, yetmişinden sonra gelen evliliğin mutluluğunu iyice süremeden öldü, ama ne Nallı Kasabının, ne Sıdıka hanımın eliyle... Bir otobüs kazasında öldü.

Karısına, «Bu benim kardeşlerim olacak canavarlar, ben ölünce sana her kötülüğü yaparlar, onun için sağlığımda sana bir çiftlik alıp tapusunu da senin üstüne yapacağım. Eskişehir'de yüzbin liraya acele satılık bir çiftlik var. Kelepir. Nah, işte bende ancak seksenbin lira var, yirmibin liram daha olsaydı, sana o çiftliği alırdım» deyince, Sıdıka hanım, fırsat bu fırsattır deyip, altın bilezik gibi, küpe, kolye gibi her şeyi varsa satıp savıp, üstünü de kendinde olanından denkleyip, yirmibin lirayı Tahir Amcaya vermiş. Tahir Amca otobüsle Eskişehir'e giderken, otobüs devrilip yolcuların yarıdan çoğu benzin alevinde yanarak ölmez mi!.. Tanımadığı iki adam çıkagelip, «Tahir efendi sizlere ömür» diye kazayı bildirince Sıdıka hanım, etekleri tutuşup, Tahir Amcanın üstündeki yüzbin lirayı, hiç değilse kendi yirmibin lirasını kurtarmak için yollara düştüyse de, kazada ölen cesetler benzin yanığıyla tanınmaz olduğundan Tahir efendinin cesedi bulunmadı. Sıdıka hanımın yirmibin lirası gitti gider. Eh elde ikibuçuk katlı ev var ya... İş, miras dâvasına dökülüp, Tahir Amcanın noterden tasdikli bir de vasiyeti çıkınca, Sıdıka hanımın az kaldı yüreğine iniyordu. Çünkü, Tahir amca, bütün gayri menkullerini dört kardeşine miras bırakmış, hem de Sıdıka hanımla evlenmeden önce... Bu sefer Sıdıka hanım, kocasının akıl bozukluğuyla böyle bir vasiyet yaptığını ileri sürerek, vasiyetin geçerli sayılmaması için dâva açtı.

— Yani işler tersine döndü. Eskiden kocasının akıllı olduğunu ispat eden kadın, bu sefer de deli olduğunu iddia ediyor.

— Evet, bu yüzden de dâvayı kaybetti ya... Kadın, hangi birine yansın, kaçırdığı mirasa mı, elden verdiği yirmibin liraya mı? Neyse, Tahir Amca'nın kazada öldüğü ileri sürülünce, ne yaptı bil bakalım?...

— Bir koca daha mı buldu?

— Evet, hem de Tahir Amca'nın kardeşi Sahir efendi'yle evlendi ki, kaçırdığı mirası yeniden avlasın... Sıdıka hanımın zorlamasıyla ev satışa çıkarılınca, evin otuzbin liraya ipotekli olduğu anlaşıldı. Önce borcu ödeyip ipoteği çözmek gerekiyordu. Kardeşlerin dördü de, iyice dar gelirli, yokluk, yoksulluk içinde... «Hay cimri deyyus, hortlasın inşallah...» diye ağabeylerine ilenmeye başladılar. Otuzbin lira kolay bulunur para değil ki... Neleri var, neleri yoksa hepsini satıp savıp, bir çok da borca girip otuzbin lira borcu ödeyerek tam evi satışa koydular ki, adamın biri, elinde senetle çıktı ortaya... Tahir Amca ondan da borç almış... Dört kardeş, «Vay hortlıyası pis cimri...» diye ağabeylerine ilenerek, şurdan, burdan yüksek faizlerle borç bulup, Tahir Amcanın onsekiz bin lira borcunu da ödediler. Ev satışa çıktı, yetmişbin liraya bir alıcı bulundu. Yetmişbin lira ne ki... Borçlarını öderlerse her bir kardeşin eline beşbin lira ya geçer, ya geçmez... Bunlar evi daha satmadan, Belediye bizim bu mahalleyi istimlâke girişti. Tahir Amcanın evine de belediye yüzyirmibin lira fiyat biçince kardeşler sevinçten uçtular. Kardeşlerden Mahir efendi, önayak olup, Belediyeden para alınınca Tahir Amcaya bir mezar yapılmasına karar aldırdı. Her ne kadar Sıdıka hanım, mezar içine yanaşmadıysa da, oy çoğunluğuyla bu karar alındı. Gelgelelim, tam Belediyeden paranın alınacağı sıra Tahir Amca dipdiri ve sapasağlam çıkagelmez mi?

— Yahu, ölmemiş mi?

— Ölür mü? Cimriliğinden Azraile can bile vermiyor herif... Dört kardeşin sevinci kursaklarında kaldı. «Yedi aydır nerelerdeydin?» diyenlere, Anadolu'ya geziye çıktığını söylüyor. Eskişehir'e gitmemiş bile, yani kazaya uğrayan otobüse de binmemiş... Hani, o iki tanık? Ortada yok... Sıdıka hanım saçını yolmaya başladı. Dizlerini döverek «O benim can yoldaşım kocamdır» diye koştuysa da olası yok artık... Kocası öldü diye Tahir Am-

canın kardeşiyle evlenmiş...

— Ya kadının yirmibin lirası?

— Tahir Amca «Borcum borçtur, Allah bana ben sana... Ben namuslu adamım, olunca öderim» deyip, inkârdan gelmiyor... Kardeşlerini de, Sıdıka hanımı da evinden sepetletti. «Oooh, hele şükür, evin ipoteklerinden, borçlarından da kurtuldum» deyip, Belediyeden paraları alıp savuştu. Miras umuduyla gırtlağına kadar borca batmış olan kardeşlerden Zahir efendi, —ki hortlasın inşallah diye en çok ilenen oydu— Tahir Amcayı dipdiri karşısında görünce yüreğine inip şıp diye oracıkta öldü. Fahir efendi, —ağabeysinin deliliğini ispata çalışandı— aklını kaçırıp timarhaneye düştü. Sıdıka hanım, mirasa konarım diye evlendiği Sahir efendi'yi «Ben bu insan hurdasını boşuna besleyemem» diyerek, Düşkünlerevi'ne yatırdı. Dört kardeşten kala kala bir Mahir efendi kaldı. Mirası alsalardı. ağabeysine mezar yaptırmak isteyen işte bu Mahir efendi'ydi. Sonunda Tahir Amca, gurbet illerde ölmüş... Miras, bu Mahir efendiye kaldı; duyduğumuza göre, epey bir paraymış... Tahir Amcanın evi yıkılınca, Mahir efendi, yıkıcılara para mı yedirmiş, her ne yapmışsa, şu yarı yıkık duvarı orda bıraktırdı.

— Niçin?

— Ağabeysinden bir hâtıra kalsın içinmiş... Derken, bu Mahir efendi, bu yarı yıkık duvarın dolayından ayrılmaz oldu. Her beş on dakikada bir, gider, oraya işer... Yahu, insanın bu kadar sık işeyesi gelir mi? Gelmez... Sormuşlar, «Buranın reklâmı olsun da başkaları da gelsin işesinler diye, çişim yokken bile buraya gelip işermiş gibi yapıyorum» dermiş soranlara. Yani canlı reklâm... Gelgelelim, her ne yaptıysa, duvar dibine kendinden başka işeyen olmadı... Birisi, bu Mahir efendi'ye akıl vermiş, demiş ki: «Sen oranın açık hava helâsı olmasını istiyorsan, o duvarı güzelce badana et, üzerine de (Eşeklere mahsus helâdır diye yaz ki, herkes de oranın işenecek bir yer olduğunu anlasın... Yoksa herkes ne bilsin, oranın açıkhava helâsı olduğunu?...»

Anlıyacağın, bir duvara «Eşşeklere mahsus» diye yazmak, helâ tabelâsı yerine geçiyor... Bir gün, Mahir efendi, yarı yıkık duvara merdiven dayamış, katrana batırdığı fırçayla «Eşşeklere mahsus helâdır» diye yazıyordu. Ama harfleri yanlış yazıyordu; gidip, harflerin doğrusunu gösterdim. «Evet, biliyorum ama» dedi, «bazı harfleri böyle ters yazınca, o zaman helâ olduğu anlaşılırmış...» İşte böyle, o günden sonra, orası gerçekten, açıkhava helâsı oldu. Oradan her kim geçerse işeyesi olmasa bile, yazıyı görünce çişi gelip, sanki sevaptır gibilerden, gider duvarın dibine, kendini zorlayarak işer... Sidik kokusundan ordan geçilmez. Mahir efendi, «Mezar yaptıracaktım işte burasını yaptım, ona layık olan da budur, pis sidik kokularından hoşlanır onun piş perileri...» diyormuş. Şimdi burdan yol geçecek, tabiî o zaman bu yarı yıkık duvarı ortadan kaldıracaklar. Mahir efendi bunu duyunca, Belediyeye koşmuş, hayır sahipleri cami, okul, çeşme yaptırmazlar mı, Mahir efendi de «Ben buraya sevabıma, genel helâ yaptıracağım, gelen giden işesin...» diye Belediyeye dilekçe vermiş... «Ben bu yaştan sonra miras kalan bu parayı ne yapayım, sevabıma helâ yaptırırım da ağabeyimin de ruhu şâd olur» diyormuş...

ÜÇ GÜNDE İNGİLİZCE

Şimdi, beş evlik bir Türk köyüne gitseniz, orada bile İngilizce bilen biriki kişi bulursunuz. Eskiden öyle miydi? Çocukluğumda koca İstanbul'da İngilizce bilen parmakla gösterilirdi. Okullarda yabancı dil olarak İngilizce okuyanlar ilk bizleriz. Öğrencileri yabancı dil için seçerlerken hiçbir çocuk İngilizceye ayrılmak istemezdi.

Okullara İngilizce dersi konulmuştu da, İngilizce öğretmeni bulamıyorlardı. Arana tarana İngilizce öğretmeni olarak bize bir imam bulunmuştu. Bizim İngilizce öğretmeni, Edirnekapı dolaylarında bir mescidin imamıydı. Birinci Dünya Savaşında Filistin'de İngilizlere tutsak düşmüş, İngilizler Hindistan'a sürmüşler de orada İngilizce öğrenmiş. Aradan

yıllar geçmiş mumla İngilizce bilen aranırken imam efendiyi bulup bizim okula öğretmen yapmışlar.

Evde «İngilizceyi öğrendim, İngilizce konuşuyorum öğretmenle» diye atıp tutuyordum, babam da inanıyor, seviniyordu. Bir akşam babamla birlikte Köprü'den vapura bindik, Heybeliada'ya evimize gidiyoruz. Vapurun güvertesinde babamın tanıdıkları da vardı. Karşımızda oturan bir yabancı, anlamadığımız bir dille bişeyler söyledi. Babam,

— Acaba ne milletten, dedi.

Adamın dediğini anlıyormuşum gibi,

— İngiliz... dedim.

— İngilizce konuşsana...

Babamın arkadaşları da,

— Hadi konuş, konuş! diye üstelediler

Adam da durmadan bişey soruyordu. İmam İngilizce öğretmenimizden öğrendiklerimi kafamda şöyle bir toparlayıp, ne olursa olsun diye, adama,

— Vat iz yor neym? dedim.

Adam paldırküldür bişeyler söyledi; dediğinden hiçbişey anlamadım. Sussam olmaz. Ben de sanki onun dediklerine cevap veriyormuşum gibi,

— May neym iz Hasan... dedim.

Adam kızdı bana; kızdığını sesinin titremesinden, bağırır gibi konuşmasından anlıyorum, yoksa ne dediğini anladığım yok...

Heybeliada'ya gelsek de kurtulsam şu belâdan diye dua ediyordum. Oysa vapur Kınalıada'dan daha yeni kalkmıştı. Adamın sözünü kesip.

— Hav ar yu? dedim.

Kanapenin sol başında oturan ve bizim konuşmalarımızı dinleyen bir adam hık diye bir ses çıkarıp hıkırdamaya, sonra da gülmeye başladı. Ben çok kötü bozuldum ama artık geri dönemezdim. İmam İngilizce öğretmenimizin bize öğrettiklerini kafamda toparlayıp toparlayıp söylüyordum.

— Vat iz dis? Hev yu pensil? Tenk yu...

Adam büsbütün kızdı, kalkıp oturdu, ellerini, kollarını oynatıp, uzatarak öfkeli öfkeli bişeyler söyledi.

— Det iz may buk.

Bu sefer adam saatini göstererek daha yüksek sesle bişeyler haykırdı. Anlamışım gibi başımı uzatıp adamın kolundaki saate baktım, sonra çok şaşmışım gibi dilimi damağıma, çarparak cık cık sesleri çıkarıp, başımı iki yana salladım:

— Noo, noo, nooo!... dedim.

Kanapenin sağ başında oturan adam öyle gülüyor ki gözlerinden yaş gelmiş. Anlıyorum, beni utandırmasın diye, güldüğünü görmemem için başını öte yana çeviriyor.

Yabancı, kol saatini ta gözüme uzatıp yine yüksek sesle gırgır bişeyler söyledi. Bu sefer ben de ona bağırarak,

— May nambır is forti von... dedim.

O da bağırdı, Ben de ona,

— Du yu drink voter? diye bağırdım.

Tam bu sırada babamın arkadaşlarından biri bana,

— Ne diyor adam? diye sormasın mı! Ben şimdi ne diyeyim?... Durmak da olmaz, birdenbire,

— Bu ne biçim vapur amma da ağır gidiyor. Kaç saattir yollardayız, saate bak, beş buçukta kalktık, hâlâ gelmedik, diyor... dedim.

— Peki, sen ona ne diyorsun?

— Ben de ona «sinirlenmeyin,» diyorum, «belki sizin saatiniz bozuktur» diyorum.

Kanapenin sol başındaki gülen adam dayanamadı, kalktı aşağıya indi.

Yabancıyla sözüm ona konuşuyoruz ama, ne o beni anlıyor, ne ben onu... Bir yandan da neler konuştuğumuzu, babama ve arkadaşlarına çeviriyorum. Bu patırdı içinde Heybeliada'ya geldik de o yabancıdan kurtuldum. Vapurdan iskeleye çıkarken güvertede bizim konuşmalarımıza güle adam yanıma sokuldu, herhalde öbürleri duymasınlar da utanmıyayım diye kulağıma,

— O adam İngiliz değildi... dedi.

Az kalsın «Biliyorum, Amerikalıydı» diyecektim ki,

— Herif Almandı. Ama iyi kaynattın küçük... dedi.

İşte benim ilk İngilizce tercümanlığım böyle bir fiyaskodur. İkincisi daha başarılı olmadı. Orta okulun ikinci sınıfına geçmiştim; yâni İngilizcem daha da ilerlemişti. Babam, vapurdaki tercümanlık başarımı önüne gelene anlatıp beni övüyordu.

Adadaki evimizin karşısındaki köşke, o yaz bir İngiliz ailesi taşınmıştı. Babam, «İlle de İngilizlere gideceğiz, gülegüle oturun diyeceğiz, sen onlarla İngilizce konuşacaksın» diye tutturdu. Daha önce öyle palavra atmıştım ki olmaz, konuşamam, diyemiyorum. Birkaç ke-

re atlattıysam da sonunda babam elimden tuttu, birlikte İngilizlerin oturduğu köşke gittik. Bahçeden geçip köşkün kapısını çaldık. Bir genç kız kapıyı açtı, yüzümüze baktı. Ben şimdi ne diyeyim? Babam,

— Konuşsana... dedi.

Canım sıkkın, terslendim:

— Baba, bakalım bu kız İngilizce biliyor mu? Herkesle İngilizce konuşulmaz ya...

O sırada kız İngilizce «Ne istiyorsunuz?» diye sordu. Kızın dediğini anladım ama, cevap veremiyorum. Benim sustuğumu gören babam Türkçe,

— Müsü evde yok mu kızım, onunla görüşeceğiz... dedi.

Ben de yarı İngilizce, yarı Türkçe: «Nerde mister, ver is sör...» falan diye lâflar söyledim. Kız anladı galiba, bizi salona aldı, ev sahibi İngiliz de geldi. Upuzun, kupkuru, soğuk mu soğuk, ağrandizman edilmiş çiroz balığı gibi bir adam... Biz de ayaktayız, o da, karşıkarşıya duruyoruz. İngiliz bize şaşkın şaşkın bakıyor. Babam,

— Haydi söyle, konuş oğlum... dedi.

— Ne söyliyeyim?...

— Komşu olduğumuzu, ziyarete geldiğimizi söyle...

Ter döküyorum utançtan. Bildiğim kırık dökük birkaç İngilizce varsa onlar da aklımdan uçup gitti. Babamın bile tepesinden bakan İngiliz her hecesi kurşun ağırlığında bişeyler söyledi.

İmam olan İngilizce öğretmenimiz, bize okuttuğu «Metod Alge» kitabından İngilizce bir çocuk hikâyesi ezberletmişti. Bu, bir köyden kaçan bir küçük farenin macerasıydı; çok basit, kısa cümlelerle yazılmış bir hikâye idi. Ezberlemiştik. Ben hemen o hikâyeyi ezbere okumaya başladım:

— Bir zamanlar bir küçük fare vardı. .

O upuzun, çok ciddî İngilizin gözleri büyüdü. Ben devam ettim:

— Birgün küçük farenin karnı acıkmıştı.

İngiliz şaşkın şaşkın bir bana, bir babama bakıyordu. Adamın dili tutulmuş gibiydi.

— Küçük fare, kilere girdi. Fakat tam o sırada kilerde evin kedisi vardı.

Bir kelimesini bile anlamadığı bir dille benim tıkır tıkır konuştuğumu duyunca övünçten babamın yüzü gülmeye başladı.

— Kedi küçük fareyi görünce üstüne atladı. Fare hızla çekilince kedi reçel kavanozunu devirdi. Kedi yine fareyi tutmak için sıçradı. Fakat fare kaçtı. Kedi yağ şişesini devirdi.

O kuru İngilizin yavaş yavaş yüzü gevşedi, yüz çizgileri yayıldı; gülmeye başladı. O gülünce bana da bir cesaret geldi.

— Kedi, yakalamak için fareye sıçrayınca fare kaçtı.

İngilizin ağzından ilk kelime çıktı:

— Yes!..

— Kedi un çuvalına dalmıştı...

— Yes, yess!..

İngiliz kahkahalarla gülüyordu. Ellerini omuzlarımıza koyup bizi koltuğa oturttu.

— Fare kaçtı...

— Yes...

Katılıyordu gülmekten...

— Kedi kovaladı...

— Yes...

Hikâye böylece devam ediyor, fareyi yakalamak için oradan oraya sıçrayan kedi kilerde ne varsa devirip döküyor, sonunda fare bir delikten kaçıp gidiyor, ev sahibi de kilerde yakaladığı kediyi, bu kadar zarar verdiği için dövüyordu.

İngiliz, benim yarım yamalak İngilizcemle anlatışımdan o kadar memnun olmuştu ki, bize bisküvi ile çay ikram etti. Bu sefer o İngilizce konuşmaya başlayınca ben gülerek,

— Yes yes... diyordum.

«Gudbay» deyip köşkten çıkınca babam,

— Neler söyledin de herifi o kadar güldürdün? dedi.

— Baktım herif somurtuyor, biraz şaka yaptım... dedim.

Üçüncü tercümanlığım lise son sınıftayken oldu. Ehh, azbuçuk İngilizce konuşabiliyordum.

Birgün Köprü'den giderken iki İngilizin yoldan geçenlere bişey sorduklarını gördüm. Yanlarına sokuldum. Boğaziçine gitmek için nereden vapura bineceklerini soruyorlardı. O kadarcık meram anlatabiliyordum.

— Ben de gidiyorum, birlikte gidelim... dedim.

Benim maksadım onlarla konuşarak biraz pratik kazanmak. Çünkü bir emekli deniz subayı olan İngilizce hocamız her derste «Prektis meyks perfekt» derdi.

İki İngilizle çok iyi konuşup anlaşıyoruz. Birinin mavi renkli spor ceketinin üst cebi üstünde «R.A.F.» harflerinden işli bir arma

vardı.

— Bu harfler nedir? dedim.

— «Kraliyet Hava Kuvvetleri - Royal Air Force» demektir, dedi.

Adam yedek subay, havacı binbaşı, hem de mühendismiş. O zaman Karabük Demir Çelik Fabrikası yeni yapılıyor. O fabrikayı kuracak olan mühendislerden biriymiş. Çok iyi anlaşıyoruz. Bilet alacağımız zaman İngiliz bana,

— Kevikleeer... dedi.

Bu kelimenin anlamını bitürlü çıkaramıyorum. İngiliz anlatamamaktan sıkılmış «Kevikleer» diye bağırıp duruyor. Yanımdan ayırmadığım bir küçük İngilizce sözlük vardı. Sözlüğü açıp baktım. böyle bir kelime yok.

— Nedir Kevikleer? diyorum.

O, boyuna,

— Kevikleer, Kevikleer... diyor.

Etrafımıza kalabalık toplandı. Kalabalığın içinden bir çımacı,

— Yahu, anlamıyor musun, herifler iki saattir «Kavaklar, Kavaklar!» diye bağırıyor be!.. dedi. Hay Allah.. Oysa onlar İngiliz ağzıyla Kevikleer diye «Kavaklar» derlermiş, Kavaklara gidecekler.

Kavak'a bilet alıp vapura bindik. Boyunlarında dürbünleri, fotoğraf makineleri asılı, boyuna fotoğraf çekiyorlar.

Dönüşte vapur Beykoz'a gelince, iki polis gelip İngilizleri aldı. O zamanlar burada daha çok Almanların borusu öterdi. İngilizler, Amerikalılar yabancı sayılırdı.

İngilizler polislere dertlerini bitürlü anlatamıyorlar. «Aman bizi bırakma» diye rica ettiler. Birlikte karakola gittik. İşin içyüzü anlaşıldı. İngilizler vapurda giderken dürbünle baktılar, Boğaz'ın fotoğraflarını çektiler ya, sıkı yurttaşlarımızdan birisi ilk iskelede inip,

— Şu vapurdaki gâvurlar, mübarek Boğaz'ımızın resmini çekti! diye ihbar etmiş. O iskelenin polisi de Beykoz karakoluna telefon edince, İngilizleri yakalamışlar. Benim tercümanlığımla adamların ifadeleri alındı, sonra iki polis onları İstanbul Emniyet Müdürlüğüne götürdü. Orada da ifadeleri alındı, filmleri makinelerden çıkarıldı ve İngilizler serbest bırakıldı.

İki İngiliz, tercümanlığıma teşekkür olmak üzere, beni kaldıkları Park Otele yemeğe çağırdılar. Gittik, yemekten önce dayadılar önüme virkiyi... O zamanlar İstanbul'da viskiyi bilen kaç kişi? Ben de hayatımda ilk defa viski içiyordum. Bardağım boşaldıkça ikisi birden dolduruyorlar. Bardağımı bir biri dolduruyor, bir öteki... İyice sarhoş olmaya başladım. Adamlara «Birer birer koyun viskiyi! İkiniz birden doldurmayın!» diyeceğim ama bitürlü «birer birer»in İngilizcesi aklıma gelmiyor. Biliyorum, ama sarhoşlukla unutmuşum. Ben de o halle bunlara, «birer birer» diyeceğim sözde...

— Vanar vanar yahu, vanar vanar!!... dedim.

Üçüncü tercümanlığım da işte böyle bir fiyaskodur. Ama dördüncü tercümanlığımı beğeneceksiniz. Türkiye'ye Amerikan yardımı daha yeni başlamış ve ilk Amerikan yardım heyeti yola çıkmış. Bizim dairede (Dairenin adı söylenmez, mahremdir) ilk Amerikan yardım heyeti başkanına tercümanlık edecek birini arıyorlar harıl harıl... Bula bula beni bulmuşlar. Çalışacağımız yerin âmiri olan zat beni çağırdı. Odasında ileri gelenlerimizden üç kişi daha vardı.

— Tercüman olarak seni seçtik. Heyet başkanına sen tercümanlık edeceksin... dedi.

— Aman efendim, dedim bendeniz İngilizce bilmem...

Odadakilerden biri çok sert,

— Nasıl bilmezsin, dedi, pekâlâ da biliyorsun...

Hoppala...

— Efendim, bilsem niçin yapmıyayım, bu ödev benim için şeref... Ama bendeniz İngilizce bilmem. Yok, Amerikan yardım heyeti başkanı Türkçe biliyorsa başüstüne...

— Amerikalı Türkçeyi ne bilsin?.

— Burada uzun zaman kalacaksa ilkin Türkçe öğreteyim, sonra gezdiririm İstanbul'u...

Odadakilerden başka biri,

— Biliyorsun, biliyorsun... dedi.

— İngilizce bildiğimi ben bilmiyorum, siz biliyorsunuz, öyleyse biliyorumdur.

— Tabiî biliyorsun, biz senin siciline baktık, okulda İngilizce öğrenmişsin...

Allah Allah... Okulda İngilizce okuyan bir ben miyim?...

— Efendim, iyi İngilizce bilen başkaları var, ben bilmem...

— İngilizce bilen var ama, onlar meslekten değil. Görüşmeler mahrem, çok mahrem. Herkese güvenilmez. Senin sicilinde, yabancı

dil hanesinde «Mükemmel İngilizce bilir, fevkalâde konuşur, pratiği de kuvvetlidir» diye yazılı... Tevazu gösterme!. Senden iyi İngilizce bileni, hem de meslekten ve güvenilir bir arkadaşı nerden bulalım?..

İşte dördüncü tercümanlığım da böyle oldu. Heyet başkanının gelmesine üç gün vardı. Ben üç gün, geceli gündüzlü İngilizce çalıştım. Aradan yıllar, yıllar geçtiği için eskiden bildiklerimi de tüm unutmuşum.

Kendikendime hesaplıyorum: Bu adam bana neler sorar?.. Şunu, şunu, şunu sorar diye tasarlayıp deftere yazdım. Bu soruların cevaplarını da yazdım karşılarına; başladım bunları ezberlemeye... Eğer bu yazdıklarımı sorsa, mükemmel anlaşacağız. Kendikendime, adama İstanbul'u gezdireceğim diyorum, öyleyse İstanbul'un tarihi yerlerini anlatırım. Bunların İngilizcelerini yazıyorum.

Adam amiral. Öyleyse denizle ilgili şeyler gerekli... Barbaros'un, Turgut Reisin hayatlarını İngilizce olarak ezberledim.

En sonunda heyet geldi. Ben bir sabah kaldıkları otele gidip, heyet başkanının huzuruna çıktım. Büyük bir başarıydı. İngilizce olarak kendimi tanıttım ve tercümanlık yapacağımı söyledim. Adam da beni sahiden İngilizce bilir sanarak bişeyler söyledi, ama söylediklerinin tek kelimesini bile anlamadım.

O, ne söylüyorsa söylüyor, varsın söylesin, ben de ezberlediklerimden, kendimce uygun düşenlerini söylüyorum.

Amiralle sokağa çıktık. Bişeyler o bana söylüyor, ben de ona söylüyorum. İkimiz de ayrı ayrı tellerden çalıyoruz. Öyle sıkılıyorum ki... Baktım olmıyacak bir kurnazlık edeyim de dedim, bari ona konuşmak fırsatı vermeden ben sorayım:

— Yolculuğunuz nasıl geçti efendim?

Bişeyler söyledi ne dediyse... Ben yine sordum.

— Buradan sonra nereye gideceksiniz?

Yine bişeyler söyledi. Ben boyuna soruyorum. Ben sıkılmaktan kurtuldum ama, bu sefer amiral sıkılmaya başladı; adamın halinden belli sıkıldığı...

Bana şunları şunları sorar diye üç gündür hazırladıklarımdan bir tanesini bile sormuyor. Başladım adama önceden ezberlediklerimden İstanbul'un fethini anlatmaya... Barbaros'u da anlattım. Zavallı adam sustu, tek kelime konuşmuyor.

Öğle yemeğine otele döndük. Ben otelin salonunda onu bekledim, ama çıkmadı ortaya... Otel personelinden biri gelip:

— Amiral Ankara'ya hareket etti beyim... dedi.

Yardım heyeti benim tercümanlığım yüzünden programı değiştirmişti. Aradan bir ay kadar geçtikten sonra Amerika damgalı bir mektup aldım:

«İstanbul'daki yardımlarınız ve gösterdiğiniz ilgi ve başarılı hizmetleriniz için teşekkür ederim.»

Altında yardım heyeti başkanının imzası vardı.

O gün bugün, aradan yıllar geçti, boyuna İngilizce çalıştım ve öğrendim. Artık her ne istersem, karşımdaki İngilize, Amerikalıya anlatıyorum. Ne var ki karşımdaki bana İngilce olarak hiçbirşey anlatamıyor. Tabiî anlatamazlar! yalnız benim çalışmamla olmaz ki, onların da çalışıp İngilizce öğrenmeleri gerekir!

ŞEFİN ÇAKMAKÇIBAŞISI

Kadınlı erkekli sekiz aydın arkadaş, bir gece, bir dost evinde toplanmışlardı. Bir psikiyatr, bir yazar, bir çevirmen, iki de öğretmen... Ünlü ve yaşlı bir gazete yazarından konuşuyorlardı. Övüyorlardı onu. Düşüncelerinden yana değillerdi yazdıklarını kendilerince doğru bulmuyorlar, ama güzel buluyorlardı. Usta yazardı. Ah bir de doğru yazsaydı ya... Ama, o doğru diye, inanarak yazıyordu. Bundan başka, beğendikleri bir yanı da, yaşlı yazarın hayatında hiç kimseye dalkavukluk etmemiş olmasıydı. Birçok büyük kişilerle ünlü yönetmen ve politikacılarla birlikte bulunmuştu, tarihimizi yapan şeflerin yanında çalışmıştı. Ama onlara yaranmaya yeltenmemişti. Oysa, çok mert sanılan büyük kişiler

bile, yaranmak, göze girmek için şefe ne dalkavukluklar yaparlardı. O öyle bir dönemdi. İşte bu usta yazar, şefe dalkavukluğun kaçınılmaz olduğu öyle bir dönemde bile haysiyetini korumasını başarmıştı.

Evlerdeki kış gecesi toplantılarında olduğu gibi, sonra konuşma başka konulara dağıldı. Birara yazar,

— Yıllardan beri kafamda bitürlü çözemediğim bir bulmaca var, dedi.

Öğretmen hanım,

— Nedir? diye sordu.

— Bir çakmak bulmacası bu... —Psikiyatr'a döndü—. Siz bu bulmacanın içinden çıkabilirsiniz belki... Bir tanıdığım var... Önemli bir kişi, epi de yaşlı...

— Kimdir?

— Söylesem, hepiniz tanırsınız ünlü bir kişi... Adını söylemiyeyim daha iyi... Bu adamın bir huyu var... Elinden çakmağı hiç eksik olmaz. Her zaman, heryerde çakmakla oynar.

Kendi de içinde, herkesi ruh hastası sayan psikiyatr,

— Bu bir ruh hastalığıdır, dedi bu hastalığın kökü, küçük çocukluk yaşlarına kadar uzanır. Daha çok, iki üç yaşlarında başlar.

Psikiyatr, oldukça geniş bilgi verdi: İnsanın kişiliği altı yaşına kadar oluşuyordu Bu oluşmanın ikinci dönemi olan «anal» dönemde çocuklar kendi kakalarıyla oynamaktan hoşlanırlardı. İşte kimilerinin hiç durmadan ceket düğmeleriyle, eteklerinin kumaşlarıyla yada kendi parmaklarıyla oynamaları, çocukların «anal» döneminden kurtulamadıklarını, o izi sürdüklerini gösterirdi. Hiç durmadan zincir sallamak yada tesbih çekmek gibi alışkanlıklar da böyleydi. Büyümüş insanlar, çocukluklarında olduğu gibi rahatlıkla kakalarıyla oynamadıklarından, bilinçaltına itilen bu hoşlanma isteği, düğmeyle oynamak, tesbih çekmek zincir sallamak biçiminde beliriyordu. Bu zararsız bir ruh hastalığıydı.

Bu açıklamadan sonra çevirmen,

— Şu Freud çok büyük adam, dedi, demek kakasını karıştırmak...

Öğretmen sözünü kesip,

— Yoo, politika yapmayalım, o iş politikacıların... dedi.

Psikiyatr

— Kimi delilerin, kendi kakalarıyla oynamaları, geriye gidiş, kendi çocukluklarına dönüş demektir... dedi çakmağıyla oynayan adam da, demek çocukluk döneminin alışkanlığını sürdürüyor.

Yazar

— Sanmam, dedi, çünkü, yalnız elindeki çakmakla oynayıp durmuyor, gözü fıldır fıldır çevresinde, kim eline cıgara alsa, hemen çakmağı koşturup çakıyor. Birinin cıgarasını yaktı mı, gözü başkasında... Biri eline cıgara almaya görsün, çak, hemen çakıyor çakmağını... Üstelik kendisi cıgara da içmez... Sizce nedendir?

Kadınlardan biri,

— Anladım, dedi, kadınlara kompliman için olacak. Çünkü, kimi kadınlar vardır, kendilerini kraliçe yada prenses sanırlar, kendilerine öyle davranılmasını isterler. Bacak bacak üstüne atıp, cıgarayı ellerine aldılar mı, orda bulunan bütün erkeklerin, cıgarasını yakmaları için, birbirleriyle yarışırcasına, kimisinin kibritle, kimisinin çakmakla üstlerine atılmalarını bekler. Hele erkekler, elini cıgara paketine attığının farkına varmasınlar... Cıgarayı ağızlarına alıp, edâlı edâlı sağa, sola öyle bir bakışları vardır ki, sanki oradaki erkeklere, «Kaba herifler, ne duruyorsunuz koşup cıgarasını yaksanıza!» der gibi... Bu bakış karşısında erkekler de ister istemez, çakmağı koştururlar. Bir de kadın - erkek eşitliği üzerine gevezelikleri vardır... Onsekiz yaşında kız, bacak bacak üstünde, cigarasını yaksınlar diye nazlı nazlı bakınır, yetmiş yaşında profesör de koşar, kızın cıgarasını yakar... Bu kraliçe bozuntularının bir de yavaaaş, yavaaaş, ellerini kendi çakmaklarına götürüşleri vardır... Sanırım, söylediğiniz adam, çakmağı kadınlara kur aracı olarak kullanıyordur.

Yazar, bu görüşü de doğrulamadı:

— Dediğiniz gibi olsa hanımefendi yalnız kadınların cıgaralarını yakardı. Oysa, çakmak çakmaya öylesine düşkün ki, kadın, erkek, tanısın, tanımasın, birisi elini cıgara paketine attı mı, bu hemen koşup çakmağını çakar. İsterse oradakiler hep erkek olsun. Gözleriyle, kim cıgara alacak, diye aranır durur...

Başka bir hanım,

— Öyleyse o adam, dalkavukmuş, dedi, böylelerine düpedüz dalkavuk derler.

Yazar,

— İlkin ben de sizin gibi düşünmüştüm,

dedi, ama sonraki gözlemlerimle, yanıldığımı anladım. Çünkü, insan, çıkar umduğu, çıkar beklediği kişilere dalkavukluk eder. Oysa bu, cıgarasını yakacağı adamın değerine, önemine hiç aldırmaz. İsterse hamal olsun, isterse bir serseri olsun... Kaç kere tanık oldum, hiç tanımadığı bir cıgarayı ağzına koyup kibritini yaktı da, bu bizimki, hemen koşup adamın yanan kibritini söndürdü, kendi çakmağını çaktı. Vapurda kaç kere, çımacıların cıgaralarını yaktığını gördüm.

Öğretmen,

— Öyleyse, dedi, çok alçakgönüllü bir adam, alçakgönüllülüğünden böyle yapıyor...

Yazar, bu düşünceye de karşı koydu:

— Hiç de değil... Çünkü, son derece kendini beğenmişin biridir, burnu büyük... Küçük dağları ben yarattım, diyen takımından... Alçakgönüllü insanın her davranışı alçakgönüllü olur. Her alanda gururlu olup da, yalnız cıgara yakmak için alçakgönüllü olabilir mi insan hiç?

Öbürleri sordular:

— Öyleyse sizce nedir?

— Neden böyle yapıyor?

— Elbet bir nedeni olacak...

Yazar,

Bilmiyorum, dedi, ben de yıllardan beri düşünürüm hep, nedenini bulmaya çalışırım. Benim için bu, bir çakmak bulmacasıdır. Bir insan kendisi cıgara içmediği halde, neden elinde çakmak, onun bunun cıgarasını yakmak için atlar, atılır durur? Şunu da ekliyeyim; elinden çakmağını hiç düşürmezdi, cıgarasını yakacağı kimse bulamazsa kendikendine çakmağı yakar, söndürür dururdu.

Bir hanım,

— Öyleyse bu bir tik, dedi, tik olacak...

Psikiyatr,

— Tik böyle olmaz, dedi, ama derinlerde bir ruhsal nedeni olacak...

Çevirmen merakla sordu:

— Delilikten değil, tik değil, çocukluğundan kalma hastalık alışkanlık değil, dalkavukluk değil, alçakgönüllülük değil... Öyleyse nedir?

Yazar,

— Özellikle şefin yanında olunca, şefin cıgarasını yakmaya başkasını kesinlikle bırakmazdı. Yirmi-otuz metreden, çakmağı çakıp, bir atmaca gibi, şefin cigarasının üstüne atılır, «Affedersiniz, affedersiniz...» diyerek, şefin cıgarasını ille de kendi çakmağından yakardı. Yetişemez de başkasının çakmağı yada kibritiyle yanmış olursa şefin cıgarasını, o yine çak diye çakar çakmağını «Yanmadı efendim, yanmadı efendim» diyerek, yanan cigarayı bir de kendi çakmağıyla ikinci kere yakardı. Şefin cıgarasını yakmak için atılırken de bir biçimine getirir, koluyla, eliyle, rüzgârıyla, yanan kibritleri, çakmakları söndürürdü.

Öğretmen

— Siz anlattıkça, durum daha aydınlanıyor, açıklığa kavuşuyor, dedi, şimdi daha iyi anlaşılıyor. Her zaman, şefin cıgarasını yakmaya yetişen hazır ve tetikte olsun diye, başkalarının da cıgarasını yakıyor ki, hep formunda olsun... Başkalarının cıgarasını yakması, bir bakıma antreman, şefin cıgarasını yakmaya yetişme antrenmanı... Yani, egzersiz yapıyor...

Çevirmen,

— Evet, akla yakın, dedi, her zaman idmanlı, idman üstünde olmalı ki, şef cıgaraya el attı mı o da çakmağı yetiştirebilsin...

Yazar

— Akla yakınsa da gerçeğe uzak, dedi, çünkü son zamanlarda, kimse ondan fırsat bulup da, şefin cıgarasını yakmanın mutluluğuna eremediği için, artık böyle bir teşebbüse bile girmiyordu. O, hep şefin yakınında dururdu. Tesadüfle, uzağında kalsa da şef cıgaraya el atsa, başkaları nasıl olsa şefin cıgarasını yakmaya ondan fırsat bulamıyacaklarını bildiklerinden, ya dürterek, ya kaş göz işaretiyle, yada seslenerek, ona çakmağı çakıp koşturmasını haber verirlerdi. Yani, bir görev bölümü olmuştu aralarında. O, çakmak çakıcı, öbürleri de çakmak çakılma zamanının geldiğinin habercileri... Dört beş kişi birden telâşla ona «Çakmak, çakmak...» diye fısıldardı. Bu yüzden onun adı «Çakmakcıbaşı»na çıkmıştı. Yüzüne karşı değil ama, arkasından herkes ona Çakmakcıbaşı derdi.

— Ne içinden çıkılmaz bir sorun...

— Ama çok meraklı...

Psikiyatr,

— Yine de bir ruh hastalığı, dedi, ama hastayı görmeden, hastalığın ne olduğu söylenemez...

Yazar,

— Benim kendimce bir yorumum var, dedi.

Nedir?

— Şef öldükten sonra onun elinde çakmağı hiç görmedik. Şef öldü, o da çakmağı bıraktı elinden, o günden sonra kimsenin cıgarasını yakmadı; hattâ, ağzında cıgara, yöresindeki erkeklere, cıgarasını yaksın diye bakınan prenses bozuntusu kadınların cıgaralarını bile... Şimdi hiç kimsenin cıgarasını yakmıyor, elinde de, cebinde de çakmak yok... Ben o zaman, şöyle bir yoruma vardım. Aslında çok mağrur bir adam. Ama şefe gurur sökmez... Çakmağı koşturup hemen şefin cıgarasını yakarak yaptığı dalkavukluk anlaşılmasın diye, o herkesin cıgarasını yakıyordu; dalkavukluğunu alçakgönüllülük gibi göstermek için... Yani, «Bakın, benim huyum böyle, yalnız şefin değil, ben herkesin cıgarasını yakarım işte» demek istiyor...

Psikiyatr,

— Olabilir, dedi, bence de çok doğru bir yorum...

Yazara, hep birlikte, bu çakmakçıbaşının kim olduğunu sordular. Yazar,

— Hepimizin tanıdığı bir yaşlı ve ünlü gazeteci, dedi, hani, az önce hiç kimseye dalkavukluk etmez, güzel yazıyor, usta yazar diye övdüğünüz adam bu... O öyle bir dönemdi ki, en dalkavuk olmayanı bile işte böyleydi. Dalkavukluğu kendine yediremeyenler, işi alçakgönüllülüğe vururlardı.

BENİ ENAYİ Mİ BELLEDİN

Gel, etme eyleme oğlum, sen bu İstanbul sevdasından vazgeç... Her nereye gidersen git, işte benden sana destur. İran'a git, Hind'e, yemen'e git, Çin'e Maçin'e git, İstanbula gelince, ı-ıh... Osağı batsın o İstanbul'un, gidilmez o cenabet yere... Sen gel baba sözü dinle yiğitim.

Ne? İlle de gideceksin he mi? Çok dizini döveceksin, başını taşlara çalacaksın ya, kaç para eder, iş işten geçecek... Şuna bak hele, İstanbul'un taşı toprağı altınmış... Altın değil ya, İstanbul'un kaldırımları bütün zümrüt, zebercet bezeli olsa sana bana ne, hey benim avanak oğlum...

Ulan sıpa, sen babandan akıllı mısın ki, İstanbul'a gidip soyulmayacaksın... Övünmek gibi olmasın, evelallah'ın, sonra büyüklerimin hayır duaları sâyesinde dünyaya kazık atmış sayılır ve de parmakla gösterilen eşraftan bir kişiyken ben o İstanbul'da boyumun ölçüsünü aldım da, sen daha kıssadan hisse almaz mısın?

Beri bak, dinle biyol babam... Bizim kuşağımız, daha çocukluğumuzdan bu İstanbul lâflarıyla dolmuş. Rahmetli Bedir Amcanın oğlu gitti, «Derimizi yüzmediklerine çok şükür, İstanbul ahalisinde insaf, merhamet kalmamış hemşehriler» diye cıscıbıl döndü. Yiğenlerden Rıfat gitti gitmesiyle dönüp «Bu İstanbul'da adamın donunu ayağından habersizce çıkarıp da şayak şalvar diye gene kendine satarlar» diyerek nasıl dolandırıldığını anlattı. Yusuf Çavuş'u dersen, trenden inip İstanbul toprağına ayağını basınca, bir herif peydahlanıp «Vay yiğenim» diye boynuna sarılarak, bizim köyden ve de Yusuf Çavuş'un akrabası çıkmış: «Senin adın neydi, dur hele... Ben köyden çıkışın sen daha bebeydin...» diye her lâfı, her bir köy haberini Yusuf'un ağzından alıp, akrabayız diye Yusuf Çavuş'u soymuş, bir meteliksiz bırakmış. Sarı Cemil, bunu bildiğinden trenden İstanbul'da iner inmez boynuna sarılıp «Beni tanımadın mı? Vay yiğenim!» diyen herifi «Ulan namussuz, Yusuf Çavuşu da sen böyle soymuşsun, bize dersimizi iyi yerden aldık, savul!» diye eliyle ayağıyla itelemiş, bunun üzerine herif «Kusura kalma hemşeri, bizi madara ettin, biz de başka kapıdan yolumuza bakalım, gel helâllaşalım» diye muhabbetinden sarılmış bir daha, neredeyse boğacak Cemil'i, Paçakasnak girmişler birbirlerine... Sarı Cemil kurtulup iskeleye gelmiş, vapur bileti alacak, bir de elini atmış ki, kese yok... «Kese gitti, kesem, eyvah kesem...» diye akşamacak fırfır dönüp oradaki milleti güldürmüş.

Süleyman'ı dersen otobüse binmiş, kadınlar bunu «ortada sandık» hesabı aralarına alıp sıkıştırmışlar. Süleyman kendini cennet hurileri içinde bilip gevşemiş, gözleri süzül-

müş. Biletçi başına dikilip «Bilet deyip de elini cebine atınca bakmış ki cüzdan yok... Karılardan biri diye elini attığı yerden «Höööost» diye ses gelirmiş. Karı nerde, otobüste karı yok, hep inmişler çoktan... Süleyman karı diye heriflerin bacaklarına yapışırmış...

Hangi birini anlatsam, İstanbul'da oyun çok... Gelen anlatıyor, öğreniyoruz, giden başka bir oyuna çarpılıyor. Toprak altından çıkmış antika diye halis demiri yutturma bunlarda, para makinesi icat ettim diye Kara Davut'un bin kaymesini yürütme bunlarda, yolda düşmüş desteyle bulunan paraya ortak çıkıp kesik gazete kâğıdını para diye yutturma bunlarda...

Biz bu hikâyeleri, dersleri dinliye dinliye büyüdük de, nah kafa, ne dersin akıllanmadık. Sen aah şimdi tutturduğun gibi, İstanbul'a gideceğim, para kazanacağım, diye tutturdum. Babam ne dese kâr etmedi. O yıl burda davar ucuz, duyduk ki İstanbul'da pahalıymış... Köylerden yüz davarla yirmi sığır toparladım, dört çoban, bir de ben... Hayvanlar karadan otlaya otlaya götürülecek de etten düşmiyecek... İstanbul'a varışın, bizi hacıağa bellemesinler de dolandırmaya kalkmasınlar diye kasabanın terzisinden yeni urba dikinip giydim, kravatı da bağladım, fötürü de geçirdim başıma... Sürü karadan gidecek, ben de trenle... Velâkin bizi İstanbul'dan iyice ürkütmüşler, gözüm korkmuş; aman ne yandan çarpacaklar, nerden dolandıracaklar diye huylu katır gibi ürkek olmuşum.

Etrafımdakilere «Aman İstanbul sınırına girince haber verin» diyorum. Bilenler «İşte İstanbul sınırına girdik» dediler; demeleriyle ben elimi göğsümdeki cüzdanımın üstüne bastırdım. Trenden iner inmez, bir namussuz bana hızlı bir çarptı, yankesici olduğunu anladım. Elim cüzdanın, cüzdan da kalbimin üstünde. Ben iyice tetikteyim, gözüm fır fır dönüyor. Vapur iskelesine sokulurken biri üstüme abanınca hemen herifin yankesici olduğunu anladım, «Hemşeri uzak dur» dedim. «Neye?» dedi. «Neye olduğunu ben bilirim, sen hele ırak dur da...» Vapur bileti alınan yere geldim, delikteki adam, «on yedi buçuk kuruş» dedi. «Olacağını söyle de alalım» dedim. «Pazarlık yok» dedi. «Bizim İstanbul'a ilk gelişimiz değil, sen bizi enayi mi belledin... Hele, olacağını söyle de alalım şunu» dedim. Arkamda sıradakiler «Hadi yahu, bilet pazarlığı olur mu?» diye söylendiler. Anladım ki bunlar hep ortak, bizi harazaya getirip kazıklayacaklar. Ulan alçaklar, bize ha?.. Biletçi «Kaç bilet istiyorsun?» dedi. Hah şöyle yola gel alçak... «Uyarını söylesen toptan alırım ya, şimdilik bir nümune alalım» dedim. Beni itip sıradan attılar. Fırlayıp aradan çıkmasam cüzdanı götürecekler. Bunlar hep kumpanya... Bindim vapura. Biletçi geldi. «Bilet!» dedi. «Verelim, kaç para?» «Seksen beş.» Gördün mü sen namussuzları... Bunların bir dediği bir dediğini tutmaz... «Efendi, sen bizi enayi belleme... Şimdi on kuruştan verdiler de almadık...» dediysem de, cezadır mezadır diye bizden parayı söktüler. Yahu bunlar eşkiya çetesi...

Vapurda bana yanyan bakıyorlar, belli ki, nasıl etsek de şunu dolandırsak diye plân kuruyorlar. O yandan dolanıp geçiyorum, bu yandan başka dolandırıcı... Sonunda biri gözüne kestirip sokuldu, cıgarasını uzatıp, «Ateşin var mı hemşeri? dedi. Bak sen alçağa... Ben kibrit çakarken, elimi cüzdanın üstünden boşlıyacağım da, hop diye koynumdan cüzdanı kapıp gidecek... «Sen her gördüğünü enayi belleme, ateş mateş yok...» dedim.

Vapurdan indim, inmemle elimdeki bavula saldırmazlar mı, hem de dört kişi birden... Yahu, bura dağbaşı mı, göz göre göre bavulumu alıp kaçacaklar elimden... «Ulan durun, bırakın...» Hayır bırakmazlar. Gündüz gözüyle dört kişi birden üstüme saldırdığına bakılırsa, biz İstanbul'un göbeğine düştük... Onlar çeker bavulu, ben çekerim... «Bırak da götürelim» demezler mi? Ulan siz bırakın da ben götüreyim, siz kimin malını nereye götürüyorsunuz, eşkiyalar? Bunlar iskele hamalıymış. «Herkes kendi malının hamalıdır; bırakın bavulumu!» diye bağırdım. Daha çekiyorlar bavulu. Biz çekişirken bavulun sapı kopup yuvarlanmaz mıyım, az daha denize uçacağım... Seyirttim arkalarından. Zor aldım bavulu ellerinden... Düzüldüm yola. Otelin adresini almışım. Birine otelin yolunu soracağım, ya hırsız uğursuzsa... İstanbul'da kime ne sorulur, adamı alır batakhaneye atarlar. Şuna mı sorsam, buna mı sorsam?... Hiç birini gözüm tutmuyor. Birine sokuldum. «Sirkesi ne yanda?» dedim. «Şu tramvaya bin, gidersin» dedi. Dedi ya, inanmalı mı ki? Tramvaya bindim, biletçi geldi. «Kaça bilet?» «Beş kuruş...» Herife bi güldüm. «Sen bizi

yabancı belleme, biz bu İstanbul'un kurduyuz. Şunun olacağını söyle de bir bilet kestirelim» dedim. «Bilet paazrlığı olmaz» dedi. Hiç olmaz mı?.. İstanbul'dan gelenler bize dersimizi vermiş... Biletçi taşralı olduğumuzu anladı da... «Biz bunca yıldır İstanbul kaldırımı çiğnemekteyiz oğlum» dedim. Tramvayı durdurup da «İn öyleyse, biraz daha kaldırım çiğne...» demez mi... İstanbul'un insanında insaf mı var hey oğlum. Parayı verdim.

Neyse oteli buldum. Devrisi gün de davarı, sığırı celebe satıp ondörtbin kaymeyi cebime yerleştirdim.

Evet, İstanbul, soyguncusu, hırsız, yankesici bol dersem, gene az, hepsi böyle... Celepten ondörtbin lirayı alınca, aman, daha buralarda durulmaz, dedim, tren biletini aldım. Devrisi günü akşamı trene binip gideceğim. Gece, paraları apışımın altına bağlayıp öyle yattım. Çünkü bu İstanbul denilen yerde parayı dolandırıp alamazlarsa, adamın boğazına basıp zorbalıkla alırlar. Biz neler duymuşuz. Sen ne diyorsun, bir gazete alayım dedim de, bacak kadar çocuk, on kuruştan metelik aşağı inmedi. Vur aşağı tut yukarı, çocukla yedibuçuk kuruşa gesişip aldım gazeteyi. Bir de ne baksam, bir hafta öncenin gazetesi değil mi?

Lokantaya gidip yemek yedin mi, hesap pusulasını birbir gözden geçireceksin. Otelin lokantasında ilk yemekte baktım, altına bir de garsoniye yazmışlar. Çağırdım garsonu, «Bari bak» dedim, «bende hödük suratı var mı?» «Yok» dedi. «Yoksa, burdan şimdi garsoniyeyi çıkar. Ulan biz fasulyeyle pilâv, bir de hoşaf yedik, bu garsoniyeyi kim yedi?»

Neyse uzatmıyalım, paralar cebimde, Allaha şükür dolandırılmadan, kazıklanmadan otelden çıktım. Otobüse bindim. Yanıma sokulurlar, iterler, akıllarınca beni çarpacaklar. Bunlar tavşan kokusu almış zağar iti gibi, adamın koynundaki paranın kokusunu alıyorlar ve de bir bakışta cebindeki paranın hesabını biliyorlar. Bir kadın yanıma sokuldu; «Affedersiniz, şuraya nerden gidilir?» diye bir yer sordu. «Git işine!» yol soracak adam bulamadın mı?... Tövbe! Sırnaşacak da beni yolacak kahpe... Git!...

Paralar cebimde, iki elim paraların üstünde, oturdum bi yere, treni bekliyordum.

Hey Allah, içime bir korku düşmüş ki, hiç sorma... Selâmetle şu İstanbul sınırından dışarı bir ataydım ken dimi. Baktım, biri üstüme doğru geliyor. Evet, korktuğum başıma geldi. Adam geldi. «Kayseriye tren kaçta acep hemşerim?» diye sordu. Bak, sen namussuza... Ahbaplığı kurup da beni kaz diye yolacak... «Öte var, öte!..» diye bağırdım. «Kayseri...» «Git yahu, git be!» «Tren kaçta?..» «Git ulan!..»

Herif yalandan bir parlayıp da «Sen hiç medeniyet görmedin mi, yabani!» diye bana saldırmaz mı... Göz göre göre cüzdanı çarpacak... «Puliiis!...» diye ünnememle zırt diye pulis ortaya çıkmaz mı! Eyvah, bunlar pulislen ortak çalışıyor. Bakalım pulisin pulis olduğu doğru mu? Pulis de pusudaymış ki, fırlayıverdi.

Neyse pulisi mulisi zor belâ savdım başımdan.

Bir asker geldi yanıma... Hayır, bu İstanbul'da askere de güvenilmiyecek... «Merhaba efendi» dedi. Bu İstanbul insanının selâmı da alınmayacak. Velâkin olmuyor, iki adım beri çekilip «Merhaba» dedim. Asker sokuldu, ben geriledim, o sokuldu, ben geriledim. Duvarın dibine geldik, «Size bişey söyliyeceğim» dedi. Güldüm... Bak namussuza... Ulan sen babanın hayrına mı söyliyeceksin bu sözü... Bizim kaçın kurası olduğumuzu anlasın diye alaylı alaylı gülerek «Söyle bakalım neymiş?...» dedim. «Ben bir albayın yanında emirberim» dedi. Kimbilir ne maval uyduracak da, cebimizdeki parayı yürütecek... Ben gene alaylı alaylı «Eeee» dedim. «Ne olmuş senin albayına?» «Hiç sorma» dedi, «herifin başına olmadık bir iş geldi...» «Yaa, vah vah» diyerek bununla alay ettim. «Vah vah ki vah vah...» dedi. «Albay gibi namuslu bir adam yok ama adamın başına bir belâ geldi.» Gördün mü, herif nasıl uyutacak beni, yalanlar kıvıracak... Güldüm, «Çıkar şu baklayı ağzından, ne istiyorsun onu söyle şimdi?» «Hiç sorma, albayı işinden çıkaracaklar, hemi de hapse atacaklar. Adam ar ediyor. İntihar edecek...» Elinde tuttuğu bir kutuyu açtı, kutunun içi kırmızı kadife... Kutudan dizili boncuklar çıkardı. «İşte bu, karısının gerdanlığı, bu bileziği, bu küpesi... Halis inci ve yirmidört ayar altın...» Beni bir gülmedir aldı. Askere «Hiç çeneni yorma boşuna, kendine başka bir müşteri ara,» dedim. «Alasın diye söylemiyorum» dedi. «Yazık adama... Karısının boynundan söktü aldı. Koca albay, kendi

de satışa çıkaramıyor. Bana verdi ki satayım... Gösterdim kuyumculara, dünya namussuz birader, onbeşinden fazla veren yok. Ölmüş eşek arıyorlar. Yahu, bunları bugün almaya kalksan yüzbin eder su içinde...»

Askere «Sen şimdi bir enayi arıyorsun ki bunları dehliyesin, hemi?» dedim. «Yok» dedi. «Sen al diye söylemiyorum, sende bende o kadar para nerde? Yoruldum da şurda dinlenirken, seni bir iyi adam gördüm, anlattım.» Bak, şu cibiliyetsize... «Kuyumcu onbeşbin verdi ya, ondörtbini denkleştirdi, üstü çıkışmadı.» Anlat sen külâhıma... «Haydi eyvallah...» «Gülegüle yiğitim...»

Askerin ardından baktım kaldım; kimbilir hangi garibin canını yakacak...

Ben askerin ardından dalmış düşünürken, iki kişi köşeyi canavar gibi dönmesiyle bana çarptı. Elimi cüzdana bastırıp «Önüne bak» dedim. Hayırlısıyla şu cenabet yerden bir savuşsam... Bana çarpan adamlardan birinin elinde pangnot destesi... Herif bana soluk soluğa, «Hemşerim, buralarda bir asker gördün mü?» dedi. Vah yazık, demek asker bunları dolandırdı... «Nasıl askermiş» dedim. «Elinde bir kutu vardı, karayağız bi oğlan... Şu yana saptıydı, izini bulamadık. Vah...» «Çarptı mı sizi yoksa?» «Ne çarpması arkadaş, bizde çarpılacak göz var mı?» «Hiç belli olmaz, bunun burası İstanbul, adamı benzetirler de pabucunu da eline verirler.»

Para destesini elinde tutan «Biz kuyumcuyuz yahu» dedi. «Asker bize gayet kıymetli mücevher getirdi. Albayın karısının dedi ya, Allah bilir çalmıştır. Su içinde yüzbin lira eder mücevherler. Onbeşbin verdik, olmaz, dedi. Biz parayı denkleştiresiye çıktı gitti dükkândan... Bekledik gelir diye, gelmedi de... Vah vah...»

Herifler nerdeyse ağlayacak... Yahu, insan yetmiş seksenbin lira kazancı yitirir de, ağlamak ne, çıldırır... «Ne kadar ederdi mücevherler?» dedim. «Yüzbine elini öpene ver. Askeri gördün mü, sen onu söyle... Boşa vakit geçirmiyelim.» «Evet, gördüm...» Gördüm demesem, arkasından gidip bulacaklar askeri... «Ne yana gitti?» «Aha, şu yana döndü, gitti.» Askerin gittiği yanın tersini gösterdim. Bunlar birbirlerine «Aman koş...» diye bağırarak seğirttiler. Daha durulur mu, koştum askerin arkasından... Bir de baktım, asker uzaklaşmış, mercimek kadar... Koş ha koş, koş ha koş... «Asker ağaaaa!» diye ardından ünnerim, duymaz... Koşmaktan çatlayacağım. Yetiştim buna, hiç alıcılığımı belli etmeden «Uğurlar ola» dedim. «Eyvallah...» dedi. «Ne yana böyle?» «Demin gittiğim kuyumculara gideceğim, ne yapalım, onbeşbine vereceğim. Albayı kurtarmalı...» «Arkadaş, sen bu işte ne komisyon alacaksın?» «Töbe de... O nasıl söz... metelik alacaksam ciğerime yapışsın... Benimkisi bir iyilik, albayın çok ekmeğini yedim ve de iyiliğini gördüm.»

Bir düşündüm, bunda iş var. «Arkadaş, şu mücevherleri sat bana...» «Hayhay...» «Ne istersin?» «Onbeşbin dedik bir kere...»

Vur aşağı, tut yukarı, pazarlıkta ondörtbin beşyüze kesiştik, paraları sayıp mücevherleri aldım. İstasyona döndüm ki, biz pazarlığa oturmuşken tren kaçmış... Varsın kaçsın... Mücevherleri satar, parayı koynuma kor, dönerim memlekete... Paraları tomarla görünce babam şaşıracak... Mücevher kutusunu iman tahtamın üstüne basmışım ki, gayet sıkı, hırsız, yankesici değil, Zaloğlu Rüstem pehlivan gelse, Hamza Peygamber gelse, bedenimden sökemez.

Hemen kuyumculara koşturdum. «Bak şuna hemşerim.» Kuyumcu baktı, güldü... «Bunlar boncuk...» «Biz de biliyoruz boncuk, ne eder sen onu söyle...» «Burada alınıp satılmaz. Cam boncuk, bildiğimiz. Bir iki lira eder.»

Bre oğlum, sen bu İstanbul adamını nerden bileceksin, bizi dilimizden taşralı bildi de, hazineyi elimizden cam diye alacak.

Oradan öbür kuyumcuya, öbüründen berikine... Yahu bunlar hep birbirinin ağzına mı tükürdü... «Cam boncuk, bir-iki lira eder» deyip ellerinden atıyorlar.

Sen kendine gel ulan oğlum, bir hafta süründüm de, sonunda mücevher diye camları aldığımı zor anladım.

Ben benken bu kazığı yersem, ulan seni İstanbul'da donsuz gömleksiz komazlar mı?..

EKMEĞİNİ TAŞTAN ÇIKARAN ADAM

Genellikle, bayram gibi, yılbaşı gibi olağanüstü günler dışında yalnızlıktan hiç yakındığım yok. Ama böyle olağanüstü günlerde yalnızlık içimde tortulanıp çöküyor.

Gelenek olarak, töre olarak ben beni bildiğimdenberi, evimizde olağanüstü günlerin gerekli törenleri yapılır. Ben de öyleyim, bu törenler ailenin bireylerini birbirlerine bağlıyor. Ama ne yapabilirim, bütün çabalarım kaçtır boşa gidiyor, tutmak istediklerim, parmaklarımın arasından kayıp gitti.

Bu bayramı evimde yapayalnız geçirdim; ne elini öpeceğim, ne elimi öpecek kimsem vardı yanımda... Kulağım kapının zilindeydi. İlk gelen çöpçü oldu, eksik olmasın... Bahşişini aldı, gitti. Sonra iki bekçi geldi. sağolsunlar... Onlar da bahşişlerini alıp gittiler. Sonra başka bir çöpçü, bakkalın çırağı, postacı, gazeteci... Hepsi sağolsunlar bayram günü kapımı çaldıkları için...

Daha sonra? İşte o adam geldi... Adını söyledi ama, unuttum. Ben ona, ekmeğini taştan çıkaran adam diyorum.

Masamda, bir hikâye yazmaya uğraşıyor, ama bitürlü beceremiyordum. Çünkü, birisi gelsin de kim gelirse gelsin diye, kulağım kapıdaydı, zil çalsın diye... Kapı zili çaldı, koşup açtım. Tanımadığım biri, bir güleç yüzlü, sevimli adam... Şöyle böyle tanıdıklarımı hatırlayamayan unutkan biri olduğumdan, onu da böyle bir tanıdık sandım. Hatırlamadığımı anlamasın diye, başkalarına da yaptığım gibi, aşırı gösterişle kırk yıllık arkadaşımmış gibi,

— Buyurun, buyurun... dedim.

Benim bu yakınlığımı hiç yadırgamadan içeri girdi. Elimi sıkıp,

— Bayramınız kutlu olsun... dedi, oturdu.

Her zaman yaptığım kurnazlıkla, konuşmanın gidişinden, onu nerden tanıdığımı çıkarmaya çalışıyordum. Gözleri fıldır fıldır, cin gibi zeki, ama zekinin sevimlisi... Benim onu tanımaya çalıştığımı, uykulu ve yorgun bakışlarımdan anladı mı bilmem.

— Ben, dedi sizi yazılarınızdan tanırım. Kitaplarınızın çoğunu okudum. Ama kitap alacak param olmadığı için, kitaplarınızı başkalarından alır okurum hep... Ev adresinizi de birisinden öğrendim, hem bayramınızı kutlayayım, hem de imzalı kitabınızı hediye edersiniz diye geldim.

Genellikle kitap beleşçilerini hiç sevmem. Ama o bayram günü öylesine yalnızdım ki, beni yalnızlıktan kurtaran bu sevimli adama kızamadım. Üç kitabımı imzalayıp verdim.

— Teşekkür ederim, dedi, ama ben asıl başka bişey için size geldim.

— Buyurun...

— Gerekirse adam boğazlayabilirim, yol kesebilirim...

Aaaal... Adam deliii... Nedense bu deliler benden çok hoşlanırlar. Bana gelip giden birçok deli vardır, her biri bir başka deli, kadınlı, erkekli... Yıllardanberi tebelleş olanları vardır, balta olanları vardır, beni ancak sen iyi edebilirsin, diyenleri vardır, haftada dört beş mektup yazanları vardır durmadan bana akıl verenleri vardır. Beni pek severler. Düşünürüm de, kendim için deli doktoru olacak adammışım, derim. Deliler beni neden severler? Kendilerine yakın mı bulurlar, beni de kendilerinden mi sayarlar?.. Bilmem... Yok ama, kendilerini akıllı sananlardan gördüğüm zararı, deliciklerimin hiçbirinden görmedim.

Demek bu da bir başkası ama biraz azılı galiba...

Sesimi çıkarmadan sandelyemi biraz geri çekince,

— Tabiî, dedi, gerekirse adam da boğazlarım, banka da soyarım. Sonra isterse assınlar, ben o sırada aç çocuklarımı doyurayım da... Benim altı çocuğum var. Hükümetimiz, Allah eksikliğini göstermesin, fakir fukara takımına çocuk yapmayın, diyor. Yahu, elde mi? Bu benim karı gayetle cins çıktı, affedersiniz, hapşırsam gebe kalıyor. Soyuna maltız keçisi mi karışmış, nedir... Biz, başını sıkı tuttuk da, ancak altı çocukla kurtardık, yoksa başını boşa bırakırsak, onaltı çocuk doğuracaktı. Ben memurum ama en küçük memur, en alttakilerden... Yoksul olduğumuzdan, babam okutamadı ki, bi büyük memur olayım. E, ben öyle zengin olacak adam da değilim. Altı çocukla nasıl zengin olunur, elimdeki üç kuruşu biriktirip beş kuruş yapamıyorum ki... Aylığımdan elime geçen dörtyüzelli lira... Dörtyüzelli lirayla, altı çocuk, iki de biz, sekiz baş, geçinebilir mi? Eh, ben de, Allah ne verdiyse, küçükten küçükten alavere dalavere yaparım, ne yalan söyleyeyim. Yapmam desem, kim inanır?.. Bir kere, iki-

yüzelli lira ev kirası beyim, havagazı, elektrik, su da yüz lirayı bulur... Eee? Allahın bildiğini kuldan saklayacak değilim küçükten küçükten yapındırmasam, yolumu bulmasam aç kalır çocuklar. Yooo, çocuklarımı aç bırakmam... Bırakamam... Gerekirse, onları doyurmak için yol keserim, hırsızlık ederim, adam boğazlarım... Haklı mıyım?

— Haklısınız... dedim.

— Çocuklarım için herşey yaparım... Yaparım yapmasına ama, şimdiye kadar namussuzluk denilecek bi kötü şey yapmadım. Başınızı ağrıtmıyorum ya?..

— Yooo, estağfurullah... Sizi dinliyorum.

— Ben bu memurluğa daha yeni girdim. Oradan da kovarlar yakında... Memur olmadan önce yapmadığım iş kalmadı. Bir zamanlar tramvaylar vardı ya, işte o zamanlar... Kadıköy - Üsküdar arasında işleyen tramvaylarda biletçiyim. Bilet de üç kuruş... Ama nedense, bir ara bozuk para bulunmuyordu. Hükümetin darpanesi bir kuruşluk, beş kuruşluk gibi küçük para basmıyor. Hükümet haklı... Çünkü kendisine, bir kuruş, beş kuruş lâzım olmaz ki bassın... Bir kere hükümetin özel arabası vardır, otobüse binmez; kırk yılda bir halkın arasına girmek için binse bile, pasosu olduğundan bilet parası ödemez, onun için de kendisine lâzım olan büyük parayı basıyor. Bozuk parasızlıktan kıvranan esnaf, bütün lirayı bozana, üsle de beş on kuruş çeviyor; yani bir bütün lira yüzbeş kuruşa bozduruluyor. Tramvay biletçilerinde de bozuk para çok... Üsküdar'da o zaman bir büyük muhallebici vardı, son tramvay seferimi yaptıktan sonra o muhallebiciye gider, bozuk paraları verir, bütün para alırdım. Bende kırk lira bozuk para varsa diyelim, ben açlıktan, kırk tane beş kuruş, yani iki lira kazanırdım. Muhallebici öyle memnun olurdu ki parasını bozdum diye, üstelik bana bir tabak da tatlı verirdi. Bu benim yaptığım işte namussuzluk var mı?

— Hayır...

— Derken efendim... Para yine yetmiyor... Tramvay yolcularına «Bozuk para lütfen» diye bağırıyorum. Üç kuruşluk bilet almak için, beş kuruş veriyorlar. «Bozuk para verin!» «Yok...» diyorlar. Eh yoksa, yok... Beş kuruşu alıyorum, üste iki kuruş vermiyorum. Böyle böyle, bende bozuk paralar birikiyor, çantam, ceplerim doluyor. Gece son seferimde, gidiyorum mahallebiciyle, birkaç avuç dolusu bozuk paraları, o tırtıllı kuruşları atıyorum masanın mermerine... Mahallebici, bir bir sayıyor kuruşları... O bozuk paraları sayarken, ben de ısmarladığı bir tabak tatlıyı âfiyetle yiyorum. Sonra bütün paraları alıp enspektörlüğe yatırıyorum. Böylece aylığım iki katına geliyor, ancak geçinebiliyoruz.

Birgün yine, son seferi yapıyoruz, bir yolcu bindi tramvaya, beş kuruş verdi. «Lütfen bozuk» dedim her zamanki gibi... «Yok» dedi. Aldım beş kuruşu, attım çantaya... Biraz sonra, parasının üstünü istedi. Ben yine «Yok» dedim. Üsküdar'da adam indi tramvaydan. Ben de nöbeti yine biletçi arkadaşa bırakıp doğru mahallebiciye gittim. Avuçla bozuk paraları, o tırtıllı kuruşları sayıyor, ben de oturmuş tatlımı yerken, bir de baktım, tam karşımdaki masada, gözlüklü bir adam, gözlerini bana dikmiş, bakışları can alıcı, bakıp duruyor. Herifi tanıdım. Son seferde, «Bozuk para yok» deyip, iki kuruşunu geri vermediğim gözlüklü adam... Terslik bu ya, o da mahallebiciye gelmiş, tatlı yiyeceği tutmuş herifin... Gözlerini benden hiç ayırmıyor... Ben de tavukgöğsü yiyorum. Anlayın, herifin bakışları altında nasıl ezilmiş, nasıl bozulmuşum ki, o yumuşacık tavukgöğsünün her lokması çakıl taşı gibi olmuş, o kadar yutkunuyorum da boğazımdan geçmiyor. Başımı tavukgöğsü tabağına eğip yemeye çalışıyorum, ama dayanamayıp başımı kaldırınca bir de bakıyorum, herifin gözü üzerimde... Gözlük camlarının altında gözleri, namlı gibi, bana dikilmiş... Artık adamı, salt iki göz olarak görmeye başladım, koskocaman iki göz... Bakışlarıyla ciğerimi deldiği yetmezmiş gibi, kalktı, yanıma gelip,

— Hani sende bozuk para yoktu? dedi.

Ben bittim, kesseler, bir damla kanım akmıyacak... Gözlüklü adam gitti, ben de mahallebiciden bütünlediği paraları alıp enspektörlüğe yatırdım, eve gittim. Ertesi sabah, iş almaya gittim. Enspektör, «Seni müdür istiyor» dedi. O gözlüklü adam yememiş içmemiş, gidip beni müdüre şikâyet etmiş. Müdüre gittim, beni görür görmez iki elini açıp havaya fırladı, bağırmaya başladı: «Yeter, yeter!... Senin hırsızlığından bıktım artık... Memleketi batıracaksın, Defol!»

Tabiî defoldum. Ama beni bir gülmedir aldı... Memleketi batıracakmışım... Hele şu herife bak... Ulan, ben kimim ki memleketi ba-

tırabileyim?...

Çoluk çocuk kaldık mı aç... Hayır, ben çocuklarımı aç bırakamam. Ona buna yalvardım yakardım, yine biletçi oldum. Artık bozuk para yok diye, kuruşları iç edemiyorum ama, aylıkla da geçinilmiyor. Yolcuların kullanıp attıkları biletleri toplamaya başladım .Bu biletleri eve götürüp güzelce ütülüyor, sonra deste yapıp dibinden bağlıyor, koçan yapıyordum. Bu koçanı, bilet kutusunun altında tutuyordum. Tam tramvaydan ineceği sıra, bilet isteyen yolcular olursa, onlara bu ütülü koçandan bilet kesip veriyorum ki, nasıl olsa adam tramvaydan, kontrolör artık görmez bileti... Bir zaman da böyle yolumu buldum.

İşte böyle... Alevere dalevere, pek de büyük namussuzluk yapmamaya çalışarak çocukları büyütüp okutmaya uğraşıyorum. Onun için de hiçbir işte dikiş tutturamıyorum. Bir zamanlar hepten işsiz kalmıştım. Ne yapayım, ne yapayım? Gittim mezbahaya, oralarda dolanıyorum, bir iş çıkarabilir miyim diye... Baktım, bir adam, Anadolu'dan otuz sığır getirmiş, mezbahaya satacak... Pek öyle zengin celeplerden değil. Sokuldum yanına. «Hemşerim, kaça alıyorlar hayvanları?» dedim. Öylece canlı tartıp, kilo başına dört lira veriyorlarmış. «İster misin, tartılırken hayvanları beşer onar kilo arttıralım?» dedim. Düşündü şöyle bir... Her hayvanı on kilo arttırsak, açıktan kırk lira alacak; otuz sığırda, binikiyüz lira eder... «Nasıl olacak?» dedi. «Sen, nasılını bırak... Açıktan aldığımız parayı kırışır mıyız?» dedim. «Olur» dedi. Gel benimle... Gittik adamla, yüz lira verdirip bir çuval mısır aldırttım. Mısıra on kilo da tuz kattım. Yazık, sığırlar, günlerce yol gitmekten, açlıktan bitmişler. Nasıl olsa kesilecekler, sevaptır, döktüm tuzlu mısırı önlerine... Bir yediler bir yediler... Üç çuval tuzlu mısır daha yedirdim hayvanlara... Tuzlu mısırı yeyince susadılar iyice... Verdim suyu, verdim suyu... Garipler iyice doyup keyiflendiler, yatıp geviş getirmeye başladılar. Sonra mezbahanın tartısına çektik... Yani anlayacağın, her kilo mısırı, bir kilo suyu et fiyatına dörder liradan sattık. Hisseme o gün dörtyüz lira düştü. Aç hayvanları, kesilmeden önce doyurduğum için Allah yanında sevabı da caba...

Yaaa, işte böyle beyim... Ben böyle yapıyorum, ne yapacaksın? İyi ki, geçen yıl memur oldum da...

— Şimdi geçinebiliyor musun? diye sordum.

— Nerdeee? Bu zamanda dörtyüz lirayla nasıl geçinilir? Ben ekmeğimi taştan çıkarırım... Yine ufak tefek avantalar çıkarıyorum kendime. Bayramdan önce on param yoktu... Çocuklara bayramlık, yine iyi kötü, bişeyler ister... Ne yapayım, ne yapayım? Kazıklayacak kimse de yok...

— Ne yaptınız?

— Çalıştığım yerdeki memur arkadaşlara, yüzelli lira düşürdüğümü söyledim. Bizde töredir, bir memur para düşürürse, arkadaşları aralarında ekler toplar, o parayı ona verirler.

— Verirler mi?

— Evet... Tabiî, hiçbiri benim para düşürdüğüme inanmadı ama, inanmış gibi görünüp, aralarında üçer beşer lira toplayıp bana verdiler. Yüzelli lira nedir ki, daha arife günü bitti para... Bayramda yine para yok.

— Şimdi ne yapacaksınız?

— Ben de onun için size geldim ya... Söyledim baştan, çocuklarımı aç koyamam, gerekirse, adam soyarım, boğazlarım bile...

Bir süre durduktan sonra,

— Şimdi, dedi, bu benim anlattıklarımdan siz bir hikâye çıkarıp iki üçyüz lira alırsınız... Ama konuyu ben verdiğim için, elli lirası benim olmalı... Hem de senin öbür hikâyelerin gibi uydurma değil, «Hayat-ı hakikiye»den bir bölüm... Öyle değil mi, elli lirayı hakettim.

— Tabiî...

Elli lirayı verdim.

— Sizin zamanınız değerlidir, ben boşuna oturup zamanınızı almayayım... İmzalı kitaplarınız için ayrıca teşekkür ederim. Çok darda kalmazsam onları satmam... Ama sıkışıp da satacak olursam, hiç merak etmeyin, imzalı sayfayı koparır, değerli bir andaç olarak kendime saklarım. Elli lirayı, aldık, bugünü, yarını da kurtardık... İnşallah adam boğazlamak zorunda kalmam. Hoşçakalın...

Sevimli adam gitti. Arkasından çok düşündüm, acaba deli miydi? Belki de... Ama sevimli bir deli... Benim, özellikle bayram gibi olağanüstü günlerde içimde tortulanan yalnızlığıma arkadaşlık eden, içime bir avuç bayram sevinci serpen tatlı bir deli... Daha sonraki günler, kendilerini akıllı sanan birçok arkadaşlarım geldi, yurt gerçekleri üstüne konuştuk, konuştuk, konuştuk...

Vatan Sağolsun için basında çıkmış eleştiriler

19 Temmuz 1968 günlü YENİ GAZETE'de:

GÜLDÜRÜRKEN DÜŞÜNDÜRME SANATININ GÜZEL BİR ÖRNEĞİ

Doğan Hızlan

Vatan Sağolsun, (Mizah Hikâyeleri), Aziz Nesin, Hüsnütabiat Matbaası, 136 sayfa, Düşün Yayınevi, 10 lira.

Aziz Nesin, Milliyet Gazetesinin düzenlediği Karacan Armağanı'nda bu yıl birincilik ödülünü aldı. Bu yılki armağanın konusu Karagöz bugünkü dille yazmak ve bugünün olaylarına uyarlamaktı. Yazarın bu ödülü kazanması yeni hikâyelerini topladığı kitabın öncelik almasını sağladı.

Aziz Nesin'in «Vatan Sağolsun»unun değişik bir özelliği de başına «Kendi Hikâyem» adıyla yaşama hikâyesini koymuş olması. Kendi Hikâyem'de mizahçı o yalın, yalnızca tarihler ve bir takım okullar sıralayan biyografik notlar yerine yaşamasının acı tatlı günlerini gece mizahın o keskin objektifinden geçirerek bize yansıtmış.

HİKAYELERİN ÖZELLİKLERİ

Aziz Nesin'in hikâyeleri mizah türünün en çarpıcı hikâyeleridir. Bu çarpıcılıklarından, renklilerinden ötürü de her katın, her düzeyin okuyucusuna aynı güçle seslenirler. Tipler, herkesin rastladığı gündelik hayattaki insanlardan seçilmiştir. Hikâye kahramanları, insanı güldürürler ama, hepsi de toplumun bir kesiminin hastalığını, aksaklığını ortaya koyar. Her hikâye bir yaranın deşilmesidir. İlk okuyuşta düzeyde gibi görünen öz, ülkemizin bir derdine parmak basar.

İlk hikâye, kitaba adını veren «Vatan Sağolsun»dur. Kâşir Bey bir fabrikatördür, hakkında vergi kaçakçılığından, küçük yaşta işçi çalıştırmağa kadar çeşitli ihbarlar yapılmıştır, bunun sonucunda da müfettişler fabrikayı ve yapılan işlemleri teftişe gelirler. Kâşir Bey bu genç ve ateşli müfettişlere defterleri, her türlü işlemin yapıldığı belgeleri teslim etmeden önce ne yapar? Odasını gösterir, odasının duvarları fotoğraflarla süslüdür, bu fotoğraflarda Kurtuluş Savaşının büyükleriyle kendisi birarada görülmektedir. Kâşir Bey kahramanlıklarını anlattıkça gelenler yumuşamaya hattâ Kâşir Bey'in aleyhinde bulunanlara kızmaya başlarlar. Ne aksaklık söylenirse söylensin Kâşir Bey'in cevabı hazırdır: «Vatan Sağolsun». Kitabın en ilgi çekici hikâyelerinden biri olan bu hikâyede Kurtuluş Savaşı'nın genç kuşaklara karşı nasıl kullanıldığı ve bu konunun nasıl istismar edildiği ortaya konulmaktadır. Adam öyle bir kalkanla çıkmaktadır ki, âdeta bir dokunulmazlığın ardında her şey yapabilmektedir.

Aziz Nesin'in hikâyelerinin konusunda ve kahramanlarında dikkati çeken bir özellik vardır. Ülkemizde ayrıntılarla uğraşıldığından da öz arada kaynayıp gider. Onun çoğu olumsuz kahramanlarının amacı bu asıl özün arada kaynatılmasını, belirtmeleridir. Bu tavır devrimci ve kökel (radikal) bir yazarın bakış açısını da belirler: «Orijinal Mikrop»da bu tür bir hikâye. Bir göz profesörü hastanın gözündeki mikrobun orijinalliğini ispatlamaya çabalarken hasta kör olur. Ama biçimsel bilgi kazanmıştır zaferi, profesörün dediği doğrulanmıştır, ne demişti profesör: böyle bırakılan hasta yarın kör olur. Uzmanlığı doğrulandıktan sonra gerisi önemli değil. Hasta ölse de ne olur.

FANTEZİ

Aziz Nesin'in kimi hikâyeleri de bir bildirinin yoğunluğuyla yazılmamışlardır, amaçları az düşündürüp çok güldürmektir. İşte kitaptaki «Bunlar Kimin Cicim» ve «Şeykesen Bektaş Ağa» hikâyelerini fantezi türüne örnek gösterebiliriz. «Gazocağı Memesi»nde anlatımı akıcı ama bir öz taşımayan hikâyeler sınıfına sokulabilir. Bunlar Kimin Cicim'de bir hocanın yasak aşkı dile getirilir. Şeykesen Bektaş Ağa'da aşırı namusluluk taslayan bi-

rinin Bektaş Ağa tarafından üreme organının kesilmesi anlatılır.

Fantezi diye nitelendirdiğimiz hikâyeleri izleyen «Haklısın Bey» değişik bir halk anlayışını yansıtıyor. Hikâyede bir hükümet memuruyla bir köy muhtarının birbirine olan konumları, karşılıklı ilişkileri anlatılmaktadır.

İNSAN PANAYIRI

Toplumumuzdaki çeşitli olayların küçük bir kesimini çekiverir Nesin, bunu size büyüteçle aktarır. Çoğundan bir ders çıkarırsınız gülerken ve çelişmeler şaşırtır bir yerde sizi.

«Burda Bir Dakka Duralım», «Eşşeklere Mahsus»da Aziz Nesin'in büyük hikâyelerinden çok magazin dergilerinde yayınladıklarına benzemektedir. Aziz Nesin'in fantezileri de bir düşünceyi iletmek istiyor ama bildirinin yoğun olduğu hikâyeleri kadar güçlü değil. Bazı zaman Nesin bu fantezilerde mizahın sığ sularında boğulmuş.

«Vatan Sağolsun» Aziz Nesin'in sanatının, hikâye ve mizah anlayışının bütün özelliklerinin bir defa daha sergilendiği bir hikâyeler toplamı. Sanırız elliüçüncü kitabını yayınlayan ve ünü Türk sınırlarını aşmış sanatçıyı Türk okurlarına daha uzun tanıtmak gereksiz olur.

İNSANLAR UYANIYOR

1681

KROKODİL BÜYÜK ÖDÜLÜ

Moskova'da Rusça yayınlanan 3 milyon trajlı haftalık mizah dergisi KROKODİL «Timsah» 1969 yılında, Uluslararası Mizah Hikâyesi Yarışması açmıştı. Aziz Nesin bu yarışmaya «İnsanlar Uyanıyor» başlıklı ve bu kitaba adını veren hikâyesiyle katılmıştı. Pekçok ulustan birçok yazarın katıldığı bu yarışmaya binden çok hikâye gönderilmişti. Aziz Nesin, «İnsanlar Uyanıyor» başlıklı hikâyesiyle KROKODİL Yarışmasında birinciliği alarak Büyük Ödülü kazandı. Aşağıda birincilik diplomasının Türkçeye çevirisini okuyacaksınız.

BÜYÜK ÖDÜL DİPLOMASI

«Humoris Causa» ünvanına sahip olduğunu onaylamak üzere bu madalya ile diploma, şahane ve mükemmel yazar Aziz Nesin'e sunulmuştur.

Bu diploma, sahibinin acı gülüş, acı alay, alaycılık, katılarak güldürme ve içli gülüş ve başka tip mizahların sırlarını bildiğini onaylar.

Aziz Nesin, tabiatın verdiği istidadının gücüyle, bu yarışmada binlerce rakibini yenmiş, büyük bir zafer kazanarak büyük ödülü hak etmiştir.

İşbu Büyük Ödül diploması, sahibinden, bitmez tükenmez nükteli söz, fıkra, alay, şaka, mizah, yergi istemek hakkını, ilgili bütün yurttaş ve örgütlere vermektedir.

KROKODİL — 1969

İNSANLAR UYANIYOR

Son hapisliği çok zor gelmişti. Cezaevinden çıktıktan sonra, bir taşra ilçesindeki hele o sürgünlüğü canına tak demişti. Sürgün süresi dolup da başkente dönünce, kendisini kentin kalabalığı içinde büsbütün yalnız buldu. Karısı, daha cezaevindeyken ondan boşanmıştı.

Bu durumda insan isteristemez karamsarlığa düşer, hele parası, bir geçim yolu da yoksa... Politikadan elini eteğini çekip geçinebileceği bir iş mi aramalıydı?

İlkin başını sokacak bir dam altı bulması gerekiyordu. Kentin orta yerlerindeki evlerin kirası çok yüksekti, yalnız ortadakiler değil, dolaydakiler de de öyle... Kirasını ödeyemediği için, icra memurlarının evine gelip, külüstür yazı makinesini, biriki parça eskipüskü eşyasını haczetmelerinden artık bıkıp usanmıştı. Hele konukomşunun, ilk gördükleri bir yabancı yaratığa bakar gibi, süzerek kendisine bakmalarından, korkulu, meraklı gözlerden, düşman bakışlardan bıkmıştı. Onun için uzaklarda, dış mahallelerden de ötelerde, tenha bir yerlerde, ucuz, küçücük bir kiralık ev arıyordu.

Araya taraya buldu böyle bir yer; birbuçuk odalı küçücük bir gecekondu. Aşağıyukarı, yaya gidişle kente iki saat uzaklıkta, bir tepe üzerine kurulmuş beşon gecekonduluk bir küçümencik mahalleydi burası. Üstelik, gecekonduların birbirlerinden uzak oluşu, onun için, çok iyiydi. İki eski bavul dolusu kitaplarından, biriki parça eski öteberisinden başka bişeyi yoktu. Gecekondusunun pencerelerini bile, perde yerine eski gazete kâğıtlarıyla örttü. Mutluydu. Şimdi artık, geçinebilmek için bir küçük iş arayıp bulmalıydı.

Evinin az ötesinde, ama tam karşısında, baraka içinde bir bakkal dükkânı vardı. Bakkalın az solunda, dermeçatma bir sundurmada da manav vardı. Alışverişini bu ikisinden yapıyordu. Gidegele, bakkalla manavın ahbabı olmuştu. İkisi de durumlarından, az kazançlarından yakınıyordu. Alışverişleri pek azdı. Günde beşaltı müşteri ancak geliyordu dükkânlarına. Onlar da çok para bırakan yağlı müşteriler değildi. Büyük sermayeleri olmadığı için de daha işlek bir yerde dükkân açamıyorlardı.

Gecekonduya taşınmasından bikaç gün sonra, bakkalın önüne bir simitçi gelmeye başlamıştı; her öğle sonraları gelir, hava kararıncaya kadar orda kalırdı. Daha sonra, simitçinin yanına bir mısırcı gelmeye başladı.

Manavın köşesinde bir adam, camekân içinde tatlı, kurabiye filân satmaya başladı. Derken, bir kundura boyacısı, daha sonra bir gezgin şerbetçi, bir helvacı da oraya yerleşti. Hattâ, eski bir şemsiye altında bir kundura tamircisi bile ortaya çıktı.

Kısa zamanda gecekondunun karşısı bir küçük pazar yeri olmuştu. Bir çöpçü, sabahtan akşama kadar oraları süpürür dururdu. Bir sürü gezginci esnaf dolmuştu. Bakkalla manavın arasında bir kır kahvesi bile kuruldu. Gidiş-geliş, gelip-geçen arttı.

Ne zamandanberi boş duran komşu gecekonduların odaları da kiralandı.

Bu cümbüşlü, neşeli havadan mutluluk duyuyordu. Ne var ki, hâlâ işsizdi. O kadar iş aradığı halde bulamıyordu. İş verecek gibi olup, hemen onun arkasından gelen polisten kimliğini öğrenenler iş vermekten vazgeçiyorlardı.

Arkadaşları da onun gibi parasız, işsiz olduklarından borç bulması da olanaksızdı. Hiç olmazsa, oturduğu gecekondunun kirasından kurtulmak için, bir arkadaşının kentte bir apartmandaki tek odasını onun bölüşecekti. Arkadaşının bu önerisini kabul etti ama, burdan çıkması kolay değildi. Bakkala, manava, daha biriki satıcıya çok küçük de olsa borçları vardı. Borçlarını ödemesi gerekirdi.

Bir gece evinde, neyini satıp da borçlarını ödeyeceğini, nasıl taşınacağını düşünürken kapı çalındı. Gelen üç kişiydi; bakkal, manav, bir de kır kahvesinin sahibi... Yoksul odasına utanarak bu üç konuğu aldı.

— Kusura bakmayın, size ikram edecek ne kahvem, ne başka şeyim var... dedi.

Bakkal, gülümseyerek,

— Zarar yok, biz bişeyler getirdik, işte kahve, işte şeker... diye, elindeki kesekâğıtlarını masanın üstüne koydu.

Pek şaştı. Niçin bunları getirmişlerdi? İlkin, alacaklarını istemeye geldiklerini sanmıştı, ama bu hediyeler ne oluyordu?

Manav,

— Duyduğumuz doğruysa, buradan taşınıyormuşsunuz? dedi.

— Evet, taşınacağım...

Şimdi anlamıştı, neden geldiklerini. Onlara olan borcunu ödemeden taşınacağını sanıp telâşlanmış olmalıydılar.

— Evet ama, siz nerden duydunuz taşınacağımı?

Kahveci, anlamlı anlamlı,

— Biz duyarız, hem de yerinden duyarız... dedi.

— Merak etmeyin, sizlere olan borcumu ödemeden taşınacak değilim...

Kahveci,

— Şimdi ayıp ettin işte ağabey, senden alacak isteyen mi var? dedi.

Bakkal,

— Sözünü etmeye bile değmez beyim, dedi, zaten kaç para ki...

Manav,

— Benden yana helâl olsun, katiyen istemem ve de versen almam... dedi..

— Ama niçin?

— Biz senin değerini bilenlerdeniz beyim... Senin bize çok iyiliğin var...

Boğazına bir düğüm oturdu, zorlukla,

— Estağfurullah... diyebildi.

Demek onu tanıyorlar, bu halk için çalıştığını biliyorlardı. Ne diye umutsuzluğa kapılmıştı, ne diye karamsarlaşmıştı da, politikadan çekilmeye kalkışmıştı. Hiç bu insanlar bırakılır mıydı?

Kahveci,

— Vazgeçin burdan taşınmaktan, çok rica ederiz, dedi.

Manav ekledi:

— Evet, bunu ricaya geldik...

— Taşınmak zorundayım, çünkü kira veremiyorum...

Manav,

— Biliyoruz, dedi, herbişeyi biliyoruz. Biz, bura esnafı düşündük, taşındık sonunda sizin kiranızı aramızda toplayıp her ay ödemeye karar verdik. Yeter ki siz burdan çıkmayın...

Bakkal,

— Bizden ayrılmayın yeter, kirayı hiç düşünmeyin... dedi.

Gözleri buğulanmıştı sevinçten, nerdeyse ağlayacaktı. Halk uğruna bunca yıllık mücadelesinin sonunda, kendisine ilk olarak değer veriliyordu.

— Olmaz, dedi, kabul edemem... Sonra, yalnız kira değil, işsizim. Burda geçinmek zor, bir arkadaşımın yanına sığınacağım.

Kahveci,

— Biz bura esnafı kaç gündür hep bu işi konuşuyoruz, dedi, biz herşeyi düşündük, sizin geçiminizi de... Sizin aylık geçiminiz her ne kadarsa bir aramızda denkleştirip vereceğiz... Ne olur, çıkmayın burdan... Bizi yüzüstü bırakmayın...

Üçü birden yalvarıyordu.

Nerdeyse kendini tutamayıp ağlayacaktı. Kim ne derse desin, memlekette büyük bir gelişme, insanlarda büyük bir uyanma vardı. Demek bunca yıl boşuna çalışmamışlardı. Eskiden olsa, bu adamlar ona selâm bile vermezlerdi.

— Çok teşekkür ederim, dedi, sağolun, beni çok duygulandırdınız. Ama kabul edemem yardımınızı...

Yeniden yalvarmaya başladılar. Bakkal,

— Bu yer size lâyık değil, dedi, oturulacak ev değil... Burasını beğenmiyorsanız, hemen şuracıkta, iki katlı bir ev var, üst katı kiralık. Banyosu da var hem de... Orasını size tutalım...

Kahveci,

— Bizim istediğimiz, sizin bu mahalleden, bizden uzaklaşmamanız... dedi.

Çok merak etmeye başlamıştı:

— Peki ama niçin burda kalmamı istiyorsunuz?

— Besbelli beyim... Bunca esnaf, sizin sayenizde geçiniyoruz.

— Estağfurullah... Ben sizden öyle büyük alışveriş yapmıyorum ki...

— Sizin alışverişiniz hiç... Asıl alışveriş başka.. Siz buraya uğur getirdiniz... Siz gelmeden önce dükkânıma günde üçdört müşteri ancak uğrardı. Siz burasını canlandırdınız, neşelendirdiniz. Baksanıza yeni yeni dükkânlar açıldı...

Bakkal,

— Hep sizin sayenizde... dedi.

Kahveci,

— Bize acıyın, dedi, siz, burdan taşınırsanız biz hepiniz hapı yuttuk. En başta ben, kahveyi kapatmak zorunda kalırım...

Manav,

— Siz mahalleden taşınırsanız, buraları yine eskisi gibi sönük kalır, bütün esnaf dağılır. Bizler de çoluk çocuk aç, sefil kalırız... dedi.

Bir yalvarma daha tutturdular. Çoluk çocukları vardı, onlara acımalıydı. Hepsi onun sayesinde geçinip, gidiyorlardı işte... İsterse ona aylık bile bağlayacaklardı.

— Sağolun ama, benim öyle büyük hizmetlerim yok, dedi, hem elim ayağım tutarken çalışmalıyım... Ben ne yaptım ki size, burdan ayrılmamı istemiyorsunuz?

Manav,

— Daha ne yapacaksınız, dedi, sizin iyiliğinizi unutamayız. Siz bu gecekonduya taşınınca, sizi dikizleyip gözaltında tutmak için, çöpçü kılığında, boyacı kılığında polisler geldi. O polisleri kontrol için de daha başka polisler geldi. Buraları ana-baba günü oldu.

Bakkal,

— İlkin bizden sorup öğrenirlerdi sizin neler yaptığınızı... dedi.

Manav,

— Bunlar hep bizden alışverişe başladılar.. Sonra eskici geldi, kundura tamircisi, şekerci, turşucu, simitçi filân geldi.

Kahveci,

— Ben de dedi, bir kahve açıp sayende geçinmeye başladım beyim. Akşama kadar kahvemde oturuyor, tavla, iskambil, oynuyorlar, en azından üçer dörder kahve içseler, tamam.

Onlara acı acı baktı,

— Bunların hepsi sivil polis mi? dedi.

— Polis olanı da var, olmayanı da... Bir yerde on kişi birikti mi, yanına elli kişi toplaşır... İşmdi siz burdan taşınırsanız, burası yine eski haline dönecek... Arkanızdan bütün polisler gider.

Bakkal,

— İşte, o zaman yandık! dedi.

Manav,

— Fakir fukaraya acıyın! dedi.

Kahveci,

— Hiç olmazsa, biz bir sermaye toplayana kadar buradan taşınmasanız... dedi.

Düşündü. Başka yerde aynı durum başına gelecekti.

— Peki, dedi, burdan taşınmayacağım ama, alın şu getirdiklerinizi...

Masa üstünde duran dört kesekâğıdını bakkala verdi.

Giderlerken, Manav,

— Öbür arkadaşlara müjdeyi verelim mi? dedi.

— Evet, taşınmayacağım... Sizden bişey istediğim de yok...

Kahveci,

— Allah razı olsun... dedi.

KARISI HAKLI

Karısı, fırtınalı havadan, dalgalı denizden aşırı korkuya kapıldığı için böyle havalarda vapura binmek istemez, binmek zorunda kalırsa da sinirleri bozulur. İstanbul'un Anadolu yakasında oturanların vapura binmemeleri ellerinde mi!

Karşı yakada önemli bir işleri olduğu için denizin çok dalgalı olduğu o gün vapura binmek zorunda kalmışlardı. Sinirleri çok bozulan karısını avutmak için, şimdiyedek de vapurların hiç batmadığını, korkmamasını söyledi.

Karısı,

— Ne demek, diye bağırdı, şimdiye kadar bu vapurların hiç batmamış olması, bundan sonra da batmayacağı mı demektir yani?

Karısı haklıydı ama, o da koca olarak karısının korkusunu gidermeye, ona moral vermeye çalışacaktı elbette. Eniyisi işi şakaya vurup, gülüp geçmek, böylece fırtınayı karısına önemsetmemekti. Gülümseyerek,

— Bak ne güzel, sanki salıncaktaymışız gibi... dedi.

Tam bu sırada, vapur yüksek bir dalganın tepesinden boşluğa düşer gibi olmuş, karısı da, korkudan, oturduğu kanepenin minderine

tırnaklarını geçirmişti.

Adam, vapurun düşüşüne uygun bir sesle, yine yalancıktan gülerek,

— Hooop! deyince, büsbütün çileden çıkan karısı,

— Sen zaten hep böylesin, diye bağırdı, hep böylesin!.. Hiçbir zaman benim duygularıma saygı göstermezsin... Onun için de sana bir derdimi açamam... Ne zaman bir derdimi söyleyecek olsam, işte böyle güler, alay edersin... Hiçbir duyguma saygı gösterdin mi şimdiye kadar? Ben korkuyorum, diyorum, sen benimle alay ediyorsun...

Karısı haklıydı. Amacı onunla alay etmek değildi ama, moral vereyim derken büsbütün kadının sinirlerini bozmuştu işte... Büyük bir üzüntüye kapılan koca, küskün çocuklar gibi somurttu, hiç konuşmadı.

Karşı yakadaki işlerini gördükten sonra yine vapurla dönüyorlardı. Fırtına dinmemiş, daha da artmıştı. Akşama dek küskün küskün duran koca, karısı korkudan kıvranırken bişeyler yapmak istiyor, ama ne yapacağını bilemiyordu. Ya istemeden yine karısını kızdırırsa... Bu kez, hiç gülmeden ciddî bir yüzle, mantık yolundan, hiçbir tehlike olmadığını anlatmaya çalışmalıydı.

— Bak sevgilim, dedi, vapur tıklım tıklım yolcu dolu. Görüyorsun ki hiç kimsenin korktuğu yok.. Bir tehlike olsa herkes korkuya kapılırdı. Değil mi ama... Mantıkla düşünecek olursak...

Daha da diller dökecekti ama, karısı birden parladı:

— Ben sana korkuyorum, diyorum, sen bana mantık diyorsun hâlâ... Bazı şeylerin mantığı olmaz.. Korkunun mantığı olur mu, korkuyorum işte...

— Peki, peki... diye karısını yatıştırmaya çalıştı.

Tartışmalarını, öbür yolcuların duymasını istemiyordu.

Karısı haklıydı. Elbette korkuda mantık aranmazdı. Ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemeyen kocanın küskünlüğü bikaç gün sürdü.

Günlerden bigün yine dalgalı bir denizde vapura binmek zorunda kalmışlardı. Karısı korkudan kıvranıyordu. Acaba ne yapsa, nasıl davransaydı? İşi alaya vursa, karısının duygusuna saygısızlık etmiş oluyordu. Mantıkla, korkunun gereksizliğini açıklamaya çalışsa, saçmalayacaktı. En iyisi susmaktı. Karısı, söyleniyor, korku belirtileri gösteriyor, o, hiç sesini çıkarmıyordu. Sonunda karısı,

— Sen ne biçim adamsın? diye bağırdı. Ben burada neler çekiyorum, senin hiç aldırdığın yok... Tüyün bile kıpırdamıyor. Dönüp bakmıyorsun bile...

— Affedersin, affedersin... diye kekeledi.

Karısı haklıydı. Kadıncağız korkudan ter dökerken put gibi durulur muydu!

— Sen zaten hiçbir zaman benimle ilgilenmedin ki...

Koca, bu denli ağır suçlanmak için ne yapmıştı ki?.. Yine küsmüş, suskunluğun içine gömülmüştü. Ama ne yapsın ki, akşam yine vapurla dönmek zorundaydılar.

Vapur inip kalkıyordu. Karısında betbeniz kül gibiydi. Koca, ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Avutsa, alay ediyorsun diye kızıyordu. Gülse, duygularına saygısızlık sayıyordu. Mantık, sökmüyordu. Sussa, o ilgilenmediği için kızıyordu. Ne yapsa, nasıl davransa yaranır, karısının hoşuna giderdi?

Kadın söyleniyordu:

— Keşke binmeseydik... Bu kadar fırtına olduğunu bilseydim, dünyada binmezdim, İstanbul'da kalırdım... Ayy!

Kocası, gülemedi, konuşamadı, susamadı da, yalnız başını çevirip karısına baktı... İşte bu bakış, karısının birden parlaması için yetti:

— Ne bakıyorsun öyle ne var?.. Sana bişey söyledik... Kocam değil misin, hiçbir derdimi söylemiyeyim mi sana?..

Adam,

— Canım, dedi, neye kızdın şimdi, ben bişey söylemedim ki, ağzımı bile açmadım...

— Söylememiş... Söylesen çok daha iyi... Öyle bir bakış baktın ki, anlayan anlar onu... Keşke söylesen çok daha iyi... Ne biçim baktın öyle!..

Karısı haklıydı. Kimbilir nasıl bakmıştı kadıncağıza ki onu böyle sinirlendirmişti.

Koca, yine her zamanki küskünlüğü içinde günlerce konuşmak istemedi. O günden sonra da bir daha fırtınalı havada karısıyla vapura binmedi.

Günlerden bigün, yine karısıyla birlikte karşıya geçmeleri gerekiyordu. Yazdı. Hava güzeldi. Deniz çok durgundu. Bindiler vapura. Esintisiz bir hava, denizin yüzünde kıpırtı bile yok.

Vapur iskeleden yeni kalkmıştı ki, karısı,

— Makinenin sesini duyuyor musun? dedi.

— Ne makinesi?

Kadın sinirli sinirli,

— Ne makinesi olur burda, dedi, herhalde dikiş makinesi değil. Vapurda olduğumuza göre vapurun makinesi...

— Ne olmuş vapurun makinesine?

— Duymuyor musun, ne biçim işliyor?.. Makinenin sesinde bir acayiplik var...

Adam,

— Makine sesinden ben hiç anlamam, dedi.

Karısı sinirlendi:

— Yani ne demek istiyorsun sen? Şimdi bu makinenin sesi normal mi sence?..

Adam, üstüne varmamak için susunca, karısı,

— Söylesene bişey, normal mi, diye bir daha sordu.

Normal dese karısını kızdıracağını anladığı için,

— Eh... Pek normal sayılmasa da... diye geveledi.

— Alay mı ediyorsun sen benimle?

Koca sustu. Kadın somurttu.

Neden sonra karısı,

— Hah, tamam işte, dedi, gördün mü, vapur yolunu değiştirdi. Marmara'ya doğru açılıyoruz...

Adam pencereden baktı vapur her zamanki yolunda gidiyordu. Nasıl davranması gerektiğini kestiremediği için talimli maymun gibi duruyor, içinden «Ah, şu iskeleye bir yanaşsa vapur...» diye dua ediyordu.

— Nereye gidiyoruz acaba? Herhalde pervanesi kırıldı...

— Şekerim, pervanesi kırılsa vapur gidemez ki...

— Zaten gitmiyor ki, olduğu yerde dönüp duruyor. Pervanesinin biri kırıldı herhalde...

Adam, gülmekle gülmemek, susmakla susmamak, bakmakla bakmamak, konuşmakla konuşmamak arasında acayip hareketler yaptı.

Karısı,

— Her zaman yirmi dakikada Karaköy'e gelirdik... dedi.

Adam, saatine baktı; vapur iskeleden kalkalı daha onbeş dakika olmuştu, beş dakika sonra da karaköy'de olacaklardı. Ama karısının hesabına göre bir saatten beri denizdeydiler. Vapur iskeleye yanaştı. İndiler.

Kadın,

— Bir saatte geldik... dedi.

Karısı haklıydı. Neden mi haklıydı? Bunu adam içinden kendikendine söyleyip duruyordu: «Nasıl, dalgalı denizde birlikte vapur yolculuğu yapmadığın, deneyip etmediğin bir kızla hemen evlenir misin! Hah, işte böyle olur... Çek bakalım. Bal gibi de karım haklı...»

ESTAĞFURULLAH ÜSTADIM!

Ünlü yazar altmışbeş yaşındaydı ama, genellikle ünlü kişiler, olduklarından daha yaşlı bilindikleri için, okurları da onu çok daha yaşlı sanırlardı, hani artık boşuna yaşıyormuş, yaşamasının bir gereği yokmuş gibi. Genç yaşında ünlenmesinin de yaşlı sanılmasında etkisi vardı.

Ünlü yazarlar, yalnız gerçek yaşlarından daha yaşlı sanılmazlar, zengin de sanılırlar. Öyle büyük ün, parasız olur mu hiç! Kimbilir ne güzel evi, ne değerli eşyası vardır, evi antikalarla doludur.

Sözkonusu yazarı, halk, olduğundan daha yaşlı sanmakta haksız değildi. Çünkü bütün hızlı yaşayanlar gibi erkenden çökmüştü, yorgundu. Onu zengin sanmakta da haksız değildiler. Gardrobu dolu değildi ama, en yenisini on yıl önce yaptırdığı beş kat elbisesi de hâlâ yepyeni duruyor ve her giydiğini kendisine yakıştırmasını bildiğinden, zengin izlenimi veriyordu. Cebinde yalnız on lirası varsa, geride daha onbin lirası varmış gibi, o on lirasını cömertlikle, kolaylıkla harcaması da zengin sanılmasına yetiyordu. Oysa epey zamandır geçim sıkıntısı çekiyor, ama kimseye belli etmemeye çalışıyordu. Ününün artık para getirmediği bir döneme girmişti. Modası mı geçmişti, neydi, hiçbir gazete, dergi için

ondan yazı istemiyorlardı. Kitapçıların da çoktan beri ondan roman istedikleri yoktu. Bunca yıl yazarlıktan başka hiçbir iş yapmamış, yalnız kalemiyle geçinmiş bir insan, bu yaştan sonra başka ne yapabilirdi? Yıldızının parlamasını hep sürecek sanmıştı. Gerçekten yıldızı sönmüş müydü? Bugün de yine adını biliyorlar, yolda giderken, bir kalabalık içinden geçerken, yada bir taşıtta, ordakiler birbirlerine onun adını fısıldıyorlardı.

Uzun yıllar gazetelerde çalışmıştı. Ama artık onun kuşağından kimse kalmamıştı gazetelerin yönetiminde. Gazetelerde çalışan eski arkadaşları olsa, gider, onlardan bir iş isteyebilirdi. Şimdi gazetelerde çalışanları, yöneticileri tanımıyordu. Ama onlar ünlü yazarı tanıyorlardı ki, her gördükleri yerde saygıyla selâmlıyor, «Üstadım» diyorlardı.

Ne olursa olsun, gazetelere uğrayıp şöyle bir görünmeliydi. Basın çevresine uzak kalması doğru değildi. Oralarda görünürse, belki hatırlanırdı da, kendisinden yazı, çeviri yada bir tefrika isteyen bulunurdu.

O sabah her zamankinden daha özenli giyindi. İlkin, eskiden en çok ilişkisi, birçok romanı tefrika edilmiş olan gazeteye uğradı. Sayılı gazetelerin başında gelen o gazeteye eskiden elini kolunu sallayarak girerken bu kez, kapıcı,

— Kimi arıyorsunuz? diye sordu.

Kimi arıyordu? Kimi aramalıydı? Kapıcıya Başyazarı görmek istediğini söyledi.

— Kim arıyor diyelim?

Kendi adını söyledi. Kapıcı bile adını duymuş olmalıydı ki, saygıyla ayağa kalkarak,

— Peki efendim, dedi.

Telefon etti Başyazara, sonra,

— Buyurun efendim, sizi bekliyor... dedi.

Başyazarın odasına girdi. Onunla tanışırdı ama şöyle böyle.

Başyazar saygıyla karşıladı, ayağa kalktı, kapıya gelip elini sıktı, yer gösterdi. Ne içerlerdi, ne emrederlerdi acaba?

— Bir kahve rica ederim, az şekerli...

Ya şimdi Başyazar ona «Sebeb-i ziyaretiniz efendim?» diye sorarsa? Hayır, böyle kabaca sormazdı. Öyle saygılı davranıyordu ki, sorsa sorsa «Emirleriniz efendim?» diye sorardı. Ne diyecekti o zaman? İş istemeye geldim, diyemezdi ya... Böyle bir soruyu önlemek için,

— Efendim, dedi, yazılarınızı pek beğenirim, takdir ederim...

— Teveccühünüz üstadım...

— Her gün zevkle okuyorum başyazılarınızı.

— Teşekkür ederim, eksik olmayın üstadım...

— Burdan geçiyordum da, şöyle bir uğrayayım dedim.

— Lûtfettiniz üstadım...

— Vaktinizi almıyorum ya...

— Aman estağfurullah, şeref verdiniz üstadım...

Kahveler içildi, törensel konuşmalar da bitti. Eee? Şimdi ne olacak? Elbet başyazar onun niçin buraya geldiğini anlayacak. Bunca yıl bu gazeteye uğramayan adam, şimdi birden durupdururken gelmemişti ya... Anlayacak, sonra da ondan, «Acaba hazır bir romanınız var mı efendim, bizim gazeteye verir misiniz, rica etsek...» diyecek. O da «Elimde hazır yok ama, üzerinde çalıştığım iki romanım var, biri bitmek üzere...» filân diyecek.

Konuşmaları hiç de böyle bir yöne çevrilmedi. Bir konu açmış olmak için,

— Siz politikanın içindesiniz, bilirsiniz, dedi, Başbakanın son nutku için ne düşünüyorsunuz?

Başyazarın düşüncelerini pek dinlemiyor yada anlamıyordu. Epeyce oturmuştu, epeyce konuşmuşlardı, ama Başyazar, yazı, roman, fıkra filan istememişti.

— Eh, bana müsaade efendim... Sizi işinizden alakoydum.

— Aman üstadım rica ederim, bahtiyar ettiniz.. Yine buyurunuz, beklerim üstadım...

Basamaklardan inerken düşünüyordu: «Yine buyrunuz, beklerim üstadım» demişti. Ne demekti bu? Açıkça onu çağırıyordu. İlk ziyaretinde ondan yazı isteyemezdi ya, saygısızlık olurdu. Ama ikinci gidişinde kesinlikle isteyeceği belliydi. Belki de Başyazarın yazı isteme, yetkisi yoktu.

Başka bir gazeteye uğradı. Gazetenin sahibini görecekti bu kez. Babasını çok iyi tanırdı, arkadaşlık etmişti rahmetliyle. Söz rahmetliden, onun anısından açılır, böylece konuşacak konu sıkıntısı da çekilmezdi.

— Kimi istediniz?

Gazetenin sahibiyle görüşecekti, ama o şimdi Avrupa'daydı. Kapıdan dönüp dönmemekte ikircimli kaldı bir süre, sonra,

— Öyleyse yazı işleri müdürünü göreyim, dedi.

— Kim arıyor diyelim?

Adını söyledi.

O gazetenin yazı işleri müdürüyle de, önceki gazetenin başyazarıyla konuştuklarına benzer sözler konuştu. Öncekinden artık olarak, belki fıkra ister diye, yazı işleri müdürüne, eskiden gazetelere fıkralar yazdığını söyledi.

— Siz belki o günleri hatırlamazsınız...

— Aman üstadım. Hiç hatırlamaz olur muyum, her gün okurdum fıkralarınızı. Kesip sakladığım, hâlâ unutamadığım yazılarınız vardır.

— Şimdikiler pek öyle, yâni nasıl söyliyeyim... Fıkranın hakkını vermek başka şey... Zor iştir fıkra yazmak...

— Ah üstadım, sizin zamanınızdaki fıkra yazarları şimdi nerde?

İçinden «Kör müsün, işte karşında!» demek geçti, ama denilemezdi ki...

Ayrılırken, yazı işleri müdürü,

— Üstadım, yine buyrun rica ederim, beklerim... demişti.

Bütün bir hafta gazetelerin, dergilerin, yönetim evlerine gitti; sahiplerini, yazı işleri müdürlerini, yazarlarını, sekreterlerini görüp konuştu. Kimisine çevirilerden, yorumlardan söz etti, romanlardan söz açtı. Her gittiği yerden «Üstadım yine buyrun, bekleriz» sözleriyle uğurladılar. Üstad, beklenildiği yerlere, ikinci, üçüncü kez de gitti, ama ona iş öneren, ondan yazı isteyen olmadı. Saygılarından belki de çekiniyorlardı. Belki de ünlü yazarın durumu iyi çalışmaya ihtiyacı yok sanıyorlardı. Açık açık bir iş istemeye karar verdi. Gazetelerde çalıştığı gençlik günlerinde çok iyi biliyordu ki, başyazarlık, yazarlık, yönetim yada gazetelerin önemli teknik işlerini yapanlar arasında büyük rekabetler olduğundan kendisine böyle bir iş vermezlerdi. Onun da böyle işlerde gözü yoktu. Geçinebileceği küçük bir iş olsa yeterdi.

Gazeteleri, dergileri yine dolaşmaya başladı. Kendisine üstadım, üstadım, diyerek, öyle saygılı davranıyorlardı ki, bu aşırı saygı gösterişleri karşısında, geçim sıkıntısı çektiğini söyleyemezdi. Ama başka şeyler söyleyebilirdi: Evinde işsiz oturmaktan canı sıkılıyor da... Eh pek öyle yaşlı sayılmazdı da... Daha çalışacak, yararlı olacak yaştaydı da... İşsizlikten canı sıkılıyordu da... Şöyle küçük bir iş olsaydı...

Başyazar birden,

— Aman üstadım, estağfurullah, dedi, ne demek... Estağfurullah... Söylemeye bile utanırım vallahi, bu gazetede size lâyık bir iş yok ki... Estağfurullah... Hiç küçük iş olur mu? Büyüğü bile size lâyık değil. Estağfurullah...

Yanından çıkarken Başyazar, eskiden olduğu gibi, «Yine buyrun üstadım, beklerim» demişti.

Başka bir gazeteye gitti. Bu kez cansıkıntısı filân gibi bahaneler uydurmadan açık açık, geçim sıkıntısı çektiğini söyledikten sonra, acaba küçük bir iş, diyelim musahhihlik gibi bir iş verebilir miydi kendisine...

Gazetenin sahibi,

— Aman, nasıl olur üstadım, estağfurullah, dedi, size musahhihlik hiç yakışık alır mı? Estağfurullah...

Umutlanmıştı. Musahhihlik olmazsa başka iş de olsa olurdu.

— Aman üstadım, haddimiz mi? Hicap ederim... Estağfurullah...

Başka bir gazeteye gitti. Orda daha açık konuştu. Üç aydan beri, evinin kirasını verememişti, borç içindeydi. Acaba uygun bir iş, ne olursa olsun yapacaktı, yapmak zorundaydı. Gazeteciliğin her dalında çalışmıştı yıllarca.

— İmkânsız!.. Herhalde bize hakaret etmiyorsunuz ya üstadım... Aman estağfurullah... Ne demek? Hiç olur mu? Sizin gibi...

Başka bir gazeteye gitti. Daha açık konuşmalıydı. Gerçeği olduğu gibi söylemeliydi. Çok dardaydı eski elbiselerini bile satmıştı, tek üstündeki elbise kalmıştı. Başka ne söyleyebilirdi? Bir musahhihlik istiyordu, bir gece işi istiyordu...

— Aman estağfurullah üstadım. Hiç olur mu? Size?.. Sizin gibi ünlü, büyük bir yazara: Allah Allah!.. Bu size hakaret sayılır. Estağfurullah...

İlk zamanlar bu «Estağfurullah üstadım» sözlerinden gurur bile duyuyordu. Ama gitgide bu pohpohlamaların baştan savmak için bir bahane olduğunu anladı. Anladı anlamasına ama, yine de «Estağfurullah üstadım» denilmesi hoşuna gittiği, bu sözden başka

kendisini değerlendirecek bir söz duyamıyacağı için, iş veremeyeceklerini bile bile, arada sırada gazetelere, dergilere gidip iş istedi.

— Estağfurullah üstadım! dediler.

Tek avuntusu, bu sözü işitmekti.

NOKTA NOKTA NOKTA

Yabancı türkologlar, Türkçede sövgünün her dildekinden daha çok olduğunu söylerler. Bunun gerçek olduğunu ille de yabancılardan öğrenmemiz gerekmez. Çok sövüp sayarak, kalaylayarak konuştuğumuzu kendimiz de biliriz. Dahası, bununla övünürüz bile... Şişine şişine, «Dilimiz lâstikli efendim, ne yana çeksen o yana gider!..» deriz. Çok zengin bir sözlüğümüz ve çok eski bir sövgü geleneğimiz vardır; bütün ortaoyunu ve karagöz oyunlarının yüzdeyetmiş bölümü, bu lâstikli sövgülerden yutturmacalarla doludur. Öyle söveriz, öyle söveriz ki, bütün bir gün, bütün bir hafta ağzımızdan sözgüden başka hiçbir kelime çıkmadan konuşabilir, tartışabilir, sevişebilir, her dilediğimizi anlatabilir, yâni doğal yaşamımızı sürdürebiliriz. Alın, şu yazıya «şeyoğluşey» diye geçirdiğimiz sövgüyü... Kızdıklarımıza,

— Şeyoğluşey!.. diye bağırırız.

Hoşumuza gidenleri,

— Vay şeyoğluşey!.. diye severiz.

Beğendiklerimizi,

— Hay şeyoğluşey!., diye överiz.

Ya değer verdiklerimize?., Yazısını beğendiğimiz bir yazar mı, resmini beğendiğimiz bir ressam mı, politikasına değer verdiğimiz bir politikacı mı, hemen değer yargımızı açıklarız:

— Vay şeyoğluşey, amma da yazmış yani... Ne resim be, vay şeyoğluşey... Ulan amma şeyoğluşey, ne konuşmuş yahu!..

Bitek «şeyoğluşey», kırk-elli değişik duygumuzu anlatmaya yeter.

Dilimizdeki sövgü zenginliği, konuşma kolaylığımızı sağlar ama, yazma işinde de bize büyük zorluktur. Bu zorluğu en çok edebiyatçılar çekerler. Çünkü edebiyatçı, o güzelim, sözgüleri, ayıp diye, müstehcen diye, yazıya geçiremez. Gerçekçilik adına kimi sövgüleri eserlerine bolbol koyan yazarlarımız da var ama, onların eserlerine alabildikleri sövgüler, alamadıkları yanında hiç kalır. Bu durumda nokta işaretleri yardımımıza koşar. Bir sövgüyü yazamadık mı yerine «nokta, nokta, nokta...» koyarız. Sövgünün ağırlığına göre sayılarını arttıran noktaları sıralarız. Kimi okuma kitaplarında kelime alıştırması için cümle içinde boş bırakılan yerlere öğrenciler, oraya uygun düşen bir kelimeyi korlar ya, bizim yazılarımız içinde nokta nokta nokta olan yerleri de anlayışlı okurlarımız en uygun sövgüyle doldururlar. Bence, o sövgü her neyse, onu olduğu gibi yazmak, onun yerine nokta işaretleri koymaktan çok daha iyidir. Çünkü, okurlarımız, noktalarla boş bıraktığımız o yerleri, bizim anlatmak istediğimiz sövgülerden çok daha ağır olanlarıyla doldurabilirler.

Çok sövgülü konuştuğumuz bir gözlemdir. Önemli olan bu değil; önemli olan neden, hangi nedenle bizim başka uluslardan çok daha sövgülü konuştuğumuzdur. Doğrusu bu, sosyologlarımızın araştırmaları gereken önemli bir konudur.

Son günlerde neden çok sövdüğümüz üzerinde düşünmekteyim. Yine bu konu üzerinde derin düşüncelere daldığım bigün, postacı, Kültür Bakanı'nın imzasını taşıyan bir çağrılık getirdi. Çağdaş tiyatromuzun kurucularından Muhsin Ertuğrul'a Devlet Kültür Armağanı verilecekmiş; bunun için de bir tören düzenleniyor.

Törensel çağrılardan hoşlanmam ama, Muhsin Ertuğrul olunca iş değişir, ona çok büyük saygım vardır. Böyle bir törene çağrıldım diye sevindim bile.

Tören nerde yapılacak, dersiniz? Öyle bir yer ki, şeytanın aklına gelmez: Arkeoloji Müzesinde... Bir yatro adamına müzede tören yapmanın elbet bir anlamı olacak. Sevmeyenleri, «Artık Muhsin Ertuğrul müzelik oldu!» diyorlardı ya, devlet de bu sözü doğrulamış olmalı. Arkeoloji Müzesinin eski adı «Asâr-ı Antîka Müzehanesi»ydi. Artık Kültür Bakanı

çok değer verip de Muhsin Ertuğrul'u antika mı saydı, yoksa birisi bir antikalık edip büyük tiyatro ustasını antika yerine mi koydu, bilemem. Belki de, kimbilir, sayın Muhsin Ertuğrul —pek haklı olarak— Devlet Tiyatrolarına da, Belediye Tiyatrolarına da küs olduğundan, tiyatrolar için «Aman benden ırak, cehenneme direk...» demiştir.

Herneyse... Tören günü geldi. Tören saat onsekiz otuzda, çağrılıkta öyle yazıyor. Hiç öyle bir âdetim yokken, salt Muhsin Ertuğrul'u gereğince saygıyla kutlayabilmek için, özenerek traş olup giyindim, kuşandım, çıktım yola. Araba, vapur, falan filân... Karaköy'e geldim ki, saat onsekizi yirmi geçiyor. Eyvaaaah!.. İsteyerek gittiğim tek tören, ona da yetişemezsem çok ayıp... Atladım taksiye. Şoföre,

— Aman çabuk Gülhane Parkına!.. Beş fazla, on fazla, ne istersen, vereyim... dedim.

Şoför iyi adammış, ama akşamın o saatinde yollar tıkanık, bitürlü kalabalığı söküp geçemeyiz. Filmlerdeki gangster arabaları gibi önümüzdekileri sollayarak, sallayarak, üstlerinden atlayıp zıplayarak, hoplayıp çarparak, ezip geçip gidiyoruz.

Şoföre bir daha,

— Aman çabuk, trafikçiler her kaç para ceza yazarsa ben ödeyeceğim... dedim.

Araba, Gülhane Parkı'na girdi. Kış günü, akşamın o saatinde hava karanlık. Sık ve yüksek ağaçlar yüzünden karanlık büsbütün artmış. Müze'nin arasını bilirsiniz, kış akşamının o saatinde in-cin top oynuyor, adam boğazlasalar kimsenin ruhu duymaz. Şoför, ancak o zaman ayarak, korkuyla,

— Ne yapacağız burda? dedi.

Bugünlerde gazeteler, soyulan şoförleri yazıyor ya... Şoförün korkusu hoşuma gitti, hep ben şoförlerden korkacak değilim ya, kırk yılda bir de şoför benden korksun.

Arkeoloji Müzesi'nin demir bahçe kapısı kapalı. Allah Allah!.. Yoksa saatim mi yanlış? Şoföre sordum saati.

— Yediye çeyrek var, dedi.

Demek tören başlayalı onbeş dakika olmuş. Herhalde törene gelen çağrılıları içeri alıp, kapıları kapadılar. Bu tören sakın Topkapı Müzesi'nde olmasın...

Arabayla gittik Topkapı Müzesi'ne, orası da kapalı. Ortalarda bir Tanrı'nın kulu yok ki sorasın... Derken şoför, kalın taş duvarlar arasındaki bir penceerden sızan loş bir ışık farkedip pencere camını tıklattı. Bir genç açtı pencereyi. Ben arabadan inmeden, sanki babamın çiftliğinin kapısını kapalı bulmuşum gibi,

— Neden müzenin kapısı kapalı? diye bağırdım.

Delikanlı, karanlıkta bizim araba taksi mi, makam arabası mı; ben Bakan mıyım, neyim farkedemiyor. Üst perdeden de bağırdığımdan, delikanlı,

— Ben içerden açarım efendim... deyip değirtti.

Parasını alan şoför arabasını sürüp gitti.

Bahçenin koskoca demir kapı kanadını açan delikanlı da çekip gidince ben o müzenin bahçesinde, gecenin o vakti kalakaldım. Bir açık kapı bulup gireyim, bir ışık görüp yöneleyim diye, o bahçedeki Bizans'tan, Ceneviz'den Hitit'ten, Asur'dan kalma taşların, sütunların, kırık heykellerin aralarında dönüp duruyorum. Birden, arkamdan bir ses:

— Şişşt!.. Kimsin len? Ne dolanıyon orda?

Eyvah, ister misin, son zamanlarda sık sık bizim müzeleri soyanlardan sansınlar beni de... Tarihî eşya çalıyor diye yakalasınlar! Ondan sonra anlatabilirsen anlat bu adamlara kim olduğunu.

Ben cevap vermeden, arkamdaki adam, birine seslendi:

— Mıraaat, Mıraaat!..

Çağırdığı o Murat da geldi.

Onlara korkuyla,

— Burda bir toplantı olacaktı... dedim.

— Ne toplantısı?..

— Muhsin bey için...

— Kim dedin, kim dedin?.

— Muhsin...

— Möhsin mi?

— Evet.

Yanındakine sordu:

— Möhsin de kim len?

— Bilemedim...

Bana,

— Hele gel bakalım... dedi.

Açık bir zemin kapısı önüne geldik. İçerden birileri daha çıktı.

— Yahu Möhsini arıyor, kim kim acep Möhsin?

İçerdenden çıkanlardan biri, bikaç kez,

— Möhsin? Möhsin?.. diye hatırlamak için tekrarladıktan sonra,

— Yahu şu yeni alınan hademe olmasın sakın, hani şu kara yağız oğlan... dedi.

— Bu Muhsin, Ertuğrul Muhsin, tiyatrocu... diye açıkladım.

— Tiyatoracı mı? Haaa... O başkaaa... Sen yağnış geldin arkadaş, burası mozahane... Akoloci Mozahanesi... Burda tiyatora ne arasın?

— Biliyorum canım müze olduğunu... Ama burda toplantı vardı da...

— Kapalı moza, kapandı...

Şimdi ben bunlara Muhsin Ertuğrul'un kim olduğunu, ona Devlet Kültür Armağanı'nın burda verileceğini nasıl anlatayım?..

— Bakan gelecekti buraya... dedim.

— Bakan mı?

— Evet...

— Bakan, deli mi ki gecenin bu vakti mozahaneye baskın versin... Kapalı dedik, ağnamıyon mu?

— Anladım ama... Burda memur filân yok mu?

— Var... Götür şunu... Müdür de daha gitmedi...

Müze kitaplığının bulunduğu binaya girdik. Merdivenden inan biri,

— Ne istiyorsunuz? dedi.

— Muhsin Ertuğrul için burda bir toplantı olacaktı da...

Bu zat müdürmüş, sağ elini sallayarak,

— Ohooo, toplantı çoktaaan oldu da herkez dağıldı bile... Toplantı saat dörtbuçuktaydı... dedi.

Allah Allah!.. Ben çağrılıktaki yazıyı yanlış mı okudum? Cebimden çıkarıp baktım, evet 18.30... Gösterdim müdüre.

— Evet, dedi, öyleydi ama sonradan sayın Bakan saati erkene aldırdı, dörtbuçukta yapılıp bitti. Töreni düzenleyen biz değildik...

Döndüm... O demir kanatlı koca bahçe kapısından çıktım. Arabayı da gönderdiğim için yürümek zorundaydım. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, yağmur da çiselemeye başladı. O ulu ağaçların altından yavaş yavaş, kızgınlıktan soluya soluya iniyordum. Şap diye başıma bişey geçmez mi!.. Ağaçlardaki kuşlardan birinin marifeti desem, hayır kuş olamaz, kuşunki nedir, pıt diye düşer. Bu, lap diye sıcak bir bere gibi kafama geçti. Böyle birşeyi yapan kuşsa olsa olsa devekuşudur, yada ağaca tünemiş bir mandadır. Hani türküsü bile var... «Manda yuva yapmış söğüt dalına, gördün mu kara dayı, gördün mü kara dayı, gördün mü vay...»

Mendille başımı, yüzümü, gözümü sildim... Başladım söylenmeye. Kime mi? Her kimeyse, size ne? Ne mi söyledim? Nokta, nokta, nokta... Siz bu noktaları istediğiniz denli çoğaltın ve onların yerine istediğiniz kelimeleri koyun...

Niçin Türkçede sövgü kelimelerinin başka dillerdekinden daha çok olduğunu anlamaya başlar gibi oldum.

EK :

Anlattığım bu olay bir ay önce oldu. Tam bu yazıyı yazarken de, bir gazetenin birinci sayfasında bir yazı okudum. O yazıdan bir bölümü buraya aktarıyorum:

«İstanbul Devlet Tiyatroları, 22 Kasım 1971 pazartesi günü saat 18.00'de oynanacağı bildirilen «Mavi Kuş» adlı çocuk oyununun ilk temsili için dâvetiye göndermişti.

Fakat saat 18.00'de çocuklarıyla birlikte tiyatronun önüne gidenler, tiyatro holünü karanlık görünce, önce erken geldiklerini sandılar, fakat oradaki bir memur oyunun 18.00 yerine saat 13.00'te oynayıp çoktan bittiğini bildirerek durumu aydınlatıverdi. Gene onun açıklamasına göre, Kültür Bakanı'nın bir işi çıkmış ve akşam üzeri gelemiyeceği için, oyunu yemekten hemen sonra, saat 13.00'e aldırmış.

Beş gün önce dâvetiyeler gönderilip, günü, saati belli edilen bir piyesin, Bakanın emriyle başka bir saate alınmasının bir örneğini daha, bilmem duyanınız olmuş mudur?

Bu kadar gayriciddî bir izah tarzı karşısında doğrusu diyecek birşey bulamadık.»

Yazar, «Diyecek bir şey bulamadık» diyor. Diyecek bişey bulamayınca, işte o zaman insanlar, nokta nokta nokta kullanıyorlar.

TRONG CİNSİ KÖPEK

Bir ortadoğu ülkesinin başkentinde iki hafta kalmam gerekiyordu. Orada bir haftalık işim vardı, bir hafta arkadaşım olan büyükelçinin konuğu olacaktım. Oraya gidişimin ilk günü, katıldığım uluslararası bir kongrenin töreniyle geçtiği için, büyükelçiliğe gidememiştim. Gece, kaldığım otele telefon etti büyükelçiyle eşi. Ertesi sabah da gelip beni otelden aldılar. Elçi de, eşi de eski dostlarımdır. Birbirlerine soğuk durmalarından, karı koca arasında bir gerginlik olduğunu sezinlemişim. Ne denli belli edilmemeye çalışılırsa çalışılsın, hiçbir karı koca, aralarındaki soğukluğu konuklarından gizleyemez.

Bu konuda kendilerine bişey sormam doğru olmazdı elbet. Çok yakınım olduğuna göre, isterse kendisi anlatırdı. Anlattı da... Karısı her türlü hayvanı çok seviyordu. Arkadaşım, bu sevgiyi anlıyordu. Üstelik çocukları da olmadığına göre, karısının hayvanlara düşkünlüğü normal sayılırdı. Büyükelçilik binası, kediler, köpekler, kuşlarla doluydu. Bunların kimisi İstanbul'dan getirilmişti. Arkadaşım, bunlara bişey demiyordu. Ama günün birinde karısı, pis bir sokak köpeğini büyükelçilik binasının kapısına dadandırmıştı. Derisi kemiğine yapışmış, kaburgaları birbirine geçmiş, hastalıklı, yaralar içinde, pis, uyuz bir köpekti bu. Koskoca büyükelçinin eşi, sabah akşam elçilik bahçesinin kapısına çıkıp, bu uyuz itin karnını doyuruyordu. Hiç yakışık alır mıydı? O namussuz köpek de, günün, gecenin hangi saatinde olursa olsun, karnı acıkınca, elçiliğin önüne gelip, karnı doyuruluncaya dek durmadan uluyordu. Karısının gece yatağından kalkıp sokak itinin karnını doyurduğu çok oluyordu. Bu işi bile onca hizmetçiye, uşağa bırakmıyordu. Böyle de hayvan sevgisi olur muydu canım! Karısı, işi daha da ileriye götürmüştü. Ellerine lâstik eldiven geçirip o uyuz iti hergün ılâçlıyor, günaşırı da arapsabunuyla yıkıyordu. Uyuz it semirdikçe semirdi, fıstık gibi oldu. Fıstıklığı gittikçe arttı, karnı şişmeye, sarkmaya başladı. Dişi değil mişmiş sokak köpeği!.. Karnı, kendisinin üç katı olmuştu, nerdeyse yere sürünecekti karnı yürürken. Arkadaşımın korktuğu başına geliyordu. Bu köpek doğurdu da, beş altı yavrusuyla birlikte elçilik önüne gelip hep birden havlamaya, ulumaya başlarlarsa!.. Hele elçiliği ziyarete gelen resmî kişileri, kapıda bu köpek sürüsü karşılarsa!.. Ya bir resmî dâvete gelenler, bu köpek korosuyla karşılanırsa!..

Arkadaşım çok dertliymiş. Doğurma günü yaklaştıkça, köpek, elçilik kapısından ayrılmaz olmuş. Köpeği öldürtebilirmiş, ama o zaman da bunca yıllık karısıyla nasıl başedecek, ne yapacak?

Doğum saati yaklaştıkça köpek, bir kapalı yere sığınmaya çalışıyor, elçilik binasına girmeye uğraşıyormuş. İşte o zaman hayvansever ve yufkayürekli eşi, kocasına gelip bir ricada bulunmuş: Acaba zavallı gebe köpeği içeri almasına müsaade edermiymiş! İçeri deyince, binaya değil, bahçeye alacakmış. Zaten içerdeki öbür köpekler onu kıskanırlarmış.

Arkadaşım diyordu ki bana:

— Tabiî müsaade ettim, başka ne yapabilirdim! Hattâ köpeğin bahçede olması, dışarda olmasından daah iyiydi. Elçiliğe ilk gelen kapıdaki o sokak köpeği ve enikleriyle karşılaşmamış olurdu.

Sokak köpeği doğuruyor hemen. Ama kaç tane? Yedi yavru... Analarının sarkan memeleri yerlere sürünüyormuş. Bir ay kadar sonra birbirleriyle itişip oynaşan yedi encikle anaları, elçiliğin dillere destan bahçesini, o sürekli bakımlı, güzelim çiçekleri perişan etmişler. Yedi encik bir de anaları, çiçeklerin üzerinde koşar oynarlarsa, o bahçenin hali ne olur! Büyükelçi nerdeyse çıldıracakmış artık... Ama beterin beteri var. Bikaç ay sonra köpeğin karnı yeniden şişmeye başlamış, az sonra dokuz yavru daha...

Büyükelçi bana,

— Tam zamanında geldin, dedi.

— Ne gibi? diye sordum.

— Bu işe ancak sen çare bulabilirsin. Evimizin tadı tuzu kaçtı. Ne yapacağımı bilemiyorum. Şimdi bahçede onyedi sokak köpeği var. Çiçek, çimen, hiçbişey kalmadı. Bu onyedi köpeğin de yavruladıklarını düşünebiliyor musun? Ben çıldırırım işte o zaman...

Büyükelçinin eşi de yalnız kaldığımız bigün bu konuyu açtı bana.

Kocasına hak veriyordu. Hiçkimse buna dayanamazdı. Ama kadıncağız ne yapsındı;

bikez bu belâları başına sarmıştı. O dişi sokak köpeğine, acıyıp da yemek verdiğine, kapıya alıştırdığına bin pişmandı şimdi, ama iş işten geçmişti. Kocasının haberi yoktu ama bu köpek sürüsünden kurtulmak için çok uğraşmıştı. Hepsini birden bir kamyonete doldurup çok uzaklara attırmıştı. Arkasından da gözyaşları dökmüştü. Köpekler gece rüyasına girmiş, bunalımlar geçirmişti. Ertesi sabah bir de bakmıştı ki, anaç köpek bahçede. İlk dönen o olmuştu. Ondan sonra öbürleri de birer ikişer hep sökün etmişlerdi. Başka ne yapsındı? Göz göre göre de hayvanları öldürtemezdi ya...

Derdini döktükten sonra,

— Sizden çok büyük ricam var, dedi.

— Estağfurullah, nedir? diye sordum.

O da kocası gibi, bu işe ancak benim bir çare bulabileceğimi söylüyordu.

— Nerden biliyorsunuz çare bulacağımı? Hiç şimdiye kadar böyle köpekli bir çıkmaz duruma girmedim ki...

Ama yine de aklıma gelen çareyi söyledim:

— Sizin burada çok geniş çevreniz var, buralılardan dostlarınız olduğu gibi kordiplomatikten de tanıdıklarınız çok... Köpekleri onlara birer birer dağıtsanız?

— Ah, düşünmedim mi sanıyorsunuz? Bütün tanıdık, bildiklere, eşe dosta rica ettim, yalvardım bile. Hiçbiri almak istemedi.

Çok sevdiğim bu karı kocanın arasını düzeltebilmek için başka çareler de düşünmeye başladım.

Ertesi gece elçilikte bir resepsiyon vardı. O ülkenin yüksek sosyetesinin kaymak tabakasıyla, ünlüleri, tüccarları ve kordiplomatik çağrılıydı. Beni tanıştırdıkları zengin bir tüccara çok yakınlık gösterdim. Söz arasında konuyu köpekler üstüne getirerek, en ünlü köpek cinslerini saymaya başladım. Gerçekte benim köpeklere değgin bilgim yoktu ama, tüccar bu konuda benden de bilgisizdi.

— Elbet bilirsiniz, dedim, dünyanın en değerli köpekleri, Trong cinsidir.

Tüccar,

— Evet, dedi, ama ne yazık ki, bizim buralarda yok o dediğin cinsten...

— Çünkü dedim, genellikle köpekler çok doğurdukları halde, bu Trong'lar pek az doğururlar. Trong'dan döl almak zordur.

Trong'lar gittikçe adamın ilgisini çekiyordu. Ben de Trong cinsi köpekler üstüne geniş bilgi veriyordum.

— İnsan evine alınca böyle iyi cins bir köpek almalı, dedi.

— Bizim büyükelçide iki tane var, dedim, sizi çok sever, rica etseniz, belki size birini verebilir. Başkası olsa vermez ama, sizi kırmaz.

Bir yolunu bulup adamdan ayrıldım. Arkadaşımın eşine,

— Tamam, dedim, onyedi köpekten biri yolcu, sepetliyoruz.

Kadın,

— Aman vermişken anaç köpeği verelim de kurtulalım, galiba yine gebe. Korkarım bu sefer onbir tane doğuracak... dedi.

Öyle de yaptık. Tüccar, bizim büyükelçiden, Trong cinsi köpeklerden birisini kendisine vermesini rica etti. Bizim büyükelçi, şaşkınlık çinde,

— Ne? diye sordu. Trong mu dediniz?

Ben hemen söze karıştım,

— Hiç saklama, dedim, bay sizde Trong'lar olduğunu biliyor, birini hediye edersen, bana çok memnun olacağını söyledi.

Tüccar giderken, anaç sokak itini arabasına koymuştuk.

İki gün sonra başka bir çağrıda toplanmıştık. Gözüme kestirdiğim bir konsolosa,

— İspanya'da bulundunuz mu? diye sordum.

— Hayır, dedi.

İçimden, «Ah ne isabet...» dedim, çünkü ben de hiç İspanya'ya gitmemiştim. Konsolosa İspanya üzerine bilgiler vermeye, İspanya'nın özelliklerini ve özgürlüklerini anlatmaya başladım:

— İspanya'da beni en çok şaşırtan şey, Trong cinsi köpekler... Elbet bilirsiniz bu Trong'ları...

— Görmedim ama adını duymuşluğum var... dedi.

— Elbette duymuşsunuzdur, çok ünlü bir köpek cinsidir, dedim. Görmemiş olmanız da çok normal. Çünkü çokaz bulunan bir köpek cinsidir. İspanya, bu Trong köpekleriyle büyük dövlz kazanır.

— İhraç mı eder?

— Hayır, yalnız turistlere satar. İspanya'ya giden her üç turisten biri, ille de bir Trong alıp getirir. Ne var ki, İspanyollar kesinlikle dişi Trong satmazlar ki, İspanya dışında

Trong üremesin... Yalnız erkek Trong'ları satarlar. Bir erkek Trong ikiyüzle beşyüz dolar arasında satılır. Ama bin dolar da verseniz, dişi Trong satmazlar. Esasen İspanyollar dişi Trong satışını bir kanunla yasaklamıştır. Satanlara büyük ceza verilir.

Konsolos,

— Erkek Trong neye yarar, dişisi olmayınca, dedi, dişisi olmalı ki...

— Bizim büyükelçide iki dişi Trong var, bilmem rica etsek, birini size verir mi? Buyrun, gidelim de ben szn adınız söyleyeyim...

Gittik bizim büyükelçinin yanına. O sırada bizim ekselâns, başka bir büyükelçiyle ayakta konuşmaktaydı.

— Pardon... diyerek aralarına sokuldum. Beyefendi adına bir ricada bulunacağım, kendileri cins köpeklere, özellikle Trong'a çok meraklı. Acaba seninkilerden bir dişi Trong verebilir misin?..

Konsolos,

— Yalnız başına dişi, erkeksiz olunca, yazık... Keşke bir çift olsaydı... dedi.

Arkadaşım,

— Memnuniyetle, dedi.

Öbür büyükelçi, sanki anafor dağıtılıyormuş gibi,

— Aaa, bir tane de ben isterim... dedi.

— Hayhay, verelim...

Ben o başkentten ayrılmadan, onyedi sokak köpeğini de dağıtmıştık. Hem de kendi cinsleri sokaklarda çöp tenekelerini devirip eşelerken, bunlar lüks evlerde besleniyorlardı.

Ben oradan ayrılmadan bir gün önce arkadaşım geldi,

— Yahu, ne yapacağız şimdi? dedi.

— Ne oldu?

Sabahleyin, bir büyükelçi telefon etmiş. «Sizde Trong'lar varmış. Aman bana da bir tane verin, ne olur...» diye rica etmiş.

— İyi ya ver... dedim.

— Kalmadı ki, hepsini dağıttık. Kapanın elinde kaldı. Daha da kötüsü ne, biliyor musun? Benden Trong isteyen büyükelçi yarın buradan ayrılıp, köpeği de götürecek... Vermesek ayıp...

Hiç de ayıp değil, ama neden onun ille o elçiye de bir Trong vermek istediğini anlıyordum. Kime Trong hediye etmişlerse, köpeği alan bu değerli hediye karşısında altta kalmamak için, bizim büyükelçinin eşine daha değerli bir hediye göndermişti.

Elçinin eşi,

— Ne tuhaf, dedi, bizden köpek isteyen bu büyükelçinin karısı arkadaşımdır. Eskiden, şu bizdeki köpeklerden birini alması için o kadar rica etmiştim de almamıştı. Şimdi yalvaryakar köpek istiyor.

— Evet ama, sokak köpeği istemiyor, cins köpek istiyor, Trong cinsi...

— Ne yapacağız şimdi?

— Kolay, dedim, üzülme, bir çaresine bakarız.

Elçiliğin görevlilerinden birine bir sokak köpeği yakalattım. Sıska pis bir köpekti.

Bizim elçi, Trong isteyene,

— Elimde tek Trong kaldı, size vermeyi isterdim ama çok hasta... dite telefon etti.

Zararı yok, hasta olsundu. Gittikleri yerde tedavi ettirirlerdi.

Bütün dünyaya, hiç değilse dünyanın yarısına Trong cinsi köpekler işte böyle yayılmıştır.

Bu olayın üzerinden birkaç ay geçti. Dün büyükelçi olan arkadaşımdan bir mektup aldım. Arkadaşım mektubunda, özetle «Ben yandım» diyordu, «karım madem bu Trong'lar bu kadar az bulunur cins köpeklerdi, bu kadar değerliydi, neden onları dağıttık? diye tutturdu ve binaya sekiz Trong doldurdu. Çoğu da yavruladı. Şimdi kaç tane olduklarını bilmiyorum sayamıyorum da... Yakında burada Trong'lardan bize yer kalmayacak.»

DİNGİLDEMEYEN BİŞEY

Ne iyi etmişti de buraya gelmişti. Oysa daha önce «Gürültüsüz bir yere gidip başını dinlemelisin!» diyenlere kızmıştı. Neden ona herkes «Sessiz bir yere git, başını dinle birkaç hafta...» diyordu? Bunun nedeni belliydi. Açıkça ona «Çok sinirlisin. Gittikçe de sinirlerin bozuluyor. Olura, olmaza, herşeye kızıyorsun!» diyemiyorlardı da, ondan «Git bir

yerlere dinlen!» diyorlardı. «Senin yüzünden evde dirlik düzen kalmadı. Git bir yerlere de evdekiler de başlarını dinlesin bikaç gün...» diyemiyorlardı açıkça... «Deliye döndün... Sen bir yarı delisin... Bu gidişle büsbütün delireceksin!» diyemiyorlardı. Bütün bunların yerine acırmış gibi davranışlarla «Dinlenmeye çok ihtiyacın var, çok çalışmaktan yoruldun... Git sessiz bir yere de başını dinle...» diyorlardı.

Sanki çevresinde kızılacak hiçbişey yoktu. Evinde, işyerinde onu kızdıracak uygunsuz hiçbişey yapılmıyordu da, o, yarı deli olduğu için durup dururken sinirleniyordu. «Git, başını dinle!» derlerken, «Git başımızdan!» demek istiyorlardı.

Hayır, hiçbir yere gitmiyecekti ama, son iki aydır parmağını oynatmaktan bile üşenmesi, helâya gitmekten erinmesi, boyuna uyuklaması, çevresini bulanık ve ılık bir su içindeymiş gibi anlamsız seyredişi nedendi? Muayene eden bir hekim arkadaşı, suskun bir yerde bir zaman dinlenmesi gerektiğini söylemişti. En iyisi bir yabancı uzman hekime muayene olmaktı. Bu hekimlerin hepsi evdekilerle ağız birliği mi etmişlerdi, neydi? Arkadaşı olan hekim de, bir deniz kıyısında dinlenmesini salık veriyordu. Ayrıca ilâçlar da alacktı.

Valizini aldığı gibi, işte bu güzel yere gelmişti.

Gazinonun önündeki rıhtımda, ayaklarını yana açmış, elleri kalçasında, denizin ayna kırıkları gibi pırpır oynaştığı ışılışıl mavisine bakarak geniş geniş solundu. Göğsüne, yosun kokulu bir mavi serinliğin aktığını duydu. Oooh, ne iyi etmişti de buraya gelmişti. Yıllar var ki, dur-dinlen demeden hiç arasız çalışmaktan yorgun düşmüştü.

— Buyurun beyefendi, oda anahtarınız... Valizinizi odanıza bıraktılar.

— Teşekkür ederim.

Kalçalarındaki ellerini ensesinde birleştirdi, ayak burunları üzerinde yaylanarak bir daha derin derin solundu.

Kendine bir günlük program tasarladı. Önce odasına gider, elbise değiştirirdi. Sonra, şu güzel gazinoda denize karşı bir kadeh buzlu rakısını içerek öğle yemeğini yerdi. Yemeğin üstüne odasında bir güzel uyku çekerdi. İkindi üstü uyanır, denize girerdi. Denize girdikten sonra güneş banyosu yapar, duşta yıkanır, akşam serinliğinde balkonda uzun otururdu...

Odası da ne güzeldi! Odanın içi serin, balkon da sıcak... Tertemiz yatağa bakarken gülümsedi. Yatak çarşafının apak serinliğinde dinlenecekti. Yastığı elledi, sonra mıncıkladı. Yorgun başını yastığın serin yumuşaklığına bırakacaktı.

Balkona çıktı. Hemen önünde, pembe pembe açmış zakkumlar. Zakkumların ötesi geniş, yemyeşil çimen... Çimenin yeşiline baktıkça dinleniyordu. Daha sonra renk renk güller. Ötede boru çiçekleriyle kaplanmış bir kameriye. Önü deniz kapalı koy, denizi göl gibi gösteriyordu.

Balkondaki koltuğa oturdu, oturmasıyla kalkması bir oldu. Ayakları dengede olmadığı için, koltuk dingildiyordu. İşte en sinirlendiği şeylerden biri de buydu. İyi ki başka bir hasır kostuk daha vardı balkonda. Ona oturdu. Bak şu tersliğe, onun da bir ayağı kısa... Bitürlü rahat oturulamıyor üstünde.

Denize, karşı kıyıya, önündeki çiçeklere baktı. Hiçbişeyin güzelliği kalmamıştı. Dingildemeyen bir koltuk bulamazsa burası ona bir cehennem olacaktı. Zile bastı. Gelen görevliye,

— Koltukların bir ayakları kısa, dedi, bana sallanmayan bir kostuk getirin.

— Başüstüne...

Görevli, az sonra bir portatif koltukla geldi. Oturdu.

— Bu da öyle... Dört ayağı aynı boyda bir koltuk yok mu?

— Bir dakika efendim, ben şimdi düzeltirim onu...

Adam, hasır koltuğun kısa gelen ayağının altına, cıgara paketinin mukavvasını kıvırarak yerleştirdi.

Oturdu. Bu kez de başka bir ayak kısa kalmıştı.

Kızgınlıkla içeri girdi. Odadaki sandalyeye oturmasıyla fırlaması bir oldu.

— Bu da dingildiyor! diye bağırdı.

Görevli, sandalyenin de kısa ayağının altına bikaç kat yaptığı gazete koydu, ama yine sallanıyordu.

— Nedir bu yaptığınız? Sizin motelinizde dört ayağı eşit bitek sandalye yok mu?

Adam,

— Efendim, dedi, sandalyelerin ayakları hep bir boyda ama, yer düz değil de ondan...

— Bana verecek tabanı düz bir oda bula-

madınız mı?

Cansıkıntısıyla çıktı odadan. Gazinoya gitti. Hele bir karnını doyursun da... Denizi en iyi gören yerde bir masaya oturdu. Ama her kımıldadıkça altındaki sandalye oynadığı için, başka bir masaya geçti. O sırada, motelin bir görevlisi geldi:

— Odanızı değiştirdik efendim, buyrun anahtarınızı.

Garsonu,

— Önce siz bana sallanmayan bir sandalye bulun... Ben böyle dingildeyip duran sandalyenin üstünde yemek yiyemem... diye tersledi.

— Başüstüne efendim, değiştirelim...

Üç sandalye değiştirdiler, üçü de dingildiyordu.

— Yer eğri de ondan olacak efendim, lütfen şuraya buyrun...

Dört yer değiştirdi. Hepsinde de masaların ayakları oynuyordu. Masanın alçak ayağının altına bişey koyuyorlar, bu kez de öbür ayaklarından biri kısa kalıyor, masa yine dingildiyordu.

Sinirden titriyordu. Hiç kımıldamadan belki yemek yiyebilirdi. Kalıp gibi oturdu sandalyeye. Garsondan, balık, salata, rakı, beyaz peynir istedi.

Balığı ayıklarken masanın üstünde bir zıngıltı başladı. Balığı, çatal bıçakla bölmeye çalıştıkça sürahi zangır zangır titriyordu.

— Bu sürahinin dengesi bozuk! diye bağırdı.

Değiştirdiler. Ama bu kez de bardak zangırdıyordu. Kıçının altındaki sandalye, dirseğinin altındaki masa, önündeki bardak, tabak, herşey herşey titriyor, oynuyor, zangırdıyor dingildiyordu. Çok açtı ama sinirden yemek yiyemedi. Odasına gidip uyuyacaktı. Uyursa belki sinirleri yatışırdı.

Odasına gitti. Ceketini çıkarıp sandalyenin arkalığına astı. Sandalye oynadı yerinden, dengesizdi. Artık burada hiçbir sandalyeye, hiçbir koltuğa oturmayacaktı. Sinirden tirtir titriyordu. Kendini yatağa attı. Bir ses: tı-kıt... Bu da ne? Kımıldadı, yine o ses: Yana döndü, ne yana dönse hep o ses: tıkıt...

Karyola da dingildiyordu.

— Delireceğim, çıldıracağım, diye bağırdı, yahu bütün dengesizler de hep beni bulur be!..

Kımıldamadan yatarsa, karyola da dingildemezdi. Ama kımıldamadan duramıyordu ki... Bikez aklı takılmıştı karyolanın dengesizliğine. Kımıldamadığı zaman da sinirden bütün vücudu titriyor, o titredikçe karyola da dingildeyip duruyordu.

Kalktı, karyolanın kısa olan ayağının altına çoraplarını tıktı. Yattı. Yine dingildiyordu karyola. Kalktı bir daha. Bu kez karyolanın başka bir ayağı kısa kalmıştı. Onun altına da terliğini soktu. Yine dingildiyordu. Büyük bir kızgınlıkla döşeği karyoladan yere fırlattı. Yer döşeğinde yatacaktı. Yerdeki döşek de dingildemezdi ya... Uzandı döşeğe... Yine o ses: tı-kıt... tı-kıt... Gevşek musluktan hep aynı aralıklarla damlayan su gibi, insanın beynini oyucu bir ses: tı-kıt, tıkıt...

Kalkıp sesi aradı odanın içinde. Buldu. Üç ayaklı sehpa rüzgârda sallandıkça dingildiyordu.

— Bana bu dünyada rahat yok!.. diye bağırdı.

Giyinip çıktı odadan. Motelin müdürüne gidip,

— Burda dingildemeyen hiçbişey yok mu? diye bağırdı.

Hesabını ödeyip valizini aldı eline, araba durağına yöneldi. Aaa, o da ne! Aksak aksak, yan yan yürüyordu, sanki bir ayağı kısalmıştı. Bunca yıllık ayaklarının aynı boyda olduğunu bilmese, dengesizliğin ayaklarından olduğunu sanabilir. Herhalde ayakkabının tekinin ökçesi aşınmış olacaktı. Sağ ayakkabısını çıkarıp tabanına, defterinden kopardığı kâğıtları koydu. İyi şimdi. İyi ama bu kez de öbür ayağı kısa kalmıştı.

— Sözde başımı dinlemeye geldim... Dingildemeyen bişey yok ki... Her şeyin dengesi bozulmuş... diye söylenerek, dingildeye dingildeye gitti.

NE HALE GELMİŞİZ

Biz insanoğulları ne hallerden ne hallere geliyoruz; geliyoruz da bunu biz kendimiz bilmiyoruz. Geçenlerde Bodos Mehmet'le bir sınıf arkadaşımın evinde karşılaşınca bu gerçeği bir daha anladım. Zavallı Bodos Mehmet'in şimdi ne bodosluğu kalmış, ne de eski durumu... Burnu çok iri olduğu için ona okulda Bodos lâkabı takılmıştı. O koca burnu, Mehmet'e bir ciddîlik verirdi. Oysa tam tersine alabildiğine, şimdiki deyimle, matrak oğlandı. Dalga geçerken gülmediği için, alay mı ediyor, yoksa ciddî mi konuşuyor, hiç belli olmazdı. İri burnuyla o aramızda çok ağırbaşlı görünürdü.

Aradan otuzaltı yıl geçtiği, bu uzun zaman içinde de hiç görüşmediğimiz için onu tanıyamamıştım. O da beni tanımamıştı.

Evinde buluştuğumuz arkadaş, bana.

— Yahu, Bodos Mehmet'i tanımadın mı? dedi.

— Nee? Bodos mu? Bu Bodos, öyle mi?

Bodos demese, dünyada tanıyamazdım. Bir insan bu denli değişebilirmiş demek... Şaşırıp kalmıştım.

O da yüzüme yabancı yabancı bakıyordu. O Bodos Mehmet'ti, ama ben kimdim? Sınıf arkadaşımız beni de ona öğrencilik lâkabımla tanıttı.

«Vaay!» diye bağırarak biribirimizin boynuna atıldık sarılıp öpüştük. Ama Bodos Mehmet çok, çok bozulmuş, çok yaşlanmıştı. Yüzüne ciddîlik veren o koca burnu bile sıskalaşmış, uzamış, bir gaga gibi ağzının üzerine düşmüştü. Ağzını bir kapak gibi örten burnu yüzünden ne dediği iyi anlaşılmıyordu. Bodos Mehmet'e baktıkça acımaya başladım. Öksüre tıksıra bişeyler anlatıyor, ben dinler gibi yapıyordum ama, öğrencilik anılarımıza dalmış gitmiştim.

Bodos Mehmet çok haşarı, zeki, ama kaval öğrencilerdendi, yâni boş, bomboş... Subay olup ilk kıtaya çıkışımızda onunla aynı birliğe düşmüştük. Bodos Mehmet bölüğe iki bavul dolusu kitapla gelmişti. Pek şaşılacak bişey, Bodos Mehmet kitap okumaz... Eh, öğrencilik başka, hayat başka, belki sonradan okuyacaktı. Daha şaşılası olanı, bavulundan hep İngilizce, Fransızca, Almanca kitaplar çıkıyordu. Bodos Mehmet bu kitapları bölük odasındaki masasına istiflemişti.

— Bodos Mehmet bunlar ne be?

— Kitap...

— Ne olacak bunlar?

— Kitap ne olur yahu?

Bodos Mehmet bir de kalın çerçeveli gözlük almıştı. O koca burnunun üzerine kalın çerçeveli gözlüğü de takınca, suratı, paslı bahçıvan makasına dönüyordu. Birgün gözlüğü masadan düşüp camının biri kırıldı. Bulunduğumuz yerde gözlükçü olmadığından gözlüğünün camını taktıramazdı. Bodos Mehmet, gözlüğünün sağlam camını da kırdı, yine gözlüğü takmaya devam etti. Karşıdan bakılınca çerçevenin camsız olduğu belli olmuyordu. Ne zaman bölük odasına bir üst girse, Bodos Mehmet hemen camsız gözlüğünü takar, yabancı kitaplardan eline geçen herhangi birini de önüne alırdı. Sözde kitap okuyordu.

Birgün bu kitaplardan biri elindeyken, birden içeri alay komutanı girdi. Ayağa kalktık. Alay Komutanı, Bodos Mehmet'e,

— Aferin, dedi, seni hep kitap okurken görüyorum...

Masadaki kitaplara baktı:

— Ooo, hem de yabancı dilde? Bakayım, ne okuyorsun?

Bodos Mehmet'in arasına camsız gözlüğünü koyduğu kitabı eline aldı, sayfalarını çevirdi, çevirdi. Sayfaları çevirdikçe albayın yüzü ekşidikçe ekşidi:

— Yakışır mı size? Daha ciddi kitaplar okusanıza... Mademki yabancı dil de biliyorsunuz... Askeri kitaplar okuyun, tabya kitapları, tarih kitapları...

Albayın alıp baktığı, açık saçık resimli Almanca bir seksoloji kitabı değil miymiş!..

Albay, kitabı masaya koyarken, iki parmağı gözlük çerçevesinden girince pek şaşırdı:

— Gözlüğünün camları yok.

— Kırıldı efendim.

— Öyleyse neden takıyorsun?

— Alışmışım da efendim... Takmayınca okuyamıyorum.

— Boş çerçeveyi mi?

— Alışkanlık efendim...

Albay masada bir kitap daha alıp karıştırınca şaşkınlığı daha da arttı. Çünkü bunun

da Fransızca bir tıp kitabı olduğu resimlerinden anlaşılıyordu. Başka bir kitaba baktı. İngilizce, fizik... Bir tanesi de eski pul kataloğu...

Albay başını sallaya sallaya çıkıp gitti.

— Ulan Bodos, bu kitapları nerden aldın? dedim.

— Yüksekkaldırım'daki eski kitapçılardan ucuza aldım, dedi, iki bavul götürdüm, neler olduklarına bakmadan doldurdum kitapları...

İşte Bodos Mehmet böyle bir arkadaştı. O anlatırken, ben anılarımız içinde yaşıyordum. Kim derdi ki o Bodos Mehmet, şimdi, bu karşımdaki insan yıkıntısıdır.

Lisedeydik. Bir akşam mütalâası saatinde Bodos Mehmet koridorlarda beni kovalıyordu. Koridorun köşesinde birden karşımıza yarbay Kâzım bey çıkmaz mı? Ben atik davranıp Kâzım beyi sıyırıp geçtim, ama Bodos Mehmet, Kâzım beye tosladı. İkisi birden yere kapaklandılar. Birbirlerinden çözüp ayağa kalkmaları epey uzun sürdü. Bu Kâzım bey, Bodos'u ayağının altına alır, ezer diye beklerken, Mehmet sanki hiçbişey olmamış gibi.

— Efendim, dedi, siz babamın arkadaşıymışsınız...

Allah Allah... Bu da nerden çıktı? Bodos Mehmet'in babasının bir taşra kasabasında berber olduğunu hepimiz biliyoruz. Yarbay Kâzım bey de şaşırmış olacak ki, deminki çarpışmayı unutup,

— Nerden arkadaşmışız? dedi.

— Çanakkale savaşından efendim.

— Babanın adı ne?

— Ali.

— Ali, Ali, Ali... Acaba hangi Ali? Yoksa Ali Beykoz mu?

— Evet Efendim...

— Yaa, demek sen bizim Beykoz'lu Ali'nin oğlusun?

— Evet efendim, babam selâm söylemişti ama, fırsat bulup ben size bitürlü söyleyemedim.

— Ne? Selâm mı söyledi? Ne zaman? Ali Beykoz ölmedi mi yahu?

Bodos Mehmet, hiç ara vermeden,

— Öldü efendim, dedi, ama ölmeden önce size selâm söylemişti.

— Madem Ali Beykoz'un oğlusun da neden söylemezsin be çocuğum? Sonra gel beni gör...

— Başüstüne efendim...

Bodos Mehmet hemen oracıkta kıvırdığı bu yalana yarbay Kâzım beyden dayak yemekten kurtulmuştu.

Uzun burnu, ağzını kapak gibi örttüğü için şimdi karşımda ne dediği zor anlaşılan adam o muydu? İnsan ne hallere geliyormuş... O karşımda anlatıyor, ama ben eski günlerimizi yaşıyordum.

Dedim ya Bodos Mehmet öğrenciliğinde tam bir kavaldı, hiç derslere çalışmaz, ama ne yapar eder, bütünlemeye kalsa da, yine bir yolunu bulup sınıfı geçerdi.

Lise bakalorya sınavına ikişer ikişer giriyorduk. Ben Bodos Mehmet'le birlikte sınav salonuna girmiştim. Tarih sınavıydı. Salon öğretmenlerle başka okullardan gelmiş mümeyyizlerle doluydu. Tarih öğretmenimiz, birçok öğretmenimiz gibi, emekli bir kurmay subaydı, hem Birinci Dünya Savaşına, hem Kurtuluş Savaşına katılmıştı. Bize derslerde savaş anılarını anlatırdı.

Tarih öğretmenimiz, benden önce Bodos Mehmet'e sordu:

— Anlat bakalım bize Kurtuluş Savaşını!

Bodos Mehmet, neler anlatacağını kafasında şöyle bir toparlıyormuş gibi kısa bir süre gözlerini tavana diktikten sonra başladı konuşmaya:

— Efendim... Kurtuluş Savaşını sizler yaptınız... Ve Kurtuluş Savaşını sizler kazandınız. O zafer, o büyük zafer sizlerindir... Ama siz, o büyük zaferi bizlere emanet ettiniz... Biz, Türk gençliğine!.. Siz bir kahramansınız... Yurdumuzu düşmandan kurtardınız. Sizler olmasaydınız, Tanrı korusun, bu ülke düşman çizmesi altında ezilecekti...

Hiç ara vermeden, nokta, virgül koymadan boyuna konuşuyordu. Sözleri hep işte bu yolda şeylerdi. Hiç duraksamıyordu ki, öğretmen de bişey söylesin...

Bodos Mehmet'in sözlerinin, tarih öğretmenimizin hoşuna gittiği, yüzünden belli oluyordu. Ama o, sözü uzattıkça ipin de ucunu iyice kaçırdı. «Siz kahramansınız... Kahramanlar...» deyip dururken, suratı gittikçe asılmaya başlayan tarih öğretmeni,

— Yeter ulan, dedi, bırak şu kahramanı mahramanı da anlat Kurtuluş Savaşı nasıl oldu?

Bodos Mehmet, o koca burnunun verdiği ciddilik içinde,

— Aman efendim, estağfurullah, dedi nasıl olur da Kurtuluş Savaşımızın kahramanlarının huzurunda Kurtuluş Savaşını anlatmaya kalkarım. Kahramanlarına Kurtuluş Savaşını öğretmek gibi bişey olur. Haddim mi efendim... Sizin huzurunuzda hem de...

Tarih öğretmenimiz,

— Çıtık, gözüm görmesin! diye bağırdı.

Bodos Mehmet dışarı çıktı. Öğretmenler benim yanlarında olduğumu unutmuşlardı. Mehmet çıkar çıkmaz, onlar da kahkahalarla gülmeye başladılar.

İşte Bodos Mehmet böyle bir çocuktu. Kim derdi ki, otuz şunca yıl sonra, o Bodos Mehmet bu hale gelecek!..

Dün evinde buluştuğumuz sınıf arkadaşımı yolda gördüm. Onun dediğine göre, Bodos Mehmet beni görünce pek şaşmış. Ben ordan ayrıldıktan sonra, benim için şöyle demiş:

— Yahu, oğlan ne hale gelmiş, vah vah... Sen söylemesen dünyada tanıyamazdım. İnsanoğlu ne hallere giriyor... Kim derdi ki o cin gibi çocuk günün birinde böyle bir sünepe moruk olacak.

EŞEĞİN ÇULU N'OLDU?

BİR ORTA OYUNU GİRİŞİ

Zâtıdevletleri, konağına her işe elverişli bir hizmetkâr aramak için kâhyasıyla birlikte yola çıkmıştı. Gezdiler, dolandılar, yolları bir köye vardı. Bir avluda üç eşek bir direğe bağlıydı. Eşeklerin arasında bir adam da yere uzanıp yatmıştı. Boz eşekle kır eşeğin sırtında çul var, ama kara eşeğin sırtı çıplaktı. Kara eşeğin çulunu, samanların üzerine yere uzanmış olan adam, üşümüş, kendi sırtına örtmüştü. Hava soğuk olduğundan yine de titriyordu.

Kâhya, eşeklerin arasında yerde yatan adamı Zâtıdevletlerine gösterip:

— Efendimiz, şu insafsız herifi gördünüz mü, dedi, zavallı eşeğin çulunu alıp kendi sırtına örtmüş.

Şakacı bir adam olan Zâtıdevletleri, yerde yatan adama duyurmak isteyerek:

— Aman Kâhya orda üç mü, dört mu eşek var, seçemiyorum... dedi.

— Üç eşek var efendimiz.

— Peki, o yerde yatan? Sırtında eşek çuluyla yatan?

— Herhalde o adam olacak efendimiz.

— Demek adam? O adam dediğin eşeklerin nesi oluyor dersin? Ya eşekler onun nesi oluyor?

Kâhyanın cevap vermesine fırsat kalmadan eşeklerden biri çok yüksek perdeden anırmaya başlayınca, yerde yatan adam da yarı uykulu:

— Çüüüş, çüüüş! diye seslendi.

Ama anıran eşeğe mi seslendi, yoksa kendisini eşeklerden ayırt etmez görünen Zâtıdevletlerine mi çüş dediği pek anlaşılmadı. Zâtıdevletleri,

— Kâhya, bu adam şakadan anlar birine benzer, şunu bizim konağa hizmetkâr tutsak iyi olur... dedi.

İşte bu sırada evinden çıkan ağa, eşeklerin olduğu yana doğru gelirken, biyandan da sövüp sayarak yanaşması İbiş'e sesleniyordu:

— İbiiiş, İbiş! Len ne cehennemin dibine gittin gene... Alçak İbiş, gene nerde uyumaktasın? Vay ben seni bir elime geçirirsem...

Zâtıdevletleri, kâhyasına:

— Eğlenceli işler olacağa benzer, aman şu ağaçların arkasına gizlenelim de olacakları seyredelim... dedi.

Zâtıdevletleri ile kâhya, sık fundalıkların arkasına sinip pusulandılar.

Ağanın bağırıp çağırmasını yerde yatan İbiş, uykusu ağır olduğundan duymamıştı ama, eşekler duymuştu. Ağayı İbiş gibi, eşekler de sevmiyordu. Ne zaman ağa söğüp sayarak İbiş'i arayacak olsa, eşekler anırıp çifteleyerek İbiş'i uyandırırlardı. Çünkü ağa, İbiş'i uyurken yakalarsa dövüyordu, eşekler de kendilerine iyi davranan İbiş'in dayak yemesinden üzülüyorlardı. Belki de eşeklerin üzüldüğü filân yoktu da İbiş'e öyle geliyordu.

İyi ama eşekler İbiş'i sevmiyorlar, onun dayak yemesinden üzülmüyorlar da, neden ağa ona seslenince üç eşek birden anırmaya, biyandan da İbiş'i çiftelemeye başlardı. İşte yine üçü birden anırıyor, İbiş'i çifteliyordu.

İbiş uyku sersemi eşeklere söylenip duruyordu:

— Ni va gene len? Çüş!.. Çüş dedim... Ni çifteliyon be? Yoğusam ağa mı geliyo? Bir galkarsam emme... Şaka etmen benimlen... Höst! Ağa mı? Başlarım şinci senin ağandan...

İbiş, uyku sersemi sayıklar gibi eşeklerle konuşup dururken, birden ağanın bağırmalarını duyup fırladı. Ama kendi sırtına örtülü çulu kara eşeğin sırtına koymaya vakip bulamadan ağayı karşısında gördü:

— Ulan İbbbiş, İbiş dedim adı batası...

— Buyur ağam...

Korkudan tir tir titriyordu. Eşeğin çulunu aldığını anlarsa ağası onu döverdi. Çulu ne yapıp nereye saklayacağını şaşırdı, o şaşkınlıkla apışının arasına sokuverdi.

Ağa, kara eşeğin çulsuz olduğunu görmüştü:

— Len İbiş, gara eşeğin çulunu n'ittin?

Tir tir titreyen, İbiş, işi saflığa vurup anlamazdan geldi:

— Hı?

— Gara eşeğin çulu?

— Gara eşeğin mi?

— Hee, gara eşşeğin...

İbiş, hiç oralı olmuyordu:

— N'olmuş gara eşeğe?

— Ebenin körü olmuş... Len eşşek!...

— Buyur ağam...

— Len eşşek didim...

— Ben de buyur ağam didim ya ağam...

— Len oğlum, gara eşşeğin çulunu n'ittin didim.

İbiş, bir uygun yalan uydurmak için lâfı döndürüp dolaştırıyordu:

— Haa, dimek gara eşşeğin çulu?

— He ya...

İbiş, nerde olduğunu hatırlamaya çalışmak ister gibi, bir kaç kez:

— Gara eşşeğin çulu, gara eşşeğin çulu... Hey Allah... Gara eşşeğin çulu... diye söylendikten sonra birden:

— Hah! buldum! diye bağırdı. Gara eşşeğin çulunu boz eşşeğe vurdum.

— Boz eşşeğin çulu n'oldu ki?

İbiş, ağayı aldatamamanın sıkıntısıyla sordu:

— Kimliin?

— Ebeğin körünün... Len sana boz eşşek didim, hey eşşek!

— Buyur ağam.

— Allah beleni visin. Len eşşek, boz eşşeği soruyom.

— Aha boz eşşek duruyo. N'olmuş ki boz eşşeğe?

— Gara eşşeğin çulunu boz eşşeğe vurdum didin, ağnadık. Peki, boz eşşeğin çulu n'oldu?

— Öyle ya, n'oldu?.. Hay Allah, n'oldu ki yahu? Hah, bildim bildim, boz eşşeğin çulunu da gır eşşeğe vurduydum. İşte gır eşşeğin sırtında...

— Boz eşşeğin çulunu n'ettin ki? Yoğusam yitirdin mi?

İbiş, apışının arasına gizli çul düşecek diye helâya gidesi gelmiş de çok sıkışmış gibi kıvranarak:

— Töbeee. Yitirmedim vallaha. Gır eşşeğin çulunu da boz eşşeğe vurdum... deyip işi büsbütün karıştırmak istedi. Başka da kurtuluşu yoktu.

Ağa:

— Lâhavle... deyip başını iki yana sallayarak, işi baştan alıp İbiş'e anlatmaya çalıştı:

— Len oğlum, insanı dinden imandan çıkartma. Demincek gara eşşeğin çulunu boz eşşeğe vurdum didin ya...

— Didim...

— Boz eşşeğin çulunu da gır eşşeğe vurdum didin ya...

— Anaaa!., Öyle mi didim... Vay başıma...

— Şinci başlarım başından... Len gır eşşeğin çulunu boz eşşeğe vurdum didin ya...

— Öyle mi dimişim?

— Ya ni didin?

— Vallah unuttum ağam...

— Öyle didin ya...

— Vay ağzım kuruyaydı dimez olaydım...

İbiş için tek kurtuluş, lâf kalabalığına getirip ağayı iyice bunaltarak oyalamaktı. O zamana kadar nasıl olsa birisi ağayı çağırır. İbiş de dayaktan kurtulurdu.

— Len oğlum, şunun baştan güzel güzel ağnat... Gara eşşeğin çulu n'oldu?

— Boz eşşeğe vurdum.

— Eyi... Boz eşşeğin çulu n'oldu?

— Boz eşşeğin çulu değel mi? Boz eşşe-

ğin çulunu da gır eşşeğe vurdum. Tamam işte...

— İnsanı dellendirme len... Üç eşşek var, iki de çul, çulun biri n'irde?

— Hangisinin çulu eğsik?

— Gır eşşeğin!

— Gır eşşeğin çulu sırtında ya...

— Pekey, gara eşşeğinki nirde?

— Nirde?

— Bah biyol, bi de bana soruyo. Len şunu gözel gözel baştan ağnat. Gara eşşekten başla.

— Gara eşşeğin çulunu boz eşşeğe vurdum, boz eşşeğin çulunu da gır eşşeğe vurdum. Oldu bitti. Ağnamayacak ni va bunda ağam?..

— Len demincek öyle mi didin?

— Anaaavv... Öyle dimedim mi? Vallaha öyle didim... Aha bunlar da şahit...

İbiş, şahit diye eşekleri gösterince tepesi atan ağa:

— Meyhanacının şahidi sarhoş demişler... diye bağırdı.

İbiş korkudan titrerken ağa da sinirden titriyordu. İşi çabuk bitirmek için hızlı hızlı bağırdı:

— Len, gara eşşeğin çulunu eşşeğin bozuna vurdun, boz eşşeği de gır çulun eşşeğine vurdun, gara eşeşği boz çula vurunca, gır çulun eşşeği n'oldu ki? Bişiy disene yahu... Bozun eşşeğini gara çula mı vurdun, n'ittin? Tüh, beni de şaşırttın, dilim dolandı... Allah beleni visin, defool!.. defol didim... Yıkıl!...

İbiş boynunu büküp:

— Ya benim hakkım n'olacak ağam? diye sordu.

— Hakkın mı? Ne hakkıymış? Ortada çul yok, güzelim çul, daha da hakkım diyor. Len, o çul, senin gibi on İbiş'in hakkından çok eder emme, ben üstünü aramıyom yoğusam. Defol!..

Ağa kızgınlıkla çekip gidince, fundalıktan çıkan Zâtıdevletleri, kâhyasına:

— Ben bu İbiş'i beğendim, dedi, baksana lâf kalabalığına getirip ağayı atlattı. Bana gerekli olan da işte böyle şakadan anlar, ağzı lâf yapan bir hizmetkâr.

Böylece İbiş, Zâtıdevletleri'nin konağına kapılandı.

ZATIDEVLETLERİNİN İBİŞ'İ

BİR ORTAOYUNU TEKERLEMESİ

Zâtıdevletleri, İbiş adlı birini konağına Haltyedibaşı olarak almıştı. O gün de İbiş'e ilk görevi vermişti.

Zâtıdevletleri'nin bir oğluyla iki de kızı vardı. Küçüklüklerinde çocukların üçü de yaramaz olduklarından anababaları sabahtan akşama dek onlara «Yapma!», «Dokunma!» «Elleme!» diye bağırırlardı. Zâtıdevletleri'nin konağına Amerikalı bir aile konuk gelmişti. Üç çocuğa hep «Yapma! Dokunma! Elleme!» diye bağırıldığından Amerikalı aile de çocuklarının adlarını böyle sanmışlar, oğlanı «Gel buraya Yapma!», kızlara da «Gel bana Dokunma!», «Al şunu Elleme!» diye çağırıp seslenmeye başlamışlardı. İşte o zamandan beri çocukların adı Yapma, Dokunma, Elleme kalmıştı.

Zâtıdevletleri, tohuma kaçmak üzere olan oğlu Yapma'yı evlendirmek istiyor, ama yaşamı boyunca kendisine hep «Yapma!» denilen Yapma, bitürlü evlenme işini de yapamıyordu. Babası, evlenmesi için üstleyince de,

— «Babacığım, diyordu, size bütün ömrünüz boyunca «Yapma!» denilmiş olsaydı evlenmeye kalkabilir miydiniz?»

Ama gün geldi, Yapma da gazetede resmini gördüğü bir kıza öylesine yandı, tutuldu ki, sonunda yemeden içmeden kesilip yataklara düştü. Araştırma sonunda, gazetede resmi çıkanın, bir çiftlik sahibinin kızı olduğu öğrenildi. İşte Zâtıdevletleri, konağına Haltyedibaşı olarak aldığı İbiş'e, daha işe başladığı ilk gün, gazetede resmi çıkmış olan kızın soyu-sopu, ailesinin durumu üzerine bilgi getirmesi için soruşturma görevini vermişti.

İbiş, bu göreve gideli çok olmuş, bitürlü dönmediği gibi, ondan bir haber de çıkmadığı için, Zâtıdevletleri'yle sayın eşi, konakta

merak içinde İbiş'in yolunu gözlüyorlardı.

Zâtıdevletleri,

— Hangi cehennemin dibine girdi! Nerde kaldı bu herif? diye söylenip dururken, dışarda teneke yuvarlanmasına benzer bir gürültü duyuldu.

Zâtıdevletlerinin sayın eşi:

— İşte geldi en sonunda! dedi.

Zâtıdevletleri, sayın eşine:

— Nerden anladın? diye sordu.

— Bu senin Haltyedibaşın olacak herif ne zaman bir yere gelecek olsa, kendisinden önce gürültüsü gelir. Ne olacak, sakar herif, yine bişeyleri devirip kırmıştır.

Zâtıdevletleri,

— İbiiiş! diye seslendi.

İbiş'in dışardan sesi geldi:

— Buyruuun!

Zâtıdevletleri, kızgınlıktan burnundan soluyarak alay etti:

— Rica ederim efendim, önce siz buyrun! Bir de bana buyrun diyor yahu... İbiiiş!

— Efendiiim!

Zâtıdevletleri'nin sayın eşi,

— Hay efendiler götürsün seni inşallah, e mi... diye söylendi.

Zâtıdevletleri bir daha bağırdı:

— İbiiş!..

— Efendiiim...

— Gelsene be!..

— Geliyorum.

— Nerden geliyorsun yahu?

— Trabzondan geliyorum.

— Ne Trabzon'u be?

İbiş, bu sırada, açık kapıdan bir paket gibi pat diye salonun ortasına düştü.

— Bu ne? Trabzon'da ne işin var? Deli misin sen herif? diye bağırdı.

Yerden kalkıp toparlanan İbiş,

— Velinimetim, dedi, siz bana çabuk git gel, dememiş miydiniz? Ben de üst kattan buraya çabuk geleyim diye trabzondan kayarak gelirken düştüm işte.

— Hay Allah lâyığını versin... Peki, anlat, neler oldu?

— Çok şeyler oldu velinimetim.

— Anlatsana canım, ne oldu?

— Neler olmadı ki...

— Aaa, anlat oğlum, ne oldu?

— Neler oldu, neler!..

— Bu adam çıldırtır insanı. Anlatsana a oğlum!

— Hangi birini anlatayım a efendim?..

— Başla birinden hele...

— Başlayacağım şimdi velinimetim. Siz beni o çiftlik sahibinin durumunu, kızının da gelmişini, geçmişini, soyunu, sopunu öğrenmek için göndermiştiniz ya... Uzak yol. Ben de yola çıkmadan önce bir iyice karnımı doyurayım, dedim. Girdim mutfağa. Aşçıbaşı da, ağzına lâyık, pek nefis yemekler yapmış. Yedim, yedim, yedim. . Üzerine de üç tas sarımsaklı cacık...

— Uyku bastırmıştır.

— Bastırdı ya... Kızın babasının çiftliği çok uzak yerdeymiş Git, git, yol bitmez... O köyde konakladım, bu köyde konakladım. Bir hafta oldu, ben hâlâ yollardayım. Gelgelelim, pis hanlarda, kirli yataklarda yatmaktan ben bitlenmişim. Öyle bitlenmişim ki, hatır hatır kaşınıyorum. Elimi böyle atmıyor muyum, avucum bit doluyor. Neyse efendim, uzatmayalım, bir gece yolum bir köye düştü. Önüme ilk çıkan evin kapısını çalıp «Tanrı konuğu geldim» dedim. Evin sahibi köylü de çok iyi yürekli bir adammış. Hemen beni evine aldı, yedirdi, içirdi. Karısı, «Buyrun yatak odanız hazır» dedi. Baktım tertemiz bir yatak. Ben bitliyim. Çamaşırlarımı çıkarıp çıplak yatayım da temiz yatağa bit geçmesin diye düşündüm. Soyundum. Nah işte bu beyaz gömleğimi de sandalyenin arkalığına astım. Bir zaman sonra bir de baktım, ne görsem iyi...

— Ne gördün?

— Sandalyenin arkalığına koyduğum bu beyaz gömlek yürümüyor mu!..

— Daha neler?..

— Vallahi... Benim gömlek bit dolu olduğundan, bitler gömleği götürüyorlar. Aman demeye kalmadı. ben yekinip kalkana kadar baktım gömlek açık kapıdan çıkmış yürüyor. Gecenin karanlığında benim beyaz gömlek zıplaya zıplaya gitmekte. Nerdeyse bitler gömleğimi uçuracak. Hemen davranıp koştum. Gömlek gider ben giderim, gömlek gider ben giderim. Aceleden don giymeye vakit kalmadı... Ben çırılçıplağım. Derken efendim, gömlek başaşağı gidiyor... Ben de arkasından, cuup...

— Nereye?

— Kuyuya... Buğday kuyusuna düşmüşüm karanlıkta... İyi ki buğday kuyusunda kafam gözüm yarılmadı. Kuyu derin, bitürlü çıkamıyorum. Sabah ola, hayır ola... Orda sabahı

ettim. Gün ağardı, horozlar öttü. Derken ben köylüye seslendim. Bir de baktım, ne görsem?

— Ne gördün?

— Köylünün genç karısı, kuyunun başından aşağı, bana bakmıyor mu! Hemen önümü, ardımı, ellerimle kapayım, «Aman bacı, ben gece ayak yolunu ararken buraya düştüm, kocanı çağır da beni buradan çıkarsın» dedim. Kadının kocası da sabah erkenden dağa odun kesmeye gitmiş. Kadın, «Kuşağımı aşağı sallayım da tut ucundan, tırman, çık yukarı» dedi. Belinden kuşağını çözüp bir ucunu kuyuya sarkıttı. Ben tuttum kuşağı ucundan, yukarı çıkmak için çekince, ne olsa iyi?..

— Aman, ne oldu?

— Kadın da kuyuya düşmez mi!..

— Hay Allah belânı versin İbiş!.

— Versin velînimetim, versin... Kadın yanıma düşünce... İkimiz de şaşırdık... Biz kuyudan debelendik durduksa da, bitürlü dışarı çıkamadık! Derken kadının kocası gelmiş... «Ayşeee!» diye ünneyip karısını çağırıyor. Köylü, karısını araya araya kuyunun başına gelip de bizi orada görmez mi! Ben çırılçıplağım, kadın dersen, kuşağını çözmüş ve de bedelenmekten ter içinde kalmış... Köylü yukardan «Vaaay, ulan ben seni Tanrı konuğu diye evime alayım da, sen bana bunu yap ha!» diye davranıp da silâhını bana doğrultmaz mı!..

— Eyvaaah!..

— Eyvah ki, nasıl bir eyvaah... Aman arkadaş, dur... İşler bildiğin gibi değil, filân demek istedimse de adamın gözünü kan bürünmüş olduğundan, bastı tetiğe... Dan, dan, dan...

— Aman İbiş... Eee, sonra?

— Sonrası velînimetim, efendim... Dan, dan, dan, dan... Dört el ateş etti.

— Sonra diyorum sana...

— Sonrası... Bir adam dört yerinden vurulunca ne olur?..

— Ölür...

— Ben de öldüm.

— Ulan, öldün de burda işin ne?

— Köylü, tüfeği ateşleyip de dan dan dan mermileri boşaltınca ...Ben de uyandım...

— Uyandın mı?

— Evet... Mutfakta yemeği yedim, yedim, üstüne de üç taş sarmısaklı cacık içtim demiştim ya... Daha konaktan çıkmadan bana ağırlık geldi. Şurda biraz kestireyim de öyle gideyim, dedim. Uyuyakalmışım...

— Bu anlattıkların hep rüya mı İbiş

— Rüya velînimetim...

— Hani kız, hani çiftlik? Hani gidip kızın babasını görecektin?

— Uyuyakalmışım velînimetim...

— Tuuu, rezil İbiş... Ben de seni Haltyedibaşı olarak almıştım sözde... Yıkıl!...

— Efendim, şaka yaptım vallahi... Gittim, kızın babasını buldum. Kızı da gördüm.

— Kız nasıl?

— Tam oğlunuz Yapma'ya lâyık bir kız... Kız, kafeste bir kuş... Ama ne kuş Baykuş, Baykuş!.. Ne ağzında diş kalmış, ne de o kızda iş kalmış... Tam Yapma'ya uygun dünyada tek eş kalmış...

ADINI SÖYLEMEM

Daha önceden tanışmadığımız kişilerle bir sofrada bulunmak ne tedirginliktir. Dostumuz olan bir komşumuzun bizi evinde akşam yemeğine çağırdığı o gece, işte böyle bir zor durumdaydım. Sofrada, üç aileden on kişi bir araya gelmiştik. Önceden tanışmıyorduk ama, bir mahalledeki birbirine yakın apartmanlarda oturan komşulardık. Ortaklaşa tanıdığımız yalnız ev sahibiydi, o da bizi kaynaştıracak bir hava yaratmıyordu.

Solumdaki bey, ya gevezeliğinden yada iyiniyetle bir söyleşi konusu açmak istediğinden boyuna dırdır konuşuyordu. Sözlerinin ilgimizi çekmeğini anlayınca da, başka bir konuya geçiyor, daldandala atlıyordu. Önce bilmediğimiz bir kadının, kocasını aldattığını üstü kapalı bir biçimde anlattı. Aldatan kadın, özellikle aldanan koca, her zaman ilginç bir konudur ama, hiçbirimiz kadını tanımadığımızdan söze karışamadık. Konuşkan adam

o konu tutmayınca, Boğaz'a balık akını olduğu halde, neden balığın pahalı satıldığını, balık işindeki dalavereleri anlattı. O konu da tutmadı. Aldatan kadın, balık, gece hırsızlarının son zamanlarda artışı, nerde o eski şairler, arabasıyla yaptığı kaza... İşte böyle birbirini tutmaz ipe sapa gelmez konular...

Birden,

— Rezalet! diye bağırdı.

Ev sahibi,

— Ne oldu? diye sordu.

— Aaa, duymadınız mı? Oğluna da ayrı bir araba almış. Kendi arabası var, karısının var, artık bir de lisede okuyan çocuğa araba alınır mı? Dört kişilik ailede üç özel araba.

Ev sahibi,

— Kim bu? diye sordu.

— Bizim burda oturuyor, yakınımızda, ama adı gerekmez... Boşuna üstelemeyin, söylemem! dedi.

Karım, kulağıma eğilip,

— Her halde Hakkı beyden söz ediyor, diye fısıldadı.

— Ben de karıma,

— Onların üç değil, iki arabası var, dedim.

— Üçüncüyü yeni almışlar işte...

Konuşkan adam,

— Kızı küçük olmasa bir araba da ona alır ama daha onüç yaşında... dedi.

Karım bana,

— Öyleyse Hakkı beyler değil, bizim Lâmia'lar olacak... dedi.

Konuşkan adam,

— Yalnız araba olsa neyse, Harbiye'de bir kat aldığı yetmiyormuş gibi, Ankara'da da bir apartman yaptırıyormuş, hem de altı katlı... Bunlar neyle olur kuzum? Onun yerinde olan memurlar, oturdukları evin kirasını zarzor veriyorlar.

Konuklardan biri sordu:

— Demek buralarda oturuyor bu adam?

— Evet...

— Ay, çok merak ettim, kimdir?

— Yooo, adını söylemem, dedikodu olur.

Karım bana,

— Memursa Lâmia'lar da değil, sakın Basri beyler olmasın... dedi.

— Bu da fakirdir, fukaradır, demiyor, kim önüne gelirse rüşvet alıyor. Hadi yalnız zenginlerden alsan neyse ne...

Bir hanım,

— Pek merak ettim, kuzum kimdir bu adam? diye sordu.

— Adı gerekmez. Bej renkli arabası var, karısınınki ise vişne çürüğü...

Sofradaki bütün başlar birbirlerine eğildi, rüşvetçiyi tahmin için fısıldaşmalar oldu.

— Oğluna yeni aldığı araba da Şevrole, hattâ sarı, açıksarı...

Yine herkes birbirinin kulağına eğildi.

— Adını söyleseniz ne olur beyefendi.

— Mâzur görün, söyleyemem... Yeni apartmanını niçin Ankara'da yaptırıyormuş, biliyor musunuz? Uzakta olsun göze batmasın diye... Sanki herkesin gözü kör, kulağı sağır... Bütün bunları üç-dört yıl içinde yaptı. Dört yıl önce ondan bundan borç alır, takardı... Hattâ bana da biraz borcu vardır da hâlâ ödemedi... Görülmemiş bir alçak!.. Harbiye'deki katla, Ankara'daki apartmanı karısının üstüne yapıyormuş ki kuşkuyu çekmesin. Sözde karısına miras kalmışmış da... Yahu, onun karısını bilmeyen mi var, o kadını bardan almıştı. Kadın eskiden barda konsomatristi, yani herkesin kadını...

Yine sofradaki başlar birbirine yanaştı, yine ağızlar kulaklara dayandı. Karım da kulağıma yaklaşıp,

— Ha, anladım şimdi, dedi, Selim beyleri söylüyor.

— Onun bir oğlu var, kızı yok ki... diye fısıldadım.

Bir bulmacayı çözümlemeye çalışır gibi, herkes o adamı bulmaya çalışıyordu.

Kadınlardan biri,

— Meraktan çatlayacağım beyefendi, ne olur kim bu adam, söyleyin! dedi.

— Yooo, adını söylemem... Rica ederim üstelemeyin... Neme gerek. Hani demin, kocasını aldatan kadından söz etmiştim ya... İşte o kadının kocası.

Bulmacayı çözümlemek için yeni bir ipucu daha ele geçtiğinden yeni bir fısıldaşma daha oldu.

— Öyle bir kadına anasından miras kaldığına kim inanır. Anasını tanıyan, bilen çoook.. Bohçacılık yapardı, evlere çamaşıra, tahtaya giderdi. Oğlu için de hiç iyi şeyler söylemiyorlar. O yaşta çocuğun altına son model arabayı çekerse olacağı budur. Sapsarı bir oğlan. Oysa anası esmer, babası dersen iyice koyu esmer...

Karım,

— Bu sefer bildim, bildim, diye fısıldadı,

ayol bu Handan'la kocası işte...

Konuşkan adam,

— Kır saçlı, yaşı da elliyi geçti, dedi.

— Karısının mı?

— Hayır, kocasının. Karısı kırk yaşında ama, otuzbeşi geçmez. Oldukça şişman, kısa boylu...

Birisi dayanamadı,

— Hah tamam... Ayten bu, vallahi de Ayten... diye bulmacayı çözümlemenin sevinciyle bağırdı.

Konuşkan adam,

— Saçlarını da kızıla boyatır haspam... deyince az önce sevinen kadın, düşkırıklığıyla,

— Öyleyse o değil, dedi, yeniden düşünmeye başladı.

— Allahaşkınıza söyleyin, kim?

— Yoo, hiç öyle huyum yoktur, adı bizi ilgilendirmez, ne gerek... Hepiniz tanırsınız, adı önemli değil... Bir zamanlar sözü çok geçen bir Bakan'ın da akrabasıymış uzaktan. Efendim, bu herifte türlü kötü huy toplanmış. Muhabbet tellâllığı filân da yapıyor ama, yüksek seviyede... Onun için de sosyetede mevkii var... Giyimine pek düşkündür. Yaz kış demez, o sıcak havalarda bile sımsıkı boyunbağı takar, ayakkabıları da her zaman pırılpırıl boyalı... İki dirhem bir çekirdek...

«Hâlâ tanımadınız mı!» der gibi bir hali vardı. Hepimiz aşırı meraka kapılmıştık. Kim olduğunu sordukça biz, o hep,

— Üstelemeyin, ne olur, vallahi adını söylemem. Rica ederim, üstüme varmayın... diyordu.

— Peki, uzun boylu mu, onu söyleyin hiç olmazsa...

— Hayır, kısa boylu, onun için de daha çok, çubuklu, uzun çizgili desenli olan kumaşlardan elbise giyer.

«Hah, bildim!» diye bağırışanlar gittikçe çoğalıyor, ama konuşkan adamın sonraki açıklamalarıyla yanıldıklarını anlıyorlardı.

— Sabıkasının olduğu da söylenir, bir zamanlar dolandırıcılıktan mı, yoksa sahtecilikten mi, işte öyle bir suçtan hapse bile girmiş de, sonra mahkemesi sürerken af kanunuyla, mahkûm olmadan hapisten kurtulmuş. Kısacası her türlü rezillik var bunda...

Konuşkan adam, dedikodu olmasın diye bitürlü adını açıklamadığı adamın kim olduğunu bulamıyoruz diye bize yavaş yavaş kızar gibiydi.

— Dört katlı bir apartmanın üçüncü katında oturuyor, dedi, apartmanı, köşede, bakkalın karşısında... Mozayık kaplı bir apartman... Hattâ apartmanın bahçesinde mavi ortancalar dolu...

Solundakilerin hepsi birden,

— Hah... Şakir beyle karısı Selma... diye sevinçle el çırparak bağırdıktan sonra rahat bir soluk aldılar.

Konuşkan adam,

— Neme gerek, dedi, ben söylemiş olmayayım da... Adı gerekmez, bana ne? Yoo, boşuna üstelemeyin, adını söylemem.

ŞEKER OLDUKTAN SONRA

İki sınıf arkadaşımla sözleştiğimiz saatte buluştuk. Bizi bekleyen başka bir sınıf arkadaşımızın evine gittik. Evine gittiğimiz arkadaşımız, general emeklisiydi, öbür ikisi albaylıktan emekli olmuşlardı.

Emekli generalle çok uzun yıllar görüşmediğimiz için, onu yine okuldaki gibi şakacı, yaramaz bir çocuk olarak bulacağımı sanıyordum. Kimbilir neler anlatıp bizi nasıl güldürecekti.

Çocukluk arkadaşları, birbirlerinin gözünde hiçbir zaman yaşlanmazlar. Emekli generali de görünce: «Maşallah, amma da büyümüşsün!» diye sözde şaka yapmaya kalktım. Ama o hiç de şakadan anlar görünmüyordu.

Sarılıp kucaklaştık ama, generalin sarılması, kucaklaşması, daha çok jimnastik hareketine benziyordu. Bizi görünce gülmeye çalıştıysa da, çoktan gülmeyi unutmuş gibi, beceremedi.

— Kusura bakmayın, dedi, bu bizim ev, ev değil, timarhane...

Ne demek istediğini anlayamadığımızdan biribirimize bakıştık. Oysa girdiğimiz salon

pek düzenliydi.

— Duyuyorsunuz ya şu gürültüyü, patırtıyı...

Gürültü filân duyduğumuz yoktu. Üstelik ev çok sessizdi.

Arkadaşlardan biri, generali yatıştırmak için,

— Aldırma, ev halidir, elbet gürültü olur... dedi.

Ben de,

— Her ev böyle, sen bir de bizim evi gelip görsen... dedim.

General,

— Olamaz, dedi, hiçbir ev böyle olamaz.

Sağ gözünde seğirme başladı:

— İnadına yapıyorlar, ama sesimi çıkaracak değilim, yapsınlar bakalım.

Neşeli bir konu açmaya çalıştık, ama boşuna... General,

— Ben şeker olduktan sonra, bizim evde eşeklik serbest... dedi.

— Şekerin mi var?

— Evet...

— Senin gibi tatlı bir adamda elbet şeker olur... diye o beylik ve soğuk espriyi yaptım ama, benden başka gülen olmadığı için, «hihiii» diye bir sırıtma suratımda donup kaldı. İnsan, başkaları da gülecek diye boş bulunup güler de, sonra kimse gülmezse, çok bozum oluyor.

General,

— Ben şeker oldum, bu evin de tadı tuzu kaçtı, disiplin diye bişey kalmadı... dedi. Bir yıldan beri bu böyle. Bende şeker olduğu anlaşılmadan önce herşey yolunda, düzenindeydi. Kimsenin çıtı çıkmazdı bu evde... Şimdi hiçbirinde ne saygı, ne terbiye kaldı. Hepsi de benim şeker olmamı bekliyormuş...

Arkadaşlardan biri,

— Şekerle ne ilgisi var? dedi.

— Olmaz mı hiç... Siz şeker olmadığınızdan bilmiyorsunuz? Geçen yıl bende bir halsizlik başladı, parmağımı oynatmak istemiyorum, boyuna uyuyorum... Keşke hep öyle kalsaymışım, hep uyusaymışım da ev bu hale gelmeseydi. Bizim hanım ille doktora git, diye tutturdu. Ağrı yok, sızı yok, doktora gidilir mi! İştahım yerinde, üç-dört kişilik yemek yiyorum, üç-dört kişilik de uyuyorum, daha ne? Kadın vırvırı; doktor da doktor... Gittik doktora, idrar ve kan tahlili yaptılar, bende şeker varmış hem de çok yüksekmiş. Bu şeker hastaları çok sinirli olurlarmış. Doktor karıma diyesiymiş ki, «Aman sinirlendirmeye gelmez, şekeri yükselir. Sakın kızdırmayın. Bu şeker hastaları, patlamaya hazır barut gibi bir kıvılcım beklerler.» Karım da bunu duydu ya, artık durur mu, başladı önüne gelene anlatmaya: «Aaah, ah, biz de adamı delirdi sanıyorduk, meğersem zavallı şeker hastasıymış!..» Sözde yüzüme karşı böyle söyleyemiyorlar ama, başkalarına söylerken ille de bana duyuruyorlar. Anlaşıldı mı arkadaşlar, bunca yıllık karım bile benden intikam alıyor. Bizim ev kalabalıktır, damatlar, gelinler, torunlar... Ben, şimdi ne küçüğüne, ne büyüğüne hiç birine ağzımı açıp da bişey söyleyemiyorum. Hele birine bişey söyleyecek olursam, hemen birbirlerin «Şişşşt, biliyorsunuz adam şeker, üstüne varmayın!» diye fısıldaşıyorlar. Üstelik, sözde benden gizliymiş gibi, amma ille de bana duyuracaklar... Ya sabur... Kimseye söz geçiremez oldum. Torunlarımdan birini azarlayacak olsam, ya kızlarımdan biri, ya karım «Şişşşt, biliyorsunuz, dedeniz şeker, adamın üstüne varmayın!» diyor. Allah Allah!.. Ağzımı açamaz oldum yahu... Eskiden, sabah yedi dedi mi, hepsi ayaktaydı, hele biri uyanmasın!.. Ama şimdi? Saat on, onbir oluyor, yataktan hâlâ horluyorlar... «Bu saate kadar uyunmaz!» diye bağırıyorum, o zaman biribirlerine, sözde bana duyurmadan fısıldıyorlar: «Aldırma, aldırma! Şeker, şeker zavallı.» Evde disiplin diye bişey kalmadı. Diyelim, eve misafir geldi de sofradayız. Birden biri bir terbiyesizlik yapsa da —ki yapmadan duramazlar— şöyle bir kaşımı çatacak olsam, hemen benim arkamdan misafire eğilip fısıldıyorlar. «Kusura bakmayın, biraz şekerdir de...»

Deli olmak işten değil arkadaşlar... Şimdi bakın şu gürültüye. Çıksam kapıdan «Ulan burası karılar hamamı mı, yoksa dingonun ahırı mı, bu ne gürültü!» diye bağıracak olsam, birbirlerine «şeker, şeker... Aldırmayın ona!» derler. Deli olmak işten değil...

Yahu arkadaşlar, sokakta bile rahat yok. Biliyorsunuz, şimdiki zamanda yayalarda terbiye yok, yolcularda terbiye yok. Meselâ, bir dolmuşta şoföre «Acelemiz yok, tabakaneye bok mu yetiştireceksin, arabayı yavaş sür!» desem, karım hemen sırtımdan uzanıp şoföre «Kusura bakma evlâdım, şekeri var da..» diyor. Vapurlardaki yaylı kanapeler var ya...

Biz kanapede oturuyoruz oğlumla, geçenlerde. Hayvanın biri geldi, karşıdan kendini kaldırdı attı kanepenin üstüne. Öyle bir şiddetle oturdu ki, biz yaylı kanapede hop hop zıplamaya başladık. Hadi susayım, dedim. Derken manda gibi bir karı koca kendini kanepeye atmaz mı!., Haydi bir zıplama daha bizde... Artık dayanamadım, «Hanım, hanım, denize dalar gibi kanepeye atlanmaz, oturmanın da bir usûlü vardır» dedim. Hemen oğlum, kadına «Affedersiniz hanımefendi, şekeri var da kusura bakmayın siz onun» diye fısıldamaz mı!

Fısıldamalarını yasak ettim. Bu sefer de alçak sesle birbirlerine «şeker, şeker...» diye beni işaret ediyorlar. «Ulan, bu evde şeker lâfı yok, yasak!.. Kim şeker derse...» Bir şiddetli yasak koydum, yine başedemedim arkadaşlar... Bu sefer de, arkamdan eğilip, ellerini başlarına götürerek, parmaklarını oynatıyor, yâni terellelli işareti yapıyorlar...

Şeker hastası oldum olalı, ciddiye alınmaz oldum. En sonunda dayandım perhize, dayandım ilâçlara, şekerden kurtuldum. Bir tahlil, şeker normale düşmüş... İyi ama, gel de anlat bizimkilere... Hâlâ beni gösterip birbirlerine «Şeker, şeker...» diye fısıldaşıyorlar.

General birden ayağa fırlayıp, üstüste tekrarlayarak bağırmaya başladı:

— Şeker değilim be, şeker değilim be, şeker değilim ulan!

— Öyleyse evde durma, çık dışarı, dolaş gez... dedim.

Sağ gözündeki seğirme arttı.

— Yahu, dışarısı daha mı iyi, iterler, kakarlar... Kimsede terbiye kalmamış ki... Ya şoförle kavga edeceksin, ya yolcuyla... Evden çıkamıyorum. Ama ben kolayını buldum artık... «Eşeklik serbest!» diye evde ilân ettim. Madem bana ikidebir «Şeker, şeker...» diyorlar, ben de hiçbirine karışmıyorum, ne yaparlarsa yapsınlar, hiç sesimi çıkardığım yok. İlân ettim: «Eşeklik serbest...» Oh, onlar da rahat şimdi ben de...

Birden yine ayağa fırladı, sağ gözündeki seğirmeye bir de baş tiki eklenmişti, bağırmaya başladı:

— Eşeklik serbeeeest, eşeklik serbeeest!...

Havayı yumuşatmak için gülse miydik? Gülsek kızar mıydı?

General,

— İşte bakın, dedi, bu evde benim hiç hükmüm kalmadı... İçerde itişip kakışıyorlar, şu gürültüye bakın... Bu evde bu kadar insan var, hizmetçi var da, hiçbiri de, eve misafir geldi, kahve yapıp getirelim, demiyor. Şimdi gidip de «Yahu siz dağdan mı geldiniz? Misafire bir kahve de mi yapılmaz!» diye bağıracak olsam, yine her zamanki gibi ellerini oynatıp deli işareti yaparak birbirlerine «Şeker, şeker...» diye fısıldaşacaklar. Benim de kan tepeme sıçrayacak. İyisi mi, susuyorum... Susuyorum ama, bu kadar da susulmaz ki...

Arkadaşlardan biri,

— Sinirlenme, dedi, biz yabancı değiliz ya...

— Yoo, sinirlenmeden gidip de söyleyeyim şunlara...

Salon kapısına çıkıp avazı çıktığı kadar bağırdı:

— Kim var oradaa?

Hiç ses gelmeyince daha yüksekten bağırdı:

— Biriniz gelin burayaaa!

Gelen giden olmayınca söylene söylene gitti, bir süre sonra dönünce,

— Yahu, evde hiç. kimse yokmuş dedi, hizmetçi bile gitmiş... Şimdi de bu âdeti çıkardılar. Ben evden gitmeyince onlar gidiyor evden...

Arkadaşımız yatışacak gibi değildi. Yine kucaklaşıp, öpüşüp ondan ayrıldık. Evden çıkınca, emekli albaylardan biri,

— Sende de şeker var mı? diye sordu.

— Var, ama daha generalinki kadar değil... dedim.

— Ben de bugünlerde muayeneye gideceğim dedi, eğer tahlilde şeker çıkarsa kimseye söylemiyeceğim.

PARLE VU FRANSIZCA

Fransızcadan çevirdiğim romanı kitapçıya bıraktım, parasını da aldım, Beyazıt'a doğru yürümeye başladım. Önümde, dalgalana dalgalana, akar gibi kadın gidiyor. İnsanın önünde her zaman bir kadın gidebilir. Ama böyle bir kadın olursa, işte o zaman insan, önünde gidenin kadın olduğunun farkına varır. Kiminle olsa istediğine bahse girerim ki, bu kadın Fransız; saçının ucundan iskarpininin ökçesine kadar Paris kokuyor. Boynundaki beyaz puvanlı mavi eşarp, gelip geçenleri çağırır gibi rüzgârda pırpır kanat çırpıyor.

Ben demem miydim, bu kadın Fransız diye? Nasıl da anlamışım ama... Caddedeki trafik polisine gitti. Söylediklerini duyuyordum.

— Ekseküze muva Mösyö L'ajan... Parle vu Franse?

Polis şaşırdı.

— Hıı? Efendim?

— Parle vu Franse?

Trafik polisi bişeyler yapmak, bişeyler söylemek istiyor ama, elinden hiçbişey gelmediği için de, ne yapacağını bilmeden, telaşlı telaşlı boyuna elini kolunu oynatıyor. Genç Fransız kadınına yardım etmek için çırpınıyor.

Tüh, şu işe bak... Turist turist deyip dururken, turist ayağımıza kadar gelmiş, ama onun da dilini, derdini anlayamıyoruz. Polisin, Fransız kadına yardım için çırpınmasından turizm işini iyice benimsedizi belli. Umarsız kalan polis, yoldan geçenlere,

— Heeey yurttaşlar, içinizde bir Fransızca bilen yok mu yahu? diye seslendi.

Aldıran olmadı. Yalnız bir yaşlıca adam,

— Valla, bilsem n'olacak yardım ederdim, ama bilmiyorum... dedi.

Sonra ekledi:

— Çocukken «donne muva» filân diye bişeyler öğrenmiştik ama, «donne muva ön beze» mi neydi...

Trafik polisi, Fransız kadınına ille de yardım etmek istiyordu. Kadına eliyle, gel, işareti yaptı. Polisle kadın karşı yaya kaldırımına çıktılar. Ordan üç okul çocuğu geçiyor, onbeş-onaltı yaşlarında... Polis, çocuklardan birinin kolunu tutup,

— Oğlum, parle vu Franse? diye sordu.

Oğlan, şöyle bir duraksadıktan sonra, yardım istercesine arkadaşlarına baktı. Polisin yarı Türkçe, yarı Fransızca sözleri, öğrencileri şaşırtmıştı. Polis, öteki çocuğa döndü:

— Parle vu Franse oğlum?

Öğrenci,

— No amca... dedi.

Üçüncü öğrenci,

— Vıy ama amca, konuşamam ki... dedi.

Fransız kadın,

— Par u il fo alle... diye söze başladıysa da, kadınla polisin çevresini birden çeviren meraklı kalabalığın gürültüsünden, kadının sözleri boğuldu.

Kalabalıktan biri,

— İngilizce olsa kolay, dedi, ben İngilizcenin elenikasını konuşurum...

Biri de ona,

— İngilizceyi herkes bilir... dedi.

Kalabalıktan konuşanlar arttı.

— Yahu, kadın pek sıkışmış gibi... Sakın helâyı sormasın...

— Yazık kadıncağıza be...

— Yardım edelim zavallıya...

Türkçeyi Fransızmış gibi konuşursa kadının anlayacağını sanan bir delikanlı şöyle dedi:

— Madam... Pardon... Yani sen arıyor burda helâ?

Birisi,

— Helâ deme yabancı kadına ayıp olur, deyip düzeltti,

— Tuvalet madam, tuvalet... Senin var tuvalet?

Trafik polisi yine öğrencilere döndü:

— Tüh, bir de öğrenci olacaksınız. Yazıklar olsun, bir parle vu'ya karşı laf edemediniz.

Çocuklardan biri, şaşkınlıktan olacak, kadına sordu:

— Parle vu Franse?

Kadın gülümseyerek konuştu:

— Vıy... Natürelman... U e la müze d'arkoloji?

Polis bu konuşmadan öyle memnun olmuştu ki, çocuğu coşkuyla desteklemeye çalıştı:

— Hadi oğlum, susma! Cevap ver. Biraz daha parle vu Fransızca! Parle oğlum, parle! Hadi!

— Amca konuşamam, yalnız okurum...

Arkadaşı bu öğrenciye yükleniyor:

— Hani Fransızcadan bir de dokuz aldın, konuş da görelim...

— Gramer sorsa bilirim. Baksana parle vu diyor.

Fransız kadın sorup soracağına pişman olmuştu, ama bikez sormuş bulunmuştu. Kendisine yardım için çırpınan bunca insanı bırakıp ordan gidemiyordu.

Polis, kalabalığa doğru yalvarırcasına sesleniyor:

— Yahu, içinizde bitek parlevu fransızca yok mu be?

Bir ses yükseliyor:

— Vıy ama, komsi komsa...

Birisi eleştiriyor:

— Ona komsi komsa denmez.

— Vay efendim, ya ne denirmiş?

— Ön pö denir, ön pö...

— Ha ön pö, ha komsi komsa... O kadar iyi Fransızca biliyorsan, gel sen konuş!

— Pratik yok, pratik... Kitap olsa, çatır çatır çevireyim sana...

— Bey haklı... Çok haklısınız beyefendi. Çünkü efendim, tradüksiyon başka, parle vu başka...

Öğrencilerden biri, arkadaşını yüreklendiriyor:

— Vallayi sen istesen konuşursun hadi konuş be...

Öbür öğrenci uyarıyor:

— Be deme yahu, kadın çakar da ayıp olur.

— Fransız kadın be'den ne anlasın be?

— Oğlum, be her dilde be'dir. Be'nin ayrı Fransızcası yok ki...

Turiste yardım edememekten canı çok sıkılan polis öğrencilere çıkışıyor:

— Bu kadar öğrencisiniz, içinizden biri de şu kadının parlevu'suna karşı bir laf edemedi.

Fransızca sınavından dokuz alan öğrenci utana utana,

— Regüliye fiilleri sorsun, bak nasıl söylüyorum, su gibi... dedi.

Tedirgin olmaya başlayan turist kadın, anlasınlar diye tane tane konuştu:

— Pardon... Mösyö L'ajan, je mere alle o müze d'arkoloji. En si kö o pale dö Topkapi?

Polis, çalışkan öğrenciye sordu:

— Ne diyor?

— Topkapı diyor.

Bir yaşlı adam,

— Yani bu kadın taaa Fransa'dan Topkapı'ya mı gelmiş?..

— Turist değil mi beyim, size ne, ister Topkapı'ya gider, ister Ahırkapı'ya...

— Orası öyle de, ne yapacakmış Topkapı'da diye merak ettim.

Çok üzgün olan polis bir daha kalabalığa seslendi:

— İçinizde iki kelime Fransızca bilen yok mu yahu?

Bastonuna dayanmış duran bir yaşlı,

— Benim aklımda birkaç kelime kalmış eskiden ama, bu kadına söylenmez ki... dedi.

Polis,

— Söyle bişeyler de, ne söylersen söyle! dedi.

— Efendim, ben bunu otuz küsur sene önce Şehzadebaşı'nda bir tuluat tiyatrosunda duymuştum. Taa o zamandan aklımda kalmış: «Je vuzem e vuze dö tu mon kör... Ah mon amur...»

Bir kahkaha atan Fransız kadın,

— e vure mersi Mösyö... Me il... diye derdini anlatmaya çalıştı.

Kimse neye güldüğünü bilmiyor, ama herkes kahkahadan kırılıyordu.

Polisin son umudu yine öğrencilerde.

— Hadi be oğlum, bunda sıkılacak ne var?

Elli yaşlarında gösteren bir adam,

— Şimdiki çocuklar haylaz, diyor, bizim zamanımızda, ben orta mektepteyken, vallahi Piyer Loti'yi tercüme ederdim. Değil böyle parle vu Fransızca filan, bülbül gibi konuşurduk beyim.

— Vallahi doğru... Ben kaç kere Fransızca hocasının bile yanlışını çıkarmıştım da, herif kızıp beni sınıfta bırakmıştı.

Bir delikanlı yanaklarını şişirip elini kapadı dudaklarına koyarak öyle ince bir ses çıkardı ki, bu alaylı sese herkes güldü. Ama konuşan adam hiç bozuntuya vermeden sözünü sürdürdü:

— Bu zamanda insanın aklında Fransızca mı kalır, vallahi sabah ne yediğimi bile hatırlamıyorum.

— Kadında da kabahat var ya...

— Neden?

— Bre kadın, yabancı bir memlekete geliyorsun, iki-üç kelime öğrenir be... Değil mi ama...

— Çok doğru. Yani biz olsak, kaşla gözle, işaret mişaretle azbuçuk gene derdimizi anlatırız. Bu yabancılarda hiç iş yok...

— Yahu, çok ayıp oldu be...

— Hiç olmazsa kadına bir kahve ısmarlasak.

— Bir kahveyle olur mu hiç... Ben yemek bile ısmarlarım ama, kadına nasıl anlatacağız bunu?

Öğrenci,

— Yemek demek manje demek... dedi.

Bir kadın,

— Macayı herkes biliyor oğlum, salon-salamanca ordan geliyor işte... dedi.

Fransız kadın, kalabalıktan kendine yol açmaya çalışırken polis, dolmuş arabasına yolcu çağıran deynekçiler gibi,

— Hani bir kişi, parlevu franse bir kişi?.. diye kalabalığa seslenip bakındı.

Bir öğrenci birden,

Arkadaşı,

— Vıy! diye bağırdı.

— Vıy demek kolay, gel de şimdi konuş bakalım... dedi.

Çocuklar, aralarında fıskosla konuşmaya başladılar:

— Avuvar fiilinin endikatif prezanı nasıldı ulan?

— Jave, tü ave, il ave, nu zavon, vu zave il... zave mi, son mu?

— Değil be senin dediğin passe semp!..

— Bir kere bu parle vu fiili, negatif mi, yoksa regülye mi?

Kalabalığı yarıp gitmek isteyen kadına polis ille de yardım etmek istediği için, kadının elini tutmuş, söyleniyordu:

— Madam, pardon... Ün münit... Çocuklar şimdi konuşacak...

— Çocuklara... Hadi be oğlum, gayret biraz...

Bir öğrenci,

— Bir kere bunun başına Jö süvi gelecek.. dedi.

— Jö süi gelecek ama, ondan sonra?

— Ondan sonra süje, en sonra da verb...

Fransız kadın yine bişeyler söyledi:

— Jö vu rö mersi mösyö L'aan. Jö viyen dö şanze L'ide, si vu vule le son la disküisyon...

Öğrencilerden biri de,

— Vıy madam, jö süi parle Franse... dedi.

Kalabalıktan bir alkış koptu. Kadınla çocuğun konuştuğunu sanmışlardı, yada içlerinden öyle olmasını istemişlerdi. Kalabalık açıldı, Fransız kadın geçip gitti.

Anlıyorum, şimdi içinizden, bana soruyorsunuzdur:

— Madem sen Fransızcadan roman çeviriyorsun, neden kadınla konuşmadın?

Ben Fransızca bilmem ki... Öyleyse nasıl mı Fransızcadan roman çeviriyorum? Eski Türkçe zamanında Fransızcadan çevrilmiş biçok roman var. Ben işte eski Türkçe basılı Fransızcadan çevrilmiş romanları yeni Türkçeyle yeniden yaazr, Fransızcadan çevirdim diye yayınevlerine satarım. Bana «Parle vu Franse?» diye sormak kimin aklına gelir?

ŞİİRDEN ANLAYAN KADIN

Sabih Beylerin evinde sabah sabah bir gürültü koptu. Oysa onların evinde hiç böyle şey olmazdı. Bizim bildiğimiz karı koca güzel, gül gibi geçinirlerdi. Zavallı Sabih Bey pijamasının pantolonunu toparlamaya çalışarak sokak kapısından fırladı. Arkasından da mavi ponponlu bir kadın terliği havada uçtu. Sabih Bey, şaşkın şaşkın saağ sola baktı. Sonra bizim evin kapısına yöneldi. Kapı acıkmış, içeri girdi. Ben penceerden olanları gördüm. Ama babamın bunlardan haberi yok. Aşağı yukarı on yıllık komşu olduğumuz hâlde Sabih Bey bizim eve bir kere bile gelmediği gibi, her nedense yolda görse, bize selâm bile vermz.e Babam da bu soğuk adamı hiç sevmez.

Sabah sabah, pijamasının uçkuru elinde, sırtında yamalı fanela, ayağının birinde terlik, biri çıplak, karşısında Sabih Bey'i görünce, babamın ilk sorusu,

— Sebeb-i ziyaretiniz Beyefendi? oldu.

Sabih Bey besbelli karısının elinden canı-

nı zor kurtarmış. Daha böylesine, neden geldiği sorulur mu? Sabih Bey kekelemeye başladı.

— Buyurun Sabih Bey, dedim.

Korkusunu bastırsın diye bir bardak da soğuk su verdim. Suyu içti, teşekkür etti. Koltuğa yığıldı.

— Ben, dedi, oldum olasıya iki yakamın bir araya gelmiyeceğini biliyordum.

— Şimdi açık yaka moda, hiç kimsenin iki yakası bir araya gelmiyor, dedim.

O yine,

— Benim gibisinden ne köy olur, ne kasaba, dedi.

— Muhalifseniz, öyle, dedim, ama iktidar partisine girerseniz sizden pekâlâ vilâyet merkezi bile yaparlar.

— Evlenmek beni mnemeydi dedi, param yok pulum yok... Suyum kurumuş, huyum kurumamış. Haa, bir marifetim varsa, söylemesi ayıp, güzel şiir okurum. Divân Edebiyatından tut, gel beriye, taa Tanzimata, Servet-i Fünundan Fecr-i Âtiye, oradan gel hececilere, sonra efendim, gel Halk şiirinden en yenilere kadar hep okurum. Hem güzel okurum.

— Sezar'ın hakkını Sezar'a, İsmail Hakkı'nın hakkını size vermeli.

— Efendim?

— Yâni okursunuz.

— Müsaadenizle bu şiir iştir... yâni... Her hayvanın erkeği, dişisini kandırmak için bir yol bulmuş. Horoz tavuğu parlak tüyleriyle, alevli ibiğiyle kandırır. Boğa ineği boynuzlarıyle yola getirir. İnsanın erkeği de kadını, ya parayla, ya gençliğiyle, ya bilgisiyle, ya şöhretiyle, kafesler. Efendim?

— Çok doğru Beyefendi...

— Kör satıcının kör alıcısı olurmuş. Ben de şiir okuyunca ilikleri gevşeyen bir kız buldum. Bu bizim şimdiki hanım. Ah ne günlerdi onlar... İki şiir okudum mu, uyutuveriyorum. Onu ilk gördüğüm gün, bir aralık ikimiz yalnız kalınca;

Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım.
Kurbanım olam var mı benim bunda günahım?..

der-demez;

— Yook yok, senin bunda hiçbir günahın yok... diye kucağıma düşmesin mi!

Silkeleyip atmasam üstümde kalacak. Sonra efendim, düşündüm taşındım, ince ruhlu bir kadın, bundan iylsini bulacak değilim ya... Bulsam bile bana varacak değil ya... Uzatmıyalım, evlendik. Aman ne iyi bir kadın... Ben şiir okurken dalıp dalıp gidiyor. Açlığını, susuzluğunu unutuyor. Tam dar gelirlere mahsus bir kadın. Akşam başlıyorum şiire, tâ be sabah... Fukaracık, ben şunu isterim, ben bunu isterim, demiyor. Tuz ekmeğin gönüllüsü, yeter ki şiir oku... Evvelallah bir o elimizden geliyor. Dayanıyorum şiire.

«— Biraz canım sıkılıyor, misafir çağırsak!» dese ben hemen şiire kuvvet veriyorum:

Dilde gam var şimdilik lûtfeyle, gelme ey sürûr,
Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne...

diyorum.

— Ah ne doğru, evimiz çok dar, diyor.

Kırk yılda bir «gezelim biraz» dese dayanıyorum şiire:

Hevay-i aşka uyup kûy-i yâre dek gideriz,
Nesîm-i subha refikiz behare dek gideriz...

Yalan, hiçbir yere gittiğimiz yok. Oturduğumuz yerde bahara kadar gidiyoruz. Eh ne de olsa kadın bu... Diyelim, pudra, ruj, kolonya mı istiyor. Gelsin Nedim:

Haddeden geçmiş nezâket yâl-ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şişeden ruhsâr-ı al olmuş sana...

Bitiyor. Hem de üstelik, istediklerini almışım gibi bir de teşekkür ediyor.

Olur ya, canı kırk yılın başı et yemeği, meyva istese,

— Aman yavrum, her şey ateş pahası... diyorum. Hemen Şeyh Galip'ten başlıyorum:

Gül âteş, gülbin âteş, gülşen âteş, cûy-i bâr âteş
Zemin âteş, zaman âteş, bütün nakş-ı nigâr âteş

Ben, ateş diye diye, nerdeyse o da «Yangın vaaar!» diye bağıracak.

Kar lapa lapa yağıyor. Biz evde titreşiyoruz. Ben karımı şiirle ısıtıyorum:

Göklerde emeller gibi rizan oluyor kar

Bir akşam,

— Yiyecek bişey yok... diyecek oldu. Hemen Fikret'ten başladım:

Bugün açız evlatlarım diyordu peder,
Bugün açız yine, lâkin yarın, ümit ederim...

Bigün iyice tiril kaldım. Elbisemi satmış, bir alacaklımın ağzını kapamıştım. Karım o

gün benden, çorap parası istedi. Yetiş Orhan Veli...

Param olsa satar mıydım
Kahve rengi elbisemi!
Damalı gömleği giyerdim,
Alaca mendil takardım.

Evlilik hayatımız hep böyle şiirle tatlı tatlı geçiyordu. Elbise istese, şiir okurum:

O gül endam bir al şâle bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün

— Ama komşunun karısı yeni krk... derken, kaşlarımı çatıyorum:

Bed asla necabet mi verir hiç üniforma,
Zerdûz palen vursan eşşek yine eşşektir.

Hele bir şikâyet yollu mırıldanacak olsa:

Sakın bir söz söyleme... Yüzüme bakma sakın,

Sesini duyan olur, sana göz koyan olur... diye başlıyorum. Zavallıcık gık demiyor. Ben şiir okurken gözleri süzülüyor, ağzı büzülüyor, kendinden geçiyor. Beyefendi ne diyorum size, tam dar gelirlilere özgü bir kadın. Derken Beyefendi, bizim hanıma nazar değdi. Şiir miir sökmez oldu. Başladı vırvıra... Sus, dersin susmaz. Yatağa giriyoruz, söylenir. Ben başlıyorum şiire:

Bir uykuyu cananla beraber uyuyanlar...

Yutmaz oldu.

Ey tatlı ve ulvî gece! Yıllarca devam et!

Gitgide saldırgan oldu. Ben şiir okurken ne bulursa, eline ne geçirirse kafama atıyor. Maşa mı olur, süpürge mi, terlik mi, kafama indiriyor. Ben belki yola getiririm diye yine şiir okuyorum:

Döğülmeğe, söğülmeğe, kovulmağa billah,
Hep razıyım amma ki efendim senin olsam..

İşte bu sabah, ben bu şiiri okurken asıl büyük kıyamet koptu. Canımı sokağa dar attım Beyefendi. Yok beyim, yok... Bu hayat pahalılığı karşısında artık şiir miir sökmez oldu. Öyle değil mi Beyefendi?

— Öyle, dedim, amma şiir romantik bir işti, modası çoktan geçti. Şimdi insanları uyutmak için nutuk çekiyorlar. Bir zaman da Hanımefendiye siyasi nutuklar çekin, bakalım, belki yola gelir.

— Ah yapamam ki... Hiç nutuk bilmem.

— Gazetelerde var beyim. Oradan okursunuz.

Teşekkür etti, pantalonunu çeke çeke gitti.

Şimdi sabah akşam Sabih Bey'in evinden, hararetli nutuklar ve şiddetli alkış sesleri duyuyoruz.

BİR ÇİN HİKAYESİ

Siyasî polis memuru Su - Tiang'a, şefi o sabah şu emri veriyordu:

— Su - Tiang, size çok önemli bir görev veriyorum. Gözünüzü açın! Bu, sizin meslek hayatınızda en şerefli bir iş olacak. Tabiî başaabilirseniz.

Su - Tiang, gözlerini eski potinlerinin burnundan kaldırmadan, utanarak sordu:

— Mükâfat verilecek mi bay şef?

— Görevinizde başarı kazanırsanız elbette. Üç bin yen alacaksınız. Şimdi kulaklarınızı açın, beni iyi dinleyin.

Siyasî polis şefi durmadan anlatıyordu ama, Su - Tiang'ın bişey anladığı yoktu: Kafası üç bin yene takılmıştı. Üç bin, sayı olarak bişey, büyük bişey ama, pazara gitmeye gelince pek de bişey sayılmaz.

Su - Tiang nasıl olsa bu işin üstesinden gelirdi. Ama üç bin yen çok az.

Şef sordu:

— Siz Amerikan gizli servisinden uzman Jack Tovel'in kursunda bulunmuş muydunuz?

Kafası üç bin yen'de olan Su - Tiang,

— Ha? diye sordu şefe.

Şef bir daha söyledi:

— Amerikalı uzman...

— Haa, evet, evet... Kursta en iyi dereceyi ben almıştım.

— Öyleyse sana güveniyorum. Beni iyi dinle. Su - Tiang. Çok iyi makyaj yapacaksın. Bir dilenci kılığına gireceksin. Pu - Kung caddesindeki büyük, pembe boyalı binanın karşısında, köşebaşında dileneceksin. Anlıyor musun? Sabahtan akşama kadar orada...

— Anlıyorum şefim. Benim için dilenci kılığına girmek hiç de zor olmayacak.

— O büyük binaya kimlerin girip çıktığını öğrenmeye çalış. Her akşam raporunu beklerim.

— Başüstüne şefim.

Su - Tiang, o kadar güzel, başarılı yüz ve kılık değiştirdi ki, onu böylece gören «Bu adam doğma, büyüme dilenci» derdi. Bütün Çin aransa, ondan daha dilenci hiç kimse bulunamazdı.

Dilenciliğe başladığı ilk sabah önünden geçen şef, Su - Tiang'ın eline bir beş para bırakıp yavaşça,

— Kutlarım seni Su - Tiang, dedi, bu işi sana kendim vermemiş olsaydım, senin gerçek bir dilenci olmadığını ben bile anlayamazdım.

İşe başladığının ilk günü Su - Tiang, avucuna bırakılan, önüne atılan bozuk paraları toplayıp cebine atmaktan, polislik görevini yapmaya pek zaman bulamadı. Bu yoksul ülkede de ne çok iyiliksever, düşkünleri korur kişiler varmış! Köşebaşına bağdaş kurup oturmuş, önüne de mendil sermiş. Mendil, parayla hemen dolmuştu.

Su - Tiang, şaşırmıştı. Polislikte, geceli gündüzlü, koşup çalışarak bir ayda kazandığı parayı burada dilenerek üç günde, oturduğu yerde elde ediyordu.

Dilenciliğe başladığının ikinci haftasında bir sabah, kulağının dibinde ıslık gibi bir ses duydu:

— Su - Tiang, bugüne kadar hiç rapor vermedin!

Dilenci korkuyla başını şefine kaldırdı:

— Allah rızası için... Evet, yarın akşam getireceğim... Merhametli efendiler, yoksullara acıyınız.. Raporu sunacağım şefim... Yoksullara, düşkünlere, kimsesizlere bir küçük sadaka...

Dilencinin avucuna sadaka bırakan kalabalığın anlayamadığı bu şifreli sözlere karşı şef,

— Raporu bekliyorum! dedi.

Su - Tiang, bir aya yakın dilencilik yaptı. İşe başlarken böyle bol para toplayabileceğini hiç düşünmemişti. Hem bu işin bir kolaylığı da bağımsız ve özgür çalışabilmesindeydi. Canı isterse çalışır, istemezse çalışmazdı. Hemen kararını verdi. Bir sabah erkenden şefinin karşısına dikildi. Şef sordu:

— Bu kadar geç kaldığınıza göre, hiç olmazsa iyi bir sonuç çıkarabildiniz mi?

— Evet, dedi, Su - Tiang, işte raporum, buyrun!

Su - Tiang'ın uzattığı kâğıdı okuyunca şefin karantina sarısı yüzü, birden pirinç beyazına döndü. Bu pullu bir dilekçeydi. Su - Tiang'ın polislikten istifasını bildiriyordu.

Şef,

— Siz çıldırdınız mı Su - Tiang? dedi. Emekliye ayrılmanıza şurda ne kaldı? Bu kadar yıllık emeğinizi nasıl tepersiniz?

— Teperim, dedi. Su - Tiang.

— Sizin gibi tecrübeli...

— Olsun, basbayağı teperim.

Şef elini Su - Tiang'ın omuzuna attı. Yıllarca emek verdiği siyasî polisliğin ona kazandırdığı anlayışlı, keskin bir bakışla Su - Tiang'ın gözlerine baktı. Sanki onun bütün içinden geçenleri okumaya çalışıyordu.

— Su - Tiang, bana yutturamazsın, bunda bir iş var... dedi.

Su - Tiang kuşkuyla şefini süzdü. Sonra cebinden bir defter çıkarıp, dilencilikte günü gününe topladığı paraların hesabını şefine gösterdi:

— Ben bütün bu paraları sizin yüzünüzden topladım da ondan işin iç yüzünü açıklıyorum, dedi, yoksa başka birine hiçbir zaman söylemezdim. Sizin de öteki arkadaşlara bişey çıtlatmamanızı rica ederim.

Şef, sevgiyle Su - Tiang'a baktı.

— Aman Su - Tiang, sakın sen de kimseye ağzından bir şey kaçırma. Bu giz, aramızda kalsın, dedi. Çünkü kalabalık caddelerden birinde uygun bir köşe bulup ben de işe başlayacağım.

KURTULSUN BEŞERİYET!..

Memur,

— İntihar eden kadını denizden çıkardık, getirdik, dedi.

Komiser,

— Muayeneye sevkettiniz mi? diye sordu.

— Evet, raporda tedaviye lüzum olmadığı

yazılı...

— Getirin buraya,

İçeriye giren kadının eteklerinden hâlâ sular sızıyordu. Saçına da bir yosun dolanmıştı.

— Adınız?

— Bedia...

— Yaşınız?

Kadın biraz düşündükten sonra,

— Yirmidokuzuna bastım, dedi.

— Evli misiniz?

— Gibi...

— Bayaaan... Evli misin, bekâr mı, dul mu?

— Evli yazın siz...

— İntiharınızın esbabı?

— İntiharın sebebi mi olurmuş? Ölmek istedim, kendimi denize attım. Hiç kimsecik mes'ul değil...

— Neden ölmek istediniz?

— Aaa... Ayol keyif benim değil mi? İster ölürüm, ister yaşarım.

Kadının doğru söylemediğini anlayan tecrübeli komiser, onu söyletmek için sordu:

— Yoksa kocandan istedin herhangi bişey... O da almadı, attın kendini denize...

— Ne münasebet...

— Var mıdır başka bir parmak bu işte?

— Aaa... Ne parmağı olacakmış...

— Meselâ, bir yabancı parmak gibi...

— Hayır...

— Anladım, kocanız bırakmadı sizi bir yere gidersiniz, bu da hayat mıdır dediniz, atladınız denize...

— Değil diyorum size...

— Bir kıskançlık girmiş midir araya?

— Ay... Şimdi çat diye çatlayacağım...

— Kocanız ihtiyar mıdır?

— Genç...

— Dar mıdır geliri? Memur mudur bir yerde?

— Mütayit!..

Komiser kızdı:

— Bre bayan... Var yirmidört yıl komiserim, gördüm belki beşyüz intihar... Hangi karı öldürmek istemiş kendini, esbabı ya göndermemiş kocası sinemaya, ya demiş efendime söyleyim bu kadar boyanma... Ya bir çorap, ya bir kürk...

— Aman ne kadar meraklısınız dedikoduya... Söyleyeyim de içiniz rahat etsin. Akşam benimki geldi. Mevsimlik tayyör istedim, peki dedi. Ben şimdi isterim, hadi terziye dedim, peki dedi. Terziden çıkınca bir iskarpin dedim, aldı. Bu akşam yemeği dışarda yiyelim dedim, olur dedi. Sinemaya götür dedim, götürdü. Sinemadan çıkınca içim sızılıyor dedim, otomobille Boğaz'a gidelim... Razı oldu. Sabahleyin evden çıkarken, «Bugün işe gitme, ruhum sıkılıyor» dedim, «Olur şekerim» dedi. «Hadi bana bir küpe al» dedim, üçbin liraya küpe aldı. «Bunu beğenmedim, değiştir» dedim, ikibin üste verdi değiştirdi. Ne desem «Peki yavrum», ne istersem «Olur şekerim»... Bu da hayat mı?.. Böyle yaşamak mı olur?.. Dümdüz bir hayat... Böyle yaşamak mı olur?..

O sırada önceden telefon ettikleri koca gelmişti. Kadın, «Bu kılıkta dünyada taksiye binemem» dedi. Adam,

— Üzülme karıcığım, hemen şurdan terzine uğrarız, dedi.

Kadın bağırdı:

— Gördünüz mü, Komiser Bey... Gel de çek!..

— Hakkınız var bayan...

Kadın, tutulan zaptı imzaladı. Kocasiyle çıkınca komiser memura emir verdi:

— Ne zaman bu karı bir dahaki sefere intihar edecek, bırakın kendi haline... Kurtarmayın... Zira efendim kurtulsun beşeriyet!..

BİR MİKROP EKSİLİR

Bizim zamanımızın askerliği başkaydı; asker gülmezdi ve ağlamazdı. İkisi de asker için ayıptı. Gülmek yerine, belli belirsiz bir gülümseme, ağlamak yerine kaşların çatılması... Asker okulundayken bir yüzbaşımız bize sık sık «Askerin yüzü her gölgeli olacak» derdi.

Biz de böyle yetiştik, doya doya gülmesini, doya doya ağlamasını bilmeyen insanlar olarak... Gülmek neyse ne, hele ağlamak, büsbütün ayıp ki, ondan ayıbı olmaz artık...

*

Viyana'ya Berlin'e, Varşova'ya ilk gidişimde, en çok dikkatimi çeken ilk izlenimim, yollarda gördüğüm saaktların çokluğuydu, en çok sakat vardı... Bastonlu birçok topallar, aksaklar... Ama bunlar, yiğit, diri - diri yürüyen sakatlardı; çünkü İkinci Dünya Savaşı'nın savaşçılarıydılar. Ben oralardaki gibi, sakatlarından övünür gibi yürüyenleri başka yerlerde görmedim.

Avrupa gezimin üstünden epey yıllar geçti. Birgün evden çıktım, gidiyorum. Uzaktan, bir ayağını sürüyerek bastonlu biri geliyor. Karşıdan onu görünce, birden kendimi, savaş geçirmiş Avrupa kentlerinden birinin soyağında sandım. Çünkü, bu karşıdan gelen sakat da oralardakiler gibi, yiğit yiğit yürüyordu, dik dik, diri diri... Yaklaştık birbirimize... Kısa süre bakıştıktan sonra, sarıldık, kucaklaştık, öpüştük. Bu benm askerlik arkadaşım yıllarımız asker okulunda, kışlada birlikte geçmiş. Üst dudağında, bir derince iz var ki, o benim çocukluk armağanımdır. Otuz yıldır görüşmemişiz. Emekli olmuş, sonra inme inmiş... Bir bacağını sürüyerek, bastonla yürüyebiliyor.

Onu öyle görünce, bir anlatılmaz utanma duygusuna kapıldım. Sanki benim de, yaşıtım olan arkadaşım gibi inmeli olmam gerekiyormuş da, bundan kaytarmışım gibi...

Hiç yakınmadı, hiç üzünçlü değildi, tam askerce iyimserlikle,

— İyiyim, iyiyim, çok iyiyim... Yendim hastalığı... Daha da iyileşeceğim... dedi.

Ayrıldık. Bacağını sürükleyerek, ama yiğit yiğit, gitti. Ondan ayrılınca, iki sağlam ayağımla yürümek bana öyle ayıp geldi ki...

*

Arada sırada evime geliyor, eski günlerimizden, çocukluğumdan konuşuyorduk. İriyarı değil ama, vurduğu yerden ses getirenlerdendir. Yırtıcı, acar bir oğlandı. İkimiz de sporcu, aynı kiloda güreşçiydik. Kavgacı değildi, ama gözüpekti.

Geçenlerde yine geldi. Her zamankinden aşırı, olağanüstü bir neşesi vardı. Onu böyle aşırı neşeli görünce ben de sevindim.

— Az önce, sana gelirken, başıma bir olay geldi, dedi, aman ne güldüm, ne güldüm... Hiç böyle gülmemiştim.

— Ne oldu anlat, ben de güleyim, çoktanberi gülemedim, öyle ihtiyacım var ki gülmeye...

— Sana geliyordum. Yolu karşıdan karşıya geçmem gerekiyor. Koşamadığım, aksadığım için, yolda giderken çok dikkat ediyorum. Arabalar da vızır vızır... Yaya geçidi işaretinin olduğu yere geldim, durdum. Yolun boşalmasını bekliyorum. Birara, yol boşaldı, ama ben ayağımı sürüyüp yürüyene kadar bir taksi geldi. Ben durdum, taksi geçsin diye... Şoför, beni öyle görünce, eliyle, geç işareti yaptı. Daha doğrusu, yapmamış da ben öyle sanmışım... Şoför arabayı hızla sürdü. Ben toparlanıp yürüyemiyorum ki... Ceketimi sıyırıp geçti, fren yaptı sonra durdu. Şoför, başını pencereden çıkarıp:

— Dikkat etsene, gebereceksin be! dedi.

Arkadaşım, çok gülünçlü bişey söylüyormuş gibi «Gebereceksin be, dedi...» diye birkaç kez tekrarladı.

— Ben de şoföre, siniri bozulmasın diye alttan alıp «Aldırma oğlum, artık zamanı geldi, gebersek de ne çıkar... Boşver...» dedim.

Gittikçe gülmesi artıyordu. «Boş ver» dedim, diyor ve boyuna gülüyordu.

— Şoför ne derse iyi bana?.. «İyi olur geberirsen, bir mikrop eksilir» demez mi! Bir mikrop eksilir, bir mikrop eksilir...

Bunu söylerken kahkahalar atıyordu:

— Bir mikrop eksilir, dedi ya...

Sağlam eliyle, bitürlü şoförün kafasına indiremediği bastonunu pençe gibi kavramış, sıkıyor ve kahkahalar atıyordu.

Öyle güldü, öyle güldü ki, gözlerinden yaşlar geldi... Hem gülüyor, hem yanaklarından gözyaşları akıyordu.

Başka ne yapabilirdi? Bize, yıllarca, ağlamanın ayıp olduğunu öğretmişlerdi.

— Hayatımda hiç bu kadar gülmemiştim... Bir mikrop eksilir, dedi.

Ben gülemedim de... Yüzüm, yüzbaşının otuzbeş yıl önce söylediği gibi, askercesine gölgeliydi, yalnız dudaklarımı ısırmakla yetindim.

ELDEN GELEN BU

Otuzdört yıllık gardiyandı da bitürlü başgardiyan olamamıştı. İsterse belki olurdu, ama onun hiçbir tutkusu, hiçbişeyde gözü yoktu. Yarı yaşamını cezaevlerinde geçirmiş, hiç evlenmemişti. Gençliğinde, öbür gardiyanlar gibi sert miydi bilinmez ama, yaşlılığında çok hoşgörülüydü. Güleç yüzlüydü, yüzü gülmediği zamanlar da gözlerinin içi güler; en kızgın zamanlarında bile gözlerindeki o ışıltıyı gizleyemezdi. Sert olmadığı gibi görevinde gevşek de değildi. Yoksuldu elbet ama çok zengin anıları vardı. Otuzdört yıllık gardiyanlığı sırasında, cezaevinde, kalmış biçok büyük, zengin kişilerle tanışmıştı, namlı kabadayılar, azgın caniler, casuslar, dolandırıcılar, hırsızlar; yani iyi yada kötü biçok tanınmış kişiler...

Cezaevinde hükümlü aydın kiişlerle konuşmaktan hoşlanırdı. En çok da bizim koğuşa gelir oturur, çayını içerken anılarını anlatırdı.

Koğuşumuzda bir yaabncı vardı. İkinci Dünya Saavşında subayken, bilmediğimiz bir nedenle bizim sınırdan içeri girmiş, yakalanmış... Elbet bir suçu olacak ki, yargılayıp cezaevine atmışlar. Gelir gelmez onu zindana koymuşlardı. İki yılını zindanda kapalı geçirmişti, sonra onu bizim koğuşa vermişlerdi. Yarımyamalak Türkçe de öğrenmişti. Sessiz bir adamdı.

Yaşlı gardiyan bizim koğuşa gelip de şurdan burdan konuşurken sıksık eliyle o yabancıyı gösterip,

— Ben buna çok iyilik etmişimdir, çoook... dedi.

Aşağı yukarı hergün koğuşumuza gelir, her gelişinde de birkaç kez tekrarlardı:

— Ben buna çok iyilik etmişimdir...

O böyle söyledikçe, yabancı hükümlü de başını önüne eğip onaylardı.

Nasıl bir iyilik yapmış olduğunu merak etmeye başlamıştık ama, uygun düşmiyeceği için soramıyorduk. Aylardanberi tekrarladığı bu iyilik neydi? Üstelik yaptığı iyiliği, neden herkesin içinde yüze vurduğunu anlayamıyorduk.

Bir ayşam yine koğuşa gelmiş, her zamanki gibi kısa ayaklı hasır iskemleye oturmuş, çayını içerken anılarını anlatıyordu. Birara, karşısındaki ranzada oturan yabancıya dönüp, herzamanki sözünü tekrarladı:

— Ben buna çook iyilik ettim, çok!

Yabancı da her zamanki gibi başını önüne eğip onayladı.

Bu kez nedense kızan gardiyan,

— Söylesene, dedi, ben sana iyilik etmedim mi?

Yabancı susunca gözleri daha parlak ışıyarak,

— Yahu, dedi, sen aşağıda zindanda kapalıyken, seninle konuşmak yasaktı da, ben senin önünden her geçişimde, başımı delikten uzatıp sana «Nasılsın?» demez miydim? Ha? Söyle, demez miydim?

Yabancı,

— Sağol, derdin... dedi.

Yaşlı gardiyan iki elini yana açıp,

— Eeee yavrum, dedi, bizim elimizden gelen iyilik de anca bu kadar işte...

NE BÜYÜK ADAM

— Merhaba Fazıl Bey...

— Oooo, maşallah efendim, maşallah... Merhaba... Nasılsınız, âfiyettesiniz inşallah?.

— Hamdolsun efendim, duacıyız... Zatıâliniz ne âlemdesiniz?

— Teşekkür ederim efendim... Bendeniz de iyiyim, sizleri sormalı.

— Çok şükür, sıhhatteyiz...

— Allah fiyet versin efendim...

— Sizi görmeden az önce kiminleydim, biliyor musunuz? Dünyada bilemezsiniz... «... .....» i görmez miyim?

— Ne diyorsunuz? Demek gördünüz?

— Evet... Hem gördüm, hem de konuştum kendileriyle...

— Yâni, böyle karşılıklı olarak, öyle mi?

— Tabi... Gördüm diyorum size... Rüyada değil efendim, aynı ile vâki... Ayan beyan gördüm ve konuştum...

— Konuştunuz da?

— Evet...

— Ne bahtiyarsınız?

— Çok...

— Bendeniz, çocukluğumda... Çocukluğumda dersem, onaltı, onyedi yaşlarımda vardım, bir kere peder merhumla evlerine gitmiştik efendim, ya bayram yada öyle bir ziyaretti işte... Hiç unutmam, bir sözü hâlâ aklımdadır.

— Ne demişlerdi kuzum, ne demişlerdi?..

— Biz huzurundayken, daha başka misafirleri de vardı. O sırada buyurdular ki: «Kış ne kadar şiddetli olur ise, mahsul de o kadar bereketli olur» diye buyurmuşlardı.

— Ne diyorsunuz? Demek böyle buyurdular...

— Evet... Aynen aklımdadır.

— Ne hikmet!..

— Sonra, misafirlerine «Üşüyorsanız, sobaya daha kömür atalım» buyurdular...

— Yaaa!.. Ne büyük bir hakikatin ifadesi!.. Basitmiş gibi geliyor ama efendim, çok derin mânalar taşıyor...

— Efendim, o söz, sizin, benim gibilerin ağzında basit, velâkin üstadın ağzından çıktı mı, başka bir kıymet kazanıyor nasıl anlatayım bilmem ki...

— Anlıyorum, anlıyorum...

— Ama siz, görüşmenizi anlatınız... Neler söyledi? Herbir sözünü zaptetseydiniz...

— Ah efendim, insan böyle bir mesut tesadüf olabileceğini önceden bilir mi hiç?.. Bilsem, yanıma pilli ses bandını alırdım, kelimesi kelimesine zaptederdim sözlerini...

— Büyük tarihî kıymeti vardır...

— Tabiî... Fakat kulaklarımı dört açarak dinledim ve yanlarından ayrıldıktan sonra, hafızama nakşetmiş olduğum sözleri derhal deftere kaydettim.

— Altına tarihini yazsaydınız...

— Tarihini, saatini ve yerini de yazdım...

— Çok iyi yapmışsınız. Bunlar tarihî kıymeti haiz vesikalar efendim... İlerde kıymeti daha da artar...

— Bizden de çoluğa çocuğa bunlar miras kalacak...

— Peki, neler söyledi?

— Efendim, ben sabahleyin, Kadıköy iskelesinden vapura binmek üzereydim ki, bir kalabalık dikkatimi çekti. Bir de baktım, kalabalığın ortasında o...

— O, ha?..

— Evet o... Ta kendisi...

— Peki ne yaptınız?

— Ne yapılır beyim?.. İlk şaşkınlıktan sonra, derhal koşup eline sarıldım, öptüm... Sonra, hep birlikte vapura bindik... Orda herkes de benim gibi, ne buyuracak diye ağzının içine bakıyor.

— Yaaa!..

— Yaaaa!..

— Ne dedi?..

— Vapurun salonuna girince «Oooh, çok yoruldum, oturayım artık...» dedi.

— Allah Allah!.. Ne derin hikmet efendim: «Çok yoruldum artık oturayım...» Şu söze bakın, şu söze!.. Memleket için, vatan için, millet için çok yoruldu, ah çok yoruldu...

— O, «Çok yoruldum, artık oturayım» deyince, ben kendimi tutamayıp ağlamaya başladım... Başkaları da öyle...

— Tabiî... Ağlanmaz mı hiç... Baksanıza, şimdi bile benim gözlerim yaşardı. Sonra?

— Sonra efendim, o sırada oradan geçen garson, «Çay, kahve...» diye bağırınca, oradakilerden biri, çay içip içmiyeceğini sordu.

— Ne dedi?

— »Çay iyidir ama yemekten önce içilirse iştah kapar» dedi.

— Birader, büyük adamların lâfları da büyük oluyor...

— Pek tabiî... Sonra, oradan bir delikanlıya, ne iş yaptığını sordu. Delikanlı da mühendis mektebinde talebe olduğunu söyleyince «Medeniyet, mühendislerin omuzlarında yükselir» dedi.

— Ne büyük hakikat!..

— Zaman geçince unuturum diye, etrafa belli etmeden, ağzından çıkan her sözü hemen defterime nat ediyordum. Derken birara konuşma pek hareketlendi. Kimin, hangi sözü üzerine anlayamadım, birden kızıp «Durum bombok!» diye bağırdı.

— Yaaa!.. Demek böyle bağırdı?

— Evet, bombok... dedi.

— Acaba hangi durum?

— Vallahi anlayamadım, kendi durumu mu, bizim durumumuz mu, yoksa memleketin durumu mu?

— Eğer o bombok dediyse, elbet bir bildi-

ği vardır efendim ve hakikaten de bombok-tur. Bunu da kaydettiniz mi defterinize?

— Elbette...

— Ne doğru, ne doğru... Her sözünde bir derin mâna var bir hakikat gizli... Hakikaten de durum bombok beyefendi... Demek, ağ-zından her ne çıktıysa not ettiniz?

— Evet... Yalnız bir keresinde not edeme-dim...

— Neden?

— Geğirdi... Gayet yüksekten... Herkes duydu...

— Allah Allah!.. Geğirdi ha? Nasıl yaptı bunu?

— Çok normal olarak... Kolay değil efen-dim, bunca yıl hizmetten sonra...

— Anlıyorum, demek ki, şeyleri bozulmuş..

— Evet... Barsakları, midesi herşeyi bozul-muş zavallının, bu millet için çekmediği kal-madı... Gaz bastırınca da, iç organları laçka olmuş, kendini tutamayıp geğirdi zahir...

— Evet...

— Başka bişey yapmadı mı?

— Vapurdayken yapmadı... Sonra, bil-mem.. Vapur iskeleye yanaştı. Etrafındakilere «Vatan anamız ve devlet babamız sizlerden fedakârlık bekliyor» dedi.

— Ebedî hakikatin ifadesi...

— Rica ederim, kendinize hâkim olunuz, beni de ağlatacaksınız şimdi...

— İnsan daima yanında bulunsa ne kadar istifade eder. Her kelâmında bir başka hik-met ve çok derin mânalar var efendim.

— Her bir sözü, bir cilt kitap eder, ama kim tefsir edecek?

— Zaman geçtikçe kıymeti daha iyi anla-şılacak...

— Hiç şüphesiz...

— İskeleye çıkmıştık. Başını havaya kaldı-rıp gökyüzüne baktı, «Yarın hava iyi olacak!» dedi.

— Anlayana ne büyük lâf!.. Mecazî ...

— Her sözünde bir mecaz var. Zahirî mâ-nasına bakılırsa hiçbişey... Velâkin mecazî olarak çok derin... «Yarın hava iyi olacak!» Ne demek bu?

— Anlayanlar için çok büyük lâf...

— Efendim, size doyum olmaz... Bende-nize müsaade...

— Estağfurullah... Müsaade sizin...

— Allahaısmarladık. Bendeniz bu tarafa gidiyorum...

— Gülegüle efendim, gülegüle. Görüşe-lim...

— İnşallah Fazıl Bey...

AŞK OYUNU

Yirmiüç yaşının bütün gücü her yanından fışkırıyordu. Yürürken, devinirken, kıpırdarken gençliği tütüyordu buram buram... Gönlünü kaptırdığı güzel kadın kendi yaşında, sarışın bir duldu. Onu, bir kediye benzetiyordu, ama şu kartpostal kedilerine... Renkli kartpostal-larda yumak yumak sarmanlar vardır ya, işte onlar gibi bir kadındı. Sarışın, genç dulun adını sarman koymuştu.

Aylarca arkasından koştu, mektuplar yaz-dı, şiirler yazdı onun için, araya tanıdıklarını aracı koydu, ama ne yaptıysa sarışın dulun gönlünü çelemedi. Güzel kadın yüz vermiyor-du delikanlıya. İlk evliliğinin başarısız ve acı denemesinden sonra genç kadın elini bir da-ha ateşe sokmak istemiyordu. Bikez, aralarında yaş farkı bile yoktu, sonra da delikan-lının niyetini ciddi bulmuyordu. Orası öyleydi, karayağız delikanlı, bu güzel sarışını salt bir dişi olarak görüyordu.

Ne var ki, bu karayağız, yakışıklı delikanlı, istediğinde kolay kolay yüzgeri edeceklerden değildi. Kadın kaçtıkça o denli çok isteklenip ardına düştü. Bir güz, bir kış böyle kovalama-cayla geçtikten sonra, ilkyaza girince, sarı-şın dul da inatçılıktan vazgeçip yumuşadı. Ar-tık bu yumuşayış, ilkyazın etkisi miydi, deli-kanlının direnmesi miydi, yoksa iki yıldan çok dulluk yalnızlığına dayanamayan güzel kadı-nın iç itkisi miydi? Her ne olursa olsun, ha-ber gönderdi delikanlıya; bu pazar, deniz kı-yısındaki gazinoda öğle üstü buluşacaklar...

Martın ortası... Kapıdan baktırıp, kazma kürek yaktıran bir kalleş mart günü değil,

tam ilkyaz ılıklığı havada...

Sarışın dula gideceği günün gecesi, delikanlı hiç uyuyamadı, coşkusundan değil, şu alçak kedilerin azgınlığından... Mart azgını kediler, yatak odasının dışında, dolaylarda sabaha kadar bağırarak, miyavlayarak hırlaşıp azgınlaştılar. Delikanlı yatağında, kedilerin neden böyle dolaşarak seviştiklerini düşündü. Belki yılda bir olduğundandı... Bir yıl bekleyip bekleyip de işi yalnız şu kısa mart ayına sıkıştırınca elbet böyle olur...

Ancak sabaha karşı biraz uyuyabildi. Kalktı, yıkandı, traş oldu, giyindi güzelce, saçlarını iyice taradı, aynadı kendisine baktı güzeldi yakışıklıydı. Çıktı yola...

Sarışın güzelle buluşacakları deniz kıyısındaki gazino, demiryolunun öte geçesindeydi. Oraya gitmesi için, demiryolu köprüsünden geçmesi gerekiyordu.

Ne güzel bir ilkyaz günü... Tabiat filizlenip fışkırıyor, çayır çimen uç vermiş... Denizin derisinde kıpır kıpır devinen güneşin aynamsı yansımaları...

Köprü merdivenini çıkıyordu ki, iki kedinin kulak tırmalayan sesine döndü. Biri, tıpkı kartpostallardaki yumuk yumuk sarmanlardan, uzun yumuşak tüylü, güzelin güzeli bir dişi kedi... Karşısında, babaç yüzlü, canavarlaşmış bir tekir var... Tam bir sokak kedisi... Yabanıl, yırtıcı... Gözleri fıldır fıldır, yüzü, gözü tırmık izleri içinde...

Köprü üstünde durup, o iki kediye baktı. Kediler, demiryolunun yarı yıkık duvarı üstündeydiler. Uzun yumuşak ve parlak tüylü sarman sinmiş, bağırıyor, aradabir de, karşısındaki koca kafalı tekire bir tırmık atıyordu.

Onlara baktıkça, kendisiyle sarışın dulu karşısında görür gibi oldu, evet, işte kendileriydi, Sarman, nazlı bakımlı, güzel bir ev kedisi tıpkı sarışın dul gibi... Kendisinin tekire benzediğini orda anladı, o da bir tekirdi, bir sokak kedisi...

Tekir, ayaklarının üzerinde dikildi, dikildi, kısa tüylerini kabarttı sarmanı ensesinden yakaladı. Earman, viyaklayarak kaçtı... Tekir, dişisini elinden kaçıracak takımdan değildi... Pars gibi kaslarını gere gere atıldı, ikisi birden duvardan düştüler... Yine karşılıklı bağırmaya başladılar.

Delikanlının gönlü elbet tekirden yanaydı, ama ona hiçbir yardımda bulunamazdı ki... Tekirle kendisi arasında sıkı bir yakınlık buldu, kardeşiymiş gibi değil, tıpkı kendisiymiş gibi...

İki kedi bir daha altüst oldular, havada sarı bir duman gibi bikaç yumuşak kedi tüyü uçuştu. Yine kaçtı sarman... Ama tekir arkasında...

Sarışın dul da onu aylarca ardında koşturmuştu.

Kedilere bakarken delikanlının sinirleri iyice gerilmişti, kışkırtılmış gibiydi. İlle de sonucu görüp öyle gitmek istiyordu.

Sarman, bir ağaca tırmandı, tekir arkasından atladı. Bir süre dallar üstünde mırnavlaştılar.

Acı acı bir tren düdüğü duyuldu. Elektrikli tren geliyordu hızla... Tren yaklaştı gürültüyle... Kedilerin bağırtısı trenin gürültüsüne karıştı. Sarman, ağaçtan atlayıp demiryolunu hızla geçti. Tekir de arkasından kendini attı. Attı ama, karşıya geçemedi, elektrikli trenin tekerlekleri arasında parçalandı. Kopuk başı, demiryolunun öte yanında bikaç kez yuvarlandı sarmanın arkasından... Sarman dönüp bakmadı bile, bir süre yalandı. Makyajını tazeledi, arkasına bakmadan yürüdü gitti...

Delikanlı, rayın parlak demirindeki kanlı tekir tüylere baktı, sonra gazinoya gitti.

Sarışın dulla el sıkıştılar. Ama ne o? Neden bu denli soğuk duruyor bu delikanlı? Aylardır arkasından koşan, gözyaşı döken, «Senin uğruna kendimi öldürebilirim» diye mektuplar yağdıran o değil miydi? Soğuk, sessiz, düşünceli oturuyordu.

Açık kahverengi kürküne büzülmüş sarışın dul, can sıkıntısından çantasından aynasını çıkarıp makyajını tazelerken,

— Neyiniz var sizin, çok üzüntülü görünüyorsunuz? dedi.

Delikanlı,

— Evet, dedi, bir akrabam öldü de...

— Vah vah... Başınız sağolsun... Ne zaman öldü?

— Buraya gelirken... Tren altında kaldı, parçalandı...

— Neyiniz olurdu?

«Kendim» diyecekti, biraz düşündü:

— Çok, çok yakınımdı... En yakınımdı... dedi.

ONBEŞ NUMARA

İzmit otobüsüne bindim, Bayramoğlu'na gidecektim. Bayramoğlu. Kadıköy'den altmış kilometredir.

Kalkma zamanı gelmişti, ama otobüs kalkmamıştı. Yolcular mırıldanmaya başlayınca otobüstekilerden biri,

— İki yolcu gelmedi, az daha bekliyelim, dedi.

Böyle söyleyen adam, başını otobüs kapısından çıkarıp, gelmeyen iki yolcunun koltuk numaralarını bağırmaya başladı:

— Onbeş numaraaa!.. Yirmibir numaraaa!. Onbeş numaraaa!..

Gelmeyen yolcularla ilgilendiğine göre bu işle görevli birisi olacaktı, ya şoför, ya şoför yardımcısı, yada biletçi...

— Yirmibir numaraaa!..

Bir elinde sepet, bir elinde torbayla iriyarı, ensesi domates gibi kızarmış, pasta gibi kabarmış bir adam soluk soluğa koşarak geldi, bindi otobüse, yirmibir numaralı koltuğa oturdu.

Boş koltuk numaralarını bağıran adam,

— Zamanında binsen de bunca yolcuyu bekletmesen olmaz mı? diye azarladı.

Kırmızı, kabarık enseli adam, kalın boynunu döndüremediği için, gövdesiyle birlikte geriye dönüp,

— Sana ne len!.. Ne dangırdayıp duruyorsun? diye sertelince öbürü suspus oldu. Çok bozulmuştu; bozum olmanın acısını çıkarmak istercesine daha yüksek sesle, boş kalan tek koltuğun numarasını alana doğru bağırmaya başladı:

— Onbeş numaraaa!.. Onbeş numaraaa!.. Yahu, onbeş numara!.. Nerdesin ulan onbeş numaraaa...

Sesi alanda çınçın ötüyordu.

Yolculardan biri,

— Hadi artık kalksın otobüs... dedi.

Bağıran adam o yolcuya,

— Daha ancak üç dakika geçti, az daha beklesen ne olur sanki... dedikten sonra otobüsün kapısından alana doğru bağırmasını sürdürdü:

— Onbeş numara be, onbeş numaraaa!..

Şoför, yerine oturdu, motoru çalıştırdı. Demek bağıran adam, otobüsün şoförü değildi. Otobüs durduğu yerden zangırdıyor, o adam da gırtlağı yırtılırcasına bağırıyordu:

— Onbeş numaraaa!..

Ön kapı kapandı. Otobüs yerinden oynadı. Nerdeyse gidiyorduk ki, bir adam yelyeperek koştu, zor atladı otobüse. Otobüs kalktığı için sendeleye sendeleye yerini arayıp boş olan onbeş numaralı koltuğa oturdu. Göğsü körük gibi inip çıkıyordu, soluk soluğa kalmıştı.

Demindenberi koltuk numarasını bağıran adam,

— Zamanında gelip yerine otursan da, bu kadar insanı da bekletmesen olmaz mı! diye geç gelen yolcuyu aazrladı.

Geç gelen yolcu, utangaç,

— Haklısınız, dedi, affedersiniz...

Öbürü daha da diklendi:

— Ne demek affedersiniz be... Bu kadar yolcu seni bekledi... Bir de affedersiniz, diyor...

— Hay Allah... Ne diyeceğimi bilemiyorum... Özür dilerim.

— Ne hakkın var senin bizi bekletmeye?.

Onbeş numaralı koltukta büzülen yolcu, ezik, ağlamaklı bir sesle,

— Tabiî hakkım yok... dedi, ayıp oldu, çok ayıp oldu...

— İnsan biletini aldı mı, otobüsün yanından ayrılmaz...

— Hiç yaptığım şey değil vallahi... Oldum olasıya tedbirli, çok ihtiyatlı insanımdır. Her zaman bineceğim taşıta, kalkma saatinden çok önce gelirim...

— Beş dakika seni bekledik be!..

— İnanın, başıma ilk geliyor.

— Kabahat bizde ki seni bekledik onca zaman...

— Ne söyleyeceğimi bilemiyorum, haklısınız..

— Otobüs çekip gidecekti ki, senin de aklın başına gelsin...

Öbür yolcular susmuşlar, otobüsün arka boşluğundaki adamla, onbeş numaralı koltuk yolcusunun konuşmalarını dinliyorlardı. Geç kalan yolcu, elli yaşında gösteren, zayıf, gözlüklü bir beydi. Geç kalışını affettirmek için diller döküp alttan aldıkça öbürü gittikçe sesini yükselterek horozlanıyordu:

— Böylelerini arabaya bile bindirmeyeceksin. Bir saniye beklemek yok; zamanı geldi

mi, hemen kalkacak araba...

— Çok doğru... Ama ne yapabilirim, oldu bir kere... Dedim ya, ilk geliyor başıma... Ne deseniz az...

— Onbeş numara, onbeş numara diye bağırmaktan sesim kısıldı be...

— Ah, nasıl da geciktim, bilmem ki...

— Bağır bağır, herif ortalarda yok...

— Hay Allah... Haklısınız, ne deseniz az bana...

Biletçi biletlerimizi kontrol ediyordu. Demek, bağıran adam biletçi de değildi. Şoför yardımcısı olabilirdi. Ama şoför yardımcısı da, isteyen yolculara şişe suyu dağıtıyordu. Öyleyse? Belki de otobüsün sahibiydi.

Aşağı yukarı otuz kilometre yol almış, Tuzla'yı geçmiştik. Otobüsle ilişkisinin ne olduğunu kestiremediğim adam hiç ara vermeden, geç kalan yolcuyu azarlamakta, yolcu da ezile büzüle özürler dileyerek, hâlâ kendini savunmaktaydı.

— Herkesin işi gücü var... Bunca adam bekletilir mi be... Tuh!

— Hay gitmez olaydım... Ayağım kırılaydı da otobüsün yanından ayrılmayaydım...

— Aldın biletini, gel otur yerine efendim...

— Hepsi hepsi beş dakikacık geciktim.

— Vay beyim vaaay... Beş dakika az mı be... Yok, beyefendiyi bir hafta bekleyecektik...

— Oldu bir kere... Elden ne gelir!..

— Bir de oldu bir kere, diyor... Ayıp be!.. İnsan utanır da hiç olmazsa susar yahu!.

Koltuğa büzülüp sinen yolcu susmuştu, ama öbürü büsbütün sesini yükseltti:

— Madem yetişemiyeceksin, bir sonraki otobüse bilet al...

Cevap gelsin diye bir süre bekledi. Cevap alamayınca,

— Bir de susuyor yahu... İnsan af diler be... Böyleleri insanı deli eder namussuzum..

Otobüs, Bayramoğlu sapağına gelirken, yirmibir numaralı koltuktaki kabarık, kalın ve kırmızı enseli yolcu, bir saattir bağırıp duran adama,

— Sen bu otobüsün necisisin, kimsin len? diye bağırdı.

Bağıran adam birden pıstı,

— Ben mi?.. Ben mi?.. Hi... Ben bu otobüsün bir yolcusuyum... dedi.

Otobüs Bayramoğlu sapağında durdu, indim. Sonradan otobüste daha neler olduğunu öyle merak ettim ki, indiğime pişman oldum.

YİRMİ YIL SONRA

Şimdi apartmanımızın yerinde eskiden, geniş bahçe içindeki ikibuçuk katlı köşkümüz vardı. Küçük bir kızdım ama, babamın, köşkün onarılması, boyanması için çok para gittiğinden sıksık yakındığını çok iyi hatırlıyorum. Babam, köşkün yıkılıp yerine apartman yapılmasını ister, buna kesinlikle karşı koyan haminneme baskı yapmak için de boyuna köşkün bakım giderlerinden sözederdi. Annem de, koskoca köşkün temizliğinin zorluğunu söyler dururdu. Eskiden hizmetçiler, beslemeler, evlâtlıklar vardı, köşkün işleri kolaydı. Oysa şimdi her iş bir anneme bakıyordu. Üstelik de kullanışsızdı bu köşk. Nerde o şimdiki düzayak, kullanışlı, modern apartman daireleri...

Her gün biraz daha küçülmekte, küçüldükçe de bir bebek gibi güzelleşmekte olan haminnem, kehribar rengi parmakları arasındaki sedef tesbihini sinirli sinirli çekerek,

— Çok kalmadı, derdi, ben öldükten sonra nasıl isterseniz öyle yapın. O zaman köşkü yıktırır, yerine apartman yaptırırsınız. Tek benim gözüm görmesin de...

Herkes haminneme çok benzediğimi söylerdi. Yalnız yüzüm, bedenim değil, huylarım da haminneme benzermiş. Huyumun da haminneminkine benzediğini öğrendikten sonra, o her ne yaparsa ben de öyle yapmaya, onun gibi konuşup davranmaya başlamıştım.

Haminnem o koca köşkte bir hapşırık sesi duysa, hemen «Çok yaşaaa!» diye bağırırdı. Buna öylesine meraklıydı ki, «Çok yaşa!» diyebilmesi için, aman birisi hapşırsın diye kollar dururdu. Kimi zaman dışarda hapşırığı andıran bir gürültü duysa birden «Çok yaşa!»

diye bağırırdı. Haminnemin herşeyini taklit ettiğim için ben de onunla birlikte «Çok yaşa!» diye bağırırdım. En büyük eğlencelerimizden biri de, hangimizin daha önce «Çok yaşa!» diyeceğiydi. Haminnemle aramızda yarış vardı. Evimizde birisi hapşırmayagörsün, haminne torun, ikimiz birden bağırırdık:

— Çok yaşa!..

Haminnemle beni bundan daha çok eğlendiren bişey de, ikimizden birinin hapşırmasıydı. Haminnem hapşırıp da ben,

— Çok yaşa haminneciğim, dedi mi, gülegüle gözlerinden yaş gelerek,

— Sen de gör inşallah yavrum, derdi.

Birisi hapşırınca hemen bir tepki gibi «Çok Yaşa!» diye bağırmak huyu bende öyle yerleşmişti ki, lisede çok sert bir öğretmen olan matematikçi bigün beni derse kaldırıp zor bir soru sormuştu ki, birden öğretmen hapşırınca, ben kendimi tutamayıp,

— Çok yaşa! diye bağırmıştım.

Bütün sınıf kahkahadan kırılmıştı ama, matematik öğretmeni de bana çok kızmıştı. Alay etmediğimi, alışkanlıkla bu sözün ağzımdan kaçtığını nasıl anlatabilirdim...

*

Babam, Sultanhamam'daki bir handa pardesücülük yapardı. Ben daha beş-altı yaşında yaramaz bir oğlanken, babam beni hergün işyerine götürürdü. Beni de kendi işinde yetiştirmek istiyordu. Palto, pardesü, yağmurluk yapımından, çok para kazanılacağını söylerdi. Yeter ki bu işin toptancısı olmalıydı insan. Babam, toptancı değil, perakendeciydi. Handa iki odası vardı. Birinde pardesü diker, diktiği pardesüleri toptancılara satar, öbür odada da müşterilere perakende pardesü satardı. Onun bütün amacı, beni kendi işinin toptancısı yapmaktı. Geniş bir atelyem olacaktı, onbeş, yirmi terzi bana çalışacaktı. Boy boy, paltolar, pardesüler, yağmurluklar yapılacak ben de bunların hem yapımcısı, hem toptan satıcısı olacaktım. Oysa ben babamın işini hiç sevmiyordum. Bu işin en sevmediğim yanı da, pardesü almaya gelen her müşterinin sırtına pardesü giydirmek, sonra da o pardesü müşteriye uysun uymasın.

— Aman efendim, ne güzel oturdu, tam da vücudunuza göre... Fevkalâde... Olursa bu kadar olsun... Pek yakıştı... gibi sözlerle müşteriyi kandırmak için pardesüyü övmekti.

Babam, işine alıştırsın diye çok küçük yaşımdan beri beni atelyesine götürürdü. Pardesü alacak bir müşteri geldi mi, hemen müşterinin sırtına pardesüyü giydirmek görevi benimdi. Başlardım, babamın bana ezberlettiği gibi, pardesüyü övmeye:

— Aman efendim, ne güzel oturdu, tam da vücudunuza göre... Fevkalâde... Olursa bu kadar olur.. Pek de yakıştı...

Müşteri o pardesüyü beğenmez de başka bir pardesü, sonra daha başka bir pardesü giyerse, ben her pardesüyü giydirdikten sonra hep aynı sözleri tekrarlardım:

— Aman efendim, ne güzel oturdu, tam da vücudunuza göre...

Nefret ederek, günde yirmi, otuz müşteriye palto, pardesü tutar ve hepsine de her pardesü giyişlerinde, «Aman efendim, ne güzel oturdu...» derdim. Okulun tatil aylarında, okul zamanında da akşamları okuldan çıkınca, babamın yanında çalışıp bu görevi yapardım. Pardesü tutmaya öylesine alışmıştım ki, herhangi bir yerde, tanımadığım bir adam pardesüsünü giymeye kalksa, hemen ben koşar, elimde olmadan adamın pardesüsünü tutardım. Sonra birden aklım başıma gelir, utanırdım ama, iş işten geçmiş olurdu. İnsan yıllar yılı başkalarına pardesü tutmaya alışmışsa, ne yapsa, bu huyundan vazgeçemiyor.

Bir gece arkadaşlarla gittiğim bir içkili, şarkılı gazinoda içip eğlenirken, bir adamın vestiyere doğru gittiğini görünce, koşup da hemen vestiyerden aldığım pardesülerden birini giymesi için adama tutuşumu unutamam. Oradaki herkes şaşırmıştı. Pardesü tutuşuma değil, ondan sonraki sözlerime:

— Ne de güzel oturdu... Tam da vücudunuza göre...

Olaydan sonra arkadaşlarımın alayına dayanamayıp erkenden yanlarından ayrılmıştım.

*

Babam hastalandı. Köşkü yıktırıp apartman yaptırmadan öldü.

«Ben öldükten sonra nasıl isterseniz öyle yapın!» diye haminnem, babamın ölümünden sonra belleğini yitirdi, bunadı, ama yine de sevimliydi. Benden başkasını pek hatırlamıyordu. Herşeyi unutmuştu ama, birisi hapşırınca «Çok yaşa!» demeyi hiç unutmamıştı. Hangimiz daha çabuk çok yaşa diyeceğiz diye yarışırken onunla yine eskisi gibi gülüşüyorduk.

Haminnem de öldü. Koca köşkte bir ana-

kız kaldık. İnşaatçılar anneme sıksık gelip, köşkümüzün yerine apartman yapmak için tekliflerde bulunuyorlardı. Bize dört daire vereceklerdi. Birinde oturacaktık, birini satıp borçlarımızı ödeyecektik, öbür ikisini de kiraya verip geçinecektik. Ama annem, kendisini kandıracaklar diye inşaatçılarla anlaşmaktan korkuyordu.

Babamın ölümünden sonra, üniversiteye gidemedim.

Birgün öğle öncesiydi. Kadıköy'den vapura binmiştim, lüks mevkide oturuyordum. İstanbul'a gidecektim. Genellikle taşıtlarda, yanımda, karşımda kimlerin oturduğuna hiç dikkat etmem. O gün de, her zamanki gibi, başım önümde kitap okuyordum ki... Birden tam kulağımın dibinde bir gümbürtü koptu:

— Hapşuuuu...

Öyle bir yüksek perdeden hapşırdı ki, salonun bütün uğultusu birden kesiliverdi. Ben, nerde olduğumu kestirmedim, kendimi toparlıyamadım, sanki haminnemle yarış ediyormuşum gibi,

— Çok yaşaaa!., diye bağırdım.

Bağırmamla, hapşırığın susturduğu salonda bir kahkahadır patladı, bütün yolcular gülüyordu. Kıpkırmızı olduğumu yüzüme basan ateşten anlıyordum. Ne yapacağımı şaşırdım. Yapılacak bişey de yoktu ya... Hapşıran delikanlı solumdaki koltukta oturuyordu. O da gülümsüyordu ama, utanmışların gülümsemesiyle... Ben de gülümsemeye çalıştım.

— Çok affedersiniz, dedim, elimde olmadan birden şey oldu da... Bende çocukluğumdan beri alışkanlıktır, birisi hapşırsa...

Sonra hepsini anlattım.

*

Babam, ne kadar isterse istesin, pardesücülük yapmayacaktım. Liseyi bitirdikten sonra iki yıl öğrenimime ara verdim. Sonra Hukuk'a başladım. Ama Hukuk üçteyken babam ölünce, isteristemez, üniversiteyi bırakmak zorunda kaldım. Babamın işine başladım. Onun istediği gibi toptancı olmamıştım, ama kendisi gibi pardesü perakendecisi olmuştum. Yine her müşteriye pardesü giydirip, «Aman efendim, ne güzel oturdu...» deyip duruyordum.

Bir iş için bir sabah erkenden Kadıköy'e geçmiş, işimi bitirmiştim, vapurla dönüyordum. Nasıl olduysa vapurda birden hapşırınca, yanımda oturan çok güzel bir kız, «Çok yaşa!» diye haykırmasın mı! Pek şaştım.. Genç kız utancından kıpkırmızı oldu. Sonra durumu açıkladı. Evlerinde her hapşırana, çok yaşa, demeye öyle alışmış ki, biri hapşırdı mı, artık kendini tutamıyor, çok yaşa, diye bağırıyormuş.

Güzel kız kısaca bunu anlatıp sustu. Oysa benim aklım hep ondaydı; bu kısa yolculuğun hiç bitmemesini diliyordum. Ama yirmi dakikalık vapur yolculuğu bitivermişti. Önce o kızın kalkmasını bekliyordum. Kalktı, askıya doğru uzandı, pardesüsünü alacaktı ki, ben birden fırlayıp elinden pardesüsünü kapınca sırtına geçirdim, sonra da her zamanki sözlere başladım:

— Aman efendim, ne güzel oturdu, tam da vücudunuza göre.. Fevkalâde... Olursa bu kadar olur.. Pek de yakıştı...

Kendime geldim ama iş işten geçti. Genç kız da, beni duyanlar da kıkır kıkır gülüyorlardı. Hiç o kadar utandığımı hatırlamıyorum. Genç kıza,

— Affedersiniz, diye açıkladım, benimkisi de bir alışkanlık... Pardesücüyüm. Günde en az yirmi, otuz müşteriye böyle pardesü giydirdiğimden...

*

Kocamla işte böyle tanıştık. Evimizde erkek olmadığından evlenmemi annem de istedi. İnşaatçılar köşkümüze karşılık bize dört daire veriyorlardı. Oysa kocam pazarlığı yapınca altı daire aldık. Şimdi köşkümüzün yerinde, altı dairesi bizim olan onaltı dairelik bir apartman var. Altı dairemizden önce dördünü, sonra da beşincisini sattık, kocam işi sermaye yaptı. Şimdi artık perakendeci değil, pardesü ve palto toptancılığı yapıyor.

Özellikle akşam yemeklerinden sonra evimizde sıksık kocamla nasıl tanıştığımızı hiç bıkmadan hatırlar, kahkahalarla güleriz. Ama bu olayı dostlarımız da biliyor.

Hey gidi hey... Evleneli yirmi yıl olmuş. Göz açıp kapayıncaya kadar geçti yirmi yıl... Bu yirmi yılda her şey değişti. En çok değişen de karım... Yirmi yıl önceki kadın gitti, yerine bambaşka bir kadın geldi.

Ama ne yapayım ki, hiçbişeyi değiştiremem, iki çocuğumuz var... Karım, neden, nasıl tanıştığımızı bile unutmuş görünüyor. Oysa o gülünç olayı hatırlasa, bir hatırlasa, öyle mutlu olacağım ki... Hayır, hiçbişey hatırlamıyor o günden. Geçen akşam yemekte

rakı içtim biraz, neşelendim, eski günleri yaşamak isteği depreşti içimde... Yalandan hapşırmaya başladım. Karım hiç aldırmadı bile... Oysa bir «Çok yaşa» deyiverse, dünyalar benim olacaktı... İlle de ona, çok yaşa, dedirtmek için, yalanda üstüste hapşırdım. O zaman karım,

— Sen galiba nezle olmuşsun... dedim.

Bir daha hapşırdım.

— Aman üstüme doğru hapşırma! diye bağırdı.

Ben hapşırdıkça herşeyi söyledi de, ağzından bitek «Çok yaşa» sözü çıkmadı... İki çocuk var, ne yapabilirim ki... Hiç! Çocuklar olmasa hemen boşardım karımı. Belki yirmi kere hapşırdım da bir kerecik olsun bana «Çok yaşa!» demedi. Ne anlayışsız kadın...

*

Evleneli yirmi yıl olmuş... Ben bilirim bu yirmi yılın nasıl geçtiğini, sanki bana yirmi yüzyılmış gibi geliyor... Bitmek bilmiyor. Bitse, ne olacak sanki, iki çocuğumuz var... Artık hiçbişeyi değiştiremem ki... Bu yirmi yılda, kocamdaki değişiklik beni şaşırtıyor, hiç alışamadım ondaki bu değişikliğe.

Nerde o hemen koşup mantomu, pardesümü tutan adam? Hiç aldırmıyor bile. Bir keresinde açık açık söyledim de, artık toptancılık yapıyormuş da, eskisi gibi perakendecilik yapmıyormuş da, müşterilere artık giymeleri için pardesü tutmuyormuş da... Bu açıklamaları beni büsbütün incitti. Ben ne diyorum, o ne anlatıyor... Hiç anlaşamıyoruz.

Özellikle, pardesümü tutsun da giyineyim diye durumlar yaratıyorum, hiç oralı değil. Geçen gün vapurdaydık. O gün hiç de pardesülük hava değildi. Ama vapura binince olsun belki hatırlar diye, özellikle pardesü giymiştim. Vapur iskeleye yanaştı, yolcular inmeye başladı. Bekliyorum ki, kalksın da pardesümü tutsun...

— Hadi pardesünü giy artık, geç kalıyoruz... demez mi!.

Ayağa kalktım, sendeledim, kanepeye tutunmasam düşecektim...

Neyi değiştirebilirim artık... Hiç! İki çocuğumuz var. Çocuklar olmasa hemen boşanırdım. Bir kerecik mantomu tutsa, dünyalar benim olurdu. Ama başka kadınlar oldu mu, mantolarını tutmak için ok gibi fırlıyor yerinden...

BULGARİSTAN'DAN GELEN TELGRAF

Bir telgrafın ailece huzurumuzu bu denli bozacağı hiç aklımıza gelir miydi! Telgrafta anlayabildiğimiz yalnızca iki kelime vardı; biri telgrafın çekildiği kentin adı olan Sofya, biri de telgrafın gönderildiği kişinin, yani benim adım... Yedi satırlık telgrafta, bu ikisinden başka anlayabildiğimiz tek kelime yoktu. Sofya'dan gelen telgrafın birkaç kelimesini buraya aktarıyorum: «Che remonsi eurne sincomme Inr eatducon cors aseko...»

Telgrafın Türkçe olmadığı kesindi. Benim bildiğim İngilizceye de hiç benzemiyordu.

Lisede Fransızca öğretmeni olan bir komşumuza götürdüm.

— Dostum, dedim, Sofya'dan şu telgrafı aldım. Lütfen Türkçeye çevirir misin?

Fransızca öğretmeni telgrafı bir süre inceledikten sonra,

— Bu telgrafın Fransızca olduğundan eminmisiniz? dedi.

— Evet, dedim.

— Peki, nerden anladınız?

— İçinde bir yerde «par» diye bir kelime geçiyor. Benim bildiğime göre «par» fransızcadır.

— Yahu, bu telgraf aşağı-yukarı kırk-elli kelime var. Kırk-elli kelime içinde bitek par var diye, şimdi bu telgraf Fransızca mı sayılır?

— İyi ama, sizce bu telgraf hangi dilde olabilir?

— Elbette Bulgarca.

— Ama ben Bulgarca bilmem ki...

— Sizin bilip bilmemeniz önemli değil, çeken biliyor ya...

— Demek siz Bulgarca da biliyorsunuz?..

— Yooo...

— E nasıl anladınız telgrafın Bulgarca ol-

İÇİNDEKİLER

Kapının Danası Öküz Olmaz 1155
Bendeniz Mahvoldum 1158
Kız Ucuza Gitti 1161

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR

Bir Koltuk Nasıl Devrilir 1169
Merhaba Beyefendi 1172
Bizim Zamanımızda.. 1174
Tarihi Ali Bey 1177
Ali Beyi Berbat Ettim 1178
Yirmibeş Kuruş 1181
Gözüm Isırıyor 1182
Fur, Fur, Fur!.. 1184
Dünya Derdi 1187
Napolyonlardan Biri 1189
Seyis Atı 1194
Donla Şaka Olmaz 1197
Bom! 1199
Taşı Sıksam Suyunu Çıkarırım 1202

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

Yüz Liraya Bir Deli 1209
Zavallı Neclâ 1212
Patroniçe 1217
Eli Ağır Emekliler 1220
Kul Köle 1222
Doğulu Tartışma 1227
Mebus Paltosu 1229
Adamın Serti 1233
İyilik Sevaptır 1236
Beyamca 1239
İnsanoğlu Terstir 1240
Korkulu Rüya 1243
Bir Savunma 1247
Biz Nelere Katlandık 1248
Nötron Bombası Uygarlığı Kurtaracaktır 1251
İnsansız Bir Uygarlık 1252
Gülmece Duyarlığı 1254
Nötron Bombası Bir Ayraç mı? 1257

BİZ ADAM OLMAYIZ

Beş Kollu Avize 1261
Oooooo! 1265
Çok Gülünçlü Bir Hikâye 1267
Alırsınız Cenneti 1269
Koşan Kazanıyor 1275
Halis Skoç Kumaşı 1278
Biz Adam Olmayız!.. 1281
Ben Hayatta Daima 1284
Sihirbaz Maliyeciler 1286
Sıcak Su Musluğu 1288
Harika Çocuk 1290
Yerini Bulanlar 1291
İstanbul'dan Bir Kız Kaçtı 1294
Paşadan Sonra Ne Olacak 1297
Bir Sarhoş Meyhanecinin Aynasını Kırdı 1300
Vaaay Üstadım Efendim! 1303
Milletin Parasına Yazık 1305
İnsanın Sosyalist Olacağı Geliyor 1307
Bütün Şık Erkekler Bizden Giyinir 1311
Rüzgâr Yeter!.. 1313
Benim Saygılarımı Sunarım 1316
Usta Paydosss! 1319
Ahenk Apartmanının Kapıcısı Ne Yapsın? 1322
Hadi Öldürsene Cicim! 1335

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI

Potinbağı Senfonisi 1347
İçin İçip Ağlama Romansı 1350
Bizim Köyün Deliler Baladı 1354
Gebe Kadın İçin Ağlama Konçertosu 1361
Yeşil Renkli Namus Gazı Operası 1364
Altı Bekçi Atlıkarıncada 1372
Aile Mezarlığı 1376
Kiralık Kat 1378
Devletlerarası Dostluk İlişkileri 1380
Sekiz Ayaklı Sisiphus 1384
Bir Şaheser Doğuyor 1387
Bir Yılbaşı Anısı 1391
Bir Maaşla 1394

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

Basbayağı Bir Kadri 1399
Fi Tarihinde Bir Gazete Nasıl Kapatıldı 1409
Seyyar Köfteciler Talimatnamesi 1413

Sayın okurumuz,

Her cilt sonunda verdiğimiz içindekileri gösteren dizin 36. sayımızın sonunda teknik bir nedenle yer alamamıştır. Elinizdeki sayıyla birlikte bu dizinin III.cildin sonuna konmak üzere ek olarak sunuyoruz.

Mukaddes Emanetler 1423
Kalkınmanın Tek Yolu 1428
Beni Anlayan İlk Kadın 1434
Morti 1442
Üniversite Heyetinin Bir Köyde Sosyolojik İncelemesi 1444
Sosyalizm Geliyor Savulun 1449
Aferin İnce Yanı 1456
Basın Yayın Genel Müdürlüğüne Açık Mektup 1458
Altın Palmiye 1460
Altın Kirpi 1465

RIFAT BEY NEDEN KAŞINIYOR

Pil Ulan Pil Be! 1469
Bit Yarışı 1471
Yağmur Yağdı Böyle Oldu 1476
Bir Başkan Adayı 1478
Kayıp Çocuk 1480
Rıfat Bey Neden Kaşınıyor? 1487
Sarlimesper'in Dışişleri Bakanı Oluşu 1491
8 Gün İşler Yolunda Gitti 1494
Nereden Tanışıyoruz? 1498
Sen Nerenin Pehlivanısın Yiğit? 1500
Sizin Memlekette Eşek yok mu? 1505
Ayten'in Kocası 1509
Ismarlama Cenaze Söylevi 1515
Biz Size Benzeriz 1519
Vatani Vazife 1522
Bu Eve Gazete Giremez! 1525

İHTİLALİ NASIL YAPTIK

Buyrun Cenaze Namazına 1531
Bıçaksız Erkek Olmaz 1533
Omuza Kaldırma Talimatnamesi 1537
İstikbalim Olmasa Üstünde Yeri Olmayanlara 1539
Dünya Büyük Gelir 1541
İnsan Sarafı Köpek 1546
Püsküllü Geliyor 1549
Efendi Oğlum!.. 1554
İhtilali Nasıl Yaptık? 1559
Ömer Ağayı Seçmiyeceğiz 1562
Gelin Diye Kullanılan Piyano 1566
Keçi Kuyruğu ile Pusula Mücadelesi 1569
Medeniyet Gibi Var mı? 1572
Şiire Düşkün Bir İşadamı 1575
Bu Mıymıntı mı? 1580
Emekli Bir Paşanın Çizmesi 1585
Bıyıklı Tevfik Efendi 1587
At Denen Meret Bu mu? 1591

VATAN SAĞOLSUN

Kendi Hikâyem 1597
Kendi Öyküm Sürüyor 1600
Vatan Sağolsun 1602
Orijinal Mikrop 1606
Bunlar Kimin Cicim 1608
Gazocağı Memesi 1614
Şeykesen Bektaş Ağa 1617
Artık Şiir Yazacak 1621
Haklısın Bey 1625
Yılbaşı Hindileri 1628
Buyurun Beyefendi 1633
Bombanın Üstüne Gidilmez 1635
Judocu Hamza Baba 1638
İstanbul'u Yaşamak 1641
Zamanı Kandırmak İsteyen Adam 1645
Natali'den Vera'ya Mektuplar 1648
Saatiniz Kaç Beyefendi 1652
Burda Bir Dakka Duralım 1654
Ağlaşmanın Tadı Başka 1658
Eşşeklere Mahsus 1661
Üç Günde İngilizce 1664
Şefin Çakmakçıbaşısı 1668
Beni Enayi mi Belledin 1671
Ekmeğini Taştan Çıkaran Adam 1675
Yankılar 1679

İNSANLAR UYANIYOR

Krokodil Büyük Ödülü 1683
İnsanlar Uyanıyor 1684
Karısı Haklı 1686
Estağfurullah Üstadım! 1688
Nokta Nokta Nokta 1691
Trong Cinsi Köpek 1694
Dingildemeyen Bişey 1696
Ne Hale Gelmişiz 1699
Eşeğin Çulu N'oldu? 1701
Zatıdevletlerinin İbiş'i 1703
Adını Söylemem 1705
Şeker Olduktan Sonra 1707
Parle Vu Fransızca 1710
Şiirden Anlayan Kadın 1712
Bir Çin Hikâyesi 1714
Kurtulsun Beşeriyet!.. 1715
Bir Mikrop Eksilir 1716
Elden Gelen Bu 1718
Ne Büyük Adam 1716
Aşk Oyunu 1720
Onbeş Numara 1722
Yirmi Yıl Sonra 1723
Bulgaristan'dan Gelen Telgraf 1726

AZİZ NESİN
bütün kitapları

AZİZ NESİN bütün kitapları